TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ TUTANAK DERGİSİ

CİLT: 125

74'üncü Birleşim
16 Mart 2023 Perşembe

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde yer alan ve kâtip üyeler tarafından okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

I.- GEÇEN TUTANAK ÖZETİ **7**
II.- GELEN KÂĞITLAR **11**
III.- GÜNDEM DIŞI KONUŞMALAR **12**
A) MİLLETVEKİLLERİNİN GÜNDEM DIŞI KONUŞMALARI *12:16*
1.- Ağrı Milletvekili Abdullah Koç'un, depremde enkaz kaldırma çalışmalarına ilişkin gündem dışı konuşması 12:13
2.- Çanakkale Milletvekili Jülide İskenderoğlu'nun, 18 Mart Çanakkale Zaferi ve Şehitleri Anma Günü'ne ilişkin gündem dışı konuşması 13:14
3.- Kocaeli Milletvekili İlyas Şeker'in, depremlerde can kaybının önlenmesinde kentsel dönüşümün önemine ilişkin gündem dışı konuşması 14:16

Sayfa

IV.- AÇIKLAMALAR **16,35,39,61,75,86,99**

1.- İstanbul Milletvekili Hayrettin Nuhoğlu'nun, deprem enkazının altında kalan iktidarın bu defa da selle birlikte sürüklendiğine ilişkin açıklaması 16

2.- Bursa Milletvekili Erkan Aydın'ın, Bursa Uludağ Millî Parklar sınırı içerisinde bulunan çeşitli işletmelerin kiralanmasına ilişkin açıklaması 16

3.- Sivas Milletvekili Semiha Ekinci'nin, 14 Mayısta yapılacak seçimlere ilişkin açıklaması 16

4.- Kahramanmaraş Milletvekili Sefer Aycan'ın, depremden etkilenen, afet bölgesi ilan edilen illerde yaşamın devam etmesi için birçok yönden teşvik edici düzenlemelerin yapılmasının beklendiğine ilişkin açıklaması 17

5.- Çanakkale Milletvekili Özgür Ceylan'ın, 18 Mart Çanakkale Zaferi'nin 108'inci yıl dönümüne ilişkin açıklaması 17

6.- Çanakkale Milletvekili Jülide İskenderoğlu'nun, 12 Mart İstiklal Marşı'nın kabulünün yıl dönümünde Mehmet Akif Ersoy'u saygı ve minnetle andıklarına ilişkin açıklaması 17

7.- Konya Milletvekili Halil Etyemez'in, AK PARTİ hükûmetlerinde kırsalda yaşayan vatandaşların yaşam standartlarını yükseltmek için çalışmaların artarak devam ettiğine ilişkin açıklaması 18

8.- Mersin Milletvekili Ali Cumhur Taşkın'ın, TOKİ Başkanlığının yapımını üstlendiği Mersin'in Akdeniz ilçesi Çay Mahallesi'ndeki Yerinde Kentsel Dönüşüm Projesi'ne ilişkin açıklaması 18

9.- Karaman Milletvekili İsmail Atakan Ünver'in, Adıyaman'da ve Şanlıurfa'da yaşanan sel felaketine, Karaman'da yıl boyu yaşanan kuraklığa ve bitirilemeyen sulama projelerine ilişkin açıklaması 18

10.- Kayseri Milletvekili Çetin Arık'ın, kooperatif mağduru vatandaşların beklentisine ilişkin açıklaması 19

11.- İstanbul Milletvekili Hayati Arkaz'ın, 18 Mart Çanakkale Zaferi'ne ilişkin açıklaması 19

12.- Mersin Milletvekili Hacı Özkan'ın, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 17 Mart 1923 tarihinde Mersin'e gerçekleştirdiği ziyaretin Mersinliler için önemine ilişkin açıklaması 19

13.- Uşak Milletvekili İsmail Güneş'in, Şanlıurfa'da ve Adıyaman'da meydana gelen sel felaketine ve ülkenin yerli ve millî gururu Togg'un ön sipariş almaya başladığına ilişkin açıklaması 19:20

14.- Trabzon Milletvekili Ahmet Kaya'nın, ÇAYKUR'da çalışan mevsimlik işçilere ilişkin açıklaması 20

15.- Mersin Milletvekili Baki Şimşek'in, kuraklık dolayısıyla sulama sezonu erken başlayan Mersin'de sulama suyu fiyatına ilişkin açıklaması 20

Sayfa

16.- Adana Milletvekili Orhan Sümer'in, Millî Eğitim Bakanlığının açıkladığı depremin etkilediği 10 ildeki tüm okulların hasar tespit raporuna ilişkin açıklaması 20

17.- Batman Milletvekili Ziver Özdemir'in, Halepçe katliamının yıl dönümüne ilişkin açıklaması 21

18.- İstanbul Milletvekili Ali Kenanoğlu'nun, onarılması mümkün olan Üryan Hızır Ocağı Cemevi'nin aceleyle yıkılmasına ilişkin açıklaması 21

19.- Karabük Milletvekili Hüseyin Avni Aksoy'un, yerel yönetimlerin sorumlu olduğu alanlarda yapılması gerekenlere ilişkin açıklaması 21

20.- Amasya Milletvekili Mustafa Levent Karahocagil'in, muhalefetin Hükûmetin icraatlarına olan yaklaşımına ilişkin açıklaması 21:22

21.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Amasya Milletvekili Mustafa Levent Karahocagil'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması 22

22.- Afyonkarahisar Milletvekili Burcu Köksal'ın, yıllardır kadro bekleyenlerin iktidarlarında kadro alacaklarına ilişkin açıklaması 22:23

23.- Samsun Milletvekili Erhan Usta'nın, Adıyaman'da ve Şanlıurfa'da meydana gelen sele, ramazan pidesinin fiyatına, Samsun'dan gruplarını ziyarete gelen ziraat odası başkanları ile muhtar heyetinin dile getirdikleri sorunlara, 2/B arazilerinin ve rayiç bedellerinin tespitinde yaşanan sıkıntılara, tarımsal sulamadaki sorunlara, Tarım Kredinin gübre açıklamasına ve limit artırımı meselesine, çiftçinin Başak Kart'a yüklenen mazot ve gübre desteğinde yaşadığı sorunlara ilişkin açıklaması 23:26

24.- Siirt Milletvekili Meral Danış Beştaş'ın, 16 Mart Halepçe ve Beyazıt katliamlarının yıl dönümlerine, liseler arası futbol turnuvasında yaşanan olaylara, Türkiye'de ırkçılığın, faşizmin tekrar hortlatılmaya çalışıldığına, uluslararası çatı kuruluşlarının Kızılaya ilişkin açıklamalarına ve Kızılay yöneticilerinin kaç koltukta oturduklarının gündem olduğuna ilişkin açıklaması 26:27

25.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, 16 Mart Beyazıt ve Halepçe katliamlarının yıl dönümlerine, İstanbul'da liseler arası müsabakada çıkan olaylara, 10 Haziran 2022 tarihinde Mecliste görüşülen kanunun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesine, İletişim Başkanlığının Şanlıurfa'daki Abide Kavşağı'yla ilgili açıklamasına ve Kızılayın 2021-2030 Stratejik Planı'ndaki intihale ilişkin açıklaması 28:30

26.- Tokat Milletvekili Özlem Zengin'in, 18 Mart 1915 Çanakkale Deniz Zaferi'nin yıl dönümüne; AK PARTİ Grubunun yaptığı kapalı grup toplantısında, oy birliğiyle, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 14 Mayıs seçimlerinde Cumhurbaşkanlığına aday gösterildiğine, Genel Kurulda zaman zaman çok iddialı konuşmalar yapıldığına ve her şeyin milletin gözünün önünde cereyan ettiğine ilişkin açıklaması 30:31

Sayfa

27.- Diyarbakır Milletvekili Oya Eronat'ın, Samsun Milletvekili Bedri Yaşar'ın İYİ Parti grup önerisi üzerinde yaptığı konuşmasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması 35

28.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, Milliyetçi Hareket Partisi Grubu olarak yaptıkları kapalı grup toplantısında 14 Mayısta yapılacak seçimlerde Cumhurbaşkanı adaylarının şimdiki Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan olduğuna ilişkin açıklaması 39

29.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın yaptığı açıklamasından sonra MHP ve AK PARTİ sıralarından yapılan alkışlara ilişkin açıklaması 39

30.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, Manisa Milletvekili Özgür Özel'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması 40

31.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması 40

32.- Tokat Milletvekili Özlem Zengin'in, Manisa Milletvekili Özgür Özel'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması 40:42

33.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, Manisa Milletvekili Özgür Özel'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması 42:43

34.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması 43:44

35.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, Manisa Milletvekili Özgür Özel'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması 45

36.- Tokat Milletvekili Özlem Zengin'in, Manisa Milletvekili Özgür Özel'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması 45:46

37.- Antalya Milletvekili Kemal Bülbül'ün, Halepçe ve Ümraniye katliamlarının yıl dönümlerine ve Antalya'da yapacakları "Nevroz" kutlamalarına ilişkin açıklaması 61

38.- Muş Milletvekili Şevin Coşkun'un, 6 Şubat Maraş merkezli depremlerde yakınlarını kaybeden tutuklu ve hükümlülere ilişkin açıklaması 61:62

39.- İstanbul Milletvekili Emine Gülizar Emecan'ın, İstanbul'daki sağlık kurumlarının en kısa zamanda depreme dayanıklı hâle getirilmesine ve bu süreçte sağlık çalışanlarının mağdur edilmemesi gerektiğine ilişkin açıklaması 62

40.- İstanbul Milletvekili Züleyha Gülüm'ün, bu ülkede adaletin hiç olmadığına ve seçimlerde hükümlülerin oy kullanamamasına ilişkin açıklaması 62

41.- Ankara Milletvekili Yıldırım Kaya'nın, 16 Mart 1848'de öğretmen okullarının kurulmasına, 16 Mart 1978'de İstanbul Üniversitesinde öğrencilerin üzerine bomba atılması sonucu 7 öğrencinin katledilmesine ve 16 Mart 1988'de Saddam zulmünün zehirli gazıyla binlerce Kürt'ün öldürülmesine ilişkin açıklaması 62:63

Sayfa

42.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, İstanbul Milletvekili Erol Kaya'nın 406 sıra sayılı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu üzerinde AK PARTİ Grubu adına yaptığı konuşmasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması 75

43.- Tokat Milletvekili Özlem Zengin'in, Manisa Milletvekili Özgür Özel'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması 76

44.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, 14 Mayıstan sonra Kamu Denetçiliği Kurumuna sahip çıkacaklarına ve bu Kurumun uyarılarını dikkate alacak bir yönetimi hayata geçireceklerine ilişkin açıklaması 86:87

45.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Manisa Barosu tarafından hazırlanan, hukuk alanındaki bütün sorunları toplulaştıran rapora ilişkin açıklaması 99:100

46.- Tokat Milletvekili Özlem Zengin'in, Kamu Denetçiliği Kurumuna, bugünün büyük bir ihtimalle son nöbeti olduğuna ve herkese teşekkür ettiğine ilişkin açıklaması 100:101

V.- ÖNERİLER **31,35,47,52,61**

A) SİYASİ PARTİ GRUBU ÖNERİLERİ *31:34,35:38,47:52,52:61, 61*

1.- İYİ Parti Grubunun, Grup Başkan Vekili Samsun Milletvekili Erhan Usta tarafından, Kahramanmaraş merkezli yaşanan iki büyük depremin ardından evlerini kaybeden vatandaşlarımız için kurulan çadır kentler su baskınlarına maruz kalmış, yaşanan su baskınları çadır kentleri yaşanmaz hâle getirmiş, çadır kentlerin su yataklarına kurulmaması ve çadırların aşırı yağış sebebiyle su baskınlarına maruz kalınmayacak bölgelere konumlandırılmaları gerektiği uyarısını dikkate almayan Hükûmet milletimizin göz göre göre gelen yeni bir felakete sürüklenmesine engel olamamış, hükûmet etme ve yönetme ehliyetini kaybetmiş bir iktidarın aldığı her yanlış karar ve attığı her yanlış adım milletimizi felakete sürüklemiş ve milletimizin Hükûmetin yanlış kararlarının ve tercihlerinin cefasını çekmeye mecbur bırakılmaması için yaşanan bu doğal afeti ve alınmayan önlemlerden kaynaklı meydana gelen felaketi Meclisimiz çatısı altında görüşerek milletimizin sesine kulak vermek amacıyla 16/3/2023 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olan genel görüşme önergesinin ön görüşmelerinin, Genel Kurulun 16 Mart 2023 Perşembe günkü birleşiminde yapılmasına ilişkin önerisi 31:34,35:38

2.- HDP Grubunun, Grup Başkan Vekilleri Siirt Milletvekili Meral Danış Beştaş ve İstanbul Milletvekili Hakkı Saruhan Oluç tarafından, Kızılayın amaç dışı faaliyetlerinin araştırılması amacıyla 16/3/2023 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olan Meclis araştırması önergesinin ön görüşmelerinin, Genel Kurulun 16 Mart 2023 Perşembe günkü birleşiminde yapılmasına ilişkin önerisi 47:52,52

Sayfa

3.- CHP Grubunun, Mersin Milletvekili Ali Mahir Başarır ve arkadaşları tarafından, Türk Hava Kurumu Üniversitesinde 2016-2017 ve öncesi yıllarda verilen yüksek lisans diplomalarının incelenmesi amacıyla 15/3/2023 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olan Meclis araştırması önergesinin ön görüşmelerinin, Genel Kurulun 16 Mart 2023 Perşembe günkü birleşiminde yapılmasına ilişkin önerisi 53:58

4.- AK PARTİ Grubunun, gündemdeki sıralama ile Genel Kurulun çalışma gün ve saatlerinin yeniden düzenlenmesine ilişkin önerisi 58:61,61

VI.- SATAŞMALARA İLİŞKİN KONUŞMALAR **52**

1.- Antalya Milletvekili Kemal Bülbül'ün, Tekirdağ Milletvekili Mustafa Yel'in HDP grup önerisi üzerinde yaptığı konuşması sırasında Halkların Demokratik Partisine ve şahsına sataşması nedeniyle konuşması 52

VII.- KANUN TEKLİFLERİ İLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER **63,76,87,101**

A) KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER *63:75,76:86,87:99*

1.- Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Anayasa'nın 98'inci, İçtüzük'ün 104 ve 105'inci Maddeleri Uyarınca Bir Meclis Araştırması Açılmasına İlişkin Önergeleri (10/1428, 2953, 3030, 3049, 3330, 3757, 4665, 4850, 5742, 5743, 5980, 5981, 5982, 5983, 5984, 5985, 5986, 5987, 5988, 5989, 5990, 5991, 5992, 5993, 5994, 5995, 5996, 5997, 5998, 5999) ve Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (S. Sayısı: 406) 63:75

2.- 2022 ve 2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporları Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporları (5/9, 10) (S. Sayısı: 326 ve 326'ya 1'inci Ek) 76:86,87:99

B) KANUN TEKLİFLERİ *101*

1.- İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve 127 Milletvekilinin Çevre Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/4895) ile Çevre Komisyonu ve İçişleri Komisyonu Raporları (S. Sayısı: 407) 101

2.- Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Arasındaki Tercihli Ticaret Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4929) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (S. Sayısı: 412) 101

I.- GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

TBMM Genel Kurulu saat 14.03'te açılarak üç oturum yaptı.

Oturum Başkanı TBMM Başkan Vekili Celal Adan, Adıyaman ve Şanlıurfa'da yaşanan sel felaketine ve önceki Meclis Başkanı Binali Yıldırım'ın annesi Fahriye Yıldırım'ın vefatına ilişkin bir açıklamada bulundu.

Aksaray Milletvekili Ayhan Erel, Aksaray'ın taleplerine,

İstanbul Milletvekili Sibel Özdemir, yükseköğretim kurumları ile öğrencilerin sorunlarına ve çözüm önerilerine,

Malatya Milletvekili Öznur Çalık, 6 Şubat 2023 tarihli depremlere,

İlişkin gündem dışı birer konuşma yaptılar.

İstanbul Milletvekili Hayati Arkaz, Adıyaman ve Şanlıurfa'da yaşanan sel felaketine ve yerli ve millî otomobil Togg'un fiyatının açıklanmasına,

Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer, belediye şirketlerinde ve KİT'lerde taşeron olarak çalışanların kadro taleplerine,

Bursa Milletvekili Erkan Aydın, Adıyaman ve Şanlıurfa'da yaşanan sel felaketine ve alınmayan önlemlere,

Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu, Adıyaman ve Şanlıurfa'da yaşanan sel felaketine ve bir an önce yapılması gerekenlere,

Mersin Milletvekili Ali Cumhur Taşkın, AK PARTİ Genel Başkan Vekili Binali Yıldırım'ın annesi Fahriye Yıldırım'ın vefatına, Adıyaman ve Şanlıurfa'da yaşanan sel felaketine, 12 Mart İstiklal Marşı'nın kabulünün 102'nci yıl dönümüne ve Mehmet Akif Ersoy'u Anma Günü'ne,

Amasya Milletvekili Mustafa Levent Karahocagil, Cumhurbaşkanının dünya lideri olarak kabul edilmesine,

Kahramanmaraş Milletvekili Sefer Aycan, engelli vatandaşların iş beklentisine,

Aydın Milletvekili Süleyman Bülbül, AKP iktidarının siyasi ömrünün dolduğuna,

İstanbul Milletvekili Ali Şeker, depremde hayatını kaybeden 102 hekime, yurttaşlara ve başka hastanelere taşınması düşünülen Cerrahpaşa Tıp Fakültesi ile Taksim İlk Yardım Hastanesine,

Mersin Milletvekili Hacı Özkan, Şanlıurfa'da ve Adıyaman'da yaşanan sel felaketine ve AK PARTİ Genel Başkan Vekili Binali Yıldırım'ın annesi Fahriye Yıldırım'ın vefatına,

Muğla Milletvekili Süleyman Girgin, toplanan bütün bağış ve yardımların Afet Yeniden İmar Fonu kapsamına alınıp Sayıştay denetimine tabi olması gerektiğine,

Antalya Milletvekili Kemal Bülbül, gelmiş geçmiş tüm hükûmetlerin doğal afetlere karşı tedbir almadıklarına ve halka karşı suç işlediklerine,

Karabük Milletvekili Hüseyin Avni Aksoy, Şanlıurfa ve Adıyaman'da yaşanan sel felaketine ve 18 Mart Çanakkale Zaferi'ne,

Sivas Milletvekili Ulaş Karasu, EYT'de sorunların bitmediğine,

Sivas Milletvekili Semiha Ekinci, Adıyaman, Malatya ve Şanlıurfa'da meydana gelen sel felaketine, AK PARTİ Genel Başkan Vekili Binali Yıldırım'ın annesi Fahriye Yıldırım'ın vefatına ve Demir Grup Sivasspor'a Fiorentina'yla oynayacağı maçta başarılar dilediğine,

Kırşehir Milletvekili Metin İlhan, AK PARTİ iktidarının Kırşehir'e vaatlerine,

Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer, şap hastalığının özellikle büyükbaş hayvancılık yapanların sorunlarını katladığına ve Şanlıurfa ve Adıyaman'da meydana gelen sel felaketine,

İzmir Milletvekili Atila Sertel, infaz koruma memurlarının maaşlarına,

İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal, Şanlıurfa ve Adıyaman'da meydana gelen sel felaketine ve Şanlıurfa'da gerekli tedbirleri almayan yöneticilere,

Kayseri Milletvekili Çetin Arık, Adıyaman ve Şanlıurfa'da meydana gelen sel felaketine ve Karayolları Genel Müdürlüğünün taşra teşkilatına işçi alınacağı duyurusuna,

Samsun Milletvekili Erhan Usta, eski Başbakan Binali Yıldırım'ın annesinin vefatına, Mehmed Talat Paşa'nın vefatının seneidevriyesine, Şanlıurfa ve Adıyaman'da meydana gelen sel felaketine, çadır kurmayı başaramayan bir yönetimin millete kalıcı konut vaadinde bulunmasına, AFAD'ın kendi kontrolündeki vinçleri enkaz kaldırmak isteyen vatandaşlara kiralamasına, Hatay Valisinin milletvekili olmak için istifa etmesine, Tek Yürek Kampanyası'nda toplanan bağışlarla ilgili Fuat Oktay'ın yaptığı açıklamaya, Cumhurbaşkanı ile İçişleri Bakanının deprem sonrası yaptıkları açıklamalara ve uzman çavuşların sorunlarına,

Manisa Milletvekili Erkan Akçay, Adıyaman'ın Tut ilçesinde ve Şanlıurfa'da aşırı yağış sonucu meydana gelen su baskınlarına, 28'inci Meclis Başkanı Binali Yıldırım'ın annesi Fahriye Yıldırım'ın vefatına, millî sporcuların uluslararası müsabakalardaki başarılarına, Ömer Seyfettin'in doğumunun 139'uncu yıl dönümüne ve Yusuf Akçura'nın vefatının 88'inci yıl dönümüne,

Siirt Milletvekili Meral Danış Beştaş, Aren Yıldırım'ın gözaltına alınmasına, Şanlıurfa'da, Adıyaman'da ve Malatya'da yaşanan sel afetini felakete dönüştürenin iktidarın kendisi olduğuna, Asrın Hukuk Bürosunun mektubuna ve kendilerinin de mektupta geçen hususları sorduklarına,

Manisa Milletvekili Özgür Özel, eski Başbakan Binali Yıldırım'ın annesi Fahriye Yıldırım'ın vefatına, Şanlıurfa, Adıyaman ve Malatya'da yaşanan sel felaketine, 7 milletvekilinden oluşan bir heyeti bölgeye gönderdiklerine, tam bir beceriksizliğin ve liyakatsizliğin devam ettiğine, Yeni Zelanda'da Christchurch şehrindeki El Nur Camisi'ne gerçekleştirilen saldırının 4'üncü yılına, özel sektördeki promosyon sorununun yasal düzenlemeyle çözülebileceğine, deprem bölgesindeki özel okul öğretmenlerinin maaş alamadıklarına ve Samsun Milletvekili Erhan Usta'nın yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine,

Tokat Milletvekili Özlem Zengin, eski Başbakan Binali Yıldırım'ın annesi Fahriye Yıldırım ile Doktor Cevdet Aykan'ın Hakk'ın rahmetine kavuştuklarına, Adıyaman, Malatya ve Şanlıurfa'daki sel felaketine, adresini taşıyan depremzede vatandaşların almaları gereken yardımlara ilişkin bir mağduriyet yaşamayacaklarına, 17 Mart Cuma gününe kadar tüm depremzede vatandaşların bulundukları yerlerde adres değişikliklerini yapmalarına ve Manisa Milletvekili Özgür Özel'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine,

Siirt Milletvekili Meral Danış Beştaş, Binali Yıldırım'ın annesi Fahriye Yıldırım'ın vefatına,

İlişkin birer açıklamada bulundular.

İYİ Parti Grubunun, 15/3/2023 tarihinde Grup Başkan Vekili Samsun Milletvekili Erhan Usta tarafından, deprem felaketinin gölgesinde gerçekleştirilecek seçimlerin her türlü tereddüt, şaibe, tartışma, kavgadan uzak ve güvenlikle sonuçlanmasını, tüm seçmenlerimizin iradesinin doğru bir şekilde Parlamentoda temsilini, bu sebepten alınacak tedbirlerin ve ulaşılan sonuçların yüce Türk milletiyle paylaşılması amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olan genel görüşme önergesinin diğer önergelerin önüne alınarak,

HDP Grubunun, 15/3/2023 tarihinde Batman Milletvekili Necdet İpekyüz ve arkadaşları tarafından, 14 Mart Tıp Haftası vesilesiyle, depremin neden olduğu sağlık sorunlarının ve sağlık emekçilerinin sorunlarının araştırılması amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olan Meclis araştırması önergesinin diğer önergelerin önüne alınarak,

Görüşmelerinin, Genel Kurulun 15 Mart 2023 Çarşamba günkü birleşiminde yapılmasına ilişkin önerileri yapılan görüşmelerden sonra kabul edilmedi.

CHP Grubunun, 13/3/2023 tarihinde Sinop Milletvekili Barış Karadeniz ve arkadaşları tarafından, ülkemizde balıkçıların, su ürünleri sektörünün ve paydaşlarının sorunlarının araştırılması, gereken önlemlerin alınması ve çözüm yollarının belirlenmesi amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olan Meclis araştırması önergesinin diğer önergelerin önüne alınarak görüşmelerinin Genel Kurulun 15 Mart 2023 Çarşamba günkü birleşiminde yapılmasına ilişkin önerisinin görüşmelerine başlandı, Meclis araştırma komisyonu kurulmasına yönelik gruplar arasında uzlaşma sağlandığından CHP grup önerisi geri çekildi ve işlemden kaldırıldı.

İstanbul Milletvekili Zeynel Emre,

Ankara Milletvekili Şenol Sunat;

Isparta Milletvekili Recep Özel'in İYİ Parti grup önerisi üzerinde yaptığı konuşmasındaki bazı ifalerine,

Tokat Milletvekili Özlem Zengin, Sinop Milletvekili Barış Karadeniz'in önerisini önemsediklerine, kendi arkadaşlarının da bu konuda çalıştıklarına ve araştırma komisyonu kurulmasına yönelik çalışmaların cuma günü yapılabileceğine,

Manisa Milletvekili Özgür Özel, Sinop Milletvekili Barış Karadeniz'in önerisinde bir uzlaşı doğmasından dolayı grup önerilerini geri çektiklerine ve araştırma komisyonu kurulmasına yönelik çalışmaların Meclisin perşembeyi takip eden ilk iş günü yapılmasına,

Tokat Milletvekili Özlem Zengin, Manisa Milletvekili Özgür Özel'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine,

Siirt Milletvekili Meral Danış Beştaş, Sinop Milletvekili Barış Karadeniz'in önerisiyle ilgili ortak bir komisyonun kurulmasını kendilerinin de istediğine ve cuma günü Meclisin çalışmasına kati suretle şerhlerinin olduğuna,

İlişkin birer açıklamada bulundular.

Gündemin "Kanun Teklifleri ile Komisyonlardan Gelen Diğer İşler" kısmının:

1'inci sırasında yer alan ve İç Tüzük'ün 91'inci maddesine göre temel kanun olarak görüşülmesi kabul edilen, Giresun Milletvekili Cemal Öztürk ve 106 Milletvekilinin Afet Yeniden İmar Fonunun Kurulması ile Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/4987) ile Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporlarının (S. Sayısı: 413) görüşmeleri tamamlanarak yapılan açık oylamasından sonra kabul edildi.

2'nci sırasında yer alan, İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve 127 Milletvekilinin Çevre Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/4895) ile Çevre Komisyonu ve İçişleri Komisyonu Raporlarının (S. Sayısı: 407) görüşmeleri Komisyon yetkilileri Genel Kurulda hazır bulunmadığından ertelendi.

Siirt Milletvekili Meral Danış Beştaş, Silvan yolunda depremzedeler için kurulan çadır kente ve Geliye Goderne'deki (Taşköprü) ekokırıma,

Manisa Milletvekili Özgür Özel,

Samsun Milletvekili Erhan Usta;

413 sıra sayılı Kanun Teklifi'ne "hayır" oyu vereceklerine,

İlişkin birer açıklamada bulundular.

Alınan karar gereğince, 16 Mart 2023 Perşembe günü saat 14.00'te toplanmak üzere 21.31'de birleşime son verildi.

Celal ADAN
Başkan Vekili

Rümeysa KADAK
İstanbul
Kâtip Üye

Sevda ERDAN KILIÇ
İzmir
Kâtip Üye

Necati TIĞLI
Giresun
Kâtip Üye

II.- GELEN KÂĞITLAR

No: 112

16 Mart 2023 Perşembe

Raporlar

1.- Kocaeli Milletvekili İlyas Şeker ve Kırklareli Milletvekili Selahattin Minsolmaz ile 203 Milletvekilinin Orman Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/4972) ile Çevre Komisyonu ve Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu Raporları (S. Sayısı: 422) (Dağıtma tarihi: 16.03.2023) (GÜNDEME)

2.- 120 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Yargı Alanında Alınan Tedbirlere İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (1/287) ile İçtüzük'ün 128'inci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınmasına İlişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Tezkeresi (S. Sayısı: 423) (Dağıtma tarihi: 16.03.2023) (GÜNDEME)

3.- 121 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Sağlık Alanında Alınan Tedbirlere İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (1/288) ile İçtüzük'ün 128'inci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınmasına İlişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Tezkeresi (S. Sayısı: 424) (Dağıtma tarihi: 16.03.2023) (GÜNDEME)

16 Mart 2023 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.01

BAŞKAN: Başkan Vekili Celal ADAN

KÂTİP ÜYELER: Sevda ERDAN KILIÇ (İzmir), Rümeysa KADAK (İstanbul)

BAŞKAN – Türkiye Büyük Millet Meclisinin 74'üncü Birleşimini açıyorum.

Toplantı yeter sayısı vardır, görüşmelere başlıyoruz.

Gündeme geçmeden önce 3 sayın milletvekiline gündem dışı söz vereceğim.

Gündem dışı ilk söz, depremde enkaz kaldırma çalışmaları hakkında söz isteyen Ağrı Milletvekili Abdullah Koç'a aittir.

Buyurun Sayın Koç.

III.- GÜNDEM DIŞI KONUŞMALAR

A) MİLLETVEKİLLERİNİN GÜNDEM DIŞI KONUŞMALARI

1.- Ağrı Milletvekili Abdullah Koç'un, depremde enkaz kaldırma çalışmalarına ilişkin gündem dışı konuşması

ABDULLAH KOÇ (Ağrı) – Sayın Başkan, değerli halklarımız ve cezaevlerinde bizi izleyen değerli yoldaşlarımız; sizleri saygıyla selamlıyorum.

Değerli halkımız, halklarımız çok zor günlerden geçiyor. Depremden dolayı binlerce kişiyi kaybettik. Bununla da kalınmadı, maalesef, en son selden dolayı da onlarca insanımızı yitirdik. Şimdi, sorarlar… Yirmi bir yıldır iktidarda olan AKP hükûmetlerinin bu ülkeye reva görmüş olduğu tablo budur. Yirmi yıl iktidarda olan bir siyasal iktidar, neredeyse baştan bir ülke yaratabilirdi, bu kadar rant hâline getirilen inşaat alanı olsun, yerleşim alanları olsun, daha yaşanılabilir, daha düzgün bir yapılaşma yapabilirdi fakat yapmadılar. Maalesef, bir depremden dolayı 50 binin üzerinde insanımızı kaybettik. Bununla da kalmadı, bir selden dolayı da onlarca insanımızı yitirdik ve şu anda hâlâ kayıp olan insanlar aranıyor. Bakın, bu iktidarın bu halka reva gördüğü mesele budur.

Tabii, bu Maraş ve Hatay merkezli deprem sonucunda müthiş bir yıkım meydana geldi. Bu yıkım sonucunda, 100 milyon tondan fazla bir enkazla karşı karşıya kaldı bu toplum. Bu 100 milyon tondan fazla olan enkazın kaldırılması ve halkımıza yönelik olan, reva görülen bu anlayış sonucunda çok ciddi şekilde hak ihlalleri var. Bu enkaz kaldırma çalışmaları uluslararası standartlara göre yapılmıyor. İlk yetmiş iki saatte halka elini uzatmayan bir iktidar, arkasında iş makineleriyle birlikte enkaz kaldırma çalışmaları yaptı. Peki, bu enkaz kaldırma çalışmaları ne şekilde yapılıyor? Bu enkaz kaldırma çalışması yapılırken gerçekten halkın önüne yine bir yıkım politikası konuldu. Dünya Sağlık Örgütü ve Uluslararası Kanser Araştırma Vakfına göre asbest birinci sınıf kanser yapma özelliğine sahip. Bu bölgede yapılan binaların, bu bina stoklarının büyük bir çoğunluğu bu asbesti içeren bir maddeye sahip. Aynı zamanda, bu enkazda bulunan demir, sıva ve benzeri maddeler de insan sağlığı açısından çok ciddi şekilde risk teşkil ediyor. 2010 yılında bu iktidar, asbestin kullanımını yasakladı ve bununla ilgili karar almış olmasına rağmen şu anda enkaz kaldırma çalışmaları yaparken ne yazık ki bu ölçülere uymuyor.

Bakın, en azından, enkazın kaldırılacağı yerlerde özellikle sularla vücuda giren bu maddenin önüne geçilmesi gerekiyor ve aynı zamanda enkazın, kaldırılacak olan alanların, membranlarla zeminlerin bir şekilde korunmaya alınması gerekiyor. Hiçbir şekilde bunların hiçbiri yapılmıyor. Aynı zamanda, tarım alanlarında, sulak alanlarda ve içme sularının olduğu alanlarda da asbestin bir şekilde kesinlikle oraya

dökülmemesi gerekiyor. Bu iktidar ne yaptı? Halka el uzatmayan, yardıma koşmayan iktidar, bunu da rant alanına çevirdi ve mevcut olan bu enkazı kaldırırken hukuki ölçülere uymadı; Dünya Sağlık Örgütünün ileri sürmüş olduğu ölçülere uymadan bu asbesti ve mevcut olan bu enkazları kaldırdı.

Peki, başka ne oldu değerli arkadaşlar? Bakın, dün bir sel meydana geldi ve -bu enkazları su yataklarına, dere yataklarına döken bu iktidar- sellerle, mevcut olan bu kirlilik ve aynı zamanda enkaz sulak alanlara ve barajlara döküldü ve bu da gelecekte bu insanların kansere yakalanma riskini artıran bir mesele. Bu düpedüz bir cinayettir ve ne yazık ki mevcut olan bu iktidarın bu uygulamalarıyla insanlarımız cinayetle karşı karşıya kalacaktır. Bu nedenle, bu iktidar bu şekilde de yine bu enkazın altında kaldı, bu şekilde de Dünya Sağlık Örgütünün ve araştırma derneklerinin, vakıflarının ilkelerine uymadan mevcut olan bu enkazları kaldırmak suretiyle halka büyük bir kötülük etti. Onun için diyoruz ki bu…

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

ABDULLAH KOÇ (Devamla) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Şimdi, biz tam bir yönetim kriziyle karşı karşıyayız. Bakın, mimarları, bilim insanlarını, siyasetçileri, aydınları hedef aldınız; yirmi yıldır, liyakatsiz ve diplomasız, bilim dışı ülkeyi yönettiniz. Karşı koyan, eleştiren, toplumun yararına olan kim varsa -bilim insanları ve aynı zamanda aydınlar, mimarlar- bunların hepsini hedef aldınız. Bu insanlar ya yurt dışına çıkmak zorunda kaldı ya da bunları cezaevine gönderdiniz. Bunun hesabını veremeyeceksiniz. Bakın, bu ülkeye, bu insanların önüne öyle bir enkaz koydunuz ki binlerce canımıza mal oldu ve bu halklar, bu insanlar sizi asla ve asla affetmeyecek; önümüzdeki seçimde sizi bu halk gönderecek.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Gündem dışı ikinci söz, 18 Mart Çanakkale Zaferi ve Şehitleri Anma Günü münasebetiyle söz isteyen Çanakkale Milletvekili Jülide İskenderoğlu'na aittir.

Buyurun Sayın İskenderoğlu.

2.- Çanakkale Milletvekili Jülide İskenderoğlu'nun, 18 Mart Çanakkale Zaferi ve Şehitleri Anma Günü'ne ilişkin gündem dışı konuşması

JÜLİDE İSKENDEROĞLU (Çanakkale) – Sayın Başkan, kıymetli milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

100'üncü yılını kutladığımız Türkiye Cumhuriyeti'nin ön sözünün yazıldığı topraktır Çanakkale. Çanakkale Zaferi de her yönden örnek almamız gereken bir mücadelenin adıdır.

İki yüz yıldır hiç yenilmemiş İngiliz-Fransız donanması ellerini kollarını sallayarak Çanakkale'den geçebileceklerine, beş çayını İstanbul'da içebileceklerine inanıyorlardı; Ayasofya'nın çinilerini sökmek, İstanbul lokantalarında balık yemek gibi planları günlüklerinde var. Oysa hesaplayamadıkları bir şey vardı: Bırakın planlarını, en kötü kâbuslarını bile göremeyecekleri birlik ve beraberlik ruhunu; "Vatana kurban olsun!" diye oğlunun saçına kına yakan, savaşa gönderen analarının; siperdeki vücudundan 51 kurşun çıkartılan 19 yaşındaki Türk kızını; cephede kendi cenaze namazını kılanları hesaplayamadılar. Seyit Onbaşı'nın top mermisini sırtlarken dilinde Allah, gönlünde vatan aşkı vardı. Albay Cevat Paşa kaçan donanmanın ardından "Gittiler, geçemediler, geçemeyecekler!" derken askerlerine, milletine olan inancını dile getiriyordu. Gazi Mustafa Kemal "Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum!" derken askerin emri karşısında tereddüt bile etmeyeceğini biliyordu. Çanakkale Savaşı'nda, Kurtuluş Savaşı'nda, İnönü'de, Sakarya'da, Dumlupınar'da patlayan bombalar, yağmur gibi yağan şarapneller, mermiler karşısında bir ruh vardı; milletimizi bir araya getiren, kenetleyen bir ruh, Çanakkale ruhu. "Fıtrat değişir sanma! Bu kan yine o kandır." der şair dizelerinde. Çanakkale ruhu yaşayan bir ruhtur, yedi düvele karşı

bu ruhu gördük, 15 Temmuzda hain teröristlere karşı bu ruhu gördük; 11 ilimizi etkileyen asrın felaketinde bu ruhu bir kez daha gördük; sırtındaki hırkasını tıra koyan, ahırdaki danasını satıp parasını yollayan analar, eski arabasına yorgan yükleyip yola düşen Azerbaycanlı kardeşimiz, en sevdiği oyuncağını afet bölgesine gönderen çocuklarımız; yüzlerce kilometreden yardım taşıyan her partiden belediyelerimiz, sivil toplum kuruluşlarımız, gönüllü topluluklarımız; ilk andan itibaren seferber olan kurumlarımız; afet bölgesinde acımızı paylaşan, yarayı saran, çalışmalar yapan bakanlarımız ve her partiden milletvekili arkadaşlarım; her bir vatandaşımızın derdiyle yakından ilgilenen, eldeki tüm kaynakları afetzedelerin hizmetine veren Sayın Cumhurbaşkanımız; dualarıyla yüreği afet bölgesinde atan tüm vatandaşlarımız, bütün varlığıyla bölgede olan yüce devletimiz. Yüz sekiz yıldır bizi ayakta tutan, Türkiye Cumhuriyeti'ni gelecek yüzyıllara taşıyacak olan bu güç Çanakkale ruhu. İşte, tüm bu sebeple 18 Mart sadece bir zaferi kutladığımız sıradan bir tarih değil, genlerimizde var olan o ruhu anlama ve pekiştirme günüdür. Bu ruhu cumhuriyetimizin gelecek yüzyıllarına taşımak en önemli ödevlerimizden biridir.

Sayın Cumhurbaşkanımızın özel ilgi ve alakalarıyla Çanakkale Savaşı Tarihî Alanı son yirmi yılda âdeta yeni baştan ihya edilmiş, gerçek şüheda kabristanlarımız ortaya çıkarılmış, bölge gerek tarihî yapısı gerek teknolojik düzenlemelerle dev bir açık hava müzesi hâline getirilmiştir. Sanayi yatırımlarından altyapı ve üstyapı tesislerine, kamu binalarından sağlık kuruluşlarına, birbiri ardına bütün yatırımlara kavuşan Çanakkale'miz son dönem vizyon projelerle taçlanmıştır.

Geçtiğimiz yıl hizmete açtığımız 1915Çanakkale Köprüsü'nün kule uzunluğu 3'üncü ay olan Martın 18'ini temsilen 318 metre, 2 kule arası cumhuriyetimizin 100'üncü yılını simgeleyen 2.023 metre ara açıklığında ve kırmızı beyaz rengiyle bayrağımızı temsil ediyor. Şehitler Abidemiz ve cumhuriyet tarihimizin en büyük yapıtlarından biri aynı topraklarda birbirlerine şahitlik ediyor.

Bugün Anadolu'da ocağı tüten her evin hatırasında bir Çanakkale şehidinin olduğu muhakkaktır, her bir aile Çanakkale yetimidir. Bülent Turan Vekilimle, bizi biz yapan Çanakkale ruhunu daha iyi anlamak, yakından tanımak için her bir vatandaşımızı Çanakkale'ye bekliyor; başta Tarihî Alan olmak üzere, yakın ve uzak tarihimizin izlerine tanıklık etmeye, yöremizi gezmeye davet ediyoruz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

JÜLİDE İSKENDEROĞLU (Devamla) – Teşekkür ederim Başkanım.

Bu vesileyle, 11 ilimizde meydana gelen afette hayatını kaybeden kardeşlerimize Allah'tan rahmet, yaralılarımıza acil şifalar diliyor, afetten ve selden etkilenen vatandaşlarımıza geçmiş olsun dileklerimi bir kez daha dile getiriyorum.

Bu kutlu zaferin yıl dönümünde başta Anafartalar kahramanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları, ebediyete intikal etmiş gazilerimiz olmak üzere vatan savunmasında canlarını feda etmiş tüm şehitlerimizi rahmetle anıyor, Gazi Meclisi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN – Gündem dışı üçüncü söz, depremlerde can kaybının önlenmesinde kentsel dönüşümün önemi hakkında söz isteyen Kocaeli Milletvekili Sayın İlyas Şeker'e ait.

Buyurun Sayın Şeker.

3.- Kocaeli Milletvekili İlyas Şeker'in, depremlerde can kaybının önlenmesinde kentsel dönüşümün önemine ilişkin gündem dışı konuşması

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Değerli milletvekilleri, depremlerde can kaybının önlemesinde kentsel dönüşümün önemi hakkında söz almış bulunmaktayım. Genel Kurulu ve ekranları başında bizleri izleyen aziz milletimi saygıyla, hürmetle selamlıyorum.

Değerli milletvekilleri, jeolojik olarak hareketli bir coğrafyada ve dünyanın en etkin fay hatları üzerinde yani deprem bölgesi üzerinde yaşıyoruz. Yaşadığımız paha biçilmez bu ülkenin, bu coğrafyanın bedelini de ağır bir şekilde ödüyoruz. Yaşadığımız depremler bize deprem gerçeğini asla aklımızdan çıkarmamamız gerektiğini hatırlatıyor. Depremlerde can kaybının yaşanmaması için deprem öncesi yapılacak çalışmalar gerçekten çok önemli. Hepimize de bu anlamda görevler düşmektedir. Maalesef, ülkemizde plansız kentler ve mühendislik hizmeti alınmadan yapılmış olan depreme dayanıksız binlerce bina mevcut. Ülkemizde 28,6 milyon civarında konut bulunmakta ve bunların yaklaşık 6-7 milyonunun da maalesef depreme dayanıksız olduğu tahmin edilmektedir.

Değerli milletvekilleri, depremin değil depreme dayanıksız yapılmış binaların insanları öldürdüğünü düşündüğümüzde, depreme dayanıksız bu binalar bir an önce yenilenmeli ve güçlendirilmeli. Can kaybının önlenmesi ve deprem risklerinin azaltılması konusunda en etkili yöntemlerden biri de kentsel dönüşüm uygulamalarıdır. Özellikle 2000 öncesi yapılmış binaların riskli olma ihtimalinin çok yüksek olması nedeniyle kentsel dönüşüm çalışmalarının hızlandırılması önem arz etmektedir. Yapı stokunun kötü olmasının yanı sıra, altyapı eksikliği, sosyal donatı eksikliği ve tarihî dokunun korunması gibi nedenler de kentsel dönüşümü gerekli kılan faktörlerdendir.

Değerli milletvekilleri, kentsel dönüşüm uygulamalarında devletin, yerel yönetimlerin ve vatandaşlar olarak hepimizin sorumlulukları bulunmaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamalarında binaların güvenli konutlar hâline dönüştürülmesinin yanı sıra, açık alanların, sosyal donatıların ve altyapının da bütüncül bir yaklaşımla ele alınması önem arz etmektedir.

Depremlerin sebep olduğu zararlar ile yukarıda belirtilen hususlar birlikte değerlendirildiğinde, can kayıplarının önlenmesi, ekonomik kayıpların minimize edilmesi için ivedilikle kentsel dönüşümün gerçekleştirilmesinin elzem olduğu ortaya çıkmaktadır. Biraz da üzülerek şunu da ifade etmek istiyorum ki bilinçsizce ve oy devşirme düşüncesiyle kentsel dönüşüme karşı çıkılmaktadır.

Değerli milletvekilleri, "kentsel dönüşüm rantsal dönüşüm" ilkelliğiyle vatandaşı yanlış yönlendirenler, vatandaşın göz göre göre depreme dayanıksız, yıkılma riski yüksek olan binalarda oturmalarını teşvik etmektedirler. Bugün Hatay Emek Mahallesi'nde vefat eden insanların sorumlusu, o gün kentsel dönüşüme karşı çıkanlardır, kentsel dönüşümü iptal için mahkemeye götürenlerdir. Allah korusun, yarın İstanbul Tozkoparan için de İzmir için de Afyonkarahisar için de Mersin için de karşı çıkılan bütün kentsel dönüşümler için de aynı acı tabloyla karşı karşıya kalabiliriz.

Değerli milletvekilleri, kentsel dönüşümde eğer bir rant varsa o da insanın canıdır. Hiçbir şey insan hayatından daha değerli değildir. Kentsel dönüşüm maddi zenginleşme aracı değildir, kentsel dönüşümde elde edilecek kazanç kutsal olan insanın canıdır.

Değerli milletvekilleri, kentsel dönüşüm seferberliği 2012 yılında Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın "Bedeli ne olursa olsun kentsel dönüşüm yapacağız." talimatlarıyla başlatıldı. Bugüne kadar kentsel dönüşüm kapsamında 3,2 milyon konut yenilendi, TOKİ aracılığıyla da 1 milyon 180 bin sosyal konut yapıldı. Kentsel dönüşümde başarılı AK PARTİ belediyelerimiz var ama bu yeterli değil; bütün belediyeler ellerini taşın altına koymalı, reklama değil insanın canına yatırım yapmalılar.

Değerli milletvekilleri, aktif fay hatları üzerindeki yerleşim yerlerinde kentsel dönüşüm ivedilikle yapılmalı, gerekirse mülkiyet hakkı bile geçici süreyle askıya alınmalı. Can güvenliği sağlanmış, hayat kalitesi artırılmış, tarihe, doğaya ve çevreye duyarlı şehirlerin oluşturulması için kentsel dönüşümü desteklemek hepimizin görevidir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

İLYAS ŞEKER (Devamla) - Kentsel dönüşüm, kentteki hastalıklı alanların teşhisi ve tedavisidir. Aynı zamanda koruyucu hekimlik görevi üstlenmektedir.

Olası depremlerde ve diğer afetlerde artık bir vatandaşımızın dahi burnunun kanamamasını diliyor, Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN - Sayın Nuhoğlu…

IV.- AÇIKLAMALAR

1.- İstanbul Milletvekili Hayrettin Nuhoğlu'nun, deprem enkazının altında kalan iktidarın bu defa da selle birlikte sürüklendiğine ilişkin açıklaması

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Önce deprem, şimdi sel. Depremden sağ kurtulan depremzede vatandaşlarımız bu kez sel felaketine yakalandı. Hayatını kaybedenlere Allah'tan rahmet, aile yakınlarına başsağlığı dilerim.

Henüz üç ay önce açılışı yapılan, "Abide Meydanı" olarak bilinen köprülü kavşağın alt geçidi sel suyuyla doldu ve taştı. Doğal afetlere karşı tedbir alamayanlar, kabahati iklim değişikliklerine, fay hatlarına bağlamaktadırlar.

Açık bir şekilde ikaz ediyorum: Her türlü afete karşı önlem almak, can ve mal kayıplarını en aza indirmek bir mühendislik ve öngörü işidir. Deprem enkazının altında kalan iktidar, bu defa da selle birlikte sürüklenmiştir.

İyi ki seçimler yaklaştı. Türk milleti müsterih olsun, iyi işler yapmaya geliyoruz.

BAŞKAN – Sayın Aydın…

2.- Bursa Milletvekili Erkan Aydın'ın, Bursa Uludağ Millî Parklar sınırı içerisinde bulunan çeşitli işletmelerin kiralanmasına ilişkin açıklaması

ERKAN AYDIN (Bursa) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Bursa Uludağ Millî Parklar sınırı içerisinde bulunan kar motoru işletmeciliği ve fotoğrafçılığı, kır kahvesi işletmeciliği ve fotoğrafçılığı ve telesiyej işletmeciliği ihaleye ve ilana çıkmadan Bursa Büyükşehir iştiraklerinden BURULAŞ'a yirmi yıl süreyle kiralandı. Burada sözleşme çok açık olmasına rağmen, "İhale asla devredilemez, başkasına verilemez." denmesine rağmen saraydan gelen bir talimatla kamuoyunun yakından tanıdığı bir sinema sanatçısının damadına peşkeş çekilerek, yüzde 1 ortak olarak BURULAŞ devredildi ve 1 milyon 264 bin TL'yle yani bir sömestr geliriyle yirmi yıllığına devredildi. Ankara 18. İdare Mahkemesi bunu bozdu ve kamunun hakkını tekrar kamuya devretti.

Buradan bir kez daha sesleniyoruz: Giderayak bu tür peşkeş çekmeleri bırakın. Halkın malı, halkın hakkı millette kalsın diyor, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, şimdi, sisteme giren ilk 20 milletvekiline yerlerinden birer dakika süreyle söz vereceğim.

Sayın Ekinci…

3.- Sivas Milletvekili Semiha Ekinci'nin, 14 Mayısta yapılacak seçimlere ilişkin açıklaması

SEMİHA EKİNCİ (Sivas) – Teşekkür ediyorum Kıymetli Başkanım.

27 Mart 1994'te İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığıyla seçim zaferlerine başlayan Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde girmiş olduğumuz 2002 Genel Seçimlerinden, 2004 Yerel Seçimlerinden, 2007 Genel Seçimlerinden, 2009 Yerel Seçimlerinden, 2011 Genel Seçimlerinden, 2014 Yerel Seçimlerinden, 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinden, 2015 Genel Seçimlerinden, 2018'de yapılan Cumhurbaşkanlığı ve Genel Seçimlerinden en yakın partiye en az 2 katı fark atarak, lider olarak çıktık. 14 Mayısta yapılacak seçimlerde de yeni bir zafer için bizler hazırız. Rabb'imin izni, aziz milletimizin teveccühüyle Cumhur İttifakı olarak adayımız belli, kararımız net. İnşallah, 14 Mayıs akşamı tekrar bir balkon konuşmasında Cumhurbaşkanımızı, Genel Başkanımızı Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı olarak yeniden göreceğimize inanıyorum.

BAŞKAN – Sayın Aycan…

4.- Kahramanmaraş Milletvekili Sefer Aycan'ın, depremden etkilenen, afet bölgesi ilan edilen illerde yaşamın devam etmesi için birçok yönden teşvik edici düzenlemelerin yapılmasının beklendiğine ilişkin açıklaması

SEFER AYCAN (Kahramanmaraş) – Sayın Başkan, depremden etkilenen, afet bölgesi ilan edilen illerden, özellikle de Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman ve Malatya'dan zaruri sebeplerle geçici olarak ayrılan veya göç eden kişilerin tekrar dönüşleri, ayrılmayıp bu illerde yaşama devam edenlerin yaşamaya devam etmesi ve başka illerden deprem illerine gelişlerin olması için birtakım teşviklerin yapılması uygun olacaktır. Birçok yönden teşvik edici düzenlemeler yapılması beklenmektedir. İş gücünün geri dönüşü ve üretimin devamı için vergi ve sosyal güvenlik teşvikleri sağlanmalıdır. Bu illerde konut ihtiyacını karşılamak için özel sektörün de yaptığı inşaatlarda KDV'ye yönelik istisnalar hayata geçirilmelidir. Kamu personeline kamu kuruluşlarının, özel sektör çalışanları için de özel işletmelerin lojman yapması teşvik edilmeli ve kolaylaştırılmalıdır, hatta uygun şartlarda kamu ve özel kuruluşlar, çalışanları konut sahibi yapmalıdır.

BAŞKAN – Sayın Ceylan…

5.- Çanakkale Milletvekili Özgür Ceylan'ın, 18 Mart Çanakkale Zaferi'nin 108'inci yıl dönümüne ilişkin açıklaması

ÖZGÜR CEYLAN (Çanakkale) – Sayın Başkan, cumartesi günü, tarihimize altın harflerle yazılan 18 Mart Çanakkale Zaferi'nin 108'inci yıl dönümünü kutlayacağız. Birinci Dünya Savaşı'nın en kritik aşamalarından olan Çanakkale savaşları, siyasal ve askerî sonuçlarıyla tarihin akışını değiştirmiştir; Mehmet Akif'in "Şu Boğaz Harbi nedir? Var mı ki dünyada eşi?" diye sorduğu ve "Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?/Gömelim gel seni tarihe desem sığmazsın." dizeleriyle destanlaşan, dünyanın en büyük ordularına karşı kazanılan zaferdir. Çanakkale'de bir güneş gibi doğan Mustafa Kemal, gönüllerde tutuşturduğu bağımsızlık ateşiyle Türk ulusuna boyunduruk vurulamayacağını kanıtlamıştır. Kurucumuza karşı borcumuz, cumhuriyetimizi 2'nci yüzyılında demokrasiyle taçlandırmaktır. Zaferin 108'inci yıl dönümünde, başta ebedî Başkomutanımız Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, bütün şehitlerimizi bir kez daha saygı, rahmet ve şükranla anıyorum.

Teşekkürler.

BAŞKAN – Sayın İskenderoğlu…

6.- Çanakkale Milletvekili Jülide İskenderoğlu'nun, 12 Mart İstiklal Marşı'nın kabulünün yıl dönümünde Mehmet Akif Ersoy'u saygı ve minnetle andıklarına ilişkin açıklaması

JÜLİDE İSKENDEROĞLU (Çanakkale) – Akif olmak zordur bir kere, dava adamı olmak zordur. Akif olmak, kendi üşüdüğü hâlde kapısına gelen ihtiyaç sahibine paltosunu verebilmektir. Ülke savaşın bulutlarındayken Taceddin dergâhında nakış nakış işleyebilmektir bir milletin istiklalini. Akif olmak "Sahipsiz vatanın batması haktır, sen sahip çıkarsan bu vatan batmayacaktır." anlayışını yaşatmaktır. Akif olmak, Çanakkale şehidine "Asım'ın nesli geliyor, çiğnetmedi namusunu, çiğnetmeyecek." diye haykırmaktır Anadolu topraklarında. Akif olmak, vatana adanan bir yaşam "Millî şair olarak rahmetle anılmak, ebediyet budur ama sessiz yaşadım, kim beni nereden bilecektir?" diyebilmektir.

Geçtiğimiz günlerde 12 Mart İstiklal Marşı'nın kabulünün yıl dönümünde hemşehrimiz Mehmet Akif Ersoy'u saygı ve minnetle andık, anmaya devam edeceğiz. Allah bu millete bir daha İstiklal Marşı yazdırmasın.

BAŞKAN – Âmin.

Sayın Etyemez…

7.- Konya Milletvekili Halil Etyemez'in, AK PARTİ hükûmetlerinde kırsalda yaşayan vatandaşların yaşam standartlarını yükseltmek için çalışmaların artarak devam ettiğine ilişkin açıklaması

HALİL ETYEMEZ (Konya) – Teşekkürler Sayın Başkan.

Hükûmetlerimiz olarak kırsalda yaşayan vatandaşlarımızın yaşam standartlarını yükseltmek için çalışmalarımız artarak devam etmektedir. Bu bağlamda, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu kırsal kalkınma programlarını etkin bir şekilde uygulayarak ülke genelinde sürdürülebilir kırsal kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla çalışmalarını aralıksız sürdürmektedir. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunca 1 Ocak 2023 tarihinden bugüne kadar değerlendirmesi tamamlanan toplam 733 projenin başvurusu onaylanmıştır. Bu projelere toplam 791 milyon lira destek sağlanacaktır. Destek verilen bu projelerin yatırım süreçleri tamamlandığında ülke ekonomisine toplam 1,3 milyar liralık yatırım kazandırılacaktır. Üreten, emek veren, alın teri döken çiftçilerimizin hep yanında olduk ve olmaya da devam edeceğiz.

BAŞKAN – Sayın Taşkın…

8.- Mersin Milletvekili Ali Cumhur Taşkın'ın, TOKİ Başkanlığının yapımını üstlendiği Mersin'in Akdeniz ilçesi Çay Mahallesi'ndeki Yerinde Kentsel Dönüşüm Projesi'ne ilişkin açıklaması

ALİ CUMHUR TAŞKIN (Mersin) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Hafta sonu, seçim bölgem Mersin'in Akdeniz ilçesi Çay Mahallemizde TOKİ Başkanlığımızın yapımını üstlendiği Yerinde Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında tamamlanan yeni modern ve güvenli konutların hak sahibi teslim törenine katıldık. Çay Mahallesi'nde başlayan Yerinde Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında toplamda 416 daire, 36 dükkân ve 1 cami inşa edildi. TOKİ kentsel dönüşüm proje alanında gerçekleşen törenle hak sahibi hemşehrilerimiz her yönüyle modern, güvenli, doğal gazlı, bahçeli, oyun alanı ve otoparkı olan yeni evlerine kavuşmuş olmanın mutluluğunu yaşadılar. Yeni konutların vatandaşlarımıza hayırlı olmasını diliyor, yeni evlerinde güle güle yaşamalarını temenni ediyorum.

Mersin'de kentsel dönüşümün ilk kez başlamasını sağlayan Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a şükranlarımızı arz ediyoruz. Sayın Bakanımıza ve Akdeniz Belediye Başkanımıza teşekkürlerimizi sunuyor, Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN – Sayın Ünver…

9.- Karaman Milletvekili İsmail Atakan Ünver'in, Adıyaman'da ve Şanlıurfa'da yaşanan sel felaketine, Karaman'da yıl boyu yaşanan kuraklığa ve bitirilemeyen sulama projelerine ilişkin açıklaması

İSMAİL ATAKAN ÜNVER (Karaman) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Ülkemizin bir tarafı selle ve selin kötü sonuçlarıyla mücadele ederken büyük bölümü yıl boyu süren kuraklıktan muzdarip oldu.

Öncelikle, Adıyaman'da ve Şanlıurfa'da selde hayatını kaybeden yurttaşlarımıza Allah'tan rahmet, yakınlarına başsağlığı diliyorum.

İlim Karaman'da da yıl boyu kuraklık yaşandı. Her ne kadar önceki gün gerçekleşen yağışla çiftçimiz bir nebze olsun nefes alsa da uzun vadede ülke genelinde bitirilemeyen sulama yatırımları hem kuraklık hem de sel baskınları karşısında yurttaşlarımızı zor durumda bırakıyor.

Bölgemizde başta Konya Ovası Sulama Projesi, Ayrancı Barajı Kapalı Basınçlı Sulama Projesi, Gödet Baraj Gölü Kapalı Sulama Projesi AK PARTİ iktidarı zamanında bitirilerek milletimizin ve çiftçimizin hizmetine sunulamadı. Tüm hemşehrilerim bilsinler ki Millet İttifakı iktidarımızda Karaman'ı ve Konya Ovası'nı kuraklık karşısında koruyacak tüm projeleri hızla hayata geçireceğiz.

Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN – Sayın Arık…

10.- Kayseri Milletvekili Çetin Arık'ın, kooperatif mağduru vatandaşların beklentisine ilişkin açıklaması

ÇETİN ARIK (Kayseri) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Başta ilim Kayseri olmak üzere birçok ilimizde kooperatif mağduru vatandaşlarımız var. Bu mağduriyetin giderilmesiyle ilgili yasal bir düzenleme de yapıldı ancak çıkarılan yasa "Kayseri iline özgü, kanunların genelliği ilkesine aykırı." denilerek Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi. Oysaki bu yasa görüşülürken gerek Sayın Grup Başkan Vekilimiz Özgür Özel gerekse de ben defaatle bu yasadan "Kayseri" ibaresinin çıkarılması gerektiğini, aksi hâlde Anayasa Mahkemesinden geri döneceğini belirtmiştik ve bugün, söylediğimiz oldu. Vatandaşlarımızın beklentisi şu: Meclis kapanmadan, önümüzdeki hafta içerisinde bu mağduriyetin giderilmesi için gerekli yasal düzenlemenin yapılması.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Sayın Arkaz…

11.- İstanbul Milletvekili Hayati Arkaz'ın, 18 Mart Çanakkale Zaferi'ne ilişkin açıklaması

HAYATİ ARKAZ (İstanbul) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Vatan için gözünü kırpmadan canını feda eden, Çanakkale'de sadece Türk tarihi değil, dünya tarihinde de bir destan yazan başta aziz Atatürk olmak üzere 18 Mart Çanakkale Zaferi şehitlerimizi saygı ve rahmetle anıyoruz. "Dur yolcu! Bilmeden gelip bastığın bu toprak, bir devrin battığı yerdir." Yüreklerimizde sıcaklığını hâlâ hissettiğimiz Çanakkale Harbi kan deryasında dirilişin destanıdır. Çanakkale Harbi et ile kemiğin çeliğe galip gelişidir. Çanakkale Harbi Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk milletinin ön sözüdür, son sözüdür.

Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Sayın Özkan…

12.- Mersin Milletvekili Hacı Özkan'ın, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 17 Mart 1923 tarihinde Mersin'e gerçekleştirdiği ziyaretin Mersinliler için önemine ilişkin açıklaması

HACI ÖZKAN (Mersin) – Teşekkürler Sayın Başkan.

Mersin ve Mersinlilere beslediği derin sevgi ve sonsuz güven nedeniyle pek çok kez ilimizi ziyaret eden Büyük Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 17 Mart 1923 günü gerçekleştirdiği ziyarette verdiği öğüt doğrultusunda, tüm Mersinliler olarak birlik, beraberlik ve kardeşlik içerisinde farklı medeniyetlere ev sahipliği etmiş kentimize, değerlerimize ve insanımıza sahip çıkmaya ve ilimizi her alanda daha ileri seviyelere taşımaya var gücümüzle çalışarak devam ediyoruz. Mersinliler olarak yüz yıl önce Büyük Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü ilimizde karşılamaktan ve ağırlamaktan duyulan onur ve mutluluğu bugün de aynı gurur ve coşkuyla yüreğimizde hissediyor, minnet ve şükranla anıyor, Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN – Sayın Güneş…

13.- Uşak Milletvekili İsmail Güneş'in, Şanlıurfa'da ve Adıyaman'da meydana gelen sel felaketine ve ülkenin yerli ve millî gururu Togg'un ön sipariş almaya başladığına ilişkin açıklaması

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) – Teşekkür ederim Başkanım.

Şanlıurfa ve Adıyaman'da meydana gelen sel felaketinin büyük üzüntüsünü yaşıyoruz. Elim hadiseden etkilenen tüm vatandaşlarımıza geçmiş olsun dileklerimi iletiyor, vefat eden vatandaşlarımıza Cenab-ı Allah'tan rahmet diliyorum. Rabb'im ülkemizi ve milletimizi her türlü afetten muhafaza eylesin.

Ülkemizin yerli ve millî gururu Togg bugün ön sipariş almaya başlıyor. "Yapamazsınız, üretemezsiniz, üretseniz bile satamazsınız." demişlerdi; yapıldı, üretildi ve satışa çıkarıldı, altmış iki yıllık hayal gerçek oldu. Standart menzilli modelin fiyatı 953 bin TL, dolu paket ise 1 milyon 215 bin TL olarak açıklandı. Togg hızlı şarjla yirmi sekiz dakikadan daha kısa bir sürede yüzde 20'den yüzde 80 şarja ulaşabilmektedir. Dünden bugüne Türkiye'nin otomobile inanan, güvenen ve gururla bugünlere getiren başta Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a ve emeği geçen herkese teşekkür ediyoruz. Hayırlı uğurlu olmasını diliyorum.

BAŞKAN – Sayın Kaya…

14.- Trabzon Milletvekili Ahmet Kaya'nın, ÇAYKUR'da çalışan mevsimlik işçilere ilişkin açıklaması

AHMET KAYA (Trabzon) – Teşekkür ediyorum.

ÇAYKUR'da çalışan mevsimlik işçilerimizin gözü kulağı Mecliste, aylardır kadro haklarıyla ilgili düzenleme bekliyorlar. AKP'li yetkililerin ve Çalışma Bakanının ÇAYKUR mevsimlik işçilerimiz hakkındaki tutarsız açıklamaları, yıllardır kadro bekleyen, özlük haklarının iyileştirilmesini isteyen işçi kardeşlerimizi hayal kırıklığına uğratmıştır, üzmüştür. Altı ay çalışıp altı ay işsiz kalmak, mevsimlik yaşamak ÇAYKUR işçilerimizin kaderi değildir. ÇAYKUR'daki tüm işçilerimize "ama"sız, "fakat"sız, ayrımsız kadro hakları ve özlük hakları verilmelidir. Bunu defalarca söyledik, iktidar duymadı. Belli ki göz bebeğimiz ÇAYKUR'umuzu milyarlarca lira zarara uğratan, mevsimlik ÇAYKUR işçilerimizin feryadını duymayan, çay kanununu dahi çıkaramayan bu iktidardan hayır yoktur ama umutsuzluğa da yer yok. Cumhurbaşkanı adayımız Sayın Kemal Kılıçdaroğlu'nun sözüdür: "İktidarımızda ÇAYKUR mevsimlik işçilerimize kadro haklarını vereceğiz, çay kanununu çıkaracağız ve ÇAYKUR'umuzu yeniden ayağa kaldıracağız."

BAŞKAN – Sayın Şimşek…

15.- Mersin Milletvekili Baki Şimşek'in, kuraklık dolayısıyla sulama sezonu erken başlayan Mersin'de sulama suyu fiyatına ilişkin açıklaması

BAKİ ŞİMŞEK (Mersin) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Seçim bölgem olan Mersin Türkiye'nin en çok tarım ürünü ihraç eden illerinin başında gelmektedir. Mersin'de birçok baraj ve gölet projesi hayata geçirilmiş, birçoğunun inşaatı devam etmektedir. Özellikle, yaşanan kuraklıktan dolayı bu baraj ve göletlerin önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır. Bu yıl bu kuraklık dolayısıyla da sulama sezonu erken başlamıştır. Başta sulama birlikleri ve sulama kooperatifleri olmak üzere sulama suyu ücretleriyle ilgili yeni bir düzenleme yapılıp çiftçimizin bu yılki kuraklıktan kaynaklanan mağduriyetine destek olmalarını talep ediyorum.

Saygılar sunuyor, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Sayın Sümer…

16.- Adana Milletvekili Orhan Sümer'in, Millî Eğitim Bakanlığının açıkladığı depremin etkilediği 10 ildeki tüm okulların hasar tespit raporuna ilişkin açıklaması

ORHAN SÜMER (Adana) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Millî Eğitim Bakanlığı depremin etkilediği 10 ildeki tüm okulların hasar tespit raporunu açıkladı. Bu kapsamda, Adana'da bulunan 1.556 okuldan ağır ve orta hasarlı olmayanlarda 516.775 öğrenci 13 Mart günü yeniden eğitim ve öğretime başladı. Ancak bazı okulların çevresinde ağır hasarlı, yıkılacak binaların olması öğrenci ve velileri tedirgin ediyor. Yine, bazı okullarda gözle görülür şekilde kolon çatlağı, duvarlarda hasar olmasına rağmen "Eğitime başlanabilir." kabul edilmesi aileleri ürkütüyor. Eğitime ara verilmeden devam edilmesi gerekiyor ancak çocuklarımızın can güvenliği ve psikolojik etkilenmelerinin hesaplanması gerekir. Millî Eğitim Bakanlığı hiçbir olasılığı göz ardı etmeden çocuklarımızın can güvenliğini güvence altına alacak şekilde gerekli çözümü üretmelidir.

BAŞKAN – Sayın Özdemir…

17.- Batman Milletvekili Ziver Özdemir'in, Halepçe katliamının yıl dönümüne ilişkin açıklaması

ZİVER ÖZDEMİR (Batman) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Otuz beş yıl önce, 16 Mart 1988 tarihinde Irak'ın Halepçe kentinde kimyasal bombalarla 5 binden fazla insanımızın, Kürt'ün katledilmesiyle insanlık vicdanında derin yaralar açan vahşi katliamda canını kaybedenlere Allah'tan rahmet dilerken vahşeti yaşatanları nefretle kınıyor ve insanlık vicdanında hep o insanlık dışı karakterleriyle yâd edilmelerini diliyorum. Bir daha böyle katliamların yaşanmaması dileğiyle. Halepçe'yi unutmayalım, unutturmayalım.

BAŞKAN – Sayın Kenanoğlu…

18.- İstanbul Milletvekili Ali Kenanoğlu'nun, onarılması mümkün olan Üryan Hızır Ocağı Cemevi'nin aceleyle yıkılmasına ilişkin açıklaması

ALİ KENANOĞLU (İstanbul) – Sayın Başkan, en az 50 bin insanımızın yaşamını yitirmesine neden olan deprem felaketinin yaralarını sarmakta âciz kalan AKP iktidarı, bölgede yer alan Alevilere ait kutsal mekânların yıkımında ise mahir davranmaktadır. Adıyaman'ın Çelikhan ilçesine bağlı Pınarbaşı (Bulam) köyündeki Üryan Hızır Ocağı'na ait, en az yüz elli yıllık tarihî geçmişi olan, uzun yıllar cem erkânının yürütüldüğü mekân, duvarlarının hasar gördüğü gerekçesiyle Valilik kararıyla alelacele iş makineleriyle yıkılmıştır. Bölge halkı tarafından kutsal görülen pirevinin sıradan bir binaymış gibi, özensiz bir inceleme sonucu "ağır hasarlı" denilerek yıkılması tek kelimeyle saygısızlıktır. Onarılması mümkün olabilecek Üryan Hızır Ocağı Cemevi'nin aceleyle yıkılmasını kınadığımızı buradan bir kez daha ifade ediyor, Alevilerin kutsal inanç merkezlerine böylesine hoyratça yaklaşılmasından vazgeçilmesini talep ediyoruz. Alevilerin inanç ve ibadet mekânlarından elinizi çekin.

BAŞKAN – Sayın Aksoy…

19.- Karabük Milletvekili Hüseyin Avni Aksoy'un, yerel yönetimlerin sorumlu olduğu alanlarda yapılması gerekenlere ilişkin açıklaması

HÜSEYİN AVNİ AKSOY (Karabük) – Teşekkürler Sayın Başkan.

Memleketimizde iklim değişikliği nedeniyle her yağış sonrasında ortaya çıkan görüntüler yerel yöneticiler tarafından her seferinde "afet" olarak nitelendirilmektedir. Plansız, denetimsiz yönetim anlayışının bilançosunu maalesef ki vatandaşımız ödüyor. Memleketimizin altyapısına, ulaşımına, imarına, daha doğrusu yerel yönetimlerin sorumlu olduğu tüm alanlara ivedilikle planlı denetim yapılmalıdır. Acilen yeni iklim şartlarına uygun altyapı bilgi sistemi oluşturulmalıdır. Özellikle mevcut durumu ölçen, gözlemleyen ve yağışın yoğun olduğu zamanlarda erken uyarı sistemi sağlayacak istasyonlar kurulmalıdır. Metropol kentlerin altyapıları yaşam odaklı politikaların gerektirdiği gibi sürekli gözlemlenmeli ve analiz edilmelidir. Düzenli şekilde bakımı yapılmayan hiçbir altyapı sağlıklı çalışmaz. Bu nedenle sadece yağışın fazla olduğu zamanlarda değil, sürekli, periyodik olarak altyapının bakımı yapılmalıdır.

Yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN - Sayın Karahocagil…

20.- Amasya Milletvekili Mustafa Levent Karahocagil'in, muhalefetin Hükûmetin icraatlarına olan yaklaşımına ilişkin açıklaması

MUSTAFA LEVENT KARAHOCAGİL (Amasya) – Teşekkür ederim Başkanım.

Muhalefete soruyorum; CHP'sinden HDP'sine, İşçi Partisinden komünistine, dinsizinden imansızına, hakçısından hukukçusuna, çağdaşından sahte Atatürkçüsüne: Bugüne kadar Hükûmetin milleti için, vatanı için yaptığı hangi güzel projenin yanında oldunuz? Yukarıda saydıklarım kentsel dönüşümün ve TOKİ'nin aleyhine yüzlerce "tweet" attı, yüzlerce eylem yaptı, yüzlerce engel çıkardı.

Şimdi çıkmış, yüzleri kızarmadan güya depremzedelerin yanlarındaymış hareketi çekiyorlar. Bu milleti ne zaman tam olarak anlayacaksınız? Kentsel dönüşümü ve TOKİ'leri engelleyerek ölümlere, yaralanmalara, yuvaların sönmesine sebep oldunuz; depremzedeler sizden mutlaka hesap soracaktır. Yalana yatsanız da çamura batsanız da iftiraya, tezvirata sarılsanız da doğru, yerini bulacaktır. Gelecekte, tarihte "Tek hedefleri mevki, makamdı." diye nefretle anılacaksınız.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sayın Başkan…

BAŞKAN – Buyurun Sayın Özel.

21.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Amasya Milletvekili Mustafa Levent Karahocagil'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) - Sayın Başkanım, biraz önce konuşan hatip… Tabii, aynı çatının altındayız, beş yılın sonuna geldik, kalp kırmak istemeyiz ama kötü söyleyen, kötü işitir. Kendisi, bütün Meclisteki bir genel kanaatle "Ne söylerse söylesin, sonuçta hadi söylesin, duymazdan gelelim, görmezden gelelim; hadi az vakti kalmıştır, hadi meczuplaşmıştır." diye böyle yok saydığımız bir kişi olmakla birlikte, efendim "dinsiz muhalefet" "imansız muhalefet" "ahlaksız muhalefet" laflarının her bir tanesini teker teker, ayrı ayrı -ailesi kusura bakmasın, sevenleri kusura bakmasın ama- şahsının gırtlağına kadar geri tıkıyorum. Yazıklar olsun! Yazıklar olsun! Yazıklar olsun!

MUSTAFA LEVENT KARAHOCAGİL (Amasya) – Sana yazıklar olsun! Sana yazıklar olsun!

(AK PARTİ ve CHP sıraları arasında karşılıklı laf atmalar)

AHMET KAYA (Trabzon) – Ağzınıza sağlık.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Ağzınıza sağlık.

BAŞKAN – Sayın Köksal…

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Sözlerini geri alsın Başkan.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Sürekli yalan söylüyorsun. Her gün yalan, her gün yalan! Terbiyesiz!

AHMET KAYA (Trabzon) – İşiniz gücünüz iftira, yalan.

BAŞKAN – Sayın Köksal'a söz verdim arkadaşlar.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Her gün yalan söylüyorsun. Boyundan, yaşından utan ya! Yaşından utan ya! Yaşından utan, her gün aynı yalanlar!

AHMET KAYA (Trabzon) – Bir tek sizin…

BAŞKAN - Buyurun Sayın Köksal.

22.- Afyonkarahisar Milletvekili Burcu Köksal'ın, yıllardır kadro bekleyenlerin iktidarlarında kadro alacaklarına ilişkin açıklaması

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Sayın Başkan, yıllardır kadro bekleyen ama AKP iktidarının görmezden geldiği kara yolları çalışanları, kamu çağrı merkezi çalışanları, müşavir firma çalışanları, HBYS çalışanları, radyoloji ve MR çalışanları, sterilizasyon ve dezenfeksiyon çalışanları, diş protez çalışanları, 4 Aralık mağdurları, sosyal tesis çalışanları, belediye şirket işçileri, Vakıfbank güvenlikleri, KİT çalışanları, kiralık araç şoförleri, fizyoterapistler, yemekhane çalışanları, laboratuvar teknikerleri, aile sağlığı merkezi grup elemanları, biyomedikal teknikerleri, anestezi teknikerleri ve tüm taşeron çalışanlar; Cumhurbaşkanı adayımız Sayın Kemal Kılıçdaroğlu'nun sözüdür, iktidarımızda kadronuzu alacaksınız.

Ayrıca, Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde geçici işçi statüsüyle çalışan 32 bin emekçi, şeker fabrikalarında, ormanda çalışan geçici işçiler, ÇAYKUR mevsimlik işçileri; hepiniz iktidarımızda kadro alacaksınız.

BAŞKAN - Söz talep eden Grup Başkan Vekillerine söz vereceğim.

Sayın Usta, buyurun.

23.- Samsun Milletvekili Erhan Usta'nın, Adıyaman'da ve Şanlıurfa'da meydana gelen sele, ramazan pidesinin fiyatına, Samsun'dan gruplarını ziyarete gelen ziraat odası başkanları ile muhtar heyetinin dile getirdikleri sorunlara, 2/B arazilerinin ve rayiç bedellerinin tespitinde yaşanan sıkıntılara, tarımsal sulamadaki sorunlara, Tarım Kredinin gübre açıklamasına ve limit artırımı meselesine, çiftçinin Başak Kart'a yüklenen mazot ve gübre desteğinde yaşadığı sorunlara ilişkin açıklaması

ERHAN USTA (Samsun) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Yaşanan deprem felaketinin henüz enkazı kalkmamışken Adıyaman ve Şanlıurfa'da meydana gelen selde -şu ana kadar tespit edilen- 15 vatandaşımız yaşamını yitirmiştir. Hayatını kaybeden vatandaşlarımıza Cenab-ı Allah'tan rahmet diliyorum, kederli ailelerine ve aziz milletimize de başsağlığı diliyorum.

Sel felaketinin hemen ardından Genel Başkanımız Sayın Meral Akşener, Millet İttifakı'nın 13'üncü Cumhurbaşkanı adayı Sayın Kılıçdaroğlu'yla birlikte gece saatlerinde bölgeye intikal etmiştir. Ziyarette arama kurtarma çalışmaları bizzat yerinde denetlenmiş ve bölge halkının acıları paylaşılmıştır. Maalesef, depremde de ölüyoruz, selde de ölüyoruz. Hükûmetin rant odaklı bakışını ve denetimsiz yapıların sonucunu vatandaşlarımız canlarıyla ödemektedir.

Şanlıurfa Abide Kavşağı'na henüz üç buçuk ay önce yapılan alt geçit selde çöküntü yaşamış, âdeta göle dönerek tıkanmıştır. 2 kişinin hayatını kaybettiği bu kavşak için, 6 Nisan 2022'de -burası çok önemli, dikkatinizi çekmek istiyorum- gerçekleştirilen ihalede teklif veren 5 firma reddedilmiş, ihale, bizzat Sayın Erdoğan'ın elinden ödül alan bir müteahhide davet usulüyle verilmiştir ve bu alt geçit de çökmüştür, 2 vatandaşımız burada hayatını kaybetmiştir; bunun şimdi sorumlusu kim olacak? Sarayı ve sarayın çevresini ihya etmekten başka bir şey düşünmeyen Hükûmet, deprem ve sel gibi doğa olaylarını denetimsiz, plansız ve doğaya yanlış yapılan müdahalelerle felakete dönüştürmektedir.

Şanlıurfa kent merkezinden geçen Cavsak Deresi, Karakoyun Deresi, Mance Deresi ve Karaköprü Sırrın Deresi çevresinde yapılan yapılaşmaların da depremde yıkım tehlikesi oluşturduğu, sel olayında ise taşkına ve can kayıplarına neden olacağı ortadayken bu bölgede yapılaşmaya müsaade edilmesi doğa olaylarını felakete çevirmiştir. Felaketin birinci dereceden sorumlusu Erdoğan ve Hükûmetidir. Erdoğan'ın yöneticiliğinin sorumluluğunu ve maşerî vicdanın gereğini yerine getirmeye davet ediyor, bir kez daha helallik istemek yerine istifasının da bir erdem olduğunu hatırlatmak istiyorum.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun, devam edin.

ERHAN USTA (Samsun) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; biliyorsunuz İzmir, Ankara gibi büyükşehirlerimizde ramazan pidesi fiyatları da belli oldu; 300 gram pide 10 lira; geçen yıl 5 liraydı yüzde 100 bir fiyat artışı var. Oysa TÜİK'e bakarsanız "Enflasyon yüzde 55." diyor, bunu milletimize sadece bu kadar arz etmek istiyorum.

Dün, grubumuzu Samsun'dan ziraat odası başkanları ve bir muhtar heyeti ziyaret ettiler ve ziyaret esnasında bize birtakım sorunlarını dile getirdiler. Bunlar sadece Samsun'un değil, esasında Türkiye'deki bütün çiftçilerin sorunları, müsaadeniz olursa onların bir kısmını burada sizinle paylaşmak istiyorum. Bir defa, bu 2/B tespiti, rayiç bedellerin tespitinde ciddi sıkıntılar var, ciddi sorunlar var;

buralarda bir defa rakamlar çok yüksek tespit ediliyor. Hakikaten bunların masabaşında tespit edildiği de çok ortada. Çünkü şimdi, aynı köy olunca, aynı mahalle olunca hepsine aynı fiyat gidiyor neredeyse; değil, bu araziler arasında çok ciddi farklılıklar var, bu farklılıklar dikkate alınmıyor çünkü buradaki komisyonlarda bir problem var. İşte, mesela ziraat odalarından bir temsilcinin mutlaka bu komisyonda yer alması lazım, bu tespitlerin doğru yapılması lazım, vatandaşı mağdur etmeyip…

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun, devam edin.

ERHAN USTA (Samsun) – Özellikle orman köylülerimizi zaten orada tutmaya çalışmamız gerekirken bunlara, şimdi "Bırakın burayı." işte, çok yüksek bedeller tespit ederek "Bırakın, üretimi de bırakın, köyü de bırakın." gibi bir duruma sürüklemenin hiçbir mantığı yok. Vatandaşın rayiç bedellere karşı tepkisi var, bu tepkiler üzerine şimdi seçim öncesinde işlemler askıya alındı, bekletiliyor ama şu çok net ki seçimden sonra yine yüksek fiyatlar üzerinden, yüksek rayiç bedeller üzerinden işlemler devam edecek. Hâlbuki, biz bunların, seçim öncesinde fiyatların, rayiç bedellerin değiştirilmesini ve düşük tespit edilmesini bekliyoruz, seçim sonrasında vatandaşın tekrar aynı muameleye tabi kalmaması lazım.

2/B işlemlerinin de hızlandırılması gerekiyor, buralar çok yavaş gidiyor. Özellikle şöyle de bir sorun var: 2/B arazilerinin tespiti Orman Kadastrosu tarafından yapılıyor, sonra Tapu ve Kadastro kendi tapu tahsislerini kendisine göre yapacağını söylüyor. Şimdi, aslında vatandaşın 2/B'si kesinleşiyor ama Tapu ve Kadastronun işlemleri geciktiği için çiftçilerimiz tarımsal desteklerden faydalanamıyor. Kendi kusuru olmadığı hâlde…

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun Sayın Usta.

ERHAN USTA (Samsun) – Teşekkür ederim.

…Hükûmetin işlemleri yavaş götürmesinden dolayı vatandaşımız burada destekleri alamama durumuyla karşılaşıyor; bunun da giderilmesi lazım, bu işlemlerin bir an önce hızlandırılması lazım, olmazsa yani Orman Kadastrosuyla da bu işlemlerin yapılabilmesine izin veren bir düzenlemenin yapılmasında fayda var.

İkinci husus, bu tarımsal sulama meselesi. Zaten burada Hükûmetin Türkiye genelinde çok başarısız olduğu biliyoruz yani tarımsal sulamada hakikaten çok başarısız. Şimdi, özellikle bizim bölgemizde kapalı sistem birçok bölgede yok, iç bölgelerde, bu Havza, Vezirköprü, Ladik, Kavak'ta kapalı sistem yok; açık kanallar üzerinden yapılıyor ve bu açık kanallar da kırık. Dolayısıyla, vatandaşlarımızın sulama imkânı yok. Bu, birinci sorun.

İkinci sorun, bu tarımsal sulamadaki elektrikle ilgili. Bunu daha önceden de gündeme getirmiştim. Şimdi, küçük parseller var; 2 dönümlük, 3 dönümlük, 5 dönümlük parseller var; sulama ihtiyacı var, her parsel için ayrı bir elektrik abonesi isteniyor. Abone olmayanlar… Bir aboneliğin bedeli ne kadar? 15 bin lira. Bunu bir çiftçinin karşılaması mümkün değil yani 3 dönümlük bir arazinin başına saat koyacak ve 15 bin lira abonelik bedeli verecek.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Beş dakikayı geçti.

ERHAN USTA (Samsun) – Toparlayacağım Başkanım.

BAŞKAN – Buyurun.

ERHAN USTA (Samsun) – Yani bunu bir çiftçinin bu şekilde karşılaması mümkün değil. Belli ölçeğin üzerindekilerde bunun yapılmasını anlarız, diyelim ki işte "50 dönümün üzerinde…" filan dersin ama küçük parseller için farklı bir muamele yapılması lazım; taşımaya müsaade etmek gerekir.

Şimdi, bu taşıma işlemi yapanlarda aslında elektrik saati çalışıyor, elektrik faturasını da ödüyor fakat burada kaçak elektrik muamelesi yapılıyor ve bunun üzerinden vatandaşa çok yüksek miktarlarda ceza kesiliyor. Bunu kabul etmemiz mümkün değil, burayı mutlaka düzeltmek gerekiyor.

Ayrıca, beş on yıldır -şimdi, bu tür örnekler var, bunların belgelerini verebilirim- hiç çiftçilik yapmamış, hiç elektrik kullanmamış, son dönemde bunlara da bu dağıtım şirketlerinden cezalar geliyor, bu da anlaşılabilir bir şey değil, buraya mutlaka bakmak gerekir. Bunun dışında, tarımsal sulamadaki elektrik ödemeleri aylık, mesela çeltik üretiminde diyor ki: "100 dönümlük bir arazide en az, asgari 25 bin lira bir elektrik tüketimi oluyor, biz bunu nasıl ödeyelim?" Bunlarda, hasat dönemi sonunda tahsilat yapılacak şekilde bir düzenleme yapılması lazım.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

ERHAN USTA (Samsun) – Bitireceğim Başkanım.

BAŞKAN – Buyurun.

ERHAN USTA (Samsun) - Bu haksız cezaların da iptal edilmesini bekliyoruz yani durdurma değil. Seçim öncesi burada da şimdi bir durdurma var ama seçim sonrasında tam gaz bunlara devam edilecek, bunların iptal edilmesi lazım. Vatandaşı kandırmayalım yani düzenlemelerin seçim öncesinde yapılmasını bekliyoruz.

Son konu olarak da bu Tarım Kredide bir şeyler… Gübre bulamıyoruz, azotlu gübrenin olmadığı… "Nisan ayına kadar azotlu gübre yok." demiş Tarım Kredi, hâlbuki diyorlar ki: "Şimdi bizim fındıkta gübre atmamız lazım." Böyle bir sorun var, bu sorunun çözülmesi lazım bir an evvel.

Ayrıca, bu Tarım Kredide limit artırımı meselesi var. Limit artırımında da 1.700 lira para isteniyormuş yani bu mevcut ortaktan da isteniyor. Vatandaşın daha önceden bu iş için verdiği para var. Tabii, bu parayı nominal olarak tutuyorlar. Şimdi enflasyon nedeniyle krediler büyüdüğü için sürekli bir limit artırımı için vatandaştan para istenmesinin anlamı yok yani reel olarak bakmak lazım. Başlangıçta verilen o 400 liraların aslında bugünkü kredilere de yeterli olduğu ifade ediliyor.

Son konum da Değerli Başkanım, bu mazot ve gübre desteğinde, biliyorsunuz, bunlar "Başak Kart" diye bir karta yükleniyor. Güzel, güzel bir uygulama.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

ERHAN USTA (Samsun) – Bitireceğim, son.

BAŞKAN – Buyurun.

ERHAN USTA (Samsun) – Bu mazot ve gübre desteği Başak Kart'a yükleniyor fakat burada; birincisi, bu kartlar her yerde geçmiyor, sadece belli bayilerden gübre aldığınız zaman bunu alma imkânınız var. Orada vatandaş diyor ki: "Ya, diğer bayi onun verdiği fiyattan bin lira daha ucuza verirken orası yüksek fiyattan veriyor. Benim daha düşüğe alma imkânım var fakat bizi sadece birkaç tane bayiye mahkûm ettikleri için yüksek fiyattan almak zorunda kalıyoruz." Dolayısıyla burada yapılması gereken şey, nasıl olsa karta yüklenmiş bu para, herkesten alma imkânının olması lazım.

İkincisi, "Paralar geç yatırılıyor. Para geç yatırıldığı için bu kartı zamanında zaten kullanamıyoruz, kendimiz başlangıçta alıyoruz, bu sefer gübre ihtiyacımı ben nakitle karşılıyorum fakat karttaki parayı da kullanamıyoruz çünkü bunun dışında kullanma imkânım yok." diyor. O zaman yapılması gereken ne? Bu paraların gübre alımından önce yatırılması lazım ve bunların her yerden alınmasına imkân tanınması lazım. Bir de "Yüzde 10-12 civarında komisyon ödüyoruz." diyorlar. Yani verilen paranın zaten kıymeti yok, bunun da önemli bir kısmı komisyona gidiyor veya vatandaş verimli bir şekilde kullanamıyor.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

ERHAN USTA (Samsun) – Sayın Başkan, çok teşekkür ederim.

Bütçe bu maliyete zaten katlanıyor. Amacımız ne olmalı? Üretimi artırmak olmalı, verimliliği artırmak olmalı. Dolayısıyla, burada, Tarım Bakanlığının bu uygulamaları tekrar bir gözden geçirmesini ve vatandaşın işine yarayacak şekilde, zamanında, düzgün ve piyasa fiyatlarında malını alabilecek şekilde bu uygulamanın yapılmasının yararlı olacağını düşünüyorum.

Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.

Size de çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN – Sayın Beştaş, buyurun.

24.- Siirt Milletvekili Meral Danış Beştaş'ın, 16 Mart Halepçe ve Beyazıt katliamlarının yıl dönümlerine, liseler arası futbol turnuvasında yaşanan olaylara, Türkiye'de ırkçılığın, faşizmin tekrar hortlatılmaya çalışıldığına, uluslararası çatı kuruluşlarının Kızılaya ilişkin açıklamalarına ve Kızılay yöneticilerinin kaç koltukta oturduklarının gündem olduğuna ilişkin açıklaması

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Teşekkürler Sayın Başkan.

Bugün 16 Mart, Halepçe katliamının yıl dönümü. Kuşaklar boyu etkisi süren ama acısı hiç dinmeyen bir katliam. Saldırıda 5 bini aşkın Kürt katledildi, 7 bin ila 10 bin sivil insan yaralandı ve o kimyasal saldırıdan sonra Halepçe kentinde ve çevresinde birçok hastalık meydana geldi. Yapılan uluslararası araştırmalara göre, Halepçe'deki engelli doğum oranı Hiroşima ve Nagazaki'nin tam 5 katı.

Bu saldırı, o bölgelerde Kürt halkına, sivil nüfusa yapılan en büyük kimyasal silahlı saldırı olarak tarihteki yerini aldı. Nitekim, Irak Yüksek Ceza Mahkemesi, 1 Mart 2010 tarihinde soykırım eylemi olarak Halepçe katliamını tanıdı. Saldırı benzer şekilde birçok parlamentoda uluslararası insanlığa karşı suç olarak tanındı fakat her yıl Türkiye Büyük Millet Meclisinde Halepçe katliamının bir soykırım olarak tanınması talebimiz ve tekliflerimiz, maalesef, gündeme alınmıyor. Biz bu yıl bir kez daha, Türkiye'de milyonlarca Kürt'ün yaşadığını ve bu soykırımın tanınmasını gerektiğini ifade etmek istiyoruz. Halepçe'de yaşadığımız katliamı, soykırımı unutmadık. Yıllarca Kürt halkı elma kokusundan ürktü. Bu, unutulması mümkün olmayan bir katliam. Yaşamını yitirenleri saygı ve minnetle anıyorum.

Yine, Beyazıt katliamı 16 Martta fakat Halepçe'den on yıl önce meydana geldi. 16 Mart 1978'de, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi önünde düzenlenen bombalı saldırıda 7 öğrenci yaşamını yitirdi, 41 öğrenci de yaralandı. Tabii ki dosya her zamanki gibi cezasızlığa terk edildi.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun Sayın Beştaş.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Emniyet arşivinde bulunan 7 Mart 1978 tarihli bilgi notu katliama engel olmadı -tıpkı Suruç gibi, Ankara katliamı gibi- ve bu not aslında dikkate alınsaydı bu katliam gerçekleşmeyecekti. "Beyazıt Meydanı komünistlere mezar olacak." sloganları, çok önceden haberi verilen ve faillerinin yıllarca araştırılmadığı planlı bir katliam olarak belleklerimizde hâlâ saklı. Katliamda yaşamını yitiren 7 öğrenciyi saygıyla minnetle anıyorum ve tıpkı diğer olaylar gibi bunun da üstü örtülmemeli tabii ki.

Şimdi, Bursa'da dün bir "Nazi selamı" gündeme düştü. Amedspor'a yönelik ırkçı saldırı, linç girişimleri hâlâ hafızalarımızda tazeliğini korurken bu sefer, liseler arası futbol turnuvasında Üsküdar Amerikan Lisesi oyuncuları, gol sevinçlerini Ulus Özel Musevi Lisesi oyuncularına topluca Nazi selamı vererek kutlamışlar, topluca hem de yapmışlar.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Türkiye Yahudi toplumu ve veliler bu olayı doğruladı. Üsküdar Amerikan Lisesi Müdürü bir açıklama yaptı ve Nazi selamını yanlış bir hareket olarak tanıdı ve "Propaganda olması suçtur, gayriinsanidir." dedi. Bu yetersizdir. Hem Amedspor'a yapılan ırkçı saldırı hem liseler arası bir turnuvada Nazi selamıyla Türkiye'de ırkçılığın, faşizmin tekrar hortlatılmaya çalışıldığını ve iktidarın kutuplaştırıcı, ayrıştırıcı ve Kürt düşmanlığı politikasının aynı zamanda diğer kimliklere yönelimi de sağladığını önemle belirtmek istiyoruz. Irkçılığın sonuna kadar karşısında mücadele etmeye devam edeceğiz.

Sayın Başkan, Kızılay gündemi bitmiyor tabii ki uluslararası alanda da yankısını duyuyoruz artık.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun, devam edin.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Uluslararası çatı kuruluşları "Ticari faaliyetleri nedeniyle Kızılayı 'karşılıksız yardım yapan kuruluş' statüsünden çıkarmaya hazırlanıyoruz." diye açıklama yaptı. Evet, Kızılay, Uluslararası Kızılay ve Kızılhaç Federasyonunda gündem oldu. Bu, aslında bütün Türkiye için utanç verici, kabul edilemez bir tablo, maalesef; öyle. Bu durumda, tabii ki tüzüğünde yer alan ilkelere göre Kızılay, gönüllü sosyal hizmet kuruluşu olarak tanımlanıyor ve maalesef, Kızılay çadırları sattıktan sonra bu niteliği artık uluslararası anlamda da tartışma konusu oldu. IFRC ve Uluslararası Kızılhaç Komitesinde tartışma konusu olması çok tabii ki önemli bir gelişme ve umarım, Kızılay Başkanı Kerem Kınık hâlâ o koltukta oturmaya devam etmez ve bunların hesabını verir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Geçtik süreyi.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Bitireceğim Başkanım.

BAŞKAN – Peki, buyurun.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Ama umarım, o da Hatay Valisi gibi milletvekili adayı olmaz, taltif edilmez.

Son cümlelerim, Kızılay yöneticilerinin kaç koltukta oturduğu dünden beridir gündemde. Kerem Kınık'ın 12 koltuğu varmış, saymayacağım. Yine, Yönetim Kurulunda olmayan İlyas Haşim Çakmak'ın… 11 Kızılay şirketinin Yönetim Kurulu üyeleri de oldukça dikkate değer kişilerden oluşuyor. Hakikaten Kızılay 2'nci Başkan Yardımcısı Oğuz Can, mesela hem Kızılay Yatırım Holding hem Kızılay AR-GE ve Bilgi Teknolojileri Ticaret AŞ üyesi. Arpalık olarak kullanıyorlar, Kızılay artık Kızılay değil. Kızılayın bütün yönetiminin derhâl değişmesi gerekir diyeceğim ama demeyeceğim; 14 Mayıstan sonra bu halk değiştirecek, onlara gerekli dersi verecek.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Birleşime yirmi dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 14.57

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 15.30

BAŞKAN: Başkan Vekili Celal ADAN

KÂTİP ÜYELER: Sevda ERDAN KILIÇ (İzmir), Rümeysa KADAK (İstanbul)

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 74'üncü Birleşiminin İkinci Oturumunu açıyorum.

Sayın Grup Başkan Vekillerinin söz taleplerini karşılamaya devam ediyoruz.

Söz sırası Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkan Vekili Sayın Özgür Özel'de.

Buyurun Sayın Özel.

25.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, 16 Mart Beyazıt ve Halepçe katliamlarının yıl dönümlerine, İstanbul'da liseler arası müsabakada çıkan olaylara, 10 Haziran 2022 tarihinde Mecliste görüşülen kanunun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesine, İletişim Başkanlığının Şanlıurfa'daki Abide Kavşağı'yla ilgili açıklamasına ve Kızılayın 2021-2030 Stratejik Planı'ndaki intihale ilişkin açıklaması

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Bugün 16 Mart 1978 Beyazıt katliamının yıl dönümü. 12 Eylül darbesine giden kanlı süreçte, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi önünde 7 öğrencinin yaşamlarını yitirdiği katliamın yıl dönümünde yaşamını yitiren öğrencileri bir kez daha saygıyla anıyoruz. Acıları hâlâ yüreğimizin en derin yerini sızlatmaktadır.

Yine, 16 Mart bir başka katliamın, 16 Mart 1988'de İran-Irak Savaşı sırasında Saddam Hüseyin'in emriyle Halepçe'deki Kürtlere karşı kimyasal silah kullanılmasının yıl dönümüdür. Halepçe katliamındaki tüm kayıpları bir kez daha anıyor, bu insanlık suçunu bir kez daha tarih önünde lanetliyor ve mahkûm ediyoruz.

Bursa'da Amedspor maçından sonra yaşananlar, gözaltılar ve o sırada siyasilerin takındığı birtakım tutumlar, bu sefer, dün İstanbul'da 2 lise arasındaki bir müsabakada bazı olayların veya nahoş birtakım simgelerin kullanılması sonucunu doğurdu; Ulus Özel Musevi Lisesine karşı kullanılan Nazi selamı hepimizin tüylerini ürpertti. Üsküdar Amerikan Lisesi yönetiminin yaptığı sağduyulu açıklamayı önemsiyoruz, Üsküdar Amerikan Lisesindeki genç arkadaşlarımızın bunu bilinçli olarak ve o derin yaraları hatırlatmak üzere yapmadıklarını, maksadını aşan bir iş olduğunu düşünmek istiyoruz. Tüm gençlere, bu toprakları var edenin hoşgörü, farklılıklara saygı, birbirimize sahip çıkma olduğunu ifade ediyoruz. Tüm siyasetçilere de böyle bir iklime çanak tutacak davranış, açıklama ve bu tip davranışların bir sonrakini teşvik edecek şekilde güzellemelerden kaçınması gerektiğini hatırlatıyoruz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) - Sayın Başkan, daha geçen sene, 10 Haziran 2022, Mecliste bir kanun görüşülüyor -ben nöbetçiyim, Kayseri Milletvekili Elitaş nöbetçi- ve Kayseri'deki bir sorunu çözüyor, Kayseri'deki bir kooperatifle ilgili bir madde… Dedim ki: Bir, bütün Türkiye'de benzer sorun var; iki, Kayseri'ye özel kanun olmaz, kanunların genelliği ilkesine aykırı. Kayseri'deki bir kooperatifteki sorun çözülmez, bu sorun tüm kooperatifler için çözülür. İddia etti "Olmaz." dedi. 15 Haziranda yayınlandı, Anayasa Mahkemesi 16 Şubat 2023 tarihinde bunu iptal etti; gerekçe: Kanunların genelliği ilkesine aykırı.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun Sayın Özel.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Dilimizde tüy bitiyor, anlatamıyoruz ama buradan çağrımız -zaten kanun hazır ama oradaki "Kayseri" ibaresi genellik ilkesini bozuyor- Meclisin, bu kez, Türkiye'deki benzer sorunu yaşayan tüm kooperatif ve kooperatif mağdurları için bu konuyu ele alması yönündedir.

Sayın Başkan, dün selde sular altında kalan Abide kavşağı var Şanlıurfa'da ve bu kavşağın daha 2022 yılında Cumhurbaşkanı tarafından açıldığı söylenince, İletişim Başkanlığı diye kurulan ama dezenformasyon bakanlığına dönen kurum açıklama yaptı. Açıklamasında diyor ki: "Bu kavşak 2022'de değil, 2013 yılında açılmıştı aslında." Böyle bir yalanlama yapıyor Recep Tayyip Erdoğan'ın resimleriyle.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sayın Başkan, Şanlıurfa Belediye Başkanı 2022'de "Cumhurbaşkanımız açtı, Abide kavşağı hayırlı olsun." diye paylaşım yapmış. Bir: Yalanı doğru gibi söyleyenleri görüyoruz. İki: Aynı kavşağı dokuz yıl arayla, yeniymiş gibi, yeniden açanları görüyoruz. Üç: Yapılan o kavşağın ihalesinin 21/b'yle yapıldığını yani açık ihale yerine davet usulüyle yapıldığını, yandaşın davet edildiğini, yandaşa davet çıkarılan kavşakta canların da Azrail'e emanet edildiğini görüyoruz. O yüzden, bu tip yanlışlara ve paçadan akan bu tip rezilliklere son verilmesi için artık iktidara bir çağrımız yok, milletimiz mayısın 14'ünde bu rezaleti sonlandıracak.

Sayın Başkanım, son olarak da şu konuyu ifade etmek isterim…

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Depremden sonra en çok tartışılan kurumlardan biri üzülüyoruz ki Kızılay. Depremin ertesi günü Türk Eczacıları Birliğine sahra eczanesi için tanesi 140 bin liradan -5 tanesi 700 bine- eczane çadırı satan, millet çadır beklerken Ahbapa çadır satan, millet çadır beklerken çadır fabrikasını AK PARTİ belediye meclis üyesine kiraya veren bu anlayış şimdi bizi nasıl koruyacak diye düşünüyor insanlar.

Sayın Başkanım, 2021-2030 Stratejik Planı var Kızılayın. Biz açtık, çalıştık "Bakalım, bundan sonrasına hazır mı Kızılay?" diye. İnanın, stratejik plan kadar intihal bulduk; bugün gazetecilere de verdik, Meclisimize de şikâyet ediyoruz.

Sayın Başkanım, benzer 16-17 örnek var.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Efendim, bu, Gaziemir Belediyemizin stratejik planı, sarıyla gözüken yer; kopyalamış, Kızılayın stratejik planına yapıştırmış; yazım hatalarıyla, noktasıyla, virgülüyle aynı paragraf. Ama bu tek değil. Bakın, Gaziemir Belediyesi stratejik planından intihal var, Alanya Belediyesi stratejik planından var, Galatasaray Üniversitesi stratejik planından alıntı var, Bingöl Üniversitesinden var, Vikipedi'den var, Gıda Mühendisliği Dergisi'nden var, uzmanlık tezlerinden var, hakemli makalelerden var; nihayet, Milliyetçi Hareket Partisinin Tokat Milletvekili Reşat Doğru 2013'te Mecliste konuşma yapmış, onun tutanağını almış, anlatım bozukluğunu bile düzeltmeden koymuşlar.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Toparlayalım, buyurun.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Birisi, Kızılayın Stratejik Planı diye, 17 farklı kaynaktan kopyala yapıştır, nokta konacak yere virgül koyduysa onu da kopyalamış. 2030'a kadar Kızılay ne yapacak? Tamamı intihal ve kopya bir stratejik plan.

Bugün basın toplantısında bütün örnekleri gösterdim, parti gruplarına verebiliriz, basın mensuplarına verdik. Hâlen daha Kızılayın başındaki o yandaşı tutacak mısınız? 14 Mayıstan sonra biz tutmayacağız ama millet de inşallah, bu liyakatsizleri, sadece size sadakati olduğu için göreve getirdiğiniz bu kişileri başımıza bela ettiğiniz için 14 Mayıstan sonra da bu iktidarı görevde tutmayacak.

Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN – Sayın Zengin…

26.- Tokat Milletvekili Özlem Zengin'in, 18 Mart 1915 Çanakkale Deniz Zaferi'nin yıl dönümüne; AK PARTİ Grubunun yaptığı kapalı grup toplantısında, oy birliğiyle, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 14 Mayıs seçimlerinde Cumhurbaşkanlığına aday gösterildiğine, Genel Kurulda zaman zaman çok iddialı konuşmalar yapıldığına ve her şeyin milletin gözünün önünde cereyan ettiğine ilişkin açıklaması

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) - Sayın Başkanım, çok değerli milletvekilleri; ben de Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.

Hayırlı bir çalışma günü olmasını temenni ediyorum.

Bugün Genel Kurul açıldığında Çanakkale Milletvekilimiz Jülide Hanım'ın da ifade ettiği gibi -konuşan başka Grup Başkan Vekili arkadaşlarım da söylediler- 18 Mart 1915 Çanakkale Deniz Zaferi'nin bu hafta sonu cumartesi günü yıl dönümü. Tabii, Çanakkale bizim tarihimizde, benim ruh dünyamda çok önemli anlamlar ifade ediyor. Bu hafta, İstiklal Marşı'nın ilanının da yıl dönümüydü. Böyle bakıldığı zaman, İstiklal Marşı'na özellikle en büyük ilhamı veren Çanakkale Zaferi'dir. Tokat'ta 15 yaşında gençlerin askere gittiği, Türkiye'nin her yerinden, Osmanlı coğrafyasının her yerinden, Anadolu coğrafyasının her yerinden, hiçbir ayrım olmaksızın, vatanı savunmak üzere giden gencecik bir neslin vatanı için bütün değerlerini bir kenara koyarak canını feda ettiği, vatanı için can verdiği fevkalade önemli bir kahramanlık günüdür bizim açımızdan baktığımızda, dünyaya ilan edilen muazzam bir kahramanlık günü. Bu manada, biz de cumartesi günü arkadaşlarımızla birlikte orada olmaya gayret edeceğiz. Şehitlerimizi, başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere canını veren, şehadete yürüyen oradaki bütün kardeşlerimizi, atalarımızı tekrar rahmetle yâd ediyoruz ve onlardan feyzalarak bugün de görevini ifa eden kardeşlerimize hem saygılarımızı sunuyoruz hem de onları rahmetle anıyoruz.

Sayın Başkanım, bugün AK PARTİ Grubu için önemli bir gün idi. Genel Kurula gelmeden evvel biz kapalı bir grup yaptık.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Bu kapalı grupta, malumunuz 14 Mayıs 2023'te Türkiye seçime gidiyor ve Anayasa'nın 101'inci maddesi, Cumhurbaşkanı Seçimi Kanunu'nun 8'inci maddesi, Grup İç Yönetmeliği'mizin 58'inci maddesi gereğince partimiz Adalet ve Kalkınma Partisinin Genel Başkanı, Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ı grubumuz katılan tüm milletvekillerinin oy birliğiyle aday olarak göstermiştir. Partimize, ülkemize, milletimize hayırlı olmasını diliyoruz, dua ediyoruz.

Tabii, burada, Genel Kurulda gördüğüm şey, zaman zaman hacminden çok büyük şeyler konuşuluyor; hakaret değil belki ama çok iddialı, öyle söyleyebilirim. Hayatta her zaman iddialı şeyler beni korkutmuştur, tedirgin etmiştir çünkü böyle şeyler söylediğinizde hayat sizi bunlarla imtihan eder. Bunların örneklerini de bence muhalif siyasi partilerin tarihinde görmek mümkündür diye düşünüyorum; aynı şeyler bizim için de geçerlidir bir tarafıyla. O sebeple, bu konuya dair kararı, zaten çok az bir zaman kaldı…

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Her şey milletimizin gözü önünde cereyan ediyor. Bu manada, baktığımızda, çok kısa bir zaman sonra zaten kararını milletimiz verecektir. Şu kalan zamanı, bugünleri bence tevazu içinde, birbirimizi iyi hatırlayarak, birbirimize karşı hürmet göstererek geçirmek gerekiyor. Zaman çok hızlı geçti, beş yılın nasıl geçtiğini hiçbirimiz anlamadık. Geriye kalan şeyin gerçekten bir hoş sada olmasını temenni ediyorum.

Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN – Evet, gündeme geçiyoruz.

Başkanlığın Genel Kurula sunuşları vardır.

İYİ Parti Grubunun İç Tüzük'ün 19'uncu maddesine göre verilmiş bir önerisi vardır, okutup işleme alacağım ve oylarınıza sunacağım.

V.- ÖNERİLER

A) SİYASİ PARTİ GRUBU ÖNERİLERİ

1.- İYİ Parti Grubunun, Grup Başkan Vekili Samsun Milletvekili Erhan Usta tarafından, Kahramanmaraş merkezli yaşanan iki büyük depremin ardından evlerini kaybeden vatandaşlarımız için kurulan çadır kentler su baskınlarına maruz kalmış, yaşanan su baskınları çadır kentleri yaşanmaz hâle getirmiş, çadır kentlerin su yataklarına kurulmaması ve çadırların aşırı yağış sebebiyle su baskınlarına maruz kalınmayacak bölgelere konumlandırılmaları gerektiği uyarısını dikkate almayan Hükûmet milletimizin göz göre göre gelen yeni bir felakete sürüklenmesine engel olamamış, hükûmet etme ve yönetme ehliyetini kaybetmiş bir iktidarın aldığı her yanlış karar ve attığı her yanlış adım milletimizi felakete sürüklemiş ve milletimizin Hükûmetin yanlış kararlarının ve tercihlerinin cefasını çekmeye mecbur bırakılmaması için yaşanan bu doğal afeti ve alınmayan önlemlerden kaynaklı meydana gelen felaketi Meclisimiz çatısı altında görüşerek milletimizin sesine kulak vermek amacıyla 16/3/2023 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olan genel görüşme önergesinin ön görüşmelerinin, Genel Kurulun 16 Mart 2023 Perşembe günkü birleşiminde yapılmasına ilişkin önerisi

16/3/2023

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Danışma Kurulu 16/3/2023 Perşembe günü (bugün) toplanamadığından grubumuzun aşağıdaki önerisinin İç Tüzük'ün 19'uncu maddesi gereğince Genel Kurulun onayına sunulmasını saygılarımla arz ederim.

Erhan Usta
Samsun
Grup Başkan Vekili

Öneri:

Kahramanmaraş merkezli yaşanan iki büyük depremin ardından evlerini kaybeden vatandaşlarımız için kurulan çadır kentler su baskınlarına maruz kalmıştır. Yaşanan su baskınları çadır kentleri yaşanmaz hâle getirmiştir. Çadır kentlerin su yataklarına kurulmaması ve çadırların aşırı yağış sebebiyle su baskınlarına maruz kalınmayacak bölgelere konumlandırılmaları gerektiği uyarısını dikkate almayan Hükûmet, milletimizin göz göre göre gelen yeni bir felakete sürüklenmesine engel olamamıştır. Hükûmet etme ve yönetme ehliyetini kaybetmiş bir iktidarın aldığı her yanlış karar ve attığı her yanlış adım milletimizi felakete sürüklemektedir. Milletimiz Hükûmetin yanlış kararlarını ve tercihlerinin cefasını çekmeye mecbur bırakılmamalıdır. Bu gerekçelerle yaşanan bu doğal afeti ve alınmayan önlemlerden kaynaklı meydana gelen felaketi Meclisimiz çatısı altında görüşerek milletimizin sesine kulak vermek amacıyla Samsun Milletvekili ve Grup Başkan Vekili Erhan Usta tarafından 16/03/2023 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olan genel görüşme önergesinin diğer önergelerin önüne alınarak görüşmelerinin 16/03/2023 Perşembe günkü birleşimde yapılması önerilmiştir.

BAŞKAN – Önerinin gerekçesini açıklamak üzere İYİ Parti Grubu adına Samsun Milletvekili Bedri Yaşar.

Buyurun Sayın Yaşar.

İYİ PARTİ GRUBU ADINA BEDRİ YAŞAR (Samsun) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Ben de sözlerime başlamadan önce 18 Mart Çanakkale Zaferi'ni tebrik ediyor, şehitlerimize ve ahirete intikal eden gazilerimizi, Ulu Önder Atatürk başta olmak üzere, rahmetle yâd ediyorum.

Tabii, yine bir felaketle uyandık. O gün Maraş'ta, 6 Şubatta meydana gelen depremle Maraş'ı biz bugün Ebrar Sitesi'yle hatırlıyoruz, Hatay'ı Rönesans Rezidans'la hatırlıyoruz, Diyarbakır'ı Galeria'yla hatırlıyoruz, Adıyaman'ı Grand Isias Oteli'yle hatırlıyoruz; son halkayı da maalesef dün yaşadık, o da Şanlıurfa'daki Abide Meydanı. Abide'yi hakikaten bu felaketle beraber abideleştirmiş oluyorsunuz.

Şimdi, depremlerin belki gününü tespit etme şansımız yok, olacağı yeri biliyoruz ama ne zaman, hangi vakitte olacağını bilmiyoruz ama rüzgâr, yağmur, sel felaketlerini daha önceden tahmin etmek mümkün. Zaten meteoroloji uzmanları da uzun uzadıya bunun geleceğini bugünden, dünden, evvelsi günden haber verdiler. Ama gelin görün ki daha bu çadırların alanlarını tespit ederken bile bilime milime dikkat etmediğiniz ortada.

Düşünün, Diyarbakır'da Dicle'nin kenarında, Bismil yolunda çadır kent kuruyorsunuz ve bugün de işte bu hava muhalefetlerinden dolayı bunu bir başka yere, Yeşilayın alanına taşımaya çalışıyorsunuz. Aynı şekilde depremin olduğu bütün bölgelerde çadırlar içerisine girilemeyecek şekilde suyla tanıştılar, maalesef ikinci bir afete maruz kaldılar. Yani daha çadırların nereye kurulacağını dahi belirleyemeyen bir iktidarla karşı karşıyayız. Yani en azından bu alanlar kurulurken bunların altının… Yani şartlar sizi çok zorluyorsa, hiç olmazsa altına drenajlarını yaparsınız, bu drenaj alanlarını…

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Yaptık, yaptık.

BEDRİ YAŞAR (Devamla) – Yaptığınız için su bastı zaten, keşke yapmasaydınız.

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Basmadı su ağabey, basmadı.

BEDRİ YAŞAR (Devamla) – Dolayısıyla bugün…

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Yanlış bilgi.

BEDRİ YAŞAR (Devamla) – Su basmadı, o zaman bizim başımıza yağmur yağdı.

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Dere kenarını basmadı.

BEDRİ YAŞAR (Devamla) – Şunu söyleyeyim, değerli arkadaşlar, bakın, biz burada sizi yönlendirmek…

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Bak, Dicle kenarını basmadı.

BEDRİ YAŞAR (Devamla) – Bak, önünüz açılsın diye uğraşıyoruz.

Dolayısıyla Abide kavşağının altında biz bugün kayıplarımızı arıyoruz. Neden biliyor musunuz? Depremde dediniz "Kader." ama tedbir almadığınız için bu felakete dönüştü. Bugün de bununla ilgili siz, özellikle şehirlerin içerisini betonlaştırarak böyle kalaylı kazan gibi yaptınız. Siz de biliyorsunuz ki betonun sürtünme gücü düşük, yağmur yağdığı andan itibaren su hızlıca yürüyor, tam tersine şiddeti de artıyor. Hâlbuki bakın, Urfa milattan önce bile, ta Roma döneminde bile bu tür sel felaketlerine maruz kalmış, o günden beri Urfa'yı uyarıyorlar. O zamandan, ta, Jüstinyen'den beri buralarda bentler yapılıyor, bununla ilgili önlemler alınıyor ama siz bugün hâlâ işte, yaptığınız imar çalışmalarıyla, oluşturduğunuz şehir düzeniyle, yaptığınız kavşaklarla âdeta sele davetiye çıkarıyorsunuz; bunun bilimle izah edilebilir bir yanı yok. Hepimiz biliyoruz yani özellikle bu bölgelerde yağmur suları ile

pis su kanallarının aynı hat üzerinde olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla ne oluyor? Bu hatların taşıması zaten mümkün değil. Aynı şekilde, yol çöktü, hepiniz ekranlarda gördünüz, bundan önce gördüğümüz filmin aynısı. Ne oldu? Menfezler veya köprülerin önüne rüsubatlar geldi yığıldı, arkada baraj oluştu, köprü dayanamadı, hepsiyle beraber gitti. Hani böyle paralı yolları yaptınız, övünüyorsunuz ya, bakın, bu harcadığınız her kuruş tüyü bitmemiş yetimin hakkı. Buradan uyarıyorum: Bir şeyi yaparken doğru düzgün yapacaksınız, bilime, fenne inanacaksınız, bunun dışında yaptığınız her şey boş. Bugün de özellikle yani su basmayan çadır kent kalmadı, hanımefendi sağ olsun, diyor ki: "Siz muhalefet olarak bunları söylüyorsunuz." Ama inşallah, bundan sonra bütün bu önerilerimizi söylüyoruz. Önce bunların altyapısının hazırlanması lazım; hem çadır kentler açısından hem konteyner kentler açısından hem kalıcı konutlar açısından altyapıyı yapmadan üstyapıyı yapmak mümkün değil.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

BEDRİ YAŞAR (Devamla) – Toparlıyorum Başkanım.

Özellikle altyapıyı yapmamız lazım ki orada ne kadar nüfus yaşayacak, o nüfusun oluşturacağı giderler dâhil kanalizasyonu, yağmur suyu, alanı, bölgesi bunların tamamı hesaplanabilir faktörler. Bu faktörlere göre önce altyapıyı yapacaksınız, ondan sonra bunun üzerine "konteyner" mi diyorsunuz, "çadır kent" mi diyorsunuz, "kalıcı konutlar" mı diyorsunuz; bunlar bundan sonra yapılacak işler. Yani alfabenin a'sı gibi ama siz ne zaman ki problemle karşılaşıyorsunuz, afet meydana geliyor, ondan sonra çözüm üretmeye çalışıyorsunuz yani tersten gidiyorsunuz. "Yağmur yağdı, ne yapalım, Allah'tan geldi, takdiriilahi, yapacak bir şey yok, yaralar sarılacak merak etmeyin, devlet burada." İnanın bunları duymaktan bıktık, usandık, yorulduk, buradan trilyon kere de söyledik. Önce tedbir alacağız, ondan sonra havale edeceğiz ama bununla ilgili yapacağınız bir şeyin olmadığını ben de biliyorum.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BEDRİ YAŞAR (Devamla) – İnşallah bundan sonra nelerin yapılacağını sizlere göstereceğiz diyoruz.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Ayrıca Bismil yolunda değil, Silvan yolunda; onu da bir düzeltelim, Silvan yolunda…

BAŞKAN – Halkların Demokratik Partisi Grubu adına…

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Çadırlar Silvan yolunda, Bismil yolunda değil.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Ablacığım, bir şey anlaşılmıyor, gel burada konuş, anlayalım ya.

ERHAN USTA (Samsun) – Sayın Başkanım, hanımefendiye bir söz verseniz de konuşsa, bir meramını söylese ya. Nasıl savunacak şu çadırları su basmasını, bir söyleyin Allah aşkına ya!

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Tamam, söyleyeyim.

ERHAN USTA (Samsun) – Oradan konuşup konuşup duruyorsunuz ya!

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Sayın Başkanım, bir dakika…

BAŞKAN – Bir Özlem Hanım'la görüşün ya.

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Ama konuyu bilen benim. Ama oradan bana sataşıyor, konuyu bilen benim.

BAŞKAN – Özlem Hanım'la bir görüşün.

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Bir dakika konuşabilir miyim Değerli Başkanım?

ERHAN USTA (Samsun) – Nasıl savunacaksınız bakalım bir ya.

BAŞKAN – Laf atmayın, laf atmayın.

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Ya, nasıl savunacağım? Bir şey savunduğumuz yok.

ERHAN USTA (Samsun) – Ne diyeceksiniz? Tabii, siz de çok sorun olmuyor yani siz hassasiyetleri yitirdiğiniz için.

BAŞKAN – Halkların Demokratik Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Züleyha Gülüm.

Buyurun.

HDP GRUBU ADINA ZÜLEYHA GÜLÜM (İstanbul) – Öncelikle Halepçe ve Beyazıt katliamında yitirdiğimiz canları anarak başlamak istiyorum.

On binlerce insanın hayatına mal olan depremden sonra şimdi de sel felaketi… Niye? Çünkü yine aynı hikâye, hiçbir önlem yok, hiçbir tedbir alınmadı. Yollar yaptınız, yollar çöktü, hastane çöktü; artık insanın inanası gelmiyor. Urfa'da göle dönen, insanların yaşamını yitirmesine neden olan Abide kavşağının müteahhidinden, birkaç zaman önce Erdoğan'dan ödül almış birinden bahsediyoruz. Suların dolduğu yer tahliye edecek araçlar olmadığı için kepçeyle tahliye edilmeye çalışıldı. Yine devlet yoktu ortada, yine iktidar yoktu; halk kendi imkânlarıyla, kiraladıkları kepçelerle ailelerini, yakınlarını ve komşularını kurtarmaya çalıştı. Çadırlar sular altında kaldı, üstelik uyarılmışlardı, "Buralara yapmayın, nehir kenarına yapmayın, buralar sel alır." diye ama yine dinlemediniz ve insanların hayatlarına, yaşamlarına mal oldunuz.

Depreme hazırlık yok, sele hazırlık yok, orman yangınına hazırlık yok; ya siz neye hazırlıklısınız, siz ne için varsınız? Madem hiçbir şeyde olmayacaksınız, bu halk sizin yükünüzü niye çekmek zorunda? İki yıl önce Karadeniz'de aynı sel felaketini yaşadık, hiçbir ders çıkarılmadı; aynı süreçler tekrar tekrar yaşanmaya devam ediyor ve bütün bunlara rağmen AKP'li Urfa Büyükşehir Belediye Başkanı diyor ki: "Yarım asırlık felaket." Yani "Sorumlusu biz değiliz." diyor, yine sorumluluğu doğal afete atıyor ve kendi kurtulmaya çalışıyor. Oysaki 2021'de İl Afet Risk Azaltma Planı yapılmış ve bu planda diyor ki: "Şuralar şuralar ıslah edilmeli, düzenlemeler yapılmalı yoksa buraları sel alıp götürecek." Ve bugün selin olduğu yerler, insanların can kaybına yol açan, 15 insanın ölümüne yol açan, 5 insanın da kaybına yol açan noktalar tam da burası. Doğal falan değil, doğal afet olan sizsiniz ya, başka birileri değil. Şimdi gelip bize hikâye yazmaya devam ediyorsunuz, önlem almıyorsunuz; rantsal hikâyeniz devam ediyor, talan hikâyeniz devam ediyor. İnsan hayatı değil sizin için önemli olan; önemli olan, sermayedarlarınız, yandaşlarınız; cepleriniz nasıl dolacak? Bunun üzerine çalışıyorsunuz. O yüzden bu kıyamet gibi her şey halkın başına geliyor.

O kadar doğal anlatıyorsunuz ki: "Başsağlığı diliyoruz." Ne güzel ya! Ölenlere, yaralananlara, deprem felaketi yetmemiş gibi üstüne sel felaketi yaşayanlara buradan öyle başsağlığı dilemek "Geçmiş olsun." demek o kadar mı kolay geliyor size ya! Diliniz nasıl varıyor bunları bu kadar kolay söylemeye? Gidip bakın, depremden etkilenen o insanlar bir de çadırları su bastığı için perişan oldular. Nasıl yaşayacaklar?

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

ZÜLEYHA GÜLÜM (Devamla) – Hiç mi vicdanınız sızlamıyor gerçekten?

Kader filan değil, sizin yarattığınız düzenin sonucu bu; bunu herkes çok yakından biliyor. Urfa halkı da buna cevabını vermiş zaten, demiş ki: "İstifa edin; yeter artık, yeter!" En azından bu sese kulak verin ama o da sizde var mı, sese kulak verme ya da vicdan var mı; o da ayrı bir mesele. Ama siz gitmeseniz de bu halk sizi götürecek, koltuklarınızdan edecek.

BAŞKAN – Buyurun Oya Hanım.

IV.- AÇIKLAMALAR (Devam)

27.- Diyarbakır Milletvekili Oya Eronat'ın, Samsun Milletvekili Bedri Yaşar'ın İYİ Parti grup önerisi üzerinde yaptığı konuşmasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum.

Şimdi, yanlış bir bilgiyi düzeltmek istiyorum. Bizim Silvan yolunda "Müslümeğik" diye bir mevki var, Dicle Nehri'nin kenarında ama nehir yatağının bayağı üzerinde kurulmuş çadırlarımız. 1.950 adet çadırımız mevcut ve başka çadır kentimiz yok; bu çadırların da sadece 430'unda kalıyordu vatandaşlarımız.

Nehir yatağının veya nehrin taşması gibi bir durum asla söz konusu değil. Sadece, bu çadırlardaki vatandaşlarımız ıslanmasınlar diye, geçici olarak spor salonlarına ve Yeşilayın merkezlerine alındılar. Çadırlarımız hâlâ orada duruyor ve hâlâ çadırlarımızı taşımadık. Yağmurun etkisi geçtiği zaman vatandaşlarımız gene aynı mevkiye gelecek yani bu çadırlar Dicle Nehri'nin kıyısında değil de başka bir yerde olsaydı aynı işlemi gene yapacaktık. "Nehir taşması" diye bir durum asla söz konusu değil.

V.- ÖNERİLER (Devam)

A) SİYASİ PARTİ GRUBU ÖNERİLERİ (Devam)

1.- İYİ Parti Grubunun, Grup Başkan Vekili Samsun Milletvekili Erhan Usta tarafından, Kahramanmaraş merkezli yaşanan iki büyük depremin ardından evlerini kaybeden vatandaşlarımız için kurulan çadır kentler su baskınlarına maruz kalmış, yaşanan su baskınları çadır kentleri yaşanmaz hâle getirmiş, çadır kentlerin su yataklarına kurulmaması ve çadırların aşırı yağış sebebiyle su baskınlarına maruz kalınmayacak bölgelere konumlandırılmaları gerektiği uyarısını dikkate almayan Hükûmet milletimizin göz göre göre gelen yeni bir felakete sürüklenmesine engel olamamış, hükûmet etme ve yönetme ehliyetini kaybetmiş bir iktidarın aldığı her yanlış karar ve attığı her yanlış adım milletimizi felakete sürüklemiş ve milletimizin Hükûmetin yanlış kararlarının ve tercihlerinin cefasını çekmeye mecbur bırakılmaması için yaşanan bu doğal afeti ve alınmayan önlemlerden kaynaklı meydana gelen felaketi Meclisimiz çatısı altında görüşerek milletimizin sesine kulak vermek amacıyla 16/3/2023 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olan genel görüşme önergesinin ön görüşmelerinin, Genel Kurulun 16 Mart 2023 Perşembe günkü birleşiminde yapılmasına ilişkin önerisi (Devam)

BAŞKAN – Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Osmaniye Milletvekili Baha Ünlü…

ERHAN USTA (Samsun) – Çadır zaten insanlar ıslanmasın diye yapılıyor.

BEDRİ YAŞAR (Samsun) – Islanmasın diye var, insanlar ıslanmasın.

ERHAN USTA (Samsun) – Yağmur yağınca çadırları bir yerlere taşıyacaksınız ya, özrünüz kabahatinizden büyük ya!

ZÜLEYHA GÜLÜM (İstanbul) – Yağmurun altında kalan çadır nasıl oluyor acaba?

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Senin yağan yağmurdan haberin var mı?

ERHAN USTA (Samsun) – Allah'tan korkun ya!

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Yağan yağmurdan haberin var mı? Buradan konuşmak kolay!

ERHAN USTA (Samsun) – Allah'tan korkun ya!

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Buradan konuşmak çok kolay!

ERHAN USTA (Samsun) – Nereden konuşacaktım? Nereden konuşacaktım?

OYA ERONAT (Diyarbakır) – Yağan yağmurdan haberin var mı?

ERHAN USTA (Samsun) – Haberimiz var tabii! Her şeyi Allah'a havale edin, değil mi?

BEDRİ YAŞAR (Samsun) – Hanımefendi, 1’inci günde Diyarbakır’daydık, Diyarbakır’da, 1’inci gün.

ERHAN USTA (Samsun) – Bütün suç Cenab-ı Allah’ta zaten! Yağmur yağdırıyor, deprem yapıyor. Ne yapsın canım. Siz niye varsınız ya?

BAŞKAN – Evet, buyurun Sayın Ünlü.

CHP GRUBU ADINA BAHA ÜNLÜ (Osmaniye) – Teşekkür ederim.

ERHAN USTA (Samsun) – Ya, bu ne utanmazlık ya!

CENGİZ DEMİRKAYA (Mardin) – Tekrar başladı ya!

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Erhan Bey, lütfen ya!

SELAMİ ALTINOK (Erzurum) – Ya, biraz saygılı ol ya!

CENGİZ DEMİRKAYA (Mardin) – Terbiyesiz ya! Terbiyesiz!

ERHAN USTA (Samsun) – Hayır canım, olur ya, ne demek ya!

SELAMİ ALTINOK (Erzurum) – Saygılı ol! Terbiyesizlik yapmayın, saygılı olun biraz!

ERHAN USTA (Samsun) – Hakikaten utanmazlık bu ya, yeter ya!

SELAMİ ALTINOK (Erzurum) – Ayıp ya! Hakaret etmek zorunda mısın? Ayıp kardeşim!

ERHAN USTA (Samsun) – Hakaret mi bu? Hakaret mi bu?

İSHAK GAZEL (Kütahya) – Hakaret, hakaret. Lütfen ama ya!

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Sayın Başkanım, hakaret etmesinler, cevap almayacaklar.

BAŞKAN – Buyurun Sayın Milletvekili, buyurun.

BAHA ÜNLÜ (Devamla) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri…

SELAMİ ALTINOK (Erzurum) – Hakaret ediyorsunuz! Saygılı olun biraz, yakışıyor mu sana ya!

ERHAN USTA (Samsun) – Biraz susun bari, susmayı bilin ya!

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Lütfen, ne demek! Rica ederiz, lütfen ya!

CENGİZ DEMİRKAYA (Mardin) – Terbiyesiz herif!

ERHAN USTA (Samsun) – Yapmayın Allah aşkına ya!

SELAMİ ALTINOK (Erzurum) – Ya, ne kabadayılık ediyorsun?

ERHAN USTA (Samsun) – Kabadayı sensin ya, kabadayı sensin! Selami, ben seni biliyorum!

CENGİZ DEMİRKAYA (Mardin) – Kendinden utan, kendinden!

SELAMİ ALTINOK (Erzurum) – Derdin ne senin kardeşim?

ERHAN USTA (Samsun) – Kabadayılık eden yok kardeşim! İnsanın biraz utanma duygusu olur.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Niçin utansın? Olanı söylüyor.

SELAMİ ALTINOK (Erzurum) – Ya, bir hanımefendiyle konuşuyorsun, biraz saygılı ol!

ERHAN USTA (Samsun) – “İnsanlar ıslanıyor diye çadırları da kaldırdık.” diyor ya, ıslanıyor diye ya!

İSHAK GAZEL (Kütahya) – Ya, sen niye oradan şey yapıyorsun.

ERHAN USTA (Samsun) – Ya, çadır insanlar ıslanmasın, üşümesin diye yapıldı zaten ya! Bunun savunulacak neresi var?

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri…

SELAMİ ALTINOK (Erzurum) – Ya, burada hanımefendiyle konuşuyorsun, ayıp ya, saygılı olun biraz! Ya, saygılı olur insan ya! Ya, sana yakışıyor mu ya!

BAHAR AYVAZOĞLU (Trabzon) – Normal bir yağmurdan bahsetmiyor.

SALİH CORA (Trabzon) – Hayır, beğenmek zorunda değilsin ama kendi düşüncesini söylüyor.

BAHAR AYVAZOĞLU (Trabzon) – Çadır ortamını görmediğiniz için…

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Orada mısınız ya! Uzaktan gördüğünüzü söylüyorsunuz. Ne alakası var?

İSHAK GAZEL (Kütahya) – Utanmayla ne alakası var ya!

ZÜLEYHA GÜLÜM (İstanbul) – Ya, bu kadar rahat cevap vermeyin ya! Bir sürü insanın ölümüne yol açtınız, bu kadar rahat cevap vermeyin bari! Ayıp ya, biraz yüzünüz kızarsın!

SELAMİ ALTINOK (Erzurum) – Ayıptır ya! Biraz nezaketli olur insan ya!

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, milletvekilimize söz verdim.

Buyurun Sayın Milletvekilim, buyurun.

BAHA ÜNLÜ (Devamla) – Teşekkür ederim.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; İYİ Parti Grubu önerisi üzerine söz almış bulunuyorum. Yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

6 Şubat Kahramanmaraş merkezli korkunç deprem felaketinin üzerinden otuz dokuz gün geçti. Buradan tekrar, depremde hayatını kaybeden vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet, ailelerine sabır ve yaralılarımıza acil şifalar diliyorum.

Korkunç felaketi ben de ilim Osmaniye'de yaşadım. Depremin ilk anından itibaren Osmaniye'de, sahada ve il deprem koordinasyon merkezinde, enkaz altındaki tüm hemşehrilerimizi sağ salim kurtarmak ve dışarıda kalan vatandaşlarımızın barınma ve yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak için il örgütümüzle seferber olduk. Bu zor süreçte bölgeye gelerek destek veren Genel Başkanımıza, milletvekillerimize, ilgili kurumlara ve CHP'li olsun olmasın tüm belediyelere yürekten teşekkür ederim.

6 Şubatta yaşadığımız doğal bir afet maalesef doğal olmayan bir felakete dönüşmüştür. Değerli milletvekilleri, Osmaniye'de korkunç deprem felaketinde kimsenin kabul etmediği, affedemediği ve hâlâ kabullenemediği bir üç günümüz oldu. İlk üç gün bölgeye yardımlar gecikmiş ve enkaz kurtarma çalışmaları bir kaosa dönüşmüştür. Fakat, burada asıl önemli konu deprem öncesi ihmallerin büyüklüğü ve deprem sonrası beceriksizliğin, izansızlığın ve liyakatsizliğin büyüklüğüdür. Örneğin, Cumhurbaşkanı Yardımcımızın "Osmaniye'de arama kurtarma çalışmaları sonlandırıldı." açıklamasından sonra bir bina enkazının altından 60 vatandaşımız çıkarılmıştır.

Değerli milletvekilleri, otuz gün geçmesine rağmen depremin yaşandığı diğer illerde olduğu gibi seçim bölgem Osmaniye'de de eksiklikler hâlen devam etmektedir. Osmaniye'de 17 bin hasarlı binamız var, bu sebeple çadır ve konteyner ihtiyacımızın bir an önce karşılanması gerekmektedir. Vatandaşlarımız hâlen zor koşullarda yaşamını sürdürmektedir, bir an önce barınma sorunu çözülmelidir.

Değerli milletvekilleri, 15.768'i seçim bölgem Osmaniye'de olmak üzere diğer illerle birlikte 260 bin esnafımız depremden etkilenmiştir. Ekonomik kriz ve pandemi sonrası henüz toparlanamayan esnafımız bir de deprem felaketini yaşamış ve yok olmaya mahkûm edilmiştir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

BAHA ÜNLÜ (Devamla) – Teşekkür ederim.

Bu sebeplerle esnafın bankalara, esnaf kefalet kooperatiflerine olan borçları; kira, fatura ve vergi gibi borçları hazine tarafından karşılanmalıdır ve Osmaniye'de esnafımızın yıkılan ya da oturulamayacak durumda olan iş yerleri için acil olarak konteyner ve prefabrik çarşı kurulmalıdır.

Sözlerime son verirken bir tek Osmaniyeli hemşehrim kendini yalnız ve çaresiz hissetmesin; bu zor günleri birlikte aşacağız, yaralarımızı hep birlikte saracağız, 14 Mayıstan sonra inşallah aydınlık günlere kavuşacağız diyorum.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – "CHP grubundan sessiz alkışlar." parantez içinde tutanağa geçsin. Her şeyin bir çaresi var arkadaşlar.

BAŞKAN – Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına Kocaeli Milletvekili Sayın İlyas Şeker.

Buyurun Sayın Şeker.

AK PARTİ GRUBU ADINA İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Değerli milletvekilleri, İYİ Partinin vermiş olduğu genel görüşme önergesi hakkında söz almış bulunmaktayım. Genel Kurulu ve ekranları başında bizleri izleyen aziz milletimi saygıyla hürmetle selamlıyorum.

Değerli milletvekilleri, 6 Şubatta meydana gelen Kahramanmaraş merkezli, 11 ilimizi de etkileyen depremden sonra yağmur nedeniyle de bölgede ikinci bir felaket yaşandı. Geçmiş olsun diyor, hayatını kaybeden vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet, yakınlarına da başsağlığı diliyorum. Bu illerimizde salı ve çarşamba günlerinde kuvvetli ve şiddetli yağışlar gerçekleşti.

Değerli milletvekilleri, Meteoroloji Genel Müdürlüğünün verilerine göre iki günde gerçekleşen yağışlar yıllık ortalamanın çok çok üzerindedir. Şanlıurfa'da metrekareye düşen ortalama yağış miktarı yıllık 460 kilogram, aylık 63 kilogram iken bu yağmurlarda metrekareye bir günde düşen yağış 100 kilogramın üzerinde olmuştur. Şanlıurfa Karaköprü'de yüz elli yılda bir gerçekleşebilecek yağış meydana gelmiştir. Adıyaman'da metrekareye düşen ortalama yağış miktarı yıllık 716 kilogram, aylık 92 kilogram iken Adıyaman Çelikhan'da bir günde metrekareye 126 kilogram yağış düşmüştür. Tut'da ise metrekareye 105 kilogram yağış gerçekleşmiştir. Çelikhan ilçesinde iki yüz yılda bir gerçekleşebilecek yağış miktarları meydana gelmiştir.

Değerli milletvekilleri, yağışın ortalamaların çok çok üzerinde olması nedeniyle bu olumsuz tablolar yaşanmıştır. Önergede bahsedilen Diyarbakır Dicle Nehri kenarındaki çadır kentini su basmamıştır, Dicle Nehri taşmamıştır; taşma ihtimali de yoktur. Burada toplam 1.950 çadır kurulmuş olup sadece 450 çadırında insanlar yaşamakta, bu 450 çadırdaki insanlar da yağmurun da devam etmesi nedeniyle yağmurdan korumak üzere geçici olarak spor salonlarına nakledilmişlerdir. Adıyaman'da çadırları sel basması söz konusu değildir. Yukarıda da ifade ettiğim gibi, tedbiren boşaltılan çadırlar var. Diğer taraftan, en güvenli yer olarak okul bahçelerine kurulan çadırlarda zeminin beton olması nedeniyle su birikintisi oluşmuş, çadırlar su almıştır. Yağmurdan etkilenen çadırların çoğunluğu da bireysel çadırlardır.

Değerli milletvekilleri, depremden sonra yüz elli iki yüz yılda bir tekrarlanan yağmur felaketleri yaşanmıştır ülkemizde, deprem bölgesinde.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

İLYAS ŞEKER (Devamla) – Allah ülkemizi bu tür felaketlerden korusun diyorum.

Araştırma önergesine katılmadığımı ifade ediyor, Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN – Öneriyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler… Kabul etmeyenler… Kabul edilmemiştir.

Sayın Akçay, buyurun.

IV.- AÇIKLAMALAR (Devam)

28.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, Milliyetçi Hareket Partisi Grubu olarak yaptıkları kapalı grup toplantısında 14 Mayısta yapılacak seçimlerde Cumhurbaşkanı adaylarının şimdiki Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan olduğuna ilişkin açıklaması

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Milliyetçi Hareket Partisi Grubu olarak bugün saat 15.00'te yapmış olduğumuz kapalı grup toplantısında 14 Mayısta yapılacak olan Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği Genel Seçimlerinde Cumhurbaşkanı adayımız olarak şimdiki Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ı ilan etmiş, karar altına almış bulunmaktayız.

Cumhurbaşkanı adayımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'dır. (MHP ve AK PARTİ sıralarından alkışlar) Ülkemize ve milletimize hayırlı uğurlu olsun. "Aday belli, karar net." diyoruz.

Sağ olun, var olun.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sayın Başkan…

BAŞKAN – Özgür Bey, buyurun.

29.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın yaptığı açıklamasından sonra MHP ve AK PARTİ sıralarından yapılan alkışlara ilişkin açıklaması

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Siyasi partilerin İç Tüzük'e, Anayasa'ya göre böyle kararlar alması gayet doğal. Her aday kıymetli, biz adaylık konusunda hayırlısı olsun deriz. Ancak bir şeyi düşünelim: Burada depremden dolayı kırkına kadar kimse kimseyi alkışlamıyor, değil mi? Matemdeyiz.

ERKAN AKÇAY (Manisa) – CHP Grubu olarak alkışlar yaptınız konuşmacılara, Sayın Özel.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Şimdi bu açıklamanın ardından…

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Bu kadar mı zoruna gitti ya!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – …iki grubun birden tam kadro alkış yapmasını…

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Ya, bırak, hiç alkışlamadınız değil mi!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – …milletimizin vicdanına havale ediyoruz.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Yapmayın ya!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Bu konu istisna değildir. (AK PARTİ ve MHP sıralarından gürültüler)

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Sayın Başkan…

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Yapmayın ya, yapmayın!

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Ya, bu kadar mı… Yani insanların üzerinden yapma ya! Ayıp ya! Vallahi ayıp! Ayıp, ayıp! Bu kadar mı zoruna gitti ya!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Buna alkışı layık gördünüz ya!

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Bu kadar mı zoruna gitti ya! Bu kadar mı zoruna gitti! Hiç alkışlamadınız değil mi siz kaç gündür burada kimseyi! Ayıp ya!

GARO PAYLAN (Diyarbakır) – Otuz dokuz gündür yok.

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Sayın Başkan…

GARO PAYLAN (Diyarbakır) – Otuz dokuz gündür tek bir alkış olmadı.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Hiç alkış olmadı, değil mi!

GARO PAYLAN (Diyarbakır) – Hiç olmadı.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Ya, yalan söylüyorsunuz.

BAŞKAN – Sayın Akçay, buyurun.

30.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, Manisa Milletvekili Özgür Özel'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Sayın Başkan geçmiş tutanaklara…

GARO PAYLAN (Diyarbakır) – "Recep Tayyip Erdoğan" deyince alkış…

ERKAN AKÇAY (Manisa) – …baktığımızda zaman zaman, az sayıda da olsa Cumhuriyet Halk Partisi Grubundan bazı milletvekillerinin alkışta bulunduğunu, bir refleks olarak yani bilinçli değil çünkü Genel Kurulda…

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Yanlışlıkla.

ERKAN AKÇAY (Manisa) – …genelde konuşmacılara alkış yapıldığını biliyoruz. Ayrıca, o kırk gün de dolmuştur; böyle bir şeyi yani gereksiz bulurum Sayın Özgür Özel'in bu tür bir şeyini. Yani çıkacak bütün adaylar ülkemize hayırlı uğurlu olsun, ülkemize, milletimize faydası olsun. Yani Türkiye, demokratik bir ülkedir.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sayın Başkan…

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Cumhuriyet Halk Partisi de ileriki günlerde kendi adaylarını ilan edecektir, yani kararını alacaklardır, onu da saygıyla karşılayacağız.

BAŞKAN – Özgür Bey, buyurun.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Sataşma yok Başkanım, nedir, yani mesele nedir? Sataşan kendisi.

Bana verdiniz Sayın Başkanım, ben söz istememiştim ama…

BAŞKAN – Tamam, Özgür Bey'den sonra…

31.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sayın Başkan, dediği gibi, refleks olarak her gruptan bazı arkadaşlardan -alınan bu kararı, ki öğrenince herkes saygıyla karşılıyor- ilk anda böyle bir el çırpan oluyor, hemen "Aman, durun." deniliyor. (AK PARTİ sıralarından gürültüler) Ama iki grubun hiç istisnasız tam kadro alkışı sorunu şudur.

HASAN ÇİLEZ (Amasya) – Ya, çocukluk yapma ya!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Demokraside hiçbir kişinin telgrafı okunurken ayakta dinlemek neyse, alkış… Otuz dokuz gündür matemdeyiz, yanlışlıkla bir el çırpmasının arkasına sığınmayın.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Nasıl matemdesiniz biliyoruz! Sizin nasıl matemde olduğunuzu çok iyi biliyoruz, çok iyi biliyoruz!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – İki grubun istisnasız alkışı talihsiz olmuştur; o kişiye verdiğiniz kutsiyeti göstermektedir, böyle bir kutsiyet demokrasilerde kimsenin hakkı değildir. (AK PARTİ sıralarından gürültüler)

HASAN ÇİLEZ (Amasya) – Çocuk musun, çocuk?

BAŞKAN – Özlem Hanım, buyurun.

32.- Tokat Milletvekili Özlem Zengin'in, Manisa Milletvekili Özgür Özel'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Sayın Başkanım…

Değerli Grubumuz…

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Hep birlikte alkışladınız, bir kişi alkışlamadı.

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Tabii, gelmedikleri için bilmiyor bunlar!

BAŞKAN – Arkadaşlar…

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Sayın Başkanım, yani bugüne kadar Genel Kurulda zaman zaman istisnai hâllerde alkışlar olmuştur, hatta…

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Hayır, hiç olmadı burada.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – İstisnai hâllerde diyoruz.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Hiç olmadı burada, hiç olmadı.

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Hiç olmadı, olmadı.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Yahu, ne var, bu istisnai bir hâldir.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Oldu mu, buradayız; oldu mu?

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Ya, Saadet Partisinin önünde sloganlar attınız, müzik çaldınız, alkış yaptınız; daha ne?

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Türkiye Cumhuriyeti için Cumhurbaşkanı adayı gösteriyoruz, arkadaşlarımızın kendi içlerinden geldi, böyle bir şey yaptılar. O zaman ne yapacağız yani? Hiç seçime gitmeyelim mi diyeceksiniz? Yani kendiniz yapıyorsunuz bir ton şey, biz yaptığımız zaman… Ben ayıp buluyorum. Diyeceğiniz şey "Hayırlı olsun." bu kadar yani, hayırlı olsun.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Doğru yaptıysanız niye rahatsız oluyorsunuz?

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Gayet normaldir.

GARO PAYLAN (Diyarbakır) – Yastayız, yastayız.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Özgür Bey, buradaki problem şudur: Bizim doğruluğumuz yanlışlığımız değil, bu aşamada sizin bu tartışmayı açmanız çok sakildir, hakikaten çok sakildir. Ya, biz çok çocukça buluyoruz. Ayıp denen bir şey var ya!

Sağ olun.

BAŞKAN – Peki, teşekkür ediyorum.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Senin Genel Başkanın geldi burada el hareketi yaptı be millete! Utanmaz bir el hareketi yaptı!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Hiç öyle bir şey yok da…

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Ha, yok, yok!

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Hiç, hiç, hiç… Yalan söylemeyin! Yalan söylemeyin!

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Konuşma! Konuşma!

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Beyefendi, Meclise gelmiyorsun, Meclisten haberin yok ya!

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Konuşma! Konuşma!

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Aynen, kırk yılda bir Meclise geliyorsun, bildiğin yok, ettiğin yok.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Utan, utan, utan!

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Meclise gelmiyorsun, Meclise gelmiyorsun.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Hadi be!

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Kırk yılda bir Meclise geliyorsun.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Meclise gelmiyorsun, Meclise gelmiyorsun.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Bir bak bakayım, geliyor muyum gelmiyor muyum!

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Kırk yılda bir Meclise geliyorsun.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Tamam, tamam.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Meclise gelmiyorsun, haberin yok Meclisten.

BAŞKAN – Sayın Tanal…

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Git! Biz sizin gibi değiliz!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Tamam, tamam.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Arkadaşımız bağırınca haklı olmuyor!

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Kaç tane milletvekiliniz var? Nerede, nerede milletvekiliniz?

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Kırk yılda bir geliyorsun, bildiğin yok, ettiğin yok.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Araştırma komisyonuna milletvekiliniz gelemedi ya! Nerede sizin milletvekiliniz? Ha, söyle bakayım.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Sadece Grup Başkan Vekilinizle Meclise geliyorsunuz; 20 kişiyle çalışıyorsunuz.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Milletvekiliniz nerede? Araştırma yapmaya milletvekiliniz gelemedi.

BAŞKAN – Bu milletvekillerinin karşılıklı bağırmasının mesafesi 4 metre ya! Şuradan Tanal oraya gelsin veya sen oraya git, bağırmadan konuşun ya şurada! 4 metre ya!

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Yalan söylemesinler Başkanım! Bizim milletvekillerimiz geliyor.

BAŞKAN – Buyurun.

33.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, Manisa Milletvekili Özgür Özel'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Şimdi, Sayın Özgür Özel, böyle polemiğe ve demagojiye çok önem veren, sıklıkla bunu yapan bir değerli arkadaşımız. Şimdi -hani açtırma kutuyu, söyletme kötüyü misali- Saadet Partisi Genel Merkezinin önünde binlerce kişi, hem müzikli, alkışlı, sloganlı kutlamaları yapanlar sizler değil miydiniz?

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

RAMAZAN KAŞLI (Aksaray) – Hem de CHP'li.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Alkış var…

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Bayram yaptınız ya!

SALİH CORA (Trabzon) – Bravo!

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Burada yasak, orada serbest!

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Müzik yoktu, müzik yoktu.

SALİH CORA (Trabzon) – Eğlence yaptılar ya!

BAHAR AYVAZOĞLU (Trabzon) – Orada matem yoktu, değil mi?

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Ayıp değil mi! Orada eğlenirken vicdanınız yoktu değil mi?

BAHAR AYVAZOĞLU (Trabzon) – Orada matem yoktu değil mi?

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Babacan alkışlıyordu arkasında, Babacan, Meral Hanım, hepsi alkışlıyorlardı yani.

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Ayrıca, bu depremin acıları en derin şekilde yaşanırken siz koltuk kavgaları yapmadınız mı birbirinizle?

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Koltuk değneği olmadık! Koltuk değneği olmadık! Koltuk değnekleri!

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Yani milletin acılarını paylaşıp acılarını konuşacağımıza millet sizin derdinizle uğraştı! Koltukları paylaşamadınız.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Milletvekilliği paylaştınız, milletvekilliği!

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Dolayısıyla böyle gereksiz tartışmalara hiç lüzum yoktur diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – "Tekeden süt sağılmaz, Tayyip Erdoğan'dan Başbakan olmaz." diyen benim babam mıydı ya!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sayın Başkanım…

BAŞKAN – Ya, artık bu son günlerde…

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Artık yeter Başkanım ya! O zaman biz de söz istiyoruz.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Son, bir cümle…

BAŞKAN – Peki, buyurun Sayın Özel.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Olmaz Başkanım!

ÜMİT YILMAZ (Düzce) – Saadet Partisi önünde tek yas tutan Meral Akşener'di.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Saadet Partisinin önünde davul zurnayla kutlama yaptılar ya! Başkanım, Saadet Partisinin önünde davul zurnayla kutlama yaptılar ya!

BAŞKAN – Bir dakika… Tamam, bir sataşma olmadan…

34.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sayın Başkanım, Meclisin alınmış ortak kararı var; o karara rağmen ilk kez ve toplu, öyle refleks olmayarak… Bunun altını çizdik. O alkışı diyorsanız. Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü; depremin ertesi günü şurada grup toplantısı yaptınız; deprem pazartesi, siz salı, parti tarihini konuşup alkış yaptınız ya, ertesi günü yaptınız!

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Yalan söylüyorsunuz!

ÜMİT YILMAZ (Düzce) – Bir tane alkış yapmadık, yalan söylüyorsun!

METİN NURULLAH SAZAK (Eskişehir) – Yalan söylüyorsun!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Alkış yaptınız grubunuzda.

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Yalan söylüyorsun!

ÜMİT YILMAZ (Düzce) – Genel Başkan gelirken bile alkış yapılmadı!

HASAN KALYONCU (İzmir) – Yalan söylüyorsun!

ÜMİT YILMAZ (Düzce) – Sen bir yalancısın, müfterisin!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Ayakta alkış yaptınız, ayakta!

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Yalan söylüyorsun!

ÜMİT YILMAZ (Düzce) – Yalancı ve müfterisin!

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Yalan söylüyorsun, ispat et!

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Televizyonlara bakın, televizyonlara!

ÜMİT YILMAZ (Sakarya) – Grubumuzda bir tane alkış olmadı, bir tane!

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Yalan söylüyorsun, ispat et!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – 14 Şubat Salı günü alkış yaptınız mı yapmadınız mı?

ERKAN AKÇAY (Manisa) – İspat et!

ÜMİT YILMAZ (Sakarya) – Yalan söylüyorsun!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Nasıl yapmadınız!

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Yalan söylüyorsun! Yalan söylüyorsun!

ÜMİT YILMAZ (Düzce) – Yalan söylüyorsun ve müfterisin!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Hadi oradan!

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Televizyonlara bakın!

ERKAN AKÇAY (Manisa) – İspat et! Yalan söylüyorsun!

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Televizyonlara bakın, televizyonlara bakın!

BAŞKAN – Erkan Bey söz istiyor arkadaşlar.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Yalanı sizler söylüyorsunuz! Sizler söylüyorsunuz! Yalan işiniz ya, yalan işiniz!

YAŞAR KARADAĞ (Iğdır) – Gözlüğünün numarasını değiştir, bir daha izle!

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Siz değil miydiniz "Tekeden süt sağılmaz, Recep Tayyip Erdoğan'dan Cumhurbaşkanı olmaz!" diyen siz değil miydiniz? Ne oldu, 180 derece dönüş yaptınız, ne oldu?

HASAN KALYONCU (İzmir) – Kendi ortaklarına bak sen!

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Hani, "Recep Tayyip Erdoğan'dan Cumhurbaşkanı olmaz!" diyen siz değil miydiniz?

BAŞKAN – Sayın Tanal…

HASAN KALYONCU (İzmir) – Kendi ortaklarına bak sen, kendi ortaklarına!

MAHMUT TANAL (İstanbul) – "Tekeden süt sağılmaz!" diyen siz değil miydiniz?

HASAN KALYONCU (İzmir) – Hani "Adam değil!" diyordu?

MAHMUT TANAL (İstanbul) – "Tekeden süt sağılmaz…" diyen siz değil miydiniz, ne oldu?

HASAN KALYONCU (İzmir) – Hani "Adam değil!" diyordu? Ortağın "Adam değil!" diyordu.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – "Tekeden süt sağılmaz…" diyen siz değil miydiniz?

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – "Tekeden süt sağılmaz, Erdoğan'dan Cumhurbaşkanı olmaz!" diyordunuz! Siz diyordunuz!

HASAN KALYONCU (İzmir) – Ya, siz kendinize bir bakın!

ÜMİT YILMAZ (Düzce) – Ya, size de "mankafalar" dedi ortağınız ya!

BAŞKAN – Biraz evvel Özlem Hanım da söyledi...

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Hepsi buhar oldu, buhar oldu Başkanım.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Tamam Başkanım.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Özgür Bey mahvetti hepsini, özgür Bey hepsini mahvetti!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Mahvolmaz!

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Evet, mahvettiniz! Böyle bir şey olamaz, ben tekrar söz istiyorum.

BAŞKAN - Beş yılı tamamlıyoruz, bugün son günlerini yaşıyoruz.

Buyurun Sayın Akçay.

35.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, Manisa Milletvekili Özgür Özel'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Burada Sayın Özgür Özel'in söylediği hususla ilgili Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkan Vekili olarak en doğru bilgiyi veriyorum.

Grup toplantılarımızda bugüne kadar asla bir tek alkış dahi olmamıştır, bir.

İkincisi: İlk grup toplantımızda saygı duruşu ve Fatihalarla… Bu depremle ilgili konuşma tutanaklarına da internetten de ulaşabilirsiniz, son derece kısa bir konuşma. Zaten pek çok arkadaşımız o sırada deprem bölgesindeydi, mevcut arkadaşlarımız o grup toplantısının hemen akabinde de deprem bölgelerine intikal etmişlerdi. Gerçek durum budur.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Ben teşekkür ederim.

Halkların…

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Başkanım, bir saniye… Olmaz Başkanım. Lütfen, ben de istiyorum. Madem bu kadar sabote oldu, olmaz!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Tamam, ben istemeyeceğim üstüne Başkanım, verin.

BAŞKAN – Özlem Hanım, buyurun.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Ha, bir de isteyecekler yani… Olacak iş mi Başkanım?

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – İstemeyeceğim, tamam, verin.

BAŞKAN – Buyurun.

36.- Tokat Milletvekili Özlem Zengin'in, Manisa Milletvekili Özgür Özel'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Sayın Başkanım, bakınız, iki hafta çalışacağız. Ben, bugün, Genel Kurul açılırken yaptığımız konuşmada, hassaten… Yani güzel hatırlayalım, iyi şekilde birbirimizden bahsedelim… Nedir bu Özgür Bey, anlamadım? Nedir bu sabote etmek?

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Yaptığınız iş mi?

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Yaptığımız işte hiçbir şey yok.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Yaptığınız iş mi? Cumhurbaşkanı olunca her şeyi unutuyorsunuz, kutsiyet atfediyorsunuz.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Siz kendiniz adayınızı açıklarken arkadan Sayın Babacan alkış yapacak, hanımefendi ağlar ağlar ama alkış yapacak, orada insanlar toplanmış sloganlar atacak… Ne var bunda? Biz, şu anda, hukukun bize verdiği, Anayasa'nın bize verdiği bir yetkiyi kullanacağız.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Ya, Mecliste olmayan bir şeyi yaptınız.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Ne var? Biz kendi yaptığımız…

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Telgrafı ayakta okumakla aynı şey. Kutsiyet atfediyorsunuz.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Hiç alakası yok. Siz zaten "tek adam" diye diye kendi tek adamınızı yarattınız.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Kutsiyet atfediyorsunuz. Telgrafı ayakta okumakla aynı şey.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Siz kendi tek adamınızı yarattınız, dönüp kendinize bir defa bakın. Şu anda bu tartışmayı açmak bu Meclise verilmiş en büyük zarardır. Kınıyorum! Ben de kınıyorum Özgür Özel'i!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Ben de sizi kınıyorum!

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Ayıp! Ayıp!

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Kınıyorum!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Ben de sizi kınıyorum!

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Böyle bir tartışmayı polemik konusu hâline getirmek ayıp!

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Sizi kınıyorum! Olamaz böyle bir şey!

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – O kadar insan varken Saadet Partisinin önüne milleti çağırdınız mesajla.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Düne kadar sövdüğünüz adama alkışlar yapıyorsunuz, hâlâ konuşuyorsunuz.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Nasıl duruyorsunuz Saadet Partisiyle yan yana?

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Düne kadar sövüyordunuz be!

CEMAL ÇETİN (İstanbul) - İki gün önce size laf söyleyenle masaya oturdunuz.

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Davutoğlu'yla…

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Ne diyordu size, ne diyordu?

ÜMİT YILMAZ (Düzce) – İki gün önce size "mankafa" dedi ya! İki gün önce! İki gün sonra masaya oturdunuz.

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Kumar masasında…

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Size ne dedi? Tayyip Erdoğan ne dedi size?

METİN NURULLAH SAZAK (Eskişehir) – Ne dedi?

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Küfrediyordu size, küfür!

ORHAN SÜMER (Adana) – İp attığınızı unuttunuz herhâlde.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – İp atıyordunuz ya, şimdi ip atlıyorsunuz!

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Kumar masası!

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – "Omo'yla, Tursil'le, kilolarca Omo ve Tursil'le yıkayalım." diyorlardı!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Koltuk değnekleri! İp atıyordunuz, şimdi birlikte ip atlıyorsunuz.

ERKAN AKÇAY (Manisa) – İki hafta evvel yediğiniz lafları nasıl…

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Ne oldu Omolar, Tursiller, hani yıkıyordunuz bunları?

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Ne oldu Omo, Tursil?

İBRAHİM ETHEM SEDEF (Yozgat) – Kumar masası…

HASAN KALYONCU (İzmir) – Noter masası nerede?

CEMAL ÇETİN (İstanbul) – Kim kazandı kumar masasında, kim kazandı, kumar masasında kim kazandı?

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – İp atlıyorsunuz ya beraber!

CEMAL ÇETİN (İstanbul) – Öyle, öyle(!) Sen yapıyorsun, kendini anlatıyorsun!

HASAN KALYONCU (İzmir) – Kumar masası!

V.- ÖNERİLER (Devam)

A) SİYASİ PARTİ GRUBU ÖNERİLERİ (Devam)

2.- HDP Grubunun, Grup Başkan Vekilleri Siirt Milletvekili Meral Danış Beştaş ve İstanbul Milletvekili Hakkı Saruhan Oluç tarafından, Kızılayın amaç dışı faaliyetlerinin araştırılması amacıyla 16/3/2023 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olan Meclis araştırması önergesinin ön görüşmelerinin, Genel Kurulun 16 Mart 2023 Perşembe günkü birleşiminde yapılmasına ilişkin önerisi

BAŞKAN – Halkların Demokratik Partisi Grubunun İç Tüzük'ün 19'uncu maddesine göre verilmiş bir önerisi vardır, okutup işleme alacağım.

Okutuyorum:

16/3/2023

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Danışma Kurulu 16/3/2023 Perşembe günü (bugün) toplanamadığından grubumuzun aşağıdaki önerisinin İç Tüzük'ü 19'uncu maddesi gereğince Genel Kurulun onayına sunulmasını saygılarımla arz ederim.

Meral Danış Beştaş

Siirt

Grup Başkan Vekili

Öneri:

16 Mart 2023 tarihinde Siirt Milletvekili, Grup Başkan Vekili Meral Danış Beştaş ve İstanbul Milletvekili, Grup Başkan Vekili Hakkı Saruhan Oluç tarafından (24269 grup numaralı) Kızılayın amaç dışı faaliyetlerinin araştırılması amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olan Meclis araştırması önergesinin diğer önergelerin önüne alınarak görüşmelerinin 16/3/2023 Perşembe günkü birleşimde yapılması önerilmiştir.

BAŞKAN – Önerinin gerekçesini açıklamak üzere Halkların Demokratik Partisi Grubu adına Antalya Milletvekili Kemal Bülbül.

Buyurun Sayın Bülbül.

HDP GRUBU ADINA KEMAL BÜLBÜL (Antalya) – Sayın Başkan, Değerli Genel Kurul üyeleri; hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyor, muhabbete bekliyorum.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Bu kadar şey bir konuda, üfürükten bir konudan kavga çıkarıyorsunuz, üfürük bir konu; kayda geçsin.

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Hiç de üfürük değil!

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Üfürükten bir konu, aynen öyle!

HASAN ÇİLEZ (Amasya) – Belediyelere adamları doldurup Saadet Partisine gönderdiniz, onları keşke deprem bölgesine…

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Siz askeri yollamadınız be, askeri tuttunuz, utanmadan konuşuyorsun!

HASAN ÇİLEZ (Amasya) – Belediyelerde de adamları doldurdunuz, Saadet Partisinin, CHP'nin önüne yığdınız miting yapar gibi. O insanları yardıma gönderseydiniz ya deprem bölgelerine.

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Hatay'da üç gün arama kurtarma yapmadınız ya, insanları enkazda ölüme terk ettiniz!

HASAN ÇİLEZ (Amasya) – Nerede yoktuk? Ben enkazın başındayım 25'inci saatte.

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Ben gördüğüme inanırım, senin söylediğine değil; ben oradaydım.

HASAN ÇİLEZ (Amasya) – Yalan söylüyorsun be! Ben enkazın başındayım; beni görmek işine gelmiyor!

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Ya, nerede? Hiç biriniz yoktunuz ya!

KEMAL BÜLBÜL (Devamla) – Lütfen, konu anlaşılmış ve sübuta ermiştir, sükûnet telkin ediyorum.

Kızılay hakkında vermiş olduğumuz önerge üzerinde konuşmak üzere söz almış bulunuyorum. Biliyorsunuz, değerli milletvekilleri, Kızılay 2019'da tüm itirazlara rağmen holdingleşti, yatırım holding bünyesinde kurulan şirketlerin sayısı 13'e ulaştı. Çadır fabrikaları, maden suyu fabrikaları, hastaneler, binlerce gayrimenkul vesaire şirkete devredildi, şirketleşmenin gerçekleşmesi için gereken her şey yapıldı ve bunun dışında, değerli milletvekilleri, 23 Temmuz 2020'de Kızılay hakkında araştırma önergesi verilmiş ve bu araştırma önergesi üzerine, partimiz adına ben konuşmuştum ve yine AKP ve MHP oylarıyla bu araştırma önergesi reddedilmişti.

Şimdi, değerli arkadaşlar, Hilal-i Ahmere kadar yani Osmanlıca, Arapça Kızılaya kadar giden Kızılayın kuruluşunda Türk olduğu kuşkulu bir kişi var, diğerleri de Türk değil ve bunların başında da Marko Paşa geliyor; hani şu "Derdini Marko Paşa'ya anlat." denilen Rum asıllı, Yunan asıllı Marko, aynı zamanda bu bir hekim ve bu deyim buradan geliyor. Yani Kızılay dertdaş olarak, dert dinleyerek, sorunlara sahip çıkarak, mazlumlara, kimsesizlere, yoksullara, deprem ve benzerlerinden etkilenenlere sahip çıkarak yoluna devam ederken Hilal-i Ahmer, bugün mevtiahmere dönüşmüştür, mevtiahmere yani kızıl ölüme dönüşmüştür. Bu dönüşmenin sebebi mevcut iktidarın duyarsızlığıdır, mevcut iktidarın kurumu kendi zıvanasından çıkarmış olmasıdır değerli dostlar. Aynı şekilde AFAD, aynı şekilde Kızılay birer yardım kuruluşu, birer insani kuruluş olmaktan çıkıp güvenlik kuruluşu gibi ve birer resmî devlet kuruluşu ama yardımdan azade bir niteliğe dönüşmüş durumdadır; bunu kabul etmek mümkün değildir. Bu kurumlar siyasi bir yapıya dönüşemezler, kâr amacı güdemezler. Kızılayın kendi bütçesinden birçok vakfa para aktardığı gün ışığına çıkmış ve bu para aktarma işini de kabullenmiş ama bunun bir suç olmadığını söylemişlerdi. "Vergi kaçırmak başkadır, vergiden kaçınmak başkadır." demişti Kızılayı yöneten şahıs ve bu şahıs bugün toplum tarafından şu şekilde karikatürize ediliyor, bakın. Kızılay, yardımlarını organize etmek yerine paraları saymak, paraları bloke etmek noktasında karikatürize ediliyor basın tarafından ve aynı şekilde "Deprem felaketi yaşanırken çadır ve konserve gıda sattık. Onlar konuşur, AK PARTİ yapar..." Evet, AK PARTİ, son zamanlarda öyle şeyler yapmakla daha da galatımeşhur oldu maalesef, ne yazık, ne ayıp ki bu şekilde bu yapı devam ediyor.

Değerli dostlar, bu yapının başka neleri var bakınız? Şimdi, Kızılay yöneticilerine 27 bin ile 38 bin arasında ödeme yapılıyor. En yüksek maaşın Kızılay Sağlık AŞ Genel Müdürüne verildiği, 38.600 TL olduğu söyleniyor. Erdal Dursun 37 bin TL alıyor, Zeynep Meltem Özeker 37.397 TL alıyor ve bu liste böylece uzayıp gidiyor. Bu listenin hakikate tekabül eden yanının yargıya tekabül etmesi, yargıya ulaşması ve bir yargı konusu olması gerekiyor. Ancak bunun öncelikle Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından araştırılması gerekiyor. Bu araştırmaya kamuoyu dâhil… Kamuoyu bütün çıplaklığıyla çadırların satıldığını, konservelerin satıldığını, benzeri durumda Kızılayın bir kâr kuruluşuna, bir holdinge dönüştürüldüğüne hep beraber tanık olmuş durumdadır değerli dostlar.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

KEMAL BÜLBÜL (Devamla) – Sayın Başkan, teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

Bu nedenle, araştırma önergemizin desteklenmesini rica ediyoruz.

İnsanlık tarihinde ve Hristiyanlık tarihinde bir metafor, bir mitoloji var. Havari Yahuda İskariot, İsa Mesih Ruhullah'a ihanet edip 30 dirhem karşılığında bunu Roma İmparatoru askerlerine bildirdiğinde utancından sığınacak yer bulamıyor, kaçıp erguvan ağacının altına sığınıyor ve kendini erguvan ağacına asıyor. İskariot kendini asmadan önce erguvan ağacının beyaz olduğu iddia ediliyor ve erguvan ağacı utancından kızarıyor. Şimdi, Kızılayın "kızıl ay"ı Kızılay Başkanının ve AKP yetkililerinin, Hükûmet yetkililerinin yaptığı bu utanılacak durumlardan dolayı daha da kızardı, kıpkırmızı oldu ve utancından artık bu kırmızılık da ayyuka çıkmış durumda.

Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN – İYİ Parti Grubu adına Antalya Milletvekili Hasan Subaşı.

Buyurun Sayın Subaşı.

İYİ PARTİ GRUBU ADINA HASAN SUBAŞI (Antalya) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum. HDP'nin grup önerisi üzerine söz aldım.

Gerçekten büyük felaketler yaşandı, üst üste iki deprem sonucunda 11 ilimiz enkaz altında kaldı, on binlerce insanımızı kaybettik, şehir merkezlerinde büyük tahribatlar oldu. Ben, buradan, kaybettiğimiz insanlarımız için tekrar başsağlığı diliyorum, inşallah, bir daha ülkemizin bu tür felaketlerle karşılaşmamasını diliyorum.

İlk başta, Cumhurbaşkanlığı sisteminde düğme yanlış iliklendi; Sayın Cumhurbaşkanı "Devleti şirket mantığıyla yönetmeliyiz, kazan-kazan düsturumuz olmalı." dedikten sonra tek tek bütün kamu kurumlarını maalesef kaybetmeye başladık ki bunların içinde en değerlisi 1868 yılında Hilal-i Ahmer Cemiyeti olarak kurulmuş olan Kızılaydı. Kızılay da bu kazan-kazandan, şirket mantığından etkilenmek suretiyle bir holdingleşme sevdasına kapıldı, oysa bir yardım derneği, bizim baş tacımızdı. Dünya çapındaki Kızılay holdingleşme hevesiyle, depremde enkaz altında kalan insanlarımız ve şehirlerimiz gibi AFAD ve Kızılay da enkaz altında kaldı maalesef.

13 tane şirket kuruldu. Devlet ve yardım kuruluşları kazan-kazan esasına dayalı olarak şirket mantığıyla eğer yönetilecekse Türkiye'de de dünya ülkelerinde de çok tecrübeli, bu konuda yönetim kabiliyeti olan şirketler vardır. Oysa yardım dernekleri ve cemiyetleri yardımı amaçlar, şirketler ise sadece kâr amacıyla yönetilir fakat bir cemiyeti, bir yardım kuruluşunu şirket mantığıyla yönetmek mümkün olmamaktadır çünkü kazanmakla ilgili şirketlerin ciddi deneyimleri vardır ama siz bir yardım kuruluşunu bir şirket mantığına çevirirseniz o, acemilikleriyle, maalesef, kazanabilmek için afet beklemeye başlar.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun Başkanım.

HASAN SUBAŞI (Devamla) – Öyle ki bugün neredeyse yaşandığı gibi, afetten sonra Kızılay atağa geçmiştir ve çadır satmaya başlamıştır ve elindeki malları afetzedelere satmaya başlamıştır çünkü amacı kârdır.

Ayrıca, ben burada Naci Görür Hocanın bir şeyini anlatmak istiyorum. Urfa şehri yıkılmıştır ama 19 kilometre ilerisindeki on iki bin yıl önceki yerleşim merkezi Göbeklitepe'de, şehrin sütunlarında bir milim dahi oynamamıştır, hareket olmamıştır. Yani on iki bin yıl önce insan yaşamıyla ilgili yerleşim merkezlerinin ne kadar özenle yapıldığı orta yerdeyken biz, maalesef, bu konuda toplum olarak da sınıfta kaldık. Bir zihniyet devrimine gerçekten ihtiyaç vardır ve bu araştırma önergesinin de desteklenmesi gerekir diye düşünüyorum.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN – Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sivas Milletvekili Ulaş Karasu.

Buyurun.

CHP GRUBU ADINA ULAŞ KARASU (Sivas) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bugün konuştuğumuz Kızılayın tarihine baktığımızda, geldiği noktanın içimizi nasıl yaktığını bir örnekle açıklamak istiyorum. Tarih 1912, yer Trablusgarp; Derne Kuvvetleri Komutanı Mustafa Kemal 16 Ocak 1912'deki muharebede gözünden yaralandı, bir ay tedavi gördü, o tedavinin ardından taburcu oldu, nice savaşlar kazandı, en sonunda milletine bir cumhuriyet kurdu. Tedavi gördüğü sırada kaleme aldığı notların, mektupların altına hep "Hilal-i Ahmer" ibaresini düştü, o kurum bugünün Kızılayıdır. İşte, böyle bir kurumun bugün AKP sayesinde toplumun nezdinde itibarının sıfırlandığını görüyoruz. Öyle ki depremin en zor zamanlarında çadır satmaktan geri durmayan, bu haber ortaya çıkınca da pişkin pişkin konuşan bir Başkana sahip kurum. Depremin 2'nci günü Ahbapa çadır satan Kerem Kınık "Vergi kaçırma değil, vergiden kaçınma." diyerek Amerika'daki TURKEN Vakfına 8 milyon dolar bağış yapan kişidir. Kerem Kınık'ın okyanus ötesiyle tek irtibatının da TURKEN Vakfı olduğunu düşünüyorsak yanılıyoruz. Kendisi çok ateşli bir Fetullah Gülen taraftarı. Öyle ki FETÖ elebaşının yamacında fotoğraf çekip sosyal medya hesabından yayınlayacak kadar sadık bir FETÖ'cü. FETÖ iltisakının, irtibatının dik âlâsı olan bu kişiye yüz elli beş yıllık bir kurumu nasıl teslim ettiniz? Bu kişinin Kızılayın başında kaldığı her gün, her saat, her dakika bu halka edilmiş hakarettir, küfürdür.

Değerli milletvekilleri, ben depremin ilk gününden itibaren yirmi gün boyunca Genel Başkan Yardımcımız Veli Ağbaba ve milletvekili arkadaşlarımızla birlikte Malatya'daydım, hatta 2'nci depremi Malatya'da yaşadım. Malatya'da sokakta kalan insanların soğuktan titrediğini gördük, içme suyu olmadığı için kar suyunu eritip içenleri gördük, altı aylık bebeğine süt bulamayan anneleri ağlarken gördük, enkaz başında bekleyip "Hiç değilse yakınlarımın cenazesini verin." diyen depremzedeleri gördük, arabanın içinde, sokakta bekleyen cesetleri gördük, vicdanının sesini dinleyip deprem bölgesinde yardıma koşan güzel yürekli dostlarımızı gördük, tırlarla ekmek yollayan belediyeleri gördük, yirmi dört saat uyumadan yardım dağıtan gönüllüleri gördük. Tüm bunlar gözümüzün önünde olurken, depremin en kritik yetmiş iki saatinde ne Kızılayı gördük ne yetkilisini gördük ne de kentte fabrikası olmasına rağmen çadırını gördük. Neredeydi bu Kızılay? Ben söyleyeyim nerede olduğunu: O dakikalarda Kızılay Ahbapa çadır satmakla meşguldü.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

ULAŞ KARASU (Devamla) - Böylesine bir çürümüşlüğün kurumudur Kızılay.

Biz araştırma önergesini destekliyoruz ama "yetmez" diyoruz. Depremde hayatını kaybeden canlarımız için, 84 milyon vatandaşımız için, pisliğe bulaşmış, yetim hakkı yemiş kim varsa hepsinden de hesap soracağız.

BAŞKAN - Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına Tekirdağ Milletvekili Mustafa Yel.

Buyurun Sayın Yel.

AK PARTİ GRUBU ADINA MUSTAFA YEL (Tekirdağ) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; öncelikle, 6 Şubat 2023 tarihinde ülkemizde meydana gelen depremde hayatını kaybeden bütün vatandaşlarımıza ve yine dün Şanlıurfa ve Adıyaman'da meydana gelen sel felaketinde hayatını kaybeden tüm vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet, yaralılarımıza da acil şifalar diliyorum.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Türkiye'nin yüz akı kurumlarından biri olan ve milletimizin merhamet eli olarak bilinen Kızılayımız son dönemlerde sistematik bir saldırı altındadır. Bu hiç şaşırtıcı değildir bizim açımızdan çünkü milletimiz ne zaman bir afetle karşı karşıya kalsa ve Kızılayımızın

kucaklayıcılığına ihtiyaç duyulsa benzer saldırılar hemen ve belirli merkezlerden başlatılıyor. Verilen önergede de belirtildiği gibi, Elâzığ depreminde de aynısı oldu; bir önceki felaketlerde de en son Kahramanmaraş depreminde de yine aynısını yaşıyoruz.

Kızılay, tüzüğü gereği, devletine insani hizmetlerde destek olan bir kuruluştur, bunu da yüz elli beş yıldır yapmaktadır. Devletin yürütme fonksiyonunu da icra eden hükûmetler bu nedenle doğal olarak Kızılaya da destek vermektedirler. Kızılay her zaman olduğu gibi AK PARTİ hükûmetleri dönemlerinde de siyasetin dışında bir insani yardım kuruluşudur. Kızılay başkanları bir atama kararnamesiyle gelmezler, sizin, bizim gibi seçilerek genel başkanlığa gelirler ve Kızılay cemiyetindeki bu görevlerini de gönüllü olarak yürütürler.

Kızılay 2022 yılı baz alındığında ülkemizde ve dünyada 45 milyon kişiye insani yardımda bulunmuş büyük bir organizasyondur, 15 binden fazla profesyonel çalışanı mevcuttur. Operasyon giderleri elbette büyüktür ancak önerge sahipleri diyor ki: "Elâzığ depreminde de bağış çağrısı yaptı."

Sayın milletvekilleri, Kızılay bağış çağrısı yapmasın düzenli bir akara sahip olmak için yeni adımlar atmasın, kamu bütçesinden de herhangi bir pay almasın; istediğiniz bu anladığımız kadarıyla. Sizin aslında söylemediğiniz, Kızılay kapatılsın, zira sizin önergedeki zihniyetinize bakılırsa Kızılay hiçbir geliri olmayan bir yardım kuruluşu olsun, geliri olmasın ama insanlara da yardım etsin; bu, tabiatın ruhuna aykırı bir durumdur.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Çadır ticareti de yapmasın, ayıp ya!

MUSTAFA YEL (Devamla) - Basına yansıyan iftiralarla Kızılayı töhmet altında bırakmak kimseye fayda sağlamaz. Allah'tan duamız hiçbirimizin bir gün Kızılayın desteğine ihtiyaç duymamasıdır. Ama Kızılayımızın da her zaman milletimize destek olacak şekilde hazır olmasını temin etmektir.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Gerçek ya, kendi açıkladı.

ÖZGÜR KARABAT (İstanbul) - Hangisi iftira? Satmadı mı çadır?

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Satmış, satmış, çadır satmış. Ya, Ankara'daki en büyük üretim tesisini AKP'li adama kiraladınız.

MUSTAFA YEL (Devamla) - Değerli milletvekillerine, Gazi Meclisimizin değerli üyelerine şunu söylemek istiyorum: Kızılay hepimizindir, Kızılay millî bir cemiyetimizdir; gelin hep beraber Kızılayımızı yükseltelim, onu dedikodularla zan altında bırakmayalım. Zira Kızılayın yaralarını sarmasını beklediği milyonlarca mazlum var.

Bu duygu ve düşüncelerle, deprem ve sel felaketinde hayatını kaybeden tüm vatandaşlarımıza tekrar Allah'tan rahmet diliyorum.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

MUSTAFA YEL (Devamla) – Özellikle HDP'nin vermiş olduğu grup önerisine karşı da araştırma önergesi açılmasına karşı da AK PARTİ olarak ret oyu vereceğimizi bir kez daha ifade ediyorum.

Saygı ve sevgilerimle.

BAŞKAN – Öneriyi oylarınıza...

GARO PAYLAN (Diyarbakır) – Sayın Başkan...

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Sayın Başkan...

BAŞKAN – Buyurun Sayın Beştaş.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Sayın Başkan, hatip konuşmasında bizim hem önergemizi hem hatibimizin sözlerini...

BAŞKAN – Yerinizden söz vereyim.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Yok, ben hatibimize söz istiyorum, sataşma var yani sataşmadan dolayı söz istiyorum.

BAŞKAN – Buyurun.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Kemal Bey konuşacak.

BAŞKAN – Buyurun.

VI.- SATAŞMALARA İLİŞKİN KONUŞMALAR

1.- Antalya Milletvekili Kemal Bülbül'ün, Tekirdağ Milletvekili Mustafa Yel'in HDP grup önerisi üzerinde yaptığı konuşması sırasında Halkların Demokratik Partisine ve şahsına sataşması nedeniyle konuşması

KEMAL BÜLBÜL (Antalya)– Evet, Sayın Başkan, çok teşekkür ediyorum.

Kimseye iftira etmedik, hakikatleri söyledik. İlkokuldaki Kızılay kolu başkanı utancından istifa etti, 3'üncü sınıf öğrencisi ama Kızılay kurumunu cümle âlemin ve dünyanın önünde rezil rüsva eden kişi hiçbir sorumluluğu yokmuş gibi akademik titriyle, başka başka titrlerle orada hâlâ duruyor. Biz Kızılaya herhangi bir gelir olmasın, herhangi bir yardım yapılmasın gibi akıllara ziyan bir şey söylemedik, böyle bir şey söylemek de mümkün değil. Lakin bugüne kadar her konuda depremzedelere, afetzedelere, selzedelere, yangınzedelere yardım edebilme basiret ve becerisi olan Kızılay bu depremde ne oldu da yapamıyor bunu, bu yeteneğini niye yitirdi, bu becerisini niye yitirdi? Çadır satmak ne demek, konserve satmak ne demek? Kızılay bir holding değil, Kızılay bir fabrika değil; Kızılay bir yardım kuruluşu, yardım kuruluşunun kaynağı kendi halkıdır. Yardım kuruluşunun kaynağı kâr getiren bir döner sermaye ve benzeri değildir. Cumhuriyetin kuruluşundan hatta Hilal-i Ahmer'in kuruluşundan bu yana dertlere ortak olan, derttaş olan Kızılayın kendisi bir derde dönüşmüştür. Derde çözüm bulan, derde derman bulan Kızılayın kendisi başlı başına bir dert olmuştur. Bu derdin sebebi de partinizdir, bu derdin sebebi de Kızılayı yönetmek yerine arpalığa çeviren şu anki yöneticilerdir; derhâl istifa etmeliler; derhâl savcılar, yetkili kurullar, hâkimler haklarında gerekli işlemi yapmalıdır, yoksa onlar da suç işliyor diyeceğiz.

Teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

V.- ÖNERİLER (Devam)

A) SİYASİ PARTİ GRUBU ÖNERİLERİ (Devam)

2.- HDP Grubunun, Grup Başkan Vekilleri Siirt Milletvekili Meral Danış Beştaş ve İstanbul Milletvekili Hakkı Saruhan Oluç tarafından, Kızılayın amaç dışı faaliyetlerinin araştırılması amacıyla 16/3/2023 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olan Meclis araştırması önergesinin ön görüşmelerinin, Genel Kurulun 16 Mart 2023 Perşembe günkü birleşiminde yapılmasına ilişkin önerisi (Devam)

BAŞKAN – Öneriyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubunun İç Tüzük'ün 19'uncu maddesine göre verilmiş bir önerisi vardır, okutup oylarınıza sunacağım.

3.- CHP Grubunun, Mersin Milletvekili Ali Mahir Başarır ve arkadaşları tarafından, Türk Hava Kurumu Üniversitesinde 2016-2017 ve öncesi yıllarda verilen yüksek lisans diplomalarının incelenmesi amacıyla 15/3/2023 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olan Meclis araştırması önergesinin ön görüşmelerinin, Genel Kurulun 16 Mart 2023 Perşembe günkü birleşiminde yapılmasına ilişkin önerisi

16/3/2023

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Danışma Kurulu 16/3/2023 Perşembe günü (bugün) toplanamadığından grubumuzun aşağıdaki önerisinin İç Tüzük'ün 19'uncu maddesi gereğince Genel Kurulun onayına sunulmasını saygılarımla arz ederim.

Özgür Özel

Manisa

Grup Başkan Vekili

Öneri:

Mersin Milletvekili Ali Mahir Başarır ve arkadaşları tarafından Türk Hava Kurumu Üniversitesinde 2016-2017 ve öncesi yıllarda verilen yüksek lisans diplomalarının incelenmesi amacıyla 15/3/2023 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olan (3955 sıra no.lu) Meclis araştırması önergesinin diğer önergelerin önüne alınarak görüşmelerinin 16/3/2023 Perşembe günkü birleşimde yapılması önerilmiştir.

BAŞKAN – Önerinin gerekçesini açıklamak üzere Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Mersin Milletvekili Ali Mahir Başarır.

Buyurun.

CHP GRUBU ADINA ALİ MAHİR BAŞARIR (Mersin) – Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum. Türk Hava Kurumu Üniversitesinin diplomaları ve yönetimiyle ilgili usulsüzlüklerinin araştırılmasıyla ilgili verdiğimiz araştırma önergesi üzerinde söz almış bulunmaktayım.

Bilindiği üzere, bu üniversitenin 2011-2015 yılları arasında Rektörlüğünü meşhur Ünsal Ban yapıyordu. Bugüne kadar kara para, rüşvet gibi iddialarla gündeme gelmişti, tutuklandı ama bir başka boyut daha var. Bakın, Yükseköğretim Denetleme Kurulu Başkanlığı bu üniversitedeki yüksek lisans ve doktora programlarını inceliyor, yapılan dosyalar ve öğrencilerin durumlarıyla ilgili "R, K -yani Rize, Kastamonu- Rektörlük kontenjanı" diye bir şey görüyor ve bu kontenjandan kimler yüksek lisans ve doktora programlarına yerleştiriliyor, inceliyor ve lisansüstü ve doktora diplomalarının iptaline karar veriyor. Çünkü bu kişiler hiç gelmemiş, hiç sınava girmemiş, okulun yolunu bilmiyor ama bu Rektör kendisine gelenlere şeker dağıtır gibi diploma ikram ediyor.

Peki, kimler var? Bir bakalım: Mesela, çok ilginç, televizyonlarda sürekli sizin davulunuzu çalan Erkan Tan var, A Haber'in meşhur spikeri.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Aha! Ver mehteri(!)

ALİ MAHİR BAŞARIR (Devamla) – Ne yazmış biliyor musunuz? Diplomasını almış, "Rektör Ünsal Ban'ın elini öpmek istedim, öptürmedi." yazmış. E, tabii, böyle bir tipe diploma veren bir rektörün eli de öpülür. Kim bu? Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı, 24 ve 26'ncı Dönem Milletvekiliniz Ebubekir Gizligider.

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Gizli gitmiş!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Gizli gitmiş diploma almaya! Diploma almaya da gizli gitmiş!

ALİ MAHİR BAŞARIR (Devamla) – Bu, YÖK'ün listesinde var; Ankara Milletvekiliniz var, Osmaniye Milletvekiliniz var bu dönem. Başka kimler var? Cumhurbaşkanlığı Denetleme Kurulu Genel Sekreteri Necdet Ada var, Cumhurbaşkanlığı Koruma Daire Başkanı Osman Çangal var, Sağlık Bakanlığı Müşaviri Gökhan Biçkur var, 2011-2013 yılları arasında Danıştay Başkanlığı yapmış Hüseyin Hüsnü Karakullukçu var ki çok daha vahim, Millî Savunma Bakanlığında müdürler var, bir de Sermaye Piyasası Kurulu Başkanlık Danışmanı Enes Çelebi var; aslında Ünsal Ban'ın kıymetli eşinin, milletvekilinizin iddialarının ortasındaki isim.

Şimdi, gerçekten, arkadaşlar, bakın, az önce burada konuşan arkadaşımız "Kurumları yıpratıyorsunuz." dedi. Kurumları biz mi yıpratıyoruz? Kızılayı biz mi yıpratıyoruz? AFAD'ı biz mi yıpratıyoruz? Üniversiteleri biz mi yıpratıyoruz? Ya, bu ülkenin Cumhurbaşkanı Türk Hava Kurumu Üniversitesi kurulduğunda çıktı "Türkiye'de ilk olarak uzayla ilgili bir üniversite kurduk." dedi. Uzayla ilgili üniversiteye kontenjandan alınan isimlere bak: Erkan Tan, onunla uzaya gideceğiz ya da milletvekilleriniz ya da Hilmi Daşdemir, anketlerinizi yapıp algı yaratan televizyonlardaki bülbülünüz.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Siz kendi bülbüllerinize bakın ya! Hayret bir şey ya!

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Bizde bülbül yok da, olsa da hırsız değil, hırsız değil.

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Hırsızlık olmaz bizde.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sahte diplomalı bülbül yok bizde.

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Bizde sahte diploma ile hırsızlık olmaz.

ALİ MAHİR BAŞARIR (Devamla) – Bunlarla mı uzaya gideceğiz biz? Bunlarla mı gideceğiz? Yani bu Kurumu, şimdi ben bunları eleştirdiğim için Türk Hava Kurumunu kapatın mı diyorum? Bugün bakın, depremde yaşananlara bakın, Kızılayın hâline bakın, valilerin hâline bakın, kaymakamların hâline bakın, AFAD'ın başındaki adamın işine bakın, ne alakası var?

SALİH CORA (Trabzon) – Valiydi adam ya, valiydi!

ALİ MAHİR BAŞARIR (Devamla) – Ne alakası var?

SALİH CORA (Trabzon) – Eski Vali.

ALİ MAHİR BAŞARIR (Devamla) – "Valiydi." diyorsun, değil mi? Biliyorsun ki vali atanmak için hiçbir eğitim ve hiçbir şeye şart yok…

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Kritere gel (!)

SALİH CORA (Trabzon) – Kaymakamdı o dönem…

ALİ MAHİR BAŞARIR (Devamla) – …Cumhurbaşkanı istediğini vali atar. Hatay Valisini de gördük niye istifa ettiğini, sizden milletvekili olmak için istifa etti; utandığı için değil, sıkıldığı için değil, görevini yapamadığı için değil, insanları kurtaramadığı için değil…

SALİH CORA (Trabzon) – Mülkiyeli adam, Mülkiyeli!

ALİ MAHİR BAŞARIR (Devamla) – …milletvekili olmak için yüzsüzce istifa etti Hatay Valisi. Ama ülkeyi bu hâle getirdiniz siz. Bakın, milletvekili olmak için bunlara gerek yok. Bu ülkede Boğaziçi Üniversitesinden, Orta Doğu Teknik Üniversitesinden, Hacettepeden, Gazi Üniversitesinden pırıl pırıl gençler var yüksek lisans yapmış, doktora yapmış ama Erkan Tan gibi tiplere yer verdiğiniz için yurt dışına gidiyor bu çocuklar.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

ALİ MAHİR BAŞARIR (Devamla) – Niye bu vatan evlatlarına bu kadroları vermiyorsunuz? Niye vermiyorsunuz?

SALİH CORA (Trabzon) – Erkan Tan bizden önce de haberciydi.

ALİ MAHİR BAŞARIR (Devamla) – Sizden önce de haberci olabilir…

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Hayır, haberci olması değil, diplomayı siz vermişsiniz.

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – Diplomayı siz vermişsiniz.

ALİ MAHİR BAŞARIR (Devamla) – Ama önemli olan haberci olması değil; sınava girmediği, gitmediği bir kurumdan yüksek lisans diploması alıp Rektörün elini öpmeye kalkması. Elini öptüğü adama da bakın!

SALİH CORA (Trabzon) – Bir iddian varsa yargıya git.

ALİ MAHİR BAŞARIR (Devamla) – Gelin, bunları araştırın, üniversiteler ne hâlde!

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – "Araştıralım." diyor işte. Daha ne istiyorsun, "Araştıralım." diyor. Kabul edin, araştıralım.

ALİ MAHİR BAŞARIR (Devamla) – Siz mimarlık fakültesine ilahiyatçıyı, hukuk fakültesine veterineri atıyorsunuz, Türk Hava Kurumu Üniversitesini bu hâle getirmişsiniz yani 50'ye yakın isim var, saymakla bitmiyor, çoğu sizin milletvekiliniz. Yahu Osmaniye Milletvekiliniz çıksın, söylesin; okul nerede? Osmaniye Milletvekili nerede? Bakayım bir adına. Mesela Ankara Milletvekili Sayın Çam nerede? Söylesin, bu okul nerede, gitmiş mi okula?

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Okula gidip konum atsın oradan!

ALİ MAHİR BAŞARIR (Devamla) – Okula gitsin, konum atsın; hiç söyleyecek sözümüz yok.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – "CHP Grubundan sessiz alkışlar." tutanağa.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Selva Hanım ODTÜ mezunu insandır ya.

TÜLAY KAYNARCA (İstanbul) – Bak, az önce "ODTÜ" diyordun, Sayın Çam ODTÜ mezunu.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Selva Hanım ODTÜ mezunu.

SALİH CORA (Trabzon) – Selva Hanım ODTÜ mezunu.

ALİ MAHİR BAŞARIR (Mersin) – O zaman ne işi var, bu okulda yüksek lisans yapıyor? ODTÜ'den mezun olan adam gider Boğaziçiden olur.

TÜLAY KAYNARCA (İstanbul) – Hayır, bir kurumu kötülüyorsunuz.

ALİ MAHİR BAŞARIR (Mersin) – Yani o, Erkan Tan'la kendini aynı kadranda görüyorsa hiçbir şey söylemiyorum.

BAŞKAN – İYİ Parti Grubu adına Ankara Milletvekili Ayhan Altıntaş.

Buyurun.

İYİ PARTİ GRUBU ADINA AYHAN ALTINTAŞ (Ankara) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Cumhuriyet Halk Partisi grup önerisi üzerinde söz almış bulunuyorum. Bugün 16 Mart öğretmen okullarının kuruluşunun yıl dönümü. Maalesef bu güzide okulları kapatmış bulunuyoruz, Osmanlı geleneğiydi ve çok işlevleri vardı. Cumhuriyetimizde yaptığımız atılımların temelinde de bu okulların, nitelikli eğitimin çok katkısı vardır. Bunlar iyi öğretmen yetiştiriyorlardı, pedagojik formasyona önem veriyorlardı ve ahlaklı öğretmen yetiştiriyorlardı. Eğitimin temel amacı ahlaklı insan yetiştirmektir. Modern toplumlarda kişinin yükseköğretim düzeyine geldiğinde ahlaki yönden kendisini yetiştirmiş

olduğu farz edilir ve bu nedenle ahlak eğitimine özel ihtiyaç duyulmaz. Mesela benim doktora yaptığım Amerikan üniversitesinde sınavlarda kopyayı önlemek için gözcü hoca bulunması öğrencilere hakaret sayılıyor ve uygulanmıyordu. Yükseköğretim lisans eğitiminin amacı, var olan bilgiyi nakletmek ve öğrencileri topluma kazandırmak ve sosyal refaha katkıda bulunmaktır. Son yüzyılda bilgiye erişim imkânlarının artmasıyla araştırma yapmak ve yeni bilgi üretmek üniversitelerin temel misyonu hâline gelmiştir. Bu misyon, üniversitelerde lisansüstü programlarla gerçekleştirilmektedir.

Verilen önergede söz konusu olan ise akademik ahlaksızlıktır; bırakın intihal, alıntı, başkasının işini sahiplenme gibi fiilleri, burada araştırılması istenen konular hak edilmeden lisansüstü programlara girmek ve haksız yere diploma almaktır. Bu, dünyanın her yerinde, her kültürde ahlaksızlıktır. İnternette çok sayıda sahte diploma ve tez yazım ilanı olan bir ülkede yaşıyoruz maalesef. Bu nedenle, bu iddiaların ciddi olarak araştırılması gerekir, aynı zamanda önergenin muhataplarının da aklanma ihtiyacına cevap vermek gerekir. Bugünkü önergede iddia ediliyor ki daha önce adı yolsuzluk haberleriyle gündeme gelen bir üniversite; emeksiz, gayretsiz, haksız bir biçimde, üstüne üstlük rektörlük bursuyla lisansüstü diploması da dağıtmış. Önergede bazı örnek isimler de belirtilmiş, bunlara girmeyeceğim ancak bu durum, Türk Hava Kurumu Üniversitesinin diplomalarının geçerliliğini, doğruluğunu tartışmaya açmıştır. Türk Hava Kurumu Üniversitesinin diplomasıyla mesleğinde yükselen, daha fazla maaş alan kişilerin olması haksız rekabeti doğurmuştur. Bunun yanında, emeğiyle bu üniversiteden diploma almış insanlar mağdur edilmiştir. Böyle uygulamaların belki de en büyük mağdurlarından biri bu kesimdir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

AYHAN ALTINTAŞ (Devamla) – Ayrıca, 21’inci yüzyılda olduğumuzu hatırlatmayı tekrar isterim; zira, iktidar partisi mensubu ve yöneticisi birçok kişi bundan habersiz görünüyor. Başka ülkelerdeki insanlar da sizin ortaya koyduğunuz bu uygulamaları görüyor. Bunun neticesinde yarın bir gün ülkemizde verilen lisans ve lisansüstü diplomaların, akademik unvanların dahi sorgulamaya açılma ihtimali doğabilir. Biliyorsunuz, bazı devletlerin üniversitelerinden alınan diplomalar para karşılığı dağıtıldığı için unvanlar sahte sayılırdı. Dünyada diplomalarımız itibarlı olsun istiyorsak, saygınlık istiyorsak bu gibi durumlara müsaade etmemeliyiz. Bu bağlamda, Türk Hava Kurumu Üniversitesinin 2016, 2017 yılları ve öncesinde lisansüstü programlarla ilgili iddiaların incelenmesi ve gereğinin yapılması için verilmiş olan CHP grup önerisini desteklediğimizi belirtiyor, Genel Kurulu saygılarımla selamlıyorum.

BAŞKAN – Halkların Demokratik Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Erol Katırcıoğlu.

Buyurun Sayın Katırcıoğlu.

HDP GRUBU ADINA EROL KATIRCIOĞLU (İstanbul) – Sayın Başkan, değerli vekiller; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bu önerge gerçekten bilmiyorum sizleri şaşırttı mı ama beni şaşırtmadı çünkü ben defalarca bu kürsüde bu konuyla ilgili konuştum yani özel vakıf üniversiteleri -ki bu da bir vakıf üniversitesidir- bu üniversiteler gerçekten ticarileşmiş ve dolayısıyla da bilim öğretmek gibi bir misyondan uzaklaşmış olan kurumlardır esas itibarıyla. İşin ilginç tarafı, biliyorsunuz, YÖK’ün denetimine tabidir özel vakıf üniversiteleri. Aşağı yukarı 700-800 bin öğrencimiz burada okuyor ve doğrusunu isterseniz, şimdi, sayın CHP milletvekilinin önerisinde de ifadesini bulduğu gibi ya da daha doğrusu şaşırtıcı bir biçimde tespit etmiş olduğu gibi bir tür diploma sahtekârlığının olduğunu görüyoruz; bu da şaşırtmıyor doğrusunu isterseniz. Çünkü bu üniversitelerin herhangi bir şekilde YÖK tarafından ciddi bir denetimi mümkün değil ve fakat yani gördüğümüz kadarıyla YÖK’le ilgili olarak birçok karar getiriyorsunuz,

yeni, YÖK'ü güçlendiren maddeler geçiriyorsunuz buradan fakat YÖK'ün bu anlamıyla denetim mekanizmasının daha güçlendirilmesiyle ilgili olarak hiçbir şey önermiyorsunuz ve dolayısıyla da yani ben de bu tür üniversitelerde çalışmış birisi olarak söyleyeyim: Bu üniversiteler ticarileşmiştir ve kâr amacıyla iş yapmaktadır. Oysa vakıf üniversiteleri biliyorsunuz, kâr amacıyla çalışmamaları lazım gelen kurumlardır fakat maalesef burası böyle bir noktaya gelmiştir.

SALİH CORA (Trabzon) – Hocam sizin diplomanız sahte mi?

EROL KATIRCIOĞLU (Devamla) – Şimdi, eğer, Türkiye eğitim sistemiyle ilgili olarak bir derdimiz var ise bence birinci derecede yapılması gereken şey özel vakıf üniversitelerinin gerçekten ciddi bir şekilde denetlenmesidir.

SALİH CORA (Trabzon) – Burası diplomaları araştırma yeri mi? Sizin diplomanız sahte mi, gelin araştıralım?

EROL KATIRCIOĞLU (Devamla) – Yani şimdi bu önerge, doğrusunu isterseniz, bu önerge geldi, tabii ki yine, sizin oylarınızla geçmeyecek, geçse de fark etmeyecek çünkü bu önergenin aslında çok geç olduğunu söylememiz lazım herhâlde çünkü iktidar değişecek muhtemelen. Dolayısıyla da gelecek olan iktidarın ilk yapması gereken işlerden birinin -doğrusunu isterseniz- eğitim sistemini çekidüzen altına alması olmalıdır diye düşünüyorum. Çünkü gerçekten de bu eğitim sistemi iflas etmiş bir sistemdir. Yani özel vakıf üniversiteleri için söylüyorum ama devlet üniversiteleri de benzerdir. Bugün devlet üniversiteleri de benzer bir biçimde bilimsel eğitimden uzaklaşmış olan…

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

EROL KATIRCIOĞLU (Devamla) – Teşekkür ederim.

Kaldı ki bu önergede ifadesini bulan olaylar yani diploma sahtekârlığı sayılabilecek olaylar çok ciddi olaylardır ve bu olaylar takip edilmesi gereken olaylardır -ki yine ifade etmiş olayım- ki bu konu sizin işiniz değil tahmin ediyorum, sizin yapabileceğiniz bir şey yok yani. Ya olsaydı yapar mıydınız onu da bilmiyoruz ama en azından önümüzdeki dönem itibarıyla baktığımızda gelecek olan iktidarın birinci derecede yapması gereken, ele alması gereken konulardan biri olduğunu düşünüyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum.

BAŞKAN – Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına Antalya Milletvekili Atay Uslu.

Buyurun Sayın Uslu.

AK PARTİ GRUBU ADINA ATAY USLU (Antalya) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.

6 Şubat depremini ve sonrasında meydana gelen artçı depremleri yaşadık, büyük bir afet yaşadık. Ölen kardeşlerimize Allah'tan rahmet, yaralılarımıza acil şifalar diliyorum.

Dün de Şanlıurfa'da ve Adıyaman'da sel felaketi meydana geldi. Bölgede çok yoğun bir yağış var. Burada da hayatını kaybeden vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet diliyoruz. Devletimiz, kurumlarımız seferber, bakanlarımız, devletimizin mülki idaresi, görevlilerimiz bölgede çalışmaları koordine ediyor. Hem bunu hem de inşallah depremin yaralarını hep beraber saracağız.

Değerli milletvekilleri, Türkiye'de bugün üniversite sayısı 204. 2002 yılındaki üniversite sayısı 93'tü. Bugün 129'u devlet, 75'i vakıf olmak üzere 204 üniversitemiz var. Bu üniversitelerde 8 milyon 200 bin öğrenci eğitime devam ediyor. Ön lisansa devam eden öğrenci sayısı 3 milyon 250 bin, lisansa devam eden öğrenci sayısı 4 milyon 500 bin. Bugün gündeme getirilen yüksek lisansa devam eden öğrenci sayısı da 358 bin, doktora yapanların sayısı 109 bin.

Değerli milletvekilleri, yine Türk Hava Kurumu Üniversitesinden bahsediyoruz. Bu üniversite 2011 yılında kuruldu. Havacılık ve uzay bilimleri sektörleri başta olmak üzere mühendislik ve işletme alanlarında eleman yetiştirmek üzere kurulmuş bir üniversitemiz. Bu üniversite bugün havacılıkta, uzay bilimlerinde özellikle uzmanlaşmıştır. Yüz yıla yaklaşan Türk Hava Kurumunun vizyonuyla, deneyimiyle etkin bir şekilde çalışmalarını sürdürüyor. Ankara Etimesgut, İzmir Türkkuşu kampüsünde 2 adet havaalanı var, teknik donanımı var, laboratuvarları var, öncü bir kuruluşumuz. 70'ten fazla uçakla da havacılık eğitim veriyor. Bu üniversitenin bünyesinde 4 tane fakülte, 2 tane yüksekokul, 3 tane enstitü bulunuyor arkadaşlar. Enstitülerde lisansüstü eğitimler veriliyor. Lisans eğitimi de Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesinde, Hava Ulaştırma Fakültesinde, Mühendislik Fakültesinde ve İşletme Fakültesinde. Kurulduğu günden bugüne kadar lisansüstü eğitim seviyesinden 6 bine yakın mezun vermiş bir üniversitemiz. Bu üniversitemiz zaman zaman Yükseköğretim Kurulunun denetimine tabi ve Yüksek Denetleme Kurulu tarafından da denetlenmiş. Yine, bu konuyla ilgili üniversite içinde oluşturulan akademik inceleme ve değerlendirme komisyonları giriş ve mezuniyetle ilgili faaliyetleri incelemektedir. Aralık 2022 tarihinde üniversite yönetimi rektör yardımcısı başkanlığında bir komisyon kurmuş, bu konuyu incelemektedir, bu konudaki inceleme çalışmalarını devam ettirmektedir. İdare olarak konuyu her açıdan inceliyor. Burada sonuçlanmamış, ispatlanmamış bir konu üzerinde arkadaşlarımızı suçlamak yanlış. Biraz önce bahsettiğimiz arkadaş, değerli arkadaşlarımız, milletvekili arkadaşımız…

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

MURAT EMİR (Ankara) – Ne zaman suçlandınız ki zaten? Ne zaman sorumluluk aldınız ki zaten siz?

ATAY USLU (Devamla) – Tamamlıyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN – Buyurun.

ATAY USLU (Devamla) – Milletvekili arkadaşımız ODTÜ mezunu arkadaşlar, aynı zamanda da Boston Üniversitesinde, yurt dışında farklı çalışmalarda bulunmuş. Bence konunun ortaya çıktıktan sonra gündeme getirilmesi gerekir. Bu konuda idari işlemler, idari incelemeler yapılıyor ve bu üniversite -biraz önce de ifade ettim- 6 binden fazla yüksek lisans öğrencisini mezun etmiş bir üniversite. Şu anda bu üniversitenin bünyesinde 3.500 öğrenci var, 200'ü de lisansüstü eğitime devam ediyor.

Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN – Öneriyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler… Kabul etmeyenler… Kabul edilmemiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi Grubunun İç Tüzük'ün 19'uncu maddesine göre verilmiş bir önerisi vardır, okutup işleme alacağım, oylarınıza sunacağım.

Buyurun okuyun.

4.- AK PARTİ Grubunun, gündemdeki sıralama ile Genel Kurulun çalışma gün ve saatlerinin yeniden düzenlenmesine ilişkin önerisi

16/3/2023

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Danışma Kurulu 16/3/2023 Perşembe günü (bugün) toplanamadığından İç Tüzük'ün 19'uncu maddesi gereğince grubumuzun aşağıdaki önerisinin Genel Kurulun onayına sunulmasını arz ederim.

Özlem Zengin

Tokat

AK PARTİ Grubu

Başkan Vekili

Öneri:

Gündemin “Kanun Teklifleri ile Komisyonlardan Gelen Diğer İşler” kısmında bulunan 326 ile 326’ya 1’inci Ek sıra sayılı Karma Komisyon Raporlarının aynı kısmın 1’nci sırasına alınması ve bu kısımda bulunan diğer işlerin sırasının buna göre teselsül ettirilmesi,

Genel Kurulun;

Daha önce 17 Mart 2023 Cuma günkü gündeminin “Özel Gündemde Yer Alacak İşler” kısmına alınarak görüşmelerinin bu birleşimde yapılmasına karar verilen 406 sıra sayılı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu’nun 16 Mart 2023 Perşembe günkü birleşiminde gündemin “Özel Gündemde Yer Alacak İşler” kısmına alınarak görüşmelerinin bu birleşimde yapılması ve bu görüşmede gruplar adına yapılacak konuşmaların süresinin onar dakika olması, aynı birleşiminde 326 ile 326’ya 1’inci Ek sıra sayılı Karma Komisyon Raporlarının görüşmelerinin yapılması, bu görüşmelerde siyasi parti grupları adına yapılacak konuşmaların süresinin birden fazla konuşmacı tarafından kullanılabilmesi,

Daha önce haftalık çalışma günlerinin dışında çalışılmasına karar verilen 17 Mart 2023 Cuma günü toplanmaması,

önerilmiştir.

BAŞKAN - Halkların Demokratik Partisi Grubu adına Siirt Milletvekili Meral Danış Beştaş konuşacak.

Buyurun Sayın Beştaş.

HDP GRUBU ADINA MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Siirt) – Teşekkürler Sayın Başkan.

Gündemimiz afetler ama afetleri felakete dönüştüren iktidar pratikleri tabii ki. Birçok haber düşüyor, biraz önce Cumhurbaşkanı Erdoğan uzun bir açıklama yapmış ama asıl vurucu cümlesi şu: “Bu ölçekteki afetler karşısında eldeki imkânlar yetersiz kalıyor.”

Sorun, eldeki imkânların yetersizliği mi, yoksa eldeki imkânları kullanacağınız yerler mi, önceliğiniz mi? Bu bir öncelik meselesi. Yani eğer bu iktidar Çevre ve Şehircilik Bakanlığıyla, AFAD’ıyla, Kızılayıyla, altyapısıyla gerçekten bir deprem ülkesi olan ülkemizde hazırlıklı olsaydı bu felakete dönüşür müydü? Bütün toplum bunu yaşıyor. Ya, ben size bir örnek vereyim: Biliyorsunuz bizim belediyelerimize el konuldu -biliyorsunuz derken bütün Türkiye’ye söylüyorum- şu anda elimizde 4 tane ilçe belediyemiz var: Karaçoban, Çınar, Silopi, Patnos Belediyeleri; küçük ilçe belediyeleri ya. Bu belediyeler günlük 50 bin öğün yemek çıkarıyor. Bizim 3 büyükşehir belediyemize el konuldu, 3 büyükşehir belediyesi; Van, Diyarbakır, Mardin; diğer illeri saymıyorum. Peki, Diyarbakır kayyumu ne yapıyor? Ne yapıyor?

MEHMET RÜŞTÜ TİRYAKİ (Batman) – Hiçbir şey.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Devamla) – Hiçbir şey yapmıyor. Hadi, bir tane çadır kent kurmuştu. Ya, Silvan yolunda, üniversite yolunda -benim her gün geçtiğim yol eve giderken- solda nehir yatağına çadır kent kurdular ya, böyle bir şey olabilir mi? Nehir yatağına ilk günden itibaren herkes itiraz etti, hepimiz; TMMOB’undan, Kent Koruma Kurulundan Barosuna herkes dedi ki: “Orada en ufak bir yağışta çadırlar su altında kalır.” Dün tahliye edildi aşırı yağış sebebiyle. Size güvenmiyoruz ya çünkü güvenilecek hiçbir pratiğiniz yok. Şimdi, bir çadır kentin yerini tayin edemiyorsunuz, çıkmışsınız “Binalar dikeceğiz.” diyorsunuz. Çevre ve Şehircilik Bakanı, bu felaketin temel sorumlularından biri “Biz size yeni yeni binalar dikeceğiz.” diyor. Çadır kenti kuramayanlar nasıl yeni binalar kuracak?

Çıkmış, Kızılayı savunuyor hatip, iktidarın hatibi. Kızılay bizim yerimiz falan değil, Kızılayın halkın yeri olmadığı bu afetle beraber ispatlandı. Zaten artık Kızılhaç da Kızılayı bir yardım kuruluşu olmaktan çıkarmayı tartışıyor; bunu bile yaptırdınız. Bir suç yeridir Kızılay ve şu an şirkete dönüştüren kim, çadır sattıran kim? Sizin iktidarınız, sizin yaklaşımınız.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Devamla) – Ya, Kızılay Başkanı hâlâ istifa etmemiş, etmediği yetmiyormuş gibi, çıkıp garip garip gülerek hiçbir şey yokmuş gibi konuşmaya da devam ediyor.

Şunu söyleyeyim bir de: Ayakkabı kutusuna para koyanlar Kızılayı mı affedecek ya? Siz kimi affediyorsunuz? Birlikte yapıyorsunuz zaten; Kızılayın bu suçlarını aklayan sizsiniz, AFAD'ın yaptıklarını görmezden gelen sizsiniz. İnsanlar bu afetler karşısında bir yönetim göremiyor, bir iktidar göremiyor, bir dayanışma göremiyor. Bizim belediyelerimiz sadece olsaydı, elimizdeki belediyeleri çalmasaydınız, gasbetmeseydiniz, emin olun, 13 milyon yurttaşın aş sorununu da çadır sorununu da çözebilirdik ama az kaldı, gönderiyoruz sizi.

BAŞKAN – Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Murat Emir.

Buyurun.

CHP GRUBU ADINA MURAT EMİR (Ankara) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.

Deprem felaketinde kaybettiğimiz onca canımızdan sonra maalesef dün de sel felaketiyle uyandık ve 14 canımızı kaybettiğimizi acı içerisinde öğrendik.

Değerli arkadaşlar, sizin iktidarınız gitme korkusuyla aklını iyice kaybetti, liyakatsiz kadrolara iyice terk etti Türkiye'yi. Açıkça görüyoruz ki elinizi sürdüğünüz her şeyi çürütmüşsünüz ve çürütmeye devam ediyorsunuz.

Bakın, AFAD'ın acil eylem planı olması gerekir, deprem anında çadır kentleri nereye kuracağının belli olması gerekir. Çadır kentlerin mutlaka su baskınlarından, enkaz tozundan, asbestten, tsunami riskinden uzak olması gerekir ama siz buna dikkat etmeden, alelacele, gördüğünüz her yere bir ay sonra bulabildiğiniz çadırları kurmaya çalışıyorsunuz. Bunun bedelini de maalesef dün itibarıyla vatandaşlarımız, milletimiz acı bir şekilde ödemek zorunda kaldı.

Bakın, Adıyaman'dan bir resim göstereceğim size: Burada bütün kusurlu hareketler var arkadaşlar, yaptığınız bütün saçmalıklar, beceriksizlikler, liyakatsizlikler burada açıkça duruyor. O savunduğunuz AFAD var ya, bakın, gelmiş buraya, su baskınının olabileceği yere onlarca çadır kurmuş. Yanında bir enkaz var, bu enkaz her an yıkılabilir, her an insanlar burada ölebilir ve siz yine gelip burada yüzsüz yüzsüz burayı seyredebilirsiniz. Bakın, burada bütün yanlışlar yapılmış. Şurada enkaz kaldırılıyor, aynı şekilde yanlış. Yine Adıyaman'dan bir görüntü… Şu içinize siniyor mu arkadaşlar? Şehir, bölge plancıları odası, mimarlar odası, herkes söylüyor, biz söylüyoruz "Böyle yapmayın." diye ama dinleyecek kadar bile aklınız kalmamış. Bakın, Samandağ'da çadır kenti tsunamiden dolayı su bastı. Diyarbakır'da Dicle kenarına çadır kent kurdunuz, ısrarla söylendi size, dinlemediniz, orayı su bastı. Bütün enkazların yanında, bakıyorsunuz, çadır kent kurulmuş, orada kimin ne kadar asbest soluduğunu bilecek kadar bile bu işe dikkat etmiyorsunuz.

Bakınız, değerli arkadaşlar, siz bir viyadüğü kaç defa açıyorsunuz, Allah aşkına söyleyin, kaç defa açıyorsunuz? Şanlıurfa'da viyadüğü su basıyor, sonrasında biz "Cumhurbaşkanının açtığı viyadüğü su bastı, daha geçenlerde açmıştı." diyoruz çünkü Belediye Başkanının "tweet"i var ortada.

ZÜLFÜ DEMİRBAĞ (Elâzığ) – Viyadük açılmadı ki tünel…

MURAT EMİR (Devamla) – Sonrasında "Efendim, o viyadük değil kavşaktı, viyadüğü 2013'te açmıştık." diye "tweet" atıyorsunuz yanlış diye. Bakın, siz 2013'te bir defa iktidardınız yani 2013'teki viyadüğü su basınca siz sorumluluktan kurtulmuş mu oluyorsunuz?

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

MURAT EMİR (Devamla) – Sayın Başkanım, toparlıyorum.

BAŞKAN – Buyurun.

MURAT EMİR (Devamla) – Hani alelacele dediniz ya "1999 öncesinde yapılmıştı." diye, o da yalan da her neyse ama siz 2013'te de iktidardınız. Yani sonuç olarak siz ne zaman utanacaksınız, ne zaman sıkılacaksınız, ne zaman "Yanlış yapmıştık." diyeceksiniz?

Bir sözüm de Hatay Valisine olsun: Kendisinin istifa ettiğini öğrenince ben nihayet birisi utandı, birisinin yüzü kızardı ve istifa etmesi gerektiğini düşündü diye düşünürken, değerlendirirken meğer kendisi milletvekili olmak için istifa etmiş. Aslında kendisi bu gruba çok yakışır. Çoğunuz gelemeyeceksiniz, siz de biliyorsunuz, gidicisiniz ama böylesine beceriksiz, liyakatsiz, görevini yapamayan ve görevini yapmadığı için on binlerce insan enkaz altında can verdiği için utanmayan insanlar da burada gelip sizin yerinize oturacaklar ve AKP Grubuna çok yakışacaklar.

Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – CHP Grubundan sessiz alkışlar.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Sessiz alkış…

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sesli alkış yapacak kadar şeyimizi yitirmedik.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Alkış alkıştır, itiraz ettiğiniz şeylerin hiçbirini yapmamanız lazım. Madem itiraz var, yapmayın.

BAŞKAN – Sayın Bülbül…

IV.- AÇIKLAMALAR (Devam)

37.- Antalya Milletvekili Kemal Bülbül'ün, Halepçe ve Ümraniye katliamlarının yıl dönümlerine ve Antalya'da yapacakları "Nevroz" kutlamalarına ilişkin açıklaması

KEMAL BÜLBÜL (Antalya) – Teşekkürler Sayın Başkan.

Sayın Başkan, Değerli Genel Kurul; bugün, 1988'de cani, insan hakları ve özgürlükler düşmanı Saddam Hüseyin tarafından gerçekleştirilen ve 5 bini aşkın insanın katledildiği Halepçe katliamının yıl dönümü. Halepçe'de katledilenleri sevgi ve saygıyla anıyoruz.

Yine, 1995 Ümraniye katliamının -Gazi katliamı sonrası- yıl dönümü. Biz, hafta sonu, Antalya Kepez'de, Turgut Özal Spor Salonu önünde saat on ikide "Nevroz" Bayramı kutlamasını yaparken hem bu katliamda yaşamlarını yitirmiş olan insanları anacağız hem de Türkiye'yi Türk, Kürt, Arap, Ermeni, Çerkez, Laz demeden eşitliğe, özgürlüğe, demokratik cumhuriyete davet eden bir çağrı yapacağız.

Tüm halkımızı Antalya'daki "Nevroz" kutlamamıza katılmaya davet ediyor, sevgi ve saygılar sunuyorum.

V.- ÖNERİLER (Devam)

A) SİYASİ PARTİ GRUBU ÖNERİLERİ (Devam)

4.- AK PARTİ Grubunun, gündemdeki sıralama ile Genel Kurulun çalışma gün ve saatlerinin yeniden düzenlenmesine ilişkin önerisi (Devam)

BAŞKAN – Öneriyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler… Kabul etmeyenler… Kabul edilmiştir.

Şevin Coşkun, buyurun.

IV.- AÇIKLAMALAR (Devam)

38.- Muş Milletvekili Şevin Coşkun'un, 6 Şubat Maraş merkezli depremlerde yakınlarını kaybeden tutuklu ve hükümlülere ilişkin açıklaması

ŞEVİN COŞKUN (Muş) – Teşekkürler Başkan.

6 Şubat Maraş merkezli depremde insanlar ölüme terk edildi. Resmî rakamlara göre 50 bine yakın kişi hayatını kaybetti, 100 bini aşkın kişi de yaralandı. Yaşatılan acılar bununla sınırlı değil. Bu süreçte yakınlarını kaybeden tutuklu ve hükümlülere yasal hakları olan mazeret izni dahi verilmedi, defin ve taziyeye gitmeleri engellendi. Tekirdağ 1 No.lu F Tipi Cezaevinde tutulan İbrahim Aksoy, Adıyaman'da ailesinden 6 kişiyi kaybetti. Aksoy'un Diyarbakır Lice'de defin ve taziyeye katılması için yakınları cezaevine başvurdu. Cezaevi idaresi bu talep üzerine güvenliğin sağlanmasına dair Lice

Emniyet Müdürlüğüne faks çekmişti. Lice İlçe Emniyet Müdürlüğü aileye önce faksın gelmediğini, cihazın bozuk olduğunu söylemiş, daha sonra cuma günü mesai bitiminde ise iki gün olan yasal sürenin dolduğunu, güvenliği sağlama talebini yerine getirmeyeceklerini söylemiştir. İbrahim Aksoy'un acılı gününde yakınlarıyla bir arada olma hakkı engellenmiştir. Yirmi altı yıldır cezaevinde olan İbrahim Aksoy…

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Sayın Emecan…

39.- İstanbul Milletvekili Emine Gülizar Emecan'ın, İstanbul'daki sağlık kurumlarının en kısa zamanda depreme dayanıklı hâle getirilmesine ve bu süreçte sağlık çalışanlarının mağdur edilmemesi gerektiğine ilişkin açıklaması

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Teşekkürler Başkan.

Yaşadığımız deprem felaketi sonrası İstanbul'da beklenen en az 7 büyüklüğündeki deprem için yirmi dört yıldır önlem almayıp panik hâlinde İstanbul'da 10'dan fazla riskli hastaneyi boşaltıyor, sağa sola dağıtıyorsunuz. Cerrahpaşa Tıp Fakültesinin büyük kısmını, yönetimlere ve çalışanlara bilgi vermeden ani tahliye kararıyla boşaltıp apar topar Taksim İlkyardım ve Samatya Eğitim ve Araştırma Hastanelerine taşınması kararı aldınız. Peki, Taksim İlkyardım ve Samatya Hastanelerinde çalışan sağlık emekçileri ne olacak, nereye gidecekler? Hiçbir bilgilendirme yok, hiçbir plan yok. Sağlık çalışanlarımızı çok zor durumda bıraktınız.

Buradan Sağlık Bakanına sesleniyorum: İstanbul'daki sağlık kurumları en kısa zamanda depreme güvenli hâle getirilmeli ancak bu süreçte kendi öngörüsüzlüğünüz yüzünden sağlık emekçilerini ve doktorları birer obje gibi sağa sola savuramazsınız.

BAŞKAN – Sayın Gülüm…

40.- İstanbul Milletvekili Züleyha Gülüm'ün, bu ülkede adaletin hiç olmadığına ve seçimlerde hükümlülerin oy kullanamamasına ilişkin açıklaması

ZÜLEYHA GÜLÜM (İstanbul) – Bu ülkede adalet hiç olmadı, binlerce insan haksız yere cezalar aldı. Yandaş olanlar, iktidara yaslananlar cezasızlıkla ödüllendirilirken yoksullar ise cezalarla karşı karşıya kaldı. İnsanlar siyasi görüşleri nedeniyle, muhalif oldukları için cezaevlerine atıldı; yetmedi, denetimli serbestlik hakları, şartlı salıverilme hakları yakıldı, hasta mahpuslar cezaevlerinde ölüme yollandı ve şimdi deprem zamanında da aynı zulüm devam etti. Yakınlarını kaybedenler haber alamadı, cenazelerine katılamadı.

Bir diğer mesele ise hükümlülerin oy kullanamıyor oluşu. Hükümlü olmak temel hakları kullanmaya engel bir durum sayılmamalı, hükümlülerin de oy kullanma hakkı bir an önce tanınmalı.

BAŞKAN – Sayın Kaya…

41.- Ankara Milletvekili Yıldırım Kaya'nın, 16 Mart 1848'de öğretmen okullarının kurulmasına, 16 Mart 1978'de İstanbul Üniversitesinde öğrencilerin üzerine bomba atılması sonucu 7 öğrencinin katledilmesine ve 16 Mart 1988'de Saddam zulmünün zehirli gazıyla binlerce Kürt'ün öldürülmesine ilişkin açıklaması

YILDIRIM KAYA (Ankara) – Sayın Başkanım, teşekkürler.

Bundan yüz yetmiş beş yıl önce, 1848 yılı Darülmuallimin yani öğretmen okullarının kuruluş yılı. Öğretmen okullarından mezun olan öğretmenlerimi saygıyla anıyorum.

Ayrıca, 16 Mart 1978, yer İstanbul; kırk beş yıl önce İstanbul Üniversitesinde öğrencilerin üzerine atılan bomba sonucu 7 öğrenci katledildi; katledilen öğrencileri saygıyla anıyorum.

Ayrıca, 1988'de, otuz beş yıl önce Saddam zulmünün zehirli gazıyla binlerce Kürt'ün öldürüldüğü güne lanet okuyor, yaşamlarını yitirenleri saygıyla anıyorum.

16 Martlardaki zulümler bitsin, 16 Martı öğretmen okullarının kuruluşu olarak anmaya ve yaşatmaya devam edelim diyor, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Alınan karar gereğince gündemin "Özel Gündemde Yer Alacak İşler" kısmına geçiyoruz.

1'inci sırada yer alan, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci, İç Tüzük'ün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca kurulan Meclis Araştırması Komisyonunun 406 sıra sayılı Raporu üzerindeki genel görüşmeye başlıyoruz.

VII.- KANUN TEKLİFLERİ İLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER

A) KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER

1.- Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Anayasa'nın 98'inci, İçtüzük'ün 104 ve 105'inci Maddeleri Uyarınca Bir Meclis Araştırması Açılmasına İlişkin Önergeleri (10/1428, 2953, 3030, 3049, 3330, 3757, 4665, 4850, 5742, 5743, 5980, 5981, 5982, 5983, 5984, 5985, 5986, 5987, 5988, 5989, 5990, 5991, 5992, 5993, 5994, 5995, 5996, 5997, 5998, 5999) ve Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (S. Sayısı: 406) (*) (**)

BAŞKAN – Komisyon? Yerinde.

İç Tüzük'ün 103'üncü ve 104'üncü maddelerine göre, Meclis Araştırması Komisyonunun raporu üzerindeki genel görüşmede ilk söz hakkı önerge sahiplerine aittir. Daha sonra, İç Tüzük'ün 72'nci maddesine göre siyasi parti gruplarına ve şahısları adına 2 üyeye söz verilecektir.

Alınan karar gereğince siyasi parti grupları adına yapılacak konuşmaların süreleri birden fazla kişi tarafından kullanılabilecektir. Ayrıca, istemi hâlinde Komisyona da söz verilecek, bu suretle Meclis Araştırması Komisyonu raporu üzerindeki genel görüşme tamamlanmış olacaktır.

Konuşma süreleri, Komisyon için yirmi dakika, alınan karar gereğince siyasi parti grupları için onar dakika, önerge sahipleri ve şahıslar için onar dakikadır.

Komisyon Raporu 406 sıra sayısıyla bastırılıp dağıtılmıştır.

Raporun üzerinde söz alan sayın milletvekillerinin isimlerini okutuyorum:

İYİ Parti Grubu adına: İmam Hüseyin Filiz, Gaziantep. Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına: Sefer Aycan, Kahramanmaraş. Halkların Demokratik Partisi Grubu adına: Kemal Peköz, Dilşat Canbaz Kaya. Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına: Nazır Cihangir İslam. Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına: Erol Kaya.

BAŞKAN – Gruplar adına ilk söz, İYİ Parti Grubu adına Gaziantep Milletvekili İmam Hüseyin Filiz.

Buyurun Sayın Filiz.

(*) 406 S. Sayılı Basmayazı tutanağa eklidir.

(**) (10/1428, 2953, 3030, 3049, 3330, 3757, 4665, 4850, 5742, 5743, 5980, 5981, 5982, 5983, 5984, 5985, 5986, 5987, 5988, 5989, 5990, 5991, 5992, 5993, 5994, 5995, 5996, 5997, 5998, 5999) esas numaralı Meclis Araştırması Önergelerinin ön görüşmeleri 26/4/2022 tarihli 86'ncı Birleşimde yapılmıştır.

İYİ PARTİ GRUBU ADINA İMAM HÜSEYİN FİLİZ (Gaziantep) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Yaşlıların Sorunlarını Araştırma Komisyonu Raporu üzerinde İYİ Parti Grubumuz adına söz almış bulunmaktayım. Genel Kurulu saygılarımla selamlıyorum.

Değerli milletvekilleri, konuşmamın başında, depremden etkilenen illerimiz arasında yer alan Adıyaman, Şanlıurfa ve Malatya'da etkili olan sağanak yağış sonucu meydana gelen sellerde yaşamını yitiren vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet, ailelerine ve milletimize başsağlığı ve sabır diliyorum.

Bu afetlerden belediyeler ve imar planları yapanlar inşallah ders alır. Böylece kararların bir kişinin iki dudağı arasından çıkmayacağı, halkın kararlara katılacağı bir sistemin gelmesine yol açar ve bu aziz millet durmadan başsağlığı mesajlarıyla anılmaz. Anahtar milletin elindedir, iki ay sonra emaneti ehline teslim etme ferasetini gösterince bu sıkıntıları en kısa zamanda aşacağımıza inanıyorum.

Değerli milletvekilleri, Dünya Sağlık Örgütü, 65 yaşı yaşlılığın başlangıcı olarak belirlemiş ve 65 yaş üstünü yaşlı olarak kabul etmiştir. Dünya genelinde hemen hemen her ülkede refah artışı nedeniyle insanlar daha uzun yaşamaktadırlar. Tıp ve teknoloji alanındaki ilerlemeler, sağlık hizmetlerindeki iyileşmeler ve kentleşmeyle birlikte yaşam süresinin uzaması, doğum oranlarının azalması, eğitim düzeyinin yükselmesi, yaşlı nüfusun artmasında rol oynayan etkenler olarak görülmektedir.

Değerli milletvekilleri, Birleşmiş Milletlere göre, dünya nüfusu 2022 yılı sonu itibarıyla 8 milyara ulaşmıştır, 65 yaş ve üzeri grupta 752 milyon kişi bulunmaktadır. Buna göre, dünyada her 10 kişiden 1'i 65 yaş üzerindedir. 2050 yılına gelindiğinde ise yaşlı nüfusun 2'ye katlanarak 1,5 milyar kişiye ulaşması ve her 6 kişiden 1'inin 65 yaş ve üstü olması beklenmektedir. Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yaşlı nüfus hızlı bir şekilde artmaktadır. Ülkemizde son beş yılda 65 yaş ve üstü nüfus yüzde 24 artarak 2021 yılında 8 milyon 250 bin kişi olmuştur; bu sayı, bazı Avrupa ülkelerinin nüfusundan daha fazladır. Yaşlı nüfusun anlamlı ve onurlu bir yaşam sürdürebilmesi, topluma tam katılımlarının desteklenmesi için kaynaklara erişimlerinin sağlanması, karşılaştıkları sınırlılıkların ve bunlara neden olan unsurların ortadan kaldırılması, dünyada yaşlanma süreci ve yaşlılık alanında yapılan çalışmaların merkezinde yer almaktadır.

Değerli milletvekilleri, burada konu, tam olarak hem dünyada hem de Türkiye'de yaşlıların sayısının artmasından öte, yaşlanmanın doğası gereği sağlık, aile ve toplumla ilişkiler, sosyoekonomik durum, bakım ihtiyacı, aktif ve sağlıklı yaş alma gibi konular kapsamında yaşlı nüfus grubunun birbirinden çok farklı ve karmaşık ihtiyaçlarının bulunmasıdır. Bununla birlikte, yaşlılık döneminin yaşlı nüfusun artması bağlamında tüm boyutlarıyla yeniden değerlendirilmesi, yaşlılığın saygın bir yaşam dönemi olarak sürdürülmesi için gereken düzenlemelerin yapılmasına yönelik çalışmaların yürütülmesi önemli olmaktadır.

Değerli milletvekilleri, bu bağlamda, Türkiye'de yaşlılara yönelik politikalar ve yaşlı refahı alanında yapılan çalışmalar hakkında durum tespiti yapmak, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları sorunları ve bunlara ilişkin alınması gereken tedbirleri belirlemek, gelecekte yaşlı refahı alanında yapılacak çalışmalara ışık tutmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisinde yaşlıların sorunlarının araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Meclis Araştırması Komisyonu kurulmuş ve Komisyon, çalışmalarını bir rapor hâlinde sunmuştur. Raporda -başlıklar hâlinde vermem gerekirse- nüfus, yaşlanma ve politikaları, yaşlı haklarının iyileştirilmesi, yaşlı bakım hizmetlerinin iyileştirilmesi, sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, yaşlılık döneminde sık görülen hastalıklar ve geriatrik sendromların önlenmesi, yaşlılarda sağlık okuryazarlığı, yaşlıların sosyal ve kültürel hayatı, yaşlıların hayat boyu öğrenme olanakları, yaşlılara yönelik manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, topluma katılım ve aktif yaşlanma, yaşlılar için üretim ve yaşlı tüketiciler, kentleşme, erişilebilirlik, ulaşım ve çevre kalitesi, yaşlılık dönemine ilişkin araştırma geliştirme faaliyetleri, kırsal alanda yaşayan yaşlıların ihtiyaçları, yaşlıların çalışma, istihdam yaşamı, afet ve acil durumlarda yaşlıların korunması

gibi konularda tespitler ve öneriler yer almaktadır. 16 başlıkta toplanan tespitler, yirmi bir yıldan beri iktidarda olan AK PARTİ hükûmetlerinin her alanda olduğu gibi yaşlılar konusunda da sistematik bir çalışma yapmadığını göstermektedir ancak Komisyonun hazırlamış olduğu raporun yaşlılar konusunda yapılacak planlamayla ilgili bir yol haritası mahiyetinde olduğunu da söylemem gerekir. Buradan hareketle de Yaşlıların Sorunlarını Araştırma Komisyonunun Türkiye Büyük Millet Meclisindeki ihtisas komisyonları gibi daimî bir komisyon statüsüne getirilmesinde yarar görmekteyim.

Değerli milletvekilleri, yaşlıların en önemli sorunlarından biri geçim derdidir. Yaşlılık maaşları yetmemektedir, günün şartlarına göre uygun şekilde güncellenmeli ve asgari ücrete endekslenmelidir. Emeklilerimizin en önemli sorunlarından biri sağlıkta katkı payı ödemeleridir. 5.500 TL maaşla zaten temel ihtiyaçlarını karşılayamıyorlar. "Suriyelilere gösterilen ihtimam niçin bize gösterilmiyor?" şeklinde serzenişte bulunuyorlar. Talebimiz, emeklilerin özel sağlık kuruluşları da dâhil olmak üzere katkı payından muaf tutulmasıdır.

Değerli milletvekilleri, güncel olması bakımından birkaç önerimizi de sunmak istiyorum:

1) Bakıma muhtaç yaşlılar için ya da yalnız yaşayan yaşlılar için Sağlık Bakanlığı tarafından acil durumlarda tek tuşla ambulans hizmeti ya da acil sağlık ekiplerinin yönlendirilmesini sağlayacak KADES gibi bir mobil uygulama geliştirilmelidir.

2) Bakıma muhtaç olan yaşlıların huzurevleri gibi bakım merkezlerinde yatılı kalmaları yerine, yaşlı bireylerin bakımının gönüllü koruyucu aileler tarafından sağlanması amacıyla bir birim kurulmalı ve bu birim de Sağlık Bakanlığı tarafından organize edilmelidir. Gönüllü koruyucu aile olmak isteyenler için ön başvuru koşulları belirlenmeli ve bunu sağlarken de yaşlı bireylerin gönüllü koruyucu aile tespit biriminde görevli bir psikolog ve bir güvenlik görevlisi tarafından ziyaret edilerek yaşlı bireyin psikolojik durumunun rapor hâlinde il sağlık müdürlüklerine iletimi sağlanmalıdır.

3) Yaşlı bireylerin sosyalleşmesini sağlamak için yerel yönetimler ve Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı il müdürlükleri iş birliğiyle tarihî ve kültürel gezi turları düzenlenmeli, doğayla iç içe olacakları yerler tercih edilmelidir.

Değerli milletvekilleri, bir noktaya daha parmak basmak istiyorum. Yaşlı ve/veya hasta vatandaşlarımızın evde bakımı için, çocukları, genellikle yatılı olacak şekilde yardımcı personel istihdam etmek durumunda kalmaktadır. Bu alanda yaşanan talep fazlalığı bunun bir sektör hâline gelmesine ve "sağlık danışmanlığı" adı altında personel temini yapan irili ufaklı çok sayıda firma kurulmasına vesile olmuştur ancak firmalardan gönderilen personelin güvenilirliklerinin ve uzmanlıklarının, ayrıca dövize endeksli ücretlere ilişkin taban veya tavan fiyatlarının ne şekilde belirlendiği ve bunların devletin hangi birimleri tarafından denetlendiği merak konusudur. Turizm alanında seyahat acenteleri gruplara ayrılıp denetim altında tutulurken yaşlılarımızın sağlık hizmetleri için personel tahsisi yaptığını söyleyen bu aracı firmalar ve personelinin kontrolsüz bırakılması düşünülemez. Bir an önce bu sektördeki firmalar turizm alanında olduğu gibi yeterliliklerine göre gruplandırılarak kayıt altına alınmalı ve vatandaşlarımıza evlerine aldıkları yatılı personele ilişkin devlet güvencesi verilmelidir.

Değerli milletvekilleri, toplumda yaşlıların kanun önünde eşit haklara sahip olarak imkânlara eşit erişimlerinin sağlanabilmesi ve yaşlılara karşı kötü muamele, şiddet ve hak ihlalinin önlenmesi için yaşlılara yönelik kanun hazırlıklarının yapılması önemlidir. Anayasa'mıza göre kanun önünde dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetilmeksizin her bir vatandaş eşit sayılsa da normlar hiyerarşisine bağlı kalarak toplumda pozitif ayrımcılığa gerek duyan yaşlı bireylere yönelik bazı düzenlemeler yapılmasının da bir gereklilik olduğunu belirtiyor; sorunları iyi politikalarımızla biz çözeceğiz, az kaldı diyor, Genel Kurulu saygılarımla selamlıyorum.

BAŞKAN – Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına Kahramanmaraş Milletvekili Sefer Aycan.

Buyurunuz efendim.

MHP GRUBU ADINA SEFER AYCAN (Kahramanmaraş) – Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; yaşlıların yaşadıkları sorunların araştırılması ve gerekli önlemlerin alınmasıyla ilgili Araştırma Komisyonu raporu üzerine Milliyetçi Hareket Partisi Grubumuz adına söz almış bulunuyorum. Sizleri saygıyla selamlıyorum.

Yaşlıların sorunlarının araştırılmasıyla ilgili Milliyetçi Hareket Partisi olarak biz de önergeler vermiştik. O yüzden araştırma komisyonu kurulmasının gerekli olduğunu düşünüyorduk ve bu doğrultuda kurulan Araştırma Komisyonunda da görev aldık. Araştırma Komisyonumuz çok kapsamlı bir çalışma yaptı, detaylı bir rapor hazırladı. Komisyon çalışmalarına katılan, rapora destek veren tüm kişi ve kuruluşlara teşekkür ediyorum.

Yaşlılık, değişik şekillerde tanımlanmakta ama en kolayı, en rahat kabul edileni 65 yaş üstü nüfus, yaşlı nüfus olarak kabul edilmektedir. Bu, kronolojik bir tanımlamadır; farklı şekillerde de tanımlanıyor, aslında yeti kaybı, uyum eksikliği olarak da değerlendirilebilir, adaptasyon sorunu olarak da değerlendirilebilir ama en çok kabul edilen -dediğim gibi- 65 yaş üstü nüfus olarak ele alınmasıdır.

Bu 65 yaş üstü nüfusun dilimine göre de yaşlı veya genç nüfuslu ülke olarak değerlendiriliyorsunuz. Eğer ülkedeki yaşlı nüfusunuz, 65 yaş üstü nüfusun yüzde 10'un üzerindeyse o ülke yaşlı nüfuslu bir ülke olarak değerlendirilmekte. Türkiye'de de dünyada da 65 yaş üstü nüfus giderek artmaktadır. Ülkemizdeki son rakamlara, 2021 rakamlarına göre 65 yaş üstü nüfus tüm nüfusumuzun yüzde 9,8'ini oluşturmaktadır yani yüzde 10 barajına çok yaklaşmış durumda. Onun için, Türkiye'nin de artık yaşlı nüfuslu bir ülke olarak kabul edilmesi gerekir; bu yüzden de biz araştırma önergesi vermiştik ve istemiştik. Artan bu yaşlı nüfusumuza göre mutlaka politikalar belirlemek ya da politikalarımızı gözden geçirmek gerekiyor. Bu 65 yaş üstü nüfusumuzun, yaklaşık 8,3 milyonluk nüfusumuzun yüzde 45'i erkek, yüzde 55'i de kadınlardan oluşmaktadır yani bu dilimde kadınlar daha fazladır. Dünyada da -dediğim gibi- yaşlı nüfus artmakta. En çok 65 yaş üstü nüfus ise Avrupa'da ve Japonya'dadır; dilim olarak fazladır, buralarda bu oran yüzde 20'yi aşmıştır. Japonya ve Avrupa ülkeleri genellikle ileri yaşlı nüfuslu ülke olarak kabul ediliyor.

Tabii, yaşlılık birçok sorunu da beraber getiriyor; bunun tıbbi sorunları var, sosyal sorunları var, ekonomik sorunları var. Yani, yaşlılık aslında her kesimi de ilgilendiren sorunlar getirmekte. Tabii, bunlar detaylı olarak konuşuldu, tüm taraflar önergeler getirdi; biz de Milliyetçi Hareket Partisi olarak bu önergelere destek veriyoruz, Milliyetçi Hareket Partisi olarak biz de yaşlıların sorunlarını çok önemsiyoruz.

Tabii, toplum olarak Türkiye'nin yaşlısına değer veren bir sosyokültürel yapısı var ama nüfusumuz ve yaşantı şeklimiz değişiyor, özellikle şehirlerde ayrı yaşam sorunları ortaya çıkmaya başlıyor. Eskiden -tabii ki geleneklerimiz öyleydi, hâlâ da devam ediyor tabii- özellikle küçük yerlerde yaşlılar çocuklarının evinde veya birlikte yaşayarak çok da huzurevine ya da yaşlı bakımevlerine gitmeden yaşantılarını sürdürüyordu ama değişen sosyolojik yapımızla, özellikle büyük şehirlerde yaşlılar yalnız yaşamaya başlamıştır; o zaman da ayrı bir sorun ortaya çıktı.

Şimdi, kabul edilen yaklaşım şu: Yaşlının mümkün olduğu kadar kendi sosyal çevresinde ve aktif olarak yaşamasını sürdürmeye yönelik önlemler almamız lazım yani "yaşlı" demenin aslında "bu dünyada işi bitmiş" anlamına gelmemesi lazım, hayatının son gününe kadar mutlaka onu da aktif bir şekilde hayatın içinde tutmamız lazım. Tabii ki hiçbir şey yapmayacak anlamına da gelmiyor; mutlaka kendi yaşına, becerilerine uygun işler de yapmasını sağlamak yani aktif yaşamasını sağlamak zorundayız, hayatın içinde tutmak zorundayız. Her kurumun bununla ilgili önlem alması gerektiğini düşünüyoruz; özellikle yerel yönetimler mahallelerde yaşlıların oturacağı, birlikte birtakım etkinlikler yapacağı ya da birtakım üretimler yapacağı yerler kurabilir. Tabii, en çok burada yerel yönetimlere görev

düşüyor, onun dışındaki kısmı da aslında iki kuruma bağlamak lazım. Çok farklılaşmak, her kurumun farklı farklı işler yapması aslında kaynakların doğru kullanılmasını engellemektedir. Tabii, sağlıkla ilgili kısmının Sağlık Bakanlığının kontrolünde olması lazım, yaşlıya yönelik sağlık hizmetlerinin ya da yaşlıya verilecek sağlık hizmetlerinin Sağlık Bakanlığının koordinasyonunda olması lazım. Burada da yeni bir birim kurmaktansa mevcut olan sistemimize adaptasyonunu sağlamak gerekir, orada da en doğru yer aile hekimleridir. Aile hekimlerinin kendi nüfusu içerisindeki 65 yaş üstü nüfusu ayrıca izlemesi gerekir.

Şimdi, nüfus değiştiği için, demografik yapımız değiştiği için risk grupları da değişiyor. Ben ilk halk sağlığı asistanı olduğumda risk grubu çocuklardı, yaşlılardan hiç bahsedilmezdi ama şimdi artık yaşlı nüfus risk grubudur. Onun için herkese bir sağlık hizmeti veriyorsak yaşlılara iki üç vermemiz lazım, yaşlılar risk grubudur çünkü daha çok hastalanabilirler ve sağlıkları çok daha çabuk bozulabilir. Onun için, aile hekimlerinin, örneğin, herkesi, normal yaştaki insanları yılda bir kez rutin takibe alıyorsa yaşlıları belki hastalıklarına göre daha sık, daha periyodik olarak izlemesi gerekir. Tabii ki yaşlıların bir şekilde evine sağlık hizmeti götürmek gerekir, evde ziyaretlerini yapmak lazım. En azından aile hekiminin veya hemşirenin bu yalnız yaşayan yaşlıları -özellikle daha fazla risk grubudur, yaşlılar risk grubudur, yalnız yaşayan yaşlılar ise daha fazla risk grubudur- mutlaka evinde ziyaret eden bir sistemi de kurup işletmemiz lazım.

Onun dışındaki yaşlıya yönelik sosyal hizmetler ise Aile Bakanlığının sorumluluğu altında düzenlenmelidir. Evde bakım hizmetlerinin organize olması lazım; var, evet, var bu hizmetler ama çok daha etkin, çok daha kapsayıcı, her yaşlıya ulaşılacak şekilde organize edilmesi gerekir. Mutlaka kendi evinde, kendi sosyal çevresi içerisinde yaşadığı kadar yaşatmamız ve bu yaşantısını desteklememiz gerekir. Herkesin bu desteği, bu hizmeti götürecek şekilde organize olması lazım ve bu organizasyonu artırarak gerek kırsal alanda gerek kentsel alanda yaşayan her yaşlıya ulaşmamız lazım. Ama yaşlı hakikaten kendi yaşantısını idame ettiremiyorsa, engelliyse, bakıma muhtaçsa o zaman yaşlı bakım merkezlerinde kalması zorunludur. Bu, engellilik durumuna göre ya da kronik hastalıklarına göre, bilinç durumuna göre… Eğer, bu konuda, bunlarda sorun varsa mutlaka yaşlı bakım merkezlerinde ya da engelli bakım merkezlerinde bu kişileri barındırmak ve orada hizmet götürmek daha iyi olacaktır çünkü tek başına yaşadığı zaman birçok risklerin, kaza risklerinin de ortaya çıkma ihtimali vardır. Bunun için, hem Aile Bakanlığının hem Sağlık Bakanlığının hem de yerel yönetimlerin her türlü hizmeti ve kolaylıkları götürmesi gerektiğini düşünüyoruz. Tabii ki bu kişilere ayrı bir özel önem vermek gerekiyor. Bu, sosyal devlet olmanın da gereğidir; yaşlısına bu hizmetleri götürmesi gerekir ve her türlü hizmeti vermesi gerekir.

Son olarak şunu söylemek istiyorum: Milliyetçi Hareket Partisi olarak biz yaşlılarımızın her türlü sorunlarının çözümünün yanındayız. Yapılacak her türlü düzenlemeyi -tabii ki tavsiye edildi, değişik bakanlıklara bunlar iletildi, önerilerde bulunuldu- bu konuda yapılacak her türlü yasal düzenlemeyi ve her kurumumuzun yapacağı hizmeti desteklemeye de hazır olduğumuzu belirtiyorum. Tüm yaşlılarımıza sağlıklı hayat diliyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Halkların Demokratik Partisi Grubu adına ilk söz, Adana Milletvekili Kemal Peköz'e aittir.

Buyurun.

HDP GRUBU ADINA KEMAL PEKÖZ (Adana) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Meclisimizde yaşlıların sorunlarını araştırmak üzere bir komisyon kurulmuş olması ve bu Komisyonun ciddi bir çalışma yürütmesi sonucu bir rapor ortaya çıkarılmış olması önemli ve iyi bir adımdır.

Yaşlılık her gün… Türkiye -biraz daha- yaşlanma yolunda hızla ilerliyor çünkü bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yaşam süresi uzadıkça yaşlıların nüfus içerisindeki oranı da artmakta, o da dolayısıyla yaşlıların sorunlarının ciddi olarak ele alınması, geçmişlerini unutmadan geleceklerinin de güvence altına alınıp sağlıklı yürütülmesi için bir çaba içerisinde olunmasını gerektiriyor.

Bir bütün olarak baktığımız zaman bugüne kadar bu konuda parça parça adımlar atılmış olmasına rağmen dünyayla kıyasladığımızda, özelikle gelişmiş ülkelerle kıyasladığımızda çok gerilerde olduğumuzu ifade etmek gerekir. Yaptığımız yurt içi ve yurt dışı gezilerde olumlu şeyleri karşılıklı olarak gördük ama eksiklikler de tespit edildi, dolayısıyla bunların da giderilmesi için bazı önerilerde bulunmak istiyorum:

Öncelikle, en düşük yaşlılık maaşının asgari ücret seviyesine çıkartılması gerekiyor. Bütçe yapımı süreçlerinde emekli yaşlıların kurumlarının temsil edilmesi ve katılımının sağlanması, isteklerin göz önünde bulundurulması gerekiyor. Emekli sendikalarının hukuki statüsü tanınmalı, örgütlenmelerinin önündeki engeller kaldırılmalı ve devlet tarafından muhatap alınmalıdır. Yaşlı veya engelli bakım sorumluluğunu üstlenen yakınlarına verilen evde bakım aylığı en az asgari ücret seviyesine çıkarılmalıdır.

Yaşlı, çocuk ve engellilerin sorunlarının yerinden tespiti ve çözümü için birinci basamak sağlık kuruluşlarında sosyal hizmet uzmanı, sosyal çalışmacı, gerontolog, sosyolog ve psikolog bulunması elzemdir.

Yaşlıların ücretsiz ulaşımını sağlayan kartlar il bazında değil tüm ülkeyi kapsayacak şekilde bir standarda kavuşturulmalı ve hangi şehre giderse gitsin o karttan ulaşım için yararlanması mutlaka sağlanmalıdır.

Kamusal huzurevlerinin sayısı artırılmalı, özellikle yalnız yaşayan yaşlılardan talep edenlerin ekonomik kaygı gütmeksizin bu alanlarda kalabilmelerinin yolu açılmalıdır. Toplumun geneli üzerinde yapılan bazı iyileştirmelerin yaşlı bireylerin gereksinimlerine göre ele alınması önem arz etmektedir. Bakım merkezlerinin sayısının ve kapasitelerinin artırılması ya da alternatif bakım modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle alzaymır, demans gibi farklı özelliklere sahip yaşlı gruplarına yönelik hizmet çeşitliliğini sunan ihtisas yaşlı bakım kurumlarının sayısının arttırılması gerekmektedir. Yaşlı bakım evlerinde kalan yaşlıların sosyal aktivitelere katılmasının sağlanması sosyal hayattan uzaklaşmalarını engelleyecek en önemli unsurlardan bir tanesidir.

Cezaevlerinde bulunan yaşlı ve hasta tutsaklar derhâl serbest bırakılmalı, toplumun tüm kesimlerinde olması gerektiği gibi yaşlı bireylerin de ana dillerinde kamu hizmeti almasının önündeki engeller kaldırılmalı ve bu hizmeti ana dillerinde almaları sağlanmalıdır.

Yaşlılara yönelik sunulan inanç hizmetlerinin sadece Sünni İslam dini hizmetleri şeklinde değil Alevilik, Hristiyanlık gibi İslam dışı olan inançların da muhataplarına sunulması gerekiyor; aksi hâlde sadece bir mezhebe ve bir anlayışa hizmet etmiş oluruz.

Bugüne kadar Türkiye'de yapıldığı gibi bundan sonra da bunlara devam edilmemesi, söylediğimiz bu önerilerin dikkate alınması hâlinde yaşlılarımızın en azından bundan sonraki yaşamlarını huzur içinde geçirebilecekleri bir ortamın yaratılması mümkün olabilir diye düşünüyorum.

Sözlerimi bitirmeden önce bir şeye vurgu yapmak istiyorum: Deprem süresince önce Hatay'da, sonra Maraş, Adıyaman, daha sonra da Malatya'da bulundum. Malatya'da enkaz kaldırmaları sırasında… Mamurek köyü var, yanında 4-5 tane daha köy var, o köyler Kürt ve Alevi köyleridir; kendilerinin dışlandığını söylüyorlar ve buna itiraz ediyorlar, diyorlar ki: "Malatya'nın molozları getirilip önümüze dökülüyor; biz hem tarım alanlarından, meyve bahçelerinden oluyoruz, olacağız hem arıcılıktan olacağız hem de hayvancılıktan olacağız." Daha önce oraya güneş panelleri kurulmuş, güneş panellerinin kurulması nedeniyle de iklimde kuraklık oluşmuş "Üzerine de bu dert gelirse biz

çok zor durumda kalacağız, göç etmek zorunda kalacağız.” diyorlar ve göç etmek istemedikleri için de o molozların oraya değil, başka uygun bir alana dökülmesini talep ediyorlar diyor, sizleri saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN – Halkların Demokratik Partisi Grubu adına ikinci söz, İstanbul Milletvekili Dilşat Canbaz’a ait.

Buyurun.

HDP GRUBU ADINA DİLŞAT CANBAZ KAYA (İstanbul) – Sayın Başkan, böylesi bir komisyonun kurulması esasen olumluydu yani hem birlikte çalışma yürütmemiz açısından hem işleyiş açısından ama elbette ki buna dair, Komisyonun dışında, bir dizi de eksiklikler vardı, onu da ifade etmek istiyoruz.

Komisyon süresi boyunca, genel itibarıyla, hizmet sonucu sadece kamu, kamu kuruluşları ağırlıklı bir çalışma oldu. Mesela, emeklilerin -EMEKLİ-SEN- emekli dernekleri vardı, bunların hiçbiriyle görüşme olmadı; belediyeler ve bazı kuruluşlarla açıklandı sadece. Muhatabı olan, işte, yaşlıların temsilcilerinin, biraz önce de söylediğim gibi, emeklilerin olması… Eksiklik olarak değerlendiriyoruz çünkü sendikaların Komisyonda daha fazla söz alması gerekiyor.

Bilimsel araştırma ve veriler üzerinden baktığımızda, Türkiye’nin her geçen gün yaşlanan bir nüfusa sahip olduğunu gösteriyor. Burada birkaç veriyi paylaşmakta fayda görüyorum: Ülkemizde yaşlı nüfusu 2017 ile 2021 yılları arasında yüzde 19,57 artarak 8 milyon kişiyi geçmiştir; bu oran, nüfusunun yüzde 10’una denk geliyor. 2040 yılına kadar 65 yaş üstü nüfusun 0-5 yaş arasındaki grubu geçmesi bekleniyor; kısaca, Türkiye de her geçen gün daha fazla yaşlı nüfusa sahip bir ülke oluyor. Bu, elbette, bazı kesimlerin ifade ettiği gibi bir felaket tablosu değildir çünkü dünyadaki eğilim de büyük oranda bu şekilde. Yaşlılıktan korkmamak, ona yönelik ekonomik ve sosyal politikaları iyileştirmek gerekiyor ki Türkiye’de “yaşlılar” ile “yoksulluk” kavramı daha sık bir arada kullanılıyor. Milyonlarca emekçinin asgari ücretle yaşamını sürdürdüğünü, geçinmek zorunda kaldığını biliyoruz; buna bağlı olarak düşük ücretlerle emekli oluyorlar. Yaşlıların büyük çoğunluğu asgari ücret düzeyinde dahi bir gelire sahip değiller.

Son üç yıldır derin bir ekonomik kriz yaşanıyor. Bunu en derinden hisseden grupların başında da maalesef yaşlılar geliyor. İŞKUR’un Şubat 2022 tarihli verileri bize bu gerçeği gösteriyor. Bu verilere göre, 50 yaş üstü 204 bin kişi iş bulmak için başvuruda bulundu. İSİG Meclisinin 2022 verilerine göre de 50 yaş ve üstü 527 işçi iş kazalarında yaşamını yitirdi. Yani yaşlılarla ilgili sorunların başında ekonomik sorunların geldiği aşikâr. İşte tam da bu nedenle öncelikli olarak yaşlı nüfusa yönelik ekonomi politikalarının değerlendirilmesi, iyileştirilmesi ve planlanması gerekiyor.

Yaşlılık konusunu işlerken soruna biraz da kadın cephesinden bakmak gerekiyor ki bildiğiniz gibi yaşlılarda yaşa bağlı olarak vücut hareket ve fonksiyonlarında gerilemeler yaşanıyor. Yine yaşa bağlı olarak bakım desteği olmaksızın yaşamını devam ettirmesi mümkün olmayan binlerce yaşlı var. Engelli, yaşlı bakımındaki sorumluluk sadece kadınlara yükleniyor, sanki bunu yapmakla yükümlü olan sadece kadınlar, onlar için bu zorunlu bir görev olarak görülmekte. Engelli, çocuk, yaşlı bakımına baktığımızda bütün sorumluluk, evet, evdeki kadına yükleniyor. Komisyon tartışmalarında da buna şahit olduk, yaşlı bakımı kadınlar üzerinde zimmet bir görev olamaz, olmamalı da yani tek sorumluluğumuz sadece bu olmamalı. Çocuk bakımı, yaşlı bakımı, engelli ve hasta bakımı maalesef bizi o alana sıkıştırıyor. Toplum ve devletler tarafından kadınlara yüklenilen bu sorumluluk kadınların sosyal, kültürel ve siyasal yaşama katılmasının önündeki en büyük engellerden biridir. Bununla birlikte, kadınların bu bakım emeği görmezden geliniyor. Devlet tarafından verilen bakım destekleri oldukça yetersiz. Evde bakım aylığı sadece 4.336 TL yani asgari ücretin yarısı kadar. Burada devlet buna uygun sosyal hizmet modellerini oluşturmak zorundadır.

Ayrıca, ifade etmek isterim ki mühim bir mesele var, Komisyonda da tartıştığımız için tekrarlamak istiyorum. Yaşlılar yani ileri yaşa göre bakım meselesinde de "3 çocuk yapın, daha fazlasını…" meselesini… Yani yaşlıya bakma meselesinde elbette ki şunu görmek lazım: Annelerimiz-babalarımız, hepimizin çocukları var ama hepsi bize bakmakla yükümlü değil. Bunun sorumluluğu devlette olmalı. Bunu anlatmaya çalışıyoruz. Yoksa "3 çocuk yapın, 5 çocuk yapın." meselesi bu durumu maalesef kurtarmıyor, kurtarmamalı diye de düşünüyorum.

Partimiz olarak bazı önerilerimiz vardı, benden önceki arkadaşım da söyledi, kısa kısa söyleyeyim: Bu yerel yönetimde yerinde yönetimler meselesi çok önemli çünkü oradaki kentin altyapısı yaşlı ve engelli nüfusa göre uygun olmalı diye düşünüyoruz. Toplumun tüm kesimlerinde olması gerektiği gibi, yaşlı bireylerin ana dillerinde kamu hizmeti almasını sağlamalıyız.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

DİLŞAT CANBAZ KAYA (Devamla) – Yaşlı, çocuk ve engellilerin sorunlarının yerinde tespiti ve çözümü için birincil basamak sağlık kuruluşlarında çalışanlar yani sosyal hizmet uzmanı, sosyal çalışmacı, sosyalog ve psikolog istihdam edilmelidir diye düşünüyoruz. Bu şekilde, bu önerilerimizle birlikte en azından Komisyonun oluşturulacağı şeyin daha önemli olduğunu düşünüyorum.

Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN – Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Nazır Cihangir İslam.

Buyurun Sayın İslam.

CHP GRUBU ADINA NAZIR CİHANGİR İSLAM (İstanbul) – Sayın Başkan, çok değerli arkadaşlarım; konuşmama hem bu büyük depremlerde hem de bu son yaşadığımız selde hayatını kaybedenlere rahmet dilemekle, yaralılarımıza acil şifa dilemekle başlamak istiyorum.

Bu vesileyle değerli arkadaşlarım, ülkemizin birkaç özelliğini size kısaca özetlemek istiyorum şu konuşmaya başlamadan önce. Biz, su havzaları hızla tükenen bir ülkeyiz, biz bir deprem bölgesinde yaşıyoruz, biz çok kültürlü nüfusa sahip bir ülkeyiz ve yaşlanan ama yoksulluk içerisinde yaşlanan bir ülkeyiz. Bakınız, yoksul yaşlılarımızın oranı yüzde 16,7 ama bu grup içerisinde kadınlar yüzde 17,6; erkekler yüzde 15,6 yani yoksul kadın olmak bu ülkede yaşamayı daha da zorlaştıran bir şey.

Evet, bugün yaşlıların sorununu konuşacağız. Biliyorsunuz, 65 yaş üzeri nüfus aşağı yukarı 8 milyon civarında yani son beş yılda buna 1,5 milyon eklendi ve nüfusumuzun yüzde 9,5'u şu anda 65 yaş üzerinde. Bu, "yaşlı ülke" olma sınırlarını zorlayan bir durum, çok kısa bir zaman içinde yani yüzde 10'u aştığımızda "çok yaşlı ülke" statüsüne gireceğiz. Altmış yıl içerisinde dünya nüfusunun beşte 1'i 65 yaş üzerinde olacağı beklenirken Türkiye'de bu durum dörtte 1 olacak yani dünyayı da yaşlılık konusunda geçmiş olacağız. Yaşlı yani yoksul yaşlı bir ülke olmanın ciddi bir risk olduğunu eminim ki sizler de tahmin edersiniz.

Değerli arkadaşlarım, yaşam süresinin uzaması elbette ki bir gelişmişlik göstergesi ancak sosyal güvenlik sistemi ve sağlık sistemi güçlü olmayan, insana yatırım yapmayan, emeği göz ardı eden ülkelerin büyümeleri daima sancılı ve sorunlu olmuştur. Bakınız, son yirmi yılda yaşlıların sorunlarını çözme konusunda yeterli planlama yapılmadı. Son yirmi yılda yani bu iktidar döneminde, AK PARTİ iktidarı döneminde yeterli yatırım da yapılmadı. Ama giderayak, iktidarınızın da sonunda yaşlılarla ilgili bir komisyon kurduk ve bunu anca, güç bela gündemimize alabildik ve bunun yanında, şu Komisyonun çalışmalarında, aslında bu konuyla ilgilenen daha fazla otoritenin, söz sahibi insanın dinlenebilmesi söz konusuydu ama bunu da ne yazık ki beceremedik.

Yine bir önemli mesele şu son yaşadığımız deprem meselesinde ortaya çıktı ki yaşlılık sorunu da deprem, sel gibi afetlerle bir arada düşünülmemiş yani bu kaosu yaşlılar ne yazık ki çok daha şiddetli bir biçimde hissetti.

Tekrar edelim: Evet, çocuklar, yaşlılar, engelliler, kadınlar ve yoksullar bu afetlerden, bu olağanüstü durumlardan çok daha fazla etkileniyor ve başta saydığımız ülkemizin dört özelliğini de göz önüne alırsak bu konuda çok daha detaylı çalışmalara ihtiyacımız var.

Malumunuz, 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü Covid-19 nedeniyle küresel pandemi ilan etmişti. Salgın riskleriyle en çok yüzleşen kesim yine 65 yaş üstü insanlar oldu çünkü 65 yaş üstü insanların yüzde 90'ının en az bir kronik rahatsızlığı ve büyük bir çoğunluğunun birden fazla kronik rahatsızlığı mevcut. Çözüm sizlerin de malumu yani güçlü bir sosyal devlet, güçlü bir sosyal güvenlik sistemi, güçlü bir sağlık sistemi, güçlü bakım hizmetleri, güçlü yerel yönetimler ve güçlü ekonomi. Tabii "güçlü ekonomi" derken üretimin artırılması yanında yolsuzluk ve israfın sıfıra düşürülmesinden, bunun yanında güvenli istihdam ve adil paylaşımdan, adil bölüşümden bahsediyorum.

Çok değerli arkadaşlarım, buradaki en önemli problem, yaşlılarımızın sorunlarının yoksulluk, güvencesizlik, ihtiyaç ve muhtaçlık temelleri üzerinde ele alınması yani bugünkü iktidarın bu sorunu hep böyle ele alması. Bu, bir anlamda bugünkü iktidarın ne yazık ki bilinçli bir politikası hâline de geldi fakat biz yaşlılık mevzusuna da hak temelli anlayışla ve hak temeline dayalı bir sosyal devlet anlayışıyla yaklaşıyoruz ve yakındaki iktidarımızda inşallah bunu uygulamaya sokacağız.

Çok değerli arkadaşlarım, yirmi yıl uygulanan sağlıkta dönüşüm sisteminde -ki bu sistem hizmet odaklı değil kâr odaklı bir sistem olmuştur, en büyük özelliği budur- sonuçta, yaşlı ve yoksul çoğunluğun sağlık sistemine erişimi ne yazık ki daha da güçleşmiştir. Hele bir heyet raporu düşününüz ki 65 yaş üstü insanlarımız buna çok sık ihtiyaç duymakta, bazen bir heyet raporunun çıkması haftaları, hatta ayları bulabilmektedir. Bunun nedeni de ortada; kâr odaklı sağlık sistemi, basamaklandırmanın ortadan kaldırılması yani layıkıyla işletilmemesi, koruyucu hekimliğin de ticari bir alan olarak görülmesi, katkı payı yani katkı payındaki artışlar ve ilaç, malzeme krizi bunların arasında sayılabilir. İşte bütün bu nedenler, 65 yaş üstü vatandaşlarımızın şu yirmi senede uyguladığınız sağlık sistemine erişimini daha da güçleştirmiştir.

Neticede, bir paradigma dönüşümünü hep birlikte yaşamamız gerekiyor değerli arkadaşlar. Yaşlı ne istiyor, bunu detaylı bir şekilde sorgulamalıyız. Bunu araştırdığınızda şunu görüyoruz ki edilgen, muhtaç ve bağımlı olmak istemediği, hayata aktif olarak katılmak istediği ortada. Yani kendisine hizmet eden bir sağlık, emeklilik, sosyal güvenlik sisteminin, yoksulluk ve yoksunluk sorunlarının çözümünün ve sosyal hizmetlerinin gelişimini istiyor. İşte bugünkü yeni paradigmamız da bu şekilde özetlenebilir.

Bakın, 2008'de sizin bir Palyatif Bakım Programı Eylem Planı'nız vardı ama hiç uygulanmadı. İşte bu konuda yani bu alanda görev yapan insanların Avrupa Birliği ve küresel rakamlarla karşılaştırılması ciddi bir araştırma alanıdır ve mutlaka en kısa zamanda icra edilmelidir.

Değerli arkadaşlarım, geriatri hizmeti, işte bu nüfusa yani 8,5 milyonu bulan 65 yaş üzeri nüfusa verilen bir hizmet. Ancak bu konuda bizim uzman sayımız 100, yan dal olarak bu uzmanlık alanını seçenler aşağı yukarı 75 yani bu konuda toplam 175 uzmanımız var. Bu durumda, 50 bin yaşlı hastaya 1 geriatri uzmanı düşüyor, hedef 2 bin hastaya 1 uzmanın düşmesi. Yani bugünkü tabloya baktığımızda, aslında elimizde ancak bu 50 bine yani bugün 1 kişiye düşen hasta sayısına bakacak kadar uzmanımız olduğu ortada.

Değerli arkadaşlar, raporda yer alan önemli bir konu da manevi boyuttaki hizmetler. Evet, yaşlı bakımevi ve huzurevlerine ibadethane sokulması son derece olumlu bir uygulama olacaktır ancak bunun tek bir inanç modeli üzerinden düşünülmesi eksiktir. Yani mescide gitmek isteyen, cemevine gitmek isteyen, kiliseye gitmek isteyen, havraya gitmek isteyen yaşlılarımız olacaktır. Mümkünse bütün bu ibadethane modellerinin mimari plana alınması, eğer bu değilse veya o dinin kendi gereklilikleri ölçüsünde bu insanların transportunun güvenli bir şekilde bu ibadethanelere sağlanması gerçekten önemli ve gerekli, zorunlu bir hizmet olacaktır. Yine, yerli ve yabancı, yaşlı bakımına eğilen bu meslekten insanların eğitimine ve diplomasına mutlaka dikkat edilmelidir.

Çok değerli arkadaşlarım, önemli bir konu da yaşlı ebeveyne bakan çocuğun miras hukukunda birtakım imtiyazlara sahip olması da bu Mecliste belki tartışılabilir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

NAZIR CİHANGİR İSLAM (Devamla) – Bir dakikam var mı Sayın Başkanım?

BAŞKAN – Buyurun.

NAZIR CİHANGİR İSLAM (Devamla) – Teşekkürler.

İngiltere'de bunun uygulamaları vardır yani bakana, bu konuda, miras konusunda biraz daha ayrıcalıklı davranmak gibi.

Değerli arkadaşlarım, bugün açlık sınırı 8.865 lirayken, en düşük emekli maaşı 5.871 lira; 2 milyon kişi sadece ölüm aylığıyla geçiniyor, 65 yaş üstündeki 1 milyon kişi 2.604 lirayla geçiniyor. Bunun anlamı 4,5 dolar değerli arkadaşlar yani bu insanların torununa verebileceği harçlığı, biz onlara bir anlamda maaş olarak, maişet olarak sağlıyoruz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

NAZIR CİHANGİR İSLAM (Devamla) – Bir dakika verirseniz bitiriyorum.

BAŞKAN – Buyurun.

NAZIR CİHANGİR İSLAM (Devamla) – Uluslararası Çalışma Örgütünün şöyle bir ölçütü var değerli arkadaşlarım: Eğer emekli maaşı yoksulluk sınırının yarısından az ise, yüzde 50'sinden az ise o emekli yoksuldur. Biz, bırakın yüzde 50'yi yakalamayı bugün ancak yüzde 19 rakamlarındayız.

Cumhuriyet Halk Partisi olarak yoksullaşarak yaşlandığımızın farkındayız ve sosyal politikalarla, emekli maaşını asgari ücretin altına düşürmemekle, bunun yanında aktif yaşlanma ve dijital okuryazarlığı artırmakla, köy ve kent arasındaki farkı ortadan kaldırarak yaşlı dostu kentler imar etmekle ve hak temelli sosyal devlet anlayışıyla yani bakım sigortası ve aile destekleri sigortasıyla bu sorunun üstesinden geleceğimize inanıyorum.

Hepinize saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN – Gruplar adına son söz, Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına Sayın Erol Kaya'ya ait.

Buyurun Sayın Kaya.

AK PARTİ GRUBU ADINA EROL KAYA (İstanbul) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle, Şanlıurfa'da ve Adıyaman'da selde kaybettiğimiz bütün kardeşlerimize Allah'tan rahmet, yaralılara da acil şifalar diliyorum.

Değerli arkadaşlar, Komisyonumuzun kıymetli üyeleri aslında çok geniş geniş birçok şeyi ifade ettiler, bazı sorular da sordular; müsaadenizle, o sorulara da konuşmamın içerisinde cevap vermek isterim.

Meclisimizin ilk defa yaşlılarla ilgili bir komisyon kurması, araştırma komisyonu kurması çok önemli, çok dikkatli ve çok da kıymetli bir şeydi. İyi bir çalışma yaptığımızı düşünüyorum ama Komisyondaki arkadaşlarımızın belki daha fazla, uzun çalışmalarıyla bunu güçlendirmeleri mümkündü. 1 Haziranda başladık, 8 toplantı yaptık, hem yurt içi hem yurt dışı 8 inceleme gezisi yaptık. 74 kurumdan bilgi istedik çünkü herkesi dinlememiz mümkün değildi, 74 kurumdan bilgi ve belge istedik, 62'si cevap verdi. Yurt dışından birçok ülkenin katıldığı uluslararası bir çalıştay yaptık, milletvekillerimiz katılamadı ama olsun ve 15 uzmanımızla beraber, Ankara Üniversitesinden bir hocamızla birlikte redakte ederek 26 Ocakta Komisyonumuzun raporunu teslim ettik.

Ben, hemen sözlerimin başında, bize destek veren, öncelikle Komisyon üyelerimize, bizi seçen milletvekillerimize, Meclis Başkanımız Sayın Şentop'a, Aile Bakanımıza, tüm bakan ve milletvekillerimize, üniversitelerimize, STK'lerimize, kamu kurum ve kuruluşlarımıza teşekkür etmek istiyorum.

Bazı şeyleri ben de tekrar edeceğim belki ama altını çizmekte fayda var. Yaşlılık tanımı şu: İnsan hayatının son dönemine yaşlılık diyorlar ama Birleşmiş Milletler 65 yaş üstünü komple yaşlı kabul ediyor; tam da orada birisi var karşınızda, 64'teyim şu anda yani o sıradayız. Peki, çeşitlerini söylersek neler deriz? Kronolojik yaşlanmadan bahsediliyor yani rakamsal, şu nüfus kâğıdının eskimesinden bahsediliyor. Biyolojik yaşlanma, insan metabolizmasının yaşlanması; psikolojik yaşlanma, bilişsel bozukluktan veya uyumsuzluktan; sosyokültürel yaşlanma, toplum olarak yaşlılara bakışımızdan; ekonomik yaşlanma, emeklilikten; toplumsal yaşlanma da az evvel ifade ettiğim.

Böyle önemli bir konuyu konuşurken değerlerimizde nedir diye baktığımızda, Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de bizlere "Onlardan biri ya da ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına erişirse sakın onlara 'Öf!' bile deme." diye emrediyor. Hazreti Peygamber (SAV) ise "Küçüklerimize merhamet etmeyen ve büyüklerin hakkını bilmeyen bizden değildir." diye çok açık bir şekilde bizi ikaz ediyor. Tolstoy'un "Dünyanın ahlaki gelişimini yaşlılara borçluyuz." diyerek altını çizdiği daha birçok şeyi söylememiz mümkün.

Değerli arkadaşlar, az evvel hem Sefer Bey hem de diğer arkadaşlarımız da altını çizdiler, ben de altını çizeceğim: Birleşmiş Milletler 65 yaş üstü nüfus yüzde 10'a geldiyse yaşlı toplum diyor. Türkiye'de bu rakam yüzde 9,7; hayırlı olsun, Türkiye yaşlı bir toplum kategorisindedir. Ancak Birleşmiş Milletler verilerine göre yüzde 10'u aşarsanız çok yaşlı toplum kategorisine evriliyorsunuz. Sanırım, 2025'e varmadan Türkiye'nin artık çok yaşlı toplum diyeceğimiz bir noktaya geleceğinin altını çizeyim.

Şimdi, size şöyle daha iyi anlaşılsın diye… Dünyanın hâli bu. 1950 yılında 5 yaş altındaki çocuk oranımız yüzde 15 iken işte, gördüğünüz gibi, şu anda indiği rakam ve 2050'lere kadar gideceği rakam bu. 65 yaş üstü yüzde 5 iken -bütün dünyada geldiği rakam- bugün dünyada yüzde 10'lar seviyesinde, 2050'lerde yüzde 25'leri aşacak. Yani dünyadaki yaşlı nüfus ve doğurganlık böyle seyrederken Türkiye'deki yaşlı nüfus ve doğurganlığa baktığımızda, 1935 yılında bizim 65 yaş üstü oranımız yüzde 3,9 iken, şu anda 9,7'de; 2050'de ise yüzde 25'lere çıkacak. Çocuk da gördüğünüz gibi, dramatik bir şekilde düşüyor.

Şimdi, burada Sayın Cumhurbaşkanımızın özellikle 3 çocuk çağrısını bazı arkadaşlarınız belki siyasi bir polemik meselesi görerek istihzayla karşıladılar ama ben teşekkür ediyorum, bunun öneminin altını çizdik. Birkaç ay önceydi, Tokyo Valisi şöyle bir çağrıda bulundu, 2'nci çocukla ilgili hem güçlü destek vereceklerini söyledi hem de dedi ki: "Kaybedecek vakit yok. Tokyo'dan başlayarak düşen doğum oranlarını durdurmak için cesur önlemleri kararlılıkla uygulayacağız." Ekonomik destek olarak bunu ifade ettiler.

Dolayısıyla, aslında, konuşmamızda bir noktanın altını çizelim, o da şu: Türkiye'de yaşlılık, artık, millî bir mesele; bütün siyasi partilerimizin, bütün siyasetçilerimizin, akademisyenlerimizin ve sivil toplum örgütlerimizin gündemine alması gereken bir konu.

Peki, Türkiye'deki fotoğrafta neler var ve neler yapıyoruz? Anayasa'mız diyor ki: "Çocuklarla, yaşlılarla -ve sayıyor- bunlarla ilgili yapılan bütün harcamalar eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz." Dolayısıyla, Anayasa'mızda aslında güçlü bir altyapımız söz konusu.

Hükûmet olarak yapılanlara baktığımızda, merkezi yönetim olarak 169 huzurevinde 14 binden fazla misafirimiz var; aslında kapasitemiz daha da fazla ama şu anda olan 14 bin. Yine, yerel yönetimlerde ve özel sektörde 287 huzurevinde 14 binden fazla misafir ağırladığımızı ifade etmemiz mümkün. Yaşlı Destek Programı var, 31 ilimizde 104 bine yakın yaşlıya hizmet veriyor. 820 bin insana yaşlı maaşı veriliyor; yetersizliği söylendi, altını çizmek gerekir. Palyatif bakım merkezlerimiz 81 ilde 363 kamu hastanesinde 5.091 yatak kapasiteli. Yeterli mi? Tabiiki daha artırılması lazım. Evde sağlık hizmetlerinden faydalanan 1 milyon 250 bin insanımız var.

İyileştirmelere baktığımızda, fiş toplama gibi, vergi iadesi gibi -bunları unuttuk- intibak kanunundaki iyileştirmeler gibi, bayram ikramiyesi gibi, ücretsiz seyahat gibi, emekli esnaf kesintisi gibi, konutta aylık ödemesi gibi sosyal destek ve manevi hizmetler… Yalnız orada şunu da düzeltelim: Arkadaşlar, Darülacezeye gittiğimizde aynı alan içerisinde kiliseyi, havrayı ve camiyi birlikte ziyaret ettik; lütfen unutmayalım inşallah, bunları burada ifade etmekte fayda var.

Kıymetli arkadaşlar, peki, sorunlu alanlarımız neler? Öncelikle şunun altını çizeyim: Sadece Türkiye için değil, dünya için de geçerli; evrensel yaşlı haklarıyla ilgili bir hukuki normumuz yok. İnşallah, raporumuzda bunu biz Birleşmiş Milletlere de önermek istiyoruz. Ekonomik olarak Türkiye'de bakım maliyetlerinin yüksekliği, istihdam imkânlarının kısıtlılığı… Burada bir rakam vermek istiyorum: Ülkemizde 65 yaş üstü çalışan oranı yüzde 10; Japonya'da bu oran, 65 ile 69 yaş arasında yüzde 49, 70 ile 74 yaş arasında yüzde 32. Şimdi aklınıza şu gelebilir: "Çok mu çalıştırmak istiyorsunuz?" falan diye düşünülebilir. Hayır ama çalışmak isteyen yaşlılarımızın önündeki hukuki ve sosyal engelleri kaldırmamız lazım. Yani bir emeklinin çalışırken maaşından yaptığımız kesintilerle ilgili iyileştirmeler yapmamız gerekiyor.

Sağlıkla ilgili, aktif ve sağlıklı yaşlanma sürecinin sürdürülebilir olamaması, sağlık hizmetlerindeki erişim sorunu, dijital okuryazarlık yetersizliği, geriatri uzmanlarımızın azlığı, evde sağlık bakım ihtiyacı, afet ve acil durumdaki sorun alanları önemli sorun alanlarımızdan.

Sosyokültürel alanda, yine, doğum artışının azalması, erişilebilirlik, ayrımcılık ve ihmal gibi hususlarımız var.

Aslında Türkiye'nin Hükûmet olarak -az evvel de ifade edildi- yaşlılara bakışını Covid salgınında biz test ettik. Dünyadaki resmî rakamı ifade ediyorum -bunu Dünya Sağlık Örgütü açıkladığı için altını çizmekte fayda var- gelişmiş ülkelerdeki huzurevlerinde Covid döneminde ölen insan sayısı yüzde 30 ile 70 arasında, Türkiye'de bu rakam yüzde 4; keşke sıfır olsaydı. Dolayısıyla Hükûmete bu anlamda -Sayın Cumhurbaşkanımıza ve bakanlarımıza- bir kez daha teşekkür ediyorum.

Çözüm önerilerimiz nelerdir? Birçok arkadaşımız söyledi, ben de tekrar edeceğim: Bakım sigortası Türkiye gündemine süratle alınmak zorundadır. Uzun süreli bakım sigortası, sosyal bakım ve prim destek sisteminin oluşturulması gerekiyor. Türkiye'de yaşlılık çalışmalarıyla ilgili bir kurumun yani bir konseyin, bir kurulun kurulması, hem koordinasyon hem de takip ve izlemeyle ilgili gereğini yapması gerektiğini ifade edelim.

Yerel yönetimlerle ilgili ifade edildi, yerel yönetimlerin bu anlamda zorlayıcı ya da yaptırım noktasında kanuni düzenlemelere ihtiyacı var. Yaşlılara bireysel olarak yaşlı girişimciliğinin desteklenmesi, sağlıklı yaşlanmanın teşvikiyle ilgili destek, yine dijital okuryazarlık eğitimi verilmesi, özel kariyer ve rehberlik hizmetlerinin verilmesi, kuşaklar arası dayanışmanın güçlenmesi gibi destekleri sayabilirim. Aileye yönelik evde bakım desteği ve yine güvenli bakıcı ihtiyacının karşılanması, hele hele ailede bakım verenlerin dinlenmelerine dönük mutlaka bizim gündüz bakımevlerini yapmamız gerekiyor. Kurumlara dönük burada bir şeyin altını çizeyim: Huzurevlerine kabul yaşını 60'tan 65'e çıkartmak zorundayız. Hani bir taraftan da ülkede yük olarak gördüğümüz bazı şeyleri düzeltmemiz gerekiyor. Erişilebilirlikle ilgili düzenlemelerin yapılması…

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

EROL KAYA (Devamla) – TOKİ'nin yaşlılara dönük bir tasarım geliştirmesi gerekiyor ve farkındalık oluşturması gibi hususların altını çizmemizde fayda var.

Ben sözlerimi toparlarken bir şeyin altını çizerek toparlamak istiyorum: Kıymetli arkadaşlar, 14 Mayısta seçim var, hayırlı uğurlu olsun. Siyasi partilerimizden bir istirhamım var, bunu Komisyon üyelerimiz adına ifade etmek istiyorum ve ben bütün Komisyon üyelerimizin hakikaten özverilerine, samimiyetlerine teşekkür etmek istiyorum. İstirhamım şu: Tüm siyasi partilerimiz seçim

beyannamelerinde ne olur yaşlı refahıyla ilgili konuları gündemlerine alsınlar ve bunu biz bütün ülke gündemine taşıyalım. Bunu yapalım inşallah, bunu Komisyon olarak sizlerden istirham ediyorum.

SERPİL KEMALBAY PEKGÖZEGÜ (İzmir) – Ya, siz yirmi yıldır ne yaptınız ki bunları bize söylüyorsunuz? Yaşlılar insan onuruna yakışır bir şekilde yaşayamıyor. Siz kendinize bakmıyorsunuz.

EROL KAYA (Devamla) – Bir kez daha üyelerimiz adına sizlere teşekkür ederken çalışmalarımıza destek veren bütün milletvekillerimize, kurumlara, kuruluşlara, uzmanlara teşekkür ediyorum.

Son söz olarak da -rahatsız olduğum için bunun altını çizerek söyleyeceğim- yeni dönemde daha kibar ve nazik bir Meclis temenni ediyor, hepinize saygılar sunuyorum.

SERPİL KEMALBAY PEKGÖZEGÜ (İzmir) – Önce istifa edin, sorumluluk alın, biz de size kibar davranalım.

BAŞKAN - Yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla kurulmuş bulunan Meclis Araştırması Komisyonunun raporu üzerindeki genel görüşme tamamlanmıştır.

Buyurun Sayın Özel.

IV.- AÇIKLAMALAR (Devam)

42.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, İstanbul Milletvekili Erol Kaya'nın 406 sıra sayılı Meclis Araştırması Komisyonu Raporu üzerinde AK PARTİ Grubu adına yaptığı konuşmasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sayın Başkanım, Sayın Kaya'nın şahsında bütün Komisyona, emek veren herkese teşekkür ediyoruz.

14 Mayıs sonrası milletimiz uygun görür, Allah nasip ederse, yaşlılıkla ilgili yapılacak her türlü düzenlemede bu Komisyonun 406 sıra sayılı Raporu bize rehberlik edecek, bundan kimsenin şüphesi olmasın.

Partimizin 8 Ekim 2022 tarihinde Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Çalıştayı'nda, önümüzdeki dönem Cumhurbaşkanı adayımızın da ortaya koyacağı vizyon ve hükûmet programında da izlerini göreceğiniz çok önemli tespitler yapılmıştı. Biz bu Komisyonun, Sayın Kaya'nın söylediği gibi, millî bir meseleye yaklaştığına eminiz ama bunu geleceğe yönelik bir taahhüt olarak, Sayın Kaya'ya ve AK PARTİ'ye yönelik de bir eleştiri olarak, nezaketli bir eleştiri olarak kayda geçirelim ki böyle millî meselelerde hep birlikte çalışmasını umduğunuz...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – ...komisyonlarda daha ilk günden ilk düğmeyi yanlış iliklememek lazım. Örneğin, başkanlık divanını paylaşacak hoşgörüyü göstermek lazım. Elbette, başkan iktidardan olur ama ana muhalefetten, diğer partilerden başkanlık divanına birer kişi koyarsanız bu çok doğru bir yaklaşım olur. Bu bizim 14 Mayıs sonrası teşekkül edecek Meclise yönelik de taahhüdümüzdür Başkanım, tutanak altında söylüyoruz: Bizim dönemimizde bu tip komisyonların başkanlık divanları müştereken oluşturulacaktır.

Sayın Erol Kaya'nın, örneğin, Türk Tabipleri Birliğini böyle bir komisyonda dinlemeyi reddetmesini doğru bulmadık, muhalefetten gelen pek çok kurumun dinlenmesiyle ilgili önerileri eksik bırakmasını doğru bulmadık ama genel olarak hem son konuşmasından hem Komisyon raporundan istifade ettik. Onların yaptığının daha iyilerini yapacak komisyonlar da oluşturulabilir ama bu, iktidarımızda bizim için rehber kitaplardan bir tanesi olacak; emeklerinize sağlık.

Teşekkür ediyoruz.

BURCU KÖKSAL (Afyonkarahisar) – CHP sıralarından sessiz alkışlar.

BAŞKAN – Buyurun Sayın Zengin.

43.- Tokat Milletvekili Özlem Zengin'in, Manisa Milletvekili Özgür Özel'in yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Sayın Başkanım, işte, hayatı tabii akışından bozunca böyle oluyor yani sonuçta, tabiiyse… Mesela bence Erol Kaya Bey, Sayın Başkanımız ve Komisyon üyeleri büyük bir alkışı hak ediyorlar bugün; çok önemli bir konuyu, çok özel şekilde çalışarak hazırlıklarını yaptılar, bize buraya getirdiler, önemli önerilerde bulundular. Ben de söylemek istiyorum ki biz AK PARTİ olarak kendi hazırladığımız seçim beyannamesinde Komisyonun yapmış olduğu çalışmalardan hassaten istifade edeceğiz. Ortaya koyduğu öneriler… Bu manada, sigortayla alakalı önerinin, yaşla ilgili olarak, çalışma hayatıyla ilgili olarak yaşlılarla alakalı meselenin bizim hayatımızda yakın zamanda çok daha fazla konuşmamız gereken, gündeme almamız gereken ve elbette siyaset üretmemiz gereken bir konu olduğunu görüyoruz. Bu manada, ben tekrar Sayın Başkana, emek veren tüm milletvekili arkadaşlarımıza ve Sayın Meclis Başkanımıza -kendisinin önerisiyle bu Komisyon oluşturuldu- çok teşekkür ediyorum.

Teşekkürler.

BAŞKAN – Alınan karar gereğince denetim konularını görüşmüyor ve gündemin "Kanun Teklifleri ile Komisyonlardan Gelen Diğer İşler" kısmına geçiyoruz.

1'inci sıraya alınan, 2022 ve 2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporları Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporları üzerinde görüşmelere başlıyoruz.

VII.- KANUN TEKLİFLERİ İLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER (Devam)

A) KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER (Devam)

2.- 2022 ve 2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporları Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporları (5/9, 10) (S. Sayısı: 326 ve 326'ya 1'inci Ek) (*)

BAŞKAN – Komisyon? Yerinde.

Komisyon Raporu 326 ve 326'ya 1'inci ek sıra sayısıyla bastırılıp dağıtılmıştır.

Yapılacak görüşmelerde İç Tüzük'ün 72'nci maddesine göre siyasi parti gruplarına ve şahsı adına 2 üyeye söz verilecektir.

Alınan karar gereğince siyasi parti grupları adına yapılacak konuşmalar birden fazla kişi tarafından kullanılabilecektir. Ayrıca, istemi hâlinde Komisyona söz verilecek, bu suretle Karma Komisyon raporları üzerindeki görüşmeler tamamlanmış olacaktır.

Konuşma süreleri, istemi hâlinde Komisyon için yirmi dakika, siyasi parti grupları için yirmişer, şahıslar için onar dakikadır.

Raporların üzerinde söz alan sayın milletvekillerinin isimlerini okutuyorum:

İYİ Parti Grubu adına: Behiç Çelik, Mersin; Feridun Bahşi, Antalya. Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına: Mehmet Taytak, Afyonkarahisar. Halkların Demokratik Partisi Grubu adına: Mehmet Rüştü Tiryaki, Batman. Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına: Ali Haydar Hakverdi, Ankara. Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına: Mihrimah Belma Satır, İstanbul; İsmail Tamer, Kayseri.

Şahıslar adına: Mahmut Tanal, İstanbul.

BAŞKAN – İYİ Parti Grubu adına Mersin Milletvekili Behiç Çelik.

Buyurun Sayın Çelik.

(*) 326 ve 326'ya 1'inci Ek S. Sayılı Basmayazılar tutanağa eklidir.

İYİ PARTİ GRUBU ADINA BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Kamu Denetçiliği Kurumunun (KDK) 2021 ve 2022 Yılı Raporlarına ilişkin düşüncelerimi arz etmek için İYİ Parti Grubumuz adına söz aldım. Yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Sözlerime başlamadan önce, Adıyaman, Şanlıurfa ve Malatya'da yaşanan sel afetinde yaşamını yitiren yurttaşlarımıza Yüce Mevla'dan rahmet; ailelerine, yakınlarına başsağlığı ve sabır diliyorum. Depremi bir tarafa bırakın, sadece şu sel afeti dahi iktidarın ne kadar tükendiğini görmemize yeter. Canlarımız gözümüzün önünde yitip gidiyor, evlerimiz barklarımız sular altında kalıyor, ne idare ne belediye görev yapıyor. Ben buradan soruyorum: Bu kadar mı çaresizsiniz, bu kadar mı tükendiniz? Yazıklar olsun diyorum, daha fazla bir şey söylemeye gerek yok.

Değerli milletvekilleri, Kamu Denetçiliği Kurumu 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisine bağlı anayasal bir kurum olarak düzenlenmiştir. Faaliyetlerine 2012 yılında başlayan KDK'ye yönelik genel beklenti, resmî makamlar karşısında vatandaşın yanında durması, onlardan gelen talep ve şikâyetleri dinlemesi ve gerekli girişimlerde bulunması yönündedir. Kuruluş hedefleri, kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması sağlamaktır. İdarenin her türlü eylem ve işlemlerini, tutum ve davranışlarını, insan haklarına dayalı adalet anlayışı içerisinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmaktır. Tabii, kurulduğu dönemlerde merkezî bir örgüt niteliği taşısa da KDK'nin taşrada da örgütlenmesi bekleniyordu. Maalesef, geçen süre zarfında fiziki olarak ülke sathına yayılamamıştır. Bunun da hak arama kültürünü ve erişilebilirliği zayıflattığını düşünüyoruz. Birazdan bahsedeceğim gibi, raporda yer alan veriler de bunu doğrulamaktadır.

Değerli arkadaşlar, söz konusu yıllık raporu inceleme imkânımız olmuştur. Her şeyden önce, kuruluştan itibaren devam eden bazı sorun ve aksamaların devamlılığı dikkat çekmektedir. Genel anlamda, KDK'nin beklenenin altında bir performans sergilediğini ifade etmek isterim. Bir defa, hak arama kültürünün korunması ve geliştirilmesinden bahsederken KDK'nin AKP eliyle partizanlaştırıldığını görüyoruz. Hakkaniyete uygun bir seçim usulünün bugün hâlâ uygulanamıyor olması, Kurumun işlev ve başarısının önünde büyük bir engeldir. Yöneticilerin tarafsızlığı konusundaki şüpheler bir türlü giderilememiştir. Bu amaçla Parlamento tarafından yapılacak kapsamlı değişikliklere fazlasıyla ihtiyaç duyulduğu ortadadır. Tabii, şimdi eleştirilerimizi ifade ediyoruz ancak daha önceki konuşmalarımızda yer alan hususların hâlihazırda mevcudiyetini koruduğuna da burada dikkatinizi çekmek isterim. Gerek Komisyonda gerekse Genel Kurulda paylaşılan görüşler Kurumun başarısını artırmaya yöneliktir. Her yıl benzer eleştiriler yapmamıza rağmen değişim adına harekete geçilemiyor, geçilmiyor olması kabul edilemez.

Değerli milletvekilleri, şikâyet başvurularına baktığımızda, 2022 yılı için KDK'ye 17 binin üzerinde başvurunun yapıldığı ifade edilmiş olup toplam başvuru sayısı 207 bin olarak belirtilmiştir. 86 milyon nüfusumuzu ve yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızı dikkate aldığımızda, başvuru sayısının düşüklüğü hepimizin malumudur. Bir önceki yılın verileri incelendiğinde, 18.843 başvurunun yapıldığı ve önceden devredilen başvurularla birlikte 21.782 dosyanın incelemeye alındığı görülmektedir. İçinde bulunduğumuz zorlu konjonktüre rağmen şikâyet başvurularındaki bu düşüşün sebepleri izah edilememiştir. Yani ne oldu, hangi meselemiz çözüldü de başvuru sayısı azaldı arkadaşlar? Şunu biliyoruz: Daha önce Başbakanlığa bağlı faaliyet gösteren BİMER ve şu anda Cumhurbaşkanlığına bağlı CİMER bir anlamda KDK'yi gölgede bırakmış, etkinliğini azaltmıştır ancak yine de ifade edilen rakamlar kabul edilebilir seviyenin çok altındadır; kaldı ki kabul edilebilirlik kriterlerinin yüzde 27,26 seviyesinde olması da bu durumun bir nedenidir. Kurumun itibar ve başarısı açısından şikâyet ve taleplerin daha kapsayıcı kriterlerle ve bürokrasi sarmalından kurtularak değerlendirilmesi gerektiği açıktır.

Diğer taraftan, başvuru profilini incelediğimizde de bazı dikkat çekici hususlara rastlıyoruz. Mesela başvuruların yüzde 25'inin İstanbul ve Ankara'dan yapıldığını görüyoruz, mesela erkek vatandaşlarımızın kadın vatandaşlarımızdan 3,8 kat daha fazla başvuru yaptığını görüyoruz. Dolayısıyla her coğrafyadan, her gelir grubundan, her yaş grubundan yani toplumun her kesiminden insanımıza yönelik tanınırlık ve erişilebilirlik faaliyetlerinin arttırılması şarttır.

2021 yılında dostane yollarla çözülen başvuru sayısı 3.160 olarak ifade edilirken geçtiğimiz yıl bu sayı 2.194'e düşmüştür. Görülen bu performans düşüşünün gerekçelerini de doğrusu yıllık raporda görmek isterdik.

Değerli arkadaşlar, dikkatimizi çeken bir husus da sürekli olarak toplam başvurulara atıflar yapılmasıdır. Efendim, "Son on yılda şu kadar sayıda başvuru, son beş yılda bu kadar sayıda tavsiye kararı…" şeklinde, bir anlamda, algı yönetimi yapılmasını doğru bulmuyoruz, bunun kimseye bir faydası yoktur.

Bütçeden kaynak tahsisine bakınca, bütçe performans göstergeleri ödenekler artırılarak iyileştirilmelidir diye düşünüyoruz arkadaşlar. Bilhassa medya görünürlüğü ve kamuoyu bilinçlendirme faaliyetlerinin düşük olduğunu görüyoruz.

Bir diğer husus, KDK'ye en çok şikâyet edilen kurum ve idarelerin bu durumunu devam ettirmeleridir. 2021'e bakıyoruz, en çok kim şikâyet edilmiş: 1) Adalet Bakanlığı, 2) Mahallî idareler, 3) Üniversiteler, 4) Sağlık Bakanlığı, 5) Millî Eğitim Bakanlığı. 2022'ye bakıyoruz, liste bire bir aynı. 2023'e bakacağız, tahminen yine aynı çıkacak. O hâlde, bu kurum ve idarelere karşı yetkili mercilerin harekete geçirilmesine yönelik girişimlerin sıklaştırılması ve kamuoyunun dikkatinin daha fazla çekilmesi gerekmektedir.

Değerli milletvekilleri, bir diğer önemli husus da tabii, olmazsa olmaz olan denetim konusudur. Acaba KDK doğru bir şekilde denetleniyor mu? Sayıştay raporlarına baktığımızda herhangi bir sorun tespitine rastlamıyoruz; doğrusu, buna şaşırmıyoruz da. Ancak KDK, burada ilkeli, vizyoner ve medeni bir tavır sergileyerek kendi içerisinde bir otokontrol mekanizması işletebilir. Mesela, yıllık raporda yer alan "Hedefler" ve "Beklentiler" bölümlerine ilave olarak Kurumun kendi iç değerlendirmesinin yapıldığı ve bizzat kendisine yönelttiği eleştirilerin ifade edildiği bir bölüm takdire şayan olurdu.

Değerli arkadaşlarım, konuya daha geniş bakmak icap eder. Devlet, bütün kurum ve kuruluşlarıyla vatandaşlarına ve Türkiye'de yaşayan yabancılara adaletli, tarafsız, liyakatli davranmak zorundadır. KDK'nin esas işlevinin halk adına onlar nezdinde hak aramak olduğu dikkate alındığında, devletin kurum ve kuruluşları iyi hizmet verdiğinde Kurumun yükü de azalacaktır. Dolayısıyla KDK'yi güçlendirip, etkili hâle getirip başarıya ulaştırmak hedeflenmelidir ancak bunu yaparken devleti ciddiyetle yöneterek, kurum ve kuruluşları modernize etmeyi başararak KDK'nin yükünü hafifletmeyi hedef olarak almak gerekir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

BEHİÇ ÇELİK (Devamla) - Kısacası, ifade ettiğimiz bu hususların titizlikle değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizmek isterim. Gerekli iyileştirme çalışmalarının ivedilikle yapılması şarttır, aksi takdirde Kurumun etkin bir faaliyet sürdürmesi mümkün olmayacaktır. Mevcut politikaların devamlılığı hâlinde Kurumun denetleme görevinin giderek azalacağını ve nihayetinde pasifize olacağını tahmin etmek zor değildir. Buna izin vermemeliyiz, ombudsmanlığı geliştirmeliyiz diyorum.

Konuşmama son verirken yüce heyetinize tekrar saygılar sunuyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – İYİ PARTİ Grubu adına söz Antalya Milletvekili Feridun Bahşi'ye aittir.

Buyurun.

İYİ PARTİ GRUBU ADINA FERİDUN BAHŞİ (Antalya) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Kamu Denetçiliği Kurumunun 2022 Raporu'yla ilgili İYİ Partim adına söz aldım. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

16 Mart 1848 tarihinde kurulan öğretmen okullarının bugün 175'inci kuruluş yıl dönümü. Benim de mezun olduğum öğretmen okullarının kuruluşunun 175'inci yılını kutluyorum.

Değerli milletvekilleri, toplumu oluşturan bireylerin temel hak ve özgürlüklerini korumak hukuk devletinin asli görevidir. Vatandaşların kamu kurum ve kuruluşlarına karşı korunmaları ve güvence altına alınmaları demokrasiyle yönetilen ülkelerin en bariz özelliğidir. Türkiye'de ve dünyanın birçok ülkesinde hukuki, idari mekanizmalar yetersiz kalmakta ve adalet ne yazık ki yerini bulmamaktadır. Hukukun temel amaçlarından biri, vatandaşı devlete karşı korumaktır fakat Türkiye'de işler maalesef tam tersi olarak işlemektedir yani hukuk kuralları devleti vatandaşlarına karşı korumakla uğraşmaktadır. Bundan dolayı Türkiye'de idare ile vatandaş arasında genellikle sağlıksız bir ilişki vardır. Bu uyumsuzluktan dolayı vatandaşı koruyacak bir sisteme de ihtiyaç duyulmaktadır. İşte burada Kamu Denetçiliği Kurumunun en önemli özelliği karşımıza çıkmaktadır.

Kamu Denetçiliği Kurumu 6328 sayılı Yasa'yla, 29 Mayıs 2012 tarihinde, gerçek ve tüzel kişilerin idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetlerini inceleyip araştırmak ve idareye tavsiyelerde bulunmak amacıyla kurulmuştur. Kurum, idarenin her türlü eylem, işlem, tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden inceler, araştırır ve önerilerde bulunur. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu, idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler. Kamu Başdenetçisi Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gizli oyla dört yıllığına seçilir.

Değerli milletvekilleri, bilindiği gibi, Kamu Denetçiliği Kurumu Türkiye Büyük Millet Meclisine bağlı bir kurumdur; gücünü yüce Meclisin manevi kişiliğinden almaktadır. Bu kuruluş, vatandaşların kamu kurum ve kuruluşlarında karşılaşmış olduğu hukuki ve idari hatalar karşısında vatandaşın yanında olmak durumundadır. Kamu Denetçiliği Kurumunun istisnasız olmazsa olmazı, yasama ve yürütme mercilerinden tamamen bağımsız hareket etmesidir ve kuruluş felsefesinin en önemli özelliği de budur.

Kamu Denetçiliği Kurumu diğer denetim mekanizmalarına ilave olarak bireylerin haklarının korunması adına ikinci bir garanti mekanizmasıdır. Kurum, olaylara sadece insan hakları yönünden yaklaşması nedeniyle bugün sadece Türkiye'de değil, dünyada da tercih edilen bir denetim mekanizması hâline gelmiştir.

Tüm bunların yanı sıra, Kamu Denetçiliği Kurumuna yapılan müracaatlar, yürütme ve yargının işleyişindeki bozukluklar ve maruz kalınan adaletsizliklerle ilgilidir. Yapılan müracaatlar incelenirken öncelikli olarak hakkaniyet, eşitlik ilkeleri göz önünde bulundurulup hukuk ilkeleri ve kuralları çerçevesinde değerlendirilmeli; idarenin yaklaşımı ve davranışının hukuk çerçevesinde olup olmadığına, uluslararası anlaşmalara, kanunlara, yönetmeliklere ve ilgili ülkenin anayasasına uygunluğuna bakılmalıdır. Yapılan incelemeler ve alınan kararlar neticesinde ikna ve inandırma yolunu tercih eder, tavsiye ve öğütlerde bulunur.

Kamu Denetçiliği Kurumunun var olmasının en temel nedeni, vatandaşları onlara karşı tek taraflı kararlar alabilen yönetimin hukuk dışı ve keyfî uygulamalarına karşı korumak, vatandaşların hak ve özgürlüklerine ilişkin olan sınırlamalara ve tehditlere karşı güvence oluşturmaktır.

Görüştüğümüz bu rapora göre şikâyet konusu problemlerin çözümü için Kamu Denetçiliği birçok tavsiyelerde bulunmuş olmakla birlikte bunun yerine getirilmesinin sağlanması noktasında maalesef zayıf kalmıştır. Devletimiz bir hukuk devleti olmadığı sürece, iktidar adil ve adaletli davranmadığı sürece; kendi yandaşına farklı, diğer siyasilere farklı davrandığı sürece Türkiye'de bu tür şikâyetlerin, hak ihlallerinin devam edeceğini her zaman görmemiz ve yaşamamız mümkün olacaktır. Bundan dolayı, adaletsizliğin olduğu yerde gerçekten bu tür şikâyetlerin fazlasıyla olacağını ve Kamu Denetçiliği Kurumunun da yükünün giderek artacağını görmekteyiz.

Değerli arkadaşlar, hak arayanların hakkını koruyamayan, kötü gidişata da seyirci kalan bir kurum olarak Kamu Denetçiliği Kurumu gerçek anlamda görevini layıkıyla yapamamaktadır. Kamu Denetçiliği gibi bağımsız ve tarafsız karar vermesi gereken bir kurumun başında siyasetçi varsa Kurumun tarafsız karar vermesi de beklenemez. Onun için, bence, özellikle bu Kurumun başındakilerin siyasetten uzak, bürokrasinin içinden gelmiş, adil kararlar verebilecek, hukukçu kimliğiyle tanınmış, toplumda kabul görmüş kimliği ve kişiliği olan kişilerden oluşmasının çok büyük faydası olacağı kanaatimdeyim.

Değerli milletvekilleri, bundan tam yirmi dört yıl önce Gölcük depremi gerçekleşmiş ve 18.373 kişi vefat etmiş, 48.901 kişi de yaralanmıştı. Geçen yirmi dört yılın ardından 6 Şubatta Türkiye sadece deprem gerçeğiyle yüzleşmemiştir; Türkiye yirmi dört yıl sonra hiçbir dersin alınmadığı gerçeğiyle de yüzleşmiştir; sadece beton blokların değil, ahlakın da çürüdüğü gerçeğiyle yüzleşmiştir; yapı denetim sisteminin işlemediği gerçeğiyle yüzleşmiştir; rant sevdasının, hırsızlığın, yolsuzluğun acı reçetesiyle yüzleşmiştir; imar affının çözüm değil, tam tersine ölüm fermanı olduğu gerçeğiyle yüzleşmiştir ve ülkem tedbirsizlikle, iş bilmezlikle, liyakatsizlikle yüzleşmiştir. Bu felaketten depreme karşı hazırlık yapmayanlar sorumludur. Kanunlara aykırı bina yapanlar, yapılmasına izin verenler, yapılanları imar affıyla affedenler, yandaş müteahhitleri besleyenler meydana gelen felaketten sorumludur. Milletimize ev diye mezar yapılmasında payı olan, imzası olan, talimatı olan herkes bu büyük felaketten sorumludur. Bundan dolayı, bu millet size hakkını asla helal etmeyecektir.

Değerli milletvekilleri, ülkemizde inşaat getiriminin ele geçirdiği kent planlaması ve iktidarın imar affıyla ruhsatlandırdığı, deprem güvenliği olmayan milyonlarca yapı var. Bu depremde bunun faturası çıktı, bundan sonra yaşanacak depremlerde de bu faturayı hep birlikte ödeyeceğiz.

Deprem, ne zaman ve nerede yakalanacağımız belli olmayan bir felakettir. Deprem sırasında hayatını kaybeden insanların gerçek failleri binalar değil, binaları uygun vasıfta yapmayan yükleniciler, bunlara ruhsat, iskân, "depreme dayanıklı" raporu veren görevlilerdir. Neler yapılması gerektiğine kafa yorduğumuz için, 2018 yılında milletvekili seçilir seçilmez, kasım ayında, ilk yaptığımız konuşmaların birinde imar affını ağır şekilde eleştirmişiz. 6 Şubat 2019 tarihinde yani depremden dört yıl önce, binalara kimlik kartı kazandırılmasıyla ilgili yasa teklifi vermişiz. Yine, aynı yıl içinde inşaat mühendisi şantiye şeflerinin birden fazla inşaatta şantiye şefliği yapmaması için yasa teklifi vermişiz. Bir başka önerimiz ise inşaat ruhsatı alınırken harcın yüksek tutulması ve yapı denetim firması ile şantiye şeflerinin belediyece havuz sistemiyle görevlendirilip ücretlerinin de yine belediyelerce ödenmesi yolunda olmuştu ancak bu yasa tekliflerimiz Genel Kurula bile getirilmedi. Enkaz altındaki ölülere "Sesimi duyan var mı?" sorusunu biz şimdi dirilere soruyoruz: Sesimizi duyan var mı?

Bu vesileyle, tekrar ülkemizin büyük felaketler yaşamamasını diliyor, Gazi Meclisi ve yüce Türk milletini saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN – Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına Afyonkarahisar Milletvekili Sayın Mehmet Taytak.

Buyurun Sayın Taytak.

MHP GRUBU ADINA MEHMET TAYTAK (Afyonkarahisar) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; 2022 ve 2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporları hakkında Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına söz almış bulunmaktayım. Gazi Meclisi ve yüce Türk milletini saygıyla selamlıyorum.

Dün Şanlıurfa ve Adıyaman illerimizde meydana gelen sel felaketinde hayatını kaybeden 15 vatandaşımıza Cenab-ı Allah'tan rahmet, ailelerine ve yakınlarına başsağlığı diliyorum. Ayrıca, 6 Şubat tarihinde ülkemizde yaşanan ve 11 ilimizi etkileyen asrın felaketinde hayatını kaybeden vatandaşlarımıza Cenab-ı Allah'tan rahmet, tüm yaralılarımıza acil şifalar ve bu acıyan büyük Türk milletine sabırlar diliyorum.

Değerli milletvekilleri, Kamu Denetçiliği Kurumu, Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemiyle birlikte önemini artırmış, kökünü tarihimizden alan, kamunun vicdanı durumundaki en önemli kurumlarımızdan biridir. Kurulduğu 2012 yılından günümüze kadar önemli ve bir o kadar değerli bir görev ifa etmektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumuna 2022 yılında 17.816 başvuru, 2021 yılında ise 18.843 başvuru yapılmıştır. Başvuruları konu bazlı değerlendirdiğimizde en fazla başvuru kamu personel rejimi, adalet, millî savunma ve güvenlik, mahallî idarelerce yürütülen hizmetler, eğitim öğretim ve gençlik ve spor alanını ekonomi, maliye ve vergi, çalışma ve sosyal güvenlik alanları takip etmiştir; idareler bazında değerlendirdiğimizde de Adalet Bakanlığına, mahallî idarelere, üniversite ve fakültelere, Sağlık Bakanlığına, Millî Eğitim Bakanlığına ve Sosyal Güvenlik Kurumuna yönelik şikâyetler takip etmiştir. Kamu Denetçiliği Kurumu vatandaşımız ve devletimiz arasında köprü görevi üstlenirken devletimizin diğer denetim usullerinin eksikliğini de kapatmak açısından önemli bir rol üstlenmektedir.

Değerli milletvekilleri, dünya tarihinin en acı, en yıkıcı depremlerinden birini yaşadık. 11 ilimizin, 13 milyon vatandaşımızın doğrudan etkilendiği, geride kalan tüm milletimizin de yüreğinde unutulmayacak izler bırakan bir süreçten geçiyoruz. Büyük Türk milleti olarak daha önce yaptığımız gibi küllerimizden doğacağız, yaralarımızı saracağız, acılarımızı hep birlikte dindireceğiz. Bütün dünyanın gözünün önünde yeniden Türk mucizesini Allah'ın izniyle yaşayacağız.

Ülkemizin en büyük sorunu yalan siyasetini şiar edinmiş, toplumsal birlik ve beraberliğe düşman siyasetçiler ve sosyal medya simsarlarıdır. Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan Beyefendi, Sayın Genel Başkanımız Devlet Bahçeli Beyefendi'yle birlikte deprem bölgelerinde milletimizle hemhâl oldular. Çocuklar yeni evlerine Cumhur İttifakı'nın birlikteliğiyle kavuşacaklarını Tayyip dedelerine ve Devlet dedelerine sarılarak anlattılar. Bizler de deprem bölgelerine ziyaretlerde bulunduk. Büyük Türk milletinin zorluklar karşısındaki ferasetini gördük, evlatlarını vatan müdafaasına gönderir gibi deprem bölgesine uğurlayan ailelerimizi gördük, iş makinesini son hızla yetiştirmeye çalışan tır şoförlerimizi gördük, genç yaşlı demeden yardım merkezlerinde koli paketleyen insanlarımızı gördük ama aynı zamanda "Antakya Barajı patladı." diye kaos çıkarmaya çalışanları, "Hiç bu kadar aciz kalmadık." diye ellerindeki kahvelerle ofislerinde kombinin derecesini artırırken devleti kötüleyenleri gördük. Yaralar sarılırken, çadırlar, konteynerler kurulurken hemen arkasında yıkılan binaların yerine yenilerinin temeli atılırken bundan rahatsız olan ve depremzedelerimizi karamsarlığa sürüklemeye çalışan ve bu çalışmalara "Seçim yatırımı." diyen zihniyetler gördük. Depremin 2'nci günü acıları görmezden gelerek Cumhur İttifakı'nın seçimi ertelemek aklına bile gelmemişken "Seçimi ertelettirmeyeceğiz." diye çığırtkanlık yapan siyasileri gördük ama Türk milleti güçlü, Türk devleti güçlü, fedakâr ve vefakâr tavrıyla dünyaya yüz yıl önce nasıl Kurtuluş Savaşı'nda omuz omuza olduğunu gösterdiyse bugün de göstermiştir. Aynı ruh ve inançla Genel Başkanımız Sayın Devlet Bahçeli Beyefendi'nin ifade ettiği gibi "Önce ülkem ve milletim." diyoruz, "Devlet ve milletiyle her şeyden önce Türkiye." diyoruz.

Değerli milletvekilleri, devletimiz o kadar güçlü ki yaşanan bu felakete rağmen hiçbir faaliyetten, hiçbir yatırımdan vazgeçmedi. Bir yandan yaralarımızı sararken diğer yandan terörle mücadeleye Türk Silahlı Kuvvetleri, İçişleri Bakanlığı ve MİT koordinasyonuyla devam ediyoruz. Hainleri inlerinden kaçıp saklandıkları ülkelerde teker teker avlıyoruz. Bugün de Türkiye'nin vizyon projesi yerli ve millî arabamız Togg çok şükür ki ulaşılabilir bir fiyatla ön satışa çıktı. Muhalefet bunun da gerçekleşeceğine inanmamıştı. "Milleti kandırmak için otomobil üretiyorlar. Hani nerede?" dediler. "Yerli otomobilmiş. Ne otomobili? Çok eskide kaldı bunlar. Ben bu projeyi devam ettirmem, zaman kaybı bunlar." dediler. "Yerli otomobil hayal." diyenler Togg'un direksiyonuna bindiklerinde Cumhur İttifakı'nın hayalleri gerçeğe dönüştüreceğini öğrenmiş oldular; tıpkı EYT gibi, taşeron kadro gibi, 3600 ek göstergede öğrendikleri gibi. Sayın Cumhurbaşkanımıza, bu projeye inanan ve destekleyen Cumhur İttifakı'nın bütün mensuplarına, ortak şirketlere, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine, kıymetli mühendislerimize, emektar işçilerimize ve Türk milletine teşekkürlerimi sunuyorum.

Değerli milletvekilleri, bugün, yine devlet olarak çok önemli bir gündemi yaşıyoruz. Ülkemizde Cumhurbaşkanımızın başkanlığında Türk Devletleri Teşkilatı Zirvesi yapılıyor. Milliyetçi Hareket Partisi olarak turan ülkümüze giden yolda, Cumhur İttifakı'yla birlikte büyük Türk düşünürü İsmail Gaspıralı'nın "dilde, işte, fikirde birlik" parolasıyla kurduğumuz Türk Devletleri Teşkilatının gururunu yaşamaktayız. İnşallah, bu Teşkilat Türk devletlerinin ekonomi, eğitim, enerji, kültürel ve askerî iş birliklerinde tüm dünyaya örnek olacak bir birlik hâline gelecektir ve Allah'ın izniyle, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, tüm dünyanın tanıdığı bağımsız bir Türk devleti olarak hayatını sürdürecektir.

Değerli milletvekilleri, Yenikapı ruhuyla beraber Türk milletinin kalbinde kurulan Cumhur İttifakı, başka ittifaklar gibi proje ittifakı değildir. Bilge liderimiz, Genel Başkanımız Sayın Devlet Bahçeli Beyefendi'nin ifade ettiği gibi, Cumhur İttifakı millî bekanın nefesidir, Cumhur İttifakı birliktir, beraberliktir, azimdir, inançtır, Türk milletinin umududur, her şeyden önemlisi bir gönül birlikteliğidir. Bu ruh ve anlayış içerisinde, Cenab-ı Allah'ın takdiri ve yüce Türk milletinin iradesiyle 15 Mayıs sabahı Cumhur İttifakı'nın zaferiyle daha güçlü bir Türkiye'ye uyanacağız, hep birlikte büyük Türkiye'yi inşa edeceğiz. Cumhuriyetimizin 100'üncü yılında ülkemizin her bölgesinde olduğu gibi cumhuriyetimizin kazanıldığı ve temellerinin atıldığı topraklarda, Afyonkarahisar'da hemşehrilerimizle el ele, gönül gönüle beş yıldır Cumhur İttifakı'nın birlikteliğiyle başardığımız hizmetlerimize yenilerini eklemek için durmadan, yorulmadan, yılmadan çalışacağız ve Allah'ın izniyle başaracağız.

Bu duygu ve düşüncelerle sözlerime son verirken büyük Türk milletini ve Gazi Meclisi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN – Halkların Demokratik Partisi Grubu adına Batman Milletvekili Rüştü Tiryaki.

Buyurun.

HDP GRUBU ADINA MEHMET RÜŞTÜ TİRYAKİ (Batman) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Kamu Denetçiliği Kurumunun 2021, 2022 Raporları hakkında Dilekçe ve İnsan Haklarını İnceleme Karma Komisyonunun hazırladığı rapor üzerine grubumuzun görüşlerini sizlerle paylaşmaya çalışacağım. Öncelikle, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Daha önce de Kamu Denetçiliği Kurumunun raporları üzerine görüşlerimi bu kürsüden paylaşmıştım, eleştirilerimi ve önerilerimi sunmuştum, kısaca onları hatırlatacağım; ayrıca bu rapora ilişkin değerlendirmemi de birazdan sizlerle paylaşacağım ama sadece şunu söyleyeyim genel olarak: Bazı şeylerin düzeltilmesi gerekiyor.

Bir tanesi şu: Kamu Denetçiliği Kurumunun kararlarını uygulamayan idarecilere yönelik kesinlikle bir yaptırım kararının alınması gerekir, bunun gerekli olduğunu düşünüyorum çünkü hâlâ Kamu Denetçiliği Kurumunun kararlarını yerine getirmeyen idareler var.

İkincisi, yargıya intikal etmiş olsa da Kamu Denetçiliği Kurumuna bireyler ve kurumlar başvuru yapabilmelidir, bunun da gerekli olduğunu düşünüyorum. Yargıya intikal etmiş olması Kamu Denetçiliği Kurumuna başvurunun önünde bir engel olarak görülmemelidir; kuşkusuz, bu, Kamu Denetçiliği Kurumunun yapacağı bir şey değil, bunun için bir yasa değişikliği gerekiyor. Umarım, önümüzdeki dönemde -bu dönemde artık yapılacağı kanaatinde değilim- bu konuda bir yasa değişikliği yapılır ve Kamu Denetçiliği Kurumuna da başvurunun yolu açılır.

Üçüncü önerim de şu: Emin olun, hem Kurumun kendi raporlarını hem de Karma Komisyonun raporlarını okuduğunuzda göreceksiniz; Kurum daha çok kamu kurumlarının bir iç denetim kurulu gibi çalışıyor yani yapılan başvuruların büyük bir bölümü -yüzde 80'i, yüzde 90'ı- aslında kurum içerisinde çözülebilecek sorunlar ve kurum içerisinde çözülemediği için Kamu Denetçiliği Kurumuna yapılmış başvurulardan oluşuyor, onların da büyük bir bölümü aslında bir tür hızlandırmak için yapılmış başvurular, yoksa esasen kurum içerisinde de bunların büyük bir bölümünün çözülmesi mümkün. Bunu

niye söylüyorum? Bu başvurular, aslında Kamu Denetçiliği Kurumuna yönelik algının da olumsuz yönde evrilmesine neden oluyor; aksi bir çalışma biçimi, İnsan Hakları Kurumu gibi, bir tür insan hakları kurumu gibi görülmesini sağlayabilir. Emin olun, dünyadaki bütün insan hakları kurumu örgütlerinin de Kamu Denetçiliği Kurumuna bakışı değişecektir ama raporun ayrıntılarına bir bütün olarak baktığınızda bir kez daha söylüyorum: Bir iç denetim organı gibi duruyor. Kamu Denetçiliği Kurumunun bu açıdan bakıldığında biçiminin değiştirilmesi gerekir.

2021 ve 2022 Raporlarına geçmeden önce birkaç şey söylemek istiyorum. Bu daha önceki görüşlerim, buradan bir kez daha tekrar etmiş olayım, resmî olarak kayıtlara geçsin istediğim için bir kez daha hatırlatmak istedim.

Bugün 16 Mart, bizim için önemli bir tarih. Bundan kırk beş yıl önce, 16 Mart 1978 tarihinde, İstanbul Üniversitesi öğrencileri, İktisat ve Hukuk Fakültesi öğrencileri, saldırılara karşı kendilerini korumak için topluca üniversiteden çıktıkları sırada bir faşist güruh tarafından "Kahrolsun komünistler." denilerek saldırıya uğramışlardı; o dönem 7 öğrenci yaşamını yitirmiş, 45 kişi de yaralanmıştı. Daha sonra, ismini söyleyerek yaşatmak istemediğim o şahsın da içerisinde olduğu kişiler hakkında davalar açıldı, yargılamaları sürdü, devam etti, daha sonra zaman aşımına uğratıldı. Kimin zamanında? Adalet ve Kalkınma Partisinin iktidar olduğu bir dönemde, 2008 yılında o dava zaman aşımına uğradı. 1990'lı yıllarda işlenmiş pek çok faili meçhul cinayet davası nasıl Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı döneminde, 2015 sonrasında zaman aşımına uğratıldıysa, delil yetersizliğinden beraat kararı verildiyse İstanbul Üniversitesi öğrencilerine yönelik bu katliamın davası da Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde zaman aşımına uğratıldı, faillerinin cezalandırılması bir biçimde engellenmiş oldu.

Yine, bundan on yıl sonra, 16 Mart 1988 tarihinde, Irak'ın kuzeyinde, Halepçe kentinde insanlık tarihinin gördüğü en büyük katliamlardan biri yaşanmıştı. Saddam Hüseyin rejimi "Kimyasal Ali" olarak bilinen bir generalinin eliyle tam 5 bin Kürt'ün ölümüne yol açan bir operasyon gerçekleştirmişti. 5 bin Kürt kimyasal silahlarla 16 Mart 1988 tarihinde katledildi. Aslında, Halepçe katliamı bir dizi katliamın son halkasıydı; Enfal katliamıyla 1986'da başlayan ve 1988 Halepçe katliamıyla doruğa ulaşan bir katliamlar zincirinin son halkasıydı. En az 180 bin Kürt'ün, en az 180 bin kişinin bu Enfal operasyonları sırasında katledildiği söylenmektedir. Ne büyük talihsizliktir ki Saddam rejimi bu katliama Kur'an-ı Kerim'in bir suresinin adını vermiştir. Enfal suresinden alınmış bir isimle bu operasyonlara isim verilmiş, Kur'an kullanılarak 180 bin Kürt âdeta katledilmiştir fakat Kimyasal Ali'nin de Saddam Hüseyin'in de sonunun ne olduğunu hepimiz biliyoruz; bütün katillerin, bütün katliam sanıklarının, bütün katliam yürütücülerinin ülkemizde de dünyanın dört bir yanında da sonlarının böyle olabileceğini hatırlatmak gerekir. Unutmayacağız, anılarını mücadelemizde yaşatacağız demekle yetinmiş olayım.

Değinmek istediğim bir diğer konu şu: Deprem ve en son dün yaşadığımız sel felaketi. İktidar bunlara yeni bir isim buluyor yani beceriksizliğinin, yeteneksizliğinin faturasını öyle büyük isimler vererek kapatabileceğini düşünüyor. Depreme "asrın felaketi" diyerek, sel felaketine de "son elli yılın felaketi" diyerek başarısızlıklarının üstünü örtmeye çalışıyorlar.

Şimdi, önce bu sel felaketinden başlamak gerekir. Ya, bu kadar göz göre göre gelen bir felaket olamaz. Bakın, ta, Bizans döneminde aynı yerlerde, aynı bölgelerde benzer facialar yaşanmış. Bundan bin beş yüz yıl önce o dere yataklarında iyileştirme çalışmaları yapılmış, bin beş yüz yıl önce ve bu dere yataklarında yapılan iyileştirme çalışmalarından sonra bugün bizim bildiğimiz Balıklı Göl ortaya çıkmış. Bin beş yüz yıl sonra aynı dere yataklarına... Yani bunların iyileştirilmesi, önlemler alınması gerekirken o dere yatakları, bu Hükûmet döneminde ve belki de ondan öncesi dönemde imara açılmış ve bu imarın sonucunda hep birlikte, 16 kişinin ölmesine, belki de daha fazla insanın ölmesine yol açan âdeta bir katliama yol verilmiş oldu. Şaşaalı törenlerle açılan bir alt geçitte yaşanıyor bu yani şaşaalı bir törenle. Düşünün, bir alt geçit yapıyorsunuz fakat bu alt geçidin suyu tahliye etmesi için gerekli

drenaj çalışmasını yapmıyorsunuz. Birkaç ay içerisinde yaşandı bu yani bundan birkaç ay önce bu alt geçit açıldı ve birkaç ay sonra en az 6 kişinin ölümüne yol açan bir işe bu Hükûmet imza atmış oldu; şimdi "Elli yılın yağmuru, elli yılın felaketi." diyerek bunun üstünü örtmeye çalışıyor. Emin olun, bu bir yeteneksizlik; emin olun, bu beceriksizlik.

Şimdi, bu deprem konusuyla ilgili çok şey söylendi ama ben unuttuğumuz bir şey olduğunu düşünüyorum. Bu kürsüden İçişleri Bakanlığıyla ilgili çok şey söyledim yani İçişleri Bakanlığının uygulamalarıyla ilgili, haksızlıklarıyla ilgili, hukuksuzluklarıyla ilgili çok şey söyledim, çok şey söylendi ama hepimiz bir şeyi unutmuşuz: Yani AFAD'ın, bu ülkenin en önemli kuruluşunun İçişleri Bakanlığına bağlı olmasını âdeta hepimiz es geçmişiz. Yani bu ülkenin belki de en önemli kurumu, bütün sorunları çivi olarak gören bir kişiye bağlı. Üstelik, bu yeni bir şey; 2018'den sonra AFAD İçişleri Bakanlığına bağlanmış oldu ve bu AFAD, sadece yaptıkları toplantılarda -deprem komisyonlarında yaptıkları konuşmalarda da böyleydi, Plan ve Bütçe Komisyonunda İçişleri Bakanlığının yaptığı açıklamalarda da öyleydi, bu Meclis kürsüsünden AFAD'la ilgili yapılan açıklamalar da öyleydi- sanki bu ülkenin en muhteşem kurumu yaratılmış, sanki her tür afete karşı hızla müdahale edilebilirmiş gibi, en iyi çalışan kurummuş gibi, en iyi örgütlenmiş kurummuş gibi bize bunlar anlatıldı. İçişleri Bakanı bize bunları anlattı, komisyonlarda anlattılar bunu, bütçe görüşmelerinde anlattılar bunu, koca koca kitaplarda yazdılar bunu. Bir tane büyük felaketle bu ülke karşı karşıya geldiğinde, biz o AFAD'ın ne hâle getirildiğini öğrenmiş olduk. Altında kalmasında tek başına İçişleri Bakanının etkisi vardır demiyorum ama emin olun, aklı başında… Bakın, şimdi vali olarak görevlendiriyorsunuz ya bu afet bölgesine, aklı başında valilerden birisi 2018-2023 yılları arasında o AFAD'ın başında olsaydı… "Şimdiki de bir vali." diyorlar ya, ben bu yeteneğe sahip olmadığını biliyorum çünkü valilerin kamu yöneticisi olarak en büyük yetenekleri budur aslında, kamu yönetimi organizasyonu eğitimi alırlar, fakat bu yeteneğe bile sahip olmayan bir kişiyi AFAD'ın başına getirdiğinizde, bu kurumu da İçişleri Bakanına bağladığınızda işte, sonu böyle oluyor.

Bakın, açın AFAD'ın sitesini öyle iddialı laflar göreceksiniz ki. Neymiş? Hani, sağlıkta diyoruz ya "Tedavi edici sağlık hizmetleri yerine koruyucu sağlık hizmetleri geliştirilmeli, böylece vatandaşların hastalanmaları engellenmelidir." Şimdi, bunlar da krizin ortaya çıkmasından önce önleyici önlemler alacak şekilde AFAD'ın organize edildiğini söylüyorlar; gördük nasıl engellediklerini, tek bir tane işlem yaptıklarını düşünmüyorum. Bakın, önlemek için tek bir tane, AFAD'ın tek bir tane iş yaptığını düşünmüyorum; hani, bırakın, bu deprem faciasından sonra bunun altında kalmasını -bundan önce öyle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı şunu bunu yapmış, ayrı bir iş ama- AFAD'ın önlem açısından tek bir işlem yaptığı kanısında değilim, raporlarının hiçbirinin de inandırıcı olduğunu düşünmüyorum.

Şimdi, başka bir şey daha gördüm bu AFAD'la ilgili, onu da sizinle paylaşmak istiyorum. Şimdi, yine, kendi internet sitesinde -bunları kendi internet sitesinden alıyorum- diyor ki AFAD -buradan göremezsiniz muhtemelen- "Öne çıkan faaliyetlerimiz" diye bir sayfa oluşturmuş AFAD; bunların içerisinde bir tane de "Dünyanın vicdanı olmaya devam ediyoruz." diyor. AFAD, dünyanın vicdanı olmaya devam ediyormuş. Bunu nasıl yapıyormuş? 50'yi aşkın ülkeye yardımda bulunmuş. 2017 raporuna göre, geçen yıl 6 milyar dolar yardım yaparak ABD'nin ardından en çok insani yardım yapan 2'nci ülke olmuşuz. Öyle diyor AFAD yani dünyada en çok insani yardım yapan 2'nci ülke olmuşuz. Bunun da kaynağı ne? Şöyle bir kurumdan bahsetmişler, diyor ki: "Kalkınma İnisiyatifleri Örgütünün hazırladığı rapora göre, dünyada en çok insani yardım yapan 2'nci ülke Türkiye."

Şimdi, ben size "Kalkınma İnisiyatifleri Örgütü" desem, herhâlde dersiniz ki: "Bu konuda bir uluslararası örgüt var, bu uluslararası örgüt dünyadaki bütün çalışmaları araştırıyor, inceliyor, sonra da böyle rapor hazırlıyor." Yok, böyle bir şey. Üç beş tane Avrupa Birliği projesi çalışması yürüten bir sivil toplum örgütü, zaten "Sivil Toplum Geliştirme Merkezi" adıyla kurulmuş bir tane örgütmüş. Bu örgütün hazırladığı bir tane rapor var, o rapor da her nedense Türkiye'nin dünyanın en çok yardım

yapan 2'nci ülkesi olduğunu anlatıyormuş. Yani tam bozacının şahidi şıracı modunda bir iş düşünün. Eğer araştırmazsanız, gerçekten Türkiye'nin çok da insani yardım yaptığını düşünüyorsunuz. Bunu niye söylüyorum? İki aydan az süre kaldı seçimlere; seçimlerden sonra eğer bu ülke yönetimine dair bazı düzenlemeler, değişiklikler yapılacaksa, kesinlikle, AFAD İçişleri Bakanlığına bağlı olmaktan çıkarılmalıdır. En yetenekli İçişleri Bakanı olsa bile AFAD bir kez daha İçişleri Bakanlığına bağlanmamalıdır çünkü AFAD, bir güvenlik örgütü değil, askerden, jandarmadan, polisten, zabıtadan oluşan bir örgüt değil bir yardım kuruluşuysa, ona göre organize olmuş bir örgütse, aklında sadece güvenlik olan, silah olan, polis olan, asker olan bir kuruma bağlanmamalıdır, AFAD tezelden İçişleri Bakanlığından ayrılmalıdır diyorum.

Şimdi, rapora gelince, birkaç şey de bu raporla ilgili söylemek istiyorum. Bir tanesi şu -Kamu Denetçiliği Kurumu raporundan- diyor ki Kamu Denetçiliği Kurumu: "Biz birkaç konuda özel çalışmalar yaptık, araştırmalar yaptık ve hazırladığımız raporlar var." Bunların içerisinde gerçekten kayda değer raporlar var; adalet sisteminin sorunlarının tespiti ve iyileştirilmesi gibi, Soma Maden Kazasından Hareketle Kömür Madenciliğinde İş Sağlığı ve Güvenliği Raporu gibi, Türkiye'nin Koronavirüs Hastalığı ile Mücadelesi Raporu gibi; Çocuk Tesliminde Hak İhlallerine ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Rapor da var bunların içerisinde. Ama diğer raporların tamamı sanki Hükûmetin siparişi üzerine yapılmış araştırmalar gibi, özellikle uluslararası raporlar için bunu söyleyebiliriz. Okursam ne demek istediğim daha iyi anlaşılır. Bir tanesi, Türkiye'deki Suriyeliler Özel Raporu'ymuş; bir tanesi, Azerbaycan-Ermenistan Savaşında Ermenistan Silahlı Kuvvetleri Tarafından Gerçekleştirilen İnsan Hakları İhlallerine İlişkin Rapor'muş. İsminden zaten taraflı olduğu anlaşılıyor değil mi? Yani sadece ismi okunduğunda da bu savaştaki insan hakları ihlallerinin değil, bir tarafın askerî birliklerinin nasıl insan hakları ihlalleri yaptıklarına dair özel olarak sipariş edilmiş bir rapor olduğu anlaşıyor. Bir başkası, Ege Denizi'ndeki Geri İtmeler ve Boğulan İnsan Hakları Raporu'ymuş. Bu da yine Hükûmetin isteği üzerine hazırlanmış bir rapor, yoksa gerçekten göçmenlerin yaşadığı dramın ortaya konulması için hazırlanmış bir rapor olduğu kanısında değilim. En azından ben ismine baktığımda bunu hatırladım, aklıma getirdiği şey buydu. Bir tanesi, yine Karabağ İnsan Hakları İnceleme Raporu'ymuş. Bunun da yanlı olduğunu söylemek için herhâlde ayrıntılı incelemeye gerek yok. Bir tanesi de yine Hükûmetin dış politikasına uygun biçimde Ukraynalı mültecilere ilişkin Macaristan gezisine yönelik olarak hazırlanan rapor.

Evet, Kamu Denetçiliği Kurumu bu tür raporlar hazırlamalı; bir insan hakları kurumu gibi, sadece ülkemizde değil dünyanın dört bir yanında hak ihlallerine yönelik araştırmalar, incelemeler yapmalı ve bunları raporlaştırmalı, dünyanın saygın kuruluşları, saygın kurumları, ülkeleri, yönetimleri bizim ülkemizdeki Kamu Denetçiliği Kurumunun raporunu referans göstererek açıklamalar yapabilmeli. Ama emin olun, bu raporların hiçbirini -belki hani, Türki Cumhuriyetlerle kurulmuş ilişkiler bağlamında onlar referans alıyordur ama- ben, dünyanın saygın kurumlarının referans gösterdiği kanısında değilim. Kamu Denetçiliği Kurumu, Hükûmetin isteği doğrultusunda "insan hakları" adı altında bu tür raporlar yayınlamamalı diye düşünüyorum. İçeriği konusunda yani yıllarca devlet memuru, kamu görevlisi olarak çalışmış birisi olarak söylüyorum, gerçekten kamu hizmetlerinin işleyişine dair çok sayıda başvuru var ve bunların önemli bir bölümüyle ilgili ciddi adımlar attığını düşünüyorum Kamu Denetçiliği Kurumunun ama bence birinci önceliği olmamalı.

Bir diğer şey -süremin sonuna geliyorum ama eğer bulabilirsem- toplantı ve ifadeyi açıklama özgürlüğüne dair bir bölüm var 2022 Yılı Raporu'nun 393, 394, 395 ve 396'ncı sayfasında. Bizim raporumuzdan bahsetmiyorum yani Karma Komisyon Raporu'ndan bahsetmiyorum, Kamu Denetçiliği Kurumunun kendi raporundan bahsediyorum, sanırım 647 sayfalık bir rapordu 2022 Yılı Raporu. Orada şöyle bir öneride bulunmuş, ulusal ve uluslararası mevzuata yer verdikten sonra diyor ki Kamu Denetçiliği Kurumu: "Dolayısıyla barışçıl ve kamu düzenini aksatmayan toplantı ve düşünceyi

açıklama özgürlüğünün AİHM içtihadına uygun şekilde önünün açılması, polis müdahalesiyle karşı karşıya gelinmemesi amacıyla yasal, idari ve kurumsal tedbirlerin alınmasının gerektiğine dikkat çekmek gerekmektedir. Zira, insan hakları konusunda gerçekleştirilmiş olan diğer idari ve kurumsal tedbirlere ilave olarak 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkında Kanun'un Birinci Bölüm Genel Hükümler kısmı altında, şiddet içermeyen barışçıl toplanma ve ifadeyi açıklama özgürlüklerine kamu düzeninin bozulduğuna ilişkin kamu…"

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

MEHMET RÜŞTÜ TİRYAKİ (Devamla) – Bitiriyorum Sayın Başkan, müsaade ederseniz.

BAŞKAN – Buyurun.

MEHMET RÜŞTÜ TİRYAKİ (Devamla) – Evet, son olarak şöyle bir öneride bulunuyor "'Şiddet içermeyen barışçıl toplanma ve ifadeyi açıklama özgürlüklerine kamu düzeninin bozulduğuna ilişkin somut bir gerekçe olmaksızın müdahalede bulunulamaz.' diye kanuna açık bir hüküm konulsun." diyor.

Ben bunu önemli oranda destekliyorum fakat bir istisna "ancak" "ama" anlamına gelecek "kamu düzeninin bozulduğuna ilişkin somut bir gerekçe" ifadesi çıkarıldığında, gerçekten "Şiddet içermeyen, barışçıl toplanma ve ifadeyi açıklama özgürlüğüne müdahalede bulunulamaz." biçiminde açık bir ekleme yapılması Türkiye'de toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkına ciddi katkı sunacaktır. Bir tane örnek, Eş Genel Başkanlarımız ve 30'a yakın milletvekilimizle, yanımızda danışmanlarımız bile yoktu, Ankara'nın merkezinde Kızılayın önüne gidip bir protesto açıklaması yapamadık. Ankara Valiliği Türkiye'nin 3'üncü büyük siyasi partisinin Genel Başkanı ve 30 milletvekilinin Kızılay önünde açıklama yapmasına bile tahammül edemiyor.

Umarım 2911'i de değiştiririz diyorum, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sayın Başkan…

BAŞKAN – Buyurun Özgür Bey.

IV.- AÇIKLAMALAR (Devam)

44.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, 14 Mayıstan sonra Kamu Denetçiliği Kurumuna sahip çıkacaklarına ve bu Kurumun uyarılarını dikkate alacak bir yönetimi hayata geçireceklerine ilişkin açıklaması

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Efendim, tam da grubumuzun değerli sözcüsü çıkmadan önce söz almak istedim.

Biz Kamu Denetçiliği Kurumu konusunda son derece hassasız. Adalet ve Kalkınma Partisi Kamu Denetçiliği Kurumunu getirdi ve bunu övünç vesilesi yaptı, hakkıdır da siyaseten ama dört yıl boyunca raporlarını bu Mecliste görüşmedi. Hatırlarlar bu konuda çok ısrarcı olduk ve bir gün dört yılı temizledik. Sonra söz verdiler "Bütün raporlar gününde görüşülecek." diye. Bugün gününde görüşüyoruz bir raporu, 2022'yi görüşüyoruz ama yanında 2021'i de görüşüyoruz; bir yıllık bir gecikme vardır, yirmi yıllık iktidarda kendi getirdiği kurumlara sahip çıkamama vardır. Benim, Sayın Kamu Başdenetçisinin, sayın kamu denetçilerinin, Karma Komisyon Başkanı Belma Satır'ın konuya hassasiyet gösterdiklerine bir şüphem yok ama metal yorgunu iktidar…

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) - …yirmi yılın içinde en övündüğü Kamu Denetçiliği Kurumu gibi bir kurumun ilk dört yıllık raporunu, hepsini birden bir seferde, bir günde; son iki yılın raporunu da bir tanesini bir yıl gecikmeli, bir tanesini çok eleştiri üzerine bugün görüşmektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumuna sahip çıkacak, geliştirecek ve Mecliste bu emeğin karşılığını verecek, kamuda da bu uyarıları dikkate alacak bir yönetimi, bizim 14 Mayıstan sonra hayata geçireceğimizin sözünü tutanaklara geçirmeyi bir borç biliyorum efendim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

VII.- KANUN TEKLİFLERİ İLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER (Devam)

A) KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER (Devam)

2.- 2022 ve 2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporları Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporları (5/9, 10) (S. Sayısı: 326 ve 326'ya 1'inci Ek) (Devam)

BAŞKAN – Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Ali Haydar Hakverdi.

Buyurunuz Sayın Hakverdi.

CHP GRUBU ADINA ALİ HAYDAR HAKVERDİ (Ankara) – Sayın Başkanım, değerli milletvekili arkadaşlarım; Kamu Denetçiliği Kurumunun 2021 ve 2022 Raporları üzerine söz aldım. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Özgür Başkanımın da dediği gibi, bu dönemde AKP iktidarının bir pratiğine şahit olduk, iki yıllık rapor birlikte geldi. Aslında daha önceki pratik gereği geçen hafta alt komisyon kurmamız gerekiyordu. Alt komisyon kurmadan hemen üst komisyonda, Karma Komisyonda yani İnsan Hakları ve Dilekçe Komisyonundan oluşan Karma Komisyonda raporları hızlı bir şekilde, biz de ihtirazi kayıtla kabul ederek görüştük ve bugün burada da en azından bir sonraki döneme bir iş kalmasın telaşıyla görüşmeye açtık. Ama AKP'nin neredeyse her işi böyle; son anda "Aman, şunu da yetiştirelim, bunu da yetiştirelim…" İki yılı birlikte görüşüyoruz ve bu konuda da bu işlerde de herhangi bir planlamasının -hani, devlette de planlama olmadığını gördüğümüz gibi- olmadığını görüyoruz. Şimdi, uzunca süredir, aslında, bizim, Dilekçe ve İnsan Hakları Komisyonlarından oluşan Karma Komisyonla birlikte Kamu Denetçiliği Kurumuyla mesaimiz oldu, tanış olduk, gerçekten birbirimizi uzunca yıllar tanıdık, şahsen de tanıdık, çalışma pratiği olarak da tanıdık. Kurumları birlikte davet edip tavsiyeye uyan veya uymayan kurumları tekrar dinledik, neden tavsiyeye uymadıkları veya uyduklarında da onları tebrik ederek onları destekleme anlamında desteklerimizi de kendilerine sunduk. Sayın Özgür Başkanımızın dediği gibi, bizler Cumhuriyet Halk Partisi olarak kamu kurumunu yani bu Kurumu, Kamu Denetçiliği Kurumunu destekliyor, büyütülmesini, yetkilerinin artırılmasını ve gerçekten bağımsız olmasını savunuyoruz.

Şimdi, Ombudsmanlık tarihî öneme sahip, anayasal bir kurum. Ombudsmanlık ilk olarak Osmanlı'da görüldü ve daha sonra 1713'te de İsveç'te yasal bir kurum olarak görüldü. İsveç 1800'lü yılların başında bu kurumu anayasal bir kurum hâline getirdi ve doğru düzenleme buydu. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da birçok Avrupa ülkesine yayıldı, bizim ülkemizde 1970'lerde bu kurum konuşulmaya başlandı, yakın tarihimizde de DSP-ANAP-MHP Koalisyonu döneminde yasal bir hazırlık yapılmıştı, yarıda kaldı. Şimdi, 2006 yılında da AKP Ombudsmanlığı kanuni bir düzenleme olarak getirdiğinde, biz, bu, yasal düzenlemeyle olmaz, bu konuda anayasal bir düzenlemeye ihtiyaç var dedik -ta 2006 yılında- ve bu itirazlarımızla birlikte bağımsız ve güçlü bir yapıya sahip olması gerektiğini savunduk. AKP'nin o zamanki, 2006'daki yasal düzenlemesi bizim de başvurumuzla Anayasa Mahkemesi tarafından 123'e aykırı bulundu ve iptal edildi. Dedi ki: "Bunu anayasal olarak düzenlemeniz lazım." O zamanki muhalefet şerhimizde aynen "Yaptırımı olmayan bir kurumun siyasal ve bürokratik düzeyde kabul görmesi gerekir ki saygınlığı olsun. Kuruluş aşamasında anayasal olarak sorgulanan Kurumun saygınlığından söz edilemez." demişiz; 2006 yılındaki şerhimiz bu. 2010 referandumunda da Anayasa'nın 74'üncü maddesine dercedilen Kurum, 2012'de 6328 sayılı Kanun'la yasallaştı, 2013'te de çalışmalarına başladı.

2012'de de ne demişiz, ona bakalım, demişiz ki: "Daha etkin, güçlü ve denetleyici bir kurum olmalı. Kamu kaynaklarının kullanımında ve yolsuzlukla mücadelede -bakın, özellikle yolsuzlukla mücadelede- etkin olmalı." İktidar karşısındaki erklerin de kurulmasında etkin olması ve Kurumun tam bağımsız olması gerektiğini ta o zaman söylemişiz. "Yargı yoluna başvurabilsin." demişiz. "Meclise yasa önerisi de sunabilsin." demişiz ki biraz sonra açıklayacağım bunun ne kadar önemli olduğunu ve resen harekete geçebilmesini savunmuşuz ta o zaman. O gün ne savunduysak bugün de aynısını savunuyoruz ve sadece biz savunmuyoruz, Kurumun da kendisi bu talepleri bugün bize iletiyor, Komisyona da iletiyor. Yani Kurum da aslında bugün itibarıyla bizim savunduklarımızı savunmaya başladı. Geçen haftaki Komisyon toplantımızda da Ombudsmanım Sayın Malkoç da Kurumun resen harekete geçebilmesi gerektiğini tutanaklara geçirdi.

Değerli arkadaşlar, biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak iktidara rağmen ve iktidara karşı Kamu Denetçiliği Kurumunu destekliyor, etkisinin ve yetkisinin artırılması gerektiğini savunuyoruz; itirazımız, kurulduğundan beri bağımsızlığının tesis edilememesinedir. Gücünü bağımsızlığından alması gereken Kurumun mevcut iktidar eliyle atanması, gücünü de iktidara dayandırması, bu yönüyle Kurumun güvenilirliğini ve itibarını düşürüyor çünkü bağımsızlığını hâlâ elde edemedi. Demokrasilerde idare ile vatandaşlar arasında başvuru yollarının artırılması, hak arama kurumlarının güçlü varlığı, denge ve denetleme mekanizmalarının varlığı vatandaşın devlete olan inancını artıracak demokrasiyi de güçlendirecektir. Bizim ülkemizde ise tek adam rejimiyle bütün kurumlar zayıflatılmış, iktidara bağlılık, devamlılık açısından var oluş sebebi hâline getirilmiştir. Bizim ülkemizde gerçekten demokrasiye aykırı uygulamalar özellikle şu son dönemde artarak devam etmiş. Tam da bu noktada bizler iktidara karşı, tek adam rejimine karşı Kurumun güçlendirilmesini ve bağımsızlığını savunuyoruz ve savunmaya da devam edeceğiz.

Değerli milletvekilleri, geçtiğimiz yıl Kurumun raporunu bu kürsüden görüşürken dile getirmiştim, şimdi de tekrarlamak istiyorum. Ya, Kurumdaki Başdenetçimize, Sayın Ombudsmanımıza da 5 denetçi arkadaşımıza da her birine ayrı ayrı saygı duyuyorum, gerçekten şahıslarına herhangi bir sözüm olamaz ama dediğim gibi, itirazım şu: Siyasetin göbeğinden gelmişler, siyasetin bizzat merkezinden gelmişler; önceki dönem milletvekilleri, önceki dönem AKP milletvekilleri ve bu noktada bağımsız olmayacaklarını, siyasetin merkezinden gelmelerinden kaynaklı da bu eleştiriye devam ettiğimi ve bugün de sadece bu Kurum nazarında değil, bugün ülkemizdeki işte, Kızılay olsun, AFAD olsun benzer kurumdaki, üst düzey kurumlardaki itirazlarımızla örtüşüyor. Yani bugün Kızılaydaki -biraz sonra değerlendireceğim- benzer itirazlar, benzer AKP yanlılığı ve benzer siyaset göbeğinden gelme, temel eleştiri konum oluyor.

Şimdi, 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun 10'uncu maddesi siyasi parti üyeliğini yasaklıyor. Ayrıca 30'uncu maddesi "Siyasi partinin yararına ve zararına davranışta bulunamaz." diyor. Davranışı dahi kanunla düzenlemiş, kısıtlamış. Hem fiilî hem hukuki bu duruma müsaade edilmezken, hani, Sayın Başdenetçi ve denetçilerimizin siyasetin göbeğinden gelme itirazımızı tekrar tekrar yinelemek durumunda kalıyoruz. Sayın Başdenetçim önceki dönem "Ya, bizi şahsımızla değil, kararlarımızla sorgulayın." demişti, hatırlıyorum. Haklı, kararları da sorguladım ama o zaman da söylemiştim, veremediğiniz kararlarla da sorgulamak aslında hakkımız; bu bağlılığınız, bu göbekten bağlılığınız buna engel oluyor maalesef.

Kurum yasal zeminde çok güçlü ama mevcut tek adam rejiminde maalesef diğer kurumlar gibi o da zayıflatıldı. Mesela, Başdenetçi 13'üncü madde uyarınca geliyor, Genel Kurulumuzda, burada yemin ediyor; burada yemin ediyor, çok özel bir görev yapıyor çünkü. Onun dışında 18'inci madde var, devlet sırrına ulaşabiliyor ya. Kim ulaşabilir? Başdenetçi ulaşabilir. Çok önemli değil mi? Vermezlerse de gidip orada incelemede bulunabiliyor Başdenetçi, böyle bir yetkisi var. Şimdi, 31'inci madde uyarınca da kovuşturma ve soruşturulmaları Meclis denetimine tabi yani kovuşturulabilmesi için, soruşturulabilmesi için Meclisin buna muvafakat vermesi gerekiyor. Bir de bu soruşturmayı,

kovuşturmayı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı yapabiliyor yani dokunulmazlıkları var, ciddi bir dokunulmazlıkları var. O kadar etkili, yetkili bir kurum ki ama -üzülerek söylüyorum- muhtemelen bazı arkadaşlarımız da Kurumun bu kadar etkin ve yetkin olduğunu belki burada öğreniyor yani inanın, ben de bu Kurumla ilgili mesai yaparken öğrendim. Bu bir gerçek, öncesinde bu kadar etkin, yetkin olduğunu ben de bilmiyordum.

Şimdi, 5'inci maddede Kurumun yetkileri düzenlenmiş; idarenin eylemlerini hukuka uygunluk açısından denetleme dışında, tutum ve davranışlarını ayrıca da hakkaniyete uygunluk açısından denetliyor. Yani bu çok önemli, hakkaniyet denetimini yapabilen başka bir kurum yok. Tam da bu noktada, Kurumun aldığı tavsiye kararlarını uygulamadığı zaman biz Mecliste Karma Komisyona davet ediyoruz, bürokratlar da Kuruma uymama sebepleriyle ilgili yaptığı açıklamalarda genelde kanun maddelerini referans gösteriyorlar. İşte, biz de başından beri, 2006'dan beri bunu savunuyoruz aslında. Şerhimize yeniden döndük, dedik ki: "Kanuni engellerin hakkaniyetle düzenlenebilmesi için Kurumun kanun önerilerini de Meclise sunabilmelerinin önü açılmalı." Biz bunu da savunuyoruz. Mesela, resen inceleme yetkisi örtüşüktür, bire bir, 2006'dan beri biz bunları savunuyoruz, Kurum yöneticileri de aslında bugün geldiği yer itibarıyla bizimle ortaklaşıyor. Bunu muhalefet olarak -dediğim gibi- Komisyonda da biz dile getirdik ve 2006'dan beri süreç içerisinde tekrar ve tekrar haklı çıktık.

Değerli arkadaşlar, geçtiğimiz yıl Kurum "İyi Yönetim İlkeleri Rehberi" kitabını bize göndermişti. Ben kürsüde de bu kitabı hâlâ kullanıyorum, gerçekten dönüp dönüp bakıyorum Sayın Ombudsmanım, çok kıymetli bir kitap. Olumlu yönde ilerleme var mı kurumlarda İyi Yönetim İlkeleri Rehberi doğrultusunda? Vallahi, her geçen gün kurumlar daha kötüye gidiyor, her geçen gün bu kitaba aykırılık artarak devam ediyor. Evet, zor zamanlardan geçiyoruz, büyük bir afet yaşadık ama bu tek adam rejimi afeti felakete çevirdi. Kurumlar öyle zayıflatıldı ki yangın söndürmeye bile resen gidemiyorlar, "reisen" gidebiliyorlar, yangın söndürmeye reis izin verirse gidebiliyorlar; bu kadar aciz duruma düşmüşler. Şimdi, Kamu Denetçiliği Kurumuna da bu yetkiyi versek, resen araştırma ve el koyma yetkisi versek acaba reise rağmen, mümkün bir şekilde, hakkıyla çalışabilirler mi ben endişeliyim, Kurum adına endişeliyim, şahsınızla ilgili değil. Yani resen yetkiyi alsanız reise rağmen bunu yapabilir misiniz, bu konuda şahsınıza değil ama kuruma dair tereddütlerim var.

Şimdi, depremde vatandaşlarımızın yardımına en başta koşması gereken Kızılay ve AFAD da maalesef resen değil, reisle birlikte sınıfta kaldı. Ne resen ne de reisen ne de reisle birlikte bu kurumları depremin ilk zamanlarında vatandaş göremedi. Şimdi, buradan sormak istiyorum Sayın Ombudsmanım, değerli iktidar vekili arkadaşlarım: İyi yönetim ilkelerine, sizin kitabınıza göre -yani gerçekten bu kurumsal bir kitap- Kızılay ve AFAD uyuyor mu? Ya, bu yönetim ilkelerine uyuyor mu? Mesela, Binali Yıldırım'ın kızının, oğlunun, damadının, Kızılay yönetiminde ne işi var, ne işi olabilir? Kızılay Başkanı bilmem kaç yerden maaş alıyor, hak mı? Ya, bunlara bir ses çıkarabilir mi bu Kurum? Ses çıkarması gerekmez mi mesela Sayın Başkanım? Kızılay yönetiminde başka kimler var? Bu Yener Tanık Siirt AKP Belediye Başkan aday adayıymış, Murat Ellialtı CHP Beykoz Belediye Meclis üyesi, Yasin Yılmaz AKP Kütahya Belediye Başkan aday adayı, Esra Özkoç AKP Antalya İl Yönetim Kurulu üyesi.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Bizim öyle bir belediye meclis üyemiz yok.

ALİ HAYDAR HAKVERDİ (Devamla) – AKP'nin bunlar zaten.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – "CHP" dedin yalnız.

ALİ HAYDAR HAKVERDİ (Devamla) – "CHP" mi dedim?

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Bizim öyle bir belediye meclis üyemiz yok.

ALİ HAYDAR HAKVERDİ (Devamla) – Çok özür dilerim. Ya, mümkün mü CHP olması, çok özür dilerim, düzeltiyorum: AKP meclis üyesi, ya bunların hepsi AKP'li. Hay Allah ya, hay Allah, kusura bakmayın arkadaşlar.

İSMAİL TAMER (Kayseri) – Allah söyletti(!)

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Biraz interaktif olsun dedik Ombudsmanın şerefine(!)

BAKİ ŞİMŞEK (Mersin) – Anlaşıldı… Her şeyiniz tiyatro ya, ona da tiyatro yapıyorsunuz.

ALİ HAYDAR HAKVERDİ (Devamla) – Şimdi, bu ta 1868'te kurulan ve hepimizin göz bebeği Kızılayı iktidar gerçekten ne hâle getirmiş. Hani ilkokulda Kızılay kolu vardı, zarfların içerisine paralar koyardık, az para koyarsak utanırdık ya. Kızılayı ne hâle düşürmüşler bunlar. Hep AKP'lileri yerleştirmişler, başka kimse yok mu? Şimdi, lütfen, yanlış anlamasınlar ama ya Kurumda da hep AKP'liler var, değil mi? Kamu Denetçiliği Kurumuna da hep AKP'li arkadaşlarımız yerleşmiş yani "Ne farkınız var Kızılaydan?" dersem hakaret kabul eder misiniz bunu? Bilemiyorum yani ben sizi Kızılaya benzetmek istemem ama Kızılay da bu hâlde, AFAD da bu hâlde; bütün kurumlar bu hâlde.

BAYRAM ÖZÇELİK (Burdur) – Kızılayın statüsü farklı, Kızılayın statüsü ayrı.

ALİ HAYDAR HAKVERDİ (Devamla) – Tabii, Kızılayın statüsü ayrı ama yerleşme ve anlayış aynı, anlayış aynı; bir şey değişmiyor. Her yerde AKP'liler var, "liyakatsiz" demek istemiyorum ama Kızılayda liyakatsizler var ki hepimizi perişan etti. Kuruma ve kurum yöneticilerine saygım sonsuz ama gerçekten, onları Kızılaya benzetmek istemezdim. Başa dönüyoruz, kuruluştaki itirazımıza dönüyoruz; herkes AKP'li olmamalı, bu kurum bağımsız olmalı diyorum.

Şimdi -affınıza sığınarak- başka şeyler söylemek isterim Kızılaya dair, özellikle Kızılay yöneticileri için; İç Tüzük 67'ye göre temiz dil kullanmamız lazım ama 67'ye göre temiz dil kullanarak bu Kızılayın yaptıklarını, depremde o yaptıklarını, çadır satmalarını, barbunya satmalarını ben nasıl izah edeceğim? Gelin de temiz dil kullanarak Kızılayı, Kızılayın şu depremde yaptıklarını anlatın arkadaşlar. Elbette ki biz parti olarak temiz dil kullanmak istiyoruz, siyaseten temiz bir siyaset yapmak istiyoruz; var gücümüzle bu konuda çalışmak istiyoruz ama öyle şeyler yaşıyoruz ki burada kendimizi temiz dil kullanarak gerçek anlamda ifade edebilmemiz çok ama çok zor.

Tamam, Kızılay böyle. AFAD farklı mı? AFAD da aynı durumda. Şimdi, Aile Bakanlığı… Aile Bakanlığına bakıyoruz, depremde sorumlu olan, o da aynı durumda.

Biz bir komisyon kurduk, Depremde Kaybolan ve Fefakatsiz Kalan Çocuklar Komisyonu; hastane hastane dolaştık, valiliklerle, savcılıklarla görüştük, verileri topladık. "Elimizdeki verileri bir karşılaştıralım." dedik Aile Bakanına. Aile Bakanının yüzümüze baktığı yok; kaç kez randevu istedik, randevularımıza dönmedi. Niyetimiz neydi biliyor musunuz? Bakanlığa da gittik, görüşmek istedik; hiç muhatap bulamadık. Derdimiz elimizdeki verileri karşılaştırmaktı; "Bizim aradığımız çocukları acaba siz de arıyor musunuz, sizde de var mı fotoğrafları?" diye. Belki bir çocuğu bulabilirdik, bunun için çabaladık, muhatap olmadı. O kadar etkisiz, liyakatsiz bir Bakan var ki orada şu süreçte bile bizimle ortaklaşmadı. İçişleri Bakanına bakıyoruz, İçişleri Bakanı farklı mı? Depremin 37'nci gününde çıktı vatandaşlardan kahvaltılık istedi, eşofman istedi, terlik istedi ya İçişleri Bakanı. Neydi? Daha önce bir tatbikatta elini koltuğa, masaya koyup bir taraftan da kafasını kapatıyordu, ne yaptı gördük; 37'nci gün ya, 37'nci gün vatandaştan terlik istedi, kahvaltılık istedi.

Şimdi, televizyonlarda bir gecede 115 milyar lira para toplandı. "Nerede bu 115 milyar? 115 milyarı ne yaptınız?" diye sorduk, işte dünkü getirdiğiniz şeyle kapsam dışı bıraktınız, denetleme dışı bıraktınız. Ya, hak mı bu arkadaşlar? 115 milyarı ne yaptınız? Şimdi, kalkmış diyorsunuz ki: "Topladığımız deprem vergilerini, bunları soruyorsunuz; siz siyaset yapıyorsunuz." Bunu şöyle örnekliyorum ben, sosyal medyada da çok yayıldı aslında bu: Hani, güvendiğiniz bir arkadaşınız size geliyor diyor ki: "Şu zor zamanlarda kullanmak için sen bana para ver, şu parayı biriktirelim, zor zaman geldiğinde senin için harcarım." Zor zaman için arkadaşınıza veriyorsunuz paranızı, aydan aya, yıldan yıla veriyorsunuz arkadaşınıza, zor zamanı yaşamaya geldiğinizde arkadaşınız size "Para yok -üstüne yatıyor- bu zamanda böyle şey konuşulur mu? Bugün bu zor zamanda parayı mı konuşacağız?" diyor. Bu adama temiz bir dille en basitinden ne diyebiliriz burada? Dolandırıcı? En temiz dille. Şimdi biz

bugün “Deprem paraları nerede?” diyoruz, “Nereye harcadınız arkadaşlar?” diyoruz, “Bugün bizden nasıl terlik istersiniz, hâlâ nasıl bu vatandaştan eşofman istersiniz, kahvaltılık istersiniz?” diyoruz, “Bugün siyaset yapılır mı?” diyor arkadaşlar. Evet, bugün siyaset yapılmaz ama ya güvendik, devletin idarecilerine güvendik, hata mı ettik?

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – 67 olmasa terlikle dövmek lazım(!)

ALİ HAYDAR HAKVERDİ (Devamla) - 67’ye göre terlikle dövmek lazım(!)

Konuşmamı burada sonlandırıyorum. Sabrınız için ben teşekkür ederim.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – İki dakikası bana geçti.

ALİ HAYDAR HAKVERDİ (Devamla) – İki dakikamı da eğer uygun görürseniz Mahmut Vekilime vermek isterim. Sana torpil yaptım Mahmut ağabey.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – “CHP sıralarından sessiz alkışlar.” tutanağa geçsin.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Mahmut Tanal’la ilgili şey nasıl gelişti, biz anlayamadık yani.

BAŞKAN - Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Mihrimah Belma Satır.

Buyurun Sayın Satır.

AK PARTİ GRUBU ADINA MİHRİMAH BELMA SATIR (İstanbul) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; görüşülmekte olan 2021 ve 2022 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporları Hakkında Karma Komisyon Raporları üzerinde grubum adına söz almış bulunuyorum. Gazi Meclisi saygıyla selamlıyorum.

Değerli milletvekilleri, 26’ncı ve 27’nci Yasama Dönemlerinde Dilekçe Komisyonu Başkanlığı görevini yürütmüş olmam ve dönem sonu olması hasebiyle Komisyon faaliyetleri hakkında Genel Kurulu bilgilendirmek için Komisyon adına söz almış bulunmaktayım. Öncelikle, 6 Şubattaki deprem ve 14 Marttaki sel felaketlerinden duyduğum büyük üzüntüyü huzurlarınızda milletimle paylaşıyorum. Deprem ve sel bölgelerinde canla başla çalışan herkese şükranlarımı sunuyorum.

Değerli milletvekilleri, Anayasa’mıza göre idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri incelemekle görevli Kamu Denetçiliği Kurumu 14/6/2012 tarihinde kabul edilmiş bulunan 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu’yla kurulmuş olup kamu hizmetlerinin işleyişinde vatandaşın memnuniyetinin arttırılmasına hizmet etmektedir. 6328 sayılı Kanun’da tanımlanmış bulunan Dilekçe Komisyonu ve İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Başdenetçi adayları ve denetçilerin seçilmesiyle Kamu Denetçiliği Kurumunun yıllık raporlarını görüşmekle görevlidir. Karma Komisyonun Başkanlık Divanı, Dilekçe Komisyonu Başkanlık Divanı üyelerinden oluşmakta olup sekretarya işleri Dilekçe Komisyonumuz tarafından yürütülmektedir.

Değerli milletvekilleri, 26’ncı Yasama Döneminde Karma Komisyonunun 1/11/2016 tarihinde yaptığı seçimle belirlediği adaylardan Şeref Malkoç, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 15/11/2016 tarihli birleşiminde yapılan seçim sonucu Kamu Başdenetçiliğine seçilmiştir. Ayrıca Karma Komisyon görevi sona eren kamu denetçilerinin yerine 2/11/2016 tarihinde Yahya Akman, Arif Dülger, Mustafa Özyar, Celile Özlem Tunçak ve Hüseyin Yörük’ü kamu denetçisi olarak seçmiştir. Kamu denetçilerinden Mustafa Özyar’ın 14/11/2017 tarihinde kamu denetçiliğinden istifa etmesi üzerine Karma Komisyon 17/1/2018 tarihli toplantısında Sadettin Kalkan’ı kamu denetçisi olarak seçmiştir.

27’nci Yasama Döneminde Karma Komisyonun 3/11/2020 tarihli yaptığı seçimle belirlediği adaylardan yine Sayın Şeref Malkoç, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 11/11/2020 tarihli birleşiminde yapılan seçim sonucu Kamu Başdenetçiliğine seçilmiştir. Ayrıca görevi sona eren kamu denetçilerinin yerine 11/11/2020 tarihinde yapılan seçimde Yahya Akman, Fatma Benli Yalçın, Celile Özlem Tunçak ve Arif Dülger kamu denetçisi olarak seçilmişlerdir. Kamu Denetçisi Sadettin

Kalkan'ın görev süresinin 22/1/2022 tarihinde dolması üzerine Karma Komisyonun 15/12/2021 tarihli toplantısında yapılan seçimde Komisyona 3 denetçi adayı arasından Saadettin Kalkan yeniden kamu denetçisi olarak seçilmiştir.

Değerli milletvekilleri, Kamu Denetçiliği Kurumu, idarenin eylem ve işlemleriyle tutum ve davranışlarına ilişkin şikâyetler hakkında yürüttüğü çalışmalar ve önerileri içeren raporları 2013 yılından itibaren her yıl düzenli bir şekilde ve zamanında Komisyonumuza sunmuş bulunmaktadır. Yıllar itibarına bakıldığında başvuru sayısındaki artışla bağlantılı olarak alınan karar sayısında da artış gözlemlenmekle birlikte memnuniyet verici kısmı tavsiye kararlarına uyma oranlarındaki artıştır. Zira yüzde 20'yle başlayan uyum oranı 4 kat artarak yüzde 80 seviyelerine ulaşmış bulunmaktadır, bu başarıya ulaşmasında Karma Komisyon çalışmalarının katkısı da bulunmaktadır. Zira başlangıçtan günümüze kadar yıllık raporların incelenmesi sırasında Kurum tavsiye kararlarına olumsuz yaklaşan idareler Komisyona davet edilerek yaklaşımlarının sebepleri irdelenmiştir. Uyum oranının yüzde 70 üzerine çıkmasının ardından iyi uygulama örneği olarak görülen, olumlu yaklaşan idareler tebrik edilerek ödüllendirilmeye başlanmış ve son olarak tavsiye kararlarına uyum gösteren idarelerin hiyerarşik amiri durumundaki Bakan Yardımcılarımız takdire şayan görülmüştür.

Değerli milletvekilleri, Kamu Denetçiliği Kurumunun 2013, 2014, 2015 Yıllık Raporları, 2016 Yıllık Raporu'yla birleştirilerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna sunulmuş ve 11/1/2018 tarihinde ilk defa Kamu Denetçiliği Kurumu raporları kanunun öngördüğü üzere Genel Kurulda görüşülmüştür. Karma Komisyon 2014 yılından itibaren Kurum tavsiye kararlarına olumsuz yaklaşan idarelerin kararları uygulanabilir görmeme gerekçelerini değerlendirmektedir. Bu kapsamda, tavsiye kararlarına uyma oranları dikkate alınarak Kurum tavsiye kararlarına olumlu yaklaşmayan 27 kurum 26'ncı Yasama Döneminde, 21 kurum ise bu dönem dinlenmiştir. Yine bu dönemde "marifet iltifata tabidir" anlayışı çerçevesinde ilk defa tavsiye kararlarına olumlu yaklaşan kurumlar iyi uygulama örneği olarak Komisyona çağrılmaya başlanmıştır. Bu nitelikteki kurumlar ilk defa 2019 Yıllık Raporu görüşmeleri esnasında toplantılara davet edilmiş, 2020 Yıllık Raporu görüşmelerinde ise ilk defa plaketle ödüllendirilmiştir. Bu kapsamda, 2019 Yıllık Raporu görüşmelerinde 7, 2020'de 4, 2021'de 3 olmak üzere tavsiye kararlarına olumlu yaklaşan 14 kurum, rapor toplantılarına çağrılmış bulunmaktadır. 2019 Yıllık Raporu incelemesinde Alt Komisyon Başkanı olarak uygulamayı başlatan Bolu Milletvekilimiz Sayın Fehmi Küpçü'ye huzurlarınızda özellikle teşekkür etmek isterim.

Değerli milletvekilleri, ülkemizde yaşayan herkesin idarenin işleyişine ilişkin şikâyeti, iyi yönetişim ilkeleri çerçevesinde kamu hizmetlerinin geliştirilmesine hizmet etmektedir. Bu anlayış içerisinde hukuka ve hakkaniyete uygunluğun tesisi için gayret eden ve yanlıştan dönme erdemini gösteren idarelerin yanı sıra hiyerarşik amirleri konumundaki bakan yardımcıları ya da bakanlarımızı takdir etmenin vatandaş memnuniyetine katkı sağlayacağı kanaatindeyiz. Bu anlayış çerçevesinde ilk defa 2021 Yıllık Raporu görüşmeleri sırasında 3 bakan yardımcımıza Karma Komisyon olarak plaket takdim edilmiştir. Geçen seneki çalışmaları nedeniyle Kayseri Milletvekilimiz Sayın İsmail Tamer'e huzurlarınızda özellikle teşekkür ediyorum.

Karma Komisyon raporlarımız 2014 yılından itibaren her yıl düzenli olarak Genel Kurula sunulmuş olmakla birlikte, ilk defa 11/1/2018 tarihinde Genel Kurulda görüşülmüştür. Bu konuda bir uzlaşı zemininde buluşan tüm siyasi parti gruplarımıza destekleri ve iyi yönetişime katkıları için teşekkür ediyorum. Komisyon toplantıları sırasında Kamu Başdanetçisi Sayın Şeref Malkoç ve kamu denetçileri başta olmak üzere Karma Komisyon üyelerimizle ilgili idareler raporumuzun oluşturulmasında temel dinamik olmuşlardır. Kamu Başdenetçisi Sayın Şeref Malkoç nezdinde Kamu Denetçiliği Kurumunun tüm çalışanlarına ve Karma Komisyon üyelerimize özellikle teşekkür ediyorum.

Değerli milletvekilleri, Karma Komisyonun yanı sıra Dilekçe Komisyonu Başkanı olmam sebebiyle Dilekçe Komisyonumuzun faaliyetleri hakkında da Genel Kurulu bilgilendirmek isterim. Bireylerin talep ve şikâyetlerini kamu kurumları ve Parlamentoya iletmesine imkân veren dilekçe hakkı, pozitif hukukumuzda ilk defa 1876 tarihli Kanun-ı Esasi'de yer almış, sonrasında 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarında da yerini korumuştur. Dilekçe hakkının Türkiye Büyük Millet Meclisindeki muhataplarından biri olan Dilekçe Komisyonu incelediği dilekçeler hakkında aldığı kararları milletvekillerine dağıtır ve gereği için ilgili Cumhurbaşkanı yardımcıları ile bakanlara gönderir. Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemine geçilmesi nedeniyle yapılan İç Tüzük değişikliği sayesinde Dilekçe Komisyonu parlamenter denetimde daha önemli bir role kavuşmuş bulunmaktadır.

Değerli milletvekilleri, Komisyonumuzun asıl görevi anayasal dilekçe hakkının kullanılması kapsamında vatandaşlarımız ve karşılıklılık esası çerçevesinde Türkiye'de yerleşik yabancılar tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilen dilek ve şikâyetleri incelemektir. 26'ncı Yasama Döneminde gelen toplam başvuru sayısı 16.028 iken bugün itibarıyla gelen başvuru sayısı 27.602'dir. Ortalama günlük dilekçe sayısı 16'dır. Komisyonumuzda başta e-dilekçe sistemi olmak üzere posta, elden, faks ya da milletvekillerimizle kurumlar üzerinden dilekçeler gelmektedir. Özellikle e-dilekçe sisteminde başvuruların başka dilekçelere katılma imkânı bulunmakta olup yoğun bir şekilde bu sistem kullanılmaktadır. Dilekçe sahiplerinin cinsiyetlerine bakıldığında erkeklerin önde geldiğini görmekteyiz. Başvurular ikamet adreslerine göre incelendiğinde en fazla başvurunun 3 büyük ilimiz olan İstanbul, Ankara ve İzmir'den geldiği görülmektedir. Dilekçelerin konularıysa ülke gündemiyle paralellik arz etmektedir.

Değerli milletvekilleri, öncelikle Başkanlık Divanı olarak Komisyona gelen dilekçeleri inceleyerek 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü çerçevesinde görüşülemeyecek dilekçeleri karara bağlamaktayız. Genel itibarıyla gelen dilekçelerin neredeyse tamamı sonuçlandırılmaktadır. İlki 9 Ağustos 2018 tarihinde, sonuncusuysa 4 Mart 2023 tarihinde olmak üzere 85 Başkanlık Divanı toplantısı yapılmış, 25.581 dilekçe hakkında 13.577 Başkanlık Divanı kararı alınmış ve 85 cetvel yayınlanmıştır, ayrıca 1.741 dilekçe hıfzedilmiştir. Dilekçelerin incelenmesinde teknoloji yoğun çalışmalar sayesinde aynı mahiyetteki dilekçelerin birleştirilerek karara bağlanması kolaylaşmış ve bu sebeple karar başına düşen dilekçe sayısı 2 katına çıkmıştır. Ayrıca, ihtiyaç duyulan dilekçelerin daha kısa sürede edinilebilmesi için Başkanlık Divanının toplanma sıklığı da neredeyse yarı yarıya düşmüş bulunmaktadır.

Değerli milletvekilleri, Başkanlık Divanı kararları Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin bilgisine sunulmuş ve dağıtım tarihinden itibaren on beş gün içinde itiraz olunmayan kararlar kesinleştiği için durum dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilmiştir. Komisyonumuza gelen başvurular üzerinde yürütülen çalışmalarda özellikle kanun değişikliği gerektiğinin anlaşılması hâlinde ilgili kurum ve kuruluşlardan meri mevzuat ve yıllara sâri istatistiki bilgiler istenmekte olup böylelikle bir taraftan kanun değişikliği gerektirdiği için dilekçenin görüşülemeyeceğine karar verilirken diğer yandan milletvekillerine kanun teklifi hazırlayabilmesi için bilgi desteği sağlanmaktadır. Böylesi bilgi yönünden zenginleştirilmiş Başkanlık Divanı kararlarımız yazılı ve görsel basının da yoğun ilgisini çekmektedir. 26'ncı Dönemde olduğu gibi, 27'nci Dönemde de gerek alınan nitelikli Başkanlık Divanı kararlarımız gerekse alt komisyon çalışmaları vesilesiyle Dilekçe Komisyonunun medyada görünürlüğü artmış ve böylelikle toplumsal farkındalık her geçen gün daha da artmaktadır.

Değerli milletvekilleri, 17/10/2012 tarihinde hizmete alınmış bulunan e-dilekçe sisteminde geçen yılın ağustos ayında yapılan teknolojik yeniliklerle birlikte vatandaşlarımızın teveccühü artmış ve kullanıcı sayısında yüzde 30'lara varan bir artış gözlemlenmiştir. Böylelikle, vatandaşların anayasal hakkı olan dilekçe hakkını daha kolay bir şekilde kullanabilmeleri ve başvurulara yönelik işlemlerin daha hızlı ve sorunsuz bir şekilde yürütülebilmesi sağlanmıştır. Bu hususta taleplerimizi olumlu değerlendiren ve desteğini esirgemeyen Meclis Başkanımız Sayın Profesör Doktor Mustafa Şentop Bey'e huzurlarınızda teşekkür etmek isterim.

Değerli milletvekilleri, Komisyonumuza gelen dilek ve şikâyetlerden toplumun çoğunluğunu ilgilendiren, ayrıntılı araştırma ve incelemeye ihtiyaç duyulanlar Başkanlık Divanımızca Genel Kurula sunulmaktadır. Komisyon Genel Kuruluna sunulan dilekçelerin konuları üzerinde ayrıntılı görüşme ve değerlendirme yapılmasına ihtiyaç duyulduğunda gerekli işlemlerin tüm üyeler eliyle yapılmasındaki zorluk dikkate alınarak genellikle alt komisyonlar kurulmaktadır.

26'ncı Yasama Döneminde, kamuda çalışan engelli ya da engelli yakını bulunan işçiler için memurlara tanınan bazı hakların verilmesi hakkında, araç muayene istasyonlarında muayene ücreti ödeme şekli, nadir hastalıklar nedeniyle özürlü sağlık raporunda engellilik oranı değerlendirmesinde yaşanan mağduriyetler, gıda bankacılığı uygulaması, FOREX uygulaması, evlilik ve izdivaç programlarının aile kurumuna olumsuz etkileri, şehir merkezlerindeki işlek caddelerin trafik sorunları, mesleki eğitim kapsamında staj gören öğrencilere ücret ödenmesi sorunlarıyla ilgili alt komisyon marifetleriyle çalışmalar yürütülmüştür. 27'nci Dönemde ise, obeziteyle mücadele yöntemleri ve cerrahi uygulamalardaki malpraktis iddiaları, devre mülk ve devre tatil sektöründe yaşanan mağduriyetler, ön ödemeli gayrimenkul satışlarında yaşanan sorunlar, sosyal kooperatifçilik kapsamında israfın önlenmesine yönelik uygulamalar Komisyonumuzda ayrıntılı bir şekilde ele alınmış, ilgili bakanlık, kurum ve kuruluşlardan bilgiler alınmış ve ihtiyaç hâlinde yerinde incelemeler yapılarak yoğun bir tempoyla çalışılmıştır.

Değerli milletvekilleri, Dilekçe Komisyonu olarak yerinde incelemeler de yapmaktayız, bunlar bazen Başkanlık Divanı nezdinde ön inceleme amacıyla, bazen alt komisyonlarımızca, bazen de Komisyon olarak yapılmaktadır. 26'ncı ve 27'nci Dönemde 19 ilimizde yerinde inceleme yapılmıştır. Çorum, İstanbul, Adana, Gaziantep, Eskişehir, Hatay, Malatya, Ankara illerinde 26'ncı Dönemde ziyaretlerde bulunulmuştur. 27'nci Dönemde ise Konya, Karaman, Mersin, Tekirdağ, Kırklareli, Kilis, Diyarbakır, İzmir, Çanakkale, Ordu ve Mardin illerinde yerinde incelemelerde bulunulmuştur.

Avrupa ülkelerinde yaşayan Türklerin dilekçe hakkı konusunda farkındalığının artırılması ve bu ülkelerin parlamentolarındaki dilekçe komisyonlarıyla deneyim paylaşımı amacıyla yerinde inceleme yapılmasına karar almıştık. Bu kapsamda dilekçe komisyonları arasındaki iletişimin güçlendirilmesi ve iş birliğinin artırılmasının insanlık için büyük önem taşıdığı inancıyla Köln, Düsseldorf, Essen, Berlin, Brüksel, Zagreb, Prag, Dublin ve Londra'da ilgili ülke parlamentolarındaki muhataplarımızla ikili görüşmelerin yanı sıra yurt dışında yaşayan Türklerle buluşmalar gerçekleştirilmiştir.

Değerli milletvekilleri, parlamenter diplomasi kapsamında ayrıca 13-17 Kasım 2019 tarihlerinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Meclisi Dilekçe ve Ombudsman Komitesi üyeleri ile çalışanlarından oluşan bir heyet Komisyonumuzun konuğu olarak ülkemize gelmiş, Komisyonumuzun yanı sıra ilgili kurum, kuruluşlar nezdinde ziyaretlerde bulunmuştu. Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu olarak 31 Mayıs ve 1 Haziran 2019 tarihlerinde iadeiziyarette bulunduk.

Parlamentosunda dilekçe komisyonu bulunan 19 Avrupa ülkesinde yerinde inceleme yapılması planlanmış olmasına rağmen yasama döneminin sonuna gelmiş olmamız nedeniyle birtakım ziyaretleri maalesef yetiştiremedik. Bu ziyaretler vesilesiyle hazırlanan Komisyon tanıtım kitapçığı yabancı dillere çevrilerek hem yabancı vatandaşlarımızın hem de ilgili ülkelerdeki dilekçe komisyonunun yetkililerine takdim edilmiş bulunmaktadır.

Değerli milletvekilleri, parlamenter diplomasi açısından komisyonlar seviyesinde parlamentolar arası ilişkilerin geliştirilmesini çok önemli bulmaktayız. Zira, dilekçe hakkı insanların bireysel ve toplu olarak talep ve şikâyetlerini kamu kurumlarına iletmelerini güvence altına almakla birlikte demokratik yönetimlerin vazgeçilmez bir parçasıdır. Dilekçe komisyonları insanlar ve insanlığın sorunlarına çözüm arayanlar için parlamento çatısı altında önemli bir adres teşkil etmektedir. Küreselleşen dünyada coğrafi açıdan yaşam şekilleri değişse de sorunlar evrensel olarak aynı hâle gelmiştir. Dolayısıyla, komisyonlarda incelenen konular ve yürütülen çalışmalar sonucu elde edilen tecrübelerin paylaşılması insanlığın temel sorunlarına daha kolay, etkili ve verimli çözümler bulunmasına hizmet etmektedir.

Sayın milletvekilleri, vatandaşlarımız Avrupa'nın iş gücü ihtiyacına destek sağlamak amacıyla 1960'lı yıllarda gelmeye başladıkları ve sonrasında yaşamlarını devam ettirdikleri ülkelerin ekonomisi ve sosyal hayatı için vazgeçilmez bir parça hâline gelmişlerdir. Yaşadıkları ülkelerde güvence altına alınmış temel hak ve özgürlükleri ile sosyal hakların kullanılması konusunda Türkiye kökenliler sorunlarla karşılaşabilmektedir.

Vatandaşlarımızın yaşadığı ülkelerdeki dilekçe komisyonlarıyla yaptığımız ikili görüşmeler sırasında misafirperverlikle karşılandık ve gündeme gelen konularda ortak çözümlere gidilebileceği kanaati hasıl oldu. Dilekçe komisyonları nezdindeki görüşmeleri uluslararası ilişkiler bağlamında yumuşak güç uygulaması olarak değerlendirmekteyim. Bu nedenle, geçmişte olduğu gibi gelecekte de vatandaşlarımızın sorunlarına sahip çıkacak ve onların seslerinin yaşadıkları ülkelerdeki en üst makamda duyulması için gayret sarf edeceğiz.

Değerli milletvekilleri, yurt dışındaki komisyonlarla görüşmelerimiz sırasında 1876'dan günümüze kadar hak arama kültürüne Anayasa'da yer veren ülkemiz ile diğer ülkeleri karşılaştırma fırsatı bulduk. Vatandaşımızın başvuru yapabilmesi için kurulmuş bulunan Kamu Denetçiliği Kurumu, CİMER, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Kamu Görevlileri Etik Kurulu gibi ihtisaslaşmış birçok kurumun AK PARTİ döneminde kurulmuş olmasından büyük kıvanç duydum. Bu çeşitlilik kamu hizmetlerindeki kalitenin denetimine hizmet vermektedir. Ayrıca, görmüş olduğum bir iyi uygulama örneğini de Genel Kurula takdim etmek isterim.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

MİHRİMAH BELMA SATIR (Devamla) – İkinci on dakikayı da kullanacağım.

BAŞKAN – Yirmi dakika oldu, değil mi?

MİHRİMAH BELMA SATIR (Devamla) – Efendim, on dakika oldu daha.

BAŞKAN – Yirmi dakika konuştunuz siz.

MİHRİMAH BELMA SATIR (Devamla) – Öyle mi? Bir iki dakika daha verirseniz…

BAŞKAN – Son bir dakika veriyorum.

MİHRİMAH BELMA SATIR (Devamla) – Peki.

Sayın milletvekilleri, yaptığımız işler o kadar çok ki bitiremedim.

Sayın Meclis Başkanımıza çalıştayımıza verdiği destekten dolayı teşekkür ediyorum.

Bir konuyu da özellikle söylemek isterim. Konuşmamda 26'ncı ve 27'nci Yasama Dönemindeki faaliyetler hakkında Genel Kurulu bilgilendirmiş bulunmaktayım çünkü 2 yasama dönemi boyunca yani 4 devre üst üste Başkanlık görevini ifa ederek 1920'den günümüze 40'tan fazla Komisyon Başkanı içerisinde Dilekçe Komisyonunda en uzun süre Başkanlık yapan kişi unvanına erişmiş bulunmaktayım. Bana bu görevi uygun gören Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a, Adalet ve Kalkınma Partisi Grubuna ve Komisyon Başkanlığına seçen çok değerli Komisyon üyelerime teşekkür ediyorum. Ayrıca, Komisyonumuzda ilk günden beri aktif olarak çalışan uzman arkadaşlarımızdan Koordinatörümüz Sayın Akif Kocaoğlu'na, danışmanlarım Hasan Urhan ve Bilal Çelenli'ye huzurlarınızda teşekkür ediyorum.

14 Mayısta yapılacak seçimlerin ülkemize hayırlar getirmesini temenni ediyor, yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN – Gruplar adına yapılan konuşmalar tamamlanmıştır.

Şimdi söz sırası şahsı adına İstanbul Milletvekili Sayın Mahmut Tanal'a ait.

Buyurun Sayın Tanal.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Sayın Tanal, lütfen, bağırıp çağırma Allah rızası için, bak, bize laf atma…

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Değerli Özlem Başkanım diyor ki: "Fazla bağırıp çağırma."

Değerli Başkanım, değerli milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

İSMAİL TAMER (Kayseri) – Bağır, Bağır!

MAHMUT TANAL (Devamla) – Ben öncelikle, Belma üstadımdan özür diliyorum çünkü AK PARTİ Grubu sizi dinlemedi yani sırtını size çevirmişlerdi.

MİHRİMAH BELMA SATIR (İstanbul) – Dinledi, dinledi.

MAHMUT TANAL (Devamla) – Gayet rahat tüm arkadaşlar onu izlerken orada hatta Meclis Başkan Vekiliyle de göz göze geldik, sağ olsun o da "Ne yapayım." şeklinde…. Gerçekten Belma Hanım'ı biz canıgönülden dinledik ama keşke dinlenmiş olsaydı mutlu olurdum ama olsun, Cumhuriyet Halk Partisi varsa herkes için var.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Biz hepsini dinledik.

MAHMUT TANAL (Devamla) – AK PARTİ Grubu sizi dinlememiş olabilir, biz sizi canıgönülden dinledik.

Değerli arkadaşlar, Kamu Denetçiliği Kurumunun…

AKİF ÇAĞATAY KILIÇ (İstanbul) – Kayıtlara geçirip, siyaset yapmak için yapıyorsun ya!

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Biz hepsini dinledik, Belma Hanım bizim için çok özel, kıymetli; lütfen.

MAHMUT TANAL (Devamla) – Herhâlde sürem işlemiyor Başkanım.

AKİF ÇAĞATAY KILIÇ (İstanbul) – İşliyor, işliyor.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – İşliyor, işliyor, bayağı işliyor.

MAHMUT TANAL (Devamla) – Kamu Denetçiliği Kurumu 2013 tarihinde kuruldu. 2013 tarihinde kurulurken atılan temeller aslında hukukun üstünlüğünün yerleşmesine, demokratik standartların yükseltilmesine katkı sağlanacağına, keyfîliğin önleneceğine, insan haklarına saygının geliştirileceğine, halka karşı sorumluluk anlayışının hâkim kılınacağına… Nitekim Kamu Denetçiliği Kurumunun resmî sitesinde de şöyle tanımlanıyor: "'İnsanların en hayırlısı, insanlara en fazla faydası dokunandır.' inancıyla 'İnsanı yaşat ki devlet yaşasın.' ilkesini kendine rehber edinen Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin hizmet kalitesinin yükseltilmesine, iyi yönetim ilkelerinin yerleşmesine, insan haklarının gelişmesine, hukukun üstünlüğünün sağlanmasına, hak arama kültürünün yaygınlaşmasına, şeffaf, hesap verebilir, insan odaklı bir idarenin oluşmasına katkı sağlamaya çalışmaktadır." Fakat üzülerek belirtmek isterim ki Ombudsmanlık Kurumu faaliyetlerini sürdürdüğü 2013 tarihinden bu yana Türkiye'de insan hakları, hukukun üstünlüğü, demokrasi, şeffaflık, temel haklar gibi konular da hep geriye gitti.

6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nda Kurumun oluşmasının amacı "kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması oluşturmak suretiyle, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak" olarak tanımlanıyor.

Kamu Denetçiliği Kurumunun koruma ve denetim işlevi de olmalı ama maalesef bu yok. Ombudsmanlık Kurumunun yönetimi iyileştirme işlevi olmalı lakin yönetim giderek daha da beter duruma geldi. İçi boşaltılan, liyakatten uzaklaşan kamu kurumları ucube sistemin vatandaşa zulmetme aracı hâline dönüşmüş durumda.

Şimdi, Kamu Denetçiliği Kurumunun 2022 Yıllık Raporu'nun 136'ncı sayfasında yer alan, Kurumun hazırladığı özel raporlardan bahsediyorum. İşte, Ege Denizi'ndeki Geri İtmeler Özel Raporu, Karabağ İnsan Hakları İnceleme Raporu, Kamu Denetçilik Kurumu Tarafından Ukraynalı Mültecilere İlişkin Olarak Macaristan'a Gerçekleştirilen Çalışma Ziyaret Raporu. Peki, Kamu Denetçiliği Kurumu Türkiye'deki sorunlarla ilgili, vatandaşlarımızın mağduriyetiyle ilgili neden özel rapor hazırlamaz? Bakıyoruz ki Kamu Denetçiliği Kurumu iktidarı rahatsız eden konularda mümkün olduğunca özel rapor düzenlememiş durumdadır. Mesela, rejimin yani saray rejiminin demokrasiden uzaklaşmasıyla ilgili neden bir rapor hazırlamaz? Yani, şu anda demokrasiden neden uzaklaşıyoruz? Neden bununla ilgili bir rapor hazırlamaz? Demokrasiden uzaklaşmamızın yarattığı sıkıntılar neler olur? Neden bununla ilgili özel rapor hazırlamaz? Ülkemizde ekonominin uçuruma sürüklenmesi, milletimizin yoksullaşması, pahalılık ve geçim sıkıntılarıyla ilgili neden özel rapor hazırlamaz? Türkiye'deki yolsuzluk ve yasaklarla ilgili neden özel rapor hazırlanmaz? Ombudsmanlık çürümüş sistemle ilgili neden rapor hazırlamaz? Rutin hâle gelen yolsuzluk, kayırmacılık, torpille ilgili neden özel rapor hazırlamaz? 5'li çeteyle ilgili, 418 milyar doların kaybıyla ilgili neden özel rapor hazırlamaz? Millet açken, çifter çifter maaş alan bürokratlarla ilgili nasıl ve neden bir özel rapor hazırlamaz? Kahramanmaraş merkezli depremlerden sonra, il ilk üç gün içerisinde afet bölgesinde devlet yoktu. Yani, Ermenistan'ın Azerbaycan'a saldırmasıyla ilgili o kadar süreç içerisinde hızlı özel rapor hazırlayan Kamu Denetçiliği Kurumu, neden depremle ilgili rapor hazırlamaz? Arama ve kurtarma faaliyetlerinde hızlı ve etkin hareket edilmediği için binlerce insanımız enkaz altında can verdi. Asker can kurtarmada en kritik saatlerde sahaya çıkarılmadı. AFAD yeterince koordinasyonu sağlayamadı. Koordinasyonsuzluk yüzünden dünyanın öbür ucundakiler gördü ama hâlen Kamu Denetçiliği Kurumu bunu göremedi. Kamu kurumları en zor günde vatandaşın imdadına yetişmedi. Saraydan talimat gelmeyince kimse enkazın başına gidemedi. Kızılayın "İmdat!" çığlığı atan milletin imdadına yetişmek yerine çadır satmakla meşgul olduğunu gördük. Deprem felaketinin üzerinden kırk gün geçti hâlen çadır, barınma, seyyar tuvalet sorununu konuşuyoruz.

Kamu Denetçiliği Kurumu deprem sonrası saray rejiminin, kamu kurumlarının yol açtığı afetlerle ilgili neden yerinde inceleme yapıp özel rapor hazırlamaz? Depremde kaybolan refakatsiz ve kimsesiz kalan çocuklarla ilgili neden özel rapor hazırlamaz?

Şanlıurfa'da sel felaketini yaşadık. Tedbirsizlik ve çürümüş altyapı sistemi sonucu şu ana kadar 15 vatandaşımız yaşamını yitirdi. Hastaneler ve diğer kurumlar, apartmanlar sel sularıyla dolup taştı. Kıyak ihaleler kapsamında servet harcanan, daha birkaç ay öncesinde şov yapılarak açılışı yapılan Abide güzergâhı Şanlıurfalılara mezar oldu. Geçen yıldan ders alınmadığı için yağışların faturası Şanlıurfa'ya yine ağır oldu. Kamu Denetçiliği Kurumu Şanlıurfa'daki bu iş bilmez yönetim anlayışıyla ilgili neden özel bir rapor hazırlamaz? Kamu Denetçiliği Kurumundan ülkemizdeki aksaklıklar, yanlışlarla ilgili özel rapor hazırlamasını bekliyoruz. İnşallah 14, 15 Mayıstan sonra yani Cumhuriyet Halk Partisi ve Millet İttifakı'nın iktidarında bu özel raporların hepsi ince ince, ayrıntılı bir vaziyette hazırlanacaktır. Bu eksiklikleri derken, bu eksiklikler… AK PARTİ ve MHP Kamu Denetçiliği Kurumunda görevini yapan insanların önüne engel oldukları için yapamadılar yoksa bu eleştiriler onların şahıslarına özgü değil. Bugüne kadar insan hakları yönündeki yapılan katkı ve çalışmalarından dolayı… Ona da katılıyoruz, olumlu çalışmaları var ama bunlar yetersiz değerli arkadaşlar. Bunların bugüne kadar daha fazla olması gerekirdi.

Kamu Denetçiliği Kurumunun 2022 Yılı Raporu'nun 192'nci sayfasında "Bilim, Sanat, Kültür ve Turizm" ana başlığı altında başvurulardan bahsediliyor. 2022 yılı boyunca iktidar tarafından festivaller ve konserler yasaklandı; bununla ilgili neden bir rapor hazırlanmaz? Akademik özerklik ortadan kaldırıldığı için üniversitelerde bilim değil, yandaşlık değer görüyor; bu meselenin üzerinde durup özel rapor hazırlanması gerekmez miydi?

Kamu Denetçiliği Kurumunun 2022 Yılı Raporu'nun 16'ncı sayfasında ise kamu kurumlarının Kamu Denetçiliği Kurumunun tavsiye kararına uyum oranına yer verilmiştir. Evet, 2021 yılında yüzde 79,50 iken 2022 yılında 64,94'e düştüğünü söylüyor ve bunda da topu… "Kim uymadı?" diyor. Manisa Belediyesini emsal gösteriyorlar. Manisa Belediyesinin Kamu Denetçiliği Kurumunun kararlarına uymadığını söylüyorlar, eğer uymuş olsaydı bu oran daha yüksek olacaktı. Yani ben anlamıyorum, bu Milliyetçi Hareket Partisinin egemen olduğu belediyelerde -bu Kamu Denetçiliği Kurumu anayasal bir kurum- neden bu kararlara uyulmuyor, bunun gerekçesi nedir, belediye gelip Kamu Denetçiliği Kurumuna izah edemedi. Sayın Grup Başkan Vekilini çok seviyorum ve saygı duyuyorum, inşallah, kendileri herhâlde görüşüp bu konudaki izahatı yaparlar.

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Uyarlar, uyarlar.

MAHMUT TANAL (Devamla) – Raporun değerlendirme kısmında her ne kadar özel sebepler belirtse de bazı…

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun Sayın Tanal.

MAHMUT TANAL (Devamla) – Teşekkür ederim.

Yalnız, Ali Haydar Bey'in de iki buçuk dakika süresi vardı, onu da devretmişti tabii izninizle değerli Başkanım.

BAŞKAN – O olmuyor da sen buyur.

MAHMUT TANAL (Devamla) – Yani şimdi, sözün kısası bunların hepsi düzelebilecek mi? Bunların hepsi Millet İttifakı'nda, Kemal Kılıçdaroğlu'nun Cumhurbaşkanlığında, Cumhuriyet Halk Partisi ve Millet İttifakı'nın iktidarında düzelir.

Değerli milletvekilleri, Değerli Başkanım, Değerli Ombudsmanımız, Değerli Kamu Denetçiliği Kurumundaki arkadaşlar; bugüne kadar, 2013 yılından beri milletvekiliyim. 2013 yılından beri ben, Sayın Grup Başkan Vekilimiz Özgür Özel Bey ve diğer tüm…

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – 2011'den beri milletvekiliyiz.

MAHMUT TANAL (Devamla) – 2011'den beri milletvekiliyiz ama 2013'ten beri bu kanun olduğu için… Bugüne kadar Grup Başkan Vekillerimiz Kamu Denetçiliği Kurumuyla ilgili Mahmut Tanal'ın konuşmalarına hep söz verdiler, ben onlara öncelikle çok teşekkür ediyorum.

Şimdi, biz bugüne kadar, bu Kurumun iyileştirilmesi için hep kanun teklifleri verdik.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Tanal, bu toparlayıcı olacak.

MAHMUT TANAL (Devamla) – Toparlayacağım, özür diliyorum.

BAŞKAN – Bir dakika veriyorum, toparlayın.

Buyurun.

MAHMUT TANAL (Devamla) – Ve bugüne kadar bu kamu kurumu gerçekten güzide bir kurum. Bu Kurumun iyileştirilmesi için dedik ki: Bu verdikleri kararların bağlayıcı olması için kanun teklifi verdik, yapmadınız. "Resen hareket etmesi gerekir." dediniz, yapmadınız. Yemin metnine "'İnsan haklarına dayalı adalet anlayışı' ifadesini ekleyelim." dediniz, yapmadınız ama Kamu Denetçiliği Kurumu bu kanun tekliflerimizi destekliyordu ama ellerinden gelen bir şey yoktu. Kamu Denetçiliği Kurumuna başvurmak için menfaat şartı aranmasın, müracaat edebilsin her vatandaş dedik; onlar kabul ediyorlar ama siz kabul etmediniz. Kamu Denetçiliği Kurumuyla ilgili, çevre ombudsmanlığıyla ilgili kanun teklifi verdik; eğer bu kabul edilmiş olsaydı bu sel felaketleri yaşanmamış olacaktı, yaşanmış olsaydı bile tedbirler alınmış olacaktı yani bununla ilgili yine kurmadınız. Kamu Denetçiliği

Kurumunun dört yılda bir dönemleri var; siz milletvekilliğini beş yıla çıkardınız, onları beş yıla çıkarın dedik, o teklifi de kabul etmediniz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

MAHMUT TANAL (Devamla) – Onun için maalesef Kamu Denetçiliği Kurumu sizi ne kadar hukukun içerisine çekmeye çalıştıysa da onlar da başaramadı. İnşallah, Cumhuriyet Halk Partisinin ve Millet İttifakı'nın iktidarında devlet hukukla yaşar ve netice itibarıyla bu Kamu Denetçiliği Kurumu daha güzide bir hâle gelir ama Türkiye Eşitlik Kurumu ile Kişisel Verileri Koruma Kurumunu hiç kimse tanımıyor ve şunu söyleyeyim: Gerçekten Şeref Malkoç Beyefendi'yle farklı siyasi düşüncelerde olabiliriz ama Parlamento için aslında bir şanstır kendi şahsı ve…

BAŞKAN – Peki, Sayın Tanal, teşekkür ederiz.

MAHMUT TANAL (Devamla) – Bitiriyorum, bitiriyorum Başkanım.

BAŞKAN – Bir daha Sayın Tanal konuşurken mikrofonu açmaya gerek yok.

MAHMUT TANAL (Devamla) – Kendisi aslında…

İSMAİL TAMER (Kayseri) – Sayın Tanal, bir de Eskişehir Belediyesine söyle, o da uymadı.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Başkanım, böyle devam mı edecek?

MAHMUT TANAL (Devamla) – Değerli arkadaşlarım, şimdi benim konuşmamı dağıtıyorsunuz.

BAKİ ŞİMŞEK (Mersin) – Eskişehir, Eskişehir, Tanal.

MAHMUT TANAL (Devamla) – Ya, Eskişehir kadar başınıza taş düşsün!

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Senin de Manisa kadar taş düşsün!

MAHMUT TANAL (Devamla) – Eskişehir, Eskişehir…

BAKİ ŞİMŞEK (Mersin) – Senin kafana Manisa mesir macunu yapışsın Mahmut ağabey!

BAŞKAN – 2022 ve 2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporları Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporları üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sayın Başkanım…

Mahmut ağabey, gel…

MAHMUT TANAL (Devamla) – Teşekkür edeceğim Sayın Başkanım.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Özel.

IV.- AÇIKLAMALAR (Devam)

45.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Manisa Barosu tarafından hazırlanan, hukuk alanındaki bütün sorunları toplulaştıran rapora ilişkin açıklaması

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Sayın Başkanım, öncelikle, Mahmut Tanal, Ali Haydar Hakverdi, Sayın Özlem Zengin; bütün Komisyon hukukçular. Benim üzerimde bir yük var, Manisa Barosu dün hepimizi ziyaret etti… Ve benim de konuyla şöyle bir ilgim olsun: Hukuk 3'üncü sınıfta okuyan bir evladım da var. Hukuk alanındaki bütün sorunları toplulaştıran ilk rapor olduğu ifade ediliyor bir baro tarafından ve şu 6 başlığı söylüyorlar: CMK görevlendirme ve uygulamalarındaki sorunlar, adli yardım görevlendirme ve uygulamalarındaki sorunlar, kamu avukatlarının KVKK kapsamında yaşadığı sorunlar, avukatların yaşadığı tüm sorunlar ve çözüm önerileri, adliyelerde yaşanan genel sorunlar ve stajyer avukatlar ve mesleğe başlayan avukatların yaşadığı sorunlar.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Ve burada "mesleğe yeni başlayan avukatların sorunları" kısmı ile "kamu avukatlarının sorunları için çözüm önerileri" kısmının da özellikle altını çizmişler. Ben bu kadar çok hukukçunun ve Kamu Denetçiliği Kurumunun da görev alanına girebilecek bu kadar çok rahatsızlığın olduğu bir noktada bunları kayda geçirmek istedim.

Son sözüm şudur: Hepimizin ifade ettiği gibi 14 Mayıstan sonra yepyeni bir Türkiye olacak. Orada kamu denetçilerinin raporlarının da… Kamu denetçilerine o raporların Mecliste ele alınmasına karşı da iktidar namzedi parti olarak ve Millet İttifakı olarak bir kez daha tutanak altında söz veriyoruz.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Sayın Zengin, buyurun.

46.- Tokat Milletvekili Özlem Zengin'in, Kamu Denetçiliği Kurumuna, bugünün büyük bir ihtimalle son nöbeti olduğuna ve herkese teşekkür ettiğine ilişkin açıklaması

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Sayın Başkanım, teşekkür ederim.

Doğrusu, ben de Sayın Tanal'la ilgili mikrofon fazla diyecektim, siz bizden evvel söylemiş oldunuz.

Şimdi, tabii, şunu ifade etmek istiyorum: Ben "hukukçu" diye başlamayı çok tercih etmiyorum ama bunu söyleme ihtiyacı içerisindeyim. AK PARTİ'yle beraber, son yirmi yıl içerisinde hak arama yöntemleriyle ilgili pek çok şey yapıldı, yeni metotlar gelişti. Dünyada artık sadece yargı yoluyla hak arama meselesi az geliyor. O sebeple, daha kısa, daha süratli ve insan ruhunu, maneviyatını daha tatmin eden hak arama yolları var. İşte, bunlardan bir tanesi de Kamu Denetçiliği Kurumunun Türkiye'de kurulmasıydı; 2012 yılında kuruldu ve Sayın Başkanımız -ilk Başkanımız- Şeref Malkoç'un, kendisinin Meclis tecrübesi olması, daha evvel Grup Başkan Vekilliği yapmış olması -doğru mu hatırlıyorum- ve o kadar uzun bir süre içerisinde de hem siyaseti hem…

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Ben mikrofonsuz mu konuşayım?

BAŞKAN – Buyurun.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Bana da aynı şey oldu. Bakınız, söylediğiniz şey başınıza geliyor.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Bana söylediniz, öyle oldu.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Evet, hakikaten size söyledim.

Velhasılıkelam, bu manada, Sayın Şeref Malkoç'un hakikaten -Sayın Tanal'la da hemfikir olalım- bu Kurum açısından büyük bir şans olduğunu ben de düşünüyorum; kendisine ve birlikte çalıştığı kamu denetçisi arkadaşlarımıza, çok değerli dostlarımıza, onlara da teşekkürlerimizi sunuyoruz, arkasında büyük bir emek var ve bu Kurum çalışırken bence en önemli mesele… Adalet duygusu hepimizin içinde olan fıtri bir duygu. Adalet duygusunun herkesin içerisinde yeşermesi, o duyguyu koruması ve hak arayışının devamlılığı açısından Kurumun yaptığı çalışmalar Türkiye için bir örneklik teşkil ediyor. Bu manada 2021 ve 2022 yıllarında, bu Kamu Denetçiliği Kurumumuzun yapmış olduğu faaliyetlerin Karma Komisyon tarafından, Dilekçe Komisyonu ve İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından çalışılmış olması da çok kıymetli.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Buyurun.

ÖZLEM ZENGİN (Tokat) – Sayın Başkanımız Belma Satır Hanımefendi, bizim yine Grup Başkan Vekilimiz, milletvekili arkadaşımız uzun yıllardır; kendisine emekleri için, İsmail Tamer Beyefendi Milletvekili arkadaşımız ve diğer üyelerle birlikte her birine ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Benim kendi adıma büyük bir ihtimalle bu son nöbetimdi, öyle düşünüyorum; her bir arkadaşıma teşekkür ediyorum, görev yaptığım arkadaşıma. Bizler burada çatışabiliriz, kelimelerle karşı karşıya gelebiliriz ama benim Türkiye Büyük Millet Meclisinde bütün siyasi partilerden çok iyi dostlarım oldu bugüne kadar; o yüzden burada olmayı büyük bir şans olarak addediyorum. Türkiye'de de Türkiye Büyük Millet Meclisini değersizleştirmek adına yapılan bütün konuşmaları şiddetle reddediyorum, burası Türkiye'nin göz bebeği bir kurum, hepimizin gözü gibi bakması gereken bir değerimiz.

Bu manada, Sayın Başkanım, size de heyetinizle beraber her birinize, arkadaşlarımıza, görev yapan tüm arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum.

Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum, sağ olunuz.

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Özlem Hanım'a sessiz alkışlar CHP sıralarından.

VII.- KANUN TEKLİFLERİ İLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER (Devam)

B) KANUN TEKLİFLERİ

1.- İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve 127 Milletvekilinin Çevre Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/4895) ile Çevre Komisyonu ve İçişleri Komisyonu Raporları (S. Sayısı: 407)

BAŞKAN – 2'nci sıraya alınan, 407 sıra sayılı Kanun Teklifi'nin görüşmelerine başlıyoruz.

Komisyon? Yok.

Ertelenmiştir.

2.- Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Arasındaki Tercihli Ticaret Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4929) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (S. Sayısı: 412)

BAŞKAN – 3'üncü sırada yer alan, 412 sıra sayılı Kanun Teklifi'nin görüşmelerine başlıyoruz.

Komisyon? Yok.

Ertelenmiştir.

Bundan sonra da komisyonların bulunamayacağı anlaşıldığından, alınan karar gereğince kanun teklifleri ile komisyonlardan gelen diğer işleri sırasıyla görüşmek için 20 Mart 2023 Pazartesi günü saat 14.00'te toplanmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 20.08

DÖNEM: 27 **YASAMA YILI: 6**

74'ÜNCÜ BİRLEŞİM
16 MART 2023 PERŞEMBE
SAAT: 14.00

GRUP ÖNERİLERİ

1.- Genel Kurulun 16, 21, 22, 23, 28, 29 ve 30 Mart 2023 Salı, Çarşamba ve Perşembe günkü birleşimlerinde denetim konularının görüşülmeyerek Gündemin "Kanun Teklifleri ile Komisyonlardan Gelen Diğer İşler" kısmında yer alan işlerin görüşülmesi,

407 Sıra Sayılı Kanun Teklifinin İçtüzüğün 91 inci maddesine göre Temel Kanun olarak görüşülmesi ve birinci bölümünün 1 ila 7 nci maddelerden, ikinci bölümünün Geçici Madde 1 dahil 8 ila 13 üncü maddelerden oluşması,

önerilmiştir.

(Genel Kurulun 28.02.2023 tarihli 66'ncı Birleşiminde kabul edilmiştir.)

2.- Genel Kurulun,

Haftalık çalışma günlerinin dışında 17 ve 20 Mart 2023 Cuma ve Pazartesi günleri saat 14:00'te toplanması ve bu birleşimlerinde denetim konularının görüşülmeyerek Gündemin "Kanun Teklifleri ile Komisyonlardan Gelen Diğer İşler" kısmında bulunan işlerin görüşülmesi,

16 Mart 2023 Perşembe günkü Birleşiminde 356 Sıra Sayılı Kanun Teklifine kadar olan işlerin görüşmelerinin tamamlanmasına kadar;

17 Mart 2023 Cuma günkü Birleşiminde 406 Sıra Sayılı Meclis Araştırması Komisyonu Raporunun Gündemin "Özel Gündemde Yer Alacak İşler" kısmına alınarak görüşmelerinin bu Birleşimde yapılması, aynı Birleşiminde 326 ile 326'ya 1'inci Ek Sıra Sayılı Karma Komisyon Raporlarının görüşmelerinin tamamlanmasına kadar;

20 Mart 2023 Pazartesi günkü Birleşiminde saat 24.00'e kadar;

çalışmalarını sürdürmesi,

önerilmiştir.

(Genel Kurulun 14.03.2023 tarihli 72'nci Birleşiminde kabul edilmiştir.)

KOMİSYON TOPLANTILARI

***Deprem Araştırma Komisyonu**
16.03.2023 Perşembe - Saat:14.00

***Adalet Komisyonu**
16.03.2023 Perşembe - Saat:14.30

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ GÜNDEMİ

74'ÜNCÜ BİRLEŞİM 16 MART 2023 PERŞEMBE SAAT: 14.00

1 – BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

❄ ❄ ❄

2 – ÖZEL GÜNDEMDE YER ALACAK İŞLER

1.- **(S. Sayısı: 406)** Kahramanmaraş Milletvekili Sefer Aycan ve 20 Milletvekilinin, İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi ve 25 Milletvekilinin, Antalya Milletvekili Abdurrahman Başkan ve 20 Milletvekilinin, Konya Milletvekili Fahrettin Yokuş ve 20 Milletvekilinin, İstanbul Milletvekili Fethi Açıkel ve 20 Milletvekilinin, İstanbul Milletvekili Zeynel Emre ve 22 Milletvekilinin, Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, Ağrı Milletvekili Abdullah Koç ve 19 Milletvekilinin, İstanbul Milletvekili Erol Kaya ve 51 Milletvekilinin, Mersin Milletvekili Rıdvan Turan ve 19 Milletvekilinin, Gümüşhane Milletvekili Cihan Pektaş ve 25 Milletvekilinin, Ankara Milletvekili Yalçın Akdoğan ve 27 Milletvekilinin, Tokat Milletvekili Özlem Zengin ve 27 Milletvekilinin, İstanbul Milletvekili Rümeysa Kadak ve 24 Milletvekilinin, Kırıkkale Milletvekili Ramazan Can ve 27 Milletvekilinin, Uşak Milletvekili Mehmet Altay ve 27 Milletvekilinin, Adıyaman Milletvekili Ahmet Aydın ve 28 Milletvekilinin, Adana Milletvekili Jülide Sarıeroğlu ve 29 Milletvekilinin, İYİ Parti Grubu Adına Grup Başkanvekili Samsun Milletvekili Erhan Usta'nın, Gaziantep Milletvekili Mehmet Erdoğan ve 27 Milletvekilinin, Adana Milletvekili Mehmet Şükrü Erdinç ve 31 Milletvekilinin, Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 25 Milletvekilinin, İstanbul Milletvekili Ahmet Berat Çonkar ve 28 Milletvekilinin, İstanbul Milletvekili Tülay Kaynarca ve 27 Milletvekilinin, MHP Grubu Adına Grup Başkanvekili Sakarya Milletvekili Muhammed Levent Bülbül ve Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, HDP Grubu Adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Hakkı Saruhan Oluç ve Grup Başkanvekili Siirt Milletvekili Meral Danış Beştaş'ın, Bolu Milletvekili Fehmi Küpçü ve 25 Milletvekilinin, Hatay Milletvekili Hacı Bayram Türkoğlu ve 27 Milletvekilinin, Şanlıurfa Milletvekili Halil Özcan ve 26 milletvekilinin, Yozgat Milletvekili Yusuf Başer ve 28 Milletvekilinin; Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Anayasa'nın 98'inci, İçtüzük'ün 104 ve 105'inci Maddeleri Uyarınca Bir Meclis Araştırması Açılmasına İlişkin Önergeleri ve Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (10/1428, 2953, 3030, 3049, 3330, 3757, 4665, 4850, 5742, 5743, 5980, 5981, 5982, 5983, 5984, 5985, 5986, 5987, 5988, 5989, 5990, 5991, 5992, 5993, 5994, 5995, 5996, 5997, 5998, 5999) (Dağıtılma tarihi: 24.02.2023) **(Görüşme günü: 17.03.2023)**

3 – SEÇİM

❄ ❄ ❄

4 – OYLAMASI YAPILACAK İŞLER

❄ ❄ ❄

5 – Meclis Soruşturması Raporları

❊ ❊ ❊

6 – Genel Görüşme ve Meclis Araştırması Yapılmasına Dair Öngörüşmeler

❊ ❊ ❊

1.- **(S. Sayısı: 407)** İstanbul Milletvekili Mustafa Demir ve 127 Milletvekilinin Çevre Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/4895) ile Çevre Komisyonu ve İçişleri Komisyonu Raporları (Dağıtma tarihi: 14.02.2023) **(**) (X)**

2.- **(S. Sayısı: 326 ve 326'ya 1'inci Ek)** 2022 ve 2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporları Hakkında Dilekçe Komisyonu İle İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporları (5/10, 5/9) (Dağıtma tarihleri: 13.04.2022 ve 14.03.2023)

3.- **(S. Sayısı: 412)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Arasındaki Tercihli Ticaret Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4929) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 10.03.2023) **(X)**

4.- **(S. Sayısı: 411)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti ile Gürcistan Arasındaki Serbest Ticaret Anlaşmasının Karşılıklı Tarım Tavizlerine İlişkin Protokol I'ini Tadil Eden 1/2022 Sayılı Türkiye-Gürcistan Ortak Komitesi Kararı ve Anlaşmanın III Nolu Protokolünün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4818) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 10.03.2023) **(X)**

5.- **(S. Sayısı: 375)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Milletlerarası Finansman Kurumu Ana Anlaşmasının Tadil Edilmesine İlişkin 16/4/2020 Tarihli ve 273 Sayılı "Guvernörler Kurulu Kararı"nın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna ve Milletlerarası Finansman Kurumuna Katılmak İçin Hükümete Salâhiyet Verilmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi (2/3746) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.12.2022) **(X)**

6.- **(S. Sayısı: 398)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Sürücü Belgelerinin Karşılıklı Olarak Tanınması ve Değişimine İlişkin Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İtalyan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4766) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 25.01.2023) **(X)**

7.- **(S. Sayısı: 399)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Dünya Ticaret Örgütünü Kuran Marakeş Anlaşmasını Tadil Eden Protokol ve Protokolün Eki Balıkçılık Sübvansiyonları Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4856) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 25.01.2023) **(X)**

8.- **(S. Sayısı: 376)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Nijerya Federal Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığı ile Vergiden Kaçınmaya Engel Olma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4647) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.12.2022) **(X)**

9.- **(S. Sayısı: 378)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Senegal Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması ve Eki Protokolün Anlaşmada Değişiklik Yapılmasına Dair Notalarla Birlikte Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4692) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.12.2022) **(X)**

10.- **(S. Sayısı: 377)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sri Lanka Demokratik Sosyalist Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığı ile Vergiden Kaçınmaya Engel Olma Anlaşması ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4689) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.12.2022) **(X)**

(**) İçtüzüğün 91'inci maddesine göre Temel Kanun olarak görüşülmesi kabul edilmiştir.
(X) Açık oylamaya tâbi işleri gösterir.

11.- **(S. Sayısı: 379)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kamboçya Krallığı Hükümeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşmasının Notalarla Birlikte Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4704) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.12.2022) **(X)**

12.- **(S. Sayısı: 334)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Küba Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Denizcilik Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3536) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 21.04.2022) **(X)**

13.- **(S. Sayısı: 356)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Uluslararası Telekomünikasyon Birliği Kuruluş Yasası ve Sözleşmesinde Değişiklik Yapan Guadalajara Tam Yetkili Temsilciler Konferansı Sonuç Belgelerinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2400) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 17.10.2022) **(X)**

14.- **(S. Sayısı: 357)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Avrupa Haberleşme Ofisi (ECO) Kuruluş Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3410) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 17.10.2022) **(X)**

15.- **(S. Sayısı: 358)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Hükümetlerarası Kuru Limanlar Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3540) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 17.10.2022) **(X)**

16.- **(S. Sayısı: 359)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Spitsbergen ile İlgili Olarak 9 Şubat 1920 Tarihinde Paris'te İmzalanan Antlaşmaya Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4511) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 17.10.2022) **(X)**

17.- **(S. Sayısı: 374)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu Arasında Sürücü Belgelerinin Karşılıklı Olarak Tanınması ve Değiştirilmesine İlişkin Anlaşma ve Anlaşmada Değişiklik Yapılmasına Dair Notaların Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4244) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.12.2022) **(X)**

18.- **(S. Sayısı: 383)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Angola Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gümrük Konularında Karşılıklı İdari Yardım Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4705) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 29.12.2022) **(X)**

19.- **(S. Sayısı: 386)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3445) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 29.12.2022) **(X)**

20.- **(S. Sayısı: 390)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sierra Leone Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığı ile Vergiden Kaçınmaya Engel Olma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3909) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 29.12.2022) **(X)**

21.- **(S. Sayısı: 391)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti ile Kongo Demokratik Cumhuriyeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığı ile Vergiden Kaçınmaya Engel Olma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4691) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 29.12.2022)

22.- **(S. Sayısı: 397)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ulusal Sürücü Belgelerinin/ Sürüş Ehliyetlerinin Karşılıklı Olarak Tanınması ve Değişimi Anlaşmasında Değişiklik Yapılmasına Dair Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4690) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 25.01.2023) **(X)**

23.- **(S. Sayısı: 400)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Denizcilik Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3543) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 25.01.2023) **(X)**

24.- **(S. Sayısı: 401)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Lesotho Krallığı Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3718) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 25.01.2023) **(X)**

25.- **(S. Sayısı: 402)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında 14 Ekim 1994 Tarihinde İmzalanan Hava Hizmetleri Anlaşmasını Tadil Eden Protokolün Notalarla Birlikte Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4097) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 25.01.2023) **(X)**

26.- **(S. Sayısı: 73)** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Moldova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Diplomatik Misyon ve Konsolosluk Mensuplarının Bakmakla Yükümlü Oldukları Kişilerin Kazanç Getirici Bir İşte Çalışmaları Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1774) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 31.05.2019) **(X)**

27.- **(S. Sayısı: 245)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Moldova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Notalarla Birlikte Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3053) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 18.12.2020) **(X)**

28.- **(S. Sayısı: 114)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Genelkurmay Başkanlığı ile Moldova Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı Arasında Askerî Eğitim İş Birliği Tamamlayıcı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2021) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 18.10.2019) **(X)**

29.- **(S. Sayısı: 373)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Moldova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kolluk Personelinin Güvenlik Alanında Eğitim ve Öğretimine İlişkin İş Birliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2984) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.12.2022) **(X)**

30.- **(S. Sayısı: 371)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Türkmenistan Hükümeti Arasında Ortak Türkmen-Türk Genel Eğitim Okuluna İlişkin Mutabakat Zaptının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4243) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.12.2022) **(X)**

31.- **(S. Sayısı: 127)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un İslam İşbirliği Teşkilatı Polis İşbirliği ve Koordinasyon Merkezi Tüzüğünün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2034) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 06.11.2019) **(X)**

32.- **(S. Sayısı: 332)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Ruanda Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ticaret ve Ekonomik İş Birliği Anlaşmasının Notalarla Birlikte Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2783) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 21.04.2022) **(X)**

33.- **(S. Sayısı: 169)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Filistin Devleti Hükümeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma ve Anlaşmada Değişiklik Yapılmasına Dair Notaların Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2370) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 03.02.2020) **(X)**

34.- **(S. Sayısı: 154)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti ve Sudan Cumhuriyeti Arasında Ticaret ve Ekonomik Ortaklık Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna ve Anlaşmanın Eklerine İlişkin Değişikliklerin Cumhurbaşkanınca Doğrudan Onaylanmasına Dair Yetki Verilmesine İlişkin Kanun Teklifi (2/2278) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 19.12.2019) **(X)**

35.- **(S. Sayısı: 183)** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Svaziland Krallığı Hükümeti Arasında Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1781) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 25.02.2020) **(X)**

36.- **(S. Sayısı: 309)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Bosna Hersek Bakanlar Konseyi Arasında Altyapı ve İnşaat Projelerinde İş Birliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3706) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 01.03.2022) **(X)**

37.- **(S. Sayısı: 178)** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı İzmir Milletvekili Binali Yıldırım'ın Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Uganda Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Savunma Sanayi İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1458) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 25.02.2020) **(X)**

38.- **(S. Sayısı: 291)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile Sırbistan Cumhuriyeti Hükûmeti Arasında Askerî Çerçeve Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2663) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 21.12.2021) **(X)**

39.- **(S. Sayısı: 172)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Katar Devleti Hükümeti Arasında Gümrük Konularında İş Birliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2498) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 03.02.2020) **(X)**

40.- **(S. Sayısı: 98)** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Katar Devleti Hükümeti Arasında Cezaî Konularda Adlî Yardımlaşma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1794) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 12.07.2019) **(X)**

41.- **(S. Sayısı: 26)** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı İzmir Milletvekili Binali Yıldırım'ın Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Mali Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Güvenlik İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1194) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 26.11.2018) **(X)**

42.- **(S. Sayısı: 136)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında İşgücü Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2023) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 22.11.2019) **(X)**

43.- **(S. Sayısı: 95)** İzmir Milletvekili Binali Yıldırım'ın Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Pakistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hükümlülerin Nakli Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1593) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 12.07.2019) **(X)**

44.- **(S. Sayısı: 153)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Diplomatik Misyon ve Konsolosluk Mensuplarının Bakmakla Yükümlü Oldukları Kişilerin Kazanç Getirici Bir İşte Çalışmalarına Dair Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2025) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 19.12.2019) **(X)**

45.- **(S. Sayısı: 70)** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı İzmir Milletvekili Binali Yıldırım'ın Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Macaristan Hükümeti Arasında Savunma Sanayinde Gizlilik Dereceli Bilgilerin Karşılıklı Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1548) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 31.05.2019) **(X)**

46.- **(S. Sayısı: 74)** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Estonya Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Diplomatik Misyon ve Konsolosluk Mensuplarının Bakmakla Yükümlü Oldukları Kişilerin Kazanç Getirici Bir İşte Çalışmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1777) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 31.05.2019) **(X)**

47.- **(S. Sayısı: 86)** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Hindistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Diplomatik Misyon veya Konsolosluk Mensuplarının Aile Üyelerinin Kazanç Getirici Bir İşte Çalışmalarına Dair Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna İlişkin Kanun Teklifi (2/1772) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.06.2019) **(X)**

48.- **(S. Sayısı: 148)** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı İzmir Milletvekili Binali Yıldırım'ın Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Somali Federal Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kültür Merkezlerinin Kuruluşu, İşleyişi ve Faaliyetleri Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1545) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 19.12.2019) **(X)**

49.- **(S. Sayısı: 152)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Tayland Krallığı Hükümeti Arasında Hükümlülerin Nakli Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1949) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 19.12.2019) **(X)**

50.- **(S. Sayısı: 179)** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı İzmir Milletvekili Binali Yıldırım'ın Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sudan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Savunma Sanayi İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1532) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 25.02.2020) **(X)**

51.- **(S. Sayısı: 202)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Özel Sektörün Geliştirilmesi İslami Kurumu Kurucu Anlaşmanın 26 ncı ve 31 inci Maddelerinin Tadiline İlişkin Olarak Özel Sektörün Geliştirilmesi İslami Kurumunun 17 nci Genel Kurul Toplantısında Kabul Edilen 18/5/2017 Tarihli ve GA17/7/438 Sayılı Kararının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1912) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 08.04.2020) **(X)**

52.- **(S. Sayısı: 206)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Uluslararası Ticaret Finansmanı İslami Kurumu Kurucu Anlaşmasının 25. Maddesinin Tadiline İlişkin Olarak Uluslararası Ticaret Finansmanı İslami Kurumunun 12. Genel Kurul Toplantısında Kabul Edilen 18/5/2017 Tarihli ve GA12/6-438 Sayılı Kararın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1897) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 08.04.2020) **(X)**

53.- **(S. Sayısı: 208)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Myanmar Birliği Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2033) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 10.04.2020) **(X)**

54.- **(S. Sayısı: 209)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Nijer Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2225) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 10.04.2020) **(X)**

55.- **(S. Sayısı: 211)** İzmir Milletvekili Binali Yıldırım'ın Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Somali Federal Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Elektrik Alanında İşbirliğine İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1586) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 10.04.2020) **(X)**

56.- **(S. Sayısı: 165)** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı İzmir Milletvekili Binali Yıldırım'ın Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile TANAP Doğalgaz İletim Anonim Şirketi Arasında "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile TANAP Doğalgaz İletim Anonim Şirketi Arasında Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Sistemi Hakkında Ev Sahibi Hükümet Anlaşması" Hakkında Değişikliğin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1246) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 30.01.2020) **(X)**

57.- **(S. Sayısı: 257)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansının Özbekistan Cumhuriyeti'ndeki Faaliyeti Hakkında Anlaşmanın Notalarla Birlikte Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3057) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 19.04.2021) **(X)**

58.- **(S. Sayısı: 290)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunmasına İlişkin Kanun Teklifi (2/2058) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 21.12.2021) **(X)**

59.- **(S. Sayısı: 72)** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Belarus Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uluslararası Kombine Yük Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1773) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 31.05.2019) **(X)**

60.- **(S. Sayısı: 75)** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Belarus Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Nükleer Enerjinin Barışçıl Amaçlı Kullanımı İçin İşbirliği Anlaşması ile Anlaşmada Değişiklik Yapılmasına Dair Notaların Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1778) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 31.05.2019) **(X)**

61.- **(S. Sayısı: 307)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Özbekistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Savunma Sanayii Alanında İş Birliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3981) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 01.03.2022) **(X)**

62.- **(S. Sayısı: 329)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Suçla Mücadelede İş Birliği Konulu Anlaşma ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Suçla Mücadelede İş Birliği Konulu Anlaşma'da Yapılan Değişikler ve İlavelere İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4159) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 21.04.2022) **(X)**

63.- **(S. Sayısı: 330)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kolluk Eğitimi İş Birliği Protokolü ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kolluk Eğitimi İş Birliği Protokolü'nde Yapılan Değişiklikler ve İlaveler ile İlgili Ek Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4160) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 21.04.2022) **(X)**

64.- **(S. Sayısı: 331)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı ve Kuveyt Devleti Milli Muhafız Komutanlığı Personelinin Eğitim ve Öğretimi Alanında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kuveyt Devleti Hükümeti Arasında İş Birliği Protokolünün Notalarla Birlikte Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4292) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 21.04.2022) **(X)**

65.- **(S. Sayısı: 333)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Gambiya Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kalkınma İş Birliği Anlaşmasının Notalarla Birlikte Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2705) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 21.04.2022) **(X)**

66.- **(S. Sayısı: 347)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Güvenlik İş Birliği Anlaşmasını Değiştiren Ek Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4335) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 01.10.2022) **(X)**

67.- **(S. Sayısı: 348)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Namibya Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kalkınma İş Birliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3542) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 01.10.2022) **(X)**

68.- **(S. Sayısı: 349)** İzmir Milletvekili Binali Yıldırım'ın Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Uganda Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kalkınma İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1584) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 01.10.2022) **(X)**

69.- **(S. Sayısı: 350)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Nijerya Federal Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Savunma Sanayi İş Birliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4293) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 01.10.2022)

70.- **(S. Sayısı: 351)** Diyarbakır Milletvekili Salihe Aydeniz'in Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi (3/912) ile Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (Dağıtma tarihi: 01.10.2022)

71.- **(S. Sayısı: 352)** Diyarbakır Milletvekili Salihe Aydeniz'in Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi (3/1368) ile Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (Dağıtma tarihi: 01.10.2022)

72.- **(S. Sayısı: 353)** Diyarbakır Milletvekili Salihe Aydeniz'in Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi (3/1422) ile Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (Dağıtma tarihi: 01.10.2022)

73.- **(S. Sayısı: 354)** Diyarbakır Milletvekili Salihe Aydeniz'in Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi (3/1693) ile Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (Dağıtma tarihi: 01.10.2022)

74.- **(S. Sayısı: 355)** Diyarbakır Milletvekili Salihe Aydeniz'in Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi (3/1965) ile Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (Dağıtma tarihi: 01.10.2022)

75.- **(S. Sayısı: 360)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Hükümetlerarası Kalkınma Otoritesi (IGAD) Arasında Mutabakat Zaptının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2818) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 17.10.2022) **(X)**

76.- **(S. Sayısı: 372)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uluslararası Kombine Yük Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4649) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.12.2022) **(X)**

77.- **(S. Sayısı: 382)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kongo Demokratik Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4291) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 29.12.2022) **(X)**

78.- **(S. Sayısı: 384)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Savunma Sanayi İş Birliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/2030) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 29.12.2022) **(X)**

79.- **(S. Sayısı: 385)** Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Panama Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Denizcilik Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/1776) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 29.12.2022) **(X)**

80.- **(S. Sayısı: 387)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Askerî Çerçeve Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4324) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 29.12.2022) **(X)**

81.- **(S. Sayısı: 388)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile Çad Cumhuriyeti Hükûmeti Arasında Askerî İş Birliği Çerçeve Anlaşmasının Notalarla Birlikte Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4438) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 29.12.2022) **(X)**

82.- **(S. Sayısı: 389)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Hükûmeti Arasında Askerî Çerçeve Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4512) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 29.12.2022) **(X)**

83.- **(S. Sayısı: 408)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop; Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli; Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanı Sivas Milletvekili İsmet Yılmaz ve Grup Başkanvekilleri Tokat Milletvekili Özlem Zengin, Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş, Çanakkale Milletvekili Bülent Turan, Çankırı Milletvekili Muhammet Emin Akbaşoğlu, Bartın Milletvekili Yılmaz Tunç; Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekilleri Manisa Milletvekili Erkan Akçay, Sakarya Milletvekili Muhammed Levent Bülbül; Büyük Birlik Partisi Genel Başkanı Ankara Milletvekili Mustafa Destici ile 325 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/4779) ve Anayasa Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 23.02.2023)

84.- **(S. Sayısı: 409)** Kocaeli Milletvekili Lütfü Türkkan'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi (3/1734) ile Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (Dağıtma tarihi: 07.03.2023)

85.- **(S. Sayısı: 410)** Mersin Milletvekili Ali Mahir Başarır'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi (3/2167) ile Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (Dağıtma tarihi: 07.03.2023)

86.- **(S. Sayısı: 414)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Romanya Hükümeti Arasında Uygun Görülen Alanlarda Gerçekleştirilecek Projelerin Finansmanı Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4738) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.03.2023) **(X)**

87.- **(S. Sayısı: 415)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Filistin Devleti Hükümeti Arasında Kolluk Eğitimi İş Birliği Mutabakat Zaptının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4737) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.03.2023) **(X)**

88.- **(S. Sayısı: 416)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Filistin Devleti Hükümeti Arasında Ulusal Sürücü Belgelerinin Karşılıklı Tanınması ve Değişimine İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4739) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.03.2023) **(X)**

89.- **(S. Sayısı: 417)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Kongo Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3720) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.03.2023) **(X)**

90.- **(S. Sayısı: 418)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Ekvator Ginesi Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/3954) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.03.2023) **(X)**

91.- **(S. Sayısı: 419)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Paraguay Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşması ile Anlaşmada Değişiklik Yapılmasına Dair Notaların Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4910) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.03.2023) **(X)**

92.- **(S. Sayısı: 420)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyinin Kurulmasına İlişkin Nahçıvan Anlaşmasında Değişiklik Yapılmasına Dair Protokol'ün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4909) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.03.2023) **(X)**

93.- **(S. Sayısı: 421)** Tekirdağ Milletvekili Mustafa Şentop'un Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Türkiye ve Cezayir'de Kültür Merkezleri Açılmasına ve Faaliyetine İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Teklifi (2/4912) ve Dışişleri Komisyonu Raporu (Dağıtma tarihi: 14.03.2023) **(X)**

94.- **(S. Sayısı: 423)** 120 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Yargı Alanında Alınan Tedbirlere İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (1/287) ile İçtüzük'ün 128'inci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınmasına İlişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Tezkeresi (Dağıtma tarihi: 16.03.2023)

95.- **(S. Sayısı: 424)** 121 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Sağlık Alanında Alınan Tedbirlere İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (1/288) ile İçtüzük'ün 128'inci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınmasına İlişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Tezkeresi (Dağıtma tarihi: 16.03.2023)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ	YASAMA YILI
27	6

SIRA SAYISI: 406

YAŞLILARIN HAYATIN ÇEŞİTLİ ALANLARINDA YAŞADIKLARI SORUNLARIN ARAŞTIRILARAK ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU RAPORU

ŞUBAT 2023

Not: Bu Sıra Sayısına; elektronik ortamda
https://www.tbmm.gov.tr/yasama/komisyon-raporlari
internet adresindeki sorgu sayfası üzerinden erişilebilmektedir.

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER i
TABLOLAR LİSTESİ iv
ŞEKİLLER LİSTESİ v
KISALTMALAR vi
KOMİSYON BAŞKANININ SUNUŞU 1
ÖNERGE METİNLERİ 8
TAKDİM YAZISI 111

KOMİSYONUN KURULUŞU VE ÇALIŞMALARI

A. MECLİS ARAŞTIRMASI ÖNERGELERİNİN KONUSU VE ÖZETİ 112
B. KOMİSYONUN KURULUŞU, GÖREV SÜRESİ VE KOMİSYON ÜYELERİ 114
C. KOMİSYON ÇALIŞMA SÜRECİ HAKKINDA USUL VE ESASLAR 117
D. KOMİSYON ÇALIŞMALARI SÜRECİ 118
D.1. Komisyonda Yapılan Toplantıların Konusu, Bilgi Alınanlar ve Tutanaklar 118
D.1.1. 01.06.2022 Tarihli Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip Seçimi 118
D.1.2. 08.06.2022 Tarihli 1. Toplantı 118
D.1.3. 09.06.2022 Tarihli 2. Toplantı 119
D.1.4. 16.06.2022 Tarihli 3. Toplantı 119
D.1.5. 22.06.2022 Tarihli 4. Toplantı 120
D.1.6. 29.06.2022 Tarihli 5. Toplantı 120
D.1.7. 05.10.2022 Tarihli 6. Toplantı 120
D.1.8. 12.10.2022 Tarihli 7. Toplantı 121
D.1.9. 19.10.2022 Tarihli 8. Toplantı 121
D.2. Çalışma Ziyaretleri, Yerinde İncelemeler ve Diğer Faaliyetler 122
D.2.1. 21-22.10.2022 Tarihli Kocaeli, Bursa ve İstanbul Çalışma Ziyareti 122
D.2.2. 03.11.2022 Tarihli Ankara Çalışma Ziyareti 124
D.2.3. 24.11.2022 Tarihli Ankara Çalışma Ziyareti 125
D.2.4. 30.11.2022-03.12.2022 Tarihli Almanya Çalışma Ziyareti 127
D.2.5. 06.12.2022 Tarihli Uluslararası Yaşlı Refahı Çalıştayı 134
E. KOMİSYONDA GÖREVLENDİRİLENLERİN LİSTESİ 145
F. KOMİSYONA SUNULAN RAPORLAR VE BELGELER 147

I
GİRİŞ

II
DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜM VE YAŞLI NÜFUS

2.1. DÜNYADA DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜM VE YAŞLI NÜFUS 167
2.1.1. Uluslararası Belgelerde Yaşlı Nüfus 173
2.1.2. Uluslararası Hukukta Yaşlı Hakları ve İlgili Düzenlemeler 177
2.1.3. Yaşlılara İlişkin Genel Hükümler İçeren Sözleşmeler 178
2.1.3.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 178
2.1.3.2. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme 178
2.1.3.3. Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkında Sözleşme 179
2.1.3.4. Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi 179
2.1.4. Yaşlılara İlişkin Özel Hükümler İçeren Sözleşmeler 179
2.1.4.1. Avrupa Sosyal Şartı 179
2.1.4.2. Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi 180
2.2. TÜRKİYE'DE DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜM VE YAŞLI NÜFUS 180
2.2.1. Türkiye'de Yaşlı Nüfus ve Göç 188

III
TÜRKİYE'DE
YAŞLILARA YÖNELİK POLİTİKALAR VE HİZMETLER

3.1. YAŞLI HAKLARI 193

3.1.1. 1982 Tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda Yaşlılara Yönelik Düzenlemeler 193
3.1.2. Kanunlarda ve Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Yaşlılara Yönelik Düzenlemeler 194
3.1.2.1. 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (10.07.1976 tarih, 15642 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun) 194
3.1.2.2. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu (27.05.1983 tarihli, 18059 sayılı RG'de yayımlanmış kanun) 195
3.1.2.3. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (08.12.2001 tarihli, 24607 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun) 196
3.1.2.4. 4857 sayılı İş Kanunu (10.06.2003 tarihli, 25134 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun) 197
3.1.2.5. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (23.07.2004 tarihli, 25531 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun) 197
3.1.2.6. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (12.10.2004 tarihli, 25611 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun) ... 198
3.1.2.7. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (17.12.2004 tarihli, 25673 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun) 200
3.1.2.8. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (29.12.2004 tarihli, 25685 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun) 201
3.1.2.9. 5393 sayılı Belediye Kanunu (13.07.2005 tarihli, 25874 sayılı RG'de yayımlanan Kanun)..... 201
3.1.2.10. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (04.02.2011 tarihli, 27836 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun) 202
3.1.2.11.6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu (20.04.2016 tarihli, 29690 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun)..... 203
3.1.2.12. 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (10.07.2018 tarih, 30474 sayılı RG'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi) 203
3.1.2.13. 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (10.06.2020 tarih, 31151 sayılı RG'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi) 204
3.1.3. Yönetmeliklerde Yaşlılara Yönelik Düzenlemeler 205
3.2. SAĞLIK HİZMETLERİ 206
3.2.1. Yaşlılara Yönelik Uluslararası ve Ulusal Sağlık Politika Çerçevesi 206
3.2.1.1. Birleşmiş Milletler (BM) Sağlıklı Yaşlanma On Yılı 207
3.2.1.2. Küresel Yaşlanma ve Sağlık Strateji ve Eylem Planı 2016-2020 207
3.2.1.3. Onuncu Kalkınma Planı: Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu 207
3.2.1.4. On Birinci Kalkınma Planı: Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu 207
3.2.1.5. Sağlık Bakanlığı Stratejik Planı (2019-2023) 208
3.2.1.6. Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı (2021-2026) 208
3.2.1.7. Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri 210
3.2.1.8. İkinci Basamak Sağlık Hizmetleri 212
3.2.1.9. E-Sağlık Hizmetleri 214
3.2.1.10. Geriatri Hizmetleri 215
3.3. SOSYAL KORUMA, SOSYAL HİZMETLER VE BAKIM HİZMETLERİ 215
3.3.1. Erişilebilirlik 222
3.3.2. Hayat Boyu Öğrenme 224
3.4. ÇALIŞMA YAŞAMI: YAŞLI İŞ GÜCÜ VE İSTİHDAM 227
3.4.1. Sosyal Güvenlik 228
3.5. YEREL YÖNETİMLER TARAFINDAN SUNULAN HİZMETLER 231
3.6. SİVİL TOPLUM VE ÖZEL KURULUŞLAR TARAFINDAN SUNULAN HİZMETLER 236
3.7. ÜNİVERSİTE YAŞLILIK ÇALIŞMALARI UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZLERİ 238
3.8. MANEVİ REHBERLİK VE DANIŞMANLIK HİZMETLERİ 239
3.9. AFETLER, ACİL VE OLAĞANÜSTÜ DURUMLARDA SUNULAN HİZMETLER 241

IV
YAŞLILARIN HAYATIN ÇEŞİTLİ ALANLARINDA YAŞADIKLARI VE YAŞAMALARI MUHTEMEL SORUNLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. SAĞLIK ALANINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME 245
4.1.1. Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma 247
4.1.2. Sağlık Okuryazarlığı 248
4.1.3. Sağlık Hizmetleri ve Erişilebilirlik 248
4.1.4. Hastalıklara Göre Sağlık Hizmeti Kullanımı 251
4.1.5. Palyatif Bakım 254
4.1.6. Geriatri Hizmeti 255
4.1.7. Yaşlılık Döneminde Sık Görülen Hastalıklar ve Geriatrik Sendromlar 256
4.1.7.1. Hastalıklar 256

4.1.7.2.Geriatrik Sendromlar ... 258
4.2. SOSYO-KÜLTÜREL ALANA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME ... 260
4.2.1. Sosyal ve Kültürel Durum ... 260
4.2.2. Topluma Katılım, Gönüllülük ve Kuşaklar Arası Dayanışma ... 262
4.2.3. Hayat Boyu Öğrenme ... 264
4.2.4. Manevi Boyut ... 266
4.3. EKONOMİK ALANA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME ... 267
4.3.1. Gelir ve Yoksulluk ... 271
4.3.2. Çalışma Yaşamı ve Gümüş Ekonomi ... 272
4.3.3. Çalışma Yaşamında Yaş Ayrımcılığı ... 276
4.3.4. Bakım Ekonomisi ... 277
4.3.4.1. Uzun Dönemli Bakım ve Kapsamı ... 278
4.3.4.2. Formal ve İnformal Bakım ... 279
4.3.4.3. Uzun Dönemli Bakım Talebi ve Sistemi ... 279
4.3.4.4. Uzun Dönemli Bakım Hizmetlerinin Finansmanı ... 280
4.3.4.5. Uzun Dönemli Bakım Hizmetlerinin Kamusal Finansmanında Uluslararası Örnekler ... 285
4.3.4.6. Türkiye'de Uzun Dönemli Bakım Hizmetleri ... 291
4.3.5. İleri Yaş Bakım ve Sağlık Turizmi ... 297
4.3.6. Yaşlılar İçin Üretim ve Yaşlı Tüketiciler ... 300
4.4. BAKIM HİZMETLERİ VE İYİLİK HALİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME ... 303
4.4.1. Bakım Hizmetleri ... 303
4.4.1.1. Sosyal Bakım ... 303
4.4.1.2. Sağlık Bakımı ... 303
4.4.2. Kurumsal Bakım Modelleri ... 304
4.4.3. Evde Bakım ... 305
4.4.3.1. Evde Bakım Hizmeti ... 306
4.4.4. Yerinde Yaşlanma ve Bakım Veren Aile Üyelerinin Güçlendirilmesi ... 308
4.4.5. Diğer Bakım Modelleri ... 311
4.4.6. Nitelikli Personel, Bakım Kalite Standartları ve Kapasite Geliştirme ... 312
4.5. YAŞLI HAKLARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME ... 314
4.5.1.Yaşlı Ayrımcılığı ... 314
4.5.2. Yaşlıya Yönelik İhmal, Kötü Muamele ve Şiddet ... 316
4.5.2.1. Yaşlı İhmali ... 317
4.5.2.2. Yaşlıya Yönelik Kötü Muamele ve Şiddet ... 317
4.5.2.2.1. Yaşlıya Yönelik Kötü Muamele ve Şiddet Türleri ... 318
4.6. OLAĞANÜSTÜ DURUMLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME ... 319
4.6.1. Afet ve Acil Durumlar ... 319
4.6.2. Salgın Dönemleri ... 323
4.7. KENTSEL MEKANDA ERİŞİLEBİLİRLİK, ULAŞIM VE ÇEVRE KALİTESİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME ... 324
4.8. DİJİTAL OKURYAZARLIK VE GERONTEKNOLOJİ ... 342
4.9. YAŞLILIK DÖNEMİ ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME FAALİYETLERİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME ... 349

V
YAŞLILARIN YAŞADIKLARI SORUNLARA İLİŞKİN ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERE YÖNELİK ÖNERİLER

5.1. Aktif ve Sağlıklı Yaşlanmaya Yönelik Önerilerin Kapsamı ... 355
5.2. Komisyonun Tespit ve Önerileri ... 363

RAPORA İLİŞKİN KARAR İMZA CETVELİ ... 406
RAPORA EK GÖRÜŞLER VE MUHALEFET ŞERHLERİ ... 407
SON NOTLAR ... 450

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Yaşlı Nüfus Oranı En Yüksek 20 Ülke ve Türkiye'ye İlişkin Yaşlı Nüfus İstatistikleri 170
Tablo 2. Bölgelerin 2019 ve 2050 Yıllarındaki Yaşlı Nüfusu 171
Tablo 3. Bölgelere Göre Doğuşta Beklenen Yaşam Süreleri 172
Tablo 4. Türkiye'nin Yaş Gruplarına Göre Nüfus Projeksiyonu 185
Tablo 5. İl/İlçe Merkezi ve Belde/Köylere Göre Yaşlı Nüfus ve Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı, 2008-2021 187
Tablo 6. Yasal Medeni Durum ve Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfus ve Oranı, 2021 188
Tablo 7. Yaşlı Bireylerin Cinsiyete ve Yaş Grubuna Göre Evlenme ve Boşanmaları 188
Tablo 8. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Göç Eden Yaşlı Nüfus, 2019 189
Tablo 9. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına Bağlı Huzurevi Sayısı, Kapasitesi ve Huzurevlerinde Kalan Yaşlı Birey Sayısının Yıllara Göre Dağılımı 216
Tablo 10. Kamu, Özel, Diğer Kamu Kuruluşlarına Ait Huzurevleri Sayısı, Kapasiteleri ve Bakım Alan Yaşlı Sayısı 217
Tablo 11. Yaşlı Maaşı Alan Kişilerin ve Ayrılan Kaynak Miktarının Yıllara Göre Dağılımı 219
Tablo 12. Evde Bakım Yardımından Yararlanan Engelli Sayısı ve Ödeme Miktarının Yıllara Göre Dağılımı 220
Tablo 13. Yıllara Göre Ücretsiz Seyahat Kapsamında Yapılan Gelir Desteği Ödemeleri 223
Tablo 14. Açık Öğretim Okulları 2021-2022 Eğitim ve Öğretim Yılı 45 Yaş Üstü Öğrencilerinin Cinsiyet ve Okul Bazlı Dağılımları 226
Tablo 15. Türkiye'de Belediyeler Tarafından Yaşlılara Sunulan Hizmetler, Son 1 Yıl İçerisinde Yararlanan Yaşlı Sayısı 235
Tablo 16. Türkiye'de Belediyeler Tarafından Son 1 Yıl İçerisinde Yaşlılara Yapılan Nakdi Yardımlar 236
Tablo 17. Seçilmiş Ölüm Nedeni ve Cinsiyete Göre Yaşlı Ölümleri, 2018, 2019 246
Tablo 18. Yıllara ve Kurum Türlerine Göre Toplam Hekime Müracaat Sayısı, Tüm Sektörler 249
Tablo 19. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre, Son 12 Ayda Hipertansiyon, KDH, Diyabet, Kanser, Kronik Obstrüktif Solunum Yolu Hastalığı veya Astım İçin Hastaneye Başvurma Sıklığı Yüzdesi, 2017 252
Tablo 20. Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfusun Yoksulluk Oranı, 2017-2021 268
Tablo 21. Fert Gelir Türü ve Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfusun Gelir Dağılımı, 2019-2021 269
Tablo 22. 65 Yaş ve Üstü Aylık ve Gelir Alanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı 270
Tablo 23. Tablo 23. Yaş Bağımlılık Oranı 271
Tablo 24. Yıllara Göre Sağlık Turizmi Verileri: Ziyaretçi Sayısı ve Gelir 300
Tablo 25. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yaşlı Bakım Kuruluşlarında Görev Yapan Personelin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı 312
Tablo 26. Türkiye'de İnternet Kullanan Yaşlı Bireylerin Oranı 343

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Kapsamında Yaşlı Nüfusun Potansiyelinden Yararlanma Alanları 156
Şekil 2. Yaşlı Birey ve İçinde Yaşadığı Çevre: Ekolojik Yaklaşım 158
Şekil 3. Komisyon Çalışma Yöntemi ve Süreci 163
Şekil 4. Dünya Nüfusunda Yaş Gruplarının Yıllara Göre Dağılımı 169
Şekil 5. Bölgelerin 2019 ve 2050 Yıllarındaki Yaşlı Nüfus Oranları 171
Şekil 6. 2019 ve 2050 Yıllarında Yaşlı Bağımlılık Oranı En Yüksek 10 Ülke 173
Şekil 7. Birleşmiş Milletler Yaşlanma Açık Uçlu Çalışma Grubu Gündemleri 177
Şekil 8. Türkiye'nin Dünyada Yaşlı Nüfus Oranı En Yüksek ve En Düşük 10 Ülkeye Göre Durumu 182
Şekil 9. Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyesi Ülkelere Göre Yaşlı Nüfus Oranı 182
Şekil 10. Türkiye'nin Doğurganlık Hızı En Yüksek ve En Düşük 10 Ülkeye Göre Durumu 183
Şekil 11. Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyesi Ülkelere Göre Doğurganlık Hızı 183
Şekil 12. Türkiye'nin Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi En Uzun ve En Kısa 10 Ülkeye Göre Durumu 184
Şekil 13. Türkiye Nüfus Piramidi, 1935, 1975, 2021 184
Şekil 14. Türkiye'nin Yıllara Göre Yaşlı Nüfus Oranı 185
Şekil 15. Türkiye'nin Yaşlı Nüfus Oranı En Yüksek ve En Düşük 10 İli 185
Şekil 16. Türkiye'nin Yıllara Göre Yaşlı Bağımlılık Oranı 186
Şekil 17. Kronik Hastalık ve Yaşlı İzlemi Modeli 209
Şekil 18. 45 Yaş ve Üzerindeki Kursiyerlerin Yıllara ve Cinsiyete Göre Dağılımı 225
Şekil 19. İBBS-1'e Göre Kişi Başı Hekime Müracaat Sayısı, Tüm Sektörler, 2002, 2020 250
Şekil 20. İBBS-1'e Göre Birinci Basamak Kuruluşlarında Kişi Başı Hekime Müracaat Sayısı, Tüm Sektörler, 2002, 2020 250
Şekil 21. İBBS-1'e Göre İkinci ve Üçüncü Basamak Sağlık Kurumlarında Kişi Başı Hekime Müracaat Sayısı, Tüm Sektörler, 2002, 2020 251
Şekil 22. Son 12 Ay İçinde Hipertansiyon, KDH, Diyabet, Kanser, Kronik Obstrüktif Solunum Yolu Hastalığı veya Astım Tedavisi İçin Hastaneye Başvuran Katılımcılarda Alınan Tedavinin Türü ve Süresi, 2017 253
Şekil 23. Cinsiyete Göre Sağlık Personeline Başvuran Katılımcıların Yüzdesi, 2017 253
Şekil 24. Yaş Grubuna Göre Son Bir Ayda Bir Sağlık Personeline Başvuran Katılımcıların Yüzdesi, 2017 254
Şekil 25. Türkiye'de Termal Turizm Bölgeleri ve Merkezleri 299
Şekil 26. Dünya'da Yaşlı Ayrımcılığı 315
Şekil 27. Dünya Sağlık Örgütü Yaşlı Dostu Şehirler İçin Göstergeler 334
Şekil 28. Yaşlılara Yönelik Tespitlerin ve Önerilerin Ekolojik Modeli 402

KISALTMALAR

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AGO	Adli Görüşme Odası
AYDES	Afet Yönetimi ve Karar Destek Sistemi
BHKS	Bakım Hizmeti Kalite Standartları
DM	Diabetes Mellitus
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GEBAM	Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi
GSYH	Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
GYA	Günlük Yaşam Aktiviteleri
HT	Hipertansiyon
HYP	Hastalık Yönetimi Platformu
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
İBBS	İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
İSMEP	İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi
KAGM	Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü
KDH	Kardiyovasküler Hastalıklar
KETEM	Kanser Erken Teşhis Tarama ve Eğitim Merkezi
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KTKGB	Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MIPAA	Madrid Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı
MMT	Mini-mental Test
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SHM	Sosyal Hizmet Merkezi
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SUT	Sağlık Uygulama Tebliği
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TAMP	Türkiye Afet Müdahale Planı
TAYA	Türkiye Aile Yapısı Araştırması
TBB	Türkiye Belediyeler Birliği
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TCK	Türk Ceza Kanunu
TKDK	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TM	Turizm Merkezi
TMK	Türk Medeni Kanunu
TUKMOS	Tıpta Uzmanlık Kurulu Müfredat Oluşturma ve Standart Belirleme Sistemi
TÜSEB	Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UAGPPJA	Tekdüzen Yetişkin Vesayet ve Koruma Bildirileri Yargı Yasası
UNDRR	Birleşmiş Milletler Afetlerin Azaltılması Uluslararası Stratejisi
UNECE	Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
YADEM	Yaşlı Destek Merkezi
YADES	Yaşlı Destek Programı
YAŞAM	Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi

KOMİSYON BAŞKANININ SUNUŞU

İnsanoğlunun doğal ve kaçınılmaz yaşam evreleri içinde çocukluk, gençlik ve yetişkinlik gibi yaşlılık da farklı özellikleriyle farklı üstünlükleri veya zayıflıkları beraberinde getiren bir yaşam dönemidir. Yaşlılık ve yaşlanma yeni bir olgu olmamakla birlikte; son yıllarda yaşlı nüfusun artması ile birlikte genetik, fizyolojik, biyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik yönleri ile çok boyutlu olarak değerlendirilmesi gereken konulardır.

Dünya Sağlık Örgütü 65 yaş ve üstü her insanı yaşlı olarak kabul etmektedir. Oysa 65 sadece bir sayıyı ifade etmektedir. Bu nedenle yaşlılık yaşamın son evresindeki beşeri sermaye, sosyo-kültürel ve ekonomik durum, teknolojik gelişmeler ve yaşam kalitesine yansıması, insan ömrünün uzaması ve bununla birlikte ortaya çıkan mücadele alanları ve fırsatlar ile birlikte değerlendirilmesi gereken bir konudur. Yaşlılıkla ilgili her mesele hepimiz için hayati derecede önemlidir. Bu yüzden TBMM'de **"Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla"** bir meclis araştırma komisyonu kurulması son derece anlamlı olmuştur. Komisyonun başkanı olarak bu anlamlı sürece katkıda bulunan tüm paydaşlarımıza özellikle teşekkür ediyorum.

Büyük bir hassasiyet ve gayretle yürüttüğümüz çalışmalar sonucunda ortaya çıkan raporumuzu geniş bir şekilde sunuyoruz.

Bu çerçevede bazı değerlendirmelerimi paylaşmak isterim.

Birleşmiş Milletler, nüfusunun yüzde 10'u 65 yaşı aşan toplumları yaşlı kabul etmekte, Türkiye'yi de artık yaşlı toplum kategorisinde değerlendirmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü sağlıklı yaşlanma çabasını merkeze alarak çözümü bunun etrafında şekillendirmeye çalışmaktadır.

Komisyonumuzda dinlediğimiz veya bizzat mahallinde inceleme fırsatı bulduğumuz uluslararası/ulusal kamu kurum/kuruluşlarının merkezi ve yerel temsilcilerinden, akademisyenler ve STK'lardan dünya ve Türkiye'de yaşlanma gerçeği, mevzuat ve yapılan çalışmalar ile ilgili tespitleri ve önerileri dinleme ve derinlemesine ele alma fırsatı bulduk.

Bu çalışmalarımızdaki birkaç tespitimi sizlerle paylaşmak isterim.

Nüfus yaşlanma Verileri *(BM, 2019)***:**

Dünyada en yaşlı nüfusa oranına sahip ülkelerin; Japonya (%28,7), İtalya (%23,6), Portekiz (%23,1), Finlandiya (%23), Yunanistan (%22,6), Almanya (%22) şeklinde sıralandığı, **Türkiye**'nin bu sıralamada %9,7 yaşlı nüfus oranı ile yer aldığı,

Yaşlı nüfus oranının en düşük olduğu ülkelerin; Birleşik Arap Emirlikleri (%1,4), Katar (%1,9), Uganda (%2,0), Zambiya (%2,2), Angola (%2,2), Ekvator Ginesi (%2,4) şeklinde sıralandığı görülmektedir.

Çocuk nüfus oranının en yüksek olduğu ülkeler sıralaması; Nijer (%56,4), Mali(%53,8), Çad (%53,2), Somali (%53), Angola (%52,9) şeklindedir. **Türkiye'nin** bu sıralamada %26,9 ile yer aldığı, buna ilave olarak AB ülkeleri çocuk nüfus karşılaştırmasında ülkemizin çocuk sayısı ile ilgili olarak birinci sırada olduğu ve Türkiye'yi %24,5 ile İrlanda'nın, %21,1 ile Fransa'nın takip ettiği,

Çocuk nüfus oranın en düşük olduğu ülke sıralamasının; Singapur (%14,9), Japonya (%15,0), Kore Cumhuriyeti (%15,0), İtalya (%15,7), Portekiz (%15,9) şeklinde olduğu anlaşılmaktadır.

Hem dünyada hem de ülkemizdeki kamu ve akademik dünya yaşlı gerçeğini yaşlı nüfusun artışıyla oluşacak yeni ihtiyaç ve fırsat alanlarının aktif olarak ele alınması, yaşlılara yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel farklılıklara göre çeşitlendirilerek aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması gibi dar bir alanda ve ağırlıklı olarak maddi hizmetleri esas alan bir anlayış üzerine inşa etmektedir.

Oysa hem sahadaki gözlemlerimiz ve hem de kadim medeniyetlerin tüm insanlığa emanet bıraktığı değerlere baktığımızda; maddi hizmetlerin önemli olduğunu ancak asıl sorunun/çözümün küçük bir parçasını oluşturduğunu görmekteyiz.

Dünyaya örnek huzur evlerimizde ve hele de maddi imkânları yüksek olduğu halde yaşamını huzur evinde tamamlama gayretinde olanların şu söylemleri çok manidardır:

-"Ben burada insan olduğumu hatırlıyorum ve insanlarla beraber olduğum için mutluyum"

-"Bizi yakınlarımız değil buraya gelen misafirler seviyor, eğer onlar sevseydi bizi buraya bırakmazlardı"

-"Gözleri dolarak "oğlum ve torunum doktor iyileşince beni alırlar inşallah"

-"Gençliğinizde yaşlılık için insan/dost biriktirin" gibi sözleri duymak,

-On dört yaşında attan düştüğü ve bakımı zor olduğundan huzur evinde 51 yıldır ömür süren insanın gözlerinde yarım asırlık sitemi görmek,

Farklı din ve kültürlere sahip olsa da insanların aradığı, acaba iyi şartlarda oluşturulmuş bir bakım huzurevi midir? Bunun cevabını bilmiyoruz.

Bir büyüğümüzle karşılaştığımızda bizlere, "işiniz nasıl, amiriniz, memurunuz nasıl" demezdi. Tek bir soru sorardı, "Huzurunuz nasıl"… Aslında bunu ülkemizdeki kamu/özel sektörden yatılı hizmet alan yaklaşık 25 bin sakinimize sorsak; "Huzurunuz nasıl?" sanırım ömürlük bir sitemle karşılaşabiliriz. Oysa yaşlı dünya bize sadece maddi imkânlar değil, aynı zamanda insan olduğumuzu hatırlatan birçok değer de bıraktı.

Kutsal Kitabımızda şöyle buyrulmaktadır: "… Onlardan biri ya da ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına erişirse sakın onlara öf bile deme, onları azarlama onlara gönül alıcı tatlı ve güzel söz söyle." İsra-23

Hz. Peygamber (SAV) "Küçüklerimize merhamet etmeyen ve büyüklerimizin hakkını bilmeyen bizden değildir" buyurmaktadır. (Ebu Davud, Edep, 66; Tirmizi, Birr, 15)

Tolstoy, " Dünyanın ahlaki gelişimini yaşlılara borçluyuz" derken, Mevlana, "Gençlerin aynada gördüklerinden daha fazlasını ihtiyarlar bir tuğla parçasında görürler" demektedir.

Bu tür hikmetli sözleri çoğaltabiliriz.

Yaşlanma Milli Bir Meseledir

Yaşlılık/Yaşlanma konusunu farklı bir boyutta ve tüm kurumlarla, /kuruluşlarla ele almalıyız.

Cumhuriyetimizin 100. Yılında, ülke olarak Cumhurbaşkanını seçeceğimiz ve yeni parlamentonun oluşacağı seçimin yaşlılar için bir fırsata dönüşmesi en büyük temennimizdir. Tüm siyasi partilerimizin bu kampanya döneminde konuyu ülke gündemimize taşımaları, parti ve hükümet programlarında geniş bir şekilde ele almaları, 85 milyon insanımızın yaşlanmayı bir sorun değil kaçınılmaz ve yönetilmesi gereken bir gerçek olarak algılamasına ciddi bir katkı sağlayacaktır.

Merkezi ve Yerel Yönetimlerimizin insanımıza hizmet olarak öncelendirdikleri; -erişilebilirlik, sosyal hizmet ve sosyal yardımlar, afet ve salgın durumları, gönüllülük, vb.- hizmetlerini; çocuklara, gençlere, kadınlara, engellilere, yaşlılara, yönelik yeniden düzenleyerek doğumdan ölüme kadar hayatın tüm veçhesinde hizmetlerini çeşitlendirmeleri ve kurum yapılanmalarını tüm bireyleri kapsayacak şekilde yeniden ele almaları gereklidir. Aktif yaşlanmada merkezi yönetimimizin, başarılı yaşlanmada yerel yönetimlerimizin süratle konuyu gündemlerine almaları dünyanın yüzleşmeye başladığı bu hayati konu için atmamız gereken adımlar için fevkalade önemlidir.

Ekonomik yaşlanma olarak karşımıza çıkan emeklilikte; çalışıldığında yapılan kesintilerin azaltılması; 65 yaş ve üstü tüm kıdemlilerimizin hukuki işler için sağlık raporu alma zorunluluğu gibi konular süratle gözden geçirilmelidir.

Sağlık Bakanlığı 85 yaş ve üstü yaşlılarımızın artık tek doktor tarafından takip edilebileceğini açıkladı. COVID-19 gibi bir salgın döneminde ülkemizde yaşlılara sunulan sağlık ve bakım hizmetlerindeki başarımız Dünya Sağlık Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar tarafından da takdir edilerek, duyuruldu. Bu deneyimlerimiz ile toplumumuzu, yaşlı nüfusumuzun daha da artacağı 2030 ve 2040 yıllarına hazırlamak üzere Komisyon raporumuzda birçok bilgiye yer verdik.

Komisyon raporumuzda;

Dünyada ve Türkiye'de demografik dönüşüm ve yaşlı nüfus, Türkiye'de yaşlılara yönelik politikalar ve hizmetler, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları ve yaşamaları muhtemel sorunların değerlendirilmesi ve yaşlıların yaşadıkları sorunlara ilişkin alınması gereken tedbirlere yönelik öneriler şeklinde oluşturduğumuz temel başlıklar altında tüm konuları alt başlıkları ile detaylı bir şekilde ele aldık.

Raporda, nüfus ve yaşlanma politikaları, yaşlı hakları, yaşlı bakım hizmetleri, sağlık hizmetleri, geriatri hizmetleri, yaşlılık döneminde sık görülen hastalıklar ve geriatrik sendromların önlenmesi, yaşlılarda sağlık okuryazarlığı, yaşlıların sosyal ve kültürel hayata katılımı, yaşlıların hayat boyu öğrenme olanakları, yaşlılara yönelik manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, topluma katılım ve aktif yaşlanma, yaşlılar için üretim ve yaşlı tüketiciler, kentleşme, erişilebilirlik, ulaşım ve çevre kalitesi, yaşlılık dönemi araştırma geliştirme faaliyetleri, kırsal alanda yaşayan yaşlıların ihtiyaçları, yaşlıların çalışma yaşamı ve istihdam, afet ve acil durumlarda yaşlıların korunması gibi temel başlıklarda sorunlarla ilgili tespitler yapılarak; geniş kapsamlı olarak öneriler sunulmuş, bu öneriler ile ilgili sorumlu ve ilgili kurumlar/kuruluşlar belirlenmiştir.

Daha sonra raporun sonunda bu öneriler, yaşlının kendisi, yaşlının ailesi, yaşlıya hizmet sunan kurumlar, merkezi yönetim ve politikalar düzeyinde aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

Yaşlıların bireysel olarak;

- Bilimsel, sanatsal ve kültürel faaliyetlere katılımlarının sağlanması,
- Sosyal ve ekonomik yaşama katılımlarının sağlanması,
- Bilgi ve deneyimlerini gelecek kuşaklara aktarmalarının sağlanması,
- Gönüllülük faaliyetlerinde yer almalarının sağlanması,
- Sağlık okuryazarlığı düzeylerinin artırılması için çalışmalar yapılması,
- Yaşam boyu hareketli ve sağlıklı bir yaşam biçimini benimsemelerinin sağlanması,
- Dijital becerilerinin ve dijital okuryazarlık düzeylerinin artırılması için çalışmalar yapılması,
- Yaşam boyu öğrenme fırsatlarına erişimlerinin desteklenmesi,
- Kuşaklar arası dayanışma, olumlu aile ilişkileri ile dostluk ve arkadaşlık ilişkilerini sürdürebilmelerinin desteklenmesi,
- Yaşlılık döneminin fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik değişikliklerine uyum sağlamasının desteklenmesi,
- Aktif ve sağlıklı yaşlanma kültürü oluşturabilmeleri için desteklenmesi,

- Manevi açıdan rehberlik ve danışmanlık ile desteklenmelerinin sağlanması,
- Yaşlılar arasında kültürlerarası etkileşimin artırılması önemli görülmektedir.

Yaşlıların ailelerine yönelik olarak;

- Ailede yaşlı yakınına bakım verenlerin çeşitli eğitim programlarına dâhil edilmelerinin sağlanması,
- Ailede bakım verenlerin evde bakıcı desteği, gündüzlü yaşam merkezi gibi farklı hizmet modelleri ile bakım yüklerinin azaltılması,
- Ailede bakım verenlerin bakım yükü nedeniyle ortaya çıkan fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları, tükenmişlik, hastalıklar ile ilgili bilgi ve bakım becerisi eksikliği gibi sorunlarının çözülmesine yönelik bakım hizmetleri ile psikososyal destek hizmetleri gibi uygulamaların yaygınlaştırılması,
- Yaşlı ve ailesi arasında olumlu ilişkilerin ve kuşaklar arası dayanışmanın tesis edilmesi,
- Ailede yaşlıya bakım verenlerin bu süre içinde sosyal güvenlik kapsamına alınmaları ve yaşlı vefat ettikten sonra da iş gücüne katılımlarının sağlanması önemli tespitler ve öneriler olarak ortaya çıkmaktadır.

Yaşlılara hizmet sunan kurum ve kuruluşlarda (Bakanlıklar, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları vd.);

- Aktif ve sağlıklı yaşlanmayı yaşam boyu ve yaşam boyu yaklaşımı ile ele alan hizmet modelleri ile kapsayıcı, bütünleşik ve kademelendirilmiş bakım modellerinin geliştirilmesi ve uygulanması,
- İzleme ve değerlendirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi,
- Kurumlar arası koordinasyonun sağlanabilmesi için bilgi ve iletişim sistemlerinin geliştirilmesi,
- Yaşlılara hizmet sunan uzman sayısı ve hizmet niteliğinin artırılması,
- Yerinde yaşlanmanın öncelikli hedefler arasında yer alması ve yaşlının evinde yaşamını sürdürebilmesi için evde bakım ve destek hizmetlerinin ulusal program olarak uygulanması,
- Bakım ve destek hizmetleri ile ilgili çeşitliliğin artırılması için geniş kapsamlı olarak paydaşların sürece dâhil edilmesi,
- Hizmetler hakkında yaşlılara ve ailelerine yönelik bilgilendirici çalışmaların yapılması,

- Hizmet sunumunda objektif değerlendirme ölçütlerinin bulunması ve şeffaflığın sağlanması,
- Hizmet sistemlerinin talep değil arz eksenli olmasının sağlanması,
- Yaşlıların yaşadıkları sorunlara ilişkin farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması; yaş ayrımcılığının, yaşlıya yönelik ihmal, kötü muamele ve şiddetin önlenmesi, yaşlılara kötü muamele konusunda denetleme mekanizmalarının yaygınlaştırılması,
- Yaşlılara ailede bakım verenlerin bakım yükünü azaltmak için sosyo- ekonomik hizmet modellerinin uygulanması sağlanmalıdır.

Merkezi yönetim ve politikalara yönelik olarak;

- Uzun süreli bakım sigorta sistemi için kısa vadede hazırlık çalışmalarının yapılması ve uygulamaya geçilmesi,
- Entegre bakım sistemini hayata geçirebilmek için kurumlar arası bilişim alt yapısının kurulması,
- Yaşlanma ve yaşlılık dönemi ile ilgili boylamsal olarak veri elde edilebilecek araştırmaların yapılması,
- Toplumdaki sosyal, ekonomik ve beşeri alanlarda gelişme sağlamak için çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde de yaşlanmayı ve yaşlılık dönemine yatırımı merkeze alarak yaşlanmanın ana akımlaştırılması, yaşlılık dönemine yatırımın erken, orta ve son dönem yatırımlar olarak planlanması ve uygulanması,
- Nüfus politikalarını, aktif ve sağlıklı yaşlanma sürecine ilişkin çalışmaları, yaşlılık dönemi ile ilgili politikaları belirlemek, bu konuda kurumlar arası koordinasyonu sağlamak ve yapılan çalışmaları izlemek amacıyla "Türkiye Yaşlılık Çalışmaları Kurumu/Konseyi"nin kurulması,
- Yaşlı haklarına ilişkin uluslararası bağlayıcılığı olan sözleşmelerin geliştirilmesi için iş birliği yapılması ve bir sözleşmenin ortaya çıkarılması,
- Yerel yönetimlerin yaşlı dostu kent düzenlemelerini ivedi şekilde yapması,
- Yaşlı haklarının korunması ve geliştirilmesi için politika belgelerinin ve izleme sistemlerinin oluşturulması ve etkin bir şekilde çalışması,
- İzleme ve değerlendirme çalışmalarının yapılması,
- Genç nüfusun toplam nüfus içindeki payını arttıran ve yaşlanma hızını azaltan politikaların geliştirilmesi ve uygulanması,
- Yaşlı dostu sağlık politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması, ve
- Politikaların sürdürülebilirliğinin sağlanması gibi özet başlıklar belirlenmiştir.

Raporda yer alan önerilerin hayata geçirilmesi ile ilgili tüm kurumların ve kuruluşların ivedi olarak harekete geçmesini temenni ediyorum. Başta kıymetli büyüklerimizin mutluluğu ve müreffeh bir toplum için raporda yer alan tespitlerin ve önerilerin milli bir harekete ve seferberliğe vesile olmasını ve hayırlı olmasını dilerim.

Çalışma sürecimize katkı veren başta Komisyon Üyeleri Sayın Milletvekillerimize, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanımız Sayın Mustafa Şentop'a, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanımız Sayın Derya Yanık'a, Bakanlıklarımızın Temsilcilerine, Üniversitelerimize, STK'larımıza, uluslararası kurum ve kuruluşlara, uzmanlarımıza ve raporumuzu redakte eden koordinatörümüz Emine Özmete Hanımefendiye teşekkürlerimle…

Erol KAYA
İstanbul Milletvekili
Komisyon Başkanı

ÖNERGE METİNLERİ

1. Kahramanmaraş Milletvekili Sefer AYCAN ve 20 Milletvekilinin, değişen aile yapısı içerisinde yaşlıların durumunun tespiti ile yaşlılara ilişkin hizmet ve politikaları belirlemek amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi.
(10/1428):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye'de uzun vadede değişen aile yapısı içinde yaşlıların bugünkü durumu, aile ilişkileri, aile bireylerinin yaşlılara ve yaşlılığa ilişkin tutum, beklentileri, yaşlılara ilişkin hizmetler ve politikaları belirlemek üzere Anayasanın 98, içtüzüğün 104 ve 105 maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

1)	Sefer AYCAN	Kahramanmaraş
2)	Ramazan KAŞLI	Aksaray
3)	Ali Muhittin TAŞDOĞAN	Gaziantep
4)	Hasan KALYONCU	İzmir
5)	Mehmet TAYTAK	Afyonkarahisar
6)	Metin Nurullah SAZAK	Eskişehir
7)	Saffet SANCAKLI	Kocaeli
8)	Muharrem VARLI	Adana
9)	Esin KARA	Konya
10)	Ümit YILMAZ	Düzce
11)	Nevin TAŞLIÇAY	Ankara
12)	Mustafa Hidayet VAHAPOĞLU	Bursa
13)	Mehmet Celal FENDOĞLU	Malatya
14)	Halil ÖZTÜRK	Kırıkkale
15)	Tamer OSMANAĞAOĞLU	İzmir
16)	Mustafa KALAYCI	Konya
17)	Abdurrahman BAŞKAN	Antalya
18)	İbrahim Ethem SEDEF	Yozgat
19)	Memet Bülent KARATAŞ	İstanbul
20)	Ahmet ÖZYÜREK	Sivas
21)	Arzu ERDEM	İstanbul

Gerekçe:

Yaşlılık, yetişkinliğin bir uzantısı olarak yaşam süresinin ileriki döneminde fiziksel ve ruhsal değişimlerin görüldüğü bir evre olarak tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütüne (DSÖ) göre; 65 yaş üstü için yaşlı olarak ifade edilmektedir.

Dünya genelinde yaşam süresi uzamakta ve yaşlı nüfusu artmaktadır. Sonuç itibarıyla Türkiye'de 65 yaş üstü grup nüfusun %8,8'ni oluşturmaktadır. Türkiye'de doğuşta beklenen yaşam süresi ise 80 yıldır. Yaşlı nüfusun %44,1'i erkek, %55,9'u kadındır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) tanımına göre yaşlılık "çevresel faktörlere uyum sağlama yetisinin giderek azalmasıdır".

Yaşlılık, çağımızda sorun olarak ele alınan yaşlanma olgusunun yer aldığı oldukça uzun bir dönemdir.

Yaşlanmayla birlikte sağlığın bozulması ve bağımlılık yaşlıların evde bakımını güçleştirmiştir. Yaşlıların bakımı, yaşamsal faaliyetleri kısıtlanmaktadır. Bu dönemde özel hizmete, bakıma ihtiyaç duymaktadırlar.

Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden yaşlı bağımlılık oranı, 2014 yılında yüzde 11,8 iken, geçen yıl yüzde 12,9'a yükselmiştir.

Yaşlılık ve yaşlılık sorunları ülkemizde günden güne artan bir durumdur. Yaşlılıkta ortaya çıkan bu durumların nedenleri şöyle sıralanabilir;

- Hızlı nüfus artışına buna bağlı olarak kentleşme
- İç ve dış göçler nedeniyle çekirdek aileye dönüşüm
- Geniş aile sayısının azalması, ekonomik sorunların varlığı
- Kadınların çalışma yaşamına katılması
- Çekirdek aileye dönüşüm sonucu konutların küçülmesi nedeniyle yaşlılar için uygun ve yeterli ortam olmaması
- Gençlerin yaşlılığa bakış açısı
- Kuşaklar arası iletişim bozuklukları

Değişen Türkiye şartlarında yaşlılara özel düzenlemeler, tıbbı ve sosyal sorunlara karşı hizmet anlayışını ve uygulamasını değiştirmek zorunlu olarak ihtiyaç haline gelmiştir.

Bu nedenlerle; yaşlıların yaşadığı sorunların tesbiti, yaşlılara özel olarak verilecek mediko-sosyal hizmetlerin, politikaların belirlenmesi üzere Anayasanın 98, içtüzüğün 104 ve 105 maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılması uygun olacaktır.

2. İstanbul Milletvekili Gamze AKKUŞ İLGEZDİ ve 25 Milletvekilinin, pandemi süresince yaşlıların kaldığı huzurevlerinin virüsten korunma için etkin mücadele yollarının tespit edilerek alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/2953):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Koronavirüs (KOVID-19) salgınının en büyük risk grubunu 65 yaş üstü insanlar oluşturmaktadır. Dünya Sağlık Örgütünün verilerine göre salgının ölüm oranın en yüksek olduğu yaş grubu 80 ve üzeridir.

KOVİD-19 salgınından kaçınılmaz olarak huzurevleri ve yaşlı bakım merkezleri de etkilenmiştir. Avrupa'daki huzurevlerinde eksik tedbirler nedeniyle ciddi sayıda ölümler yaşanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü DSÖ Avrupa Ofisi Başkanı Doktor Hans Kluge bu durumu, *"Avrupa bölgesindeki koronavirüs kaynaklı tahmini ölü sayılarına baktığımızda, bunların yarısının bakım ve huzurevlerinde kalan yaşlı insanlar olduğunu görüyoruz. Bu hayal bile edilemeyecek, çok büyük bir trajedi, endişe verici bir durum. Bu kurumlardaki görevliler her zaman fazla mesai yapıyor ve düşük ücretler alıyor. Bu salgının hiç bilinmeyen gerçek kahramanları olan bakımevi ve huzurevi çalışanlarına daha fazla koruyucu ekipman verilmeli.* ***Bakım gören yaşlılara çok daha iyi bakılması gerekiyordu ancak öyle olmadı." sözleriyle dile getirmiştir.***

Gerçekten de Nisan-Mayıs verilerine göre Fransa'da en az 11 bin, İngiltere'de en az 15 bin, İspanya'da en az 16 bin, İtalya'da en az 8 bin yaşlı, bakımevlerinde hayatını kaybetmiştir. Amerika'da mayıs ortası itibarıyla bakımevlerinde jayatını kaybeden kişi sayısı 10 bini geçmiştir. Dünyada yaşanan huzurevi vaka ve ölüleri göz önüne alındığında ülkemizde de daha sıkı tedbirler alınmadığı sürece huzurevlerinde yeni vaka ve ölümlerin ortaya çıkacağı açıktır.

Şubat 2020 verilerine göre Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevi sayısı 153, Darülaceze 1, kamuya bağlı huzur evi sayısı 25'tir. Devlete bağlı huzurevlerinde toplam 16 bin 799 yaşlıya hizmet verilmektedir. 247 özel huzur evinde de 10 bin 715 yaşlı hizmet almaktadır. Şubat 2020 verilerine göre ülkemizde huzurevinde kalan toplam yaşlı sayısı **27 bin 575**'tir.

YATILI BAKIM HUZURVELERİ 2020 Şubat	HUZUREVİ SAYISI	KAPASİTE	BAKILAN KİŞİ SAYISI
Bakanlığımıza Bağlı Huzurevleri	**153**	**15.607**	**13.970**
Bakanlığımıza Bağlı Darülaceze (Yaşlı)	**1**	**503**	**458**
Diğer Kamu Kuruluşlarına Ait Huzurevleri	**25**	**3.504**	**2.432**
Özel Huzurevleri	**247**	**16.089**	**10.715**
TOPLAM	**426**	**35.703**	**27.575**
Bakanlığımıza Bağlı Huzurevleri Kapasitesine Dâhil Olan Yaşlı Yaşamevleri	**29**	**125**	**122**
Gündüz Hizmet Veren Kuruluşlar	**30**	**457**	**301**

Kaynak: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk'un "huzurevleri ile ilgili koronavirüs nedeniyle tüm önlemleri aldık" açıklamasına rağmen, en büyük risk grubu olan yaşlıların bir arada kaldığı huzurevlerinde koronavirüs vakaları görülmektedir.

Örneğin, Etiler'de 400 kişinin kaldığı bir özel huzurevinde 40'a yakın kişinin korona virüsü testinin pozitif çıktığı ortaya çıkmıştır. Bayburt'ta Memnune Evsen Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi'nde de 27'si huzurevi sakini, 8'i kurum personeli olmak üzere toplam 35 kişinin Covid-19 test sonucu pozitif çıktığı belirlenmiştir. Huzurevlerinde ortaya çıkan vakalar kamuoyu ile şeffaf biçimde paylaşılmadığı için gerçek sayı bilinmemektedir. Çeşitli haber sitelerinde ve bazı kamu görevlerinin açıklamalarına göre 11 Mayıs 2020 tarihi itibarıyla Türkiye'de huzurevlerinde şu ana kadar 1030 vaka olurken, bunların yüzde 60'a yakını taburcu edildiği belirtilmektedir.

Bu rakamlar bile karantina altında oldukları halde yaşlıların Kovid-19'a yakalanmalarının engellenemediğini, alınan önlemlerin yetersizliğini ortaya koymuştur.

İçinde bulunduğumuz pandemi sürecinde yaşlılarımızın kaldıkları huzurevlerinde virüsten korunmaları için etkin mücadele yol haritasının belirlenmesi ve huzurevlerinde alınması gereken önlemlerin tespiti amacıyla Anayasa'nın 98'inci, TBMM İçtüzüğü'nün 104 ve 105. maddeleri uyarınca Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

1)	Gamze AKKUŞ İLGEZDİ	İstanbul
2)	Veli AĞBABA	Malatya
3)	Nihat YEŞİL	Ankara
4)	Mustafa Sezgin TANRIKULU	İstanbul
5)	Yıldırım KAYA	Ankara
6)	Atila SERTEL	İzmir
7)	Mahmut TANAL	İstanbul
8)	İlhami Özcan AYGUN	Tekirdağ

9)	Ömer Fethi GÜRER	Niğde
10)	Kadim DURMAZ	Tokat
11)	Yüksel ÖZKAN	Bursa
12)	Burak ERBAY	Muğla
13)	Bayram YILMAZKAYA	Gaziantep
14)	Bekir BAŞEVİRGEN	Manisa
15)	Ali Haydar HAKVERDİ	Ankara
16)	Vecdi GÜNDOĞDU	Kırklareli
17)	Nurhayat ALTACA KAYIŞOĞLU	Bursa
18)	Ünal DEMİRTAŞ	Zonguldak
19)	Necati TIĞLI	Giresun
20)	Hüseyin Avni AKSOY	Karabük
21)	Serkan TOPAL	Hatay
22)	Utku ÇAKIRÖZER	Eskişehir
23)	Erkan AYDIN	Bursa
24)	Murat BAKAN	İzmir
25)	Tufan KÖSE	Çorum
26)	Kemal ZEYBEK	Samsun

3. Antalya Milletvekili Abdurrahman BAŞKAN ve 20 Milletvekilinin, yaşlı bakım hizmetlerinin finansal planlamasının sağlanması ve Türkiye'ye uygun bakım modellerinin geliştirilmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/3030):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye'nin yaşlı bakım hizmetlerinin finansal planlaması ve Türkiye koşullarına uygun bakım modellerini geliştirmek için, Anayasanın 98. İçtüzüğün 104 ve 105 inci maddeleri gereğince bir Meclis Araştırma komisyonu kurulmasını teklif ve arz ederim.

1)	Abdurrahman BAŞKAN	Antalya
2)	Cemal ENGİNYURT	Ordu
3)	Arzu ERDEM	İstanbul
4)	Ümit YILMAZ	Düzce
5)	Hayati ARKAZ	İstanbul
6)	Muharrem VARLI	Adana
7)	Baki ŞİMŞEK	Mersin
8)	Mustafa KALAYCI	Konya
9)	İsmail Faruk AKSU	İstanbul
10)	Esin KARA	Konya
11)	Cemal ÇETİN	İstanbul
12)	Ramazan KAŞLI	Aksaray
13)	Ali Muhittin TAŞDOĞAN	Gaziantep
14)	İbrahim Ethem SEDEF	Yozgat
15)	Sefer AYCAN	Kahramanmaraş
16)	Ayşe Sibel ERSOY	Adana
17)	Metin Nurullah SAZAK	Eskişehir
18)	Halil ÖZTÜRK	Kırıkkale
19)	Erkan HABERAL	Ankara
20)	Yaşar KARADAĞ	Iğdır
21)	Hasan KALYONCU	İzmir

Gerekçe:

Yakın gelecekte gündemimize gelecek sosyal konulardan biri de yaşlılık ... Türkiye'nin yaşlı bakım hizmetlerinin finansal planlaması ve Türkiye koşullarına uygun bakım modellerini geliştirmek için çok az zamanımız var.

Nüfus projeksiyonlarına göre, yaşlı bağımlılık oranının 2023'te yüzde 15,2, 2030'da yüzde 19,6, 2040'ta yüzde 25,3, 2060ta yüzde 37,5 ve 2080'de yüzde 43,6 olacağı tahmin edildi. Ortalama yaşam süresindeki artış gelecek yıllarda en yaşlı olarak tanımlanan (85 yaş ve üzeri) nüfusun da artmasına yol açacaktır. Yaşlı nüfus içinde ortalama yaşam süresinin artması ile zaman içinde kurumsal bakım ihtiyacı duyacak grup büyürken sağlık harcamaları da artacaktır. Türkiye ve gelişmiş ülkelerin yaşlanma hızı karşılaştırıldığında Türkiye'nin yaşlanmanın finansal yükünü ve bakım hizmetlerini planlamak için oldukça sınırlı zamanı olduğu açıktır. Ana sorunlardan bir tanesi toplumun zenginleşemeden yaşlanması. Türkiye dünyanın en hızlı yaşlanan ülkelerinden biri.

Türkiye'de 65 ve daha yukarı yaştaki nüfus, 2018 yılında 7 milyon 186 bin 204 kişi oldu. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı, geçen yıl yüzde 8,8'e çıktı. Türkiye, en yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ülkeler sıralamasında 167 ülke arasında 66. sırada yer aldı. Yaşlı nüfusun yüzde 44, fini erkekler, yüzde 55,9'unu kadınlar oluşturdu.

Bu pandemi sürecinde de görüldüğü üzere yaşlılarımızın sağlıklı yaş alması ve sağlıklı yaşamasının temin edilmesi devletimizin en önemli görevidir. Çünkü hepimiz yaşlanacağız.

Bu durum Türkiye'de sosyal hizmetlerin yeniden yapılandırılmasına ve yeni bakım modellerinin sisteme alınmasına yönelik acil düzenleme ihtiyacını göstermektedir. Yaşlı bakım hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik öneriler şöyle sıralanabilir;

1- Yaşlı bakım hizmetlerine ihtiyaç duyan kitlenin sisteme kolay erişimi.
2- Bakım hizmet sunum ve sorumlulukların yerel ve merkezi yönetimler tarafından paylaşılması.
3- Yaşlılara yönelik sağlık ve sosyal bakım hizmetlerinde bütüncül yaklaşım.
4- Bakım hizmet modellerinin çeşitlendirilmesi, özellikle evde bakım hizmet modelinin geliştirilmesi.

Giriş kısmında da belirttiğimiz gibi; Türkiye koşullarına uygun bakım modellerini geliştirmek için çok az zamanımız var. Türkiye Büyük Millet Meclisi bu konuda önderlik yaparak Anayasanın 98. içtüzüğün 104 ve 105 inci maddeleri gereğince meclis araştırma komisyonu kurulmasını teklif ve arz ederim.

4. Konya Milletvekili Fahrettin YOKUŞ ve 20 Milletvekilinin, pandemi sürecinde yaşlıların yaşadığı sorunların tespit edilerek gerekli desteklerin sağlanması ve mağduriyetlerin önlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/3049):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Dünya Sağlık Örgütünün tanımına göre 65 yaş ve üzeri kişiler yaşlı olarak kabul ediliyor. Ülkemizde nüfus giderek yaşlanmaktadır. Özellikle dünyayı etkisi altına alan pandemi sürecinde 65 yaş ve üzeri vatandaşlarımıza uzun süre sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır. Bu uygulama sonrasında yaşlı vatandaşlarımız fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sosyal olarak olumsuz etkilenmiştir. 65 yaş ve üzeri vatandaşlarımızın kalkınma, sağlık, refahlarının artırılması, destekleyici ortamların sağlanması sosyal devletin görevidir.

Yaşlılarımızın Pandemi süreci dâhilinde yaşamış oldukları etkenleri tespit ederek, gereksinim duydukları desteklerin sağlamak, dışlanma ve bağımlı kalma risklerini azaltma hususunda oluşan ve oluşabilecek mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla Anayasanın 98. Maddesi, TBMM İç Tüzüğünün 104 ve 105. Maddelerine göre Meclis Araştırması açılmasını arz ve talep ederiz. 23.06.2020

1)	Fahrettin YOKUŞ	Konya
2)	Hasan SUBAŞI	Antalya
3)	Ahmet ÇELİK	İstanbul
4)	Yasin ÖZTÜRK	Denizli
5)	İsmail TATLIOĞLU	Bursa
6)	Ayhan ALTINTAŞ	Ankara
7)	Mehmet Metanet ÇULHAOĞLU	Adana
8)	Ahmet Kamil EROZAN	Bursa
9)	İsmail KONCUK	Adana
10)	Behiç ÇELİK	Mersin
11)	Bedri YAŞAR	Samsun
12)	Ümit ÖZDAĞ	İstanbul
13)	Aydın Adnan SEZGİN	Aydın
14)	Metin ERGUN	Muğla
15)	Ayhan EREL	Aksaray
16)	Hüseyin ÖRS	Trabzon

17)	Zeki Hakan SIDALI	Mersin
18)	Feridun BAHŞİ	Antalya
19)	Şenol SUNAT	Ankara
20)	Arslan KABUKCUOĞLU	Eskişehir
21)	Aylin CESUR	Isparta

Gerekçe:

Yaşlanma, kişinin fiziksel ve ruhsal yönden değişmesidir. Yaşlılık bireysel olmasının yanı sıra toplumsal değerlerle ilişkilidir. Yaşlılığa verilen toplumsal değerlerle yaşlılığın değeri ve yeri belirlemektedir. Yaşlılık sadece biyolojik bir olay olmayıp, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir durumdur. Türk toplumu tarihine bakıldığında yaşlılar, geleneksel aile modeli içinde de söz sahibi ve otoriter bir kişiliktir. Yaşlılara duyulan saygı, sevgi, merhamet duygulan son derece önemlidir.

Yaşın getirmiş olduğu fiziksel nedenler her şeyden önce yaşlıların üretime yeterince katkı sağlayamamasına sebep olmuştur. Bununla birlikte ekonomik olarak bağımlı olmaları yaşlıların statü kaybettirmiştir.

Dünya Sağlık Örgütünün tanımına göre 65 yaş ve üzeri kişiler yaşlı olarak kabul edilmiştir. TÜİK verilerine göre 2019 yılına ilişkin "İstatistiklerle Yaşlılar" çalışmasında Türkiye'de 65 ve daha yukarı yaştaki nüfus 5 yılda yüzde 21,9 artarak, geçen yıl 7 milyon 550 bin 727 kişiye ulaştı. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı da 2019 itibarıyla yüzde 9,1'e çıkmıştır.

Dünya ülkelerindeki yaşlıların sayısındaki artışla birlikte sosyal politikalar daha çok önem kazanmıştır. Türkiye'de de nüfus giderek yaşlanmakta ve devletin sosyal yönü ağır basan politikalar üretmesini zorunlu kılmaktadır. Yaşlılık döneminde hastalık ve bağımlı kalma riskini artıran faktörlerin birikmiş etkilerinin azaltılması, hastalıklarının önlenmesi için politika geliştirilmesi son derece önemlidir.

Yaşlılara yönelik sosyal kültürel, kalkınma, sağlık ve refahın artırılması, destekleyici ortamların sağlanması gerekmektedir. Çalışmak isteyen yaşlılar için istihdam olanakları yaratılmalıdır. Özellikle yaşlılarda yoksulluğun azaltılması yine kırsal kesimde tarım alanında uğraşan yaşlıların sorunlarına çözümler bulunmalı ve toplum tarafından dışlanılmasının önüne geçilecek çalışmalar yapılmalıdır.

Yaşlılar için gıda maddelerine ulaşmanın ve yeterli beslenmenin sağlanması, sağlık ve bakım hizmetlerine eşit olarak ulaşımının sağlanması için yaş, cinsiyet ya da herhangi bir

nedene dayalı sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin ortadan kaldırılmalıdır. Sağlık ve bakım hizmetlerinin sürdürebilirliğinin sağlanması ve sağlık politikasının uygulama ve geliştirilmesinde yaşlıların aktif katılımının sağlanması, yaşlılara verilen hizmetlerin süreklilik sağlanmalıdır.

Pandemi sürecini de göz önüne alarak, 65 yaş ve üzeri vatandaşlarımızın uzun süre ekonomik, sosyal, kültürel anlamındaki kısıtlamalardan mahrum kalmasıyla birlikte yaşlı vatandaşlarımız fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sosyal olarak olumsuz etkilenmiştir. Yaşlılarımızın ve emekli vatandaşlarımızın Pandemi süreci dâhilinde yaşamış oldukları etkenleri tespit ederek, gereksinim duydukları desteklerin sağlamak, dışlanma ve bağımlı kalma risklerini azaltma bununla birlikte hastalıklarının önlenmesi hususunda oluşan ve oluşabilecek mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla Anayasanın 98. Maddesi, TBMM İç Tüzüğünün 104 ve 105. Maddelerine göre Meclis Araştırması açılmasını arz ve talep ederiz.

5. İstanbul Milletvekili Fethi AÇIKEL ve 20 Milletvekilinin, yaşlı vatandaşların sorunlarının araştırılarak yaşlanan topluma yönelik politikaların belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/3330):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Yakın gelecekte ülkemizin tüm toplum kesimlerini doğrudan etkileyecek en önemli gelişmelerden biri, nüfusumuzun hızla yaşlanmasıdır. Bu, gerekli tedbirler alınmadığı takdirde, ekonomik ve sosyal sorunlara neden olacak bir gelişmedir. Dünyada 1950'den günümüze yaşlı nüfus oranı 2,5 kat, Türkiye'de 5 kattan fazla artmış, Türkiye, dünyanın en hızlı yaşlanan toplumlarından biri olmuştur. TÜİK'e göre, 2019'da ülkemizin nüfusunun %9'u "yaşlı nüfus" kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki vatandaşlardan oluşmaktaydı. 2023'te bu oranının %10,2'ye yükselmesi ve Birleşmiş Milletler tanımına göre ülkemizin "çok yaşlı ülkeler" sınıfına girmesi beklenmektedir.

Yaşlı vatandaşlarımız, başta sağlık, geçim, barınma, güvenlik olmak üzere birçok sorunla karşı karşıyadır. Anayasanın 61. maddesinde yaşlıların korunmasının devletin sorumluluğunda olduğu belirtilmesine rağmen, yaşlı yurttaşlarımıza sunulan haklar ve imkânlar, Anayasanın 2. Maddesindeki sosyal devlet anlayışına yakışmayacak kadar kısıtlı ve yetersizdir. Yaşlı yurttaşlarımıza hak temelli bir bakışla sunulması gereken destekler, lütuf olarak sunulmaktadır. Yaşlılarımızın farklı ihtiyaçları, talepleri ve bağımlılık düzeyleri olduğu göz ardı edilmekte, buna dönük olarak politikalar geliştirilememektedir.

Kovid-19 salgını, 65 yaş ve üzeri yurttaşlarımızın, toplumun en kırılgan ve hassas kesimlerinden birini oluşturduğunu tekrar göstermiştir. Ancak Türkiye'de, salgınla mücadelede yaşlılar için alman tedbirler sokağa çıkmalarını yasaklamakla kısıtlı kalmış, kırılgan kesimleri korumaya yönelik gerekli politikalar geliştirilmemiştir. 65 yaş ve üzeri yurttaşlarımız, kısıtlamalar nedeniyle adeta yalnızlığa mahkûm edilmiş, demans, alzheimer, kalp rahatsızlıkları gibi hastalıkları için gerekli tedavilere ulaşmakta güçlük çekmiş, ilaçlarını alamamış ve gündelik ihtiyaçlarını gidememişlerdir. Bu süreçte birçok yaşlı yurttaşımızın fiziksel ve bilişsel rahatsızlığı ilerlemiş, yeni başlayan hastalıklarının erken teşhis edilmesi olanaksızlaşmıştır. Virüsü en çok onların taşıdığı ve yaydığı algısıyla toplumda yaşlılara karşı ayrımcılık ve önyargılar artmış, dışlanma ve ötekileştirme yaygınlaşmıştır.

Salgından önce dahi Türkiye'de yaşlı nüfusun yoksulluk oranı %20'lerdeydi. Bugün bu oran ekonomik darboğaz nedeniyle çok daha yükselmiştir. Düşük emekli maaşları, yaşlılarımızı güvencesiz ve düşük ücretle çalışmaya mecbur bırakmaktadır. Sokağa çıkma yasakları da çoğu kayıt dışı olmak üzere halen çalışmaya devam eden 65 yaş ve üzeri 850 bin vatandaşımız olduğu gerçeğini de göz ardı etmiştir.

Yaşlılarımızın yaşamını zorlaştıran bir başka sorun, yaşlılara yönelik kurumsal hizmetlerin ve evde bakım hizmetlerinin, parçalı ve birbirinden kopuk olmasıdır. Bu hizmetler farklı kurum ve kuruluşlar tarafından sunulmakta, etkin koordinasyon, ortak planlama veya izleme mekanizması bulunmamaktadır. Bu durum yaşlılarımızın hizmetlere erişimini güçleştirmekte, kaynakların israfına neden olmaktadır.

Ülkemizde Huzurevleri ve Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri gibi kurumların sayısı ve kapasitesi çok kısıtlıdır. Kurumlar yeterli düzeyde denetlenmemekte, belli standartları karşılayamamaktadır. Yaşlı bakım uzmanı destek personelinin niteliği ve niceliği açısından büyük eksiklikler ve yetersizlikler yaşanmaktadır. Evde bakım konusundaki uygulamalar maddi ve manevi yükü ağır bu işi aile bireylerinin omuzlarına yüklemektedir. Kurumsal kapasitenin ve yaşlılara yönelik bakım hizmetlerinin yetersizliği, şiddet ve istismarla mücadeleye de engel olmaktadır. Şiddet ve niteliksiz bakım mağduru yaşlı bireyler, bakıcılarına bağımlı oldukları veya sağlık durumları elvermediği için bu duruma sessiz kalmaktadır.

Geçmişin mimarları ve geleceğin şükranla anılacak kuşakları olan yaşlı nüfusumuza saygı göstermek, onların refah ve esenlik içinde yaşamalarını sağlamak, toplumumuzun insani ve ahlaki yükümlülükleri arasındadır. Bu veriler ışığında, yaşlı vatandaşlarımızın sorunlarının tespiti ve yaşlanan toplumumuza yönelik planlı, insan onuruna yakışan, hak temelli, kapsamlı çözüm önerileri geliştirilmesi amacıyla Anayasa'nın 98. ve TBMM İçtüzüğü'nün 104. ve 105. maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını saygılarımızla arz ederiz.

1)	Fethi AÇIKEL	İstanbul
2)	Uğur BAYRAKTUTAN	Artvin
3)	Gamze TAŞCIER	Ankara
4)	Bedri SERTER	İzmir
5)	Saliha Sera KADIGİL SÜTLÜ	İstanbul
6)	Ali ÖZTUNÇ	Kahramanmaraş
7)	Tacettin BAYIR	İzmir
8)	Veli AĞBABA	Malatya
9)	Özcan PURÇU	İzmir
10)	Tahsin TARHAN	Kocaeli
11)	Kani BEKO	İzmir
12)	Süleyman GİRGİN	Muğla
13)	Faruk SARIASLAN	Nevşehir

14)	İlhami Özcan AYGUN	Tekirdağ
15)	Selin SAYEK BÖKE	İzmir
16)	Yunus EMRE	İstanbul
17)	Kamil Okyay SINDIR	İzmir
18)	Çetin ARIK	Kayseri
19)	Yıldırım KAYA	Ankara
20)	Fikret ŞAHİN	Balıkesir
21)	Ali Haydar HAKVERDİ	Ankara

6. İstanbul Milletvekili Zeynel EMRE ve 22 Milletvekilinin, yaşlı nüfusun karşı karşıya olduğu sorunların tespit edilerek bunlara çözüm önerileri geliştirilmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/3757):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Dünya nüfusu, uzayan ömür ve düşen doğurganlık sonucu, toplam nüfus içinde genç yaşlardaki nüfusun payının azalması ve yaşlı nüfusun payının görece artarak yaş yapısının değişmesi ile hızla yaşlanma sürecine girmiştir. Küresel yaşlanma, artarak devam edeceği düşünülen ve yaşamın tüm boyutlarını etkileyen bir durumdur. Bugün dünya nüfusunun yüzde 9'u, 65 ve üzeri yaşlardaki insanlardan oluşmaktadır. Tahminler 2017 yılında 962 milyon olan yaşlı nüfusunun 2050'de 2,1 milyara ulaşarak kendim ikiye katlayacağı yönündedir.

Türkiye, yaşlı nüfus oranına göre dünyada 66. sırada yer almaktadır. 65 yaş ve üstü nüfus, son beş yılda %21,9 artarak 2019 yılında 7 milyon 550 bin 727 kişi olmuştur. Toplam nüfus içindeki oranı 2019 yılında %9'a yükselmiştir. Yaş grubuna göre dağılımı ise; yüzde 62,8'i 65-74 yaş arası, yüzde 28,2'si 75-84 yaş arası, yüzde 9,1'i de 85 yaş ve üstüdür. Yaşlı nüfusun 2019 yılında yüzde 44,2'sini erkekler, yüzde 55,8'ini kadınlar oluşturdu. Nüfus projeksiyonlarına göre yaşlı nüfus oranının 2023 yılında yüzde 10,2, 2030 yılında yüzde 12,9, 2040 yılında yüzde 16,3, 2060 yılında yüzde 22,6 ve 2080 yılında yüzde 25,6 olacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'deki yaşlıların yüzde 18,2'si evde tek başına, diğer bir ifadeyle 5 yaşlıdan 1'i tek başına yaşamaktadır. Çalışma çağındaki 100 kişiye düşen yaşlı bağımlılık oranı 2019 yılında yüzde 13,4'e yükselmiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, yaşlı bağımlılık oranının 2023 yılında yüzde 15,2, 2030 yılında yüzde 19,6, 2040 yılında yüzde 25,3, 2060 yılında yüzde 37,5 ve 2080 yılında yüzde 43,6 olacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'de 65 yaş üstü nüfusun yoksulluk oranı yüzde 17'dir. 65 yaşından sonra yaşam yıl beklentilerine baktığımızda, Türkiye'de kadınların 65 yaşından sonra yaşam yıl beklentisi 19 iken İngiltere'de ve Almanya'da 21, İtalya'da 22, İspanya ve Fransa'da 23 yıldan fazladır. Erkekler için ise Türkiye'de 16, Amerika, İngiltere ve Almanya'da 18'den fazla, İtalya, İspanya ve Fransa'da ise 19 yıldan fazladır. Türkiye'de 65 yaş üstü nüfusun yaşam beklentisinin Covid-19 ile mücadele eden ülkelere göre daha düşük olmasının en önemli nedeni yoksulluktur. Yoksulluk oranının diğer ülkelere göre yüksek olduğu ülkemizde, 65 yaş üstü nüfusun önemli bir kısmı geçinebilmek için çalışmak zorunda kalmaktadır. 65 yaş ve üstü nüfus içerisinde çalışanların oranı 2019 yılında yüzde 11,6'ya yükselmiştir. 65 yaş ve üstü çalışanların kayıt dışı çalıştırılma oranı %92'dir.

Ülkemiz nüfusunun içinde 65 yaş üstü vatandaşlarımızın sayısı rakamlarla da ortaya konulduğu üzere her geçen yıl artmakta olup, kaçınılmaz sosyo-ekonomik sonuçları olacak bu gelişmeye ilişkin zamanında tedbir alınması gerekmektedir. Öncelikle yaşlılıkla ilgili toplumumuzda var olan olumsuz algının üzerine gidilmeli ve yaşlıyı emanet gibi gören, merhamet duyan, ekonomiye yük getiren bakış açısı değiştirilerek, yaşlılık; tecrübenin sağladığı zenginlik ve bilgelik olarak görülmelidir. Hayır işi temelli bakış açısından hak temelli bakış açısına geçilmelidir. Yaşamın doğal bir evresi olan yaşlılık, yaşlı bireyin yaşammı tümden etkilerken yakın çevresinden başlayıp toplumsal yaşamın içindeki aktörleri ve yapıları değiştirmektedir. Bu açıdan; yaşlı ekonomisi (gümüş ekonomi), aktif ve yerinde yaşlılık, yaşlı dostu kentler, yaşlı bakımı ve yaşlı istihdamı üzerinde çalışılması konu başlıklan olup;

- Öncelikle yaşlanmayı aktif, üretimin içinde, hayatın içinde, sağlıklı ve refah içerisinde olma imkânı sunacak modeller kurgulanmalıdır.

- Kent politikaları yerinde yaşlanmayı da desteklemek için yaşlı nüfus ile birlikte oluşturulmalıdır.

- Yaşlıların kent haklarını savunacak, katılımcı bir ortak siyaset yaklaşımı benimsenmelidir. Kuşaklar arası öğrenme modelleri geliştirilmelidir. Bu anlamda yaşlıların koçluk, mentörlük yapabileceği modeller üzerinde çalışılmalıdır. Dijitalleşme ve teknoloji konusunda da yeni nesil bu görevi üstlenmelidir. Kuşakların birbiri ile etkileşimde bulunması sağlanmalıdır.

- Yaşlılarla ilgili sosyal hizmetlerde, bakım işlerinde kooperatifleşme gibi modeller oluşturulmalıdır.

- Yatalak hastalar için Türkiye'de uzun süreli bakım sigortası oluşturulmalıdır. Yaşlı bakımında kaliteli hizmet verecek insan kaynağı artırılmalıdır.

- Emekli olduktan sonra ikinci kariyer imkânı sunulmalıdır. Bunun için çalışma hayatında teşviklerin verilmesi, yaşlı nüfusun tecrübe ve bilgeliğini öğretmek için kullanması sağlanmalıdır. Aynı zamanda ilgilerini çekebilecek ve yeni dünyaya da adapte olmalarında yardımcı olacak ileri yaş eğitim ve gelişim imkânları sunulmalıdır.

Anayasamızın 2. ve 5'inci maddelerindeki 'sosyal hukuk devleti'; 10'uncu maddesindeki *"Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz."* hükmü çerçevesinde, ülkemizin önünde çözüm bekleyen konulardan biri olarak duran yaşlı nüfusun karşı karşıya kaldığı sorunlara makro bakış açısıyla çözüm önerileri geliştirmek; yaşlıların toplumsal hayatta aktif olması ve kuşaklar arası bağ korunarak, yaşlıların bilgi ve tecrübelerinin yeni

kuşaklara aktarımını sağlamaya yönelik yapılacakların belirlenmesi için Meclis araştırması açılmasını arz ederim.

1)	Zeynel EMRE	İstanbul
2)	Aydın ÖZER	Antalya
3)	Mustafa Sezgin TANRIKULU	İstanbul
4)	Utku ÇAKIRÖZER	Eskişehir
5)	Yüksel ÖZKAN	Bursa
6)	Ömer Fethi GÜRER	Niğde
7)	Ali Haydar HAKVERDİ	Ankara
8)	Alpay ANTMEN	Mersin
9)	Özcan PURÇU	İzmir
10)	Veli AĞBABA	Malatya
11)	Vecdi GÜNDOĞDU	Kırklareli
12)	Tekin BİNGÖL	Ankara
13)	Ahmet Haluk KOÇ	Ankara
14)	Kemal ZEYBEK	Samsun
15)	Candan YÜCEER	Tekirdağ
16)	Orhan SARIBAL	Bursa
17)	Özgür CEYLAN	Çanakkale
18)	Nurhayat ALTACA KAYIŞOĞLU	Bursa
19)	Gamze TAŞCIER	Ankara
20)	Saliha Sera KADIGİL SÜTLÜ	İstanbul
21)	Ali ŞEKER	İstanbul
22)	Ayhan BARUT	Adana
23)	Kadim DURMAZ	Tokat

7. Niğde Milletvekili Ömer Fethi GÜRER ve 22 Milletvekilinin, pandemi sürecinin emekli ve yaşlılar üzerindeki olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/4665):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Bütün dünyayı etkisine alan ve yaşam standartlarını değiştiren pandemi sürecinin emekli ve yaşlılarımız üzerindeki olumsuz etkilerinin araştırılarak çözüm yolları üretilmesi amacıyla Anayasa'nın 98.ve İçtüzüğün 104. ve 105. Maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılması için gereğini arz ve teklif ederiz.

Saygılarımla. 15.06.2021

1)	Ömer Fethi GÜRER	Niğde
2)	Tacettin BAYIR	İzmir
3)	Aydın ÖZER	Antalya
4)	Tekin BİNGÖL	Ankara
5)	Vecdi GÜNDOĞDU	Kırklareli
6)	Gamze TAŞCIER	Ankara
7)	Suzan ŞAHİN	Hatay
8)	Türabi KAYAN	Kırklareli
9)	Atila SERTEL	İzmir
10)	Yüksel ÖZKAN	Bursa
11)	Seyit TORUN	Ordu
12)	Gamze AKKUŞ İLGEZDİ	İstanbul
13)	Mahir POLAT	İzmir
14)	Onursal ADIGÜZEL	İstanbul
15)	Ünal DEMİRTAŞ	Zonguldak
16)	Özgür CEYLAN	Çanakkale
17)	Kani BEKO	İzmir
18)	Servet ÜNSAL	Ankara
19)	Veli AĞBABA	Malatya
20)	Orhan SÜMER	Adana
21)	Jale Nur SÜLLÜ	Eskişehir
22)	Burhanettin BULUT	Adana

23) Ali Fazıl KASAP Kütahya

Gerekçe:

Dünya çapında, bütün insanlığın yaşam standartlarını değiştiren zorlu pandemi sürecinin, yaşlıların yaşamında da birçok alanda olumsuz etkileri olmuştur.

Öncelikli hedefin, insanları hayatta tutmak olduğu zorlu bir dönemden geçmekteyiz. Bütün dünya devletleri bu dönemi en az hasarla atlatabilmek için yoğun çaba sarf etmektedir. Bilim insanları bu musibeti yenecek ve insanlığı tekrar eski sağlıklı günlerine kavuşturacak çareler üretmeye çalışırken, politikacısından kamu görevlilerine, sivil toplum kuruluşlarına, basın ve yayın kuruluşlarına kadar bütün unsurlar adeta tek vücut olarak bir kurtuluş savaşı vermekteler.

Gazi Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırmayla pandeminin yaşlılarımızın bütçesine olumsuz etkileri ortaya konmuştur. Örneğin bu araştırmaya göre, yaşlı bireylerin %26,5'i aylık ortalama gelirinin istediği ve ihtiyacı olan gıda maddelerini satın almaya yettiğini ifade ederken, %73,5'i yetmediğini ifade etmiştir. Yine yaşlıların %91,6'sı emekli aylıklarının adil ve eşit olmadığını düşünmektedir.

Diğer taraftan 1 yılı aşkın bir süredir korunma amaçlı bile olsa bu insanların evlerinde kapalı olmaları psikolojilerini son derece olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Çocuklarını ve torunlarını aylardır göremeyen, onlara hasret yaşayan yaşlılarımız vardır. 65 yaş üstü vatandaşlarımızın anksiyete başta olmak üzere, çözüm bekleyen sorunları yüzünden psikolojik desteğe ihtiyaç duydukları, yadsınmaz bir gerçektir. Sınırlanmış alanlarda ve sınırlı saatlerde yaşamak zorunda kalan bu insanlarımızın; motor hareketler diyebileceğimiz günlük fiziksel dinamiklerden dahi uzak kalmaları nedeniyle bedensel sorunlara da maruz kaldıkları ifade edilmektedir.

Hareketsizlikten meydana gelen; dolaşım bozuklukları, eklem sorunları, sindirim sorunları nedeniyle yaşadıkları sıkıntılar artmıştır.

Bütün bu nedenlerden dolayı yaşlılarımızın yaşama sevinçlerini kaybetmemeleri için hala devletimizin, kamu yöneticilerimizin sivil toplum kuruluşlarımızın kısaca bütün toplumun desteğine ihtiyaçları vardır. Yaşlılarımıza; yeni tüketim kalıplarını karşılayabilecekleri ekonomik destekler sağlanmalı, beden ve ruh sağlıkları için gerekli tedbirler alınmalı ve bu şekilde sosyal yaşama yeniden entegre olmaları sağlanmalıdır.

8. Ağrı Milletvekili Abdullah KOÇ ve 19 Milletvekilinin, yaşlı bireylerin sosyoekonomik durumunun tespit edilerek alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/4850):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ülke her ne kadar genç nüfusu ile dikkat çekse de hızlı yaşlanan ve "yaşlı toplum" kategorisine giren bir ülkedir. Ülkede 65 yaş ve üstü bireylerin toplam nüfusa oranı yüzde 9,5'tir. Bu oran yaşlı toplum sayılma eşiği olan yüzde 7'nin üzerindedir. Dahası bu oranın 2023'te yüzde 10'u 2060'ta ise küresel eğilimle paralel olarak yüzde 20'yi geçeceği tahmin edilmektedir. Bu açıdan ülkede giderek yaşlanan bir toplum olma özelliği sergilemektedir. Bu nedenle ülkede yaşlı bireylerin sorunlarına dikkat çekilmesi ve bu sorunlara yönelik kısa, orta ve uzun vadeli çözümler için çalışılması ve yaşlıların içinde bulundukları sosyoekonomik durumun tespiti ve incelenmesi amacıyla bir Araştırma Komisyonu kurulmasını ve bu hususta Anayasa'nın 98'inci İçtüzüğün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederim.

1)	Abdullah KOÇ	Ağrı
2)	Tulay HATIMOĞULLARI ORUÇ	Adana
3)	Sait DEDE	Hakkari
4)	Gülüstan KILIÇ KOÇYİĞİT	Muş
5)	Kemal PEKÖZ	Adana
6)	Habip EKSİK	Iğdır
7)	Sıdık TAŞ	Siirt
8)	Nuran İMİR	Şırnak
9)	Alican ÖNLÜ	Tunceli
10)	Hüseyin KAÇMAZ	Şırnak
11)	Remziye TOSUN	Diyarbakır
12)	Rıdvan TURAN	Mersin
13)	Ömer ÖCALAN	Şanlıurfa
14)	Muazzez ORHAN IŞIK	Van
15)	Erdal AYDEMİR	Bingöl
16)	Zeynel ÖZEN	İstanbul
17)	Dilşat CANBAZ KAYA	İstanbul
18)	Hasan ÖZGÜNEŞ	Şırnak
19)	Murat ÇEPNİ	İzmir
20)	Ali KENANOĞLU	İstanbul

Gerekçe:

65 yaş ve üstü bireylerin genel nüfusa oranlan AB ülkelerinde ortalama yüzde 20 iken, OECD ortalaması yüzde 17'dir. Bu açıdan ülke gelişmiş ülkelere nazaran genç bir toplum yapısına sahiptir. Ancak AB ülkelerinde 65 yaş ve üstü nüfusun istihdama katılımı ile ülkedeki aynı yaş grubunun istihdama katılımındaki fark oldukça düşündürücüdür. Bu oran ülkede yüzde 12 iken, Avrupa Birliği'nde bu oran yüzde 4'tür. Bu durum bize ülkede yaşlı oranı bu ülkelere göre az olmasına rağmen, ülkenin kamusal hizmetler ve sosyal politika ve yardımlar aracılığıyla kendi yaşlılarına yeterince kaynak ayırmadığını göstermektedir. Ülkede 65 yaş ve üstü istihdama katılan bireylerin yüzde 60'ının toplumda en az kazanan yüzde 25'lik dilimde yer alması bu grubun güvencesizlik ile harmanlanan bir hayatı olduğuna işaret etmektedir. Öte yandan kadınların 65 yaş ve üstü nüfus içindeki oranı yaş dilimi arttıkça giderek fazlalaşmaktadır. Bu durum ülkede kadınların genç yaşlarda istihdama katılmasındaki sorun ve engellerden dolayı yaşlandıklarında güvencesizliği erkeklere oranla daha fazla yaşayabileceğini ifade etmektedir. Ülkede yaşlıların bu genel sorunlarına ek olarak küresel bir sorun olarak görülen yaş ayrımcılığı ve bundan kaynaklanan önyargı, klişe ve tavırlar bütününün de yaşlıların hayatı üzerinde devasa bir etki yarattığı bilinmektedir. Ülkede 65 yaş ve üstü bireylerin istihdama katılımı ve çalışmayı bir zorunluluk olarak tercih edenlerinin salgın sürecinde fazladan yük taşıdığı düşünülmektedir. Kamuoyuna da yansıyan görüntülerde yaş ayrımcılığına maruz kalan yaşlı bireyler ayrıca yaşadıkları güvencesizlikten ötürü çalışmayı tercih ettiğinde bu durum onlar için ciddi bir zorluk oluşturmaktadır.

Sosyal izolasyon, stres, işe yaramazlık hissi, yoksulluk, güvencesizlik gibi sorunlar birleştiğinde 65 yaş ve üstü bireylerin yaşadıkları zorluğun katlandığı tahmin edilmektedir. BM'nin öngördüğü üzere bu durum ekonomilere milyarlarca dolarlık tahribat verdiği gibi, yaşlı bireyler üzerinde çok ciddi psikolojik etkilere sebep olmakta hatta DSÖ'nün vurguladığı üzere beyin fonksiyonlarında azalmaya ve hatta erken ölümlere dahi neden olabilmektedir. Bu açıdan mevcut sorunların çözümünde merkezi yönetime, siyasal partilere, belediyelere, sivil toplum kuruluşlarına ve aydınlara büyük bir görev düşmektedir. Bu konunun gündeme getirilmesi ve herkesi ilgilendiren bu sorunlar etrafında plan, strateji ve uygulanabilir politikalar oluşturulduktan sonra harekete geçilmesi elzemdir. Ayrıca yaşlılarla ilgili sorunların önümüzdeki zaman aralığında akademik saha çalışmaları ve kamu anketleri yoluyla da desteklenmesi gerekmektedir. Yaşlıların içinde bulundukları sosyoekonomik durumun tespiti amacıyla bir Araştırma Komisyonu kurulması elzemdir.

9. İstanbul Milletvekili Erol KAYA ve 51 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5742):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş, Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Erol KAYA	İstanbul
2)	Bülent TURAN	Çanakkale
3)	Ali ÖZKAYA	Afyonkarahisar
4)	İshak GAZEL	Kütahya
5)	Osman Aşkın BAK	Rize
6)	Cemal ÖZTÜRK	Giresun
7)	Ahmet Salih DAL	Kilis
8)	Rümeysa KADAK	İstanbul
9)	Emrullah İŞLER	Ankara
10)	Lütfiye Selva ÇAM	Ankara
11)	Şirin ÜNAL	İstanbul
12)	Yavuz SUBAŞI	Balıkesir
13)	Cihan PEKTAŞ	Gümüşhane
14)	Ergün TAŞCI	Ordu
15)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
16)	Murat BAYBATUR	Manisa
17)	Sermin BALIK	Elazığ
18)	Ali ŞAHİN	Gaziantep
19)	Ravza KAVAKCI KAN	İstanbul
20)	Zülfü Tolga AĞAR	Elazığ
21)	Orhan YEGİN	Ankara
22)	Bekir Kuvvet ERİM	Aydın
23)	Salih CORA	Trabzon
24)	Ramazan CAN	Kırıkkale
25)	Jülide SARIEROĞLU	Adana
26)	Süleyman KARAMAN	Erzincan
27)	İbrahim Halil FIRAT	Adıyaman
28)	Necip NASIR	İzmir
29)	Hacı ÖZKAN	Mersin
30)	Cemil YAMAN	Kocaeli
31)	Abdulahat ARVAS	Van
32)	Hacı Osman AKGÜL	Gümüşhane
33)	Mehmet Ali CEVHERİ	Şanlıurfa

34)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
35)	Öznur ÇALIK	Malatya
36)	İsmail BİLEN	Manisa
37)	Mustafa AÇIKGÖZ	Nevşehir
38)	Mehmet Ali ÖZKAN	Manisa
39)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
40)	Mehmet Sait KİRAZOĞLU	Gaziantep
41)	Ziver ÖZDEMİR	Batman
42)	Abdullah Nejat KOÇER	Gaziantep
43)	Semra KAPLAN KIVIRCIK	Manisa
44)	Cengiz DEMİRKAYA	Mardin
45)	Zehra TAŞKESENLİOĞLU BAN	Erzurum
46)	Fatma Betül SAYAN KAYA	İstanbul
47)	Canan KALSIN	İstanbul
48)	Ahmet SORGUN	Konya
49)	Ahmet TAN	Kütahya
50)	Tülay KAYNARCA	İstanbul
51)	Recep UNCUOĞLU	Sakarya
52)	Abdullah AĞRALI	Konya

Gerekçe:

21. yüzyılda karşılaştığımız en önemli meselelerden biri "dünya nüfusunun yaşlanması"dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığın artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler'in *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporuna göre, artan yaşam süresine ve beklentisine ek olarak doğurganlık ve ölüm hızlarının azalması, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranını artırmaktadır. 2021 yılında dünya genelinde 65 yaş ve üzeri 764 milyonu aşkın kişi bulunmaktayken, bu sayının 2050 yılında 1,5 milyarı aşacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'de de TÜİK verilerine göre yaşlı nüfusumuzun 2016 ilâ 2021 yılları arasında %24 oranında arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte; 2080 yılında ise bu oranın

%25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı" da 2021 yılında % 14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060 da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir. Bir başka ifadeyle, ülkemizde 2021 yılsonu itibarıyla çalışma çağındaki her 100 kişi, 33 çocuğa ve 14,3 yaşlı bireye bakmaktadır. Nüfusumuzun yaş bağımlılık ağırlığı çocuk nüfustan yaşlı nüfusa doğru değişim göstermektedir.

Türkiye'de tek başına yaşayan yaşlı sayısının da yüksek olduğu bilinmektedir. TÜİK araştırmasına göre, 1 milyon 561 bin 398 yaşlı vatandaşımız tek başına yaşamakta olup bu vatandaşlarımızın %74,9'unu kadınlar, %25,l'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Yaşlılarımız tecrübe ve birikimleri ile toplumumuzun önemli yapı taşlarıdır. Yaşlılarımıza bakmak ve hürmet göstermek kültürümüzün temel unsurlarındandır. COVID-19 pandemisinin ilk dönemlerinde çeşitli ülkelerde öncelikli olarak korunacak gruplar arasında yaşlıların yer almadığı, yaş triajı gibi farklı önlemlerin uygulandığı gözlemlenirken, ülkemizde öncelikle 65 yaş ve üzerindeki bireylerin sağlığını muhafaza etmeye yönelik tedbirler alınması bu durumun göstergelerinden biridir.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlılarımızın hayat standartlarının yükseltilmesi olgusu çok sayıda bakanlığın ve diğer kamu kurumlarının ortak çalışma alanlarından biri olup söz konusu kuruluşların bir arada ve eşgüdüm içerisinde çalışmasını gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Ülkemiz, emektar ve kıdemli vatandaşlarımız olan yaşlılarımızın yaşam kalitesinin yükseltilmesi konusunda çok önemli mesafeler kat etmiştir, etmeye de devam etmektedir. Bununla birlikte demografik yapımızın zaman içinde değişmekte olduğu ve bu değişikliğin doğru bir şekilde tahlil edilmesi suretiyle yaşlı vatandaşlarımıza sunulan kamu hizmetlerinde gerekli uyarlamaların yapılması gerektiği açıktır.

Bu açıklamalar ışığında ülkemizde yaşlanmanın endişe edilecek bir durum olmadığını göstermek, yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması

sebebiyle ülkemizde yaşlı vatandaşlarımızın yaşam standartlarını muhafaza etmek ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek amacıyla,

- Türkiye'nin uzun dönem yaşlı nüfus politikası ve uygulayacağı bakım sistemleri konularında yol haritasının oluşturulması,

- Türkiye'de aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifinin yaşlılarımıza yönelik geliştirilen tüm politika alanları ve sunulan hizmetlerde hâkim kılınması,

- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilirliğinin değerlendirilmesi ve

- Ülkemizde yaşlı nüfusa yönelik olarak sunulan sağlık hizmeti (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetlerin aksamadan, etkin bir şekilde sürdürülmesi ve daha nitelikli şekilde sunulması

için, bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

10. Mersin Milletvekili Rıdvan TURAN ve 19 Milletvekilinin, yaşlı ve emeklilerin mevcut ekonomik koşulları ile yaşam koşullarının iyileştirilmesi için yapılması gerekenlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5743):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Türkiye'de yaşlı ve emeklilerin, kahir ekseriyetinin asgari yaşam seviyesi, açlık ve yoksulluk sınırının altındadır. Özellikle, ekonomik krizin derinleşmesi nedeniyle açlıkla karşı karşıya kalan yaşlı ve emeklilerin sayısında son birkaç yılda, önemli oranda artış olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye'de mevcut ekonomik ve politik koşullara bağlı olarak hali hazırdaki yasal düzenlemeler, yaşlı ve emeklilerin asgari yaşam ihtiyacım karşılama konusunda maalesef yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de yaşlı ve emeklilerin mevcut ekonomik koşullarını iyileştirmek için aylık ücret alanların ücretlerinin yükseltilmesi, aylık almayanlara, asgari yaşam düzeyine göre aylık ücret bağlanması sağlık, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına göre yaşam koşullarını iyileştiren somut politikaların oluşturulması ve gerekli yasal düzenlemenin yapılması amacıyla Anayasa'nın 98'inci, İçtüzüğün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca bir meclis araştırılması açılmasını arz ve talep ederiz.

1)	Rıdvan TURAN	Mersin
2)	Tulay HATIMOĞULLARI ORUÇ	Adana
3)	Nuran İMİR	Şırnak
4)	Gülüstan KILIÇ KOÇYİĞİT	Muş
5)	Alican ÖNLÜ	Tunceli
6)	Remziye TOSUN	Diyarbakır
7)	Abdullah KOÇ	Ağrı
8)	Ömer ÖCALAN	Şanlıurfa
9)	Erdal AYDEMİR	Bingöl
10)	Hasan ÖZGÜNEŞ	Şırnak
11)	Ömer Faruk GERGERLİOĞLU	Kocaeli
12)	Ayşe SÜRÜCÜ	Şanlıurfa
13)	Murat SARISAÇ	Van
14)	Şevin COŞKUN	Muş
15)	Ayşe ACAR BAŞARAN	Batman
16)	Kemal BÜLBÜL	Antalya

17)	Murat ÇEPNİ	İzmir
18)	Ebrü GÜNAY	Mardin
19)	Nusrettin MAÇİN	Şanlıurfa
20)	Dersim DAĞ	Diyarbakır

Gerekçe:

Türkiye nüfusu, demografik anlamda hala genç nüfusa sahip olsa da yaşlı nüfusun toplam nüfustaki payı, her geçen yıl artmaktadır. Türkiye'de 65 ve daha yukarı yaştaki nüfus, 2016 yılında 6 milyon 651 bin 503 iken son beş 5 yılda %24 artarak 2021 yılında 8 milyon 245 bin 124 kişiye ulaşmıştır. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2016'da %8,3 iken, 2021'de %9,7'ye çıkmıştır. Diğer taraftan Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) verilerine göre, 2021 yılında SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı kapsamında 810 bin kişinin emekliliğe hak kazanmasıyla toplam emekli sayısı, 13 milyon 644 bin 30 kişiye yükselmiştir.

Türkiye'de son yirmi yıldır neo-liberal politikaların uygulanmasıyla yaşlı ve emeklilerin yaşam kalitesi önemli ölçüde azalmıştır. AKP iktidarı, yaşlı ve emeklileri, ekonomik külfet ve politik oy deposu gibi iki sınırlı temel yaklaşıma göre ele aldıkları için politikalarının kapsamı da zamanla daraltılmıştır. AKP iktidarı, yaşlı ve emeklilerin elde ettiği sosyal hak kapsamım torba yasalarla adeta sosyal yardım seviyesine indirmiştir. Öyle ki AKP'nin, iktidar olduğu ilk iki yılda, en düşük emekli aylığı, 216 TL'ydi. Bu sayı aynı yıllardaki 163 TL olan asgari ücretin üzerindeydi. 2022 yılı için belirlenen en düşük emekli aylığı, her ne kadar 2 bin 500 TL'ye çıkarılmış olsa da 2022 yılında 4 bin 253 TL olarak belirlenen asgari ücretin neredeyse yansı seviyesine inmiştir.

AKP iktidarının, yaşlı ve emeklilere yönelik düşük emekli ücret politikasımn doğal sonucu olarak geçim sıkıntısı çeken emeklilerin sayısı her geçen yıl artmıştır. En düşük emekli aylık ücretinin 2 bin 500 TL olmasıyla bu ücret ile geçinmek zorunda kalanların sayısı, yaklaşık 2 milyon kişiye yükselmiştir. AKP iktidarı, yaşlı ve emeklilere yönelik uyguladığı düşük ücret politikalarına paralel olarak sosyal yardım politikalarım uygulayarak ihtiyaç sahibi olan yaşlı ve emeklileri devlet güvencesinden çıkartarak yardımlara bağlı duruma getirmiştir. AKP iktidarı, özellikle seçim dönemlerinde bu sosyal sınıfa yönelik yaptığı ayni ve nakdi yardımları artırarak seçimlerdeki oy tercihlerini önemli oranda etkilemiştir. Fakat Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik kriz, yaşlı ve emeklileri açlık ve yoksulluk sınırının altında yaşamasına neden olmuştur. 2021 aralık ayında yükseltilen emekli ve yaşlı aylık ücretleri iki ay gibi kısa bir süre geçmesine rağmen enflasyon rakamlarının altındaki seviyelere inmiştir.

Türkiye'deki yaşlı ve emeklilerin ekonomik, sağlık, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının sosyal yardım uygulamalarıyla karşılanması yerine kapsamlı sosyal politikalarla devlet güvencesine alınması için siyasal erk üzerine düşen sorumluğu yerine getirmelidir. Türkiye'de yaşlı ve emeklilerin asgari yaşam seviyesini yükseltmek için yasal düzenlemelerin çıkarılması, Türkiye'de yaşlı ve emeklilere verilen her türlü ücretin, yeni kur ve enflasyona bağlı olarak asgari ücret seviyesinin üzerine çıkarılması, tek başına yaşayan yaşlı ve emeklilerin sağlık, sosyal ve kültürel olarak yaşamsal bütün ihtiyaçlarının devlet güvencesine alınması, geçim sıkıntısı yaşayan yaşlı ve emeklilere uygulanacak politikalarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması amacıyla meclis araştırma komisyonu kurulması elzemdir.

11. Gümüşhane Milletvekili Cihan PEKTAŞ ve 25 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5980):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş, Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Cihan PEKTAŞ	Gümüşhane
2)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
3)	Rümeysa KADAK	İstanbul
4)	Semiha EKİNCİ	Sivas
5)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
6)	Ramazan CAN	Kırıkkale
7)	Yusuf BAŞER	Yozgat
8)	Ali Cumhur TAŞKIN	Mersin
9)	Yavuz ERGUN	Niğde
10)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
11)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
12)	Salih CORA	Trabzon
13)	İbrahim AYDEMİR	Erzurum
14)	Mustafa SAVAŞ	Aydın
15)	Abdullah GÜLER	İstanbul
16)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
17)	İsmail OK	Balıkesir
18)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
19)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
20)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
21)	İsmail KAYA	Osmaniye
22)	Cemal TAŞAR	Bitlis
23)	Orhan YEGİN	Ankara
24)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
25)	İshak GAZEL	Kütahya
26)	Mehmet Habib SOLUK	Sivas

Gerekçe:

21. yüzyılın en önemli sorunlanndan biri de “dünya nüfusunun yaşlanması”dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığın artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada artış göstermiştir. Birleşmiş Milletlerin *“Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020”* raporuna göre, artan yaşam süresinin yanı sıra, düşük doğum ve ölüm oranları, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş üstü kişilerin toplam nüfusa oranını artırmaktadır. 2021 yılında 65 yaş ve üstü nüfus dünya

çapında 746 milyona ulaştı. TÜİK verilerine göre 2016-2021 yılları arasında yaşlı nüfusumuzun %24 arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte; 2080 yılında ise bu oranın %25,6'ya ulaşması beklenmektedir.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı" da 2021 yılında %14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir.

Türkiye'de yalnız yaşayan çok sayıda yaşlı olduğu bilinmektedir. TÜİK araştırmasına göre ülkemizde 1.561.398 yaşlı yalnız yaşamaktadır. Bu vatandaşlarımızın %74,9'unu kadınlar, %25,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Yaşlılarımız sahip oldukları deneyim ve bilgi birikimi ile toplumumuzun önemli bir bileşenidir. Büyüklerimize gösterilen özen ve saygı, kültürümüzün temel bir unsurudur. COVID-19 pandemisinin ilk dönemlerinde çeşitli ülkelerde öncelikli olarak korunacak gruplar arasında yaşlıların yer almadığı, farklı önlemlerin uygulandığı gözlemlenirken, ülkemizde öncelikle 65 yaş ve üzerindeki bireylerin sağlığını muhafaza etmeye yönelik tedbirler alınması bu durumun göstergelerinden biridir.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlıların yaşam standardının yükseltilmesi olgusu birçok bakanlığın ve kamu kurumunun ortak görevlerinden biri olup, işbirliği ve koordinasyonu gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Bu açıklamalar doğrultusunda ülkemizde yaşlanmanın endişe edilecek bir durum olmadığını göstermek, yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle yaşlıların yaşam standartlarını korumak ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek;

- Türkiye'de yaşlılara yönelik uzun vadeli politikalar ve bakım sistemleri için bir yol haritası oluşturulması,

- Türkiye'de yaşlılara yönelik tüm politika ve hizmetlerde sağlıklı yaşlanma bakış açısına hakim olunması,

- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilmesi,

- Ülkemizin sağlık hizmetini (tedavi yöntemleri, ilaç temini vb.) ve yaşlılara yönelik sosyal refah politikalarını değerlendirmek, bu politikaların etkinlik ve sürekliliğini sağlamak ve daha kaliteli hizmetler sunmak amacıyla,

bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

12. Ankara Milletvekili Yalçın AKDOĞAN ve 27 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5981):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş. Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Yalçın AKDOĞAN	Ankara
2)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
3)	Rümeysa KADAK	İstanbul
4)	Ramazan CAN	Kırıkkale
5)	Semiha EKİNCİ	Sivas
6)	Yusuf BAŞER	Yozgat
7)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
8)	Yavuz ERGUN	Niğde
9)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
10)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
11)	Salih CORA	Trabzon
12)	Cihan PEKTAŞ	Gümüşhane
13)	İbrahim AYDEMİR	Erzurum
14)	Cengiz DEMİRKAYA	Mardin
15)	Yasin UĞUR	Burdur
16)	Abdullah GÜLER	İstanbul
17)	Emrullah İŞLER	Ankara
18)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
19)	Mustafa SAVAŞ	Aydın
20)	İsmail OK	Balıkesir
21)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
22)	Orhan YEGİN	Ankara
23)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
24)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
25)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
26)	Cemal TAŞAR	Bitlis
27)	İsmail KAYA	Osmaniye
28)	Mehmet Habib SOLUK	Sivas

Gerekçe:

21. yüzyılın en önemli sorunlarından biri de "dünya nüfusunun yaşlanması"dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığın artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler'in *"Dünya Nüjüsunun Yaşlanması 2020"* raporuna göre, artan

yaşam süresine ve beklentisine ek olarak doğurganlık ve ölüm hızlarının azalması, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranını artırmaktadır. 2021 yılında 65 yaş ve üstü nüfus dünya çapında 746 milyona ulaştı. Bu sayının 2050 yılına kadar 1,5 milyarı aşacağı tahmin ediliyor.

TÜİK verilerine göre 2016-2021 yıllan arasında yaşlı nüfusumuzun %24 arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte; 2080 yılında ise bu oranın %25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı" da 2021 yılında %14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir. Bir başka ifadeyle, ülkemizde 2021 yıl sonu itibarıyla çalışma çağındaki her 100 kişi, 33 çocuğa ve 14,3 yaşlı bireye bakmaktadır. Nüfusumuzun yaş bağımlılık ağırlığı çocuk nüfustan yaşlı nüfusa doğru değişim göstermektedir.

Türkiye'de tek başına yaşayan yaşlı sayısının da yüksek olduğu bilinmektedir. TÜİK araştırmasına göre, 1 milyon 561 bin 398 yaşlı vatandaşımız tek başına yaşamakta olup bu vatandaşlarımızın %74,9'unu kadınlar, %25,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Yaşlılarımız sahip oldukları deneyim ve bilgi birikimi ile toplumumuzun önemli bir bileşenidir. Büyüklerimize gösterilen özen ve saygı, kültürümüzün temel bir unsurudur. COVID-19 pandemisinin ilk dönemlerinde çeşitli ülkelerde öncelikli olarak korunacak gruplar arasında yaşlıların yer almadığı, yaş triajı gibi farklı önlemlerin uygulandığı gözlemlenirken, ülkemizde öncelikle 65 yaş ve üzerindeki bireylerin sağlığını muhafaza etmeye yönelik tedbirler alınması bu durumun göstergelerinden biridir.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlıların yaşam standardının yükseltilmesi olgusu birçok bakanlığın ve kamu kurumunun ortak görevlerinden biri olup, işbirliği ve koordinasyonu gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Ülkemiz, emektar ve cefakar yaşlıların yaşam kalitesini iyileştirmek için uzun bir yol kat etti. Ancak zaman içinde nüfus yapımızın değişmekte olması sebebiyle ve yaşlılara sunulan kamu hizmetlerinin bu değişim doğrultusunda bir analiz gerektiği açıktır.

Bu açıklamalar ışığında ülkemizde yaşlanmanın endişe edilecek bir durum olmadığını göstermek, yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle ülkemizde yaşlı vatandaşlarımızın yaşam standartlarını muhafaza etmek ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek amacıyla,

- Türkiye'de yaşlılara yönelik uzun vadeli politikalar ve bakım sistemleri için bir yol haritası oluşturulması,

- Türkiye'de yaşlılara yönelik tüm politika ve hizmetlerde sağlıklı yaşlanma bakış açısına hakim olunması,

- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilirliğinin değerlendirilmesi ve

- Ülkemizde yaşlılara yönelik sağlık hizmetleri (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetlerin aksamadan, etkin bir şekilde sürdürülmesi ve daha nitelikli şekilde sunulması

için, bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

13. Tokat Milletvekili Özlem ZENGİN ve 27 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5982):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş, Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz

1)	Özlem ZENGİN	Tokat
2)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
3)	Rümeysa KADAK	İstanbul
4)	Ramazan CAN	Kırıkkale
5)	Semiha EKİNCİ	Sivas
6)	Yusuf BAŞER	Yozgat
7)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
8)	Yavuz ERGUN	Niğde
9)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
10)	Salih CORA	Trabzon
11)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
12)	Cihan PEKTAŞ	Gümüşhane
13)	İbrahim AYDEMİR	Erzurum
14)	Cengiz DEMİRKAYA	Mardin
15)	Yasin UĞUR	Burdur
16)	Abdullah GÜLER	İstanbul
17)	Emrullah İŞLER	Ankara
18)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
19)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
20)	İsmail OK	Balıkesir
21)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
22)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
23)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
24)	Orhan YEGİN	Ankara
25)	Cemal TAŞAR	Bitlis
26)	İshak GAZEL	Kütahya
27)	İsmail KAYA	Osmaniye
28)	Mehmet Habib SOLUK	Sivas

Gerekçe:

21. yüzyılın en önemli sorunlarından biri de "dünya nüfusunun yaşlanması"dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığın artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler'in *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporuna göre, artan

yaşam süresine ve beklentisine ek olarak doğurganlık ve ölüm hızlarının azalması, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranını artırmaktadır. 2021 yılında 65 yaş ve üstü nüfus dünya çapında 746 milyona ulaştı. Bu sayının 2050 yılına kadar 1,5 milyarı aşacağı tahmin ediliyor.

TÜİK verilerine göre 2016-2021 yılları arasında yaşlı nüfusumuzun %24 arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte; 2080 yılında ise bu oranın %25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı" da 2021 yılında %14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir. Bir başka ifadeyle, ülkemizde 2021 yılsonu itibarıyla çalışma çağındaki her 100 kişi, 33 çocuğa ve 14,3 yaşlı bireye bakmaktadır. Nüfusumuzun yaş bağımlılık ağırlığı çocuk nüfustan yaşlı nüfusa doğru değişim göstermektedir.

Türkiye'de tek başına yaşayan yaşlı sayısının da yüksek olduğu bilinmektedir. TÜİK araştırmasına göre, 1 milyon 561 bin 398 yaşlı vatandaşımız tek başına yaşamakta olup bu vatandaşlarımızın %74,9'unu kadınlar, %25,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Yaşlılarımız sahip oldukları deneyim ve bilgi birikimi ile toplumumuzun önemli bir bileşenidir. Büyüklerimize gösterilen özen ve saygı, kültürümüzün temel bir unsurudur. COVID-19 pandemisinin ilk dönemlerinde çeşitli ülkelerde öncelikli olarak korunacak gruplar arasında yaşlıların yer almadığı, yaş triajı gibi farklı önlemlerin uygulandığı gözlemlenirken, ülkemizde öncelikle 65 yaş ve üzerindeki bireylerin sağlığını muhafaza etmeye yönelik tedbirler alınması bu durumun göstergelerinden biridir.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlıların yaşam standardının yükseltilmesi olgusu birçok bakanlığın ve kamu kurumunun ortak görevlerinden biri olup, işbirliği ve koordinasyonu gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Ülkemiz, emektar ve cefakar yaşlıların yaşam kalitesini iyileştirmek için uzun bir yol kat etti. Ancak zaman içinde nüfus yapımızın değişmekte olması sebebiyle ve yaşlılara sunulan kamu hizmetlerinin bu değişim doğrultusunda bir analiz gerektiği açıktır.

Bu açıklamalar ışığında ülkemizde yaşlanmanın endişe edilecek bir durum olmadığını göstermek, yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle ülkemizde yaşlı vatandaşlarımızın yaşam standartlarını muhafaza etmek ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek amacıyla,

- Türkiye'de yaşlılara yönelik uzun vadeli politikalar ve bakım sistemleri için bir yol haritası oluşturulması,
- Türkiye'de yaşlılara yönelik tüm politika ve hizmetlerde sağlıklı yaşlanma bakış açısına hakim olunması,
- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilirliğinin değerlendirilmesi ve
- Ülkemizde yaşlılara yönelik sağlık hizmetleri (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetlerin aksamadan, etkin bir şekilde sürdürülmesi ve daha nitelikli şekilde sunulması

için, bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci. Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

14. İstanbul Milletvekili Rümeysa KADAK ve 24 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5983):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş, Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplanna göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Rümeysa KADAK	İstanbul
2)	Yusuf BAŞER	Yozgat
3)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
4)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
5)	Semiha EKİNCİ	Sivas
6)	Ramazan CAN	Kırıkkale
7)	Yavuz ERGUN	Niğde
8)	Ali Cumhur TAŞKIN	Mersin
9)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
10)	Salih CORA	Trabzon
11)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
12)	İbrahim AYDEMİR	Erzurum
13)	Mustafa SAVAŞ	Aydın
14)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
15)	Abdullah GÜLER	İstanbul
16)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
17)	İsmail OK	Balıkesir
18)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
19)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
20)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
21)	İsmail KAYA	Osmaniye
22)	Orhan YEGİN	Ankara
23)	Cemal TAŞAR	Bitlis
24)	İshak GAZEL	Kütahya
25)	Mehmet Habib SOLUK	Sivas

Gerekçe:

21. yüzyılın en önemli sorunlarından biri de “dünya nüfusunun yaşlanması”dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığın artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler’in “Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020” raporuna göre, artan yaşam süresinin yanı sıra, düşük doğum ve ölüm oranları, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş üstü kişilerin toplam nüfusa oranını artırmaktadır. 2021 yılında 65 yaş ve üstü nüfus dünya çapında 746 milyona ulaştı. Bu sayının 2050 yılına kadar 1,5 milyarı aşacağı tahmin ediliyor.

Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte; 2080 yılında ise bu oranın %25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı" da 2021 yılında %14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir.

Yaşlılarımız sahip oldukları deneyim ve bilgi birikimi ile toplumumuzun önemli bir bileşenidir. Büyüklerimize gösterilen özen ve saygı, kültürümüzün temel bir unsurudur. Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlıların yaşam standardının yükseltilmesi olgusu birçok bakanlığın ve kamu kurumunun ortak görevlerinden biri olup, işbirliği ve koordinasyonu gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Ülkemiz yaşlıların ve yaşlı ailelerinin yaşam kalitesini iyileştirmek için uzun bir yol kat etti. Ancak demografik özelliklerimiz ve yaşlılara yönelik kamu hizmetleri zaman içinde değiştiğinden, bu değişimle uyumlu bir analize ihtiyaç olduğu açıktır.

Bu açıklamalar ışığında ülkemizde yaşlanmanın endişe edilecek bir durum olmadığını göstermek, yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle yaşlıların yaşam standartlarını korumak ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek,

- Türkiye'de yaşlılara yönelik uzun vadeli politikalar ve bakım sistemleri için bir yol haritası oluşturulması,

- Türkiye'de yaşlılara yönelik tüm politika ve hizmetlerde sağlıklı yaşlanma bakış açısına hakim olunması,

- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilmesi,

- Ülkemizin sağlık hizmetini (tedavi yöntemleri, ilaç temini vb.) ve yaşlılara yönelik sosyal refah politikalarını değerlendirmek, bu politikaların etkinlik ve sürekliliğini sağlamak ve daha kaliteli hizmetler sunmak amacıyla,

bakanlıklar ve diğer kamu kurum vc kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasasrnın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

15. Kırıkkale Milletvekili Ramazan CAN ve 27 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5984):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş, Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Ramazan CAN	Kırıkkale
2)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
3)	Rümeysa KADAK	İstanbul
4)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
5)	Semiha EKİNCİ	Sivas
6)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
7)	Yusuf BAŞER	Yozgat
8)	Ali Cumhur TAŞKIN	Mersin
9)	Yavuz ERGUN	Niğde
10)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
11)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
12)	Cihan PEKTAŞ	Gümüşhane
13)	Salih CORA	Trabzon
14)	İbrahim AYDEMİR	Erzurum
15)	Yasin UĞUR	Burdur
16)	Cengiz DEMİRKAYA	Mardin
17)	Abdullah GÜLER	İstanbul
18)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
19)	Emrullah İŞLER	Ankara
20)	Bekir Kuvvet ERİM	Aydın
21)	İsmail OK	Balıkesir
22)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
23)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
24)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
25)	Orhan YEGİN	Ankara
26)	İsmail KAYA	Osmaniye
27)	Cemal TAŞAR	Bitlis
28)	Mehmet Habib SOLUK	Sivas

Gerekçe:

21. yüzyılın en önemli sorunlarından biri de "dünya nüfusunun yaşlanması"dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığın artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler'in *"Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020"* raporuna göre, artan

yaşam süresinin yanı sıra, düşük doğum ve ölüm oranları, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş üstü kişilerin toplam nüfusa oranını artırmaktadır. 2021 yılında 65 yaş ve üstü nüfus dünya çapında 746 milyona ulaştı. Bu sayının 2050 yılına kadar 1,5 milyarı aşacağı tahmin ediliyor.

TÜİK verilerine göre 2016-2021 yılları arasında yaşlı nüfusumuzun %24 arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte, 2080 yılında ise bu oranın %25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı" da 2021 yılında %14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir. Bir başka ifadeyle, ülkemizde 2021 yılsonu itibarıyla çalışma çağındaki her 100 kişi, 33 çocuğa ve 14,3 yaşlı bireye bakmaktadır. Nüfusumuzun yaş bağımlılık oranları çocuk nüfustan yaşlı nüfusa doğru değişim göstermektedir. Bu durumda toplumumuzun yaşlandığına işaret etmektedir.

Türkiye'de yalnız yaşayan çok sayıda yaşlı olduğu bilinmektedir. TÜİK araştırmasına göre ülkemizde 1.561.398 yaşlı yalnız yaşamaktadır. Bu vatandaşlarımızın %74,9'unu kadınlar, %25,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Yaşlılarımız sahip oldukları deneyim ve bilgi birikimi ile toplumumuzun önemli bir bileşenidir. Büyüklerimize gösterilen özen ve saygı, kültürümüzün temel bir unsurudur. COVID-19 pandemisinin ilk dönemlerinde çeşitli ülkelerde öncelikli olarak korunacak gruplar arasında yaşlıların yer almadığı, yaş triajı gibi farklı önlemlerin uygulandığı gözlemlenirken, ülkemizde öncelikle 65 yaş ve üzerindeki bireylerin sağlığını muhafaza etmeye yönelik tedbirler alınması bu durumun göstergelerinden biridir.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlıların yaşam standardının yükseltilmesi olgusu birçok bakanlığın ve kamu kurumunun ortak görevlerinden biri olup, işbirliği ve koordinasyonu gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır**.**

Ülkemiz yaşlıların ve yaşlı ailelerinin yaşam kalitesini iyileştirmek için uzun bir yol kat etti. Ancak demografik özelliklerimiz ve yaşlılara yönelik kamu hizmetleri zaman içinde değiştiğinden, bu değişimle uyumlu bir analize ihtiyaç olduğu açıktır.

Bu açıklamalar ışığında ülkemizde yaşlanmanın endişe edilecek bir durum olmadığını göstermek, yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle yaşlıların yaşam standartlarını korumak ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek,

- Türkiye'de yaşlılara yönelik uzun vadeli politikalar ve bakım sistemleri için bir yol haritası oluşturulması,

- Türkiye'de yaşlılara yönelik tüm politika ve hizmetlerde sağlıklı yaşlanma bakış açısına hakim olunması,

- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilmesi,

- Ülkemizin sağlık hizmetini (tedavi yöntemleri, ilaç temini vb.) ve yaşlılara yönelik sosyal refah politikalarını değerlendirmek, bu politikaların etkinlik ve sürekliliğini sağlamak ve daha kaliteli hizmetler sunmak amacıyla,

bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

16. Uşak Milletvekili Mehmet ALTAY ve 27 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5985):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş. Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanlan için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Mehmet ALTAY	Uşak
2)	Rümeysa KADAK	İstanbul
3)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
4)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
5)	Semiha EKİNCİ	Sivas
6)	Yusuf BAŞER	Yozgat
7)	Ramazan CAN	Kırıkkale
8)	Yavuz ERGUN	Niğde
9)	Ali Cumhur TAŞKIN	Mersin
10)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
11)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
12)	Salih CORA	Trabzon
13)	Yasin UĞUR	Burdur
14)	Bekir Kuvvet ERİM	Aydın
15)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
16)	Mehmet Habib SOLUK	Sivas
17)	Cengiz DEMİRKAYA	Mardin
18)	Abdullah GÜLER	İstanbul
19)	İsmail OK	Balıkesir
20)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
21)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
22)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
23)	İsmail KAYA	Osmaniye
24)	Cemal TAŞAR	Bitlis
25)	Orhan YEGİN	Ankara
26)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
27)	Pakize Mutlu AYDEMİR	Balıkesir
28)	İshak GAZEL	Kütahya

Gerekçe:

21. yüzyılın en önemli sorunlarından biri de “dünya nüfusunun yaşlanması”dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığın artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler’in *‘Dünya Nüfusunun Yaslanması 2020’* raporuna göre, artan

yaşam süresine ve beklentisine ek olarak doğurganlık ve ölüm hızlarının azalması, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranını artırmaktadır. 2021 yılında dünya genelinde 65 yaş ve üzeri 764 milyonu aşkın kişi bulunmaktayken, bu sayının 2050 yılında 1,5 milyarı aşacağı tahmin edilmektedir.

TÜİK verilerine göre 2016-2021 yılları arasında yaşlı nüfusumuzun %24 arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte, 2080 yılında ise bu oranın %25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı" da 2021 yılında % 14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir. Bir başka ifadeyle, ülkemizde 2021 yıl sonu itibarıyla çalışma çağındaki her 100 kişi, 33 çocuğa ve 14,3 yaşlı bireye bakmaktadır. Nüfusumuzun yaş bağımlılık ağırlığı çocuk nüfustan yaşlı nüfusa doğru değişim göstermektedir.

Türkiye'de tek başına yaşayan yaşlı sayısının da yüksek olduğu bilinmektedir. TÜİK araştırmasına göre, 1 milyon 561 bin 398 yaşlı vatandaşımız tek başına yaşamakta olup bu vatandaşlarımızın %74,9'unu kadınlar, %25,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Yaşlılarımız sahip oldukları deneyim ve bilgi birikimi ile toplumumuzun önemli bir bileşenidir. Büyüklerimize gösterilen özen ve saygı, kültürümüzün temel bir unsurudur. COVID-19 pandemisinin ilk dönemlerinde çeşitli ülkelerde öncelikli olarak korunacak gruplar arasında yaşlıların yer almadığı, yaş triajı gibi farklı önlemlerin uygulandığı gözlemlenirken, ülkemizde öncelikle 65 yaş ve üzerindeki bireylerin sağlığını muhafaza etmeye yönelik tedbirler alınması bu durumun göstergelerinden biridir.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlıların yaşam standardının yükseltilmesi olgusu birçok bakanlığın ve kamu kurumunun ortak görevlerinden biri olup, işbirliği ve koordinasyonu gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Ülkemiz, emektar ve cefakar yaşlıların yaşam kalitesini iyileştirmek için uzun bir yol kat etti. Bununla birlikte demografik yapımızın zaman içinde değişmekte olduğu ve bu

değişikliğin doğru bir şekilde tahlil edilmesi suretiyle yaşlı vatandaşlarımıza sunulan kamu hizmetlerinde gerekli uyarlamaların yapılması gerektiği açıktır.

Bu açıklamalar ışığında ülkemizde yaşlanmanın endişe edilecek bir durum olmadığını göstermek, yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle ülkemizde yaşlı vatandaşlarımızın yaşam standartlarını muhafaza etmek ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek amacıyla,

- Türkiye'de yaşlılara yönelik uzun vadeli politikalar ve bakım sistemleri için bir yol haritası oluşturulması,
- Türkiye'de aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifinin yaşlılarımıza yönelik geliştirilen tüm politika alanları ve sunulan hizmetlerde hâkim kılınması,
- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilirliğinin değerlendirilmesi,
- Ülkemizde yaşlı nüfusa yönelik olarak sunulan sağlık hizmeti (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetlerin aksamadan, etkin bir şekilde sürdürülmesi ve daha nitelikli şekilde sunulması için,

bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

17. Adıyaman Milletvekili Ahmet AYDIN ve 28 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5986):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş, Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz**.**

1)	Ahmet AYDIN	Adıyaman
2)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
3)	Rümeysa KADAK	İstanbul
4)	Ramazan CAN	Kırıkkale
5)	Semiha EKİNCİ	Sivas
6)	Yusuf BAŞER	Yozgat
7)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
8)	Yavuz ERGUN	Niğde
9)	Ali Cumhur TAŞKIN	Mersin
10)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
11)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
12)	Salih CORA	Trabzon
13)	Cihan PEKTAŞ	Gümüşhane
14)	Yasin UĞUR	Burdur
15)	İbrahim AYDEMİR	Erzurum
16)	Cengiz DEMİRKAYA	Mardin
17)	Abdullah GÜLER	İstanbul
18)	Emrullah İŞLER	Ankara
19)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
20)	Bekir Kuvvet ERİM	Aydın
21)	İsmail OK	Balıkesir
22)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
23)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
24)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
25)	Orhan YEGİN	Ankara
26)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
27)	Cemal TAŞAR	Bitlis
28)	İsmail KAYA	Osmaniye
29)	Mehmet Habib SOLUK	Sivas

Gerekçe:

21. yüzyılda karşılaştığımız en önemli meselelerden biri “dünya nüfusunun yaşlanması”dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığın artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada

artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler'in *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporuna göre, artan yaşam süresine ve beklentisine ek olarak doğurganlık ve ölüm hızlarının azalması, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranını artırmaktadır. 2021 yılında dünya genelinde 65 yaş ve üzeri 764 milyonu aşkın kişi bulunmaktayken, bu sayının 2050 yılında 1,5 milyarı aşacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'de de TÜİK verilerine göre yaşlı nüfusumuzun 2016 ilâ 2021 yıllan arasında %24 oranında arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte; 2080 yılında ise bu oranın %25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı" da 2021 yılında % 14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir. Bir başka ifadeyle, ülkemizde 2021 yıl sonu itibarıyla çalışma çağındaki her 100 kişi, 33 çocuğa ve 14,3 yaşlı bireye bakmaktadır. Nüfusumuzun yaş bağımlılık ağırlığı çocuk nüfustan yaşlı nüfusa doğru değişim göstermektedir.

Türkiye'de tek başına yaşayan yaşlı sayısının da yüksek olduğu bilinmektedir. TÜİK araştırmasına göre, 1 milyon 561 bin 398 yaşlı vatandaşımız tek başına yaşamakta olup bu vatandaşlarımızın %74,9'unu kadınlar, %25,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Yaşlılarımız sahip oldukları deneyim ve bilgi birikimi ile toplumumuzun önemli bir bileşenidir. Büyüklerimize gösterilen özen ve saygı, kültürümüzün temel bir unsurudur. COVID-19 pandemisinin ilk dönemlerinde çeşitli ülkelerde öncelikli olarak korunacak gruplar arasında yaşlıların yer almadığı, yaş triajı gibi farklı önlemlerin uygulandığı gözlemlenirken, ülkemizde öncelikle 65 yaş ve üzerindeki bireylerin sağlığını muhafaza etmeye yönelik tedbirler alınması bu durumun göstergelerinden biridir.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlılarımızın hayat standartlarının yükseltilmesi olgusu çok sayıda bakanlığın ve diğer kamu kurumlarının ortak çalışma alanlarından biri olup söz konusu kuruluşların bir arada ve eşgüdüm içerisinde çalışmasını gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Ülkemiz, emektar ve cefakar yaşlıların yaşam kalitesini iyileştirmek için uzun bir yol kat etti. Bununla birlikte demografik yapımızın zaman içinde değişmekte olduğu ve bu değişikliğin doğru bir şekilde tahlil edilmesi suretiyle yaşlı vatandaşlarımıza sunulan kamu hizmetlerinde gerekli uyarlamaların yapılması gerektiği açıktır.

Bu açıklamalar ışığında ülkemizde yaşlanmanın endişe edilecek bir durum olmadığını göstermek, yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle ülkemizde yaşlı vatandaşlarımızın yaşam standartlarını muhafaza etmek ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek amacıyla;

- Türkiye'de yaşlılara yönelik uzun vadeli politikalar ve bakım sistemleri için bir yol haritası oluşturulması,
- Türkiye'de aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifinin yaşlılarımıza yönelik geliştirilen tüm politika alanları ve sunulan hizmetlerde hâkim kılınması,
- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilirliğinin değerlendirilmesi,
- Ülkemizde yaşlı nüfusa yönelik olarak sunulan sağlık hizmeti (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetlerin aksamadan, etkin bir şekilde sürdürülmesi ve daha nitelikli şekilde sunulması

için, bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

18. Adana Milletvekili Jülide SARIEROĞLU ve 29 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5987):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş, Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Jülide SARIEROĞLU	Adana
2)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
3)	Rümeysa KADAK	İstanbul
4)	Semiha EKİNCİ	Sivas
5)	Ramazan CAN	Kırıkkale
6)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
7)	Yusuf BAŞER	Yozgat
8)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
9)	Yavuz ERGUN	Niğde
10)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
11)	Salih CORA	Trabzon
12)	İbrahim AYDEMİR	Erzurum
13)	Cihan PEKTAŞ	Gümüşhane
14)	Yasin UĞUR	Burdur
15)	Emrullah İŞLER	Ankara
16)	İffet POLAT	İstanbul
17)	Mehmet Habib SOLUK	Sivas
18)	Mustafa SAVAŞ	Aydın
19)	Cengiz DEMİRKAYA	Mardin
20)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
21)	Abdullah GÜLER	İstanbul
22)	Bekir Kuvvet ERİM	Aydın
23)	İsmail OK	Balıkesir
24)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
25)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
26)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
27)	İsmail KAYA	Osmaniye
28)	Orhan YEGİN	Ankara
29)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
30)	Cemal TAŞAR	Bitlis

Gerekçe:

21. yüzyılın en önemli sorunlarından biri de “dünya nüfusunun yaşlanması”dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili

farkındalığın artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler'in *"Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020"* raporuna göre, artan yaşam süresine ve beklentisine ek olarak doğurganlık ve ölüm hızlarının azalması, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranını artırmaktadır. 2021 yılında 65 yaş ve üstü nüfus dünya çapında 746 milyona ulaştı. Bu sayının 2050 yılına kadar 1,5 milyarı aşacağı tahmin ediliyor.

TÜİK verilerine göre 2016-2021 yıllan arasında yaşlı nüfusumuzun %24 arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte; 2080 yılında ise bu oranın %25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı" da 2021 yılında % 14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir. Bir başka ifadeyle, ülkemizde 2021 yılsonu itibarıyla çalışma çağındaki her 100 kişi, 33 çocuğa ve 14,3 yaşlı bireye bakmaktadır. Nüfusumuzun yaş bağımlılık ağırlığı çocuk nüfustan yaşlı nüfusa doğru değişim göstermektedir.

Türkiye'de yalnız yaşayan çok sayıda yaşlı olduğu bilinmektedir. TÜİK araştırmasına göre ülkemizde 1.561.398 yaşlı yalnız yaşamaktadır. Bu vatandaşlarımızın %74,9'unu kadınlar, %25,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Yaşlılarımız sahip oldukları deneyim ve bilgi birikimi ile toplumumuzun önemli bir bileşenidir. Büyüklerimize gösterilen özen ve saygı, kültürümüzün temel bir unsurudur. COVID-19 pandemisinin ilk dönemlerinde çeşitli ülkelerde öncelikli olarak korunacak gruplar arasında yaşlıların yer almadığı, yaş triajı gibi farklı önlemlerin uygulandığı gözlemlenirken, ülkemizde öncelikle 65 yaş ve üzerindeki bireylerin sağlığını muhafaza etmeye yönelik tedbirler alınması bu durumun göstergelerinden biridir.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlıların yaşam standardının yükseltilmesi olgusu birçok bakanlığın ve kamu kurumunun ortak görevlerinden biri olup, işbirliği ve koordinasyonu gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Ülkemiz, emektar ve cefakar yaşlıların yaşam kalitesini iyileştirmek için uzun bir yol kat etti. Ancak zaman içinde nüfus yapımızın değişmekte olması sebebiyle ve yaşlılara sunulan kamu hizmetlerinin bu değişim doğrultusunda bir analiz gerektiği açıktır.

Bu açıklamalar ışığında ülkemizde yaşlanmanın endişe edilecek bir durum olmadığını göstermek, yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle yaşlıların yaşam standartlarını korumak ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek,

- Türkiye'de yaşlılara yönelik uzun vadeli politikalar ve bakım sistemleri için bir yol haritası oluşturulması,
- Türkiye'de yaşlılara yönelik tüm politika ve hizmetlerde sağlıklı yaşlanma bakış açısına hakim olunması,
- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilmesi,
- Ülkemizde yaşlılara yönelik sağlık hizmetleri (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetleri etkin ve kesintisiz sürdürmek ve daha kalitelilerini sunmak amacıyla

bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

19. İYİ Parti Grubu adına Grup Başkanvekili Samsun Milletvekili Erhan USTA'nın, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5988):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ülkemizde; değişen toplumsal şartlar doğrultusunda sayıları giderek artan yaşlılarımızın; ekonomik, sosyal, kültürel, psikolojik vs alanlarda yaşadıkları sıkıntıların sebeplerinin araştırılarak çözüm önerilerinin belirlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması amacıyla Anayasa'nın 98 inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104 ve 105 inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını saygılarımla arz ederim.

Erhan USTA
Samsun Milletvekili
İYİ Parti Grup Başkanvekili

Gerekçe:

Dünya Sağlık Örgütü yaşlılığı kişinin çevreye uyum sağlamasının yavaş yavaş azalması olarak tanımlamaktadır. Yaşlanma ile birlikte fiziksel ve zihinsel faaliyetler yavaşlamakta ve zayıflamaktadır. Aynı zamanda hayatın bu emeklilik döneminde büyük çoğunluğun ekonomik gelirleri de düşmektedir. Kısaca bu tanıma göre yaşlılığın; yaşın ilerlemesinin yanı sıra diğer biyolojik, sosyolojik, psikolojik pek çok boyutu mevcuttur.

Yaşlılarımız, büyüklerimiz bugünümüzü devraldığımız, bizi şekillendiren, büyüten, maddi-manevi değerlerimizi bize aşılayan, yerleştiren en önemli değerlerimizdir. Onlar en derin saygı, minnet ve şükranla davranılmayı, selamlanmayı hak edenlerdir. Ancak tüm bu duygularımızın hayata yansıtılması bizim en başta gelen görevimiz ve büyüklerimize borcumuzdur. Unutmayalım ki hepimiz bir gün yaşlanacağız. Yaşlılık bireysel değil toplumsal bir olgudur. Yaşlılarımız yalnızlığa itilmemeli, unutulduklarını hissetmemelidirler.

Toplumsal yaşamdaki değişikliklere paralel yaşlı sayısı ile birlikte; ailenin işlevinin ve yaşam tarzının değişmesiyle yaşlının aile içindeki yeri ve önemi azalmış, yalnız yaşayan yaşlı sayımız da artmıştır. Hayatın her alanım toplumun bu özel kesimi için kolaylaştırmalıyız. Teknolojinin giderek hız aldığı günümüzde banka işlemleri, ulaşım, rehabilitasyon alış-veriş vs. gibi hizmetler onlar için aynı hızda zorlaşmaktadır. Özellikle teknolojik gelişmeleri bu kesime ulaştırmanın, kullanımına sunmanın yollarını geliştirmek, çeşitlendirmek; yaşam standartlarını yükseltmek ve sürdürülebilir kılmak durumundayız.

Sağlık hizmetleri, sağlıklı ve yeterli gıdaya erişebilme, dengeli ve sağlıklı beslenme sorunu, ; giyinme, barınma, ısınma gibi diğer temel ihtiyaçlara ulaşma bu kesim için en önemli konuların başını çekmektedir. Yaşlılarımız bu dönemde daha sık hastalanmakta, kalp, tansiyon, şeker, gibi çok çeşitli kronik hastalıklarla boğuşmaktadırlar. Evde sağlık ve kişisel bakım hizmetlerini, alış-veriş ihtiyaçlarını daha kolay giderilir, ulaşılır ve takip edilebilir hâle getirmeliyiz. Özellikle ileri yaştakiler açısından profesyonel merkezler ve sağlık merkezlerinde bakım sorunlarının çözülmesi önem arz etmektedir.

Yaşlılarımız; pek çok sorunun yanı sıra ekonomik sorunlarla da boğuşmaktadırlar. Giderek artan hayat pahalılığı karşısında elde edilen gelirin giderek azalması ve asgari yaşam standardını sürdürmeye yetmemesi, tüm hayatını çalışarak geçiren ve tam da dinlenecekleri ve huzur içinde olmaları gereken bu emeklilik döneminde geçim sıkıntısı içine düşmelerine yol açmaktadır.

Tüm bu sorunların çözümü sosyal güvenlik ve gelir politikalarında değişiklik yapılmasını gerektirmektedir. Yaşlılarımızın toplumdan uzaklaşmadan tam aksine aktif katılmalarının kanallarının açılması önemlidir.

Bu açıklamalar ışığında özel ihtiyaç grubu içinde yer alan bu kesiminin ekonomik, sosyal, kültürel, psikolojik vs alanlarda yaşadıkları sıkıntıların sebeplerinin araştırılarak çözüm önerilerinin belirlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması amacıyla Anayasa'nın 98 inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104 ve 105 inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını saygılarımla arz ederim.

20. Gaziantep Milletvekili Mehmet ERDOĞAN ve 27 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5989):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş, Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nm 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
2)	Rümeysa KADAK	İstanbul
3)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
4)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
5)	Semiha EKİNCİ	Sivas
6)	Ramazan CAN	Kırıkkale
7)	Yusuf BAŞER	Yozgat
8)	Yavuz ERGUN	Niğde
9)	Ali Cumhur TAŞKIN	Mersin
10)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
11)	Salih CORA	Trabzon
12)	İbrahim AYDEMİR	Erzurum
13)	Mustafa SAVAŞ	Aydın
14)	Emrullah İŞLER	Ankara
15)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
16)	Mehmet Habib SOLUK	Sivas
17)	Bekir Kuvvet ERİM	Aydın
18)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
19)	İsmail OK	Balıkesir
20)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
21)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
22)	Cemal TAŞAR	Bitlis
23)	İsmail KAYA	Osmaniye
24)	Orhan YEGİN	Ankara
25)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
26)	İshak GAZEL	Kütahya
27)	Pakize Mutlu AYDEMİR	Balıkesir
28)	Atay USLU	Antalya

Gerekçe:

21. yüzyılda karşılaştığımız en önemli meselelerden biri "dünya nüfusunun yaşlanması"dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığın artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler'in *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporuna göre,

artan yaşam süresine ve beklentisine ek olarak doğurganlık ve ölüm hızlarının azalması, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranını artırmaktadır. 2021 yılında dünya genelinde 65 yaş ve üzeri 764 milyonu aşkın kişi bulunmaktayken, bu sayının 2050 yılında 1,5 milyarı aşacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'de de TÜİK verilerine göre yaşlı nüfusumuzun 2016 ilâ 2021 yıllan arasında %24 oranında arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte; 2080 yılında ise bu oranın %25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı" da 2021 yılında % 14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir. Bir başka ifadeyle, ülkemizde 2021 yılsonu itibarıyla çalışma çağındaki her 100 kişi, 33 çocuğa ve 14,3 yaşlı bireye bakmaktadır. Nüfusumuzun yaş bağımlılık ağırlığı çocuk nüfustan yaşlı nüfusa doğru değişim göstermektedir.

Yaşlanma, kronolojik, biyolojik, fizyolojik, sosyal ve psikolojik boyutları olan, insanda doğumundan başlayarak ölümüne kadar süren ve kaçınılmaz olan bir büyüme ve gelişme sürecidir. Eğer bir ülkede nüfus yaşlanmaya başlamış ise, o ülkenin demografik yapısında, iş gücü piyasalarında, sosyal güvenlik sisteminde ve eğitim alanları gibi birçok alanda değişim kaçınılmazdır. Türkiye'nin nüfus piramidinde yaşlıların payı çoğalmaktadır. Bu nedenle sosyal politika bağlamında, yaşlıların sosyo-ekonomikve psikolojik durumlarının incelenmesi ihtiyacı gündeme gelecektir.

Yaşlılarımız tecrübe ve birikimleri ile toplumumuzun önemli yapı taşlarıdır. Yaşlılarımıza bakmak ve hürmet göstermek kültürümüzün temel unsurlanndandır. COVID-19 pandemisinin ilk dönemlerinde çeşitli ülkelerde öncelikli olarak korunacak gruplar arasında yaşlıların yer almadığı, yaş triajı gibi farklı önlemlerin uygulandığı gözlemlenirken, ülkemizde öncelikle 65 yaş ve üzerindeki bireylerin sağlığını muhafaza etmeye yönelik tedbirler alınması bu durumun göstergelerinden biridir.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlılarımızın hayat standartlarının yükseltilmesi olgusu çok sayıda bakanlığın ve diğer kamu kurumlarının ortak çalışma alanlanndan biri olup söz konusu

kuruluşların bir arada ve eşgüdüm içerisinde çalışmasını gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Ülkemiz, emektar ve kıdemli vatandaşlarımız olan yaşlılarımızın yaşam kalitesinin yükseltilmesi konusunda çok önemli mesafeler kat etmiştir, etmeye de devam etmektedir. Bununla birlikte demografik yapımızın zaman içinde değişmekte olduğu ve bu değişikliğin doğru bir şekilde tahlil edilmesi suretiyle yaşlı vatandaşlarımıza sunulan kamu hizmetlerinde gerekli uyarlamaların yapılması gerektiği açıktır.

Bu nedenle ışığında ülkemizde yaşlanmanın endişe edilecek bir durum olmadığını göstermek, yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle ülkemizde yaşlı vatandaşlarımızın yaşam standartlarını muhafaza etmek ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek için,

- Türkiye'nin uzun dönem yaşlı nüfus politikası ve uygulayacağı bakım sistemleri konularında yol haritasının oluşturulması,
- Yalnız yaşayan yaşlılarımızın önemli çoğunluğunu oluşturan kadınlara özel olarak sunulan hizmetlerin geliştirilmesi,
- Türkiye'de aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifinin yaşlılarımıza yönelik geliştirilen tüm politika alanları ve sunulan hizmetlerde hâkim kılınması,
- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilirliğinin değerlendirilmesi ve
- Ülkemizde yaşlı nüfusa yönelik olarak sunulan sağlık hizmeti (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetlerin aksamadan, etkin bir şekilde sürdürülmesi ve daha nitelikli şekilde sunulması amacıyla bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken önlemlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

21. Adana Milletvekili Mehmet Şükrü ERDİNÇ ve 31 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5990):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş, Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Mehmet Şükrü ERDİNÇ	Adana
2)	İbrahim AYDEMİR	Erzurum
3)	Rümeysa KADAK	İstanbul
4)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
5)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
6)	Semiha EKİNCİ	Sivas
7)	Ramazan CAN	Kırıkkale
8)	Yusuf BAŞER	Yozgat
9)	Yavuz ERGUN	Niğde
10)	Ali Cumhur TAŞKIN	Mersin
11)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
12)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
13)	Salih CORA	Trabzon
14)	Mustafa SAVAŞ	Aydın
15)	Abdullah GÜLER	İstanbul
16)	Emrullah İŞLER	Ankara
17)	Nazım MAVİŞ	Sinop
18)	İsmail BİLEN	Manisa
19)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
20)	İsmail OK	Balıkesir
21)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
22)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
23)	Cemal TAŞAR	Bitlis
24)	İsmail KAYA	Osmaniye
25)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
26)	Orhan YEGİN	Ankara
27)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
28)	İshak GAZEL	Kütahya
29)	Atay USLU	Antalya
30)	Mustafa CANBEY	Balıkesir
31)	Zemzem Gülender AÇANAL	Şanlıurfa
32)	Emine ZEYBEK	Kocaeli

Gerekçe:

21. yüzyılda karşılaştığımız en önemli meselelerden biri "dünya nüfusunun yaşlanması"dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığın artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler'in *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporuna göre, artan yaşam süresine ve beklentisine ek olarak doğurganlık ve ölüm hızlarının azalması, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranını artırmaktadır. 2021 yılında dünya genelinde 65 yaş ve üzeri 764 milyonu aşkın kişi bulunmaktayken, bu sayının 2050 yılında 1,5 milyarı aşacağı tahmin edilmektedir. Yaşamın niteliğindeki değişiklikler ve gelişmeler ortalama ömrü uzatarak yaşlı sayısının artasını sağlarken yaşlıların ilgili pek çok psikolojik, sosyal kültürel ve ekonomik boyutlarda çözümlenmesi gereken pek çok sorunu beraberinde getirmektedir.

Türkiye'de de TÜİK verilerine göre yaşlı nüfusumuzun 2016 ilâ 2021 yıllan arasında %24 oranında arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte; 2080 yılında ise bu oranın %25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı" da 2021 yılında % 14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir. Bir başka ifadeyle, ülkemizde 2021 yılsonu itibarıyla çalışma çağındaki her 100 kişi, 33 çocuğa ve 14,3 yaşlı bireye bakmaktadır. Nüfusumuzun yaş bağımlılık ağırlığı çocuk nüfustan yaşlı nüfusa doğru değişim göstermektedir.

Türkiye'de tek başına yaşayan yaşlı sayısının da yüksek olduğu bilinmektedir. TÜİK araştırmasına göre, 1 milyon 561 bin 398 yaşlı vatandaşımız tek başına yaşamakta olup bu vatandaşlarımızın %74,9'unu kadınlar, %25,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Yaşlılarımız tecrübe ve birikimleri ile toplumumuzun önemli yapı taşlarıdır. Yaşlılarımıza bakmak ve hürmet göstermek kültürümüzün temel unsurlarındandır. COVID-19 pandemisinin ilk dönemlerinde çeşitli ülkelerde öncelikli olarak korunacak gruplar arasında yaşlıların yer almadığı, yaş triajı gibi farklı önlemlerin uygulandığı gözlemlenirken, ülkemizde

öncelikle 65 yaş ve üzerindeki bireylerin sağlığını muhafaza etmeye yönelik tedbirler alınması bu durumun göstergelerinden biridir.

Yaşlılık kaçınılmaz bir süreçtir, ancak bu süreç sağlıklı ve kaliteli olabilir ve yaşlı nüfusa bağlı toplumsal yük azaltılabilir. Yaşlılık olgusu yaşlanma süreçleri disiplinler arası bir alandır.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlılarımızın hayat standartlarının yükseltilmesi konusu çok sayıda bakanlığın ve diğer kamu kurumlarının ortak çalışma alanlarından biri olup söz konusu kuruluşların bir arada ve eşgüdüm içerisinde çalışmasını gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Ülkemizde yaşlılarımızın yaşam kalitesinin yükseltilmesi konusunda çok önemli mesafeler kat edilmesi olup kat edilmeye de devam devam edilecektir. Ancak demografik yapımız zaman içinde değişmekte ve bu değişikliğin tahlil edilerek, yaşlılarımızla ilgili politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte demografik yapımızın zaman içinde değişmekte olduğu ve bu değişikliğin doğru bir şekilde tahlil edilmesi suretiyle yaşlı vatandaşlarımıza sunulan kamu hizmetlerinde gerekli uyarlamaların yapılması gerektiği açıktır.

Bu nedenle ülkemizde yaşlanmanın endişe edilecek bir durum olmadığını göstermek, yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle ülkemizde yaşlı vatandaşlarımızın yaşam standartlarını muhafaza etmek ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek amacıyla,

- Türkiye'nin uzun dönem yaşlı nüfus politikası ve uygulayacağı bakım sistemleri konularında yol haritasının oluşturulması,
- Türkiye'de aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifinin yaşlılarımıza yönelik geliştirilen tüm politika alanları ve sunulan hizmetlerde hâkim kılınması,
- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilirliğinin değerlendirilmesi ve
- Ülkemizde yaşlı nüfusa yönelik olarak sunulan sağlık hizmeti (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetlerin aksamadan, etkin bir şekilde sürdürülmesi ve daha nitelikli şekilde sunulması
- için, bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

22. Balıkesir Milletvekili İsmail OK ve 25 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5991):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş, Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	İsmail OK	Balıkesir
2)	Rümeysa KADAK	İstanbul
3)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
4)	Ramazan CAN	Kırıkkale
5)	Semiha EKİNCİ	Sivas
6)	Yusuf BAŞER	Yozgat
7)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
8)	Yavuz ERGUN	Niğde
9)	Ali Cumhur TAŞKIN	Mersin
10)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
11)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
12)	Salih CORA	Trabzon
13)	Cihan PEKTAŞ	Gümüşhane
14)	İbrahim AYDEMİR	Erzurum
15)	Yasin UĞUR	Burdur
16)	Mustafa SAVAŞ	Aydın
17)	Abdullah GÜLER	İstanbul
18)	Mehmet Habib SOLUK	Sivas
19)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
20)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
21)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
22)	Orhan YEGİN	Ankara
23)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
24)	Ahmet KAYA	Trabzon
25)	Cemal TAŞAR	Bitlis
26)	İshak GAZEL	Kütahya

Gerekçe:

21. yüzyılda karşılaştığımız en önemli meselelerden biri "dünya nüfusunun yaşlanması"dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığın artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler'in *'Dünya Nüjusunun Yaşlanması 2020'* raporuna göre, artan yaşam süresine ve beklentisine ek olarak doğurganlık ve ölüm hızlarının azalması, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranını

artırmaktadır. 2021 yılında dünya genelinde 65 yaş ve üzeri 764 milyonu aşkın kişi bulunmaktayken, bu sayının 2050 yılında 1,5 milyarı aşacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'de de TÜİK verilerine göre yaşlı nüfusumuzun 2016 ilâ 2021 yılları arasında %24 oranında arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte; 2080 yılında ise bu oranın %25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı"da 2021 yılında % 14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir. Bir başka ifadeyle, ülkemizde 2021 yılsonu itibarıyla çalışma çağındaki her 100 kişi, 33 çocuğa ve 14,3 yaşlı bireye bakmaktadır. Nüfusumuzun yaş bağımlılık ağırlığı çocuk nüfustan yaşlı nüfusa doğru değişim göstermektedir.

Türkiye'de tek başına yaşayan yaşlı sayısının da yüksek olduğu bilinmektedir. TÜİK araştırmasına göre, 1 milyon 561 bin 398 yaşlı vatandaşımız tek başına yaşamakta olup bu vatandaşlarımızın %74,9'unu kadınlar, %25,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Tecrübeleri, görgüleri ve bilgileriyle, geçmiş ve gelecek arasında köprü kuran yaşlı bireyleri, değer aktarımındaki oynadıktarı aktif rolle, geçmişimizi, kültürel hafızamızı taşırlar. Yaşlılarımıza bakmak ve hürmet göstermek kültürümüzün temel unsurlarındandır. COVID-19 pandemisinin ilk dönemlerinde çeşitli ülkelerde öncelikli olarak korunacak gruplar arasında yaşlıların yer almadığı, yaş triajı gibi farklı önlemlerin uygulandığı gözlemlenirken, ülkemizde öncelikle 65 yaş ve üzerindeki bireylerin sağlığını muhafaza etmeye yönelik tedbirler alınması bu durumun göstergelerinden biridir.

Ülkemizdeki yaşlı nüfustaki hızlı artışa paralel olarak bu insanların ihtiyaçlarına, yaşadıkları problemleri karşılaştıkları güçlüklere karşı yaşlılık politikalarına ihtiyaç bulunmaktadır. Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlılarımızın hayat standartlarının yükseltilmesi olgusu çok sayıda bakanlığın ve diğer kamu kurumlarının ortak çalışma alanlarından biri olup söz konusu kuruluşların bir arada ve eşgüdüm içerisinde çalışmasını gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Ülkemiz, emektar ve kıdemli vatandaşlarımız olan yaşlılarımızın yaşam kalitesinin yükseltilmesi konusunda çok önemli mesafeler kat etmiştir, etmeye de devam etmektedir. Yaşlılarımıza yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetleri iyileştirilerek sürdürülmektedir. Ancak dünya nüfusu yaşlanmakta olup bu durum Türkiye'yi de etkilemektedir. Türkiye'de yaşlılara yönelik sosyal politika uygulamalarında değişim süreci yaşanmaktadır. Bu nedenle yaşlılık politikalarımızın gözden geçirilerek yeni politikalar belirlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bununla birlikte demografik yapımızın zaman içinde değişmekte olduğu ve bu değişikliğin doğru bir şekilde tahlil edilmesi suretiyle yaşlı vatandaşlarımıza sunulan kamu hizmetlerinde gerekli uyarlamaların yapılması gerektiği açıktır.

İhtiyaç doğrultusunda yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle ülkemizde yaşlı vatandaşlarımızın yaşam standartlarını muhafaza etmek ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek amacıyla,

- Türkiye'nin uzun dönem yaşlı nüfus politikası ve uygulayacağı bakım sistemleri konularında yol haritasının oluşturulması,
- Türkiye'de aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifinin yaşlılarımıza yönelik geliştirilen tüm politika alanları ve sunulan hizmetlerde hâkim kılınması,
- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilirliğinin değerlendirilmesi ve
- Ülkemizde yaşlı nüfusa yönelik olarak sunulan sağlık hizmeti (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetlerin aksamadan, etkin bir şekilde sürdürülmesi ve daha nitelikli şekilde sunulması
- için, bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ve tüm kesimler tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

23. İstanbul Milletvekili Ahmet Berat ÇONKAR ve 28 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5992):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş. Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Ahmet Berat ÇONKAR	İstanbul
2)	Osman Aşkın BAK	Rize
3)	Rümeysa KADAK	İstanbul
4)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
5)	Semiha EKİNCİ	Sivas
6)	Ramazan CAN	Kırıkkale
7)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
8)	Yusuf BAŞER	Yozgat
9)	Yavuz ERGUN	Niğde
10)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
11)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
12)	Salih CORA	Trabzon
13)	Cihan PEKTAŞ	Gümüşhane
14)	İbrahim AYDEMİR	Erzurum
15)	Yasin UĞUR	Burdur
16)	Mustafa SAVAŞ	Aydın
17)	Cemal TAŞAR	Bitlis
18)	Mehmet Habib SOLUK	Sivas
19)	Abdullah GÜLER	İstanbul
20)	Emrullah İŞLER	Ankara
21)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
22)	İsmail OK	Balıkesir
23)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
24)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
25)	Orhan YEGİN	Ankara
26)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
27)	İsmail KAYA	Osmaniye
28)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
29)	İshak GAZEL	Kütahya

Gerekçe:

21. yüzyılda karşılaştığımız en önemli meselelerden biri de "dünya nüfusunun yaşlanması"dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığın artması sonucunda ortalama yaşam süresi tüm dünyada artış göstermiştir.

Birleşmiş Milletlerin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporuna göre, artan yaşam süresine ve beklentisine ek olarak doğurganlık ve ölüm hızlarının azalması, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranını artırmaktadır. 2021 yılında dünya genelinde 65 yaş ve üzeri 764 milyonu aşkın kişi bulunmaktayken, bu sayının 2050 yılında 1.5 milyarı aşacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'de de TÜİK verilerine göre yaşlı nüfusumuzun 2016 ilâ 2021 yılları arasında %24 oranında arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte; 2080 yılında ise bu oranın %25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı"da 2021 yılında %14,3'e yükselmiştir. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı beklenmektedir. Bir başka ifadeyle, ülkemizde 2021 yılsonu itibarıyla çalışma çağındaki her 100 kişi 14,3 yaşlı bireye bakmaktadır.

Türkiye'de tek başına yaşayan yaşlı sayısının da yüksek olduğu bilinmektedir. TÜİK araştırmasına göre, 1 milyon 561 bin 398 yaşlı vatandaşımız tek başına yaşamakta olup bu vatandaşlarımızın %74,9'unu kadınlar, %25,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göse yaşlılık "Çevresel faktörlere uyum sağlama yetisinin giderek azalmasıdır." Yaşlama, önlenmesi mümkün olmayan kronolojik, sosyolojik, biyolojik ve psikolojik boyutlu ve hayat boyu devam eden bir süreçtir.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlılarımızın hayat standartlarının yükseltilmesi olgusu çok sayıda bakanlığın ve diğer kamu kurumlarının ortak çalışma alanlarından biri olup söz konusu kuruluşların bir arada ve eşgüdüm içerisinde çalışmasını gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Ülkemiz, emektar ve kıdemli vatandaşlarımız olan yaşlılarımızın yaşam kalitesinin yükseltilmesi konusunda genelde sosyal politikalar özelde ise yaşlılara yönelik politikalarda çok büyük başarılar elde edilmiş ve emektar vatandaşlarımızın sosyal dünyadan kopmamaları ve aktif bir yaşlılık dönemi geçirmeleri için gayret gösterilmiştir, etmeye de devam edilmektedir. Bununla birlikte demografik yapımızın zaman içinde değişmekte olduğu ve bu değişikliğin doğru bir şekilde tahlil edilmesi suretiyle yaşlı vatandaşlarımıza sunulan kamu hizmetlerinde gerekli uyarlamaların yapılması gerektiği açıktır.

Bu açıklamalar ışığında ülkemizde yaşlanmanın endişe edilecek bir durum olmadığını göstermek, yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle ülkemizde yaşlı vatandaşlarımızın yaşam standartlarını muhafaza etmek ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek amacıyla,

- Türkiye'nin uzun dönem yaşlı nüfus politikası ve uygulayacağı bakım sistemleri konularında yol haritasının oluşturulması,
- Türkiye'de aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifinin yaşlılarımıza yönelik geliştirilen tüm politika alanları ve sunulan hizmetlerde hâkim kılınması,
- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilirliğinin değerlendirilmesi ve
- Ülkemizde yaşlı nüfusa yönelik olarak sunulan sağlık hizmeti (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetlerin aksamadan, etkin bir şekilde sürdürülmesi ve daha nitelikli şekilde sunulması

için, bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

24. İstanbul Milletvekili Tülay KAYNARCA ve 27 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5993):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş, Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Tülay KAYNARCA	İstanbul
2)	Rümeysa KADAK	İstanbul
3)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
4)	Ramazan CAN	Kırıkkale
5)	Semiha EKİNCİ	Sivas
6)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
7)	Yusuf BAŞER	Yozgat
8)	Yavuz ERGUN	Niğde
9)	Ali Cumhur TAŞKIN	Mersin
10)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
11)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
12)	Salih CORA	Trabzon
13)	Yasin UĞUR	Burdur
14)	Abdullah GÜLER	İstanbul
15)	Mustafa SAVAŞ	Aydın
16)	Mehmet Habib SOLUK	Sivas
17)	İbrahim AYDEMİR	Erzurum
18)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
19)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
20)	Bekir Kuvvet ERİM	Aydın
21)	İsmail OK	Balıkesir
22)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
23)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
24)	Orhan YEGİN	Ankara
25)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
26)	Cemal TAŞAR	Bitlis
27)	İsmail KAYA	Osmaniye
28)	İshak GAZEL	Kütahya

Gerekçe:

Yaşlılık genel olarak, yetişkinliğin bir uzantısı olarak yaşam süresinin ileriki döneminde fiziksel ve ruhsal değişikliklerin yoğun bir şekilde görüldüğü bir evre olarak tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü 65 yaş ve üstündeki bireyleri yaşlı olarak kabul etmektedir.

21. yüzyılda karşılaştığımız en önemli meselelerden biri "dünya nüfusunun yaşlanması"dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığın artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler'in '*Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporuna göre, artan yaşam süresine ve beklentisine ek olarak doğurganlık ve ölüm hızlarının azalması, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranını artırmaktadır. 2021 yılında dünya genelinde 65 yaş ve üzeri 764 milyonu aşkın kişi bulunmaktayken, bu sayının 2050 yılında 1,5 milyarı aşacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'de de TÜİK verilerine göre yaşlı nüfusumuzun 2016 ilâ 2021 yılları arasında %24 oranında arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte; 2080 yılında ise bu oranın %25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır. Bununla birlikte ülkemizin bu sıralamadaki yerinin yıllar geçtikçe yükselmesi öngörülmektedir.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayışım ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı"da 2021 yılında %14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir. Bir başka ifadeyle, toplumumuzdaki yaşayan yaşlıların nüfusa oranı artmaktadır. Nüfusumuzun yaş bağımlılık ağırlığı çocuk nüfustan yaşlı nüfusa doğru değişim göstermektedir.

Türkiye'de tek başına yaşayan yaşlı sayısının da yüksek olduğu bilinmektedir. TÜİK araştırmasına göre, 1 milyon 561 bin 398 yaşlı vatandaşımız tek başına yaşamakta olup bu vatandaşlarımızın %74,9'unu kadınlar, %25,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Yaşlılarımız tecrübe ve birikimleri ile toplumumuzun önemli yapı taşlandır. Yaşlılarımıza bakmak ve hürmet göstermek kültürümüzün temel unsurlarındandır. COVID-19 pandemisinin ilk dönemlerinde çeşitli ülkelerde öncelikli olarak korunacak gruplar arasında yaşlıların yer almadığı, yaş triajı gibi farklı önlemlerin uygulandığı gözlemlenirken, ülkemizde öncelikle 65 yaş ve üzerindeki bireylerin sağlığını muhafaza etmeye yönelik tedbirler alınması bu durumun göstergelerinden biridir.

Anayasamızın 61 inci maddesinde "Yaşlılar, devletçe korunur. Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ile kolaylıklar kanun ile düzenlenir." Hükmü yer almaktadır.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlılarımızın hayat standartlarının yükseltilmesi olgusu çok sayıda bakanlığın ve diğer kamu kurumlarının ortak çalışma alanlarından biri olup söz konusu kuruluşların bir arada ve eşgüdüm içerisinde çalışmasını gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Ülkemiz, emektar ve kıdemli vatandaşlarımız olan yaşlılarımızın yaşam kalitesinin yükseltilmesi konusunda çok önemli mesafeler kat etmiştir, etmeye de devam etmektedir. Bununla birlikte demografik yapımızın zaman içinde değişmekte olduğu ve bu değişikliğin doğru bir şekilde tahlil edilmesi suretiyle yaşlı vatandaşlarımıza sunulan kamu hizmetlerinde gerekli uyarlamaların yapılması gerektiği açıktır.

Bu açıklamalar nedenle yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle ülkemizde yaşlı vatandaşlarımızın yaşam standartlarını muhafaza etmek ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek amacıyla,

- Türkiye'nin uzun dönem yaşlı nüfus politikası ve uygulayacağı bakım sistemleri konularında yol haritasının oluşturulması,
- Türkiye'de aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifinin yaşlılarımıza yönelik geliştirilen tüm politika alanları ve sunulan hizmetlerde hâkim kılınması,
- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilirliğinin değerlendirilmesi ve
- Ülkemizde yaşlı nüfusa yönelik olarak sunulan sağlık hizmeti (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetlerin aksamadan, etkin bir şekilde sürdürülmesi ve daha nitelikli şekilde sunulması

için, bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

25. Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına Grup Başkanvekilleri Sakarya Milletvekili Muhammed Levent BÜLBÜL ve Manisa Milletvekili Erkan AKÇAY'ın, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5994):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ülkemizdeki yaşlı nüfus dünyada olduğu gibi hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Yeni gereksinim ve fırsatların ele alınması, yaşlılarımızın yaşadıkları ve yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, kamu hizmetlerinden yaşlılarımıza öncelikli ve daha hızlı hizmetin aksatılmadan sunulması amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Anayasanın 98'inci, TBMM İçtüzüğünün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca MHP Grubu adına "Meclis Araştırması" açılmasını arz ederiz.

Erkan AKÇAY
Manisa Milletvekili
MHP Grup Başkanvekili

Muhammed Levent BÜLBÜL
Sakarya Milletvekili
MHP Grup Başkanvekili

Gerekçe:

Yaşlılık; insan ömrünün ileri ya da geç safhasını ifade eden, fiziksel ve ruhsal değişimlerin görüldüğü bir evre olarak tanımlanmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan tanımlamaya göre 65 yaş ve üzeri kişiler yaşlı olarak kabul edilmektedir.

Türk kültüründe yaşlılık kavramı; saygı ve hürmet makamı olarak kabul görmektedir. Yaşlılarımız, geçmişimiz ve bugünümüz arasında bir köprü vazifesi gören, tecrübeleriyle bilgelik ve olgunluk çağrıştıran kişiler olarak aile ve toplum hayatımızın her zaman baş köşesinde yer almıştır.

Bugünün çocukları ve gençleri, yarınların birer yaşlı adaylarıdır. Bu doğrultuda yaşlılarımız hakkında yapılan veya yapılacak her türlü çalışma toplumumuzun genelini ilgilendirmektedir.

TÜİK 2021 yılı verilerine göre; ülkemizde 25 milyon hanenin 6 milyonunda yaşlı nüfus olarak tanımlanan 65 yaş üstüne sahip en az bir vatandaşımız bulunmaktadır. Bu rakam yaklaşık olarak her 4 hanenin l'inde yaşlı vatandaşımız olduğunu göstermektedir.

Ülkemizde yaşlı nüfus, diğer yaş gruplarındaki nüfusa göre daha yüksek bir hız ile artış göstermiştir.

Ülkemiz; küresel yaşlanma süreci olarak adlandırılan "Demografik Dönüşüm" sürecindedir.

Dünyada ve ülkemizde; doğurganlık ve ölüm hızlarındaki azalmalar, sağlık alanındaki ilerlemeler, yaşam standardının, refah düzeyinin değişmesi gibi nedenlerle nüfusun yaş yapısı şekil değiştirmiştir.

Çocuk ve gençlerin toplam nüfus içindeki oranı azalırken yaşlıların toplam nüfus içindeki oranı artış göstermiştir.

Türkiye, oransal olarak yaşlı nüfus yapısına sahip ülkelere göre hala genç bir nüfus yapısına sahip olmasına rağmen yaşlı nüfus sayısal olarak oldukça fazladır.

2021 yılında dünya genelinde 65 yaş ve üzeri 764 milyonu aşkın kişi bulunmaktayken, bu sayının 2050 yılında 1,5 milyarı bulacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'de TÜİK verilerine göre yaşlı nüfusumuz 2016 ila 2021 yılları arasında %24 oranında arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfus içindeki oranı 2021 yılında %9,7 iken, 2080 yılında bu oranın %25,6'ya ulaşması tahmin edilmektedir. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %10'u geçmesi nüfusun yaşlanmasının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Dünya genelinde ise 167 ülke arasından yaşlı nüfusumuzun ülkeler arasındaki sırası 68'dir.

TÜİK verilerine göre Türkiye' de tek başına yaşayan yaşlı sayısının 1.561.398 kişi olduğu görülmektedir.

Yaşlılarımıza bakmak ve hürmet etmek milli kültürümüzün temel unsurudur.

Milliyetçi Hareket Partisi devleti yaşatmanın insanı yaşatmaktan geçtiğine, ülkelerin değerinin insana verdiği değerle artacağına istikbale güvenle bakabilmek için yaşlıların onurlu bir yaşam sürmesinin temin edilmesi gerektiğine inanmaktadır. Yaşlılara dönük politikalar, onların yaşlılık şartlarını hazırlayan gençlik aktif'çalışma dönemlerini de kapsayacak şekilde olmalıdır. Hiçbir yaşlı aç, açıkta ve muhtaç durumda bırakılmamalı ve yalnızlığa mahkûm edilmemelidir.

Yaşlı olarak tanımlanan 65 yaş ve üzeri nüfus grubu; ekonomik, sosyal ve sağlık gibi alanlarda özellikle diğer yaş gruplarına göre kendine özgü birçok istek ve ihtiyaca sahiptir.

Sosyal güvenlik hakkı kapsamında anayasamızın 61. Maddesinde "Yaşlılar, devletçe korunur. Yaşlılara devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir." hükümleri yer almaktadır.

Bu doğrultuda; ülkemizde yaşlı vatandaşlarımızın yaşam standartlarını muhafaza etmek ve yaşam kalitelerini arttırmak amacıyla;

Yaşlı bakım hizmetlerine ihtiyaç duyan kitlenin sisteme kolay erişimi, bakım hizmeti sunum ve sorumluluklarının yerel ve merkezi yönetimler tarafından paylaşılması, bakım hizmeti modellerinin çeşitlendirilmesi, özellikle evde bakım hizmet modelinin geliştirilmesi, ülkemizde yaşlı nüfusa yönelik olarak sunulan sağlık hizmeti (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki ve bakım vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetlerin aksamadan, etkin bir şekilde sürdürülmesi önem arz etmektedir.

26. Halkların Demokratik Partisi Grubu adına Grup Başkanvekilleri İstanbul Milletvekili Hakkı Saruhan OLUÇ ve Siirt Milletvekili Meral DANIŞ BEŞTAŞ'ın, yaşlıların karşılaştığı sorunların araştırılarak bu sorunlara yönelik yapısal çözüm önerileri geliştirilmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5995):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre Türkiye'de 65 yaş ve üzeri nüfus son 5 yılda yüzde 24 artarak 2021'de 8 milyon 245 bin 124 kişi olmuştur. Buna göre bu nüfusun toplam nüfus içindeki oranı yüzde 9,7'dir. Ancak hızlı bir biçimde artan bu nüfusa ve değişen bu demografik yapıya ilişkin Türkiye'nin bütünlüklü bir politikası yoktur. Türkiye'deki 65 yaş ve üzeri nüfus sosyal güvenlik, sağlık hizmeti alma, konut ve barınma, katılım ile sosyal hizmet hakkı gibi haklardan mahrumdur. Ayrıca yaşlılar ciddi bir yoksunluk, yoksulluk ve ayrımcılıkla karşı karşıyadır. Türkiye'deki yaşlı nüfusun yaşadığı sorunların yerinde incelenerek tespit edilmesi, bu kesime ilişkin sorunlara yapısal çözümlerin üretilebilmesi amacıyla bütünlüklü bir politikanın oluşturulması ve yaşlıların yaşadığı mağduriyetlerin ivedilikle giderilmesi amacıyla Anayasa'nın 98 inci ve İçtüzüğün 104'üncü ve 105 inci maddeleri gereğince Meclis araştırması açılması için gereğini arz ve teklif ederiz.

Meral DANIŞ BEŞTAŞ	Hakkı Saruhan OLUÇ
Siirt Milletvekili	İstanbul Milletvekili
HDP Grup Başkanvekili	HDP Grup Başkanvekili

Gerekçe:

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) mart ayında açıkladığı "2021 yılı istatistiklerle yaşlılar" başlıklı raporuna göre Türkiye'deki 65 yaş ve üzeri nüfus 8 milyon 245 bin 124 kişi olmuştur. Bunun genel nüfusa oranı ise son beş yılda yüzde 22.5 artarak yüzde 9.7 olmuştur. Yine bu nüfusun toplam nüfusa oranının 2025 yılında yüzde 11.0 olacağı ve Türkiye'nin kısa zaman içerisinde "çok yaşlı nüfus" aşamasına geçeceği öngörülmektedir.

Yaşlı nüfusun hızla artmasına karşın Türkiye bu demografik değişime hazır değildir. Türkiye'deki yaşlı nüfus sosyal güvenlik, sağlık hizmeti alma, konut ve barınma ve sosyal hizmet hakkı gibi temel haklardan mahrumdur. Yine yaşlılar ciddi bir yoksulluk ve yaş ayrımcılığı ile karşı karşıyadır.

Türkiye'nin bakım başta olmak üzere yaşlıların sosyoekonomik gereksinmelerini karşılayacak hak temelli örgütlenmiş sosyal koruma sistemi oldukça yetersizdir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının açıklamasına göre kamu ve özel huzur evlerinde toplam 451 huzurevinde yalnızca 27 bin 113 kişi kalmaktadır. Yaşlı nüfusa oranla bu rakam oldukça düşüktür. Bu tabloda bakım desteğinin çoğunlukla aileye, aile içinde ise kadınların omzuna bırakılmaktadır.

Öte taraftan 65 yaş ve üzeri nüfusta yoksulluk oranı gittikçe artmaktadır. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması sonuçlarına göre, yoksulluk oranı, bu nüfus için 2016'da yüzde 16 iken 2020'de yüzde 16,7'ya çıkmıştır. Yoksulluk yaşlılarda toplumsal katılım ve yaşam kalitesini düşürmekte, yaşlı bağımlılık oranını artırmaktadır.

Yaşlıların yaşadığı temel sorunlardan biri yaş ayrımcılığıdır. Yaşlılara yönelik ayrımcılığın temel sebebi yaşlıların sosyal ve ekonomik bir yük, bakım sorunu ve sosyal güvenlik sistemleri için bir maliyet öğesi gibi konumlandırılmasıdır. Bu nedenle bu ayrımcılığı ve şiddeti ortadan kaldırmak için yaşlıların istihdam, boş zaman geçirme, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimi, bakımı gibi konularda sosyal politika düzenlemeleri ve hizmet modellerine acil ihtiyaçlar olarak önümüzde durmaktadır.

Yaşlıların sorunların çözümü denetimden uzak, antidemokratik, yardım yolu ile muhtaç ekonomisi yaklaşımdan çıkıp sosyal hizmetin bir parçası olarak hak temelli olmalıdır. Ancak bu yolla yaşlıların adil gelir ve sosyal güvenlik hakkı, yaşlılara uygun biçimleri ile çalışma hakkı, sağlık hizmeti alma hakkı, yaşam boyu eğitime ulaşma hakkı, aile hakkı, konut ve barınma hakkı, sosyal dayanışma ve sosyal hizmet hakkı gibi temel haklar garanti altına alınabilir.

Yaşlıları yaşadığı çevreden, toplumsal yaşamdan soyutlayan, fiziksel olarak yaşlıyı izole eden politikalardan vazgeçilmelidir. Yaşlıların karşı karşıya olduğu sorunların çözümünde yaşlıların önerileri ve talepleri dikkate alınmalıdır. Bunun için hızlı biçimde değişmekte olan demografik yapıya uygun sosyal politikaların yerel ve merkezi düzeyde hayata geçirilmesi gerekmektedir. Yaşlıların karşı karşıya olduğu sorunlarının yerinde tespit edilmesi ve yaşlılara yönelik çok yönlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve yaşlılarının sorunlarının ivedilikle çözüme kavuşması için Meclis Araştırma Komisyonu kurulması elzemdir.

27. Bolu Milletvekili Fehmi KÜPÇÜ ve 25 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5996):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş, Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Fehmi KÜPÇÜ	Bolu
2)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
3)	Rümeysa KADAK	İstanbul
4)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
5)	Semiha EKİNCİ	Sivas
6)	Ramazan CAN	Kırıkkale
7)	Yavuz ERGUN	Niğde
8)	Yusuf BAŞER	Yozgat
9)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
10)	Ali Cumhur TAŞKIN	Mersin
11)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
12)	Salih CORA	Trabzon
13)	İbrahim AYDEMİR	Erzurum
14)	Abdullah GÜLER	İstanbul
15)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
16)	İsmail OK	Balıkesir
17)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
18)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
19)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
20)	İsmail KAYA	Osmaniye
21)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
22)	Cemal TAŞAR	Bitlis
23)	Orhan YEGİN	Ankara
24)	İshak GAZEL	Kütahya
25)	Mehmet Habib SOLUK	Sivas
26)	Pakize Mutlu AYDEMİR	Balıkesir

Gerekçe:

21. yüzyılda karşılaştığımız en önemli meselelerden biri "dünya nüfusunun yaşlanması"dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığın artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler'in *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporuna göre, artan yaşam süresine ve beklentisine ek olarak doğurganlık ve ölüm hızlarının azalması, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranını

artırmaktadır. 2021 yılında dünya genelinde 65 yaş ve üzeri 764 milyonu aşkın kişi bulunmaktayken, bu sayının 2050 yılında 1,5 milyarı aşacağı tahmin edilmektedir.

TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı" da 2021 yılında % 14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir. Bir başka ifadeyle, ülkemizde 2021 yılsonu itibarıyla çalışma çağındaki her 100 kişi, 33 çocuğa ve 14,3 yaşlı bireye bakmaktadır. Nüfusumuzun yaş bağımlılık ağırlığı çocuk nüfustan yaşlı nüfusa doğru değişim göstermektedir.

Türkiye'de tek başına yaşayan yaşlı sayısının da yüksek olduğu bilinmektedir. TÜİK araştırmasına göre, 1 milyon 561 bin 398 yaşlı vatandaşımız tek başına yaşamakta olup bu vatandaşlarımızın %74,9'unu kadınlar, %25,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Yaşlılarımızın dün ile bugün arasında köprü kuran kültürü, özü ve değerlerimizi yarınlara taşımamızı sağlayan ve her zaman tecrübelerinden yararlandığımız en değerli varlıklarımızdandır.

Yaşlılarımız tecrübe ve birikimleri ile toplumumuzun önemli yapı taşlarıdır. Yaşlılarımıza bakmak ve hürmet göstermek kültürümüzün temel unsurlarındandır.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlılarımızın hayat standartlarının yükseltilmesi olgusu çok sayıda bakanlığın ve diğer kamu kurumlarının ortak çalışma alanlarından biri olup söz konusu kuruluşların bir arada ve eşgüdüm içerisinde çalışmasını gerektirmektedir.

Ülkemiz, emektar ve kıdemli vatandaşlarımız olan yaşlılarımızın yaşam kalitesinin yükseltilmesi konusunda çok önemli mesafeler kat etmiştir, etmeye de devam etmektedir. Ancak tüm dünyada olduğu gibi Ülkemizde de yaşlı nüfus oranı artmaktadır.

Bu nedenle yaşlılık politikalarımızın incelenerek gerekli politikaların oluşturulması gelecekte karşılaşılacak problemlere engel olacaktır.

Bu nedenle ülkemizde yaşlı vatandaşlarımızın yaşam standartlarını muhafaza etmek ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek amacıyla,

- Türkiye'nin uzun dönem yaşlı nüfus politikası ve uygulayacağı bakım sistemleri konularında yol haritasının oluşturulması,

- Türkiye'de aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifinin yaşlılarımıza yönelik geliştirilen tüm politika alanları ve sunulan hizmetlerde hâkim kılınması,

- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilirliğinin değerlendirilmesi ve

- Ülkemizde yaşlı nüfusa yönelik olarak sunulan sağlık hizmeti (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetlerin aksamadan, etkin bir şekilde sürdürülmesi ve daha nitelikli şekilde sunulması için, bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

28. Hatay Milletvekili Hacı Bayram TÜRKOĞLU ve 27 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5997):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş, Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TUİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
2)	Hacı Ahmet ÖZDEMİR	Konya
3)	Rümeysa KADAK	İstanbul
4)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
5)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
6)	Semiha EKİNCİ	Sivas
7)	Yusuf BAŞER	Yozgat
8)	Yavuz ERGUN	Niğde
9)	Ali Cumhur TAŞKIN	Mersin
10)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
11)	Salih CORA	Trabzon
12)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
13)	Yasin UĞUR	Burdur
14)	Mustafa SAVAŞ	Aydın
15)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
16)	Emrullah İŞLER	Ankara
17)	Mehmet Habib SOLUK	Sivas
18)	Bekir Kuvvet ERİM	Aydın
19)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
20)	İsmail OK	Balıkesir
21)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
22)	İsmail KAYA	Osmaniye
23)	Cemal TAŞAR	Bitlis
24)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
25)	Orhan YEGİN	Ankara
26)	İshak GAZEL	Kütahya
27)	Pakize Mutlu AYDEMİR	Balıkesir
28)	Ahmet Berat ÇONKAR	İstanbul

Gerekçe:

21. yüzyılda karşılaştığımız en önemli meselelerden biri “dünya nüfusunun yaşlanması”dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığın artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada

artış göstermiştir. Birleşmiş Milletlerin *'Dünya Nüfusunun Yaslanması 2020'* raporuna göre, artan yaşam süresine ve beklentisine ek olarak doğurganlık ve ölüm hızlarının azalması, yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranını artırmaktadır. 2021 yılında dünya genelinde 65 yaş ve üzeri 764 milyonu aşkın kişi bulunmaktayken, bu sayının 2050 yılında 1,5 milyarı aşacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'de de TÜİK verilerine göre yaşlı nüfusumuzun 2016 ilâ 2021 yılları arasında %24 oranında arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte; 2080 yılında ise bu oranın %25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı" da 2021 yılında %14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlılarımızın hayat standartlarının yükseltilmesi olgusu çok sayıda bakanlığın ve diğer kamu kurumlarının ortak çalışma alanlarından biri olup söz konusu kuruluşların bir arada ve eşgüdüm içerisinde çalışmasını gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Ülkemiz, emektar ve kıdemli vatandaşlarımız olan yaşlılarımızın yaşam kalitesinin yükseltilmesi konusunda çok önemli mesafeler kat etmiştir, etmeye de devam etmektedir. Bununla birlikte demografik yapımız zaman içinde değişmekte olup yaşlı bakımlarının çeşitli yönleriyle tartışılmasının çözüm yollarının aranmasıdır. Ekonomik ve toplumsal yaşam için gerekli olduğu açıktır.

Bu yalnızca devletin değil, toplumu oluşturan kurum, kuruluş ve tüm bireylerin ortak sorumluluğudur. Yaşlılara yönelik politikaların revize edilmesi önem arzetmektedir.

Bu açıklamalar ışığında ülkemizde yaşlanmanın endişe edilecek bir durum olmadığını göstermek, yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle ülkemizde yaşlı vatandaşlarımızın yaşam standartlarını muhafaza etmek ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek amacıyla.

- Türkiye'nin uzun dönem yaşlı nüfus politikası ve uygulayacağı bakım sistemleri konularında yol haritasının oluşturulması,

- Türkiye'de aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifinin yaşlılarımıza yönelik geliştirilen tüm politika alanları ve sunulan hizmetlerde hâkim kılınması,

- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilirliğinin değerlendirilmesi ve

- Ülkemizde yaşlı nüfusa yönelik olarak sunulan sağlık hizmeti (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetlerin aksamadan, etkin bir şekilde sürdürülmesi ve daha nitelikli şekilde sunulması için, bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

29. Şanlıurfa Milletvekili Halil ÖZCAN ve 26 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5998):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızları da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş, Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Halil ÖZCAN	Şanlıurfa
2)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
3)	Rümeysa KADAK	İstanbul
4)	Semiha EKİNCİ	Sivas
5)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
6)	Yusuf BAŞER	Yozgat
7)	Ramazan CAN	Kırıkkale
8)	Ali Cumhur TAŞKIN	Mersin
9)	Yavuz ERGUN	Niğde
10)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
11)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
12)	Abdullah GÜLER	İstanbul
13)	Salih CORA	Trabzon
14)	İbrahim AYDEMİR	Erzurum
15)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
16)	Emrullah İŞLER	Ankara
17)	İsmail OK	Balıkesir
18)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
19)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
20)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
21)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
22)	İsmail KAYA	Osmaniye
23)	Orhan YEGİN	Ankara
24)	Cemal TAŞAR	Bitlis
25)	İshak GAZEL	Kütahya
26)	Ahmet Berat ÇONKAR	İstanbul
27)	Mehmet Habib SOLUK	Sivas

Gerekçe:

21. yüzyılda karşılaştığımız en önemli meselelerden biri "dünya nüfusunun yaşlanması"dır. Teknolojinin gelişmesi, tedavi yöntemlerinin çeşitlenmesi ve insan sağlığı ile ilgili farkındalığım artması sonucunda doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi tüm dünyada artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler'in *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020'* raporuna göre, artan yaşam süresine ve beklentisine ek olarak doğurganlık ve ölüm hızlarının azalması, yaşlı

nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranını artırmaktadır. 2021 yılında dünya genelinde 65 yaş ve üzeri 764 milyonu aşkın kişi bulunmaktayken, bu sayının 2050 yılında 1,5 milyarı aşacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'de de TÜİK verilerine göre yaşlı nüfusumuzun 2016 ilâ 2021 yıllan arasında %24 oranında arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte; 2080 yılında ise bu oranın %25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Türkiye'de tek başına yaşayan yaşlı sayısının da yüksek olduğu bilinmektedir. TÜİK araştırmasına göre, 1 milyon 561 bin 398 yaşlı vatandaşımız tek başına yaşamakta olup bu vatandaşlarımızın %74,9'unu kadınlar, %25,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Ülke içindeki yaşlı ve emekli nüfustaki artışa paralel olarak bu insanlarımızın uyum süreçlerinde yaşadıkları problemlere, sosyal, kültürel ve ekonomik güçlüklere karşı kesin çözümler üreterek yaşlılık politikalarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Yaşlılarımız tecrübe ve birikimleri ile toplumumuzun önemli yapı taşlarıdır. Yaşlılanmıza bakmak ve hürmet göstermek kültürümüzün temel unsurlanndandır. COVID-19 pandemisinin ilk dönemlerinde çeşitli ülkelerde öncelikli olarak korunacak gruplar arasında yaşlıların yer almadığı, yaş triajı gibi farklı önlemlerin uygulandığı gözlemlenirken, ülkemizde öncelikle 65 yaş ve üzerindeki bireylerin sağlığını muhafaza etmeye yönelik tedbirler alınması bu durumun göstergelerinden biridir.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlılanmızm hayat standartlarının yükseltilmesi olgusu çok sayıda bakanlığın ve diğer kamu kurumlarının ortak çalışma alanlarından biri olup söz konusu kuruluşların bir arada ve eşgüdüm içerisinde çalışmasını gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayncalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemim ortaya koymaktadır.

Ülkemiz, emektar ve kıdemli vatandaşlarımız olan yaşlılarımızın yaşam kalitesinin yükseltilmesi konusunda çok önemli mesafeler kat etmiştir, etmeye de devam etmektedir. Ancak demografik yapımız zaman içinde değişmekte olup, bu değişikliğin doğru bir şekilde tahlil edilerek yaşlı vatandaşlarımıza sunulan kamu hizmetlerinde gerekli düzenlemelerinyapılması gerektiği açıktır.

Ülkemizde yaşlanmanın endişe edilecek bir durum olmadığını göstermek, yaşlı vatandaşlanmızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle ülkemizde yaşlı vatandaşlanmızın yaşam standartlarını muhafaza etmek ve yaşam kalitelerim daha da iyileştirmek için Türkiye'nin uzun dönem yaşlı nüfus politikası ve uygulayacağı bakım

sistemleri konularında yol haritasının oluşturulması, Türkiye'de aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifinin yaşlılarımıza yönelik geliştirilen tüm politika alanları ve sunulan hizmetlerde hâkim kılınması, yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilirliğinin değerlendirilmesi ve Ülkemizde yaşlı nüfusa yönelik olarak sunulan sağlık hizmeti (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetlerin aksamadan, etkin bir şekilde sürdürülmesi ve daha nitelikli şekilde sunulması için, tüm kesimler tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

30. Yozgat Milletvekili Yusuf BAŞER ve 28 Milletvekilinin, yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5999):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Zaman içerisinde insanlığın bilgi birikiminin artması, yaşam şartlarının değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte toplumların ekonomik ve sosyokültürel yapısı da değişim göstermektedir. Son dönemlerde, özellikle dünya savaşlarından sonra ülkelerin bilimsel çalışmalara ağırlık vermesi neticesinde tıp ve sağlık teknolojisi alanında önemli gelişmeler yaşanmış ve insanoğlunun doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi uzamıştır. Diğer taraftan doğurganlık ve ölüm hızlan da tüm dünyada düşüş göstermiştir. Sonuç olarak yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzerindeki kişilerin toplam nüfus içindeki oranı dünya genelinde büyük ölçüde artış göstermiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ilerleyen yıllarda da bu artışın devam etmesi beklenmektedir. Bu durum birçok ülkenin ve uluslararası kuruluşun incelemelerine konu olmuş, Birleşmiş Milletler ise konuya ilişkin *'Dünya Nüfusunun Yaşlanması 2020''* raporunu hazırlamıştır.

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus hem sayısal hem de oransal olarak artmaktadır. Bu durum, ülkemizin mevcut demografik yapısında yaşlılık ve yaşlanma sürecinin hem bireysel düzlemde hem de nüfus bazında incelenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. TÜİK verileri incelendiğinde, nüfusun yaş gruplarına dağılımı yönünden ülkemizin demografik yapısının hızla değişmekte olduğu görülmektedir. Kültürümüzde çok değerli bir konumda bulunan, hayat kıdemi fazla büyüklerimiz olan yaşlılarımıza ihtiyaç duydukları kamu hizmetlerinin niteliksel ve niceliksel anlamda üstün kalitede, sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması, Devletimizin sosyal devlet vasfının gereğidir. Bu çerçevede, demografik dönüşüm süreci içerisindeki ülkemiz nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımında yaşanan değişimin incelenmesi, yaşlı nüfusumuzun artışıyla oluşacak yeni gereksinim ve fırsat alanlarının aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifi çerçevesinde ele alınması, yaşlılarımızın hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları veya yaşamaları muhtemel sorunların tespiti, söz konusu olası sorun alanları için gereken önlemlerin alınması ve yaşlılarımıza -yönelik kamu hizmetlerinin bölgesel ve bireysel niteliklere göre çeşitlendirilerek, aksatılmadan ve daha nitelikli şekilde sunulması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclis îçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Yusuf BAŞER	Yozgat
2)	Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
3)	Rümeysa KADAK	İstanbul
4)	Ceyda ÇETİN ERENLER	Kütahya
5)	Semiha EKİNCİ	Sivas
6)	Yavuz ERGUN	Niğde
7)	Ramazan CAN	Kırıkkale
8)	Ali Cumhur TAŞKIN	Mersin
9)	Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
10)	Salih CORA	Trabzon
11)	Selim GÜLTEKİN	Niğde
12)	İbrahim AYDEMİR	Erzurum
13)	Mustafa SAVAŞ	Aydın
14)	İsmail GÜNEŞ	Uşak
15)	Abdullah GÜLER	İstanbul
16)	Şahin TİN	Denizli
17)	İlyas ŞEKER	Kocaeli
18)	İsmail OK	Balıkesir
19)	Muhammet Müfit AYDIN	Bursa
20)	Fatih Süleyman DENİZOLGUN	İstanbul
21)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
22)	Cemal TAŞAR	Bitlis
23)	İsmail KAYA	Osmaniye
24)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
25)	Orhan YEGİN	Ankara
26)	İshak GAZEL	Kütahya
27)	Pakize Mutlu AYDEMİR	Balıkesir
28)	Hasan ÇİLEZ	Amasya
29)	Atay USLU	Antalya

Gerekçe:

Türkiye'de de TÜİK verilerine göre yaşlı nüfusumuzun 2016 ilâ 2021 yıllan arasında %24 oranında arttığı görülmektedir. Yaşlı nüfusumuzun toplam nüfusumuz içindeki oranının, 2010 yılında %7,2 iken 2021 yılında %9,7'ye çıktığı görülmekte; 2080 yılında ise bu oranın

%25,6'ya ulaşması beklenmektedir. Yaşlı nüfus açısından ülkemiz, dünya genelinde 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Yine TÜİK verilerine göre ülkemizde, 2021 yılında toplam 25 milyon 329 bin 833 hanenin %24,1'inde en az bir yaşlı vatandaşımız yaşamaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayışım ifade eden "yaşlı bağımlılık oranı" da 2021 yılında % 14,3'e yükselirken, çalışma çağındaki yüz kişiye düşen çocuk sayısını ifade eden "çocuk bağımlılık oranı" ise %33'e düşmüştür. Yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4'e, 2030'da %19,6'ya, 2040 yılında %25,3'e, 2060'da %37,5'e ve 2080 yılında %43,6'ya çıkacağı öngörülmekte iken çocuk bağımlılık oranının ise ters orantılı olarak düşüş göstermesi beklenmektedir. Bir başka ifadeyle, ülkemizde 2021 yılsonu itibarıyla çalışma çağındaki her 100 kişi, 33 çocuğa ve 14,3 yaşlı bireye bakmaktadır. Nüfusumuzun yaş bağımlılık ağırlığı çocuk nüfustan yaşlı nüfusa doğru değişim göstermektedir.

Türkiye'de tek başına yaşayan yaşlı sayısının da yüksek olduğu bilinmektedir. TÜİK araştırmasına göre, 1 milyon 561 bin 398 yaşlı vatandaşımız tek başına yaşamakta olup bu vatandaşlarımızın %74,9'unu kadınlar, %25,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır.

Yaşlılarımız milli ve manevi değerlerimizi yaşatarak, gelecek nesillere aktarılmasında köprü görevi üstlenen, değerlerimizi yarınlara taşımamızı sağlayan toplumsal hayatımızın en kıymetli hazineleridir.

Yaşlılık, yaşlanma ve yaşlılarımızın hayat standartlarının yükseltilmesi olgusu çok sayıda bakanlığın ve diğer kamu kurumlarının ortak çalışma alanlarından biri olup söz konusu kuruluşların bir arada ve eşgüdüm içerisinde çalışmasını gerektirmektedir. Büyüklerimizin Milletimizin vicdanındaki ayrıcalıklı konumu da bu konunun bir Devlet politikası olarak ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Ülkemiz de yaşlılarımızın yaşam kalitesinin yükseltilmesi konusunda çok önemli mesafeler kat edilmiştir. Bununla birlikte demografik yapımızın zaman içinde değişmekte olduğu ve bu değişikliğin doğru bir şekilde tahlil edilmesi suretiyle yaşlı vatandaşlarımıza sunulan kamu hizmetlerinde gerekli uyarlamaların yapılması gerektiği açıktır.

Ancak, yaşlı vatandaşlarımızın toplam nüfus içindeki oranının artma eğiliminde olması sebebiyle ülkemizde yaşlı vatandaşlarımızın yaşam standartlarını muhafaza etmek ve yaşam kalitelerini daha da iyileştirmek amacıyla,

- Türkiye'nin uzun dönem yaşlı nüfus politikası ve uygulayacağı bakım sistemleri konularında yol haritasının oluşturulması,

- Türkiye'de aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifinin yaşlılarımıza yönelik geliştirilen tüm politika alanları ve sunulan hizmetlerde hâkim kılınması,

- Yaşlı nüfusun hayat kalitesinin iyileştirilmesi ve bu iyileştirmede sürekliliğin sağlanması noktasında farklı ülkelerde gerçekleştirilen başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilirliğinin değerlendirilmesi ve

- Ülkemizde yaşlı nüfusa yönelik olarak sunulan sağlık hizmeti (tedavi yöntemleri, ilaç tedariki vb.) politikaları ile sosyal hizmet politikalarının değerlendirilmesi, bu hizmetlerin aksamadan, etkin bir şekilde sürdürülmesi ve daha nitelikli şekilde sunulması

için, bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından alınması gereken tedbirlerin belirlenmesini teminen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

TAKDİM YAZISI

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu
(10/1428, 2953, 3030, 3049, 3330, 3757, 4665, 4850, 5742, 5743, 5980, 5981, 5982, 5983, 5984, 5985, 5986, 5987, 5988, 5989, 5990, 5991, 5992, 5993, 5994, 5995, 5996, 5997, 5998, 5999)

Sayı : Z-13569045-130.05-1160514 26.01.2023
Konu : Komisyon Raporu

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan 10 / 1428, 2953, 3030, 3049, 3330, 3757, 4665, 4850, 5742, 5743, 5980, 5981, 5982, 5983, 5984, 5985, 5986, 5987, 5988, 5989, 5990, 5991, 5992, 5993, 5994, 5995, 5996, 5997, 5998, 5999 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Anayasa'nın 98 inci ve İçtüzük'ün 104 ve 105 inci maddeleri çerçevesinde çalışmalarını tamamlamış bulunmaktadır.

01.06.2022 tarihinde göreve başlayan Komisyonun yaptığı çalışmalar sonucunda düzenlediği Rapor ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

Erol KAYA
İstanbul Milletvekili
Komisyon Başkanı

KOMİSYONUN KURULUŞU VE ÇALIŞMALARI

A. MECLİS ARAŞTIRMASI ÖNERGELERİNİN KONUSU VE ÖZETİ

27. Yasama Dönemi'nde, "*Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi*" amacıyla verilen:

- Kahramanmaraş Milletvekili Sefer AYCAN ve 20 Milletvekilinin (10/1428), İstanbul Milletvekili Gamze AKKUŞ İLGEZDİ ve 25 Milletvekilinin (10/2953), Antalya Milletvekili Abdurrahman BAŞKAN ve 20 Milletvekilinin (10/3030), Konya Milletvekili Fahrettin YOKUŞ ve 20 Milletvekilinin (10/3049), İstanbul Milletvekili Fethi AÇIKEL ve 20 Milletvekilinin (10/3330), İstanbul Milletvekili Zeynel EMRE ve 22 Milletvekilinin (10/3757), Niğde Milletvekili Ömer Fethi GÜRER ve 22 Milletvekilinin (10/4665), Ağrı Milletvekili Abdullah KOÇ ve 19 Milletvekilinin (10/4850), İstanbul Milletvekili Erol KAYA ve 51 Milletvekilinin (10/5742), Mersin Milletvekili Rıdvan TURAN ve 19 Milletvekilinin (10/5743), Gümüşhane Milletvekili Cihan PEKTAŞ ve 25 Milletvekilinin (10/5980), Ankara Milletvekili Yalçın AKDOĞAN ve 27 Milletvekilinin (10/5981), Tokat Milletvekili Özlem ZENGİN ve 27 Milletvekilinin (10/5982), İstanbul Milletvekili Rümeysa KADAK ve 24 Milletvekilinin (10/5983), Kırıkkale Milletvekili Ramazan CAN ve 27 Milletvekilinin (10/5984), Uşak Milletvekili Mehmet ALTAY ve 27 Milletvekilinin (10/5985), Adıyaman Milletvekili Ahmet AYDIN ve 28 Milletvekilinin (10/5986), Adana Milletvekili Jülide SARIEROĞLU ve 29 Milletvekilinin (10/5987), İYİ Parti Grubu adına Grup Başkanvekili Samsun Milletvekili Erhan USTA'nın, (10/5988), Gaziantep Milletvekili Mehmet ERDOĞAN ve 27 Milletvekilinin (10/5989), Adana Milletvekili Mehmet Şükrü ERDİNÇ ve 31 Milletvekilinin (10/5990), Balıkesir Milletvekili İsmail OK ve 25 Milletvekilinin (10/5991), İstanbul Milletvekili Ahmet Berat ÇONKAR ve 28 Milletvekilinin (10/5992), İstanbul Milletvekili Tülay KAYNARCA ve 27 Milletvekilinin (10/5993), Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına Grup Başkanvekilleri Sakarya Milletvekili Muhammed Levent BÜLBÜL ve Manisa Milletvekili Erkan AKÇAY'ın (10/5994), Halkların Demokratik Partisi Grubu adına Grup Başkanvekilleri İstanbul Milletvekili Hakkı Saruhan OLUÇ ve Siirt Milletvekili Meral Danış BEŞTAŞ'ın (10/5995), Bolu Milletvekili Fehmi KÜPÇÜ ve 25 Milletvekilinin (10/5996), Hatay Milletvekili Hacı Bayram TÜRKOĞLU ve 27 Milletvekilinin (10/5997), Şanlıurfa Milletvekili Halil ÖZCAN ve 26 Milletvekilinin (10/5998) ve Yozgat Milletvekili Yusuf BAŞER ve 28 Milletvekilinin (10/5999) esas numaralı

önergelerinin, 26.04.2022 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından kabul edilmesiyle "*Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla*" Meclis Araştırması Komisyonu kurulmuştur.

01.06.2022 tarihinde çalışmalarına başlayan söz konusu Meclis Araştırması Komisyonunun kurulmasına yönelik önergelerin gerekçeleri incelendiğinde özetle;

- Dünya genelinde yaşam süresinin uzamakta ve yaşlı nüfusun artmakta olduğu; Türkiye'de 65 yaş üstü nüfus grubunun toplam nüfusun %8,8'ini oluşturduğu,
- Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden yaşlı bağımlılık oranının 2014 yılında yüzde 11,8 iken, geçen yıl yüzde 12,9'a yükselmiş olduğu,
- Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Koronavirüs (KOVID-19) salgınının en büyük risk grubunu 65 yaş üstü insanların oluşturduğu ve Dünya Sağlık Örgütünün verilerine göre salgında ölüm oranının en yüksek 80 ve üstü yaş grubunda gerçekletiği,
- Türkiye'de yaşlı nüfus artış hızı ile gelişmiş ülkelerin yaşlanma hızı karşılaştırıldığında; Türkiye'nin yaşlanmanın finansal yükünü ve bakım hizmetlerini planlamak için oldukça sınırlı zamanı olduğu ve bu nedenle Türkiye'de sosyal hizmetlerin yeniden yapılandırılmasına ve yeni bakım modellerinin sisteme alınmasına yönelik acil düzenleme ihtiyacı bulunduğu,
- Yaşlı refahının artırılması, yaşlılara yönelik destekleyici ortamların sağlanması ve çalışmak isteyen yaşlılar için istihdam olanakları oluşturulmasının, yaşlılarda yoksulluğun azaltılmasının ve özellikle kırsal kesimde tarım alanında uğraşan yaşlıların güçlendirilmesinin ve yaşlı ayrımcılığının önlenmesi gibi konularda çalışmalar yapılmasının gerektiği,
- Yaşlılara yönelik bakım hizmetlerinin, uzun süreli bakım kapsamında bütünleşik ve bütüncül bir yaklaşımla planlanması gerektiği, uzun süreli bakımın finansmanı ile ilgili çalışma yapılması ihtiyacı olduğu,
- Türkiye'de aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifinin yaşlılara yönelik geliştirilen tüm politika alanları ve sunulan hizmetlerde hâkim kılınmasının ve yaşlı nüfusun yaşam kalitesinin iyileştirilmesi noktasında farklı ülkelerdeki başarılı uygulamaların ülkemize uyarlanabilirliğinin değerlendirilmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır.

B. KOMİSYONUN KURULUŞU, GÖREV SÜRESİ VE KOMİSYON ÜYELERİ

Anayasa'nın 98 inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104 ve 105 inci maddeleri gereğince verilmiş olan 10 / 1428, 2953, 3030, 3049, 3330, 3757, 4665, 4850, 5742, 5743, 5980, 5981, 5982, 5983, 5984, 5985, 5986, 5987, 5988, 5989, 5990, 5991, 5992, 5993, 5994, 5995, 5996, 5997, 5998, 5999 esas numaralı Meclis araştırması önergeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 26.04.2022 tarihli 86 ncı Birleşiminde görüşülmüştür. Bu görüşmelerden sonra, önergelerde belirtilen hususlarla ilgili bir Meclis Araştırması Komisyonu kurulmasına karar verilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu konudaki 1318 sayılı Kararı 30.04.2022 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu kararda; Meclis Araştırması Komisyonunun 19 üyeden oluşması, Komisyonun çalışma süresinin başkan, başkan vekili, sözcü ve kâtip seçimi tarihinden başlamak üzere 3 ay olması ve gerektiğinde çalışmalarını Ankara dışında da yapabileceği hususlarına yer verilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 31.05.2022 tarihli 96 ncı Birleşiminde Komisyon üye seçimi yapılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu konudaki 1319 sayılı Kararı 03.06.2022 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Komisyon, Meclis Başkanlığının çağrısı üzerine yapılan 01.06.2022 tarihli ilk toplantısında Komisyon Başkanı, Başkan Vekili, Sözcü ve Kâtibi seçmiştir. Komisyon bu toplantıda, hazır bulunan üyeler arasından en yaşlı üye sıfatıyla Gaziantep Milletvekili İmam Hüseyin FİLİZ'in geçici başkanlığında toplanmıştır. Yapılan gizli oylama sonucu Komisyon Başkanlığına İstanbul Milletvekili Erol KAYA, Başkanvekilliğine Adıyaman Milletvekili İbrahim Halil FIRAT, Komisyon Sözcülüğüne Ankara Milletvekili Lütfiye Selva ÇAM ve Kâtipliğine Antalya Milletvekili Abdurrahman BAŞKAN seçilmiş ve Komisyon çalışmalarına başlamıştır.

Komisyona verilen 3 aylık çalışma süresinin sonuna yaklaşıldığında, konunun kapsamlı bir çalışma gerektirmesi dikkate alınarak bu süre içinde inceleme, araştırma ve rapor yazım sürecinin bitmeyeceğinin anlaşılması üzerine; Komisyonun 05.10.2022 tarihli kararıyla bir aylık ek süre istenmesine karar verilmiştir. Komisyon, TBMM İçtüzüğünün 105 inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince, 01.12.2022 tarihinden geçerli olmak üzere, 1 aylık ek süre istenmesine karar vermiştir. Komisyonun bu Kararı doğrultusunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 06.10.2022 tarihli 4'üncü Birleşiminde aldığı 1342 sayılı Kararı ile Komisyonun çalışma süresi; 01.12.2022 tarihinden itibaren 1 ay uzatılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu konudaki Kararı 08.10.2022 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Komisyon görev süresi 01.01.2023 tarihinde sona ermiştir.

Komisyon Üyeleri ve Seçim Çevreleri

Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10 / 1428, 2953, 3030, 3049, 3330, 3757, 4665, 4850, 5742, 5743, 5980, 5981, 5982, 5983, 5984, 5985, 5986, 5987, 5988, 5989, 5990, 5991, 5992, 5993, 5994, 5995, 5996, 5997, 5998, 5999) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu

BAŞKAN	BAŞKANVEKİLİ	SÖZCÜ	KÂTİP
Erol KAYA **İstanbul**	**İbrahim Halil FIRAT** **Adıyaman**	**Lütfiye Selva ÇAM** **Ankara**	**Abdurrahman BAŞKAN** **Antalya**

KOMİSYON ÜYELERİ

Kemal PEKÖZ **Adana**	**Müzeyyen ŞEVKİN** **Adana**	**Arife POLAT DÜZGÜN** **Ankara**	**Yavuz SUBAŞI** **Balıkesir**
Mustafa ESGİN **Bursa**	**İmam Hüseyin FİLİZ** **Gaziantep**	**Dilşat CANBAZ KAYA** **İstanbul**	**İffet POLAT** **İstanbul**

Nazır Cihangir İSLAM
İstanbul

Cemal BEKLE
İzmir

Sefer AYCAN
Kahramanmaraş

Emine ZEYBEK
Kocaeli

Ahmet Vehbi
BAKIRLIOĞLU
Manisa

Neslihan
HANCIOĞLU
Samsun

Semiha EKİNCİ
Sivas

C. KOMİSYON ÇALIŞMA SÜRECİ HAKKINDA USUL VE ESASLAR

Komisyon; başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtibin seçiminin yapıldığı 01.06.2022 tarihinden itibaren çalışmalarına başlamıştır. Komisyon Başkanının önerisi üzerine ilk toplantıda Komisyon çalışmaları için gerekli olan kararlar alınmıştır.

Komisyonun 01.06.2022 tarihinde yaptığı ilk toplantısında;

1. Komisyonun gerekli görmesi hâlinde, Komisyon olarak ya da oluşturulacak alt komisyonlar marifetiyle mahallinde inceleme ve araştırmalar yapmasına,

2. Komisyon toplantılarında ve Ankara dışı çalışmalarda tam tutanak tutulmasına,

3. Komisyonun Genel Kurul çalışma saatlerinde de çalışma yapabilmesi için Meclis İçtüzüğü'nün 35 inci maddesi uyarınca Başkanlık Divanından izin istenmesine,

4. Komisyonun uygun gördüğü çalışmalarını kamuoyuna duyurabilmek amacıyla internet sitesi kurulmasına ve e-posta adresi alınmasına,

5. Komisyon süresince ilgili kurum ve kuruluşlardan konu ile ilgili uzman görevlendirilmesi ile ilgili işlemlerin ve yazışmaların yapılmasında, davet edilecek kişi ve kurumların tespiti hususlarında Komisyon Başkanlığının yetkili kılınmasına,

6. Ankara dışında yapılacak inceleme ve çalışmalara belirlenecek komisyon uzmanları ile kamu kurum ve kuruluşlarından görevlendirilen personelin katılmasına,

7. Rapor yazımında Komisyon Başkanlığına redaksiyon yetkisi verilmesine,

8. Ankara'da yapılan Komisyon toplantılarına bilgi vermek üzere çağrılan davetliler ile diğer kurum ve kuruluşlardan görevlendirilen uzmanların ulaşım ve iaşe bedellerinin karşılanmasına,

karar verilmiştir.

D. KOMİSYON ÇALIŞMALARI SÜRECİ

Komisyonun çalışmaları süresince 8 toplantı yapılmış ve ilgili kurum, STK temsilcileri ve akademisyenlerden oluşan 20 kişi dinlenmiştir. Komisyon çalışmalarında ve rapor yazımında yararlanmak amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlardan 62 adet bilgi notu/rapor temin edilmiştir.

Komisyon; Ankara, Bursa, Kocaeli ve İstanbul illerine çalışma ziyareti gerçekleştirmiş, konu ile ilgili yürütülen çalışmaları yerinde incelemiş, yetkililerden bilgi almış ve istişarelerde bulunmuştur. Ayrıca yaşlı bakımı, aktif ve sağlıklı yaşlanma, yaşlı bakım hizmetleri, uzun süreli bakım sigortası hususunda sistematik düzenlemeye sahip ve yaşlı nüfusu yüksek ülkeler arasında olan Almanya'nın konuya ilişkin teknik, hukuki ve istatistik düzenlemelerin ele alınması bakımından yararlı bir örnek teşkil edebileceği düşüncesiyle Almanya'ya çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir. İlgili çalışma ziyaretlerine Raporun "D.2." başlığında ayrıntılı yer verilmektedir.

Taslak Komisyon Raporu, Komisyon üyelerine 13.01.2023 tarihinde dağıtılmıştır. Komisyon üyeleri bu Taslak Rapor üzerindeki değerlendirme ve görüşlerini ise 24.01.2023 tarihine kadar Komisyon Başkanlığına iletmişlerdir.

Üyelerden gelen öneri ve görüşler çerçevesinde nihai şekli verilen söz konusu Komisyon Raporu, 26.01.2023 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulmuştur.

D.1. Komisyonda Yapılan Toplantıların Konusu, Bilgi Alınanlar ve Tutanaklar

Komisyonda yapılan Başkanlık Divanı Seçimi ve sonrasında yapılan 8 Komisyon Toplantısına ilişkin tablo ve açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

D.1.1. 01.06.2022 Tarihli Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip Seçimi

01.06.2022 tarihli ilk toplantıda Komisyon Başkanı, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip seçimi gerçekleştirilmiştir. Komisyon Başkanlığına İstanbul Milletvekili Erol KAYA, Başkanvekilliğine Adıyaman Milletvekili İbrahim Halil FIRAT, Komisyon Sözcülüğüne Ankara Milletvekili Lütfiye Selva ÇAM ve Komisyon Kâtipliğine Antalya Milletvekili Abdurrahman BAŞKAN seçilmiştir.

D.1.2. 08.06.2022 Tarihli 1. Toplantı

Komisyonun çalışma programının belirlenmesi, Komisyonda görevlendirilecek uzmanların değerlendirilmesi, Komisyonda dinlenecek kamu kurumları, meslek birlikleri, üniversiteler ile diğer ilgili kişilerin tespit edilmesi konuları görüşülmüştür.

Konuyla ilgili aşağıdaki isimlerin görüşlerine başvurulmuştur.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Elmas Esra CECELİ	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü
Suat BAYLAN	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdür Yardımcısı
Prof. Dr. Emine ÖZMETE	Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten ulaşılabilmektedir:
https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2975

D.1.3. 09.06.2022 Tarihli 2. Toplantı

Konuyla ilgili aşağıdaki isimlerin görüşlerine başvurulmuştur.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Zülfikar AKELMA	Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Genel Müdürü
Fatih KARA	Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürü
Gazi ALATAŞ	Türkiye Kızılay Derneği Toplumsal Hizmetler Genel Müdürü

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten ulaşılabilmektedir:
https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2983

D.1.4. 16.06.2022 Tarihli 3. Toplantı

Konuyla ilgili aşağıdaki isimlerin görüşlerine başvurulmuştur.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Sabahattin DÜLGER	Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürü
Lütfi AYDİN	SGK Başkan Yardımcısı
İsmail ERTÜZÜN	SGK Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürü

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten ulaşılabilmektedir:
https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2994

D.1.5. 22.06.2022 Tarihli 4. Toplantı

Konuyla ilgili aşağıdaki isimlerin görüşlerine başvurulmuştur.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Ramazan GÜRKAN	Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanı
Sadi DEMİR	Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı Daire Başkanı
Dr. Hüseyin ŞIK	Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü İyileştirme ve Topluma Yeniden Kazandırma Daire Başkanı
Doç. Dr. İbrahim DEMİR	Türkiye İstatistik Kurumu Başkan Yardımcısı
Dr. Kemal AYDIN	Dünya Yaşlanma Konseyi Başkanı

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten ulaşılabilmektedir:

https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2999

D.1.6. 29.06.2022 Tarihli 5. Toplantı

Konuyla ilgili aşağıdaki isimlerin görüşlerine başvurulmuştur.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Murat ORAL	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Mesleki Hizmetler Genel Müdürü
Yılmaz BÖLÜKBAŞI	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkan Yardımcısı
Prof. Dr. Rümeyza KAZANCIOĞLU	65+ Yaşlı Hakları Derneği Yönetim Kurulu Başkanı
Doç. Dr. Murat ŞENTÜRK	65+ Yaşlı Hakları Derneği Genel Sekreteri

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten ulaşılabilmektedir:

https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=3009

D.1.7. 05.10.2022 Tarihli 6. Toplantı

Konuyla ilgili aşağıdaki isimlerin görüşlerine başvurulmuştur.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Selim DURSUN	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Bakan Yardımcısı
Prof. Dr. İbrahim Hilmi KARSLI	Diyanet İşleri Başkanlığı Başkan Yardımcısı
Dr. Şaban KONDİ	Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürü

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten ulaşılabilmektedir:

https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=3017

D.1.8. 12.10.2022 Tarihli 7. Toplantı

Konuyla ilgili aşağıdaki isimlerin görüşlerine başvurulmuştur.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Mustafa Tuğrul ŞAHİN	Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdür V.
Uğur SEZER	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Başkan Yardımcısı
Prof. Dr. Meltem Gülhan HALİL	Akademik Geriatri Derneği 2. Başkanı

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten ulaşılabilmektedir:

https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=3019

D.1.9. 19.10.2022 Tarihli 8. Toplantı

Konuyla ilgili aşağıdaki isimlerin görüşlerine başvurulmuştur.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
İbrahim USLU	RTÜK Başkan Yardımcısı
Rüstem KELEŞ	Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten ulaşılabilmektedir:

https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=3024

D.2. Çalışma Ziyaretleri, Yerinde İncelemeler ve Diğer Faaliyetler

Komisyonun gerçekleştirdiği çalışma ziyaretleri, yerinde incelemeler ve diğer faaliyetlere ilişkin açıklamalar aşağıdadır.

D.2.1. 21-22.10.2022 Tarihli Kocaeli, Bursa ve İstanbul Çalışma Ziyareti

Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu tarafından, Komisyonun araştırma alanına dair uygulamaların yerinde incelenmesi ve sorunların tespit edilmesi amacıyla 21-22 Ekim 2022 tarihlerinde Kocaeli, Bursa ve İstanbul illerine çalışma ziyareti gerçekleştirilmiştir. Çalışma ziyaretine Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Erol KAYA, Komisyon Üyesi Ankara Milletvekili Arife POLAT DÜZGÜN, Komisyon Üyesi Balıkesir Milletvekili Yavuz SUBAŞI, Komisyon Üyesi Gaziantep Milletvekili İmam Hüseyin FİLİZ, Komisyon Üyesi İstanbul Milletvekili Nazır Cihangir İSLAM, Komisyon Üyesi İzmir Milletvekili Cemal BEKLE, Komisyon Üyesi Kocaeli Milletvekili Emine ZEYBEK, Komisyon Üyesi Manisa Milletvekili Ahmet Vehbi BAKIRLIOĞLU, Komisyon Üyesi Sivas Milletvekili Semiha EKİNCİ olmak üzere 9 kişilik milletvekili heyeti ile Komisyon Uzmanları ve diğer TBMM personeli katılmıştır.

21.10.2022 Tarihli Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Ziyareti

Komisyon Heyeti tarafından 21.10.2022 tarihinde ilk olarak Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ziyaret edilmiştir. Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanı Tahir BÜYÜKAKIN ve diğer belediye yetkililerinin de hazır bulunduğu ziyarette heyete Belediye tarafından yaşlılara sunulan hizmetlere ilişkin ayrıntılı bilgilendirmelerde bulunulmuştur.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanı Doktor Ebubekir ARDIÇ tarafından yapılan sunumda; 2021 yılı itibarıyla 2 milyon olan Kocaeli nüfusunun yüzde 8'ini 65 yaş üstü vatandaşların oluşturduğu, bunların da 25.519'unun hanelerinde tek başlarına yaşadıkları, Geniş Ailem Projesi kapsamında 2019 yılından itibaren 314.238 kişiye hizmet sunumu gerçekleştirildiği, bu hizmet sunumlarının arasında sosyal destek, sağlık desteği, resmî işlemlerde destek, Gönül Kazan, ev temizliği, öz bakım, elektrikli hasta karyolası, yatağı ve bakım aparatları, 41 Medikal Kart, hasta nakil, engelsiz taksi, eğitim hizmetleri, hasta refakatçi eğitimi, Hayatın İçindeyim, Tedbir-i Mekân, Şifalı Balkonlar, Hayata Tutun, Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma Merkezi olmak üzere toplam 17 hizmet sunumunun yer aldığı, yaşlılara sunulan hizmetler kapsamında Belediyenin 277 personel ve 84 araç bulundurduğu, Belediye tarafından 2019-2022 yılları arasında toplam 231.704.485 TL bütçe ayrıldığı ve yaşlıların en çok hizmet almaya ihtiyaç duyduğu hizmetin sağlık desteği olduğu, ifade edilmiştir.

21.10.2022 Tarihli Dilruba Evleri Yardımlaşma Derneği Huzurevi Ziyareti

Yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında karşılaştıkları sorunlarının çözümüne yönelik başarılı örnekleri yerinde incelemek amacıyla Komisyon Heyeti tarafından 21.10.2022 tarihinde Dilruba Evleri Yardımlaşma Derneği ziyaret edilmiştir. Ziyarete Komisyon Heyetinin yanı sıra Bursa Vali Yardımcısı Sultan DOĞRU, Komisyon Uzmanları, diğer TBMM personeli ve basın mensupları katılmıştır. Heyete huzurevinde yaşlılara verilen hizmetlerle ilgili bilgilendirme yapılmıştır.

Dilruba Evleri Yardımlaşma Derneği Başkanı Hatice DİLRUBA tarafından yapılan açıklamada; huzurevlerinin yetersiz olduğu ve huzurevlerinde yer bulunmadığı, sorunun aslında mahallelerde çözülmesi gerektiği, yaşlı bakımında gönüllüğün esas olması sebebiyle en büyük sorunun personel bulmak olduğu, kadın ve erkek yaşlıların aynı binada olmasının sorun teşkil ettiği, yaşlı eşler için 0+1 daireleri içeren inşaat başlatıldığı ve böylelikle eşlerin bir arada yaşayabilmelerine imkân sağlanacağı, gençlerle yaşlıların bir araya getirilmesinin ve gençlerin yaşlılara bakış açısının geliştirilmesinin önemli olduğu ifade edilmiştir.

22.10.2022 Tarihli İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ziyareti

Komisyon Heyeti tarafından 22.10.2022 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi ziyaret edilmiştir. İstanbul Vali Yardımcısı Abdurrahman İNAN, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı Mahir POLAT ve diğer belediye yetkililerinin de hazır bulunduğu ziyarette heyete Belediye tarafından yaşlılara sunulan hizmetlere ilişkin ayrıntılı bilgilendirmelerde bulunulmuştur.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Şube Müdürü Nazlı ENİF DİPŞAR tarafından yapılan açıklamada; İstanbul'da yaşlı nüfusun toplam nüfusun yüzde 8'ini kapsadığı, Birleşmiş Milletlerin yaşlı bireylere ilişkin bağımsız, katılım, kendini geliştirme, bakım ve itibar ilkelerinin çalışmalarında temel alındığı, su, barınak, giysi, sağlık hizmetlerine erişim noktasında yapılan uygulamaların; tek seferlik nakdî destekler, düzenli nakdî destekler, ayni yardımlar, medikal malzeme desteği, medikal bakım onarım atölyesi, engelli ulaşım hizmetleri ve İSADEM hizmetleri olduğu, İstanbul aile danışmanlık ve eğitim merkezlerinde; eğitim, bireysel danışmanlık, evde psikososyal danışmanlık, ruhsal uyum ölçeği, obezite tarama testi, diyabet tarama testi, anksiyete, depresyon taraması, aktif yaşlanma, yaşlı hizmetleri modülü, yaşlılık çalışmaları çalıştayı yapıldığı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından 32 kreş açıldığı ve 9 kreşinde hayata geçirileceği, Türkiye Afet Müdahale Planı'nda ve İstanbul İl Afet Müdahale Planı'nda yaşlılara yönelik yapılacak şeylerde kısıtlılık olduğunu bu sebeple İstanbul'daki engelli ve yatalak yaşlıların, İl Afet Müdahale Planı kapsamında, eylemlerde önceliklendirilmesi ve haritalandırılması hususunda çalışıldığı, birçok idarenin yaşlılar birimi

oluşturması gerektiği, İstanbul ölçeğinde yerel yönetimler ve il müdürlükleri ile kamunun bütün kurumlarının bir ortak çalışma yapmasının bütçe, entegrasyon, yardımların dağılımı ve sorunlara üst ölçekten bakabilme noktasında önemli olduğu belirtilmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Hıfzıssıhha Şube Müdürü Mustafa Hakan YILMAZTÜRK tarafından yapılan açıklamada; İstanbul Darülaceze Şube Müdürlüğü Kayışdağı Yerleşkesine ilişkin bilgi verilmiş, yerleşkede 657 sakine hizmet verildiği, 9 farklı yaşam sitesi olduğu ve bu sitelerde sakinlerin fiziksel, zihinsel ve mental durumlarına göre yaşam imkânı sunulduğu, Kayışdağı yerleşkesi dışında 32 tane yaşam evinin olduğu ve bu sayede yaşlıların alıştıkları sosyal ortamlarından koparılmadan yaşamlarını sürdürmelerinin sağlandığı, yine sanatçı kimliği Kültür Daire Başkanlığı tarafından doğrulanan emekli sanatçıların bulunduğu 76 kişi kapasiteli sanatçı yaşam evi olduğu, Kartal Belediyesine bağlı 161 kapasiteli yaşlı bakım ve huzurevi işletildiği ifade edilmiştir.

22.10.2022 Tarihli Darülaceze Başkanlığı İncelemesi

Komisyon Heyeti tarafından 22.10.2022 tarihinde Darülaceze Başkanlığı ziyaret edilmiş ve sakinleri dinlenmiştir.

Darülaceze Başkanı Hamza Cebeci ve beraberindeki ilgililer tarafından yapılan sunumda; Darülacezenin misyonuyla her zaman dünyaya örnek gösterilen ata yadigârı, tarihî, şefkatli bir kurum olduğu, din, dil, ırk, sınıf, cinsiyet ayrımı gözetmeksiniz yüz yirmi yıldır, hiçbir ücret talep etmeden yaşlı, engelli, kimsesiz çocuklara ve yaşlılara hizmet ettiği, kurumun ayda 10 bine yakın ziyaretçi misafir ve gönüllü ağırladığı, son yedi yılda bağışlar yoluyla kurumda önemli tadilat ve değişikliklerin yapıldığı, kurumda kalan insanların memnuniyet oranının %95 olduğu ve dünya standartlarının üzerinde bir hizmet verildiği, kurumun 554 yatak kapasitesine sahip olduğu, 500 kişinin kaldığı, 350 kişinin çalıştığı ve çalışanlar arasında 12 doktorun yer aldığı, son zamanlarda gelen ziyaretçiler, dizi ve film çekimleri sebebiyle müracaatların arttığı, İstanbul'da 1,5 milyona yakın 65 yaş üzeri insanın yaşadığı ve nüfusun yaşlanması dolayısıyla bu tip yerlere olan ihtiyacın daha da artacağı ifade edilmiştir.

D.2.2. 03.11.2022 Tarihli Ankara Çalışma Ziyareti

Ankara Büyükşehir Belediyesi Rüzgârlı Şefkatevi İncelemesi

Komisyonu Heyeti tarafından 03.11.2022 tarihinde ilk olarak Ankara Büyükşehir Belediyesi Rüzgârlı Şefkatevi ziyaret edilmiştir. Ankara Vali Yardımcısı Ediz SÜRÜCÜ ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı Faruk ÇINKI'nın da hazır bulunduğu ziyarette Belediyenin yaşlılara yönelik yürüttüğü hizmetlere ilişkin ayrıntılı bilgilendirmede bulunulmuş ve şefkatevinde kalan hasta ve hasta yakınları ile görüşülmüştür.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanı Adnan TATLISU tarafından yapılan açıklamada; Rüzgarlı Şefkatevi'nin 123 kişilik bir konukevi olduğu ve 108 misafirin yer aldığı, konukevinde hasta ve hasta yakınlarının konakladığı, konukevinin sosyal hizmet amaçlı olduğu ve herhangi bir ücret alınmadığı, bu şekilde 6 tane konukevinin bulunduğu ve toplam kapasitenin 700 olduğu, yaşlı lokallerinde sosyalleşme imkânlarının temin edildiği ve alzheimer hastaları için ailelerinin sosyal hayattan kopmaması ve hastaların da toplumla irtibatının artırılabilmesi amacıyla Alzheimer Destek Merkezinin oluşturulduğu ifade edilmiştir.

Seyranbağları Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi İncelemesi

Komisyon Heyeti tarafından 03.11.2022 tarihinde Seyranbağları Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ziyaret edilmiş ve huzurevi sakinlerinin sorunları dinlenmiştir.

Ankara Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürü Bekir KOÇYİĞİT tarafından yapılan açıklamada; Ankara genelinde 10 tane resmî huzurevi olduğu ve 1.300 sakinin misafir edildiği, bunun dışında 40 tane özel huzurevi olduğu ve orada da 2.200 sakinin kaldığı, yine engelli evde bakımı ile ilgili 23 bin kişiye ayda 3.300 TL'lik bir evde bakım ücreti olarak sosyal yardım verildiği ve bunların 4 bine yakınının 65 yaş ve üstü olduğu, huzurevi yaşlılarının ilaç yazdırmak için hastaneye gitmeleri gerektiği, ancak 65 yaş üstü olanların hastaneye gittiklerinde öncelikleri olmasına rağmen kendi içlerinde de sıra beklemek zorunda kalmaları sebebiyle huzurevinde kadrolu doktorların çalışmasına ve ilaçların da bu doktorlar tarafından yazılmasına ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir.

Seyranbağları Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürü Nurhan YEŞİLYURT tarafından yapılan açıklamada; Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünün yönetmeliğine göre 60 yaşını tamamlayan ve sosyal yoksunluk taşıyan herkesin huzurevine girebildiği, kurumda 319 yaşlının hizmet aldığı ve 222 çalışan personelin bulunduğu, bu yaşlıların 53'üne ücretsiz bakıldığı ve devlet tarafından 544 lira da yaşlı harçlığı verildiği, huzurevinda kalan yaşlı sakinlerin her gün doktora gitmek istediği, aile hekimlerinin hasta sayısının fazla olması sebebiyle huzurevine gelme imkânı olmadığı, huzurevinde doktor olduğu takdirde günlük yazılması gereken reçetelerin yazılabileceği belirtilmiştir.

D.2.3. 24.11.2022 Tarihli Ankara Çalışma Ziyareti

Ankara Şehir Hastanesi Palyatif Bakım Kliniği Çalışma Ziyareti

Komisyon Heyeti tarafından 24.11.2022 tarihinde Ankara Şehir Hastanesi Palyatif Bakım Kliniği ziyaret edilmiştir.

Ankara Şehir Hastanesi Palyatif Bakım Koordinatörü Prof. Dr. Kadriye KAHVECİ ve beraberindeki ilgililer tarafından yapılan sunumda; palyatif bakım kliniklerinin yaşamı tehdit

eden hastalıklardan kaynaklanan problemlerle karşılaşan hasta ve yakınlarının -başta ağrı olmak üzere- tüm problemlerinin tanımlarının yapılarak etkili tedavilerle önlenmesi ve giderilmesiyle yaşam kalitelerinin artırıldığı ve hasta yakınının tedavi sürecine dâhil edildiği tek klinik olduğu, dünyada her yıl 56,8 milyon kişinin palyatif bakım ihtiyacı olduğu, bunun da yüzde 12'sinin palyatif bakıma ulaşabildiğinin gözlemlendiği, Türkiye'de palyatif bakım yatak sayısının 6100 olduğu ve bu sayının yeterli olduğu, Dünya Sağlık Örgütünün belli aralıklarla raporlar yayımladığı ve ülkemizi de palyatif bakımda 3'üncü kategoride değerlendirdiği, en yüksek kategorinin 4'üncü kategori olduğu göz önüne alındığında ülkemizin bu alanda iyi bir konumda olduğu ifade edilmiştir.

Ankara Şehir Hastanesi Palyatif Bakım Koordinatörü Prof. Dr. Kadriye KAHVECİ ve beraberindeki ilgililer tarafından konuyla ilgili öneriler olarak, evde sağlık ekiplerinin daha da güçlendirilmesi, palyatif bakımın ve anestezisinin eğitim müfredatına dâhil edilmesi, palyatif bakım ünitelerinin asistan doktorlar arasındaki rotasyona dâhil edilmesi gerektiği, standartların tekrar belirlenip yönetmelikle palyatif bakım merkezi, palyatif bakım ünitesi ya da servisi şeklinde ikiye ayrılması, multidisipliner ekibe erişim mümkün olmadığından küçük yerleşim yerlerinde, psikoloğun girmediği, fizyoterapistin girmediği küçük hastanelerde palyatif bakım merkezinin açılmaması gerektiği belirtilmiştir.

Özel MİA Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezi Çalışma Ziyareti

Komisyon Heyeti tarafından 24.11.2022 tarihinde Özel MİA Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezi ziyaret edilmiştir.

Özel MİA Bakım Merkezi Sorumlu Müdürü Songül ÇEVİK tarafından, Özel MİA Yaşam Merkezi'nin MİA Vakfının kurmuş olduğu bir vakıf kuruluşu olduğu, Vakfın 1995 yılından itibaren bir sivil toplum örgütü olarak ülkemizdeki ilk ve tek 5 ana birimden oluşan kampüs niteliğinde olan bir yaşam merkezi kurduğu, yaşam merkezindeki her birimin ilgili bakanlıklara bağlı olup farklı ruhsatlandırmayla birçok hizmetin bir arada verilmesinin sağlandığı, MİA Yaşam Merkezi'nin bireylerin tüm ihtiyaçlarını düşünerek bütüncül hizmet anlayışını amaçlayan sosyal bir kuruluş olduğu, kuruluşlarında sırasıyla Özel MİA Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezi, Özel MİA Tıp Merkezi, Özel MİA Bakım Merkezi, Halis Arslan Özel Eğitim Okulları ve Rehabilitasyon Merkezi birimlerinin bulunduğu ifade edilmiştir.

Özel MİA Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezi Sorumlu Müdürü Hüda CEVİZ yaptığı sunumda, kuruluşlarında 55 yaş üstü yaşlı bireyler ve 55 yaş altı bakıma ihtiyacı olan engelli bireylere alanında uzman ve deneyimli kadrolarıyla 7/24 bakım, sağlık ve psikososyal destek hizmeti verdiklerini, sadece huzurevi yaşlısı olarak tabir ettikleri ihtiyaçlarını kendi karşılayabilen yaşlılara değil özel bakım yaşlısı denilen daha ağır bakım ihtiyacı olan kişilere

de hizmet verdiklerini, bakım hizmetinin yanı sıra çeşitli sosyal ve bilişsel faaliyet çalışmalarıyla bireyleri psikososyal açıdan destekleyerek sosyal yaşama dâhil etme ve sosyal yaşamda olduklarını hissettirme çabası içinde olduklarını, kurumu dezavantajlı gruplardan biri olan yaşlıların birçok temel ihtiyacına aynı merkezde cevap verebilecek şekilde dizayn ettiklerini, kuruluşlarında kalan misafirlerinin SGK ile anlaşması bulunan Özel MİA Tıp Merkezinden günlük tedavilerini karşılayabildikleri ve yine buradan hekim desteği alabildiklerini belirtmiştir.

Özel MİA Yaşam Merkezi Sorumlusu Betül ARSLAN KESKİN, odalarının tek veya iki kişilik olduğunu, aile olarak da kalınabildiğini, huzurevinde 70 civarı konaklayan olduğunu, bunların bir kısmının palyatif bölümünde, 15 tanesinin ağır bakım kısmında ve geri kalan 45-50 civarındaki misafirin huzurevi tarafında konakladığını, aylık ücretin 15 bin TL'den başladığını, mevzuat gereği 3.600 TL'den az geliri olanların devletçe kendi bünyesindeki veya özel bakımevlerine yerleştirilebildiklerini, maddi durumu iyi olanların da ücretini ödeyerek anne babalarını huzurevinde konaklatabildiklerini ancak bu ikisi arasında kalan bir kesim olduğunu, bunların hem 3.600 TL'den daha fazla emekli maaşları olduğu için devletçe bakım merkezine yatırılamadığını hem de huzurevine parasını veremediğini, nasıl bakım merkezlerine devletin bir desteği varsa huzurevlerinde de Emekli Sandığından veya başka yollarla emekli olanlara bir miktar destek verilerek onların da bakım hizmetinden yararlanmasının rahatlatılabileceğini ifade etmiştir.

Özel MİA Huzurevi Sorumlu Müdürü Songül ÇEVİK söz alarak, normalde engelli bireylerin bez raporları varken kurum olarak farklarını ödeyerek 8 paket kadar yani iki aylık bez ihtiyacını karşılayabildiklerini ancak SGK'nın yeni bir sisteme geçtiğini, bu sistemde bireylerin raporları yani engellilerin ve yaşlıların raporları olması kaydıyla yine bir fark verildiğini ama bu farkın, varsa vasi ya da birinci derece akrabalarına yatırıldığını, engelli bakım merkezinde hizmet verdikleri gruplarda bunların muhatabının olmadığını, bunların bazen yakını olmayan, sokaktan bulunan ve kimsesi olmayan engelliler olmaları sebebiyle muhatap bulamadıklarını ve dolayısıyla bu bezlerin farklarını karşılayamadıklarını, Türkiye'deki bütün kurumların şu an ciddi bir masraf olan bez masraflarını kendi ceplerinden karşılamak durumunda kaldıklarını ve bunun da önüne geçemediklerini, şu an için bir çözüm bulamadıklarını belirtmiştir.

D.2.4. 30.11.2022-03.12.2022 Tarihli Almanya Çalışma Ziyareti

Komisyon Heyeti yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu ülkeler arasında yer alan Almanya'yı ziyaret etmiş ve ilgili kişi ve kuruluşlardan yaşlılara yönelik yapılan çalışmalar hakkında bilgi almıştır.

Federal Meclis Başkan Yardımcısı Aydan ÖZOĞUZ ile yapılan toplantıda aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

- Doğum oranının azalması sebebiyle yaşlı nüfusun artmasının önemli bir konu halinde geldiği,
- Doğu Almanya'da 1989'a kadar doğum oranının Batı Almanya'ya kıyasla daha yüksek olduğu, bu durumun 1990'dan sonra gündeme geldiği ve ülkede doğum oranının artırılması konusunda adımlar atıldığı,
- Doğuma teşvik etmek amacıyla çeşitli yardımlar yapıldığı, doğum yapan kişilerin 3 yıla kadar iş yerinden ayrılsa bile tekrar dönmelerinin garanti altına alındığı, bu süre boyunca ücret alamayan ya da az ücret alanlara yardım sağlandığı, ayrıca kişinin maaşına bağlı olmaksızın her ay çocuk başına ve ilk iki çocuk için 250 Euro olmak üzere ödeme yapıldığı, çocuğun anne veya baba tarafından yalnız büyütülmesi halinde vergi indirimi yapıldığı,
- Avrupa'da en fazla yardım veren ülkenin Almanya olmasına rağmen doğum oranının kolaylıkla yükseltilemediği ve son zamanlarda bu hususta çocukların bakımını üstlenen aile büyüklerinin de önemli rol oynadığı,
- Yaşlı anne babasına evde bakan kişilere gelir oranlarına göre maddi yardımlar yapıldığı, bu kişilere bakanlara ayrıca 3-4 güne kadar izin hakkı tanındığı,
- Yaşlı bakımı konusunda hem bakım veren hizmetlere ve hem de personele ihtiyaç duyulduğu,
- Almanca düzeyi iyi olmayan yaşlılara ilişkin çalışmaların yürütülmesinin önemli olduğu, bu kişilerin hizmetlere erişim konusunda zorlanabildiği ve bu kişilere yönelik hizmetlerin yapılması gerektiği,
- Yaşlıların yaşam süresinin artmasıyla birlikte ortama emekli maaşı alma yılının sekiz yıldan on sekiz yıla yükseldiği, bu konunun çalışanların sayısının azalmasıyla birlikte ciddi sorun oluşturduğu ve bu sebeple çalışanların vergisinin 1,8'e yükseltildiği,
- Kişilerin yaşlandıkları dönemlerde hizmetlere kolay erişim sağlayabilmesine yönelik çeşitli projeler oluşturulduğu, bunlardan birinin özel sektör aracılığıyla kurulan siteler olduğu, bu sitelerde yer alan dairelere taşınan kişilerin normalden daha fazla kira ödediği ve böylelikle bakıma ihtiyaç duydukları dönemde çeşitli hizmetlerden faydalanabildikleri,
- Almanya'da uzun süreli bakım sigortası kapsamında 5 bakım seviyesi bulunduğu, bu seviyelerin kişinin günlük yaşam aktivitelerini gerçekleştirme açısından bağımsızlık veya beceri düzeyine göre puan sistemiyle belirlendiği ve yardım ile ödemelerin de bu seviyelere göre yapıldığı,

ifade edilmiştir.

Kültürlerarası Bakım Hizmetleri Çatı Derneği (Interkultureller Verein der Pflegedienste) ile yapılan toplantıda;

- Derneğin amacının öncelikle Almanya'daki Türk toplumuna, birinci nesle ve Almanya'daki diğer yabancı topluluklara yardımcı olmak olduğu,
- Almanya'da yaşlı kişilere %80 oranında ailelerince evde bakıldığı,
- Almanya'da yaşlı bakım, uzun süreli bakım denilen olgunun üç dala ayrıldığı ve çalışanın sigorta priminden %2,1 oranında bir payın yaşlı bakımı için ayrılmakta olduğu,
- Bakıma muhtaç olanların derecelerine göre 5 gruba (az bakıma muhtaçlıktan en ağıra doğru olacak şekilde) ayrıldığı, bu bakım derecesinin bilirkişi raporu ev engellilik raporu ile belirlendiği, bu dereceye göre de bakım sigortası kapsamında kişiye bir ödenek ayrıldığı,
- Dernek üyesi şirketlerin de söz konusu ödeneği değerlendirerek bakıma muhtaç kişilere evde bakım hizmeti verdiği,
- Bakım için ayrılan ödeneğin genellikle bakım masrafına yetmediği ve bu durumda da devreye belediyelerin girdiği, örneğin aylık 3.000 EURO bakım masrafı olan bir kişi için bu ücretin bir kısmının sigortadan ayrılan ödenekten, yetmeyen kısmının ise sosyal fondan belediyelerce karşılandığı,
- Almanya'da sağlık sigortası, kaza sigortası, hastalık sigortası ve bakım sigortası olmak üzere 5 kalem sigorta kesintisinin olduğu, kaza sigortasını işverenin ödediği ve diğerlerinin çalışanlardan kesildiği,
- Sağlık, kaza ve emeklilik sigortalarının başlangıç tarihinin 1883, işsizlik sigortasının 1927 ve bakım sigortasının 1995 yılı olduğu,
- Almanya'da bütün çalışanlar ile çalışmayan eşler ve çocukların sigorta kapsamında olduğu,
- Almanya'da evde bakım ve gündüz bakım gibi farklı bakım modellerinin bulunduğu, gündüz bakımında yaşlıların evlerinden araçlarla alınarak gün boyu bakım merkezinde bakımının sağlandığı ve akşam evine bırakıldığı, burada yaşlıların akranları ile bir araya gelerek sosyal iletişimlerinin güçlendirildiği,
- Almanya'daki Türk toplumunun da farklı nedenlerle veya toplumsal yapıdaki ve değerdeki değişimin getirdiği bir sonuç olarak yaşlanan anne ve babalarına bakmadığı; Alman toplumuna benzemeye başladığı ve Türk yaşlılara da ailelerince bakılmayabildiği,
- Berlin'de 600 civarı hasta bakım şirketi olduğu ve bunun yaklaşık %10'unun Türklere ait olduğu,

- Almanya'da bakım hizmetlerinin finansmanı konusunda sigorta ödeneğinin yetmediği, yerel yönetimlerin devreye girdiği kısımlarla ilgili olarak, kişi zengin olduğunda devletin bütün masrafı karşılamadığı, varlıklı kişinin de bakım ihtiyacı olan birinci derece yaşlı yakınının bakımına katkı sağlamasının beklendiği,
- Almanya'da bakım hizmeti veren şirketlerin verdikleri bu hizmetin, bu hizmetle ilgili atacakları bütün adımların bir çizelgeye ve kurala bağlı olduğu, buna istinaden şirketin alacağı ücretin de bir puan sistemine bağlı olduğu,
- Puanlamanın 36 kategoriye göre yapıldığı ve bakıma muhtaç kişi şirkete ulaştıktan sonra şirketin bir dilekçe ile idareye başvurduğu, sonrasında sigorta ve belediyeler ile çizelge üzerinden pazarlık yapıldığı ve şirketin sunacağı yaşlı bakım hizmet bedelinin bu şekilde belirlendiği,
- Bu bakım hizmetlerinin denetimini sigortacılık ile ilgili üst kurulun yaptığı, bakım derecesini belirleme yetkisinin de üst kurulda olduğu,
- Hastaya bakım veren şirket elemanının her gün tek tek verdiği hizmetleri işaretlediği ve bunu da her ay sonunda hasta veyahut hasta yakınlarının onaylaması durumunda şirketin ilgili belgeyi sigortaya ibraz ederek ücretini aldığı,
- Üst kurulun 3 ay-6 ay gibi belirli aralıklarla bakım şirketlerinden detaylı rapor istediği, kendi ellerindeki bilgilerle şirketlerin gönderdiği raporlar uyuştuğu takdirde sıkıntı olmadığı, bu şekilde kontrolün hem şirketlere hem hasta tarafına verildiği,
- Bakım hastalarının kendilerine bazı konularda yakınlarının bazı konularda şirketlerin bakmasını isteyebildiği ve bu şekilde kombine bir bakım modelinin işletilebildiği,
- Evde kendi yaşlısına bakan kişilerin devletçe dinlendirildiği, bu şekilde yakınlarına bakım yapan kişilere 6 hafta tatil imkânının devletçe sağlandığı,
- Devlet tarafından yaşlı bakımı için ayrılan ödeneğin yaşlıların yakınlarınca gerçekten yaşlı için harcanıp harcanmadığı konusunda bir denetim mekanizmasının mevcut olmadığı,
- Yaşlı yakınına bakan kişiler eğer işsiz iseler %0,3 oranında emeklilik katkısının devlet tarafından karşılandığı,
- Devletin yaşlı bakımı hizmetinden tamamen çekilmiş durumda olduğu, işin sadece finansman kısmında rol aldığı,
- Almanya'da 220 civarı farklı sigortanın var olduğu ve hepsinin Türkiye'deki SGK benzeri tek bir çatı kuruluşu altında yer aldığı,

- Yaşlısına bakmakta olan aile üyelerinin bu sektörde çalışmakta olan şirketlerin 1/3'ü oranında devletten ödenek aldıkları,
- Aralık 2020 yılı istatistiğine göre Almanya'da 4.127.605 bakıma muhtaç hasta olduğu, bunların 3.309.288'ine evde aile üyeleri tarafından bakıldığı,
- Palyatif bakım hastalarına 24 saate varan bir bakım hizmeti sunulabildiği ve bunun ücretinin tamamen devlet tarafından karşılandığı,
- Almanya'da palyatif bakım için bir lisans olması gerektiği, Türkiye'de ise sadece hastanelerde palyatif bakıma izin verildiği,
- Almanya'da 1 yıl kadar önce ötanaziye imkân tanıyan bir yasanın çıkmış olduğu ancak bunun gerçekleştirilmesinin çok sıkı şartlara tabi olduğu,
- 24 saat makinalara bağlı bir hastanın sigortaya maliyetinin aylık 45.000 EURO olduğu,
- Almanya'da hasta bakımı sektöründe çalışmak isteyen bir kişinin, 320 saatlik bir kurs ile herhangi bir mezuniyet şartı aranmaksızın bu alanda hizmet verme hakkını kazandığı, buna örneğin Berlin'de Eğitim Senatörlüğünün akreditasyon verdiği, bu nitelikteki kişilerin sadece temizlik, kişisel bakım gibi temel bakım konusunda yetki kazanmış oldukları,
- 2017'den önce sertifikası olmayanların bakım hizmetinde çalıştırılamadığı, ancak artan personel sıkıntısı sebebiyle ilgili devlet kurumunun şirketlere 6 ay çalıştırdıkları kişilere gözleme dayalı olarak sertifika verme yetkisi verdiği, bu kişilerin 6 aylık çalışmadan sonra sertifika alabildiklerinde maaşlarında da bir artış olduğu,
- Yerel yönetimlerin yaşlı bakımındaki rolünün danışmanlık şeklinde olduğu,
- Yaşlı bakımı personeli konusunda çok ciddi bir personel eksikliği yaşandığı,
- Mahkemelere vasilik konusunda bir talep ulaştığından öncelikle bir bilirkişi tayin edildiği ve farklı farklı yetki konuları olan vasi tayin edilebildiği, vasilik süresinin itiraz olmadığı sürece 7 yıl olduğu,
- Sigorta tarafından bakım şirketlerinde hasta başına 4 ila 6 arası hasta bakıcı sayısının ideal olduğunun belirtildiği,
- Kültürlerarası Bakım Hizmetleri Çatı Derneğinin (Interkultureller Verein der Pflegedienste) 25 üyesi olduğu, şirketlerin ortalama 120 hastası ve 20 çalışanının bulunduğu,

ifade edilmiştir.

İrfan TAŞKIRAN'ın "Verein zur Förderung Kultursensibel Pflege" adlı bakım şirketine yapılan ziyarette aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

- Şirketlerine ait tesisin ortak yaşam evi konseptine sahip olduğu, bu konsepti ilk başlatan kuruluş oldukları,
- 7 gün, 24 saat esasına göre hastalarına hizmet vermekte oldukları,
- Ortak yaşam evi kurabilmek için kuruluşun en az 4 hastasının olması ve bunların ailelerinin de onay vermesinin gerektiği,
- Bu tür kuruluşların finansmanının hastalık kasaları, kişinin emekli maaşı ve bunlar da yetmez ise eyalet hükümetinin yardımı ile sağlandığı,
- En az 680 EURO olmak üzere ücret politikasının mevcut olduğu, en ağır vakalar için bu miktarın 2.000 EURO'ya çıktığı,
- Genel ücretlendirme dışında hastalık ve bakım durumuna göre hastalık kasasına bildirimle ek bir ücretin de alınabildiği,
- Hastalarının ergoterapi, logopedi gibi ihtiyaçları için dışarıdan hizmet alma yoluna gittikleri,
- Almanya'da bu tür kuruluşlar için hastaneye yakın olma gibi bir şartın aranmadığı,
- Kuruluşlarının kapasitesinin 30 kişi olduğu ancak mevcut talebin kapasitelerinin çok üstünde olduğu,
- Ziyarete konu kuruluşlarının ortak yaşam evi konseptinde olduğu ancak evde bakım hizmeti vermekte olan başka bir şirketlerinin daha olduğu,
- Bu tür kuruluşların denetiminin önceden bildirilerek Berlin Sağlık Senatörlüğü tarafından yapıldığı,
- Kuruluşlarda yer alan hasta verisinin de yine Berlin Sağlık Senatörlüğü bünyesinde tutulmakta olduğu, bu verinin federal hükümet kurumlarıyla da paylaşılmakta olduğu,
- Pandemi döneminde hizmet vermeye devam edildiği ancak çok sıkı şartlar uygulandığı,
- Kuruluşta hizmet almakta olan kişilerde koronavirüs gibi bulaşıcı bir hastalık ortaya çıktığında hastaneye sevk edildiği, bu kişilerin kuruluşta tutulmadığı,
- Çeşitli devlet kurumlarınca yapılması gereken ödemelerin bürokratik süreçler sebebiyle uzun süreler aldığı,
- Hastayı kuruluşa kabul edip etmeme kararının kendilerine ait olduğu ancak kuruluşa kabul edilecek kişilerin öncesinde bakıma muhtaç olduğu yönünde raporlanmış olmasının gerektiği,
- Kuruluşa kabul edecekleri kişilerin 3. derece ve üstü bakıma muhtaçlık seviyesinde olmasının gerekli olduğu,

- Kendilerine ulaşan hastaları kuruluşa almak için bir değerlendirme yaptıkları ve söz konusu kişilerin alınıp alınamayacağı konusunun hastanın ailesine bildirilerek kabul işleminin yapıldığı,

ifade edilmiştir.

İsmet MISIRLIOĞLU'nun gündüz bakımevine (Tagesplege Neukölln) yapılan ziyarette aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

- Kuruluşa kabul edilen misafirlerin bakım seviyelerinin önemli olduğu, bakım seviyeleri 2 ve üzeri olan kişilerin kuruluşa kabul edildiği,
- Bakım seviyesi 2 olan kişilere devlet tarafından 316 euro ödendiği, kuruluşa kabul edilmeleri halinde ise 689 euro olan gündüz bakımevi ücretinin karşılandığı, bu kişilerin haftada iki günlük ulaşımlarının kuruluş tarafından sağlanarak ağırlandığı,
- Bakım seviyesi 3 olan kişiler için Devlet tarafından sunulan bütçenin 1298 Euro olduğu, bu kişilerin haftalık üç ila dört kez kuruluşta misafir edildiği,
- Bakım seviyesi 4. derece olanlara Devlet tarafından sunulan bütçenin 1610 Euro olduğu, kuruluşta haftada dört kez ağırlandığı,
- Bakım derecesi 5 olan kişilere Devlet tarafından 1900 Euro bütçe sunulduğu,
- Kuruluşun amacının yaşlı kişilerin yalnızlıklarını paylaşmak olduğu, kuruluşa genellikle psikolojik, tıbbi ve fiziksel destek almak için başvurulduğu, başvuranların çoğunun kendi başına hayatlarını devam ettirebildikleri,
- Kuruluşun iğne, pansuman gibi müdahalelerde bulunabildiği ancak bunların devlet tarafından karşılanmadığı ve servis olarak sunulduğu,
- Kuruluşun başvuran kişileri bakım derecelerine göre tercih etme yetkisin olmadığı ancak yatalak yahut ağır demans hastalarını gündüz bakımevinin amacını uygun olmaması sebebiyle kabul etmeme haklarının olduğu,
- Kuruluşta her 4 hasta için bir personel bulunmasının ve bu personelinde yüzde 50'sinin hemşire olmasının Devlet tarafından şart koşulduğu,
- Kuruluşun üç şekilde denetiminin yapıldığı ve bunların; kuruluş ön sözleşmesini onaylayan kurum tarafından personel, hasta, hijyen kurallarına vb. ilişkin habersiz veya altı aylık aralarla bilgi istenilerek gerçekleştirilen denetimler, Sağlık Bakanlığına bağlı denetçiler tarafından habersiz denetimler ve bakım uygulamalarını denetleyen kuruluş olan MDK tarafından yapılan randevulu denetimler olduğu,

ifade edilmiştir.

D.2.5. 06.12.2022 Tarihli Uluslararası Yaşlı Refahı Çalıştayı

Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu tarafından Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) iş birliğiyle 06.12.2022 tarihinde "ULUSLARARASI YAŞLI REFAHI ÇALIŞTAYI" düzenlenmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa ŞENTOP'un teşrifleriyle gerçekleştirilen çalıştaya akademisyenler, STK temsilcileri ve kamu kurumlarından temsilciler olmak üzere 37 kişi iştirak etmiştir.

Çalıştayın ilk bölümü açılış konuşmaları ile başlamış, ardından yaşlı refahı alanında uluslararası yaklaşımlar ve uygulama örneklerini konu alan konferansla devam etmiştir.

Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Erol KAYA tarafından yapılan açılış konuşmasında; Komisyonun faaliyetleri ve sürecine ilişkin bilgi verilmiş, ülkemizde huzurevi hizmetlerinin dünyaya örnek olduğu ve pandemi sürecinde bunun test edildiği, Türkiye'nin yaşlı toplum kategorisinde yer aldığı, sağlıklı bir yaşlanma ve güçlü bir toplum için gençlerin enerjisi ile yaşlıların tecrübesinin birleştirilmesinin önemli olduğu ifade edilmiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya YANIK tarafından yapılan açılış konuşmasında; ülkemizde "sosyal hizmetler" ve "sosyal yardımlar" gibi alanlarda devrim niteliği taşıyan çalışmalara imza atıldığı, yaşlılara yönelik çalışmaların bakım hizmetlerini de içeren geniş bir çerçevede yürütüldüğü, üçüncü yaş üniversitelerinin yaygınlaştırıldığı, huzurevlerinde dijital ve finansal okuryazarlık verildiği ve çeşitli spor etkinliklerinin düzenlendiği, gündüz yaşam merkezlerinde hizmetlerin çeşitlendirildiği, yaşlı bakım hizmetlerinin yatılı bakım, gündüzlü bakım ve evde bakım modelleriyle güçlendirildiği, 2023 yılında ilk kez Türkiye yaşlı profili araştırmasının yapılacağı belirtilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa ŞENTOP tarafından yapılan açılış konuşmasında; 21'inci yüzyılda karşılaşılan en önemli meselelerden birinin dünya nüfusunun yaşlanması olduğu, yaşlanma ve yaşlıların hayat standartlarının yükseltilmesi olgusunun çok sayıda bakanlığın ve kamu kurumunun ortak çalışma alanlarından biri olup bu kuruluşların bir arada ve eş güdüm içerisinde çalıştığı, yaşlılar konusundaki çalışmaların geleceği gören bir yaklaşımla ele alınması gerektiği, toplumumuzun yaşlılara yönelik insani, bütünlükçü, maddi ve manevi üretimi birlikte kıymetlendiren bir bakış açısına sahip olduğu, çocukların ve yaşlıların kapitalist ekonominin bağımlı nüfusu olarak değil, doğal olarak var olan toplumsal iş bölümünün ayrı fonksiyonlu kesimleri olarak görülmesi gerektiği, insanların toplumun ve devletin de bu konuda farkındalık ve hassasiyet oluşturması gerektiği ifade edilmiştir.

Uluslararası Yaşlı Refahı Çalıştayı'nda açılış konuşmalarından sonra gerçekleştirilen "Yaşlı Refahı Alanında Uluslararası Yaklaşımlar ve Uygulama Örnekleri" konulu Konferansta Almanya, Azerbaycan, Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu ve Moldava'dan uzmanlar sunum yapmıştır.

Alman Ulusal Yaşlılar Derneği Birliği Yönetim Kurulu Üyesi Dr. Heidrun MOLLENKOF tarafından yapılan sunumda;

- Madrid Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı'nın yaşlıların insan haklarını koruma üzerine inşa edilen bir yapı olduğu, 2022 yılında Roma'da yapılan Yaşlanma Üzerine Bakanlar Konferansı çerçevesinde çeşitli taahhütlerin bir araya getirildiği, Sivil Toplum ve Bilimsel Araştırma Ortak Forumu'nun düzenlendiği ve böylelikle ortak bir bildirge ortaya çıkarıldığı, söz konusu bildirgenin içerisinde aktif ve sağlıklı yaşlanmanın teşvik edilmesi, yaşlılar ve aynı zamanda onlara bakım sağlayan kişiler için desteğe eşit erişimin sağlanması, yaşlanmanın toplum içerisindeki tüm yaşlar için ana akım konu hâline getirilmesi gibi hususların yer aldığı,
- 2022 Roma Bakanlar Deklarasyonu'nda insan hakkı temelli bir yaklaşımın ele alındığı, yaşam boyunca ortaya çıkabilecek eşitsizliklerle başa çıkma ihtiyacının altının çizildiği, insan haklarının tüm yaşlılar tarafından kullanılabilmesi ve toplumun her kesiminde yaş temelli ortaya çıkabilen ayrımcılığın üstesinden gelinebilmesinin hedeflendiği,
- Yaşlılık, yaşlanma, cinsiyetçilik, ırkçılık ve ayrımcılık gibi konuların tüm formlarıyla mücadele etme konusunda farkındalık oluşturulması ve bunun güçlendirilmesinin hedeflendiği,
- Kadınların herhangi bir ücret almadan evde yaşlılara bakmak zorunda kalmasının eşitsizliğe neden olduğu ve bunların üstesinden gelmeye çalışıldığı,
- Almanya'da toplumun giderek yaşlandığı, 2019 yılı Aralık ayı itibarıyla Uzun Süreli Bakım Sigortası Yasası'nda yer alan tanım uyarınca bakıma ihtiyaç duyan 4,13 milyon kişi olduğu, bunların yarısından fazlasının bakıma ihtiyaç duyduğu ve bu kişilerin yüzde 80'ine evde bakım sağlandığı, yüzde 20'sine ise tesislerde yatılı bakım sağlandığı,
- Almanya'da uzun süreli bakım sigortasının 1995 yılında gündeme getirildiği, bu kapsamda bakıma ihtiyaç duyan kişilerin profesyonellerden destek almasını sağlayarak ya da aileden bir kişi bakım sağlıyorsa kendisine mali bir yardımda bulunarak ihtiyacın karşılanmaya çalışıldığı,
- Temel amaçlarının evde bakımı sağlayabilmek olduğu, özellikle de ailede bakımın sağlanabilmesi için çalışmalar yapıldığı, sağlanan bakımın derecesinin yaşlıya sigorta bağlamında sağlanan ödeneklerin miktarını belirlediği,

- Uzun süreli bakım kavramı için yapılan değerlendirme çerçevesinde 2017 yılında değişiklik meydana geldiği ve süreli bakım kapsamına ruhsal ve bilişsel hastalıklarında dâhil edildiği,
- Mülteci ve göçmenlerin yaşlanmaya ilişkin spesifik ihtiyaçlarının olabileceği ve bu ihtiyaçların da göz önünde bulundurulması gerektiği,

İfade edilmiştir.

Azerbaycan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Nüfusun Kalkınması Dairesi Başkanı Naila VERDİYEVA tarafından yapılan sunumda;

- Azerbaycan'da nüfus-yaş yapısına bakıldığında giderek artan bir şekilde genç nüfusun olduğu, 1990'lardan bu yana yaşlı nüfusunun artmadığı ancak ileriye dönük yapılan analizlerde yaşlı nüfusun artmasının öngörüldüğü,
- 2018 yılından itibaren yaşlı yardımının 3 kat, asgari emekli maaşı ve normal asgari ücretin ise 2 kereden fazla artırıldığı ve ortalama emekli aylıkları yüzde 78 artırılırken çalışma yardımlarının da yaşlı nüfus için yüzde 71 oranında yükseltildiği,
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde 175 civarı hizmet verildiği ve büyük başarılar kaydedildiği, bu hizmetlerin 110 tanesinin otomasyona bağlı olduğu ve tek bir elektronik platform üzerinden verilebildiği,
- Yaşlı refahı konusunda Bakanlık tarafından 153 farklı sosyal hizmet tanımlandığı ve bu hizmetlerin "DOST" adı verilen merkezler üzerinden iletildiği, hizmet alanların merkezlerden memnun kalma oranının ise yüzde 98,2 olduğu,
- Aktif yaşlanma kampanyası altında yaşlıların refahını artırabilmek amacıyla Birleşmiş Milletler Nüfus Fonuyla sosyal girişimlerin olduğu, veri toplama yapıldığı ve aktif çalışma endeksi çıkarıldığı,
- Yaşlı dostu ortamlara, yaşlıların potansiyelini ortaya çıkarabilecek pratiklere ve iş gücü verimliliğinin devamlılığını sağlayacak uygulamalara ihtiyaç duyulduğu, hayat boyu öğrenme, yeni istihdam şekilleri ve buna uygun çalışma koşulları konularının önceliklendirilen alanlar arasında yer aldığı,

İfade edilmiştir.

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu Sosyal İşler Sorumlusu Lisa WARTH tarafından yapılan sunumda;

- Demografik değişimler ve toplum içerisindeki yaşlanma hususlarının yıllardır farkında olunduğu, Avrupa Ekonomik Komisyonunda (UNECE) 56 ülkeyle birlikte çalışıldığı

ve Madrid Uluslararası Eylem ve Planı ve Stratejisi'nin uygulanmasını sağlayabilmenin amaçlandığı,

- Ülkelerle birlikte çalışarak bir yol haritasının çıkarılmaya çalışıldığı ve bu yol haritalarının da ulusal ihtiyaçlarla uyumlulaştırılması, ulusal ihtiyaçlar ile bir arada yürütülmesi ve buna göre adapte edilmesinin amaçlarının arasında olduğu,
- Yaşlanan nüfusa yönelik daha uygun, daha kapsayıcı politikaların geliştirilmesi ve yaşlanmanın sistematik bir şekilde tüm politikalara entegre edilebilmesinin sağlanması gerektiği, kurumsal mekanizma ve yapılar üzerinden yaşlanmanın ana akım haline getirilmesinin büyük bir öncelik olarak ortaya çıktığı,
- Yaşlanan nüfusun ekonomik ve sosyal risklerine bakıldığında; gelecekteki nüfus için emeklilik seviyesinin devam ettirilemeyeceği, sağlık ve bakım hizmetlerinin maliyetlerinin giderek artacağı, yine bu alandaki iş gücü azaldığı için ihtiyacın artacağı ve hizmet kalitesinde sorunlar yaşanabileceği, insan hakları konularında çeşitli zorlukların ortaya çıkabilecek olması dolayısıyla nesiller arası dayanışma ve eşitliklere ilişkin hususlarda reformlara imza atılması gerektiği,
- Sadece tek bir alanda değil istihdam, sosyal politika, eğitim politikası gibi farklı alanlarda reformların yapılması ve sürecin desteklenmesi gerektiği, teknolojik değişimlere adapte olunabilmesi ve iş gücü piyasasının getirdiği yeniliklerin insanlara kazandırılmasının önemli olduğu,
- Yaşamın insan hayatının çeşitli aşamalarına odaklı bir perspektiften ziyade insan odaklı bir yaklaşım geliştirilmesi gerektiği, bir toplum içerisinde gerçekleşen demografik değişimin etkilerinden tüm yaş gruplarının etkilendiği,
- 2021 yılında UNECE (Avrupa Ekonomik Komisyonu) tarafından yaşlanmanın ana akım haline getirilmesine ilişkin rehber kurallar hazırlandığı ve bu rehbere göre yaşlanmanın ana akımlaştırma sürecinde hem bireysel hem de nüfusun yaşlanması açısından daha genel, daha geniş bir ulusal ve uluslararası çerçevede ele alınması gerektiği,

İfade edilmiştir.

Moldova Çalışma ve Sosyal Koruma Bakanlığı Demografik Birim Başkanı Aliona CRETU tarafından yapılan sunumda;

- Moldova'da toplam nüfusun 2,6 milyon olduğu ve 2035'e varıldığında 2,1 milyona düşeceğinin öngörüldüğü, 60 yaş üstü kişilerin şu an nüfusun yüzde 22,8'ini oluşturduğu ve bunun da yüzde 32,3'e çıkmasının beklendiği,

- Hane halkı dağılımına bakıldığında, yaşlı nüfusun %66'sından fazlasının kırsalda yaşarken %33,8'inin kentsel bölgede yaşadığı, yaşam beklentisinin ise erkekler için 63, kadınlar için 75 olduğu,
- Moldova Çalışma ve Sosyal Koruma Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, Ulusal İstatistik Ajansı ve ilgili diğer kuruluşlarla disiplinler arası bir yaklaşımla 2020 yılında tüm cinsiyetlere ve kuşaklara dair özel analizlerin de yürütüleceği büyük bir nüfus çalışması yapıldığı ve böylelikle niteliği yüksek, ayrıştırılmış veriler topladıklarını, bu verilere dayanarak kanıt temelli politikalar geliştirildiği,
- Hükümetin yaşlanmaya dair program ve eylem planını güncellediği ve yaşlanmanın ana akımlaştırılabilmesi için özel bir yol haritasının hazırlandığı, çalıştaylar düzenlenerek politikayı sahada uygulayacak kişilere de eğitimler verildiği,
- Yaşlıların fiziksel, mental ve sosyal refahlarının sağlanması konularına öncelik verildiği ve toplumun hem yaşlıların ihtiyacını anlaması hem de onların bilgi birikiminden istifade etmesinin amaçlandığı,
- Aktif ve sağlıklı yaşlanmaya teşvik edilebilmesi adına programların hazırlandığı ve STK'lar ile beraber etkinliklerin gerçekleştirildiği,

ifade edilmiştir.

Çalıştayın ikinci bölümü iki oturum şeklinde gerçekleştirilmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Elmas Esra CECELİ'nin moderatörlüğünde gerçekleştirilen, yaşlılık döneminin bakım hizmetleri, sosyal hizmetler ve sağlık hizmetleri bağlamında değerlendirilmesi temalı ilk oturumda;

- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Elmas Esra CECELİ tarafından; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yaşlı bakımı ve uzun süreli bakım hizmetlerinin yürütüldüğü, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Yaşlanma Açık Uçlu Çalışma Grubu büro üyesi ülkelerden biri olduğu, böylelikle çalışmaların uluslararası seviyede yürütülebileceği, yaşlı bakım hizmetlerinin hem ücretsiz hem de cüzi ücretli olarak kamu huzurevleri, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde sürdürüldüğü, 2022 yılı Ekim ayı itibarıyla Bakanlığa bağlı 168 huzurevinde 13,966 yaşlı bireye hizmet sunulduğu, illerdeki huzurevi ihtiyacının arttığı, diğer kamu kuruluşlarına ait 21 huzurevinde 1.798 yaşlı ile özel huzurevlerinde 12.525 yaşlının bakım hizmeti aldığı, toplum temelli bakım hizmetleri kapsamında ülke genelinde 5 yaşlı yaşamevinde 15 yaşlı bireye ev ortamında hizmet sunulduğu, 2022 yılı Ekim ayı itibarıyla 562.365 kişiye evde bakım yardımı yapıldığı, bunların 135 bininin yaşlı bireylere bakım veren kişilerden oluştuğu ve yine 37 gündüz hizmet merkezinde 538 yaşlı birey hizmet aldığı, yaşlı

bireylere yönelik geliştirilecek politikaların etkin olmasını sağlamak amacıyla yaşlı profili araştırması çalışmasına başlanıldığı,

- Prof. Dr. Evren YAŞAR (Ankara Şehir Hastanesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Hastanesi Başhekimi) tarafından; ilerleyen yaşla beraber yaşlıların yaşadıkları sağlık sorunlarının da arttığı, kişilerin zihnindeki olumsuz yaşlı imajını azaltıp daha aktif olabilecekleri ve içlerindeki potansiyeli harekete geçirmek adına fiziksel tıp ve rehabilitasyon hekimlerine çok iş düştüğü, ilerleyen yaşla birlikte bireylerin bağımsız yaşama potansiyellerinin de azaldığı, geriatri başta olmak üzere diğer branşlarla birlikte fonksiyonel bir döngü kurdukları,
- Prof. Dr. Levent YAMANEL (Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi) tarafından; yaşlıların tıbbi, sosyal, psikolojik ve fonksiyonel gereksinimlerinin saptanması ve karşılanması amacıyla aile hekimlerinin geriatrik bilgilerinin tazelenmesi için gerekli eğitimlerin planlanması, aile hekimleriyle entegre olarak çalışacak psikolog, sosyal hizmet uzmanı, fizyoterapist, diyetisyenlerden oluşan ekibin mahalli olarak hizmet vermesinin sağlanmasının önemli olduğu, evde bakım hizmetlerinin bu ekip tarafından yürütülmesi ve bakım hizmetlerinde tıbbi desteğin sağlanması gerektiği,
- Prof. Dr. Ufuk ERGÜN (Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroloji Ana Bilim Dalı) tarafından; demans hastalarında tedavinin erken dönemlerde başlamasının önemli olduğu, erken tanı konusuna ilişkin eğitimlerin üzerinde durulması gerektiği, demans hastaları için şehir planlaması aşamasında tabelaların ve yönlendirmelerin doğru ve kolay okunabilir olmasının önem arz ettiği,
- Prof. Dr. Erguvan Tuğba ÖZEL KIZIL (Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Geriatrik Psikiyatri Ana Bilim Dalı) tarafından; 60 yaş üstü yetişkinlerin yüzde 20'sinden fazlasında psikiyatrik ya da nörolojik bir hastalık bulunduğu, ruh sağlığı sorunları olan yaşlılarının üçte 2'sinin ihtiyaç duyduğu tedaviye erişemediği, yaşlılarda sık görülen ruhsal bozuklukların sebeplerinin arasında kadın olmak, düşük eğitim ve sosyoekonomik düzeye sahip olmak gibi hususların yer aldığı, bu sebeple kadınların eğitiminin önceliklendirilmesi ve erken yaşta evlilik ile kadına yönelik şiddetin önlenmesinin sağlıklı yaşlanmada önemli olduğu,
- Prof. Dr. Filiz CAN (Geriatri Fizyoterapistleri Derneği Başkanı) tarafından; aktif ve sağlıklı yaşlanma programlarının geliştirilmesi ve sürdürülebilir nitelikte programların yapılmasının oldukça önemli olduğu, yaşlılıkla koruyucu hizmetlerin çok daha önemli hâle geldiği, koruyucu rehabilitasyon hizmetleri için mahalle bazında kırılgan yaşlıların saptanması ve bu özel gruba karşı evde bakım yoluyla hizmetlerin verilmesi gerektiği, yaşlı bakımıyla ilgili

ulusal bir veri tabanının oluşturulması, yaşlı turizmine ilişkin ülkeler arasında anlaşmaların yapılması ve ulusal yaşlılık enstitüsünün kurulması gerektiği,

- Prof. Dr. Murat VARLI (Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Geriatri Bilim Dalı) tarafından; yaşlı hastaların artan ve gereksiz ilaç kullanımının bir problem olduğu, son dönem bakımın hastanede verilmek zorunda kalındığı, özellikle kadınların yaşlılıklarında ekonomik sıkıntılarla karşılaştığı, yaşlı ihmallerini önleyebilmek amacıyla gündüz bakımevlerinin artırılması gerektiği, koruyu sağlık hizmetlerinde özellikle aşılamada oranların çok düşük olduğu ve yaşlı aşılamasının artmasının yaşlının hastaneye başvurmasını azaltabileceği,

- Prof. Dr. Dilek BAYBORA (Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Ana Bilim Dalı) tarafından; aktif yaşlanmanın devlet politikası olarak uygulanması ve Sosyal Güvenlik Kurumu çerçevesinde genel sağlık sigortası ve uzun süreli bakım sigortasının oluşturulması gerektiği,

- Prof. Dr. Haşim ÇAKIRBAY (Yüksek İhtisas Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi) tarafından; "yaşlı" kavramının üniversitelerde enstitü boyutunda temsil edilmesi gerektiği, yoğun bakımların standart bir hâle getirilmesi, buralarda çalışan kişilerin uygun birimlerden/branşlardan oluşması ve ilgili eğitime tabi olması gerektiği, yaşlı dostlu şehirlerin oluşturulmasının önem teşkil ettiği,

- Prof. Dr. Burçin UÇANER ÇİFDALÖZ (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü Müzik Terapi Derneği) tarafından; müziğin ilerleyen demans hastalığında bile çok güçlü uyaran olduğu, yaşam boyu öğrenme modelleri içerisinde ve koruyucu, önleyici çalışmalar arasında müzik terapisinden faydalanıldığı, yurt dışında bakımevlerinde standart bakım içerisinde müzik terapisinin yer aldığı, bu sebeplerle müzik terapisti yetiştirmenin ve hastaneler, bakımevleri gibi kurumlarda bu terapistleri çalıştırmanın önem arz ettiği,

- Dr. Mehmet Engin DOĞAN (Türkiye Yaşlı Bilimleri ve Teknolojileri Vakfı) tarafından; sağlık hizmetindeki gelişmelere rağmen yaşlı bireylerin hizmet sunucularına ulaşmada sorunlarının olduğu, ilaçlarını almada veya tedavilerini uygulamada yalnız başına kaldıkları, emeklilik döneminde gelir seviyesi azalırken tedavi ve bakım masraflarının artması dolayısıyla bireylerin sosyal, bedensel ve psikolojik sorunlar yaşadığı, yaşlılık dönemiyle ilgili sorumluluk sahibi kurum ve kuruluşların koordineli şekilde çalışması gerektiği,

- Dr. Serkan GENÇ (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri) tarafından; Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerinden oluşan TR82 Bölgesi'nde faaliyetlerini yürüttükleri,

yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranının Sinop'ta yüze 20,1; Kastamonu'da yüzde 19,2; Çankırı'da da yüzde 16,9 olduğu, yaşlılığın farklı illere ve bölgelere göre değerlendirilmesi gerektiği, bölgelerinde yaşlıların yalnızlık ve sosyalleşme sorunlarının olması sebebiyle yerel yönetimler ve köylerin desteklenerek yaşlı lokali ya da yaşam merkezlerinin planlanmasının yararlı olacağı,

- Ayça ALTINDAL (Sosyal Güvenlik Kurumu Aktüerya ve Fon Yönetimi Daire Başkanı) tarafından; 65 yaş üstü 6,4 milyon kişiye emekli aylığı verildiği, bunların sağlık harcamalarının da karşılandığı, yaşlıların sağlıklı ve aktif yaşlanması için çeşitli projeler yürütüldüğü, uzun süreli bakımın uygulanması gerektiği,

- Ümit ÇONA (Yaşlı Bakım Teknikerleri Derneği Yönetim Kurulu Başkanı) tarafından; yaşlı bakım teknikerlerinin istihdam durumu, Sağlık Bakanlığı bünyesi ve huzurevleri ile bakımevlerinde çalışan yaşlı bakım teknikeri sayısı ve bu teknikerlerin gündüzlü yaşlı bakımevleri, belediyelerin evde bakım birimleri ve geriatrik bakım merkezlerinde de çalışması gerektiği,

- Şeyma ZENGİN (TRT Genel Müdürlüğü Strateji Geliştirme Dairesi Başkanı) tarafından; TRT'nin, yaşlılar ve engelliler gibi dezavantajlı grupların hayatını kolaylaştırmak amacıyla özel faaliyetler gerçekleştirdiği, özel engelsiz içerikler sunduğu, TRT Çocuk kanalının yaşlı hedef kitle tarafından da takip edildiği, çeşitli programlar aracılığıyla izleyicilerde yaşlılarla ilgili farkındalık oluşturmanın amaçlandığı,

- Suat DEDE (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İstihdam Politikaları Daire Başkanı) tarafından; yaşlı bağımlılık oranının yükseldiği, yaşlı nüfusun iş gücüne katılma oranı 2016 yılında yüzde 11,8 iken 2020 yılında yüzde 10 olduğu ve azaldığı, yaşlı nüfusun iş gücüne katılımı hakkında önemli adımlar atılması ve yaşlıların istihdama devam etmeleri için gereken koşulların hazırlanması gerektiği,

- Oğuz DÜZGÜN (İŞKUR) tarafından; yaşlı nüfusun yüzde 65 oranında tarım sektöründe istihdam edildiği, aktif iş gücü programlarıyla kişilerin istihdam edilebilirliklerini arttırmaya ve aynı zamanda da tecrübe edinmelerinin sağlanmaya çalışıldığı, arz ve talep yönüyle orta yaş işsizliğini araştıran çalışma yürütüldüğü,

- Uluç İÇÖZ (Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başkan Yardımcısı) tarafından; yaşlanan nüfusun artmasıyla birlikte kamunun karşılayacağı yükün de artacağı, vatandaş, işveren, sigorta şirketleri, hizmet sağlayıcılar ve kamunun da katkıda bulunduğu bir optimal görev paylaşımı yapılması gerektiği,

- Sevil SERİN (Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdür Yardımcısı) tarafından; yaşlıların ruhen ve fiziken daha sağlıklı, daha kaliteli hayat sürdürmelerinin ve fonksiyonel bağımsızlıklarını koruyabilmelerinin hedeflendiği, bu kapsamda 2021-2016 Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planının hazırlandığı, yaşlılar ve bağımlı yaşlıların bulunduğu evde sağlık ve bakım hizmetleri ülke model önerilerinin geliştirilmesi konulu sağlık teknolojisi değerlendirme çalışmasının yürütüldüğü,

ifade edilmiştir.

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı, Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE'nin moderatörlüğünde gerçekleştirilen, yaşlılık döneminin yaşlı hakları, aktif ve sağlıklı yaşlanma, hayat boyu öğrenme, kuşaklar arası dayanışma, topluma katılım bağlamında değerlendirilmesi temalı ikinci oturumda;

- Prof. Dr. Ayşe CANATAN (Hacı Bayram Veli Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü) tarafından; yaşlıların sağlığına ilişkin koruyucu, önleyici sağlık hizmetlerinin hazırlanması, bu hizmetlerin gençlik döneminden başlayarak yerleştirilmesi, sosyal ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik iyileştirici çalışmaların yapılması ve kuşaklar arası iş birliğinin desteklenmesi gerektiği,
- Prof. Dr. Oya HAZER (Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi ve Yaşlılık Platformu Başkanı) tarafından; aktif ve sağlıklı yaşlanma, hayat boyu öğrenme kapsamında hayat kalitesinin artırılması ve yaşlının fonksiyonel bağımsızlığını sürdürmenin son derece önemli olduğu, yaşlılığa gelmeden yaşlılığa hazırlanılması gerektiği,
- Prof. Dr. İsmail TUFAN (Akdeniz Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Gerontoloji Bölümü Başkanı) tarafından; ekonomik güvence, sosyal güvenlik ve bakıma muhtaçlığın güvence altına alınmasının yaşlıların acil çözüm bekleyen konuları arasında yer aldığı, bakanlıklar arasında koordinasyonun kurulması gerektiği,
- Prof. Dr. Mehmet AKŞİT (TOBB Üniversitesi, University of Twente Öğretim Üyesi) tarafından; internet veya tekniklerin kullanılmasında yaşlılara özel sistemler geliştirilmesi ve yaşlıların fiziksel kondisyonlarını sağlamak için fiziksel egzersiz alanlarının sağlaması gerektiği,
- Dr. Şaban KONDİ (Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürü) tarafından; yaşlılara yönelik manevi terapinin hem bilimsel hem yapılan araştırmalar sonucunda yaşlılar üzerlerinde çok önemli etkiler bıraktığı, huzurevlerinde manevi bir rehbere ve yaşlıların

ibadetlerini yapabilecekleri mescitlerin ve dinî bilgilerini öğrenebilecek mekânların oluşturulmasına ihtiyaç duyulduğu,

- Prof. Dr. Fatma ARPACİ (Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi) tarafından; dünyadaki eğilimin sağlıklı yaşlıların isteğinin evinde yaşamak, evinde yaşlanmak, yaşamının evinde sona ermesi olduğu, bu sebeple aile ilişkilerinin güçlendirilmesi, ailede kim yaşlıyla birlikte yaşayacaksa yaşlılık dönemi özelliklerinin onlara da öğretilmesi gerektiği,
- Yılmaz BÖLÜKBAŞI (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkan Yardımcısı) tarafından; ailelerin güçlendirilmesi, aile bağının ne olduğunun net olarak ortaya konulması, gençlerin yaşlılar hususunda duyarlılığının artırılması gerektiği,
- Dr. Öğr. Üyesi Burcu ÖZDEMİR OCAKLI (Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü) tarafından; mevcut istihdamın korunması, zorunlu emeklilik yaşının kaldırılması, geriatrist, sosyal çalışmacı, sosyolog, fizyoterapist, ergoterapist, yaşlı bakım teknikerleri gibi birçok interdisipliner meslek grubunun hem nicelik açısından hem de nitelik açısından geliştirilmesi gerektiği,
- Dr. Öğr. Üyesi Doğan ÜNAL (Kırklareli Üniversitesi Nesiller Arası Gelişim Merkezi (NEGEM) Müdürü) tarafından; yaşlılık, yaşlı bakımı konusunda bireylerin yakınlarının da dâhil olduğu ve sunulan eğitimler, tedaviler ve danışmanlıklarının da yer aldığı genel bir veri tabanı oluşturmanın faydalı olacağı,
- Betül NAS GÜLOL (Adalet Bakanlığı Adli Destek Ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkan Yardımcısı) tarafından; yaşlı bireylerin toplumda maruz kalabileceği her türlü ayrımcılığa karşı güvence altına alınmalarının anayasal bir hak olduğu, yaşlıların adalete erişimlerinin güçlendirilmesi konusunda çalışmalarının devam ettiği, yaşlıların telefon aracılığıyla dolandırıcılık suçuna maruz kaldıkları ve bu anlamda farkındalık çalışmalarının geliştirilmesinin önemli olduğu,
- Cafer Tufan YAZICIOĞLU (Türkiye Emekliler Derneği Temsilcisi) tarafından; bakım stratejisinin ortaya konulması gerektiği, sosyal güvenlik yasasındaki aylık bağlama oranları, güncelleme katsayısı gibi aylığı etkileyen parametrelerin değiştirilmesinin şart olduğu,
- Dr. Kemal AYDIN (Yaşlılık Konseyi Başkanı) tarafından; Türkiye yaşlılıkta rol model ülke olma hâline geldiği, Cumhurbaşkanlığı yaşlılık yönetimi ofisi, ulusal yaşlanma komitesi, Parlamento ya da bakanlıklar arası yaşlanma komitesi, ulusal yaşlanma konseyi, Türkiye gerontoloji ve geriatri enstitüsü, sağlıklı yaşam köyleri, eko köyler kurulması gerektiği,

- Furkan METİN (TÜİK Başkan Yardımcısı) tarafından; Türkiye İstatistik Kurumu tarafından tamamlanan Nüfus Nitelikleri Veri Tabanı'nda bireye ait tüm demografik bilgilerin haricinde eğitim, gelir, sağlık, sosyal yardım alma ve istihdama yönelik birey bazında verilerin eşleştirilmiş durumda olduğu ve bu veri tabanıyla birlikte yaşlı nüfusla ilgili kapsamlı bilgilerin yerleşim yerine göre verilebilceği,
- Dr. Sadi ERGİN (AFAD Başkanlığı Strateji Geliştirme Dairesi Başkanı) tarafından; "Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi" adında bir yazılım geliştirildiği ve bu yazılımla da bütün afet bölgelerindeki yaşlılara, bakıma muhtaç olanlara, engellilere anlık olarak müdahale edilebildiği, afetlere yönelik risk, zarar azaltma ve müdahale kılavuzlarının bütün kurumlar tarafından oluşturulması gerektiği,
- Ömer Erkan ERDEVE (Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü İzleme ve Değerlendirme Daire Başkanı) tarafından; Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan bin halk eğitim merkezi ve 5 açık öğretim okuluyla yetişkinlere eğitim verildiği, kurs çeşitliliğinin artırılması, dijital öğrenme imkânının artırılması ve kamuoyunun yaygın olarak bilgilendirildiği çalışmaların yapılmasının temel hedefleri arasında yer aldığı,
- Selim SOLMAZ (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü Daire Başkanı) tarafından; yaşlılara sunulan belediye hizmetlerinin sosyal hizmetler içinde önemli bir yer tuttuğu, yaşlı vatandaşların şehir içi toplu ulaşımdan ücretsiz olarak yararlandığı, belediyelerin yaşlı bakım merkezlerinde çalışan personellere eğitimler verildiği,

ifade edilmiştir.

E. KOMİSYONDA GÖREVLENDİRİLENLERİN LİSTESİ

Komisyonda görevlendirilen uzmanların Komisyonun görev sahasına giren alanlarda ihtisas sahibi olmaları gözetilmiştir. Komisyon çalışmalarına ve rapor yazımında katkıda bulunmak üzere toplam 18 uzman Komisyon çalışmalarında görev almıştır.

İSİM	MESLEK/UNVAN	KURUM
Prof. Dr. Emine ÖZMETE	Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı - YAŞAM Müdürü	Ankara Üniversitesi
Muhammet Emin GÜZEL	Yasama Uzmanı	Türkiye Büyük Millet Meclisi
Buse TURAN BAŞARAN	Yasama Uzmanı	Türkiye Büyük Millet Meclisi
Mete Uğur ÇAKMAK	Yasama Uzmanı	Türkiye Büyük Millet Meclisi
Nihat ÇAKMAK	Çalışma Uzmanı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Erdal Yılmaz	Sosyal Güvenlik Uzmanı	Sosyal Güvenlik Kurumu
Dr. Sadi ERGİN	Strateji Geliştirme Dairesi Başkanı	AFAD Başkanlığı
Mehmet Akif CİHAN	Millî Eğitim Uzmanı	Millî Eğitim Bakanlığı
Doç. Dr. Güneş ARIK	Uzman Doktor	Sağlık Bakanlığı
Doç. Dr. Kamile SILAY	Uzman Doktor	Sağlık Bakanlığı
Sevilay ARSLAN	Aile ve Sosyal Hizmetler Uzmanı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Özge AYDOĞDU	Aile ve Sosyal Hizmetler Uzmanı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Ahmet HANER	Tetkik Hâkimi	Adalet Bakanlığı
Güvenç GÜRBÜZ	TÜİK Uzman Yardımcısı	TÜİK

Seda ERKOÇ CAN	Mimar	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
Vildan EREN	Sağlık Teknikeri	Sağlık Bakanlığı
Dr. Öğr. Üyesi Hande SELVİ ÖZTORUN	Doktor	Sağlık Bakanlığı
Samet YAMAN	Diyanet İşleri Uzmanı	Diyanet İşleri Başkanlığı

F. KOMİSYONA SUNULAN RAPORLAR VE BELGELER

SIRA NO	KİŞİ/KURUM/KURULUŞ	TARİH-SAYI
1	Adalet Bakanlığı	23.08.2022 - E-37527827-050.06-65/1607
2	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	31.08.2022 - E-18147135-600[600-619]-288
3	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	02.09.2022 - 81625851-609-210
4	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	Bila tarih - E-30824082-622.03-4433608
5	Hazine ve Maliye Bakanlığı	Bila tarih ve sayı
6	İçişleri Bakanlığı	01.11.2022 - E-93396769-610-8683
7	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Bila tarih - E-40070960-602.05-2917097
8	Millî Eğitim Bakanlığı	16.09.2022 - E-99074258-622.03-58031165
9	Sağlık Bakanlığı	16.09.2022 - E-96867468-622.03-290
10	Tarım ve Orman Bakanlığı	Bila tarih - E-83930397-622.03-6693147
11	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı	21.09.2022 - E-58290382-609[609.99.02]-630432
12	Diyanet İşleri Başkanlığı	16.09.2022 - E-69097877-422.03-2879562
13	Türkiye İstatistik Kurumu	Bila tarih - E-34002994-622.03-70777
14	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu	15.09.2022 - E-16949670-804.01-13759
15	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	Bila tarih - E-18635364-659-374077
16	RTÜK	Bila tarih - E-44096195-622.03-22920
17	Türkiye Belediyeler Birliği	26.08.2022 - E-13272510-130.99-8256
18	TRT	11.10.2022 - E-71899228-730.10-656178

SIRA NO	KİŞİ/KURUM/KURULUŞ	TARİH-SAYI
19	Anadolu Üniversitesi	02.09.2022 - E-63784619-622.03-375187
20	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	27.10.2022 - E-83204037-045.99-211635
21	Ege Üniversitesi	02.09.2022 - E-10184858-622.03-850436
22	Kıbrıs Girne Üniversitesi	02.09.2022 - Bila sayı
23	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	22.12.2022 - E-71834666-000-557265
24	Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi	Bila tarih - E-65385466-622.03-636170
25	Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi	Bila tarih - E-65385466-622.03-636170
26	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi	27.10.2022 - E-83204037-045.99-211635
27	Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi	30.08.2022 - Bila sayı
28	İstanbul Üniversitesi	30.12.2022 - E-26867503-605.99-580321
29	Kırklareli Üniversitesi Nesiller Arası Gelişim Merkezi	06.10.2022 - E-13745861-010.99-63529
30	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi	20.12.2022 - Bila sayı
31	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Gerontoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi	21.09.2022 - E-30182376-900-208129
32	65+ Yaşlı Hakları Derneği	23.09.2022 - Bila sayı
33	Akademik Geriatri Derneği	14.09.2022 - Bila sayı
34	Evde Sağlık ve Sosyal Hizmetler Derneği	Bila tarih ve sayı
35	Geriatri Hemşireleri Derneği	23.09.2022 - Bila sayı
36	Gerontologlar Derneği	Bila tarih ve sayı

SIRA NO	KİŞİ/KURUM/KURULUŞ	TARİH-SAYI
37	Müzik Terapi Derneği	20.12.2022 - Bila sayı
38	Palyatif Bakım Derneği	Bila tarih ve sayı
39	Palyatif Bakım Hemşireleri Derneği	Bila tarih ve sayı
40	Türk Geriatri Derneği	01.10.2022 - Bila sayı
41	Türkiye Emekliler Derneği	26.08.2022 - 461
42	Türkiye Fizyoterapistler Derneği	03.10.2022 - Bila sayı
43	Türkiye Kızılay Derneği	27.10.2022 - E-288271-529-407846
44	Türkiye Psikologlar Derneği	26.09.2022 - 2022/0138
45	Türkiye Yaşlı Bilimleri ve Teknolojileri Vakfı	22.12.2022 - Bila sayı
46	Yaşlı Bakım Teknikerleri Dayanışma Derneği	Bila tarih ve sayı
47	Yaşlılık Platformu	03.10.2022 - Bila sayı
48	Türkiye Belediyeler Birliği	23.12.2022 - E-18130704-045.99-10080
49	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	01.11.2022 - 41062479-010.03-416
50	Sağlık Bakanlığı	Bila tarih - E-90782462-042
51	Türkiye İstatistik Kurumu	Bila tarih - E-34002994-622.03-97586
52	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı	02.12.2022 - E-28061488-100.00-17981
53	Sağlık Bakanlığı	08.11.2022 - E-75000571-427.99-99-256
54	Kültür ve Turizm Bakanlığı	06.12.2022 - E-40070960-602.05-3206268
55	İçişleri Bakanlığı	21.11.2022 - E-55104978-700-20225

SIRA NO	KİŞİ/KURUM/KURULUŞ	TARİH-SAYI
56	Ticaret Bakanlığı	22.12.2022 - E-80346570-419-00081174312
57	Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı	21.11.2022 - E-58106587-730.10-3633
58	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü	Bila tarih - E-29416146-622.03-5051982
59	Ekrem AZAKLI (Özel Huzurevleri Dinlenme ve Bakım Evleri Dayanışma Derneği)	Bila tarih - 2022/06
60	Akın KOYUNCU (Ankara Özel Huzurevleri ve Yaşlı Bakım Merkezleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği)	29.11.2022 - 6
61	Konya Karatay Belediyesi Başkanlığı	29.11.2022 - E-67719903-622.01-68480
62	Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Başkanlığı	16.12.2022 - E-44059027-000-61463

MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU RAPORU

I
GİRİŞ

1. GİRİŞ

Son yıllarda dünyanın en önemli gündem maddeleri arasında göç, iklim değişikliği ve nüfusun yaşlanması gibi konular yer almaktadır. Dünyanın her bölgesinde toplumları sosyal, kültürel, ekonomik, çevresel olmak üzere tüm yönleri ile etkileyebilecek demografik bir geçiş süreci yaşanmakta ve nüfus geçmişe göre çok hızlı yaşlanmaktadır. Halihazırda, çoğu düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşayan 60 yaş ve üstü 1 milyardan fazla insan bulunmaktadır. Dünyadaki yaşlı nüfusun anlamlı ve onurlu bir yaşam sürdürebilmesi, topluma tam katılımlarının desteklenmesi için kaynaklara erişimlerinin sağlanması, karşılaştıkları sınırlılıkların ve bunlara neden olan unsurların ortadan kaldırılması yaşlanma süreci ve yaşlılık alanında yapılan çalışmaların merkezinde yer almaktadır.

Nüfusun yaşlanması, tüm ülkeleri farklı hızda ve düzeyde etkileyen önemli bir küresel eğilimdir. Sağlığın gelişmesi, ömrün uzaması, ölüm oranlarının düşmesi insani gelişmenin önemli bir başarısıdır. Dünyada 2015 yılında 60 yaş ve üstü 901 milyon kişi bulunmaktaydı ve bu sayı küresel nüfusun %12,3'ünü oluşturmaktaydı. Çoğu ülkede halk sağlığı alanındaki kazanımlar arttıkça, küresel olarak doğuşta beklenen yaşam süresi artmış ve bu da dünyanın tüm bölgelerinde yaşlı bireylerin sayısının ve toplam nüfus içerisindeki oranının artmasına neden olmuştur. Bu artış nedeniyle 2030 yılına kadar dünya nüfusunun %16,5'inin 60 ve daha ileri yaşta olması beklenmektedir.

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yaşlı nüfus hızlı bir şekilde artmaktadır. Ülkemizde son beş yılda 65 yaş ve üstü nüfus %24 artarak 2021 yılında 8 milyon 245 bin 124 kişi olmuştur. Türkiye'de yaşlı nüfus sayısı, bazı Avrupa ülkelerinin nüfusundan daha fazladır. Burada konunun odağı tam olarak hem dünyada hem de Türkiye'de yaşlıların sayısının artmasından öte; yaşlanmanın doğası gereği sağlık, aile ve toplum ile ilişkiler, sosyo-ekonomik durum, bakım ihtiyacı, aktif ve sağlıklı yaş alma gibi konular kapsamında yaşlı nüfus grubunun birbirinden çok farklı ve karmaşık ihtiyaçlarının bulunmasıdır. Yaşlanma ve yaşlılık dönemi insanlık tarihi kadar geçmişe dayanan bir olgudur. Bununla birlikte, yaşlılık döneminin yaşlı nüfusun artması bağlamında tüm boyutları ile yeniden değerlendirilmesi, yaşlılığın saygın bir yaşam dönemi olarak sürdürülmesi için gereken düzenlemelerin yapılmasına yönelik çalışmaların yürütülmesi önemli olmaktadır.

Nüfusun yaşlanması; sağlık ve bakım alanı başta olmak üzere yeni ihtiyaçların ortaya çıkması ve bu ihtiyaçların karşılanması için yeni kaynak gereksinimi nedeniyle birçok toplum için mücadele alanı olarak görülmektedir. Diğer yandan, özellikle nüfusu yaşlanmış olan ülkeler sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için yaşlı nüfusun bilgi, tecrübe gibi potansiyelinden yararlanmak üzere planlamalarını yapmaktadırlar. Ülkemizde, kadim kültürümüzde anne baba ve yaşlılara saygı duymak önemli bir gelenek olarak nesilden nesile aktarılmaktadır. Türk geleneğindeki "aksakal" diye itibar gören yaşlılara saygı anlayışı değişen değerlere rağmen devam etmekte; yaşlılar bilgeliğin ve olgunluğun temsilcisi olarak görülmektedir. Yaşlı nüfusun potansiyelinden yararlanmak için yapılacak olan planlamalar dört temel başlıkta ele alınmaktadır: (i) Ekonomik kalkınma, (ii) Ailede bakım işini yürütme, (iii) Topluma katılım ve (iv) Sosyal ilişkiler (ağ) (Şekil 1).

Şekil 1. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Kapsamında Yaşlı Nüfusun Potansiyelinden Yararlanma Alanları

Ekonomik kalkınma ile ilgili olarak, çalışma yaşamı emeklilik ile sonlanmış olsa da, kariyer ömür boyu sürebilmektedir. Emeklilikten sonra da çalışmaya devam etmek ve üretmek hem ekonomiye olan katkıları hem de aktif yaş alma açısından önemli görülmektedir. Yaşlı bireylere üretebilecekleri yeni fırsatları sunabilmek ve onları girişimcilik alanında teşvik etmek ekonomik gelişmeye olan katkılarını artırabilecektir.

Bakım işi ile ilgili olarak, ailede yaşlılar genellikle eşleri, yetişkin kız çocukları ya da gelinleri tarafından bakılmaktadırlar. Yaşlılar ise torunlarına bakarak hem kuşaklar arası dayanışmayı hem de aktif yaşlanmayı sağlamaktadırlar. Böylece aile, bakım işinin merkezinde yer almaktadır.

Topluma katılım ile ilgili olarak, yaşlılar, toplam nüfus içinde oranları arttıkça, toplumda daha fazla etkili olma potansiyeline sahip olmaktadırlar. Toplumdaki karar mekanizmalarına katılımları, yaşlanan nüfus için yapılacak olan düzenlemelerde söz sahibi olmaları açısından

önemlidir. Ayrıca yaşlıların toplumdaki gönüllülük faaliyetlerine katılmaları, yararlı olmaları, kırılgan grupların ihtiyaçlarının sağlaması amacına yönelik çalışmalara katılmaları da aktif yaşlanmanın önemli bir göstergesi olmaktadır.

Sosyal ilişkiler ile ilgili olarak, birçok yaşlı gönüllü çalışmalarda, toplum temelli çalışmalarda yer alarak; bir yandan aktif olarak yaşamlarına devam etmekte, bir yandan sosyal ilişkilerini ve ağlarını korumakta ve genişletmektedirler. Böylece çalışma yaşamının sonlanması ile çalışan rolünün kaybı, çocukların evden ayrılması ile ebeveyn rolündeki etkinin azalmasına rağmen gönüllülük yoluyla çalışma, sosyal sermayenin güçlendirilmesine katkı sağlayabilmektedir.

Yaşlanmanın toplumun tüm sektörleri için geniş kapsamlı etkileri olması muhtemeldir. Bir yandan işgücü piyasaları, finans ve sağlık sistemleri, katılım ve güvenlik, mal ve hizmet talebi, kentsel planlama ve akıllı erişilebilir kentler; diğer yandan değişen aile yapısı ve kuşaklar arası ilişkiler olmak üzere çok boyutlu etkileri olan yaşlanma olgusu ile ilgili ekonomik, sosyal ve kültürel dönüşümlere hazırlanmak esastır. Yaşlı birey, yaşlı bireyin ailesi, yaşlının içinde yaşadığı sosyal çevre, yaşlının etkileşimde bulunduğu ve hizmet aldığı sosyal ve ekonomik kurumlar, kent çevresi ve doğal çevre olmak üzere; yaşlıyı merkeze alan bir yaklaşımla onu çevreleyen her alanda gerekli koşulların geliştirilmesini sağlamak önemli görülmektedir (Şekil 2).

Öncelikli olarak, yaşlıların hayatlarını etkileyen tüm alanlarda karar verme ve seçim yapma haklarını kullanmaları için onlara fırsat vermek; sağlıklı ve üretken yaşamlar sürmelerini desteklemek; ekonomik, sosyal, psikolojik, kültürel koşullarının ve yaşam kalitelerinin iyileşmesi için olanakları sağlamak gerekmektedir.

Toplumda yaşayan her bir fert sağlığı elverdiği sürece yaşar ve yaşlanır. Yaşlılık döneminin hayatın bir birikimi olduğunu unutmadan, yaşlanmadan önce yaşlılığa yatırım yapılmalı ve hazırlanılmalıdır. Uzun yaşamaktan öte sağlıklı yaşamak ve yaşlanmak önemlidir. Bu nedenle hem fiziksel olarak hem de ruhsal olarak sağlıklı yaş almak; bunun için sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler başta olmak üzere sosyal refah hizmetlerinden yararlanmak; arkadaşlar ve dostlar, aile üyeleri, akrabalar ile olumlu etkileşimi yaşlılık döneminde de sürdürmek yıllara yaşam katmaktadır.

Şekil 2. Yaşlı Birey ve İçinde Yaşadığı Çevre: Ekolojik Yaklaşım

Nüfusun yaşlanması küresel bir eğilim olduğuna göre, yaşlıların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için ortaya konulacak olan çabaların da ortak olması ve bu hususta dayanışma içinde olunması önem arz etmektedir. Son yıllarda dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını, bu hastalıktan en çok zarar gören yaşlı nüfus grubunun ihtiyaçlarına ilişkin farkındalığı artırmıştır. COVID- 19 salgını ile ilgili yaşlılara yönelik alınan tedbirler ve salgının ortadan kaldırılması için yürütülen tüm çabalar ile küresel düzeyde dayanışmanın önemi bir kez daha ortaya konulmuştur. Pandemi döneminde Birleşmiş Milletler tarafından Sağlıklı Yaşlanma On Yılı (2021–2030) ilan edilmesi; yaşlıların, ailelerinin ve içinde yaşadıkları toplumun yaşamlarını iyileştirmek için çalışan Hükümetler, sivil toplum, uluslararası kuruluşlar, uzmanlar, üniversiteler, medya ve özel sektör gibi paydaşları bir araya getiren, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin son on yılıyla uyumlu küresel bir iş birliğidir. Türkiye'de de Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürülüğü tarafından 2021-2026 tarihleri için Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı hazırlanmıştır.

Yaşlılara yönelik politikalar dünyada olduğu gibi ülkemizde de sosyal politikaların ve sağlık politikalarının merkezinde yer almaktadır. Türkiye'de 2007 yılında ilk kez Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Ulusal Yaşlanma Eylem Planı raporu hazırlanmıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2011 yılında kurulmuş ve Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur. Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Ulusal Yaşlanma Eylem Planı Uygulama Planı 2013 yılında hazırlanmıştır. 2014 yılında çalışmaları yapılan 10. Kalkınma Planında (2014-2018) ilk kez Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu kurulmuş ve raporu açıklanmıştır. 11. Kalkınma Planı (2019-2023) kapsamında Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu çalışmalarına devam etmiştir. 12. Kalkınma Planı (2024-2028) çalışmalarında Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu aktif ve sağlıklı yaşlanmanın teşvik edilmesi için Aktif Yaşlanma Komisyonu teması ile çalışmalarını 2022 yılında yürütmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan 2018 yılında Birleşmiş Milletler 75. Genel Kurulunda; Türkiye'de 2019 yılının Yaşlılar Yılı olacağını ve Yaşlılık Şûrası düzenleneceğini ilan etmiştir. Böylece Türkiye'de ilk kez 20-22 Şubat 2019 tarihleri arasında Cumhurbaşkanlığı himayelerinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yurt içinden uzmanların, sivil toplum kuruluşlarının, kurumların, üniversitelerin temsilcileri ile yurt dışından ilgili bakanların, uzmanların, üniversitelerin ve kurumların temsilcilerinin katılımıyla "I. Yaşlılık Şûrası" düzenlenmiştir. I. Yaşlılık Şûrası kapsamında "Kuşaklar Arası Dayanışma" fotoğraf yarışması gerçekleştirilmiştir. I. Yaşlılık Şûrası Raporu; (i) Aktif Yaşlanma (-Sağlıklı Yaşam, -Toplumsal Hayata Katılım), (ii) Bakım Ekonomisi, (iii) Yaşlı Bakım Hizmetleri ve Yaşam Kalitesi, (iv) Yaşlı Dostu Kentler ve Yerel Yönetimler, (v) Yaşlı Hakları ve (vi) Yaşlı Ekonomisi olmak üzere altı başlıkta oluşturulmuş ve kitap olarak yayınlanmıştır. 2022 yılında Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) tarafından Türkiye'de ilk kez yayınlanan Türkiye'de Yaşlı Hakları Raporu Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye'de yaşlılara yönelik çalışmalar; politikaların ve kurumların gündeminde yer almaya devam etmektedir. Türkiye'de yaşlılara yönelik politikalar ve yaşlı refahı alanında yapılan çalışmalar hakkında durum tespiti yapmak; yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları sorunları ve bunlara ilişkin alınması gereken tedbirleri belirlemek; gelecekte yaşlı refahı alanında yapılacak çalışmalara ışık tutmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisinde kurulan Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu 1 Haziran 2022 tarihinde çalışmlarına başlamıştır. Bundan sonra **Komisyon** olarak anılacak olan Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken

Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu çalışmalarında karma yöntem kullanarak elde ettiği bilgileri bu raporda derlemiştir. AK Parti İstanbul Milletvekili Erol KAYA başkanlığında yürütülen Komisyon, aşağıdaki çalışmaları yöntem olarak eş zamanlı ya da aşamalı olarak gerçekleştirmiştir:

(i) Üniversiteler, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör temsilcileri Komisyona davet edilerek yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları sorunlar ve alınması gereken tedirlere ilişkin tespitleri dinlenmiş, Komisyona konunun uzmanları tarafından yapılan sunumlar kayıt altına alınmıştır. Komisyonda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı, Adalet Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Tarım ve Orman Bakanlığı, AFAD Başkanlığı, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ve Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı olmak üzere toplam 15 kurum dinlenilmiştir. Türkiye Kızılay Derneği, Dünya Yaşlanma Konseyi Derneği, 65+ Yaşlı Hakları Derneği ve Akademik Geriatri Derneği olmak üzere toplam 4 sivil toplum kuruluşu toplantılara katılarak Komisyona bilgi sunmuştur. Ayrıca, Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE Komisyona sunum yapmıştır.

(ii) Yurt içinde farklı kentlerde yaşlı bakım hizmet modelleri incelenmiş, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına yatılı bakım kuruluşları olan resmi ve özel huzurevi ve yaşlı bakım rehabilitasyon merkezleri ziyaret edilmiştir. Ayrıca valilikler, belediyeler, sivil toplum kuruluşları tarafından yaşlılara yönelik sunulan hizmetler sahada ziyaret edilerek gözlemlenmiş, kuruluş yetkililerinden bilgi alınmış ve yaşlılar ile görüşmeler yapılmıştır. Bu kapsamda üç saha ziyareti gerçekleştirilmiştir.

Bunlardan ilki 21-22 Ekim 2022 tarihlerinde Kocaeli, Bursa ve İstanbul illerinde yapılmıştır. Söz konusu çalışmada belediye olarak Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi ziyaret edilerek, belediyelerin yaşlılara yönelik hizmetleri konusunda bilgi alınmış, birimler ziyaret edilmiştir. Darülaceze Başkanlığına yapılan ziyarette yaşlıların, engellilerin, çocukların aynı kampüste hizmet aldığı model incelenmiştir. Ayrıca özel bir kuruluş olarak Bursa'da yer alan Dilruba Evleri Huzurevi ve Bakım Merkezi ziyaret edilmiştir.

İkinci saha ziyareti 3 Kasım 2022 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilmiş ve belediye olarak Ankara Büyükşehir Belediyesine bağlı Rüzgarlı Şefkat Evi ile kamu kuruluşu olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Seyranbağları Huzurevi ziyaret edilmiştir.

Üçüncü saha ziyareti ise 24 Kasım 2022 tarihinde Ankara'da Bilkent Şehir Hastanesi Palyatif Bakım Merkezi ile özel bir bakım merkezi olan MİA Yaşam Merkezi Huzurevi'ne gerçekleştirilmiştir.

(iii) Yurt dışında yaşlılara yönelik politika, uygulama ve hizmetleri incelemek üzere Almanya'ya seyahat gerçekleştirilmiştir. Almanya dünyanın en yaşlı altıncı ülkesidir. Dünyanın yaşlı nüfusu en yüksek kıtası olan Avrupa'da bulunan Almanya'nın 31 Aralık 2021 tarihi itibarıyla 65 yaş ve üstü nüfus sayısı 18.44 milyondur. Almanya'da 40-59 yaş grubunda bulunanların sayısı 23.07 milyon; 60-64 yaş grubundakilerin sayısı ise 5.99 milyon olup; yakın gelecekte yaşlı nüfus sayısı artmaya devam edecektir. Almanya'da sosyal sigortalar sistemi içinde yer alan işsizlik sigortası, sağlık sigortası, emeklilik sigortası ve kaza sigortasından sonra beşinci sigorta dalı olarak bakım sigortası iki aşamalı olarak 1994'te kabul edilmiştir. Buna göre, 1 Nisan 1995 tarihinde evde bakım ve 1 Temmuz 1996 tarihinde ise kurumda bakım hizmetleri, Sosyal Bakım Sigortası kapsamına alınmıştır. Komisyon tarafından gerçekleştirilen ziyarette Almanya'da uygulanan yaşlı bakımı/uzun süreli bakım sigorta sistemi (yaşlı bakımının maliyeti/maliyetin nasıl ve kimler tarafından paylaşıldığı), kurumsal yatılı bakım modelleri, gündüz kurumsal bakım hizmetleri, evde sağlık bakımı ve sosyal bakım hizmeti, palyatif bakım hizmeti (özellikle hastaneler dışında yürütülen hizmetler), yaşlılara yönelik hizmetlerde personellerin niteliği, aktif ve sağlıklı yaşlanmayı destekleyen hizmetler ve yerel yönetimlerin faaliyetleri, Türkiye kökenli vatandaşlara yönelik hizmetler ve kurum modelleri hakkında bilgi alınmış ve saha ziyaretleri yapılmıştır.

(iv) Komisyon tarafından Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) işbirliğiyle "Uluslararası Yaşlı Refahı Çalıştayı" düzenlenmiştir. TBMM'de gerçekleştirilen Çalıştayın açılışı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Sayın Mustafa ŞENTOP, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Sayın Derya YANIK, Komisyon Başkanı AK Parti İstanbul Milletvekili Sayın Erol KAYA tarafından yapılmıştır. Çalıştayın açılış konferansına farklı ülkelerden kurumların temsilcileri katılarak yaşlılara yönelik politika ve hizmetlere dair bilgi paylaşımında bulunmuşlardır. Almanya Ulusal Yaşlılar Dernekleri Birliği-BAGSO Yönetim Kurulu Üyesi Heidrun MOLLENKOPF, Azebaycan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Nüfus Kalkınması Daire Başkanı Naile VERDİYEVA, Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu Sosyal İşler Sorumlusu Lisa WARTH ve Moldova Çalışma ve Sosyal Koruma Bakanlığı Demografi Birimi Başkanı Aliona CRETU sunumlarını yapmışlardır. Almanya Ulusal Yaşlılar Dernekleri Birliği-BAGSO Yönetim Kurulu Üyesi Heidrun MOLLENKOPF; konuşmasında, 1992 yılında yayınlanan Madrid Uluslararası Yaşlanma

Eylem Planından bahsederek; planın kapsamının yaşlı haklarına dayandığını, 2022 yılında Roma'da gerçekleştirilen Yaşlanma Üzerine Bakanlar Konferansı'nda Madrid Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı ile ilgili 20. yıl değerlendirmesinin yapıldığını ve 2027 yılı konferans gündemi için (i) aktif ve sağlıklı yaşlanmanın desteklenmesi, (ii) yaşlıların ve bakım verenlerin desteklenmesi ve (iii) toplumsal ilerlemede tüm yaş dönemlerinde yaşlanmanın ana akımlaştırılması gibi üç temel konunun belirlendiğini anlatmıştır. Azebaycan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Nüfus Kalkınması Daire Başkanı Naile VERDİYEVA, Azerbaycan'da demografik yapı, yaşlılara yönelik evde bakım hizmetleri, kurumsal bakım hizmetleri, sosyal güvenlik sistemi hakkında bilgi vermiştir. Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu Sosyal İşler Sorumlusu Lisa WARTH, 2022 yılında Roma'da gerçekleştirilen Yaşlanma Üzerine Bakanlar Konferansı'nda gündem olarak belirlenen "yaşlanmanın ana akımlaştırılması" kavramının kapsamını açıklayarak; bunun bir strateji, süreç ve tüm politika alanlarında ve politika seviyelerinde yaşlanma ile ilgili konuların entegre edilmesinde çok boyutlu bir çaba olduğunu ifade etmiştir. Yaşlanmayı bireysel ve toplumsal yaşlanma süreci olarak ayırarak, tüm yaşları kapsayan bir toplum inşasının ve gelecek yönelimli politikaların önemini anlatmıştır. Moldova Çalışma ve Sosyal Koruma Bakanlığı Demografi Birimi Başkanı Aliona CRETU da konuşmasında; Moldava'nın demografik yapısını, aktif yaşlanma indeksi 2020 yılı sonuçlarına göre durumu açıklayarak, yaşlılara yönelik politikalar ve hizmetleri anlatmıştır.

Uluslararası Yaşlı Refahı Çalıştayı'nın öğleden sonraki bölümünde; (i) Yaşlılık döneminin bakım hizmetleri, sosyal hizmetler ve bakım hizmetleri bağlamında değerlendirilmesi, (ii) Yaşlılık döneminin haklar, aktif ve sağlıklı yaşlanma, hayat boyu öğrenme, kuşaklar arası dayanışma ve topluma katılım bağlamında değerlendirilmesi şeklinde iki ayrı oturum gerçekleştirilmiştir. Komisyon Başkanı Erol KAYA başkanlığında ilkini Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Elmas Esra CECELİ ve ikincisini Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE'nin yürüttüğü; üniversitelerin, kamu kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri olarak 37 kişinin katıldığı oturumlarda, uzmanlar yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları sorunlara ve bu sorunlara yönelik olarak alınması gereken tedbirlere ilişkin görüşlerini bildirmişlerdir.

Komisyon çalışmaları kapsamında; kamu kurumları, üniversiteler, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör olmak üzere toplam 74 kurum ve kuruluştan resmi yazı ile yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları sorunlara yönelik aldıkları tedbirlerin ve

yaşlılara yönelik yürüttükleri faaliyetlerin belirlenmesi amacıyla bilgi ve belge talebinde bulunulmuştur. Gelen cevabi yazılardan raporun hazırlanmasında yararlanılmıştır.

Komisyona farklı kurum ve kuruluşların yaptıkları sunumlarda ortaya çıkan bilgi ve tespitlere dayanarak, ilgili kurumlardan bazı çalışmaların başlatılması ve yürütülmesi talep edilmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından "Türkiye Yaşlı Profili Araştırması"nın başlatılması ve belirli zaman aralıklarında bu araştırmanın boylamsal olarak yürütülmesi Komisyonun resmi yazısı ile istenmiştir. TÜİK Başkanlığı'ndan, bundan sonra yürütülecek olan Türkiye Aile Yapısı Araştırması ve Hane Halkı Araştırması gibi çalışmalara yaşlılık dönemi ile ilgili bir soru setinin eklenmesi talep edilmiştir.

Şekil 3. Komisyon Çalışma Yöntemi ve Süreci

Komisyonun çalışma yöntemine ve sürece dair bir özet Şekil 3'te gösterilmiştir. Komisyon tarafından yukarıda ifade edilen yöntemler ile elde edilen bilgiler, uzmanlar tarafından derlenmiş; ulusal ve uluslararası raporlar, projeler, araştırmalar incelenerek detaylı çalışmalar sonucunda komisyon raporu hazırlanmıştır.

Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu tarafından hazırlanan bu rapor; günümüz için değil, kısa ve orta vadedeki geleceğimiz için hazırlanmış olan bir çalışmadır. Türkiye'de nüfus projeksiyonlarına göre, yaşlı nüfus oranının 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3 olacağı öngörülmektedir. Yaşlı nüfus oranındaki bu eğilim dikkate alındığında; ilk olarak; yaşlı refahı alanında 2030 yılı için öncelikli hedeflerin belirlenmesi ve ikinci olarak; 2040 yılına hazırlık yapılması elzem görülmektedir. Daha uzun, daha iyi ve verimli bir yaşam; yaşlanma süreci ve yaşlılık dönemi ile ilgili eski kuralların gözden geçirilmesi ve büyük bir değişimin olması anlamına gelmektedir. Uzun ömür, yeni bir "Hayat Haritası"nın tanımlanmasını gerektirmektedir. Uzun ömür; eğitim dönemi, çalışma süresi gibi

konuların yeniden tanımlanması, tüm yaşlarda daha iyi yaş alarak yaşlılığa hazırlanma anlamına gelmektedir. Yaşlıların topluma ekonomik ve sosyal olarak bir yük olarak görülmesi, bakım ve sağlık maliyetlerinin öne çıkarılması gibi konular; yaşlanmanın olumsuz yönlerine odaklanarak, uzun ömür ile birlikte ortaya çıkan potansiyel kazanımların gözden kaçırılması olarak değerlendirilmelidir.

Bu raporda, hem dünyada hem Türkiye'de demografik dönüşüm ve yaşlı nüfus; yaşlı hakları, sağlık hizmetleri, sosyal koruma sosyal hizmetler ve bakım hizmetleri, çalışma yaşamı, yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör tarafından sunulan hizmetler, manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ile afetler, acil ve olağanüstü durumlarda sunulan hizmetler bağlamında Türkiye'de yaşlılara yönelik politikalar ve hizmetler incelenmiştir. Yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları ve yaşamaları muhtemel sorunlar sağlık, sosyo-kültürel, ekonomik, bakım hizmetleri ve iyilik hali, yaşlı hakları, olağanüstü durumlar, erişilebilirlik, ulaşım ve çevre kalitesi, dijital okuryazarlık, geronteknoloji, yaşlılık dönemi araştırma ve geliştirme faaliyetleri gibi alanlara göre değerlendirilmiştir. Son olarak, yaşlıların yaşadıkları sorunlara ilişkin alınması gereken tedbirlere yönelik öneriler sunulmuştur.

II
DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜM VE YAŞLI NÜFUS

2. DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜM VE YAŞLI NÜFUS

Yaşlanma, bireylerin doğuşu ile başlayan ve yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Yaşlılık ise yaşamın son dönemini; bireyin geçmişten bugüne taşıdığı yaşantılarını ve başarılarını değerlendirdiği bir zamanı temsil etmektedir. Bireylerin yaşlılığa eşlik eden gelişimsel değişikliklere uyum sağlamaları için yeni başa çıkma becerileri geliştirmeleri gerekmektedir. Bireyler yaşlandıkça, topluma katılımlarını, aktif olma durumlarını, benlik algılarını ve mutlu yaşama kapasitelerini zorlayan çok sayıda fiziksel, psikolojik ve sosyal değişim ve zorluk ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Yalnızlık, yaşlılarda yaşam kalitesinin bozulmasına yol açan başlıca faktörler arasında kabul edilmektedir. Aynı zamanda yaşlılık, yeni arkadaşlar edinmek, yeni ilgi alanları geliştirmek, yeni hizmet yolları keşfetmek, maneviyata zaman ayırmak için bir fırsat da olabilmektedir. Bu bağlamda yaşlılık esasen yaşlının kendisi, ailesi, arkadaşları, akarabaları, yaşlının hizmet aldığı kurumlar ve yaşlıya hizmet sunanlar, yaşlının içinde yaşadığı toplum düzeyinde ekonomik, sosyal ve kültürel olarak farklı kavramsal tanımlamalar ışığında kapsamlı olarak değerlendirilmesi gereken bir yaşam dönemidir. Nitekim yaş, yaşlanma ve yaşlılık kavramları çoğu zaman birbirinin yerine kullanılan, ancak farklı anlamları olan kavramlardır.

Yaşlılık; çocukluk, gençlik, yetişkinlik gibi bir yaşam dönemidir. Yaşamın son dönemi olarak kabul edilmektedir. Yaşlanma ise bir süreç olup; insan bedeninde organların işlevselliğini kaybetmesi ve fizyolojik değişimlerin gerçekleşmesi sonucunda olarak ortaya çıkmaktadır. Yaşlanma farklı boyutları olan bir süreçtir. Kronolojik yaşlanma doğuştan itibaren geçen süreyi; biyolojik yaşlanma, hücrede moleküler düzeyde yaşam boyu oluşan hasarı; fizyolojik yaşlanma, üretkenlikte ve fizyolojik süreçteki kaçınılmaz gerilemeyi; psikolojik yaşlanma, kişinin bilişsel işlev ve yeteneklerinde azalmaya bağlı meydana gelen davranışsal uyum değişimini; sosyo-kültürel yaşlanma toplumun yaşlılığa bakışı ve ona yüklediği anlamı; ekonomik yaşlanma, kişinin emeklilikle birlikte üretimden uzaklaşmasını ve gelirinin azalmasını; toplumsal yaşlanma ise yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranının artmasını ifade etmektedir.[1]

Dünya Sağlık Örgütü (1972) diğer yaşam dönemlerine kıyasla zihinsel ve fiziksel işlevlerdeki bozulmanın giderek daha fazla ortaya çıktığı dönemin başlangıcı olarak 65 yaşı yaşlılığın başlangıcı olarak belirlemiş ve 65 yaş ve üstünü "yaşlı" olarak kabul etmiştir.[2] Birleşmiş Milletler ise yaşlılık döneminin başlangıç sınırının ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmişlik düzeyine bağlı olduğunu, o nedenle yaşlılığın başlangıcının her ülkenin ve bölgenin kendi koşulları içinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu nedenle Birleşmiş

Milletler yaşlılığa ilişkin bazı verilerini 60 yaş ve üstü odağında açıklamıştır. Komisyon Raporu olarak bu belgede ise "yaşlı" ifadesi 65 yaş ve daha ileri yaştaki bireyleri anlatmak için kullanılmıştır.

Birleşmiş Milletler'e göre Türkiye'de 1950 yılında doğuşta beklenen ortalama yaşam süresi 47,7 yıl iken, günümüzde 78,6 yıldır. Afrika kıtasında halen birçok ülkede doğuşta beklenen yaşam süresinin 65 yıldan az olduğu görülmektedir.[3] Buna göre yaşlılık dönemini belli bir yaşta başlatan ve buna göre sınıflandıran yaklaşımın tam olarak geçerli olmadığı anlaşılmaktadır. Komisyonun 08.06.2022 tarihli toplantısında sunum yapan Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE; toplumsal yaşlanmanın tanımının gün geçtikçe değişmekte olduğunu vurgulayarak, Birleşmiş Milletlerin bu konudaki görüşünün, her toplumun kendi sosyal, kültürel ve ekonomik koşulları içerisinde yaşlanmayı ve yaşlılığın başlangıcını değerlendirmesi gerektiği şeklinde değiştiğini açıklamıştır.[4]

Yaşlanma süreci ve yaşlanma hızı, özellikle yaşlı nüfus kendi içerisinde homojen bir grup olmadığından kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Yaşlanma ile kişilerin fiziksel ve zihinsel kapasitesi zaman içerisinde azalabilmekte ve çeşitli hastalıkların görülme riski artabilmektedir.[5] Aynı yaşta olan iki yaşlıdan biri aktif, dinç ve sağlıklı iken diğer yaşlı kırılgan, sağlık problemleri yaşayan ve bakıma gereksinim duyan bir durumda olabilmektedir. Yaşlanmada görülen bireysel farklılıkların nedeni genetik, yaşam tarzı, sağlık hizmetlerine erişim gibi faktörler olabilmektedir.[6] Bununla birlikte, doğuştan ölüme kadar süren yaşam yolculuğunun her anını ifade eden "yaşlanma" geri döndürülemez ve herkes için geçerli olan evrensel bir süreçtir.

2.1. DÜNYADA DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜM VE YAŞLI NÜFUS

Dünya, yaşam süresinin uzamasına ve doğum hızının azalmasına bağlı olarak yaşlı nüfusun artması nedeniyle daha önce insanlık tarihinde görülmemiş bir demografik dönüşüm geçirmektedir. Dünya genelinde hemen hemen her ülkede refah artışı nedeniyle insanlar daha uzun yaşamaktadırlar. Tıp ve teknoloji alanındaki ilerlemeler, sağlık hizmetlerindeki iyileşmeler ve kentleşme ile birlikte yaşam süresinin uzaması, doğum oranlarının azalması, eğitim düzeyinin yükselmesi yaşlı nüfusun artmasında rol oynayan etkenler olarak görülmektedir.

Birleşmiş Milletlere göre dünya nüfusu 2022 yılı sonu itibarıyla 8 milyara ulaşmıştır. Dünyada 65 yaş ve üstü grupta 752 milyon kişi bulunmaktadır.[7] Buna göre, dünyada her on bir kişiden biri 65 yaş ve üzerindedir. 2050 yılına gelindiğinde ise yaşlı nüfusun ikiye katlanarak

1,5 milyar kişiye ulaşması ve her altı kişiden birinin 65 yaş ve üstü olması beklenmektedir. Dünya genelinde diğer yaş gruplarıyla kıyaslandığında en hızlı artan yaş grubu 65 yaş ve üzeridir. 2018 yılında tarihte ilk kez 65 yaş ve üstü nüfus sayısının beş yaş altı çocuk sayısından daha fazla olduğu görülmüştür.[8]

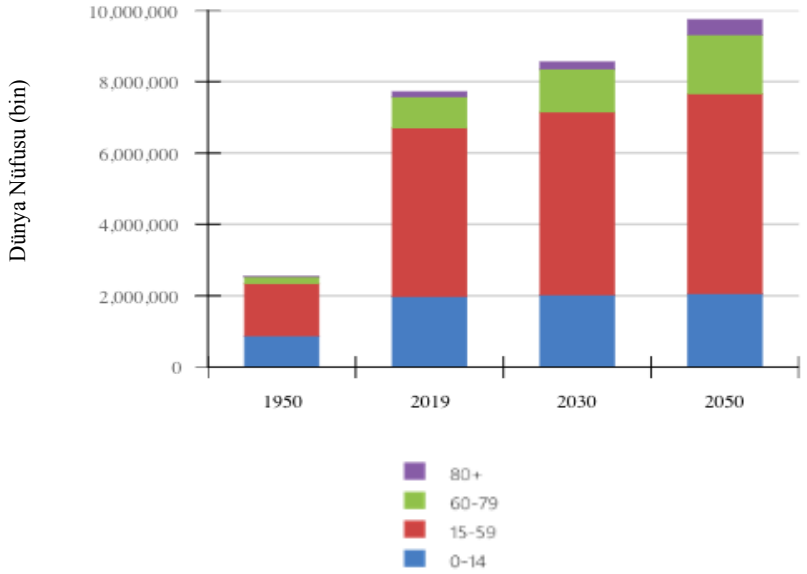

Kaynak: (Birleşmiş Milletler, 2019).[9]

Şekil 4. Dünya Nüfusunda Yaş Gruplarının Yıllara Göre Dağılımı

Küresel düzeyde 1950 yılında yaklaşık %5 olan yaşlı nüfus oranı, 2019 yılında %9,6'ya ulaşmıştır. Toplam nüfus içerisinde yaşlı nüfus oranının 2050 yılında %16'ya ulaşması beklenmektedir. Dünyada 2021 yılında yaşlı nüfus oranı en yüksek ülke, Japonya (%28,7) olarak tespit edilmiştir. Japonya'yı, İtalya (%23,6), Portekiz (%23,1) ve Almanya (%22, 6) gibi ülkeler izlemektedir.[10] Yaşlı nüfus oranının en düşük olduğu ülkeler ise Birleşik Arap Emirlikleri (%1,4), Katar (%1,9) ve Uganda'dır (%2,0).[11]

Yaşlı nüfus oranı en yüksek ilk yirmi ülke içerisinde Japonya hariç tüm ülkelerin Avrupa kıtasında yer aldığı; ancak toplam yaşlı nüfus sayısına bakıldığında Asya kıtasının en yüksek yaşlı nüfusa sahip bölge olduğu görülmektedir (Tablo 1). Dünyada yaşlı nüfusun %37'si Doğu ve Güneydoğu Asya'da yaşamaktadır.[12]

Tablo 1. Yaşlı Nüfus Oranı En Yüksek 20 Ülke ve Türkiye'ye İlişkin Yaşlı Nüfus İstatistikleri

Ülke	Toplam Nüfus	Yaşlı Nüfus	Yaşlı Nüfus Oranı
Dünya ortalaması	**7 874 965 732**	**752 564 004**	**9,6**
Türkiye	**84 680 273**	**8 245 124**	**9,7**
Japonya	126 050 796	36 175 001	28,7
İtalya	60 367 471	14 251 494	23,6
Portekiz	10 167 923	2 353 806	23,1
Finlandiya	5 548 361	1 273 646	23,0
Yunanistan	10 370 747	2 348 078	22,6
Almanya	83 900 471	18 438 828	22,0
Malta	442 790	96 585	21,8
Bulgaristan	6 896 655	1 500 015	21,7
Hırvatistan	4 081 657	884 142	21,7
Slovenya	2 078 723	442 097	21,3
Litvanya	2 689 862	567 669	21,1
Fransa	65 426 177	13 796 735	21,1
Letonya	1 866 934	392 985	21,0
Estonya	1 325 188	275 062	20,8
Macaristan	9 634 162	1 984 586	20,6
İsveç	10 160 159	2 079 781	20,5
Hollanda	17 173 094	3 512 056	20,5
Çekya	10 724 553	2 191 852	20,4
Danimarka	5 813 302	1 182 581	20,3
İspanya	46 745 211	9 498 117	20,3

Kaynak: (Birleşmiş Milletler, 2019; TÜİK, 2022).[13,14]

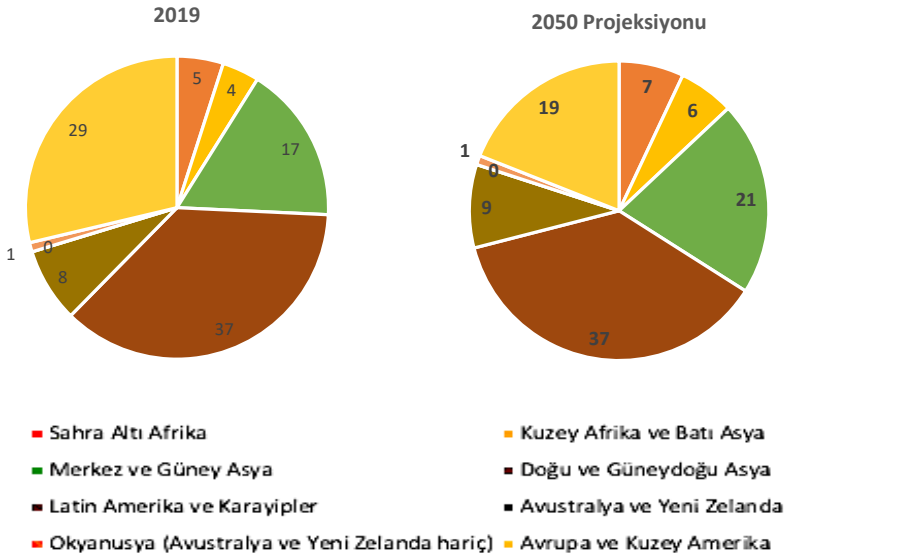

Kaynak: (Birleşmiş Milletler, 2019). [15]

Şekil 5. Bölgelerin 2019 ve 2050 Yıllarındaki Yaşlı Nüfus Oranları

Yaşlı nüfus artışının en fazla Kuzey Afrika ve Batı Asya'da olacağı ve 2019 yılında 29 milyon olan yaşlı nüfusun 2050 yılında 95,8 milyona ulaşarak %226 artacağı; ikinci en büyük artışın ise Sahra Altı Afrika bölgesinde gerçekleşerek 2019 yılında 32 milyon olan yaşlı nüfusun %218 artış ile 2050 yılında 101 milyona ulaşacağı öngörülmektedir (Tablo 2). Buna göre, gelecek on yıllarda yaşlı nüfusun en fazla artacağı bölgeler az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdir.

Tablo 2. Bölgelerin 2019 ve 2050 Yıllarındaki Yaşlı Nüfusu

Bölge	2019'da 65 yaş ve üstü kişi sayısı (milyon)	2050'de 65 yaş ve üstü kişi sayısı (milyon)	2019 ile 2050 arasında yüzde değişimi
Dünya	702,9	1548,9	120
Sahra Altı Afrika	31,9	101,4	218
Kuzey Afrika ve Batı Asya	29,4	95,8	226
Merkez ve Güney Asya	119	328,1	176
Doğu ve Güneydoğu Asya	260,6	572,5	120
Latin Amerika ve Karayipler	56,4	144,6	156
Avustralya ve Yeni Zelanda	4,8	8,8	84

Kaynak: (Birleşmiş Milletler, 2022).[16]

Yeni doğan bireyin yaşaması beklenen yıl sayısı ortalaması olarak tanımlanan doğuşta beklenen yaşam süresinin dünya ortalaması 1950'lerde 46 yıl iken 2019 yılında 72,3 yıla ulaşmıştır. Küresel ölçekte etkileri olan Covid-19 pandemisi nedeniyle dünyada 2021 yılında doğuşta beklenen yaşam süresi 71'e gerilemiştir.[17]

Tablo 3. Bölgelere Göre Doğuşta Beklenen Yaşam Süreleri

Bölge	Genel	Kadın	Erkek	Kadın ve erkek arasındaki yaş farkı
Dünya	72,3	74,7	69,9	4,8
Sahra Altı Afrika	60,5	62,3	58,8	3,5
Kuzey Afrika ve Batı Asya	73,5	75,7	71,3	4,4
Merkez ve Güney Asya	69,5	70,9	68,2	2,7
Doğu ve Güneydoğu Asya	76,3	79	73,7	5,3
Latin Amerika ve Karayipler	75,2	78,5	72,0	6,5
Avustralya ve Yeni Zelanda	83,0	85,0	81,1	3,9
Okyanusya (Avustralya ve Yeni Zelanda hariç)	66,3	67,8	64,9	3,0
Avrupa ve Kuzey Amerika	78,5	81,6	75,4	6,1

Kaynak: (Birleşmiş Milletler, 2022).[18]

Dünyada ortalama yaşam süresi kadınlarda (74,7) erkeklere kıyasla (69,9) yaklaşık 5 yıl daha fazladır. 65 yaş ve üstü her 100 kadına karşılık 81 erkek bulunmakta iken, 80 yaş ve üstü her 100 kadına karşılık 63 erkek bulunmaktadır. Doğuşta beklenen yaşam süresi ortalamasının en yüksek olduğu bölgenin 78,5 yıl ile Avrupa ve Kuzey Amerika bölgesi, en düşük olduğu bölgenin ise 60,5 yıl ile Sahra Altı Afrika bölgesi olduğu görülmektedir (Tablo 3).

Nüfusun yaşlanmasının önemli göstergelerinden biri de ortanca yaştır. Ortanca yaş, nüfusu oluşturan tüm bireylerin yaşları küçükten büyüğe doğru sıralandığında ortada kalan kişinin yaşıdır. 2021 yılı itibarıyla dünya nüfusunun ortanca yaşı 30'dur. Dünyada yaşlı nüfus oranı artarken nüfus içerisindeki 0-14 yaş arası çocukların ve 15-24 yaş arası gençlerin oranı azalmaktadır. 2050 yılına gelindiğinde, 1990 yılında dünya nüfusunun %33'ü olan 0-14 yaş arası çocuk oranının %21'e; %19'u olan 15-24 yaş arası gençlerin oranının ise %14'e düşmesi beklenmektedir.[19]

Dünyada yaşlı nüfus oranının artması ekonomik yönü ile değerlendirildiğinde; 15-64 yaş aralığındaki yetişkin nüfustaki her 100 kişi için 65 ve daha ileri yaştaki nüfus grubundaki insan sayısını ifade eden yaşlı bağımlılık oranı kavramı ortaya çıkmaktadır. 1990 yılından bu yana küresel olarak yaşlı bağımlılık oranı artış göstermektedir. Dünyada ortalama olarak 2019

yılında çalışma çağındaki her 100 kişi 16 yaşlının sağlık ve sosyal güvenlik harcamalarına ve emeklilik maaşına çalışarak/prim ödeyerek destek olurken; 2050 yılında bu sayının 28'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. Yaşlı bağımlılık oranı en yüksek ülke Japonya'dır (Şekil 6).

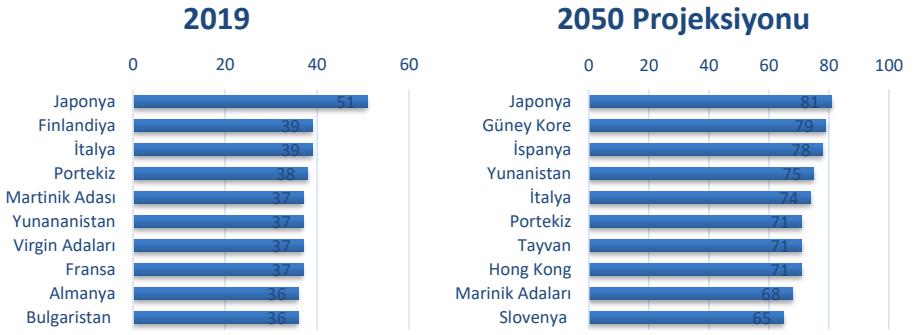

Kaynak: (Birleşmiş Milletler, 2022).[20]

Şekil 6. 2019 ve 2050 Yıllarında Yaşlı Bağımlılık Oranı En Yüksek 10 Ülke

Dünyada yaşlanma ile ilgili veriler ve 2050 yılına ilişkin projeksiyonlar incelendiğinde; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin demografik olarak birbirinden farklılaştığı görülse de; tüm bölgelerde ve ülkelerde yaşlı nüfusun toplam nüfus oranı içinde artmasının genel bir durum olduğu anlaşılmaktadır. Gelişmiş ülkeler belirli bir kalkınma düzeyine ulaştıktan sonra yaşlanma dönüşümüne girerken, gelişmekte olan ülkeler belirli bir kalkınma düzeyine ulaşmadan hızlı bir şekilde yaşlanmaya başlamaktadırlar.[21] İnsan ömrünün uzaması insanlığın önemli bir başarısı olmakla birlikte, yaşamın tüm boyutlarını etkileyen ve geleceği şekillendirecek olan demografik bir olgu olarak 21. yüzyılın başlıca gündemlerindendir.[22]

2.1.1. Uluslararası Belgelerde Yaşlı Nüfus

Dünyada yaşlı nüfusun artması ile birlikte yaşlı hakları önemli bir konu haline gelmiştir. Konuya ilişkin olarak gerçekleştirilen çalışmalara rağmen yaşlı haklarını özel olarak ele alan uluslararası bir sözleşme henüz bulunmamaktadır. Öte yandan, hukuki bağlayıcılıkları uluslararası sözleşmeler seviyesinde olmayan uluslararası belgeler ile yaşlı haklarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen bazı düzenlemeler bulunmaktadır. Bununla birlikte, uluslararası alanda kabul edilen yaşlanma politikalarının ulusal düzeyde tavsiye niteliği taşıması bu politikaların hayata geçirilmesi konusunda ülkeler arası farklılıklara yol açmaktadır.

Yaşlı bireyler özelinde olmayan ancak içeriği açısından yaşlıları da kapsayan uluslararası belgeler incelendiğinde; 1948 yılında İnsan Hakları Bildirgesi ile yaşlıların güvenlik hakkına[23], 1989 yılında Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı ile yaşlıların onurlu ve bağımsız yaşam sürdürme ve sosyal yaşama katılma hakkına[24], 1996 yılında Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı ile yaşlıların sosyal korunma hakkına[25], 2000 yılında Avrupa Birliği Temel Haklar Sözleşmesi ile yaşlılara karşı ayrımcılığın önlenmesine[26] dair hükümlere yer verildiği görülmektedir.

Yaşlı refahı alanında yapılan ilk evrensel çalışma 1982 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından Viyana'da düzenlenen Birinci Yaşlanma Asamblesi'dir. Yaşlılık konusundaki politikaları düzenlemek için toplanan asamblede; bağımsız yaşam, katılımcılık, bakım, onurlu yaşam ve kendini gerçekleştirme olmak üzere beş başlıkta belirlenen ilkeler "Viyana Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı" ile kabul edilmiş ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylanmıştır.[27]

İkinci Yaşlılık Asamblesi ilkinden 20 yıl sonra Birleşmiş Milletler tarafından 2002 tarihinde Madrid'de düzenlenmiştir. Bu asamblenin sonucunda yaşlı nüfusun yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi, yaşlıların topluma entegrasyonlarının sağlanması, geçim ve sağlık sorunlarının ortadan kaldırılması ile tüm yaşam dönemlerini ve yaş gruplarını kapsayan politikalar oluşturulmasını amaçlayan Madrid Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı (MIPAA) yayınlanmıştır. Bu eylem planının amacı; "*Her yerde insanların güvenli ve saygın şekilde yaşlanmalarını ve toplumlarında bütün haklara sahip birer vatandaş olarak yaşamaya devam etmelerini garanti etmek*" şeklinde ifade edilmiştir. Madrid Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı (MIPAA) ile gelecek yirmi yılda yaşlılık konusunda uygulanacak politikalar ve eylemler belirlenmiştir ve daha çok gelişmiş ülkelere yönelik olan Viyana Yaşlanma Eylem Planı'ndan farklı olarak gelişmekte olan ülkeleri de kapsayıcı nitelikte olmuştur.[28]

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu tarafından beş yılda bir Madrid Uluslararası Eylem Planı (MIPAA)'nın uygulanmasına ilişkin sentez raporun sunulduğu ve bir sonraki beş yıla yönelik bildirgenin delegelere sunularak kabul edildiği Yaşlanma Konulu Bakanlar Konferansı düzenlenmektedir.

2007 yılında Bakanlar Konferansı, 6-8 Kasım tarihleri arasında İspanya'nın Leon kentinde "Tüm Yaşlar İçin Bir Toplum: Zorluklar ve Fırsatlar" temasıyla gerçekleştirilmiştir. Konferans sonunda yaşlılık konusunda yol haritasını belirleyecek olan Bakanlar Deklarasyonu kabul edilmiştir. Bu deklarasyonda nüfusun yaşlanmasının toplumlar için aynı zamanda bir fırsat olduğu, ülkelerin yaşlanmasının bölgesel özellikler gösterdiği, üye ülkelerin Madrid Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı (MIPAA)'nın taahhütlerini yerine getirmekle sorumlu

oldukları, bunun yanı sıra geliştirilecek politikaların insan hakları temelinde şekillenen, sosyal içermeyi artırıcı ve ayrımcılığı önleyici nitelikte olması gerektiği belirtilmiştir.[29]

2012 yılında "Tüm Yaşlar İçin Bir Toplum: Yaşam Kalitesini Yükseltmek ve Aktif Yaşlanma" konulu Bakanlar Konferansı Avusturya'nın başkenti Viyana'da gerçekleştirilmiştir. Konferansta iş yaşamında daha uzun kalabilmek, yaşlılara yönelik ayrımcılıkla mücadele ve saygınlıkla yaşlanmayı sağlamak olmak üzere üç başlıktan oluşan bildirge kabul edilmiştir.[30]

2017 yılında Portekiz'in Lizbon şehrinde "Her Yaş İçin Sürdürülebilir Bir Toplum: Daha Uzun Yaşama Potansiyelinin Fark Edilmesi" konusu odağında düzenlenen Bakanlar Konferansı'nda yaşlılık konusunda uluslararası alanda daha kapsayıcı, nesiller arası uygulanacak politikalarda daha güçlü büyüme, daha geniş kapsayıcılık ve nesiller arası hareketlilik sağlayabilecek kapsamlı ve çok sektörlü politikalar uygulayarak yerleşik eşitsizliklerin hafifletilmesinde hayat boyu bir yaklaşımın önemini vurgulayan uluslararası girişimlerin kabul edildiği bildirge kabul edilmiştir.[31]

15-17 Haziran 2022 tarihleri arasında "Dayanışma İçin Güçlerin Birleştirilmesi ve Yaşam Boyu Eşit Fırsatlar" teması ile İtalya'nın başkenti Roma'da gerçekleştirilen Bakanlar Konferansı'nda Madrid Uluslararası Eylem Planı ve Yaşlanma ve Bölgesel Uygulama Stratejisi'nin (MIPAA/RIS) kabul edilmesinin 20. yıl dönümünü kutlanmıştır. Türkiye'nin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı düzeyinde katılım sağladığı konferansta ülkeler bir sonraki 5 yıla yönelik bildirgeyi yayınlamıştır. Bu bildirgede 2027 yılında yapılacak olan Bakanlar Konferansı'na kadar (i) aktif ve sağlıklı yaşlanmayı desteklemek, (ii) yaşlıların ve bakım verenlerin yaşam kalitesinin güçlendirilmesi ile (iii) toplumda ilerlemeyi sağlamak için yaşlanmanın ana akımlaştırılması olmak üzere üç temel gündem kabul edilmiştir.[32]

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600(600-619)-288 sayılı cevabi yazıya ekli bilgi notunda belirtildiği üzere ulusal düzeyde yaşlılık alanında politika ve hizmetlerin geliştirilmesi çalışmalarının yanı sıra uluslararası alanda yaşlı haklarının korunması ve teşvik edilmesi amacıyla bölgesel ve uluslararası kuruluşlarca yürütülen çalışmalara Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü "Odak Kurum" olarak katkı ve katılım sağlamaktadır. Ayrıca Madrid Uluslararası Eylem Planı (MIPAA) ve Bölgesel Uygulama Stratejisi (RIS) uygulanmasının izlenmesinin sağlanması ve bölgesel sentez rapora katkı sunması amacıyla her beş yılda bir ülke raporu hazırlamaktadır.[33] Bu doğrultuda, 2018-2022 yıllarını kapsayan dördüncü gözden geçirme ve değerlendirme döngüsü kapsamında Ulusal Yaşlanma Ülke Raporu hazırlanmış ve 2021 yılının Ekim ayında Avrupa Ekonomik Komisyonuna sunulmuştur.[34]

Türkiye'nin yaşlılık alanında uluslararası ve bölgesel iş birliği yaptığı paydaşları aşağıdaki gibidir:

- Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
- Birleşmiş Milletler Yaşlanma Açık Uçlu Çalışma Grubu
- Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu Yaşlanma Üzerine Daimi Çalışma Grubu
- Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu Aktif Yaşlanma Endeksi Uzman Grubu
- Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu Sosyal Kalkınma Komitesi
- İslam İş Birliği Teşkilatı İslam Ülkeleri İstatistik, Ekonomik ve Sosyal Araştırma ve Eğitim Merkezi
- Alzheimer Avrupa Demansa İlişkin Devlet Uzmanları Grubu

2011 yılında çalışmalarına başlayan ve Türkiye'nin başlangıcından bu yana katıldığı Birleşmiş Milletler Yaşlanma Açık Uçlu Çalışma Grubu Toplantıları ilk yıllarında sivil toplum kuruluşları ya da uzman düzeyinde temsil ediliyorken ilk kez 2019 yılında ülkemiz Bakan Yardımcısı düzeyinde temsil edilmiştir. Sonraki yıllarda yapılan toplantılara Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı katılım gerçekleştirmiştir. 2022 yılında 13'üncüsü düzenlenen Yaşlanma Açık Uçlu Çalışma Grubu toplantılarında gündem olarak yaşlıların sürdürülebilir kalkınmaya ve ekonomik güvenliğe katkısı tartışılmıştır.

İlk yıllarda yaşlı haklarının mevcut durumunun değerlendirilmesi olan gündem, sonraki yıllarda yaşlı ayrımcılığı, sağlık hakkı, sosyal güvenlik hakkı gibi ikinci kuşak hakların tartışılması ile devam etmiştir. Son yıllarda ise hayat boyu öğrenme, aktif yaşlanma, COVID-19 salgını, sürdürülebilirlik konularına odaklanılmıştır. Türkiye, Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu Sosyal Kalkınma Komitesi toplantılarına katılmaktadır. 2022 yılında Cakarta'da düzenlenen Engelli Kişiler Onyılı Nihai Gözden Geçirmesine İlişkin Yüksek Düzeyli Hükümetlerarası Toplantısı'na Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından katılım sağlanarak engelli yaşlılar ile ilgili yapılan çalışmalar paylaşılmıştır.

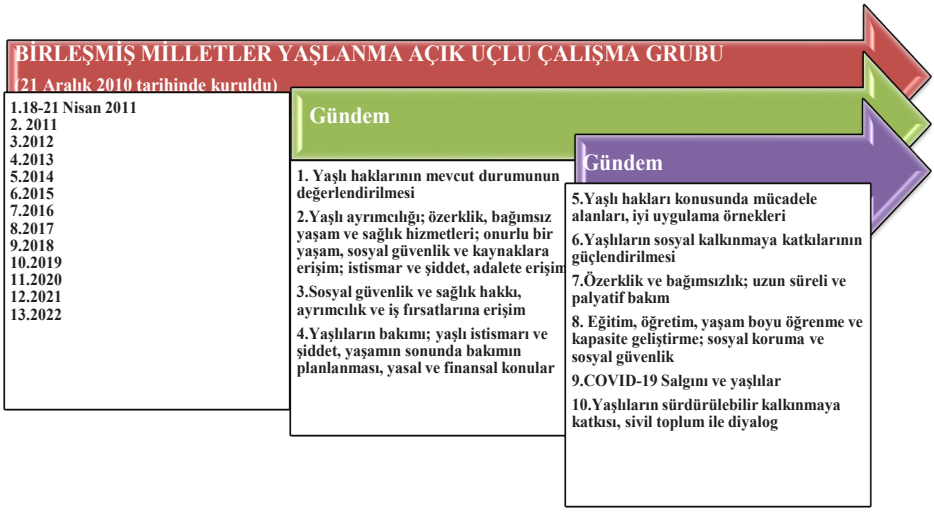

Şekil 7. Birleşmiş Milletler Yaşlanma Açık Uçlu Çalışma Grubu Gündemleri

2.1.2. Uluslararası Hukukta Yaşlı Hakları ve İlgili Düzenlemeler

Dünyada her bölgede yaşlı nüfus artmasına rağmen, Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanmış bir yaşlı hakları sözleşmesi bulunmadığından; böyle bir sözleşmenin gerekliliği hususunda tartışmalar mevcuttur. Evrensel kanunların herhangi bir ayrıcalık tanımadan yaşlıları da kapsadığı ve koruma altına aldığı yönündeki görüşler nedeniyle yaşlılara yönelik uluslararası sözleşmenin bir gereklilik olduğu bazı kesimler tarafından kabul edilmemektedir.[35] Yaşlılara yönelik uluslararası sözleşmenin gerekliliğini kabul edenler ise; yaşlıların hak ihlallerine maruz kaldığı ve bu ihlallerin giderilmesi için yaşa özgü yeni sözleşmelerin çıkarılması, yasal çeşitliliğin artırılması ve eksikliklerin giderilmesinin toplumda hak ihlalleriyle karşı karşıya kalan yaşlılar için bir gereklilik olduğunu savunmaktadırlar.[36]

Günümüze dek yayınlanmış olan bazı uluslararası sözleşmelerde doğrudan veya dolaylı olarak yaşlı hakları ile ilişkili maddeler yer almaktadır. Ayrıca uluslararası insan hakları kuruluşları tarafından tavsiye kararları veya ilkeler şeklinde yayınlanmış metinler de bulunmaktadır.

2.1.3. Yaşlılara İlişkin Genel Hükümler İçeren Sözleşmeler

2.1.3.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 10 Aralık 1948 tarihinde Paris'te toplanarak İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni kabul ve ilan etmiştir. Beyanname 27.04.1949 tarih ve 7217 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararı ile ülkemiz tarafından da kabul edilmiştir.

Beyanname'de doğrudan yaşlı haklarına yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır. Her ne kadar beyannamede yaşlı hakları ayrıca düzenlenmemiş ise de; birey olarak yaşlılar ile doğrudan ilişkili olan sağlık hakkı, eğitim hakkı, sosyal güvenlik hakkı gibi haklar düzenlenmiştir. Beyanname'de tavsiye niteliğinde tanınan bu haklar için öngörülmüş bir denetim sistemi olmaması nedeniyle etkililiği ve bağlayıcılığı taraf ülkelerin inisiyatifine bırakılmıştır. Avrupa Yaşlılık Sistemi, Amerika Yaşlılık Sistemi, İngiliz Commonwealth Ülkeleri Yasal Düzenlemeleri ve Afrika Yaşlılık Sistemi gibi ulusal düzeyde ya da bölgesel iş birlikleri şeklinde kurulmuş örgütlenmeler ve sistemler dışında dünyada yaşlılara yönelik uluslararası düzeyde yaptırım gücü bulunan sözleşme, denetleme mekanizması ve izleme sistemi bulunmamaktadır.[37]

2.1.3.2. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 16 Aralık 1966 tarih ve 2200 A (XXI) sayılı Kararı ile kabul edilerek 19 Aralık 1966 tarihinde imzaya açılmış ve 3 Ocak 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Sözleşme'yi 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalamış, 4 Haziran 2003 tarihli ve 4867 sayılı Kanunla Sözleşme'nin onaylanması uygun bulunmuştur. Bakanlar Kurulu 10 Temmuz 2003 tarih ve 2003/5923 sayılı Kararı ile Sözleşme'yi onaylamış ve Sözleşme 11 Ağustos tarihli ve 25196 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, onay belgelerini 23 Eylül 2003 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine tevdi etmiştir.

Sözleşme ile sağlık ve yaşam standartlarına ilişkin tanımlamalar yapılarak bu standartlara ilişkin belli kriterler getirilmiş, herkese sosyal güvence hakkı tanınmıştır. Sözleşme'de yaşlı haklarına göndermelerde bulunulmasına rağmen doğrudan yaşlılardan söz edilmemiştir. Sözleşme'nin 10. maddesi aile, çocuk, genç ve engellilerin korunması ile ilgili düzenleme yapılmasına ilişkindir. Önemli bir diğer husus da, Sözleşme'nin 2. maddesinde düzenlenen "ayrımcılık yasağı"dır. Bu maddeye göre "*Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, bu Sözleşme'de beyan edilen hakların ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer bir fikir, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum gibi herhangi bir statüye göre ayrımcılık yapılmaksızın*

kullanılmasını güvence altına almayı taahhüt ederler." İfadeden de anlaşıldığı gibi yasaklanan ayrımcılık nedenleri arasında "yaş" kriteri sayılmamıştır.

Her ne kadar Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de yaşlı haklarına göndermelerde bulunulmasına rağmen yaşlılardan doğrudan bahsedilmemiş ise de, bu Sözleşme'nin uygulanmasının izlenmesi için kurulan Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin 6 no'lu Genel Yorumunda, "Yaşlı Kişilerin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları" başlığıyla doğrudan, 19 no'lu Genel Yorumunda ise "Sosyal Güvenlik Hakkı" başlığı ile dolaylı olarak yaşlı haklarına değinilmiştir. Dolayısıyla, Komite'nin bu alandaki çalışmaları devletlerin hukuki sorumlulukları açısından yaşlı haklarına katkı sunacağı değerlendirilmektedir.[38]

2.1.3.3. Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkında Sözleşme

Sosyal güvenliğin asgari koşullarını belirleyen ve 28 Haziran 1952 tarihinde Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından kabul edilen Sözleşme, ülkemizde 29 Temmuz 1971 tarihinde 1451 sayılı Kanun ile kabul edilmiş ve 15 Ekim 1974 tarihli ve 15037 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu Sözleşme ile sosyal güvenliğe ilişkin riskler belirlenmiş ve yaşlı haklarına da ilgili sözleşmede yer verilmiştir. Bu bağlamda sözleşmenin 25-30. maddeleri arasında "Yaşlılık Yardımları" ayrıntılandırılmış, 26. maddede ise yaş haddinden bahsedilerek, emeklilik yaşının 65 yaş ve üstü olamayacağı ifade edilmiştir.

2.1.3.4. Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi

Paris'te 14.12.1972 tarihinde imzalanan Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi ülkemizde 13.07.1976'da 2023 sayılı Kanun ile kabul edilmiştir. Sözleşme'nin uygulama esaslarına göre eşitlik ilkesi savunularak bireylerin yer değiştirmeleri gerekçesiyle sosyal haklarından herhangi bir kayba maruz kalmalarını engellemek amacıyla farklı ülkelerde yapmış oldukları hizmet sürelerinin birleştirilmesi esası kabul görmüştür. İlgili Sözleşme, sosyal güvenlik hususunda oldukça önemli bir belgedir. Esas alınan kararlar bireyin sistemde primli ya da primsiz olduğuna bakılmaksızın hastalık, yaşlılık, iş kazası ve meslek hastalıkları, işsizlik, aile yardımı ve ölüm konularında uygulanmaktadır.

2.1.4. Yaşlılara İlişkin Özel Hükümler İçeren Sözleşmeler

2.1.4.1. Avrupa Sosyal Şartı

Torino'da 18.10.1961 tarihinde imzaya açılan bu Şart'ta, yaşlılar ile ilgili haklar düzenlenmiştir. Bu Şart ile sağlık, sosyal güvenlik, sosyal refah, sosyal ve tıbbi yardım gibi konularda önemli düzenlemeler yapılmasının yanında, yaşlıların sosyal korunma hakkı ile ilgili ilkeler de belirlenmiştir. Şart, ülkemiz tarafından 16.06.1989 tarihinde 3581 sayılı Kanun ile kabul edilmiştir.

Bu Şart'ın, "Yaşlıların sosyal korunma hakkı" başlıklı 23'üncü maddesiyle doğrudan, "Sağlığın korunması hakkı" başlıklı 11'inci, "Sosyal Güvenlik hakkı " başlıklı 12'nci, "Sosyal ve tıbbi yardım hakkı" başlıklı 13'üncü ve "Sosyal refah hizmetlerinden yararlanma hakkı" başlıklı 14'üncü maddeleriyle ise dolaylı olarak yaşlı haklarına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

"Madde 23:Yaşlıların sosyal korunma hakkı
Âkit Taraflar, yaşlıların sosyal korunma hakkını etkili bir biçimde kullanmalarını sağlamak amacıyla, doğrudan ya da kamusal veya özel örgütlerle işbirliği yaparak,
Özellikle:
- Yaşlılara,
a- iyi bir yaşam sürmeleri ve kamusal, sosyal ve kültürel yaşama etkin olarak katılmalarına olanak sağlayan yeterli kaynakları;
b- yaşlılar için varolan hizmetler ve kolaylıklar ve onların bunlardan yararlanma olanakları konusunda bilgi sağlamak yoluyla, yaşlıların olabildiğince uzun bir süre toplumun bütün haklara sahip üyesi olarak kalabilmelerine olanak sağlamayı;
- Yaşlılara
a- gereksinimlerine ve sağlık durumlarına uygun konutlar ya da konutlarının buna uygun hâle getirilmesi için yeterli destek sağlamayı;
b- durumlarının gerektirdiği sağlık bakım ve hizmetleri yoluyla yaşlıların kendi yaşam biçimlerini özgürce seçmelerine ve alıştıkları çevrede yaşamlarını istedikleri ve yapabildikleri sürece bağımsız olarak sürdürmeye olanak vermeyi;
- Kurumlarda yaşayan yaşlılara, özel yaşamlarına saygı içinde, uygun yardım ve bunların kurumdaki yaşam koşullarına ilişkin kararlara katılımlarını sağlamayı amaçlayan önlemler almayı ya da bunları özendirmeyi;
taahhüt ederler."[39]

2.1.4.2. Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi

Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi 13-14 Ekim 2000 tarihinde Fransa'nın Biarritz kentinde gerçekleşen Avrupa Birliği zirvesinde sunulmuş, 7-8 Aralık 2000 tarihinde Nice Zirvesi'nde onaylanmıştır. Hukuki bağlayıcılığı olmayan bu bildirgenin 25'inci ve 34/1'inci maddelerinde yaşlılara yönelik düzenlemeler bulunmaktadır.

"Madde 25: Yaşlı hakları
Birlik, yaşlıların, onurlu ve bağımsız bir yaşam sürdürme ve sosyal ve kültürel yaşama katılma haklarını tanımakta ve saygı göstermektedir.
Madde 34: Sosyal güvenlik ve sosyal yardım
Birlik, Topluluk hukuku ve ulusal yasalar ile uygulamalarda belirtilen usullere göre doğum, hastalık, iş kazaları, bakıma muhtaç olma veya yaşlılık gibi durumlarda ve işten çıkarılma durumunda koruma sağlayan sosyal güvenlik yardımları ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakkını tanımakta ve saygı göstermektedir."[40]

2.2. TÜRKİYE'DE DEMOGRAFİK DÖNÜŞÜM VE YAŞLI NÜFUS

Bir ülkede nüfusun yaşlanması, toplam nüfus içinde 65 yaş ve üstü kişilerin payının artması demektir. Demografik olarak nüfusun yaşlanması, ortalama yaşam süresinin uzaması ve doğurganlığın azalması sonucunda nüfusun yaş yapısının değişerek toplam nüfus içinde genç yaşlardaki nüfusun payının azalması ve yaşlı nüfusun payının görece artması demektir.

Ülkemizde özellikle 2000'li yıllardan sonra yaşlı nüfus sayısı giderek artarken, 0-14 yaş ve 15-64 yaş arası nüfus azalma eğilimi göstermiştir. Yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 ve daha ileri yaştaki nüfus, 2016 yılında 6 milyon 651 bin 503 kişi iken son beş yılda %24 artarak

2021 yılında 8 milyon 245 bin 124 kişi olmuştur. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 2016 yılında %8,3 iken, 2021 yılında %9,7'ye yükselmiştir. Yaşlı nüfusun 2021 yılında %44,3'ünü erkekler, %55,7'sini kadınlar oluşturmuştur. Yaşlı nüfus yaş grubuna göre incelendiğinde, 2016 yılında yaşlı nüfusun %61,5'inin 65-74 yaş grubunda, %30,2'sinin 75-84 yaş grubunda ve %8,2'sinin 85 ve daha ileri yaş grubunda yer aldığı görülmüştür. 2021 yılında ise yaşlı nüfusun %64,7'sinin 65-74 yaş grubunda**,** %27,3'ünün 75-84 yaş grubunda ve %8,0'ının 85 yaş ve üstü nüfus grubunda yer aldığı görülmüştür. Türkiye'de yaşlı nüfus sayısının büyük çoğunluğu 65-74 yaş arasındadır.

Birleşmiş Milletlerin oluşturduğu tanıma göre bir ülkedeki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %8 ile %10 arasında olması o ülke nüfusunun "yaşlı", %10'un üzerinde olması ise "çok yaşlı" olduğu anlamına gelmektedir. Ülkemizde 2021 yılında yaşlı nüfus oranı ile çok yaşlı ülkeler kategorisine yaklaşmıştır. Yıllar içerisinde Türkiye'deki yaşlı nüfus artış hızı diğer yaş gruplarına göre daha fazla yükselmiştir. Küresel yaşlanma süreci olarak adlandırılan "demografik dönüşüm" sürecinde olan Türkiye'de, doğurganlık ve ölüm hızlarındaki azalma ile birlikte sağlık alanında kaydedilen gelişmeler, yaşam standardının, refah düzeyinin ve doğuşta beklenen yaşam süresinin artması nüfusun yaş yapısının şekil değiştirmesine neden olmuştur. Çocuk ve gençlerin toplam nüfus içerisindeki oranları azalırken yaşlıların toplam nüfus içerisindeki oranı artmıştır. Demografik dönüşüm kuramına göre 2050 yılına kadar yaşlı nüfusun oranındaki artış sürecektir ve sonrasında bu dönüşüm tamamlanacaktır. Türkiye, halen genç bir nüfus yapısına sahip olsa da yaşlı nüfus sayısal olarak hızla artmaktadır. Türkiye, 84 milyon 680 bin 273 kişi nüfusu ile dünyada nüfus büyüklüğüne göre 195 ülke arasında 18. sırada yer almakta; dünya toplam nüfusunun %1,1'ini oluşturmaktadır. Türkiye'de 65 yaş ve üstü nüfus grubunda daha ileri yaşta 8 milyon 245 bin 124 kişi bulunmakta ve yaşlı nüfus büyüklüğüne göre 167 ülke arasında 68. sırada yer almaktadır.

Türkiye'de yaşlı nüfus oranı 2021 yılı sonu itibarıyla %9,7 ile %9,6 olan dünya yaşlı nüfus ortalamasını geçmiş bulunmaktadır (Şekil 8). Nüfus projeksiyonlarına göre Türkiye'de yaşlı nüfus oranının 2025 yılında %11,0, 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı öngörülmektedir.[41]

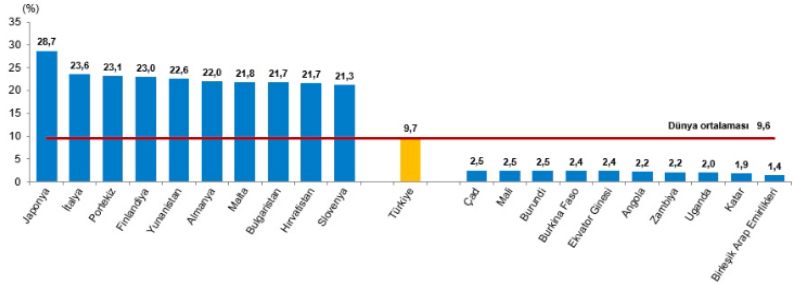

Şekil 8. Türkiye'nin Dünyada Yaşlı Nüfus Oranı En Yüksek ve En Düşük 10 Ülkeye Göre Durumu

Türkiye'deki yaşlı nüfus oranı Avrupa Birliği üyesi 27 ülkeyle kıyaslandığında; Türkiye'nin yaşlı nüfus oranının Avrupa Birliği üyesi tüm ülkelerden daha düşük olduğu görülmektedir. Ancak Avrupa Birliği ülkeleriyle kıyaslandığında Türkiye'nin yaşlanma hızının daha yüksek olması dikkat çekicidir. Avrupa ülkelerinde neredeyse yüzyıllar alan nüfusun yaşlanma süreci Türkiye'de çok kısa bir zaman diliminde gerçekleşmektedir. Örneğin, Fransa'nın yaklaşık 150 yılda tamamladığı nüfusun yaşlı oranının %10'dan %20'ye ulaşmasını Türkiye 30 yıldan daha az bir sürede tamamlayacaktır (Şekil 9).[42]

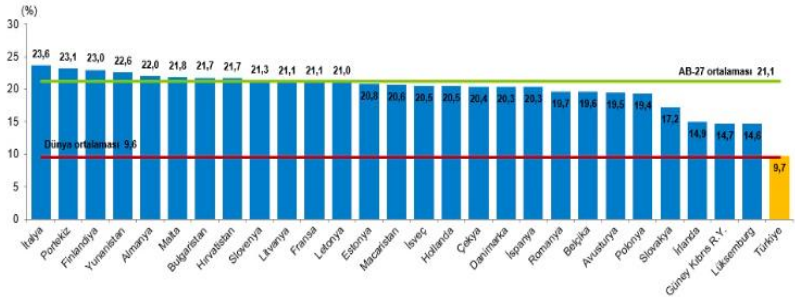

Şekil 9. Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyesi Ülkelere Göre Yaşlı Nüfus Oranı

Demografik göstergeler, kırsal ve kentsel yerleşim yerleri ve bölgeler açısından farklılık gösterse de ülke genelinde doğurganlık düşmektedir. Toplam doğurganlık hızında dünya ortalaması 2021 yılında 2,42 çocuk olmuştur. Toplam doğurganlık hızında Türkiye 1,7 çocuk ile dünya ortalamasının altında kalmış ve bu doğurganlık hızı ile nüfusun yenilenme kapasitesinin altına düşmüştür.[43]

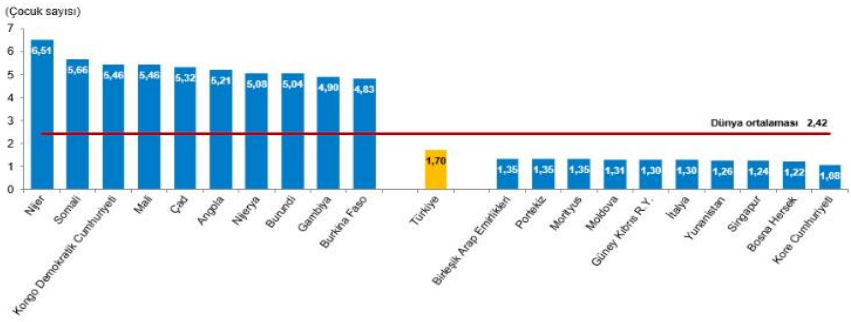

Şekil 10. Türkiye'nin Doğurganlık Hızı En Yüksek ve En Düşük 10 Ülkeye Göre Durumu

Türkiye'de doğurgan yaştaki kadın başına düşen çocuk sayısını ifade eden doğurganlık hızı dünya ortalamasının gerisinde olsa da; Türkiye'nin 1,7 olan doğurganlık hızının, 1,57 olan Avrupa Birliği ortalamasının biraz üzerinde seyrettiği ve 7. sırada yer aldığı görülmektedir (Şekil 10, Şekil 11).

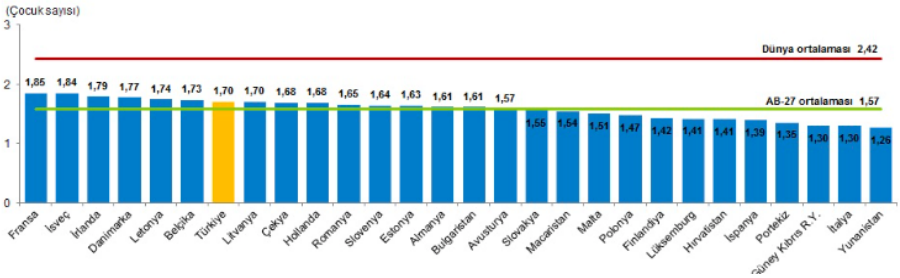

Şekil 11. Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyesi Ülkelere Göre Doğurganlık Hızı

Yeni doğan bir bireyin yaşaması beklenen ortalama süre olan doğuşta beklenen yaşam süresi Türkiye'de 78,5 yıldır. Erkeklerde bu süre 75,6 yıl iken kadınlarda 81,2 yıl olup, kadınlar erkeklere göre yaklaşık 5,5 yıl daha fazla yaşamaktadırlar. Bu ortalama ile Türkiye; dünyada doğuşta beklenen yaşam süresi sıralamasında 45. sırada yer almaktadır. TÜİK tarafından hazırlanan "Hayat Tabloları" na göre Türkiye'de 65 yaşındaki bir kişinin 18 yıl daha yaşayacağı tahmin edilmektedir. Erkek yaşlı bireylerin ise 65 yaşına geldikten sonra 16,3 yıl, kadınların ise 19,6 yıl daha fazla yaşayacağı beklenmektedir. 85 yaşına gelen erkek yaşlı bireyin ise 5,2 yıl, kadının ise 6,4 yıl daha fazla yaşayacağı öngörülmektedir.

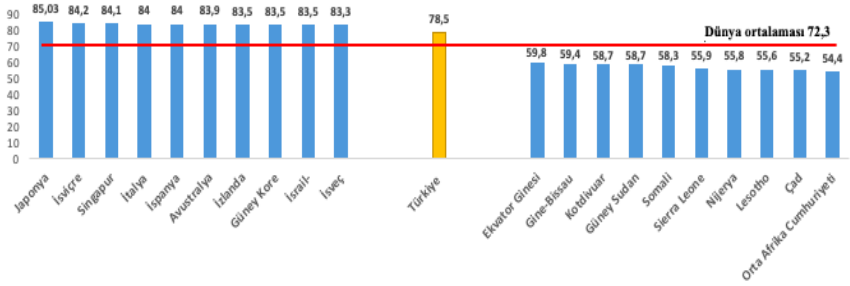

Kaynak: (TÜİK, 2021).[44]

Şekil 12. Türkiye'nin Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi En Uzun ve En Kısa 10 Ülkeye Göre Durumu

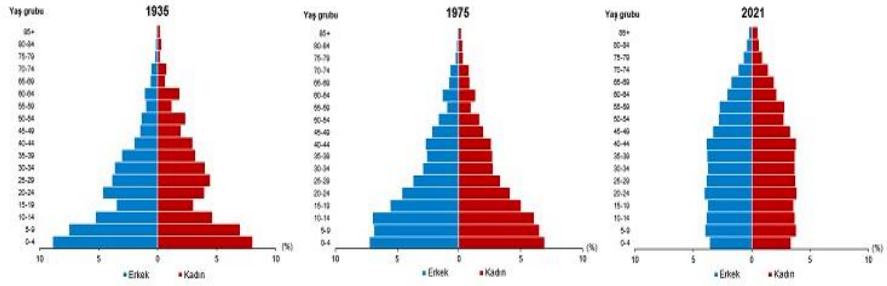

Kaynak: (TÜİK, 2022).[45]

Şekil 13. Türkiye Nüfus Piramidi, 1935, 1975, 2021

Nüfus yaş yapısının görsel anlatımında kullanılan yaş piramitleri, o ülkenin nüfus özellikleri, nüfus hareketleri, nüfusun yaş ve cinsiyet dağılımı ile ilgili bilgi vermektedir. Türkiye'nin yıllara göre nüfus piramidi incelendiğinde; 1935 yılında yüksek doğum ve ölüm oranlarının olduğu; 1975 yılında doğum oranlarının fazla olduğu ancak çocuk ölümlerinin azalmaya başladığı görülmektedir. 2021 yılında ise düşük doğum ve ölüm oranlarının olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 13).[46] Gelecek projeksiyonlarına göre Türkiye nüfusu yıllar içinde artış gösterse de bu artışın 65 yaş ve üstü olan grupta yoğunlaşacağı tahmin edilmektedir. 2023 yılından itibaren 0-14 yaş grubundaki nüfus, azalma eğilimi gösterecektir. Toplam nüfus içinde sadece 65 yaş ve üstü nüfus grubunun sayısının artması beklenmektedir (Tablo 4, Şekil 14).

Tablo 4. Türkiye'nin Yaş Gruplarına Göre Nüfus Projeksiyonu

	Nüfus				Yaş Gruplarının Oranı			
Yaş Grubu	**2023**	**2040**	**2060**	**2080**	**2023**	**2040**	**2060**	**2080**
Toplam Nüfus	86.907.367	100.331.233	107.095.998	107.100.904	100,0	100,0	100,0	100,0
0-14	19.601.384	19.333.893	18.126 .086	16.813.783	22,6	19,3	16,9	15,7
15-64	58.438.033	64.623.369	64.727.126	62.873.761	67,2	64,4	60,4	58,7
65+	**8.867.951**	**16.373.971**	**24.242.787**	**27.413.359**	**10,2**	**16,3**	**22,6**	**25,6**

Kaynak: (TÜİK, 2018-2080).[47]

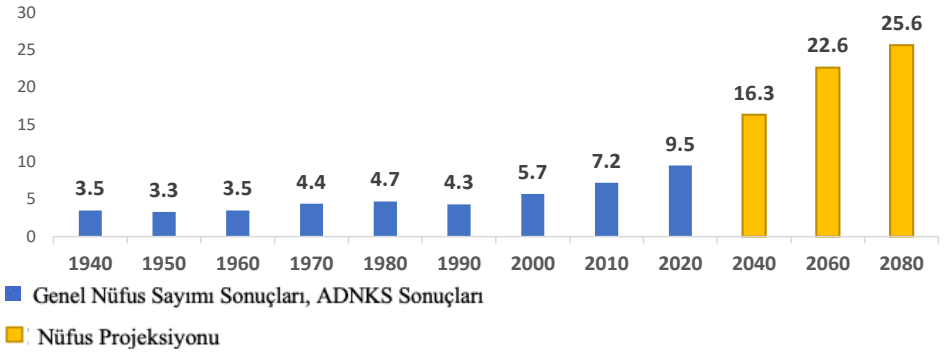

Kaynak: TÜİK, 1935-1990; TÜİK, 2018-2080).[48,49]

Şekil 14. Türkiye'nin Yıllara Göre Yaşlı Nüfus Oranı

Türkiye'de yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu il 2021 yılında Sinop olmuştur (%20,1). Sinop'u %19,2 oranı ile Kastamonu, %17,8 oranı ile Artvin izlemektedir. Yaşlı nüfus oranının en düşük olduğu iller sırasıyla Şırnak (%3,5), Hakkari (%3,9) ve Şanlıurfa'dır (%4) (Şekil 15).

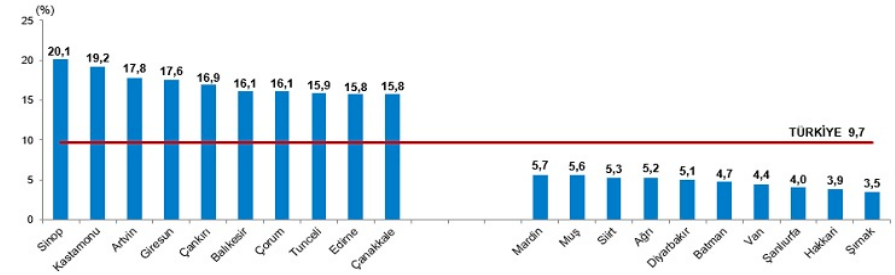

Kaynak: (TÜİK, Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080).[50]

Şekil 15. Türkiye'nin Yaşlı Nüfus Oranı En Yüksek ve En Düşük 10 İli

Nüfusun yaşlanmasının önemli göstergelerinden biri olan ortanca yaş Türkiye için hızlı artış göstermektedir. 2021 yılında 33,1 olan ortanca yaş; erkeklerde 32,4 kadınlarda 33,8'dir. Nüfus projeksiyonlarına göre, ortanca yaşın 2025 yılında 34,1, 2030 yılında 35,6, 2040 yılında 38,5, 2060 yılında 42,3 ve 2080 yılında 45,0 olacağı öngörülmektedir.[51] Yaş yapısında meydana gelen değişiklerin ekonomik yansıması olarak görülen ve çalışma çağındaki (15-64 yaş) her 100 kişinin 65 yaş ve üstü nüfus grubundaki bireylerin sağlık ve sosyal güvenlik harcamalarına katkı sağlamasını ifade eden yaşlı bağımlılık oranı Türkiye'de, 1990 yılında %7,1 iken 2016 yılında %12,3'e, 2021 yılında %14,3'e yükselmiştir. TÜİK nüfus projeksiyonlarına göre, yaşlı bağımlılık oranının 2025 yılında %16,4, 2030 yılında %19,6, 2040 yılında %25,3, 2060 yılında %37,5 ve 2080 yılında %43,6 olacağı öngörülmektedir.[52]

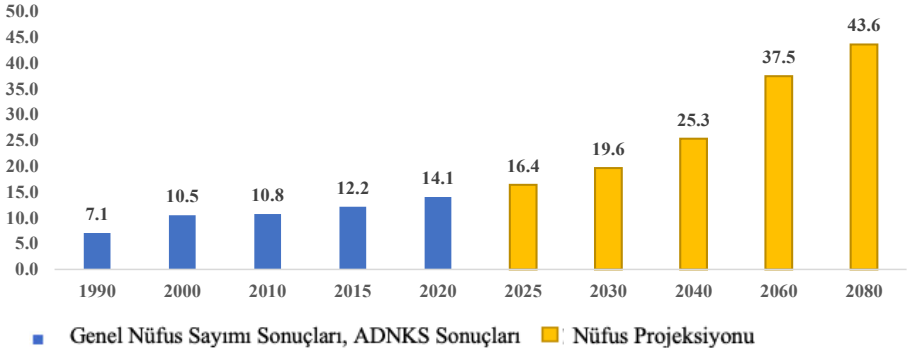

Kaynak: (TÜİK, 2007-2021; TÜİK,2018-2080).[53, 54]

Şekil 16. Türkiye'nin Yıllara Göre Yaşlı Bağımlılık Oranı

Ülkemizdeki yaşlı nüfus ve demografik verilere ilişkin genel değerlendirmelerin ardından hanehalkı ve toplum içerisinde yaşlı nüfusun genel özellikleri incelenmiştir. Buna göre, ülkemizde en az bir yaşlı fert bulunan 6 milyon 112 bin 760 hanenin 1 milyon 561 bin 398'ini tek başına yaşayan yaşlı fertlerin oluşturduğu görülmektedir. Bu hanelerin %74,9'unu yaşlı kadınlar, %25,1'ini ise yaşlı erkekler oluşturmaktadır. En az bir yaşlı fert bulunan haneler içerisinde tek kişilik yaşlı hanehalkı oranının en yüksek olduğu il, 2021 yılında Burdur'dur (%35,2). Burdur'u Balıkesir (%34,9), Çanakkale (%34,4) izlemektedir. Bu oranın en düşük olduğu il ise %6,5 ile Hakkari'dir. Tek kişilik yaşlı hanehalkı oranının en düşük olduğu diğer iller Şırnak (%12,5) ve Batman'dır (%12,9). İl ve ilçe merkezleri ile belde ve köylere göre 2008 ve 2021 yılları arasında yaşlı nüfus incelendiğinde; yıllar geçtikçe yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payının hem il ve ilçe merkezlerinde, hem de belde ve köylerde arttığı görülmektedir. 2008 yılında il ve ilçe merkezlerinde yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %5,7 iken bu

oran 2021 yılında %9,1'dir. Benzer şekilde, belde ve köylerde bu oran 2008'de %10,2 iken, 2021 yılında %18,5'tir. Ülkemizde 1950'li yıllardan sonra çekirdek aile oranlarındaki yükseliş olması, doğuşta beklenen yaşam süresinin uzaması, kırdan kente göçün hızlı bir şekilde artması gibi durumlar nedeniyle kırsal alanda nüfus azalmış ve giderek yaşlanmıştır.

Tablo 5. İl/İlçe Merkezi ve Belde/Köylere Göre Yaşlı Nüfus ve Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı, 2008-2021

Yıl	Toplam nüfus	Yaşlı nüfus	Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı (%)
İl/İlçe Merkezi			
2008	53 611 723	3 069 849	5.7
2009	54 807 219	3 203 699	5.8
2010	56 222 356	3 388 747	6.0
2011	57 385 706	3 524 932	6.1
2012	58 448 431	3 674 522	6.3
2013	70 034 413	4 995 366	7.1
2014	71 286 182	5 260 152	7.4
2015	72 523 134	5 547 516	7.6
2016	73 671 748	5 709 507	7.7
2017	74 761 132	5 946 641	8.0
2018	75 666 497	6 181 458	8.2
2019	77 151 280	6 537 647	8.5
2020	77 736 041	6 904 182	8.9
2021	78 908 631	7 176 906	9.1
Belde/Köy			
2008	17 905 377	1 823 574	10.2
2009	17 754 093	1 879 715	10.6
2010	17 500 632	1 938 989	11.1
2011	17 338 563	1 965 783	11.3
2012	17 178 953	2 007 481	11.7
2013	6 633 451	896 328	13.5
2014	6 409 722	932 810	14.6
2015	6 217 919	947 723	15.2
2016	6 143 123	941 996	15.3
2017	6 049 393	948 744	15.7
2018	6 337 385	1 004 746	15.9
2019	6 003 717	1 013 080	16.9
2020	5 878 321	1 049 373	17.9
2021	5 771 642	1 068 218	18.5

Kaynak: (TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2008-2021). [55]

65 yaş ve üstü nüfusun medeni durumları incelendiğinde; erkeklerin %1,3'ü, kadınların %2,7'si hiç evlenmemiştir. Erkek yaşlı bireylerin %83,7'si evliyken, kadınların %46'sı evlidir. Erkek yaşlı bireylerin %11,4'ünün, kadınların ise %47,4'ünün eşi vefat etmiştir.[56]

Tablo 6. Yasal Medeni Durum ve Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfus ve Oranı, 2021

		Yaşlı (65+ yaş)*	
Medeni durum	**Cinsiyet**	**Sayı**	**(%)**
Toplam	**Erkek**	**3 615 897**	**100.0**
	Kadın	**4 550 264**	**100.0**
Hiç evlenmedi	Erkek	45 582	1.3
	Kadın	121 186	2.7
Evli	Erkek	3 026 778	83.7
	Kadın	2 091 312	46.0
Boşandı	Erkek	130 109	3.6
	Kadın	182 185	4.0
Eşi öldü	Erkek	413 428	11.4
	Kadın	2 155 581	47.4

*Yabancılar kapsama alınmamıştır.

Kaynak: (TÜİK, 2021).[57]

Yaşlılar açısından TÜİK 2021 Evlenme ve Boşanma İstatistikleri incelendiğinde, 2021 yılında 5.957 yaşlı erkek evlenirken, 1.272 yaşlı kadın evlenmiştir. 2021 yılına ilişkin boşanma istatistikleri incelendiğinde ise 4.764 yaşlı erkek ve 1.649 yaşlı kadının boşandığı görülmektedir.[58]

Tablo 7. Yaşlı Bireylerin Cinsiyete ve Yaş Grubuna Göre Evlenme ve Boşanmaları

Yıl	Cinsiyet	Toplam	65-69	70-74	75+
Evlenmeler					
2021	**Erkek**	**5 957**	2 943	1 642	1 372
	Kadın	**1 272**	830	322	120
Boşanmalar					
2021	**Erkek**	**4 764**	2 700	1 183	881
	Kadın	**1 649**	1 122	361	166

Kaynak: (TÜİK, Boşanma İstatistikleri, 2021).[59]

2.2.1. Türkiye'de Yaşlı Nüfus ve Göç

TÜİK 2019 yılı Göç İstatistikleri'ne göre 109.846 yaşlı birey yurt içinde iller arasında göç etmiştir. Yurt içinde iller arası göç eden yaşlılardan 43.960'ı 65 ile 69 yaş arasındadır (Tablo 8).[60]

Tablo 8. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Göç Eden Yaşlı Nüfus, 2019

		Genel Toplam	Toplam	Yaş grubu		
			65+yaş	65-69	70-74	75+
İller arası göç	**Toplam**	**2 806 123**	**109 846**	**43 960**	**28 576**	**37 310**
	Erkek	**1 364 132**	**51 255**	22 475	13 810	14 970
	Kadın	**1 441 991**	**58 591**	21 485	14 766	22 340
İlin kendi ilçeleri arasındaki göç	**Toplam**	**2 126 039**	**80 109**	**31 721**	**20 365**	**28 023**
	Erkek	**1 038 905**	**36 133**	15 973	9 528	10 632
	Kadın	**1 087 134**	**43 976**	15 748	10 837	17 391
Yurt dışından Türkiye'ye gelen göç	**Toplam**	**677 042**	**26 715**	**12 739**	**7 330**	**6 646**
	Erkek	**368 515**	**13 572**	6 422	3 797	3 353
	Kadın	**308 527**	**13 143**	6 317	3 533	3 293
Yurt dışına Türkiye'den giden göç	**Toplam**	**330 289**	**10 571**	**4 726**	**3 029**	**2 816**
	Erkek	**180 444**	**5 030**	2 254	1 441	1 335
	Kadın	**149 845**	**5 541**	2 472	1 588	1 481

Kaynak: (TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2019).[61]

2021 yılında ise 2 milyon 777 bin 797 kişi yurt içinde iller arasında göç etmiştir. 2021 yılında göç edenler arasında 65 yaş ve üstü 91 bin 440 kişi bulunmaktadır. Aldığı toplam göçe göre yaşlı göç oranı en yüksek ilk üç il %6,6 ile Yalova ve Kastamonu, %6,3 ile Sinop ve Balıkesir, %5,5 ile Artvin'dir. Verdiği toplam göçe göre yaşlı göç oranı en yüksek ilk üç il sırasıyla, %6,3 ile İstanbul ve Çankırı, %5,7 ile Yalova ve %5,1 ile Sinop'tur. 2019 yılında yurt dışından Türkiye'ye gelen yaşlı sayısı ise 26.715'tir. Türkiye'den yurt dışına giden yaşlı birey sayısı ise 10.571 olarak belirlenmiştir.

III
TÜRKİYE'DE YAŞLILARA YÖNELİK POLİTİKALAR VE HİZMETLER

3.TÜRKİYE'DE YAŞLILARA YÖNELİK POLİTİKALAR VE HİZMETLER

3.1. YAŞLI HAKLARI

Yaşlılık hukuku, yaşlı bireylerin haklarına, devletin ve kişilerin yaşlılara karşı yükümlülüklerine ve yasal sorumluluklarına odaklanan hukuk dalıdır. Yaşlı hakları; Anayasa, ceza, idare, sosyal güvenlik, sağlık ve medeni hukuku ilgilendiren yan alanları bulunan disiplinler arası bir hukuk dalıdır.

Türkiye'de ulusal mevzuatta yaşlılık hukuku kaynakları; uluslararası belge ve sözleşmeler, Anayasa, kanunlar, kanun hükmündeki kararnameler, tüzükler, yönetmelikler, tebliğler ve içtihatlardır. Yaşlılık hukukunun esasen kamu hukuku tarafından şekillendirildiği görülmektedir. Toplumsal gelenek ve göreneklerimize göre yaşlı bireylere saygı duyulması ve hürmet gösterilmesi, yaşlı nüfus oranının geçmişte bu kadar yüksek olmaması, yaşam süresinin kısa olması ve yaşlılık dönemi ile ilgili sağlık, sosyal ve kültürel alanlardaki özel ihtiyaçların bulunmaması nedeniyle yaşlılık hukukuna ilişkin bir düzenleme yapılması gerekliliği ortaya çıkmamıştır. Ancak değişen aile ve toplum yapısı, yaşam süresinin uzaması, sağlık ve bakım ihtiyaçlarının artması yaşlı hakları konusunu gündeme getirmektedir. Ulusal mevzuatın farklı alanlarında yapılan düzenlemelerin yaşlılık hukuku kavramı altında toplanması yaşlı bireylerin sorunlarına çözüm üretmek açısından önemli görülmektedir.

Toplumda yaşlıların kanun önünde eşit haklara sahip olarak imkânlara eşit erişimlerinin sağlanabilmesi ve yaşlılara karşı kötü muamele, şiddet ve hak ihlalinin önlenmesi için yaşlılara yönelik kanun hazırlıklarının yapılması önemlidir. Normlar hiyerarşisine uygun olarak yaşlılara yönelik yapılması gereken pozitif ayrımcılığın dayanağı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'dır. Anayasamıza göre her ne kadar kanun önünde dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin her bir vatandaş eşit sayılsa da; insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmek her yurttaşın hakkıdır ve Anayasa bu duruma cevaz vermektedir. Ancak normlar hiyerarşine bağlı kalarak toplumda pozitif ayrımcılığa gerek duyan yaşlı bireylere yönelik bazı düzenlemeler yapılması da bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

3.1.1. 1982 Tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda Yaşlılara Yönelik Düzenlemeler

1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yaşlılara dair doğrudan ve dolaylı şekilde vurgu yapılan hükümler bulunmaktadır.12.09.2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanunla Anayasa'nın 10'uncu maddesinin üçüncü fıkrası değiştirilmiş; yapılan değişikliklerle madde şu şekli almıştır:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

Çocuklar, yaşlılar, engelliler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."[62]

Yapılan düzenlemeyle birlikte Anayasa'nın temel ilkelerinden olan eşitlik ilkesine vurgu yapılırken içerisinde yaşlıların da bulunduğu özel olarak korunması gereken kesimler için farklı tedbirlerin alınabileceğine değinilmiş; bu tedbirlerin Anayasa'daki eşitlik ilkesini zedelemeyeceği bildirilmiştir.

Anayasa'nın "Sosyal Güvenlik Bakımından Özel Olarak Korunması Gerekenler" başlıklı 61'inci maddesinin üçüncü fıkrasında; *"Yaşlılar, Devletçe korunur, Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir"*[63] hükmü yer almaktadır. Belirtilen bu Anayasa hükmünde her vatandaşa insan onuruna yaraşır bir yaşam sağlanması hususunda devletin yükümlülüğüne vurgu yapılmıştır. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17'nci maddesinin birinci fıkrasında;*"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir"*[64] hükmü yer almaktadır. Anayasa'nın bu hükmü doğrultusunda, her bir vatandaşı korumakla yükümlü olan devlet, herhangi bir ayrım gözetmeden toplumda yaşlıları korumak ve bu hususta araçları geliştirmekle yükümlüdür.

3.1.2. Kanunlarda ve Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Yaşlılara Yönelik Düzenlemeler

Toplumdaki değişim ve gelişme unsurları dikkate alınarak, yaşlı haklarıyla ilgili kanunlar ve diğer mevzuatların iyileştirilmesi amacıyla önemli adımlar atılması önemlidir. Yapılacak düzenlemeler yalnızca temel hukuk maddeleriyle değil, bu hususta yapılmış geniş kapsamlı çalışmalar ve araştırmalarla desteklenmelidir.

3.1.2.1. *2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (10.07.1976 tarih, 15642 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun)*

10.07.1976 tarih ve 15642 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olan 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'un 1'inci maddesinde yer alan hüküm gereğince herhangi bir sosyal güvenlik

kurumundan gelir ve aylık almayan, muhtaç yaşlı Türk vatandaşlarına, herhangi bir sigortalılık ve prim ödeme şartı aranmaksızın aylık bağlanmaktadır:

> *"Sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birisinden her ne nam altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlananlar ile uzun vadeli sigorta kolları açısından zorunlu olarak sigortalı olunması gereken bir işte çalışanlar, nafaka bağlanmış veya nafaka bağlanması mümkün olanlar veya 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu hükümlerine göre harçlık ödenenler hariç olmak kaydıyla, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından muhtaç olduğuna karar verilen 65 yaşını doldurmuş Türk vatandaşlarına, muhtaçlık hâli devam ettiği müddetçe (4.387) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımından bulunacak tutarda aylık bağlanır."*[65]

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 16.09.2022 tarih ve E-40070960-602.05-2917097 sayılı cevabi yazıya göre; Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü 2021-2022 Sanat Sezonunda Bilet ve Yayınların Satış Usul ve Esasları'nın 6'ncı maddesi uyarınca 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamındaki kişilere gişeden yer numarası almak kaydıyla ücretsiz bilet temin edildiğ, Devlet Tiyatro Genel Müdürlüğü tarafından 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamındaki kişilerin temsillerden ücretsiz yararlandıkları belirtilmiştir. Aynı yazı kapsamında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yaşlı bireylere kuru gıda kolisi hizmeti sunulduğu, bu hizmetin hâlihazırda 66-75 yaş grubunda 1.614 kadın, 725 erkek olmak üzere 2339 kişi; 76 yaş ve üstü 848 kadın ve 299 erkek olmak üzere toplam 1.147 yaşlı bireye her ay adrese teslim etmek suretiyle gerçekleştirildiği belirtilmiştir.[66]

3.1.2.2. *2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu (27.05.1983 tarihli, 18059 sayılı RG'de yayımlanmış kanun)*

Sosyal Hizmetler Kanunu korunmaya, bakıma ve yardıma ihtiyacı olan yaşlılara yönelik sosyal hizmetleri ve bu hizmetleri yürütmek üzere oluşturulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını içermektedir. Kanun'un yaşlılık hukuku açısından önemi "Tanımlar" başlıklı 3'üncü maddesidir. Bu maddede "*sosyal hizmetler*" ve *"ihtiyacı olan yaşlı"* kavramlarının tanımı yapılmıştır. İlgili maddeye göre "***İhtiyacı Olan Yaşlı;*** *sosyal veya ekonomik yönden yoksunluk içinde olup korunmaya, bakıma ve yardıma ihtiyacı olan yaşlı statüsündeki kişidir.*"[67] İlgili Kanun'da verilen sosyal hizmetler tanımı ise şu şekildedir:[68]

> *"Sosyal Hizmetler; kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür."*

3.1.2.3. ***4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (08.12.2001 tarihli, 24607 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun)***

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun yalnızca 408'inci maddesinde yaşlılardan söz edilmiştir. Bu madde kişinin kendi isteğiyle kısıtlama talep etmesine ilişkindir. İlgili maddede, "*Yaşlılığı, engelliği, deneyimsizliği veya ağır hastalığı sebebiyle işlerini gerektiği gibi yönetemediğini ispat eden her ergin kısıtlanmasını isteyebilir"*[69] denilmektedir.

Türk Medeni Kanunu'nun 8'inci maddesinde "*Her insanın hak ehliyeti vardır. Buna göre bütün insanlar, hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler*"[70] şeklindeki düzenlemede hak ehliyetinin tanımı yapılmıştır. Fiil ehliyeti ise; kişinin bizzat fiil ve işlemleriyle lehine haklar, aleyhine ise borçlar oluşturabilme yeteneği olarak düzenlenmiştir. Yani bir kişi tam ve sağ doğarak kanunun öngördüğü hukuki haklarını elde eder; hak ehliyetine sahip olur. Fiil ehliyeti ise bu hakları bizzat kullanabilmek anlamına gelir. Her ne kadar tam ve sağ doğum hak ehliyeti için yeterli olsa da, fiil ehliyeti bazı durumlarda kısıtlanabilir veya kaldırılabilir. Kişinin fiil ehliyetine sahip olması için haklarını kullanılmasına engel teşkil edecek bir durumda olmaması gerekmektedir.

Türk Medeni Kanunu'nun 9, 10 ve 13'üncü maddelerinde düzenlendiği üzere ayırt etme gücüne sahip, kısıtlı olmayan, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun bulunmayan tüm yaşlılar fiil ehliyetini kullanabilir ve borç altına girebilirler.

Tüm yaşlı bireyleri kapsamasa da yaşlılık döneminde pek çok hastalığın (bunama, alzheimer, işitme ve görme kaybı vb.) olumsuz etkileri ortaya çıkabilmektedir. Bu olumsuz etkilerden yaşlı bireylerin ayırt etme yeteneklerinin olumsuz etkilenmesi nedeniyle medeni haklarını doğru bir şekilde kullanmalarına engel olabilmektedir. Bu nedenle, bazı yaşlı bireylerin medeni haklarını kullanmasının kısmen ya da tamamen kısıtlanması gerekliliği ortaya çıkabilmektedir. Anılan Kanun'un 404, 405, 406 ve 407'nci maddelerinde vesayeti gerektiren haller ve şartları tek tek sayılmıştır. Bu haller;

- Yaş küçüklüğü,
- Akıl hastalığı ve akıl zayıflığı,
- Savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim,
- Hürriyeti bağlayıcı (hapis cezası) ceza alma şeklinde sıralanmaktadır.

Yaşlı bireyler kendi kararlarını vermekten ve malvarlıklarını idare etmekten yoksun olduklarında onların adına hareket edecek bireyler ve kurumlar bulunmaktadır. Bununla

birlikte, yaşlı bireyler yoksun olmadıkları durumlarda da kendi istekleriyle vesayet altına girebilirler. Bu durumda yaşlı bireylerin kısıtlanıp kısıtlanmayacağına vesayet makamı sayılan sulh hukuk mahkemesince karar verilmektedir. Yaşlı bireyin vesayet altına alınmasında vasi tayin edilmesi en önemli unsurlardandır. Vasinin belirlenmesi aşamasında yaşlı bireyin maddi ve manevi tüm menfaatleri göz önüne alınır. Hâkimin gerek gördüğü takdirde birden fazla vasi tayin etme hakkı vardır. Birden fazla vasi olması durumunda vasilerden bir tanesinin ihmali sebebiyle maddi ve manevi vesayet altındaki yaşlı bireyin zarar görmesi durumunda diğer vasiler de müteselsilen sorumludurlar. Ayrıca mahkeme vasi tayin ettikten sonra vasinin yükümlülüklerini hakkıyla yerine getirip getirmediğinin ve yaşlı bireyin güven altında olmasının takibini yapmakla yükümlüdür. Fakat kamu vesayet programlarının gözetim ve denetimi birçok ülkede büyük ölçüde personel ve ödenek bakımından yetersiz görülebilmektedir. Örneğin; ABD'de yapılan bir araştırmada, vasilerin hesap vermesiyle ilgili yasalar olmasına rağmen, denetim uygulamalarında önemli ölçüde farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %40'ından fazlası mahkemenin denetim için kimseyi göndermediğini, üçte biri ise raporlardaki verilerin doğruluğunu kimsenin kontrol etmediğini belirtmiştir. ABD'de vesayetle ilgili yargı sorununu gidermek için Tekdüzen Yetişkin Vesayet ve Koruma Bildirileri Yargı Yasası (UAGPPJA) kabul edilmiştir.[71]

3.1.2.4. ***4857 sayılı İş Kanunu (10.06.2003 tarihli, 25134 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun)***

4857 sayılı İş Kanunu'nda yaşlı bireylere yönelik özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak İş Kanunu'nun 5 inci maddesi uyarınca; *"İş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayrım yapılamaz"* ibaresi yer almaktadır. İlgili Kanun'da; *"İş ilişkisi esnasında ya da sona ermesi durumunda, işveren ayrım yasağını ihlal ederse, işçi yoksun bırakıldığı haklarını talep edebileceği gibi dört aya kadar ücreti tutarındaki ayrımcılık tazminatını da isteyebileceği"*[72] hükme bağlanmıştır. Bu hükümle dolaylı olarak çalışma yaşamında yaşlı bireylere yönelik yaş ayrımcılığı yapılmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

3.1.2.5. ***5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (23.07.2004 tarihli, 25531 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun)***

23.07.2004 tarih ve 25531 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun büyükşehir belediyelerinin görev ve yetkilerinin sıralandığı 7 nci maddesinin (v) bendine göre; "*Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek*

ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak" hükmü ile yaşlıların barınması, sosyalleşmesi, meslek ve beceri kazanması için mekânların oluşturulması görevi, diğer kurumlarla birlikte belediyelere de verilmiştir.

3.1.2.6. ***5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (12.10.2004 tarihli, 25611 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun)***

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda doğrudan yaşlılık kavramı kullanılan bir hüküm olmasa da; bazı maddelerde yaşlı mağdurların genel kapsam içerisinde korunmasına yönelik hükümler bulunmaktadır. İlgili Kanun'un "Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar" başlıklı 50'nci maddesi ve "Hapis Cezasının Ertelenmesi" başlıklı 51'inci maddesinde 65 yaşını tamamlamış bireyler için mevcut hapis cezasının çeşitli güvenlik tedbirlerine dönüştürülmesi veya ertelenmesi hüküm altına alınmıştır. TCK'da yer alan ve yaşlılara yönelik fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet ya da hak ihlali eylemlerini oluşturan suç tipleri aşağıda açıklanmıştır. [73]

TCK'nın 81'inci maddesinde, kasten öldürme suçu düzenlenmiş olup bir insanı kasten öldüren kişinin müebbet hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir. Kasten öldürme suçunun nitelikli halleri 82'nci madde kapsamında düzenlenmiş olup; fiilin beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi halinde suçun nitelikli halinden ceza verileceği hüküm altına alınmıştır.

TCK'nın 86'ncı maddesinde, kasten yaralama suçu "başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olma" şeklinde nitelendirilmiş olup fiilin beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi halinde verilecek cezanın da yarı oranında artırılacağı belirtilmiştir.

TCK'nın 96'ncı maddesinde, eziyet suçu düzenlenmiş olup bir kimsenin eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kişinin cezalandırılacağı, fiilin beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi halinde verilecek olan cezanın daha ağır olacağı hüküm altına alınmıştır.

TCK'nın 97'nci maddesinde, terk suçu düzenlenmiş olup yaşı veya hastalığı dolayısıyla kendini idare edemeyecek durumda olan ve bu nedenle koruma ve gözetim yükümlülüğü altında bulunan bir kimseyi kendi haline terk eden kişinin cezalandırılacağı belirtilmiştir.

TCK'nın 98'inci maddesinde, yaşı, hastalığı veya yaralanması dolayısıyla ya da başka herhangi bir nedenle kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye hal ve koşulların

elverdiği ölçüde yardım etmeyen ya da durumu derhâl ilgili makamlara bildirmeyen kişinin cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır.

TCK'nın 102'nci maddesinde, cinsel saldırı suçu kapsamında cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal eden kişinin cezalandırılacağı belirtilmiş olup maddenin devamında suçun, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi verilecek cezada artırım nedeni olarak kabul edilmiştir.

TCK'nın 141'inci maddesinde, hırsızlık suçu düzenlenmiş olup zilyedinin rızası olmadan başkasına ait taşınır bir malı, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak maksadıyla bulunduğu yerden alan kimsenin cezalandırılacağı öngörülmüştür. **TCK'nın 142'nci maddesinde** ise hırsızlık suçunun nitelikli halleri sayılarak hırsızlık fiilinin kişinin malını koruyamayacak durumda olmasından yararlanılması nitelikli hal olarak sayılmıştır.

TCK'nın 157'nci maddesinde, dolandırıcılık suçu düzenlenmiş olup hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlayan kişinin cezalandırılacağı belirtilmiştir. **TCK'nın 158'inci maddesinde** ise dolandırıcılık suçunun nitelikli halleri sayılarak fiilin kişinin algılama yeteneğinin zayıflığından yararlanmak suretiyle gerçekleştirilmesi nitelikli hal olarak sayılmıştır.

TCK'nın 232'nci maddesinde, aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimsenin, idaresi altında bulunan veya büyütmek, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişinin cezalandırılacağı öngörülmüştür.

TCK'nın 233'üncü maddesinde, aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişinin cezalandırılacağı öngörülmüştür.

Ayrıca, **TCK'nın 122'nci maddesinde**, nefret ve ayırımcılık suçu düzenlenmiş olup dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle; bir kişiye kamuya arz edilmiş olan bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya kiraya verilmesini, bir kişinin kamuya arz edilmiş belli bir hizmetten yararlanmasını, bir kişinin işe alınmasını, bir kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engelleyen kimsenin cezalandırılacağı öngörülmüştür. Ancak bu maddede sayılan nedenler örneklendirici değil sınırlandırıcı niteliktedir ve "*Dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan*" şeklindeki ifadede "yaş" sayılmamıştır.

3.1.2.7. ***5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (17.12.2004 tarihli, 25673 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun)***

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda doğrudan yaşlılık kavramının kullanıldığı bir hüküm olmasa da Kanun'un bazı maddelerinde yaşlı mağdurların genel kapsam içerisinde korunmasına yönelik hükümler bulunmaktadır. Kanun'un 236'ncı maddesinde mağdur ile şikâyetçinin dinlenilmesi düzenlenmiş olup; 7188 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler sonucunda maddeye ek fıkralar eklenerek bazı suç türlerine özgü dinleme usulleri belirlenmiştir. Aşağıda belirtilen ilgili maddeye göre mağdur kavramı kapsamında yaşlı birey de değerlendirilmektedir.

"(1) Mağdurun tanık olarak dinlenmesi halinde, yemin hariç, tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır.
(2) İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır.
(3) Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur.
(4) Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından ifade ve beyanının özel ortamda alınması gerektiği ya da şüpheli veya sanık ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen çocuk veya mağdurların ifade ve beyanları özel ortamda uzmanlar aracılığıyla alınır.
(5) TCK'nın 103'üncü maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen suçlardan mağdur olan çocukların soruşturma evresindeki beyanları, bunlara yönelik hizmet veren merkezlerde Cumhuriyet savcısının nezaretinde uzmanlar aracılığıyla alınır. Mağdur çocuğun beyan ve görüntüleri kayda alınır. Kovuşturma evresinde ise ancak, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından mağdur çocuğun beyanının alınması veya başkaca bir işlem yapılmasında zorunluluk bulunması hâlinde bu işlem, mahkeme veya görevlendireceği naip hâkim tarafından bu merkezlerde uzmanlar aracılığıyla yerine getirilir. Mağdur çocuk yargı çevresi ve mülkî sınırlara bakılmaksızın en yakın merkeze götürülmek suretiyle bu fıkrada belirtilen işlemler yerine getirilir."[74]

Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller dışında işlenen suçun etkisi ile psikolojik desteğe ihtiyaç duyan yaşlı mağdurun soruşturma veya kovuşturma aşamasında bir defa dinlenmesi gerekmektedir.

Dördüncü fıkraya göre; Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından ifade ve beyanının özel ortamda alınması gerektiği ya da şüpheli veya sanık ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen mağdurların ifade ve beyanları özel ortamda uzmanlar aracılığıyla alınır. Mağdur odaklı bu yeni yapılanma ile kırılgan gruba dâhil mağdurlar içerisinde önemli bir yere sahip olan yaşlı mağdurların da adli süreç boyunca psiko-sosyal destek alabilmeleri ve suçun adli süreçteki etkilerinin en aza indirilerek ikincil örselenmelerinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, özel ortamlarda ifade ve beyanlarının alınması gerektiği veya fail ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocukların, cinsel suç ve aile içi şiddet suçu mağdurları ile yaşlılar ve engelliler gibi

kırılgan gruba dâhil mağdurların ifade ve beyanlarının alınması ile maddi hakikatin ortaya çıkmasına katkı sağlamak üzere Adli Görüşme Odaları (AGO) faaliyet göstermektedir.

Adalet Bakanlığı tarafından Komisyonumuza sunulan 23.08.2022 tarih ve E-37527827-050.06-65/1607 sayılı cevabi yazıya ekli bilgi notunun adli görüşme odaları kapsamında yürütülen faaliyetler bölümünde yapılan çalışmalar ortaya konmuştur. Bilgi notunda; özel ortamlarda ifade ve beyanlarının alınması gerektiği veya fail ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocukların, cinsel suç ve aile içi şiddet suçu mağdurları ile yaşlılar ve engelliler gibi kırılgan gruba dâhil mağdurların ifade ve beyanlarının alınması ile maddi hakikatin ortaya çıkmasına katkı sağlamak üzere hali hazırda ülke genelinde 81 ilde, 147 adliyede 152 Adli Görüşme Odasının (AGO) faaliyet gösterdiği belirtilmiştir.[75]

3.1.2.8. ***5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (29.12.2004 tarihli, 25685 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun)***

15.04.2020 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7242 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile yapılan değişiklikler neticesinde, hapis cezasının konutta infazı için belirlenen sürelerde artışa gidilmiş olup 65 yaşını bitirmiş kişiler için daha önce 6 ay olan süre 1 yıla, 70 yaşını bitirmiş kişiler için daha önce 1 yıl olan süre 2 yıla, 75 yaşını bitirmiş kişiler için daha önce 3 yıl olan süre 4 yıla çıkarılmıştır. Ayrıca maruz kaldığı ağır bir hastalık, engellilik veya kocama nedeniyle hayatını yalnız idame ettiremeyen 65 yaşını bitirmiş hükümlülerin koşullu salıverilmeleri için ceza infaz kurumlarında geçirmeleri gereken sürelerin, azami süre sınırına bakılmaksızın Kanunun 105/A maddesinde düzenlenen denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazında istisna suçlar hariç olmak üzere uygulamanın kapsamı genişletilmiştir. Ayrıca denetimli serbestlik tedbirlerine ilişkin kapsam yaşlılara göre gözden geçirilmiştir.

Öte yandan, denetimli serbestlikten yararlanan ve kamuya yararlı bir işte ücretsiz çalıştırılma yükümlülüğünü yerine getiren yükümlülerin, huzurevleri gibi yaşlılara hizmet veren ilgili kurum ve kuruluşların ihtiyaçları dikkate alınarak boya, tadilat, temizlik gibi işlerde görevlendirilmeleri sağlanmaktadır.

3.1.2.9. ***5393 sayılı Belediye Kanunu (13.07.2005 tarihli, 25874 sayılı RG'de yayımlanan Kanun)***

13.07.2005 tarih ve 25874 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun "Belediyenin Görev ve Sorumlulukları" başlıklı 14'üncü maddesine göre; *"Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet*

sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır."[76] Bunun yanı sıra Kanun'un "Belediye hizmetlerine gönüllü katılım" başlıklı 77'nci maddesine göre: "*Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.* "[77] hükmü, yaşlı bireylerin sosyal hayata aktif bir biçimde katılmasına katkı sağlamak amacıyla belediyelerin teşvik edici unsurlarına değinmekte ve belediyelere bu hususta pozitif bir yükümlülük getirmektedir.

3.1.2.10. ***6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (04.02.2011 tarihli, 27836 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun)***

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 149'uncu maddesinde; *"mahkeme, taraflardan birinin talebi üzerine talep eden tarafın veya vekilinin, aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla bulundukları yerden duruşmaya katılmalarına ve usul işlemleri yapabilmelerine karar verebilir"*[78] şeklinde düzenleme yapılmıştır. 28.07.2020 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 17'nci maddesiyle "Ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla veya başka yerde duruşma icrası" başlıklı 149'uncu maddesinin beşinci fıkrasına dayanılarak hazırlanan ve 30.06.2021 tarihli ve 31527 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Hukuk Muhakemelerinde Ses ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmelikte, *"hastalığı, yaşlılığı veya engelliliği sebebiyle mahkemeye bizzat gelmesi durumunda zorluk yaşaması muhtemel olan taraf, tanık, bilirkişi, uzman ve diğer ilgililerin talepleri hâlinde öncelikle e-Duruşma Sistemi yoluyla dinlenilmelerine karar verilebileceği"*[79] hüküm altına alınmıştır.

Söz konusu düzenlemelerle hastalığı, yaşlılığı veya engelliliği sebebiyle mahkemeye bizzat gelmesi durumunda zorluk yaşaması muhtemel olan tüm ilgililerin, öncelikle bulundukları mesken ya da kurumdan e-Duruşmaya katılmaları imkânı sağlanarak adalete erişimlerinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 172'nci maddesinde *"(1) İsticvap olunacak kimsenin bizzat gelmesi gereklidir. Ancak, isticvap olunacak kişi, mahkemenin bulunduğu il dışında oturuyor ve bulunduğu yerde aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yolu ile isticvap olunması mümkün değil ise istinabe yolu ile isticvap olunur.*

(2) İsticvap olunacak kimse hastalık, engellilik veya benzeri sebeplerle mahkemeye bizzat gelemeyecek durumda ise bulunduğu yerde isticvap olunur."[80] hükmüne yer verilerek

yaşlılığı, hastalığı gibi nedenlerle bizzat mahkemeye gidemeyecek yaşlı bireylerin bulundukları yerden isticvap olunabileceği belirtilmiştir.

3.1.2.11. ***6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu (20.04.2016 tarihli, 29690 sayılı RG'de yayımlanmış Kanun)***

20/4/2016 tarihli ve 29690 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nda yaşlılara ilişkin doğrudan vurgulanan hükümler bulunmaktadır. Kanun'un "Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı" kenar başlıklı 3'üncü maddesi ile *"Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefî ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır."* hükmü ile yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaklanmıştır. Yine ilgili Kanun'un "İdari yaptırımlar" başlıklı 25'inci maddesine göre; *"Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, bu ihlalin etki ve sonuçlarının ağırlığı, failin ekonomik durumu ve çoklu ayrımcılığın ağırlaştırıcı etkisi dikkate alınarak ihlalden sorumlu olan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri hakkında bin Türk lirasından on beş bin Türk lirasına kadar idari para cezası uygulanır."*[81] hükmü gereğince de yasaklanan yaş ayrımcılığı bu kanuni düzenleme ile idari para cezasına bağlanmıştır.

3.1.2.12. ***1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (10.07.2018 tarih, 30474 sayılı RG'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi)***

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının görevlerinin sayıldığı 65'inci maddenin (d) bendinde *"Engellilerin ve yaşlıların her türlü engel, ihmal ve dışlanmaya karşı toplumsal hayata ayrımcılığa uğramadan ve etkin biçimde katılmalarını sağlamak üzere; belirlenen ulusal politika ve stratejilerin uygulanmasını koordine etmek, engellilere ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, engellilerin mesleki rehabilitasyonunu sağlayacak tedbirler almak"*[82] hükmüyle yaşlı bireylere sunulacak sosyal hizmetlere ilişkin koordinasyon ve hizmetlerin yürütülmesi işi Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının sorumluluğuna verilmiştir. Yine aynı maddenin (g) bendinde de *"(...) korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocuk, kadın, engelli ve yaşlıların tespiti, bunların korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonlarını sağlamak üzere gerekli hizmetleri yürütmek, bu hizmetler için gündüzlü ve yatılı sosyal hizmet kuruluşları kurmak ve işletmek"*[83] denilerek yardıma ihtiyacı olan yaşlıların tespiti, korunması ve rehabilitasyonlarının sağlanması amacıyla gerekli kuruluşların kurulması işi de ilgili bakanlığın sorumluluk alanına dâhil edilmiştir. Sayılan bu görevlerin yürütülmesi amacıyla ilgili Bakanlıkta Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel

Müdürlüğü kurulmuştur. İlgili Genel Müdürlüğün görevleri 71'inci maddede sayılmıştır. Bu hizmetler;

- Yaşlılara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek,
- Yaşlılara yönelik sosyal hizmetlere ilişkin olarak ulusal düzeyde politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek,
- Yaşlılara sunulan sosyal hizmet modellerini geliştirmek,
- Yaşlıların ve bakıma muhtaç engellilerin, yaşamlarını evlerinden ve sosyal çevrelerinden ayrılmadan sürdürebilecekleri sosyal desteklerin verilmesi için gerekli mekanizmaları kurmak, var olanları standardize etmek, uygulamaları takip etmek ve denetlemek,
- Yaşlıların toplumla bütünleşmesine, statü ve rollerinin yeniden kazanımına, işlevlerinin artırılmasına, boş zamanlarının etkili bir biçimde değerlendirilmesine ilişkin mekanizmalar oluşturmak ve
- Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce yaşlılara yönelik yürütülen sosyal hizmet faaliyetlerine ilişkin ilke, usûl ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamaktır.

3.1.2.13.*63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (10.06.2020 tarih, 31151 sayılı RG'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi)*

Soruşturması ve kovuşturması Türkiye'de yürütülen suçlara ilişkin ortaya çıkan mağduriyetler ile suç mağdurlarına sağlanan hizmet ve yardımlara ilişkin usul ve esasları düzenleyen Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 10.06.2020 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.[84]

Kararname'nin 2'nci maddesinde çeşitli tanımlar yapılmıştır. Öncelikle 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine İlişkin Kanun'da yer alan, Adalet Bakanlığı ve adliyeler bünyesinde psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı olarak görev yapan kişiler "adli destek görevlisi" olarak tanımlanmıştır. Adli destek görevlileri tarafından yapılacak bireysel değerlendirme sonucunda suçtan daha fazla etkilendiği ve korunması gerektiği tespit edilen yaşlı mağdurlar ise kırılgan grup olarak tanımlanmıştır.

Kararname'nin "teşkilat" başlıklı 3'üncü bölümünde; mağdurları bilgilendirmek ve yönlendirmek, kırılgan grup mağdurlara yönelik destek hizmetleri sunmak, mağdurlara yönelik müdahale programları uygulamak, tekrarlanan mağduriyetleri önleyici tedbirler almak ve psiko-sosyal destek hizmetlerini yürütmek gibi görevleri yerine getirmek üzere adliyelerde adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerinin kuruluşu düzenlenmiştir.

Kararnamede tüm mağdurlara sunulacak bilgilendirme ve yönlendirme hizmeti (md. 4), korunma ve suçun tekrarının önlenmesi (md.5), bazı mağdurlara sunulacak hizmetler (md. 6), kırılgan gruplara sunulacak hizmetler (md. 7), cinsel suç mağdurlarına yönelik hizmetler (md.9) ve adli görüşme odaları (md. 8) düzenlenmiştir.

Kararname'nin 7'nci maddesine göre, cinsel şiddet, aile içi şiddet, terör ve insan ticareti mağduru yaşlıların başvurusu halinde müdürlük tarafından bireysel değerlendirme yapılacaktır. Maddenin devamında yapılacak değerlendirme sonucunda kırılgan gruba dâhil olduğu tespit edilen yaşlı mağdurlar için yapılacak bilgilendirme ve yönlendirme hizmetleri düzenlenmiştir.

Adalet Bakanlığı tarafından Komisyonumuza sunulan 23.08.2022 tarih ve E-37527827-050.06-65/1607 sayılı cevabi yazıya ekli bilgi notunun adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlükleri kapsamında yürütülen faaliyetler bölümünde yapılan çalışmalar ortaya konmuştur. Bilgi notunda; Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 81 ilde 161 adliyede kurulan "Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü"nde bulunan "Bilgilendirme ve Yönlendirme Bürosu"nda suç mağduru yaşlıların adli süreçler hakkında bilgilendirildiği ve kendilerine hizmet sunan kurumlara yönlendirildiği, "Kırılgan Grup Destek Bürosu"nda suçtan daha fazla etkilenen yaşlılar hakkında adli destek planı hazırlanarak adli süreç boyunca uzmanlar tarafından psiko-sosyal destek verilebildiği, "Ceza Yargılaması Destek Bürosu"nda suç mağduru yaşlılara duruşmalarda uzmanlar tarafından eşlik edilebildiği, "Hukuk Yargılaması Destek Bürosu"nda boşanma ve vesayet gibi süreçlerde yaşlılara uzmanlar tarafından psiko-sosyal destek verilebildiği, "Adli Yardım Hizmetleri Bürosu"nda da adli yardım talebinde bulunmak isteyen yaşlılara, gerekli belgelere ilişkin bilgilendirilerek ilgili birimlere yönlendirildiği belirtilmiştir.[85]

3.1.3. Yönetmeliklerde Yaşlılara Yönelik Düzenlemeler

Yaşlı bireylere yönelik sunulan sosyal güvenlik, bakım, sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetlere yer veren yönetmelikler aşağıda belirtilmiştir:

- Kamu Kurum ve Kuruluşları Bünyesinde Açılacak Huzurevlerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkında Yönetmelik (05.04.1987 tarih ve 19422 sayılı Resmî Gazete)

- Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (21.02.2001 tarih ve 24325 sayılı Resmî Gazete)
- Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkında Yönetmelik (10.03.2005 tarih ve 25751 sayılı Resmî Gazete)
- Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım ile Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (07.08.2008 tarih ve 26960 sayılı Resmî Gazete)
- Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezi Yönetmeliği (07.08.2008 tarih ve 26960 sayılı Resmî Gazete)
- 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik (25.01.2013 tarih ve 28539 sayılı Resmî Gazete)
- Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği (09.02.2013 tarih ve 28554 sayılı Resmî Gazete)
- Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik (30.03.2013 tarih ve 28603 sayılı Resmî Gazete)
- Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşları Tarafından Evde Sağlık Hizmetlerinin Sunulmasına Dair Yönetmelik (27 Şubat 2015 tarih ve 29280 sayılı Resmî Gazete).

Bu yönetmeliklerle, Anayasa ve Kanunlarla yaşlı bireylere verilen sosyal hizmet, bakım ve sağlık haklarının nasıl ve ne şekilde uygulanacağına yönelik temel ilkeler belirlenerek yaşlı bireylerin bu hizmetlerden yararlanmasına ilişkin çerçeve çizilmiştir.

3.2. SAĞLIK HİZMETLERİ

Doğuşta beklenen ortalama yaşam süresinin uzamasına bağlı olarak yaşlı nüfusun artması, yaşlılıkta sık görülen hastalıkların ve geriatrik sendromların da artmasına neden olmuştur. Uzun yaşamın sağlıklı yaşam olabilmesi için sağlıklı yaşam kültürünün tesis edilmesi, koruyucu ve önleyici hizmetlere önem verilmesi, nitelikli sağlık ve uzun dönemli bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekli hâle gelmektedir.

3.2.1. Yaşlılara Yönelik Uluslararası ve Ulusal Sağlık Politika Çerçevesi

Yaşlıların sağlık hizmetlerine kolay ve ücretsiz ulaşmaları, hastalıklarının erken tanınması, erken tedavisi, komplikasyonların önlenmesi, zamanında gerekli tedbirlerin alınması ve bu doğrultuda verilecek yaşlı bakım hizmetleriyle yaşlıların yaşam kalitesinin artırılması amacıyla hem uluslararası hem de ulusal politikalar geliştirilmekte ve uygulanmaktadır.

3.2.1.1. Birleşmiş Milletler (BM) Sağlıklı Yaşlanma On Yılı

Sağlık Bakanlığının yaşlıların, ailelerinin ve toplumun yaşamlarını iyileştirmek için küresel bir iş birliği olarak anılan BM Sağlıklı Yaşlanma On Yılı'nın önümüzdeki on yıl için gündemine aldığı "yaşlı ayrımcılığıyla mücadele, yaş dostu ortamlar, entegre bakım ve uzun dönemli bakım" hedeflerine ulaşmak için yürüttüğü çalışmalar bulunmaktadır.[86]

3.2.1.2. Küresel Yaşlanma ve Sağlık Strateji ve Eylem Planı 2016-2020

Herkes için uzun ve sağlıklı yaşam vizyonu ile hazırlanmıştır. Planda ülkelere;

- ✓ Her ülkede sağlıklı yaşlanmanın teşvik edilmesi
- ✓ Sağlık sistemlerinin yaşlı insanların ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmesi
- ✓ Uzun dönem bakım sistemlerinin geliştirilmesi
- ✓ Yaş dostu çevrelerin oluşturulması
- ✓ İzleme ve değerlendirmenin güçlendirilmesi hedefleri önerilmektedir.

Planda ayrıca sağlıklı yaşlanma, fonksiyonel kapasiteyi koruma, bireysel faktörleri (fiziksel ve mental kapasiteyi) koruma ve geliştirme, kentleşme, sosyal koruma, parklar ve bahçeler vb. alanlarda aileler, bakım verenler, arkadaşlar dâhil çok paydaşlı yaklaşım ile sağlık, çevresel faktörler ve uzun süreli bakımı içeren politikalar, sistemler ve hizmetler gibi kapsamlı temalara yer verilmiştir.

3.2.1.3. Onuncu Kalkınma Planı: Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu

Yaşlanma konusu Türkiye'de ilk kez 10. Kalkınma Planı'nda Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu tarafından çalışılmış ve çalışmanın çıktısı olarak bir rapor hazırlanmıştır.

10. Kalkınma Planı'nda aktif yaşlanma konusu başlığı altında sağlık ve sağlık hizmetlerine yönelik ihtiyaçlar yer almaktadır. Ayrıca yaşlı nüfusun artması ile birlikte sağlık alanında hizmet sunan meslek gruplarına daha fazla ihtiyaç duyulacağı belirtilmektedir. Yaşlılık alanında çalışmalar yapmak ve yaşlılara sağlık hizmeti sunmak için toplum gereksinimlerine, olanaklarına, kanıta dayalı ve toplumun beklentilerine uygun hizmet modellerinin geliştirilmesi ve bu hizmeti sunacak personelin yetiştirilmesi Plan'da vurgulanan hususlar arasındadır.

3.2.1.4. On Birinci Kalkınma Planı: Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu

11. Kalkınma Planı'nda yaş alan bireyler özelinde alzheimer-demans hastalığı ile mücadele konusu ele alınmış ve sağlık, bakım, Ar-Ge gibi konuların bütüncül bir yaklaşımla yürütülmesi hedefi ortaya konulmuştur. Plan'da insanın her zamankinden daha uzun yaşadığı bir dünyada artan sayıda yaşlının, insan onuruna uygun yaşam koşulları içerisinde olmalarını sağlayacak, üretken bir nüfus grubu olmalarını kolaylaştıracak ve toplumsal yaşama dâhil

olmalarına olanak verecek politikaların ülkenin sosyal ve ekonomik hedeflerine ulaşmasına da katkı sağlayacağı belirtilmektedir.

3.2.1.5. Sağlık Bakanlığı Stratejik Planı (2019-2023)

Sağlık Bakanlığı Stratejik Planı (2019-2023), 65 yaş ve üstü vatandaşların ihtiyaçlarına özel sağlık hizmeti verilmesi amacıyla seçili yaşlı izlem kriter ve protokollerine göre (Örneğin, beslenme, alzheimer ve demans, görme ve işitme kaybı, inkontinans vd.) hedef nüfusta tarama programlarının sistematikleştirilerek yaygınlaştırılmasını planlamaktadır.

Türkiye'de uzun dönemli bakım kapsamında 11. Kalkınma Planı'nda yer alan ve yüksek kalitede uzun süreli bakım sağlanmasına yönelik tedbirler doğrultusunda Sağlık Bakanlığı tarafından evde sağlık hizmetleri ve palyatif bakım hizmetleri sunulmaktadır. 2021 yılı itibarıyla Sağlık Bakanlığı tarafından sunulan evde sağlık hizmetlerinden faydalanan toplam hasta sayısı 1.250.555 kişi iken, aktif hasta sayısı 376.849'dur. Toplam evde ağız ve diş sağlığı hizmetinden faydalanan hasta sayısı ise 69.078'dir. Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğünün istatistiklerine göre ülkemizde toplamda 81 ilde, 5.091 yatağı ile 383 kamu hastanesinde palyatif bakım merkezi hizmet vermektedir. En fazla yatak kapasitesine sahip iller sırasıyla İstanbul (524), İzmir (360), Bursa (280), Balıkesir (226) ve Ankara (215)'tir.[87]

Türkiye, bütünleşmiş bakım hizmetlerinin sunulmasıyla ilgili önemli tecrübelere sahiptir. 2013 yılından itibaren bütünleşmiş bakım ile ilgili yasal düzenlemeler, politika ve programlar uygulanmaktadır. Hem Onuncu hem de On Birinci Kallkınma Planı'nda da atıfta bulunulan bütünleşmiş bakım hizmetleri özellikle Covid-19 sonrasında önemini tekrar göstermiştir. Bu kapsamda Sağlık Bakanlığı tarafından Hastalık Yönetim Platformu (HYP) hazırlanmıştır. E-sağlık hizmetlerine entegre olan bu dijital platform sayesinde; aile hekimleri kronik hastalığı olan bireylerin tarama ve izlem işlemlerini yürütmekte, komplikasyon izlemi ile bireylerin fonksiyon kayıpları yaşamalarının ve engelli hâle gelmelerinin önüne geçilmesi hedeflenmekte, hastaya özel tedavi planı önerileri ile bütünleşmiş bakım desteği hazırlıkları planlanabilmektedir.[88]

3.2.1.6. Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı (2021-2026)

Yaşlıların ihtiyaç duydukları hizmetleri sunabilmek için Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı hazırlanmıştır. Plan'da;

- ✓ Yaşam Boyu Sağlığa Yönelik Risklerden Toplumun Korunması
- ✓ Sağlığa Yönelik Risklerden Toplumun Korunması
- ✓ Yaşlı Bireyler İçin Sağlık Hizmetlerinin Geliştirilmesi ve Sağlık Hizmetlerine Tam Erişimin Sağlanması
- ✓ İzleme ve Değerlendirmenin Güçlendirilmesi

stratejileri yer almaktadır. Öncelikli müdahaleler ve destekleyici müdahaleler belirlenmiş olup her konu başlığına uygun olarak faaliyetler yürütülmektedir.

Yaşam boyu sağlığın güçlendirilmesi amacıyla bulaşıcı olmayan hastalıklar için risk faktörleri ile ilgili programlar ve hastalıklara yönelik aşağıdaki önleme ve kontrol programları uygulanmaktadır:

- ✓ Tütün Kontrolü Strateji Belgesi ve Eylem Planı
- ✓ Türkiye Sağlıklı Beslenme ve Hareketli Hayat Programı
- ✓ Türkiye Aşırı Tuz tüketiminin Azaltılması Programı
- ✓ Türkiye Kronik Hava Yolu Hastalıkları (Astım, KOAH) Önleme ve Kontrol Programı
- ✓ Türkiye Kalp ve Damar Hastalıkları Önleme ve Kontrol Programı
- ✓ Türkiye Böbrek Hastalıkları Önleme ve Kontrol Programı
- ✓ Türkiye Diyabet Programı
- ✓ Türkiye Kanser Kontrol Programı

Yaşlıların sağlık hizmet ihtiyacını doğru değerlendirebilmek amacıyla aile hekimlerinin kayıtlı olan obez, hipertansif, diyabetik ve kardiyovasküler risk değerlendirmesi yapılması gereken hastalar, yaşlı bireyler ve sağlıklı bireylere tarama ve izlem yapabilmelerini sağlayan süreçler tanımlanmış ve aile hekimlikleri ile Sağlıklı Hayat Merkezleri'nde uygulanması amacıyla kronik hastalık ve yaşlı izlemi modeli oluşturulmuştur (Şekil 17).

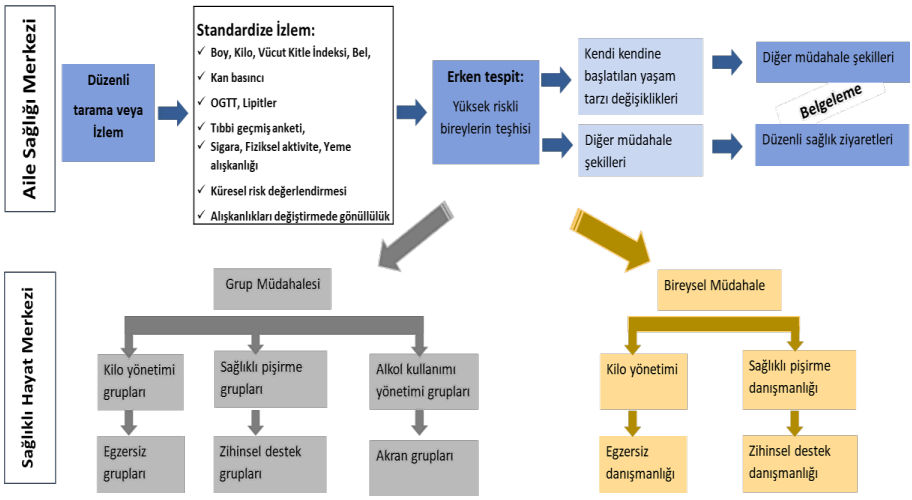

Şekil 17. Kronik Hastalık ve Yaşlı İzlemi Modeli

Aile hekimliklerinde hasta için tedavi planı yapılması, yaşam tarzı değişiklikleri önerilmesi ve tedavi hedeflerinin belirlenmesi, diyetisyen, fizyoterapist, sosyal çalışmacı ve psikolog ile ekip olarak; multidisipliner bir bakış açısıyla yaşlı bireyin izlenmesi hedeflenmektedir.

Yaşam boyu sağlığın güçlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen faaliyetlerden bazıları şunlardır:

✓ ***Farkındalık Faaliyetleri:*** Toplumun yaşlı bireylerin sorunlarını anlamaları amacıyla alzheimer, demans, sağlıklı beslenme, fiziksel aktivite, güvenli çevre vd. konuları anlatan afiş, broşür, eğitim materyalleri, basın bildirileri hazırlanmakta ve 81 ilde faaliyetlerin gerçekleştirilmesi takip edilmektedir.

✓ ***Çok Yönlü Yaşlı Değerlendirmesi ve Kronik Hastalıklar İzlemi Kılavuzları:*** 2017 yılında aile hekimleri için hiper tansiyon ve kardiyovasküler risk değerlendirmesi, 2019 yılında kronik böbrek yetmezliği, koroner arter hastalığı, inme kılavuzu ve çok yönlü yaşlı değerlendirmesi tarama ve izlem parametreleri belirlenmiş ve kılavuzlar hazırlanmıştır.

✓ ***Yaşlı İzlemi Eğitimleri:*** Aralık 2019 tarihine kadar kronik böbrek yetmezliği, koroner arter hastalığı, inme kılavuzu ve çok yönlü yaşlı değerlendirmesi kılavuzuna yönelik eğitim modülleri hazırlanmış olup; 3 tur eğitici eğitimi (300 eğitici hekim) yapılmıştır. 2020 yılında pandemi nedeniyle yüz yüze eğitimler tamamlanamamış olup uzaktan eğitim hazırlıkları devam etmektedir. Sağlıklı Hayat Merkezlerinde çalışan fizyoterapistler için eğitim materyalleri hazırlanmış olup; fizyoterapistlere 5 günlük yüz yüze eğitim verilmesi planlanmıştır.

✓ ***Mevzuat Güncellemesi:*** Kronik hastalık izleminin performans ödemelerine dâhil olabilmesi için Aile Hekimliği Ödeme Yönetmeliği'nde değişiklik yapılmıştır.

✓ ***Yazılım Çalışmaları:*** Çok yönlü yaşlı değerlendirmesi, hiper tansiyon, diyabet ve kardiyovasküler risk değerlendirmesi tarama ve izlem parametrelerinin yer aldığı yazılım hazırlanarak Adıyaman, Malatya, Sakarya ve Samsun illerinde gönüllü aile hekimleri ile sistem kullanımına dair pilot uygulama yapılmış ve 1 Ocak 2021 tarihinde aile hekimlerinin kullanımına açılmıştır. 1 Temmuz 2021 tarihinde ülke genelinde uygulamaya geçilmiştir.

✓ ***Elektronik Sağlık Kayıtlarına Erişim:*** Kronik hastalığı olan ve yaşlı bireylerin elektronik sağlık kayıtlarına erişimi ve kullanımın kolaylaştırılması için E-nabız uygulamasında sağlık bilgilerinin bir plan çerçevesinde sunulması için çalışmalar sürdürülmektedir.[89]

3.2.1.7. Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri

Birinci basamak sağlık hizmeti, sağlığın teşviki, koruyucu sağlık hizmetleri ile teşhis, tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin bir arada verildiği, bireylerin hizmete kolayca

ulaşabildikleri, düşük maliyetle, etkin ve yaygın sağlık hizmeti sunumudur. 2003 yılından itibaren uygulanmaya başlanan "Sağlıkta Dönüşüm"ün önemli bileşenlerinden biri olan aile hekimliği, birinci basamak sağlık hizmetinin çağdaş uygulama şeklidir.[90]

Aile hekimliği ile birinci basamakta sunulan koruyucu sağlık hizmetinin kapsamı da genişletilmiştir. Aşılama, gebe, lohusa, bebek ve çocuk takipleri, yaş, cinsiyet ve hastalık gruplarına yönelik izlem ve taramalar (kanser, kronik hastalıklar, ergen, erişkin, yaşlı sağlığı, vd.) ile desteklenmiş, sağlıkla ilgili olarak kayıtlı kişilere rehberlik ve sağlığı geliştirici hizmetlerin sunulması sağlanmıştır.[91]

- ***Aile Hekimliğinde Yaşlı Sağlığı Hizmetleri***

Birinci basamak sağlık kurumlarında sağlıklı yaşlanma felsefesini temel alan bütüncül bir yaklaşımla hizmet sunabilmek gerekmektedir. Sunulan hizmetlerin yararlı olabilmesi için başvuranlarla hekim arasındaki iletişim ve etkileşim güçlü olmalıdır. Sağlık çalışanlarının iletişim becerilerini geliştirmesi ile sunulan koruyucu yaklaşımlar kapsamında öne çıkan bazı bileşenleri hastalara etkin bir şekilde aktarmak mümkün olacaktır.

Topluma yönelik sağlığı koruyucu yaklaşımlar arasında yeterli ve dengeli beslenme, fiziksel aktivite, tütün kullanımından uzak bir yaşam, kazalardan korunma ve ev içi güvenli çevre düzenlemesi sayılabilmektedir. Ayrıca, yaşlılık döneminde hastalıklara karşı aşılama/bağışıklama, sık karşılaşılan sağlık sorunlarının (görme, işitme, ağız ve diş sorunları ile inkontinans, demans, yaşlılara yönelik kötü muamele vd.) tespit edilmesi gereklidir ve bunlar göz ardı edilmemelidir.[92]

Aile hekimliği uygulamasında önerilen periyodik sağlık muayeneleri ve tarama testleri kapsamında, aile hekimlerine yaşlılık döneminde, yaşlılarda kardiyovasküler olaylarda aspirin koruyuculuğu (kadın/erkek), iskemik inmede aspirin koruyuculuğu (kadın), yaşlılarda osteoporoz/kırık riski (kadın/erkek) ve çok yönlü geriatrik değerlendirme önerilmektedir.[93]

Aile hekimlerine yönelik ülke düzeyinde yaşlı bireylere götürülecek tıbbi bakım hizmetlerinin niteliği ve standart uygulamalar ise "Çok Yönlü Yaşlı Değerlendirmesi ve İzlem Rehberi" doğrultusunda yürütülmektedir.[94] Aile hekimleri, hastalıkların erken tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilen tarama faaliyetlerinin yerine getirilmesi kapsamında "Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliği" hükümlerine göre, kendilerine bağlı yaşlı kişilere sağlık hizmetlerini vermekle yükümlüdürler. Bu hizmetlerin kapsamı ise, Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliği'nin 4. maddesinin (f) ve (g) bentlerinde yer almaktadır. Ayrıca, yerinde sağlık hizmeti kapsamında, aile hekimi cezaevi, çocuk ıslahevi, huzurevi, korunmaya muhtaç çocukların barındığı çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları gibi toplu yaşam alanlarına giderek yerinde sağlık hizmeti vermektedir.

- ***Sağlıklı Hayat Merkezleri'nde Yaşlı Sağlığı Hizmetleri***

Sağlıklı Hayat Merkezleri (SHM), sağlığa yönelik risklerden birey ve toplumu korumak, sağlıklı hayat tarzını teşvik etmek, birinci basamak sağlık hizmetlerini güçlendirmek ve bu hizmetlere ulaşımı kolaylaştırmak amacıyla kurulan ve toplum sağlığı merkezine bağlı ek hizmet birimi olarak faaliyet gösteren çok amaçlı yapılardır. Sağlıklı Hayat Merkezleri, toplum sağlığı merkezine bağlı ek hizmet birimi olarak faaliyet göstermektedir. SHM'lerde yaşlı sağlığına yönelik olarak aşağıdaki hizmetler yürütülmektedir:[95]

✓ Sağlıklı yaşlanma danışmanlığı kapsamında yaşlılıkta sık karşılaşılan sorunlar, düşmenin önlenmesi, güvenli fiziksel çevre, depresyonun önlenmesi için farkındalık çalışmaları

✓ Alzheimer hastalığı ve demansı önleme gibi konularda farkındalık eğitimleri

✓ Yaşlı bireylerin fiziksel ve ruhsal iyilik halini engelleyen fiziksel, psikososyal, ailesel, kültürel faktörlerin ve hizmet sunumuna etki eden engellerin kaldırılması için eğitim ve danışmanlık hizmetleri

✓ Yaşlı bireyin çevresinden sosyal destek alması amacı ile aile üyeleri arasında iletişimin düzenlenmesi, yaşamı kolaylaştırıcı önlemlerin alınması, ailenin ve diğer sosyal desteklerin sağlanması için gerekli bilgilendirmeler

✓ Yaşlı bireyin saygınlığını korumak, kendi kararlarını kendisinin vermesine yardımcı olmak, en üst düzeyde işlevselliğini sağlamak ve mümkün olduğu ölçüde içinde bulunduğu yaşam koşullarının iyileştirilmesi için bilgilendirmeler

✓ Sağlıklı yaşlanma danışmanlığı kapsamında kurum ve kuruluşlar düzeyinde iş birliği çalışmaları

✓ Aşılama hizmetleri konusunda eğitimler ve danışmanlık verilerek aşı uygulamalarının aile hekimine bildirilmesi.[96]

3.2.1.8. İkinci Basamak Sağlık Hizmetleri

İkinci basamak sağlık tesisleri, ilgili mevzuatta tanımlanan ayakta veya yatarak teşhis, tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin verildiği sağlık tesisleridir.[97] 65 yaş ve üstü bireylerin sağlık hizmetine erişiminin kolaylaştırılması kapsamında aşağıda yer alan konularda hizmetler sunulmaktadır:

- 2016/22 sayılı Poliklinik Hizmetlerinde Öncelik Genelgesi ile yaşlı bireylerin sağlık hizmeti alırken öncelik hakları bulunmaktadır.
- Sağlık kuruluşlarında yaşlı hastaların iş ve işlemlerinde yardımcı olması için refakatçi personel (hostes hizmeti) desteği sağlanmaktadır.

- Yaşlı ve kimsesiz hastaların başvurdukları sağlık kuruluşundan başka bir sağlık kuruluşuna nakli gerektiğinde imkânlar ölçüsünde transferi sağlanmaktadır.

- ***Palyatif Bakım Merkezleri***

Palyatif bakım, yaşamı tehdit eden hastalıklara bağlı olarak ortaya çıkan sorunlarla karşılaşan hastalarda ağrı ve diğer semptomları erkenden tanımlamak ve değerlendirmek; bu kişilere ve aile bireylerine tıbbi, psikolojik, sosyal ve manevi destek vererek acılarını hafifletmek veya önlemek ve yaşam kalitesini geliştirmek için sunulan hizmetlerdir.[98]

Palyatif bakım, tedavisi mümkün olmayan hastalık tanısı ile başlayan ve ölüm sonrası da devam eden bir bakımdır. O nedenle hizmet sunulan en önemli hasta grubu yaşlılardır. Palyatif bakım, hastaların ve ailelerin ciddi hastalıklar nedeniyle karşılaştıkları güçlükleri önlemeyi, rahatlatmayı ve yaşam kalitesini mümkün olan en iyi seviyede tutmayı hedefleyen disiplinler arası bir tıbbi uzmanlık dalıdır. İhtiyacı olan yaşlı hastaların hem sosyal hem psikolojik hem manevi hem de medikal ihtiyaçlarını kapsamalıdır.[99] Yaşlılıkta palyatif bakım, yaşamlarının sonuna yaklaşan bu insanların semptomlarını gidermeye, saygınlığını ve yaşam kalitesini iyileştirmeye, aileleri ve bakım verenlerine bakım ve destek vermeye odaklanmaktadır.[100]

- ***Evde Sağlık Hizmetleri***

Yaşlılarda görülen hastalıklar uzun süreli bakım ve tedavi gerektiren kronik hastalıklardır. Kronik hastalığı nedeni ile evde sağlık ve rehabilitasyon hizmeti ihtiyacı olan her yaş grubundan yatağa bağımlı bireylere, Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü Evde Sağlık Birimleri aracılığıyla evlerinde evde sağlık hizmeti sunulmaktadır.

Ülkemizde 1 Şubat 2010 tarihinde 3895 sayılı Makam Oluru ile yürürlüğe giren Sağlık Bakanlığınca Sunulan Evde Sağlık Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge ve 27.02.2015 tarih ve 29280 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşları Tarafından Evde Sağlık Hizmetleri Sunulmasına Dair Yönetmelik ile evde sağlık ihtiyacı olan bireylerin muayene, tetkik, tahlil, tedavi, tıbbi bakım ve rehabilitasyonlarının evinde ve aile ortamında yapılması, bu kişilere ve aile bireylerine sosyal ve psikolojik destek hizmetlerinin bir bütün olarak verilmesi amacıyla; bu hizmetlerin, sosyal devlet anlayışına uygun olarak yurt genelinde eşit, ulaşılabilir, kaliteli, etkin ve verimli bir şekilde uygulanması sağlanmaktadır. Evde sağlık hizmeti uzman hekim, pratisyen hekim, diş hekimi, diş protez teknisyeni, hemşire/sağlık memuru, tıbbi sekreter, acil tıp teknisyeni, sosyal çalışmacı, fizyoterapist, diyetisyen ve psikologlar tarafından sunulmaktadır.[101]

3.2.1.9. E-Sağlık Hizmetleri

Teknoloji alanındaki hızlı ilerlemeler tıp alanına da yansımaktadır. Günümüzde teknoloji merkezli bu ilerlemelerin genel adı e-sağlık olmakla birlikte, e-sağlık bünyesinde tele-tıp, e-sağlık, dijital hastane, elektronik hasta kayıtları ve robotik uygulamalar gibi birçok kavram yer almaktadır.[102] E-sağlık terimi, çeşitli ortamlarda ve farklı paydaşlar ile geniş çaplı dijital teknolojileri kullanan müdahaleleri içerir. Gelişmiş ülkeleri e-sağlık uygulamalarına iten ana faktörler; coğrafi uzaklıklardan dolayı sağlık hizmetlerine ulaşım sorunları; yaşlı, engelli ve kronik hastalıkları olan bireylerin evde bakım hizmeti, koruyucu ve önleyici hizmetler ve erken teşhiste e-sağlığın önemi; hasta bekleme listelerindeki yoğunluk, artan sağlık hizmeti maliyetleri, mobilize toplum yapısı, artan bilgi ihtiyacı ve birey odaklı sağlık hizmetlerinin öneminin anlaşılmasıdır. E-sağlığın farklı alanlardaki bazı olumlu etkilerini ve risklerini şöyle sıralamak mümkündür:[103]

✓ E-sağlık, sağlık hizmetlerinde verimliliği artırarak maliyetleri düşürmektedir.

✓ Kişisel elektronik kayıtların ve bilgi tabanlarının internet üzerinden tüketici erişimine açılması, hasta merkezli tıp için yeni yollar oluşturmakta ve kanıt temelli hasta seçimini mümkün kılmaktadır.

✓ Hasta ve sağlık çalışanları arasında kararların birlikte alındığı gerçek bir ortaklığa doğru yeni bir ilişki biçimi teşvik edilmektedir.

✓ Sağlık kurumları arasında standart bilgi alışverişi ve iletişim sağlanmaktadır.

✓ E-sağlık, yeni hasta-hekim etkileşimi biçimlerini içerir ve çevrimiçi profesyonel uygulama, bilgilendirilmiş rıza, mahremiyet ve hakkaniyet sorunları gibi etik konulara yeni zorluklar ve riskler getirmektedir.

✓ Sağlık hizmetlerini eşit hâle getirmek, e-sağlığın vaatlerinden biridir. Bununla birlikte, e-sağlığın "sahip olanlar" ve "olmayanlar" arasındaki boşluğu derinleştirebileceği yönünde önemli bir tehdit bulunmaktadır. Devlet tarafından herkes için eşit erişim sağlanmadığı sürece, gerçekte sağlık hizmetlerinden ve bilgilerinden en çok yararlanacak olan hasta popülasyonları e-sağlık hizmetlerinden en az yararlananlar olacaktır.

Sağlık hizmeti kullanımında önemli belirleyicilerden biri de yaş faktörüdür. Rosenberg ve Hanlon tarafından yapılan bir araştırmada 65 yaş ve üstü bireylerin poliklinikleri daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir.[104] Ülkemizde sağlık ve teknoloji alanındaki ilerlemeler yaşam süresinin uzaması ve yaşlı nüfusun hızla artmasına katkıda bulunmaktadır. Artan yaşlı nüfusunun sağlıklı yaşlanmasında e-sağlık uygulamalarının öneminin artması beklenmektedir.

3.2.1.10.Geriatri Hizmetleri

Geriatri, yaşlılık tıbbı olarak adlandırılabilmektedir. 65 yaş ve üstü kişilerin tüm sağlık sorunları ve hastalıkları ile ilgili tetkik, tanı, tedavi, takip görevlerini üstlenen ve başarılı yaşlanma sürecini yöneten bir uzmanlık alanıdır.[105] Türkiye'de tıpta uzmanlık tüzüğüne göre, geriatri uzmanı olabilmek için dört yıllık iç hastalıkları uzmanlık eğitiminden sonra üç yıl geriatri yan dal uzmanlık eğitimini tamamlamak gerekmektedir.[106] 65 yaş ve üstü her birey hiçbir şikâyeti olmasa bile yılda bir kez doktor kontrollerine gelmeli ve kapsamlı geriatrik değerlendirmesi yapılmalıdır. Birinci basamak sağlık ekipleri tarafından yapılan değerlendirmelerde sorun tespit edilen hastaların en iyi değerlendirilebileceği uzmanlık dalı bütüncül yaklaşımla hastalarını inceleyen geriatridir. Günlük ve enstrümental yaşam aktivitelerinin değerlendirilmesi, bilişsel değerlendirme, depresyon ve anksiyete taramaları, beslenme durumu taramaları, fiziksel kapasite ve kas gücü kaybı tespiti için yapılan kapsamlı geriatrik değerlendirme geriatri uzmanlarının rutin olarak uyguladıkları değerlendirmelerdir. Bu inceleme sonucu belirlenen hastalıkların tespiti ve tedavisinde geriatri uzmanı yetkilidir. Ayaktan ve yatan hasta takip ve tedavisinin yanı sıra koruyucu hekimlik, sağlığın korunması, sağlıklı ve başarılı yaşlanma ve aktif yaşlanma geriatrinin önemli klinik uygulama hedeflerindendir.[107] Kapsamlı Geriatrik Değerlendirme ile yaşlıda henüz tanı konulmamış hastalıklar tanınır, istenmeyen ilaç etkilerinde azalma, duygusal ve bilişsel fonksiyonlarda düzelme, fonksiyonel bağımsızlıkta ve yaşam kalitesinde artma sağlanır, hastaneye başvuru ve hastanede yatış süresi kısaltılır, bakım evlerinde kalış ihtiyacı azalır. Yaşlının sağ kalım süresi uzar, mortalite ile sağlık ve bakım maliyetleri azalır.

Geriatrinin tanımı, eğitim süreci, mesleki standartları, akademik temsili ve çalışma alanı ülkeler arasında farklılıklar göstermektedir. Geriatrinin konumu, geriatristlerin eğitimleri ve çalışma içerikleri çok geniş bir uluslararası çeşitliliğe sahiptir. Örneğin ABD'de geriatrist olmak için gereken süre tıp eğitimi sonrası bir yıl iken, Belçika'da altı yıldır. Dünya örneklerinde de yaşlılık döneminin karmaşık sorunları ile ilgilenmenin zorlukları nedeni ile geriatri branşının genç tıp doktorları tarafından ilgi görmediği belirtilmektedir. Tüm dünyada planlanması yapılandırılmaya çalışılan geriatri uzmanlık alanının politikalar ile desteklenmesi önemlidir.

3.3. SOSYAL KORUMA, SOSYAL HİZMETLER VE BAKIM HİZMETLERİ

Türkiye'de yaşlı bireylere yönelik sunulan bakım hizmetlerinde, yaşlı bireylerin evlerinden ayrılmadan kendi yaşadıkları çevrede ihtiyaçlarının karşılanması, yaşam kalitelerinin artırılması ve yaşam memnuniyetlerinin yükseltilmesi hedeflenmektedir. Ev

ortamında bakımın sağlanamaması veya yaşlı bireyin tercih etmesi halinde uzun süreli yatılı bakım kurumlarında yaşlı bireylere hizmetler sunulmaktadır. Ülkemizdeki huzurevlerinin büyük çoğunluğunu Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevleri oluşturmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı cevabi yazıya göre, 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevi sayısı 166, toplam kapasite 17.285 ve bakılan yaşlı sayısı ise 13.434'tür.[108] 2010 yılında 97 olan huzurevi sayısının 2022 yılında 166'ya yükseldiği; kapasitenin 9.260 kişiden 17.285 kişiye; bakılan yaşlı sayısının ise 7.979 kişiden 13.434 kişiye yükseldiği görülmektedir (Tablo 9). Yaşlı bakım kuruluşlarında; barınma, sağlık hizmetleri, öz bakım, sosyal destek ve danışmanlık, psikolojik destek ve danışmanlık, rehabilitasyon, sosyal aktivite ve beslenme gibi hizmetler sunulmaktadır.

Tablo 9. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına Bağlı Huzurevi Sayısı, Kapasitesi ve Huzurevlerinde Kalan Yaşlı Birey Sayısının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Huzurevi Sayısı	Kapasite	Bakılan Yaşlı Sayısı
2022(Temmuz)	166	17.285	13.434
2021	165	17.091	12.686
2020	158	15.975	13.970
2019	153	15.385	13.888
2018	146	14.967	13.883
2017	144	14.793	13.692
2016	141	14.412	13.248
2015	132	13.488	12.299
2014	124	12.647	11.688
2013	115	12.241	11.293
2012	106	11.706	10.951
2011	102	9.783	10.590
2010	97	9.260	7.979
2009	81	8.126	7.220
2008	79	8.002	6.773
2007	70	7.552	6.477
2006	69	7.605	6.082
2005	66	7.173	5.603
2004	62	6.760	5.389
2003	63	6.580	5.188
2002	63	6.477	4.952

Kaynak: (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022).[109]

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevlerinin yanı sıra "diğer kamu kuruluşlarına ait huzurevleri" ile gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişiler tarafından açılan, sağlıklı yaşlılar ile özel bakım yaşlılarına yirmi dört saat yatılı hizmet veren "Özel Huzurevleri

ve Yaşlı Bakım Merkezleri" bulunmaktadır. Bu kapsamda, 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla 21 diğer kamu kuruluşuna ait huzurevlerinde 2.981 kapasite ile 1.730 yaşlı bireye hizmet verilirken; 17.191 kapasiteli 263 özel huzurevinden 12.111 yaşlı birey yatılı bakım hizmeti almaktadır (Tablo 10).

125 yıllık Darülaceze kurulduğu günden bugüne 30.000'i çocuk olmak üzere toplamda 72.000 kişiye sosyal hizmet sunmuştur. Darülaceze günümüzde 600'e yakın vatandaşa hizmet vermektedir.[110] 20 Mayıs 2022'de Darülaceze Sosyal Hizmet Şehri Temel Atma Töreni Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN'ın teşrifleriyle gerçekleştirilmiştir. Dünyada tek örnek olacak şekilde tasarlanmış Darülaceze Sosyal Hizmet Şehri sağlıklı veya bakıma ihtiyacı olan kişiler ve çocuklardan oluşan 1.000'e yakın sakine hizmet verecek olup rehabilitasyon ünitesinden cami, kilise ve havranın yer aldığı ibadethanelere kadar tüm birimleri içermektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı cevabi yazıda, engelli ve yaşlı bakım hizmetlerini geliştirme ve güçlendirme politikası kapsamında; sistemli, nitelikli ve sürdürülebilir bir şekilde bakım hizmetlerinin sunulabilmesini sağlamak amacıyla "Bakım Hizmetleri Kalite Standartları"nın belirlendiği ifade edilmektedir.

Tablo 10. Kamu, Özel, Diğer Kamu Kuruluşlarına Ait Huzurevleri Sayısı, Kapasiteleri ve Bakım Alan Yaşlı Sayısı

Yatılı bakım huzurevleri 2022	Huzurevi sayısı	Kapasite	Bakılan kişi sayısı	Doluluk Oranı
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına Bağlı Huzurevleri	168	17.499	13.687	78,22
Diğer Kamu Kuruluşlarına Ait Huzurevleri (MEB, Belediyeler)	21	2.981	1.784	59,85
Özel Huzurevleri	261	17.252	12.476	72,32
TOPLAM	450	37.732	27.947	74,07
Yatılı Bakım Huzurevleri 2022	**Huzurevi sayısı**	**Kapasite**	**Bakılan Kişi Sayısı**	
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına Bağlı Huzurevleri Kapasitesine Dâhil Olan Yaşlı Yaşamevleri	5	24	15	
Yaşlı Gündüz Yaşam Merkezi	37	642	538	

Kaynak: (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2022).[111]

Bu kapsamda, toplam 289 standart ve bunlara bağlı 718 değerlendirme ölçütü belirlendiği ve bahsi geçen kalite standartlarının hak ve kişi temelli bir yaklaşımla hizmet alan mahremiyetini, bakım alan ve bakım verenin güvenliğini ve yüksek memnuniyetini önceledeği belirtilmektedir.[112]

Yaşamını kendi ev ortamında veya ailesiyle birlikte sürdüren sağlıklı yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının gözetilerek yaşamlarını kolaylaştırmak, kendi olanakları ile karşılamakta güçlük çektikleri konularda yardımcı olarak günlük yaşam aktivitelerine destek sunmak ve sosyal ilişkilerini artırarak yaşam kalitelerini yükseltmek amacıyla **Gündüz Yaşlı Hizmet Merkezleri** modeli hayata geçirilmiştir. Ayrıca, bu hizmetle birlikte yaşlı bireylerin psiko-sosyal açıdan desteklenmeleri, sosyal hayata katılımlarının artırılması, geleneksel aile yapısının güçlendirilmesi ve kurumsal bakıma olan ihtiyacın azaltılarak ailelerin de istihdama katılımlarının artırılması amaçlanmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı 37 merkez bulunmakta ve 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla bu merkezlerden 538 yaşlı birey aktif olarak yararlanmaktadır. Ayrıca, belediyeler, özel kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarınca da yaşlı bireylere gündüz hizmetleri sunulmaktadır.[113]

Toplum temelli bakım hizmetleri kapsamında yaşlı bireylere yönelik olarak 2012 yılından bu yana hizmet sunan **Yaşlı Yaşamevleri**, yaşlı bireylerin sosyal hayata katılımının devamını sağlamak, aktif ve sağlıklı yaşlanma perspektifiyle huzurevleri ve huzurevi ve yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerine bağlı olarak mahalle ortamında, müstakil ev veya bir apartman dairesinde yaşlı bireylerin bakımlarının sağlandığı bir hizmet modelidir. Bu kapsamda, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı verilerine göre, 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla ülkemiz genelinde toplamda 5 yaşlı yaşamevinde 15 yaşlı bireye ev ortamında hizmet sunulmaktadır.[114]

Yaşlı bireylerin psiko-sosyal bakımdan sağlıklı olmaları ve topluma aktif katılımlarının sağlanması vizyonu ile ihtiyaç sahibi yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması ve destek olunması amacıyla çeşitli **sosyal yardım programları** yürütülmektedir. Yaşlı bireylere yönelik sunulan sosyal yardım programlarından olan "yaşlı aylığı" 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında sunulmaktadır. Yardımdan faydalanabilmek için 65 yaşını doldurmuş olmak, uzun vadeli sigorta kollarına tabi olacak şekilde çalışmıyor olmak, sosyal güvenlik kurumlarından bir gelir veya aylık hakkından yararlanmıyor olmak, nafaka bağlanmamış veya nafaka bağlanması mümkün olmamak, kurumsal bakım altında olmamak, kendisi ve eşi dâhil kişi başına düşen ortalama aylık geliri asgari ücretin aylık net tutarının 1/3'ünden (2022 yılı itibarıyla 1.833,45 TL) az olmak ve Türk vatandaşı olmak gerekmektedir. Yardım tutarı kişi

başına aylık 1.536,70 TL'dir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından, 2021 yılında toplam 7,4 Milyar TL yardım yapıldığı, 2022 Haziran ayına kadar yapılan yardım tutarının ise 5 Milyar TL olduğu belirtilmiştir. (Tablo 11).[115]

Ayrıca, 2022 sayılı Kanun kapsamında 65 yaş aylığından yararlanan haneler, 27.02.2019 tarihli ve 795 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı uyarınca asgari elektrik tüketimlerinin karşılanması konusunda hanedeki kişi sayısına göre aylık 75 kilowatt saat ile 150 kilowatt saat karşılığı tutarında **Elektrik Tüketim Desteğinden** faydalanmaktadır. Yardım tutarı hanedeki kişi sayısına göre değişmekle birlikte mevcut aylık destek tutarı 108,41 TL-216,82 TL arasındadır.

Tablo 11. Yaşlı Maaşı Alan Kişilerin ve Ayrılan Kaynak Miktarının Yıllara Göre Dağılımı

	Yaşlı Maaşı (65 +)	
Yıllar	**Kişi Sayısı**	**Tutar (Milyon TL)**
2021	820.933	7.459
2020	825.573	6.423
2019	805.432	5.574
2018	709.590	2.900
2017	618.162	1.766
2016	620.019	1.580
2015	608.513	1.250
2014	629.590	1.009
2013	632.407	1.009
2012	668.351	1.046
2011	797.426	1.055
2010	848.826	1.059
2009	859.516	1.027
2008	867.035	948
2007	903.283	914
2006	927.077	747
2005	938.677	664
2004	792.046	585
2003	770.204	551
2002	746.468	234

Kaynak: (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü; akt. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2022).[116]

Yaşlı bireylerin kendi yaşadıkları çevreden ayrılmadan bakılmalarının sağlanması, ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri ve bakım yükümlülerinin de desteklenmeleri amacıyla **evde bakım yardımı** sunulmaktadır. Bu yardım, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında sunulmakta olup yardımdan faydalanabilmek için "tam bağımlı/ağır engelli" ibareli Engelli Sağlık Kurulu Raporu'nun olması ve hane içinde kişi başına düşen gelirin asgari ücretin

2/3'ünden (2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla 3.666 TL) az olması gerekmektedir. Evde bakım yardımı tutarı, 2828 sayılı Kanunun ek 7'nci maddesinde geçen: *"Bakıma ihtiyacı olan engellinin evde bakımına destek için ise (10.000) gösterge rakamı ile memur aylık katsayısının çarpımı sonucu bulunacak tutar kadar aylık sosyal yardım yapılır"* hükmü gereği belirlenmekte olup 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla bahse konu yardım tutarı 3.336 TL olmuştur. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona iletilen 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı cevabi yazıda belirtildiği üzere, 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla yaklaşık 555 bin kişi evde bakım yardımından yararlanmakta olup bunların yaklaşık 135 binini yaşlı bireyler oluşturmaktadır (Tablo 12).[117]

Tablo 12. Evde Bakım Yardımından Yararlanan Engelli Sayısı ve Ödeme Miktarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Engelli Sayısı	Ödeme Tutarı (Milyon TL)
2022 (Temmuz)	**554.578**	**9.503,9**
2021	535.700	10.683,9
2020	535.805	9.474,0
2019	514.158	8.158,7
2018	506.725	6.820,3
2017	499.130	5.832,7
2016	478.711	5.135,4
2015	464.741	4.470,8
2014	450.036	4.056,3
2013	425.928	3.544
2012	398.335	2.944,1
2011	347.756	2.214,8
2010	279.580	1.580,8
2009	204.652	964,4
2008	113.000	417,6
2007	28.583	35,4

Kaynak: (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2022).[118]

Fon Kurulunun 26.12.2017 tarih ve 2017-7 sayılı Barınma Yardımlarına İlişkin İlke Kararı ile belirlenen usul ve esaslar doğrultusunda Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynakları ve SYD Vakıfları aracılığıyla olumsuz barınma koşullarında yaşayan yoksul hanelerin evlerinin bakım-onarımı, betonarme ev yapımı, prefabrik ev yapımı ve afet kapsamında ev eşyası alımına yönelik olarak **barınma yardımları** yapılmaktadır. Hane içinde kişi başına düşen aylık geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (2022 yılı için 1.833,45 TL) az olmakla birlikte yaşlılık, engellilik, tek ebeveynli aile olma, dul olma gibi özel şartlardan herhangi birine haiz olma ve aynı zamanda onarımı yapılacak evin ya da ev yapımlarında kullanılacak arsanın tam hisseli tapusuna haiz olma şartlarını taşıyan kişiler yardım programından faydalanmaktadır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı cevabi yazıda, yapılan düzenli merkezi yardımlardan olan **Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım Programı** kapsamındaki hak sahiplerinin kayda değer kısmını yaşlı vatandaşların oluşturduğu ifade edilmekte olup bu yardım kapsamında hak sahibine aylık 1.000 TL olmak üzere iki ayda bir toplam 2.000 TL ödeme yapıldığı belirtilmektedir.

Ayrıca, bahsi geçen cevabi yazıda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından sunulan düzenli sosyal yardım programları özelinde belirlenen şartları taşımadığı için bu yardımlardan yararlanamayan belirli bir gelir seviyesinin altındaki vatandaşların desteklenmeleri amacıyla 2022 yılı Temmuz ayında başlamak üzere 12 ay boyunca sürecek olan **Türkiye Aile Destek Programının** hayata geçirildiği ifade edilerek, programın detayları hakkında bilgi verilmiştir. Program özelinde belirlenen genel şartları taşımaları ve hane içinde kişi başına düşen gelirin net asgari ücret tutarının 1/3'ünden az olması koşuluyla, çalışan vatandaşlardan özel sektör çalışanlarının, esnaf, sanatkâr ve diğer bağımsız çalışanların; emekli vatandaşlardan SSK, BAĞKUR ve Emekli Sandığı emeklilerinin, dul ve yetimlerinin Türkiye Aile Destek Programına başvuru imkânı bulunmaktadır. Yapılan başvurular sonrası gerçekleştirilen inceleme sonucunda gelir kriterini sağlayan ve bağlı bulunduğu SYD Vakfı Mütevelli Heyetinin de uygun bulduğu vatandaşlar bu programdan faydalanabilmektedirler. Program kapsamında, **2022 yılı Temmuz ayında** yapılan ilk ödeme ile **831.383 haneye** toplamda **427.963.000 TL** ödeme yapıldığı belirtilmektedir. [119]

VEFA Projesi ve VEFA ULUSAL Programı ile muhtaç durumda olup kişisel bakımları, temel ve zaruri ihtiyaçlarını karşılayamayan yaşlı, engelli vatandaşlar ile ağır kronik hastalığı nedeniyle öz bakımını yerine getiremeyen vatandaşlar ve 65 yaş ve üstü bireylerin ev ve kişisel temizlikleri sağlanmakta, gerekli durumlarda yaşlı bireylerin yemekleri hazırlanmakta, sağlık sorunları vd. durumlarda diğer kurumlara yönlendirmeleri yapılmakta, ihtiyaç halinde odun kırma, soba yakma gibi gerekli işler de istihdam edilen çalışanlar tarafından yerine getirilmektedir. Proje kapsamında, bakım ve temizlik personeli istihdam edilerek kiralanan araçlar ve temizlik malzemeleri ile hizmet verilmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından pandemi döneminde etkili bir şekilde uygulanan bu hizmetten 2022 yılı Nisan dönemine kadar 21 bin vatandaşın faydalandığı ve hizmete 71 milyon bütçe ayrıldığı ifade edilmektedir.[120]

Ayrıca VEFA Projeleri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı teklifi ile Cumhurbaşkanlığı'nın 18.07.2022 tarih ve 95042 sayılı uygun görüş yazısı ile ulusal program haline dönüştürülmüş ve ülke genelinde uygulanmaya başlamıştır. Aile ve Sosyal Hizmetler

Bakanlığı tarafından Komisyona iletilen 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı cevabi yazıya göre, program kapsamında öncelik sırasına göre ihtiyaç sahibi durumunda olup kişisel bakımlarına ilişkin temel ve zaruri ihtiyaçlarını karşılayamayan;

- 60 yaş ve üstü kişi ve kişilerin yaşadığı haneler,
- %70 ve üzeri engelli raporu olan kişilerin bulunduğu ve hanede yaşayan kişi sayısının fazla olduğu haneler,
- 3'ten fazla 16 yaşından küçük çocuğu olan kişilerin yaşadığı sosyal yardım yararlanıcısı tek ebeveynli haneler,
- %40-%69 oranında engelli raporu olan kişilerin yaşadığı haneler

hizmetten yararlanmaktadır.

3294 sayılı Kanun kapsamında bulunan yaşlı, engelli hasta ve evinde yemek yapamayacak durumda olanlara yönelik sıcak yemek hizmetine ilişkin olarak SYD Vakıflarınca Aşevi İlke Kararı çerçevesinde yürütülmekte olan aşevi faaliyetlerinden ihtiyaç sahibi yaşlı bireyler öncelikli olarak faydalandırılmaktadırlar.[121]

Muayene katılım payı ödemeleri 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu hükümlerine göre 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 60/c-3 (2022 sayılı Kanun kapsamında olanlar-65 yaş aylığı alanlar) kapsamında tescil edilen Genel Sağlık Sigortalı vatandaşların aldıkları hizmet kapsamında ödedikleri katılım payları (hastane katılım payı, şahıs ödemesi katılım payı vd.) talepleri halinde SYD Vakıflarınca değerlendirilmekte ve kendilerine geri ödenebilmektedir.[122]

3.3.1. Erişilebilirlik

Kapsayıcı, sürdürülebilir kalkınma hedefinin gerçekleştirilmesi yolunda önemli bir işleve sahip olan erişilebilirliğin sağlanması ülkemiz için temel öncelik alanlarından biridir. Bu doğrultuda yasal düzenlemeler yapılmış, izleme sisteminin oluşturulmasına yönelik önemli aşamalar kaydedilmiştir. 2020 yılı, tüm kurum ve kuruluşların erişilebilirlik çalışmalarını planlı, programlı ve standartlara uygun bir şekilde yürütmesi, uygulamalara hız verilmesi, bu alanda fiziksel, dijital ve zihinsel dönüşümün sağlanması ve erişilebilirlik kültürünün oluşturulması için Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından **Erişilebilirlik Yılı** olarak ilan edilmiştir.

Erişilebilirlik alanında, 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, 3194 sayılı İmar Kanunu, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği, Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik, Otopark Yönetmeliği, Bisiklet Yollar Yönetmeliği, Binalar ile Yerleşmeler İçin Yeşil Sertifika

Yönetmeliği, Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği gibi yasal düzenlemeler kaynak olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 26.08.2022 tarih ve E-30824082-622.03-4433608 sayılı cevabi yazıda, Türk Standartları Enstitüsünün (TSE) TS-9111 "Özürlüler ve Hareket Kısıtlığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gerekleri" Standardı'nın, otoparklar ve yakın çevre yollarından başlayarak bina girişinin taşıması gereken özelliklere ve bina içinde engelli ve yaşlıların bağımsız ve güvenli biçimde hareket edebilmeleri ve binayı kullanabilmelerine yönelik detaylı ilkeleri barındıran, erişilebilirliğe yönelik temel bir standart olduğu belirtilmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği ve Erişilebilirlik Kılavuzu ile de bunun desteklendiği ifade edilmektedir.[123]

İllerde valilikler bünyesinde kurulan, sivil toplum kuruluşlarının da dâhil olduğu Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonları ile erişilebilirliğin izlenmesi ve denetlenmesi için bir mekanizma kurulmuştur. Bu kapsamda, yükümlülüklerini yerine getirmeyenlere cezai işlem uygulanmakta; erişilebilirlik kriterlerine uygun bina, açık alan ve toplu taşıma araçları için ise "Erişilebilirlik Belgesi" verilmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı cevabi yazıya göre, 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla bina, açık alan ve toplu taşıma aracına toplam 2.817 Erişilebilirlik Belgesi verilmiştir. Ayrıca 2013 yılından itibaren şehir içinde karayolu (resmi ve özel halk otobüsleri), denizyolu ve demiryolu araçlarından engelli ve yaşlı bireylerin ücretsiz yararlanmasının sağlandığı belirtilmekte olup 2015 yılında bu hakkın kapsamının özel halk otobüsleri ve deniz ulaşım araçlarını kapsayacak şekilde genişletilerek bu araçlara da gelir desteği ödemesi yapıldığı ifade edilmektedir. Ücretsiz seyahat hakkından yaşlılar, engelliler, şehit yakınları ve gaziler faydalanmaktadır (Tablo 13).[124]

Tablo 13. Yıllara Göre Ücretsiz Seyahat Kapsamında Yapılan Gelir Desteği Ödemeleri

Yıl	Aktarılan Ödenek (TL)
2015	96.772.000
2016	142.737.204
2017	149.278.550
2018	193.123.460
2019	219.677.610
2020	218.387.370
2021	222.648.110
2022 (Ocak-Temmuz)	164.075.570
Toplam	**1.406.699.874**

Kaynak: (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2022).[125]

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı verilerine göre, 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla ücretsiz seyahat kapsamında Bakanlık tarafından toplam 1.406.699.874 TL ödenek aktarılmıştır.

3.3.2. Hayat Boyu Öğrenme

Ülkemizde hayat boyu öğrenme kapsamında 3. Yaş Üniversiteleri Uygulamaları yaygınlaşmaya başlamıştır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü koordinasyonunda bazı üniversitelerde "60+ Yaş Tazelenme Üniversitesi Projesi" adı altında aktif yaşlanmaya yönelik uygulamalar başlamıştır. 6 "Tazelenme Üniversitesi"nde 5.665 yaşlı bireyin çeşitli alanlarda eğitim gördükleri ve genç öğrencilerle bir araya geldikleri belirtilmektedir.[126] Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) tarafından kuşaklar arası dayanışma temelli 3. Yaş Üniversitesi uygulamaları modüller halinde YAŞAM Üniversitesi adıyla yürütülmektedir. Boğaziçi Üniversitesi'nde İkinci Bahar Programı bulunmaktadır. 3. Yaş Üniversiteleri Uygulamaları, yaşam boyu öğrenmeyi desteklemekte ve yaşlı bireylerin toplumsal hayata katılımını artırmaktadır.[127]

Yaşlı bireyler, hayat boyu öğrenme kapsamında Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Halk Eğitim Merkezleri'nde açılan kurslardan da faydalanmaktadırlar. 2022 yılında 65 yaş ve üstü 47.537'si erkek ve 114.836'sı kadın olmak üzere toplamda 162.373 kişi Millî Eğitim Bakanlığının düzenlediği yaygın eğitim kurs programlarından istifade etmiştir. Yaşlı bireylerin en çok okuma yazma kursları ve Kur'an-ı Kerim kurslarına ilgi gösterdiği görülmektedir. Kırsal yerleşim yerlerinde arıcılık vd. tarım ve hayvancılığa yönelik kurslar talep görürken, şehir merkezlerinde el sanatları (nakış, örgü, işleme, tekstil vd.) kursları, giyim üretimi kursları, sanat ve tasarım (resim, ebru vd.) kursları, atık kâğıt ve muhtelif ambalajdan aksesuar yapımı kursları ve dijital okur-yazarlık kursları ilgi görmektedir. 65 yaş ve üstü bireylerin hayat boyu öğrenme kurs programlarına katılımları grafikte görüldüğü üzere her geçen yıl artmaktadır.[128]

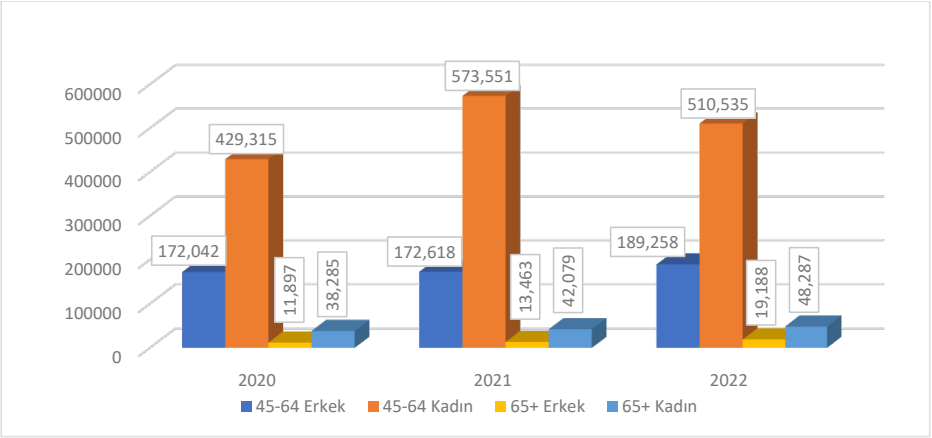

Kaynak: (Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü, 2021. 2022 yılı verileri 1 Ocak – 13 Haziran tarihleri aralığını kapsamaktadır).[129]

Şekil 18. 45 Yaş ve Üzerindeki Kursiyerlerin Yıllara ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Ayrıca, Hayat Boyu Öğrenme Kurumları Yönetmeliği hükümlerine göre yaygın eğitim kursları Halk Eğitimi Merkezleri dışında, belirli şartları taşıyan yerlerde açılabilmektedir. Bu mekanlardan biri de huzurevleridir. Millî Eğitim Bakanlığı verilerine göre huzurevlerinde açılan kurslarda 2022 yılında, 2.567'si kadın ve 2.648'i erkek olmak üzere toplamda 5.215 kişiye ulaşılmıştır. Huzurevlerinde yaşlılar tarafından genellikle, temel seviye dijital okuryazarlık, geri dönüşüm ve sıfır atık, dekoratif ahşap süsleme, Kur'an-ı Kerim okuma, voleybol, drama, kâğıt rölyef yapımı, dekoratif tablo yapımı kursları tercih edilmektedir. Eğitim alanında açık öğretim liseleri, örgün eğitim çağı dışına çıkmış yetişkinler ya da iki defa sınıf tekrarına düşme, disiplin cezası, hükümlülük, evlilik, hastalık, engellilik gibi zaruri gerekçelerle örgün ortaöğretime devam edemeyen kişiler için fırsat eşitliği sağlamaktadır. Bu okullardaki 45 yaş üstü nüfusun verileri aşağıdaki tabloda (Tablo 14) yer almaktadır.

Yaşlı bireylerin teknolojiyi öğrenmeleri ve kullanmaları günümüzde özellikle pandeminin etkileri ile birlikte her zamankinden daha önemli hâle gelmiştir. Dolayısıyla, yaşlıların dijital ve finansal okuryazarlığının artırılmasına yönelik bazı çalışmalar yapılmaktadır.

Tablo 14. Açık Öğretim Okulları 2021-2022 Eğitim ve Öğretim Yılı 45 Yaş Üstü Öğrencilerinin Cinsiyet ve Okul Bazlı Dağılımları

Okul Adı	45-64 yaş arası			65 yaş ve üstü			Genel Toplam
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	
Açık Öğretim Ortaokulu	11.271	6206	**17.477**	92	42	134	**17.611**
Açık Öğretim Lisesi	44.620	26.634	**71.254**	311	267	**578**	**71.832**
Açık Öğretim İmam Hatip Lisesi	1786	450	**2.236**	10	12	**22**	**2.258**
Mesleki Açık Öğretim Lisesi	1.350	1.706	**3.056**	8	5	**13**	**3.069**
Toplam	**59.027**	**34996**	**94.023**	**421**	**326**	**747**	**94.770**

Kaynak: (Millî Eğitim Bakanlığı, 2022).[130]

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona iletilen 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı cevabi yazıda, 2021 yılında, kurumsal yaşlı bakımı açısından bölgesel temsil dikkate alınarak Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya, Malatya, Samsun ve Gaziantep illerindeki kurumsal yaşlı bakım merkezlerinde bakım hizmeti almakta olan 3.645 yaşlı bireyin teknoloji kullanım yetkinliklerinin ölçülmesi ve eğitim ihtiyaçlarının analizi sonucunda pilot uygulama olarak İstanbul ilindeki 5 huzurevinde 30 huzurevi sakinine Dijital ve Finansal Okuryazarlık Eğitimi verildiği ve 2022 yılında ise Bakanlığa bağlı 94 huzurevinde 1.514 yaşlı bireye söz konusu eğitimlerin verildiği belirtilmektedir. Bununla birlikte, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Vodafone Telekomünikasyon A.Ş. arasında 2020 yılında Bakanlığa bağlı kuruluşlarda bakım hizmeti almakta olan yaşlı bireylerin dijital okuryazarlığının artırılmasına yönelik işbirliği yapılmıştır. Vodafone İş Birliği Projesi ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı 145 kuruluşa 400 adet tablet ve 1 yıl sınırsız internet aboneliği sağlanmıştır.

Dijital Bahar Projesi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş. işbirliğiyle huzurevlerinde bakım hizmeti alan yaşlı bireylerin dijital okuryazarlığını geliştirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında, Ankara Seyranbağları Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, İstanbul Maltepe Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, İstanbul Beylikdüzü Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, Bursa Hasan Öztimur Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ve İzmir Narlıdere Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi'nde olmak üzere 5 huzurevinde 6 dijital bahar odası kurulmuştur.[131] Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri

Genel Müdürlüğü, Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) ve Türkiye Belediyeler Birliği iş birliği ile yürütülen Avrupa Yetişkin Öğrenimini Gündemi Projesi-6 (Yetişkin Eğitimi Projesi) yaşlıların dijital becerileri kazanmasını hedeflemektedir. Projenin başlıca amaçları arasında yetişkin ve yaşlıların aktif vatandaş olarak topluma katılımının sağlanması ile yaşlıların sağlıklı yaşlanma ve teknolojiye uyum ile karşılaştıkları sorunların ve çözüm yollarının ortaya konması bulunmaktadır.

3.4. ÇALIŞMA YAŞAMI: YAŞLI İŞ GÜCÜ VE İSTİHDAM

Dünyada yaşlı nüfus oranı en yüksek olan ülkelerde üretim, ekonomik büyüme ve gelişme için yaşlı işgücüne duyulan ihtiyaç yüksektir. Örneğin, Japonya Kabine Ofisi'nin 2021 yılına ait verilerine göre, 2020 yılında 60-64 yaş grubundaki kişilerin %71'inin istihdam edildiği ifade edilmektedir. İş gücüne katılma oranlarının 65-69 yaş grubundaki kişiler için %49,6 ve 70-74 yaşları arasındakiler için %32,5 olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, 10 yıl öncesi ile kıyaslandığında Japonya'da farklı yaş gruplarındaki istihdam oranlarının son yıllarda 10 puandan fazla artış gösterdiği açıklanmaktadır.[132]

Türkiye'de yaşlı nüfus iş gücüne katılma oranı 2016 yılında %11,8 iken 2020 yılında %10,0 olmuştur. İş gücüne katılma oranı cinsiyete göre incelendiğinde, bu oranın yaşlı erkek nüfusta 2020 yılında %16,8 iken yaşlı kadın nüfusta %4,6 olduğu belirlenmiştir. Yaşlı nüfustaki işsizlik oranının 2016 yılında %2,6, 2020 yılında ise %2,7 olduğu görülmüştür. İstihdam edilen yaşlı nüfusun sektörel dağılımları incelendiğinde ise 2020 yılında yaşlı nüfusun %64,2'sinin tarım, %27,7'sinin hizmet, %6,1'inin sanayi, %2'sinin ise inşaat sektöründe çalıştıkları belirlenmiştir.[133] İş gücü verileri sektörel açıdan değerlendirildiğinde, ülke genelinde çalışma çağındaki 15-64 yaş grubundaki bireyler için hizmet ve sanayi sektörleri öne çıkarken, yaşlı bireylerin ise ülke genelinin aksine büyük oranda tarım sektöründe çalıştıkları dikkat çekmektedir.

Yukarıda bahsedilen sektörlere ek olarak dijitalleşme ile birlikte yeni istihdam alanları ortaya çıkmakta, böylece yaşlı bireyler de dijitalleşmenin yaygınlaşmasından faydalanmaktadır. Örneğin, TÜİK tarafından 2021 yılında COVID-19 pandemisi süreci içerisinde yayımlanmış olan hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırmasına göre; yaşlı bireylerin internet kullanma oranları 2016 yılında kadınlar için % 5,8 iken erkeklerde % 12,5 ve toplamda %8,8 olarak belirlenmiştir. 2021 yılına gelindiğinde bu oran sırasıyla kadınlar için %25,9'a, erkekler için % 40,0'a ve toplamda % 32,5'e yükselmiştir.[134] Eurostat tarafından yayımlanmış olan veriler incelendiğinde; 2020 yılının son 3 ayında yaşlı nüfusun internete erişimi ile ilgili olarak Danimarka (internet kullanan 65-74 yaş arasındaki kişiler arasında) en

yüksek payı (%94) kaydederken, onu Lüksemburg ve İsveç (her ikisi de %91), Hollanda (%90) ve Finlandiya'nın (%88) izlediği görülmektedir. Buna karşılık, Bulgaristan'da 65-74 yaş grubundaki kişilerin yalnızca %25'i son 3 ayda internet kullanmış, bunu Hırvatistan (%28) ve Yunanistan (%33) izlemiştir.[135] Avrupa Birliği ülkelerinde yaşlı bireylerin internet kullanma ortalaması ise yaklaşık %60'tır. Yaşlılar arasında dijital becerilerin geliştirilmesi hem çalışma yaşamında yeni işi yapma yöntemlerini destekleyerek istihdamda daha uzun süre kalmalarını sağlayacaktır hem de yeni girişimcilik faaliyetlerine yönelmelerini destekleyecektir.

Ülkemizde yaşlı bireyler bir yandan istihdam sürecinin içinde yer alırken diğer yandan da sosyal güvenlik ile ilgili hizmetlerden yararlanmaktadırlar. Bu sayede hem istihdam yoluyla gelirlerinin artırılması desteklenirken hem de sosyal güvenlik yoluyla sosyal koruma kapsamında kalmaları sağlanmaktadır. Sosyal güvenlik hizmetlerinden bir kısmını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- 5510 Sayılı Kanun kapsamında yapılan yardımlar
- 30 yıldan fazla hizmeti olan memura ikramiye ödenmesi
- Aylık bağlama süresinin kısaltılması
- Emekli aylıklarında yapılan iyileştirmeler
- ALO 170 hattı
- Gaziler için ikinci aylık taleplerinin değerlendirilmesi
- Kamu emeklilerinin ek göstergelerinde artış yapılması
- Memur emeklilerine aylık ödeme[136]

3.4.1. Sosyal Güvenlik

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından sigortalılara sürekli iş görmezlik geliri, malullük, vazife malullüğü veya yaşlılık aylığı, ölümleri halinde eş, çocuk, ana ve babalarına ölüm aylığı/geliri bağlanmaktadır. Ayrıca bu kişiler ile herhangi bir sigortalılığı olmayanların genel sağlık sigortalılığı yardımlarından yararlanması sağlanmaktadır.

- **5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Kapsamında Yardımlar**

SGK tarafından 5510 sayılı Kanun uyarınca belli bir süre prim ödeyip yaş şartını yerine getiren sigortalılara malullük, yaşlılık veya vefatları halinde hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanmaktadır. Yaşlılık aylığı alan vatandaşlar, aynı zamanda genel sağlık sigortalısı sayılmakta ve herhangi bir prim ödemeksizin sağlık yardımlarından yararlanmaktadır.

- **Emekli Aylıklarında Yapılan İyileştirmeler**

5454 sayılı Kanun ile 01.01.2006 tarihinden itibaren emekliler için fiş toplama zorunluluğu kaldırılmış, vergi iadesi yerine emekli aylıklarına %4-5 ek ödeme ilavesi yapılması sağlanmıştır.

Kamuoyunda intibak olarak bilinen 5510 sayılı Kanuna 2013 yılı Ocak döneminden itibaren geçerli olmak üzere eklenen geçici 39'uncu madde ile 2000 yılı öncesinde emekli olan sigortalıların aylıklarının yeniden hesaplanması sağlanarak 1,8 milyon emeklinin aylığında artış yapılmıştır.

Emekli olduktan sonra 5510 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında kendi nam ve hesabına göre çalışması bulunanların emekli aylıklarından geçici madde 14 gereğince yapılan sosyal güvenlik destek primi kesintisi önce %15'ten %10'a indirilmiş, 2016 yılında da tamamen kaldırılmış olup emekli aylıklarından bu kesintilerin kaldırılmasıyla iyileştirme yapılmıştır.

5510 sayılı Kanun'a eklenen ek 18'inci madde ile 2018 yılından itibaren emeklilere Ramazan ve Kurban Bayramı'nda emekli ikramiyesi verilmesi sağlanmış, 1.000 TL olan ikramiye tutarı 2021 yılında yapılan düzenleme ile 1.100 TL'ye çıkartılmıştır.

5510 sayılı Kanun'a 2019 yılı Şubat ayından itibaren eklenen ek 19'uncu madde ile ek ödeme dâhil 1.000 TL'nin altında emekli aylığı alanların aylıklarının 1.000 TL'ye çıkarılması sağlanmış, bu tutar 2020 yılında 1.500 TL'ye, 2022 yılı Ocak ödeme döneminde 2.500 TL'ye, 2022 Temmuz ödeme döneminde 3.500 TL'ye, 2023 Ocak döneminde ise 5.500 TL'ye yükseltilmiştir.

- **Emekli ve Hak Sahiplerinin Aylıklarının Konutta Ödenmesi**

Emekli ve hak sahipleri gelir veya aylıklarını PTT ve 26 banka aracılığı ile alabilmektedir. Bu şekilde emeklilere geniş bir tercih seçeneği sunulmaktadır. Ayrıca, SGK ile PTT Genel Müdürlüğü arasında yapılan protokol ile SGK'dan gelir/aylık almakta olanların tamamı konutlarında ödeme yapılmasını talep etmeleri halinde bildirecekleri ikametgâhlarında herhangi bir ücret veya masraf ödemeksizin aylıklarını ödeme günlerinde konutlarında almaktadırlar. Yine, kamu bankaları 76 yaş ve üstü yaşlıların aylıklarını evinde ödemeye başlamıştır.

- **Emeklilere Özel Birim ve Yerinden Hizmet**

Vatandaşların emeklilik hizmetlerinin daha etkin bir şekilde yürütülebilmesi, iş ve işlemlerin kontrol ve koordine edilebilmesini sağlamak amacıyla sadece emeklilere hizmet vermek üzere SGK bünyesinde Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Diğer yandan yerinden hizmet anlayışı çerçevesinde merkezde yapılan ölüm aylığı bağlanması

işlemleri ile buna bağlı olarak yapılan ikinci karar işlemleri il ve ilçelerdeki sosyal güvenlik merkezlerine devredilmiştir.

- **Aylık Bağlama Sürelerinin Kısaltılması**

Yaşanan mağduriyetlerin önlenebilmesi amacıyla aylık bağlama sürelerine ilişkin idari düzenlemeler yapılmış, daha önceleri 3 ayı geçen aylık bağlama süreleri 10-13 güne kadar düşürülmüştür.

- **Alo 170 Hattı**

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren "Alo 170" hattı ile sosyal güvenlik alanında emeklilerimizin karşılaşılabilecekleri sorunların çözümüne ilişkin yardım hizmeti sunulmaktadır.

- **E-Devlet Üzerinden Sunulan Hizmetler**

Sigortalılar ve emeklilerin SGK'ya gelmeden sigortalılık ve emeklilikle ilgili her türlü bilgi ve belgeye e-devlet aracılığıyla ulaşabilmeleri, başvurularını bu kanaldan yapabilmeleri sağlanmıştır. Bu kapsamda, emeklilik işlemlerinin elektronik ortamda takip edilmesi amacıyla "e-evrak" sistemi uygulamaya konulmuş, bu sayede evrakların takibine, ödenen aylık miktarlarının ve aylıklardan yapılan kesintilerin internet ortamında görüntülenmesine, resmi belge niteliğinde barkotlu çıktı alınabilmesine, aylık alınan banka veya PTT şubelerinin internet ortamında değiştirilebilmesine imkân sağlanmıştır.

- **SMS ve E-posta Uygulaması**

Emeklilerin cep telefonlarına ve e-posta hesaplarına SMS ve e-posta yoluyla hızlı ve doğrudan bilgi verilmesi suretiyle vatandaşların haklarında yapılan aylık bağlama ve ödenek iş ve işlemleriyle ilgili en kısa sürede bilgi edinmeleri sağlanmıştır.

- **Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Yürütülen Faaliyetler**

5510 sayılı Kanunun 60'ıncı maddesinde tanımlanan genel sağlık sigortası kapsamındaki kişilerin sağlıklı kalmalarını, hastalanmaları halinde sağlıklarını kazanmalarını; iş kazası ile meslek hastalığı, hastalık ve analık sonucu tıbben gerekli görülen sağlık hizmetlerinin karşılanmasını, iş göremezlik hallerinin ortadan kaldırılmasını veya azaltılmasını temin etmek amacıyla sağlanan sağlık hizmetleri SGK tarafından karşılanmakta olup, bu kapsamda finansmanı sağlanan sağlık hizmetleri SGK tarafından yayınlanan Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) ve eklerinde belirtilmektedir.

Genel sağlık sigortası kapsamında bulunan kişilerin; SGK ile sözleşmeli/protokollü sağlık hizmet sunucularınca muayene, tetkik, tedavi bedelleri ile fizik tedavi ve rehabilitasyon

uzman hekimlerince yapılan nörolojik ve ortopedik rehabilitasyon tedavileri Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) ve eklerinde yer alan bedeller üzerinden SGK tarafından karşılanmaktadır.

Genel sağlık sigortası kapsamında bulunan kişilerin ruh sağlığı ve hastalıkları uzman hekimlerince ayakta ve yatarak yapılan psikiyatrik muayene, tetkik, tahlilleri ile teşhise dayalı olarak yapılacak tıbbi müdahale ve tedavileri (aile ile görüşme, değerlendirme, bireysel psikoterapi, nöropsikolojik testler, projektif testler vd.) ile 65 yaş ve üstü hastalarda geriatri uzman hekimleri tarafından yapılan tanı ve tedaviler, SUT doğrultusunda SGK tarafından karşılanmaktadır. Genel sağlık sigortası kapsamında bulunan kişilerin sağlık raporu ile belgelenmiş kronik hastalıklarının ayakta muayenelerinden, aile hekimi başvurularından, acil hal başvurularından, yatarak tedavilerinden (Örneğin, yoğun bakım tedavisi) katılım payı alınmamaktadır.

Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkında Yönetmelik kapsamında hizmet veren merkez veya birimler tarafından düzenlenen reçete bedelleri Sağlık Uygulama Tebliği ve ek olarak verilen listelerde yer alan usul ve esaslar dâhilinde SGK tarafından karşılanmaktadır.

Sağlık Bakanlığı tarafından yayımlanan "Sağlık Bakanlığınca Sunulan Evde Sağlık Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge" doğrultusunda Sağlık Bakanlığına bağlı sağlık hizmet sunucuları bünyesinde oluşturulan evde sağlık hizmeti vermek üzere kurulmuş olan birimlerce verilen evde sağlık hizmetleri hizmet başına ödeme yöntemi ile Sağlık Uygulama Tebliği eki EK-2/B ve EK-2/Ç listeleri esas alınarak SGK tarafından karşılanmaktadır.

Grip aşısı bedelleri 65 yaş ve üstü kişiler ile yaşlı bakımevi ve huzurevinde kalan kişilerin bu durumlarını belgelendirmeleri halinde sağlık raporu aranmaksızın her yıl eylül ve şubat dönemi içerisinde reçete edildiğinde bir defaya mahsus olmak üzere SGK tarafından karşılanmaktadır. Sağlık Bakanlığı tarafından palyatif bakım verme konusunda tescil edilmiş olan Sağlık Bakanlığına bağlı yataklı sağlık tesisleri ve üniversite hastaneleri tarafından verilen, kronik hastalıklarda hasta ve ailelerinin yaşadığı sorunların giderilmesi ve yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik palyatif bakım tedavisi SGK tarafından karşılanmaktadır.

3.5. YEREL YÖNETİMLER TARAFINDAN SUNULAN HİZMETLER

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 2016 yılında uygulanmaya başlanan ve devam eden **Yaşlı Destek Programı (YADES),** genel bütçeden aktarılan kaynakla yaşlılık alanında gerçekleştirilen en büyük bütçeli ilk destek programı olmuştur. Yerel yönetimlerde yaşlılık alanında farkındalık oluşturmayı, yaşlıların ev ortamlarında desteklenmelerini, aktif yaşlanmayı ve sosyal hayata katılımı desteklemeyi amaçlayan **YADES,** 65 yaş ve üstü yaşlıların korunması ve desteklenmesini; biyopsikososyal bakıma ihtiyacı olanların yaşadıkları

mekânlarda gerekli olan bakımlarının yapılarak yaşamlarının kolaylaştırılmasını amaçlamaktadır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı cevabi yazıya göre, 2016 yılında uygulamaya başlanan ve halen devam eden YADES programı ile 2021 yılı projeleri dâhil olmak üzere altı yılda toplam 36 milyon TL finansman desteği sağlanmıştır. YADES programı kapsamında 31 farklı ilde (6 ilçe ve 26 il belediyesi) 55 farklı proje ile 53.188 hanede 104 binden fazla yaşlı bireye ulaşılarak evde bakım, psikososyal destek ve kültürel faaliyet hizmetleri sunulmuştur.[137]

YADES kapsamında, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesinin Yaşlı Bakım ve Koordinasyon Merkezi bulunmaktadır. 19.10.2022 tarihli toplantıda Komisyona bilgi veren Kahramanmaraş Belediyesi Genel Sekreteri Rüstem KELEŞ, yaşlı bireylerin kolay ulaşabilecekleri yere monte edilen pano vasıtasıyla 112 Acil Çağrı Merkezine ve Büyükşehir Belediyesi'nin çağrı merkezine talep ve şikâyetlerini hızlı bir şekilde iletebildiklerini, sensörler ve akıllı otomasyon sistemleriyle (akıllı bileklik, panik butonu, tansiyon aleti, şeker ölçüm cihazı, gaz ve duman sensörü) güvenlik takibinin yapıldığını ve alzheimer ve demans hastalarına yönelik GPRS sistemiyle çalışan akıllı bileklik uygulaması bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, yaşlı bireylere ev temizliği, kişisel bakım, fizyoterapi hizmeti, evde sağlık hizmeti, sıcak yemek hizmeti, psikososyal destek ve ev tadilatı hizmeti sunulmaktadır.[138]

YADES projesinden yararlanan belediyelerden biri de Malatya Büyükşehir Belediyesidir. Malatya Büyükşehir Belediyesi tarafından 'YADES' projesi kapsamında 65 yaş ve üstü yaşlılardan bakıma ve yardıma muhtaç olanların toplumla sosyal entegrasyonunun sağlanmasına yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Türkiye Belediyeler Birliği Başkanlığı tarafından Komisyona iletilen 26.08.2022 tarih ve E-13272510-130.99-8256 sayılı cevabi yazıda, Belediyeler tarafından yaşlı bireylere yönelik sunulan hizmetlerden birinin sosyal yardım ve ulaşım hizmetleri olduğu ifade edilmekte olup; ayni yardım (alış veriş kartları, gıda ve giyecek yardımları vd.) ve nakdi yardımların (gıda, yakacak, giyecek, kırtasiye, ev eşyası, ilaç, sağlık ve tedavi yardımları, tıbbi araç gereç yardımları, rehabilitasyon amaçlı araç gereç yardımları, ulaşım destekleri) yapıldığı belirtilmektedir. Ayrıca, belediyeler tarafından yaşlı bireylere tadilat, tamirat, ev temizliği, kişisel bakım, alışveriş ve danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır. Bahse konu yazıda, yaşlılara yönelik olarak sosyal hayata uyum, aktif yaşlılık projesi, yaşlı danışma hattı ve manevi destek gibi hizmetlerin de sağlandığı ifade edilmektedir.[139]

Bununla birlikte, belediyeler tarafından yaşlı bireylere sunulan eğitim ve kütüphane hizmetleri kapsamında "yaşlılar lokali", "yaşam merkezleri" adı altında yaşlıların

sosyalleşebileceği, sanatsal eğitimler, okuma-yazma, bağımsız yaşam eğitimleri, müzik ve resim gibi kursların düzenlendiği merkezlerin açıldığı ifade edilmektedir. Ayrıca, koruyucu, önleyici çalışmalar kapsamında bilgilendirme, farkındalık, yönlendirme, danışmanlık, bilgilendirici materyal basma, görsel materyaller üretme, konferans, seminer ve diğer etkinliklerin de yapıldığı belirtilmektedir.[140]

21.10.2022 tarihli çalışma ziyareti sırasında Komisyona bilgi veren Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanı Ebubekir ARDIÇ, Geniş Ailem Projesi kapsamında yaşlı bireylere yönelik olarak sosyal destek, sağlık desteği, resmî işlemlerde destek, ev temizliği, öz bakım, elektrikli hasta karyolası, yatağı ve bakım aparatları, Medikal Kart, hasta nakil, engelsiz taksi, eğitim hizmetleri, hasta refakatçi eğitimi gibi hizmetler sunduklarını, Hayatın İçindeyim, Tedbir-i Mekân, Şifalı Balkonlar, Hayata Tutun, Gönül Kazan, Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma Merkezi gibi projeler yürüttüklerini ifade etmiştir. Ayrıca, belediyeler tarafından yürütülen sosyal destek hizmetleri kapsamında çeşitli nedenlerle evlerinden çıkamayan yaşlı bireylere yönelik alışveriş ve ev ziyaretleri gerçekleştirilmekte olup yaşlıların sosyo-kültürel faaliyetlerden faydalanmaları sağlanmaktadır. Bu kapsamda, fidan dikme, zekâ oyunları, söyleşi programları, ileri yaş egzersizleri, balık tutma, bisiklete binme, tiyatro, doğa yürüyüşleri, mehtap turu ve Usta Çı'rock (gençlerin ve yaşlıların bir araya gelerek kurdukları müzik grubu) konser etkinlikleri düzenlenmektedir.[141]

22.10.2022 tarihli çalışma ziyareti sırasında Komisyona bilgi veren İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Şube Müdürü Nazlı Enif DİPŞAR yaşlı bireylere yönelik gıda, su, barınma, giysi, tek seferlik nakdi destekler, düzenli nakdi destekler, ayni yardımlar, medikal malzeme desteği, medikal bakım onarım atölyesi, engelli ulaşım hizmetleri, sosyo-kültürel etkinlikler ve İSADEM (İstanbul Aile Danışmanlık ve Eğitim Merkezi) hizmetleri sunduklarını belirtmiştir. Ayrıca, Büyükşehir Belediyesinin aile danışmanlık ve eğitim merkezlerinde saha incelemeleri yapıldığını; eğitim, bireysel danışmanlık, evde psikososyal danışmanlık, ruhsal uyum ölçeği, obezite tarama testi, diyabet tarama testi, anksiyete ve depresyon taraması yapıldığını ifade etmiştir. Ayrıca aktif yaşlanmayı temel alarak çeşitli çalışmalar yapıldığı, yaşlı hizmetleri modülü oluşturulduğu, mahalle ölçeğinde kadın, çocuk, yaşlı ve gençlerin sosyal ve kültürel hayata katılımlarını artırmaya ve eğitim durumlarını iyileştirmeye yönelik 6 adet Mahalle Evinin bulunduğu bilgisi verilmiştir.[142]

Ankara Büyükşehir Belediyesi Yaşlı Hizmetleri ve Şefkat Evleri Şube Müdürlüğüne bağlı Şefkat Evleri ve Barınma Evleri ile Yaşlılara Hizmet Merkezi tarafından 60 yaş ve üstü yaşlılara hizmet sunulmaktadır. Yaşlı için yapılan sosyal incelemede sosyal çalışmacı, bireyin gerekli verilerinin taramasını ve sosyal inceleme yaparak hangi hizmetlerden yararlanması

gerektiğini değerlendirip tespit etmektedir. Sosyal çalışmacı daha sonra yaşlı bireyi yararlanması gereken hizmet konusunda ilgili birim ve/veya birimlere yönlendirmekte; uygun görülen hizmetler yaşlılara ücretsiz olarak verilmektedir. Ankara'da Keçiören Belediyesi, Mamak Belediyesi, Altındağ Belediyesi, Çankaya Belediyesi gibi ilçe belediyeleri tarafından da yaşlılara yönelik evde bakım ve destek hizmetleri yürütülmektedir.

Kastamonu Belediyesi Yaşlı Bakım Hizmetleri Merkezi 60 yaş ve üstü, gelir seviyesi yetersiz yaşlıların toplumdan izole olmamalarını sağlamak ve günlük yaşantılarını kolaylaştırmak amacıyla hizmetlerini sürdürmektedir. Yaşlılara evde; temizlik, kişisel bakım, çamaşır yıkama, yemek gibi hizmetler ihtiyaca ve isteğe bağlı olarak verilmekte; sağlık ve psikososyal destek hizmetleri yürütülmektedir. 2018 yılı içerisinde, Yaşlı Bakım Hizmetleri Merkezi olarak, 85 üyeye 1103 kez eve temizlik hizmeti, 24 üyeye 284 kez kişisel bakım ve banyo hizmeti, 60 üyeye 1658 kez sağlık hizmeti, 102 üyeye 681 kez psikolog hizmeti, 18 üyeye 2155 kez yemek hizmeti ve toplamda 243 makine çamaşır hizmeti olmak üzere hizmetler verilmiştir. Bununla birlikte, 01.01.2018 ile 31.12.2018 tarihleri arasında yaşlı bakım merkezine yapılan ön kayıt başvuruları doğrultusunda incelenen ev sayısı 66 hanedir. Açılış tarihinden günümüze kadar toplam 210 üye Kastamonu Belediyesi yaşlı bakım hizmetlerinden faydalanmıştır.

Sakarya Büyükşehir Belediyesi tarafından yaşlıların yaşamlarını kolaylaştırmak amacıyla hazırlanan Yaşlı Destek Merkezi (YADEM) tarafından evde temizlik ve kişisel bakım hizmetlerinin yanı sıra fizik tedavi ve psiklojik destek hizmetleri, hastane refakat hizmetleri verilmekte; hobi kursları gibi hizmetler de yürütülmektedir.

Gaziantep Belediyesi tarafından Aktif Yaşam ve Eğitim Merkezi ile Evde Yaşama Destek Birimi kurularak yaşlılara yönelik olarak; ihtiyaç sahibi olması kriteri esas alınarak ev temizliği, kişisel bakım, psikososyal destek hizmetleri yürütülmektedir.

Kilis Belediyesi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Ofisi, GAP İdaresi Başkanlığı ve Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) iş birliği ile kurulan "Kilis Aktif Yaşam Evi" 60 yaş ve üstü kadınlara ve erkeklere gündüz hizmet sunmaktadır. Kilis Aktif Yaşam Evi, yaşlıların yeni yeteneklerini keşfetmelerini sağlamak, yalnızlıklarını ve sosyal izolasyonlarını önlemek, aktif yaşlanmalarını ve topluma katılımlarını, üretmelerini desteklemek amacıyla faaliyetlerini bir eğitim programına bağlı olarak yürütmektedir.

Komisyonun bilgi talebi üzerine Karatay Belediyesi Başkanlığı Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğünce Komisyona sunulan 29.11.2022 tarihli ve E-67719903-622.01-68480 sayılı cevabi yazıda; Karatay Belediyesinin emeklilere yönelik faaliyet gösteren 29

mahalle konağının bulunduğu, yaşlıların bu konaklara gelerek toplumdan soyutlanmadan zamanlarını geçirebilmelerinin sağlandığı ve kültürel geziler ile etkinliklere katılabildikleri ifade edilmiştir. Diğer taraftan Karatay Belediyesi tarafından bir doktor ve bir hemşire ile yaşlıların evlerinde ziyaret edildiği, sağlık kontrolleri yapılarak gerekli yönlendirme ve bilgilendirmelerin gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Ayrıca yapımı Karatay Belediyesi tarafından tamamlanan ve Türkiye'de bir ilk olan Alzheimer Gündüz Yaşam Merkezi'nde alzheimer hastalarına psikolojik, sosyolojik ve kültürel alanlarda hizmet verildiği ifade edilmiştir.

Komisyonun bilgi talebi üzerine Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğünce Komisyona sunulan 21.11.2022 tarihli ve E-29416146-622.03-5051982 sayılı cevabi yazıda son 1 yıl içerisinde büyükşehir, il ve ilçe belediyelerinin yaşlılara yönelik hizmetleri konusunda bilgi verilmiştir.

Tablo 15. Türkiye'de Belediyeler Tarafından Yaşlılara Sunulan Hizmetler, Son 1 Yıl İçerisinde Yararlanan Yaşlı Sayısı

Belediyelerin yaşlılara sundukları hizmetler	Hizmeti Sunan Büyükşehir Belediyesi Sayısı	Hizmeti Sunan İl Belediyesi Sayısı	Hizmeti Sunan İlçe Belediyesi Sayısı	Son 1 Yıl İçinde Hizmetten Yararlanan Toplam Yaşlı Sayısı	Son 1 Yıl İçinde Hizmetten Yararlanan Toplam Yaşlı Hane Sayısı
Gündüzlü Bakım Merkezi	7	3	13	39.118	-
Huzurevi	8	2	25	2.828	-
Ayni Yardım	21	33	362	268.718	-
Ev Temizliği	24	25	190	-	62.573
Evde Kişisel Bakım	20	23	158	64.927	-
Evde Sağlık Hizmeti	19	9	114	174.889	-
Evde Teknik Destek Hizmeti	13	11	115	-	10.193
Geçici Konaklama	12	4	52	9.124	-
Refakat ve Alışveriş Hizmeti	15	12	209	94.713	-
Sosyal Destek ve Etkinlik Hizmeti	24	17	205	485.168	-
Yemek Hizmeti	20	30	255	103.147	
			TOPLAM	**1.242.632**	**72.766**

Kaynak: (Çevre Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, 2022).[143]

Söz konusu yazıdan 29 büyükşehir belediyesi, 40 il belediyesi ve 481 ilçe belediyesine dair elde edilen bilgiler Tablo 15 ve Tablo 16'da gösterilmiştir. Tablo 15'te ilçe belediyelerinin yaşlılara daha yüksek düzeyde hizmet sundukları görülmektedir. Bu daha küçük yerleşim yerlerinde ilçe belediyelerinin yaşlılara daha hızlı ve doğrudan ulaşabildikleri şeklinde değerlendirilebilir. Belediyelerin yaşlılara yönelik olarak son 1 yılda en çok sosyal destek ve

etkinlik hizmeti sundukları görülmektedir. Bu hizmeti, ayni yardım, evde sağlık hizmeti ve yemek hizmeti takip etmektedir. Ayrıca Tablo'dan tüm belediyelerin son 1 yıl içinde toplam 1.242.632 yaşlıya ve 72.766 yaşlı bulunan haneye bu hizmetleri sunmuş oldukları anlaşılmaktadır (Tablo 15).

Tablo 16. Türkiye'de Belediyeler Tarafından Son 1 Yıl İçerisinde Yaşlılara Yapılan Nakdi Yardımlar

Hizmet	Hizmeti Sunan Büyükşehir Belediyesi Sayısı	Hizmeti Sunan İl Belediyesi Sayısı	Hizmeti Sunan İlçe Belediyesi Sayısı	Son 1 Yıl İçinde Yaşlılara Yapılan Toplam Nakdi Yardım Miktarı
Nakdi Yardım	12	11	160	135.678.399

Kaynak: (Çevre Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, 2022).[144]

Yaşlılara nakdi yardım hizmetini ise en çok ilçe belediyeleri sunmuştur. Son bir yıl içerisinde yaşlılara yapılan toplam nakdi yardım miktarı 135.678.399 olarak hesaplanmıştır (Tablo 16).

Belediyelerin yaşlılara yönelik hizmetlerine ilişkin güncel veriler incelendiğinde Türkiye'de hem büyükşehir hem de il ve ilçe belediyelerinin yaşlılara yönelik hizmetlerinin bulunduğu; bazı belediyelerin iyi planlanmış, yaygın ve etkili hizmetler sundukları ancak bazı belediyelerin yalnızca ihtiyaç veya talep doğrultusunda yaşlıya hizmet sundukları anlaşılmaktadır. Belediyeler tarafından yaşlılara yönelik sunulan hizmetlerin, talep değil arz odaklı olarak planlanması önemlidir.

3.6. SİVİL TOPLUM VE ÖZEL KURULUŞLAR TARAFINDAN SUNULAN HİZMETLER

Sivil toplum kuruluşlarının (STK) yaşlı bireylere yönelik olarak sunulan hizmetlere katkı sağlamak ve hizmet üretmek noktasında etkin işlevleri bulunmaktadır. Ülkemizde yaşlılara yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşları, dernekler ve vakıflardan oluşmaktadır.

Yaşlılık alanında faaliyet gösteren STK'ların bakım hizmeti, sosyal yardım, sosyokültürel etkinlikler, bilimsel araştırmalar, ayrımcılıkla mücadele, danışmanlık ve toplumsal farkındalık geliştirmeye yönelik çalışmalar gibi hizmetleri bulunmaktadır.

İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü verilerine göre farklı faaliyet alanlarında toplamda 102.917 dernek bulunmakta olup bunların 307'si "Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler" adı altında görünmektedir.[145] Yaşlı bireylere yönelik hizmet sunan STK faaliyet ve hizmetlerine ilişkin bazı örnekler aşağıdaki gibidir:

Türkiye Kızılay Derneği, ihtiyaç sahibi bireylere barınma, beslenme, sağlık yardımı, sosyal hizmetler, ilk yardım ve eğitim hizmetlerini ulusal ve uluslararası alanda sunmaktadır. 09.06.2022 tarihli toplantıda Komisyona bilgi veren Türkiye Kızılay Derneği Toplumsal Hizmetler Genel Müdürü Gazi ALATAŞ, Kızılay'ın 2030 stratejik planında yer alan yedi ana hedeften biri olan "Sağlıklı Yaşayan ve Yaşlanan Toplum İçin Çalışmak" ilkesinden hareketle 2020 yılı Mart ayında Kızılay Bakım'ı kurduklarını belirterek 3 tesiste aktif olarak hizmet verdiklerini; hastaneler ve üniversiteler ile iş birliği içinde bulunduklarını ifade etmiştir.[146] Bu tesislerde sağlık, bakım, konaklama ve psikososyal destek hizmetleri sunulmakta olup hizmet sunan ekipte hekim, sosyal çalışmacı, fizyoterapist, diyetisyen, psikolog, hemşire, yaşlı bakım teknikeri ve destek personelleri yer almaktadır.

29.06.2022 tarihli toplantıda Komisyona bilgi veren 65+ Yaşlı Hakları Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Rümeyza KAZANCIOĞLU, derneğin yaşlanan toplumda herkes için sağlıklı, kaliteli ve onurlu bir yaşlanmaya zemin hazırlamak, kuşaklar arası dayanışmayı sağlamak ve yaşlılarıyla huzur içinde olan bir toplum yaratmak adına, sürdürülebilir, örnek olan modeller geliştirmek ve bu modelleri hayata geçiren öncü kurum olmak amacını benimsediğini ifade etmiştir.[147]

12.10.2022 tarihli toplantıda Komisyona bilgi veren Akademik Geriatri Derneği İkinci Başkanı Prof. Dr. Meltem Gülhan HALİL, eğitime katkı amacıyla geriatriye yönelik Yaşlı Sağlığı ve Hastalıkları alanında kitap, bilimsel dergi yayımladıklarını, ulusal ve uluslararası kongreler düzenlediklerini, TÜSEB tarafından hazırlanan güncel durum, sorunlar ve kısa-orta vadeli çözümleri içeren Yaşlı Sağlığı Raporu ile Sağlık Bakanlığının Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programına katkı sağladıklarını ve akılcı ilaç kullanımıyla ilgili aplikasyon geliştirdiklerini belirtmiştir.

Yaşlı bireylere yönelik evde bakım, sosyal hizmet, psikososyal destek, gündüz hizmetleri, kurum bakımı, danışmanlık gibi hizmetler özel kuruluşlar tarafından da sunulmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Temmuz ayı verilerine göre 263 özel huzurevinden 12.111 yaşlı birey hizmet almaktadır. Huzurevlerinin büyük çoğunluğu Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevleri ile özel huzurevlerinden oluşmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2022 yılı verilerine göre, özel huzurevleri toplam huzurevlerinin yaklaşık olarak %59'unu, Bakanlığa bağlı huzurevleri ise %36'sını oluşturmaktadır. Huzurevlerinde bakılan yaşlı birey sayıları incelendiğinde ise toplam yaşlı sayısının %39'u özel huzurevlerinde, %51'i ise Bakanlığa bağlı huzurevlerinde bakım hizmeti almaktadır.[148]

3.7. ÜNİVERSİTE YAŞLILIK ÇALIŞMALARI UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZLERİ

Yaşlanma süreç ve yaşlılık dönemi ile ilgili araştırma verilerinin ortaya konulması, kanıta dayalı uygulamaların belirlenmesi amacıyla üniversitelerde yaşlılık çalışmaları araştırma ve uygulama merkezleri kurulmaktadır. Türkiye'de ilk kez 2010 yılında Yükseköğretim Kurumu tarafından Resmî Gazete'de yayımlanarak kurulan Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM), çalışmalarını yaşlı refahını biyopsikososyal, ekonomik ve kültürel olmak üzere yaşamın tüm boyutları ile yaşam dönemi yaklaşımı açısından disiplinlerarası bir bakışla ele alan; aktif ve sağlıklı yaşlanma ile kuşaklar arası dayanışmayı teşvik eden bir anlayışla yapılandırmıştır. Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) bünyesinde yaşlılık alanında çok sayıda bilimsel araştırma projesi, akademik çalışma, eğitim programı, kongre, konferans, seminer düzenlenmektedir ve merkezin uluslararası kuruluşlarla iş birliği bulunmaktadır. 08.06.2022 tarihli toplantıda Komisyona bilgi veren Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE bilimsel araştırma projeleri kapsamında Türkiye'de ilk kez Kuşaklar arası Dayanışmanın Değerlendirilmesi Projesi'ni TÜBİTAK desteğiyle yürüttüklerini, bununla birlikte Türkiye Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma Araştırması, Sağlıklı Yaşlanma ve Karşılaşılan Sorunlar Etüt Araştırması, Ankara'da Yaşlı Yoksulluğu Ekonomik Sosyal ve Kültürel İhtiyaçların Analizi konulu projeleri yürüttüklerini, Türkiye'de Yaşlı Bakım Hizmetleri Kitabı hazırladıklarını, "Evde Sağlık Hizmetlerinde Geriatrik Hasta Değerlendirme Eğitimi" Projesi gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir.[149] Ayrıca, Covid-19 pandemisi sürecinde eğitim faaliyetleri kapsamında "Engelli ve Yaşlı Bakım Kuruluşlarında Görev Yapan Meslek Elemanlarına Yönelik Güçlendirme Eğitimi Programı Webinar Serisi" (5 program), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve (GAP) Kalkınma İdaresi Başkanlığı İş Birliğiyle "Yaşlılık Çalışmaları Webinar Serisi" (15 program), "Covid-19 Salgınında Yaşlı Olmak: İnsan Hakları Perspektifi Konferansı" düzenlediklerini belirtmiştir. Türkiye Aktif ve Sağıklı Yaşlanma Zirvesi'ni 3 kez gerçekleştirdiklerini ve Pandemi Döneminde Sayın Emine ERDOĞAN Hanımefendi'nin katılımıyla "Yaşlı Refahı ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Sempozyumu" düzenlediklerini açıklamıştır. 3. Yaş Üniversitesi uygulamaları da yaşlılık alanında sunulan önemli hizmetlerdendir. Bu kapsamda, YAŞAM Üniversitesi'nde "Kuşaklararası Dayanışma Buluşmaları" ve "Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma Buluşmaları" ile

“Dijital Okur-Yazarlık Modülü Eğitimleri” gerçekleştirilmektedir. Ayrıca yaşlılar için “Altın Çağ Platformu” oluşturulmuştur.

Akdeniz Üniversitesi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, yaşlılık çalışmaları uygulama ve araştırma merkezi bulunan diğer üniversitelerdir. Bununla birlikte, bazı üniversitelerde farklı isim ve amaçlara sahip, yaşlanma ve yaşlılık ile ilişkili konularda çalışan araştırma ve uygulama merkezleri bulunmaktadır. Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi (GEBAM) 2000 yılından bu yana faaliyet göstermektedir. Kırıkkale Üniversitesi Yaşlı Sağlığı Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Yaşlanma ve Bellek Uygulama ve Araştırma Merkezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Engelliler Eğitimi, Bakım, Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul Üniversitesi Geronteknoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi üniversitelerde yaşlanma alanında faaliyet gösteren diğer merkezlerdir.

3.8. MANEVİ REHBERLİK VE DANIŞMANLIK HİZMETLERİ

Manevî rehberlik ve danışmanlık hizmetleri; bakıma muhtaç kişilerin maneviyatını (kişisel gelişimlerini, morallerini) güçlendirmeyi, hayata bağlılıklarını artırmayı, iç (manevî) dünyalarıyla barışık olmalarını, manevî korkuları gidermeyi amaçlayan sosyal nitelikli ve insan odaklı hizmetlerdir. Özellikle kronik hastalara, kalıcı sakatlığı olan özel gereksinimli bireylere ve yaşlılığa bağlı çeşitli sağlık sorunları olan yaşlılara yönelik maneviyat destekli bütün hizmetleri kapsamaktadır. Maneviyat, tıbbî hizmetler ve sosyal hizmetlerde bütüncül ve birleştirici bir rol üstlenir ve kişinin sağlığına yeniden kavuşmasını veya bu mümkün değilse mevcut durumuyla başa çıkma kapasitesinin artmasını ve hayata bağlı kalmasını sağlayan önemli bir unsurdur.

Dünya Sağlık Örgütü’ne göre sağlık, biyopsikososyal ve manevî yönüyle kendini iyi hissetme halidir.[150] Manevî odaklı rehberlik ve destek hizmetleri, kişinin hayatını tehdit eden ağır derecede engellilik ve hastalıklarla mücadelede önemli katkılar sağlamaktadır. Hayatın anlamı ve gayesi, ölümün perde arkası ve hikmet yönü, ahiret boyutu, iman esasları ekseninde kişinin anlayabileceği ve idrak edebileceği bir tarzda manevî rehberlik ile dile getirilerek, kişinin huzuru ve mutluluğu elde edilebilmektedir. Manevî yönden sağlıklı olan hastalar, yaşlılar ve özel gereksinimli bireyler birçok engeli aşma ve hastalıkların üstesinden gelme konusunda başarılı olacaklardır. Manevî rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, birçok Avrupa ülkesinde genel sağlık hizmetlerinde, evde veya kurumda sosyal bakım hizmetlerinde önemli

bir role sahiptir. İlahiler, ibadetler, dualar, sanatsal ve diğer manevî iyi oluşu sağlayan yöntemler, manevî rehberlik ve danışmanlık hizmetleri kapsamında değerlendirilebilmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği'nin Din Hizmetleri Daire Başkanlığı İrşat Hizmetleri Şubesi Müdürlüğünün görevlerinin sayıldığı 30. Maddesinin (f) bendinde "*İlgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak, vaaz ve irşat hizmetlerinin, ceza ve tevkifevi, çocuk ıslahevi,* ***güçsüzler yurdu****, öğrenci yurdu, hastahane, fabrika ve benzeri yerlerde ifası için gerekli çalışmaları yapmak*" hükmü çerçevesinde huzurevlerinde manevi destek hizmetleri verilmeye başlanmıştır. 2010 yılında yürürlüğe giren Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un "Başkanlığın hizmet birimleri, görevleri ve yetkileri" başlıklı 7. maddesinin Din Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görevlerinin zikredildiği bölümün 3. fıkrasında "*Ceza infaz kurumu ve tutukevleri, çocuk ıslahevi,* ***huzurevi****, sağlık kuruluşları ve benzeri yerlerde bulunan vatandaşlara irşat hizmetleri götürmek"* hükmüyle ilk defa huzurevlerinde irşat hizmeti yürütmek Başkanlığın yasasına girerek bir hizmet kalemi olarak görülmüştür. Bu düzenleme öncesi yapılan tüm hizmetler ilgili Yönerge'ye dayanmaktadır. Bugün huzurevlerinde sunulan manevi destek hizmeti 2011 yılında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile yapılan iş birliği protokolüne dayanmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı yaşlılara yönelik hizmetlerini iki kategoride şekillendirmektedir: İlk olarak; hutbe, vaaz, konferans, yazılı ve görsel yayınlar vasıtası ile yaşlılarımızın ulvi mertebeleri topluma anlatılmaktadır. Gerek aile fertlerinin gerekse tüm toplumun *"büyüklerine saygı göstermeyen, bizden değildir"* hadis-i şerifi mucibince hareket etmesi yönünde çaba sarf edilmektedir. İkinci olarak; huzurevi sakinlerine yönelik yürütülen manevi destek hizmetleri bulunmaktadır. Ceza infaz kurumları, hastaneler ve rehabilitasyon merkezlerinde yürütülen sistematik ve kurumsal manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri gibi çalışmalar huzurevlerinde de yürütülmektedir. Ülke genelinde 55 ilde çeşitli kurumlarda otuz bin yaşlıya hizmet sunulmaktadır. Bu çerçevede müftülüklerce hazırlanan programlar çerçevesinde ziyaret, sohbet ve ibadetlerde manevi rehberlik faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Özellikle Ramazan ayında iftar davetleri, dinî gün ve gecelerde programlar, haftalık ve aylık periyotlarla huzurevi ziyaretlerinin yapılması önem arz etmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığının Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevlerinde vermiş olduğu dini hizmetlerle ilgili huzurevi sakinlerinin memnuniyetini ve dini hizmetler hakkındaki eğilimlerini ölçmek amacıyla **"Huzurevinde Dini Hizmetler Memnuniyeti Araştırması"** 12 ilde 246'sı kadın ve 356'sı erkek olmak üzere toplam 602 kişiyle yürütülmüş ve elde edilen çıktılara ilişkin rapor 2017 yılında yayınlanmıştır.

İnsan karşılaştığı her şeyin aslını anlamaya yönelik içsel bir eğilime sahiptir. İnsan kendi varlığını ve çevresini anlamlandırdığı sürece yaşamını devam ettirebilmekte ve ona yön verebilmektedir. İnsan hayatına yön veren bu anlamlandırma dini nitelik arz edebilmektedir. Manevi rehberlik ve danışmanlık sayesinde manevi iyi oluşu sağlamak mümkündür. Kronik ve ölüm riski yüksek olan 12 yaşlı ile yapılan araştırmada yaşlı bireylerin hastalıkla baş ederken umutlarını, iç huzurlarını yaşama bağlılıklarını korumada maneviyat düzeylerinin güçlendirici bir etken olduğu tespit edilmiştir.[151]

3.9. AFETLER, ACİL VE OLAĞANÜSTÜ DURUMLARDA SUNULAN HİZMETLER

Afetler, acil ve olağanüstü durumlarda toplumdaki diğer bireylere göre daha savunmasız ve kırılgan olan yaşlılar, acil durum ve afetlerde hazırlık, afetler sırasındaki müdahale ve afet sonrası yardım mekanizmalarında ele alınması gereken özel gereksinimli gruplardan biridir. Çoğunlukla kronik hastalıklarına bağlı olarak, ilaç, yardım, bakım ve destek ihtiyacı olan yaşlıların afet durumlarında; işitme veya görme sorunları, bilişsel bozulma, hareket kabiliyetinde azalma, kaynaklara sınırlı erişim, sosyal izolasyon gibi sorunlar nedeniyle deprem, sel, göç, savaş gibi afet veya acil durumlarda, acil durum talimatlarına erişmesi, anlaması ve yanıt vermesi zorlaşmaktadır. Bu noktada, olay yerinden uzaklaşma, tahliye alanına ulaşma, afet sonrası dağıtılan gıda, su gibi temel ihtiyaçlara ulaşmada güçlük çektikleri için, diğer bireylere göre yaşlılar afet ve acil durumlardan daha fazla etkilenmektedirler.

İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durumlar Başkanlığı (AFAD) koordinasyonunda il afet ve acil durum müdürlükleri tarafından "Afet Farkındalık Eğitimleri" verilmekte olup bu eğitimlerde yaşlıların da dâhil olduğu özel gruplara yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda;

- 2021 Afet Eğitim Yılı kapsamında huzurevlerinde 5909 kişi ve bakımevlerinde 6952 kişi olmak üzere toplam 12861 kişiye afet eğitimi verilmiştir.
- 2022 Afet Tatbikat Yılı kapsamında 185 huzurevinde 3599 kişi ve bakımevlerinde 3819 kişi olmak üzere toplam 7418 kişi ile tahliye uygulaması eğitimi gerçekleştirilmiştir.

4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve ilgili diğer mevzuat kapsamında Afet Yönetimi Karar Destek Sistemi (AYDES) geliştirilmiş olup; Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamında olası bir afet, acil ve olağanüstü durum anında incinebilir gruplara öncelik verilmesi için diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş birliği yapılarak çalışmaların gerçekleştirilmesi için eylemler belirlenmiştir.

IV
YAŞLILARIN HAYATIN ÇEŞİTLİ ALANLARINDA YAŞADIKLARI VE YAŞAMALARI MUHTEMEL SORUNLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.YAŞLILARIN HAYATIN ÇEŞİTLİ ALANLARINDA YAŞADIKLARI VE YAŞAMALARI MUHTEMEL SORUNLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. SAĞLIK ALANINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

TÜİK tarafından bazı hastalıklar üzerine seçilmiş ölüm nedenleri istatistikleri açıklanmaktadır. 2019 yılı TÜİK seçilmiş ölüm nedenleri incelendiğinde, 313.802 yaşlının vefat ettiği görülmektedir. Bunların %41,5'i dolaşım sistemi hastalıklarından vefat ederken, %15,3'ü iyi huylu ve kötü huylu tümörlerden, %15,3'ü solunumu sistemi hastalıklarından, %5,3'ü sinir sistemi ve duyu organları hastalıklarından, %4,8'i endokrin, beslenme ve metabolizmayla ilgili hastalıklardan, %1,6'sı dışsal yaralanma ve zehirlenmelerden, %11,8'i diğer nedenlerden, %4,3'ü ise bilinmeyen nedenlerden vefat etmiştir. Kadınların dolaşım sistemi hastalıkları, sinir sistemi ve duyu organları hastalıkları ile endokrin (iç salgı bezi), beslenme ve metabolizma hastalıklarından vefat etme oranı yüksek iken, erkeklerin iyi huylu ve kötü huylu tümörler ile dışsal yaralanmalar ve zehirlenmeler nedeniyle vefat etme oranı daha yüksektir (Tablo 17). Özellikle son yıllarda yaşlılarda sıklıkla görülen hastalıklardan biri de Alzheimer hastalığıdır. Alzheimer hastalığı, beynin düşünme, hafıza ve dil bölümlerini etkilemektedir. Kronik ve henüz tedavisi bulunamamış olan hastalığın başlangıcı sinsidir ve yıkım genellikle yavaş yavaş olmaktadır. Günümüzde hastalığın tam sebebi bilinmemekle beraber, risk faktörlerinden biri ileri yaştır.[152] Alzheimer hastalığının en önemli yanı, ilerledikçe hastanın kendine bakamaması ve başkasına bağımlı hâle gelmesidir.[153] 2019 TÜİK ölüm nedeni istatistiklerine göre, 13.498 yaşlı birey Alzheimer hastalığı nedeniyle vefat etmiştir. O yıl yaşamını kaybeden tüm yaşlılar içerisinde Alzheimer nedeniyle yaşamını kaybeden yaşlıların oranı %4,3'tür. Erkeklere kıyasla kadınların daha fazla bu hastalık nedeniyle vefat ettikleri gözlemlenmektedir. 5.049 erkek 2019 yılında Alzheimer hastalığından vefat ederken, alzheimer nedeniyle vefat eden kadın sayısı 8.449'dur. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kronik Hastalıklar ve Yaşlı Sağlığı Daire Başkanı Dr. Banu EKİNCİ 09.06.2022 tarihinde Komisyona yaptığı sunumda, tüm sağlık sisteminin en üst göstergesinin ölüm nedenlerini izlemek olduğunu, bu nedenle tüm yaş grupları için ölüm nedenlerinin izlendiğini belirtmiştir. Alzheimer hastalığı için mini mental test ve diğer değerlendirme araçları ile toplumda erken teşhisi hedeflediklerini açıklamıştır. Bunlara ek olarak, EKİNCİ, yoğun bakım yatak sayılarının, ambulans sayısının ve hemodiyaliz cihaz sayısının artması, hastalığa göre yatılan gün sayısının yani sağlık istatistikleri yıllığında izlenen her parametrenin yaşlılarla ilgili olduğunu ve sağlık hizmetlerinin %30'unun yaşlılar tarafından kullanıldığını vurgulamıştır.[154]

Tablo 17. Seçilmiş Ölüm Nedeni ve Cinsiyete Göre Yaşlı Ölümleri, 2018, 2019

		2018		2019	
Ölüm nedeni (UHS-10)		Sayı	(%)	Sayı	(%)
Toplam	Toplam	303 130	100.0	313 802	100.0
	Erkek	151 105	100.0	157 259	100.0
	Kadın	152 025	100.0	156 543	100.0
Dolaşım sistemi hastalıkları	Toplam	130 456	43.0	130 260	41.5
	Erkek	58 971	39.0	59 574	37.9
	Kadın	71 485	47.0	70 686	45.2
İyi huylu ve kötü huylu tümörler	Toplam	49 056	16.2	48 158	15.3
(malign ve bening neoplazmlar)	Erkek	31 631	20.9	31 416	20.0
	Kadın	17 425	11.5	16 742	10.7
Solunum sistemi hastalıkları	Toplam	44 286	14.6	47 999	15.3
	Erkek	24 431	16.2	26 277	16.7
	Kadın	19 855	13.1	21 722	13.9
Sinir sistemi ve duyu organları hastalıkları	Toplam	17 247	5.7	16 617	5.3
	Erkek	7 016	4.6	6 668	4.2
	Kadın	10 231	6.7	9 949	6.4
Endokrin (iç salgı bezi), beslenme ve metabolizma hastalıkları	Toplam	15 588	5.1	15 013	4.8
	Erkek	6 067	4.0	5 995	3.8
	Kadın	9 521	6.3	9 018	5.8
Dışsal yaralanma nedenleri ve zehirlenmeler	Toplam	5 712	1.9	5 021	1.6
	Erkek	3 289	2.2	2 856	1.8
	Kadın	2 423	1.6	2 165	1.4
Diğer	Toplam	36 339	12.0	37 142	11.8
	Erkek	16 989	11.2	17 149	10.9
	Kadın	19 350	12.7	19 993	12.8
Bilinmeyen	Toplam	4 446	1.5	13 592	4.3
	Erkek	2 711	1.8	7 324	4.7
	Kadın	1 735	1.1	6 268	4.0

Kaynak: (TÜİK, 2019).[155]

Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE, 08.06.2022 tarihli komisyon toplantısında yaptığı sunumda, yaşlılığın bir engellilik veya bir hastalık olmadığını ancak yaşlılıkla beraber sık görülen hastalıklar ve geriatrik sendromlar nedeniyle engel ve bağımlılık oranının ve buna bağlı olarak bakım ihtiyacının arttığını belirtmiştir. Özellikle yaşlılıkta sık görülen Alzheimer hastalığı nedeniyle artan bakım ihtiyacının ailede karşılanmaya devam ettiğini; ancak aile üyelerinin Alzheimer hastası yakınına bakacak bilgi ve becerilerinin yeterli düzeyde olmadığını; bakım sürecinin aile yaşamını doğrudan etkileyen bir husus olduğunu belirtmiştir.

Bu nedenle, hem Alzheimer hastası olan yaşlının hem de Alzheimer hastasına evde bakım verenlerin de hizmet sunulması gereken bir grup olarak ele alınması gerektiğini vurgulamıştır.[156]

4.1.1. Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma

Dünya Sağlık Örgütü, aktif yaşlanmayı *"yaşlı bireylerin yaşam kalitesinin güçlendirilmesi için sağlık, katılım ve güvenlik fırsatlarının optimize edilmesi süreci"* olarak tanımlamaktadır.[157] Tanımdan da anlaşıldığı gibi aktif yaşlanma modelinin üç ana unsuru bulunmaktadır: Sağlık, katılım ve güvenlik. Aktif yaşlanma için sağlık en önemli belirleyicilerden biridir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte ortaya çıkan fonksiyonel kayıplar, yaşam kalitesini etkilemeye başladığı andan itibaren, fiziksel aktivitenin önemi ve katkısı gündeme gelmektedir. Düzenli fiziksel aktiviteler ile kişinin kas kuvvetini, dayanıklılığını, esnekliğini, koordinasyonunu geliştirmek, kalp ve akciğer kapasitesinde etkili bir gelişme sağlayarak, sağlıklı ve enerji dolu bir yaşam biçimine ulaşmak temel hedeftir. Böylece aktif ve sağlıklı yaşlanmayı başarmanın en etkili yolu fiziksel aktiviteler olabilmektedir. Bireylerin sağlıklı bir şekilde yıllarını geçirebilmeleri durumunda topluma katkıda bulunmak ve değer yaratmak için gerçekleştirmek istediklerini yapabilme gücüne sahip olabilecekleri düşünülmektedir.

Aktif yaşlanma, insanların yaşamları boyunca fiziksel, sosyal ve zihinsel sağlık potansiyellerini gerçekleştirmelerini sağlamaktadır. Aktif yaşlanma, 65 yaş ve üstü bireylerin tercihlerine ve kapasitelerine göre topluma katılmalarına ve çalışmalarına olanak tanıyan bir yaklaşımdır.[158]

Aktif ve sağlıklı yaşlanmanın önündeki engellerin başında kronik hastalıklarda artış, düşük ekonomik düzey, düşük eğitim düzeyi, sosyal izolasyon, yalnızlık, toplumda yaşlı ayrımcılığının olması, yaşlıların toplum kaynaklarına ulaşamaması, genç yaşlardan itibaren sağlıksız yaşam tarzı ve sağlıksız beslenme gelmektedir.

Aktiflik, yalnızca bir işgücüne katılmayı ya da fiziksel olarak aktif olmayı değil, sosyal, ekonomik, kültürel, manevi olarak güçlü olmayı, kentleşme-kentlileşme süreçlerine katılımı da içermektedir. Bununla birlikte, aktif bir yaşam sürmek insanların sosyal, fiziksel ve zihinsel sağlık potansiyellerinin farkında olmalarını sağlamakta, ihtiyaçları, arzuları ve kapasitelerine göre topluma katılımlarına ve iş gücüne katılımlarına da fırsat vermektedir. Yaşlıların istihdam piyasası ve toplumsal yaşama dâhil olmasını teşvik etmek, sağlıklı yaşlanmayı da desteklemektedir. Bunu sağlarken ihtiyaç halinde yaşlılara yeterli koruma, güvenlik, bakım ve yardım sunulmasını temin etmektedir.[159]

4.1.2. Sağlık Okuryazarlığı

Sağlık okuryazarlığı, bireylerin iyi sağlık halinin sürdürülmesi ve geliştirilmesi amacıyla sağlıkla ilgili bilgiye ulaşması, anlaması ve kullanması için gerekli olan bilişsel ve sosyal beceri kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. Sağlık okuryazarlığındaki yetersizlik, sağlık hizmetine ulaşımda eşitsizlik, yaşamın sağlıksız oluşu, kronik hastalık yönetiminde aksaklık, sağlık hizmetlerinin artan kullanımı, tıbbi ve ilaç hataları dâhil olmak üzere çeşitli sağlık ve bakım güvenliği sorunları ile ilişkilendirilmektedir.

Sağlık hizmetlerinin etkinliği, etkililiği ve kalitesi sağlık hizmetini alan bireylerin farkındalığına bağlıdır. Güvenli ve uygun sağlık hizmeti alma kararına aktif olarak dâhil olması beklenen hastalar, tanıdık olmayan tedavi seçenekleri hakkında genellikle kafa karıştırıcı veya çelişkili fazla sayıda bilgiyi analiz etmek zorunda kalmaktadır. Bireylerden kendi sağlıklarını, ailelerinin ve topluluklarının sağlığını korumak ve geliştirmek için çok sayıda tavsiye, uyarı ve yönergeleri anlamlandırmaları beklenmektedir. Yetişkinlerin okuma yazma bilmesine rağmen, birçoğunun sağlık ile ilgili konularda okuduklarını anlamadıkları tespit edilmiştir. Türkiye'de Sağlık Bakanlığı Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğünün sağlık okuryazarlığı düzeyini inceleyen "Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Düzeyi ve İlişkili Faktörleri Araştırması"na göre yaklaşık 10 kişiden 7'sinin sağlık okuryazarlığı düzeyi düşük bulunmuştur. 65 yaş ve üstü yaş grubu için elde edilen sonuçlar, 10 yaşlıdan 9'unun sağlık okuryazarlığının yetersiz veya sınırlı olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, diğer yetişkin yaş gruplarına kıyasla daha yüksek oranda kronik hastalıklara sahip olan, sağlık hizmetlerini daha fazla kullanma ihtiyacı olan, bilişsel işlevleri azalan, düşük oranda okuryazarlık ve internet kullanma düzeyi ile yetersiz mali kaynaklara sahip olan yaşlıların sağlık okuryazarlığının geliştirilmesine odaklanmak anlamlı ve önemli görülmektedir.

4.1.3. Sağlık Hizmetleri ve Erişilebilirlik

İnsanın mutluluğu ve refahının merkezinde sağlıklı olmak yer almaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün sağlık tanımı ***"sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam iyilik hâlidir"*** şeklindedir. Sağlıklı bireyler sağlıklı toplumları oluşturmaktadırlar. Sağlıklı toplumların ortalama yaşam süreleri yüksektir ve daha aktif ve üretken bir yaşam sürmektedirler. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi kapsamında herkes için daha iyi sağlığı hedefleyen, sağlık hizmetlerini kapsayıcı hâle getirme yaklaşımı önemli başlıklardan biridir. Nitekim, sağlık herkes için bir haktır. Sağlık hakkının gerçekleşebilmesi için sağlık hizmetlerine erişebilirlik önemli bir kavramdır. Erişebilirlik sağlık, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda kapsayıcılığın ve gelişmişliğin gerçekleştirilebilmesini mümkün kılan kritik bir kavramdır. Yaşamın sağlıklı

bir biçimde sürdürülebilmesi, insanların sağlık hizmetlerine erişimi ile mümkündür. Sağlık hizmetlerine erişimde kırsal ve kentsel açıdan veya bölgeler açısından farklılıklar olabilmektedir. Sağlık Bakanlığı tarafından sunulan sağlık hizmetlerinden Türkiye'de yaşayan her birey eşit bir şekilde yararlanmaktadır.

Sağlık hizmetinin sunumu, tüm nüfusu kapsayacak şekilde, il, ilçe ve belde düzeyinde planlanmaktadır. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2020 verilerine göre Sağlık Bakanlığı tarafından sağlık politikaları geliştirmek ve ilerlemeleri takip etmek amacıyla uluslararası alanda kabul görmüş parametrelere (kuruma göre, kişi başı ve hizmete göre müracaat sayısı vd.) göre veriler derlenmiştir. 2020 yılında tüm sektörler dâhil olmak üzere 1. basamak sağlık hizmetlerinden 253.119.935 kişi; 2. ve 3. basamak sağlık hizmetlerinden 347.141.196 kişi olmak üzere toplam 600.261.131 kişi hekime müracaat etmiştir (Tablo 18). Türkiye İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması 1 (İBBS 1)'e göre Türkiye'de tüm sektörlerde kişi başı hekime müracaat sayısı 2002 yılında 3.1 iken, 2020 yılında 7.2'ye yükselmiştir (Şekil 19).

Tablo 18. Yıllara ve Kurum Türlerine Göre Toplam Hekime Müracaat Sayısı, Tüm Sektörler

	2002	2016	2017	2018	2019	2020
Sağlık Ocağı	69.103.517	-	-	-	-	-
Aile Hekimliği	-	205.549.931	228.098.527	258.436.607	278.043.149	247.273.830
Verem Savaş Dispanseri	2.012.458	1.374.153	1.391.817	1.332.580	1.256.364	769.343
ÇEKÜS Birimi*	2.980.481	525.011	646.856	366.095	309.984	153.890
TSM'ler Tarafından Yapılan Diğer Muayeneler*	-	8.080.631	4.496.425	4.821.348	3.959.746	1.767.606
Özel Poliklinikler	731.132	461.013	501.993	539.593	629.221	435.764
E2-E3 Entegre İlçe Hastaneleri	-	3.205.116	3.356.809	3.577.348	3.903.402	2.719.502
Birinci Basamak Toplamı	**74.827.588**	**219.195.855**	**238.492.427**	**269.073.571**	**288.101.866**	**253.119.935**
Özel Tıp Merkezleri	9.824.802	22.069.610	18.912.829	19.055.722	18.298.592	14.527.627
Hastaneler**	**124.313.659**	**444.443.714**	**461.519.553**	**494.385.911**	**506.503.164**	**332.613.569**
Sağlık Bakanlığı	109.793.128	336.875.423	350.347.005	377.045.707	387.622.848	239.981.820
Üniversite	8.823.361	36.420.413	38.963.933	42.665.139	46.211.148	31.725.506
Özel	5.697.170	71.147.878	72.208.615	74.675.065	72.669.168	60.906.243
2. ve 3. Basamak Toplamı	**134.138.461**	**466.513.324**	**480.432.382**	**513.441.633**	**524.801.756**	**347.141.196**
Genel Toplam	208.966.049	685.709.179	718.924.809	782.515.204	812.903.622	600.261.131

Kaynak: Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

**Danışmanlık hizmeti başvuruları, hekime müracaat sayısına dahil edilmedi.*

***2. ve 3. basamak hastanelerde hekime müracaat sayısına 1. basamak sağlık kuruluşu olan E2 ve E3 Entegre İlçe Devlet Hastanelerinde hekime yapılan müracaatlar dahil olmayıp E1 Entegre İlçe Devlet Hastanelerinde hekime yapılan müracaatlar dahildir.*

Not: Diş hekimine yapılan müracaatlar dahil değildir.

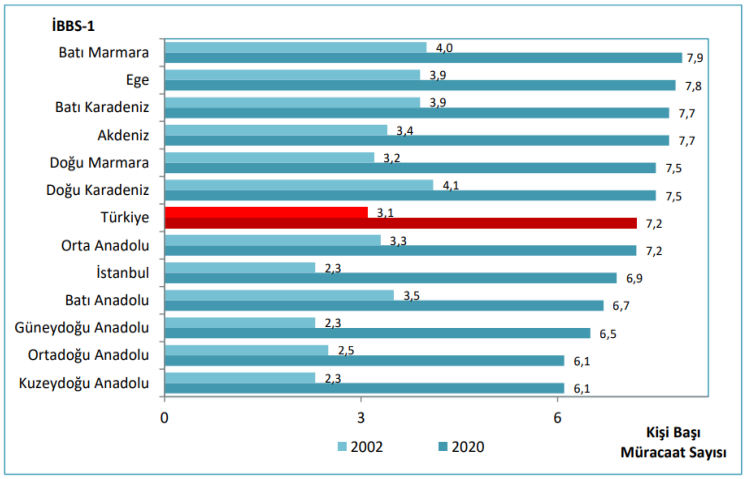

Kaynak: Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Şekil 19. İBBS-1'e Göre Kişi Başı Hekime Müracaat Sayısı, Tüm Sektörler, 2002, 2020

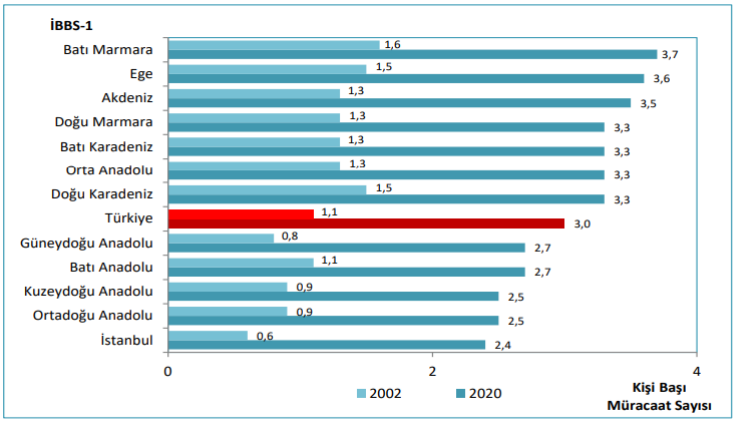

Kaynak: Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Şekil 20. İBBS-1'e Göre Birinci Basamak Kuruluşlarında Kişi Başı Hekime Müracaat Sayısı, Tüm Sektörler, 2002, 2020

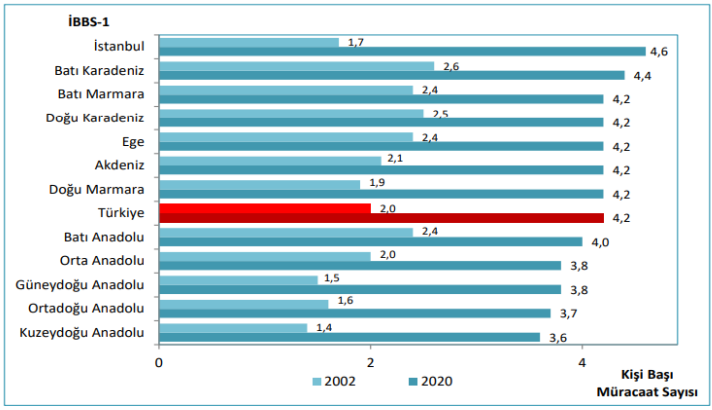

Kaynak: Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Şekil 21. İBBS-1'e Göre İkinci ve Üçüncü Basamak Sağlık Kurumlarında Kişi Başı Hekime Müracaat Sayısı, Tüm Sektörler, 2002, 2020

Türkiye'de birinci basamak ile ikinci ve üçüncü basamak olarak yürütülen sağlık hizmetlerine kişi başı hekime müracaat sayısının yıllara göre arttığı görülmektedir. Birinci basamak sağlık hizmetlerinde Türkiye'de 2002 yılında kişi başı hekime müracaat sayısı 1.1 iken, 2022 yılında bu sayı 3'e yükselmiştir (Şekil 20). İkinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetlerinde Türkiye'de 2002 yılında kişi başı hekime müracaat sayısı 2 iken, 2022 yılında bu sayı 4.2 olmuştur (Şekil 21).

4.1.4. Hastalıklara Göre Sağlık Hizmeti Kullanımı

Sağlık Bakanlığı kayıtlarında 10.000'den fazla tanı koduna göre poliklinik, acil servis veya hastane yatışına dair pek çok veri bulunmaktadır. Toplumda en sık görülen, en sık ölüme ve engelliliğe neden olan hastalıkların izlenmesine dair verilerin ortaya konulması, toplumdaki bireylerin aldığı sağlık hizmetinin kapsamını yansıtması açısından önemlidir.

Bu bölümde; (i) Türkiye Hanehalkı Sağlık Araştırması: Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Risk Faktörleri Prevalansı, 2017, (ii) Kronik hastalıklardan hastaneye yatış oranı için Türkiye Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar ve Risk Faktörleri Kohort Çalışması, 2017, (iii) Engelli ve yaşlılara dair bilgiler için TÜİK Sağlık Araştırması 2012-2014-2016-2019 verileri esas alınarak hastalıklara göre sağlık hizmeti kullanımı, cinsiyet ve yaş gibi sosyo demografik değişkenlere göre başvurulara ilişkin durumlar açıklanmıştır.

Son 12 ayda hipertansiyon, KDH, diyabet, kanser, kronik obstrüktif solunum yolu hastalığı veya astım için hastaneye başvurma sıklığı oranı erkeklerde 60-69 yaş grubunda %39,1 iken 70 ve daha ileri yaşta %42'ye yükselmektedir. Yaşlı kadınlarda ise her iki yaş

grubundaki hastalıklar için hastaneye başvurma sıklığı birbirine yakın seyretmektedir (%39,5; %38,2) (Tablo 19).

Tablo 19. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre, Son 12 Ayda Hipertansiyon, KDH, Diyabet, Kanser, Kronik Obstrüktif Solunum Yolu Hastalığı veya Astım İçin Hastaneye Başvurma Sıklığı Yüzdesi, 2017

Hastane Başvuruları						
Yaş Grubu (yıl)	Erkek		Kadın		Her iki Cinsiyet	
	%	%95 GA	%	%95 GA	%	%95 GA
15-29	12,6	2,6-22,7	18,5	8,3-28,8	15,9	8,3-23,4
30-44	18,1	9,5-26,8	22,9	16,8-28,9	20,8	15,7-25,8
45-59	28,5	22,1-34,9	32,3	25,5-39,0	30,6	25,8-35,5
60-69	39,1	31,9-46,2	39,5	32,4-46,6	39,3	34,2-44,4
≥70	42,0	32,7-51,3	38,2	31,5-45,0	39,7	34,1-45,3
TOPLAM	**28,8**	**25,1-32,5**	**31,4**	**27,9-34,9**	**30,3**	**27,6-32,9**

Hipertansiyon, KDH, diyabet, kanser, kronik obstrüktif solunum yolu hastalığı veya astım tedavisi için 2017 yılında hastaneye tüm yaş gruplarındaki başvuranların ayaktan tedavi oranının toplam olarak %81 olduğu; kadınlar (%81,8) ve erkekler (%79,8) arasında ayaktan tedavi başvuru oranlarının yakın olduğu belirlenmiştir (Şekil 22). 2017 yılında son 12 ay içerisinde tüm yaş gruplarında erkeklerin (%50,9) ve kadınların (%51,6) yaklaşık yarısının pratisyen hekime ya da aile hekimine başvurdukları anlaşılmaktadır. Uzman hekime başvuran erkek oranının (%31,1) kadınlardan (%25,2) yüksek olduğu görülmektedir (Şekil 23).

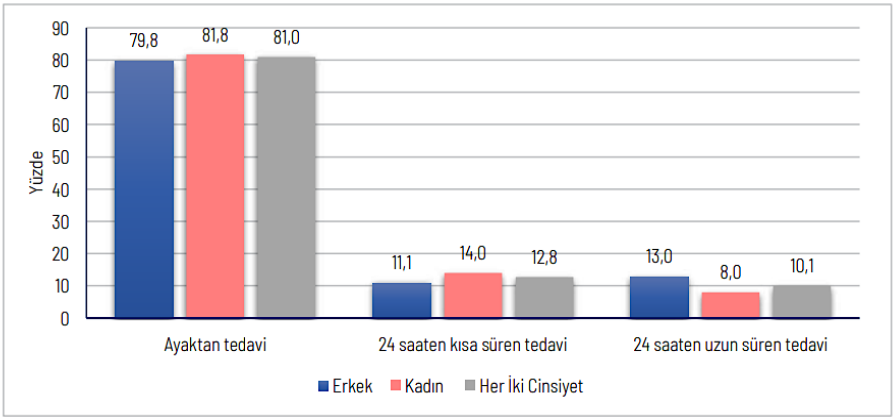

Şekil 22. Son 12 Ay İçinde Hipertansiyon, KDH, Diyabet, Kanser, Kronik Obstrüktif Solunum Yolu Hastalığı veya Astım Tedavisi İçin Hastaneye Başvuran Katılımcılarda Alınan Tedavinin Türü ve Süresi, 2017

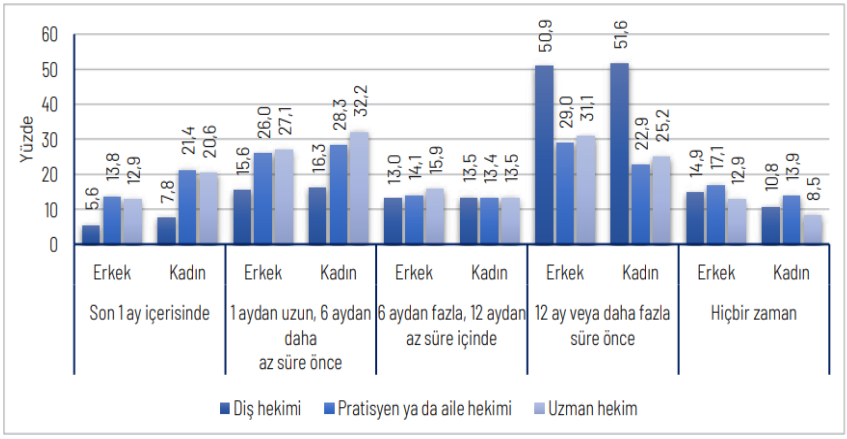

Şekil 23. Cinsiyete Göre Sağlık Personeline Başvuran Katılımcıların Yüzdesi, 2017

2017 yılında son bir ayda pratisyen hekime ya da aile hekimine başvuran 45-59 yaş grubundakilerin oranı %20,2 iken, bu oran 60-69 yaş grubunda %30,6'ya yükselmektedir. Ayrıca uzman hekime başvuran 45-59 yaş grubundakilerin oranı %18,3 iken, bu oran 60-69 yaş grubunda %25 olmaktadır. Başka bir deyişle, 60-69 yaş gurbundaki her dört kişiden biri uzman hekim tedavisine ihtiyaç duyulan hastalıklardan birine sahip olmaktadır. Yaş arttıkça hem pratisyen hekim ya da aile hekimine hem de uzman hekime başvuru sayısı hızla artmaktadır.

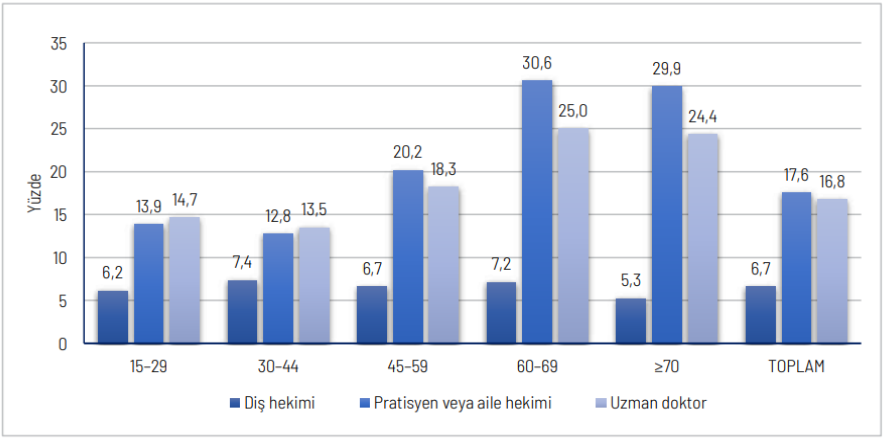

Şekil 24. Yaş Grubuna Göre Son Bir Ayda Bir Sağlık Personeline Başvuran Katılımcıların Yüzdesi, 2017

Türkiye Bulaşıcı Olmayan Hastalıklar ve Risk Faktörleri Kohort Çalışmasına göre; Koroner Kalp Hastalığı olanların %7,5'i 2017 yılında hastaneye yatarak tedavi görmüştür. Koroner Kalp Hastalığı olan bireylerin %10,4'ü 1 kez, %2'si ise iki kez hastaneye yatmıştır. Kanser, DM ve HT hastalarında 1 kez hastaneye yatma sıklıkları sırasıyla %6,6, %4,9 ve %3,5'tir.

4.1.5. Palyatif Bakım

Palyatif bakımın son yıllarda hızlı bir şekilde gelişmesinin en önemli nedenleri tedavisi mümkün olmayan hastalara gerekli bakım ve hizmetlerin günümüzde gittikçe önem kazanması, yaşlanan nüfus ve kanser prevalansının artmış olmasıdır. Palyatif bakım hizmetlerinin amacı, hayatı tehdit eden bir hastalığa sahip bireylerde acının dindirilmesi için gerekli olan bütüncül yaklaşımı sağlamaktır. Sağlık Bakanlığı Kanserle Savaş Dairesi Başkanlığı Ulusal Kanser Kontrol Programının önemli bir başlığı olarak "Palyatif Bakım Programı Eylem Planı" 2008 yılında düzenlenen üç çalıştay sonunda hazırlanmıştır. Bu eylem planına göre en az üç pilot palyatif bakım merkezi kurulması; palyatif bakım alanında (uygulama ve yönetim) eğitimli ve deneyimli profesyonel ekiplerin oluşturulması gibi amaçlar belirlenmiştir. Bu amaçları gerçekleştirebilmek üzere PALLIA-TÜRK Projesi hazırlanmış; palyatif bakım kanser kontrol programının merkezinde yer almıştır. PALYA-TÜRK Projesi hemşire, aile hekimleri ve KETEM personelleri ile yaygınlaşmış dünyadaki ilk toplum tabanlı palyatif bakım projesidir. Bu proje ile palyatif bakım hizmetleri; birinci, ikinci ve üçüncü basamak palyatif bakım hizmetleri olarak ayrılmıştır.

Palyatif Bakım Yönetmeliğinde; hizmetin kapsamı aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

"a) Muayene, tetkik, tahlil, tedavi, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetleri verilir.

b) Psikososyal destek, psikososyal değerlendirme (sıkıntı, ansiyete, depresyon, umut, kayıp, yas, keder ve kendine bakmak), ağrı yönetimi (opioid kullanımı), beslenme desteği gibi hizmetler sunulur. ilaç, tıbbi cihaz ve malzeme kullanımına ilişkin sağlık raporlarının çıkarılması sağlanır.

c) Merkez, tedavisi düzenlenmiş hastanın tıbbi, psikolojik ve sosyal durumunun gerektirdiği seviyede hizmet almasını temin etınek amacıyla, aile hekimi ve evde sağlık hizmetleri birimleriyle gerekli koordinasyonu sağlar.

ç) Hizmetler klinik ortamda ve poliklinik şartlarında verilir."

Ülkemizde palyatif bakımın standart onkolojik bakıma ya da kronik hastalıkların bakımına entegre edilerek erken dönemde uygulanması gerekliliği birçok kılavuzda bildirilmiş olmakla beraber, palyatif bakım çoğu klinisyen tarafından hala yaşam sonu bakım olarak değerlendirilmektedir. Antitümor tedavilerin palyatif bakım hizmetlerinden ayrılması veya yaşlı ya da çoklu komorbid (*tıpta bir veya daha fazla bozukluk veya hastalığın temel hastalığa veya bozukluğa ek olarak aynı zamanda görülmesi*) sorunu olan ve palyatif bakım gereksinimi olan hastalarda semptom yoğunluğundan çok prognoza (*bir hastalığın seyri ve iyileşme hakkında tahmin ve karar verme*) ve palyatif bakım hizmetine ihtiyaç duyan birçok kanser hastası ve yaşlı hastanın palyatif bakım servislerine geç yönlendirilmesine neden olmaktadır.[160,161]

Ülkemizde özellikle ilçe hastanelerinde (D ve E grubu hastaneler) palyatif bakım ekibini oluşturacak uzman yetersizliği eksikliklerden biridir. Ayrıca hastanelerdeki palyatif bakım hizmeti sunan ekipler, palyatif bakım uzmanlığı düzeyinde bir eğitim ve öğretim programı alan meslek personellerinden oluşmamaktadır. Hastanelerde asistanların rotasyon ile palyatif bakım ünitelerinde çalışmaları ile ilgili düzenleme yapılması gerekliliktir. Tıp fakülteleri bünyesinde mezuniyet sonrası palyatif bakım yan dal uzmanlığı ve hemşirelik okullarında palyatif bakım hemşireliği yüksek lisans eğitim programları bulunmamaktadır.

4.1.6. Geriatri Hizmeti

Geriatri tıp alanında dâhiliyenin bir yan dalıdır. Dâhiliye uzmanı olduktan sonra üç yıl daha yaşlı sağlığı alanında eğitim alınarak geriatri uzmanı olunmaktadır. Ülkemiz geriatrik tıbbın tanınması ve yaygınlaştırılması açısından bazı dünya ülkelerinden önde olsa da programlanması, teşviki ve geliştirilmesi açısından desteğe ihtiyaç duyulmaktadır. Atılacak bu programlandırma adımlarında geriatristlerin de karar alma süreçlerine dâhil edilmesi önemli görülmektedir. Yaşlılarla ilgili yapılacak çalıştaylar, kılavuz hazırlama gibi faaliyetlerin

hepsinde yaşlıyla ilgilenen bütün dalların hazır bulunması, yaşlı sağlığının ve yaşlı refahının çok yönlü olarak değerlendirilmesi için gereklidir.[162]

Yaşlı bireyin değerlendirilmesi ve yaşlılara sunulan poliklinik hizmetleri diğer hastalar ile aynı değildir. Hem iletişim hem de fiziksel sağlık problemleri nedeniyle yaşlı hastaya bir hekimin daha fazla zaman ayırması gerekmektedir. Yaşlıların sağlık geçmişi ile ilgili hikâye alınması, muayene yapılması, tarama testleri yapılması yaşlılara diğer yaş gruplarındaki ortalama bir poliklinik hastasından iki-üç kat daha fazla zaman ayrılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Sağlık hizmetlerinde bakılan hasta sayısı ve yapılan işlem sayısına dayalı performans sistemi, en az 30-40 dakika ayrılması gereken bir muayenin ve yapılan kapsamlı geriatrik testlerin puan karşılığı olmayan geriatri branşının mağdur olmasına neden olmaktadır. Yine geriatrik değerlendirmeler sonrası tespit edilen bazı hastalıkların ilaçları geriatri uzmanları tarafından yazılamamakta ve ilaç kullanım raporları çıkartılamamaktadır. (Örneğin birçok antidepresan, yeni nesil oral antikoagülanlar, bazı insülin preparatları, bazı antipsikotik ilaçlar, nöropatik ağrı ilaçları vd.). TUKMOS (Sağlık Bakanlığı Tıpta Uzmanlık Kurulu) tarafından bu hastaları/hastalıkları değerlendirme, tanı koyma ve tedavi etme yetkisi verilmiş yan dal uzmanları olan geriatristlerin tedavi yönünde girişimleri sınırlı kalmaktadır. Yaşlılar bu ilaçları temin edebilmek için farklı farklı hekimlere gitmek zorunda kalmaktadırlar.

Yaşlı bir bireye sunulan geriatrik sağlık hizmetleri sadece doktor temelli düşünülmemelidir. İnterdisipliner ekibin önemi hem dünya literatüründe[163] hem de ülkemiz özelinde TUKMOS müfredatında belirtilmiştir. Geriatri uzmanlarının çalıştıkları hastanelerde ekip üyelerinin (psikolog, fizyoterapist, hemşire, diyetisyen, sosyal çalışmacı, klinik farmakolog, yaşlı bakım elemanı vd.) istihdamı verimliliği artıracaktır.

Yapılan bir araştırma, 65 yaş ve üstü nüfusun %30'unun geriatri uzmanı tarafından takip, tedavi ve bakıma ihtiyacı olduğunu tespit etmiştir. Ülkemizde Ekim 2022 itibarıyla yaklaşık 100 Geriatri uzmanı bulunmaktadır. Yaklaşık 75 İç Hastalıkları uzmanı da yandal eğitimine devam etmektedir.[164] Öte yandan, önümüzdeki dönem içerisinde kısa vadede geriatrist sayısının nitelikli ve tam donanımlı olarak artması mümkün görünmemektedir. Yaşlı hastalar kırılgan ve dinç olmak üzere iki gruba ayrılarak değerlendirilmelidir. Kırılgan yaşlıların geriatri uzmanı takibinde olmaları hem yaşlının hem de ailesinin iyilik halini destekleyecektir. [165]

4.1.7. Yaşlılık Döneminde Sık Görülen Hastalıklar ve Geriatrik Sendromlar

4.1.7.1. Hastalıklar

Hipertansiyon, KDH, kanser, kronik obstrüktif solunum yolu hastalığı veya astım için hastaneye başvurma sıklığı 60 yaş ve üstü yaş grubunda diğer yaş gruplarından daha

yüksektir.[166] 65 yaş ve üstü bireylerin %66'sında (5,2 milyon kişi) hipertansiyon, %34,8'inde (2,8 milyon kişi) diyabet olduğu tahmin edilmektedir.[167]

Hipertansiyon üç veya daha fazla ölçümde sistolik kan basıncının (büyük tansiyon) ≥140 mmHg veya diyastolik kan basıncının (küçük tansiyon) ≥90 mmHg bulunması ile tanımlanmaktadır.[168,169]

Diyabetes Mellitüs (Şeker Hastalığı), açlık döneminde alınan kan glukozunun 126'ın üstü olması, tokluk döneminde bakılan gukozun 200'ün üstünde olması ve/veya üç aylık glukoz ortalamasına bakılan değerin (HbA1c) 6.5'un üstünde olmasıdır. [170]

Yaşlılarda glukoz seviyesinin yüksekliği kadar düşüklüğü de önemli bir tehdittir. Yaşlı diyabet hastalarında tedavi hedefleri belirlenirken kırılganlık, bilişsel fonksiyonlar, hareketsizlik, depresyon, ağrı, idrar kaçırma, çoklu ilaç kullanımı, beslenme durumu ve düşme gibi geriatrik sendromların varlığı sorgulanmalıdır. Yaşlı diyabet hastasında tedavi bireyselleştirilmelidir.[171]

Kemik erimesi, kemiğin normal yapısını kaybetmesi ve kırık eğiliminde artışla sonuçlanan bir kemik hastalığıdır. 65 yaş ve üstü bireylerin kemik mineral yoğunluğu taranmalı; kemik erimesi saptanan yaşlılar doktorlarının uygun gördüğü tedavi ile izlenmelidir.

Kalp yetersizliği, kalbin çeşitli nedenlerle zarar görerek vücuda ihtiyacı olan kanı yeterli miktarda gönderememesidir. En sık görülen kalp yetersizliği sebebi kalp kasının kalp krizi nedeniyle zarar görmesidir. Uzun süren hipertansiyon, kalp kapak hastalıkları, doğumsal kalp kas hastalıkları gibi sebepler ile de kalp yetersizliği gelişmektedir.

Böbrek yetmezliği böbreklerin kandaki toksinleri yeterli oranda filtreleme yeteneğini kaybetmesidir. Böbrekler işlerini düzenli olarak yapmazsa vücut toksinler tarafından aşırı yüklenir.

Yaşlılarda sık hastane ziyaretlerine sebep olan bu kronik hastalıkların yönetiminde uygulanması için Sağlık Bakanlığı "Bulaşıcı Olmayan Hastalıkları Önleme ve Kontrole Yönelik Müdahale Modeli" hazırlamıştır. Sözü edilen hastalıklarla ilgili "İzlem Kılavuzları" ve "Eğitim Modülleri" ile hizmetteki sağlık personellerinin eğitimleri sağlanmaktadır. Ayrıca bu hastalıkların nedeni ile izlenen yaşlıların standart bir tarama ve izlem altında olmasını sağlamak amacıyla "Hastalık Yönetim Platformu (HYP)" yazılımı geliştirilmiştir.[172] Bu yazılımın birinci basamak sağlık hizmetlerinde yaygınlaştırılması ve ikinci ve üçüncü basamak sağlık kuruluşlarıyla iş birliğinin sağlanması ile yaşlılara eksiksiz ve koordineli hizmet verilmesine olanak sağlayacağı değerlendirilmektedir.

4.1.7.2.Geriatrik Sendromlar

Yaşlılarda hem sık görülen hem de hayat kalitesini etkileyen hastalıklar birden fazla sebep ve mekanizmayı içerdiği için geriatrik sendrom olarak adlandırılmaktadır. Yaşlıların kapsamlı geriatrik değerlendirme ile taranmasındaki amaç bu sendromların erken tanısının konulması, koruyucu önemlerin alınması ve tedavi yaklaşımları ile yaşlı bireylerin yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve hastalıksız dönemlerinin sağlanmasıdır.[173]

Bunama (Demans), merkezi sinir sisteminin etkilenmesine bağlı olarak bilişsel fonksiyonlarda bozulma ve bu bozulmanın günlük yaşam aktivitelerini etkilemesidir. [174] 65 yaş ve üstünde bunama oranı yaklaşık % 1-2'dir. Yaş alma ile demansın görülme sıklığı artmakta, 90'lı yaşlarda %30-40'lara ulaşmaktadır.[175] TÜİK 2020 verilerine göre Türkiye'de yaklaşık 800.000 demanslı hasta bulunmaktadır.[176] Demans, yaşlılık dönemindeki en önemli engellilik ve bağımlılık nedenlerinden biridir. Demans için en önemli riskler arasında; tansiyon yüksekliği, diyabet, işitme kaybı, düşük eğitim düzeyi, sigara, kötü beslenme, hava kirliliği, kafa travması gibi faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerin tedavi edilmesi veya önlenmesi ile bireylerde demans risk azaltılabilir. Demans hastalığının tanısı, bakımı, tedavisi ve gidişatı ile ilgili bireylerin, ailelerin, hizmet sunanların ve toplumun bilgilendirilmesi gerekli görülmektedir. Demans yaşlı bireyin yaşam kalitesini olumsuz etkileyen ve özellikle ailede bakım verenlerin bakım yükünü artıran bir hastalıktır.

Depresyon, en az iki hafta süren bireyin kendini isteksiz ve/veya keyifsiz hissettiği, değersizlik, suçluluk veya intihar gibi düşüncelerinin olduğu veya konsantrasyon kaybı, iştah ve uyku bozukluğu, yorgunluk, halsizlik gibi bedensel belirtiler gösterdiği duygudurum bozukluğudur. Her yaşlı hastada depresyon ihtimali açısından tarama amacıyla mutsuzluk, hayattan ve eskiden ilgi duyduğu aktivitelerden zevk alamama durumu değerlendirilmelidir. Yaşlılık dönemindeki depresyon, bilişsel bozulmalar ve demans ile ilişkili olabilmektedir. Bu nedenle belirtilen hastalıklara sebep olabilecek bedensel hastalıklar araştırılmalı, belirlenmeli ve tedavi edilmelidir.

Deliryum, bireyin zihinsel yeteneklerinde özellikle dikkati ve farkındalığında saat ve günler içinde gelişen, dalgalanma olarak adlandırılacak şekilde saatler içinde değişen bozulmadır. Bilinçte bulanıklık, hayaller görme, eşyaların şekil ve yer değiştirdiğini görme, anlamsız öfke nöbetleri ile giden bir durumdur. Tam tersi olarak yaşlının içine kapandığı, sessizleştiği, sürekli uyumaya meyilli olduğu hareket azalması ile giden bir şekli de mevcuttur. Hastaneye yatan kişilerin neredeyse yarısında görülür. Sıklıkla nedenlerinin tespiti ile geri döndürülebilir. Deliryum için en önemli durum, tanınmasıdır. Çünkü özellikle hareket yavaşlaması ile giden türünün tanısı farkedilmemekte, başka tıbbi durumlarla karıştırılmaktadır.

Beslenme yetersizliği, çoğu zaman hastalıklarla ilişkilidir. Hastalık olmadan gelişen türü açlıkla, sosyoekonomik ve psikolojik nedenlerle ilgili olabilmektedir. Kas kaybı ise yaşa bağlı olarak gelişen kas kuvvetinde, kas miktarında ve kas işlevlerinde azalmayı ifade eder. Bu iki önemli sendrom sonucunda hastaneye başvuru sıklığı artabilir, fiziksel olarak bakıma muhtaçlık ihtimali artabilir, hastanede yatış süreleri uzayabilir, kemik erimesi, kırıklar, kronik hastalıkların kötü gidişi görülebilir. Bu iki geriatrik sendroma farkındalığının artırılması tedaviyi ve sonuçları iyileştirebilir.

Düşme, yaşlılarda sık görülmektedir. Yaşlıların yaklaşık %30-40'ı düşmektedir. Düşme sonrası gelişebilecek kalça kırığı yaşayan yaşlıların beşte biri 1 yıl içinde kaybedilmektedir. Bunun yanı sıra düşme sonrası kırık yaşayan yaşlılarda bağımlılık, kişisel bakımının yitirilmesi ve ruhsal problemler görülebilmektedir. Düşme sonrası pek çok yaşlı düşme korkusu yaşamaktadır; bu nedenle fiziksel olarak hareketlerini ve sosyal hayatını sınırlandırmaktadır. Yaşlılarla ilgilenen sağlık çalışanları düşme öyküsünü mutlaka sormalı, risk faktörleri hakkında bilgi sahibi olmalı, yüksek riskli hastaları tespit edebilmelidir. 65 yaş ve üstündeki tüm bireylere "düşme riski" için tarama yapılmalıdır.

Çoklu ilaç kullanımı (Polifarmasi), terim olarak beşten fazla ilaç kullanmaktır. Uygunsuz ilaç kullanımı ise sayısı bir bile olsa gereksiz ilaç kullanımıdır. Aynı zamanda mutlak kullanılması gereken ilaçların kullanılmamasıdır. Çoğu yaşlı bireyde çok sayıda kronik hastalık olduğu için çok sayıda ilaç kullanmak gerekli ve uygun olabilir. Bu durumda polifarmasi gereklidir ve uygunsuz ilaç kullanımı kabul edilemez. Ancak tabi ki çok sayıda ilaç kullanmak ilaçların hem yan etki görülme potansiyelini hem de ilaç-ilaç etkileşimi riskini artırmaktadır. Çoklu ve uygunsuz kullanım yaşlılar için bilişsel bozukluk oluşması, deliryum gelişmesi, düşmeler, kalça kırığı, idrar kaçırma, günlük işlevlerini yapamama, hastaneye ve bakımevlerine yatma ve hatta ölüm gibi riskler barındırır. Çoklu ilaç kullanımı ve uygunsuz ilaç kullanımını tüm sağlık personeli tarafından müdahale edilecek ve hatta önlenecek düzeyde bilinmesi ile önlenebilir.

İdrar kaçırma, bireyin istemsiz ve uygunsuz olarak idrar yapmasıdır. İdrar kaçırma bazen yaşlanmanın doğal ve önlenemeyen bir etkisi gibi görülebilmektedir. Taramalarda kullanılan testlerde idrar kaçırmanın tipi tespit edilmeli; buna göre öncelikle ilaç tedavisi değil, davranış terapileri denenmelidir. Ama alt tipler ve birlikte bulunan durumlar davranış tedavisine uygun değilse veya dirençli ise farmakolojik ve cerrahi tedavilere geçilmelidir.

Yatak yaraları (basınç yaralanmaları), yatak yarası veya tıbbi olarak adlandırıldığı ifadesi ile basınç yaralanmaları, kemik çıkıntılar üzerinde yer alan deri ve deri altı dokularda basınç ve yırtılmaya bağlı olarak gelişen doku hasarıdır. Genellikle hareket imkânları

kısıtlanmış kişilerde görülür. Bu yaralar yaşlıların fiziksel, sosyal ve fonksiyonel olarak iyi hallerinin bozulmasına neden olur. Evde bakım ve kurumsal bakım hizmetlerinde bu konu ile ilgili farkındalığın artırılması ve koruyucu uygulamalar ile yatak yaralarının oluşması engellenebilir. Yatak yaralarında önleme başlıca hedeftir. Oluşunca iyileşmesi uzun ve zor bir süreçtir.

4.2. SOSYO-KÜLTÜREL ALANA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

4.2.1. Sosyal ve Kültürel Durum

Yaşlanma genellikle artan kronik hastalıklarla ilişkilendirilen bir süreçtir. Hareketsizlik ve genel olarak engellilik yaşlanma sürecinin doğal bir parçası gibi görülmektedir. Bu sorunların çoğu sosyal izolasyon, fonksiyonel kayıp, ekonomik kayıp ve depresyon gibi başka sorunlara yol açmaktadır. Ayrıca ileri yaş; hastalık riskinin, fiziksel ve duygusal hasarın arttığı, fonksiyonel kapasitede azalmanın ve yaşlanmaya bağlı sorunların çok olduğu doğal bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Yaşlılar arasında ileri yaşta olmak, kadın olmak, çoklu hastalıklara sahip olmak, yalnız yaşamak, bakıma ihtiyacı olmak, düşük gelire sahip olmak, sosyal güvenlik sistemine sahip olmamak yaşlıyı kırılgan hâle getirmektedir. Diğer yandan, yaşlı kadınların düşük gelire ve düşük sosyo-ekonomik statüye sahip olması onların bu grupta yer almalarına neden olmakta ve savunmasız kılmaktadır. Yaşlanma sürecinde ortaya çıkan değişiklikler fiziksel, zihinsel, duygusal, kültürel ve sosyo-ekonomik yönleri etkileyen çok çeşitli iç ve dış faktörlerden etkilenmektedir. Kültür, meslek, eğitim ve düşük gelir gibi çeşitli faktörlerin fiziksel engeller üzerinde etkileri bulunmaktadır. Zihinsel sağlık, depresyon, yaşam doyumu, sağlık durumu, sağlıklı yaşlanma ve başarılı yaşlanma gibi unsurlar yaşlanma sürecinin sosyal ve kültürel olarak olumlu ve uyumlu olmasında etkili olmaktadır. Yaşanılan toplumun yaşlılara ve yaşlılığa yönelik tutumları, beklentileri ve davranışları, bu konudaki kültürel değerlerin yapısından etkilenmektedir. Bu konular, yaşlılara yönelik benimsenen davranışları ve yaşlanma sürecini olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Örneğin, kırsal kesimde baskın yaşam tarzı aktif olmak, çok çalışmak ve üretmektir. Kırsal yaşam tarzının yaşlıların sağlığı üzerindeki olumlu etkisi olduğunu gösteren sonuçlar bulunmaktadır.

Yaşlı nüfus oranının artmasının yanısıra, yaşlılar arasında 80 yaş ve üstü olanların oranının daha da artacak olması, en yaşlı nesillerin sağlık durumu, nesiller ve cinsiyetler arasındaki gelir dağılımı, gayri resmi ve resmi bakıma erişim ve sağlık hizmetlerinin yeterliliği sorularını gündeme getirmektedir. Bu sorunlarla başa çıkmak için yaşlanma süreci ve yaşlılık dönemi yaşam boyu bir bakış açısıyla ele alınmalıdır.[177]

Yaşlılıkla birlikte bireylerin yaşadıkları önemli değişikliklerin başında emeklilikle beraber gelen ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıklar gelmektedir. Bu farklılıklar beraberinde

yaşlıların içinde bulundukları yeni sosyal statüye uyumunda problemleri beraberinde getirebilmektedir. Çocukların evden ayrılmasıyla ebeveyn olarak karar verme rolündeki azalma, sağlığın kötüleşmesi ile birlikte sosyal olarak dostlar, arkadaşlar ve akrabalar ile daha az görüşme, eşin kaybı, emeklilik ile gelirin azalması gibi unsurlar yaşlılığın bir kayıplar dönemi olduğuna işaret etmektedir. Bu noktada yaşlılık döneminde azalan rollerin yerine yeni roller koyabilmek ve yaşlılığı yaşam boyunca edinilen bilgi ve beceriler ile birlikte bir yenilenme dönemi olarak görmek gerekmektedir. Öncelikle bireyin geçmişteki yaşamını başarısızlıkları ve başarıları ile birlikte bütünüyle kabul etmesi ve bu kabul ile birlikte yaşlılık dönemini ve yaşlandığını anlaması, uyum sağlaması beklenmektedir. Çalışma hayatının sona ermesi bireyin üretkenliğinin ve çalışan rolünün sonladığı bir dönemdir. Özellikle emeklilikten önce emeklilik ve yaşlılık dönemini planlamak yaşlılık dönemine uyum sürecini kolaylaştırabilmektedir. Üç yüz emekli bireyle yapılan bir çalışmada katılımcılardan sadece yaklaşık üçte birinin (%33.7) emekli olmadan önce emeklilik ile ilgili planlama yaptığı görülmüştür.[178]

Yaşlılık dönemi, önceki yaşam dönemlerinin fiziksel, kültürel, sosyal ve ekonomik statü, kırsal ya da kentsel yaşam, arkadaşlar ile ilişkiler, inaç ve maneviyat, finansal kapasite düzeyinin bir sonucudur. Yaşlılıktaki ekonomik durum, geçmişteki çalışma ve iş sahibi olma gibi deneyimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle, yaşlılar, sosyal konumlarına göre seçtikleri bir şekilde alışkanlıklarını, bağlılıklarını ve değerlerini sürdürmektedirler. Yaşlının kültürü, sosyal çevresinden kaynaklanmakta ve yaşlanma süreci kültürel değişime göre şekillenmektedir. Yaşlının hayatındaki tüm değişiklikler onun kültüründen kaynaklanmaktadır. Bu nedenle yaşlılık, hem zihinsel, fiziksel ve biyolojik yönleri hem de sosyal, toplumsal, ekonomik, kültürel yönleri ile bir bütün olarak değerlendirilmesi gereken bir dönemdir. Yaşlanma ancak bir bütün olarak anlaşılabilir. Yaşam koşulları yaşlılarda yaşamın tüm yönlerini etkilemektedir. Meslek, eğitim ve düşük gelir dâhil olmak üzere önceki kültürel ve sosyoekonomik durum, fiziksel engeller, ruh sağlığı gibi konular yaşlılıkta sosyal ve kültürel uyumu belirlemektedir.

Kentsel ve kırsal yaşam, yaşlılardaki kültürel ve sosyoekonomik değişimleri etkileyen bir başka faktördür. Kırsal kesimdeki yaşlılar çalışmayı hayatlarının bir parçası olarak görmektedirler. Yaşlılık döneminde özellikle tarım için çalışmak yaşlılara esenlik, fiziksel aktivite ve keyif duygusu getirmektedir. Bağımsızlık arzusu ve önceki yaşam tarzlarını değiştirme isteksizliği de kırsal kültürün baskın özelliğidir. Kırsalda yaşayan insanların eski yaşam tarzlarını korumayı sevdikleri ve yaşlanma döneminde aktif kalmayı sevdikleri

söylenebilir. Kırsal kesimdeki yaşlılar da kentsel yaşlılara göre daha fazla sosyal destekten faydalanmakta ve bu durum ruh sağlıklarına daha fazla katkı sağlayabilmektedir.

Yaşlılık döneminde sosyal sermayenin yaşlılar üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri bulunmaktadır. Kaynaklar veya insanlar uygunsa yaşlılar başarılı olmaktadırlar; aksi durumlarda yalnızlık, sosyal izolasyon ya da ihmal ve kötü muameleden muzdarip olabilmektedirler. Yaşlılıkta insanlarla olumlu iletişim, ruh ve beden sağlığına fayda sağlamakta, kayıpları önlemektedir.[179]

Türkiye'de 2021 yılında hanelerin %24,1'inde en az bir yaşlı ferdin yaşadığı görülmektedir. Ayrıca 1 milyon 561 bin 398 yaşlı tek başına yaşamaktadır. Tek başına yaşayan yaşlıların %74,9'unu yaşlı kadınlar, %25,1'ini ise yaşlı erkekler oluşturmaktadır. Yaşlılıkta en önemli psikososyal problemlerden biri olan yalnızlık ile özellikle yaşlı kadınlar karşı karşıyadır. Yaşlı nüfus içinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı, 2016 yılında %20,8 iken, 2020 yılında %15,6'ya düşmüştür. Okuma yazma bilmeyen yaşlı kadınların oranının, 2020 yılında yaşlı erkeklerin oranından yaklaşık 5 kat fazla olduğu görülmektedir. Okuma yazma bilmeyen yaşlı kadınların oranı %24,2 iken, yaşlı erkeklerin oranı %4,7'dir.Yasal medeni duruma göre; 2021 yılında yaşlı erkek nüfusun %83,7'sinin resmî nikâhla evli, %3,6'sının boşanmış, %11,4'ünün eşi ölmüş olduğu görülürken yaşlı kadın nüfusun %46'sının resmî nikâhla evli, %4'ünün boşanmış, %47,4'ünün ise eşinin ölmüş olduğu görülmektedir. Kadınların eşlerini kaybettikten sonra yeniden evlenme oranlarının erkeklere kıyasla daha az olduğu görülmektedir. Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçlarına göre, internet kullanan yaşlı erkeklerin oranı 2021 yılında %40 iken yaşlı kadınların oranı %25,9 olarak belirlenmiştir. Ayrıca sağlıklı yaşama beklentisi sıfır yaşında bulunan bir kişi için Türkiye'de toplamda 58,3 yıl, erkeklerde 59,9 yıl ve kadınlarda 56,8 yıldır. Kadınların erkeklere kıyasla ortalama 5.4 yıl daha fazla yaşamasına rağmen, sağlıklı yaşam beklentisinin erkeklerden az olması yaşadıkları yılları sağlıksız geçirdikleri anlamına gelmektedir. Yaşlı kadınlar için tanımlanan bu sosyal, kültürel ve sağlık koşullarına rağmen yaşam memnuniyeti araştırması sonuçlarına göre, 2021 yılında yaşlı kadınların mutlu olma oranının (%60,1), yaşlı erkeklerin mutlu olma oranından (%51,2) yüksek olduğu görülmektedir. Yaşlılar arasında özellikle 75 yaş ve üstü nüfus grubunda yalnız yaşayan kadınların hizmette öncelikli olarak değerlendirilmesi önemlidir.[180]

4.2.2. Topluma Katılım, Gönüllülük ve Kuşaklar Arası Dayanışma

Toplum temelli hizmetler kapsamında, yaşlıların sunulan hizmetlerden yararlanmaları, lokal, kütüphane, gündüz yaşam merkezleri, spor alanları ve parklardan yararlanmaları, seminer, konferans gibi eğitim içerikli faaliyetlere katılmaları birey olarak yaşlının sosyal hayata uyumunun devam etmesi açısından önemlidir. Diğer yandan yaşlıların ömür boyu

tecrübelerinden, bilgi ve hikmetlerinden yararlanılabilecek şekilde topluma, genç nesillere katkıda bulunmaları arzu edilen bir hedeftir. Genellikle yaşadıkları bölgede yaşlılar dil ve tarih dağarcığını, manevi ve kültürel değerleri gelecek nesillere aktaran bilge kişiler olarak kabul edilirler. Bu nedenle topluma katılımı (i) yaşlının toplum temelli hizmetlerden yararlanması ve (ii) yaşlının yaşadığı topluma katkı sağlaması olmak üzere iki yönlü değerlendirmek gerekmektedir. Eğitim durumu, gelir düzeyi, ileri yaşta olup olmama, cinsiyet, sağlık durumu gibi birçok faktör yaşlıların serbest zaman etkinliklerine katılımlarını etkilemektedir. Yaşlıların serbest zaman etkinlikleri ile topluma katılımları genç nesiller ile bir araya gelmelerini de sağlayan bir unsurdur. Türkiye'de yaşlı ve genç nüfusun bir araya gelerek kuşaklar arası dayanışma örneği gösterdiği çok fazla çalışma yer almaktadır. Bu uygulamaların birkaç defayla sınırlı kalması ve devamlılığının olmaması toplumda kuşaklar arasındaki etkileşimin sürdürülebilir bir şekilde desteklenmesine engel teşkil etmektedir.

Kuşaklar arası dayanışma hem yaşlı hem de aile için önemli bir kazanımdır. Geniş aile modelinde büyükanne ve büyükbaba, çocuklar ve torunlar olmak üzere üç neslin bir arada yaşaması, geçmişten günümüze toplumumuzun önemli değerlerinden biridir. Aile, her yaş grubunda ve her birey için en önemli sosyal destek sistemidir. Ailede kuşaklar arası dayanışmanın sağlanması ve sürdürülmesi hem yaşlanan büyükler, hem de toplumda yetişkin olmaya hazırlanan çocuklar ve gençler için ayrı bir öneme sahiptir. Ailede gerçekleşen sosyalizasyon sürecinde toplumun geneli tarafından benimsenen ve toplumun temel dinamiklerini oluşturan değerlerin gelecek nesillere aktarılması, kuşaklar arası dayanışma ile başarılı hâle gelmektedir. Diğer yandan, yaşlılar da çocuklarına ve en yakında olan akrabalarına güvenmekte; ömürlerini geçirdikleri evde aile yanında yaşlanmak ve yaşamak istemektedirler. Bu bağlantı yalnızca kuşaklar arası dayanışmaya katkı sağlamakla kalmayıp, yaşlıların yaşam memnuniyetini de artırmaktadır. Bu nedenle, aile içinde büyük ebeveynlerin özellikle torun bakımında sorumluluk almaları, kuşaklar arası dayanışmayı teşvik ettiği gibi yaşlının aktif olmasını da desteklemektedir. Türkiye'de 4 bin 100 kişi ile yürütülen Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi Projesi'nde yaşlıların %60'ı kuşaklar arası dayanışmanın mevcut durumunu olumlu değerlendirmektedir. Yaşlıların yaklaşık %40'ı kuşaklar arası dayanışmanın mevcut durumundan endişe etmektedir. Yetişkinlerin %59,3'ü ise kuşaklar arası dayanışmanın mevcut durumunu olumlu değerlendirmektedir. Bu projede yaşlılar ve yetişkin çocuklar arasında duygusal, ilişkisel, yapısal ve normatif dayanışma alanları olumlu iken; bakım emeği sunmayı ifade eden işlevsel dayanışmada farklılık vardır. Çocukların %75,69 oranında yaşlı ebeveynlerine bakım verdikleri, maddi katkı sağladıkları görülmektedir.

Yaşlıların işlevsel dayanışma açıısndan çocuklarına destek olma, torunlarına bakma, maddi katkı sağlama oranı ise %38,24'tür.[181]

Yaşlıların toplumsal faaliyetlere katılmasının diğer bir yönü de gönüllülüktür. Yaşlılarda fiziksel, zihinsel ve ruhsal esenliğini artırmak üzere gönüllü olmak önemlidir. Amerika'da 2020 yılında 13 bin katılımcı ile yapılan çalışmada; bir kişinin dört yıl boyunca yılda en az 100 saat (haftada iki saatten az) gönüllü olması durumunda; ölüm ve fiziksel işlev sınırlamaları riskinin azaldığı, fiziksel aktivitenin arttığı, iyimserlik veya yaşamda daha güçlü bir amaç duygusuna sahip olma gibi daha iyi psikososyal sonuçların olduğu belirlenmiştir.

Gönüllülük ile yaşlının mesleki mirasını genişletme fırsatı da bulunmaktadır. Gönüllülük, kariyerin devam ettiğini doğrulamanın bir yolu ve zamanın sona ermediğinin bir göstergesidir. Gönüllülük ile yaşlı birey, kariyerine ve ücretli bir işe girmeden de devam edebilen profesyonel kimlik duygusuna sahip olmaya devam etmektedir. Yaşlıların gönüllülük ile ilgili fikirleri keşfederken, sağlık ve esenliklerini tehlikeye atacak uygulamaları gerçekleştirmemeleri, etik dışı ve sağlıksız ortamlardan kaçınmaları için bilgilendirilmeleri önemli görülmektedir. Gönüllülük önceki bilgi ve tecrübelere dayalı olarak bir danışmanlık işi yapmaya veya dikiş, örgü, resim gibi yeteneklerini kırılgan bir grup yararına kullanmak üzere faydaya dönüştürmeye dayalı olabilmektedir.[182]

Sivil toplum kuruluşlarına üyelik ile gönüllü faaliyetlere katılım daha düzenli olarak gerçekleştirilebilmektedir. Sivil toplum kuruluşları, diğer yaş gruplarının yaşlılara yönelik gönüllü faaliyetlerini destekleyerek yaşlı refahına katkıda bulunabilir. Diğer yandan sivil toplum kuruluşları yaşlıların gönüllü faaliyetlere katılmalarını destekleyerek toplumsal faydayı artırmaya katkı sağlayabilir. Gönüllülük, yaşlıların kişisel ilgi alanları ile temasa geçmeleri için bir fırsattır. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğünce Komisyona sunulan 21.11.2022 tarihli ve E-55104978-700-20225 sayılı cevabi yazıda, Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarına ve derneklere üye olan 65 yaş ve üstü bireylerin sayısının 1 milyon 441 bin 696 olduğu ifade edilmektedir.[183] Ülkemizde yaşlı nüfus sayısının 8 milyon 245 bin 124 kişi olduğu düşünüldüğünde, sivil toplum kuruluşlarına ve derneklere üye olan yaşlı oranının %17,48 olduğu görülmektedir. Üyelikten öte faaliyetlere aktif katılımın desteklenmesi önemlidir.

4.2.3. Hayat Boyu Öğrenme

Hayat boyu öğrenme, kişisel gelişime odaklanan, kendi kendine başlatılan bir eğitim şeklidir. Hayat boyu öğrenmenin standartlaştırılmış bir tanımı bulunmamakla birlikte, genellikle okul, üniversite veya kurumsal eğitim gibi resmi bir eğitim kurumunun dışında meydana gelen öğrenmeyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Bununla birlikte, hayat boyu öğrenme sadece resmi olmayan öğrenmeyle sınırlanabilecek bir alan değildir. En iyi şekilde,

kişisel doyuma ulaşmak amacıyla gönüllü olmak olarak tanımlanmaktadır. Bunu başarmanın en iyi yolu yaygın veya örgün eğitim seçenekleri ile hayat boyu öğrenmenin desteklenmesidir.

Yaşlılık döneminde, bireyler ister kişisel ilgilerini ve hobilerini gerçekleştirirken, ister profesyonel olarak mesleki hayatlarına devam ederken hayat boyu öğrenme süreci kişisel tatmin ve doyuma ulaşmayı desteklemektedir. Hayat boyu öğrenme, insanların keşfetmeye, öğrenmeye ve gelişmeye yönelik doğal bir dürtüye sahip olduğunu kabul eder ve ilham veren fikir ve hedefleri göz önüne alarak yaşlıların yaşam kalitesini ve öz-değer duygusunu iyileştirmek için kurumları teşvik eder. Gerçek şu ki, insanlar yaradılışları gereği doğal öğrencilerdir. Bu süreç yaşamın anlamını belirlemektedir. Bu nedenle, yaşlılık döneminde öğrenmeye ilgi ve merakın devam etmesi, yaşamla bağın korunmasına, yaşlının kendini değerli hissetmesine destek olmaktadır.

Türkiye'de Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde Halk Eğitim Merkezlerinde açılan kurslarda;

- Halk eğitim merkezi müdürlüklerinin yaşadıkları bütçe sorunları
- Fiziki mekân yetersizlikleri
- Eğitim ve yardımcı hizmetler personelinin yetersizliği[184]
- Kursların işlevselliğinin yetersizliği (Hobi kazandırma amacının ötesine geçemeyişi)
- Kurs çeşitliliğinin sınırlılığı[185] gibi sorunlar hayat boyu öğrenme açısından dikkati çekmektedir.

Komisyonun 16.06.2022 tarihli toplantısında Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürü Sabahattin DÜLGER, kurs sürecinin dinamik olduğunu ve dönemsel olarak taleplerin değişiklik gösterdiğini, bu sebeple eğitimcilerin ders saati karşılığı şeklinde ücretlendirildiğini ifade etmiştir.[186] Halk eğitim merkezlerinde eğitim veren eğitimcilerin kadrolu görev yapmaması nedeniyle kurslardaki öğretim performansının doğrudan etkilenebileği değerlendirilebilir.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2021 yılında Türkiye'de 65 yaş ve üstü nüfusun toplam nüfusa oranı %9,7 iken[187], Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğünün verilerine göre aynı yıl açılan kurslardan istifade eden yaşlı nüfusun toplam kursiyerlere oranı %1,14'tür.[188] Verilerden de anlaşılacağı üzere yaşlı nüfusun kurslara katılım oranı oldukça düşüktür. Diğer yandan, hayat boyu kurs programlarına devam eden yaşlılardaki cinsiyet dağılımına göre; 65 yaş ve üstü kursiyerlerin %75,7'si kadınlardan %24,3'ü ise erkeklerden

oluşmaktadır. Bu durumda hayat boyu öğrenme kurs programlarına katılımın yaşlı erkekler arasında kadınlara kıyasla daha düşük olduğu dikkat çekmektedir.

4.2.4. Manevi Boyut

Toplumda manevi danışmanlık ve rehberliğe en çok ihtiyaç duyan kesimler arasında hastalık ve engellilik durumlarını deneyimleyebilen yaşlılar bulunmaktadır. Yaşlıların bakım ve diğer ihtiyaçlarından söz edildiğinde sadece fiziki ve psikolojik ihtiyaçları anlaşılmamalıdır. Yaşlıların manevi yönden de desteklenmeye ihtiyaçları vardır. Huzurevlerini bünyesinde bulunduran Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında 26.10.2011 tarihinde bir protokol imzalanmış ve huzurevlerinde manevi danışmanlık ve din hizmetlerinin verilmesine karar verilmiştir.

Huzurevlerinde manevi danışmanlık ve rehberliğin amacı, yaşlının, inanç ve ibadetin manevi gücünü hissedebilmesinin sağlanması, yaşadığı zorlukları anlamlandırmasına yardımcı olunması ve hayat kontrolünü kazanma sürecinin desteklenmesidir. Manevi danışmanlık ve rehberlik, danışanın kendi hayatında önem verdiği unsurları fark etmesi, kendi anlam kaynaklarını keşfetmesi ve inanç dünyasının hayatına etkilerini bilmesine yardımcı olma üzerine kuruludur.

Bu hizmet, iki temel üzerine inşa edilmiştir: (1) Manevi açıdan iyi olma halini destekleme, (2) Manevi açıdan bir problemin çözümüne rehberlik etme.

Kurum bakımı alan yaşlılara yönelik manevi danışmanlık ve rehberlik hizmeti de yaşlı bireylerin önem atfettikleri, anlam yükledikleri konuların ve inanç algılarının belirlenmesi ile başlamaktadır. Ardından, manevi yönden güç aldıkları unsurlar desteklenmektedir. Başka bir ifade ile manevi açıdan sağlıklı olma durumunun korunması için çaba gösterilmektedir. Eğer yaşlı, manevi yönden bir problem yaşıyorsa da bunun çözümü sürecinde ona eşlik edilmektedir. Manevi boyut kişinin hayatında en çok önem verdiği konulardan, yaşadığı olaylara yüklediği anlamlardan ve bağlı olduğu dini inançlarından oluşmaktadır. Maneviyat, insanın iç dünyasında huzuru yakaladığı ve yaşama gücü bulduğu temel kaynakları kapsamına almaktadır.

Yaşlılık fiziksel, psikolojik ve sosyal pek çok değişimi beraberinde getirdiği için kişi, kendilik algısını ve hayatının anlamını yeniden inşa sürecine girmektedir. Bir araştırmaya göre ülkemizde yaşlıların önem verdiği ve hayatlarına anlam katan konular şu şekilde sıralanabilir: sağlık, kimseye muhtaç olmama, aile, çocuklar, mutluluk, sevgi, din ve iyi insan olmak. Bu durumda yaşlıların manevi yönden bu konulardan güç aldıklarını söylemek mümkün olmaktadır.[189]

Diyanet İşleri Başkanlığının *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması*'na göre yaşlılar, dini konulara büyük ilgi duymaktadırlar. 65 yaş ve üstü bireylerin, hayatlarını dine göre şekillendirdiklerini ve kendilerini dindar olarak algıladıklarını ifade etme oranları gençlerden daha yüksektir.[190] Dini inanç, bağışlanma arzusunu karşılayan önemli bir mekanizmadır. Yalnızlık, değersizlik ve soyutlanma duygularına kapılan yaşlıları ayakta tutup onlara yaşam gücü verecek en önemli unsur dini inançlarıdır. Dini inanç, yaşlının hayatındaki yeni anlamları keşfetmesine ve yaşam kalitesini artırmasına yardımcı olur. Dahası dini inanç insana, yaratılış ve ölümüne dair açıklamalar sunarak ve ölümünden sonrası hakkında net bilgiler vererek yaşlının hayatını zenginleştirir.[191]

Bir araştırmada yaşlılığın ve yaşlılığın getirdiği birtakım olumsuzlukların psikolojik iyilik için önemli derecede negatif bir etkiye sahip olduğu, buna karşılık dindarlık ve manevi inançların bu olumsuzlukları gidermede ve psikolojik iyi olma halinin devamında doğrudan etkili olduğu veya aracılık ettiği görülmüştür.[192]

Yapılan araştırmalar, yaşlılık döneminde de karşılaşılan stresli durumlarla başa çıkmada dini inancın önemli bir etken olduğunu göstermektedir. Örneğin yaşları 55 ile 80 arasında değişen bir grupla yapılan çalışmada, yaşlıların zorlukların üstesinden gelmek için en çok dine yöneldikleri tespit edilmiştir.[193] Diğer yandan yaşlının yaşadığı sağlık sorunları onun dini hayatını etkileyebilmektedir. Örneğin *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması*'na göre 65 yaş üstü kişilerin Ramazan ayında oruç tutma oranı %74'tür. "Sağlığım elvermediği için oruç tutamıyorum" diyenler ise %21 gibi bir orana sahiptir.[194] Bu noktada, yaşlının suçluluk hissetmemesi için manevi rehberlik işlevsel olabilmektedir.

Yaşlılık döneminin belirgin özelliklerinden biri ölüm gerçeği ile yüzleşmedir. İki huzurevinde yapılan bir araştırmaya göre ölüm kaygısı 60-65 yaş aralığında yüksek bulunmuştur. Yaş ilerledikçe ölüm kaygısı düşmektedir.[195] Ölüme karşı kabullenici bir tutum geliştirmenin, kaygı ve korkuyu azaltarak yaşam kalitesini artırdığı ortaya konulmuştur.[196] Ülkemizde ise yaşam ve ölümün anlamına ilişkin konuları da kapsayan manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri bu açıdan işlevseldir.

4.3. EKONOMİK ALANA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Ülkemizde 1950'li yıllardan sonra geniş aileden çekirdek aileye geçiş olması, doğuşta beklenen yaşam süresinin uzaması, kırdan kente göçün hızlı bir şekilde artış göstermesi gibi değişimler yaşanmasıyla kırsal alanda nüfus azalmış, kırsal yerleşim yerlerinin nüfusu giderek yaşlanmıştır. Buna bağlı olarak, kırsal alanda yaşayan yaşlı nüfus sosyal ve ekonomik sorunlarla karşılaşmıştır. Özellikle genç nüfusun kırsal alanlardan kentlere göç etmesi ile birlikte yaşlılar fiziksel güç gerektiren tarımsal faaliyetleri tam olarak gerçekleştirememekte

olup gelirleri azalmaktadır. Yaşlılık nedeniyle kırsal alanda tarımsal üretim yapamayan yaşlı nüfus, tüketim ürünleri için hizmet alma durumunda kalmaktadır. Azalan nüfusla beraber kırsalda faaliyet gösteren bakkal, berber, kahvehane gibi küçük işletmeler de kapanmaktadır.[197] Kente göç eden yaşlıların ise kent yoksulluğu ile karşı karşıya kalma riskleri yüksek olmaktadır.

65 yaş ve üstü nüfusun bir kısmı emekli olsa bile gelirlerinin azalması ve ekonomik sorunları nedeniyle çalışma hayatına devam edip iş gücüne katılım sağlamaktadır. TÜİK 2021 iş gücü istatistiklerine göre, 2021 yılında 15 ve daha ileri yaştakilerin iş gücüne katılma oranı %51,4 iken, yaşlı nüfusun iş gücüne katılma oranı %11,3 olarak gerçekleşmiştir. Yaşlı erkek nüfusta bu oran %18,6 iken yaşlı kadın nüfusta erkek nüfusa göre oldukça düşük olup, %5,4 olmuştur. Yaşlı nüfustaki işsizlik oranının ise %3 olduğu görülmüştür. Ayrıca bu araştırma sonuçlarına göre, istihdam edilen yaşlı nüfusun sektörel dağılımı incelendiğinde; 2021 yılında yaşlı nüfusun %64,3'ünün tarım sektöründe, %27,3'ünün ise hizmetler sektöründe yer aldığı görülmüştür.[198] TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması sonuçlarına göre 2021 yılında Türkiye geneli yoksulluk oranı %21,3 iken, yaşlı yoksulluk oranı %11,4'tür. Aynı yılda cinsiyete göre yoksulluk oranı incelendiğinde; erkeklerde bu oran %20,8 iken kadınlarda %21,8 olduğu görülmüştür. Hem cinsiyet hem de yaşa göre bir değerlendirme yapıldığında ise erkek yaşlıların yoksulluk oranı %9,9 iken kadın yaşlıların yoksulluk oranının %12,6 olduğu tespit edilmiştir (Tablo 20).

Tablo 20. Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfusun Yoksulluk Oranı, 2017-2021

(%)		2017	2018	2019	2020	2021
Toplam	Toplam	20.1	21.2	21.3	21.9	21.3
	Yaşlı	15.5	16.4	14.2	16.7	11.4
Erkek	Toplam	19.6	20.5	20.8	21.3	20.8
	Yaşlı	13.5	14.4	12.1	15.6	9.9
Kadın	Toplam	20.7	21.8	21.8	22.5	21.8
	Yaşlı	17.0	17.9	15.9	17.6	12.6

Not: Yoksulluk oranı, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirin %60 kriterine göre hesaplanmıştır.

Kaynak: (TÜİK, 2017-2021).[199]

TÜİK 2021 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması sonuçlarına göre; yaşlı nüfusun gelirlerinin %83,9'unu sosyal transferler oluşturmaktadır. Sosyal transferlerin de %82,9'unu emekli ve dul-yetim aylıkları oluştururken, %1,1'i diğer sosyal transferlerden yaşlı nüfusa gelir olarak gelmektedir. Erkek ve kadın yaşlıların gelir dağılımı incelendiğinde, kadınların gelirlerinin %94,5'i sosyal transferlerden gelirken, erkeklerin ise gelirlerinin %77,9'u sosyal transferlerden gelmektedir (Tablo 21).

Tablo 21. Fert Gelir Türü ve Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfusun Gelir Dağılımı, 2019-2021

(%)		Toplam nüfus			Yaşlı nüfus		
Yıl		(15+ yaş)			(65+ yaş)		
	Fert gelir türü	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
2020	**Toplam**	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	Faaliyet gelirleri	72.4	75.9	62.1	11.0	16.0	2.6
	Menkul kıymet	4.6	4.4	5.2	6.0	6.1	5.9
	Sosyal transferler	22.9	19.6	32.6	83.0	78.0	91.5
	Emekli ve dul-yetim aylıkları	21.5	18.2	31.1	81.9	76.7	90.9
	Diğer sosyal transferler	1.5	1.4	1.5	1.1	1.3	0.6
2021	**Toplam**	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	Faaliyet gelirleri	72.2	75.5	62.8	12.1	17.7	2.4
	Menkul kıymet	2.8	3.1	2.2	3.9	4.4	3.1
	Sosyal transferler	24.9	21.4	34.9	83.9	77.9	94.5
	Emekli ve dul-yetim aylıkları	23.2	19.8	32.9	82.9	76.6	93.9
	Diğer sosyal transferler	1.7	1.6	2.1	1.1	1.3	0.6

Kaynak: (TÜİK, 2019-2021).[200]

Yaşlanan toplumlarda çalışma çağındaki nüfus azalırken, emekli sayısı da artmaktadır.[201] Ülkemizde yaşlı nüfusun bir kısmı emekli olup iş yaşamını sona erdirirken, diğer bir kısmı ise emeklilikten sonra çalışmaktadır. SGK Başkan Yardımcısı Lütfi AYDİN, 16.06.2022 tarihli komisyon toplantısında yaptığı sunumda, emekliliğin kişinin hayatında önemli değişim dönemlerinden biri olduğunu ve sıklıkla yaşlıların karşılaştığı ilk büyük değişim olduğunu, ayrıca emekliliğin, kişinin aktif çalışma hayatından ayrılıp, hayat idamesinin aktif çalışma hayatı süresince biriktirdiği fonların, primlerin yaşlılık aylığı olarak kendisine ödenmesiyle sağlandığı bir dönem olduğunu ifade etmiştir. [202] SGK 2022 Nisan ayı verilerine göre 4 milyon 208 bin 426 kişi yaşlılık aylığı alırken, 65 yaş ve üstü toplam 6 milyon 379 bin 742 kişi aylık ve gelir almaktadır. Bunların %65,96'sı yaşlılık aylığı alırken, %32,82'si ölüm aylığı almaktadır (Tablo 22). TÜİK 2021 Yaşam Memnuniyeti Araştırması verilerine göre yaşlıların %42,8'i hanehalkı gelirlerinden memnunken, %35,5'i gelirlerinden memnun değildir. 65 yaş üstü erkeklerin %42,6'sının hanehalkı gelirlerinden memnun oldukları, %39,3'ünün gelirlerinden memnun olmadıkları anlaşılmaktadır. Kadınların %42,9'u hanehalkı gelirlerinden memnunken, %32,4'ü gelirlerinden memnun değildir.

Tablo 22. 65 Yaş ve Üstü Aylık ve Gelir Alanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Sigorta Kodu	65-74 yaş	75-84 yaş	85 ve üzeri yaş	Toplam
Yaşlılık Aylığı	2.901.063	1.071.068	236.295	4.208.426
Malullük Aylığı	21.490	8.835	2.202	32.527
Vazife Malullüğü Aylığı	280	176	27	483
Ölüm Aylığı	1.014.898	778.570	300.315	2.093.783
Ölüm Geliri	14.647	8.774	3.404	26.825
Sürekli İş Göremezlik Geliri	12.322	4.339	1.037	17.698
Toplam	3.964.700	1.871.762	543.280	6.379.742

*SGK Nisan 2022 verileri ile hazırlanmıştır. Geçici verilerdir.

Ülkemizde yaşlılara yönelik incelenmesi gereken diğer önemli bir konu ise yaşlı bağımlılık oranıdır. Yaşlı bağımlılık oranı, "*15-64 yaş grubundaki her 100 kişi için 65 yaş ve daha yukarı yaş grubundaki kişi sayısıdır*." Ülkemizde yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte özellikle 2010 yılından bu yana yaşlı bağımlılık oranları artmaktadır. Yaşlı bağımlılık oranı, 2016 yılında %12,3 iken bu oran 2021 yılında %14,3'e yükselmiştir (Tablo 23). TÜİK projeksiyonlarına göre 2025 yılından sonra yaşlı bağımlılık oranlarındaki artış hızı yükselecek ve 2080 yılında %43,6 gibi yüksek bir orana ulaşacaktır. 2021 yılında illere göre yaşlı bağımlılık oranları incelendiğinde ilk üç il sırasıyla 31,6 ile Sinop, 29,6 ile Kastamonu ve 26,9 ile Artvin'dir. Yapılan projeksiyonlara göre çalışma çağındaki nüfusun giderek daha fazla yaşlı nüfusa bakma durumunun gerçekleşebileceği öngörülmektedir.

Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE 08.06.2022 tarihinde Komisyona yaptığı sunumda, yaşlı bağımlılık oranlarına dikkat çekmiş, yaşlı bağımlılık oranının esasen en basit şekli ile çalışan her 100 kişinin karşıladığı emekli maaşı anlamına gelmekte olduğunu belirtmiştir. ÖZMETE, Türkiye'de şu anda yaşlı bağımlılık oranının 14 olduğunu, Japonya'da ise 51'e kadar yükseldiğini, bu oranın Finlandiya'da 39, Yunanistan'da 37, Almanya'da 36 ve Bulgaristan'da 36 olduğunu ifade etmiştir.[203]

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Elmas Esra CECELİ tarafından 08.06.2022 tarihinde Komisyona yapılan sunumda yaşlılık bağımlılık oranının artacağı ifade edilmiştir. Bununla beraber bakım ihtiyacının artmasıyla bakım ekonomisi, bakım sigortası; yaşlılık ekonomisi içerisinde "yaşlının ekonomik hayata katılımının sağlanması", "aktif ve sağlıklı yaşlanma" ve "toplumsal hayatta kalma ve katılım" konularının önemli başlıklar olacağına dikkat çekilmiştir.[204]

Tablo 23. Tablo 23. Yaş Bağımlılık Oranı

Yıl	Toplam Yaş Bağımlılık Oranı	Yaşlı Bağımlılık Oranı	Çocuk Bağımlılık Oranı
1980	78.1	8.4	69.7
1990	64.7	7.1	57.6
2000	56.2	10.5	45.7
2010	48.9	10.8	38.1
2015	47.6	12.2	35.4
2016	47.2	12.3	34.9
2017	47.2	12.6	34.7
2018	47.4	12.9	34.5
2019	47.5	13.4	34.1
2020	47.7	14.1	33.7
2021	47.4	14.3	33.0
2025	49.7	16.4	33.3
2040	55.3	25.3	29.9
2060	65.5	37.5	29.9
2080	70.3	43.6	26.7

Kaynak: (TÜİK,1935-1990; TÜİK, 2000; TÜİK, 2007-2021; TÜİK; 2025-2080).[205,206,207,208]

Türkiye'de GSYH içinde en büyük payları imalat sanayi ve hizmet sektörü temelli alanlar almaktadır. Bu anlamda, tarım sektörünün GSYH ve gerçekleşen ihracat içerisindeki payı düşüktür. Yaşlı bireylerin yoğun olarak tarım sektöründe istihdam alanı bulması, GSYH ve gerçekleşen ihracat içindeki katkılarının istihdam alanları temelinde düşük olmasına neden olmaktadır. Giderek artan oranda sektörel katkıların sanayi ve hizmet alanları lehine devam etmesi sürecinde yaşlılar, çağın ekonomik gereklilikleri ve faaliyetlerinin getirdiği değişime uyumlarının sağlanmaması durumunda çalışma yaşamında dezavantajlı duruma düşme riskiyle karşı karşıya kalacaklardır.

4.3.1. Gelir ve Yoksulluk

Yaşlı bireylerin karşılaştığı sorunlardan biri de gelir düzeyi ve buna bağlı hissedilen yoksulluk olmaktadır. Gelir artışı ve azalışı bireylerin yaşam kalitesini doğruda etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda istihdam-gelir ilişkisi aynı zamanda çeşitli hizmetlere erişim ve bu hizmetlerin çeşitlendirilmesi anlamında önem arz etmektedir. Çünkü, yaşlı bireyler adına sağlanan istihdam artışı bununla birlikte gelir artışını sağlamaktadır. Sağlanan gelir artışı da aktif yaşlanma süreci için gereken harcamalar için bir finansman kaynağı olarak kullanılabilmektedir.[209]

Yoksulluk ile ilgili bir ölçüt Gini katsayısıdır. Gini katsayısı, sıfıra yaklaştıkça gelir dağılımında eşitliği, bire yaklaştıkça gelir dağılımında bozulmayı ifade etmektedir. 2021 yılında yapılan araştırma sonuçlarına göre Gini katsayısı bir önceki yıla göre 0,009 puan azalış ile 0,401 olarak tahmin edilmiştir.[210] İlgili Gini katsayısı oranları incelendiğinde gelir dağılımı

eşitliği anlamında ilerleme kaydedildiği, gelir dağılımı eşitliğinde yaşanılan ilerlemeden yaşlı bireylerin de faydalandığı anlaşılmaktadır.

Yaşlı bireylerin yoksulluk oranının ülke genelinin yoksulluk oranının gerisinde kalması olumlu bir durum olarak göze çarparken, 2016 yılına göre yoksulluk oranında 0,7 puanlık bir artış yaşanmış olması değerlendirilmesi gereken bir konudur. Ayrıca, yaşlı erkeklerin yoksulluk oranındaki artışın yaşlı kadınların yoksulluk oranındaki artıştan daha fazla gerçekleşmiş olması ilgili farklılığın nedenleri üzerinde durulmasını zorunlu kılmaktadır.

TÜİK verilerine göre kişi başına GSYH, 2021 yılında cari fiyatlarla 86 bin 144 TL, ABD doları cinsinden 9 bin 592 dolar olmuştur.[211] Ülkemizde 2021 yılı yıllık ortalama esas iş gelirleri sırasıyla yükseköğretim mezunlarında 68 bin 229 TL, lise ve dengi okul mezunlarında 47 bin 326 TL, lise altı eğitimlilerde 35 bin 344 TL, bir okul bitirmeyenlerde 25 bin 911 TL ve okur-yazar olmayan fertlerde 19 bin 835 TL olarak hesaplanmıştır. Geçen yıla göre yıllık ortalama esas iş gelirinde en yüksek artış %18,2 ile okur-yazar olmayan, en düşük artış ise %7,6 ile lise altı eğitimli bireylerde olmuştur.[212] Bu bağlamda, yaşlı bireyler adına gelir-yoksulluk ilişkisi noktasında dezavantajlı bir durumun söz konusu olduğu göze çarpmaktadır. Nitekim, ilgili veriler incelendiğinde eğitim seviyesi artışıyla elde edilen gelirde artışın yükseköğretim mezunlarının lehine olduğu ve yükseköğretim mezunlarının gelirlerinin okuma-yazma bilmeyenlerin gelirlerinin yaklaşık 3,5 katı kadarı olduğu, hatta ülke geneli kişi başına GSYH'nin üzerinde olduğu göze çarpmaktadır. Türkiye'de yaşlı bireylerin eğitim durumları açısından bir değerlendirme yapıldığında yaşlılar arasında yükseköğretim mezunlarının oranının düşük olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda, eğitim seviyesi düşük olan yaşlı bireylerin istihdam yoluyla elde ettikleri gelirlerinin düşük olduğu söylenebilir. Bu açıdan eğitim seviyesi düştükçe kişilerin elde ettiği gelir ile yaşadıkları yoksulluk arasındaki ilişkiden kaynaklı olarak bireylerin aktif ve sağlıklı yaşlanma durumlarının olumsuz yönde etkilenebileceği öngörülmektedir.

4.3.2. Çalışma Yaşamı ve Gümüş Ekonomi

Avrupa Birliği, nüfusun yaşlanmasına ilişkin kamu ve tüketici harcamalarından kaynaklanan ekonomik dönüşümleri ve 50 yaş ve üstü nüfusun özel ihtiyaçlarını tanımlamak için "gümüş ekonomi" kavramını kullanmaktadır. Gümüş ekonomi ile öncelikli olarak 50 yaş ve üstü nüfusun aktif ve sağlıklı yaşlanmasını desteklemek, bu nüfus grubunu mümkün olduğunca uzun süre iş gücü içerisinde tutmak, sağlık ve bakım gibi hizmetlerin yaşlıların ihtiyaçlarına uyumlu hâle getirilmesini sağlamak, yaşlılar için dijital dünyayı erişebilir hâle getirmek ve 50 yaşın üzerindeki nüfusun sağlıklı ve aktif olmasını sağlayabilecek şekilde yönlendirmek esas alınmaktadır. Bu doğrultuda, ulusal bütçeler üzerindeki baskıların

azaltılabileceği ve yaşam kalitesi, verimlilik, ekonomik rekabet gücü ve kapsayıcılık üzerinde olumlu etkilerin gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir.[213]

Gümüş ekonomi, çalışma yaşamında insan yapısı çevrelerin yaşa göre ergonomik tasarımını, 50 yaş ve üstünde istihdamda kalmayı, yaşam boyu öğrenmeyi ve önleyici sağlık hizmetleri gibi politikalar ile yaşlanmaya ve sunduğu fırsatlara bütünsel olarak bakmayı amaçlamaktadır. Gümüş ekonomi yaşlıların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak gerçekleştirilen tüm ekonomik girişimleri kapsamaktadır. Buna serbest zaman, ulaşım, barınma, eğitim, beslenme ve sağlık ile istihdam fırsatları dâhildir. Aynı zamanda yaşlı vatandaşların yaşamlarını iyileştirmek ve ekonomiyi canlandırmak için yeni teknolojileri (örneğin akıllı evler, sürücüsüz araçlar ve bakım robotları vd.) benimsemeyi de amaçlamaktadır. Bununla birlikte yapay zekâ gibi yeni teknolojilerin, örtük ve açık ön yargıların aktarılması yönünde etik zorlukları beraberinde getirebileceğinden söz edilmektedir. Bu nedenle yaşı, cinsiyeti, ırkı gibi belirli özellikleri nedeniyle bir kişiyi, grubu veya topluluğu etkileyebilecek teknolojilerin adil bir biçimde kullanılmasına özen gösterilmesi gerektiği belirtilmektedir.[214]

Kendine özgü üretici ve tüketici ilişkisi bulunan gümüş ekonomi sağlık turizmi, yeni tüketim ürünü talebi ortaya çıkarma, yeni istihdam alanları oluşturma gibi fırsatlar ile kimi zorlukları da beraberinde getirmektedir. Örneğin, daha önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere günümüzde genç bir nüfusa sahip olma avantajını yaşayan ülkemizin gelecekte bu avantajının azalacağı öngörülmektedir. Çalışma hayatının önemli bir faktörü olan emek girdisini oluşturan genç nüfusun zamanla azalması çalışma hayatını etkilerken, ileride yaşlı nüfusun çalışma hayatındaki yerinin ve öneminin artmasına da sebep olacaktır.[215] Ülkemizdeki iş gücü verileri incelendiğinde, yaşlı nüfusun çalışma hayatındaki payının azaldığı görülmektedir. Bir yandan çalışma yaşamındaki yaşlı nüfus oranı azalırken yapılan projeksiyonlarda ise yaşlı nüfusun artacağı öngörülmektedir.

Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden yaşlı bağımlılık oranının Türkiye'de yıllara göre artacağının öngörülmesi *(2021 yılında %14,3; 2025 yılında %16,4; 2030 yılında %19,6; 2040 yılında %25,3; 2060 yılında %37,5; 2080 yılında %43,6)*[216] gelecekte ülkedeki işsizlik oranları içerisinde yaşlı vatandaşların oranının artacağı bir istihdam piyasası ile karşı karşıya kalabileceğimiz sonucuna götürmektedir.[217] Yaşlıların tarım alaında faaliyetlerinin azalması ve bilgi toplumunda teknolojik gelişmelerin merkezde olduğu iş alanlarının açılması, gelecekte yaşlıların sektörel farklılaşmasına neden olacaktır. Bu da gümüş ekonomi ve yaşlı istihdamı konusunda üstesinden gelinmesi gereken bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Hizmet sektöründe ise siber güvenlik, bulut bilişim, oyun geliştirme uzmanı ve

kodlama gibi meslekler günümüzün ve geleceğin meslekleri içerisinde yer almaktadır. Dijitalleşmenin ve küreselleşmenin artması ile bu tür bilgi yoğun emek gerektiren çeşitli mesleklerin artacağı öngörülmektedir. Bu durum ülkemizdeki yaşlı nüfusun istihdamı konusunda karşımıza çeşitli avantaj ve dezavantajlar çıkaracaktır. Bu tür meslekler tecrübe ve yaştan bağımsız olarak düşünsel ve bilişsel beceriler gerektirebildiği için yaşlı nüfusun günümüzde ve gelecekte çalışma hayatında yer almasının kolaylaştırılması arzu edilirken dijital okuryazarlık konusundaki eksiklik, güncel teknolojik gelişmelerin hızla gerçekleşmesi ve takibinin zorlaşması gibi nedenlerle yaşlı nüfusun istihdamına ilişkin çeşitli dezavantajların ortaya çıkabileceği öngörülmektedir. Bu nedenle iş yapabilmek ve sosyal gruplar ile bağlantı kurabilmek için yaşlıların dijital dünyanın iş yapabilme kurallarını bilmeleri önemlidir. Sosyal hayatın içerisinde yer alan tüm yaş grupları bu dijitalleşme sürecinden etkilenmiştir. Özelikle yaşlıların yeni teknolojik yaklaşımları tanımaları, öğrenmeleri her zamankinden daha da önemli hâle gelmiştir. Yaşlıların istihdam süreçlerine dâhil olup gelirlerinin artması yoluyla aktif yaşlanma süreçlerine katkıda bulunulması için dijital okuryazarlıkla birlikte dijital kaynaklara erişim ve bu kaynakların çeşitliliğinin eksikliği göze çarpmaktadır. Bu noktada hem kamu kesiminin (merkezi ya da yerel yönetim karar vericileri-uygulayıcıları açısından) politika ve programlarında hem de özel sektörün kısa-orta-uzun vadeli planlamalarında bu durumun göz önüne alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bilimsel verilerden anlaşıldığı üzere giderek yaşlanan ülkemiz nüfusu içerisinde gümüş ekonomi ve yaşlı bireylerin istihdamının önemi, bir seçenekten daha ziyade bir zorunluluk olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, hem kırsal alanlarda hem de kentlerde yaşamlarını sürdürmekte olan yaşlıların istihdamları ve gelirlerinin artırılması yoluyla yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi ile ilgili yaşlılara özgü proje ve planların uygulanması aktif bir biçimde yaşlanmalarına katkı sağlayacaktır. Örneğin, gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer alan Brezilya'da da kırsal nüfus önemli bir yer teşkil etmektedir. 2000 yılında kent nüfusunun genel nüfusa oranı %80 olarak tespit edilirken, kırsal nüfusun genel nüfusa oranı %20'dir. 2050'ye kadar yapılan projeksiyonda, kırsal bölgede nüfusun %10'lara gerilemesi, kent nüfusunun ise %90'lara yükselmesi beklenmektedir.[218] Haziran 2011'de ise hükümet kırsal yoksulluğu ve sosyal adaletsizliği azaltmak üzere Yoksulluğun Olmadığı Brezilya Programı'nı başlatmış ve 2015 yılına dek yoksulluğun en çok yaşandığı bölgelerde yaşam kalitesinin yükseltilmesini hedeflemiştir.

Program bağlamında 3 temel nokta üzerinde durulmuştur:

- Ailelerin gelir seviyelerinin yükseltilmesi ve hane halkının sosyal hizmetlerden istifade etme imkânlarının geliştirilmesi,

- Kamu hizmetlerine ulaşımın geliştirilmesi,
- İstihdam alanlarına ve gelir artırıcı imkânlara ulaşabilme kolaylığının sağlanması.

Program ile daha önce başlatılmış olan sağlık, eğitim, işbaşı eğitim ve nakit transferi uygulamalarının geliştirilmesi ve ağır yoksulluk sorunları ile mücadele etmeye çalışan 16 milyon insanın program kapsamında gerçekleştirilen uygulamalardan istifade etmesi, kırsal kesimde verimin, teknik desteğin ve piyasaların geliştirilmesini kapsayan kimi iyileştirme çalışmaları ile gelir düzeyinin artırılması hedeflenmektedir. Aynı zamanda, en yoksul bölgelere yapılacak kalkınma yardımları ve gıda fiyatlarının sabitlenmesi de Program kapsamında anılan hususlardandır.[219]

Ülkemizin bu anlamda kırsal bölgelerde yaşayan yaşlı bireyler için benzer istihdam sağlayıcı ve gelir getirici faaliyetleri artırması adına yapılması gerekenlerin önemi giderek artmaktadır. Çünkü, Türkiye'de 2020 yılında %93 olan il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı, 2021 yılında %93,2 olmuştur. Diğer yandan belde ve köylerde yaşayanların oranı %7'den %6,8'e gerilemiştir.[220] Kırsal nüfus içerisinde yer alan vatandaşların önemli bir kısmını emekliler oluşturmaktadır. TR82 Bölgesi (Çankırı, Kastamonu ve Sinop) kapsamında yapılan TR82 Bölgesi Kırsal Yaşlılık Analizi sonucu görüşülen kişiler (279 kişiyle anket uygulaması gerçekleştirilmiş ve 36 kişiyle de derinlemesine görüşme yapılmıştır) arasında kadınların %31,3'ünün emekli olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, erkeklerde bu oranın %81,8 ve toplamda ise %51,4 olduğu tespit edilmiştir. Yine kırsalda yer alan kişiler arasında kadınların %58,4'ü çalışmıyorken erkeklerde bu oranın %14,5 ve toplamda ise %40,9 olduğu tespit edilmiştir. Çalışma hayatında yer alan kişilerin ise tarım ve hayvancılık alanında faaliyet yürütmüş oldukları belirlenmiştir.[221] Yine aynı analiz sonucunda kırsalda yer alan kişiler arasında kadınların %67,2'sinin okuma-yazma bilmediği tespit edilirken erkeklerde bu oranın %24,3 olduğu ve toplamdaysa ankete katılanların %50,2'sinin okuma-yazma bilmediği görülmüştür. Ancak TÜİK verilerine göre, ülke genelinde okuma yazma bilmeyen yaşlıların oranı toplamda %14,4'tür. Bu doğrultuda, kırsal bölgelerde okuma yazma bilmeyenlerin oranının ülke genelinde okuma yazma bilmeyenlerin oranının yaklaşık 3 katı olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca ilgili çalışmanın yapıldığı Çankırı, Kastamonu ve Sinop illerinin TÜİK verilerine göre en yüksek yaşlı oranına sahip iller arasında yer alması da göz önüne alınması gereken önemli bir durumdur. İlgili verilerden de anlaşılabileceği üzere kırsal bölgelerde yaşamlarını sürdüren yaşlılar yaşamlarının idamesini emeklilik yoluyla elde ettikleri gelirlerden, hane halkı gelirinden veya tarım ve hayvancılık faaliyetleri gibi yollardan sağlamaktadırlar. Örneğin, çalışma içerisinde kırsal bölgelerde yaşayan 65 yaş ve üstü nüfusun çalışma durumları incelendiğinde yaklaşık olarak %51,4'ünün emekli, %40,9'unun çalışmıyor

olduğu görülmüştür. 65 ve üzeri yaşlı nüfusun ekonomik durumlarının ve gelirlerini nasıl sağladıklarının ortaya konması amacıyla mevcut gelir kaynakları sorulduğunda ise %66,2'sinin emekli maaşı, %18,4'ünün hane halkı geliri, %6,3'ünün geçici geliri (tarım, hayvancılık), %2,5'inin kira geliri olduğu, %5,7'sinin ise herhangi bir gelir kaynağı olmadığı görülmüştür.[222]

4.3.3. Çalışma Yaşamında Yaş Ayrımcılığı

Yaşa dayalı ayrımcılık, yaşını temel alarak kişiye yönelik ayrımcı tutum ve davranışlar sergilemek anlamına gelmektedir. Ayrımcı tutum ve davranışlar genç ve yaşlı bireylere yönelik olabilmektedir. Gençlere yönelik olan ayrımcılık yaşından dolayı fikirlerini önemsememek, deneyimli olmamalarına yönelik yetersizlik vurgusunda bulunmak şeklinde görülebilmektedir. Yaşlılara yönelik ayrımcılıkta ise üretimden geri çekilme ile birlikte yaşlı bireylerin toplum açısından sosyal ve ekonomik bir yük, bakım sorunu ve sosyal güvenliğin maliyeti gibi konularla birlikte tartışılması söz konusu olmaktadır. Yaşlının birikimi, eğitimi ve deneyimi günümüz toplumlarında dikkate alınmamakta, yaşlılar tüketici ve ekonomiye yük olarak değerlendirilmektedir. Bu kabuller genel olarak yaşlılara yönelik kalıp yargılarla ilgili olmaktadır.

Çalışma yaşamında yaş ayrımcılığı kişiyi işe alırken, çalışırken veya işten çıkarırken söz konusu olabilmekle birlikte istihdamın bütün alanlarında meydana gelmektedir. Bununla birlikte, farklı yaşlar arasında davranış ve tutum farklılığı en çok işe alma sırasında görülmektedir. Bu süreçte, yaş ayrımcılığının günümüzde 40 yaşla birlikte başladığı gözlemlenmektedir. İş ilanlarında bulunan "35 yaşın üzerinde olanlar başvuramaz" şeklindeki ifadeler yaş ayrımcılığının açık örnekleridir. Yaşlılar birikimlerine ve deneyimlerine dayalı işler bulamamaktadırlar. Pek çok sektörde yaş sınırlaması vardır ve yaşlı bireyler başvuru dahi yapamamaktadırlar. Ancak özellikle ortalama yaşam beklentisinin artmasının yaşlı bireylerin yeniden bir eğitim ve ilgili oldukları kariyer alanlarına yönelmelerine yol açacağı düşünülmektedir.[223]

2021 yılında 465 kişi üzerinde gerçekleştirilmiş olan İş Yerinde Yaş Ayrımcılığı Araştırması'na göre, tüm yaş gruplarında yaş ayrımcılığı yaygınlığı %27,6 olarak belirlenmiştir. Genç yetişkinlerin %30,8'i, orta yetişkinlerin % 26,4'ü, 50 yaş ve üstü bireylerin ise % 23,4'ü iş yerinde yaş ayrımcılığına maruz kaldıklarını bildirmişlerdir.[224]

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yayınlanan İşyerlerinde Psikolojik Taciz Bilgilendirme Rehberi'nde yer alan veriler incelendiğinde 2011 (19 Mart tarihi itibarıyla) ile 2017 yılları arasında toplam 55.046 adet mobbing/ayrımcılık ile ilgili başvuru (15 Aralık tarihine kadar) gerçekleşmiştir. Bu başvuruların %83'ü özel sektöre ait iken geri kalan %17'si kamu sektörüne aittir. Bu başvuruların %0,31'i kadarı (yaklaşık 170 adeti) 59 yaş ve üstü

vatandaşlara aittir. Şikâyet konusu olarak ilk sıralarda istifaya zorlama (%21,9), görev yeri değişikliği (%12,8), hakaret (%12,8) yer almaktadır. Şikâyete dönüşme sebeplerinin ilk sıralarında iş yükünün artırılması (%20,37), tehdit (%15,30), iş akdinin sonlandırılması (%12,76) yer almaktadır. İlgili durum incelendiğinde kamu sektöründeki başvuruların özel sektöre göre oldukça az olduğu göze çarparken ilgili mobbing/ayrımcılık şikâyetini gerçekleştirenler arasında az sayıda yaşlı bulunmaktadır.[225] Bu kapsamda, iş yerlerinde yaygın bir sorun olarak varlığını sürdüren "Psikolojk Taciz (Mobbing)" durumlarını engellemek, toplumun bilinçlendirilmesini sağlamak amacıyla tüm çalışanları kapsamak üzere "İşyerlerinde Psikolojik Tacizin (Mobbing) Önlenmesi" konulu 2011/2 sayılı Başbakanlık Genelgesi 19 Mart 2011 tarihli ve 27879 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğü girmiştir. 2011/2 sayılı Başbakanlık Genelgesinin 4'üncü maddesi kapsamında iş yerinde psikolojik tacizle mücadeleyi güçlendirmek adına Çalışma ve Sosyal Güvenlik İletişim Merkezi ALO 170 üzerinden psikologlar vasıtasıyla çalışanlara yardım ve destek sağlanmaktadır.

Yaş ayrımcılığı, "anayasal" bir yasaktır. Ayrımcılık ve bu bağlamda yaş ayrımcılığı Anayasanın 10'uncu maddesi ile yasaklanmıştır. Anayasa hükmünün yanında istihdamda yaş ayırımcılığını yasaklayan kanuni düzenlemeler de mevcuttur. Bunların başında 4857 sayılı İş Kanunu ile 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu gelmektedir. Ancak bu kanunlarda yer alan düzenlemelere rağmen etkin bir korumanın olduğunu savunmak güçtür.[226] Örneğin, İş Kanunu'nun 5'inci maddesinde ayırımcılığın yaptırımı olarak öngörülen ayrımcılık tazminatının işçinin dört aylık ücretine kadar olduğu belirtilirken, 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nda, ilgili yaş ayrımcılığının sübut etmesi halinde, ayrımcılığa sebep olanlara 1.000 TL'den 15.000 TL'ye kadar idari para cezası uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Çalışma yaşamında yaş/yaşlı ayrımcılığının önüne geçmek için hem idari para cezalarının miktarının caydırıcı olacak şekilde artırılması hem de ilgili mevzuatta yaş ayrımcılığının önlenmesi amacıyla bu ayrımcılık türüne özel mevzuat düzenlemeleri yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca teknolojideki gelişmelerin çalışma yaşamına yansıması nedeniyle, ileri yaştaki çalışanların dijital becerilerinin geliştirilmesi ve çalışma yaşamının yeni dönemine uyum sağlamaları için gerekli yaşam boyu öğrenme olanaklarından yararlandırılması önemli görülmektedir.

4.3.4. Bakım Ekonomisi

Bakım işi, genel olarak, *"bir veya daha fazla kişinin fiziksel, psikolojik, duygusal ve gelişimsel ihtiyaçlarıyla ilgilenme"* olarak tanımlanmaktadır.[227] Bu açıdan, **bakım ekonomisi**,

"bütün bakım işi biçimlerinin toplamı" olup hem bakım hizmeti çalışanlarını hem de ailede ücretsiz bakım verenleri kapsamaktadır.[228]

4.3.4.1. Uzun Dönemli Bakım ve Kapsamı

Uzun dönemli bakım, *"uzun bir süre boyunca yaşamının birçok alanında desteğe ihtiyaç duyan bireylere verilen bakım"* olarak tanımlanmaktadır.[229] Bireyler "yaşlandıkça günlük yaşamlarını oluşturan faaliyetleri gerçekleştirmek için diğer bireylerin yardımına ihtiyaç duyma olasılıkları" artmaktadır. Bu faaliyetler, banyo yapma, giyinme, yemek yeme, yatma-kalkma ve tuvalete gitme gibi kişisel bakım veya günlük yaşam faaliyetlerinin yanı sıra temizlik, yemek hazırlama, ilaç alma ve telefon kullanma gibi işlevsel günlük yaşam faaliyetlerini kapsamaktadır. Ayrıca bireyler başkalarına bağımlı hâle geldikçe, onlar için topluma katılım ve sosyal ilişkileri sürdürmek zorlaşabilmektedir. Bu nedenle, bireylerin "topluma katılım veya yürüyüşe çıkmak gibi sosyal faaliyetlerde yardıma ihtiyaçları" olabilmektedir.[230] Uzun dönemli bakım ihtiyaçları, "fiziksel ve zihinsel rahatsızlıklar ile yaşlanma sonucu oluşan diğer kronik hastalıklar nedeniyle" ortaya çıkmaktadır.[231]

Bireylerin günlük yaşamlarını oluşturan faaliyetleri gerçekleştirmek için başkasının yardımına ihtiyaç duymaları durumu bakıma muhtaçlığı gündeme getirmektedir. Uzun dönemli bakım açısından bakıma muhtaçlık, günlük yaşam faaliyetleri veya işlevsel günlük yaşam faaliyetleri kısıtlılığı göz önüne alınarak değerlendirilmektedir.[232]

Uzun dönemli bakım sağlık hizmetleri ile kişisel, destekleyici ve sosyal bakım hizmetlerini içermektedir.[233] Daha genel bir ifade ile uzun dönemli bakım, hem sağlık hizmetlerini hem de sosyal bakım hizmetlerini kapsamaktadır.[234] Ancak uzun dönemli bakım ile sağlık bakımının "ortak yönleri olmasına karşın amaçları temelde farklılık" göstermektedir. Sağlık bakımı hizmetleri, "tıbbi tedavi ve iyileştirme yoluyla kişinin sağlık durumunu değiştirmeyi amaçlarken", uzun dönemli bakım ise "insanların ihtiyaçlarına göre günlük faaliyetlerinde onlara yardımcı olarak kendi hayatlarını mümkün olduğunca bağımsız bir şekilde yaşayabilmelerini desteklemeyi" amaçlamaktadır.[235]

Uzun dönemli bakım hizmetleri, evde bakım, toplum temelli bakım veya kurumsal bakım olarak sağlanabilmektedir.[236] Evde bakım, genel boyutta, bireylerin sağlıklarının korunması, sağlık durumlarının iyileştirilmesi amacıyla sağlık ve sosyal bakım hizmetlerinin profesyonel bir şekilde ya da aile fertleri tarafından bireyin kendi evinde sunulmasını kapsamına almaktadır. Evde bakım, sağlık bakımından alışveriş gibi faaliyetlere kadar oldukça geniş bir hizmet alanını içermektedir. Evde bakım, çoğunlukla, kurumsal bakıma alternatif oluşturan, bakım kurumlarında kalma ihtiyacını azaltan ya da öteleyen hizmetlere vurgu yapmaktadır.[237] Toplum temelli bakım, "yaşlıların kurumsal bakım ortamında kalıcı olarak

ikamet etmelerini gerektirmeyen evde bakımı, topluluk bakımını ve gündüz bakımını içeren bütün bakım türlerini belirtmektedir".[238] Kurumsal bakım, "bakım alanlar için ikamet yeri olan ve bakım hizmeti veren kurumlarda günün 24 saati sağlanan veya mevcut olan uzun süreli bakım hizmetlerini" içermektedir. Kurumsal bakım veren yerler, "ayrı odalardan yararlansalar dahi ortak yaşam alanlarını paylaşan veya aynı yerde ikamet eden bir grup bireyin konaklama ve bakım hizmetlerinin birlikte sağlandığı yaşam biçimlerini" ifade etmektedir.[239] Kurumsal bakımın verildiği yerler; toplum merkezleri, yardımlı yaşam tesisleri, bakımevleri, hastaneler ve diğer sağlık tesisleri olarak sayılabilmektedir.[240] Kurumsal bakım hizmetleri, genel olarak, kamu sektörü, özel sektör veya gönüllü kuruşlara bağlı kurumlarda verilmektedir.[241] Bu açıdan, uzun dönemli bakım hizmetlerinin sunumunda kamu hizmet sağlayıcıları yer alabileceği gibi kâr amacı güden veya kâr amacı gütmeyen özel hizmet sağlayıcıları da yer alabilmektedir.[242] Özetle, uzun dönemli bakım, bakıma gereksinim duyan bireylerin evinden, topluluk merkezlerinden, bakım evlerinden, huzurevlerinden, hastanelerden veya diğer sağlık tesislerinden sağlanabilmektedir.[243]

4.3.4.2. Formal ve İnformal Bakım

Uzun dönemli bakım, **formal ya da informal** nitelikte olabilmektedir.[244] İnformal bakım, "eşler, ailenin diğer üyeleri ile diğer akrabalar ve arkadaşlar tarafından genel olarak evde ve ücretsiz bir şekilde sağlanan bakımı" açıklamaktadır. Formal bakım ise "özel veya kamu sektörü çalışanları tarafından bakımevi gibi kurumlarda sağlanan bakıma ek olarak evde hemşireler gibi profesyonel olarak eğitim almış bakıcılar veya eğitim almamış bakıcılar tarafından bakım ihtiyacı olan bireylere sunulan bakımı" içermektedir.[245]

Uzun dönemli bakım, formal ve informal bakıcılardan oluşan emeğin yoğun olduğu bir alanı oluşturmaktadır.[246] Formal bakım, çoğu durumda, informal bakımın tamamlayıcısıdır. Diğer taraftan, OECD ülkelerinde uzun dönemli bakım ihtiyacı olan bireyler için aile, arkadaş gibi informal bakıcılar önemli bir kaynaktır.[247] Diğer bir deyişle informal bakım, oldukça yaygın bir uzun dönemli bakım çeşididir.[248] OECD üyesi 19 ülkede yaşlı bireylerin yaklaşık %60'ının informal bakıcılardan bakım aldığı görülmektedir. Diğer yandan, "ev işleri ve diğer ücretsiz bakım biçimlerinde olduğu gibi" informal bakımın çoğunluğu kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir.[249] Avrupa Birliği ülkelerinde informal bakıcıların %59'unu kadınlar oluşturmaktadır.[250]

4.3.4.3. Uzun Dönemli Bakım Talebi ve Sistemi

Nüfusun yaşlanma hızı, nüfus büyüklüğü, formal bakım hizmetlerine erişim, yaşlının cinsiyeti ve yaşı, yaşlılar arasında engelliliğin ve hastalığın yaygınlığı, yaşam biçimi ve medeni durum, yaşlı bireylerin ve aile üyelerinin beklenti ve tutumları ile aile bakımı ve desteğinin

olması uzun dönemli bakım ihtiyacını ve talebini etkileyen faktörler arasında yer almaktadır.[251] "Nüfusun yaşlanması, değişen aile yapısı, öngörülen formal ve informal bakım elemanı azlığı, uzun dönemli bakımın kalitesine, erişilebilirliğine ve satın alınabilirliğine ilişkin beklentilerin artması" yaşlılıkta uzun dönemli bakıma talebi daha önemli hâle getirmektedir.[252] "Yakın zamana kadar yaşlıların bakım ihtiyacı çoğu ülkede bir aile meselesi olarak dikkate alındığından sosyal politikaların merkezinde yer almıyordu. Buna karşılık günümüzde, ailedeki mevcut bakıcıların giderek azalması ve bakım ihtiyacı olan insanların giderek artması ile birlikte çoğu ülkede aile meselesi olan bakım kamusal bir mesele haline" dönüşmüştür.[253]

Uzun dönemli bakım, aile üyeleri tarafından ücretsiz bir şekilde sağlansa bile maliyeti bulunmaktadır.[254] Uzun dönemli bakıma olan talep, uzun dönemli bakım harcamalarında artışa neden olmaktadır.[255] Diğer taraftan, 2019 yılı ve buna yakın yıllar için OECD üyesi 36 ülkenin ortalamasına göre, toplam uzun dönemli bakım harcamaları gayri safi yurt içi hasılanın %1,5'ini oluşturmaktadır.[256] Avrupa Birliğinde, 2019 yılında uzun dönemli bakıma yapılan kamu harcamalarının gayri safi yurt içi hasılaya oranının %1,7'den 2050 yılında %2,5'e yükseleceği öngörülmektedir.[257] 08.06.2022 tarihli toplantıda Komisyona bilgi veren Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Elmas Esra CECELİ, yaşlanma süreci içerisinde, uzun dönemli bakım harcamalarının giderek artmasının karşılaşılan bir mesele olduğunu belirtmiştir.[258]

Uzun dönemli bakım sistemi, "sağlık sistemi, sosyal koruma sistemi ve sosyal hizmetlerin sağlanmasıyla yakından bağlantılı olup bütün bakım hizmeti veren kişi ve kurumları" kapsamaktadır.[259] Ayrıca, bakım hizmetlerinin finanse edilmesine ilişkin düzenlemeleri de içermektedir.[260] "Politik, kültürel, sosyal, ekonomik ve demografik faktörler", uzun dönemli bakım sistemlerinin oluşumunu etkilemektedir.[261] Bu açıdan, "uzun dönemli bakımın sunumuna ilişkin yönetim ve finansman düzenlemeleri ülkeler arasında farklılaşmaktadır."[262] Uzun dönemli bakım sistemlerinde bakım yardımları, ayni ve/veya nakdi nitelikte sunulabilmektedir. Ayni yardımlar, evde yemek hizmeti verilmesinden evde günlük yaşam faaliyetlerine yardım sağlanmasına ve sağlık bakımı unsurlarını da içeren bakımevlerinde geniş kapsamlı bakım hizmetlerine kadar birçok yardımı içermektedir.[263] Bu açıdan, uzun dönemli bakım sistemlerinin yapısı, ayni veya nakdi yardımlara bağımlılığa göre de değişmektedir.[264]

4.3.4.4. Uzun Dönemli Bakım Hizmetlerinin Finansmanı

Uzun dönemli bakım sistemlerinde; "uzun dönemli bakım hizmetlerinin nasıl sağlanacağı", "bu hizmetlerin nasıl finanse edileceği" ve "bireylerin ihtiyaçlarının nasıl değerlendirileceği" hususlarının hesaba katılması gerekmektedir.[265, 266] Bu açıdan, finansman

uzun dönemli bakım sisteminin "temel bileşenini" oluşturmaktadır.[267] Finansmanın amacı, "bireylerin etkin bir şekilde uzun dönemli bakım hizmetlerine erişebilmelerini sağlamak"tır.[268]

Uzun dönemli bakım, sağlık hizmetlerine benzer şekilde, birden çok kaynaktan finanse edilebilmektedir.[269] Uzun dönemli bakımın finansman yöntemleri, "en düşük risk paylaşımının olduğu birey ve aile seviyesinden bütün toplum seviyesine kadar risk paylaşımını" içermektedir.[270] Buna göre, kamu ve özel sektör finansmanı arasında denge ve risk paylaşımı açısından uzun dönemli bakım hizmetlerinin finansmanı, cepten ödeme, özel sigorta, vergi tabanlı veya sosyal sigorta yöntemleriyle sağlanabilmektedir.[271] Ayrıca, finansman yöntemlerinin her birinin olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır.[272] Bu yönden, finansman açısından ideal bir model söz konusu olmayabilmekte, ancak en iyi model "ekonomik, sosyal, kültürel ve demografik faktörlere" bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.[273] Diğer taraftan, uzun dönemli bakımın finansmanında kamunun yer aldığı durumlarda kamusal finansman, genel olarak, vergi tabanlı, sosyal sigorta veya her ikisinin bir birleşiminden (karma) sağlanmaktadır.[274] Ayrıca, finansman yöntemleri göz önüne alındığında, kamu sektörünün "bilgi ve tavsiye sunma, düzenleme, sübvanse etme veya vergileme, transfer ödemesi yapma ve doğrudan hizmet sunma" şeklinde kullanabileceği araçları bulunmaktadır.[275]

Cepten ödemeler, bireylerin gelir veya tasarruflarından uzun dönemli bakım için gerekli mal ve hizmetlere yönelik doğrudan ödemeleri kapsamakta olup, bu ödemeler "hizmetin kullanımı ve malın alımı sırasında yapılmakta ve üçüncü bir tarafça da kendilerine geri ödenmemektedir". Cepten ödeme, varsa sosyal korumadan sonra kalan maliyetleri içine almaktadır.[276] Farklı bir şekilde tanımlanırsa, cepten ödeme, "formal uzun dönemli bakım hizmetleri kanalıyla ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sosyal koruma hesaba katıldıktan sonra bireylerin kendi kaynaklarından yapmak zorunda oldukları miktarı" belirtmektedir.[277] Cepten yapılan ödemeler, genelde, evde bakım hizmetlerinden çok kurumsal bakım hizmetlerinin finansmanında önemli rol oynamaktadır.[278] Bu amaçla bireyler, özellikle emekli aylıklarını, hisselerini, mevduat hesaplarını ve konut varlıklarını farklı yollarla tasarrufa yönlendirebilmektedirler. Cepten ödemeler yönteminde "birey veya ailesi uzun dönemli bakımın maliyet riskine" katlanmaktadır. Ailenin bu riske katlanması "aile bakımının informal bakımdaki rolünden ve belirli uzun dönemli bakım harcamalarının aile tarafından üstlenilmesinden" kaynaklanmaktadır.[279]

Yaşlıların çoğu için uzun dönemli kurumsal bakım ve evde bakım ihtiyaçları finansal olanaklarını aşmaktadır.[280] Uzun dönemli bakım maliyetlerinin bireylerin "bu amaçla yalnız başlarına biriktiremeyeceği ve çoğu insanın hayatlarında tasarruf yapma şanslarının

olamayacağı bir tutarı bulması göz önüne alındığında uzun dönemli bakım için cepten ödemelerin temel bir finansman yöntemi olamayacağı" kabul edilmektedir.[281]

Hane halklarının cepten yapacakları uzun dönemli bakım harcamaları ülkeler genelinde farklılık göstermekle birlikte bireylerin ihtiyaçlarına bağlı olarak artış göstermektedir.[282] Çoğu ülkede uzun dönemli bakım, "en azından finansmanın bir kısmı için cepten ödemelere bağımlı" halde bulunmaktadır. Bu tarz ödemelerin sık sık yaşlı bireylerin ve ailelerinin harcanabilir gelirleri üzerinde belirgin olumsuz etkileri olabilmektedir.[283] Avrupa Birliği üyesi 11 ülke üzerine yapılan araştırmada, hane halklarının uzun dönemli bakım için yaptıkları cepten ödemelerin ortalama olarak hane halklarının brüt gelirlerinin %9,6'sını oluşturduğu belirtilmektedir.[284]

Küresel ölçekte uzun dönemli bakım açısından cepten ödemeye sık rastlanılmaktadır.[285] OECD üyesi 31 ülkede, 2019 ve buna yakın yıllar için, uzun süreli bakım için cepten harcamalar sağlık harcamalarına yapılan bütün cepten harcamaların %12'sini oluşturmaktadır.[286] 2018 yılında toplam uzun dönemli harcamaların içerisinde cepten ödeme oranlarının Avusturalya'da %22,3, Fransa'da %24,8, Almanya'da %23, Japonya'da %8, Güney Kore'de %31,5, İspanya'da %16,2, İsveç'te %6,9 ve Hollanda'da %6,7 olduğu görülmektedir.[287]

Özel sigortalarda, özel sigorta sistemine kaydolan bireyler, grup olarak uzun dönemli bakım riskini taşımaktadırlar.[288] Bu yöntem, bireylerin uzun bir süre boyunca sigorta primleri ile yatırım ve birikim yapmasına dayanmaktadır. Bu sebeple özel sigorta sistemi, bakım hizmetlerine ihtiyaç duyma riski taşıyan bireyler için daha az maliyetli hâle gelmektedir.[289] Özel sigortalarda primler, "bireylerin gelirlerine değil bireysel risklerine bağlı" olmaktadır.[290]

Bireyler, isteğe bağlı olarak veya kamusal zorunlulukla özel sigorta sistemine katılabilmektedirler.[291] Uzun dönemli bakım açısından zorunlu özel sigortanın uygulandığı ülke örneği olarak Almanya, tamamlayıcı veya kamu sistemlerine ikame olarak gönüllü özel sigortanın uygulandığı ülke örnekleri olarak Amerika, Fransa ve İspanya gösterilebilir.[292] Özel sigorta için piyasalar mevcut olmasına karşın, çoğu ülkede özel sigortalar kısıtlı olarak yer almaktadır.[293]

Özel sigortalar, bireysel olabileceği gibi çalışan grubuna yönelik de olabilmektedir.[294] Uzun dönemli bakımı içeren özel grup sigortaları Avusturya, Amerika ve Japonya'da bulunmaktadır.[295] İsteğe bağlı özel sigorta yardımları, Fransa'da olduğu gibi nakit yardım şeklinde veya Amerika'da yaygın olduğu gibi ayni yardım (mal ve hizmet alımı) şeklinde sunulabilmektedir.[296]

İsteğe bağlı özel sigortanın uygulanmasına yönelik çeşitli engeller bulunmaktadır. Bu engellerin en önemlisi, uzun dönemli bakım riski yüksek olanların sigortaya dâhil olurken, riski

düşük bireylerin dâhil olmaması ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan ters seçimle primlerin yükselmesi ve bu durumun piyasanın çökmesine neden olmasıdır. Diğer yandan, uzun dönemli bakım risklerini değerlendirirken bu riskle karşılaşmayacağını düşünen genç bireyler, özel sigortaya dâhil olmamayı tercih edebilmektedirler. Ayrıca, uzun dönemli bakım ihtiyacının aktüeryal sigorta tekniğine uygun olmayan belirsizlikler içermesi, bakım riskini özel sigortaya dâhil ettirememektedir. Son olarak, bireyler için bir kamu sigorta sisteminin varlığı (kamu-özel ikamesi) insanları özel sigorta satın almaktan caydırabilmektedir. Burada yer alan ters seçim ve miyopik davranışlar için zorunlu özel sigorta adres olarak gösterilmektedir. Ancak özel sigorta zorunlu hâle getirildiğinde yine de çözülmesi gereken üç konu bulunmaktadır. İlki, birçok insanın primleri karşılamakta zorlanabileceği durumdur. Bu durum da kamu sübvansiyonlarını gerekli kılmaktadır. İkincisi, sermaye birikimi devam ederken şimdiki yaşlı neslin kapsanmamasına neden olabilecek bir durumdur. Üçüncüsü ve sonuncusu, risk ve risk ile ilgili maliyetlerin belirsizlik durumunun devam etmesini içermektedir.[297] Ayrıca, sadece özel sigortaya dayalı bir sistemin olması, işsizlik ve gelir dalgalanmaları gibi durumlara cevap vermeyi güçleştirebilecek ve özel sigorta sisteminin finansal kaynaklarında azalmaya neden olabilecektir.[298]

Vergi tabanlı finansman yöntemi, primsiz model olarak da adlandırılmaktadır.[299] Bu yöntem gelir, tüketim ve özel vergiler dâhil olmak üzere Devlet tarafından konulan vergilerle finansmana dayanmaktadır.[300] Tahsil edilen vergiler ya genel bütçede toplanmakta ya da özel bir amaç için tahsis olunmaktadır. Ayrıca, vergiler çeşitli yetki alanlarına göre ulusal veya yerel düzeyde toplanabilmektedir.[301] Bu finansman türünde, "uzun dönemli bakım harcamalarının finansal yükü bütün nüfusla paylaşılmakta ve geniş bir risk havuzunda" toplanmaktadır.[302]

Vergiye dayalı sistemlerin en güçlü yanlarından biri, sistemin "geniş bir vergi tabanına" sahip olmasından dolayı ücretlerin belli bir payı ile sınırlı kalmamasıdır. Diğer bir avantaj da vergiye dayalı sistemlerde "faydaların sağlanmasının esnek ve uyarlanabilir" olmasıdır. Bu durum, uzun dönemli bakımın gelecek maliyetlerine ilişkin belirsizliğin daha kolay ele alınabileceği anlamına gelmektedir. Vergiye dayalı sistemlerde bakım hizmetlerinin uygunluğunu belirlemek için önceden tanımlanmış işlem sürecinin belirlenmemiş olması durumunda, "bu süreç uzun dönemli bakımdan sorumlu yönetime ve mevcut bütçeye bağımlılık" oluşturabilecektir. Ayrıca, bakım hizmetlerinin uygunluğunu veya kullanılabilirliğini belirleme yerel yönetimlere bırakıldığında, bu durum insanların yaşadıkları yerler açısından farklılığa yol açabilecektir.[303] Yine özel tahsisli olmayan vergi gelirleri, belirli hizmetler için hak talebi oluşturamayabilir ve uzun dönemli bakıma ihtiyacı olan yaşlılar ihtiyaç duyduklarında bu hizmetleri almakta güçlük çekebilirler.[304]

Kamusal finansman olarak vergiye dayalı yöntemler, uzun dönemli bakım açısından, gelir düzeyi düşük bireyler için gelir testi yoluyla bir güvenlik ağının oluşturulmasından, gelir testi olmadan bütün nüfus için evrensel düzenlemelere kadar değişkenlik göstermektedir.[305] Burada yer alan gelir testi, bir bireyin "uzun dönemli bakım yardımlarına hak kazanıp kazanmadığının tespitinde" mali durumunun değerlendirilmesini belirtmektedir. Diğer taraftan, evrensellik ise bireylerin bağımlılık durumları nedeniyle, uzun dönemli bakıma ihtiyaç duyan bütün bireylerin, maliyet paylaşımında cepten ödeme yapma durumları olsa dahi uzun dönemli bakım yardımları almasını içermektedir.[306] Genel olarak, vergi ile finanse edilen uzun dönemli bakım sistemlerinin evrensel kapsam örnekleri İsveç, Norveç ve Danimarka'da, gelir testi örnekleri de İngiltere ve Amerika Birleşik Devletlerinde bulunmaktadır.[307]

Avusturalya ve Yeni Zelenda'da uzun dönemli bakım hizmetleri, ulusal ve eyalet hükümeti vergileriyle ortaklaşa finanse edilmektedir.[308] Ayrıca, İsveç'te, uzun dönemli bakım hizmetleri çoğunlukla yerel vergilerden finanse edilmektedir.[309]

Avrupa Birliğinde, uzun dönemli bakım finansmanının baskın biçiminin sosyal sigortadan ziyade vergilendirme olduğu görülmektedir.[310] Örneğin, Avusturya, İspanya ve Portekiz'de uzun dönemli bakım hizmetlerinin finansmanında genel vergilendirme kullanılmaktadır.[311] Vergiyle finanse edilen uzun dönemli bakım hizmetleri, nakit yardımlar ve/veya formal bakıma yönelik ayni yardımlar şeklinde olabilmektedir. Bu açıdan Avusturya'da ağırlıklı olarak nakit yardımlar öne çıkarken Danimarka'da formal hizmetler nakit yardımlara göre ön plana çıkmaktadır.[312]

Sosyal sigorta yöntemi, primli model olarak da adlandırılmaktadır.[313] Bu yöntemde, uzun dönemli bakım maliyetlerinin çalışan ve işverenden gelen sosyal sigorta katkıları (primleri) yoluyla karşılanmasına dayanmaktadır. Toplanan primler, sadece "özel bir amaç için harcanmakta", yani tahsisli olma durumunu içermektedir. Diğer taraftan "toplanan primlerin riskle ilişkisi" bulunmamaktadır.[314] Sosyal sigorta yöntemi, "genellikle belirli bir nüfusa hizmet için tasarlanmış olan zorunlu bir kamu sigorta programını" içermektedir.[315] Bu yöntemde, nüfusun büyük bir bölümünün veya tamamının katılımı zorunlu olmaktadır.[316]

Sosyal sigortada, genellikle, önceden belirlenmiş işlem sürecine göre bireylerin elde edecekleri fayda tahsis edilmektedir. Bu şekilde, sosyal sigorta yardımlarına hak kazanma konusunda bireylere güvence sağlanabilmektedir. Sosyal sigorta yöntemi, uzun dönemli bakımı "geçmiş dönemde ödenen primlerle bağlantılı sosyal bir hak" haline getirerek, ilerleyen dönemlerde bireylerin elde edecekleri faydalara yönelik engellerin kaldırılmasını sağlamaktadır. Ayrıca, dağıtım sistemine tabi bir sosyal sigorta yöntemi, risk paylaşımının

sadece toplumsal seviyede değil kuşaklar arasında da olmasını mümkün hâle getirmektedir.[317, 318]

Sosyal sigorta yöntemleri, primler ücretlere bağlı olduklarından ve sermayeden elde edilen kazançları kapsam dışı bırakma eğiliminden dolayı sınırlı prim tabanına sahip olabilmektedir. Ayrıca, primlerin ücretlere bağlı olması aynı zamanda prim gelirlerini iş gücü piyasasındaki dalgalanmalara açık hâle getirmektedir.[319] Öte yandan, toplumda prim ödeme gücü olmayan veya geliri olmayan bireyler ile kayıt dışı ekonominin olması durumu sosyal sigorta yöntemine yönelik bir sorun alanı doğurmaktadır.[320]

Almanya, Kore Cumhuriyeti, Lüksemburg ve Japonya'da uzun dönemli bakım sisteminin finansmanında sosyal sigorta yönteminin örnekleri bulunmaktadır.[321] Sosyal sigorta yöntemiyle finanse edilen uzun dönemli bakım hizmetleri, nakit yardımlar ve/veya formal bakıma yönelik ayni yardımlar şeklinde olabilmektedir. Japonya'da sosyal sigorta yöntemiyle ayni yardımlar sunulmakta ancak nakdi yardımlar sunulmamaktadır.[322] Diğer taraftan, Kore Cumhuriyetinde sosyal sigortalar yoluyla kurumsal ve evde bakıma yönelik yardımlar ile ancak istisnai durumlarda nakdi yardımlar yapılmaktadır.[323]

Karma finansman yöntemi, uzun dönemli bakımı finanse etmek için uygulamada birçok ülkede kullanılmakta olan bir yöntemdir.[324] Bu yöntem, genellikle finansman yöntemlerinin bir kombinasyonu olarak ele alınmaktadır.[325] Örnek olarak, vergi ve sosyal sigorta yöntemlerinin olumlu ve olumsuz yönleri göz önüne alınarak karma finansman yöntemi uygulanabilmektedir.[326] Uzun dönemli bakımın finansmanında Hollanda ve Fransa'da vergi yöntemi ve sosyal sigorta yöntemi birlikte kullanılmaktadır.[327] Japonya'da ve Kore Cumhuriyeti'nde sosyal sigorta yönteminin fonlanmasında primlerin yanı sıra vergiler de yer almaktadır.[328,329,330]

Uzun dönemli bakım hizmetlerinin kamusal finansmanı açısından ülke örnekleri olarak Almanya, İspanya, Danimarka ve Amerika Birleşik Devletleri sırasıyla aşağıda ele alınmıştır.

4.3.4.5. Uzun Dönemli Bakım Hizmetlerinin Kamusal Finansmanında Uluslararası Örnekler

- ***Almanya'da Uzun Dönemli Bakım Sistemi***

Almanya'da uzun dönemli bakım, zorunlu uzun dönemli bakım sigortasıyla sağlanmaktadır. Bu sigorta, hastalık, yaşlılık, işsizlik ve kaza sigortalarını kapsayan sosyal sigortalara ek olarak bağımsız bir sigorta kolu olarak 1995 yılında uygulanmaya başlanmıştır.[331] Almanya'da yaşayan herkes, özel ya da kanuni uzun dönemli bakım sigortasına dâhil olmak zorundadır. Uzun dönemli bakım sigortasının prensibi uzun dönemli bakım sağlık sigortasını takip etmesidir. Diğer bir ifadeyle, bütün kanuni sağlık sigortalılar, genel olarak, otomatik

olarak kanuni uzun süreli bakım sigortalıları ve özel sağlık sigortalılar da özel uzun dönemli bakım sigortalıları olmaktadır. Özel ve kanuni uzun dönem bakım sigortasından sağlanan hizmetler eşit düzeyde sunulmaktadır.[332]

Kanuni uzun dönemli bakım sigortası, genel olarak, çalışan ve işveren tarafından eşit olarak ödenen gelire bağlı katkılarla (primlerle) finanse edilmektedir. Prim oranı brüt gelirin %3,05'idir.[333] Çocuk sahibi olmayan 23 yaşından büyük bireyler ayrıca % 0,35 daha fazla prim ödemektedirler.[334] Çocuklar ile aylık kazancı 450 Avro'dan düşük olan veya çalışmayan eşler prim ödemeden sigorta kapsamına girmektedirler. Ayrıca, emekliler de bakım sigortası kapsamında prim ödemektedirler.[335] 2021 yılı sonu itibarıyla kanuni uzun dönemli bakım sigortası kapsamında bulunan nüfus, yaklaşık 73,5 milyon kişidir.[336]

Özel uzun dönemli bakım sigortası, "sağlık sigortasına benzer şekilde gelecekte uzun dönemli bakım harcamalarının finanse edilmesi için sermaye birikimine" dayanmaktadır. Primler, gelire bağlı olmamakla birlikte çoğunlukla yaş ve sağlık durumu gibi risklere göre belirlenmektedir. Kanuni uzun dönemli bakım sigortasında olduğu gibi yine primlerin yarısı işverenler tarafından ödenmektedir.[337] 2020 yılı sonu itibarıyla özel uzun dönemli bakım sigortası kapsamında bulunan nüfus yaklaşık 9,19 milyon kişidir.[338]

Uzun dönemli bakım sigortası yardımları, uzun dönemli bakım ihtiyaçları/bakıma muhtaçlık üzerine temellendirilmiş olup gelir testine tabi tutulmamaktadır. Bakım dereceleri, bireylerin alacağı yardımları belirtmektedir. Diğer taraftan, bireyin bakım yardımlarından yararlanması için fiziksel, bilişsel veya zihinsel bozukluklar veya sağlıkla ilgili gereksinimler yüzünden bakım gereksiniminin en az altı ay sürmesi gerekmektedir.[339] Bireylerin bakım yardımlarından yararlanması için gereken bir husus da başvuru öncesindeki son on yıl içerisinde en az iki yıl prim ödemeleri veya aile sigortasına sahip olmalarıdır.[340]

Uzun dönemli bakım sigortasından nakdi yardım, evde bakım veya kurumsal bakım yardımları sağlanmaktadır. Buna karşın, uzun dönemli bakım sigortasının önceliklerinden biri evde bakımı güçlendirmektir.[341] Uzun dönemli bakım sigortasından sağlanan yardımların miktarı, bakım derecesine bağlı olarak yapılmaktadır.[342] Diğer taraftan genel olarak bakım hizmetlerinden yararlanacak bireylerin, "nakdi yardım, evde bakım (ayni) veya kurumsal bakım arasında tercih yapma" hakkı bulunmaktadır.[343]

Uzun dönemli bakım sigortasıyla çoğunlukla bakıma ilişkin harcamaların "temel maliyetleri" karşılanmaktadır.[344] Ancak, uzun dönemli bakım sigortası ile "bütün maliyetler" karşılanmamaktadır.[345] Diğer bir ifadeyle uzun dönemli bakım sigortasından sağlanan yardımlar, bakım harcamalarını belirli bir seviyeye kadar karşılamaktadır. Bundan dolayı bireyler, kendi finansal kaynaklarına başvurabilmektedirler.[346]

Diğer taraftan tamamlayıcı özel uzun dönemli bakım sigortası bireyler tarafından bakıma ödenecek ek harcama risklerini azaltan bir sigorta türü olarak çok sayıda şirket tarafından sunulmaktadır. Ayrıca, tamamlayıcı sigortalara belirli koşullar altında devlet desteği de bulunmaktadır.[347]

Belediyeler, vergilerden finanse edilen sosyal yardımlarla, düşük gelirli bireylerin uzun dönemli bakım harcamalarının karşılanmayan kısmını ödeyebilmektedir.[348] Almanya'da, uzun dönemli bakım harcamalarının finansman kaynağı ağırlıklı olarak primlerden oluşmakla birlikte vergiler de finansmanda kullanılmaktadır.[349]

- ***İspanya'da Uzun Dönemli Bakım Sistemi***

İspanya'da, mevcut uzun dönemli bakım sistemi, 2007 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Bu sistem, Özerklik ve Bağımlılara Yönelik Bakım Sistemi (**SAAD**) olup 2006 yılı sonunda Bakıma Muhtaç Kişilerin Kişisel Özerkliği ve Bakımının Teşviki Kanunu'nun (LAPAD) kabulüyle ortaya çıkmıştır.[350] Belirtilen Kanun ile "bütün kamu idarelerinin iş birliği doğrultusunda İspanya'daki bütün bağımlı bireylere yeterli korunmanın sağlanması ve kişisel özerkliğin teşvik edilmesi ile aile bakımını üstlenen bireylerin yükünü azaltılması ve çoğunluğu kadınlardan oluşan bu bireylerin istihdam biçiminin formal hale dönüştürülmesi" amaçlanmıştır.[351]

Uzun dönemli bakım sistemi, genel olarak, "yaşa bakmaksızın, en az beş yıldır ikamet eden ve bağımlılık derecelerinden birinde bulunan bütün bireyler için evrensel bir hakkı" temsil etmektedir. Aynı zamanda, bu sistem, "merkezi yönetim ve özerk topluluklar arasındaki işbirliği temelinde ve bölgesel/belediye sosyal hizmetler ağına bütünleşmiş" şekilde evrensel kapsam sağlamaktadır.[352]

Uzun dönemli bakım, vergilerle ve uzun dönemli bakımdan yararlananların gelir/servet durumuna ve alınan hizmetin türüne göre maliyet paylaşımı yoluyla finanse edilmektedir. Vergilerle yapılan finansmanda, merkezi hükümet ile özerk topluluklar ortaklaşa olarak yer almakla birlikte, kamusal finansmanın üç farklı boyutu bulunmaktadır.[353] Bu boyutlar, aynı zamanda, uzun dönemli bakım sisteminde bireylerin korunma seviyesini belirtmektedir. İlki, temel seviye olup asgari bakım düzeyine denk düşmekte ve tamamen merkezi hükümet tarafından finanse edilmektedir. Merkezi hükümet, "bağımlı sayısı ve bağımlılık dereceleri ile bakım hizmetlerinin informal bakım için nakdi yardımlar oranına göre" özerk toplulukları fonlamaktadır.[354] İkincisi, "merkezi yönetimle her bir özerk topluluğun iş birliği anlaşmasıyla" kararlaştırılmış bir koruma seviyesi ortaya çıkmaktadır.[355] Kararlaştırılmış seviye, merkezi hükümet ve özerk topluluklar tarafından birlikte finanse edilmektedir. Üçüncüsü ve sonuncusu ilave seviye olup "özerk toplulukların ilave koruma sağlamaları durumunda özerk toplulukların

ek ve gönüllü katkılarıyla finansmanın tamamen sağlanmasını" içermektedir. Diğer taraftan, İspanya'da zorunlu uzun dönemli bakım sigortası (sosyal sigorta) bulunmamaktadır. Ancak, piyasası dar olmakla birlikte özel uzun dönemli bakım sigortası bulunmaktadır. Özel sigortalar, "ilave hizmetlere erişim sağlamaya ek olarak, hizmetlere kamu geri ödemeleri ile gerçek bedelleri arasındaki açığı kapatmaya" odaklanmaktadır.[356]

Uzun dönemli bakım hizmetlerinden yararlanan bireyler, "aldıkları hizmetin maliyeti ve türü ile ekonomik durumlarına göre" katkı yapabilmektedirler. Genel olarak, bakım hizmetlerinden yararlanacakların aylık kazançlarının 2022 yılı için 579,02 Avro'dan az olması durumunda muafiyet söz konusu olmaktadır.[357] Katkı payları, yardımlardan yararlananların ekonomik durumuna göre, artan oranlı şekilde yardım maliyetinin azami %90'ına kadar değişebilmektedir.[358] Bu açıdan katkı payları, gelir testine tabi olmaktadır.[359] Ayrıca, uzun dönemli bakım yardımları evrensel nitelikte olmasına karşın, sistem kapsamında sunulan yardımlarda gelir testi uygulanmaktadır.[360]

İspanya'da 2019 yılında kamu uzun dönemli bakım harcamaları gayri safi yurtiçi hasılanın yaklaşık %0,7'sini oluşturmaktadır. 2019 yılında uzun dönemli bakıma yönelik kamu harcamalarının %23,9'unu nakit yardımlar, %50,2'sini kurumsal bakım hizmetleri ve %25,9'unu ise evde bakım hizmetleri oluşturmaktadır.[361]

- ***Danimarka'da Uzun Dönemli Bakım Sistemi***

Danimarka'da evrensel ve geniş kapsamlı bir uzun dönemli bakım sistemi bulunmaktadır. Yaş, gelir, servet gibi unsurlara bakılmaksızın bakım ihtiyacı olan bütün bireyler, uzun dönemli bakım sisteminin kapsamında yer almaktadır.[362] Danimarka'da uzun dönemli bakımın hedefi, "bakım ihtiyacı olan bireylerin yaşam kalitesini ve bu bireylerin kendilerine bakma yeteneklerini artırmaktır."[363]

Uzun dönemli bakım sisteminin genel ilkeleri merkezi hükümet tarafından belirlenmektedir. Buna karşın, yerel idareler, mevcut "uzun dönemli bakım politikalarının uygulanması ve tasarımı, uzun dönemli bakım hizmetlerinin sunumu ile kaynak tahsisinden" sorumludur.[364] Uzun dönemli bakım sisteminin büyük ölçüde yerel düzeyde olması, Danimarka uzun dönemli bakım sisteminin ayırt edici özelliğini ortaya koymaktadır.[365] Uzun dönemli bakım hizmetlerinin sunumunda kamu sektörü ve özel sektör hizmet sağlayıcıları bulunmaktadır.[366]

Uzun dönemli bakım hizmetlerinin birçoğu merkezi ve yerel idareden toplanan genel vergilerle finanse edilmekte olup ücretsizdir.[367] Bu açıdan, cepten ödemeler düşük düzeyde bulunmaktadır.[368]

Uzun dönemli bakıma "uygunluk koşulları ile hakları, genel olarak, bakım ihtiyacına dayanmakla birlikte bakım ihtiyaçlarının nasıl değerlendirildiği, uzun dönemli bakım türleri arasında farklılık" göstermektedir.[369] Diğer taraftan, bakım yardımlarından yararlanmak için özellikli bir "asgari düzeyde bir bağımlılık derecesi" bulunmamaktadır. Ayrıca, bakım yardımlarından yararlanmada gelir testi de uygulanmamaktadır.[370] Uzun dönemli bakım hizmetleri, genel olarak, engelleyici önlemler, rehabilitasyon, evde bakım ve kurumsal bakım şeklindedir.[371]

- ***Amerika Birleşik Devletleri'nde Uzun Dönemli Bakım Sistemi***

Amerika'da uzun dönemli bakım, güvenlik ağı (safety net) olarak sağlanmakta ve bu kapsamdaki yardımlara uygunluk gelir ve varlık durumuna dayanmaktadır. Bu açıdan, Amerika'da "evrensel nitelikte uzun dönemli bakım yardımları" bulunmamaktadır. Mevcut uzun dönemli bakım sistemi, genel olarak, özel sigorta ve Medicaid'den oluşmaktadır.[372] Bunlar haricinde, Medicare, Yaşlılar İçin Kapsamlı Bakım Programı ve Federal Uzun Dönemli Bakım Sigortası Programı da uzun dönemli bakım sistemi içerisinde değerlendirilebilmektedir. Amerika'da uzun dönemli bakım hizmetleri, çeşitli kamu kaynakları ile özel kaynaklardan finanse edilmektedir. Bunlar, genel olarak, Medicaid, Medicare, özel sigorta ve cepten ödeme olarak sayılabilmektedir.[373]

Medicaid, federal ve eyalet hükümetleri tarafından ortaklaşa fonlanan gelir testine tabi olunan sağlık ve uzun dönemli bakım hizmetleri programıdır. Medicaid fonları, toplum temelli hizmetlerden kişisel bakıma kadar birçok uzun dönemli bakım hizmetleri ile sağlık hizmetlerinin finansmanında kullanılmaktadır.[374] Federal yasa, eyaletlerin Medicaid'e katılmaları için "belirli birey gruplarını kapsama almasını" gerekli kılmaktadır. Bu gruplara, yaşlılar, düşük gelirli aileler ve ek güvenlik geliri (SSI) alan bireyler örnek olarak gösterilebilir.[375] 2022 yılı Mayıs ayı itibarıyla yaklaşık 81,9 milyon kişi Medicaid kapsamında yer almaktadır.[376]

Medicaid yardımları, genel olarak, uzun dönemli bakım hizmetlerine ek olarak çeşitli önleyici, akut ve birincil bakım hizmetlerini içermektedir. Uzun dönemli bakım hizmetleri içerisinde "bakım tesisi hizmetleri, vaka yönetimi hizmetleri, kişisel bakım hizmetleri ve özel görev hemşireliği" gibi hizmetler yer almaktadır.[377] Uzun dönemli bakım hizmetleri çeşitli ortamlarda sunulmaktadır. Bunlar, bakımevi gibi bir kısmı kurumsal ortamlar ile kişisel bakım hizmetleri, yetişkin bakım hizmetleri ve yardımlı yaşam tesisleri gibi ortamlar iken bir kısmı ise ev ve toplum temelli ortamlardır. Medicaid tarihsel olarak öncelikle kurumsal hizmetleri finanse etmeye yönelmiş olmasına rağmen federal ve eyalet politikaları ev ve toplum temelli hizmetlere vurgu yapmaktadır.[378] Neticede toplam Medicaid uzun dönemli bakım harcamaları

içerisinde toplam ev ve toplum temelli bakım hizmetlerinin payı son otuz yılda büyük artış göstermiştir. 2019 mali yılında, ulusal ölçekte, uzun dönemli bakım harcamalarının %41,4'ünün kurumsal nitelikte, %58,6'sının ise evde ve toplum temelli bakıma yönelik harcamalardan oluştuğu görülmektedir.[379]

Federal hükümet ve eyaletler, Medicaid'i ortaklaşa finanse etmektedir. Eyaletler, Medicaid'in eyalet hissesini finanse etmek için kişisel gelir vergisi gibi eyalet genel fonlarını ve hizmet sağlayıcı vergileri gibi diğer eyalet fonlarını kullanabilmektedir.[380] Ayrıca bireyler, belirli durumlarda, Medicaid hizmetlerinin maliyetini paylaşabilmektedir.[381]

Özel uzun dönemli bakım sigortası, uzun dönemli bakım için bir finansman şeklidir. Bu sigortada, bireylerin "uzun dönemli bakım harcamalarının bir kısmı veya tamamı ödenmekte veya tazmin" edilmektedir. Amerika'da 1980'lerde kurumsal bakım-bakımevi sigortası olarak gündeme getirilen özel sigorta, şimdilerde diğer bakım merkezlerinde sunulan hizmetleri de kapsamaktadır.[382] Özel uzun dönemli bakım sigortası, bireysel veya grup sigortası olarak sunulmaktadır. Yaş arttıkça uzun dönemli bakıma ihtiyaç duyma riski daha yüksek olacağından yaşlı bireyler daha yüksek prim ödeme durumunda kalabilmektedir.[383]

Medicare, engelli genç bireyler ile 65 yaş ve üstü yetişkinler için sağlık hizmetlerini finanse eden federal bir programdır. Bu program, uzun dönemli bakım harcamaları için birincil finans kaynağı statüsü taşımamaktadır.[384] Bu program, "belirli koşullar altında evde sağlık ve uzmanlaşmış bakım tesisi bakımını" sağlamaktadır. Ancak Medicare yardımları, "akut sonrası bakım" olarak dikkate alınmakta ve "genellikle devam eden bir şekilde bakım ihtiyacı duyulan hizmetler" için elverişli olmamaktadır.[385] Bazı bireyler, "yaşları veya engellilikleri ve düşük gelirleri" nedeniyle hem Medicaid hem de Medicare kapsamında yer alabilmektedir. Bu kapsamda yer alan bireylerin "akut ve akut sonrası bakım hizmetlerinin başlıca ödeyicisi" Medicare'dir.[386] 2019 yılında, Medicaid ve Medicare'in her ikisinin kapsamına dâhil olan birey sayısı yaklaşık olarak 12,2 milyon kişidir.[387]

Yaşlılar İçin Kapsamlı Bakım Programı (PACE) yaşlı bireylere diğer uzun dönemli bakım hizmetleri seçeneklerine alternatif olarak toplum temelli hizmet sunumunu sağlayan federal/eyalet programıdır.[388] Ağustos 2022 dönemi itibarıyla toplamda 54.338 kişinin PACE'e kayıtlı olduğu belirtilmiştir.[389] Amerika'da 2017-2018 yıllarında 40,4 milyon kişinin ücretsiz yaşlı bakımı (informal bakım) sunduğu belirtilmektedir. Bu da toplam nüfusun %15,5'ini oluşturmaktadır.[390] OECD tarafından Amerika'da 2019 yılında uzun dönemli bakım harcamalarının gayri safi yurtiçi hâsıla içerisindeki payı yaklaşık %1,6 olarak tahmin edilmiştir.[391]

4.3.4.6. Türkiye'de Uzun Dönemli Bakım Hizmetleri

Türkiye'de uzun dönemli bakım hizmetleri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, yerel yönetimler, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör tarafından sağlanmaktadır.[392] Kurumsal bakım hizmetleri, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, kamu kurumları, yerel yönetimler, dernek ve vakıflar ile özel sektör tarafından sunulmaktadır. Evde bakım hizmetleri, evde sağlık hizmetleri ve evde sosyal bakım ve destek hizmetleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Sosyal bakım ve destek hizmeti, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından sunulmaktadır.[393] Evde sağlık hizmetleri, başta Sağlık Bakanlığı olmak üzere yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından sunulmaktadır.[394]

Evde bakıma ilişkin bir husus da informal bakımdır. Türkiye'de uzun süreli evde bakım hizmetleri, çoğunlukla aile üyeleri tarafından yürütülmektedir.[395] Nitekim Türkiye Sağlık Araştırması 2019 sonuçlarına göre, sosyal destek, informal bakım ve yardım konusunda, 15 yaş ve üstü bireylerin %67,4'ünün aile üyelerinden destek aldıkları belirlenmiştir.[396] Özellikle yaşlı bakımı açısından informal bakım verenlerin çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır.[397]

1 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 65'inci maddesi ile "*…engellilere ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek …"* ve "*korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocuk, kadın, engelli ve yaşlıların tespiti, bunların korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonlarını sağlamak üzere gerekli hizmetleri yürütmek, bu hizmetler için gündüzlü ve yatılı sosyal hizmet kuruluşları kurmak ve işletmek"* görevleri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına verilmiştir. Bu kapsamda, Aile ve Sosyal ve Hizmetler Bakanlığı tarafından engelli ve yaşlı vatandaşlara uzun dönemli bakım hizmetleri sunulmaktadır.[398]

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından kurumsal bakım ile evde bakım yardımı, sosyal yardım ve gündüz bakım hizmetleri birlikte, birbirini tamamlayıcı şekilde bütünleşik olarak sunulmaktadır.[399] Uzun dönemli bakım kapsamında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yaşlılara yönelik kurumsal bakım hizmetleri, huzurevi ve huzurevi yaşlı bakım rehabilitasyon merkezleri ile toplum destekli bakım hizmeti olan yaşlı yaşamevlerinde sunulmaktadır. Huzurevi ve huzurevi yaşlı bakım rehabilitasyon merkezlerinde, sosyal ve/veya ekonomik yönden yoksunluk içinde olup korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç olan 60 yaş ve üstündeki kişilere hizmet verilmektedir.[400] 2022 Eylül ayı itibarıyla Türkiye'de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı 168 bakım kuruluşunda 13.687 yaşlı vatandaşa hizmet sunulmaktadır. Bu vatandaşların 8.107'si huzurevi yaşlısıyken 5.580'si ise rehabilitasyon yaşlısıdır.[401]

Bakım kuruluşlarında; barınma, öz-bakım, sağlık, sosyal destek-danışmanlık, psikolojik destek-danışmanlık, iyileştirme, sosyal aktivite, beslenme, temizlik gibi hizmetler düşük ücretli ya da ücretsiz olarak sunulmaktadır. Ekonomik durumu iyi olan fakat sosyal yönden yoksunluk içerisinde bulunan yaşlılar bu hizmetten uygun ücretle yararlanabilirken, ekonomik ve sosyal yönden yoksunluk içinde bulunan yaşlılar ile 1005 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun uyarınca aylık bağlanan kişiler bu gelirlerden başka hiçbir yerden geliri olmadığını belgelemeleri durumunda varsa eşleri ile birlikte ücretsiz olarak yararlanabilmektedirler.[402] 2022 yılı Eylül ayı itibarıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevi ve huzurevi yaşlı bakım rehabilitasyon merkezlerinde kalan yaşlı vatandaşlardan ücretli olarak yararlananların oranı %68,32, ücretsiz yararlananların oranı ise %31,68'dir.[403] Ayrıca, geliri olmayan, huzurevi ve huzurevi yaşlı bakım rehabilitasyon merkezlerinde ücretsiz kalan yaşlı bireylere Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bütçesinden aylık harçlık verilmektedir.[404] 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun Ek 11'inci maddesine göre, harçlıklar her yıl merkezî yönetim bütçe kanunu ile belirlenmektedir.

Diğer taraftan, 2022 yılı Eylül itibarıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı engelli bakım merkezlerinden 185 yaşlı, özel engelli bakım merkezlerinden ise 6.180 yaşlı yararlanmaktadır.[405]

Yaşlı bakım modellerinden biri de yaşlı yaşamevleridir. Yaşlı yaşamevleri, "*yaşlı bireylerin sosyal hayatla bağlantılarını sürdürmek, aktif ve sağlıklı yaş almalarını sağlamak amacıyla huzurevi/huzurevi ve yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerine bağlı olarak toplumla iç içe, mahalle ortamında, müstakil veya bir apartman dairesi kiralanarak yaşlı bireylerin bakımlarının yapıldığı bir hizmet modelidir.*" 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla 5 yaşlı yaşamevinde 15 yaşlı bireye hizmet sunulmaktadır.[406] Yaşlı yaşamevlerine başvuru koşulları, sunulan hizmetler ve ücretler huzurevleri ile aynıdır.[407]

Evde yalnız veya ailesi ve akrabaları ile yaşayan sağlıklı yaşlılara kendi imkânları ile karşılamakta güçlük çektikleri konularda yardımcı olunarak günlük faaliyetlerine destek sunulmasını, sosyal ilişkilerinin zenginleştirilerek yaşam kalitelerinin artırılmasını amaçlayan yaşlı gündüz hizmet merkezleri modeli hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda; 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla 37 merkez faaliyete geçmiş olup bu merkezlerden 538 yaşlı vatandaş hizmet almaktadır.[408]

Yaşlı Destek Programı (YADES), Türkiye'de ikamet eden 65 yaş ve üstü yaşlıların korunması ve desteklenmesi ile biyopsikososyal bakıma ihtiyacı olanların yaşadıkları mekânlarda ve/veya gündüzlü merkezlerde gerekli olan bakımlarının yapılarak yaşamlarının

kolaylaştırılmasına ve bu hizmetlerin ülke genelinde yaygınlaştırılmasına yönelik bir programdır. Bu yönüyle YADES, yerel dinamikleri harekete geçirerek yaşlılık konusunda farkındalık yaratmayı, yaşlıların ev ortamlarında desteklenmeleri ve sosyal hayattan soyutlanmalarının önlenmesini sağlamayı hedefleyen proje bazlı destek programıdır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde belediyelerin YADES amaçlarına uygun olarak hazırladıkları ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından uygun görülen projeler desteklenmektedir. 2016 yılında uygulanmaya başlanmış YADES hâlihazırda devam etmekte olup, 6'sı ilçe belediyesi ve 26'sı il olmak üzere toplamda 31 farklı ilde 55 farklı proje ile 53.188 hanede 104 binden fazla yaşlıya evde bakım, psiko-sosyal destek ve kültürel faaliyet hizmetleri sunulmuştur. YADES, genel bütçeden aktarılan kaynakla finanse edilmektedir. YADES kapsamında belediyelere, 2016 yılından başlayarak 2021 yılı dâhil olmak üzere 6 yılda toplam 36 milyon TL finansman desteği sağlanmıştır.[409]

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun Ek 7'nci maddesine göre, bakım ihtiyacı olan engellilerin evde bakımını desteklemek amacıyla bu bakımı üstlenen bireylere verilmek üzere Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı tarafından nakdi sosyal yardım desteği sunulmaktadır. Bu kapsamda, hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarı asgarî ücretin aylık net tutarının 2/3'ünden daha az olan ve "tam bağımlı/ağır engelli" sağlık kurulu raporu bulunan bakım ihtiyacı olan yaşlı vatandaşlara bakım veren akraba/vasiye de aylık nakdi yardım yapılmaktadır. 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla yaklaşık 555 bin kişi evde bakım yardımından yararlanmakta olup, bunların yaklaşık 135 binini yaşlı bireyler oluşturmaktadır.[410] 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla (yedi aylık) evde bakım yardımı kapsamında yapılan toplam ödeme tutarı yaklaşık 9,5 milyar TL'dir.[411] 2828 sayılı Kanun'un 7'nci maddesine göre, evde bakıma destek için yapılacak sosyal yardımlar, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bütçesinden karşılanmaktadır.

01.07.1976 tarih ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında, sosyal güvencesi olmayan ve aylık bağlanacak kişinin kendisi ve eşi dikkate alınmak suretiyle kişi başına düşen ortalama aylık geliri net asgari ücretin 1/3'ünden az olan 65 yaş ve üstü vatandaşlara yaşlı aylığı bağlanmaktadır.[412] Yaşlı aylıkları kapsamında, 2021 yılında 836.665 kişi için yaklaşık 7,4 milyar TL tutarında ödeme yapılmıştır.[413] 2022 sayılı Kanun'un 8'inci maddesi gereğince yaşlılık aylıkları, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bütçesinden ödenmektedir.

2022 sayılı Kanun hükümlerine göre yaşlılık aylığından faydalanan vatandaşlar, 5510 sayılı Kanun gereği genel sağlık sigortası kapsamında yer almaktadır. 08.06.2022 tarihli toplantıda Komisyona bilgi veren Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel

Müdür Yardımcısı Suat BAYLAN, 2022 sayılı Kanun kapsamında yaşlılık aylığından faydalanan vatandaşların genel sağlık sigortası primlerinin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından ödendiğini belirtmiştir.[414] 2022 sayılı Kanun hükümlerine göre aylık alan kişilerden 5510 sayılı Kanun gereği alınan katılım payları, talepleri halinde, 29.05.1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu hükümlerine göre Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca kendilerine geri ödenmektedir.[415]

Yaşlı, engelli ve ağır kronik hastalığı bulunan vatandaşlara yönelik olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından uygulama ilkeleri, finansmanı, izleme ve değerlendirmesi yapılan Yaşlı ve Engelli Bakım (VEFA) projeleri, yerel düzeyde sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları tarafından yürütülmektedir.[416] 08.06.2022 tarihli toplantıda Komisyona bilgi veren Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdür Yardımcısı Suat BAYLAN, VEFA Projelerinin 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında yaşlı ve engelli vatandaşların ev temizliği, kişisel bakımları, zaruri ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik geliştirilmiş bir sosyal hizmet projesi olduğunu ifade etmiştir.[417] VEFA Projelerinin amacı, engelli ve evde bakım desteğinden faydalanmayan ve muhtaç durumda olup kişisel bakımlarıyla temel ve zaruri ihtiyaçlarını karşılayamayan yaşlı, engelli vatandaşlar ile ağır kronik hastalığı nedeniyle kendi öz bakımını yerine getiremeyen vatandaşlar ile 65 yaş ve üstü vatandaşların ev ve kişisel temizliklerini sağlamaktır. VEFA Projeleri kapsamında; bakım ve temizlik personeli istihdamı sağlanarak kiralanan araçlar ve temizlik verilmekte, hizmete ihtiyaç duyan bireylerin temizlik ve kişisel bakım ihtiyaçları projede görevli personel tarafından haftalık olarak sağlanmakta, gerekli durumlarda yaşlı bireylerin yemekleri hazırlanmakta, sağlık sorunlarının yaşanması gibi durumlarda diğer kurumlara yönlendirmeleri yapılmakta, ihtiyaç halinde odun kırma, soba yakma gibi gereken işler de projede istihdam edilenler tarafından yerine getirilmektedir. Diğer taraftan, VEFA Projeleri, 2022 Temmuz döneminde ulusal programa dönüştürülerek, ülke genelinde uygulamaya başlanmıştır.[418] VEFA Projeleri kapsamında 2021 yılında 25.752 yaşlı ve/veya engelli yaşlı vatandaş projeden yararlanmış, 84.629.820 TL kaynak aktarılmıştır.[419]

Türkiye'de yaşlı ve engelli vatandaşların şehir içi ve şehirlerarası ulaşım hizmetlerinden ücretsiz veya indirimli faydalanmalarına yönelik uygulamalar bulunmaktadır. Bu kapsamda, 65 yaş ve üstü bireyler, demiryolları ve denizyollarının şehir içi hatları ile belediyelere, belediyeler tarafından kurulan şirketlere, birlik, müessese ve işletmelere veya belediyeler tarafından yetki verilen özel şahıs ya da şirketlere ait şehir içi toplu taşıma hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanmaktadırlar. Ayrıca, 65 yaş ve üstü bireyler, demiryolları ve denizyollarının şehirlerarası hatlarından %50 indirimli olarak faydalanmaktadır.[420] 4736 sayılı Kamu Kurum

ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 1'inci maddesinin dokuzuncu fıkrası gereği; ücretsiz seyahat yükümlülüğü bulunan ve belediyeler tarafından yetki verilen özel şahıs ya da şirketlere ait şehir içi toplu taşıma hizmeti veren her bir ulaşım aracı ile özel deniz ulaşımı aracı için bunların işletmecilerine, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bütçesine bu amaçla konulan ödenekten ilgili belediyeler aracılığıyla her ay gelir desteği ödemesi yapılacağı belirtilmiştir. Söz konusu gelir desteğinin ödenmesine ilişkin usul ve esasları düzenleyen Ücretsiz Seyahat Kapsamında Yapılacak Gelir Desteği Ödemesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik 06.01.2016 tarihli ve 29585 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Ücretsiz seyahat kapsamında, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 2015 yılından başlayarak 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla toplamda yaklaşık 1,4 milyar TL tutarında ödenek aktarılmıştır.[421]

2022 sayılı Kanun kapsamında yaşlı aylığından yararlanan haneler, 27.02.2019 tarih ve 795 sayılı İhtiyaç Sahibi Hanelere Elektrik Tüketim Desteği Verilmesi Hakkında Cumhurbaşkanı Kararı uyarınca asgari elektrik tüketiminin karşılanması konusunda hanedeki kişi sayısına göre aylık 75 kilowatt saat ile 150 kilowatt saat karşılığı tutarında elektrik tüketim desteğinden yararlanmaktadır. Yardım tutarı, hanedeki kişi sayısına göre değişmekle birlikte mevcut aylık destek tutarı 108,41 TL-216,82 TL arasında değişmektedir.[422] 795 sayılı Cumhurbaşkanı Kararına göre, elektrik tüketim desteğinin finansmanı öncelikle Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu kaynakları kullanılarak, yeterli olmaması durumunda ödeme için ihtiyaç duyulan tutarın Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bütçesine konacak ilave ödenekle karşılanacağı düzenlenmiştir.

Sağlık Bakanlığı tarafından, uzun dönemli bakım kapsamında her yaş grubu ve her hastalık için kurumsal olarak doktor ve hastane gibi sağlık hizmetlerinin yanı sıra uzun dönemli bakım hizmetlerini destekleyen evde sağlık hizmetleri ve palyatif bakım hizmetleri sunulmaktadır.[423] 09.06.2022 tarihli toplantıda Komisyona bilgi veren Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü Sağlık Hizmetleri Daire Başkanı Dr. Pınar KOÇATAKAN, evde sağlık hizmetinden yararlananların %75'inin 65 yaş ve üstü kişiler olduğunu, 444 38 33 iletişim merkezi telefon numarasıyla isteyen her hastanın evde sağlık hizmetine başvurabildiğini, evde sağlık hizmetlerinin 81 ilde 86 il koordinasyon merkezi, 709 hastanede evde sağlık ekibi, 5.500 personel ve 1.715 araçla sunulduğunu, evde sağlık hizmeti kapsamında toplam 587 bin kayıtlı hasta olduğunu, her ay 110 bin hastaya bu hizmetin sunulduğunu ve 262 bin 357 ziyaret gerçekleştirildiğini ifade etmiştir.[424]

Sağlık Bakanlığınca yayımlanan "Sağlık Bakanlığınca Sunulan Evde Sağlık Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge" doğrultusunda Sağlık

Bakanlığına bağlı sağlık hizmet sunucuları bünyesinde oluşturulan evde sağlık hizmeti vermek üzere kurulmuş olan birimlerce verilen evde sağlık hizmetleri hizmet başına ödeme yöntemi ile SUT eki EK-2/B ve EK-2/Ç listeleri esas alınarak SGK tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca, Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkında Yönetmelik kapsamında hizmet veren merkez veya birimler tarafından düzenlenen reçete bedelleri, SUT ve eki listelerde yer alan usul ve esaslar dâhilinde SGK tarafından karşılanmaktadır.[425]

09.06.2022 tarihli toplantıda Komisyona bilgi veren Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü Sağlık Hizmetleri Daire Başkanı Dr. Pınar KOÇATAKAN, kamu hastanelerinde palyatif bakım merkezlerinin yaşamı tehdit eden hastalığı bulunan yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmak, ağrı yükünü hafifletmek ve semptom yükünü azaltmak amacıyla kurulduğunu, mevcutta 447 merkezde, 6.133 yatak sayısı ile palyatif bakım hizmetlerinin yürütüldüğünü belirtmiştir.[426]

Sağlık Bakanlığınca palyatif bakım verme konusunda tescil edilmiş olan Sağlık Bakanlığına bağlı yataklı sağlık tesislerince ve üniversite hastanelerince verilen, kronik hastalıklarda hasta ve ailelerinin yaşadığı sorunların giderilmesi ve yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik palyatif bakım tedavisi SGK tarafından karşılanmaktadır.[427] Türkiye'de belediyelerin yaşlılara yönelik hizmetleri; genel olarak, bakım hizmetleri, evde sağlık hizmetleri, sosyal yardım ve ulaşım hizmetleri, koruyucu ve önleyici çalışmalar, eğitim ve kütüphane hizmetleri, sosyal aktiviteler şeklindedir.[428] Bu hizmetler, belediyelerin kendi bütçelerinden karşılanmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olan Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 27.09.2008 tarihli ve 27010 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Vakıflar Yönetmeliği kapsamında ihtiyaç sahibi yetim ve engelli vatandaşlara muhtaç aylığı bağlanabilmektedir. Muhtaç aylığından yararlanan 65 yaş ve üstü kayıtlı yararlanıcı sayısı 145 kişidir. Yine, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kuru gıda kolisi yardımı yapılabilmektedir. Bu kapsamda, kuru gıda kolisi hizmetinden 65 yaş ve üstü kayıtlı yararlanıcı sayısı 3.486 kişidir.[429] Bu hizmetler, Vakıflar Genel Müdürlüğünün kendi bütçesinden karşılanmaktadır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevlerinin yanı sıra diğer kamu kuruluşlarına (belediye ve diğer kamu kuruluşları) ait huzurevleri ile gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri tarafından açılan sağlıklı yaşlılar ile özel bakım yaşlılarına 24 saat yatılı hizmet veren özel huzur evleri ve yaşlı bakım merkezleri bulunmaktadır.[430] 2022 yılı Eylül ayı itibarıyla diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait huzurevlerinde 1.784 yaşlı vatandaşa hizmet verilmekte olup 932 vatandaş bu hizmetten ücretsiz olarak yararlanmaktadır.[431] Özel huzurevleri ile huzurevi ve yaşlı bakım merkezleri, 55 yaş ve üstü bireylerin sürekli

bakımlarının ve psikolojik, sosyal ve fiziksel rehabilitasyonlarının sağlandığı yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Ancak 55 yaş ve altı bireylerin de zorunlu hallerde kuruluşlara kabulü yapılabilmektedir. Bu kuruluşlarda, barınma, bireysel öz bakım, sağlık, sosyal destek-danışmanlık, psikolojik destek-danışmanlık, rehabilitasyon, sosyal aktivite, beslenme, temizlik gibi hizmetler sunulmaktadır. Ayrıca, bu kuruluşların hizmetleri ücretli olup ücretler, bulundukları ilde oluşturulan komisyonla her yıl belirlenen taban ve tavan ücretlerini aşmayacak şekilde kuruluş tarafından belirlenmektedir. Ücretler, bireyler tarafından karşılanmaktadır.[432] Ayrıca, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu uyarınca, Darüşşafaka Cemiyeti hariç olmak üzere özel sosyal hizmet kuruluşlarının kapasitelerinin %3'ü, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından tespit edilecek kişilerin ücretsiz yararlanması için ayrılmaktadır. 2022 yılı Eylül ayı itibarıyla özel huzurevlerinde (dernek ve vakıflara ait olanlar da dâhil olmak üzere) 12.476 vatandaşa bakım hizmeti verilmekte olup 480 vatandaş ücretsiz olarak bu hizmetten yararlanmaktadır.[433] Yine, özel sosyal hizmet kuruluşlarında bakımı sağlanan engelli ve yaşlılara da Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından ücretsiz olarak harçlık verilebilmektedir.

Türkiye'de bazı vakıflar ve sivil toplum kuruluşları, kurumsal bakım hizmetleri ve yardımlarla uzun dönemli bakım hizmetlerine dâhil olmaktadır.[434] Örnek olarak Türkiye Kızılay Derneği verilebilir. 09.06.2022 tarihli toplantıda Komisyona bilgi veren Türkiye Kızılay Derneği Toplumsal Hizmetler Genel Müdürü Gazi ALATAŞ, Kızılay'ın sahada yürütülen çalışmalar ve "Kızılay Bakım" adı altında huzurevleri vasıtasıyla yaşlılara hizmet sunulduğunu belirtmiş, ayrıca, Kızılay tarafından yaşlılara yardım kapsamında gıda kolisi, yemek veya harcama çeki verildiğini, Kızılay Bakım kapsamında da bakım, sağlık, konaklama ve psiko-sosyal destek hizmetlerinin sağlandığını ve Kızılay'ın temel finansman kaynağının bağışlar olduğunu ifade etmiştir.[435]

4.3.5. İleri Yaş Bakım ve Sağlık Turizmi

Yaşlı nüfusun artması ile birlikte yaşlıların sağlıklı, aktif ve kaliteli yaşam sürmelerini destekleyen bakım hizmetleri ve uygulamaları tartışılmaya başlanmıştır. Bu alanda en önemli uygulamalardan biri de ileri yaş sağlık turizmi ve yaşlı bakımı turizmidir. Yaşlı bakımı turizmi bir yandan insanların sağlıklarına verdikleri önemin artması; diğer yandan küreselleşme ile ulaşım olanaklarının gelişmesi, tıbbi ve teknolojik gelişmelerin hızla yaygınlaşması nedeniyle önemli hâle gelmeye başlamıştır. Yaşlı bakımı turizminin gelişmesinin yaşlı bakımı sektörünün tüm alanlarında iyileştirici bir etki yaptığı bilinmektedir. Yaşlı bakımı turizmine yapılan yatırımlar, bakım altyapısının gelişmesi, bakım tesislerinin kurulması, yaşlı sağlığının iyileştirilmesi, yeterli sayı ve nitelikte bakım personelinin yetiştirilip istihdam edilmesi ve

bakım hizmetlerinin bir standarda kavuşturulması gibi konularda teşvik edici bir rol oynamakta ve yatırım yapılan ülkenin yaşlı bakımı alanında gelişmesine destek olmaktadır. Ülkemiz önemli bir jeotermal kuşak üzerinde yer almaktadır. Özellikle yaşlıların ilgi gösterdiği termal turizm konusunda ülkemizde daha ciddi yatırım ve tesislerin yapılması, kamuoyunun bu konuya dikkatinin çekilmesi; ülkemizin yakınımızdaki Avrupa Birliği ve Orta Doğu ülkelerindeki hastalar için önemli bir durak olmasını sağlayabilmektedir.

Dünya'daki ve Avrupa'daki yaşlı nüfusun artmasına paralel olarak Avrupa Birliği 2012 yılını, "Aktif Yaşlanma ve Kuşaklar Arası Dayanışma" yılı olarak seçmiştir. Bu temanın önemli hedeflerinden biri sosyal dışlanmayla mücadele kapsamında, yaşlı nüfusun toplumsal etkinliklere katılımını destekleyerek, "aktif vatandaşlık" girişimlerinde yer almalarını sağlamaktır. Bu anlamda aktif yaşlanma için sağlık ve ileri yaş turizminin teşvik edilmesi konusu gündeme gelmektedir. Amerika Nüfus Enstitüsü 2050 yılına kadar asırlık yaşında olacak bireylerin sayısının 834.000'e yükseleceğini tahmin etmektedir. Böylece sağlık hizmetlerine duyulan ihtiyaç artmaktadır. Diğer yandan tedavi maliyetleri çok yüksektir. Dünya ülkelerindeki yaşlı nüfusun Türkiye'den hizmet almasını sağlamak ve pazar payını artırmak önemlidir. Türkiye ileri yaş turizmi kapsamında hizmet sunabilecek nitelikli iş gücüne de sahip bulunmaktadır.[436] Sağlık turizmi, sağlığı muhafaza etme ve iyileştirme amacıyla belli bir zaman için mekân değiştiren insanların şifalı kaynaklara dayalı turistik merkezlerde konaklama, kür uygulaması, yeme-içme, istirahat etme ve eğlence ihtiyaçlarını karşılaması faaliyetidir. İleri yaş sağlık ve bakım turizmi yaşlı nüfusun giderek artması ve özellikle gelişmiş ülkelerdeki yaşlı bakım hizmet maliyetlerinin çok yüksek olması nedeniyle, daha ucuz yaşlı bakım hizmetlerinin sunulduğu gelişmekte olan ülkelerde verilen yaşlı bakım hizmetlerini kapsamaktadır.[437]

Son yıllarda gerek sağlık teknolojilerinde elde edilen gelişmeler gerekse küreselleşmenin etkisi ile kaliteli sağlık hizmetini daha uygun fiyatlarla farklı ülkelerden alabilme imkânı artmış ve tüm dünyada uluslararası sağlık turizmine olan talep de artış göstermeye başlamıştır. Buna bağlı olarak, bu hizmetler ülke ekonomilerine önemli katkı sağlar hâle gelmiştir. Ülkemizde de uluslararası sağlık turizmi ciddi bir ivme kazanmış olup dünyada ilk sıralarda yer alarak bir marka haline gelmek, 1,5 milyon kişiye sağlık turizmi sunmak, 10 milyar dolar gelir elde etmek 2023 hedefleri arasında yer almaktadır. Bu kapsamda Ankara'da 8 adet, İzmir'de 3 adet, Antalya'da 2 adet ve İstanbul'da 2 adet olmak üzere toplamda 15 adet Uluslararası Sağlık Turizmi Yetki belgesine sahip Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi bulunmaktadır.[438]

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü tarafından 15.11.2022 tarihinde Komisyona gönderilen bilgi notunda açıklandığı üzere, ülkemiz jeotermal

kaynaklar açısından dünya çapında bir potansiyele sahip olup, kaynak zenginliği ve potansiyeli açısından dünyada ilk 7 ülke içinde değerlendirilmekte; Avrupa'da ise kaynak potansiyeli açısından birinci, kaplıca uygulamaları konusunda ise üçüncü sırada bulunmaktadır. Ülkemizde bulunan 1.500'ün üzerindeki 159 kaynaktan temin edilen termal sular gerek debi ve sıcaklıkları gerekse de çeşitli fiziksel ve kimyasal özellikleri ile Avrupa'daki termal sulardan daha üstün nitelikler taşımaktadır. Yüksek mineralizasyon içeriği sayesinde etkin tedavi edici özelliklere sahip termal su potansiyelinin, zengin kültürel, doğal değerleri ve iklimsel özellikleri ile birleşmesi sonucunda benzersiz bir sağlık turizmi ortamı sunulmaktadır.

Ülkemizin sahip olduğu jeotermal potansiyele bağlı olarak en önemli alternatif turizm türlerinden biri olan Sağlık ve Termal Turizmi konusunda öncelikli olarak ülke genelindeki potansiyel alanlar belirlenmiş ve bu potansiyel alanlar bölgeleme esasına göre analiz edildikten sonra 2007 yılında hazırlanan Termal Turizm Master Planı öngörüleri çerçevesinde ve bütüncül planlama yaklaşımı içerisinde 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planı kararları üretilmiş ve yatırım alanları belirlenmiştir.

Bu kapsamda ilan edilen güncel durumda 50 adet Termal Turizm Merkezi (TM) ve 3 adet Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi (KTKGB) bulunmaktadır. Termal TM ve KTKGB'ler kapsamında yürütülen planlama çalışmaları sonrasında Termal Turizm Master Planı'nın kısa dönem hedefi olarak 50.000 yatak kapasitesi belirlenmiş olup, Kasım 2022 itibarıyla termal tesis sayısı 171, termal tesiste yatak kapasitesi 50.586'ya ulaşmıştır.

Şekil 25. Türkiye'de Termal Turizm Bölgeleri ve Merkezleri

Ayrıca sağlık ve termal turizmi geliştirme çalışmaları devlet politikası olarak belirlenmiş olup 10. Kalkınma Planı'nın "Sağlık Turizminin Geliştirilmesi" başlıklı öncelikli dönüşüm programı kapsamında belirlenen 3 bölgede (Afyonkarahisar Ömer Gecek Termal TM, Yalova Termal TM, Eskişehir Kızılinler Termal TM) çevre düzeni planı, imar planı çalışmaları ile jeotermal su dağıtım projeleri ve ortak kür merkezlerinin fizibilite çalışmalarının gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) sorumluluğunda yürütülmekte olan "Çıkış Yapan Ziyaretçi İstatistikleri" kapsamında ülkemize gelen ziyaretçilere ait sağlık turizmi istatistikleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır (Tablo 24).

Tablo 24. Yıllara Göre Sağlık Turizmi Verileri: Ziyaretçi Sayısı ve Gelir

Sağlık Turizmi (Sağlık ve tıbbi nedenler (1 yıldan az) ile gelen)		
Yıl	**Ziyaretçi Sayısı**	**Sağlık Turizmi Geliri**
2012	240 682	627 862
2013	300 102	772 901
2014	473 896	837 796
2015	395 019	638 622
2016	400 699	715 438
2017	467 302	827 331
2018	594 851	863 307
2019	701 046	1 492 438
2020	407 423	1 164 779
2021	670 730	1 726 973
2022		
I. Çeyrek (Ocak-Mart)	293 721	400 428
II. Çeyrek (Nisan-Haziran)	310 203	518 131
III. Çeyrek Temmuz-Ağustos)	272 597	684 919

Not: 2022 Yılı toplam verisi TÜİK tarafından 3. ve 4. Çeyrek verilerinin açıklanmasını takiben yayımlanacaktır.

4.3.6. Yaşlılar İçin Üretim ve Yaşlı Tüketiciler

Yaşlılık, bireylerin sosyal, ekonomik, psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlar açısından değişimler yaşadıkları; istek ve ihtiyaçlarının tüketiciler olarak davranışlara yön verdiği bir yaşam dönemidir. Yaşlı bireyler, kendilerine özgü ihtiyaçları olan ve bu ihtiyaçlara yönelik önemli boyutta potansiyel talebi/satın alma gücü bulunan tüketici grubunu oluşturmaktadır. Ayrıca, nüfusun yaşlanmasına bağlı olarak yaşlı tüketici grubu da büyümektedir. **Yaşlı tüketici** grubu, sağlık, gelir gibi "bir dizi faktöre bağlı olarak kendi içerisinde çeşitlilik içermektedir". Öte yandan, yaşlı tüketici grubu, diğer tüketici gruplarından farklı ürünleri talep

edebilmektedir.[439] Bunun nedeni, sağlık, yaşam tarzı, algı, tutum, beklenti gibi özelliklerin değişmesine bağlı olarak yaşlı tüketici grubuna özgü ihtiyaçların ortaya çıkmasıdır.[440]

Yaşlı bireylerin "ekonomik, sosyal ve kültürel yaşama katılımını artırmak için yaşlılara uygun ve erişilebilir **ürün ve hizmetlerin** sunulması" önem kazanmaktadır. Ayrıca, yaşlı bireylerin "kendilerine özgü ihtiyaçları, ilgi alanları ve tercihlerinin **ürünlerin tasarımı** üzerinde önemli etkisi" bulunmaktadır. Bu açıdan, üreticiler ve hizmet sağlayıcıların, "yaşlanmaya bağlı olarak bakım ihtiyacı veya kronik hastalıklı bireylerin artan özel ihtiyaçlarına yönelik artan talebi karşılamalarının" yanı sıra ürün ve hizmetleri daha **kullanıcı dostu ve pratik tarzda tasarlamayı** amaç haline getirmesi gerekmektedir.[441]

Yaşlı tüketiciler ve yaşlılar için üretim özel olarak Madrid Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı İçin Bölgesel Uygulama Stratejisi 2002'de yer verilen bir konudur. Buna göre, *"yaşlı bireylerin ortak ve özel ihtiyaçları, ilgi alanları ve tercihleri olan önemli bir tüketici grubu olarak kabul edilmesi gerektiği"* ve *"hükümetlerin, hizmet sağlayıcıların ve sivil toplumun, ürünlerin tasarımı ve hizmetlerin sunumu konusunda yaşlı bireylerin görüşlerini dikkate alması"*nın önemli olduğuna dikkat çekilmiştir.[442] Ayrıca, Madrid Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı ve Bölgesel Uygulama Stratejisi uygulamasının gözden geçirmeleri kapsamında; Bakanlar Deklarasyonlarında yaşlı tüketiciler ve/veya yaşlılar için üretimin vurgulandığı görülmektedir:

- 2007 Yaşlanma Üzerine Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) Bakanlar Deklarasyonu'nda *"yaşlı bireylerin bağımsız yaşama ve yaşam kalitesini artırabilmeleri için ürün ve hizmetlerde ihtiyaç ve tercihlerin dikkate alınması"* hususu yer almıştır.[443]
- 2017 Lizbon Bakanlar Deklarasyonunda *"yaşlı tüketicilerin ihtiyaç ve tercihlerine uygun olarak ürün ve hizmetlerin tasarlanmasına ve planlamasına, kalitesinin izlenmesine dâhil edilmesi amacıyla işletmeler, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve kamu girişimlerinin teşvik edilmesi"* hususu yer almıştır.[444]
- 2022 Yaşlanma Üzerine Roma Bakanlar Deklarasyonunda *"tasarım ve geliştirme süreçlerine yaşlı kişiler dâhil edilerek daha fazla yaşlı dostu ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi"* ve *"gümüş ekonomi için inovasyonun desteklenmesi"* hususu yer almıştır.[445]

Türkiye'de ise 07.11.2013 tarihinde kabul edilen 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun bir tüketici olarak yaşlının korunmasındaki en önemli hukuki dayanaktır. Ancak yaşlı bireyin tüketici olarak haklarını bilmesi ve kullanabilmesi için Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un kapsamı ve hakları konusunda farkındalık çalışmalarının yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Gümüş ekonomi, yaşlı bireylerin ihtiyaç ve talepleriyle ilişkili olan ekonomi bölümü olarak ele alınmaktadır. Gümüş ekonomi, daha özelde, "*50 yaş ve üstü bireylerin özel gereksinimleri ve yaşlanan nüfus ile ilgili kamu ve tüketici harcamaları kaynaklı olarak ortaya çıkan ekonomik fırsatlar"* olarak tanımlanabilmektedir.[446] Gümüş ekonomi kapsamında tüketici grubu, 50 yaş ve üstü olarak nitelendirilse de sınır yaş 55, 60 veya 65 olarak alınabilmektedir.[447] Ancak gümüş ekonominin temel düşüncesi, "büyüyen yaşlı tüketici grubuna mal ve hizmet sağlamanın yeni işler oluşturma ve ekonomik büyümeyi teşvik etme potansiyeli" oluşturmasıdır.[448] Bu açıdan, gümüş ekonomide ev hizmetleri, turizm, finans, bilgi işlem-yenilikçi teknoloji, ev, kozmetik, konut, moda, tasarım gibi birçok alan fırsat alanı içerisinde bulunmaktadır.[449]

Ülkemizde 2019 yılında yapılan I. Yaşlılık Şurası'nda yaşlılığın çeşitli yönlerine ilişkin komisyon raporları düzenlenmiştir. Bunlardan biri de "Yaşlı Ekonomisi Komisyonu Raporu"dur. Söz konusu raporun "Üretim ve Tüketim Açısından Yaşlılar" kısmında yer alan önerilerden bir kısmı aşağıda sıralanmıştır:[450]

- Bakım ihtiyacı olan yaşlılara uygun fiyata ve kaliteli özel ürünlerin (giyim vb.) tasarlanması ve üretilmesi bakımından farkındalık sağlanmalıdır.
- Yaşlılara yönelik olarak günlük yaşam faaliyetlerini sürdürmelerini sağlayacak ürünlerin üretilmesi sağlanmalıdır.
- Yaşlıların günlük yaşamda kullandığı bütün araç gereçlerin, (bulaşık, çamaşır makinesi, mikro dalga fırın vb.) basitleştirilmesi ve kolay kullanımı için gerekli tasarımların yapılması sağlanmalıdır. Yaşlılara yönelik sektörel evrensel tasarım esaslarına uygun erişilebilirlik kriterleri geliştirilmelidir.
- Yaşlılara yönelik bilgi iletişim teknolojileri (BİT/ICT), teknokentlerin üretimi teşvik edilmelidir.
- Yaşlıların tüketim konusunda eğitimleri güçlendirilmeli ve bu konuda farkındalık artırılmalıdır.
- Yaşlıların sağlık, güvenlik ve bakım ihtiyaçlarına yönelik yazılım ve dijital cihazların üretilmesi ve kullanılması teşvik edilmelidir.
- Yaşlı bakım hizmetleri öncelikli alanlar içine alınarak bu konuda üretim teşvik edilmelidir.
- Yaşlıların tüketim konusunda eğitimleri güçlendirilmeli ve bu konuda farkındalık artırılmalıdır.
- Yaşlılara yönelik ulaşım kartları ulusal düzeyde kullanılabilir hâle getirilmelidir.

- Yaşlı turizmi konusunda ülkemizin imkânları değerlendirilmelidir.
- Yaşlılara yönelik diyetisyen desteği ve kontrolü sağlanmalıdır.
- Yaşlılara yönelik üretilebilecek ürünlere ilişkin fuarlar düzenlenmelidir.

4.4. BAKIM HİZMETLERİ VE İYİLİK HALİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

4.4.1. Bakım Hizmetleri

4.4.1.1. Sosyal Bakım

Sosyal bakım, bakım faaliyetlerinin ve hizmetlerinin psiko-sosyal çerçevede incelenmesini kapsamaktadır. Yaşlı bireylere yönelik sosyal bakım ve destek hizmetlerini kamu kurumları yanında üniversiteler, yerel yönetimler, sosyal amaçlı vakıf, dernek, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör de sunmaktadır. Hizmet sunumunda, bütüncül bir anlayışla iş birliği ve koordinasyonun güçlendirilmesi ve ülke genelinde yaygınlaştırılması, bir ailenin tüm sorunlarının ve ihtiyaçlarının tespit edilebilmesi, yaşlı bireylere sunulan hizmetlerin etkinliğinin artırılması, daha fazla yaşlı bireye hizmet sunulabilmesi, hizmette tekrarların oluşmaması ve maddi kaynakların verimli bir şekilde kullanılabilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu amaçla, mevzuat alt yapısı oluşturularak buna bağlı iş birlikleri ve uygulamalar oluşturulmuş olsa da uygulamada eksiklikler görülebilmektedir. Örneğin, 27.02.2015 tarihli Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşları Tarafından Evde Sağlık Hizmetlerinin Sunulmasına Dair Yönetmelik ile sağlık ve sosyal bakım hizmetlerinin bütünleşik olarak sunulması öngörülmüştür. Bu kapsamda, evde sağlık hizmetinin etkinliğinin artırılması amacıyla, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından sunulan sosyal bakım ve destek hizmetlerinin entegrasyonunun sağlanacağı hizmet modelinin koordinasyonunu gerçekleştirmek üzere valilik bünyesinde Evde Sağlık ve Sosyal Hizmetleri Değerlendirme Komisyonu oluşturulmuştur.

Hizmet sunumunda ilgili kurumlar ve yerel yönetimler arasında oluşturulan iş birliği ve entegrasyon açısından başarılı uygulamalar bulunsa da bunun ülke genelinde yaygınlaşmadığı görülmektedir. Sosyal bakım, evde bakım ve evde sağlık hizmetlerinin entegre edilmesine ve kamu kurumları bünyesinde oluşturulan komisyonların etkinliklerinin güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

4.4.1.2. Sağlık Bakımı

Sağlık hizmeti sunum sisteminin önemli bir bileşeni olarak uzun süreli bakıma olan ilgi hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde giderek artmaktadır. Yaşlı nüfus oranının artmasına bağlı olarak kronik hastalıklar ve işlevsel sınırlılıklardaki artış nedeniyle uzun süreli bakım gereksinimi artmaktadır. Uzun süreli bakım hizmetleri fiziksel, fonksiyonel veya zihinsel kapasitedeki eksiklik veya azalma nedeniyle, temel yaşam aktivitelerini bağımsız

olarak sürdürmekte güçlük çeken kişilere destek olmak için sağlanan hizmetlerin tümü olarak tanımlanmıştır. Uzun süreli bakım hizmetlerinin amacı yaşlılık, kronik hastalıklar ya da engelliliğe bağlı ortaya çıkan sorunların çözülmesi, bu nedenlerden kaynaklanan yalnızlığın azaltılması ve yaşam kalitesinin artırılması olarak belirlenmiştir. Uzun süreli bakım hizmetleri kapsamında verilen hizmetler; yara bakımı, ağrı yönetimi, ilaç takibi ve uygulamaları gibi temel sağlık hizmetlerinin yanı sıra koruyucu önleyici hizmetler, rehabilitasyon ve palyatif bakımı da içermektedir. Uzun süreli bakım hizmetleri evde ya da kurumda günlük yaşamı idame ettirmeyi, mevcut tedavilerin takibini ve sosyal hayatı sürdürmeyi kapsamaktadır. Uzun süreli bakım kurumsal ya da toplum temelli olarak sunulabilmektedir. Bakımın çoğu ya hizmet alan kişinin evinde ya da bir aile üyesinin evinde sağlanmaktadır. Evde sunulan uzun süreli bakım hizmetlerinde bakım sağlayanlar çoğu kez göz ardı edilen aile bireyleridir. Ev dışında uzun süreli bakım hizmetleri yaşlılara gündüz bakım hizmeti veren kuruluşlarda, huzurevlerinde, palyatif bakım merkezleri ve hospislerde verilebilmektedir. Ancak kurumlarda verilen bakım uzun süreli bakım hizmetlerinin sınırlı bir kısmını oluşturur. Bakım hizmetleri, hizmetin özelliğine göre multidisipliner veya interdisipliner bir ekip tarafından sunulur. Ekipler sadece sağlık profesyonellerinden değil formal ve/veya informal bakım verenlerden oluşmaktadır. Formal bakım verenler, kurumlarda ya da evde hizmet veren eğitimli bakım personelleri, hemşireler veya eğitim almamış ancak iş kontratı karşılığı çalışanlar olarak tanımlanmaktadır. İnformal bakım verenler ise aile üyelerinden ve diğer kişilerden (eşler, çocuklar, ebeveynler, akrabalar, diğer yakınlar, komşular, arkadaşlar, göçmenler veya vasıfsız bakıcılar vd.) oluşmakta olup bu kişiler sözleşmeye dayalı olmayan bir ilişki içerisinde yaşlıya hizmet vermektedirler.

4.4.2. Kurumsal Bakım Modelleri

Toplumsal dönüşümle birlikte geniş aile yapısının yerini çekirdek aileye bırakması, modern toplumda yaşlıların statü kaybına uğraması, kadınların iş hayatına katılması, kentleşme, yaşlanmanın beraberinde getirdiği sağlık problemleri ve bağımlılığın artması gibi faktörler yaşlı bireylerin ev ortamında bakılmalarını zorlaştırmakta ve bu durumlarda kurum bakımı kaçınılmaz olabilmektedir. Kurum bakımının maliyetli olması göz önünde bulundurulduğunda, artan yaşlı nüfusla birlikte gelecek yıllarda kurumsal bakım alanına devletin ayırdığı bütçede de ciddi miktarda artış olması söz konusudur. Aktif yaşlanma politikalarının geliştirilerek etkin bir şekilde uygulanması ve uzun dönem kurum bakımının son tercih olmasına yönelik olarak toplum temelli bakım modellerinin yaygınlaştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Kurum bakımının zorunlu olduğu yaşlı bireyler için kendilerini ev ortamında hissedecekleri, yaşadıkları mekân tasarımlarına uygun, sosyalleşebilecekleri, üretkenliklerini

sürdürebilecekleri faaliyet alanlarının bulunduğu mevcut huzurevi yatırım planlarının yaşlı nüfusun yoğun olduğu yerleşim yerlerine ve yapılacak ihtiyaç analizlerine göre sürdürülmesi önem taşımaktadır.

Kurum bakımının diğer hizmet modelleriyle koordineli olması ve hizmet sunan kurumların iş birliğinin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin; sağlık merkezleri ve geriatri merkezleri ile huzurevleri arasında entegrasyonun sağlanmasının ve sağlık taramalarının sıklaştırılmasının yaşlı bireylerin karşılaşabileceği olası hastalıkların önlenmesi ve mevcut hastalıklarının takibi konusunda önemli katkılar sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

Kurum bakımı hizmeti alan yaşlı bireylere yönelik bakım planları oluşturulurken interdisipliner bir ekip tarafından ihtiyaç tespiti yapılması, takibinin hangi aralıklarla ve kimler tarafından yapılacağına yönelik kapsamlı bir yol haritası çizilmesi ve uygulamanın yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. Uzun dönemli bakım kapsamında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yaşlılara yönelik kurumsal bakım hizmetleri, huzurevi ve huzurevi yaşlı bakım rehabilitasyon merkezleri ile toplum destekli bakım hizmeti olan yaşlı yaşamevlerinde sunulmaktadır. Huzurevi ve huzurevi yaşlı bakım rehabilitasyon merkezlerinde, sosyal ve/veya ekonomik yönden yoksunluk içinde olup, korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç olan 60 yaş ve üstü kişilere hizmet verilmektedir.[451] [452]

Ülkemizde gündüz bakım hizmeti sunan merkezlerin sayısı gün geçtikçe artmakta ve bu merkezlerin ülke genelinde yaygınlaştırılması çalışmaları devam etmektedir. Ancak, özellikle yaşlılık alanında faaliyet gösteren gündüz hizmet merkezlerinden öncelikle alzheimer gündüz yaşam merkezleri gibi ihtisaslaşmış olanlarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, günümüzde alzheimer hastası sayısının 55 milyona ulaştığı görülmekte olup önümüzdeki otuz yıl içinde bu sayının üç katına çıkacağı tahmin edilmekte ve alzheimer ve diğer demans hastalıkları dünyadaki başlıca ölüm sebepleri arasında yer almaktadır. Dolayısıyla, alzheimer ve demansa yönelik tedbirlerin alınması önemlidir. Gündüz hizmet merkezlerinin toplumda bilinirliğini artırmaya yönelik çalışmaların artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Yaşlı bireylere hizmet sunan kuruluşlarda psikososyal ve manevi destek hizmetlerinin geliştirilmesi, evlerinde bakılan yaşlı bireylere ve ailelerine yönelik olarak da bakım ve destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması ihtiyacı olduğu değerlendirilmektedir.

4.4.3. Evde Bakım

Yaşlı bakım hizmetleri alanında bireylerin yalnızlık duygusunu en aza indirecek, toplumsal katılımlarını artıracak, fonksiyonel kapasitesini devam ettirecek, başkalarına olan bağımlılığı en aza indirecek ve aynı zamanda yaşam kalitesini yükseltecek bütüncül altyapı ve

çözümlere ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemizdeki huzurevlerinde profesyonel hizmet sunulmakta olsa da, yaşlı bireyler ailelerinden ve alıştıkları çevrelerinden uzak kalmak istemedikleri için zorunlu kalmadıkça huzurevlerini tercih etmemektedirler.[453]

Yaşlı bireylerin evde bakımını sağlayan aile üyesine evde bakım yardımı ile sosyal yardım bağlanmasıyla bakım sorumluluğunu üstlenen kişiler maddi olarak desteklenmektedir. Ayrıca, yaşlı bireyler bakım verenlerin aile üyelerinden olmaması durumlarında akrabaları veya vasileri tarafından da bakılabilmektedir. Fakat bakım hizmetinin akraba ve vasi olma şartıyla sınırlandırılmış olması evde bakım hizmeti vermek isteyecek diğer kişileri evde bakım yardımının kapsamı dışında tutmaktadır. Örneğin, yaşlı birey komşusu tarafından bakıldığında bakımı üstlenen kişi bu hizmet kapsamı dışında kalmaktadır ve bakımın devamı güvence altına alınmamış olmaktadır. Ayrıca, evde bakım hizmeti büyük çoğunlukla kadınlar tarafından üstlenilmektedir. Bu da kadınların sosyal hayattan uzaklaşarak yalnızlaşmalarına, psikolojik olarak yıpranmalarına ve iş hayatına girmemelerine neden olabilmektedir. Bu durumda bakıma ihtiyaç duyan engelli ve yaşlısına bakmakta olan kişilerin sosyal güvenlik kapsamına alınmasıyla birlikte devlet güvencesi ve ileride emeklilik hakkı sağlanmış olacaktır. Ayrıca engelli ve yaşlı yakınına bakım veren kadınların bakım verme süreleri dikkate alınarak, bakım verdiği kişinin vefatından sonra istedikleri takdirde kurumsal istihdam olanaklarından yararlanmaları için koşulların sağlanması önemli görülmektedir.

Yerel yönetimlerce sunulan evde bakım hizmetleri içerisinde ev tadilatı, temizlik, kişisel bakım, sağlık bakımı gibi hizmetler sunulmakta olup belediyelerin yaşlı bireylere yönelik hizmetlerini yürütebilecek nitelikli personele sahip olması ve sosyal belediyecilik anlayışı doğrultusunda bu hizmetlere kaynak ayırması önemlidir.[454] Bununla birlikte, belediyeler yaşlı bireylere yönelik hizmetlerde gönüllülük faaliyetlerini destekleyebilirler ve yaşlı bireylerin de gönüllülük esaslı çalışmalara katılmalarını teşvik ederek yaşlıların potansiyellerinden yararlanılabilecek programlar yürütebilirler.[455]

Yaşadıkları çevrede veya yakınları tarafından ev ortamında bakılmakta olan yaşlı bireylere yönelik sunulan evde bakım hizmetleri farklı kurum ve kuruluşlarca bütünleşmiş bir şekilde sunulabildiği gibi ayrı ayrı da sunulabilmektedir. Hizmet sunumunda mükerrerlikler yaşanmaması ve ihtiyaç sahibi olan daha çok yaşlı bireye ulaşılması için yürütülmekte olan çok sayıda başarılı uygulama bulunmakla birlikte kurumlar arasındaki entegrasyonun geliştirilmesi ve ülke genelinde yaygınlaştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

4.4.3.1. Evde Bakım Hizmeti

Evde bakım hizmeti, Sağlık Bakanlığı tarafından 2005 yılında yayınlanan Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşları Tarafından Evde Sağlık Hizmetlerinin Sunulmasına Dair

Yönetmelik'e istinaden açılan özel sektöre ait organizasyonlar tarafından verilmektedir. Yönetmelik'te bu organizasyonların uyması gereken usul ve esaslar ile çalışması ve denetlenmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir. Bu merkezler bağımsız evde bakım merkezi ya da tıp merkezi, özel dal merkezi, poliklinik ve özel hastane bünyesinde evde bakım birimi olarak açılan sağlık kuruluşları olabilmektedir.

Özel sektörün girişimi ile başlayan evde bakım merkezleri profesyonel hizmet sunumunda önemli bir rol oynamaya devam etmektedir. Evde bakım hizmetinin sosyal güvence kapsamına alınmamış olması, sağlık sigortalarının sınırlı kapsamda hizmeti karşılaması nedeniyle bu hizmetler yeterince yaygınlaşamamıştır. Sadece İstanbul'da 33 adet özel evde bakım merkezi ve birimi hizmet sunmaktadır. Evde bakım kuruluşlarının büyük bir kısmı üç büyük ilde bulunmaktadır.[456]

Evde sağlık hizmetleri, Sağlık Bakanlığınca yayımlanan 2015 tarihli ve 29280 sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşları Tarafından Evde Sağlık Hizmetlerinin Sunulmasına Dair Yönetmelik'te (2015) "*…çeşitli hastalıklar nedeniyle evde sağlık hizmeti almaya ihtiyacı olan bireylere evinde ve aile ortamında sosyal ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini de kapsayacak şekilde verilen muayene, tetkik, tahlil, tedavi, tıbbi bakım, takip ve rehabilitasyon hizmetleri…*" olarak tanımlanmıştır.[457] Evde sağlık hizmeti, sağlığın teşvik edilmesi, sürdürülmesi veya yenilenmesi veya hastalık ve sakatlıkların etkilerinin en aza indirgenmesi amacıyla hastanın ikametgâhında verilen sağlık hizmetidir. Evde sağlık hizmeti; tıp, diş hekimliği ve hemşirelik bakımı gibi hizmetlerin yanında konuşma terapisi, fizyoterapi gibi evde sağlık yardımcısı tarafından verilen hizmetleri kapsamaktadır. Bu kapsamda evde verilen bakımın niteliğini ve kapsamını artırmak amacıyla bakım verenin sorumluluğunu üstlenme yeteneğine göre eğitim ve danışmanlık verilmektedir. Bu hizmet, en son 2015 yılında Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Kurumu tarafından sürdürülmüş olup 2016 yılında Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü olarak yapısal değişikliğe uğramıştır. Bu tarihten sonra Mayıs 2017 itibarıyla hizmetin yürütülmesi sorumluluğu Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. Genel Müdürlüğe bağlı kamu hastanelerinde ve özel hastanelerde oluşturulan birimlerde evde sağlık hizmeti yürütülmektedir. Sağlık Bakanlığı tarafından sunulan evde sağlık hizmetinden, %50 oranında 66-85 yaş arasındaki vatandaşlar yararlanmıştır. Bu orana 85 yaş ve üstü yaşlılar da eklendiğinde yararlanan oranı olarak %77'ye ulaşılmaktadır. Evde sağlık hizmetlerinde sırasıyla nörolojik hastalıklar, kardiyovasküler hastalıklar ve ortopedik hastalıklara yönelik müdahalelerin ön planda olduğu görülmüştür.[458] Günümüzde Sağlık Bakanlığı tarafından 81 ilde toplam 86 evde, sağlık il koordinasyon merkezleri, 722 hastane, 147 ağız-diş sağlığı merkezi ve 309 birinci basamak sağlık biriminde evde sağlık hizmeti verilmektedir.

4.4.4. Yerinde Yaşlanma ve Bakım Veren Aile Üyelerinin Güçlendirilmesi

Yerinde yaşlanma, yaşlı bireylerin kurumsal bakım yerine alışkın olduğu evinde sosyal çevresiyle yaşlanmasıdır.[459] Yerinde yaşlanma olgusu sadece konuta odaklanmamakta aynı zamanda yaşlının yaşadığı çevresini de kapsamaktadır. Ev aynı zamanda yaşanmışlıklar, biriktirilmiş anılar, tanıdık yüzler, komşular ve alışkanlıklar anlamına geldiğinden yaşlıların refahı üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.[460]

Bağımsız yaşama, özerklik, aile ve arkadaşlar dâhil olmak üzere sosyal çevreyle etkileşim içinde olmak gibi sebeplerle yaşlıların kurumsal bakım yerine yerinde yaşlanmayı tercih ettiği görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından aile yapısını, bireylerin aile ortamındaki yaşam biçimlerini ve aile yaşamına yönelik değer yargılarını tespit etmek amacıyla 2021 yılında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının iş birliğiyle uygulanan Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA) sonucuna göre 65 yaş ve üstü bireylerin kendine bakamayacak kadar yaşlandığındaki yaşam tercihleri incelendiğinde, %31,6'sı evde bakım hizmeti alacağını belirtirken sadece %10,3'ü huzurevine/ bakımevine gideceğini belirtmiştir.[461] Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2011 yılında yapılan Türkiye'de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler Araştırmasında 40 yaş ve üstü bireylerin kendine bakamayacak kadar yaşlandıklarında %62,6'sı eşleri ile birlikte yaşamayı, %21,2'si ise çocukları ile yaşamayı istediklerini belirtmiştir. Kendi evinden ayrılarak huzurevine gidebileceğini söyleyenlerin oranı ise sadece %4,7 olmuştur.[462]

Kurumsal yatılı bakımda hizmet alan yaşlıların aldıkları hizmetten memnun olsalar dahi evlerindeki ve mahallelerindeki yaşama özlem duydukları,[463] evinde yaşayan yaşlıların kurumsal yatılı bakım hizmeti alan yaşayanlara göre daha aktif ve bağımsız oldukları[464] yaşlı bireylerin yerinde yaşlanması ile yaşam doyumunun arasında doğrusal korelasyonun bulunduğu,[465] araştırmalar sonucunda ortaya konulmuştur.

Yaşlanan nüfusun kurumsal yatılı bakım yerine, yerinde yaşlanmayı tercih etmesi için çeşitli desteklerin sunulması, evde bakım ve destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Yaşlı bireylere sunulacak hizmetlerin evde bağımsız yaşamı destekleyecek şekilde tasarlanması önemlidir. Komisyonun 08.06.2022 tarihli toplantısında Komisyona bilgi veren Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Elmas Esra CECELİ yerinde yaşlanma bağlamında yaşlının evinde en uzun süre kalabilmesi için sunulması gerekli hizmetleri sosyal bakım, evde sağlık, evde bakım ve evde bakıma destek hizmetleri, gündüz bakım hizmetleri, sosyal yardımlar ve palyatif bakım hizmetleri şeklinde açıklamıştır.[466]

Yaşlı bireylerin kendi evlerinde bağımsız olarak hayatlarını sürdürmeleri için öncelikle fiziksel çevrenin erişilebilir olması gerekmektedir. Yaşın ilerlemesiyle kişilerde görme ve işitme gibi duyu organları ile fiziksel hareketlerde gerilemeler, koordinasyon ve reflekslerde yavaşlamalar olması beklenmektedir. Yaşlıların hem sosyal yaşama katılabileceği hem de bağımsız olarak hareket edebileceği huzur ve güven ortamının yaratılabilmesi için tüm yaşam alanlarının yaşlıların işlevsellik kayıpları göz önünde bulundurularak; yaşlıların yaşamlarını kolaylaştıracak ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde erişilebilir olarak tasarlanması gerekmektedir.[467] Erişilebilirlik, konut binasından kamu hizmet binalarına, kaldırımlardan parklara, ulaşım sistemlerinden işyerlerine kadar kişinin evinden çıkıp günün herhangi bir saati bulunabileceği yerlerin tümünü kapsayan bir zincirdir. Erişilebilir çevrenin yaşlılar dâhil olmak üzere toplumun her bir üyesini her zaman kapsayacak şekilde tasarlanması gerekmektedir. Yaşlıların sosyal yaşamın dışında değil, sosyal yaşamın bir parçası olması için yaşamsal alanların yaşa duyarlı olması ve herkes için evrensel tasarım ölçütlerine göre tasarlanması gerekmektedir.[468]

Yaşlıların hayatını kolaylaştırarak yaşlılara asistanlık hizmeti veren, sağlık durumlarını kontrol ederek sağlık verilerini işleyen teknolojilerin kullanımı, yaşlıların evinde güvenle yaşamalarını desteklemektedir. Özellikle yalnız yaşayan yaşlılara yönelik akıllı sistemler ile yangın, gaz zehirlenmeleri, düşme, duman, su taşması ve diğer sağlık sorunlarının yaşandığı durumlarda anında ambulans, polis ve itfaiye birimlerine haber verilmesi sağlanabilmektedir.[469] Komisyonun 19.10.2022 tarihli toplantısında Komisyona bilgi veren Kahramanmaraş Belediyesi Genel Sekreteri Rüstem KELEŞ yaşlılara hizmet sunumunda teknolojiden yararlandıklarını ifade etmiştir. Yaşlılar için tasarlanan akıllı bileklik ile nabız ve tansiyon gibi sağlık verilerinin 7 gün 24 saat takip edildiğini, yaşlıların evlerine yerleştirilen panolardan anlık talep ve ihtiyaçlarının alındığını, ayrıca yaşlıların evlerindeki yangın, gaz zehirlenmesi, duman, su taşması gibi durumların izlendiğini belirtmiştir. Bu tip teknoloji destekli bakım hizmetleri ülkemizde bazı yerel yönetimler tarafından sağlanmakta olup ikametinin bulunduğu belediye tarafından bu tarz hizmet sunumu bulunmayan yalnız yaşayan yaşlılar bu hizmetlerden yararlanamamaktadırlar.

Yerinde yaşlanma kavramıyla birlikte değerlendirilmesi gereken bir diğer konu da yaşlıların kurumsal bakım talebini geciktiren gündüz bakım hizmetleridir. Bu hizmetler kapsamında yaşlıların olabildiğince kendi sosyal çevresinden koparılmadan, sevdikleriyle birlikte ve aktif bir biçimde yaşamaları desteklenmektedir.[470] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona gönderilen 31.08.2022 tarihli ve E-18147135-600 (600-619)-288 sayılı cevabi yazıda, evde yalnız veya ailesiyle hayatını sürdüren sağlıklı yaşlıların

hayatının kolaylaştırılmasına, günlük yaşam faaliyetlerine destek sunulmasına, sosyal ilişkilerin zenginleştirilerek yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik hayata geçirilen Gündüz Yaşlı Hizmet Merkezleri Modelinden Temmuz 2022 itibarıyla 37 merkezdeki 538 bireyin hizmet alarak faydalandığı bildirilmiştir. Türkiye'nin toplam yaşlı nüfusu göz önünde bulundurulduğunda gündüz bakım hizmetlerinden yararlanan yaşlı sayısının düşük olduğu görülmektedir. Mülga Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yayımlanan Türkiye'de Yaşlı Bakım Hizmetleri Raporunda, Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım ile Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmelik'in aktif olarak uygulanamadığı tespiti yer almaktadır.[471]

Günümüzde yaşlıların bakım ihtiyaçları büyük oranda aile bireyleri tarafından sağlanmaktadır.[472] Aile kurumu içerisinde yaşlıların desteklenmesi ve korunması önemli bir yere sahiptir. Yaşlılar aile ortamını koruyucu, eğitici, sosyal güvenlik temin edici, psikolojik ve sosyal yönleriyle daha güvenli ve daha anlamlı bulmaktadır. Yaşlının aile içerisindeki bakımı konusunda sorumluluğun özellikle kadınların üzerinde olduğu görülmektedir. 2016 yılındaki Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA) sonucuna göre bakıma muhtaç yaşlıların bakımı %28 oranında gelinler, %23 oranında kız çocukları tarafından üstlenilmiştir. Ücretli bakıcı bulunan hanelerin oranı ise sadece %2 ile sınırlıdır.

Aile bireyleri tarafından bakım verilmesi yaşlı bireylerin fiziksel ve psikolojik olarak kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlamıştır, ancak diğer yandan bakım verenlerin bakım yükü nedeniyle fiziksel yorgunluk, ruhsal sıkıntı, ekonomik sorunlar, aile ilişkilerinin bozulması gibi olumsuzluklar yaşadıkları görülmektedir.[473] [474] [475] Bakım verenler genel olarak sosyal, psikolojik, ekonomik, bireylerarası ilişkiler alanında sorunlar yaşayabilmekte, bağımlı hastalara bakım verirken fiziksel güçlüklerle karşılaşabilmektedirler. Bu nedenle ailede bakım verenlerin de hizmet sunulacak bir grup olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bakım veren kişi aile, arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinden ve diğer sosyal etkinliklerinden uzaklaşabilmekte, bunun sonucunda sosyal izolasyon, yalnızlık gibi sorunlar yaşamakta, mevcut sosyal destek sistemi bozulmakta ve günlük yaşam faaliyetleri etkilenmektedir. Bakım veren kişide en sık görülen psikolojik güçlükler arasında depresyon, anksiyete, korku, hayal kırıklığı, bezginlik, suçluluk, uykusuzluk, yalnızlık, gelecek ile ilgili endişe duyma, yaşam enerjisi kaybı bulunmaktadır. Ayrıca, ebeveyninin ya da eşinin fiziksel ya da bilişsel olarak yetersiz olduğunu görmek bakım verenin büyük bir üzüntü yaşamasına neden olmaktadır. Bakım veren kişide sıklıkla uyku düzensizliği, iştahta azalma, kronik yorgunluk, kilo kaybı veya alımı, kas ağrısı, düzensiz beslenme, mide şikâyetleri, baş ağrısı görülebilmektedir. Ayrıca bakım veren kişiler, yaşlıyı yatağa yatırıp kaldırma gibi hareketler nedeniyle bel ve sırt ağrıları

yaşayabilmektedir. Bakım verenler için en büyük güçlüklerden biri de ekonomik sıkıntılardır. Ailede uzun süreli bakım verenler için en önemli destek evde bakım ücreti ödemesi olup yaşlı bakımını üstlenenlerin bir kısmı ise baktıkları yaşlının maaşını alarak bakım masraflarını karşılamaya çalışmaktadır. Ancak sigorta kapsamına girmeyen tıbbi ve bakım cihazlarının ücretleri ile diğer bakım malzemeleri, özel diyet ve yiyecek masrafları ve ulaşım masrafları bakım verenlerin ekonomik durumunu olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, bakım verenler işi bırakmak veya yarı zamanlı çalışmak zorunda kalabilmekte ve bunun sonucunda gelir kaybı yaşayabilmektedirler. Yaşlı bireye uzun süreli bakım veren kişilerde tükenmişlik duygusu gelişebilmektedir.[476] [477]

Yaşlı bakımında teknik donanım, bilgi ve deneyim önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda yaşlı bakımı bilgi birikimi isteyen bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Hastalığı ağır seyreden ve hastalığın daha karmaşık olduğu demans, alzheimer gibi durumlar için bakım verenin temel düzeyde eğitimi ile hastalık ve bakım konusunda bilgi sahibi olması büyük önem arz etmektedir.[478]

Toplumda bakım yükünü üstlenen kadının üzerindeki bakım yükünün azaltılması ve bakımın öncelikle diğer aile üyeleri arasında paylaşılması ya da kurumsal hizmet modelleri ile desteklenmesi gereklidir. Bakım işlerini üstlenen bireylerin yaşadıkları sorunların azaltılabilmesi için eğitim ve psikososyal ihtiyaçlarının tanınması ve başa çıkma stratejilerinin belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca, yaşlıya bakım veren kişinin kendine zaman ayırması, sevdiği/hoşlandığı faaliyetlere katılması ve bakım yükünün azaltılması için bakım verdikleri yaşlılar için evde bakıcı desteği, gündüzlü bakım merkezi gibi hizmetlerin sağlanması gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

4.4.5. Diğer Bakım Modelleri

Yaşlı nüfusun hızla artmasıyla beraber yaşlılara yönelik bakım hizmetlerinin çeşitlilik kazanması ihtiyacının ortaya çıkması kaçınılmazdır. Dünyadaki gelişmelerle ve değişimlerle birlikte yaşlılara sunulan geleneksel hizmet anlayışında da değişiklikler gerçekleşmektedir. Geçmişte yaşlı bireyin kurum ortamında bakılması ve korunması anlayışı hâkimken, bugün yaşlının yaşam kalitesinin artırılarak toplumsal hayata katılım sağladığı aktif ve sağlıklı yaşlanma anlayışı öne çıkmaktadır. Bu anlayıştan hareketle ülkemizde 2012 yılında "yaşlı yaşam evleri" modeli uygulanmaya konmuştur. Yaşlı yaşam evleri yaşlı bireylerin sosyal hayatla bağlantılarını sürdürmek, aktif ve sağlıklı yaş almalarını sağlamak amacıyla huzurevleri/huzurevi ve yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerine bağlı olarak toplumla iç içe, mahalle ortamında, müstakil veya bir apartman dairesi kiralanarak yaşlı bireylerin bakımlarının yapıldığı bir hizmet modelidir.[479]

Geleneksel Türk kültüründe büyüğe saygının ve ailede bakımın önemli bir yeri vardır.[480] Bu nedenle kışla tipi kurum bakım modeline alternatif olarak yaşlı yaşam evleri oluşturulmuştur. Bu evlerde günlük ev ile ilgili işler, mutfak düzeni ve yemek, yaşlıların kişisel bakımına destek olma gibi işler bakım elemanları tarafından yürütülmektedir. Ayrıca yöneticiler ve profesyonel meslek grupları bu evleri sıklıkla ziyaret etmektedirler. Yaşlı yaşam evlerinin olanaklarından ve personelden yararlanılması için mevcut huzurevlerine yakın olması genellikle tercih edilmektedir. Bu kapsamda ülke genelinde 5 yaşlı yaşam evinde 15 yaşlı bireye ev ortamında hizmet sunulmaktadır.[481] Ülkemizde kurumsal yatılı bakım hizmeti alan yaşlı bireylerin sayısı ile karşılaştırıldığında yaşlı yaşam evi sayısı ve yararlanan yaşlı sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Bu hizmetin farklı modeller de dikkate alarak yeniden düzenlenmesi, villa tipi konutlarda hobi bahçelerinin bulunduğu geniş mekanlarda daha çok yaşlıya hizmet vermek üzere planlanması önemli görülmektedir.

4.4.6. Nitelikli Personel, Bakım Kalite Standartları ve Kapasite Geliştirme

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona gönderilen 01.11.2022 tarihli ve E-41062479-010.03-416 sayılı cevabi yazıya göre Bakanlığa bağlı Huzurevleri ve Huzurevi ve Yaşlı Bakım Rehabilitasyon Merkezlerinde 17.160 personel görev yapmakta olup idari personelin yanında sosyal çalışmacı, psikolog, doktor, fizyoterapist, diyetisyen, hemşire, işaret dili tercümanı, öğretmen, eczacı, diyetisyen, din görevlisi, diğer sağlık görevlileri gibi personel ile yardımcı personel olan büro görevlisi, şef, ayniyat saymanı, ambar depo memuru, teknisyen, güvenlik, aşçı, berber ve temizlik elemanı çalıştırılmaktadır.

Tablo 25. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yaşlı Bakım Kuruluşlarında Görev Yapan Personelin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

Meslek Grubu	Sayısı	Meslek Grubu	Sayısı
Kuruluş Müdürü	151	İşaret Dili Tercümanı	2
Kuruluş Müdür Yardımcısı	134	İdari Destek Personeli	1.747
Şef	14	Çocuk Gelişimci	171
Sosyal Çalışmacı	493	Tabip	51
Psikolog	413	Fizyoterapist	251
Eczacı	1	Diyetisyen	66
Hemşire	436	Sosyolog	51
Öğretmen	169	Din Görevlisi	51
Diğer Sağlık Personeli	431	Teknik Hizmet Görevlisi	121
Temizlik ve Bakım Elemanı	12.418	Araştırmacı	2

Yaşlanan nüfus ile ortaya çıkan yaşlı bakım ihtiyacında profesyonel bakım verenler giderek önem kazanmaktadır. 2019 yılında gerçekleşen I. Yaşlılık Şurası sonuç bildirgesinde

ortaya konan sonuçlardan biri de yaşlılarla çalışabilecek nitelikli personelin yetiştirilmesi gerekliliği olmuştur.[482]

Yaşlılara yönelik bakım hizmetlerinde nitelikli bakım personeli yetiştirmek için üniversitelerde yaşlı bakım programı açılmış olup üniversitelerde ön lisans programından yetişen mezunlar yaşlı bakım teknikeri olarak kamuda veya özel sektörde istihdam edilmektedirler. Toplam 72 üniversitede bulunan yaşlı bakımı bölümü mezunları belediyeler, hastaneler, huzurevleri, yaşlı bakımevleri, güçsüzler yurdu, yaşlı için gündüz merkezleri, hospice (terminal dönemde bakılan yaşlı bakım evi), sağlık birimlerindeki yaşlıya yönelik uygulamalar, palyatif bakım birimleri ve evde bakım hizmetlerinde uzman gözetiminde çalışabilmektedirler.[483] [484] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yaşlı bireylere hizmet sunulan kuruluşlarda, yaşlı bireylerin günlük yaşam aktivitelerinin devam ettirilmesini sağlamak amacıyla yaşlı bakım teknikerleri istihdam edilmektedir.

Mülga Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu Raporu'nda[485] bakım hizmetlerinin aynı kalite, standart ve yeterlilikte uygulanamadığı belirtilmiştir. 16 Aralık 2019 tarihinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından engelli ve yaşlı bakım hizmetleri alanında; hak temelli, aile odaklı, mahremiyet ve güvenliği önceleyen ve memnuniyeti hedefleyen "Engelli ve Yaşlı Bakım Hizmetlerinde Kalitenin Geliştirilmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge" yayımlanmıştır. Bakım Hizmeti Kalite Standartları (BHKS) kapsamında engelli ve yaşlılara yönelik 289 standart ve bunlara bağlı 718 değerlendirme ölçütü belirlenmiştir. Bakım Hizmetleri Kalite Standartları kapsamında; 2021 yılında başlayan eğitimlerde Kalite Aday Değerlendiricileri, Kuruluş Kalite Temsilcileri, İl Kalite Koordinatörleri ve İl Müdür Yardımcılarına yönelik eğitim 1.367 personelin katılımıyla düzenlenmiştir. 2021 yılında başlayan BHKS değerlendirme sürecinde Ağustos 2022 dönemi itibarıyla 404 resmi ve özel engelli ve yaşlı bakım kuruluşu değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Yapılan değerlendirmeler sonucunda 58 kuruluş iyileştirme kapsamına alınmış ve gerekli çalışmaları yürütmeleri konusunda bilgilendirilmiştir. Değerlendirme sonrası kuruluşların eksik olan alanlarına ilişkin iyileştirme çalışmaları yürütmelerinde rehber olması amacıyla Şubat 2022 tarihinde "Engelli ve Yaşlı Bakım Kuruluşlarında Kalite İyileştirme Süreç Yönetimi Rehberi" hazırlanmıştır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünün yayınladığı Ağustos 2022 Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni'ne göre Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı 17.338 kapasiteli 167 huzurevinde 13.661 yaşlıya bakım hizmeti verilmekte olup bu huzurevlerinin doluluk oranı %79'dur. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının yanı sıra

özel huzurevleri ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı huzurevleri dâhil edildiğinde toplam 37.560 kapasiteli 449 huzurevinde 27.690 yaşlının bakım hizmet almakta olduğu saptanmış olup bu huzurevlerinin doluluk oranının %74 olduğu görülmektedir.[486] Buna göre huzurevlerinde yerleşmek için sıra bekleyenlerin özellikle yerleşmek istenen bir huzurevi için bekledikleri; Türkiye genelinde doluluk oranına bakıldığında boş yatak kapasitesinin bulunduğu görülmektedir. Huzurevi ve yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde kapasite yeterli iken; Komisyonun 12.10.2022 tarihli toplantısında sunum yapan Akademik Geriatri Derneği İkinci Başkanı Prof. Dr. Meltem Gülhan HALİL yaşlı bakım alanındaki en büyük sorunlardan biri olarak, hastanelerde geriatri birimlerinde yatak kapasitesinin eksik olduğunu dile getirmiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona gönderilen 01.11.2022 tarihli ve E-41062479-010.03-416 sayılı cevabi yazıda, Bakanlığın yaşlı bakım kuruluşlarının talebe göre değil, bölgesel yoğunluk dikkate alınarak, arz ve hak temelli bakış açısıyla planlandığı ve 2022 yılında 7 ilde 534 kapasiteli yaşlı bakım kuruluşunun açılışının gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

4.5. YAŞLI HAKLARINA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Yaş ayrımcılığı, yaşlılara yönelik ihmal, kötü muamele ve şiddet yaşlı bireylere yönelik insan hakları ihlalidir. Toplumda, yaşlı bireyin iyilik ve sağlık halinin tehdit edildiği ve/veya zarar gördüğü davranış biçimleri ya da yaşlı bireylerin sosyal, fiziksel ve duygusal gereksinimlerinin bilinçli veya bilinçsiz olarak ihmal edildiği ve kötüye kullanıldığı durumlar olabilmektedir.

4.5.1.Yaşlı Ayrımcılığı

Değişen ve gelişen küresel koşullarla birlikte geçmişte geleneksel toplumlarda yaşlı bireyler bilge kişi olarak görülmekteyken modern toplumlarda yaşlı bireylere atfedilen değerlerden uzaklaşılmıştır. Yaşlı bireylerin toplum içerisinde yaşadıkları güç kaybı ile birlikte işe yaramadıkları, ekonomiye, üretime katkıda bulunamadıkları ve fiziksel kapasitelerinin düşük olduğu şeklindeki ön yargılar yaşlı ayrımcılığının ortaya çıkmasındaki en büyük etmenler arasındadır. (i) Yaşlılara, yaşlılık ve yaşlanma sürecine karşı ön yargılı tutumlar (yaşlıların kendi tutumları dâhil olmak üzere), (ii) Özellikle istihdamda ve diğer sosyal rollerde yaşlılara yönelik ayrımcı uygulamalar, (iii) Genellikle art niyetli olmayan, yaşlılarla ilgili basmakalıp inançları sürdüren, yaşlıların yaşam memnuniyetini sağlayan fırsatları azaltan ve yaşlıların saygınlıklarına zarar veren uygulamalar yaşlı ayrımcılığıdır. Toplumda dışlanan yaşlı bireyler ekonomik ve sosyal hayata yeterince dâhil olamamakta ve toplumun içerisinde

ötekileştirilmektedirler.[487,488] Yaşlı ayrımcılığı "Yaşlı insanlara yönelik bir ayrımcılık, ırk ayrımcılığı ve cinsiyet ayrımcılığı gibi eyleme dönüşebilen bir ayrımcılık türü" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre dünyanın neresinde, hangi ırkta, hangi cinsiyette olursa olsun yaşamın olağan sonucu olan yaşlılık nedeniyle insanların ayrımcılığa maruz kalabilecekleri ifade edilmektedir.[489,490] Yaşlı ayrımcılığı, "ileri yaştaki bireylere yönelik ön yargıyı, tutum ve davranışlar aracılığı ile ifade eden bir terim" olarak kabul edilmektedir.[491]

Dünya Sağlık Örgütünün, "Nüfusta Yaş Ayrımcılığının Yüksek Şiddette Sıklığı" çalışmasına göre tüm dünyada yaşlı ayrımcılığının azımsanmayacak boyutta olduğu görülmektedir. Başta Güneydoğu Asya, Afrika ve Doğu Akdeniz olmak üzere dünyanın her bölgesinde yaşlı ayrımcılığı olmaktadır.[492,493] (Şekil 26). Yaşlı ayrımcılığı, değişen demografik koşullar, eğitim, teknoloji, ekonomik kalkınmışlık, sosyal güvenlik sistemleri gibi temel unsurlara bağlı olmaktadır.[494]

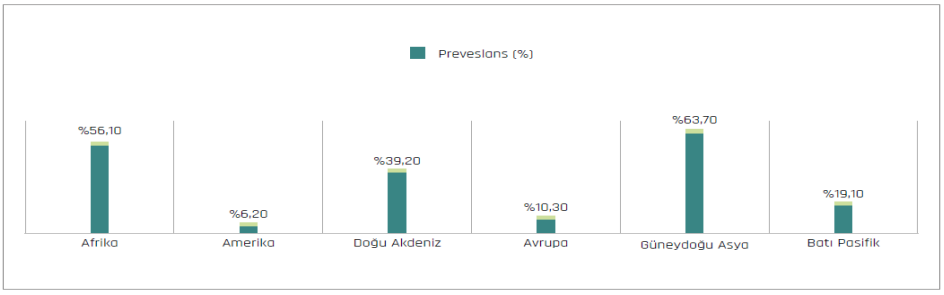

Kaynak: (WHO, 2014; Özmete,2022).[495 496]

Şekil 26. Dünya'da Yaşlı Ayrımcılığı

Yaşlı ayrımcılığı en çok (i) çalışma yaşamı, (ii) aile yaşamı, (iii) sosyal yaşam alanlarında ve (iv) fiziksel, zihinsel ve psikolojik değişimlere bağlı yaşlı ayrımcılığı şeklinde görülmektedir.

- **Çalışma Yaşamı:** Yaşlanma sürecindeki fiziksel, zihinsel ve psikolojik değişimler gibi bireysel faktörler, toplumsal yapıdaki değişimler ve hızlı teknolojik gelişmeler gibi yapısal faktörler yaşlı bireylerin çalışma hayatında zorbalığa ve ayrımcılığa uğramalarına neden olabilmektedir. Çalışma yaşamında yaşlı çalışanlara yönelik ayrımcılığın 40 yaşında başladığı ve 50-60 yaş aralığında en yüksek seviyeye çıktığı belirtilmektedir. Günümüzde aktif yaşlanmayı desteklemek için birçok ülkede işgücüne dâhil olmak isteyen yaşlı bireylerin desteklenmelerine yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmalara rağmen, işverenlerin yaşlı bireylere yönelik kariyer ve iş olanaklarından faydalanmaları hususundaki olumsuz varsayımları nedeniyle yaşlıların istihdamda kalmaları zorlaşmaktadır. Yaşlı bireylere yönelik

yaş ayrımcılığı yalnızca işe alım ve işten çıkarma süreçlerinde değil atama, işteki görevler, performans değerlendirmeleri, çalışanlara sağlanan ücret ve diğer menfaatler ile başka bir işe geçiş süreçlerinde de görülmektedir.[497,498] Bunun yanında yaşlı işgücünün istihdam edilmesinde en önemli sorun yaşlı bireylerin çalışmalarında sağlıklı ve güvenli bir ortamın nasıl sağlanacağıdır. İş sağlığı ve iş güvenliği yönünden de yaşlı çalışanların sağlıklı ve dengeli bir iş ortamında tutulması büyük önem taşımaktadır. Yaşlıların istihdamdan çıkarılarak ayrımcılığa maruz kalmaları yerine istihdamda tutularak iş gücü deneyimlerinden yararlanılması sağlanmalıdır.

- **Aile Yaşamı:** Yaşlı bireylerin yaşlılık nedeniyle gelir kaybına uğraması, sağlık harcamalarının artması ve bakım ihtiyaçlarının artmasıyla birlikte aile fertlerince yaşlıların desteklenmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu, aile için hem emek-zaman maliyeti hem de ekonomik maliyet olarak değerlendirilebilmektedir. Bunun yanı sıra aile içerisinde ortak karar alma süreçlerinde yaşlı bireylerin düşüncelerine verilen önem azalmıştır. Ayrıca yaşlı bireylerin kendi yaşamları ile ilgili tek başlarına karar almaları mümkün olmayabilmektedir.
- **Sosyal Yaşam:** Toplumda yaşlı bireylerin yalnızlık, sosyal izolasyon yaşamaları en sık görülen sorunlar arasındadır. Yalnızlığa itilen yaşlı bireyler sosyal yaşamda dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Bu durumlar sosyal yaşamda yaşlılara karşı yaşlı ayrımcılığına neden olmaktadır. Yaşlıların aile ve toplum içinde kendi işlerini kendilerinin yapabilmesi ve sosyal yaşamda aktif bir biçimde yer almaları için desteklenmesi önemli görülmektedir.
- **Fiziksel, Zihinsel ve Psikolojik Değişimlere Bağlı Yaşlı Ayrımcılığı:** Yaşlanmayla birlikte bedensel güç kaybı, dış görünüşte farklılık ve belirli hastalıkların gözle görülür bir hal alması sonucu yaşlı bireyler ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Toplumda yaşlı bireyler genellikle "hasta, beceriksiz ve işe yaramaz" kişiler olarak nitelendirilebilmektedirler. Yaşlılarda zihinsel değişimler nedeniyle, öğrenme ve hatırlama gibi mental yetenekleri yaşlılık ile birlikte zayıflamaktadır. Yaşlı bireylerin psikolojik değişimleri nedeniyle hasta, işe yaramaz, yoksul ve izole kişiler olarak görülmeleri ayrımcılığa ve onların çaresizlik, güçsüzlük, işe yaramazlık, yalnızlık, umutsuzluk, isteksizlik gibi duyguları yoğun olarak yaşamalarına neden olmaktadır. Bu nedenle, yaşlı bireyler sinirli, alıngan, çocuksu, huysuz, mutsuz ve depresyon yaşayan kişiler olarak görülmektedirler.[499] Bu nedenle yaşa, yaşlıya ve yaşlanmaya karşı toplum olarak bakışın sosyal içerme temelinde şekillenmesi için farkındalık çalışmalarının yürütülmesi önemlidir.

4.5.2. Yaşlıya Yönelik İhmal, Kötü Muamele ve Şiddet

Kötü muamele, ihmal, istismar ve şiddet kişinin yaşı, cinsiyeti, ırkı, dini veya etnik veya kültürel geçmişi ne olursa olsun herkesin başına gelebilmektedir. Dünyada her yıl 60 yaş ve

üstü yüz binlerce yetişkin şiddete maruz kalmakta, ihmal edilmekte veya finansal olarak sömürülmektedir. Bu durum kötü muameleyi, zarar veren davranışları ve şiddeti kapsadığından yaşlı istismarı olarak tanımlanmaktadır. Kötü muamele ve şiddet, yaşlının evi, bir aile üyesinin evi, kurumsal yaşam evi veya bakımevi dâhil olmak üzere birçok yerde meydana gelebilmektedir. Yaşlı yetişkinlere kötü muamele aile üyeleri, yabancılar, sağlık hizmeti sağlayıcıları, bakım verenler veya arkadaşlar tarafından gerçekleştirilebilmektedir.

4.5.2.1. Yaşlı İhmali

Yaşlı ihmali; bakmakla sorumlu olan kişinin yaşlı bireyi kasten veya olağan dışı bir dikkatsizlik neticesinde gündelik yaşamını engeller şekilde eşit hak ve özgürlüklerden yoksun bırakmasıdır. Yoksunluk hali ise yiyecek, içecek, barınma, ısınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmaması, bedensel veya ruhsal sağlık ihtiyaçlarını sağlamada yetersizlik, tıbbi tedbir ve müdahalelere erişilememesi olarak ifade edilebilmektedir. Yaşlı ihmali, yaşlının fiziksel, sosyal ve duygusal gereksinimlerinin karşılanmasında bilerek ya da bilmeyerek yetersizlik oluşturulması olarak tanımlanabilir. Yatak yaraları, aşırı zayıflama, kilo kaybı, bireysel hijyenin kötü olması, yatak ya da elbiselerin kirli olması, tedavi edilmeyen mental ya da fiziksel rahatsızlıklar, gerekli ilaçların temin edilmemesi yaşlı ihmalinin göstergeleridir. Huzurevi ve bakım evlerinde denetim eksikliği, kurum çalışanları ve yaşlıların kaygıları nedeniyle sorunları görmezden gelme durumu da ihmal olarak sayılabilmektedir.

Komisyonun 08.06.2022 tarihli toplantısına katılarak Komisyona bilgi veren Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE; yaşlının aslında bizzat kendisini de ihmal ettiğini, yalnız yaşayan yaşlılarda ve bekâr çocuğuyla birlikte yaşayan yaşlılarda kendini ihmal oranın daha yüksek olduğunu belirterek bu grubu hizmet sunumunda öncelikli risk grubu olarak değerlendirmiştir.[500]

4.5.2.2. Yaşlıya Yönelik Kötü Muamele ve Şiddet

Dünya nüfusunun yaşlanması ile birlikte son yıllarda tüm dünyada tartışılan önemli konulardan biri de, psikososyal boyutları olan yaşlıya yönelik kötü muamele ve şiddettir. Uluslararası Yaşlı İstismarının Önlenmesi Kuruluşu ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Toronto Deklarasyonu'a göre yaşlı istismarı *"güven ilişkisi bulunan bir bireyin yaşlıya sıkıntı ve zarar veren bir kez veya tekrarlanan davranışları"*[501] olarak tanımlanmıştır. Başka bir deyişle, istismar yaşlı bireyin sağlık ya da iyilik halini tehdit eden ya da zarar veren herhangi bir davranıştır. Yaşlıya kötü muamele ve şiddeti de kapsayan istismar; fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik ya da hak istismarı olarak ortaya çıkabilmektedir.

4.5.2.2.1. Yaşlıya Yönelik Kötü Muamele ve Şiddet Türleri

Yaşlıya kötü muamele ve şiddet olgusu (i) ailesel, (ii) kurumsal ve (iii) kendi kendini ihmal şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Ailede yaşlıya yönelik kötü muamele ve şiddet, yaşlı bireye evinde ya da kaldığı başka bir ev ortamında kötü muamele yapılmasıdır. Kurumsal olarak kötü muamele ve şiddet, yaşamını tek başına idame ettirmekte zorlanan yaşlı bireylere sosyal bir yaşam sunan yerlerde (huzur evleri, yaşlı bakım evleri gibi) yaşlı bireye kötü muamelede bulunulmasıdır. Yaşlıda kendini ihmal, yaşlı bireyin sağlık ya da güvenliğini tehdit eder bir şekilde, tek başına yaşama biçimidir.

Yaşlıya yönelik kötü muamele ve şiddet; fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik ya da hak istismarı şeklinde görünür olabilmektedir.

1. Fiziksel şiddet: Yaşlı bireyin güven duyduğu veya yaşlı bireyin bakımından sorumlu kişi tarafından kuvvet kullanılarak yaşlı bireyin vücuduna zarar verme eylemleridir. Vurmak, tokat atmak, yakmak, fazla ya da yanlış ilaç vermek fiziksel şiddet örnekleridir.

2. Psikolojik şiddet: Yaşlı bireyin güven duyduğu kimse tarafından yapılan, yaşlıya zihinsel, duygusal baskı kuran veya sözel veya sözel olmayan yollarla yaşlı bireye ruhsal açıdan acı veren ve algılama yeteneklerini bozan davranışlardır. Bağırmak, izole etmek, kendi kendine karar almasını engellemek, sindirmek, hakaret etmek, korkutmak, suçlamak, göz ardı etmek ya da aşağılamak gibi örnekler psikolojik şiddeti içermektedir.

3. Cinsel şiddet: Yaşlı bireyin kendi rızası olmadan herhangi bir cinsel aktiviteye zorlanmasıdır.

4. Ekonomik şiddet ve hak ihlali: Yaşlı bireyin güven duyduğu kimse tarafından yasal ve yasal olmayan yollarla malvarlığının kötüye kullanılması, ihmal edilmesi veya çalınmasıdır. Zihinsel yetersizlik gösteren yaşlı kişilerin haklarının ihlal edilmesi, yasa dışı ya da izinsiz olarak mallarının, paralarının, banka/emeklilik hesaplarının ya da diğer değerli varlıklarının kullanılması ve değiştirilmesi, kendi evlerinden çıkartılmaları ve hile yolu ile vekâletname alınması, para ya da mal karşılığında ömür boyu bakım sözü verme ve sözünü yerine getirmeme gibi durumlar ekonomik şiddet ve hak ihlali kapsamında değerlendirilmektedir.

Dünya Sağlık Örgütüne göre dünyada herhangi bir istismar türünü deneyimlemiş olan yaşlıların oranı Batı Pasifik'te (erkeklerin oranı %22,70, kadınların oranı %36,70 ve ortalama oran %27,10), Doğu Akdeniz'de (erkeklerin oranı %32,43, kadınların oranı %51,80 ve ortalama oran %26,90), Güneydoğu Asya'da (erkeklerin oranı %13,60, kadınların oranı %22,60 ve ortalama oran %15,60), Amerika'da (erkeklerin oranı %21,50, kadınların oranı %15,10 ve ortalama oran %14,80) ve Avrupa'da (erkeklerin oranı %11,90, kadınların oranı %15,70 ve ortalama oran %13,90) olarak belirlenmiştir. Amerika dışındaki diğer tüm bölgelerde ve küresel

düzeyde herhangi bir istismar türünü deneyimleyen yaşlılar arasında kadınların oranı erkeklerden daha yüksektir.

Dünya Sağlık Örgütü 60 yaş ve üstü her 6 kişiden 1'inin kötü muamele, ihmal ve şidetten muzdarip olduğunu ve bu oranın dünya genelinde yaklaşık 141 milyon insanın şiddet mağduru olduğu anlamına geldiğini belirtmiştir. Öte yandan, yaşlıya kötü muamelenin en gizli ve az bildirilen ihlallerden biri olması nedeniyle bu sayının çok daha yüksek olabileceği öngörülmektedir.[502] Dünyada artan yaşlıya kötü muamele, ihmal ve şiddet vakalarından dolayı Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nun 66/127 sayılı kararıyla 15 Haziran, "Dünya Yaşlı İhmal ve İstismarı Farkındalık Günü" olarak ilan edilmiştir. [503]

Yaşlıya yönelik kötü muamelenin, şiddetin ve ihmalin önlenmesi için, bu kapsama giren davranışların ve bu davranışlarla karşılaşıldığında neler yapılması gerektiğine ilişkin toplumda farkındalığın oluşturulması gerekliliktir. Ayrıca, yaşlılar kötü muamelenin ve şiddetin ne olduğu ve temel hakları konusunda bilgilendirilmelidirler. Yaşlılara kötü muamele ile karşılaştıklarında bu durumu gerekli mercilere bildirmeleri konusunda bilgi verilmelidir. Yaşlıların ailelerinin yanında kötü muamele ve şiddete maruz kaldıkları zaman koruma altına alınmaları önemlidir. Doktorlar, ruh sağlığı uzmanları, evde bakım hizmeti sağlayan meslek elemanları ile yaşlılara ve ailelere hizmet sağlayan diğer uzmanlar arasında farkındalığın artırılması yaşlıya yönelik kötü muamelenin ve şiddetin önlenmesinde kilit öneme sahiptir.

Komisyonun 29.06.2022 tarihli toplantısına katılarak Komisyona bilgi veren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkan Yardımcısı Yılmaz BÖLÜKBAŞI, yaşlılara yönelik şiddet konularında istatistik ve veri toplanmasına yönelik saha çalışmalarının artırılması, tüm kamu kurum ve kuruluşlarının strateji ve hedeflerini ülkemiz nüfusunun yaşlandığı gerçeğini göz önüne alarak hedeflemesi, yaşlılarımızı insan onuruna aykırı bir şekilde evlerinden ve ailelerinden uzaklaştıran nedenleri ortadan kaldıracak politika ve tedbirlerin hayata geçirilmesi, yaşlılara karşı her durumda edepli ve saygılı davranmayı özendirici örneklerin daha yaygın ve görünür olmasını teşvik eden proje ve tedbirlerin hayata geçirilmesi gerekliliğini vurgulamıştır.[504]

4.6. OLAĞANÜSTÜ DURUMLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

4.6.1. Afet ve Acil Durumlar

Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu, afet risklerinden ve iklim değişikliğinden en çok etkilenen grupların, engelliler ve çocukların yanı sıra yaşlılar olduğunu vurgulamaktadır. Yaşlılar kronik hastalık, fiziksel engel, işitme ve görme bozukluğu nedeniyle normal yaşamda

özel ihtiyaçlarını karşılamak için yardıma ihtiyaç duyabilmektedirler. Acil durumlarda ve doğal afetlerde, sıcak ve soğuk iklimler ile salgın hastalıklarda yaşlıların sağlık durumları kötüleşmektedir. Bu nedenle yaşlılar, acil durumlarda ve afetlerde özel önem verilmesi gereken bir nüfus grubudur. Yaşlıların kronik hastalıkları, bedensel engelleri ve kırılganlıkları (hassasiyetleri) karşısında afet durumlarında geliştirilen önlemlere yönelik değerlendirmeler önemlidir. Afet yönetimi ile uyumlu bir sosyal politika zemini, yerel afet müdahale kapasitesini ve toplumun doğal afetlere karşı direncini her yönden geliştirecektir.

Yaşlılar sosyo-ekonomik, sağlık ve psikolojik durumlarına göre farklılık gösterdiğinden, acil durumlar karşısında yaşlılar arasında daha da savunmasız olan gruplar yer almaktadır. Bu kişilerin afetlerde öncelikli olarak arama kurtarma çalışmalarına dâhil edilmesi için gerekli müdahale planları hazır bulunmaktadır. Yaşlılar üzerine yapılan araştırmalarda yaşlıların afetlerden orantısız bir şekilde etkilendiği görüşünü destekleyen çok sayıda kanıt bulunmaktadır. Afet ve acil durumlarda uygulanan afet yönetim sürecinin yaşlılık ile birlikte ortaya çıkan bazı sorunlar nedeniyle yaşlılar için uygulanması mümkün olmayabilir. Bu nedenle, yaşlılara özel risk, zarar azaltma ve müdahale kılavuzları oluşturulmalıdır.

Oluşturulacak kılavuzlar, bir felaket durumunda göz önünde bulundurulması gerekebilecek ihtiyaçların ve potansiyel koşulların değerlendirilmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca, bir afet veya acil durum öncesinde, esnasında ve sonrasında gerçekleştirilmesi gerekli olan temel eylemler ve adımlar da şekillenecektir. Rehber, bir afet durumunda veya acil hâllerde ihtiyaçların nasıl planlanacağı ve hazırlanacağı konusunda bazı pratik ipuçları verebilecektir. Bununla birlikte, kılavuzda yaşlılar ve yaşlılara bakım verenlere yönelik önemli bilgiler yer almalıdır.

Yaşlılar için yönerge;

- **Acil durumlar belirlenmelidir:** Meydana gelebilecek afet veya acil durum türleri hakkında bilgi edinilmelidir.
- **Toplum ve konut müdahale planları hakkında bilgi edinilmelidir:** Toplumu afetlere hazırlamak ve müdahale etmek için rehber, müdahale planları, tahliye yolları ve mevcut tüm kaynakları hakkında bilgi edinilmelidir.
- **Ulusal ve yerel uyarıların ne olduğu ve uyarıları nasıl alacağı öğrenilmelidir:** Bir saatin ve uyarının anlamının anlaşılması ve bölgede olması muhtemel afetler için takip edilecek işlemler öğrenilmelidir.
- **Oluşabilecek yerel afetler için ilk yardım ve müdahale becerileri öğrenilmelidir**: Çoğu afet için, kişilerin afet etkisinden korumaya yardımcı olacak belirli eylemler vardır. Bu yüzden ilk yardım ve müdahale becerileri öğrenilmelidir.

• **Yerel afetler için plan yapılmalıdır:** Tüm potansiyeller değerlendirilerek ev yangınları ve elektrik kesintileri dâhil olmak üzere bölgede etkileyebilecek afetler için çeşitli eylemler planlanmalıdır.

• **Tahliye için yardım planlanmalıdır:** Tahliye için güç gerektiren tıbbi cihazlara sahip olunmalı ve yardım için plan yapılmalıdır.

• **Alternatif iletişim yöntemlerinin nasıl kullanılacağı öğrenilmelidir:** Bu işlem için cep telefonları, e-postalar veya internet kullanılmalıdır.

Bakım verenler için yönerge;

• Yaşlılara afet sırasında ve sonrasında yardım etmek için, planları geliştirme, afet malzemeleri ve belgelerini hazırlama, onları yerel kayıtlara kaydettirme, tahliyelerini destekleme gibi uygulamalar da dâhil olmak üzere afet ve acil durumlarda bakım verenler tarafından nelerin yapılması gerektiği anlaşılmalıdır.

• İlk yardım ve suni teneffüs yapma, yardımcı cihazların veya tıbbi ekipmanların kullanılması veya çalıştırılması ile kişisel bakım ihtiyaçlarının desteklenmesi gibi konularda yaşlıya bakım verenlere eğitim verilmelidir.

• Afet anında işitme, görme, konuşma veya diğer iletişim yollarıyla yaşlı ile etkili bir şekilde iletişim kurma yöntemleri öğrenilmelidir.

• Özellikle demans veya zihinsel sağlık sorunları olan bir kişiye yardım etmek için ek duygusal ve davranışsal destek sağlama yöntemleri bilinmelidir.

• Alzheimer hastası olan yaşlılar için tıbbi bir kimlik bilekliği ve bakım verenin numarasının bu bilekliğe yazılması önemlidir.

İnsanoğlunun en temel ihtiyaçlarından biri barınma ihtiyacıdır. Barınma, mekânsal tasarıma ilham vermeye devam ederken, eş zamanlı olarak özellikle afet gibi sıra dışı durumlarda insanın psikolojik, sosyal ve gündelik yaşamını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Bu nedenle afet sonucunda ortaya çıkan acil barınma ihtiyacı ülkeler için kritik bir önem taşımaktadır. Bu ve benzeri durumlarda ortaya çıkan barınma ihtiyacı en çok hassas grupları (yaşlılar, engelliler ve kadınlar) etkilemektedir. Bu nedenle farklı çözüm önerileri ve bunların uygulanabilir hâle getirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Dünya literatürüne bakıldığında, özellikle depremler konusunda oldukça büyük mağduriyetler yaşamış ülkelerin başında gelen Japonya'nın toplumun duyarlı kesimleri için hızlı ve farklı çözümler geliştirdiği görülmektedir. Bir afet (deprem gibi) durumunda huzurevi binalarında meydana gelebilecek yapısal yıkımda geçici barınma amacıyla kurulması planlanan prefabrik huzurevi planının oluşturulması ve gerekli olan tüm ihtiyaçların kesintisiz

karşılanacağı bir ortam sunulması hedefi önemlidir. Böylelikle toplumun en kırılgan kesimi olan yaşlı nüfusun hayatına kaldığı yerden devam edebilmesi amaçlanmaktadır.

Bu kapsamda İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık (İSMEP) Projesi şeklinde bir proje kapsamında Türkiye'nin 81 ilinde bakımevleri ve huzurevlerinin afetlere karşı güçlendirilmesi projesi önem arz etmektedir. İklim değişikliği, etkilenen herkes için önemlidir ve çoğu zaman yıkıcı etkilere sahiptir. Bu tür durumlar insan hakları açısından riskler taşır, ancak yaşlılar diğerlerinden daha kötü etkilerle karşı karşıya kalabilirler. İnsanın yaş alması onu iklim risklerine karşı savunmasız hâle getirmemekle birlikte, savunmasız hâle getirebilecek bir dizi fiziksel, politik, ekonomik ve sosyal faktörü beraberinde getirmektedir. İklim değişikliğinin bazı etkileri yaşlıların yaşamlarını ve sağlığını diğerlerinden daha fazla etkilemektedir. 65 yaş ve üstü bireyler sıcak hava dalgaları, aşırı soğuk hava dalgaları ve diğer doğal afetlerde maruz kaldığı koşullar nedeniyle ölme olasılığı en yüksek olan gruptur.

Ayrıca yaşlılar, ısıya bağlı hastalık ve ölümle alakalı olan kalp hastalığı ve diyabet riskine sahiptir. Fransa'da 2003 Avrupa sıcak hava dalgası sırasında ölümlerin %80'i 75 yaşından büyük kişilerde meydana gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Katrina Kasırgası sırasında ölenlerin %75'inin 60 yaşın üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Benzer bir şekilde 2013'te Filipinler'deki Haiyan Tayfunu sırasında ölenlerin yaklaşık %40'ı da 60 yaşın üzerindedir.

İklim değişikliği yaşlıların ruh sağlığını da önemli ölçüde etkileyebilir. Afetlerden kurtulan bazı yaşlı insanlar, özellikle çocuklarını veya torunlarını kaybettiklerinde, yüksek oranda suçluluk duygusu ve travma yaşamaktadırlar.

Yaşlılar acil durumlar nedeniyle taşınmak zorunda kaldıklarında, bazıları fiziksel engeller nedeniyle evlerine dönmekte zorluk yaşamaktadırlar. Yaşlılar aşina oldukları mekânlardan koptuklarında sosyal bağları kesintiye uğramakta ve tanıdık olmayan yeni ortamlarda tesis, hak ve korunma imkânları yetersiz kalabildiğinden yeni bir sosyal çevre edinmeleri güç olabilmektedir.

Yurt dışındaki çalışmalar incelendiğinde küresel olarak çevrenin korunması ve sürdürülebilir planların uygulanması süreçlerinde yaşlıların da dikkate alındığı gözlemlenmiştir. Meksika'da Paris Anlaşması kapsamında ulusal olarak belirlenen hedefler uygulanırken, ormansızlaşmayı engelleyecek planlara ve sürdürülebilir tarım uygulamalarına yönelik "yaşlı çiftçilere" destek sağlayan bir program ortaya konulmuş ve yaşlıların haklarına saygılı olma ilkesi programlara dâhil edilmiştir. Bunun yanı sıra Almanya'da Köln şehrinde "Yaşlı İnsanlar İçin Isı Eylem Planı" hazırlanmış ve Birleşik Krallık'ta yer alan "Manchester İklim Eylemi"ne "Yaşlı Dostu Stratejisi" oluşturulmuştur.

İklim değişikliğinin yaşlılar ve onların insan hakları üzerindeki etkilerine ilişkin özel araştırmalar yapılması ve cinsiyet, engellilik ve yaşa göre ayrılmış verilerin toplanması gerekir. Ayrıca Paris Anlaşması kapsamındaki taahhütler doğrultusunda, iklim finansmanı anlaşmaları dâhil olmak üzere Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi Taraflar Konferansı'nın ve diğer iklim politikası anlaşmalarının gelecekteki kararlarına yaşlıların haklarının dâhil edilmesi için çalışma yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Bunların yanı sıra aşırı hava koşulları veya acil durumlar da dâhil olmak üzere, yaşlılar için iklim hakkında iletişim ve eğitime yatırım yapılması ve bunların yaşlılar için erişilebilir olması sağlanmalıdır. Tüm yaşlılar için yüksek kaliteli sağlık hizmetleri ve diğer sosyal hizmetlerin ve iklim değişikliğinin etkilerini dikkate alan ve dayanıklılık oluşturan sosyal koruma sistemlerinin bulunduğundan emin olunmalıdır.

4.6.2. Salgın Dönemleri

Salgın hastalıklar, ülke sınırlarını aşarak yayılmakta ve ulusal sağlık sistemlerini tehdit eden boyutlara gelmektedir. Salgın hastalıklar toplumların dirençliliğini kırmakta, ekonomilerini etkilemekte, yaşlılar ve kronik hastalar başta olmak üzere yüzbinlerce insanın hayatını kaybetmesine yol açmaktadır. Salgın afetlerinde yaşlılara ve kırılgan gruplara yönelik spesifik planların ele alınması önem teşkil etmektedir. Bu kapsamda yaşlılara yönelik afet yönetim döngüsü (hazırlık, planlama ve zarar azaltma, müdahale, iyileştirme) incelendiğinde; afet öncesi aşamada afet anına yönelik hazırlık ve planlamalar yapılmakta, sonrasında afet yaşanmakta, afet sonrasında ise toplumun normal hayata dönmesi için iyileştirme çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Bu aşama sonrası döngü başa dönmekte ve bir sonraki yaşanacak afete kadar hazırlık çalışmaları başlamaktadır.

Salgın döneminde afetlere hazırlık aşamasında güçlü bir sağlık sisteminin daha önceden hazır olması, hasta ve yaşlılara yönelik yüksek yatak kapasiteli hastanelerin yaygın olması, yetişmiş doktor ve sağlık çalışanlarının olması, yaşlı psikolojisinden anlayan personel temini ve bu kapsamda teknolojik alt yapının hazır olması gerekmektedir. Planlama ve zarar azaltma aşamasında ise olası salgın ile ilgili olarak Türkiye'de ulusal ve yerel düzeyde, yaşlıların ve diğer kırılgan grupların hassasiyetini göz önüne alan planların hayata geçirilmesi, müdahale aşamasında yaşlıların ve tüm hastaların hastanede ya da evlerinde tedavi olmaları, yurt dışından gelen kişiler için izolasyon uygulamaları, salgın testleri, maske takma zorunluluğunun getirilmesi, karantina yurtlarının hızlı bir şekilde faaliyete geçmesi, filyasyon ekiplerinin evlerde izolasyonu ve evlere ilaç dağıtımlarını gerçekleştirmesi, yasakların uygulanması, denetim ve güvenlik ekiplerinin faaliyetleri, halkı doğru bilgiye sevk eden ve bilgilendiren teknolojik yazılımların geliştirilmesi, iyileştirme aşamasında ise ilaç, aşı çalışmaları, yasakların

gevşetilerek normal hayata dönüş çalışmaları, yaşlılar ve kırılgan gruplara yönelik rehabilite çalışmalarının gerçekleştirilmesi, ekonomik krediler ve teşvikler verilmesi, yeni hastanelerin açılması, yeni sağlık çalışanlarının işe alınması, toplumun maske mesafe ve hijyen bilincinin artması ile dirençlilik kazanması gibi tedbirler uygulanmıştır. Bu süreçte öncelikle salgından en fazla etkilenebilecek grup olarak yaşlılara yönelik uygulamalar Türkiye'de başarılı bir bilgi ve deneyim envanteri oluşturmuştur.

Covid-19 gibi pandemi haline gelen salgınlar, psikolojik, sosyal ve ekonomik açıdan bütün dünyayı etkilemiş ve halen etkilemeye devam etmektedir. Covid-19 salgınında toplumların hemen hemen bütün nüfus grupları etkilenmiş olmasına karşın özellikle yaşlılar ve kronik rahatsızlığı olan kişiler hastalığı daha ağır geçirmiş veya bu hastalık nedeniyle yaşamlarını kaybetmişlerdir. Salgında birçok sorunla karşı karşıya kalan yaşlılar psikososyal açıdan kendilerini olumsuz etkileyen birçok sorunla da karşılaşmışlardır. Genel olarak yaşlılara yönelik yaşlı ayrımcılığı ile toplumsal bütünleşme ve kabul noktasında sorunlar yaşamışlardır.

Yaşlıların Covid-19 salgınında en zayıf nüfus grubu olarak tanımlanması, yaşlıların izolasyonu ile beraber birçok sağlık sorununa, ekonomik ve psikososyal sorunlara neden olmuştur. Bu kapsamda ülkeler Covid-19 gibi salgın afetlerinde özellikle yaşlılar ve riskli gruplara yönelik çalışmalara yönelmeye devam edeceklerdir.

4.7. KENTSEL MEKANDA ERİŞİLEBİLİRLİK, ULAŞIM VE ÇEVRE KALİTESİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Erişilebilirlik kavramı özel ihtiyaçları veya engelleri olan bireylere ve hareket zorluğu çeken yaşlılara uygun teknolojilerden yararlanılarak, sosyal katılımın en yüksek düzeyine ulaşmak üzere mekânda sağlanan özgürlükler olarak ele alınabilir. Bu kavrama uygun tasarım yapmak, insan hakları ve sosyal adalet için de toplumsal yaşamın vazgeçilmez bir servis sağlayıcısı olarak hizmet etmektedir.[505]

Ulusal mevzuatta yaşlıların haklarını güvence altına alan Anayasa başta olmak üzere 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu ve ikincil mevzuatı, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu, 5369 sayılı Evrensel Hizmet Kanunu ve Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği gibi kanun ve ikincil mevzuatlarda erişilebilirlikle ilgili hükümler bulunmaktadır.

Uluslararası boyutta erişilebilirlik konusunda, 13/12/2006'da kabul edilen Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi bulunmaktadır. Sözleşmenin 9'uncu maddesinde, Taraf Devletlerin engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını

sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşıma, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dâhil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacakları belirlenmiştir. Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dâhil diğer kapalı ve açık tesislerde de bu tedbirlerin uygulanacağı ifade edilmiştir.

Yaşlanan nüfusla birlikte insanların büyük bir çoğunluğunun kentlerde yaşaması, kentlerin her yaş grubu için sunduğu olanakların yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılmıştır.[63] Bu kapsamda şehirleri yaşlı bireyler için daha erişilebilir hâle getirmenin ve mikro ve makro mekânsal tasarım çözümlerini içeren kent ve içindeki tüm yapıların planlanmasının ve revize edilmesinin, aktif yaşlılık ve yaş dostu mekânlar için ihtiyaç olduğu gözlenmiştir.

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi kapsamında *evrensel tasarım*, ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir ek tasarıma veya düzenlemeye gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilecek şekilde tasarlanması şeklinde tanımlanmıştır.

Evrensel tasarım ilkeleri, temelde mekân üretme biçimi olarak kullanılan kentte yaşayan yaşlılar da dâhil çeşitli yetenek gruplarındaki insanlar için eşit kullanım olanağının sağlanabildiği koşulları hazırlamalıdır. Tasarım, tüm bireyler için (özellikle de savunmasız çocuk ve yaşlıları da dikkate alarak) her türlü kaza, tehlike ve hatayı olanaksız kılmayı ve buna tolerans sağlayabilen uyarı sistemlerini içermelidir. Evrensel tasarım, düşük fiziksel gayreti sağlayabilmek üzere, etkin, konforlu şekilde tasarlanmış olmalıdır.[506]

Evrensel tasarım ilkelerinin hayata geçirilmesinde mevzuat ve uygulama birlikteliğinin sağlanması gerekmekte olup, bu konuda merkezi ve yerel yönetimlere büyük görev düşmektedir. Dünyada erişilebilirlik konusunda yapılan çalışmalarda Avrupa Komisyonu tarafından her yıl Erişilebilir Kent Ödülleri verilmektedir. Ödül alan kentlerde, erişilebilirlik konusunda vatandaşlara, yapı müteahhitlerine, hizmet sektörüne yönelik bilgi ve farkındalık çalışmalarının yürütüldüğü; kamu binalarının erişilebilirlik yönünden denetlendiği ve erişilebilirliğe uygun hâle getirildiği; toplu taşıma araçları ve duraklarının erişilebilirliğe uygun hâle getirildiği; otobüslerde düşük zemin, açılabilir rampa, sesli ve yazılı uyarı sistemlerinin bulundurulduğu; kavşaklarda sesli yönlendirmeler ve hissedilebilir yüzeyler kullanıldığı görülmektedir.[507,508] Dünyada da önem verilen erişilebilirlik ile ilgili çalışmalar insan haklarının korunması ve güçlendirilmesi çabalarına dayanmaktadır.

Ülkemizde erişilebilirlik konusu ilk olarak, 30/5/1997 tarihli ve 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 3194 sayılı İmar Kanunu'na eklenen *"Fiziksel çevrenin engelliler*

için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda Türk Standartları Enstitüsü'nün (TSE) ilgili standartlarına uyulması zorunludur" maddesi ile getirilmiştir.

3194 sayılı İmar Kanunu'nun 8'inci maddesinin (f) bendinde, kentsel asgari standartların, Bakanlıkça belirlenen esaslar doğrultusunda çevre düzeni planı ile belirlenebileceği, uygulamaya ilişkin kararların, yörenin koşulları, parselin bulunduğu bölgenin genel özellikleri, yapının niteliği ve ihtiyacı, erişilebilirlik, sürdürülebilirlik, çevreye etkisi dikkate alınarak ve ölçüleri verilerek Bakanlıkça belirlenen esaslara göre uygulama imar planında belirleneceği,[509] hükme bağlanmıştır.

Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nin 5'inci maddesinin birinci fıkrasının (j) bendinde "sosyal tesis alanı", sosyal yaşamın niteliğini ve düzeyini artırmak amacı ile toplumun faydalanacağı kreş, kurs, yurt, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, yaşlı ve engelli bakımevi, rehabilitasyon merkezi, toplum merkezi, şefkat evleri gibi fonksiyonlarda hizmet vermek üzere ayrılan kamu veya özel mülkiyetteki alanlar şeklinde tanımlanmıştır.

Anılan Yönetmeliğin 24'üncü maddesinin altıncı fıkrasında, uygulama imar planlarında, öncelikle engelliler, çocuklar ve yaşlılar gibi kamu ortak mekânlarını kullanmakta zorluk çeken ve hareket kısıtlılığı bulunan kişilerin kentsel kullanımlara, sosyal altyapı alanlarına erişimini ve kullanımını sağlayıcı ve kolaylaştırıcı tedbirlerin alınması amacıyla tasarım ilkeleri geliştirilmesinin esas olduğu,[510] Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğinin 2. Eki olan "Farklı Nüfus Gruplarında Asgari Sosyal ve Teknik Altyapı Alanlarına İlişkin Standartlar ve Asgari Alan Büyüklükleri Tablosu"nda, "Sosyal ve Kültürel Tesisler Alanı" için yerleşmenin projeksiyon nüfus büyüklüğüne göre kişi başı asgari 0,75 m^2 ila 1,50 m^2 alan ayrılması[511] gerektiği belirtilmiştir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü tarafından Komisyona sunulan 26.08.2022 tarih ve 4433608-1070191 sayılı cevabi yazıda, plan yapma ve onama yetkisini haiz idarelerce hazırlanacak nazım ve uygulama imar planlarında, mevzuatta belirlenmiş asgari standartları karşılayacak büyüklükte sosyal tesis alanı ayrılmasının gerektiği, bu sosyal tesisler içerisinde, yaşlıların bakımına imkân verecek kullanımların, yerleşme ihtiyacı çerçevesinde ilgili yatırımcı Bakanlık, kurum ve kuruluş ile yerel yönetimler tarafından yerleşme nüfusuna hizmet vermek üzere tesis edilmesi gerektiği[512] ifade edilmiştir.

Şehir planlama sürecinde, toplumun geleceği düşünülerek mekânsal kararlar üretilmektedir ve bu kararlara yön veren veriler, nüfusun genel özelliklerinden elde edilmektedir. Bu çalışmalar esnasında verilerin teminindeki gösterilecek eksiklikler, kentteki bazı grupların (yaşlılar, kadınlar, çocuklar gibi) talep ve gereksinimlerinin göz ardı edilmesine

neden olabilmektedir. Örneğin yaşlılar için kent planlama ilişkisi, sadece yaşlı ve engelli bakımevi yer seçimi kararıyla sınırlı kalabilmektedir.

Yer seçimi ölçütleri, yapının kent dokusu içindeki yeriyle belirlenen, bireyin şehir ölçeğinde mahalle, semt içinde otobüs durağı, metro istasyonu vb. ulaşımını kolaylaştıracak çevre ile zorlanmadan ilişki kurabileceği psikolojik, mekânsal davranış ihtiyaçlarının karşılanmasında ve sosyal ilişkilerinin devamlılığının sağlanmasında etkili bir parametredir. Tasarım boyutunda, bu yaş kuşağının şehir merkezinden koparılmadan, toplumdan dışlanmadan sosyal bağların içinde, tanıdıkları çevrelerde mekânsal davranış ihtiyaçlarının sağlanması önemli bir yaklaşımdır.[513]

Bireyin yakın kentsel çevresini tanıması ve kendini o alana ait hissederek memnuniyet duyması, o bölge içinde ihtiyaçlarını sağlayarak kendini yeterli ve güvende hissetmesi için sosyal davranışına olanak tanıyan alanların varlığı, yaşlı grubun ihtiyaçlarına cevap verecek fonksiyonların yakın kentsel çevrede yer alması ve simge oluşturan görsel ögelerin varlığı önem taşımaktadır.[514] Dünya Sağlık Örgütünün (WHO) tavsiyeleri doğrultusunda "Richter Spielgeräte", "Moser Spielgeräte" ve Viyana Üniversitesi'nin İnsan Hareketi Bilimi ve Spor Bilgisi Bölümü uzmanlarının birlikteliğinde "kuşaklar arası aktif park" geliştirilmiş ve test edilmiştir.[515] "Kuşaklar arası aktif park", nesilleri kapsayan ve sağlıklı yaşamı teşvik eden açık mekân tasarımı için uygun bir çözüm olarak yapılmıştır. Park ziyaretçilerin yaşam kalitesinin sürdürülebilir biçimde iyileştirilmesini hedeflemektedir. Bu amaçla, açık ve yeşil alanların yaşlı ve genç insanların ihtiyaçlarına eşit derecede uygunluğu dikkate alınmalı,[516] engelli/engelsiz, genç/yaşlı birbirinden bağımsız ve birlikte aynı mekanda bulunma şansına sahip olmalarına[517] olanak sağlanmalıdır.

Bu nedenle ülkemizde sayılabilecek güzel örneklerden biri olan ve 2020 yılında hayata geçirilen millet bahçeleri çalışmaları; yaşlıların ve tüm kentlinin sosyalleşme ihtiyaçlarına ilişkin etkinliklerin belirlenmesine yönelik kullanımlar ve güvenli erişilebilirlik için fiziksel çevre düzenleme olanaklarını tanımlayan Millet Bahçeleri Rehberi kapsamında yürütülmektedir.

Parkların ulaşılabilir olmaları veya kişi başına düşen yeşil alan metrekaresini karşılamaları artık tek başına yeterli değildir; yeşil alanlarla birlikte içerisindeki kent mobilyalarının planlanması ve tasarlanması süreçleri de daha bütünlüklü, kapsayıcı ve yenilikçi şekilde değerlendirmeye alınmalıdır. Yeşil alanların erişilebilirliği, belirli bir süre içerisinde bu alanlara ulaşımın sağlanması kriterini de ortaya çıkartmaktadır. Mahalle ölçeğinden başlayarak kent bütününde bir yeşil ağ sistemi oluşturmak bu nedenle önemli ve gerekli görülmektedir. [518]

Yapılaşma ile ilgili kuralları düzenleyen mevzuatı geliştirme faaliyetlerini yürütme ve uygulamalara rehberlik etme görevi Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına ait olup, bu kapsamda 29 Haziran 2022 tarihli toplantıda Komisyona bilgi veren Mesleki Hizmetler Genel Müdürü Murat ORAL imar mevzuatının hazırlanması ve uygulanmasından Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğünün sorumlu olduğunu belirterek engellilerle ilgili mevzuatın aynı zamanda yaşlılara da hizmet eden hükümler içerdiğini ifade etmiştir.[519]

İmar Kanunu'nun ikincil mevzuatı olarak Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği, Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği, Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik, Otopark Yönetmeliği, Sığınak Yönetmeliği, Bisiklet Yolları Yönetmeliği, Binalar ile Yerleşmeler İçin Yeşil Sertifika Yönetmeliği sayılabilir.

Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinde de erişilebilirlikle ilgili hükümlerde, ilgili Türk standartlarına uyulması zorunlulukları getirilmiştir. Bu kapsamda, parsel sınırından itibaren binaya kadar olan alan ile bina girişi ve bina içi tasarımının erişilebilirlikle ilgili mevzuata uygun olması gerekmektedir.

Yapılı çevrede erişilebilirliğe ilişkin TS 9111, TS 12460, TS 12576, TS ISO 23600, TS ISO 23599 ve TS 13536 gibi ulusal ve uluslararası standartlar da kabul edilmiştir.

Bahse konu Yönetmelikte;

- İdarelerce, Yönetmelikte belirtilen ölçülerden az olmamak üzere erişilebilirlik standartlarındaki tedbirlerin ve gerekli önlemlerin alınmasının sağlandığı,
- Parsel bahçelerinde engelli hareketinin kolaylaştırıldığı,
- Bina giriş ve rampalarında yaşlı ve engellilerin rahat hareket etmelerinin sağlandığı,
- Bina girişinde ve bina içinde yapılacak rampaların azami eğimlerinin belirlendiği,
- Bina içi merdivenlerin yapısal özelliklerinin standartlar göz önüne alınarak engelli ve yaşlı kullanımına uygun hâle getirildiği,
- 3 kattan fazla yapılar ile 2 kat ve üzeri umumi binalarda asansör tesisinin zorunlu tutulduğu,
- Asansörlere engelsiz erişilmesinin ve asansörlerin iskân edilen tüm katlara hizmet vermesinin sağlandığı,
- Binada asansör yapılamayan hallerde bahçe mesafeleri içinde engelli ve yaşlılar için panoramik asansör yapılabilmesine imkân tanındığı,
- Yapı piyes ve ölçülerinin engellilere uygun tasarlanacağı,

- Konut içinde engelli ve yaşlılar için risk arz edebilecek eşik gibi unsurların yapılmasının önlendiği ya da yapılması zorunlu hallerde gerekli tedbirlerin alınmasının zorunlu tutulduğu,
- Engelli erişimine aykırı mimari estetik kararlarının alınamayacağı,
- Denge kaybı ve düşme riskine karşı tehlike arz eden açıklıkların önüne korkuluk yapılacağı,
- İbadet mekanının yaşlılara uygun şekilde tasarlanmasına yönelik Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığının hazırladığı Cami Planlama ve Tasarımı Kılavuzuna uyulacağı,
- Ticari yapılar, iş hanı, çarşı ve pasajlarda yaşlı ve engellilerin yaya hareketinin kolaylaştırıldığı,
- Sosyal alanlarda ihtiyaca binaen umumi tuvalet miktarları ile ilgili düzenlemelerin yapıldığı,

Mesleki Hizmetler Genel Müdürlüğünün 29.06.2022 tarihinde Komisyona yaptığı sunumda ifade edilmiştir. Aynı sunumda ikincil mevzuatlar arasında yer alan ve imar planı bulunmayan alanlarda uygulanan Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği'nde;

- İmar planı bulunmayan alanlar ve afet bölgelerinde engelli erişimini düzenleyen kurallara uyulmasının sağlandığı,
- İmar planı bulunmayan alanlardaki umumi binalarda da ihtiyaca binaen tuvalet miktarlarının düzenlendiği,
- Bununla birlikte yapı piyes ve ölçülerinin ve merdivenlerin yapısal özelliklerinin ve umumi binaların engellilere uygun tasarlanacağı,

Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelikte;

- Yaşlı ve engellilerin yangın anında tahliyelerini kolaylaştırıcı düzenlemelerin yapıldığı,
- Yaşlı ve engellilerin tahliyelerinde acil durum asansörünün kullanılabileceği, yangın uyarı butonlarının erişilebilir olacağı,

Otopark Yönetmeliğinde;

- Engelli ve yaşlıların otoparklardan daha rahat faydalanabilmelerinin sağlandığı,
- Otoparklarda engellilere yönelik düzenlemeler olmaksızın yapı ruhsatı ve yapı kullanma izin belgesi verilmeyeceği,

Bisiklet Yolları Yönetmeliğinde;

- Engellilerin şehir içi ulaşımında akülü araçlarını bisiklet yolunda kullanabilmelerine imkân tanındığı,

Binalar ve Yerleşmeler İçin Yeşil Sertifika Yönetmeliği'nde;

- Yeşil Sertifika alacak yerleşmelerde yaşlı/engelli ve çocukların erişilebilirliğine yönelik tasarım yapılmasının artı puan sağlayacağı,

Belirtilmiştir.

Bununla birlikte, 11. Kalkınma Planındaki "Yaya yolları ve kaldırımlara ilişkin yönetmelik hazırlanacaktır" eylemi kapsamında hazırlanan Yaya Yolları ve Kaldırımlar Hakkında Yönetmelik Taslağında; yaya kaldırımlarının ne şekilde olması gerektiği, bunların asgari net yürüme alanlarının ne kadar olması gerektiği, binalardan veya yollardan ne kadarlık bir emniyet şeridi olması gerektiği, bu kaldırımlardaki tabelaların kaldırımın neresine monte edilmesi gerektiği ve ne kadar alanın, kaldırımın hangi metreler arasında, nasıl bir yeşil alan ayrılması gerektiğine dair[520] düzenlemeler öngörülmektedir.

Yol ve kaldırım genişliklerinde standartlara uyulması gerekliliği sıklıkla değinilen bir konu olsa da, ne yolların düzenlenmesinde ne de kent mobilyalarının tasarımında kullanıcı ihtiyaçlarını karşılayabilecek standartların yakalanabildiği görülmektedir. Bu standartlar çerçevesinde örneğin bir kaldırımda iki kişinin yan yana yürümesi temel alınmaktadır, oysa çocuk arabası süren kadınların veya tekerlekli sandalye kullanan engellilerin ihtiyaçları bu standartlara dâhil edilmemektedir. Sadece genişlikleri dışında, kaldırımların kesintiye uğramadan devamlılığının sağlanması veya uygun döşeme kaplamalarının tercih edilmesi de önemlidir. Mahallelerde kaldırımların bu anlamda yeniden düşünülmesi ve bisiklet parklarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. [521]

Bu mevzuatların düzenlenmesi kadar, uygulamada karşılık bulması da ayrı önem arz etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü, düşmeyi *"bir kişinin zemine ya da daha alt seviyelere hareket ederken aniden hareketsiz hâle gelmesi"* olarak tanımlamaktadır. Düşmeye bağlı yaralanmalar literatürde 65 yaş ve üstü kişilerde en sık görülen kaza türü olarak belirtilmiş olup, artan ölüm oranları ile ilişkilendirilmiştir. 65 yaş ve üzerindeki olgularda özellikle ev içi kazaların ve yer seviyesinden düşmelerin daha fazla görülmesi, ev içi önlemlerin alınmasıyla ciddi travmaların ve hatta ölümlerini engellenebileceğini göstermektedir.[522] Bu da, yapı sorumlularına, yani engellilerle ilgili düzenlemeleri uygulamakla yükümlü paydaşlara, yapı müteahhitleri, şantiye şefleri, proje müellifleri, yapı denetçileri ve yapı ruhsatı veren belediyelere büyük görev düştüğünü göstermektedir.[523]

2001 yılında yürürlüğe giren 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun, can ve mal güvenliğini teminen, imar plânına, fen, sanat ve sağlık kurallarına, standartlara uygun kaliteli

yapı yapılması için proje ve yapı denetimini sağlamayı ve yapı denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemeyi amaçlamakta olup, yapı denetim kuruluşlarının anılan Kanuna tâbi yapı ve yakın çevresinin ruhsat eki projelerinin denetimi safhasında; 2019 yılında yürürlüğe giren Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği Eki Proje Kontrol Formu'nun (Ek-3) "Erişilebilirlik Kontrol Formu"nda yer alan erişilebilir vaziyet planı, giriş katı planı, kat planı, rampa detayı, kaldırım rampası detayı, merdiven detayı, asansör, tuvalet (engelli tuvaleti), kapı ile yönlendirme ve işaretleme, acil durum ve bina tesisatı, hissedilebilir yürüme yüzeyi işaretleri başlıkları altındaki sorular esas alınarak yürürlükteki ilgili mevzuat ve standart hükümlerine göre "erişilebilirlik" ile ilgili tespit edilen hata, eksiklik ve yetersizliklerin giderilmesini sağlaması gerekmektedir.

Bir diğer birincil mevzuat olan 634 sayılı sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nda mevcut binalarda engellilerin erişilebilirlik ile ilgili tadilat taleplerinde karar yeter sayısına yönelik kolaylaştırıcı hükümlere yer verilmektedir. Örneğin, Kanun uyarınca engelli erişimlerinin kolaylıkla sağlanması adına, ana gayrimenkulün ortak yerlerinin düzenlenmesi veya bunları kullanmayı daha rahat ve kolay bir hâle getirmeye veya bu yerlerden elde edilecek faydayı artırmaya yarayacak asansör gibi bütün yenilik ve ilavelerin, kat maliklerinin sayı ve arsa payı çoğunluğu ile verecekleri karar üzerine yapılacağı, bunun karara bağlanamaması durumunda, kat maliki veya vekili tarafından Yapılarda Özürlülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkili, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te sayılan belgelerle ilgili idareye başvurulması ve engellilerin hayatı için zaruret arz eden bir uygulama olduğunun belirlenmesi halinde muvafakat dahi alınmadan bu projenin yapılabileceği hükme bağlanmıştır. Bu hükümden yaşlıların da faydalanabileceği Mesleki Hizmetler Genel Müdürünce ifade edilmiştir.[524]

İnsan Hakları Eylem Planında yer alan *"Adliye binaları da dâhil olmak üzere kamunun kullanımına tahsis edilmiş binalar, kamusal alanlar ve ulaşım araçları erişilebilir, engelli ve yaşlı dostu haline getirilerek, engelli ve yaşlıların hayatlarını kolaylaştıran akıllı uygulamalar yaygınlaştırılacaktır"* eylemine ilişkin olarak, kamu binaları ve kamusal alanlarda mevzuat hükümleri dikkate alınarak erişilebilir, engelli ve yaşlı dostu yapılaşma ve uygulamaların yaygınlaştırılması, projelendirme, inşa süreci ve kullanım aşamalarında insan hayatının zarar görmemesi amacıyla ilgili idarelerce gereği temin edilmek üzere 31.05.2021 tarihinde 81 İl Valiliğine talimat yazıldığı, aynı Eylem Planında yer alan "*Tedbirsiz ve dikkatsiz davranışlar sonucu insan hayatının zarar görmemesi için kamu kurum ve kuruluşları gerek düzenleyici ve denetleyici, gerekse de icra eden merci olarak her türlü tedbiri titiz bir şekilde alacak ve uygulamasını takip edecektir"* eylemine ilişkin olarak yeterince aydınlatılmamış yaya

mekânları ve bisiklet yolları ile yol, kaldırım, park gibi açık mekânlardaki tehlike arz etmesi muhtemel engel, çukur, kazı alanı rögar boşlukları, zemin kaplamaları, zemin seviye farkları, sabitlenmemiş öğeler gibi unsurlar ve bunlardaki noksan ve kusurlar hakkında herhangi bir şekilde duruma muttali olunması halinde, gecikmeksizin mer'i mevzuat ve standartlar kapsamında fen ve sanat kurallarına uygun olarak öncelikle gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması, akabinde ivedilikle aksaklıkların giderilmesi ve tehlikeli durumun bertaraf edilmesi için 18.08.2021 tarihinde 81 İl Valiliğine talimat verildiği[525] görülmüştür.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) tarafından Komisyona sunulan 26.08.2022 tarihli ve 4433608-1070191 sayılı cevabi yazıda ise; Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) projeleri kapsamında ekonomik ve sosyal olarak dezavantajlı olan grupların sağlıklı konutlara erişimine olanak sağlayacak belli kontenjanlar sunulduğu, bu kapsamda emekliler, engelli vatandaşlar ve şehit aileleri için öncelikler tanındığı, dezavantajlı grupların ihtiyaçlarına ve tercihlerine uygun fiziki mekanların tasarlanıp oluşturulmasına verilen önem kapsamında yaşlı nüfusun da temel ihtiyaçlarına uygun olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri için yeterli ve nitelikli koşulları sağlayacak sosyal hizmet birimlerinin hayata geçirildiği, TOKİ projelerinde önemle uygulanan "yatay mimari" ve "mahalle konsepti" öncelikli tasarım ilkelerinin de özellikle yaşlı, çocuk ve genç nüfusun sosyal anlamda rahat edebilecekleri, komşuluk ilişkilerinin gelişmesine olanak veren projeleri ortaya çıkardığı ifade edilmektedir.[526]

Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürü Şaban KONDİ'nin 05.10.2022 tarihli toplantıda Komisyona yaptığı sunumda camilerde din hizmetlerinden toplumun tüm kesimlerinin istifade edebilmesi için yürütülen çalışmalar çerçevesinde camilere erişimi kolaylaştırmak için düzenlemeler yapıldığı, camilerin fiziki durumları doğrultusunda ihtiyaca göre rampa ve asansör kurulumları gerçekleştirildiği belirtilmiştir.[527]

İbadet yerlerinde sunulan hizmetler kullanıcıların ihtiyaçlarına yönelik ve kolay erişilebilir olmalıdır. Yapılan gözlem ve değerlendirmelere göre, kaygan zeminlerin varlığı, zeminde yer alan yüzey, kot farkı, kullanılan halıların yere sabitlenmemiş olması, merdivenlerin çok dar ve dik olması gibi hususlar 65 yaş ve üstü kullanıcıların camilere erişimde hareketlerinin kısıtlanmasına yol açmaktadır. Engelli bireylerin ihtiyaçlarını karşılayacak bir caminin bulunmaması ve var olan düzenlemelerin korunamaması nedeniyle özellikle fiziksel engele sahip bireylerin veya tekerlekli sandalyede hayatını idame ettiren bireylerin ibadetlerinde güçlük yaşadığı tespit edilmiştir.[528]

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarihli ve 6693147-1071575 sayılı cevabi yazıda, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü

uhdesindeki korunan alanlar olan milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, yaban hayatı geliştirme sahaları ve sulak alanlarda yapımı gerçekleştirilecek tüm alt ve üst yapıların projelendirilmesi ve uygulanması aşamasında yaşlılar, engelliler ve diğer dezavantajlı grupların dikkate alındığı, söz konusu alanlarda gerçekleştirilen doğa turizmi faaliyetlerinde yaşlıların önceliklendirildiği, bu kapsamda, huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde bulunan yaşlıların Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri ile koordineli bir şekilde il şube müdürlüklerince bu alanlarda misafir edildiği, bununla birlikte sosyal tesislerin de yaşlıların rahatlıkla kullanabileceği şekilde planlandığı, il şube müdürlüklerinin koordinasyonu dışında da çok sayıda yaşlı misafirin korunan alanları herhangi bir zorluk yaşamadan ziyaret ettiği ifade edilmiştir.[529]

Adalet Bakanlığının adliyelerin fiziki imkânlarının yaşlılar ve engelliler için geliştirilmesine değinilen 23.08.2022 tarih ve 1607 sayılı cevabi yazısında da, özellikle 2015 yılı sonrası inşa edilen adliye binalarının yaşlı ve engellilere yönelik olarak tasarlandığı ve yoğun olarak kullanılan Ankara, İstanbul, Bursa, Konya, Antalya, Diyarbakır, Samsun, Trabzon, Gaziantep, Erzurum, Sakarya, Muğla, Mersin, Mardin, Şanlıurfa, Kocaeli, Eskişehir gibi büyük illerdeki hizmet binalarının yaşlı ve engellilerin erişimine uyumlu hâle getirilmesinin sağlandığı[530] ifade edilmiştir.

Ulusal düzeyde yürütülen çalışmalar dışında, uluslararası alanda da konuya ilişkin farkındalık yaratmak üzere yürütülen çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan biri de Dünya Sağlık Örgütünün girişimi ile başlayan Yaşlı Dostu Şehir Projesidir. Dünya Sağlık Örgütü, Yaşlı Dostu Şehirler Rehberi ve Avrupa'da Yaşlı Dostu Çevreler El Kitabı hazırlamış olup, burada yaşlı dostu şehirler için 8 temel gösterge belirlenmiştir. Bu kriterleri yerine getiren şehirler Yaşlı Dostu Şehir olarak adlandırılmaktadır[531] (Şekil 27).

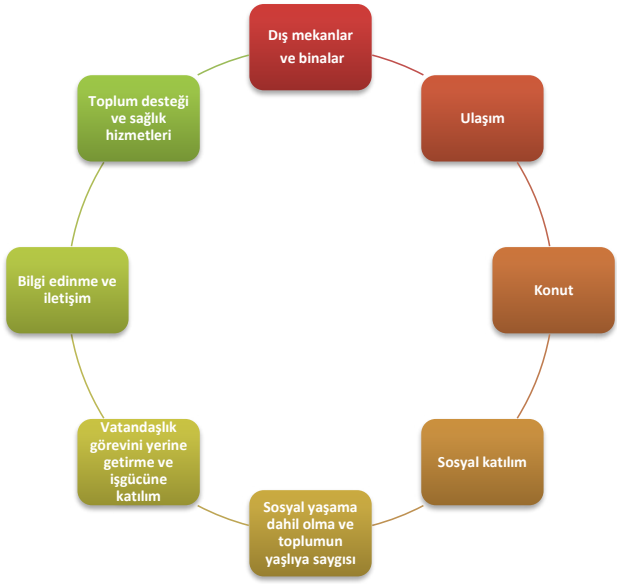

Şekil 27. Dünya Sağlık Örgütü Yaşlı Dostu Şehirler İçin Göstergeler

Dünya nüfusu içinde yaşlılık yüzdesinin ve yaşlı nüfusun artış göstermesi ve buna bağlı olarak etkin politikalara ihtiyaç duyulması "Yaşlı Dostu Şehir" kavramının ortaya çıkış sebepleri arasında gösterilebilir. Yaşlı Dostu Şehir, aktif yaşlanmayı destekleyen kapsamlı ve erişilebilir kentsel çevreyi ifade etmektedir. Yaşlı Dostu Şehir, yaşlıların rahat bir biçimde toplumun diğer kesimleriyle birlikte uyumlu bir hayat sürdürebilecekleri ortam ve imkânların sağlandığı, temiz, güvenli, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel çevreleri ifade etmektedir. Bu özellikleriyle "Yaşlı Dostu Şehir" sadece yaşlı toplum için değil, başta çocuklar ve engelliler olmak üzere tüm kent halkının yararı için düzenlemelerin yapıldığı ve tedbirlerin alındığı kentsel bir yaşam çevresi olmaktadır.[532]

Yaşlı dostu bir fiziksel çevrenin niteliklerinin yürünebilirlik ve erişim üzerindeki etkisi büyüktür. Yürünebilirlik, sağlıklı ve yaşanabilir bir topluluk duygusu yaratmada yaşlı dostu mahalle için önemli bir faktördür. Yürünebilir bir ortam; yürüme, bisiklet ve toplu taşıma gibi aktif ulaşım çeşitlerini destekleyen, tüm bireylerin eşit erişimini sağlayan ve sosyal katılımı artıran, aynı zamanda fiziksel aktivite katılımını teşvik ederek sağlığı iyileştiren bir ortam; erişim ise yaşlı dostu toplum tarafından konut dışı kullanıma yakınlık ve ulaşım kolaylığı olarak tanımlanabilir. Yürünebilirlik, sürdürülebilir ve yaşanabilir topluluklar yaratmak, mahallede yaşayan bir topluluk hissi oluşturmanın en önemli yönlerinden biridir. Mahallede ve çevresinde

yürümek, çoğu yetişkinin toplam fiziksel aktivitesinin önemli bir bileşenidir ve destekleyici yürünebilirlik ortamı o bölgenin halk sağlığını iyileştirir.[533]

Komisyonun 29.06.2022 tarihli toplantısında, 65+ Yaşlı Hakları Derneği üyesi Esra AKAN, konuya ilişkin olarak, yaşlı dostu kentlerden bahisle kentin en küçük ve en önemli yaşam alanı olan meskenler, konutlar ve evlerin çok önemli bir yer aldığını, en önemli şartın, ev, rampa, kaldırım, sokak, cadde, meydan ve tüm şehir ilişkisinin eşiksiz kurulması olduğunu, düşük maliyetli ev içi düzenlemelerle yaşlıların aktif ve hayatın içinde olarak şehrin akışına ve dinamiğine katılabileceğini ifade etmiştir.

Bu konuda gerçekleştirilebilecek faaliyetlere ilişkin olarak örnekler veren Esra AKAN "bir yaşlı evinde tek başına rahat yıkanabiliyor mu, banyosunu yapabiliyor mu, küvete girip çıkarken -kayıp düşme gibi- herhangi bir tehlikeye maruz kalabiliyor mu?" gibi soruların göz önünde tutulması gerektiğini, bu konuda, yerel yönetimlerin desteğiyle küvetin kaldırılması ve bu küvetin kaldırılarak düzayak yıkanma hacimlerinin oluşturulmasının önemli olduğunu, "5'inci katta oturan 92 yaşındaki bir yaşlı için ne yapılabilir?" sorusunun düşünülmesi ve eğer kentsel dönüşüm gibi farklı yaklaşımlar olamayacaksa belki bir asansör izninin alınabilmesinin gerektiğini, ev içi kazaları önlemeye yönelik basit mekânsal düzenlemelerin kamu spotlarında yer alabileceğini, banyodaki yer paspaslarının kaldırılarak takılıp düşmelerinin önlenmesi, püsküllü halıların kaldırılması veya püsküllerinin overlok yapılması, bazı eşiklerin kaldırılması gibi çok basit önlemlerin alınabileceğini, tekerlekli sandalyenin geçeceği kapı genişliğinin tasarımda dikkate alınabileceğini, sahanlıkların yeterli bir araçla dönülebilecek -yürüme desteğiyle (walker) veya bastonuyla- şekilde tasarlanmasının çok önemli olduğunu ifade etmiştir.[534]

Bu bağlamda, mevcut konut stokunun yaşlı ve engellilere ne kadar uygun olduğu ve, erişilebilirlik özelliğine sahip evlere ilişkin arz ve talep durumu belirlenmelidir. Bu nedenle de kullanıcı nüfusun sosyal, ekonomik ve yerellik özellikleri ile erişilebilirlik özelliği taşıyan konutların belirlenmesi önem taşır. Erişilebilirlik özelliğine sahip konutlar ile ihtiyaç arasındaki arz boşluğunun büyüklüğü yetersizliğin boyutunu ortaya koyar. Bu nedenle de yaşlı ve engellilerin evi yardım almadan kullanma zorluğu yaşayıp yaşamadıklarının, evin erişilebilir hâle getirilip getirilemeyeceğinin bilinmesi, erişilebilirlik sorunu yaşanan evlerde ve yakın çevrede yaşanan zorlukların neler olduğunun belirlenmesi önemlidir. Evin ve yakın çevrenin kullanımı ile ilgili zorluklar, bireyin yaşla birlikte artan sınırlamalarından kaynaklanabileceği gibi evin ve yakın çevrenin özelliklerinin değişen ihtiyaçlara uygun olmamasından da kaynaklanabilir.[535,536]

Yapılan araştırmalar sağlıklı bireylerin bile ¼'ünün erişilebilirlik sorunu yaşadığını, yaşlanma ile erişilebilirlik sorununun hızlı bir biçimde arttığını ortaya koymaktadır. Örneğin, ABD'de 35 yaş ve altı hane halklarının %90'ının evi erişilebilirlik gereksinimlerine uygun iken, 65-74 yaş grubundakilerin 1/3'ünün, 75-84 yaş grubundakilerin yarısının, 85 yaş ve üstündekilerin ise yaklaşık 10 kişiden 7'sinin erişilebilirlikle ilgili zorluk yaşadıkları belirtilmektedir. Bunun sonucu olarak yaşlılar daha küçük evlere, yaşlılar için düzenlenmiş yaşam alanlarına geçmeyi ve özellikle çocuklarına yakın olmayı tercih etmektedirler. Bunun temel nedenlerinden biri bireyin fonksiyonel rezervlerinin azalması ve zaman içinde erişilebilirlik özelliklerini yitiren evin kullanılabilirliğinin azalmasıdır. Bu "yerinde yaşlanma" açısından ele alındığında, mevcut konut stokunun eskimeye başlaması, dolayısıyla erişilebilirlik özelliklerinin düşük olması demektir. Son yıllarda inşa edilen konutların erişilebilirlik özelliği daha yüksek iken, eski konutlarda erişilebilirlik düşüktür. Bu nedenle de daha erişilebilir bir yere taşınmak için daha sınırlı seçeneklere sahip olan yaşlılar, erişilebilirliği sağlamak için mevcut evlerini yenilemeye ihtiyaç duyarlar. Birey yaşlandıkça, "yerinde yaşlanma" isteği artar ve mevcut evini yaşlandığında da kullanmayı ister. Mevcut konut stokunun yaşlı ve engelli bireyler için uygun tasarım özelliklerinden yoksun olması, değişen talepleri karşılamada zorluklar oluşturur. Mevcut evlerin güvenli ve konforlu yaşlanmaya uygun olmaması sebebiyle önümüzdeki yıllarda bu özelliklere sahip evlere olan talep artacaktır.[537,538] Ev güvenliği konusunda yaşlılara yönelik hazırlanan bazı çalışmalar mevcut olup, bu konuda Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kronik Hastalıklar ve Yaşlı Sağlığı Dairesi Başkanlığının "https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/yasli-sagligi" adresinde yer verilen bilgiler iyi uygulama örneği olarak göz önünde bulundurulabilir.

Yaşlıların yaşadıkları eski evlerin fiziksel yapısının genellikle tek katlı, girişte merdiven bulunmayan, buna karşın ev içi eşik ve tümsekler bulunan, genellikle soba ile ısınan ve çoğunda klozet bulunmayan nitelikte olduğu bilinmektedir.[539] Bu nedenle yaşlıların evlerinin fonksiyonel kapasite kaybına göre yeniden düzenlenmesi ve yenilenmesi önemli görülmektedir.

Yapılı çevrelerde en çok karşılaşılan sorunlar; toplum tarafından erişilebilirliğin önemine dair yeterli farkındalığın bulunmaması, yerel yönetimlerdeki idarecilerin ve teknik personelin konu hakkında eksik bilgiye sahip olması, tasarımcılarca ilgili mevzuatın gereklerinin karşılanmasına yönelik yeterince özen gösterilmeden ve gerekli meslek gruplarından destek alınmadan proje tasarım sürecinin yürütülmesi, proje tasarımlarında uygulamalar için malzeme seçimlerinin netleştirilmemiş olması ya da uygun malzemelerin yapılamaması, onaylı projelere ve ilgili mevzuata aykırı uygulamaların gerçekleştirilmesi,

denetimlerin yeterince yapılmaması, karşılaşılan eksiklik veya aksaklıklarda günübirlik çözümler üretilmesidir.

Ulaşım

Mekânsal planların yapımına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirleyen Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği yaşlıların erişebilirliğini ve ulaşımı kolaylaştırmak üzere herhangi bir toplu taşıma hizmetine gerek kalmaksızın; çocuk bahçesi, oyun alanı, açık semt spor alanı, aile sağlık merkezi, kreş, anaokulu, ilkokul ve dini tesis gibi kentsel hizmet alanlarını "yürüyerek erişilebilir mesafelerde" planlamayı ilke edinmiş bir yönetmeliktir. [540]

Anılan maddenin (md.12) dördüncü fıkrasında ise *"Brüt nüfus yoğunluğu 100 kişi/ha ve daha az olan yerleşim bölgelerinde, dağınık kırsal nitelikli yerleşmelerde veya yerleşik alanlarda uygun büyüklük ve nitelikte alan bulunamaması halinde veya bu fonksiyonlara ulaşımı zorlaştıran doğal ya da yapay eşikler olması nedeniyle yürüme mesafeleri artırılabilir"*[541] hükmü yer almaktadır.

Bu noktada kentsel hizmetlerin yürünebilir mesafelerde olmadığı durumlar için toplu taşıma hizmetlerinin planlanması devreye girmektedir. Diğer yandan kentsel hizmetlerin yürünebilir olduğu noktalar bakımından, yürüme suretiyle hizmetlerden faydalanmaları dezavantajlı olmaları nedeniyle mümkün olmayan ya da yürüyerek hizmet noktalarına ulaşmakta zorluk çeken toplumsal kesimlere yönelik olarak, *"toplu taşıma sisteminin kurgulanış şekli"* fırsat eşitliğinin sağlanmasında önemli bir kamu hizmeti olarak ortaya çıkmaktadır.[542]

500 metre olarak kabul edilen yürüme mesafeleri toplu taşıma duraklarının yer seçimine karar verilmesinde de kullanılan erişilebilirlik kriterlerinden biridir. 500 metrelik yarıçaplarda ara bölgeler oluşturularak toplu taşıma durağından hizmet alan ve almayan kentsel alanlar belirlenerek toplu taşıma durak noktaları planlanabilmekte, ayrıca, ağ analizleri ile doğrudan yol izleri üzerinden oluşturulan hizmet alanları incelenerek hizmet alanının dışında kalan ve bu nedenle toplu taşımadan hizmet almayan noktalar belirlenerek öneri durak noktaları, aktarma noktaları veya ara toplu taşıma imkânları tespit edilmektedir. [543]

Dolayısıyla Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği erişilebilirliğin ilk kademesini yürünebilir olma üzerinden tarif etmektedir. Yürünebilirliğin sağlanamadığı durumlarda ikinci kademe "toplu taşımadan hizmet alıyor olmak" olarak tarif edilebilir. Toplu taşımadan hizmet almak da kendi içerisinde hafif raylı sistem-otobüs-dolmuş gibi toplu taşıma türlerinden ara toplu taşımaya doğru kademelenen yapısıyla tarif edilebilir. Üçüncü kademe ise toplu taşımadan hizmet almayan kesimlerdir. Toplu taşımadan hizmet almayan kesimler aynı zamanda özel araç sahibi de değillerse, toplumun dezavantajlı kesimlerini oluştururlar. [544]

Özel gereksinimli gruplar (yaşlıların da dâhil olduğu) birçok yaşam kısıtlamasına maruz kalmaktadırlar. Yaşlılar, ulaşımda tepki sürelerinin artması, araba kullanmadaki zorluk, görme kaybı, algılama hızındaki yavaşlamanın yanı sıra yaşlılara karşı tutum, yoğun saatlerde ulaşımın farklı modlarını kullanamama gibi pek çok zorlukla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durum, yaşlıların ulaşımdaki kırılganlıklarının artmasına sebep olmaktadır. Yaşlanma, bireysel araç, toplu taşıma, yürüme ve benzeri tüm ulaşım modlarında daha az ve daha kısa mesafede seyahatlere neden olmaktadır.

Yaşlıların kendileri için uyarlanmış ulaşım sistemi ile kentin kaynaklarına ulaşamaması, yaşlı bağımlılık oranının artmasına sebep olmaktadır.[545] Planlı kent arazisi dışında kalan yerlerde veya kent çeperlerinde oturan ve sınırlı kaynağa sahip olan kesimin yaşam alanlarının toplu ulaşım ağı dışında kalması toplu taşımacılığın erişilebilirliğini sınırlamaktadır. Daha fazla aktarma ile daha uzun yolculuklar yapan bu kesimin hareket imkânları göreceli olarak kısıtlı hâle gelmektedir. Dolayısıyla toplu taşıma araçlarına erişim imkânı olmayanların dezavantajlı konumu pekişmektedir.[546] Herkes için erişilebilir ve ulaşılabilir çözümlerin, adil bir şekilde tasarlanması ve toplumsal bilincin oluşturulması kriz anlarının daha kolay atlatılabilmesi açısından önemlidir.[547]

65+ Yaşlı Hakları Derneği Genel Sekreteri Doç. Dr. Murat ŞENTÜRK, 29.06.2022 tarihli komisyon toplantısında "yaşlı dostu kent" kavramının içeriğine ya da uygulama biçimine bakıldığında, bunun sadece fiziksel tarafının olmadığını, sosyal katılım boyutunun Türkiye'de çok önemli bir ihtiyaç olduğunu, en temel problemlerden bir tanesinin sosyal katılımın sağlanamaması olduğunu, izolasyonun yaşlılar açısından çok ciddi güçlükler barındırdığının bilindiğini, yaşlı dostu kent kavramının sadece dış mekân ve binalarla sınırlı kalmayıp ulaşımı da kapsadığını, ulaşım meselesinde özellikle 65 yaş ve üstü yaş grubuna ücretsiz ulaşımın sağlanmasının çok önemli olduğunu, bunun gibi farklı politikaların uygulanabileceğini, burada "toplumsal farkındalığın" çok önemli bir nokta olduğunu, bir yandan medyada ayrımcılığın görüldüğünü ama aslında gündelik hayatta da yaşlıların çok ciddi bir ayrımcılıkla karşı karşıya olduğunu, örneğin, ulaşım hakkında kendilerine verilen imkânın özellikle farklı yaş grupları tarafından çok fazla gündeme getirildiğini ifade etmiştir.[548]

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığınca, 2053 Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı'nın vizyon raporunda "*Yaşlı ve engellilere yönelik erişilebilirliği ve hareketliliği artırıcı önlemler alınacak, engelsiz bir ulaşım ağı oluşturulacaktır*" stratejisine yer verilmiştir.

Ayrıca, Bakanlık tarafından hazırlanan Erişilebilir Ulaşım Stratejisi ve Eylem Planında (2021-2025), üç temel yaklaşım ortaya konulmuştur;

- Her yerde, herkes için ve her zaman ulaşımda erişilebilirliğin sağlanması,

- Tüm yeni ulaşım girişimlerinin tamamen erişilebilir hâle getirilmesi,
- Erişilebilirlik dikkate alınmadan ortaya konulmuş olan ürün ve hizmetlerin mümkün olan en yüksek ölçüde uyarlanarak erişilebilir hâle getirilmesi.

6 stratejik amaç, 14 hedef, 33 eylem ve 90 eylem adımından oluşan Eylem Planında genel olarak;

- Ulaşımda erişilebilirliğe yönelik faaliyetlerin ülke çapında bütünsel bir bakış açısıyla yürütülebilmesi,
- Paydaş kurumlarca yapılacak uygulamaların koordine edilmesi,
- Ulaşım altyapı ve üstyapılarının erişilebilirliğinin artırılması,
- Terminaller, istasyonlar gibi ulaşım yapılarının erişilebilirliğinin sağlanması,
- Ulaşımda erişilebilirliğin geliştirilmesine yönelik mevzuata ilişkin gerekli düzenlemelerin yapılması,
- Ulaşımda erişilebilirliğin iyileştirilmesine yönelik teknoloji ve inovasyonun teşvik edilmesini sağlayacak olanakların geliştirilmesi,
- Ülkemizde ulaşımda erişilebilirliğin mevcut durumunun belirlenmesi suretiyle oluşturulacak veri tabanına dayalı kullanıcı dostu mobil uygulama geliştirilmesi,
- Hareket kabiliyeti kısıtlı bireylerin şehir içinde yaya olarak güvenli dolaşımlarına destek verecek teknolojik uygulamalar geliştirilmesi,
- Tüm terminallerde erişilebilirlik konusunda hizmet verecek destek noktalarının yaygınlaştırılması,
- Ulaşımda erişilebilirliğin hizmet kalitesi kavramının bir unsuru haline getirilmesi,
- Toplum genelinde ulaşımda erişilebilirlik konusunda farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması,
- Ulaşım sektöründe hizmet veren personele gerekli farkındalık eğitimlerinin verilmesi gibi geniş bir yelpazede çalışmalar gerçekleştirilmesine yönelik adımlar atılması hedeflenmiştir.[549]

Bakanlıkça, bu stratejik çalışmalara ilaveten gerçekleştirilen bazı hizmetler olarak;

Yaşlılar ve engellilerin şehir içi ve şehirler arası ulaşım hizmetlerinden ücretsiz veya indirimli faydalanabilmesi amacıyla mevzuat düzenlemelerinin yapıldığı, 4736 Sayılı Kanun'un l'inci maddesindeki değişiklik ile 65 yaş ve üstü vatandaşlara, demiryolları ve denizyollarının şehir içi hatları ile belediyelere, belediyeler tarafından kurulan şirketlere, birlik, müessese ve işletmelere veya belediyeler tarafından yetki verilen özel şahıs ya da şirketlere ait

şehir içi toplu taşıma hizmetlerinden ücretsiz olarak, demiryolları ve denizyollarının şehirlerarası hatlarından ise %50 indirimli olarak yararlanma imkânı tanındığı,

Yeni imal edilen yüksek hızlı tren araçlarında erişilebilirliğin sağlanmasına yönelik olarak 2 koltuk, engelli WC'si, vagona iniş-biniş düzenekleri ve oturma yerlerinin tasarlandığı, 2021 yılı itibarıyla 35 erişilebilir vagon bulunduğu, ana hat, konvansiyonel ve yüksek hızlı trenleri kullanan 65 yaş ve üstü yolcu sayısının 2020 yılında 199.768 iken bu sayının 2022 yılı Haziran ayı itibarıyla 414.760 kişiye ulaştığı,

Yaşlılar ve engelliler başta olmak üzere, hareket kabiliyeti kısıtlı bireylerin terminallerde güvenli dolaşımını sağlamak amacıyla, gar/istasyon girişindeki hizmet noktası butonunun olduğu noktadan alınarak, trendeki seyahat edeceği koltuğa yerleştirilmesi ve seyahat sonunda trenden alınarak gar/istasyon çıkışındaki hizmet noktası butonunun bulunduğu noktaya kadar ulaştırılması amacıyla oluşturulan "Turuncu Masa Hizmet Noktası" uygulamasının, Yüksek Hızlı Tren (YHT) Garlarında 2019 yılı Aralık ayı itibarıyla uygulanmaya başladığı ve yaygınlaştırılmasına devam edildiği, hizmet veren 53 Turuncu Masa hizmet noktasından, 2022 yılı Haziran ayına kadar toplam 26.303 engelli vatandaşımızın faydalandığı, 1.664 yolcunun ise görüntülü çağrı merkezi hizmetlerinden faydalandığı,

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü tarafından başlatılan "Yolcu Dostu Havalimanı" Projesi kapsamında engelli, yaşlı, bebekli, doktor raporu bulunan hasta yolcular gibi havalimanı kullanıcıları için hizmetlerde öncelik ve kolaylık sağlayarak terminalde bekleme süresini en aza indirmek, hizmet kalitesini artırarak yolcu memnuniyetini artırmak için gerekli hassasiyetin gösterildiği, ayrıca bugüne kadar toplam 34 havalimanının erişilebilirlik belgesi aldığı,

Yapılmakta olan yeni metro istasyonlarında erişilebilirlik unsurlarının dikkate alındığı, örneğin, Gayrettepe-İstanbul Havalimanı arasında hizmet verecek metro bağlantısında; istasyonlarda erişilebilirliğe uygun rampa, korkuluk, kılavuz yollar, Braille yönlendirme plakaları, özel geçiş turnikeleri, erişilebilir tuvaletler, acil çıkışlarda tekerlekli sandalyeli yolcuların rahat hareket edebileceği ölçülerde güvenlik holü, asansörlerde Braille yazıları gibi uygulamalara yer verildiği,[550] belirtilmiştir.

Ayrıca, hiç e-Devlet Kapısı şifresi almamış olan 65 yaş ve üstü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının e-Devlet Kapısı şifrelerinin resmi adreslerinde veya beyan edecekleri adreslerinde güvenli bir şekilde kendilerine teslim edilmesi amacıyla adreste teslim şifre uygulamasının hayata geçirildiği, 65 yaş ve üstü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının e-Devlet Kapısı şifrelerinin resmi adreslerine veya beyan edecekleri adreslerine PTT A.Ş. tarafından güvenli bir şekilde teslim edildiği,

Emekli maaş ve sosyal yardım ödemelerinin PTT tarafından vatandaşlara konutta teslim edildiği,

Bunların yanı sıra, toplu taşıma araçlarının şoförlerinden mühendislere ve tasarımcılara, ulaşım alanında hizmet sağlayan tüm personel ve idarecilere kadar, ulaşım sektöründe faaliyet gösteren herkesin ulaşımda erişilebilirlik konusunda farkındalığını artırarak erişilebilirlik uygulamalarının erişilebilirlik mevzuat ve standartlarının ulaşımda sorunsuz bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla düzenlenen farkındalık eğitimlerine, Bakanlık ilgili kurumları, kamu kurumları, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve üniversitelerden katılım sağlandığı belirtilmiştir.[551]

08 Haziran 2022 tarihli toplantıda Komisyona bilgi veren Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Elmas Esra CECELİ, ücretsiz seyahat kapsamında gelir desteği ödemelerinin, büyükşehir belediyelerine, il belediyelerine ödenmekte olan 65 yaş ve üstü bireylerin ücretsiz seyahatten yararlanmaları için yapılan ödemeler olduğunu ifade etmiştir.[552]

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarihli ve 288 sayılı cevabi yazıda aşağıdaki hususlar ifade edilmiştir:

- 2013 yılından itibaren, şehir içinde karayolu (resmi ve özel halk otobüsleri), denizyolu ve demiryolu araçlarından engelli ve yaşlı bireylerin ücretsiz yararlanması sağlanmıştır.
- 2015 yılında bu hakkın kapsamı özel halk otobüsleri ve deniz ulaşım araçlarını kapsayacak şekilde genişletilerek bu araçlara gelir desteği ödemesi başlatılmıştır.
- Ücretsiz seyahat kapsamında yapılan gelir desteği ödemeleri, özellikle kırılgan ve özel gereksinimli grupların toplumsal hayata katılımını desteklemek, bireysel hareket alanlarını genişletmek ve mobilitelerini güçlendirmek amacıyla sağlanmıştır.
- Ücretsiz seyahat hakkından yaşlılar, engelliler, şehit yakınları ve gaziler yararlanmaktadır. [553]

Yaşlı bireyler, konutundan dışarı çıktığı andan itibaren yollar, sokaklar, kaldırımlar, ulaşım araçları dâhil olmak üzere gideceği hedef noktasına kadar geçen sürede ve o alanda geçireceği zaman diliminde ulaşım, hareket, oturma, dinlenme, aktivitelerde yer alma gibi durumlarda ulaşımı sorunsuz ve herhangi bir engelle karşılaşmadan gerçekleştirmelidir.[554] [555]

Kentlerde bisiklet ve yaya yollarına daha çok yer verilmesi ve bu durumun teşvik edilmesi, araç yollarının bisiklete geçiş verecek şekilde yeniden düzenlenmesi, yaya yollarında

güvenliğin artırılması[556], yön bulma uygulamalarının daha erişilebilir olması [557] gibi konuların acil olarak yerel ve merkezi yönetimler tarafından ele alınması gerekmektedir. [558]

Diğer alanlarında olduğu gibi ulaşım konusunda da sorunlara çözüm bulma aşamasında katılımcı bir politika izlenmesi önem taşımaktadır.[559] Alternatif çözümlerin yaygınlaşması için başta yaşlılar olmak üzere tüm kentlileri sürece dâhil ederken bir taraftan da bilgilendirme ile toplumsal bilinci sağlamak gereklidir. [560] Uygulamada da karma kullanımlı, paylaşımlı yollar, kapasitelerin revize edilmesi, sınırların geliştirilmesi, yoğun saatlerin gün içine yayılması ve akıllı sistem altyapılarının kurulmasıyla entegrasyonun, denetimin ve kontrolün sağlanması çözüm olarak düşünülebilir.[561]

Ulusal düzeyde erişilebilirlik konusunda yasal düzenlemelerin yanında izleme sisteminin oluşturulmasına yönelik son yıllarda önemli aşamalar kaydedilmiştir.[562]

Bu kapsamda, sivil toplum kuruluşlarının da dâhil olduğu, illerde valilikler bünyesinde kurulan Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonları ile erişilebilirliğin izlenmesi ve denetlenmesi için bir mekanizma kurulmuştur. Bu mekanizma çerçevesinde yükümlüklerini yerine getirmeyenlere cezai işlem uygulanmakta; erişilebilirlik kriterlerine uygun bina, açık alan ve toplu taşıma araçları için ise Erişilebilirlik Belgesi verilmektedir.[563] 2022 yılı Temmuz ayı sonu itibarıyla bina, açık alan ve toplu taşıma araçlarına toplam 2.817 Erişilebilirlik Belgesi verilmiştir.[564]

Ayrıca, teknik gerekliliklerin tespit edilmesi, yapılacak düzenlemelere yol göstermesi ve erişilebilirlik belgesi alınmasının teşvik edilmesi için Erişilebilirlik Değerlendirme Modülü (ERDEM) hazırlanmış ve uygulama için tüm kurumlara gönderilmiştir.[565]

Söz konusu denetimlerde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hazırlanan, sorumlu taraflar için rehber olan, alandaki son mevzuat ve standartları esas alan, yazılı ve görsel içeriğe sahip Erişilebilirlik Kılavuzu[566] takip edilmektedir. Son on yıldır, erişilebilir uygulamaları teşvik etmek üzere sorumlu taraflara eğitimler verilmekte; yerel yönetimlere ve kamu kurumlarına mali ve teknik bilgi desteği sağlanmaktadır.[567] Son on yılda kamu kurumları ve yerel yönetimlerin yöneticileri, mimarları ve mühendislerinden oluşan 20.000'den fazla teknik personele bu kapsamda eğitimler verilmiştir.[568]

4.8. DİJİTAL OKURYAZARLIK VE GERONTEKNOLOJİ

Dijital yeniliklere uyum sağlayan ve yaşamlarına entegre edebilen yaşlıların topluma aktif katılarak sağlıklı ve bağımsız bir şekilde yaşamlarını idame ettirmeleri mümkün olabilmektedir.[569,570] Türkiye'de yaşlı bireylerin internet kullanma oranlarının son yıllarda yükseldiği görülmektedir. Buna göre 65-74 yaş grubundaki bireyler arasında internet kullanma oranı 2016 yılında %8,8'den 2018 yılında %17'ye ve 2021 yılında %32,5'e yükselmiştir (Tablo

26). Yaşlılar arasında internet kullanma oranında 2021 yılındaki bu artışın COVID-19 salgını dönemi ile yakından ilişkili olduğu değerlendirilmektedir. COVID-19 dönemindeki evde kalma ile ilgili tedbirler nedeniyle yaşlıların yaşam ile bağını sağlayan en önemli unsur internet ve sanal ortam olmuştur.[571]

Tablo 26. Türkiye'de İnternet Kullanan Yaşlı Bireylerin Oranı

	2016	2018	2020	2022
65-74 yaş grubu	%8,8	%17,0	%27,1	%32,5

Kaynak: (TÜİK, 2022; akt. Özmete, 2022).[572]

Yaşlı bireyler fatura ödemeden para transferi yapmaya, sinema veya otobüs bileti almadan hastaneden randevu almaya kadar birçok işi kolayca birkaç tıkla çok kısa sürede gerçekleştirebileceklerini bilmektedirler.[573] Yaşlı bireyler, tüm bunların yanı sıra gündemi takip etmekte, ilgi alanlarına yönelik videolar izlemekte ya da sosyal medyayı kullanarak iletişim kurmaktadırlar.[574] Örneğin Manisa'da bir ilçede 100 yaşında bir vatandaşın dijital okuryazarlık kursuna katılması[575] örnek olarak gösterilebilir.

Dijital okuryazarlık, kullanıcıların dijital ortamda etkin bir biçimde çalışabilmelerini kolaylaştıran karmaşık bilişsel, sosyolojik ve duyuşsal becerilerin tümünü içermektedir.[576] Dijital okuryazarlık temel bir insani ihtiyaç olduğundan, 60 yaş ve üstü bireylere dijital beceriler kazandırmak ve yeni öğrenme stratejileri sunmak önemlidir. Çünkü yaşlıların fiziksel ve sosyal olarak yaşadıkları bazı kısıtlar nedeniyle haberlere, sağlık bilgilerine erişebilme, alışverişe gidebilme, uzak arkadaşları ve aileleriyle iletişimde kalabilme konusunda bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. [577, 578]

İnternete erişememek yaşlılar için dijital eşitsizlikleri beraberinde getirmekte ve hak ihlallerini ortaya çıkarmaktadır. İnternet kullanma oranı yaşlı erkekler ve kadınlar arasında da büyük farklılıklar göstermektedir. İnternet kullanan yaşlı erkeklerin oranı 2021 yılında %40 iken yaşlı kadınların oranı %25,9 olmuştur.[579] Salgın, genel olarak dijital eşitsizliklerin olduğu bir dönem olmakla birlikte yaşlı kadınlar için bu eşitsizliklerin daha ağır biçimde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.[580]

Yaşlı bireylerin dijital teknolojilere erişimi, dijital okuryazarlık arttırılarak ve dijital hizmetlerin yaşlı dostu olarak tasarlanması ile desteklenebilir. Ayrıca dijital teknolojilerin kullanımına ilişkin yaşlı bireyin onurunu, özerkliğini ve gizliliğini koruyan politikalar aracılığıyla etik, şeffaf ve güvenli dijital ortamlar ve hizmetler oluşturularak dijital çağda yaşlıların haklarının korunması sağlanmalıdır.[581,582] Bu kapsamda, yaşlılarda dijital

uygulamaların kullanımının artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması ve sosyal sorumluluk projelerinin üretilmesi yaşlıların sürece katkı ve katılımlarının artırılmasını sağlayacaktır.[583, 584, 585, 586]

Bu doğrultuda Birleşmiş Milletler Uluslararası Yaşlılar Günü 2021 teması "Her Yaş için Dijital Eşitlik" olarak belirlenmiştir. Bu tema yaşlı bireylerin dijital dünyaya erişimleri ve katılımlarına dair bir ihtiyacı ortaya koymaktadır. Ayrıca, dijital yaşama erişimle ilgili eşitsizlikler, siber suçlar ve yanlış bilgilere ulaşma, yaşlı bireylerin haklarını, mahremiyetini ve güvenliğini tehdit eden riskler doğurmaktadır. Sosyokültürel normları ve özerklik hakkını dikkate alarak dijitalleşmeyle ilişkili ön yargılar ve ayrımcılıkla mücadele ederken yaşlıların dijital yaşama dâhil edilmesinin önemi konusunda farkındalık oluşturmak gerekmektedir (UN, 2021).[587]

Bu konudaki farkındalıkla, kamu kurumları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları tarafından yaşlıların dijital erişilebilirlik sorunlarının çözümüne yönelik birtakım çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmalara ilişkin iyi uygulama örneklerine değinilecek olursa;

65+ Yaşlı Hakları Derneğinin Bağcılar Belediyesinde yaşlılarla birlikte teknoloji eğitimi yapmış olması yerel yönetimlere örnek olabilecek bir uygulamadır.[588]

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından, yaşlı bireylerin ve ailelerinin sosyal hayata katılımlarını artırmak, bağımsız yaşam becerilerini dijital teknolojik araçlarla geliştirmek ve yaşam kalitelerini arttırmaya yönelik uygulamaları teşvik etmek amacıyla 19 Haziran 2019 tarihinde Engellilerde ve Yaşlılarda Dijital Dönüşüm Sempozyumu gerçekleştirilmiştir.[589]

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yaşlılara yönelik dijital ve finansal okuryazarlık eğitim içeriklerinin ve programlarının belirlenmesi amacıyla kurumsal yaşlı bakımı açısından bölgesel temsil dikkate alınarak Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya, Malatya, Samsun ve Gaziantep illerindeki kurumsal yaşlı bakım merkezlerinde bakım hizmeti almakta olan yaşlılara ulaşılmış; hazırlanan anket ile 2021 yılı Şubat ayında 3.645 sakinin cep telefonu, bilgisayar kullanımı ve genel anlamda dijital ve finansal okuryazarlık yetkinlikleri ölçülmüştür. Alınan cevaplara göre eğitim ihtiyaç analizi yapılarak eğitimlerin ve programların içeriği hazırlanmıştır.[590] Bu doğrultuda 2021 yılı itibarıyla aktif ve sağlıklı yaşlanma vizyon ve politika hedefleri çerçevesinde Yaşlılara Yönelik Dijital ve Finansal Okuryazarlık Eğitimlerine başlanmıştır. Toplam 94 huzurevinde bakım hizmeti almakta olan 1.514 yaşlı bireye dijital ve finansal okuryazarlık eğitimi verilmiştir.[591]

Ayrıca huzurevlerinde oluşturulan teknoloji odaları aracılığıyla yaşlı vatandaşların sevdikleriyle bir araya gelmelerine imkân tanıyan "Dijital Bahar" projesinin temelleri atılmıştır.

Eğitimler ilk aşamada pilot il olarak seçilen İstanbul'daki huzurevlerinde uygulanmıştır.[592,593] "Dijital Bahar Projesi" kapsamında 2021 yılı itibarıyla 5 huzurevinde 6 dijital bahar odası kurulmuştur. Özellikle pandemide bu proje son derece faydalı olmuş, evlerindeki çocuklarıyla, yakınlarıyla dijital ortamda görüntülü görüşebilen yaşlılar oradaki imkânları kullanmışlardır.[594]

8 Haziran 2022 tarihli toplantıda Komisyona sunum yapan Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE, yaşlılarda dijital okuryazarlığın geliştirilmesi için üç önemli çalışma yürüttüklerini; birinci olarak, Yaşlılar İçin Altın Çağ Platformu: Yaşlı Vatandaşların Yaşam Boyu Öğrenme Olanaklarıyla Sanal Ortamlara Dâhil Edilmesi AB+Erasmus Projesi kapsamında yaşlılara yönelik sağlık, hukuk, finans, kültürel aktiviteler, dijital okuryazarlık gibi eğitim modüllerini içeren Altın Çağ Dijital Platformunu oluşturduklarını; ikinci olarak, Avrupa Yetişkin Öğrenimi 6 projesi kapsamında "Yetişkinlerde ve Yaşlılarda Dijital Becerilerin Geliştirilmesi İhtiyaç Analizi Raporu" ve "Yetişkinlerin ve Yaşlıların Dijital Becerilerinin Geliştirilmesi Ulusal Eylem Planı" hazırladıklarını; üçüncü olarak, kuşaklar arası dayanışma temelli 3. Yaş Üniversitesi uygulamaları kapsamında huzurevi sakinlerine 5 hafta süren dijital okuryazarlık eğitimi verdiklerini ifade etmiştir.[595]

16 Haziran 2022 tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından Komisyona yapılan bilgilendirmede, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) koordinasyonunda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve İŞKUR Genel Müdürlüğü ile birlikte hizmetlere kolay erişime ilişkin olarak uygulanmaya başlanan "Alo 170" hattının, emeklilerin her türlü sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalarıyla hizmet verdiği, CİMER aracılığıyla da anında geri dönüşlerin yapıldığı, emeklilerin cep telefonlarına, e-postalarına, SMS ve e-posta yoluyla hızlı, doğrudan bilgi verilmesi suretiyle vatandaşların aylık bağlama ve ödenek iş ve işlemleriyle ilgili de en kısa sürede hizmet sunulduğu,[596] e-Devlet üzerinden sunulan hizmetlerle Kurum birimlerine gelmeden hizmetin emekli vatandaşın ayağına getirilerek "e-evrak" sisteminin hayata geçirildiği[597] ifade edilmiştir.

9 Haziran 2022 tarihli toplantıda Komisyona bilgi veren Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kronik Hastalıklar ve Yaşlı Sağlığı Daire Başkanı Dr. Banu EKİNCİ, pandemi döneminde yaşlıların elektronik ortamda sağlık kayıtlarına ulaşmasının çok gerekli olduğunu, yaşlıların dijital sağlık hizmetlerine genellikle bir yakını aracılığıyla daha çok eriştiklerinin tespit edildiğini, bu noktada e-Nabız uygulamasının kolaylaştırıcı bir faktör olduğunu ve bu uygulamanın akıllı asistan bölümünün bulunduğunu, yaşlılarla ilgili de akıllı asistan kısmında yakın bir zaman içerisinde yeni hizmetlerin kullanıma açılacağını belirtmiştir. [598]

Bir diğer örnek olarak, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 26.08.2022 tarih ve 4433608-1070191 sayılı cevabi yazıda; tapu müdürlüklerinde tüm vatandaşların yararlanabileceği hizmetlerden yaşlıların da faydalanabileceği, özellikle pandemi döneminde gerek vatandaşların gerek yaşlıların kalabalık ortamlardan uzak tutularak işlemlerinin gerçekleştirilmesi için önlemler alındığı, webtapu sistemi kullanılarak evlerinden çıkmadan başvuru yapma, taşınmazların durumunu sorgulama ve belge gönderme imkânı getirildiği, bilgisayar kullanımında zorluk çeken yaşlılar için "Alo 181 Çağrı Merkezi" destek hattı oluşturulduğu, yaşlıların bu hattı arayarak tapu işlemlerine ilişkin başvuru için çağrı merkezi görevlilerinden de destek alabildiği, bunun dışında randevu ve bilgi alabildiği, görüş ve önerilerini iletebildiği, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Tapu Dairesi Başkanlığı tarafından çağrı merkezine destek sağlandığı,

Ayrıca, yaşlıların yaptığı işlemlerde yaşlı hak sahibinin ayırt etme gücü olup olmadığının kontrolünün tapu müdürlüklerince yapıldığı, istemde bulunan vatandaşların ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı konusunda sorular sorularak, tavır ve davranışları gözlemlenerek muhtemel mahrumiyetlerin önüne geçildiği, akli yeteneklerin durumu konusunda şüpheye düşüldüğünde Tapu Sicili Tüzüğünün 19 uncu maddesi gereğince sağlık raporu getirilmeden işlem yapılmadığı, böylece yaşlıların üçüncü kişiler tarafından kandırılması ya da istismar edilmesinin önlenmeye çalışıldığı belirtilmiştir.[599]

Sahadan alınan geri dönüşler ve uygulamada karşılaşılan bazı sorunlar sonucunda oluşturulan bahse konu sistem ile;

- Vekaletname ile üçüncü bir kişiye işlem yetkisi veren,
- Vekaletname bilgilerini veya kime vekaletname verdiklerini hatırlayamayan,
- Notere gidip azilname düzenleme imkânı bulamayan,
- Sahteciliklere karşı önlem almak isteyen vatandaşların, "Bizzat Gelmeden İşlem Yapılamaz" beyanı koyarak taşınmazlarını güvence altına alabileceği, böylece vekaletname ile başvurulduğunda beyan sahibinin izni olmadan vekaleten işlem yapılmasının önüne geçilmiş olacağı,

Bunların yanı sıra yaşlı nüfusun fazla olduğu küçük yerleşim merkezlerinde zirai ipotekler gibi o yörelere özgü yaşlılar tarafından çokça başvurulan bazı işlemler olduğu, bu bölgelerde (özellikle üçüncü ve dördüncü grup tapu müdürlüklerinde) "webtapu" sisteminin devreye alınmadığı, bizzat yaşlılara hizmet vererek, onların işlemlerini kolaylaştırarak işlemlere devam edildiği, bu konudaki talimatlar ve duyurularla yaşlılara her türlü yardımın gösterilmesi için personelin bilgilendirildiği, 29.06.2022 tarihli toplantıda Komisyona sunum

yapan Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Tapu Kadastro Uzmanı Emre Ergin ERGANİ tarafından ifade edilmiştir.[600]

Bunlara ek olarak, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğünce Komisyona sunulan 26.08.2022 tarih ve 4433608-1070191 sayılı cevabi yazıda; tüm kamu kurum ve kuruluşlarını kapsayacak şekilde bürokrasinin azaltılması ve kamuda e-Dönüşüm çalışmaları ile kamu hizmetlerinin sunumunda süreçlerin sadeleştirilmesi, kolaylaştırılması ve e-Devlet'in temel veri tabanı olacak şekilde yeniden yapılandırılması çalışmaları kapsamında, 24/12/2020 tarihli ve 31344 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Belediye Su ve Kanalizasyon Hizmetlerinde Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'te yapılan düzenleme ile su abonelik işlemlerinin elektronik ortamda mesafeli sözleşme ile gerçekleştirilmesinin önünün açıldığı ve yaşlıların da bu değişikle hayatlarının kolaylaştırıldığı ifade edilmiştir.[601]

Günümüzde "akıllı şehir" (smart city) kavramı yaygın olarak bu değişim sürecini anlatmak üzere kullanılmaktadır.[602] 2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında akıllı şehir kavramı: "Paydaşlar arası işbirliği ile hayata geçirilen, yeni teknolojileri ve yenilikçi yaklaşımları kullanan, veri ve uzmanlığa dayalı olarak gerekçelendirilen ve gelecekteki problem ve ihtiyaçları öngörerek hayata değer katan çözümler üreten daha yaşanabilir ve sürdürülebilir şehirler" olarak tanımlanmıştır.[603]

Türkiye'de akıllı kent uygulamalarına geçiş süreci ve uygulamaların hayata geçirilmesi 2000'li yıllarda kalkınma planları ve programları ile başlamıştır.[604] Yukarıda da örnekleri verilen ülkemizdeki e-devlet, e-nabız gibi uygulamalar ulusal akıllı şehir uygulamalarıdır.[605] Londra'da özel gereksinimli gruplar için metro istasyonlarına navigasyon sistemleri kurulmuştur.[606] Singapur yeşil bina girişimi ile 2030 yılına kadar ülkedeki tüm binaları akıllı bina teknolojileriyle donatarak yaşam kalitesi ve refahı arttırmayı hedeflemektedir. Akıllı yaşam alanında yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla sağlık hizmetlerinde robot teknolojiler kullanılmaktadır. Belirlenen özel gereksinimli gruplara özel kartlar dağıtılarak, yaya geçitlerinde ve trafikteki diğer noktalarda öncelik ve süre uzatımı gibi diğer ihtiyaçlar karşılanmaya çalışılmıştır.[607]

Ülkemizde de bu yönde çalışmalar bulunmakta olup, Yalova'da kurulan eko-tech yerleşim yeri Bilişim Vadisi Projesi ilk akıllı kent uygulamasıdır.[608]

Ankara'da ve diğer bazı belediyelerce mobil uygulama ile otobüsün anlık lokasyonu, tahmini varış süreleri, durak ve hat bilgileri otobüs kullanıcılarına sunulmaktadır. Ücretsiz kablosuz internet uygulaması önemli park ve meydanlar olan 19 noktaya uygulanmasıyla ilk olarak Ankara Güvenpark'ta gerçekleşmiştir.[609]

Bursa Büyükşehir Belediyesi “Sevgi Çipi” uygulaması ile alzheimer ve zihni rahatsızlıkları olan vatandaşlara yakınlarıyla rahatça bağlantı kurabilme imkânı sağlamıştır. [610]

Antalya’da tramvay ve duraklar dezavantajlı grupların ihtiyaçlarına göre tasarlanmıştır ve sesli bilgi sistemleri mevcuttur. [611]

Konya Büyükşehir Belediyesinin Akıllı Toplu Ulaşım Sistemi (ATUS), akıllı kavşak sistemi, akıllı bisiklet sistemi, kent bilgi sistemleri ve Konya’ya özel kültür sanat faaliyetlerinin tanıtıldığı Mobil Konya ve Mobil Mesnevi uygulamaları mevcuttur. [612]

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi hazırlık çalışmasında olan GASTEK’in (Gaziantep Akıllı Sağlıklı Engelsiz Kent) dezavantajlı gruplara özel tüm hizmetleri kapsayan, erişebilirlik açısından önemli avantajlar sağlayan bir mobil uygulama olması hedeflenmektedir.[613]

Hâlihazırda ülkemizde gerçekleştirilen akıllı şehir uygulamaları dünyadaki uygulamalar ile paralellik göstermekle birlikte, kullanıcıların bu uygulamalara katılımında iyileştirmelerin yapılması, toplumun geneline hitap edecek çözümlere ulaşılması gerekmektedir.

Bu noktada son yıllardaki teknolojik gelişmelere bağlı olarak, yaşlıların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için geronteknoloji geniş kapsamlı, uygulama içerikli bir kavram olarak dikkati çekmektedir. Geronteknoloji, mevcut ve gelişmekte olan teknolojileri yaşlanan ve yaşlı yetişkinlerin istek ve ihtiyaçlarına bağlayan disiplinler arası bir alandır. "Başarılı yaşlanmayı" desteklemeye yardımcı olur. Geronteknoloji kapsamında akıllı teknolojiler yaşlıların konutta izlenmesini, kontrol edilmesini ve desteklenmesini mümkün kılarak kaliteli yaşamı artırabilir ve bağımsız yaşamı teşvik edebilir.[614,615,616] Akıllı evler yaşlı davranışlarını gün boyu sürekli izlemek, gerçek hayatta günlük yaşam aktiviteleri gerçekleştirme durumlarını tespit etmek için kullanışlı bir altyapı sunar.[617,618] Çalışmalar, özellikle fiziksel aktivite, bağımsızlık ve fonksiyonlardan yararlanılan ve mahremiyet ile ilgili endişelerin giderildiği durumlarda yaşlı bireylerin akıllı ev teknolojilerini kolayca kabul ettiklerini ortaya koymuştur.[619,620 ,621]

Yapılan çalışmalarla adalet, iletişim ve sağlık sorunları gibi her alanda bilgi ve iletişim teknolojilerinin erişilebilir olmasının, yaşlıların bağımsız bir yaşam sürerek yaşam kalitelerinin artmasına, sosyal hayata katılmalarının kolaylaşmasına ve aktif bir yaşlılık süreci geçirmelerine yardımcı olduğu ortaya konmuştur.

Yaşlıların dijital çağın avantajlarından yararlanamama sebepleri; yaşa bağlı görme ve işitme engelleri, ürünü bozmaktan ve yanlış işlem yapmaktan korkma, internete ve dijital hizmetlere olan güvensizlik ve kişisel bilgilerin ele geçirilmesi endişesi, yazıların küçük olması ve dijital hizmetleri hızlı ve karmaşık bulmalarıdır.[622]

Bir başka sorun, yeni teknolojinin sağlıklı ve özellikle genç bireylere göre tasarlanmasının, yaşlıların korku ve endişe duymalarının yanı sıra birtakım zorluklar yaşamalarına neden olmasıdır. Bu zorluklar arasında görme bozukluğu, el titremesi, anlama ve kavramadaki gerilikler gibi yaşa bağlı zorluklar; küçük puntolu yazılar, karmaşık sistem tasarımları gibi teknolojik zorluklar; dijital okuryazarlık, eğitim ve destek konusundaki yetersizlikler ve bilgi eksikliğinden kaynaklanan yanlış tutumlar sayılabilir.

Dijital teknolojilerdeki çok hızlı gelişim ve sağladığı olanaklar, kuşaklar arası farklılıklar üzerinde etkilidir. Bunun sonucunda farklı karakteristik özellikleri olan birçok kuşak aynı döneme sıkışmış durumdadır. Dijital teknoloji temelli kuşaklar arası iletişim sorunları ortaya çıkmaktadır.[623]

Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından Komisyona sunulan yazıda, yaşlı nüfusun dijital çözümlerden en az fayda gören kesim olduğu, yaşa dayalı dijital bölünmenin, yeni teknolojiye erişimde ve yeni teknolojilerden yararlanma becerilerinde uzun süredir devam eden bir eşitsizliği tanımladığı, bu sorunun yeni olmasa da Covid-19 pandemisi sırasında krizin olumsuz etkilerinden muzdarip nüfusun büyük bir bölümünü etkilediği, yaşlıların pandemide insanlara yardım etmek için uygulanan dijital önlemlerin çoğunu kullanamadıkları ve dünyadaki değişimlere uyum sağlayamadıkları, dijital bir uçurum oluştuğu belirtilmiştir.[624]

4.9. YAŞLILIK DÖNEMİ ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME FAALİYETLERİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Yaşlılık dönemine ilişkin araştırma ve geliştirme faaliyetleri yapmak yaşlanmanın sosyal, ekonomik, kültürel, toplumsal, biyolojik ve psikolojik yönlerini anlamaya yardımcı olmaktadır. Yaşlılık dönemine ait AR-GE çalışmalarının sağlıklı yapılabilmesi için yaşlanma süreci ve yaşlılığa dair nitel ve nicel verilerin üretilmesi ve bunların sistematik bir şekilde analiz edilmesi büyük önem arz etmektedir. Kanıta dayalı uygulamaların gerçekleşebilmesi için yaşa göre ayrıştırılmış veriye ihtiyaç duyulmaktadır. "Veriye dayalı politika üretmenin ve doğru hizmet vermenin gereği olan bilgiyi elde etmek için yaşlanma ve yaşlılık konularında kayıt sistemlerinin geliştirilmesi, nicel ve niteliksel araştırmalar yapmak gerekmektedir."[625] Ülkemizde de son yıllarda yaşlılığa dair araştırmalar yapılsa da yaşlı ve yaşlılık dönemi ile ilgili kapsayıcı, temsil gücü yüksek ve boylamsal veriler bulunmamaktadır. Yaşlılıkla ilgili de birçok araştırma geliştirme faaliyetinin yapılması, yaşlılığa ilişkin veri çeşidini, kalitesini ve düzeyini artıracaktır. Bu konuda veri eksikliğini gidermek için:

- Yaşlılığa ait çalışmalar yaparken yaşlı nüfusun özelliklerinin ve profilinin saptanması, ihtiyacın belirlenmesi, hizmetin planlanması, plan, program ve politikaların veri temelli olabilmesi için veri üretiminin sağlanması;
- Yaşlı nüfusun, sosyal, ekonomik, kültürel, sağlık vb. alanlardaki profilini ortaya koyabilecek, kuşaklar arası etkileşim gibi yaşlanmanın çeşitli boyutlarını kapsayacak, zaman içindeki değişimi görme imkânı verecek geniş kapsamlı boylamsal araştırmaların yapılması;
- Yaşlıya ve yaşlılığa ilişkin konuların geniş bir yelpazede yer alması nedeniyle verinin toplanmasında başvurulacak araştırma yöntemlerinin (nicel ve nitel) çalışılacak konuya uygun biçimde çeşitlendirilmesi;
- Üniversitelerin yaşlılık temalı uygulama ve araştırma merkezleri kurmalarının teşvik edilmesi ve finansal olanak sağlanması amaçlanmalıdır.[626]

Özellikle üniversitelerde kurulacak yaşlılık merkezleri, üniversite hastaneleriyle koordineli bir şekilde çalışarak yaşlılığa yönelik sağlık alanında da büyük katkılar sunabilmektedir. Yaşa bağlı alzheimer, demans, kalp rahatsızlıkları, kanser, diyabet gibi birçok hastalığın yaşa bağlı görülme riski artmaktadır. Bundan dolayı yaşa bağlı bu hastalıkların sıklığını ve etkilerini azaltmak, bu hastalıkları ayrıntılarıyla anlamak ve sağlıklı bireylerin sayısını artırmak çok büyük öneme sahiptir. Yaşam koşullarındaki gelişme ve birçok hastalığın tedavisinde geliştirilen yöntemler sayesinde ortalama yaşam süresi uzamış olup bu süre uzamaya devam edecektir.[627]

Genel olarak yaşlılık uygulama ve araştırma merkezlerinde;

- Yaşlı refahı ve toplum çalışmaları alanında yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası ölçekte çalışmalar yapmak,
- Yaşlıların sosyal, psikolojik, sağlık, eğitim ve ekonomik koşullarını ortaya koyabilecek araştırmalar planlamak ve yayınlar yapmak,
- Projeler ve uygulama programları yoluyla Türkiye'de yaşlı refahının iyileşmesine ve yaşam dönemi yaklaşımına göre aktif yaşlanmaya ve kuşaklar arası dayanışmanın desteklenmesine katkıda bulunmak,
- Yaşlı bakımı ve yaşlı refahı alanında çalışacak uzmanların yetişmesi için eğitim programları düzenlemek,
- Uygulama ve geliştirme projeleri ile yaşlı refahı temelli hizmet sunan birimlere danışmanlık yapmak,
- Konu ile ilgili bülten, dergi, kitap gibi yayınlar yapmak,
- Ulusal ve uluslararası konferanslar, sempozyumlar ve benzeri bilimsel toplantılar düzenlemek,

- Yaşlı refahı konusunda diğer faaliyetlerde bulunmak gibi faaliyetler tanımlanmaktadır.

Bu tür faaliyetler araştırma ve geliştirme çalışmaları açısından büyük önem taşımaktadır.[628] 8 Haziran 2022 tarihli toplantıda Komisyona bilgi veren Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Elmas Esra CECELİ, yaşa dayalı ayrıştırılmış veriye ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir.[629] Yaşa göre ayrıştırılmış ve izleme dayalı veri, özellikle yaşlılara yönelik sosyal programların planlanmasında, aktif ve sağlıklı yaşlanma programlarının geliştirilmesinde, yaşlı bakım hizmetlerinin uzun süreli bakım kapsamında bütünleşik olarak planlanmasında çok önemli bir ihtiyaçtır.

V
YAŞLILARIN YAŞADIKLARI SORUNLARA İLİŞKİN ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERE YÖNELİK ÖNERİLER

5. YAŞLILARIN YAŞADIKLARI SORUNLARA İLİŞKİN ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERE YÖNELİK ÖNERİLER

5.1. Aktif ve Sağlıklı Yaşlanmaya Yönelik Önerilerin Kapsamı

Sağlıklı ve aktif yaşlanma için birinci basamak sağlık hizmetlerinin kalitesi önemlidir. Birinci basamakta sunulan koruyucu sağlık hizmetleri, aşılama, kronik hastalıkların taranması ve kontrolü, kanser erken taraması, sağlıklı yaşlanmayı teşvik eden rehberlik ve eğitim hizmetleri gibi hizmetlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Sağlık Bakanlığı tarafından yayınlanan rehberlerde aile hekimlerinin standart uygulamalarının nasıl olması gerektiği ile ilgili öneriler yapılmıştır. 2015 tarihli Aile hekimliği Uygulamasında Önerilen Periyodik Sağlık Muayeneleri ve Tarama Testleri ve 2019 tarihli Sağlık Bakanlığı Çok Yönlü Yaşlı Değerlendirmesi ve İzlem Rehberi gibi rehberlerde koruyucu hekimlik uygulamaları ve çok yönlü geriatrik değerlendirme önerileri yapılmıştır.[630,631]

Türkiye 11. Kalkınma Planında (2019-2023) sağlık hizmetlerinin yaşlılara yönelik etkinleştirilmesi başlığı altında geriatri alanında hizmet modellerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yer verilmiştir.[632] Ülkemizde iç hastalıkları branşının yan dalı olan yaşlı sağlığı ve hastalıkları ile ilgilenen geriatri doktoru sayısı oldukça azdır. Geriatri uzmanlarının sayılarının artırılması ve her ilde geriatri uzmanı bulundurulması için planlamalar yapılmalıdır. Yaşlılara bütüncül yaklaşımda ekip çalışması geriatrik tıbbın çalışma ilkelerinden olup, geriatri uzmanlarının olduğu hastanelerde geriatri doktoru, hemşiresi, beslenme ve diyet uzmanı, fizyoterapist, psikolog, sosyal çalışmacı gibi meslek grupları hastanelerde istihdam edilerek, geriatrik interdisipliner ekipler oluşturulmalıdır. Yaşlanma sürecine ancak bütüncül olarak bakıldığında bu sürece müdahale edilmesi ve aktif yaşlanmanın sağlanması mümkün olabilir.[633]

Ülkemizde hâlen geriatri bilim dalı olmayan üniversiteler mevcuttur. Tıp fakültelerinden mezun olan hekimlerin geriatrik hastaya yaklaşım konularında bilgi sahibi olması için ivedilikle ülke genelinde geriatri kliniği olmayan üniversitelere geriatristler atanmalı ve eğitici vasfı olan geriatristlerin eğitim ve araştırma hastanelerinde geriatri eğitim kliniği kurması sağlanmalıdır.

Hastane yöneticileri, hastaneye geriatri hekimi atandığında, geriatri hekiminin görev tanımı konusunda sağlık bakanlığı tarafından bilgilendirilmelidir. Hastanelerde 65 yaş ve üstü bireylerin geriatri kliniklerindeki muayenelerinin uygun zaman ayrılarak kapsamlı bir şekilde yapılabilmesi için ve geriatri hekimlerinin interdisipliner ekip ile işbirliği içinde çalışabilmesi için uygun ortam sağlanmalıdır. 12 Ekim 2022 tarihli komisyon toplantısında sunum yapan Akademik Geriatri Derneği İkinci Başkanı Prof. Dr. Meltem Gülhan HALİL, bir yaşlının

muayenesinin yaklaşık 45 dakika sürdüğünü, çünkü sadece yaşlıların hastalıklarını değil eşlik eden birçok parametreyi aynı anda değerlendirdiklerini belirtmiştir. [634]

Kapsamlı geriatrik değerlendirme testleri olan ve geriatri kliniklerinde her yaşlı bireye rutinde uygulanması gereken KATZ Günlük Yaşam Aktiviteleri (GYA) skalası, Lawton-Brody Enstrümental Günlük Yaşam Ölçeği, Mini Nutrisyonel Değerlendirme (MNA ya da MND) formu, Mobilite-Denge Tarama Formu, İnkontinans Değerlendirme Formu, Mini Mental Test (MMT), Geriatrik Depresyon Skalası (GDS) gibi kapsamlı değerlendirme testlerinin, ilk poliklinik muayenesinde ve izlemde en az 6 ay aralıklarla her hastaya uygulanabilmesi amacıyla uygun muayene süresinin ayrılabilmesi için düzenlemeler yapılmalıdır. Yaşlı bireylerin aktif olarak yaşama katılmalarını olumsuz etkileyen ve yaşlılık döneminde sık karşılaşılan geriatrik sendromlar olarak adlandırılan bu durumların şikâyetler ortaya çıkmadan erken tanısı için bu tarama testlerinin yapılması önem arz etmektedir. Ülkemizde geriatrist sayısının yeterli olmadığı yerlerde birinci basamakta aile hekimlerine önemli görevler düşmektedir. Sık görülen hastalıkların ve kanserlerin erken tanısı için tarama programlarının uygulanması desteklenmelidir. Hipertansiyon ve diyabet gibi sık görülen kronik hastalıklar birinci basamakta taranmalı ve gerek görülürse daha üst basamak sağlık kuruluşlarına yönlendirilmelidir. Bu taramalar Sağlık Bakanlığının mevcut rehberleri doğrultusunda yürütülmektedir (Sağlık Bakanlığı Türkiye Diyabet Programı (2021- 2026), Sağlık Bakanlığı Türkiye Kalp ve Damar Hastalıkları Önleme ve Kontrol Programı (2021-2026), Sağlık Bakanlığı Türkiye Kronik Hava Yolu Hastalıkları Önleme ve Kontrol Programı (2018-2023), Türkiye Böbrek Hastalıkları Önleme ve Kontrol Programı (2018-2023), Türkiye Aşırı Tuz Tüketiminin Azaltılması Programı (2017-2021).[635,636,637,638,639] Yaşlılar gibi riskli popülasyonların taranması, her türlü danışmanlık hizmetinin verilmesi birinci basamak sağlık hizmeti sunucularının görevlerindendir.

Ruhsal olarak sağlıklı yaşlanmak da aktif yaşlanmanın olmazsa olmazıdır.[640] Birinci basamak sağlık hizmetlerinde yaşlılarda depresyonun taranması ve psikolojik destek hizmetinin sağlanması gerekmektedir.

Tütün ve alkol bağımlılığı aktif yaşlanmanın önündeki önemli sorunlardır. Pasif tütün içiciliği de sağlığı tehdit etmektedir. Tütün ve alkol ilişkili hastalıklar yaş ilerledikçe artmakta ve yaşlıların topluma aktif katılımını kısıtlamaktadır. Dolayısıyla tütün ve alkol bağımlılığı ile genç yaşlardan itibaren mücadeleye önem verilmelidir. Tütüne ulaşım zorlaştırılmalı, kamu kurumlarında, kamuya açık tüm alanlarda, parklar ve bahçeler de dâhil olmak üzere tütün kullanımı yasaklanmalıdır.[641] Ulusal Tütün Kontrol Programı Eylem Planı (2018-2023) kapsamındaki öneriler uygulanmalıdır.

Aşılama, bulaşıcı hastalıkların önlenmesi aktif yaşlanma için önemlidir. Özellikle 65 yaş ve üstü bireylerde önerilen tetanoz-difteri-boğmaca aşısı, pnömokok aşısı, influenza aşısı (grip aşısı) ve herpes zoster aşısı başta olmak üzere aşıların uygulanmasının sıkı takibinin yapılması, bu aşıların yararları konusunda bilgi eksikliğinin giderilmesi gerekmektedir. Bunun için Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğünün aşı portalı web sitesi güncel tutularak aktif kullanılmaya devam edilmelidir.[642] Erişkin aşılama programlarının yaygınlaştırılması için gerekirse evde sağlık birimi ekipleriyle işbirliği yapılması, ücretsiz ve kolay aşıya erişim sağlanması gerekmektedir.

Kanser tarama ve erken tanının önemi konusunda bilgilendirme için e-nabızdan kişinin yaşına uygun öneriler yapılmalıdır. İlgilinin kanser tarama tetkiklerini yaptırması için senede birkaç kez kısa mesaj ile bilgilendirme yapılabilir.[643] Aile hekimlerinin bu konularda yaşlıları yönlendirmeleri önem arz etmektedir.

Sağlık Bakanlığı, sağlıklı yaşlanma danışmanlığı ve yaşlılıkta sık karşılaşılan sorunlar hakkında farkındalık eğitimleri gibi hizmetlerin yürütülmesi amacıyla toplum sağlığı merkezine bağlı sağlıklı hayat merkezlerini ek hizmet birimi olarak faaliyete geçirmiştir. 2020 yılında Sağlıklı Hayat Merkezi İzleme ve Değerlendirme Rehberi yayınlanmıştır.[644] Halk Sağlığı Genel Müdürü Doç. Dr. Fatih KARA ile Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kronik Hastalıklar ve Yaşlı Sağlığı Daire Başkanı Dr. Banu EKİNCİ, 9 Haziran 2022 tarihli komisyon toplantısında yaptıkları sunumda, "Aile hekimliğimizde kronik hastalıklar ve yaşlı sağlığıyla ilgili yeni bir hizmet modeline geçmeye çalışıyoruz. Aile sağlığı merkezlerinde tarama ve izlemeleri başlattık, aynı zamanda toplum sağlığı merkezlerimize bağlı olarak sağlıklı hayat merkezlerimiz yer alıyor. Aile hekimi, aile sağlığı çalışanı, diyetisyen, fizyoterapist, sosyal çalışmacı ve psikoloğu bir ekip olarak tanımlamaya çalışıyoruz, çünkü yaşlı bireylerin multidisipliner bir değerlendirmeye ve hizmet almaya ihtiyacı var. Biz, bunları aile sağlığı merkezlerimiz ve sağlıklı hayat merkezlerimizdeki çalışanlarımızla tanımlamaya, tamamlamaya çalışıyoruz." şeklindeki sözleriyle çalışmalardan bahsetmiş, çok yönlü yaşlı değerlendirmesinin önemine vurgu yapmışlardır. Mevcut durumda aile hekimlerine Çok Yönlü Yaşlı Değerlendirmesi konusunda eğitimler verildiği ifade edilmiştir. Yaşlı hastaların izlemini yapan aile hekimlerinin ödemelerinin iyileştirildiğine vurgu yapılmıştır. Geriatri branşının yan dal sınavında tercih edilen bir branş olması için ödemede iyileştirmelerin geriatri branşı için de yapılması önemlidir. Örneğin mevcut yönetmeliklerde özellikli branş kabul edilen enfeksiyon hastalıkları ve klinik mikrobiyoloji uzmanlığının döner sermaye ek ödemesi sağlık tesisi puan ortalaması üzerinden yapılan hesaplama ile genel tıbbi işlem puanı birlikte değerlendirilerek hesaplanmaktadır.[645] Enfeksiyon hastalıkları gibi özellikli branş kabul edilmesi geriatrinin

ödeme sorununa kısa vadede bir çözüm olarak önerilebilir. Geriatri cazip bir yan dal haline getirilemez ise ileride yaşlanan nüfusumuza rağmen yeterli geriatrist sayısına ulaşılamayacağı âşikardır.

Sadece birinci basamak sağlık hizmetlerinde değil, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetlerinde de kronik hastalıkların izlemi ve takibinin gerektiği gibi yapılması aktif yaşlanma sürecini destekleyen uygulamalardır.[646] Kamu Hastaneleri Genel Müdürü Doç. Dr. Ahmet Zülfikar AKELMA ve Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü Sağlık Hizmetleri Daire Başkanı Dr. Pınar KOÇATAKAN, 9 Haziran 2022 tarihli komisyon toplantısında, "65 yaş ve üstü bireylerin sağlık hizmetine erişiminin kolaylaştırılması bakımından, özellikle 65 yaş ve üstü hastalara biz poliklinikte öncelik tanımaktayız. Bu kişiler polikliniğe geldiğinde sıra beklemeden muayenelerini olmaktalar, tetkik ve teşhislerini de yaptırabilmekteler. Ayrıca, sağlık kuruluşlarına başvuran yaşlı hastalar için buradaki süreçleri kolaylaştıracak refakatçi personel desteği sağlamaktayız." şeklindeki sözleriyle ikinci ve üçüncü basamakta verilen hizmetlere vurgu yapmışlardır.[647] İkinci ve üçüncü basamakta çalışan geriatri hekimleri ve interdisipliner geriatri ekipleri bu hizmetlerin devamlılığının takip edilmesinde önemlidir. Fiziksel aktivite sağlığın korunması ve aktif yaşlanma için elzemdir. Fiziksel aktivite hem obeziteyi önleyerek obezite ilişkili hastalıkları ve obezite ilişkili kanserleri azaltır, hem de tip 2 diyabet, hipertansiyon, koroner kalp hastalığı gibi kronik hastalıklardan korur. Ülkemizde 2015 yılında 2015-2020 dönemi için Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı yayınlanmıştır. 2021 yılında da Sağlık Bakanlığı tarafından 2021-2026 dönemi için Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı yayınlanmıştır. 2014 yılında Sağlık Bakanlığı Türkiye Fiziksel Aktivite Rehberi yayınlanmıştır. Bütün bu yayınlarda yaşlılarda fiziksel aktivite ve egzersiz programlarına yönelik önerilerde bulunulmuştur.[648,649,650]

Aktif yaşlanma için küçük yaşlardan itibaren okul öncesi eğitimden başlayarak fiziksel aktivitenin bir yaşam biçimi olarak yerleştirilmesi gerekmektedir. Toplumda bu konuda farkındalık ve güvenli fiziksel aktivite alanlarına erişebilirlik artırılmalıdır. Yaşlılara yönelik ücretsiz fiziksel aktivite ve gerektiğinde fizyoterapist desteğinin verileceği rehabilitasyon merkezleri açılmalıdır. Eğitim videoları ve kamu spotları hazırlanmalıdır. Sosyal ve çevresel engeller kaldırılmalı ve yerel yönetimler tarafından her yaşa ve yaşlılara yönelik fiziksel aktivite programları düzenlenmelidir. TÜBER Yaşlılarda Fiziksel Aktivite Rehberi (2014), Erişkinler İçin Kronik Hastalıklarda Fiziksel Aktivite Rehberindeki (2018) öneriler uygulanmalıdır. [651,652] Bu rehber önerileri broşür haline getirilerek aile hekimleri tarafından 65 yaş ve üstü bireyleri bilgilendirmek için kullanılmalıdır. Yaşlılıkta düşmeler de yaralanmaların ve bağımlılıkta artışın önemli nedenleridir. Koruyucu hekimlik uygulamalarında düşmelerin önlenmesi

konusunda da danışmanlık hizmeti verilmelidir. Düşme riski olan veya düşme öyküsü olan yaşlı bireylerin denge egzersizleri açısından fizik tedavi ve rehabilitasyon kurumlarına yönlendirilmeleri gerekmektedir. Düşmelerin önlenmesinde D vitamini düzeyinin de referans aralıklarda tutulması için D vitamini düzeylerinin uluslararası kılavuzlara göre takibi yapılmalıdır, D vitamini yetersizliğinin ve eksikliğinin tedavi edilmesi gerekmektedir. Yürüme veya diğer orta yoğunluktaki aerobik aktiviteleri >150 dk/hafta yapmak, hareketsiz olmaya kıyasla yaşlılarda en az %30 daha düşük morbidite, mortalite ve fonksiyonel bağımlılık riski ile ilişkili bulunmuştur.[653, 654]

Bireylerin aktif yaşama katılmalarını sağlamak için fiziksel egzersizin teşvik edilmesi gerekmektedir. Yaşlılıkta kas erimesinin ve fonksiyonel kayıpların önlenmesi için fizyoterapist eşliğinde fiziksel egzersiz yapabilecekleri merkezlerin erişilebilirliğinin sağlanması, bu merkezlerin yaşlıların kolay ulaşabileceği hastanelerin giriş katlarında konumlandırılmaları gerekmektedir. Bu merkezlere ulaşımın kolaylaştırılması için otopark alanlarında, trafik ve toplu taşımada düzenlemeler yapılmalıdır. Yerel yönetimler ve belediyeler yetişkinlerde fiziksel egzersizin yaygınlaştırılması için planlamalar yapmalı ve belediyelerin bu yöndeki çalışmaları desteklenmelidir. Aktif yaşlanma ile ilgili alınacak önlemler konusunda yararlı olacağı öngörülen bilimsel çalışmalar TÜBİTAK başta olmak üzere bilimsel kuruluşlar tarafından desteklenmelidir.

Yaşlılıkta kas kaybının önlenmesi için egzersiz yanında proteinden zengin beslenme ve beslenme yetersizliğinin (malnütrisyonun) önlenmesi gerekmektedir. Aktif yaşlanmanın sağlanabilmesi için yaşlılık dönemine gelmeden her yaşta yeterli enerji ve protein ihtiyacının sağlanması gerekmektedir. Her yaş grubuna sağlıklı beslenme alışkanlığı kazandırılmalıdır. Özellikle aile hekimlerince birinci basamakta yaşlı hastalarda beslenme bozukluğu olup olmadığının taranması ve saptanması halinde beslenme desteği verilmesi, gerektiğinde ilde görev yapan geriatri uzmanlarına yönlendirmeleri sağlanmalıdır. Bu nedenle aile hekimlerine geriatrik hastaya yaklaşım kursları düzenlenmelidir. Aile hekimleri sorumlu oldukları bölgedeki sağlıklı 65 yaş ve üstü bireyler dâhil olmak üzere yaşlı bireyleri geriatrik tarama testleri ile sadece malnütrisyon için değil, demans, depresyon, uyku bozukluğu, düşmeler, inkontinans gibi geriatrik sendromlar için de gerekli tarama testleri ile tarayabilmelidir. Ülkemizde ve dünyada malnütrisyon tarama testi olarak Mini Nütrisyonel Değerlendirme (MNA) testi kısa formu kullanılmaktadır.[655] Malnütrisyonun önlenmesi için ülke genelinde tarama programları yapılmalıdır. Herkes için yeterli ve sağlıklı gıda sağlanması ve yetersiz beslenmenin ortadan kaldırılması, temel halk sağlığı politikasının temel amaçlarındandır. Yeterli gıdaya erişim için hem özel hem de kamu gıda üretim ve dağıtım yöntemlerinin

yaygınlaştırılması gerekir. Yaşlılarda yetersiz beslenme sağ kalımı azaltan bir durumdur. Hastanelerde de klinik beslenme ekipleri kurulmalı ve görev tanımları ve sorumlulukları sağlık uygulama tebliğinde açık olarak belirlenmelidir. Aktif yaşlanma sürecinde sadece makro besinlerin yetersizliği değil, vitamin ve mineraller gibi mikro besinlerin yetersizliği de sağlık sorunlarına neden olarak yaşlanma sürecini olumsuz etkileyebilir. Vitamin ve mineral takviyelerinin uygun yapılması için birinci basamakta aile hekimlerine görevler düşmektedir. Toplumsal olarak gıda zenginleştirme uygulamaları konusunda düzenlemeler yapılmalıdır.[656]

Demans bilişsel fonksiyonlarda bozulma ve günlük yaşamda bağımlılıkta artış ile karakterize bir durumdur. Demans riski hipertansiyon, diyabet, obezite, fiziksel inaktivite, sosyal izolasyon, sigara ve alkol tüketimi, düşük eğitim düzeyi ile ilişkilidir. Aktif yaşlanmayı sağlamak için demans gelişimini önleyici tedbirler almak ve bu risk faktörleri ile mücadele etmek gerekmektedir. Depresyon da demans gelişimini artırmaktadır. Depresyon çökkün duygu durumu ile birlikte yorgunluk-halsizlik gibi fiziksel belirtilerin de görülebildiği ve aktif yaşlanmanın önünde engel teşkil eden bir durumdur. Yaşlılık depresyonu konusunda farkındalık artırılmalı ve yine birinci basamakta aile hekimleri tarafından depresyonun taranması ve erken tanı koyularak tedavi edilmesi, tedaviye dirençli vakaların psikiyatri ve geriatri hekimlerine yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Geriatri hekimleri 3 yıllık eğitim süreleri boyunca psikiyatri ve nöroloji bölümlerinde rotasyon yapmakta ve depresyon, yaygın anksiyete bozukluğu ve demansa bağlı davranışsal problemler, demans üzerine eklenen ajitasyon, psikoz, deliryum gibi hastalıkların tedavisinde yetkinlik kazanmaktadırlar. Ancak sağlık uygulama tebliği uyarınca bu hastalık için eğitimini aldıkları antidepresan ve antipsikotik grubu ilaçları reçete edememekte ve rapor çıkaramamaktadırlar. İleri yaş depresyonunun çok sık görüldüğü göz önünde bulundurulduğunda hastanın yararı için geriatri hekimlerine bu ilaçları reçete edebilme ve rapor çıkarabilme yetkisi ivedilikle verilmeli ve sağlık uygulama tebliğinde düzenleme yapılmalıdır.

Bireylerin sağlık hizmetlerine ulaşımı tele-tıp uygulamalarının yaygınlaştırılması ile kolaylaşır. Aktif yaşlanmayı desteklemek için bireylerin tele-tıp, tele-sağlık uygulamalarına erişimleri artırılmalıdır. Teknolojik gelişmelerin getirdiği fırsatlar yaşlıların sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasında etkin olarak kullanılmalıdır. Bu yönde çalışmalar desteklenmelidir. Sağlık okuryazarlığı, kişinin sağlıkla ilgili bilgileri edinmesi ve günlük hayatta kullanması ve kendi sağlığı ile ilgili kararlar verirken uygulaması anlamına gelmektedir. Sağlık okuryazarlığının iyileştirilmesine yönelik müdahalelerin geliştirilmesinde; öncelikle okuma-yazma ve dil kullanımı becerilerinin kazanılması ve yaşam boyu eğitim öğretim önem arz etmektedir. Böylece ilaç etiketlerinin, prospektüslerinin ve diğer sağlık bakım

bilgilerinin okunup anlaşılması ve doktorlar tarafından verilen yazılı veya sözlü bilgilerin iyi anlaşılması sağlanır ve kronik hastalıkların kontrolü kolaylaşır. Birinci basamakta sağlık okuryazarlığının boyutlarının ölçümüne yönelik araçların geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik çalışmalar aktif yaşlanma sürecine gelecekteki katkıları göz önüne alınarak TÜBİTAK gibi kurumlar tarafından da desteklenmelidir. Dijital okuryazarlık iyileştirilmelidir. Covid-19 pandemisi sırasında yaşlılarımız sağlık kontrollerini aksatmak durumunda kalmışlardır. Pandemi süreci tele-sağlık uygulamalarının önemini göstermiştir. İleride muhtemel pandemi ve benzeri durumlarda sağlık hizmetlerinin aksamaması için tele-sağlık uygulamalarının yaygınlaştırılması sağlıklı ve aktif yaşlanma sürecine katkıda bulunacaktır.

Yaşlılıkta emeklilik sonrası mesleksizleştirilme, sosyal statü kaybı ve yaşlı işsizliği de yaşlının yaşama aktif katılımını olumsuz etkilemektedir. Oysa yaşlılar toplumun kıdemlileridir ve isterlerse iş yaşamına da katkıda bulunabilecekleri şüphe götürmez bir gerçek olup özel sektör dâhil belli bir oranda yaşlıların istihdamına imkân tanınmalıdır. Yaşam boyu öğrenme modeli ülke genelinde yaygınlaştırılmalıdır. Yaşlıların eğitimine yönelik gönüllülük projeleri desteklenmelidir. Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı kurslar ve belediyelerin dijital okuryazarlık kursları desteklenmelidir. Yaşlıların toplum için yük olarak görülmesini ve yaş ayrımcılığı yapılmasını önleyici tedbirler alınmalı ve yaşlıların da üretkenliklerini korumaya yönelik projeler desteklenmelidir. Yaşlılarla ilgili önyargının azaltılması için medyada toplumu bilinçlendirici yayınlar yapılmalıdır. Yaşlıların aktif, üretken ve sağlıklı olan olumlu imajını teşvik etmek için kamu spotları yapılmaktadır; bu spotların yenilenerek daha sık gösterilmesine devam edilmelidir.

Yaşlılarda sağlıklı yaşam davranışları hakkında farkındalık yaratmak için eğitimler düzenlenmelidir. Sağlık Bakanlığına, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına, Millî Eğitim Bakanlığına, üniversitelere, yerel yönetimlere, sivil toplum kuruluşlarına bu eğitimleri planlama ve uygulamada önemli görevler düşmektedir. Belediyeler ve yerel yönetimler yaşlılara yönelik aktif yaşam merkezleri kurmalı ve var olan merkezlerin sayısını artırmalıdır. Yaşlıların sosyal izolasyonu engellenmeli, kendilerini yalnız hissetmemeleri için projeler geliştirilmelidir. Yalnız yaşayan yaşlılar tespit edilmeli ve sosyal destek sağlanmalıdır. Özellikle gelişmiş ülkelerde yalnız yaşayanların sayısı fazla olup ülkemizde de artma eğiliminde olacağı öngörülmektedir. ‘Yaşlı dostu şehir’ olabilmek için projeler geliştiren belediyeler desteklenmelidir. Yaşlının toplumsal yaşama katılabilmesi için dış mekanlar ve binalar yaşlılar dikkate alınarak planlanmalıdır. Üniversitelerin ve sivil toplum kuruluşlarının Sağlık Bakanlığı ile iş birliği içinde eğitimlere katkıda bulunması için desteklenmeleri gerekmektedir. Aktif yaşlanma kurs programları için videolar hazırlanarak bu videoların

yayınlanacağı yaşlılara özel web sayfası oluşturulabilir ve Sağlık Bakanlığının internet sayfasında bu kurs programlarına ve videolara yer veya bağlantı verilebilir.

Hane halkının bilinçlendirilmesi için de okul öncesi eğitimden başlanarak, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından eğitimin her aşamasında müfredatlara aktif yaşlanma, sağlıklı yaşlanma, yaşlılarla iletişim, yaşlı ihmali gibi konular eklenmelidir. Toplumsal farkındalık çocukluktan başlayarak geliştirilmelidir.

Gerek 10. gerekse 11. Kalkınma Planında (2019-2023) yaşlılık döneminde izolasyon ve yalnızlık yaşanmaması için kuşaklar arası dayanışma modelleri geliştirilmesine yer verilmiştir. On Birinci Kalkınma Planı kapsamında aktif yaşlanma yaklaşımı esas hedef olarak alınmıştır. Bu Planda önerilen politika ve tedbirler şu şekildedir:

- İnsan odaklı sosyal politikalar çerçevesinde sosyal hizmet modellerinin çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılması,
- Kaliteli, ekonomik ve kolay erişilebilir çocuk, engelli ve yaşlı bakım imkânlarının yaygınlaştırılması,
- Engelli ve yaşlı bakım hizmetlerine ilişkin standartların geliştirilmesi ve bu hizmetleri veren personelin niteliğinin ve niceliğinin artırılması,
- Yaşlı bireylerin karşılaşabileceği düşme ve kazaların asgari düzeye indirilmesi için konut içi ve çevreye yönelik düzenlemelerin yapılması,
- Yaşlı bireylerin hayat boyu öğrenme imkânlarına erişiminin kolaylaştırılması,
- Yaşlı bireylerin belirli şartlarda çalışma hayatında kalabilmesini sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi,
- Nesiller arasında fikir ve değer geçişinin sağlanabileceği sosyal mekân ve ortamların oluşturulması,
- Nesiller arası dayanışmayı artıracak gönüllü faaliyet ve projelerin desteklenmesi,
- Yaşlanan nüfusa yönelik hizmet ve politikaların veriye dayalı olarak geliştirilmesi,
- Başta açık ve yeşil alanlar olmak üzere şehirlerdeki kamusal alanların korunması; bu alanlarda erişim ve güvenliğin artırılması; bu alanların kadınlara, çocuklara, yaşlılara, engellilere duyarlı bir şekilde insan-tabiat ilişkisi çerçevesinde yeniden kurgulanması,
- Başta kırsalda yaşayanlar olmak üzere yaşlılara sunulan sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması, yaşlılara yönelik koruyucu ve tedavi edici hizmetlerin güçlendirilmesi,
- Evde sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılarak erişim, etkinlik ve kalitenin artırılması ve yoğun bakım, palyatif bakım ve geriatri hizmetinin evde bakım hizmetleri ile entegrasyonunun sağlanması,

➢ Yaşlı bireylere yönelik sağlık izlemlerinin gerçekleştirilmesi, yaşla birlikte artan hastalıklara ilişkin koruyucu ve tedavi edici hizmetlerin güçlendirilmesi, geriatri ve palyatif bakım hizmetleri sunan merkezlerin sayısının artırılması.[657]

Türkiye 10. ve 11. Kalkınma Planı Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporlarında ve 1. Yaşlılık Şurası Raporunda yer alan öneriler ve eylemleri de dikkate alarak; işbu komisyon raporundaki önerilerin merkeze alınarak ivedilikle sorumlu tüm kurumlarca hayata geçirilmesi, ülkemizin yaşlanan bir nüfusa 2030 yaşlanma vizyonuyla hazırlanması açısından önemlidir.

5.2. Komisyonun Tespit ve Önerileri

Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu 1 Haziran 2022 tarihinde çalışmalarına başlamıştır. Komisyon; (i) kamu, özel sektör, STK, üniversiteler, yerel yönetimler olmak üzere farklı kurum ve kuruluşlardan temsilcilerin yaptıkları sunumlar, bu kurum ve kuruluşlardan talep edilen bilgi ve belgeler, (ii) yurt içi huzur evi, bakım evi, gündüzlü bakım gibi farklı hizmet modelleri ile ilgili saha ziyaretleri, (iii) yurt dışı yaşlılara yönelik politikalar, bakım sistemi, aktif ve sağlıklı yaşlanmaya yönelik uygulamalar ile ilgili saha ziyareti, (iv) uluslararası yaşlı refahı çalıştayı olmak üzere 4 temel yöntem ile yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları sorunları ve alınması gereken tedbirleri tespit etmiş ve önerilerini sunmuştur.

Yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları sorunlar makro, mezzo ve mikro düzeyde tespit edilmiş; alınması gereken tedbirler belirlenmiş; öneri niteliğindeki öneriler ve eylemler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

- **Nüfus, Yaşlanma ve Politikalara İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 1: Nüfusun yaşlanması sadece bugünün değil geleceğin konusudur.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
1.1	Yaşlılara yönelik sosyal politikalar; sadece günümüzde yaşlı nüfus grubunu korumak ve güçlendirmek için değil, aynı zamanda yaşam boyu ve yaşam dönemi yaklaşımını dikkate alarak geleceğin yaşlılarını oluşturacak çocukları, gençleri ve yetişkinleri de kapsayarak toplumu yaşlılığa hazırlayacak bir yaklaşımla veriye dayalı şekilde oluşturulmalıdır.	İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşlar	
1.2	Nüfusun yaşlanma hızını azaltmak ve genç nüfusu artırmak için çocuk sayısının artmasına yönelik nüfus politikaları geliştirilmelidir. Örneğin annelik izninin artırılması, çocuk başına verilen ödeneklerin artması, çocuk bakımı için destek verme gibi.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
1.3	Sosyal, ekonomik ve beşeri alanlarda gelişme sağlamak için çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde de yaşlanmayı ve yaşlılık dönemine yatırımı merkeze alarak yaşlanma ana akımlaştırılmalıdır. Yaşlılık dönemine yatırım	Cumhurbaşkanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı,

	erken, orta ve son dönem yatırımlar olarak planlanmalı ve uygulanmalıdır.		İlgili Bakanlıklar, Yerel Yönetimler, STK'lar

- **Yaşlı Haklarının İyileştirilmesine İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 2: Özel olarak yaşlıların korunmasını düzenleyen bir kanun bulunmamaktadır**.**			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
2.1	Yaşlı bireylerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasının temin edilmesi, çalışma yaşamı ve çalışma yeteneğinin teşvik edilmesi, ailede, çalışma yaşamında ve toplumda yaş temeline bağlı ayrımcılığın önlenerek onurlu yaşlanmanın sağlanması amacıyla "Yaşlılar Hakkında Kanun" düzenlenerek yaşlı haklarının korunması ve güçlendirilmesi konusunda yaşlılara özel mevzuat oluşturulmalıdır.	TBMM	Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı
Tespit 3: Yaşlıların haklarına ilişkin taraf devletlere yükümlülükler getiren uluslararası bir sözleşme bulunmamaktadır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
3.1	Taraf olan devletlere yükümlülükleri ve hukuki bağlayıcılığı bulunacak yaşlı bireylere yönelik bir uluslararası sözleşmenin ihdas edilmesi konusunda Birleşmiş Milletler ile çalışmalar yürütülmelidir.	Cumhurbaşkanlığı	Dışişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Tespit 4: Yaşlı bireylerin toplumda maruz kalabileceği her türlü ayrımcılığa karşı korunmaları Anayasa ile güvence altına alınmış bir haktır. Yaşlı bireylerin hizmet aldıkları veya hizmet verdikleri resmi veya özel kurum ayrımı yapılmadan ayrımcılığa maruz kalmalarının önüne geçilmeli ve yaşlı bireylerin tüm hakları yaşamın her boyutunda koruma altına alınmalıdır. Ayrıca yaşlı hakları konusunda kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonu geliştirecek üst düzey bir kurul ve politika belgesi bulunmamaktadır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
4.1	Yaşlı haklarının geliştirilmesine ve kullanımının yaygınlaştırılmasına ilişkin öneride bulunulmalı, çalışmalar yapılmalı, yapılan ve yapılacak çalışmalar değerlendirilmeli; yaşlı hakları konusunda kurumlar arası iş birliğini ve koordinasyonu geliştirmek üzere yaşlılık ile ilgili faaliyet gösteren kurumların ve tüm paydaşların temsilcilerinin katılacağı Yaşlı Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu oluşturulmalıdır.	Cumhurbaşkanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
4.2	Yaşlı bireylerin toplumsal haklarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesinde rol alan, yaşlılara yönelik hizmet sunan kamu kurumları, sunulan hizmetler hakkında yaşlılarda ve ailelerinde farkındalık oluşturmak için tanıtım faaliyetleri yürütmeli; resmi sosyal medya hesaplarını daha etkin kullanmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu	İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşlar, STK'lar

4.3	Yaşlı bireylerin içinde bulundukları tüm alanlarda yaş temelli herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmalarının önüne geçilmesi amacıyla toplumsal farkındalığı artıracak çalışmalar yapılmalıdır. Yaşlının ailede ve toplumdaki değeri ile ilgili özellikle çocuklarda, gençlerde, her alanda hizmet sunanlarda olumlu bir bakışın şekillenmesi için okullardaki ders kitaplarında, görsel ve yazılı medyada iyi modeller gösterilmelidir.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet Bakanlığı	İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar, Medya Organları, Üniversiteler
4.4	Yaşlı bireylerin diğer tüm bireyler gibi olağan haklarına erişimlerinin sağlanması için tüm kurum ve kuruluşların katılımı ve işbirliğiyle ortaklaşa farkındalık çalışmaları artırılmalı ve teşvik edilmelidir. Yaşlıların adalet ve hukuk işleri, sosyal hizmet ve sağlık hizmetleri, hayat boyu öğrenme olanakları ile ilgili ihtiyaçlarında yönlendirme yapabilecek danışma servisleri olmalı, bu hizmet için STK ve belediyeler gibi paydaşlar tarafından bu hizmetlerin sunulması için sistem kurulmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet Bakanlığı	İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Belediyeler Birliği, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar, Medya Organları

Tespit 5: Adalete erişim hakkının tüm vatandaşlara eşit bir şekilde sağlanması devletlerin temel yükümlülüklerindendir. Mağdurların adalete erişim hakkının sağlanması ve ikincil mağduriyetlerin önüne geçilmesi amacıyla yaşlılar başta olmak üzere özel gereksinimli mağdurlara adli süreç boyunca uygun hizmetlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
5.1	Yaşlı mağdurlar için adli sürecin hızlandırılmasını sağlayacak önlemler alınarak etkin şekilde uygulanmalıdır. Yaşlı mağdurlara yönelik hukuki süreçler ve adımlar için danışmanlık hizmeti verilmelidir.	Adalet Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Türkiye Barolar Birliği
5.2	Yaşlı mağdurların buraları kullanmaları için Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin ve Adli Görüşme Odalarının (AGO) tüm adliyelerde kurulması sağlanmalıdır.	Adalet Bakanlığı	
5.3	Yaşlı mağdurlar için AGO'ların etkin olarak kullanılması yönünde hâkim, savcı ve avukatlara yönelik yürütülen farkındalık çalışmaları artırılmalıdır.	Adalet Bakanlığı	Türkiye Barolar Birliği, Türkiye Adalet Akademisi
5.4	Adliyelerde görev yapan yaşlı mağdurlara hizmet sunan psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı gibi uzman personel sayısı artırılmalıdır. Mevcut personele yaşlılar ile çalışma konusunda farkındalık eğitimleri verilmelidir.	Adalet Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
5.5	Adli süreç boyunca yaşlı mağdurlara psiko-sosyal destek hizmetinin etkin şekilde sunulması sağlanmalıdır.	Adalet Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Türkiye Barolar Birliği

5.6	Adalete erişimde iyi uygulama örneklerinin bilinirliği, tecrübe paylaşımının sağlanması ve yaşlıların adalete erişimini kolaylaştırmaya yönelik yeni uygulamaların geliştirilmesi amacıyla tüm paydaşların istişare yapabileceği ulusal ve uluslararası etkinlikler gerçekleştirilmelidir.	Adalet Bakanlığı	Türkiye Barolar Birliği, Barolar, STK'lar, Üniversiteler
5.7	Adliyelere başvurmak isteyen yaşlı bireyler için adliyelerde var olan danışma masalarının sayıları artırılmalıdır. Mevcut danışma masalarında çalışan personel yaşlılar ile iletişim konusunda eğitilmelidir.	Adalet Bakanlığı	
5.8	Mevcut adliye binaları yaşlıların ihtiyaç duydukları mekanda erişilebilirlik imkânlarına kavuşturulmalı, yeni binaların mimarisi de erişilebilirliği dikkate alarak tasarlanmalıdır.	Adalet Bakanlığı	

Tespit 6: Yaşlılara yönelik ihmal, kötü muamele ve şiddet ile daha etkin mücadele edilebilmesi, uygulamada güçlü bir iş birliği ve koordinasyonun sağlanması amacıyla daha etkin önlemler alınması gerekmektedir. Yaşlılara yönelik ihmal, kötü muamele ve şiddet ile mücadelede çok sayıda kurum ve kuruluşun görev ve sorumlulukları bulunduğu dikkate alınarak iş birliği ve koordinasyonun güçlendirilmesi için bir üst politika belgesine ihtiyaç bulunmaktadır.

No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
6.1	Kurum ve kuruluşlar arası iş birliği, eşgüdüm ve koordinasyonu güçlendirerek kurumsal sorumlulukları bütüncül ve kapsayıcı şekilde belirleyen mevcut üst politika belgelerinin gözden geçirilerek uygulama etkinliğini daha da artıracak mekanizmalar geliştirilmeli, yaşlılara yönelik ihmal, kötü muamele ve şiddet ile mücadele politikasının daha etkin şekilde yürütülmesi sağlanmalıdır.	Cumhurbaşkanlığı	İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşlar
6.2	Tüm kamu kurum ve kuruluşlarının strateji, politika ve hedefleri ülkemiz nüfusunun yaşlandığı gerçeği göz önüne alınarak yaşlı hakları kapsamında yaşlılara yönelik ihmal, kötü muamele ve şiddeti önlemek üzere belirlenmeli ve uygulanmalıdır.	Cumhurbaşkanlığı	İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşlar
6.3	Çeşitli uygulamalar ve mevzuatlarda yaşlılık kavramı ile ilgili terim birliği sağlanarak yeknesak bir tanım oluşturulmalıdır. Bu konuda tüm kurum ve kuruluşların fikri alınarak bir çalışma yürütülmelidir.	Cumhurbaşkanlığı	İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşlar
6.4	Yaşlı bireylerin ihmal, sömürü veya şiddete maruz kalma durumlarının tespit edilmesi ve kanıta dayalı olarak gereken önlemlerin alınması için boylamsal araştırmalar yapılmalı ve veriler ortaya konulmalıdır. Yaşlıların sorunlarının tespitine ve çözümüne yönelik politikaların sağlıklı bir şekilde geliştirilebilmesi için ülkemizdeki yaşlılar hakkında ve yaşlılara hizmet sunan sektörlerin çalışanları hakkında ayrıntılı bir veri haritası oluşturmak üzere kapsamlı bir saha çalışması yapılmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	TÜİK, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı
6.5	Yaşlı bireylerin fiziksel veya ruhsal zorbalıkla karşılaşmaları durumunda başvurabilecekleri mekanizmalar hakkında kamu spotları ve bilgilendirme broşürleri yapılmalıdır. ALO 183, 112 gibi hatlar yaşlılar için büyük bir şekilde yazılmalı ve evde, aile hekimliklerinde, bankalarda, toplu taşıma araçlarında vb. yerlerde asılmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, RTÜK, TRT	Adalet Bakanlığı

Tespit 7: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 405. maddesinde "Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle işlerini göremeyen veya korunması ve bakımı için kendisine sürekli yardım gereken ya da başkalarının güvenliğini tehlikeye sokan her ergin kısıtlanır" hükmü yer almaktadır. Anlaşıldığı üzere kısıtlanması istenilen yaşlı bireyde mevcut olan rahatsızlığın ayırt etme gücünü ortadan kaldıracak nitelikte olması ve bu durumun doktor raporu ile doğru bir şekilde ispat edilmesi gerekmektedir. Ayrıca TMK 408. Maddesinde "Yaşlılığı, engelliliği, deneyimsizliği veya ağır hastalığı sebebiyle işlerini gerektiği gibi yönetemediğini ispat eden her ergin kısıtlanmasını isteyebilir" hükmüyle yaşlıların kendi istekleri ile vesayet altına alınabilecekleri düzenlenmiştir. Ancak yaşlı bireylerin hür iradesi zedelenerek, gerek ailesi gerekse yakın çevresinin zorbalığıyla kısıtlılığı talep edilebilmektedir. Bu tür dosyalarda yaşlı bireyler maddi, manevi ve psikolojik zarar görerek ekonomik istismara maruz kalabilmektedir.

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
7.1	TMK'da yapılacak yeni bir düzenleme ile yaşlı bireyler için vasi tayini usulünün ve koşullarının gözden geçirilmesi gerekmektedir. Yaşam süresinin ortalama 78 yıl olduğu ülkemizde 65 yaşındaki yaşlıların hukuki işleri için mental sağlık raporu alması ile ilgili uygulamanın usulü, süresi ve koşulları gözden geçirilmelidir.	TBMM	Adalet Bakanlığı
7.2	Vasi tayin ettikten sonra vasinin yükümlülüklerini hakkıyla yerine getirip getirmediğinin ve yaşlı bireyin güven altında olup olmadığının etkin bir şekilde takibinin yapılmasını sağlayacak mekanizmaların kurulması gerekmektedir.	TBMM	Adalet Bakanlığı

Tespit 8: Anayasa'nın 10'uncu maddesi hükmüne göre "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir." Anayasanın bu maddesine göre eşitlik ilkesi, bireyleri keyfi muameleye karşı koruyan, demokrasi ve hukuk devletinin temel unsurlarındandır. Ayrıca Anayasa'nın genel esasları arasında düzenlenmesi itibarıyla, anayasal bir emir olarak devletin tüm kuruluşlarının uyması gereken temel prensiplerdendir. Bu anlayışla, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 122'nci maddesi devletin bu görevlerini sağlamak yönünde bir hukuki yararı korumaktadır. Ancak bu maddede sayılan ayrımcılık nedenleri arasında yaş temelli ayrımcılık sayılmamaktadır.

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
8.1	5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesinde, nefret ve ayrımcılık suçu düzenlenmiş olup bu maddede sayılan ayrımcılık nedenleri arasında yaş temelli ayrımcılık bulunmamaktadır. Mevzuata yaş temelli ayrımcılık hususunun eklenmesi ile ilgili değişiklik çalışmaları yapılmalıdır.	TBMM	Adalet Bakanlığı

- **Yaşlı Bakım Hizmetlerinin İyileştirilmesine İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 9: Yaşlı nüfusun artması, geniş aileden çekirdek aileye geçiş, kırdan kente göç gibi toplumsal ve demografik değişim ile birlikte yaşlıların bakım ihtiyaçlarının karşılanması sosyal, kültürel ve ekonomik bir konu haline gelmiştir. Yaşlıların bakım gereksinimi konusunda ülkemizde yatılı bakım, evde bakım, gündüz bakım hizmetleri vb. çözümler geliştirilmekle beraber yaşlı bireylere yönelik sunulan hizmetler içerisinde ağırlığın kurumsal yatılı bakımda olduğu görülmektedir. Aktif yaşlanma ve yerinde yaşlanma politikalarının geliştirilerek etkin bir şekilde uygulanması ve uzun dönem kurum bakımının başvurulacak son seçenek haline getirilmesi hedefi doğrultusunda toplum temelli bakım modellerinin yaygınlaştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
9.1	Yerinde yaşlanma bakış açısıyla yaşlının evinde ailesiyle tanıdık çevresinde yaşlanmasının öncelikli hedef olarak belirlendiği, kurumsal yatılı bakımın ise son dönem sağlık	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,	Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar

	bakımı olarak planlandığı, evde bakım ve destek hizmetlerinin her bir yaşlı için sağlandığı, ara hizmet modelleri ile kademelendirilmiş etkin bütünleşik hizmetler oluşturulmalıdır. 2017 tarihli Türkiye Yaşlı Bakım Hizmetleri Raporundaki model ve öneriler değerlendirilmelidir.	Sağlık Bakanlığı	
9.2	İster zengin ister yoksul olsun her yaşlının desteğe ve bakıma ihtiyacı bulunmaktadır. Bu nedenle hizmetlerde gelir durumu ve muhtaçlık kriterinin yanı sıra sağlık durumunun kötü olması, sosyal olarak yalnız olması gibi bakım ve destek ihtiyacını ortaya koyan geniş kapsamlı yaşlı kırılganlık değerlendirmesi yapılmalıdır. Sağlık ve bakım ihtiyacını azaltmak için koruyucu ve önleyici hizmetler çok önemlidir. Bu nedenle yaşam dönemi ve yaşam boyu yaklaşımına göre bireyin sağlık durumunun ve bakım ihtiyacının takip edilebileceği bir dijital sistem olmalıdır. Aile hekimliği bu konuda merkez nokta olmalı; 50 yaş ve üstünde bireyin kendi beyan ettiği sağlık şikâyetlerinin yanı sıra ekonomik, sosyal, tıbbi olarak her yıl çok boyutlu bir değerlendirme yapılarak sisteme veri girişi yapılmalıdır. Buna göre aktif yaşlanma hizmet ve önerilerinden yararlanılmalı, yaş ilerledikçe sağlık ve sosyo-ekonomik olarak kırılganlık düzeyi artan ve desteğe ihtiyacı olanlara evde destek hizmetleri, bakıma ihtiyacı olanlara evde bakım hizmetleri, sağlık bakımına ihtiyacı olanlara evde sağlık hizmetleri sunulmalıdır. Tüm bu süreç şu anda yaygın şekilde kullanılan sağlık bilişim sistemi üzerinden takip edilmelidir.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı	Yerel Yönetimler
9.3	Tek başına yaşayan ve yoksul durumda olan yaşlılar hizmette öncelikli olarak kabul edilmeli, bu yaşlılara sunulan hizmetlerde, yerel yönetimlerin etkinliği artırılmalıdır. Yerel yönetimler tarafından yaşlılara yönelik hizmetlerin tüm yaşlıları ve aileleri kapsayıcı şekilde sürekli ve sürdürülebilir olarak sunulması için gerekli çalışmalar yapılmalı ve kaynak ayrılmalıdır.	Yerel Yönetimler	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
9.4	Ülkemizde yaşlılara ağırlıklı olarak ailenin kadın üyeleri tarafından bakım verilmektedir. Özellikle demans gibi hastalıklarda bakım yükü ağır olmaktadır. Ailede bakım veren üyelerin bakım yükünün hafifletilmesi için evde destek, geçici evde bakıcı desteği ve gündüzlü bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.	Yerel Yönetimler	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
9.5	Yaşlıların evde bakımının sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi için erken dönemlerde kuşaklar arası ilişkilere yatırım yapılmalıdır. Sağlıklı ve olumlu aile ilişkileri ailede yaşlı bakımı sorumluluğu almak için üyeleri teşvik etmektedir. Sağlıklı aile içi iletişimin güçlendirilmesi için aile danışmanlığı hizmetleri sunulmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar
9.6	Kimsesiz, yalnız ve sokakta yaşayan yaşlılara yönelik hizmetlere (yemek, barınma, öz bakım ve sağlık kontrolleri, vb.) ilişkin çalışmalar yerel yönetimler tarafından artırılmalıdır. Bunun için her yerel yönetim kendi muhitindeki yaşlılar hakkında tarama çalışmaları yapmalıdır.	Yerel Yönetimler	Sağlık Bakanlığı, STK'lar

9.7	Mevcut Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Yönetmeliğinde huzurevine kabul yaşı 60 olarak belirlenmiştir. Ortalama yaşam süresinin artması ile huzurevlerine kabulde minumun yaş şartının güncellenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Ülkemiz ve dünyadaki genel uygulamada 65 yaşın yaşlılığın başlangıcı olduğunun kabul edildiği dikkate alınarak huzurevlerine kabul yaşı ilk aşamada 65'e çekilmeli, ülkemizdeki doğuşta beklenen yaşam süresinin artması ile bu yaş sınırının da zamanla gözden geçirilerek kademeli bir şekilde artırılması değerlendirilmelidir.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar
9.8	Yaşlılarda bakımın maliyetini ve diğer ihtiyaçlarını karşılamada emekli maaşının yetersiz kaldığı durumlarda yaşlıların sosyal yardım hizmetlerinden yararlanmaları ve devamlılığı sağlanmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Yerel Yönetimler
Tespit 10: Ülkemizde yaşlı nüfus grubunun artmasına ve yaşam süresinin uzamasına bağlı olarak, kapsayıcı bir uzun dönemli bakım modeline ve bakım sisteminin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu açıdan böyle bir bakım sisteminin ihtiyaç odaklı bir yaklaşımla yaşa bakmaksızın bütün bireyleri kapsaması, bakım alanında bireylerin kişisel-cepten ödemelerinin azaltılması, sağlık ve sosyal bakımın entegre bir şekilde sunulması ve ev/toplum temelli bakımın desteklenmesi önem arz etmektedir. Diğer taraftan, değişim sürecinde özel uzun dönemli bakım sigortasının da bakım sisteminde ele alınması önem kazanmaktadır. Bu açıdan, sürdürülebilir ve geniş kapsamlı bir bakım güvence modeline ihtiyaç duyulmaktadır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
10.1	Yaşlılara yönelik hizmet sunumunda ülkemizin ekonomik, sosyal, kültürel koşullarına göre en uygun uzun süreli bakım sistemi ve bakım güvence modelinin oluşturulması konusunda toplumsal mutabakatın sağlanması için sosyal tarafların içinde olduğu çalışmalar yürütülmelidir.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşlar
10.2	İhtiyaç odaklı ve yaşa bakmaksızın bütün bireyleri kapsayan uzun dönemli bakım modeli geliştirilmeli, buna dayanak teşkil edecek kanuni düzenlemeler yapılmalıdır.	Hazine ve Maliye Bakanlığı, TBMM, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı	İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşlar
10.3	Kapsayıcı bir uzun dönemli bakım sisteminde, kamu, özel sektör, yerel yönetimler ve STK'ların hizmet sunumundaki rolleri ileriye dönük olarak belirlenmelidir.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı	İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşlar
10.4	Uzun dönemli bakım ihtiyacını azaltacak aktif ve sağlıklı yaşlanma temelinde "koruyucu ve önleyici" politikalara ağırlık verilmelidir.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı	İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşlar
10.5	Yaşlı nüfus oranı yüksek olan ülkelerde uygulanmaya başlanmış olan "uzun süreli bakım sigorta sistemi" için çalışmalar yapılmalıdır. 2030 ve 2040 yaşlı nüfus projeksiyonları dikkate alınarak, "uzun süreli bakım sigorta sistemi" için sosyal tarafların da iştirak edeceği bir çalışma ile ülkemize en uygun model üzerinde çalışılmalıdır.	Hazine ve Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Sağlık Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve

			Denetleme Kurumu, Sendikalar
10.6	Evde yabancı bakıcılardan alınan hizmetler için kayıt dışı çalışma, ücretler, etik konular gibi hususlar dikkate alınmalı, hem çalışanı, hem de hizmet alan yaşlıyı mağdur eden durumlar önlenmelidir.	Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı
Tespit 11: Sağlık ve sosyal hizmetlerin entegrasyonunun sağlanması için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığının iş birliği içinde çalışması gerekmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
11.1	Evde sağlık ve sosyal hizmetlerin koordinasyon halinde yürütülmesi için tüm paydaşların yararlanabileceği bilgi iletişim sistemi oluşturulmalıdır. Bu noktada yerel yönetimler de hizmet sunucusu olarak sisteme uygun şekilde dâhil edilmelidir. Yerel yönetimler de, yaşlılara yönelik hizmetlerin sunumunda ilgili kamu kurumları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile işbirliği yapmalıdır.	Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Yerel Yönetimler
11.2	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevi ve yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde kalan sakinlere Sağlık Bakanlığı ve üniversite hastanelerindeki geriatri yandal uzmanlık eğitimini gören hekimler tarafından hizmet verilmesi sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Üniversiteler
Tespit 12: Yaşlı bireylerin bakım ihtiyacı tespitinin yapılarak en uygun hizmete yönlendirilebilmesi için interdisipliner bir ekip çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
12.1	Bakım hizmetlerinden yararlanmak isteyen yaşlıya, kendi çabasıyla bulabildiği ya da ulaşabildiği hizmet yerine yaşlıyı ihtiyacına en uygun hizmete ulaştırabilecek arz eksenli bir sistem kurulmalıdır. Her yaşlıya bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak interdisipliner yaklaşımla alan uzmanları tarafından bakım planları hazırlanmalı, bu planlar rutin aralıklarla ve gerekli görüldüğünde güncellenmelidir. Yaşlı bireylerin faydalanabilecekleri hizmetler ve başvuru mekanizmaları hakkında bilgi sahibi olabilmeleri için özellikle küçük yerleşim yerlerinde belediyeler, muhtarlar, STK'lar, gönüllüler aracılığıyla danışmanlık faaliyetleri yaygınlaştırılmalıdır. Yaşlılara yönelik hizmetlerde, aile eğitimi ve danışmanlık merkezlerine ihtiyaç vardır. Bu merkezlerde yerel yönetimler, hem kendileri hem de farklı paydaşlar tarafından yaşlılara yönelik sunulan hizmetler konusunda aileleri bilgilendirmeli, gerekli danışmanlık ve yönlendirme hizmetlerini sunmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Millî Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler, STK'lar

	Yerel yönetimler, yaşlı bireylere yönelik; eğitim, sağlık, spor, rekreasyon, bakım, rehabilitasyon, meslek edindirme ve istihdam konularında danışmanlık ve hizmet sunabilecekleri gündüzlü birimler oluşturmalıdır.		
Tespit 13: Kamu ve özel sektöre ait her bir yaşlı bakım kurumunun eşit standartlarda hizmet sunumu sağlaması için belirlenen kalite standartlarının uygulanmasının güvence altına alınması gerekmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
13.1	Yaşlının saygın ve insan onuruna yaraşır bir şekilde bakım hizmetinden yararlanmasını sağlamak için yaşlıya bakım veren kişilerin empati, saygı, kültürel duyarlılık ve nezaket konuları ile yaşlıların özerkliği, kendi kararlarını tayin etme, yaşlı mahremiyeti konularını her zaman önemseyen nitelikli personel yetiştirecek mekanizmalar oluşturulmalı ve istihdamda bu özellikleri haiz personelin seçilmesi konusunda çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca ülkemizde üniversitelerin yaşlı bakımı programlarından mezun olanların bakım alanında öncelikle istihdam edilmesi ile ilgili çalışmalar sürdürülmelidir.	Millî Eğitim Bakanlığı, YÖK, Üniversiteler, Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
13.2	Kamu, yerel yönetimler, STK'lar ve özel sektöre ait her bir yaşlı bakım kurumunun eşit standartlarda hizmet sunması için Bakım Kalite Standartları ile erişilebilirlik konularında izleme değerlendirme ve denetim sistemi güçlendirilmelidir. Özellikle yerel yönetimlerin desteğe ihtiyaç duyan yaşlılara sunduğu yardımların ve desteklerin herkes için bir hak olduğu anlayışı benimsenmelidir. Herhangi bir ayrım gözetilmeksizin hizmetler şeffaf bir şekilde sunulmalıdır. Yardım ve destek hizmetleri sürdürülebilir olmalıdır. Yararlanıcılar için objektif değerlendirme ölçütleri olmalı ve buna uyulmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Yerel Yönetimler	
Tespit 14: Yaşlıya informal bakım veren kişilerin eğitsel ve psikososyal destek hizmetlerine ihtiyacı bulunmaktadır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
14.1	Evde bakım yardımı kapsamında informal bakım veren kişilere ilişkin eğitim modüllerinin hazırlanarak bakım veren ya da verecek kişilerin bu eğitimleri alması sağlanmalıdır. Ayrıca informal bakım verenler tarafından evde bakım hizmeti alan yaşlıların ihmal, kötü muamele ve şiddet açısından denetiminin sağlanması için standart ve sistematik bir mekanizma oluşturulmalıdır. Millî Eğitim Bakanlığı ve yerel yönetimler, yaşlı bireylerin ihtiyaç duyabileceği "güvenli bakıcı" ihtiyacını gidermek amacıyla eğitim programları düzenlemelidir.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Millî Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Sağlık Bakanlığı
14.2	Yaşlılar yaşlı olan yakınlarına bakım vermek zorunda kalmaktadırlar. Bu noktada özellikle yaşlı bakımı ile ilgili olarak yerel yönetimlerce eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri yürütülmeli ve evde bakım desteği sağlanmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikiği Bakanlığı, Yerel Yönetimler

14.3	İnformal bakım sağlayan kişilerin tükenmişliğine yönelik psikososyal destek hizmetleri sunulmalıdır. Nüfusu 50 binin üzerinde olan veya yaşlı nüfus oranı %15'i geçen tüm il ve ilçelerde en az bir adet olmak üzere ve toplam nüfus ile yaşlı nüfus oranındaki artışa paralel olarak sayısal yeterlilikleri yeniden değerlendirilecek şekilde yerel yönetimlerce yaşlılar için gündüzlü bakım/yaşam merkezleri açılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır. Buna yönelik mevzuat düzenlemesi yapılmalıdır. Bu hizmet, hem yaşlıların topluma katılım, yalnızlığı önleme, fonksiyonel kapasiteyi koruma gibi ihtiyaçlarını karşılayacak; hem de evde bakım verenlerin bakım yükünü azaltarak tükenmişliği önleyecektir.	TBMM, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı, Yerel Yönetimler
14.4	Genellikle yaşlıların ve ailede bakım verenlerin, kamu idareleri ve belediyeler ile STK'lar tarafından sunulan hizmetlerden haberdar olmadıkları için huzurevi, bakım ve rehabilitasyon merkezlerine acil ihtiyaç halinde başvurdukları görülmektedir. Öncelikle toplumda hizmetlerin kapsamı ve nasıl başvuru yapılacağı hakkında duyuru ve farkındalık çalışmaları yürütülmelidir. Acil bakım ihtiyacı gereken durumlar için başvuru ve kabul sürecini kolaylaştıracak ve hızlandıracak bir süreç izlenmelidir.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Diyanet İşleri Başkanlığı, RTÜK, TRT, STK'lar
Tespit 15: Sosyal bakım, evde bakım ve evde sağlık hizmetlerinin entegrasyonunun güçlendirilmesi gerekmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
15.1	Yaşlılara yönelik hizmetlerin mükerrerliğini önlemek ve kamu kaynaklarını daha verimli kullanabilmek amacıyla yaşlılara yönelik evde sağlık, evde bakım, sosyal yardım gibi hizmet yürüten kurumların veri paylaşımına ilişkin bilişim alt yapılı koordinasyon sistemi kurulmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	Yerel Yönetimler, STK'lar
15.2	Yaşlılara yönelik hizmetlerin sunumunda bölgesel farklılıklar ve kır-kent ayrımı dikkate alınmalıdır. Her yaşlının kendine özgü ihtiyaçlarına bölgesel farklılıklar ile kır-kent ayrımı da eklenenince karmaşık hâle gelen hizmet sunumunun yaygın ve etkin bir şekilde arz odaklı olarak koruyucu ve önleyici hizmetleri de kapsayacak şekilde sunulması için düzenlemeler yapılmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar
Tespit 16: Gündüzlü bakım hizmetlerinin nitelik ve nicelik olarak kapasitesinin artırılması gerekmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**

16.1	Yaşlı bireylerin yaşadıkları çevreden, ev ortamından ayrılmadan hizmet almaları ve toplumsal hayata katılımlarının artırılması amacıyla yaşlı gündüz hizmet kuruluşları/merkezlerinin sayısı artırılmalıdır. Demans/Alzheimer konusunda ihtisaslaşmış gündüz hizmet merkezleri yaygınlaştırılmalıdır. Özellikle toplam nüfus ve yaşlı nüfus oranına göre il ve ilçe belediyelerinin hem gündüzlü hem de yatılı bakım kuruluşu açmaları teşvik edilmelidir. Kamuya ait gündüz hizmet merkezlerinin yanı sıra özel yaşlı gündüz hizmet merkezlerinin yaygınlaştırılması da teşvik edilmelidir. Gündüz hizmet merkezlerinde yapılandırılmış hizmetlerin belirlenmesi ve hizmet standardının sağlanması için gerekli mevzuat düzenlemesi yapılmalıdır. Toplumsal katılımı düşük ve sosyal olarak izole yaşayan yaşlıların tespitinin yapılarak özellikle yalnız yaşayan yaşlıların gündüz bakım hizmetlerinden faydalandırılması, ev dışında sosyal hayata katılması sağlanmalıdır. Yaşlılara yönelik hizmet veren huzurevleri, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri ile gündüz hizmet merkezlerinde geçmişin izlerini taşıyarak yaşlının hatıralarını canlandıracak, kendilerini tanıdık bir ortamda, güvende ve huzurlu hissettirecek mekânsal düzenlemeler yapılmalıdır. Bunun için bu merkezlerde mobilyadan aksesuara, dekorasyondan müziğe kadar nostalji temalı alanlar oluşturulmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar	Sağlık Bakanlığı, Üniversiteler, Millî Eğitim Bakanlığı
Tespit 17: Yaşlılara yönelik bakım mevzuatlarında güncellenme ihtiyacı bulunmaktadır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
17.1	Ekonomik yoksunluk içinde olan ağır engelli bireylerin ve aynı zamanda ağır engeli bulunan yaşlı bireylerin evlerinde bakılmalarının desteklenmesi için sunulan evde bakım yardımı mevzuatı yeniden gözden geçirilmelidir.	TBMM	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
17.2	Kamu, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri tarafından açılan huzurevleri ile huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin ihtiyaca uygun mevzuat değişikliği gerçekleştirilmelidir.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	İlgili Kurum Ve Kuruluşlar
Tespit 18: Yaşlı bireylere yönelik gönüllülük faaliyetlerinin artırılması gerekmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
18.1	Yalnız yaşayan ve bakıma ihtiyacı olan yaşlı bireylerin bakımı ve ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik gönüllülük faaliyetleri toplum genelinde yaygınlaştırılmalıdır. Gönüllülük faaliyetlerinde belediyeler, üniversiteler, STK'lar aktif rol almalıdır. Bu faaliyetleri yürütecek olan STK'lar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından akredite edilmelidir.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı	RTÜK, YÖK, Üniversiteler, STK'lar
Tespit 19: Uzun dönemli evde bakım hizmetleri, dünyada olduğu gibi ülkemizde de çoğunlukla aile bireyleri tarafından (informal bakım) sunulmaktadır. Yine, bu kapsamda hizmet sunanların çoğunluğunu da kadınlar			

oluşturmaktadır. İnformal bakım verenlerin bakım yükünün azaltılması ve bu alanın formal bakımla (uzun dönemli bakım işgücü oluşturulması gibi) desteklenmesi ve aile bireylerinin iş gücüne katılımının sağlanması önem arz etmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
19.1	Uzun dönemli bakımda formal bakım ve yardımlarla informal bakım verenlerin desteklenmesinin yanı sıra informal bakım verenlerin işgücüne katılımı da sağlanmalıdır. Ailede bakım verenler için muhtaçlık kriterine göre evde bakım ücreti ödenmesine rağmen, genellikle kadınlardan oluşan bu grup sosyal güvenlik kapsamında yer almamaktadır. Ailede bakım veren birey, bakım verdiği sürece sürdürülebilir ve kapsayıcı bir bakım güvence modeli kapsamına alınmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Hazine ve Maliye Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

- **Sağlık Hizmetlerinin İyileştirilmesine İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 20: Sağlık personeli tarafından tespit edilen vakaların hem koruyucu ve önleyici hem de rehabilite edici sosyal hizmetlere ulaşımı kolaylaştırılmalıdır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
20.1	Günlük yaşam aktivitelerini gerçekleştirme yetisinde olmayan ve sosyal hizmet ihtiyacı olduğu hekim ve sağlık personeli tarafından tespit edilen vakaların gerekli sosyal hizmet birimlerine yönlendirilmesi için Sağlık Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında bilgi iletişim sistemlerinin oluşturulması gereklidir. Bu uygulama yetişkinlik döneminde (50+ yaş grubu) başlatılmalı, sağlık hizmetleri ve sosyal hizmet ihtiyaçları izlenerek, koruyucu ve önleyici hizmetlerden başlanarak kademeli olarak hizmet sunumuna geçilmelidir. Bunun için mevcut Sağlık Bakanlığı bilişim sistemlerinin kullanılması ve aile hekimliklerinin bir başvuru noktası olarak değerlendirilmesi için çalışmalar başlatılmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (TÜBİTAK), Üniversiteler (Teknokentler)
Tespit 21: Önleyici stratejilerle (yaşlıların düzenli takip ve kontrollerinin sağlanması, erken taramalar vb.) yaşlı bireylerin bağımsızlık kaybının mümkün olduğunca geciktirilmesi sağlanmalıdır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
21.1	Aile hekimliği birimlerinde yaşlı hasta değerlendirme modüllerinin kullanımı teşvik edilmeli, tıp fakülteleri aile hekimliği stajı ve aile hekimliği uzmanlık eğitimine modül eğitimleri eklenmelidir.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler
21.2	Önleyici sağlık hizmetleri ile ilgili olarak toplumu bilgilendirici kamu spotları oluşturulmalı, medyadan yararlanılmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Yerel Yönetimler, RTÜK, TRT, Üniversiteler
21.3	Aile hekimlerinin kronik hastalıklar ve geriatrik sendromlar için düzenli olarak arz odaklı tarama ve kontrol çalışmaları yapmaları ve gerekli gördüklerinde yaşlı hastaları geriatri uzmanlarına yönlendirmeleri sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler, Yerel Yönetimler

	Bu çalışmalarda kırsal alanda yaşayan yaşlılar ihmal edilmemeli, bu tarama hizmetleri kırsal bölgedeki yaşlılara götürülmelidir.		
21.4	Yaşlılar için mevcut sağlık hizmetleri ile ilgili farkındalık çalışmaları yapılmalı, sağlık okuryazarlığı düzeylerinin artırılması için farklı çalışmalar yürütülmelidir. 112 Acil numarası, doktor ve hastane randevusu alma, düzenli doktor kontrolü yaptırma ve ilaç kullanımının sağlanması gibi konularda basit ve anlaşılır olarak medya, yazılı basın, afişler ve broşürler, danışma birimleri ile hizmet sunulmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, STK'lar
21.5	Yaşlılarda ağız ve diş sağlığının korunması maksadıyla yaşam boyu yıllık kontrollerin sürdürülmesi için çalışmalar yapılmalı, evde yapılan tarama çalışmaları etkin hâle getirilmelidir.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler, Yerel Yönetimler
21.6	Yaşam boyu yaklaşımına göre tüm yaş gruplarında tütün ve alkol bağımlılığı gibi kötü alışkanlıkların ortadan kaldırılması için etkin bir çalışma yürütülmeli, dumansız hava sahaları açık ve yeşil alanları da kapsamalıdır.	Sağlık Bakanlığı	STK'lar, Yerel Yönetimler, Üniversiteler
21.7	Yaşlının hareketsiz yaşam sürmesi bazı kronik hastalıkların riskini artırmaktadır. Yaşlıları fiziksel etkinliklere teşvik etmek üzere yerel yönetimler tarafından çalışmalar yürütülmelidir.	Sağlık Bakanlığı	Yerel Yönetimler, STK'lar
21.8	Aşılama ve kanser erken tanısı gibi koruyucu hekimlik uygulamalarının devamı ve denetimi sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler, Yerel Yönetimler
Tespit 22: Geriatri ve palyatif bakım hizmeti sunan sağlık merkezlerinin sayısı ve niteliği artırılmalıdır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
22.1	Tıp fakültelerinde iç hastalıklarına bağlı geriatri bilim dallarının kurulması; hastanelerde geriatri birimlerinin kurulması ve geriatrik interdisipliner ekiplerin oluşturulması yaygınlaştırılmalıdır. Eğitim-araştırma hastanelerinde geriatri klinikleri açılmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler
22.2	Geriatri yandal uzmanları, devlet hizmet yükümlülüklerinde öncelikle yaşlı nüfus oranının yüksek olduğu yerlere ve eğitim veren kurumlara (eğitim-araştırma hastaneleri, tıp fakültesi hastaneleri) atanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler
22.3	Geriatri bölümünün adının, bilinirliğini ve anlaşılabilirliğini artırmak için 'Yaşlı Sağlığı ve Hastalıkları' olarak değiştirilmesi değerlendirilmelidir. Toplumda, yaşlılar ve yakınları arasında geriatri bölümünün faaliyetleri ile ilgili bilinirliğini artırmak üzere çalışmalar yürütülmelidir.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar
22.4	Yaşlılara verilen kronik hastalık hizmetlerinin değerlendirilmesinde nitelik ön plana çıkarılmalıdır. Gerek birinci basamak gerekse ikinci ve üçüncü basamak değerlendirmelerinde kapsamlı geriatrik değerlendirme yapılmasını teşvik için geriatrik testlerin puanlanması ve performans ödemesi yapılmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler

	Yaşlı takip eden diğer branşlardaki hekimlerin tespit ettiği kırılgan yaşlıları geriatri uzmanlarına yönlendirmeleri sağlanmalıdır. Birinci basamak sağlık hizmeti sunan hekimlerin kullandıkları izlem modüllerine konsültasyon olarak geriatri ile iletişime geçecekleri yöntemler eklenmeli ve aktifleştirilmelidir.		
22.5	Geriatrik sendromların (demans, deliryum, depresyon, malnütrisyon, sarkopeni, üriner inkontinans) tedavisinde kullanılan ilaçların her biri ayrı bir bölüm tarafından reçete ve rapor edilebildiğinden hastalar bölüm bölüm dolaşarak mağdur olmaktadırlar. Geriatrik sendromların tedavisinde kullanılan ilaçların (antidepresanlar, üriner inkontinans ilaçları) SGK geri ödemesinde geriatri uzman hekimleri tarafından yazılması sağlanmalıdır.	Sosyal Güvenlik Kurumu	Sağlık Bakanlığı
22.6	Palyatif bakım merkezlerinin sayısı, çalışan personelin niteliği ve eğitimi artırılmalıdır. Hastanelerde ve üniversitelerde uzmanlık eğitimini sürdüren asistanların palyatif bakım birimlerinde rotasyonu sağlanmalıdır. Tıp fakülteleri ve hemşirelik fakültelerinde palyatif bakım eğitimleri müfredata alınmalıdır. Palyatif bakım interdisipliner bir yaklaşımla sunulduğu için D ve E tipi hastanelerde koşullar sağlanmadan açılmamalıdır.	Sağlık Bakanlığı	YÖK, Üniversiteler
Tespit 23: Yaşlı sağlığı hizmeti sunumunun geliştirilmesi/sürdürülebilirliği için tıbbi bakım modeli geliştirilmelidir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
23.1	Yaşlı dostu sağlık politikaları geliştirilerek daha etkin bir şekilde uygulanmalıdır. Yaşlı dostu hastanelerde bu politika ve uygulamalar esas alınmalıdır. Hem fiziksel olarak mekanda erişilebilir, hem de sosyal olarak yönlendirici ve destekleyici danışmanlık hizmeti ile hastane hizmetleri sunulmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	STK'lar, Yerel Yönetimler, Üniversiteler
23.2	COVID 19 döneminde yaşlılara yönelik aşılama, bağışıklama sisteminde başarılı bir süreç yönetilirken; gelecekte olası acil durumlar için bu tecrübeden yararlanarak yaşlıları merkeze alan geniş kapsamlı sağlık uygulama programları hazırlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	İlgili Tüm Kamu Kurum Ve Kuruluşları
23.3	SUT ve eki listelerde yer alan, ayakta tedavilerde kullanılan tıbbi malzemelerin (hasta alt bezi, tekerlekli sandalye vb.) fiyatları günümüz piyasa şartlarına göre güncellenmelidir.	Sosyal Güvenlik Kurumu	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı
23.4	Yurt dışında yaşayan yaşlı vatandaşlarımızın ülkemize geldiklerinde sosyal güvenlik kapsamında sağlık hizmeti alabilmeleri için ülkeler arasında sosyal güvenlik anlaşmasının yapılması sağlanmalıdır.	Sosyal Güvenlik Kurumu	

- **Yaşlılık Döneminde Sık Görülen Hastalıklar ve Geriatrik Sendromların Önlenmesine İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 24: Kronik hastalıklar ve geriatrik sendromların önlenmesi ve tedavisine dair toplumda farkındalığın artırılması, hasta ve yakınlarının eğitilmesi sağlanmalıdır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
24.1	Medya üzerinden kronik hastalıklardan korunma ve önleme ile ilgili olarak düzenli kontrollerin ve taramaların önemi anlatılmalı ve hastalıklara dair bilgilendirme yapılmalıdır. Birinci basamak sağlık hizmeti sunan hekimler 50+ yaş grubundaki bireyleri düzenli yıllık sağlık kontrollerini yaptırmaları için yönlendirmelidir.	Sağlık Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, RTÜK, TRT, STK'lar
Tespit 25: Kronik hastalıklar için birinci basamak hizmetlere tanımlanan hastalık izlem modüllerinin kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
25.1	Kronik hastalıklar için birinci basamak hizmetlere tanımlanan hastalık izlem modüllerinin kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler
25.2	Yaşlılara hizmet veren birinci basamak sağlık personellerinin eğitiminin geriatrist ve diğer branş uzmanlarınca periyodik olarak verilmesi sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler
25.3	Kronik hastalıkların yönetiminde sağlık kurum ve personellerinin performansı için kalite ölçütleri belirlenmeli ve bu ölçütlere dayalı değerlendirme ve geri bildirim ile durum tespiti yapılmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler
Tespit 26: Demans hastalığının bir halk sağlığı sorunu haline gelmesi ihtimaline karşı önlem alınmalıdır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
26.1	Ulusal Demans Eylem Planı ve Uygulama Programı hazırlanmalı, bu doğrultuda 2030 ve 2040 yılları için hazırlıklar yapılmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, Dünya Sağlık Örgütü Türkiye Ofisi
26.2	Demans ve demans için kontrol edilebilir risk faktörleri hakkında toplum bilinçlendirilmeli, koruyucu ve önleyici hizmetler yaygınlaştırılmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları
26.3	Demans önleme, kişilere yönelik olduğu kadar aynı zamanda bir halk sağlığı politikası olmalı ve toplumun bu konuda bilgili ve duyarlı olması için uygun iletişim araçları kullanılmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları
26.4	Taramalarda risk altında olduğu tespit edilen bireylerin bilişsel ve fiziksel egzersizler yapabilecekleri, sosyal etkinliklere katılabilecekleri ihtisaslaşmış gündüzlü merkezler açılmalı ve demans riski bulunan ve demans başlangıcında olan kişiler sıkı kontrol altında tutulmalıdır. Böylece ailede bakım verenler de desteklenmelidir.	Sağlık Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, STK'lar

26.5	Demans tanısı alan hastaların sadece demans hastalığından muzdarip olmadığı, ek birçok hastalıkları olabileceği dikkate alınmalı; hastanelerde ve diğer sağlık kurumlarında öncelik sağlanacak şekilde hizmet sunumu gerçekleştirilmelidir.	Sağlık Bakanlığı	İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları
26.6	Demans hastalarına bakım verenler, özellikle aile üyelerini demans/alzheimer hastalığı, hastaya bakım, ilaç kullanımı konusunda bilgilendirmeli, bakım verenler, bakım yükü nedeniyle maruz kalabilecekleri depresyon, anksiyete gibi durumlara karşı taranmalı ve tıbbi, sosyal ve ekonomik destek verilmelidir.	Sağlık Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar
26.7	Demans çalışma grubu oluşturulmalıdır. Tüm sağlık kuruluşlarında bakılacak demans hastalarının hedeflerinin saptanması ve bu hizmetlerin denetimi ile standardizasyon sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler
26.8	Demans hastalığının geleceğin halk sağlığı sorunu haline gelmesi ihtimaline karşı bu hastalığa yönelik yapılacak tarama, bilgilendirme çalışmaları ile bilimsel araştırmalar teşvik edilmelidir.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler

Tespit 27: Depresyon, deliryum ve beslenme yetersizliği-kas kaybı yaşlılık döneminde önemli sonuçlara yol açabilen geriatrik sendromlardır.

No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
27.1	Yaşlıların ve yakınlarının yaşlılık depresyonu, deliryum ve beslenme yetersizliği-kas kaybı hakkında uygun iletişim araçları kullanılarak bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Görülebilecek şikâyetler, tanı ve tedavi yöntemleri anlatılmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, RTÜK, TRT, Yerel Yönetimler, Valilikler, STK'lar, Üniversiteler
27.2	Tüm sağlık kuruluşlarında depresyon hastalarının hedeflerinin saptanması ve bu hizmetlerin denetimi ile standardizasyon sağlanmalıdır. Deliryum önleme, tarama ve tanı sistemi geliştirilmelidir. Yaşlılık depresyonu, deliryum ve beslenme yetersizliği-kas kaybı konusundaki akademik çalışmalar teşvik edilmelidir.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler
27.3	Yaşlılık depresyonu, deliryum ve beslenme yetersizliği-kas kaybı için sahada hizmet veren sağlık personelleri eğitilmelidir. Belli aralıklarla eğitimin etkinliği denetlenmelidir.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler
27.4	Depresyonu olan yaşlı kişilere yerel yönetimler ve sivil toplum kuruşlarınca yardım ve rehabilitasyon hizmetleri planlanmalı; yaşlı bireyler için toplanma alanları, bahar evleri benzeri kurumlar, egzersiz ve hobi kursları, ekonomik desteği amaçlayan alanlar oluşturulmalı; bu etkinliklerin ve yardım/hizmet kurumlarının, farklı bölgelerin ihtiyaçlarına göre hayata geçirilmesi sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, STK'lar
27.5	Kas kaybı tanısı ve takibi yapılabilmesi için yaşlıların sık izlendiği yataklı hizmet merkezlerine Biyoelektriksel İmpedans veya DEXA (Dual-energy X-ray	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler

	absorptiyometri) ve el sıkma dimanometresi cihazlarının temin edilmesi ve personelin bu cihazların kullanımı açısından eğitilmesi sağlanmalıdır.		
27.6	Beslenme yetersizliği tedavisinde reçete ve rapora kas kaybı kodu eklenmesi ile tam ödeme yapılması sağlanmalıdır	Sosyal Güvenlik Kurumu	Sağlık Bakanlığı
27.7	Birinci basamak sağlık hizmetlerinde ve evde sağlık ekiplerinde diyetisyenler istihdam edilmelidir.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler
Tespit 28: Düşme, önlenebilir nedenleri olan ve sonuçları yaşlıların morbidite ve mortalitesini arttıran bir geriatrik sendromdur.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
28.1	Birinci, ikinci ve üçüncü basamakta çalışan sağlık personelinin "yaşlıda düşme taraması" konusunda bilgilendirilmesi/eğitilmesi sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler, Yerel Yönetimler
28.2	Yaşlı ve yaşlı yakınlarının "düşme riskleri farkındalığı ve düşmenin önlenmesi" konusunda uygun iletişim araçları ile bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, RTÜK, TRT, Yerel Yönetimler, Valilikler, STK'lar, Üniversiteler
Tespit 29: Çoklu ve uygunsuz ilaç kullanımı yaşlıların hem eksik hem yanlış tedavi edilmesine yol açabileceği gibi ilaç etkileşimleri nedeni ile zarar görmelerine de neden olabilir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
29.1	Yaşlıların ve yakınlarının çoklu ilaç kullanımı (Polifarmasi) hakkında uygun iletişim araçları kullanılarak bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, RTÜK, TRT, Yerel Yönetimler, Valilikler, STK'lar, Üniversiteler
29.2	Yaşlı hastalar ile bakımlarını üstlenenlere ve sağlık kuruluşlarındaki sağlık personellerine akılcı ilaç kullanımı ve polifarmasi ile ilgili eğitimlerin verilmesi sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler
29.3	Yaşlı ile ilgilenen her branşın ulusal ve uluslararası kongre ve konferans gibi ortamlarda 'yaşlıda polifarmasi ve akılcı ilaç kullanımı' seminerleri ve oturumlarının olması teşvik edilmelidir.	Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	STK'lar
29.4	Tıp ve eczacılık fakültelerinde polifarmasi ve akılcı ilaç kullanımı dersinin müfredatta etkin bir şekilde yer bulması sağlanmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler
Tespit 30: İdrar kaçırma sorulmazsa söylenmeyen ancak yaşlının sosyal ve sağlık alanında etkilenmesine neden olan bir geriatrik sendromdur.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
30.1	Yaşlı ve yaşlı yakınlarına "idrar kaçırmanın tespiti, riskleri ve tedavisi" konusunda bilgilendirmeler	Sağlık Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı,

	yapılmalı; broşür, afiş, kamusal alanlarda billboard ilanları asılmalı ve kamu spotu hazırlanmalıdır.		Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, RTÜK, TRT, Yerel Yönetimler, Valilikler, STK'lar, Üniversiteler
30.2	Birinci, ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetleri kapsamında yapılan idrar kaçırma taramaları hekim ya da diğer sağlık profesyonelleri performans değerlendirmeleri kapsamına alınmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	
30.3	Huzurevi ve huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezinde kalan yaşlılara yönelik standart bakım faaliyetlerine pelvik taban değerlendirmesi ve fizyoterapistinin eklenmesi önerilmektedir.	Sağlık Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Belediyeler

- **Yaşlılarda Sağlık Okuryazarlığına İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 31: Yaşlılarda sağlık okuryazarlığı düzeyi, eğitimleri ve çalışmaları yeterli değildir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
31.1	Yaşlıların sağlık ile ilgili bilgileri anlayıp yorumlaması ve buna uygun davranış göstermesi amacıyla sağlık okuryazarlığı eğitimleri artırılmalıdır.	Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Millî Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar, RTÜK, TRT, İlgili Bakanlıklar
31.2	Yaşlı yetişkinlerin katılımcı olduğu araştırmalar (örn: e-Devlet, e-Sağlık, e-Nabız gibi portallara kullanıcıların yaş aralığına göre anketler) yapılmalı; sonuçlara göre bölgesel, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey farklılıkları dikkate alınarak sağlık okuryazarlığı ile ilgili çalışmalar yürütülmelidir.	Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Millî Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar, İlgili Bakanlıklar
31.3	Yaş ilerledikçe bilişsel fonksiyon kaybına bağlı olarak ortaya çıkan durumda yaşlıların sağlık hizmetlerine erişimini sağlayacak, düzenli ilaç kullanımına destek olacak bir sağlık okuryazarlığı destek ve danışmanlık sistemi geliştirilmelidir.	Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Üniversiteler	Millî Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar
Tespit 32: Kurumların yaptığı bilgilendirmelerin yaşlılar tarafından daha iyi anlaşılması sağlanmalıdır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
32.1	Tüm kamu kurum ve kuruluşlarında yaşlılara dağıtılmak üzere, akıcı bir dil ile hazırlanmış, anlaşılabilir görsellerle kullanışlı hâle getirilmiş materyaller kullanılmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları
32.2	Birçok yaşlı yetişkin interneti sağlık bilgileri için ilk tercih olarak kullanamamaktadır. Yaşlı yetişkinlere ulaşmak için televizyon, radyo ve SMS gibi kitle iletişim kanallarının sürekli kullanımı teşvik edilmelidir.	Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları	
32.3	Yaşlı gündüz hizmet merkezleri, yaşlı yetişkinlerin sağlık hizmetlerine erişebilmesi konusunda internet kullanımına yardımcı olmalı ve bu konuda eğitim sağlamalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Sağlık Bakanlığı, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, STK'lar, Yerel Yönetimler, Üniversiteler

- **Yaşlıların Sosyal ve Kültürel Hayatına İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 33: Bireylerin yaşlanmayla birlikte yaşlılığa ve emekliliğe sosyal uyum problemleri yaşadıkları görülmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
33.1	Millet bahçeleri gibi büyük rekreasyon ve yeşil alan bölgelerinden yararlanmak üzere yaşlıların aktif şekilde katıldığı doğa yürüyüşleri, şiir dinletisi, spor müsabakaları, bilgi yarışmaları, konser veya müze gezisi gibi çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetler düzenlenmelidir. Bu faaliyetlerin yaşlı bireylerin özelliklerine göre uyarlanmış, yaşlılar için kapsayıcı olduğundan emin olunmalı ve bu konuda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.	Gençlik ve Spor Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, STK'lar
33.2	Yaşlılar için işlevsel dernek ve kulüplerin/sivil toplum kuruluşlarının sayıları artırılmalıdır. Ayrıca yaşlıların hâlihazırda faaliyet gösteren dernek ve kulüplere katılımlarının sağlanması teşvik edilmelidir.	STK'lar, Belediyeler	İçişleri Bakanlığı
33.3	Türkiye'de yaşayan farklı ülke vatandaşlarının kendi aralarındaki ve Türk vatandaşı yaşlılar arasındaki dostluk ve etkileşim faaliyetleri desteklenmelidir. Ayrıca, Türk vatandaşlarının tüm dünyadaki yaşlılarla etkileşimine yönelik faaliyetler planlanmalıdır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı	İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, STK'lar
33.4	Yaşlılara farklı alanlarda rehberlik yapacak "yaş/yaşlı danışmanlığı" sistemi oluşturulmalı ve bu hizmetten yaşlıların yararlanmaları sağlanmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı	Yerel Yönetimler, STK'lar
33.5	Yaşlıların tüm sosyal ve kültürel aktiviteleri bir arada görebileceği dijital bir uygulama geliştirilmeli ve tanıtılmalıdır. Müzeler, konferanslar, sanat sergileri, etkinlikler gibi tüm bilgiler için bir ortam oluşturularak yaşlılar için kolay erişim sağlanmalıdır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Belediyeler, Millî Eğitim Bakanlığı	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
33.6	Yurt dışında yaşayan yaşlı vatandaşlarımızın anavatanlarına aidiyetlerinin korunması, sosyo-kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılması ve yaşadıkları ülkede yalnızlaşmalarının önlenmesi amacıyla yürütülen çalışmaların artırılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın ortak kültürel mirasa sahip yaşlıların emeklilik sonrasında kendi öz kültürlerine ait değerleri yaşayabilecekleri mekanların sağlanabilmesi için çalışmalar yürütülmelidir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı), Dışişleri Bakanlığı	Diyanet İşleri Başkanlığı
Tespit 34: Ülkemizde son yıllarda kuşaklar arası dayanışma ile ilgili birçok örnek çalışma olduğu görülse de bu faaliyetlerde çeşitlilik ve süreklilik sorunları göze çarpmaktadır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
34.1	İlkokul ve kreşlerdeki çocukların huzurevi vb. yaşlı bakım tesislerini ziyaret etmesi ve yaşlıların ilkokul ve kreşlerdeki çocukların etkinliklerine davet edilmesi kuşaklar arası dayanışmayı güçlendirmek bakımından önerilmektedir.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Belediyeler,	STK'lar, YÖK, Üniversiteler

	Eğitim kurumlarında yaşlıların gönüllü olarak çocuklarla ve gençlerle bir araya geldiği ve bilgi ve tecrübelerini aktardığı okul temelli kuşaklar arası dayanışma modelleri hazırlanmalıdır.	Diyanet İşleri Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı	
34.2	Yaşlı ve genç bireylerin eşleştiği ve belirli aralıklarla bir araya gelerek kültürel, bilimsel ve sanatsal faaliyetler yürüttüğü ulusal bir kuşaklar arası dayanışma programı oluşturulmalıdır. Dede–torun projeleri; usta-çırak (kuşakla rarasında mesleki deneyimin de aktarıldığı çalışmalar) projeleri gibi.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı	Yerel Yönetimler, STK'lar
34.3	Yerel yönetimler tarafından yürütülen başarılı kuşaklar arası dayanışma örneklerinin geleneksel ve modern medya vesilesiyle görünürlüğünün artırılması sağlanmalıdır. Ulusal düzeyde yaşlılarımıza yönelik farkındalık oluşturmak adına iller nezdinde yapılan tüm etkinlikler bir internet sayfasında bir araya getirilmeli ve ayrıca iller arası etkileşimlere fırsat verecek teknik alt yapı oluşturulmalıdır.	Türkiye Belediyeler Birliği	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, STK'lar, İçişleri Bakanlığı
34.4	Yaşlıların her tür eğitim kademesinde kendi kültürel ve mesleki deneyimlerini aktarabilecekleri misafir öğretmen/mentor pozisyonuyla değerlendirilebilecekleri faaliyetler yapılmalıdır. Örneğin anaokulu ve ilkokullarda "Dede/Nene Saati" uygulaması ile haftanın belirli bir günü yaşlılar öğrencilere kendi çocukluklarında oynadıkları oyunları, kaybolmaya yüz tutmuş kültürel öğeleri ve zanaat türlerini anlatabilirler. Öte yandan yaşlıların ortaokul, lise ve üniversite eğitimi düzeyindeki öğrencilere öğretmenlik/mentorluk yapması deneyimlerin ve kültürel mirasın aktarımı konusunda büyük önem arz etmektedir.	Millî Eğitim Bakanlığı	STK'lar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
34.5	Üniversitelerin lisans bölümlerinde yer alan "Topluma Hizmet Uygulamaları" dersi kapsamında üniversite öğrencilerinin planlı bir şekilde yaşlılarla bir arada olacağı ve onlara hizmet götüreceği bir uygulama modeli geliştirilmelidir. Ayrıca, ortaöğretimde sosyal sorumluluk dersi konmalı ve bu ders kapsamında gençler, yaşlılara ve benzeri topluma hizmet faaliyetlerinde gönüllü olarak görev alabilmelidir.	YÖK, Millî Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	STK'lar
34.6	Emekliler gönüllü olarak topluma yararlı hizmetlerde katkı sağlayabilmeli ve bu alanlarda görev yapanlar belediye meclis kararıyla ödüllendirilmelidir.	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Yerel Yönetimler

34.7	Yeni planlanan huzurevleri ve yaşlı bakım/rehabilitasyon merkezlerinin kuşaklar arası dayanışmayı güçlendirmek adına çocuk yuvalarının olduğu yerlerde veya ilköğretim okullarının yakınında açılması sağlanmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	Yerel Yönetimler
34.8	Kuşaklar arası dayanışmayı sistemsel hâle getirmek ve yaşlı-genç kuşaklar arasında köprü görevi görebilmek adına Millî Eğitim Bakanlığı örgün ve yaygın eğitim programlarında yaşlanma ile ilgili temalara yer verilmelidir.	Millî Eğitim Bakanlığı	İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları
34.9	Yaşlılarla ilgili basmakalıp önyargılardan kaçınılması için toplumun bilinçlendirilmesine yönelik eğitim faaliyetleri yürütülmelidir.	Millî Eğitim Bakanlığı	İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları

- **Yaşlıların Hayat Boyu Öğrenme Olanaklarına İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 35: Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde özellikle yaşlı bireyler için açılan kursların çeşitliliği geliştirilmeli ve yaşlıların daha yüksek oranlarda katılımı sağlanmalıdır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
35.1	Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde özellikle yaşlı bireyler için açılan kursların çeşitliliğinin artırılması sağlanmalıdır. Örneğin istihdama yönelik kurslar, sağlık okuryazarlığı, yaşlı bakımı, yaşlı dostu çevre düzenlemeleri, günlük yaşam becerileri ve dijital okuryazarlık gibi kurslar açılabilir. Kurslar yaşlıların en çok hangi alanda eğitime ihtiyaç duyduğunun tespit edildiği ihtiyaç analizi çalışması yapılarak belirlenmelidir. Ayrıca yeni açılacak kurs programlarının değişen toplumun ve kültürün ihtiyaçlarını karşılayacak öğeler barındırması yaşlıların çağa ayak uydurmalarını kolaylaştıracaktır. Kursların çeşitlendirilmesinde kamu ve sivil toplum kuruluşlarından yardım talep edilmelidir. Hayat boyu rehberlik platformu bünyesinde meslek atlası uygulaması ile kişinin ihtiyaçlarına göre bireyselleştirilmiş kurs seçeneklerinin sunulması sağlanmalıdır.	Millî Eğitim Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar
35.2	Yaşlıların kendileri ve yakınlarına yönelik yaşlılık süreçlerinin daha verimli, mutlu ve huzurlu geçirilmesini hedef alacak "Aktif Yaşlanma" kurs programı hazırlanmalıdır. Kurslara aile fertleri ile katılım teşvik edilerek aile eğitimi şeklinde bir program düşünülmelidir. Aktif yaşlanma kurs programı müstakil bir kurs programı olarak isteyen yaşlılara ve yakınlarına ulaştırılabilmelidir. Yaşlıların eğitim alacağı diğer tüm kurslarda "Aktif Yaşlanma" ortak bir ders içeriği olarak değerlendirilebilmelidir.	Millî Eğitim Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar
35.3	Yaşlılık öncesi dönemde (45-65 yaş arası) "Emekliliğe Uyum" ve "İkinci İşe Hazırlık" gibi kurs programları sunulmalıdır. Bu eğitimler yaşlıların kendileri için değişen ekonomik ve sosyal standartlara ayak uydurabilmeleri açısından önemlidir.	Millî Eğitim Bakanlığı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar

35.4	Kurs içeriği hazırlama sürecinde ilgili bakanlıklar ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapılmalıdır. Örneğin adli okuryazarlık adlı bir kurs oluşturulmak istendiğinde Adalet Bakanlığıyla birlikte hareket edilmesi düşünülebilir. Bakanlıkların yürüttüğü ve yaşlılar tarafından öğrenilmesi gerektiği düşünülen proje veya uygulamalar için de Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüyle iş birliği içinde yeni kurs programları oluşturulabilir. Örneğin Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının "Türkiye Kart" projesini konu alan bir kurs programı yaşlılara özel olarak kurumlar arası iş birliği ile hazırlanabilir.	Millî Eğitim Bakanlığı	İlgili Bakanlıklar, STK'lar
35.5	Ürün üretimine dayalı eğitimlerde cezaevleri ve belediye kurslarında olduğu gibi halka satış gibi uygulamalar yapılmalıdır. Bu tip uygulamalar sayesinde kursiyerlerin ekonomik kazanç elde etmesi, ayrıca vatandaşların daha ucuza daha kaliteli ürün elde edebilmesi sağlanabilir.	Millî Eğitim Bakanlığı	İlgili Kurumlar, Yerel Yönetimler, STK'lar
35.6	Kursa başvuru azlığından kaynaklı kurs açılmaması durumuna karşılık gezici öğreticilik modeliyle eğitimlerin verilmesi değerlendirilmelidir. Bu şekilde yaşlılar evlerinde ve hastanelerde eğitim alabilirler.	Millî Eğitim Bakanlığı	Yerel Yönetimler, STK'lar
35.7	Yaşlıların gelişen teknolojiye uyum sağlamaları ve yaşam kalitelerini iyileştirecek şekilde dijital becerilerini geliştirebilmeleri için yaşlıların ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş, basit, anlaşılır içerikte dijital okuryazarlık kursları düzenlenmeli ve yaşlıların bu kurslara katılımı teşvik edilmelidir. Bu kurslara katılım durumunun takip edilebileceği modüller e-Devlet portalına dâhil edilmelidir.	Millî Eğitim Bakanlığı	Yerel Yönetimler, STK'lar
Tespit 36: Hayat boyu kurs programlarının işlevselliği ve verimliliğinin iyileştirilmesine yönelik tedbirler alınmalıdır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
36.1	Hayat boyu kurs programlarında kullanılan öğretim ve yöntem teknikleri yaşlı eğitimine uygun şekilde düzenlenmelidir. Derslerde uygulama ve gezi gibi çeşitli etkinliklerle öğretim daha ilgi çekici ve akılda kalıcı hâle getirilmelidir. Böylelikle kursiyerler yaparak ve yaşayarak öğrenme fırsatına sahip olabilmelidir.	Millî Eğitim Bakanlığı	Üniversiteler
36.2	Hayat boyu öğrenme kurs programlarının etkililiği, yaşlı kursiyerler nezdinde duyulan memnuniyet/memnuniyetsizlik ve daha iyi bir eğitim için neler yapılabileceği gibi konulara cevap teşkil etmek üzere nitel ve nicel verilerle zenginleştirilmiş akademik çalışmalar yapılmalıdır. Böylelikle eğitimin kalitesinin artırılması ve yaşlılara uygun hâle getirilmesi sağlanmalıdır.	Millî Eğitim Bakanlığı	Üniversiteler
36.3	Kurs başvuru, kayıt ve öğrenci işlemleri için mesaj, telefon ve elektronik posta gibi farklı iletişim kanalları kullanılmalıdır.	Millî Eğitim Bakanlığı	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
36.4	Halk eğitim merkezlerinde yaşlı kursiyerler için alanında uzman kişiler tarafından düzenli olarak psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yürütülmelidir. Bu sayede yaşlıların yaşam kalitesinin olumlu yönde etkilenmesi sağlanmalıdır.	Millî Eğitim Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
36.5	Öğretimin kalıcılığı için huzurevleri, cezaevlerinde veya yaşlıların bir araya geldiği lokal/köy evi gibi yerlerde	Adalet Bakanlığı,	Millî Eğitim Bakanlığı

	uygulama sınıfları kurulmalıdır. (Dijital okuryazarlık için bilgisayar laboratuvarı gibi)	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,	
36.6	Yaşlıların geleneksel el sanatları, spor, kültür, müzik ve benzeri alanlardaki ilgi ve hobilerini karşılayacak kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler artırılmalıdır. Nüfusu 50 binin veya yaşlı nüfus oranı %15'in üzerinde olan il ve ilçelerde yaşlılara yönelik bir spor tesisi oluşturulmalı ve mevcut spor tesislerinde yaşlılara yönelik bir alan düzenlemesi yapılmalıdır.	Gençlik ve Spor Bakanlığı, Yerel Yönetimler, İçişleri Bakanlığı	Millî Eğitim Bakanlığı

Tespit 37: Hayat boyu öğrenme kurs programlarında görev yapacak eğitim ve yardımcı hizmetler personelinin nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesine yönelik tedbirler alınmalıdır.

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
37.1	Kurslarda görev yapan usta öğreticilerin ve eğiticilerin sayılarının artırılması ve hâlihazırda görev yapan personelin mesleki yeterliliklerinin iyileştirilmesi sağlanmalıdır. Eğiticilere yetişkin eğitimi ve öğretim yöntem/teknikleri gibi konularda sıkça eğitimlerin verilmesi kurslardaki eğitim kalitesini doğrudan etkileyecek faktörler arasında değerlendirilmelidir.	Millî Eğitim Bakanlığı	Üniversiteler

Tespit 38: Hayat boyu öğrenme faaliyetlerine düşük katılım oranı ve faaliyetler hakkında yaşlıların yeterince bilgi sahibi olmaması önemli bir konudur.

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
38.1	Yaşlıların hayat boyu öğrenme faaliyetlerine neden ilgi göstermedikleri üzerine bir araştırma yapılmalı, talepleri ve tercihleri saptanmalıdır.	TÜİK, Millî Eğitim Bakanlığı, YÖK	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
38.2	Kurs programlarından en çok tercih edilenlerin video kayıtlarının ulusal kanallarda belli saatlerde yayınlanması sağlanmalıdır. Ayrıca eğitim içerikli programlar için dijital ortamlardan yararlanılmalıdır.	Millî Eğitim Bakanlığı	RTÜK
38.3	Hayat boyu öğrenme kurs programlarının görünürlüğünü ve tanınırlığını artırmaya yönelik yazılı ve görsel medya araçları kullanılarak tanıtım faaliyetleri yürütülmelidir.	Millî Eğitim Bakanlığı	RTÜK
38.4	Üçüncü yaş üniversitelerinin sayılarının ve görünürlüklerinin artırılması sağlanmalıdır.	YÖK	RTÜK, Millî Eğitim Bakanlığı
38.5	Yaşlıların en çok kullandıkları hayat boyu öğrenme aracı televizyonlardır. Mevcut kanallardaki programlara yaşlanma ve yaşlılık dönemi ile ilgili bilgiler ve rol modellerin yerleştirilmesi; kültür, sanat, tarih, beslenme gibi konulardan aile, iletişim, doğa, manevî değerler ve yaşam gibi konulara kadar geniş kapsamlı içerik üreten 60+ televizyon kanalının açılması önerilmektedir.	RTÜK, TRT	Diğer TV kanalları

Tespit 39: PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competencies / Yetişkin Yeterliliklerine İlişkin Uluslararası Değerlendirme Programı) verilerine göre yaşlılarımızın sayısal-sözel-dijital becerilerinin OECD değerlerine çıkarılmasına yönelik tedbirler alınmalıdır.

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
39.1	Türkiye bu sınav programına tekrar dâhil olmalı veya kendi sınavını geliştirip yetişkin yeterliliklerini düzenli olarak ölçmelidir.	Millî Eğitim Bakanlığı, ÖSYM	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

39.2	Yetişkinlerin en çok ihtiyaç duyduğu alanlara göre yeni kurs programları açılmalıdır.	Millî Eğitim Bakanlığı	YÖK
39.3	Mesleki beceri öğretimi kurslarından önce tüm yetişkinlerin temel sayısal ve sözel beceri alanlarında eğitimler alması sağlanmalıdır.	Millî Eğitim Bakanlığı	Yerel Yönetimler

- **Yaşlılara Yönelik Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 40: Toplumumuzda bilgi birikimiyle, tecrübeleriyle, geleneklerimizin süregelmesi konusundaki etkin rolleriyle önemli merkezi role sahip olan yaşlılarımızın toplum içindeki rolü ve değeri azalmaktadır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
40.1	Geçmişten günümüze toplumumuzda bilgi birikimiyle, tecrübeleriyle, geleneklerimizin süregelmesi konusundaki etkin rolleriyle önemli bir konumda olan yaşlılarımızın değeri, topluma katkıları, saygınlıkları ile ilgili farkındalığın artması amacıyla manevî telkinlerin, hutbe ve vaazların sayısı artırılmalıdır.	Cumhurbaşkanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
40.2	Yaşlı bireylerin katılım sağlayabilecekleri dini programlar ve ziyaretler yaygınlaştırılmalıdır.	Cumhurbaşkanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
40.3	Bilgi-hikmet sahibi yaşlıların birikimlerinden faydalanmak amacıyla insana, hayata, topluma dair görüşlerinin alınacağı forum, çalıştay vb. kültürel etkinlikler ve farkındalık çalışmaları düzenlenmelidir.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Diyanet İşleri Başkanlığı, Yerel Yönetimler, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, STK'lar
Tespit 41: Ülkemizde huzurevlerinde sosyal danışmanlar görevlendirilmekle birlikte, kadrolu manevi danışmanlar henüz görevlendirilmemektedir. Huzurevlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmeti yürütecek sabit personelin bulunmaması sebebiyle ihtiyaç duyan huzurevi sakinleri bu hizmete yeterince ulaşamamaktadır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
41.1	Huzurevlerinde daha etkin ve verimli din hizmeti ve manevi destek ve rehberlik hizmeti sunulabilmesi amacıyla bu kuruluşlarda görev yapacak uzmanlaşmış, sabit personel -cezaevi vaizliği benzeri- istihdam edilmesi için gerekli hukuki düzenleme yapılmalıdır. Manevi rehberlik ve danışmanlık görevi için yarı zamanlı görevlendirme yerine tam zamanlı görevlendirme olmalıdır.	Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı
41.2	Huzurevlerinde manevi rehberlik ve danışmanlık ile ilgili ihtiyaçlar konusunda yaşlıların görüşleri alınmalı, çalıştaylar yapılmalı ve rapor hâline getirilip Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğüne iletilerek gerekli önlemlerin alınması sağlanmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı	
41.3	Dinî ve manevi hizmetlerle ilgili 24 saat açık bir çağrı hattı kurulmalı, bu hattan hem huzurevi yönetici ve çalışanlarının hem de kurum sakinlerinin sorularına çözüm ve rehberlik sağlanmalıdır.	Diyanet İşleri Başkanlığı	
41.4	Diyanet İşleri Başkanlığının yazılı ve görsel yayınları daha iyi tanıtılmalı ve Diyanet TV ve Diyanet Radyo gibi mecralarda belirli saatler arasında özellikle yaşlıların ihtiyaç ve beklentilerine dönük programların yayınlanmasına ağırlık verilmelidir.	RTÜK	Diyanet İşleri Başkanlığı

41.5	İlahiyat fakülteleri ve İslamî ilimler fakültelerinde lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde, üniversitelerin ilgili bölümleriyle koordineli olarak disiplinlerarası "Manevi Danışmanlık ve Rehberlik" yüksek lisans ve doktora programları açılarak manevi destek hizmetlerine katkı sağlanmalıdır.	YÖK, Diyanet İşleri Başkanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Tespit 42: Huzurevlerinde yaşlıların bakım hizmetlerini yürüten personelin motivasyonunun yükseltilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
42.1	Huzurevlerinde bakım hizmetlerini yürüten personelin, manevi danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunan personelle görüşebilmelerine ve onlardan yardım alabilmelerine imkân sağlanmalı/fırsat tanınmalıdır.	Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı	
42.2	Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmeti yürüten Diyanet İşleri Başkanlığı personeline saha çalışmalarında etkililiği artırmak için süpervizyon (tecrübeli danışmanın nezaretinde çalışma) uygulanmalıdır.	YÖK, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Diyanet İşleri Başkanlığı
Tespit 43: Huzurevinde kalan ve ailelerinden uzaklaşmış olan yaşlıların bir kısmı yoğun yalnızlık ve dışlanmışlık duygusu yaşayabilmekte, bu durum ruhsal ve dolayısıyla bedensel sağlıklarını olumsuz etkileyebilmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
43.1	Huzurevleri yaşlının özgür, aktif ve üretken olduğunu hissedebilecek nitelikte tasarlanmalı, yaşlının kendisini gerçekleştirebilmesine ve yalnız hissetmemesine olanak sağlayacak imkân ve etkinliklerle donatılmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Diyanet İşleri Başkanlığı
43.2	Yaşlıların yalnızlık, dışlanmışlık gibi duygularla başa çıkma kapasitesinin geliştirilmesinde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinden yararlanılmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı	
Tespit 44: Evlerinde kendi düzenleri içinde yaşamaya alışmış olan yaşlılar pek çok kişiyle ortak alanları paylaşacakları bir ortam olan huzurevlerinde mutlu olamayacakları düşüncesiyle evlerinde yalnız ikamet etmeye devam etmektedirler. Bu sebeple evin idaresiyle ilgili zorluklar yaşamakta, yaşları gereği sağlıklarıyla ilgili risklere daha çok maruz kalmaktadırlar.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
44.1	Koruyucu aile uygulaması Yaşlılar İçin Koruyucu Aile Uygulaması adıyla yaşlılar için de uygulanmalıdır. Yaşlıların isteğe bağlı olarak şartları uygun olan ailelerde bakım alması için düzenleme yapılmalı ve teşvik edilmelidir.	TBMM, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Diyanet İşleri Başkanlığı
44.2	Geniş ailenin, kuşaklar arası dayanışmanın, aile bütünlüğünün, manevi değerlerin önemini kapsayan "Değerler Eğitimi" dersi tüm kademedeki eğitim müfredatına konmalıdır.	Millî Eğitim Bakanlığı, YÖK	Diyanet İşleri Başkanlığı
Tespit 45: Çoğu zaman huzurevlerinde ihtiyacı karşılayacak yeterlilikte bir kütüphane ve dinî içerikli yayınlar bulunmamaktadır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
45.1	Temel konularda yaşlılara uygun basit içerikli ve kullanışlı dinî yayınlar hazırlanmalı ve huzurevlerine dağıtılmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Diyanet İşleri Başkanlığı

- **Topluma Katılım ve Aktif Yaşlanmaya İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 46: Ülkemiz için aktif yaşlanma endeksi bulunmamaktadır. Mevcut Birleşmiş Milletler tarafından kullanılan aktif yaşlanma endeksinde ülkemiz yer almamaktadır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
46.1	Aktif yaşlanma konusunda geliştirilmiş uluslararası endeks verileri ülkemiz için de üretilerek ülke verileri uluslararası aktif yaşlanma endeksine dâhil edilmelidir.	TÜİK	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Üniversiteler, İlgili Bakanlıklar
Tespit 47: Bireylerin ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel anlamda etkin bir yurttaş olarak yaşamlarını devam ettirebilmelerinin, ileri yaşlarda hem fiziksel hem de bilişsel yönden kendi kendilerine yetebilmelerinin, bağımlı olmadan yaşamlarını idame ettirebilmelerinin sağlanması için aktif ve sağlıklı yaşlanma politikaları geliştirilmelidir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
47.1	Aktif ve sağlıklı yaşlanma konusunda toplumda basın, internet, sosyal medya, televizyon yolu ile farkındalık artırılmalı, aile hekimlerince toplumda aktif yaşlanma farkındalığının artırılması konusunda bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	Millî Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, RTÜK, TRT, Yerel Yönetimler, STK'lar, Üniversiteler
47.2	Sosyal izolasyonun engellenmesi, kişilerin sadece yaşlılıkta değil, yaşamın her evresinde sosyal sorumluluk projelerinde yer almalarının teşvik edilmesi, yaşama aktif katılımın bir hayat felsefesi olarak topluma yerleştirilebilmesi sağlanmalıdır.	Cumhurbaşkanlığı	Yerel Yönetimler, STK'lar, Üniversiteler
47.3	Yaşlılık döneminde bilgi ve becerilerin korunması ve geliştirilmesi için yaşam boyu öğrenmeyi desteklemeye yönelik projeler desteklenmelidir. Yaşlılık döneminde de kişinin sosyal, ekonomik, kültürel hayata katılımı sağlanmalıdır.	Cumhurbaşkanlığı	İlgili Tüm Kamu Kurum ve Kuruluşları, Belediyeler, Üniversiteler
Tespit 48: Tek başına yaşayan yaşlıların sosyal ve sağlık durumlarının izlenmesini sağlayan sistem altyapısının oluşturulması gerekmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
48.1	Tek başına yaşayan yaşlı kadın sayısı erkeklere göre 3 kat fazla olup yaşlı kadınların toplumsal hayata katılımı erkeklerin gerisindedir. Bu nedenle yaşlı kadınların sorunlarına özel sosyal politikalar oluşturulmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Millî Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler
48.2	Yerel yönetimler ile Sağlık Bakanlığı iş birliğinde, yaşlıların -özellikle 80 yaş ve üstü olup yalnız yaşayan- düşme riskinin önlenmesi ve sağlık verilerinin anlık takibi için akıllı cihaz uygulamaları yurt genelinde yaygınlaştırılmalıdır (acil durum butonu gibi). Buna yönelik teşvikler Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından artırılmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
Tespit 49: Yaşlı hizmetlerinde ve aktif yaşlanma ile ilgili çalışmalarda yerel yönetimlerin etkinliğinin artırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.			

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
49.1	Yerel yönetimlerin yaşlılara yönelik sunduğu hizmetler ve bütçeler farklılaşmakta olup yurt geneline dağılan homojen bir hizmet sisteminin oluşturulması için mevzuat düzenlemesi yapılmalıdır. Yerel yönetimlerin bünyelerinde yaşlılara sunulan hizmetlerin sürdürülebilir olması için iyi organizasyon yapabilecek idari birimler kurulmalıdır. Buna yönelik olarak İl Özel İdaresi Kanunu ile Belediye Kanunu'na yaşlılara özel bir hizmet birimi oluşturulmasını gerektiren bir hüküm eklenmelidir. Yerel yönetimler sorumlu oldukları bölgede yaşlıların sorunlarının ve ihtiyaçlarının belirlenmesi ve çözüm üretilmesi sürecinde üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliğiyle bölgeye özel projeler oluşturmalıdır. Yalnız yaşayan, bakımını sağlayacak kimsesi olmayan, yemek yapmakta güçlük yaşayan yaşlılara sıcak yemek desteği başta olmak üzere ihtiyaca göre kişisel bakım ve ev temizliği uygulamaları tüm yerel yönetimlerce yaygınlaştırılmalıdır. Dünya genelinde yaşlılara sunulan hizmet modelleri incelendiğinde çoğu hizmetin merkezden değil yerelden sağlandığı görülmektedir. Merkezin sorumluluğunun dağıtılmasıyla yaşlılara sunulan mükerrer hizmetlerin önüne geçilmesi, ayrıca kırsal yerleşim bölgelerinde yaşayan yaşlılar dâhil olmak üzere kültürel ve bölgesel farklılıklara duyarlı hizmetlerin daha hızlı sunulmasının gerçekleşmesi sağlanmalıdır. Yaşlı nüfus sayısı fazla olan illerde yaşlılara yönelik gündüz hizmet veren kuruluşların sayısı artırılmalı, standartları ve programları belirlenmeli ve bu konuda yerel yönetimlerin yaşlılara yönelik emekliler lokali, yaşlılar konağı, mahalle evi vb. şeklinde adlandırdığı hizmet sunumları yaygınlaştırılmalıdır. Bu tür tesislerde yaşlılara yönelik uygun davranış ve bakım pratikleri konusunda aileleri bilinçlendirme faaliyetleri yürütülmelidir. Belediyeler hizmetlerini uygularken hangi hizmetlerin sunulduğuyla ilgili bilgilendirmeler yapmalı, hizmet alanların memnuniyeti ölçülmeli, alınan geri bildirime göre hizmetlerin çeşitliliği ve niteliği artırılmalıdır.	TBMM, Yerel Yönetimler	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği

- **Yaşlılar İçin Üretim ve Yaşlı Tüketicilere İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 50: Yaşlı nüfusun artmasına bağlı olarak yaşlılar için ürün üretimi ve yaşlı tüketici grubuna mal ve hizmet sunumu yeni işler oluşturma potansiyeli taşımaktadır. Ülkemizde giderek artan yaşlı nüfusun, üretici ve tüketici olarak "gümüş ekonomi" bağlamında değerlendirilmesi önem arz etmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**

50.1	Yaşlılık döneminin ihtiyaçları dikkate alınarak, konut, giyim, gıda gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında yaşlılık döneminin özelliklerine göre konforlu ürünler üretilmelidir.	Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı	Hazine ve Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, İŞKUR
Tespit 51: Yaşlı bireylerin toplumsal yaşama katılımlarını artırmak için yaşlılara erişilebilir ve uygun ürün ve hizmetlerin sunulması önem kazanmaktadır. Diğer taraftan, yaşlı bireylerin kendilerine özgü ihtiyaçları ile tercihlerinin varlığı onlara yönelik ürünlerin tasarımını önemli hâle getirmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
51.1	Yaşlılara yönelik ürün ve hizmetleri daha kullanıcı dostu ve pratik tarzda tasarlamanın yanı sıra bütün yaşlar için yaşamın bütün alanlarında "her yaşa uygun tasarımlar" geliştirilmelidir.	Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı	İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları
51.2	D vitamini, kalsiyum ve diğer mikrobesin öğeleri ile takviye edilen ürünler geliştirilmeli ve bunların yaşlılara ulaştırılması ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.	Tarım ve Orman Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı	Belediyeler
51.3	Gıda güvenliğine yönelik olarak gıda ambalajlarının üzerindeki besin öğelerinin niteliklerini belirtir ifadeler yaşlıların anlayabileceği şekilde daha görünür hâle getirilmelidir.	Tarım ve Orman Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı	
51.4	Yaşlı bireylere yönelik sağlıklı beslenme eğitimleri verilmelidir.	Sağlık Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Yerel Yönetimler
51.5	Yaşlılarda sık görülen hastalıklar göz önünde bulundurularak, yaşlılara özel gıda ürünleri çeşitlendirilmelidir.	Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı	
51.6	Yaşlılar tüketici olarak, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile ilgili olarak bilgilendirilmelidirler. Dolandırıcılık, internetten alışveriş gibi durumlarda yaşlıların mağduriyetlerinin giderilmesi için danışmanlık hizmeti verilmelidir.	Ticaret Bakanlığı	
51.7	Yaşlılar için üretilecek kıyafet, ev eşyaları gibi tüketim ürünlerinde sağlıklı hammaddelerin kullanılması, sentetik ve boyalardan kaçınılması sağlanmalıdır.	Ticaret Bakanlığı	
51.8	Buzdolabı, bulaşık makinesi, çamaşır makinesi gibi yeni üretilen akıllı cihazların kullanma prosedürlerinin yaşlılar tarafından anlaşılabilir şekilde (büyük punto yazı, dokunmatik düğmelerin büyüklüğünün uygun olması) üretilmesi sağlanmalıdır.	Ticaret Bakanlığı	

- **Kentleşme, Erişilebilirlik, Ulaşım ve Çevre Kalitesine İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 52: Ülkemizde erişilebilirlik kültürünün yaygınlaştırılmasına katkı sağlamak için kurumsal ve toplumsal olarak farkındalık çalışmalarının artırılması gerekmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
52.1	Her yaş grubu öğrenciye yönelik öğrenim programları ve ders müfredatları içinde erişilebilirlik kavramı tanıtılmalıdır.	Millî Eğitim Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

52.2	Mevcut konut ve yakın çevrelerinde yaşlıların karşılaştığı kazaları önlemek için ihtiyaca göre mekânsal düzenlemeler yapılması gerektiği 3194 sayılı İmar Kanunu, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu ve İmar Yönetmeliklerinde yer almalı ve bu mekânsal düzenlemeler için yerel yönetimlerden destek alınmalıdır. Ayrıca, belediyelerin yaşlıların ihtiyaç duyduğu değişiklikleri yapma hususundaki harcamaları hukuki güvenceye bağlanmalıdır. Ev kazaları ve kazaların önlenmesi ile ilgili düzenlemeler kamu spotlarıyla anlatılmalıdır.	TBMM, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı	RTÜK, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

Tespit 53: Ülkemizde erişilebilirlik mevzuatı günümüzün ihtiyaçlarını karşılayacak yeterliliktedir. Ancak tasarımcılar ve teknik personel tarafından ilgili standartların ücretli olması nedeniyle bunlara ulaşmakta bazı eksiklikler yaşanmaktadır.

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
53.1	Yeni proje ve inşaatlarda İmar Mevzuatı, TSE standartları ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayımlanan Erişilebilirlik Kılavuzunun kullanımı sağlanmalıdır. Mevcut bina ve açık alanların erişilebilirlik tadilatlarında TSE standartları ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayımlanan 2020/3 sayılı Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Formları Genelgesine ve eki Formlara uygunluk sağlanmalıdır.	Yerel Yönetimler, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Tespit 54: Yapılı çevrenin her yaşlı için erişilebilir olmaması ayrımcılığa yol açabilmektedir. Bunun giderilmesi için tasarımcı ve uygulayıcıların bilgi ve bilinç düzeyi geliştirilmelidir.

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
54.1	Projelendirme, yapım, denetim ve kullanım süreçlerindeki bütün paydaşların erişilebilirlikle ilgili tüm düzenlemeler hakkında bilgi sahibi olması, farkındalık kazanması amacıyla eğitim ve bilgilendirme çalışmalarına Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinasyonunda yaygınlaştırılarak devam edilmelidir.	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Yerel Yönetimler	İlgili Tüm Kurum ve Kuruluşlar
54.2	4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun kapsamında görev yapan denetim elemanları erişilebilirlikle ilgili mevzuatın tüm gereklerini yerinde denetim yaparak incelemelidir.	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, TSE
54.3	Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonlarının işlevselliği artırılmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Tespit 55: Toplumun geleceği düşünülerek alınan mekânsal kararlarda yaşlı kullanıcıların talep ve gereksinimlerinin dikkate alınması için tedbirler alınmalıdır.

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
55.1	Kent planlaması yapılırken yaşlı kullanıcıların ihtiyaçları özel bir başlıkta değerlendirilmelidir.	TBMM, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

55.2	Özel ve kamu kullanımına açık alanlarda yaşlı bireyler için uygun yaşam alanlarının oluşturulması amacıyla yerel ölçekte, farklı disiplinlerin (şehir plancısı, mimar, endüstriyel tasarımcı, sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacı vb.) katılımı ile çalışmalar yapılmalıdır.	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Tespit 56: Şehirleri yaşlı ve engelli bireyler başta olmak üzere tüm toplum için daha erişilebilir hâle getirmenin ve mikro ve makro mekânsal tasarım çözümlerini içeren kentlerin planlanmasının ve revize edilmesinin, aktif yaşlanma için ihtiyaç olduğu gözlenmiştir. Türkiye Mekânsal Stratejik Planının (2053) yürürlüğe girmesiyle planlama hiyerarşisinin en üst seviyesinde belirlenmiş olan "Herkes için kentsel/kamusal hizmetlere erişilebilirlik" önceliğinin uygulanması için tüm plan zincirinin harekete geçirilmesi gerekliliği bulunmaktadır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
56.1	Belediyeler, Dünya Sağlık Örgütü Uluslararası Yaş Dostu Şehirler Birliğine üye olma konusunda teşvik edilmelidir.	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği	Yerel Yönetimler, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
56.2	Dünya Sağlık Örgütü tarafından belirlenen "Yaş Dostu Şehir" kriterlerinin sağlanabilmesi için gerekli çalışmalar yürütülmelidir. Bu konuda mevcut sivil toplum kuruluşlarının desteği alınmalıdır.	Belediyeler Birliği	Yerel Yönetimler, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, STK'lar
56.3	"Yaş Dostu Şehir" kavramı hakkında, başta yaşlı nüfus olmak üzere toplumun tamamına yönelik kamu spotları, konferanslar ve organizasyonlar düzenlenerek farkındalık oluşturulmalı ve aynı zamanda yaşlı nüfus grubunun talepleri öğrenilerek dikkate alınmalıdır.	Belediyeler Birliği	RTÜK, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, STK'lar
56.4	Türkiye Mekânsal Stratejik Planı'nda "Herkes için kentsel/kamusal hizmetlere erişilebilirlik" önceliğinin tüm plan hiyerarşisi içerisinde uygulanmasının sağlanması için çalışmalar yapılmalıdır.	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Yerel Yönetimler
Tespit 57: Yaşlı bireylerin, kendilerini bulundukları çevreye ait hissetmelerinde, çevrenin fiziksel özellikleri ile ihtiyaçları için sık sık deneyimleniyor olmasının önemli olduğu görülmektedir. Hareket kısıtlılığı olanlar için fiziksel çevrenin deneyimlenmesinde ön koşul erişilebilir olmasıdır.			

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
57.1	Yaşlıların yakın kentsel çevrelerinde bulunan kent simgeleri, belirgin özelliklere sahip yapı ve çevreleri, kent meydanı vb. korunarak aidiyet duygusunun getirdiği güven hissi oluşturulmalıdır.	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Kültür ve Turizm Bakanlığı
57.2	Yaşlı bireylerin mahalle sınırları içinde günlük ihtiyaçlarının karşılanabilmesi ve birtakım aktivitelere katılabilmeleri için kullanımların ve hizmetlerin yaya hareket mesafesi içinde dengeli dağılımı sağlanmalıdır. Yaya hareketliliği için erişilebilir kaldırım, yaya geçidi ve duraklarla, erişilebilir toplu taşıma araçları uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır.	Yerel Yönetimler	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı

Tespit 58: "Yerinde yaşlanma" isteği artan ve mevcut evlerini yaşlılıklarında da kullanabilmek isteyen yaşlı bireyler erişilebilirlik ile ilgili yaşanan sıkıntılardan kaynaklı mevcut evlerinde yenileme yapmaya ihtiyaç duyarlar. Söz konusu bu yenileme ancak "uyarlanabilir konut"lar üretilmesiyle mümkün olabilir. Bununla birlikte mevcut konutların ve yakın çevrelerinin güvenli ve konforlu yaşlanmaya uygun olmaması önümüzdeki yıllarda bu özelliklere sahip konutlara olan talebi artıracaktır.

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
58.1	Toplu konut projeleri kapsamında inşa edilen konutların yaşlı uyumlu hâle getirilebilecek şekilde, uyarlanabilir konut olarak tasarlanması sağlanmalıdır. Bu süreçte oluşturulacak tasarım ilkeleri, adım adım, tüm toplu konut projelerinde yaygınlaştırılmalı, özel sektör de bu ilkeleri benimsemeye ve uygulamaya teşvik edilmelidir. Yaşlıların uzun yıllar yaşadıkları konutların aslına uygun bahçeli, komşuluk ilişkilerini bozmayacak şekilde yenilenmesi teşvik edilmelidir.	TOKİ	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
58.2	Toplu konut projeleri kapsamındaki sosyal donatı alanlarında da yaşlıların ihtiyaçları dikkate alınmalı, projelere, ölçek uygunsa yaşlılar için "gündüz yaşam merkezi" gibi tesisler eklenmelidir.	TOKİ	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
58.3	"Kırsal Alanda Yöresel Mimari Özelliklerine Uygun Konut Projeleri", "Örnek Afet Konutları Projeleri", "Kentsel Dönüşüm Projeleri", "Toplu Konut" gibi yaşlıların ve hareket kısıtlılığı olanların hayatlarını kolaylaştırmak için yürütülen projelerde kurumlar ve tasarımcılar (mimar, şehir plancı, iç mimar, endüstri ürünleri tasarımcısı vb.), sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacı gibi farklı disiplinlerden destek almalı ve özel gereksinimli grupların taleplerini de dikkate almalıdır.	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, TOKİ

Tespit 59: Yaşlı bireylerin, mahremiyet ile ilgili endişeleri giderilmek kaydıyla karşı karşıya oldukları risklerin kontrol altına alınmasına yönelik akıllı ev teknolojilerini (uzaktan kontrol sistemleri vb.) kabul ettikleri görülmüştür.

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
59.1	Yaşlı bireylere özel akıllı ev sistemlerinin basit ve kullanışlı hâle getirilmesine yönelik araştırma, geliştirme çalışmaları yürütülmeli ve bu çalışmaları destekleyecek teşvikler sunulmalıdır.	TÜBİTAK	Teknokent, Üniversiteler

Tespit 60: Park gibi açık kamusal alanların yalnızca kişi başına düşen yeşil alan miktarını karşılamasının yeterli olmadığı, yaşlı bireylerin, özellikle açık kamusal alanlarda düşme korkusu yaşamaları, sağlık sorunları nedeni ile sık tuvalete gitme gerekliliği hissetmeleri, kısa mesafelerde bile sık aralıklarla dinlenmeye ihtiyaç duymaları, bu alanlarda tek bir grubun (çocuk parkı gibi) konforunun düşünülmüş olması gibi nedenlerle evlerinden dışarı çıkmak istemedikleri görülmüştür.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
60.1	Yaşlıların sosyal hayatın içinde yer alabilmesi için ev, rampa, kaldırım, sokak, cadde, meydan ve tüm şehir içi fiziksel ulaşım ağının kesintiye uğramadan erişilebilir olmasının yasal bir zorunluluk olduğu hatırlatılmalıdır.	Yerel Yönetimler	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, TSE
60.2	Yol, kaldırım, park gibi açık mekânlarda tehlike arz eden engel ve çukurlar, gecikmeksizin düzeltilmeli ve düzeltilinceye kadar da uyarı levhaları ile etrafının çevrilmesi vb. gerekli güvenlik tedbirleri alınmasının imar ve erişilebilirlik mevzuatı açısından yasal bir zorunluluk olduğu hatırlatılmalıdır.	Yerel Yönetimler	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, TSE
60.3	Kaldırımlar, yürüyüş yolları ve park gibi açık mekânlarda yerinden oynamış, kırılmış, zemin seviye farkı oluşturan farklı yükseklikteki veya kaygan yüzeye sahip zemin kaplama malzemeleri uygun ve güvenilir malzemelerle değiştirilmelidir.	Yerel Yönetimler	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, TSE
60.4	Mahalle ölçeğinden başlayarak kent bütününde bir yeşil ağ sistemi oluşturulmalıdır.	Yerel Yönetimler	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
60.5	Engelli çocuk parkı, kadınlar parkı, yaşlılar parkı gibi tek bir grubun konforu düşünülerek yapılmış tasarımlar yerine evrensel tasarım ilkeleri gözetilerek çocuk, genç, yaşlı, engelli tüm bireylerin kullanımına açık erişilebilir çözümlerle nesiller arası ve esnek mekanlar tasarlanmalıdır.	Yerel Yönetimler	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
60.6	Yaşlı bireyler, tuvalet ihtiyaçlarını karşılayacak tesislerin yeterli sıklıkta olmaması sebebiyle evlerinden çıkmaktan imtina edebilmektedirler. Yaşlı bireylerin sosyalleşebileceği meydan ve park gibi alanlarda ihtiyaca göre yaşlıların kullanımına uygun umumi tuvalet ve bank sayıları artırılmalıdır. Yaşlıların bu tür ihtiyaçlarını karşılamak üzere kentsel mekânlara uygun aralıklarla bu tür ihtiyaç ve kolaylık tesisleri yerleştirilmelidir.	Yerel Yönetimler	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
60.7	Parklarda bulunan spor aletleri yaşlıların kullanımına uygun olacak şekilde tasarlanmalı ve spor aletlerinin üzerine yaşlıların rahatlıkla ve emniyetli bir şekilde kullanabilmesi için bilgilendirici metinler ve şemalar konulmalıdır. Bu aletlerin bakımları sık aralıklarla yapılmalıdır.	Yerel Yönetimler	Sağlık Bakanlığı
60.8	Kent mobilyaları yöresel koşullar gözetilerek, yenilikçi tasarım anlayışı ile erişilebilirlik ihtiyacına da cevap verebilecek niteliksel ve niceliksel özellikte olmalıdır.	Yerel Yönetimler	TSE
Tespit 61: Yaşlı bireylerin, yaşa bağlı görme ve işitme kaybı, algıda zayıflama, el titremesi, kişisel bilgilerin paylaşılmasından kaynaklanan güvensizlik, karmaşık sistemlerin anlaşılamaması, ürünü bozma korkusu, küçük puntolu yazılar nedeniyle dijital çağın avantajlarından yararlanamadığı görülmüştür. Bu sebeple yaşlı nüfusun çevreyle iletişim kurma, güncel olayları takip etme, alışveriş yapma, fatura ödeme, hastaneden randevu alma gibi günlük aktivitelerini yerine getirebilmeleri için bilişim sistemlerine erişiminin artırılmasına yönelik düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.			

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
61.1	Yaşlıların aktif yaşlanma sürecini destekleyici dijital uygulamalara yönelik proje ve araştırmalar yapılmalıdır.	TÜBİTAK	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (BTK ve Haberleşme Genel Müdürlüğü), Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
61.2	Dijital uygulamaların ve bilişim hizmet süreçlerinin tasarım aşamalarında erişilebilirlik standartları uygulanmalı ve ilgili kurum ve kuruluşlar geliştirme sürecinde yaşlı hedef kullanıcıların geri bildirimlerini dikkate almalıdır.	İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, İletişim Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, BTK, TÜBİTAK
61.3	Dijital ürünlerin kullanılmasında yaşlı bireylerin dijital dolandırıcılığa ve manipülasyona maruz kalmasına ve aldatılmasına karşı güvenlik önlemlerini artırmaya yönelik çalışmalar (kamu spotları, SMS bilgilendirmeleri, teknoloji ve yazılım geliştirilmesi vb.) yürütülmelidir.	İçişleri Bakanlığı	Ticaret Bakanlığı, İlgili Kurum ve Kuruluşlar
61.4	Yaşlıların yeni teknolojiye erişimde ve bu teknolojileri kullanım becerilerindeki eşitsizliğin giderilmesine yönelik bilgi, tutum ve davranışlar kazandırılmalı ve yaş dostu dijital uygulamalar ile ürünlerin tanıtımı ve kullanımını destekleyici rehberler oluşturularak yaygınlaşması sağlanmalıdır.	Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, İlgili Kurum ve Kuruluşlar
Tespit 62: Yaşlı bireylerin algılama hızında yavaşlama, hareket kısıtlılığı, görme kaybı, tekerlekli sandalye kullanımı gibi nedenlerle yön bulmada zorlanma, yoğun saatlerde toplu ulaşım sistemlerinin kullanımında zorlanma, toplu taşıma araçlarının tekerlekli sandalye kullanımına uygun olmaması, durak noktalarının uzaklığı gibi gündelik mekânsal rutinlerini yerine getirmelerinde kısıtlamalarla karşılaştığı görülmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
62.1	Yaşlıların yaşam kalitesinin artırılması için kullanıcı deneyimleri de gözetilerek doğru yöntem ve teknikler ile planlanan ulaşım ağı oluşturulmalıdır. Ulaşımda sesli, renkli ve görüntülü uyarıcılar ile yaşlıların ulaşım süreci kolaylaştırılmalıdır.	Yerel Yönetimler	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
62.2	Şehir içi ulaşımda görevli personele yaşlılara nasıl davranılması gerektiğine dair eğitimler verilmelidir. Toplu ulaşım araçlarını kullanan sürücülere yaşlılara karşı saygılı, hoşgörülü ve destekleyici davranmaları sağlanmalıdır.	Yerel Yönetimler	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Belediyeler Birliği
62.3	Akıllı kent ve akıllı ulaşım üzerinden tüm ulaşım yollarını gösteren bir sistem ile ulaşım yoğunluklarını ve en uygun	Yerel Yönetimler	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı,

	güzergâhı sunan, ulaşım aracı içindeki yoğunluğu önceden haber veren bir telefon uygulaması ve duraklarda bilgilendirme ekranlarının geliştirilmesi değerlendirilmelidir.		Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

- **Yaşlılık Dönemine Yönelik Araştırma Geliştirme Faaliyetlerine İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 63: Ülkemizde, bakım ihtiyacı olan yaşlı vatandaşlara ilişkin bütünleşik ve tek bir veri tabanı ya da bilgi sistemi bulunmamaktadır. Bakım hizmetleri, genel olarak, ilgili bakanlılar, yerel idareler ile özel hizmet sağlayıcıları tarafından sağlık ve/veya sosyal hizmetler şeklinde sunulmaktadır. Bu açıdan, bütün olarak hizmetten yararlananları, hizmet sağlayıcıları ve sunulan hizmetleri/yardımları kapsayacak bilgi sisteminin oluşturulması önem arz etmektedir. Yaşlı bakım bilgi sisteminin oluşturulması, ulusal strateji belirlenmesini kolaylaştıracaktır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
63.1	Hizmetlerde mükerrerliği önlemek üzere, farklı kurum ve kuruluşlar tarafından sunulan bakım hizmetlerinin ilgili tüm hizmet sağlayıcılar tarafından görülebileceği ortak bir bilgi sistemi oluşturulmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, Özel Hizmet Sağlayıcılar (STK'lar dâhil)
Tespit 64: Gelecekte ortaya çıkacak yaşlı bakımı talebinin karşılanması için yaşlı nüfusa ilişkin projeksiyonları dikkate alarak; bölgesel farklılıklara göre planlama yapılması, kurumsal kapasitenin ihtiyaca orantılı olarak artırılması sağlanmalıdır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
64.1	Yaşlı bakım hizmetlerinde geleceğe yönelik planlama yapılması için yaşlıların ihtiyaçlarının ve beklentilerinin analizi ile ilgili projeksiyon çalışması yapılmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	TÜİK
Tespit 65: Demans ve kronik hastalıkları olan yaşlılar için farklı kurum ve kuruluşların da kullanabileceği bir veri tabanı bulunmamaktadır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
65.1	Demans ve kronik hastalıkların epidemiyolojik verilerinin çıkarılmasını ve ulusal verilerin haritalanmasını sağlayan bir veritabanı oluşturulmalıdır.	Sağlık Bakanlığı	TÜBİTAK, Teknokentler
Tespit 66: 65 yaş ve üstü bireylere yönelik politikalar ve eylem planları üretmek, kanıta dayalı uygulamalar geliştirmek için yaşlanma süreci ve yaşlılık dönemine ait birey, aile, toplum düzeyinde veriler toplanması gerekmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
66.1	Bu konuda kayıt sistemi geliştirilerek yaşlılık konusuyla ilgili veriler tek çatı altında toplanarak bir "Yaşlılık Araştırmaları Veritabanı" oluşturulmalıdır. Hâlihazırda mevcut olmayan fakat ihtiyaç duyulan veriler için de boylamsal olarak düzenli bir şekilde 5 yılda bir "Türkiye Yaşlı Profili Araştırması" yapılmalıdır.	TÜİK, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı
66.2	Yaşlanma ve yaşlılık alanında yapılan çalışmaların koordinasyonunun sağlanması, nüfus politikalarının belirlenmesi, bu raporda belirtilen tespitlerin ve önerilerin eylem planının ve uygulama programının oluşturulmasını	TBMM, Cumhurbaşkanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı

	sağlamak ve izlemek üzere Cumhurbaşkanlığına bağlı "Türkiye Yaşlılık Çalışmaları Kurumu/Konseyi" kurulması önerilmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünün ayrılarak, "Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü" kurulması değerlendirilmelidir. Sağlık Bakanlığında bulunan Kronik Hastalıklar ve Yaşlı Sağlığı Daire Başkanlığının Genel Müdürlüğe dönüştürülmesi değerlendirilmelidir.		

- **Kırsal Alanda Yaşayan Yaşlıların İhtiyaçlarına İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 67: Kırsalda (büyük şehirlerin kırsal alanları dâhil) yaşayan yaşlıların sosyo-ekonomik şartlarının iyileştirilmesi gerekmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
67.1	Kırsal alanda yaşlıların günlük ihtiyaçlarını karşılamak, kırsal kalkınmayı desteklemek ve yaşlıların da üretimde yer almasını sürdürülebilir kılmak için gençlerin tekrar kırsala yönlendirilmesine yönelik projeler geliştirilmelidir. Örneğin kırsal alana geri dönen gençlere sigorta ve tarımda gübre, mazot, traktör vb. destekler verilmelidir. Kırsal alanda yaşlı yakını ile ilgilenen ve bakım verenlere evde bakım ücretinden daha yüksek miktarda destek verilmelidir.	Tarım ve Orman Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	TKDK, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, KOSGEB
67.2	Yaşlıları merkeze alan, yaşlıların hayatının kolaylaştırılmasına yönelik düzenlemeleri içeren kırsal dönüşüm projelerinde yararlanıcıların talepleri dinlenerek gerekli çalışmalar yapılmalıdır.	Yerel Yönetimler	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
67.3	Kırsal yerleşim alanlarında da kentlerdeki gibi her yaşa özgü konfor ihtiyaçları göz önünde bulundurumalı, yapılı çevre koşulları erişilebilirlik standartlarına uygun bir şekilde sağlanmalıdır.	Yerel Yönetimler	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
67.4	Yaşlılar doğup büyüdüğü yerleri sevmelerine ve burada yaşamak istemelerine rağmen, gerek kırsal alanda hizmetlere erişimde zorlandıkları gerekse sağlıkları kötüleştiği için ve tarımda çalışamadıklarından geçim kaynaklarının azalması nedeniyle kentte yaşayan çocuklarının veya akrabalarının yanına göç etmek zorunda kalmaktadırlar. Kırsal kalkınmayı destekleme projelerine büyük öncelikler verilmeli, yaşlıların mevcut yerlerinde kalmasını sağlamak üzere hizmetleri ve ilgiyi bu alana çekecek, sürdürülebilir bir kırsal kalkınma modeli gerçekleştirilmelidir.	Tarım ve Orman Bakanlığı	TKDK, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü
67.5	Kırsal kesimdeki ulaşım sorunları giderilmeli, ulaşım imkânları iyileştirilmelidir.	Yerel Yönetimler	
67.6	Kırsal alanda mevcut ahşap ya da toprak evlerdeki tuvalet, sıcak su, ısıtma gibi konforlar sağlanarak, yaşlıların hayatını kolaylaştırmaya yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yerel Yönetimler, TOKİ	

67.7	Kırsal yerleşim bölgelerinde yapılaşmaya başlamadan önce dere yatakları, toprak kayması, deprem gibi riskli durumlar değerlendirilmelidir. Bu riskli durumlar değerlendirildikten sonra yapılan yapılardan yangın, sel gibi durumlarda özel gereksinimli grupta sayılan yaşlıların tahliye planları yapılmalıdır. Bu planlamalar yapıldıktan sonra bunlarla ilgili bilgilendirme yapılmalıdır.	Yerel Yönetimler, AFAD, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, TOKİ	
67.8	Kırsal alanda hayatını sürdüren yaşlılara girişimcilik eğitimi verilerek becerilerine uygun ticari veya tarımsal işletmeler yoluyla gelir elde etmeleri sağlanmalıdır.	Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü, TKDK, Tarım ve Orman Bakanlığı	
67.9	Ulusal veya yerel düzeyde faaliyet gösteren firmaların kırsal alanda yer alan işletmelerinde yaşlıların istihdamı teşvik edilmelidir.	İŞKUR, Yerel Yönetimler	
67.10	Tarım faaliyetlerine uygun kırsal bölgelerde yaşayan yaşlıların, tarımsal faaliyetlerde bulunabilmeleri için hazine arazilerinin tahsisi teşvik edilmelidir.	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Tarım Bakanlığı	
67.11	Tarımsal faaliyette bulunan ancak verimli üretim yapamayan yaşlılara ya da yaşlı yakını ile birlikte yaşayan gençlere gerek geleneksel gerek modern tarım faaliyetleri kapsamında destekler ve eğitimler verilmelidir.	Tarım ve Orman Bakanlığı	Millî Eğitim Bakanlığı
67.12	Kırsal bölgelerde tarımsal üretim faaliyetlerinde bulunan fakat ürünlerin pazarlanması noktasında yeterli imkâna sahip olamayan yaşlılara ya da yaşlı yakını ile birlikte yaşayan gençlere yeni pazarlama kanalları oluşturulmalıdır.	Tarım ve Orman Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı	
67.13	Tarım 4.0 ve akıllı tarım olarak dile getirilen ve daha çok teknoloji yoğun üretim gerektiren tarım uygulamalarına kırsal alandaki yaşlıların ya da yaşlı yakını ile birlikte yaşayan gençlerin entegre edilmesi yoluyla istihdam ve gelirleri artırılmalıdır.	Tarım ve Orman Bakanlığı, KAGM, TKDK, Yerel Yönetimler	
67.14	Kırsal bölgelerde gerek ulusal gerekse de uluslararası kaynaklarca fonlanan hizmet veya hibe projelerinin hazırlık ve yürütülme aşamalarında olabildiğince yaşlıların yer alması sağlanmalıdır.	Tarım ve Orman Bakanlığı, KAGM, TKDK, Yerel Yönetimler	
67.15	Kırsal bölgelerde yaşayan yaşlıların sadece tarım sektöründe değil aynı zamanda hizmet ve azami ölçüde sanayi sektöründe istihdamının sağlanması noktasında kamu ve özel sektör arasındaki gerekli işbirliği ve koordinasyon sağlanmalıdır.	Tarım ve Orman Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, KAGM, TKDK, Yerel Yönetimler	
67.16	Kırsal bölgelerde yaşayan ve çalışma hayatında başarılı olan yaşlıların kamuoyunda görünürlüğünün artırılması yoluyla rol model olarak benimsenmeleri sağlanmalıdır.	Tarım ve Orman Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	

- **Yaşlıların Çalışma/İstihdam Yaşamına İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 68: Yaşlıların kendi işini kurma ve girişimcilik ile ilgili bilgi ve beceri eksikliği bulunmaktadır. Şehir merkezi veya kırsal alanda hayatını sürdüren yaşlılara girişimcilik eğitimi verilmesi yoluyla becerilerine uygun kurulabilecek ticaret veya üretim işletmeleri vasıtasıyla gelir elde etmeleri sağlanmalıdır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
68.1	Yaşlı bireylere girişimcilik ve iş hayatı eğitimleri verilmelidir. Yaşlı bireylerin bulunduğu sektör türlerinde pazarlama kanalı çeşitliliğinin artırılması için dijital ortamlar, kooperatifler gibi olanaklardan yararlanılmalıdır. 50 binin üzerinde nüfusu olan belediyeler, evde üretim yapan yaşlılara ürettikleri ürünler için ticari pazarlama ve satış imkânı sunacak alan düzenlemeleri yapmalıdır. Bu üretimleri yapan yaşlılara belediyelerce malzeme desteği verilmesi teşvik edilmelidir.	Yerel Yönetimler, İŞKUR, KOSGEB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, YÖK, Üniversiteler, Meslek Kuruluşları
Tespit 69: Yaşlılar istihdam piyasasında işgücü talebini karşılama noktasında ilk olarak akla gelmemekte ve ülke geneline oranla yaşlıların eğitim ve öğretim eksikliğinden kaynaklı olarak istihdam edilebilirliği istenen seviyelerde bulunmamaktadır. Bu noktada yaşlılık ve emekliliğin boş geçirilen bir dönem değil aksine aktif yaşam odağında geçirilmesi gerekliliği ve farkındalığının başta çalışma hayatı aktörleri olmak üzere toplumun tüm kesimlerince benimsenmesi sağlanmalıdır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
69.1	Yaşlı bireylerin işgücü piyasasında varlığını sürdürmesi için dijital beceriler, iş yaşamına uyum gibi konularda çalışmalar yapılmalıdır. Emeklilerin emeklilikten sonra yeni bir işte çalışmaya başladıklarında emekli maaşlarına uygulanan kesintiler azaltılmalıdır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İŞKUR	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Meslek Kuruluşları, STK'lar
69.2	Kadın yaşlıların işsizlik ve yoksulluk oranlarının erkek yaşlı bireylere göre daha yüksek olduğu düşünüldüğünde kadın yaşlılara yönelik teşvik ve avantajlı uygulamalar sunulmalıdır.	İŞKUR	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Tespit 70: Yaşlıların Sanayileşme 4.0 ve dijitalleşmenin getireceği fırsatlar ve tehditlere hazırlıksız yakalanma ihtimali bulunmaktadır. Yaşlıların son yıllarda görülen internet kullanımı artışına rağmen internet hizmetleri ve dijital kaynaklar çalışma yaşamı ve istihdam edilebilirlik noktasında kullanılmamaktadır. Günümüzün sanayileşme sürecinin dönüm noktalarından olan Endüstri 4.0 ve dijital dönüşüm kapsamında yaşlıların bu paradigma değişiminin içerisinde tutulması yoluyla yeni iş fırsatlarına açık hâle getirilmesi sağlanmalıdır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**

70.1	Yaşlı bireylerin çalışma hayatında sanayileşme 4.0 ve dijitalleşme dönemine uyumunu artırmak için mentörlük sistemi kullanılmalıdır. Çalışma yaşamında ileri yaştakilerin genç ve yeni çalışanlar için danışman/mentör olarak görevlendirilmeleri sağlanmalıdır. İleri yaştakilerin gelirlerini artırmak için tecrübelerinin hibe projelerine aktarılması desteklenmelidir.	Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, YÖK, Üniversiteler, Meslek Kuruluşları, STK'lar

Tespit 71: Yaşlıların istihdamının ve istihdam edilebilirliğinin artırılması için kamu ve özel sektör arasında gerekli düzeyde işbirliği ve koordinasyon bulunmamaktadır. Paydaşlar arasında işbirliği ile koordinasyonun sağlanması ve artırılması yoluyla yaşlı bireylerin istihdamına katkıda bulunacak kapsamlı "Yaşlı İstihdamı Politika Belgesi"nin hazırlanıp uygulamaya konulması sağlanmalıdır.

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
71.1	"Ulusal Yaşlı İstihdamı Politika Belgesi" oluşturulmalıdır. Ulusal İstihdam Stratejisi belgesinin eylem planları kapsamında yaşlılara özel bir başlık eklenmelidir.	Cumhurbaşkanlığı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Meslek Kuruluşları

Tespit 72: İşyerlerinde karşılaşılan yaş ve yaşlı ayrımcılığı kaynaklı bezdirme konusunda farkındalık ve bilgi eksikliği bulunmaktadır. İleri yaştakilerin yaş ayrımcılığı konusunda şikâyetlerini iletebileceği kanallara ulaşımlarının olabildiğince yaygınlaştırılması ve farkındalıklarının artırılması gerekmektedir.

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
72.1	Çalışma yaşamında ileri yaştakilerin ve tüm yaş grubundaki çalışanların bezdirme ve yaş ve yaşlı ayrımcılığına dair farkındalığı artırılmalıdır. Şikâyet sistemi ile ilgili bilgilendirme ve danışmanlık yapılmalı ve psikososyal destek verilmelidir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Meslek Kuruluşları, STK'lar

- **Afet ve Acil Durumlarda Yaşlıların Korunmasına İlişkin Tespitler ve Öneriler**

Tespit 73: Afet durumlarında yaşlılara yönelik tahliye süreçlerinin geliştirilmesi amacıyla (yaşlılara özgü) tedbirlerin yer aldığı kılavuz hazırlanmalıdır.

No	Öneriler	Sorumlu Kurum/ Kuruluş	İlgili Kurum/ Kuruluş
73.1	"Yaşlılara Yönelik Afetlerle Mücadele Kılavuzu" hazırlanmalıdır.	İçişleri Bakanlığı, AFAD	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Üniversiteler

73.2	Afet hâllerinde yaşlıların davranış ve hareket tarzlarını gösteren bir kılavuz düzenlenmeli ve yaşlılara ulaştırılmalıdır.	AFAD	Yerel Yönetimler
Tespit 74: Yaşlıların binalardan rahat şekilde tahliye edilmesine uygun olmayan bakımevleri ve huzurevlerinin gözden geçirilmesi gerekmektedir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
74.1	Bakımevleri ve huzurevlerinin afet ve acil durum koşulları fizibilite çalışması yapılarak iyileştirilmelidir.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	Yerel Yönetimler
Tespit 75: Yaşlıların ihtiyaçlarını ve haklarını dikkate alan afetlere yönelik politikaların geliştirilmesi sürecine yaşlılar da dâhil edilmelidir.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
75.1	Yaşlıların afet öncesi, afet sırası ve afet sonrasında, temel ihtiyaçlarının, psiko-sosyal ihtiyaçlarının belirlenmesi için yaşlılar ile görüşülerek veri toplanmalıdır.	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, TÜİK	Yerel Yönetimler, Valilikler, STK'lar, Araştırma Kurumları
Tespit 76: Çevre adaletini sağlamak üzere iklim değişikliği ve afet riskini azaltacak önlemler kapsamında yaşlıların ihtiyaç ve hakları dikkate alınmalıdır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
76.1	İklim değişikliğinden kaynaklı oluşabilecek afetlere yönelik yaşlıların ihtiyaçlarını karşılayabilecek programlar belirlenmeli, gıda güvenliği, göç gibi acil durumlarda yaşlıların korunmasına yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Tespit 77: Afet anında yaşlılar ve diğer kırılgan gruplara müdahalede öncelik verilmesi için kişilerin bilgilerinin anlık alınması ve yer tespiti yapılması ile ilgili gelişmelere ihtiyaç bulunmaktadır.			
No	**Öneriler**	**Sorumlu Kurum/ Kuruluş**	**İlgili Kurum/ Kuruluş**
77.1	Afet anında öncelikli olarak yaşlılara yönelik yer tespiti yapabilen bir sistem geliştirilmeli ve tüm bölgelere yaygınlaştırılmalıdır. Afet durumlarında müdahalede gecikmeler yaşanmaması için belediyeler tarafından da başta yaşlılar olmak üzere özel gereksinimli gruplar için hane kayıtlarının güvenilir ve güncel bir şekilde tutulması sağlanmalı, bu kayıtlar AFAD birimleri ile paylaşılmalıdır.	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Valilikler

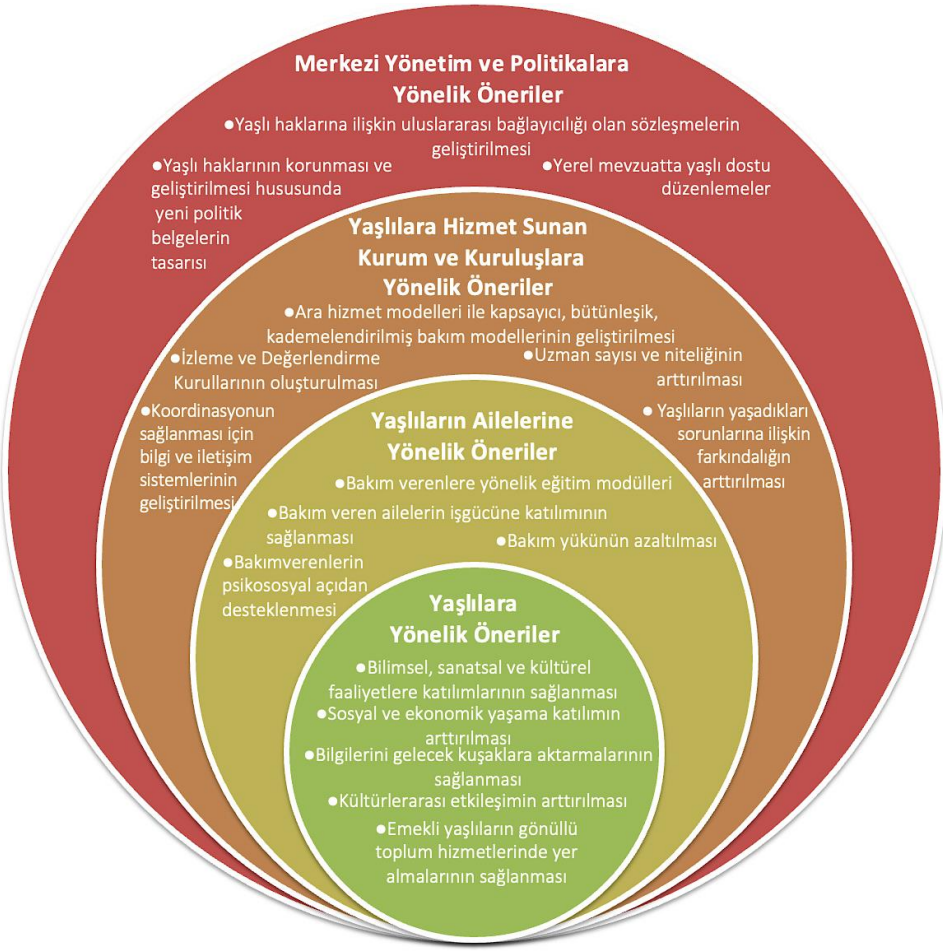

Şekil 28. Yaşlılara Yönelik Tespitlerin ve Önerilerin Ekolojik Modeli

Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu tarafından yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları sorunlara ilişkin tespitler ve alınması gereken tedbirlere yönelik önerilerde öne çıkan konular ekolojik model çerçevesinde incelenmiştir (Şekil 28).

Yaşlıların bireysel olarak;

- Bilimsel, sanatsal ve kültürel faaliyetlere katılımlarının sağlanması,
- Sosyal ve ekonomik yaşama katılımlarının sağlanması,
- Bilgi ve deneyimlerini gelecek kuşaklara aktarmalarının sağlanması,

- Gönüllülük faaliyetlerinde yer almalarının sağlanması,
- Sağlık okuryazarlığı düzeylerinin artırılması için çalışmalar yapılması,
- Yaşam boyu hareketli ve sağlıklı bir yaşam biçimini benimsemelerinin sağlanması,
- Dijital becerilerinin ve dijital okuryazarlık düzeylerinin artırılması için çalışmalar yapılması,
- Yaşam boyu öğrenme fırsatlarına erişimlerinin desteklenmesi,
- Kuşaklar arası dayanışma, olumlu aile ilişkileri ile dostluk ve arkadaşlık ilişkilerini sürdürebilmelerinin desteklenmesi,
- Yaşlılık döneminin fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik değişikliklerine uyum sağlanmasının desteklenmesi,
- Aktif ve sağlıklı yaşlanma kültürü oluşturabilmeleri için desteklenmesi,
- Manevi açıdan rehberlik ve danışmanlık ile desteklenmelerinin sağlanması,
- Yaşlılar arasında kültürler arası etkileşimin artırılması,

Önemli görülmektedir.

Yaşlıların ailelerine yönelik olarak;

- Bakım verenler olarak çeşitli eğitim programlarına dâhil edilmeleri,
- Bakım yüklerinin azaltılması,
- Bakım yükü nedeniyle ortaya çıkan sorunlarının çözülmesine yönelik bakım hizmetlerinin ve uygulamaların geliştirilmesi,
- Psikososyal açıdan desteklenmeleri,
- Yaşlı ve ailesi arasında olumlu ilişkilerin ve kuşaklar arası dayanışmanın tesis edilmesi,
- İş gücüne katılımlarının sağlanması,

Önemli görülmektedir.

Yaşlılara hizmet sunan kurum ve kuruluşlara (Bakanlıklar, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları vd.) yönelik olarak;

- Ara hizmet modelleri ile kapsayıcı, bütünleşik ve kademelendirilmiş bakım modellerinin geliştirilmesi ve uygulanması,
- İzleme ve değerlendirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi,
- Kurumlar arası koordinasyonun sağlanabilmesi için bilgi ve iletişim sistemlerinin geliştirilmesi,
- Yaşlılara hizmet sunan uzman sayısı ve hizmet niteliğinin artırılması,

- Yerinde yaşlanmanın öncelikli hedefler arasında yer alması ve evde bakım ve destek hizmetlerinin ulusal program olarak uygulanması
- Hizmet çeşitliliğinin artırılması için geniş kapsamlı paydaş toplantılarının yapılması,
- Hizmetler hakkında yaşlılara ve ailelerine yönelik bilgilendirici çalışmaların yapılması,
- Hizmet sunumunda objektif değerlendirme ölçütlerinin bulunması ve şeffaflığın sağlanması,
- Hizmet sistemlerinin talep değil arz eksenli olmasının sağlanması,
- Yaşlıların yaşadıkları sorunlara ilişkin farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması; yaş ayrımcılığının, yaşlıya yönelik ihmal, kötü muamele ve şiddetin önlenmesi, yaşlılara kötü muamele konusunda denetleme mekanizmalarının kurulması,
- Yaşlılara ailede bakım verenlerin bakım yükünü azaltmak için sosyo-ekonomik hizmet modellerinin uygulanması,

Önemli görülmektedir.

Merkezi yönetim ve politikalara yönelik olarak;

- Uzun süreli bakım sigorta sistemi için kısa vadede hazırlık çalışmalarının yapılması ve uygulamaya geçilmesi,
- Entegre bakım sistemini hayata geçirebilmek için kurumlar arası bilişim alt yapısının kurulması,
- Yaşlanma ve yaşlılık dönemi ile ilgili boylamsal olarak veri elde edilebilecek araştırmaların yapılması,
- Toplumdaki sosyal, ekonomik ve beşeri alanlarda gelişme sağlamak için çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde de yaşlanmayı ve yaşlılık dönemine yatırımı merkeze alarak yaşlanmanın ana akımlaştırılması, yaşlılık dönemine yatırımın erken, orta ve son dönem yatırımlar olarak planlanması ve uygulanması,
- Nüfus politikalarını, aktif ve sağlıklı yaşlanma sürecine ilişkin çalışmaları, yaşlılık dönemi ile ilgili politikaları belirlemek, bu konuda kurumlar arası koordinasyonu sağlamak ve yapılan çalışmaları izlemek amacıyla “Türkiye Yaşlılık Çalışmaları Kurumu/Konseyi”nin kurulması,
- Yaşlı haklarına ilişkin uluslararası bağlayıcılığı olan sözleşmelerin geliştirilmesi için iş birliği yapılması ve bir sözleşmenin ortaya çıkarılması,
- Yerel yönetimlerin yaşlı dostu kent düzenlemelerini ivedi şekilde yapması,

- Yaşlı haklarının korunması ve geliştirilmesi için politika belgelerinin ve izleme sistemlerinin oluşturulması ve etkin bir şekilde çalışması,
- İzleme ve değerlendirme çalışmalarının yapılması,
- Genç nüfusun toplam nüfus içindeki payını artıran ve yaşlanma hızını azaltan politikaların geliştirilmesi ve uygulanması,
- Yaşlı dostu sağlık politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması,
- Politikaların sürdürülebilirliğinin sağlanması,

Gibi özet başlıklar belirlenmiştir.

Yaşlılara yönelik mikro düzeyle ilişkilendirilebilecek önerilerin genel itibarıyla yaşamın tüm alanlarına sağlıklı ve aktif katılımlarının teşvik edilmesine ilişkin olduğu görülmektedir. Mezzo düzeyde yaşlıların ailelerine yönelik önerilerde; ailelerin ve diğer bakım verenlerin psikososyal ve ekonomik açıdan desteklenmesi odak alınmıştır. Yaşlılara hizmet sunan kurum ve kuruluşlara yönelik önerilerden hizmetlerin çeşitliliğinin artırılması ve var olan hizmetlere dair izleme ve değerlendirme çalışmalarının yapılması gibi konuların ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Var olan hizmet eksikliklerinin hukuki dayanaklarının oluşturularak giderilmesi için merkezi yönetim ve politikalara yönelik öneriler kapsamında mevcut mevzuatta değişiklik ve yaşlı haklarına ilişkin yeni politika belgelerinin tasarısı ihtiyaçları vurgulanmıştır. Bu doğrultuda, öneriler kapsayıcı ve birbirini tamamlayıcı nitelikte sıralanmıştır. Komisyonun yaşlıların hayatın çeşitli alanlarında yaşadıkları sorunlara ilişkin tespitlerinin ve alınması gereken tedbirlere yönelik önerilerinin bütüncül bir biçimde uygulanması ülkemizde yaşlı refahının sağlanmasında kilit öneme sahiptir.

RAPORA İLİŞKİN KARAR İMZA CETVELİ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu
(10 /1428, 2953, 3030, 3049, 3330, 3757, 4665, 4850, 5742, 5743, 5980, 5981, 5982, 5983, 5984, 5985, 5986, 5987, 5988, 5989, 5990, 5991, 5992, 5993, 5994, 5995, 5996, 5997, 5998, 5999)

Karar No : 3 24.01.2023

KARAR

Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan 10 /1428, 2953, 3030, 3049, 3330, 3757, 4665, 4850, 5742, 5743, 5980, 5981, 5982, 5983, 5984, 5985, 5986, 5987, 5988, 5989, 5990, 5991, 5992, 5993, 5994, 5995, 5996, 5997, 5998, 5999 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonunun yaptığı araştırma ve incelemeler sonucu düzenlemiş olduğu bu Rapor, Genel Kurula sunulmak üzere Yüce Başkanlığa saygıyla arz olunur.

BAŞKAN	BAŞKANVEKİLİ	SÖZCÜ	KÂTİP
Erol KAYA	İbrahim Halil FIRAT	Lütfiye Selva ÇAM	Abdurrahman BAŞKAN
İstanbul Milletvekili	Adıyaman Milletvekili	Ankara Milletvekili	Antalya Milletvekili
ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
Arife POLAT DÜZGÜN	Yavuz SUBAŞI	Mustafa ESGİN	İffet POLAT
Ankara Milletvekili	Balıkesir Milletvekili	Bursa Milletvekili	İstanbul Milletvekili
ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
Cemal BEKLE	Emine ZEYBEK	Semiha EKİNCİ	Müzeyyen ŞEVKİN
İzmir Milletvekili	Kocaeli Milletvekili	Sivas Milletvekili	Adana Milletvekili
ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
Nazır Cihangir İSLAM	Ahmet Vehbi BAKIRLIOĞLU	Neslihan HANCIOĞLU	Kemal PEKÖZ
İstanbul Milletvekili	Manisa Milletvekili	Samsun Milletvekili	Adana Milletvekili
ÜYE	ÜYE	ÜYE	
Dilşat CANBAZ KAYA	Sefer AYCAN	İmam Hüseyin FİLİZ	
İstanbul Milletvekili	Kahramanmaraş Milletvekili	Gaziantep Milletvekili	

TBMM Yerleşkesi, Ana Bina 1. Kat 295 Numaralı Oda-ANKARA
Tel. No: (0312) 420 53 76-87-88-91 Faks: (0312) 420 53 77

Bilgi için: Buse TURAN BAŞARAN - Yasama Uzmanı
Tel. No: (0312) 420 66 82 e-posta: buse.turanbasaran@tbmm.gov.tr

RAPORA EK GÖRÜŞLER VE MUHALEFET ŞERHLERİ

Adana Milletvekili Müzeyyen ŞEVKİN, İstanbul Milletvekili Nazır Cihangir İSLAM, Manisa Milletvekili Ahmet Vehbi BAKIRLIOĞLU ve Samsun Milletvekili Neslihan HANCIOĞLU'nun Muhalefet Şerhi

TBMM 27. Yasama Dönemi ve 6. Yasama Yılı'nda faaliyet gösteren, kısa adıyla "Yaşlılar Komisyonu", 1 Haziran 2022 - 1 Ocak 2023 tarihleri arasında yürüttüğü yedi aylık çalışma süresinin sonunda yaşlı nüfusun sorunları ve çözüm yolları konusunda belli sonuçlara varmıştır. Sorunun çok boyutlu olarak araştırıldığı ve Komisyon toplantılarında yapılan müzakere ve tartışmalarla olgunlaştırıldığı çalışma sonunda ortaya çıkan rapora ilişkin eleştiri ve önerilerimizi içeren muhalefet şerhimiz aşağıdadır.

GENEL YAKLAŞIM:

Türkiye'de 65 yaş üstü nüfus, TÜİK verilerine göre, son beş yılda 1,5 milyon kişi artarak 8 milyonu aşmıştır. 65 yaş üstü nüfusun, toplam nüfusa yüzde 9,5'luk oranı ile, Türkiye de artık, Birleşmiş Milletler'e göre, "yaşlı ülke" statüsüne girmiş, "çok yaşlı ülke" sınıfına girmesine ise çok az kalmıştır.

Yaşam sürelerinin uzaması, ülkelerin gelişmişlik düzeyinin bir göstergesi olsa da, hızla ve plansız artan nüfus, hazırlıksız yakalanıldığında, ülkenin sağlıklı gelişiminin önünde bir engel teşkil etmektedir. Sosyal güvenlik ve sağlık sistemleri güçlü olmayan, insana yatırım yapmayan, emeği göz ardı eden ülkelerde, maalesef, büyüme sancılı ve sorunlu olmaktadır. Bizim ülkemiz de son 10 yılda, bu konuda yeterli yatırımı ve planlamayı maalesef yapamadığı için ve çalışmayan, tıkanan sağlık sisteminin bu yaş grubu için daha da kaotik seyretmesi nedeniyle, sıkıntılar baş göstermiştir. Ülkemizde 65 yaş üstü nüfusun %90'ında, en az bir kronik rahatsızlık olduğu da düşünülecek olursa, bu grubun yaşadığı sıkıntılar, kolayca tahmin edilebilir.

Yaşlılar ve toplumun diğer kırılgan kesimleri, olağanüstü dönemlerdeki krizlerden en fazla etkilenen ve ortaya çıkan hasarları en çok göğüslemek zorunda kalan gruplardır. Bir yandan işsizliği ve yoksulluğu artıran ekonomik krizler, diğer yandan insan sağlığını ve güvenliğini etkileyen bulaşıcı hastalıklar, salgınlar ve savaşlar, toplumların dayanışma ve koruma mekanizmalarını test eder.

Toplumsal dayanışmanın, sosyal devletin ve güvenlik ağlarının güçsüz olduğu durumda, toplumsal risk ve tehlikelerden en başta çocuklar, kadınlar, yaşlılar, engelliler ve

yoksullar etkilenir. Bu nedenle sosyal devlet mekanizmaları ve kurumsal güvenlik ağlarının iyi çalışması kriz dönemlerinde çok daha fazla önem kazanır.

11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütünün küresel bir pandemi ilan etmesine neden olan Kovid-19 virüsü de göstermiştir ki, salgının riskleriyle en çok karşı karşıya kalan kesimler, kronik rahatsızlığı olan veya 65 yaşın üzerinde olan yurttaşlarımızdır. Yoksul ve yalnız yaşlılarımız, sosyal devletin önleyici ve koruyucu şemsiyesinden yararlanamadığında, ekonomik kriz ve halk sağlığı krizini en ağır şekilde göğüslemek durumunda kalmaktadır. Kovid-19 salgınının her iki krizin de bir bileşkesi olarak karşımıza çıktığı bu günlerde, güçlü bir sosyal devlete sahip olmanın önemi bir kez daha anlaşılmıştır.

Ülkemizde yaşanan yoksulluk, güvencesizlik, "hak temelli" yerine "ihtiyaç ve muhtaçlık temelli" düzen, bu yaş grubunda çok daha büyük bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yirmi yıl önce başlatılan Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın günümüzde yarattığı kar odaklı sağlık sistemi, yoksulluğu daha derin hisseden yaşlılarımızı fazlasıyla etkilemiş, sağlık hizmetine erişimlerini güçleştirmiştir. Bozulan basamaklandırma sistemi, koruyucu hekimliğin tamamen ticarileştirilmesi, artan katkı payları, yaşanan ilaç ve malzeme krizi vb nedenlerle, yaşlı nüfusun sağlığa erişimi giderek zorlaşmıştır.

Yaşlanan nüfus, sağlık sisteminin yanlış kurgulanmasından en fazla mağduriyet yaşayan gruptur. Bu nedenledir ki, sağlık hizmet sunumunun tüm basamakları doğru planlanmaz ise, yaşlılığa dair planların ve aktif/sağlıklı yaşlanma programının hayata geçirilmesi mümkün olamaz.

Komisyon çalışmaları boyunca ortaya çıkan gerçek şudur ki, bugüne kadar izlenen politikalar yaşlı nüfusun sorunlarını ele almada ve çözüm getirmede yeterli değildir. Öncelikle yapılması gereken, paradigmanın değişmesidir. Yaşlı bireylerin "edilgen", "muhtaç" veya "hizmete muhtaç" olarak algılanmak istemediğini temel alan, kısacası "hak temelli" yeni bir yaklaşım biçimine ihtiyacımız var.

ELEŞTİRİ VE ÖNERİLER

1) **4.1.1 Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma** başlığı altında, DSÖ'nün aktif yaşlanma tanımı verilmiş ve bu tanımdaki üç ana unsurun, "sağlık, katılım ve güvenlik" olduğu belirtilmiştir. Ayrıca aktif yaşlanma için en önemli belirleyicinin "sağlık" olduğu vurgulanmıştır. Buraya kadar çok doğru bir yaklaşım olsa da, bu yaş grubunun sağlıklı kalma halinin en etkili yolu "fiziksel aktiviteler" olarak belirtilmiştir. Fiziksel aktivite elbette önemlidir fakat sağlığın diğer belirleyicileri olan, "beslenme, yaşam tarzı, çevre ve genetik"ten bahsedilmemiştir. Fiziksel aktivite, yaşam tarzının önemli bir unsurudur fakat tek belirleyici değildir.

Sağlıklı yaşamlarla ilgili öne çıkan en önemli göstergelerden biri, SAĞLIKLI YAŞAM YILI BEKLENTİSİ (SYYB)'dir. SYYB, kişinin günlük yaşam aktivitesini sınırlayan sağlık sorunları olmaksızın yaşanan yılları ifade eder. Türkiye'de yeni doğan bir kişinin SYYB, kadınlarda 55,4; erkeklerde ise 59,1'dir. Kısacası, yaşlılığın başlama yaşı olan 65 yaşa Türkiye'de sağlıklı girilememektedir. Fiziksel aktivite öncesinde, bu konunun masaya yatırılması gerekmektedir.

Aktif Yaşlanma Endeksi (AYE), ülkeler arasında aktif ve sağlıklı yaşlanma için yaşlı insanların kullanılmayan potansiyelini ölçen ve bu konuda politikalar geliştirebilme konusunda politika yapıcılara yardımcı olmayı amaçlayan yeni bir analitik araçtır. Diğer bir ifadeyle, yaşlıların potansiyelinin ne ölçüde kullanıldığını ölçen çok boyutlu bileşik bir endekstir . AYE, genel olarak yaşlı insanların bağımsız bir hayat yaşama seviyelerini, ücretli olarak istihdama ve sosyal etkinliklere katılmaları konusunda aktif yaşama kapasitelerini ölçmektedir.

Avrupa Birliği'nde aktif yaşlanma, 2012'den beri bir politika aracı olarak kullanılmakta olan AYE tarafından izlenmekte ve teşvik edilmektedir. AYE, politika yapıcılara, nüfusun yaşlanmasının zorlukları ve toplum üzerinde yaratabileceği etkileriyle başa çıkmada kanıta dayalı stratejiler geliştirmelerini sağlamak için yeni bir araç sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Bu endeks, nüfusun yaşlanmasıyla ilgili sorunların üstesinden gelmek için alınabilecek başarılı önlemlerin, yaşlıların işgücü piyasasına, sosyal ve aile faaliyetlerine katılımını sağlayan ve artıran önlemler olduğu anlayışına dayanmaktadır (European Centre Vienna, 2013).

AYE, dört alanda gruplandırılmış yirmi iki göstergeden oluşmaktadır. Bunlar; 1. İstihdam; 2. Topluma katılım; 3. Bağımsız, sağlıklı ve güvenli yaşam ile 4. Aktif yaşlanma için kapasite ve imkân sağlayan ortam alanlarıdır.

Bu konuda ülkemizde de çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. En güncel çalışmalardan birisi Şebnem BEŞE CANPOLAT ve Enver TAŞTI'nın "TÜRKİYE'DE AKTİF YAŞLANMA ENDEKSİNDE 2008-2020 DÖNEMİNDE YAŞANAN DEĞİŞİM: AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ İLE KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME" çalışmasıdır.

Bu çalışma sonucu hesaplanan, Türkiye'ye ait genel AYE değerleri incelendiğinde; endeks değerinde 2018 yılına kadar düzenli bir artış olduğunu görmekteyiz. 2008 yılında 23,3 olan endeks 2018 yılında 30,8'e yükselmiş ancak endeks, 2019 yılında 0,4 puanlık bir düşüş ile 30,4 değerini almış, 2020 yılında ise 29,8 endeks değeri ile 0,6 puanlık bir düşüş göstermiştir. Bu düşüşte, Covid-19 pandemi süreci nedeniyle tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de tecrübe edilen ve endekste büyük ağırlığı olan istihdam göstergelerindeki düşüşün etkisi görülmektedir.

Türkiye'nin 2020 yılındaki genel AYE değeri, en son endeks değerleri 2011 yılına ait olan 28 AB ülkesiyle karşılaştırdığında Türkiye'nin 27. sırada yer aldığı görülmektedir AB ülkeleri için incelenen dönemin başlangıç yılı olan 2008 ve 2020 yılı arasındaki on iki yılda, Türkiye için genel AYE puanı 23,3'den 29,8 puana yükselmiştir.

Bu araştırmada dört ana grup sonuçları cinsiyetlere göre ayrı ayrı incelenmiştir. Bu gruplara ve göstergelere ait ülke skorları ve AB karşılaştırmalarının ayrı ayrı incelenmesi aktif yaşlanma konusunda politika oluşmasında faydalı olacaktır.

İstihdam:

Aktif yaşlanma endeksini oluşturan ana bileşenlerin başında dört göstergesi ile istihdam alanı gelmektedir. Bu alanın genel endeks içindeki ağırlığı toplumsal katılımla aynı olup %35'dir. Bu yüksek ağırlığın sebepleri arasında istihdamın, yaşlı yoksulluğunun azaltılmasında önemli etkenlerden biri olması ve bireylerin aktif yaşlanmasına yaptığı katkı yer alabilir.

Toplam istihdam endeks değeri üzerinden AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Türkiye 2018 yılı AYE değeri ile istihdam açısından sıralamada 29 ülke arasında 24. sırada yer almaktadır. İstihdam endeks değerinin en yüksek olduğu ilk beş ülke İsveç, Estonya ve Danimarka gibi Kuzey Avrupa ülkeleri ile Birleşik Krallık ve Almanya gibi Batı Avrupa ülkeleridir. Bu ülkelerin uygulamakta oldukları politika ve sağladıkları imkânlarla, emeklilik yaşına ulaşan yaşlı bireyleri iş gücü piyasasında tutmada başarılı oldukları görülmektedir. Bu başarının arkasındaki en önemli nedenlerden biri ise kadın ve erkek istihdam oranlarının birbirlerine oldukça yakın olmasıdır.

Türkiye'nin, 2016 yılında "50-74" yaş arası yaşlı kişilerin istihdamında OECD ülkeleri arasında %33 ile en düşük orana sahip ülke olduğu belirtilmektedir. İstihdam oranları arasında cinsiyet farkı ise Türkiye için OECD ülkeleri ortalamasından yaklaşık 2,5 kat daha fazladır. Türkiye, yaşlı bireylerin istihdamında cinsiyet ayrımının en yüksek olduğu ülkedir (OECD, 2016). Bu çalışmada yaşlı kadın nüfustaki istihdam endeks değerinin düşük olduğu görülmektedir. 2020 yılında %32,8 yaşlı erkek istihdam oranına karşı yaşlı kadın istihdam oranı %11,4'tür. Bu iki rakam arasındaki 21,4 puanlık fark cinsiyetler arasındaki makasın büyüklüğünü göstermektedir. Türkiye'de genel olarak kadınların istihdam oranı oldukça düşüktür. 2020 yılında erkeklerde istihdam oranın %59,8 iken kadınlarda bu oran %26,3'tür. 2020 yılında AB 27 ortalamasında ise bu oranlar sırasıyla %77,2 ve %66,2'dir. Bu sonuçlardan da görüleceği üzere Türkiye, AB 27 ortalaması ile karşılaştırıldığında genel olarak istihdam oranlarında önemli farklılık söz konusudur. Bu fark, cinsiyet ayrımında karşılaştırıldığında daha da artmaktadır. AB 27 ortalamasında erkek istihdam oranı, kadın istihdam oranın 11 puan üzerinde iken, Türkiye'de bu fark 33.5 puandır (TÜİK, 2021a)

Topluma Katılım:

Toplam topluma katılım endeks değeri AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Türkiye 2018 yılı AYE değeri ile "topluma katılım" açısından sıralamada 13. sırada yer almaktadır . Türkiye'nin 2018 yılı endeks değerinde 13. sırada yer almasının temel nedenlerinden biri çocuk/torun ve yaşlı bakımındaki oranının diğer ülkelerin oranlarından daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin; Türkiye'de 2016 yılında yaşlılar, %15,6 gibi bir oranla yaşlı/yetişkin ve %35,5 ile çocuk ve torunlara bakımı gerçekleştirmektedir. Çocuk ve torun bakım oranı ise AB ortalamasının (%26) üstünde yer almaktadır (UNECE/European Commission, 2019)

Cinsiyet farklılıklarına göre incelendiğinde ise, istihdam alanında gözlemlenenin aksine, Türkiye için kadın nüfusun lehine bir endeks puanı olduğu görülmektedir. Her iki cinsiyetin topluma katılım endeks puanı 12 yıllık dönemde yaklaşık 3 kat artış göstermiş olup 2008 yılında 1,2 olan cinsiyet farkı, 2020 yılında kadın nüfusu lehine 2,6 puana çıkmıştır. Sadece Türkiye için AYE'nin bu alanında gözlemlenen kadın nüfus lehine bu pozitif farklılığın nedeni olarak kadının toplumsal cinsiyet rolleri arasında yer alan çocuk, torun ve yaşlı bakımını içeren göstergelerden kaynaklandığı ifade edilebilir. Bununla birlikte, AB Üye Devletlerinin neredeyse yarısı sosyal katılım alanı puanında kadınlardan ziyade erkekler için daha yüksek bir büyüme kaydetmiştir ve bu eğilim tüm ülke kümelerinde gözlenmiştir (UNECE/European Commission, 2019). Türkiye'de genel olarak yaşlı kadın nüfusun tüm araştırma yıllarında gönüllü aktivitelere ve politikaya katılımlarının erkeklere göre daha düşük, çocuk, torun, yaşlı ve yetişkin (2007/08 dönemi ve 2016 hariç) bakımlarında erkeklerden daha yüksek değerlere sahip oldukları görülmektedir.

Bağımsız, Sağlıklı ve Güvenli Yaşam:

Üçüncü alan ve genel endeks içindeki ağırlığı %10 olan "Bağımsız, sağlıklı ve güvenli yaşam" alanı, yaşlı bireylerin finansal güvenliği, yaşam konforu, sağlık olanakları, kendi geçimini sağlayabilmeleri ve özerk yaşama ile ilgili gerçek deneyimlerini ölçmeyi hedeflemektedir.

Türkiye'nin bağımsız, sağlıklı ve güvenli yaşam endeks değeri 2008- 2020 döneminde artış eğilimi göstermiş, 2008 yılındaki değerler 2020 yılına gelindiğinde her iki cinsiyet içinde yaklaşık 10 puanlık bir artış gözlenmiştir. 2008 yılında yaşlı erkek nüfusta 56,6, yaşlı kadın nüfusta 52,7 olan endeks değeri, 2020 yılına gelindiğinde sırasıyla erkek nüfusta 66,4, kadın nüfusta ise 62,3'e ulaşmıştır. Bu endeks değerleri cinsiyet bazında değerlendirildiğinde tüm yıllarda yaşlı erkek nüfusun kadın nüfustan daha avantajlı olduğu görülmektedir.

Toplam "Bağımsız, sağlıklı ve güvenli yaşam endeks" değeri, AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında Türkiye 2018 yılı AYE değeri ile sıralamada 28. sırada yer almaktadır. Türkiye bu endeksi oluşturan sekiz göstergenin sadece ikisinde (sağlık ve diş bakımına erişim ile göreli medyan gelirde) AB ortalamasının üstünde değerler almıştır.

Aktif Yaşlanma İçin Kapasite ve Elverişli Ortam:

Aktif Yaşlanma için Kapasite ve Elverişli Ortam Genel AYE'ni oluşturan dördüncü alan olan "Aktif yaşlanma için kapasite ve elverişli ortam" alanı, aktif ve sağlıklı yaşlanmayı sağlama, iyileştirme için önemli fırsatları ve yaşlı bireylerin özerk olma ve kendi geleceğini tayin etme yetilerinin ne kadar güçlendirildiğini ölçmeyi hedeflemektedir. Bu endeks, bireyin sahip olduğu en önemli varlıklardan biri olan ulaştığı yaşta kalan ortalama yaşam süresi, (günlük faaliyetlere ve zihinsel iyi olma halinde sınırlama olmaması açısından) sağlık ile ilgili sermayesi ve (eğitim düzeyi, internet kullanımı, sosyal bağlılık açısından) beşeri sermayesi ile ilgili göstergeleri içerir. Türkiye bu kategoride 29 ülke arasında 28. sırada yer almaktadır.

Bu araştırmanın sonucu olarak:

2008-2020 dönemindeki Türkiye ve 2014-2018 AB ortalaması sonuçlarından, erkeklerin istihdam, (genellikle finansal güvenlik göstergelerindeki daha yüksek sonuçlar nedeniyle) bağımsız yaşam alanlarında ve aktif yaşlanma için kapasite ve imkan sağlayan ortam endeks alanlarında kadınlardan daha iyi durumda olduklarını görmek mümkündür. Türkiye'de yaşlı kadınlar sadece sosyal katılım alanı endeks değerinde erkek nüfustan daha iyi durumdadır. Cinsiyetler arasında uçurum dikkat çekicidir.

Türkiye'nin 2020 yılındaki genel AYE değeri, AB ülkeleri için belirlenen 56,4 hedefinin %53'ünü, istihdam endeks değerinin %40'ını, sosyal katılım endeks değerinin %48'ini, bağımsız, güvenli ve sağlıklı yaşam endeks değerinin %73'ünü ve aktif yaşlanma için kapasite ve elverişli ortam endeks değerinin de %61'ini oluşturmaktadır

Bu çalışmanın sonuçlarına göre, Türkiye'de yaşlı nüfusun yetenek ve potansiyelinden en az yararlanılan ve öncelikli olarak önlem alınması gereken alanın genel AYE değerinin hesaplamasında %35 gibi bir ağırlığa sahip olan ve son 12 yıllık dönemde sadece 0,9 puanlık bir artış gösteren istihdam alanı olduğu görülmektedir. Yaşlı kadınların istihdam endeks değeri, tüm yıllarda erkeklerin endeks değerinden yaklaşık 3 kat daha düşüktür. Aynı durum aktif çalışma çağı nüfusunda da gözlemlenmektedir. İstihdam alanında hem yaşlı hem de çalışma çağındaki nüfus için politika oluşturulması ve yaşlılık dönemi için önlem alınması gerekmektedir. Bununla birlikte politikalar oluşturulurken yaşlılıkta yüksek istihdam değerlerinin emekli olmayı zorlaştıran bir sosyal güvenlik sisteminden ve yaşlılıkta karşılaşılan

yoksulluktan kaynaklı olabileceği de dikkate alınmalıdır. Bu ilişkinin ortaya konmasına yönelik araştırmaları öneririz.

KÜRESEL YAŞLANMA İZLEM ENDEKSİ

Küresel Yaşlanma İzlem Endeksi (KYİE) yaşlı haklarını savunma, ayrımcılıkla mücadele ve yoksulluğun ortadan kaldırılması ile aktif ve sağlıklı yaşlanmanın sağlanması için çaba gösteren Uluslararası HelpAge Organizasyonu tarafından; ülke yöneticilerine ve politika belirleyicilerine yol göstermek, onlara ışık tutmak amacıyla oluşturulmuştur.

KYİE'nin sonuçlarının değerlendirilmesinin ülkemizde yaşayan yaşlılarımızın karşılaştıkları sorunların çözümü konusunda bizlere yardımcı olacağı kanaatindeyiz. Bu konuda Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisininde yeralan Sema Oğlak'ın "Yaşlı sosyal refahının küresel yaşlanma izlem endeksi yönünden değerlendirilmesi ve Türkiye yaşlı sosyal refahının görünümü" adlı makalesi önemlidir.

KYİE dört temel alanı ve 13 göstergeyi kapsamaktadır.

1) Gelir Güvenliği alanında; a) Emeklilik kapsamı, b)Yaşlı yoksulluk oranı, c) Yaşlı bireylerin göreceli refahı, d) Kişi başına düşen GSMH göstergeleri yer almaktadır.

2) Sağlık Durumu alanında; a) 60 yaş üstündeki bireylerin ortalama yaşam beklentisi, b) 60 yaş üstündekilerin ortalama sağlıklı yaşam beklentisi, c)Göreli psikolojik/ruhsal iyilik hali göstergeleri yer almaktadır.

3) Eğitim ve İstihdam alanında; a) Yaşlı bireylerin işgücü piyasasına katılımı (istihdam oranı), b) Yaşlı bireylerin eğitim düzeyi gibi göstergeler yer almaktadır.

4) Uygun Çevre Koşuları alanında; a) Sosyal bağlantılar (ihtiyacı olduğu zaman akraba ve arkadaşlarına erişebilme olanağı), b) Fiziksel güvenlik (gece dışarı çıktığında kendini güvende hissetme), c) Vatandaş özgürlüğü (kendi kararlarını alabilme özgürlüğüne sahip olma), d) Kamu araçlarına erişim (toplu taşıma araçlarına erişim konusundaki memnuniyet) göstergeleri yer almaktadır.

KYİE, uluslararası göstergeler zemininde karşılaştırma yapılması ve ülkelerin yıllar itibarıyla gelişiminin ölçülmesi gerçekleştirilmektedir. Başka bir ifadeyle, KYİE, endeks kapsamı içine giren ülkelerdeki yaşlıların sosyal refahı, sağlık ve yaşam kalitesini çeşitli parametreler açısından değerlendirmelerin yapılmasına olanak sağlamaktadır. Oğlak'ın söz konusu makalesinde yaptığı İsviçre-Türkiye karşılaştırması yaşlanma konusunda bizlere yol haritası niteliğindedir.

Tablo 9. Türkiye ve İsviçre'nin Küresel Yaşlanma İzlem Endeksi Karşılaştırması (2015)

TEMEL ALANLAR VE GÖSTERGELER	TÜRKİYE	İSVİÇRE
1. GELİR GÜVENLİĞİ	**35. sıra 73.6/100**	**27.sıra 77.4/100**
a-Emeklilik kapsamı (65 yaş üstü)	%88.1	%100
b-Yaşlı yoksulluk oranı (60 yaş üstü)	%14.1	%16.1
c-Kişi başına düşen Brüt Milli Gelir	17.983 Dolar	54.762 Dolar
d-Göreceli Refah (60 yaş üstü)	% 95.0	%84
2. SAĞLIK DURUMU	**52.sıra 52.5/100**	**2. sıra 81.3/100**
a-Ortalama Yaşam beklentisi (60 yaş sonrası)	21 yıl	25 yıl
b-Sağlıklı Yaşam Beklentisi (60 yaş sonrası)	15.6 yıl	19.0 yıl
c-Göreceli psikolojik/ruhsal iyilik hali (50 yaş üstü)	% 86.2	96.5
3. EĞİTİM VE İSTİHDAM (KAPASİTE)	**93.sıra 7.0/100**	**2.sıra 75.0/100**
a-Yaşlı İstihdamı (55-64 yaş arasındaki nüfusun istihdam düzeyi)	%31.5	% 71.7
c-Eğitime Erişim (60 yaş üstü bireylerin lise/yüksekokul eğitimi oranı)	%14.7	%93.7
4. UYGUN ÇEVRE KOŞULLARININ SAĞLANMASI	**40.sıra 67.6/100**	**1.sıra 83.7/100**
a-Sosyal bağlar/ilişkiler (50 yaş üstü)	%81	%91
b-Fiziksel güvenlik	%70	%70
c-Vatandaş özgürlüğü (50 yaş üstü bireylerin yaşam tercihlerini özgürce yapabilme)	%55	%93
d-Kamu ulaşım araçlarına erişim (ulaşımda memnuniyet)	%67	%83

Kaynak: Yazar tarafından, Bruijn de Jeanne (2015). Commentary on Switzerland's Domain Ranks in the 2015 Global AgeWatch Index; HelpAge International (2015a), HelpAge International. (2015c). Age watch report card, Turkey; Global AgeWatch Index 2015 Insight Report. Verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda KYİE'de yer alan 4 alan ve 13 alt gösterge yönünden Türkiye ve 1. sırada yer alan İsviçre ile karşılaştırması yer almaktadır. Türkiye 2015 KYİE'ye göre; Gelir Güvenliği nde (35.sıra) ve Sağlık Durumunda (52.sıra) olması bakımından genel sıralamadaki puanına göre daha iyi bir düzeydedir. En yetersiz ve başarısız olunan alanın ise Eğitim ve İstihdam olduğu görülmektedir. Eğitim ve İstihdamda 93.sırada yer alan Türkiye'de 55-64 yaş arasındaki bireylerin %31.5'i istihdamda iken, İsviçre'nin 55-64 yaş grubunun %71.7'inin istihdamda yer aldığı görülmektedir. Eğitim açısından bakıldığında ise; Türkiye'de, 60 yaş üstü yaşlıların %14.7'si lise/yüksekokul eğitimine sahip iken, İsviçre'de, bu oran %93.7 düzeyindedir. Buna göre, İsviçre, yaşlı istihdam oranında Türkiye'ye göre iki kat, eğitim düzeyinde ise neredeyse yedi kat daha yüksek bir orana sahiptir. Diğer taraftan, Uygun çevre koşuları sağlanması ile ilgili 4. alandaki alt göstergelerde yer alan sosyal bağlar (%81) ve fiziksel güvenlik (%70) konularında Türkiye'nin almış olduğu puanların İsviçre'ye benzer oranlarda olduğu görülmektedir. Yaşlıların yaşam doyumunu; fiziksel ve ekonomik refah, psikolojik durum, rekreasyon faaliyetlerine katılım, sosyal çevre ile ilişkiler ve ekonomik koşullar gibi pek çok faktör etkilemektedir. Yaşlıların yaşam doyumunu etkileyen önemli faktörlerden bir diğeri de sosyal destek ihtiyaçlarıdır. Sözgelimi, Türkiye'de yaşlıların,

çocukları tarafından ziyaret edilme oranı %71.7'dir. Bu durum, ülkemizde yaşlılara, aileleri tarafından manevi ve sosyal desteğinin devam ettiğini göstermektedir (TUİK 2016). Öte yandan, sosyal destek ağı daha geniş olan yaşlıların, karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmede daha başarılı oldukları üzerine yapılmış çeşitli araştırmalar yer almaktadır.

İsviçre'de 60 yaş üstündeki bireylerin sağlıklı yaşam beklentisi 19 yıl, GSMH içinde kişi başına düşen pay 54.762 $, toplam sağlık harcamalarının GSMH içindeki payı ise %11'dir. Bunun yanında, yaşlıların hemen hemen tümünün emeklilik/sosyal güvenceye sahip olduğu İsviçre'de, aktif yaşlanma oranı ise %38.9'dur (Avrupa ortalaması: %20.5). Eğitim ve istihdam olanakları, sağlık ve çevresel koşulların oldukça geniş ve kapsamlı uygulamaların aktif yaşlanmayı desteklediği söylenebilir. Öte yandan, İsviçre'de nüfus yaşlanması ve kent sorunlarını ele alan çok sayıda projeler ve girişimler hayata geçirilmiştir. " Sürdürülebilir kalkınma amacıyla toplumun yapılandırılması " kapsamında çeşitli şehirlerde, topluma katılımı sağlayacak uygulamalarla yaşlının kamu alanlarından daha fazla yararlanmasına odaklanmıştır.

Özellikle, Dünya Sağlık Örgütü işbirliği ile önemli bir girişim olan "yaşlı dostu toplumlar" anlayışının 2007 yılından bu yana hayata geçirilmiş olması, elde edilen başarıda önemli bir etken olduğu söylenebilir.

Türkiye'de, 60 yaş üstü bireylerdeki eğitim düzeyinin düşük düzeyde olması ve istihdam açısından beklenen düzeyin altında olması; yaşlıların aktif aşılanmasında ve topluma entegre olmasında önemli bir engel oluşturmaktadır tüm bunlar değerlendirildiğinde, yaşlı refahı ve yaşam kalitesi açısından belli hedeflere ulaşmakta önemli zorlukların olduğu görülmektedir.

Söz konusu makalenin sonuç bölümünde sosyal refah ve yaşam kalitesi bakımından İskandinav ülkeleri, Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve bazı Batı Asya ve Latin Amerika ülkeleri gibi kalkınmış ülkelerin en iyi düzeyde olduğu görülmektedir. İsveç, Norveç, İzlanda, Almanya, Hollanda, İsviçre, ABD, Kanada, Japonya ve Yeni Zelanda 4 temel göstergede en üst sıralarda yer alırken; birçok Afrika ve Batı Asya ülkeleri, Ürdün, Pakistan, Mozambik, Tanzanya, Batı Şeria-Gazze ile Afganistan gibi kalkınmakta olan ülkelerde yaşlılar için daha düşük sosyal refah koşullarının varlığına dikkat çekmektedir.

Türkiye, KYİE 2013, 2014 2015 verileri değerlendirildiğinde; gelir güvenliği ve uygun çevre koşularının sağlanması ve sağlık alanında kısmen iyi düzeyde olsa bile toplam sıralamada ortalamanın altında puanlara sahiptir. Türkiye yaşlı refahı açısından Afrika ve Asya ülkeleri ile benzer seviyededir ve bu durum yaşlılara yönelik sosyal refah politikalarında arzu edilen düzeyin gerisinde kalmış olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak KYİE, "tüm vatandaşlarını kapsayan politikalar" uygulayan ülkelerde, yaşlıların sosyal refah ve yaşam kalitesinin de daha güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Tüm bunların yanında, yaşlanan nüfus için ileriye yönelik sosyal refah planları yapan ülkelerin, KYİE göstergeleri doğrultusunda yapılan düzenlemelerin yalnızca yaşlı bireyler için değil toplumun bütününü de olumlu bir biçimde etkileyeceği kuşkusuzdur. Çünkü, yaşlı bireylerin ekonomik ve sosyal refahının yüksek olması, ülkede yaşayan tüm diğer bireyleri doğrudan ve dolaylı olarak olumlu yönde etkilemektedir.

Nüfus yaşlanması, sağlık hizmetlerinden sosyal yaşama kadar toplumun bütününü etkilemekte ve tüm bunlar yaşlı bireylerin sosyal ve ekonomik refahı üzerinde olumlu veya olumsuz etki yaratmaktadır. Bu bağlamda, yaşlı bireylerin bağımsız ve kaliteli olarak yaşam sürdürebilmesi, güvenli ve sağlıklı bir çevrenin oluşturulması amacı ile devletin gerekli düzenlemeleri yapması, sosyal güvence, emeklilik hakkının var olması ve yaşlı yoksulluğunun bitirilmesi ile mümkün olacaktır.

2) **4.1.3 Sağlık Hizmetleri ve Erişilebilirlik** başlığı altında, Türkiye'de birinci ve ikinci/üçüncü basamağa başvuru sayıları verilmiş, sadece yıllar içindeki artışı vurgulanmıştır.

Oysa yapılması gereken, Avrupa Birliği ülkeleri ya da OECD ülkeleri arasındaki karşılaştırmadır.

Başvuru sayısındaki artışın, hizmete erişime kolaylık gibi gösterilmesi doğru değildir. Uluslararası karşılaştırmalara göre, pandemi öncesi (2019'da) Türkiye'de kişi başına müracaat sayısı 9,8 kez iken, OECD ortalaması 6,4 olarak gerçekleşti. Müracaat sayısı artışı, erişilebilirliğin yüksek olduğu anlamına gelmemektedir. Erişilebilirlikte önemli olan, ülkenin her bölgesinde, her yaş grubu için eşit erişim şansının değerlendirilmesidir. Örneğin, Ankara'da 100.000 kişiye düşen hekim sayısı 311 iken, Ağrı'da 104'tür.

Sağlıkta Dönüşüm Programı'nın günümüzde yarattığı kâr odaklı sağlık sistemi, yoksulluğu daha derin hisseden yaşlılarımızı fazlasıyla etkilemiş, sağlık hizmetine erişimlerini güçleştirmiştir. Bozulan basamaklandırma sistemi, koruyucu hekimliğin tamamen ticarileştirilmesi, artan katkı payları, yaşanan ilaç, ve malzeme krizi vb. nedenlerle, yaşlı nüfusun sağlığa erişimi giderek zorlaşmıştır.

Bu bilgiler ışığında sağlık sistemine erişmek istediği halde erişemeyen kitlenin varlığı ve bu kitlenin oranı hakkında herhangi bir çalışmaya rastlamadık. Bu konu özellikle araştırılmaya muhtaç konulardan biridir ve sağlık sistemimizin zaaf noktaları hakkında da bilgi verici olacaktır.

3) **4.1.4 Hastalıklara Göre Sağlık Hizmeti Kullanımı** başlığı altında, Türkiye'de bir yaşlının heyet raporu alabilmesi şartlarının çok ağır olduğu, yaşlıların bu belgeyi alabilmek için çok sayıda doktoru aylarca gezmek zorunda kaldığı ve bu şartların kolaylaştırılması gerektiği özellikle belirtilmelidir.

4) **4.1.5 Palyatif Bakım** başlığı altında, *"Ülkemizde palyatif bakımın standart onkolojik bakıma ya da kronik hastalıkların bakımına entegre edilerek erken dönemde uygulanması gerekliliği birçok kılavuzda bildirilmiş olmakla beraber, palyatif bakım çoğu klinisyen tarafından hala yaşam sonu bakım olarak değerlendirilmektedir. Antitümor tedavilerin palyatif bakım hizmetlerinden ayrılması veya yaşlı ya da çoklu komorbid (tıpta bir veya daha fazla bozukluk veya hastalığın temel hastalığa veya bozukluğa ek olarak aynı zamanda görülmesi) sorunu olan ve palyatif bakım gereksinimi olan hastalarda semptom yoğunluğundan çok prognoza (bir hastalığın seyri ve iyileşme hakkında tahmin ve karar verme) ve palyatif bakım hizmetine ihtiyaç duyan birçok kanser hastası ve yaşlı hastanın palyatif bakım servislerine geç yönlendirilmesine neden olmaktadır"* denilmektedir. Oysa, geç yönlendirmenin temel nedeni, insan kaynağının sayısal ve nitelik olarak yetersizliğidir. 2008 yılında, "Palyatif Bakım Programı Eylem Planı" hazırlanmış olmasına ve bu programda, eğitimli ve deneyimli profesyonel ekiplerin oluşturulması kararı alınmış olmasına rağmen uygulanmamıştır. Bu konudaki mevcut, görev yapan insan kaynağı verilerinin Avrupa verileri ve Küresel veriler ile karşılaştırılması ihtiyaç duyulan araştırma alanlarındandır.

5) **4.1.6 Geriatri Hizmeti** başlığı altında, sadece Geriatri uzmanı tarafından verilen hizmet üzerinde durulmuştur. Oysa Türkiye'de 8,5 milyona yakın 65 yaş üstü nüfusa düşen Geriatri uzmanı sayısı sadece 100'dür. Eğitimini tamamlamak üzere olan 75 yan dal uzmanını bile dahil etsek, bir geriatri uzmanına, yaklaşık 50.000 hasta düşmektedir. Sürdürülebilir olamayacak olan bu düzenin, birinci basamak yani koruyucu hekimlikle desteklenmesi gerekmektedir. Geriatri hizmetini artırmak amacıyla aile hekimlerine geriatri uzmanları tarafından düzenli eğitim vermek ve her yaşlı hastanın kendi bölgesine hizmet almasını sağlamak dünyada yaygın bir yöntemdir. Bu uygulama ve aile hekimlerinin hasta sayısını 2000 altına indirmek hedefler içerisinde olmalıdır.

6) **4.2.1 Sosyal ve Kültürel Durum** başlığı altında, "Kırsal yaşam tarzının yaşlıların sağlığı üzerindeki olumlu etkisi olduğunu gösteren sonuçlar bulunmaktadır." Cümlesinin altı doldurulmalıdır. Yaşlı sağlığını sadece fiziksel aktiviteden ibaret gören bir değerlendirmenin çıkarımı olan bu cümleyi kanıtlayacak kaynaklar mutlaka sunulmalıdır. Zira kırsal kesim, kayıt dışı çalışma ve bunun sonucu olarak güvencesiz yaşam, sağlık hizmetlerine ulaşım güçlükleri ve düşük gelirin yarattığı sağlıksız yaşam gibi faktörlere daha yoğun maruz kalmaktadır.

"Kırsal kesimdeki yaşlılar çalışmayı hayatlarının bir parçası olarak görmektedirler. Yaşlılık döneminde özellikle tarım için çalışmak yaşlılara esenlik, fiziksel aktivite ve keyif duygusu getirmektedir. Bağımsızlık arzusu ve önceki yaşam tarzlarını değiştirme isteksizliği de kırsal kültürün baskın özelliğidir. Kırsalda yaşayan insanların eski yaşam tarzlarını korumayı sevdikleri ve yaşlanma döneminde aktif kalmayı sevdikleri söylenebilir. Kırsal kesimdeki yaşlılar da kentsel yaşlılara göre daha fazla sosyal destekten faydalanmakta ve bu durum ruh sağlıklarına daha fazla katkı sağlayabilmektedir." paragrafı, aynı şekilde, sağlıklı hali sadece fiziksel aktiviteye; mutluluğu ise, sosyal yardım almaya endekslemiş bir yaklaşımın ürünüdür.

Ayrıca, sosyal devletin yaşlılara verdiği hizmetlerin ve yaşlıların bu hizmetlerden yararlanmasının "hayırsız evlatlar" söylemine neden olmaması gerektiğine ilişkin bir değerlendirmeye yer verilmesi isabetli olacaktır.

Kurumsal destekler, aile ile bağları güçlendirecek yaklaşımın ürünü olmalıdır.

7) **4.2.2 Topluma Katılım, Gönüllülük ve Kuşaklararası Dayanışma** başlığı altında, "Ailede kuşaklararası dayanışmanın sağlanması ve sürdürülmesi hem yaşlanan büyükler, hem de toplumda yetişkin olmaya hazırlanan çocuklar ve gençler için ayrı bir öneme sahiptir." olarak belirtilmiştir. Bu cümle doğru olmakla birlikte, çalışma hayatındaki aile bireylerinin kamusal destek almaları zorunluluğundan da bahsedilmelidir. Yaşlının bakımına ailede devam edilebilmesi için (özellikle kadınların üstlendiği) istihdamdan uzaklaşması gereken aile bireylerine destek oluşturulmalıdır.

8) **4.2.4 Manevi Boyut** başlığı altında yaşlı bakım evleri ve huzurevlerinde yaşlıların ibadetlerini yapabilmesi için mekan düzenlenmesi önerilmelidir. Her inanca uygun olarak mescit, kilise, havra ve cem evi için alan ayrılması mimari planda koşul olmalıdır.

9) **4.3 Ekonomik Alana İlişkin Değerlendirme** başlığının daha detaylı incelenmesi gerekmektedir. Türkiye hızla yaşlanmaktadır. Öyle ki Fransa'da yaşlı nüfus oranının %10'dan %20'ye ulaşması 150 yıl sürmüş iken, ülkemizde bu süre sadece 30 yılda tamamlanacaktır. Ülkemiz toplumsal yaşlanma ile karşı karşıyadır. Doç.Dr Özgür Arun'a göre "toplumsal yaşlanma" sorun değil fakat yoksullaşarak, refah düzeyi artmadan yaşlanma, bir sorundur. Günümüzde, gelişmiş ülkelerin birçoğu, yaşlı toplum halindedir. Japonya dünyanın en yaşlı toplumu ve aynı zamanda en gelişmiş ülkelerinden birisidir. O halde bu yüzyılda Türkiye'yi bekleyen en önemli sorun, yoksullaşarak yaşlanıyor olmamızdır.

Türkiye'de 2021 yılı verilerine göre 65 yaş üstü vatandaşlarımızın iş gücüne katılım oranı %11,3. Bu oran yaşlı erkeklerde %18,6 kadınlarda ise sadece %5,4. Üstelik çalışan yaşlı nüfusun büyük bir kısmı (%64) tarımda istihdam ediliyor. Yaşlılarımızın istihdamdaki oranının düşük olması gelirlerinin de düşük olmasına neden olmaktadır. Komisyon raporunda da

belirtildiği gibi yaşlılarımızın gelirinin %82,9'u emekli, dul ve yetim maaşlarından oluşmakta. Erkeklerde bu oran %76,6 kadınlarda ise %93,9. Bu durumda emekli maaşlarının düzeyi ve alım gücü hayati derecede önem kazanmaktadır.

2023 yılı ocak ayında emekli maaşlarına yapılan %30'luk zamla beraber en düşük emekli maaşı 5500 TL'ye çıkmış durumdadır. Seyyanen yapılan bu zam ile birlikte tüm ücretlerin asgarileşmesi gibi tüm emekli maaşlarının da asgarileşmiş olduğunu görmekteyiz. Sayısı 4,2 milyonu aşan yaşlı yurttaşımız, açlık sınırının 8503 TL olduğu ülkemizde 5500 lira gelir ile hayatını idame ettirmek zorundadır. Ölüm aylığı alan 2 milyon yaşlımız ise bu gelirin de çok altında bir ücret ile hayatını idame ettirmeye çalışmaktadır. Ayrıca hiç bir sosyal güvencesi olmayan yaklaşık 1 milyon 65 yaş üstü yurttaşımıza verilen yaşlı aylığı ise 2610 TL'dir. Bunun anlamı günde 87 lira veya 46 cent ile geçimini sağlamaya çalışmaktır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) Eylül 2021 tarihinde açıkladığı Sosyal Güvenlik Raporu'na göre Türkiye'deki emeklilerimiz "fakir"dir. ILO, yoksulluk sınırı ile ortalama emekli maaşını kıyaslayarak hesap yapmaktadır. Buna göre bir ülkede ortalama emekli maaşı yoksulluk sınırının yarısından az ise o ülke emeklileri fakir olarak nitelendirilmektedir. Yapılan çalışmada Türkiye'de bu oran %21,72'dir ve seçili ülkeler ile kıyaslandığında ülkemizdeki emekli yoksulluğu gözler önüne serilmiş olmaktadır. Bu oranın Mısır'da %91,2, Panama'da %85,5, Azerbaycan'da %46,6, Uganda'da %43,5, Mozambik'de ise %32,7 olduğunu görmekteyiz.

TÜİK'in gelir ve yoksulluk verileri gerçeği yansıtmamaktadır. Ülkemizdeki yaşlıların gelir ve yoksulluk durumlarını tespit etmek için TÜİK tarafından yapılan araştırmalar birbiriyle çelişkiler içermektedir. TÜİK hane halkının harcanabilir medyan gelirinin %60 altında olan vatandaşları yoksul olarak değerlendirmektedir. Bu metodolojiye göre yapılan araştırmalara göre Türkiye'deki yoksul oranının, 2017-2021 yıllarında arasında %20,1 den %21,3'e yükseldiğini görmekteyiz. Ancak yaşlı yoksulluğunda tam tersi bir tablo ile karşı karşıya kalmaktayız. Buna göre 2017 yılında %15,5 olan yaşlı yoksulluğunun 2021 yılında %11,4'e düştüğünü görmekteyiz.

Income and Poverty **Gelir ve Yoksulluk**

4.1 Cinsiyete göre yaşlı nüfusun yoksulluk oranı, 2017-2021
Poverty rate of elderly population by sex, 2017-2021

(%)

		2017	2018	2019	2020	2021
Toplam-Total						
	Toplam-Total	**20,1**	**21,2**	**21,3**	**21,9**	**21,3**
	Yaşlı-Elderly (65+)	15,5	16,4	14,2	16,7	11,4
Erkek-Male						
	Toplam-Total	**19,6**	**20,5**	**20,8**	**21,3**	**20,8**
	Yaşlı-Elderly (65+)	13,5	14,4	12,1	15,6	9,9
Kadın-Female						
	Toplam-Total	**20,7**	**21,8**	**21,8**	**22,5**	**21,8**
	Yaşlı-Elderly (65+)	17,0	17,9	15,9	17,6	12,6

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2017-2021
Not. Yoksulluk oranı, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirin %60 kriterine göre hesaplanmıştır.

Source: TurkStat, Income and Living Conditions Survey, 2017-2021
Note. Poverty rate was calculated by equivalised household disposable income criteria 60%.

TÜİK'in çalışmasına göre yaşlı yoksulluğu yıllar içinde ülke genelinin tersine azalmış olarak görülmektedir. Bu durumda 65 yaş üstü yurttaşlarımızın gelirlerinden memnun olması beklenir ancak tuhaf bir şekilde yaşlı vatandaşlarımızın gelirlerinden memnuniyetsizliklerinin her geçen yıl arttığını gene TÜİK istatistiklerinden görmekteyiz.

7.2 Cinsiyete göre yaşlı bireylerin hanehalkı gelirinden memnuniyeti, 2017-2021
Satisfaction from household income of elderly people by sex, 2017-2021

(%)

Yıl / Year		Cinsiyet / Sex	Toplam / Total	Hanehalkı gelirinden memnuniyet / Satisfaction from household income: Memnun / Satisfied	Orta / Neither satisfied, nor unsatisfied	Memnun değil / Not satisfied
2017	**Türkiye (18+)**	**Toplam**-Total	**100,0**	**45,4**	**20,5**	**34,1**
	Türkiye (18+)	**Erkek**-Male	**100,0**	45,5	19,6	34,9
		Kadın-Female	**100,0**	45,2	21,4	33,4
	Yaşlı (65+)	**Toplam**-Total	**100,0**	**52,2**	**20,6**	**27,2**
	Elderly (65+)	**Erkek**-Male	**100,0**	52,1	19,2	28,7
		Kadın-Female	**100,0**	52,3	21,7	26,1
2021	**Türkiye (18+)**	**Toplam**-Total	**100,0**	**35,6**	**21,5**	**42,8**
	Türkiye (18+)	**Erkek**-Male	**100,0**	36,2	20,8	43,0
		Kadın-Female	**100,0**	35,0	22,3	42,7
	Yaşlı (65+)	**Toplam**-Total	**100,0**	**42,8**	**21,7**	**35,5**
	Elderly (65+)	**Erkek**-Male	**100,0**	42,6	18,1	39,3
		Kadın-Female	**100,0**	42,9	24,7	32,4

Kaynak: TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2017-2021
Not. Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Source: TurkStat, Life Satisfaction Survey, 2017-2021
Note. Figures in table may not add up to totals due to rounding.

Tabloda da görüldüğü gibi 2017 yılında yaşlılarımızın %27,2'si gelirinden memnun değilken yıllar içinde memnuniyetsizliğin arttığını 2021 yılında ise %35,5'e çıktığını görüyoruz. Yani TÜİK'e göre Türkiye'de yoksulluk artarken yaşlı yoksulluğu azalmakta ama buna rağmen zenginleşen yaşlılarımızın gelirlerinden memnuniyetsizliği artmakta.

Türkiye'nin sosyal koruma harcamaları, AB ortalamasının çok altındadır. AB istatistik ofisi "EUROSTAT", ülkelere göre 2020 yılı devlet harcamaları istatistiğini yayımlamıştır. Burada en büyük payın %22 ile sosyal koruma harcamaları olduğunu görmekteyiz. AB ülkelerine tek tek bakıldığında sosyal koruma harcamalarının Gayrisafi Yurt İçi Hasılaya oranının % 10,2 (İrlanda)- % 27,3(Fransa) aralığında değiştiğini görmekteyiz.

Sosyal Koruma harcamalarının kalemleri hastalık-sağlık bakımı, engelli ve malul aylıkları, emekli, yaşlılık, dul ve yetim aylıkları, aile ve çocuk yardımları, işsizlik ödemeleri, sosyal dayanışma harcama kalemlerinden oluşmaktadır. Bu kalemler içinde en büyük payı, ölüm ve yaşlılık aylıkları oluşturmaktadır. Bu nedenle ülkelerin sosyal korumaya ayırdığı payın büyüklüğü yaşlı refahı ile doğrudan ilişkilidir.

Cumhurbaşkanlığı 2023 Yılı Yıllık Programına göre 2020 yılında sosyal koruma harcamalarına ayrılan tutarın GSYH'ya oranının %10,1 olduğunu görmekteyiz. Bu oran ile AB üyesi ülkeler içerinde en az sosyal koruma harcaması yapan ülke konumundayız.

TABLO I: 35- Sosyal Harcamaların Gelişimi

	2017	2018	2019	2020	2021	2022(1)	2023(2)
	(Cari Fiyatlarla, Milyar TL)						
EĞİTİM	**119,4**	**141,8**	**162,0**	**170,3**	**212,0**	**395,2**	**605,4**
SAĞLIK	**114,9**	**134,2**	**164,5**	**207,4**	**292,1**	**463,9**	**696,8**
SOSYAL KORUMA	**262,8**	**337,6**	**412,3**	**510,9**	**594,6**	**925,9**	**1 406,0**
Emekli Aylıkları ve Diğer Harcamalar	232,1	301,1	369,0	447,3	508,4	774,1	1 194,3
Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler	28,0	33,0	39,1	59,0	79,0	141,4	196,2
Doğrudan Gelir Desteği Ödemeleri	2,6	3,5	4,2	4,6	7,1	10,3	15,5
TOPLAM	**497,1**	**613,6**	**738,6**	**888,6**	**1 098,6**	**1 785,1**	**2 708,2**
	(GSYH'ye Oran, Yüzde)						
EĞİTİM	**3,8**	**3,8**	**3,8**	**3,4**	**2,9**	**2,9**	**3,2**
SAĞLIK	**3,7**	**3,6**	**3,8**	**4,1**	**4,0**	**3,5**	**3,7**
SOSYAL KORUMA	**8,4**	**9,0**	**9,6**	**10,1**	**8,2**	**6,9**	**7,5**
Emekli Aylıkları ve Diğer Harcamalar	7,4	8,0	8,6	8,9	7,0	5,8	6,4
Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler	0,9	0,9	0,9	1,2	1,1	1,1	1,1
Doğrudan Gelir Desteği Ödemeleri	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
TOPLAM	**15,9**	**16,3**	**17,1**	**17,6**	**15,2**	**13,3**	**14,5**

Kaynak: Strateji ve Bütçe Başkanlığı
(1) Gerçekleşme Tahmini
(2) Program

Tabloya baktığımız zaman 2020 yılında GSYH'ya oranı %10,1 olan sosyal koruma harcamalarının 2023 yılında %7,5'e düşmesi beklenmektedir. Bu oran son altı yılın en düşük oranıdır. Bu trajik düşüş, sosyal koruma harcamalarının %85'ini oluşturan emekli aylığı harcamalarına ayrılan payın her geçen yıl düşmesinden kaynaklanmaktadır.

2020 yılında emekli aylıklarının GSYH'ya oranı %8,9 iken 2023 yılında bu oranın %6,4'e düşmesi öngörülmektedir. Ülkemizdeki emeklilerin, dolayısıyla yaşlılarımızın büyümeden aldığı pay her geçen gün azalmaktadır.

İşgücünün Gelirden Aldığı Pay Her geçen Gün Azalmaktadır

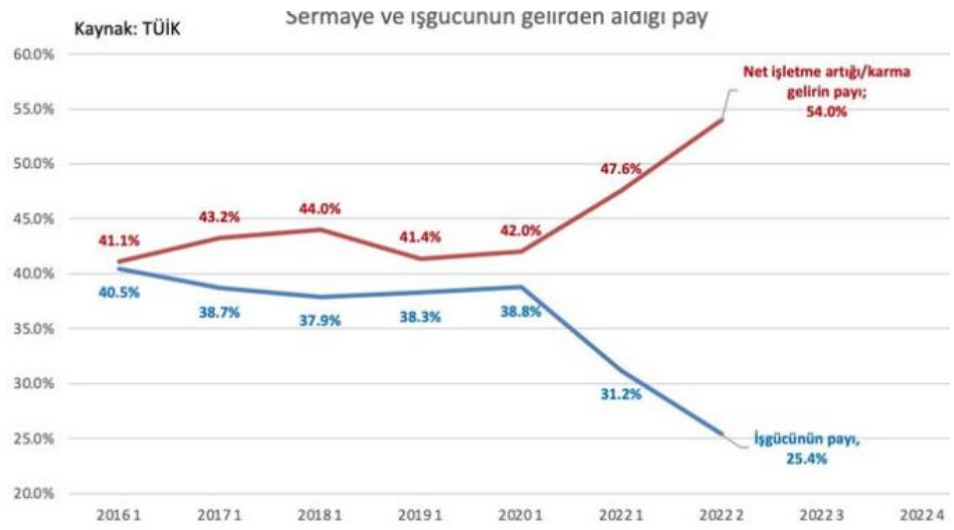

afik: Uğur Gürses

Emeklilerimizin, dolayısı ile yaşlılarımızın GSYH'dan aldığı payın her geçen gün azaldığı gibi, benzer durum işgücü piyasası için de geçerlidir. Grafikten de anlaşılacağı gibi 2016 yılında işgücünün gelirden aldığı pay %40,5'iken 2022'nin 2. çeyreğinde %25,4'e düşmüş durumdadır.

Tüm bu rakamlar, bize, ülkemizdeki en önemli sorunun "yoksullaşarak yaşlanma" olduğunu göstermektedir. Refah düzeyimizi arttırmadan toplumun yaşlanması gelecekte yıkıma neden olabilir. Bireylerin bugün içinde bulundukları sosyo-ekonomik düzey nasıl bir yaşlılık geçirecekleri hakkında ipucu verir. Günümüzde yaşanan eşitsizlikler geleceği de belirleyecektir. Dört kritik gelişme gelecek 30 yıl zarfında eşitsiz yaşlanmanın ana nedeni olabilir.

Birincisi, günümüzde genç kuşakların artan oranda esnek istihdam içinde yer almaları yaşlılık dönemleri için önemli bir risktir.

İkincisi esnek istihdam modelinin yaygınlaşmasının bir nedeni olarak işinde yükselme, kadro alma ya da iş güvenliğinin azalması, önemli bir sorundur.

Üçüncüsü genç kuşakların iş piyasalarında elde ettikleri gelirlerin hızla düşmesi ve son olarak da, geçtiğimiz on beş sene içinde genç kuşakların, orta yaştakiler ve yaşlılara nazaran iş

piyasalarındaki konumlarının kötüleşmesi gelecekte kuşaklararası yaşanacak çatışmaların bir başka nedeni olabilir.

Tüm bu gelişmeler, eşitsiz yaşlanmanın sadece günümüzdeki yaşlıların değil, gelecek kuşak yaşlıların yani günümüz gençlerinin de en önemli sorunu olduğunu göstermektedir. (Arun, Yoksullaşarak Yaşlanan Toplum)

10) **4.4 Bakım Hizmetleri ve İyilik Haline İlişkin Değerlendirme** başlığı altında, özellikle Özbekistan ve Ukrayna gibi ülkelerden gelen ve kayıt dışı yaşlı bakımı yapan kişilerle ilgili düzenleme yapılması gerektiği belirtilmelidir. Tıbbi bilgileri ve bakım sertifikaları/diplomaları olmayan kişilerin görev yapmasına izin verilmemeli; bu konuda yetiştirilmiş sertifikalı/diplomalı genç vatandaşlarımız öncelikli olarak istihdam edilmelidir.

11) **4.4.1.2 Sağlık Bakımı** başlığı altında uzun süreli bakım hizmeti kapsamında yaşlılara bakan evlatların miras hukukunda ayrı statüyle değerlendirilmesinin rapora girmesi gerektiğini önermekteyiz. Bu sistemin bir örneği İngiltere'de uygulanmaktadır. Uygulamaya bağlı olarak Medeni Hukuk'ta değişiklik yapılmalıdır.

12) **4.4.2 Kurumsal Bakım Modelleri** başlığı altında, "Toplumsal dönüşümle birlikte geniş aile yapısının yerini çekirdek aileye bırakması, modern toplumda yaşlıların statü kaybına uğraması, kadınların iş hayatına katılması, kentleşme, yaşlanmanın beraberinde getirdiği sağlık problemleri ve bağımlılığın artması gibi faktörler yaşlı bireylerin ev ortamında bakılmalarını zorlaştırmakta ve bu durumlarda kurum bakımı kaçınılmaz olabilmektedir." olarak yazılmıştır. "Kadınların iş hayatına katılması" ibaresi, "iş hayatına katılım" olarak değiştirilmelidir, zira yaşlı bakım süreci, aynen çocuk bakımında olduğu gibi, sadece kadınlara atfedilen bir süreçtir. Bu yaklaşımın değiştirilmesi gerekir.

Ayrıca, Komisyon raporunda, Sağlık Bakanlığı Stratejik Planı'na (2019-2023) atıfla evde ağız ve diş sağlığı hizmetinden faydalanan toplam hasta sayısı 69.078 kişi olarak belirtilmiş (**3.2.1.5. Sağlık Bakanlığı Stratejik Planı 2019-2023)**, fakat bu hizmetin niteliği konu edilmemiştir. 100.000 kişiye AB ülkelerinde 79 diş hekimi düşerken ülkemizde 42 diş hekimi düşmektedir ve yaşlı nüfus daha düşük seviyede hizmet alabilmektedir. Pandemi surecinde diş hekimleri filyasyon ekiplerinde görevlendirilince zaten zor ulaşılan bu hizmete ulaşabilmek neredeyse imkansız hale gelmiştir. Bu bakışla, evde ağız ve diş sağlığı için, farklı bir kurumsal model çalışılmalıdır.

13) **4.4.5 Diğer Bakım Modelleri** başlığı altında yaşlı bakım sigortası ile ilgili çalışma yapmak gerektiğine yer verilmelidir. Dünya örnekleri incelenerek Türkiye için model üretilmelidir.

14) **4.4.6 Nitelikli Personel, Bakım Kalite Standartları ve Kapasite Geliştirme** başlığı altında, "Yaşlılara yönelik bakım hizmetlerinde nitelikli bakım personeli yetiştirmek için üniversitelerde yaşlı bakım programı açılmış, üniversitelerde ön lisans programından yetişen mezunlar yaşlı bakım teknikeri olarak kamuda veya özel sektörde istihdam edilmektedirler. Toplam 72 üniversitede bulunan Yaşlı Bakımı bölümü mezunları belediyeler, hastaneler, huzurevleri, yaşlı bakımevleri, güçsüzler yurdu, yaşlı için gündüz merkezleri, hospice (terminal dönemde bakılan yaşlı bakım evi), sağlık birimlerindeki yaşlıya yönelik uygulamalar, palyatif bakım birimleri ve evde bakım hizmetlerinde uzman gözetiminde çalışabilmektedirler. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yaşlı bireylere hizmet sunulan kuruluşlarda, yaşlı bireylerin günlük yaşam aktivitelerinin devam ettirilmesini sağlamak amacıyla yaşlı bakım teknikerleri istihdam edilmektedir." olarak belirtilmiştir.

Ancak "yaşlı bakım teknikerleri", son 15 yılda, bölümlerinin açıldığı yıllardan bu yana, orantısız mezun sayısı ve atanamama sorunlarıyla karşı karşıyadır. Atamalarda, yaşlanan nüfus gerçeği ile uyumlu olmayan bir yaklaşım mevcuttur. Oysa, bu meslek grubu özendirilmeli, yaşlanan nüfus gerçeği ile uyumlu bir program yürütülmelidir.

Ayrıca, yaşlı nüfus artısının, bakım hizmeti ihtiyacını artırdığı tespit edilmekle birlikte, bu hizmeti verecek olan hemşirelik mesleğinin özlük hakları ve çalışma koşullarına ilişkin bir vurgu yapılmamaktadır. Dünyada ise hemşireliğe nitelik ve nicelik olarak yatırım artmaktadır. 100.000 kişiye düşen hemşire sayısı OECD ülkelerinde 919; Avrupa Birliği ülkelerinde 873, ülkemizde ise sadece 342'dir.

Bunun dışında, yaşlı bakımında görev yapan bakım personellerinin mesleki nedenlerle stres, anksiyete, moral bozukluğu, yorgunluk, bezginlik, tükenmişlik, sağlık sorunları, psikolojik sorunlar, hareket sorunları, çalışma yaşamına ilişkin sorunlar, hapsedilmişlik duygusu, zaman yetersizliği ve uyku düzeninde bozulma gibi sorunlar yaşadığı belirlenmiştir. Bakımın kalitesini artırmak için bakım personellerinin bireysel baş etme mekanizmalarını geliştirecek tedbirler alınması gerekir. Üniversitelerde bakım personelleri yetiştiren bölümler bulunduğundan bahseden rapor, bakım personellerinin sorunlarına değinmemektedir.

15) **4.5 Yaşlı Haklarına İlişkin Değerlendirme** başlığı altında, yaşlıların devlet kurumlarına başvurusunda hangi engellerle karşılaştıkları, bakanlığın bu konuda şeffaf davranması gerektiği ve KHK'lı yaşlıların da hizmet alması için resmi veya fiili tüm engellerin kaldırılması talep edilmelidir.

16) **4.5.1 Yaş Ayrımcılığı** Rapor, cezaevindeki yaşlılar konusuna sadece "cezaevi vaizliği" benzeri manevi destek ihtiyacı bağlamında değinmekte (Yaşlılara Yönelik Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Tespitler ve Öneriler, Tespit 41, Öneriler 41.1

ve 41.3). Oysa cezaevlerinde bulunan 65 yaş üstü insanların tüm sorunları incelenmeli ve çözümler üretilmelidir. Sorunların takibi için belli bir sistem kurulmalıdır.

Ayrıca, yaşlıların şehir içi ücretsiz seyahat imkânlarının şehirden şehire farklılık gösterdiği göz önüne alındığında bu uygulamanın belli bir düzenleme ile herkes için eşit şartlarda olması sağlanmalıdır. Yaş ayrımcılığının örneği olarak otobüslerde yaşlıların kullandığı kartlardan "65 yaş üstü yolcu" şeklinde çıkan ses engellenmelidir. Bu konuya, **3.5 YEREL YÖNETİMLER TARAFINDAN SUNULAN HİZMETLER** başlığı altında da değinilebilir.

17) **4.5.2 Yaşlıya Yönelik İhmal, Kötü Muamele ve Şiddet** başlığı altında, mutlaka ulusal ölçme, izleme ve değerlendirme çalışmalarına yer verilmelidir. Bunlardan biri olan "SENEX İzleme", yaşlılara yönelik şiddet ve ihlallerin izlenmesi projesi, ulusal medyada çıkan haberlerin incelenmesini kapsayan bir medya izleme çalışmasıdır. Böylelikle, konuya yönelik farkındalığı artırmakta, vakaları analiz etmekte, raporlamakta ve şeffaflık ölçüleri içerisinde kamuoyu ile paylaşmaktadır.

18) **4.6.2 Salgın Dönemleri** başlığı altında, "Bu süreçte öncelikle salgından en fazla etkilenebilecek grup olarak yaşlılara yönelik uygulamalar Türkiye'de başarılı bir bilgi ve deneyim envanteri oluşturmuştur." ifadesi, maalesef Covid pandemisi döneminde geçerli olamamıştır. Yaşlılarımıza yönelik zorunlu izolasyon uygulamaları, yasaklar, eve kapatma ve toplumu yanlış yönlendirme ve yanlış algı oluşturma süreçleri, başarılı bir deneyim değil, ders çıkartılması gereken üzücü bir yaklaşım olarak kayıtlara geçmiştir. Zira bu uygulamalar, uzun dönemde, yaşlılarımızın sağlığa ulaşamaması, psişik sorunlar yaşaması, var olan yoksulluğun daha da derinleşmesi ve ikincil sağlık sorunları eklenmesine neden olmuştur. Bu nedenle, bu cümlenin metinden çıkartılması yerinde olacaktır.

19) **4.7 Kentsel Mekânda Erişilebilirlik, Ulaşım ve Çevre Kalitesine İlişkin Değerlendirme** başlığı altında yasal mevzuat ve tanımlar hatırlatılırken yaşlı bakımının sadece huzurevi ortamını akla getirmemesi gerektiği belirtilmelidir. Yaşlılar için rehabilitasyon ve palyatif bakımın da içinde yer aldığı mekânlar düzenlenmelidir. Raporda mevcut palyatif bakım imkanlarından bahsedilmekte (mesela 5.1. Aktif ve Sağlıklı Yaşlanmaya Yönelik Önerilerin Kapsamı) fakat bu hizmette, yaşlı bakım sisteminde yeni konsepte uygun mekânsal düzenleme gereğine ve uygun hale getirilmesine değinilmemektedir.

20) **4.8 Dijital Okuryazarlık ve Geroteknoloji** başlığı altında tespitlere yer verilirken yaşlıların teknoloji kullanımı konusunda hangi geliştirici çalışmaların yapılacağı belirtilmelidir. İdarenin gerçekleştirebileceği somut uygulama örnekleri ve öneriler sıralanmalıdır. Uygulamalı eğitimlerin bu konuda yararlı olacağı öngörülmektedir.

21) **5.1 Aktif ve Sağlıklı Yaşlanmaya Yönelik Önerilerin Kapsamı** başlığı altında, "Aşılama, bulaşıcı hastalıkların önlenmesi aktif yaşlanma için önemlidir. Özellikle 65 yaş ve üstü bireylerde önerilen tetanoz-difteri-boğmaca aşısı, pnömokok aşısı, inflüanza aşısı (grip aşısı) ve herpes zoster aşısı başta olmak üzere aşıların uygulanmasının sıkı takibinin yapılması, bu aşıların yararları konusunda bilgi eksikliğinin giderilmesi gerekmektedir." denmektedir. Oysa ülkemizde yaşlı aşılama programı üzerinde yeterliliğin olduğunu söylemek zordur. Aşılama, birinci basamak aile hekimlerinin görev tanımındadır ancak bir aile hekimliği biriminin sorumluluğuna 3.334 kişi düşmesi koruyucu hekimlik, yaşlı sağlığı ve yaşlı aşılama programının aksamasına neden olmaktadır.

Tablo: 65 yaş üstü bireylerde önerilen aşılar

Tdap/Td	1 doz Tdap sonrasında Td ile 10 yılda bir rapel
İnfluenza	Yılda bir kışa girmeden(yüksek doz veya standart inaktive aşı)
RZV	2 doz (50 yaşından sonra)
Veya ZVL	Tek doz 60 yaşından sonra
PCV13	Tek doz
PPSV23	Tek doz

Tdap: Tetanoz difteri asellüler boğmaca
Td:Tetanoz
RZV: Rekombinant zoster aşısı
ZVL: Canlı zoster aşısı
PCV13: 13 valanlı pnömokok konjuge aşı
PPSV23: 23 valanlı pnömokok polisakkarit aşı

Bu tabloya göre, 65 yaş üstü bireylere önerilen aşıların tümünün SGK geri ödeme kapsamında bulunması, piyasada sıkıntı yaşanmayacak şekilde planlama ve stoklama programının yapılması sağlanmalıdır.

22) **5.2 Komisyonun Tespit ve Önerileri Tespit 1, No: 1.2,** başlığı altında, Nüfusun yaşlanma hızını azaltmak ve genç nüfusu artırmak için çocuk sayısının artmasına yönelik nüfus politikaları geliştirilmelidir" denmektedir. Çocuk sayısını, görece genç nüfusu artırarak yaşlıların sorununa nasıl bir çözüm geleceği anlaşılmaz bir durumdur. Çocuk sayısını artırarak yaşlı nüfus oranını görece düşürmek yerine kaliteli yaşlanmayı sağlayacak bir yaşamın sürdürülebilmesi yönünde çalışmalar yapılmalıdır. İşsiz ve yoksul bir genç nüfusun yaşlılık sorununun çözümüne de herhangi bir katkısı olmayacak, mevcut sorunları büyütecektir. Sorunun çözümüne katkı ancak üretimin ve istihdamın artırılmasıyla yapılabilir.

23) **5.2 Komisyonun Tespit ve Önerileri Tespit 5, No: 5.2,** başlığı altında, 65 yaş üstü vatandaşlarımıza, ücretsiz hukuk hizmeti sunulması eklenmelidir.

24) **5.2 Komisyonun Tespit ve Önerileri Tespit 11, No: 11.2,** başlığı altında, "Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde kalan sakinlere Sağlık Bakanlığı ve üniversite hastanelerindeki geriatri yandal uzmanlık eğitimini gören hekimler tarafından hizmet verilmesi sağlanmalıdır." önermesi, gerçekçi değildir. Ülkemizde yeterli Geriatri uzmanı mevcut değildir. Dahası, bu hastalar ihtiyaç duydukları herhangi bir zamanda bir pratisyen hekim dahi görememektedirler. Çözüm önerisi sunarken, ülke gerçekleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu durumda yukarıda da önerildiği gibi yaşlı hastalara hizmet verecek öncelikli kesim birinci basamak yani aile hekimleri olmalıdır. Aile hekimlerinin Geriatri uzmanları tarafından eğitilmeleri ve yaşlı hastaların takibini de üstlenmeleri sorunun çözümünde önemli bir adım olacaktır.

25) **5.2 Komisyonun Tespit ve Önerileri Tespit 12, No: 12.1,** başlığı altında, "Farklı yapılanmaların farklı uygulamaları, yaşlı bakım hizmetlerinin kapsayıcılığı ve sürekliliğini riske atmaktadır. Bu nedenle kapsayıcı, eşitlikçi, erişilebilir ve hak temelli yeni bir kademelendirilmiş bakım modeli oluşturulmalıdır." vurgusu eklenmelidir.

CHP YAKLAŞIMI / ÖNERİLER / ŞERHLER:

-Yaşlıların ev dışında güvende olmaları ve kamusal alanlara erişimlerinin arttırılması gerekiyor. Bu çerçevede kentsel tasarım ve ev içi tasarımda yeni düzenleme ve standartların oluşturulması çok önemli. Kamusal alanların tasarımında, mutlaka, evrensel tasarım ilkelerinin dikkate alınmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalı. Öncelikle engel eşiğinin düşürülmesi hedeflenmeli, düzenlemeler planlı bir şekilde tasarlanmalıdır.

-Kurumsal kapasitenin artması için imar planları hazırlanırken yapılan demografik yapı analizleri kapsamında yaşlı dağılımları da tespit edilmeli ve huzurevi/yaşlı bakımevi gibi hizmet alanlarının belli standartlarda ayrılması sağlanmalıdır. Eğitim ve sağlık tesislerine

yönelik kişi başı standartların bir benzeri, bölgenin yaşlı dağılımına göre, kurumsal bakım özelinde de sisteme dahil edilmelidir.

-Kentsel dönüşüm projeleri kapsamında yaşlılara yönelik kontenjan düşünülmeli ve yaşlı dostu konutlar üretilmesi sağlanmalıdır. Yaşlı dostu binalar uygulaması, kamu kurumları ile başlayabilir.

-Pandemi süreciyle farklı türlerde yaşlı istismarları yaşanmaya başladığı gözlendiğinden dışlanmış yaşlılar üzerine çalışmalar yapılmalı, kadın sığınma evlerinde yaşlıların kadın gruplarıyla birleştirilmeleri düşünülmelidir.

-Yaşlılara yönelik ihtiyaç analizleri kapsamlı bir şekilde yapılmalıdır. Bu analiz sonuçlarına göre yeni hizmet alanları tespit edilebilir.

-Belediyelerde yaşlılarla ve sosyal politika alanı ile ilgili uzman kadronun arttırılması gerekiyor. Sürekliliği olan bir kurumsal yapı oluşturulmalıdır.

-Belediyelerde, Yerel Yaşlanma Eylem Planı oluşturulmalıdır. Bu Eylem Planları, Ulusal Eylem Planı ile örtüşmelidir. Ulusal hedeflere de hizmet eden, yerelin gerçeklerini önceleyen bir plan olmalıdır.

-Yaşlı dostu ulaşım sistemleri geliştirilmeli, akıllı ulaşım sistemlerine yaşlıların erişimi sağlanmalıdır.

-Yaşlıların sosyalleşebilmeleri çok önemli. Bu konuda ülkemizdeki en büyük sorunların başında erişilebilirlik sorunu geliyor. Kamusal mekanlar, yaşlılar için erişilebilir değil, dolayısıyla öncelikli işlerden birisi kent ortamında erişilebilirliğin iyileştirilmesidir. Bu konuda belediyelere büyük bir görev düşüyor.

-Kapalı kamusal mekanlarda yürüyen merdivenler yaygınlaştırılmalı, yaşlıların uzağı görememesi dikkate alınarak ilan, uyarı vb. yazıların büyük yazılması sağlanmalıdır.

-Çocuklarla yaşlılar daha fazla kaynaştırılabilir. Çocuk kreşleriyle yaşlı bakım yerleri buluşturulabilir, böylece kuşaklar arası öğrenme sürecinin önü açılır.

-Yerel yönetimlerle sağlık kuruluşları arasında işbirliği güçlenmeli. Sağlık sisteminin örgütlenmesinde, Birinci Basamağa yani koruyucu hekimliğe ağırlık verilmeli ve yaşlı takip programları, Aile Sağlığı Merkezleri ve Yerel Yönetimler işbirliği ile götürülmelidir. Kent mekanında kesintisiz yürüyebilmek, evlerde kazaların önlenmesine ilişkin önlemler geliştirmek için bu tür ilişkilere ihtiyaç bulunmaktadır. Evde düşme vakaları bizde ve tüm dünyada çok kritik ve çok ciddi bir güvenlik / tıbbi sorun olarak karşımıza çıkıyor. Bu konuda da adımlar atılması gerekiyor. Teknoloji kullanımı ile, ailelerin ve yaşlının onayı alınarak dijital sistemlerle izlenmeleri, hem hayat kurtarıcı olması, hem de sonraki tıbbi süreçlerin kolaylaştırılması açısından çok değerli.

-İklim kriziyle birlikte çok sıcak ve soğuk dönemler yaşanıyor. Yaşlı yoksulluğu, iklim krizi ile birleştiğinde çok olumsuz sonuçlar ortaya çıkarıyor. Belediyelerin hizmet tarifeleri belirlenirken bu konuları dikkate alması gerekli. Emeklilere yönelik hizmetlerde tarifelerin emeklilere göre ayarlanması ve gerekli indirimlerin yapılması gerekir. Bu kapsamda bir diğer öneri ise yaşlıların iklim değişikliği konusunda psikolojik destek almalarıdır. Yaşanan sorunlarla baş edebilme kapasitesi yaşlılıkla birlikte zayıflamaktadır.

-Afetlerde en dezavantajlı grupların başında yaşlılar geliyor ve bu kapsamda yaşlılara yönelik çalışmaların yapılması gerekiyor. Yaşlıların afetlerde korunmasına yönelik politikalara ihtiyaç var. Bu kapsamda, afet anında yaşlıların tahliye edilmesine yönelik eylem planları yapılmalı. İklim ve afet olaylarıyla bağlantılı elektrik kesintisi gibi durumlarda acil müdahale etmeye yönelik hazırlıklar olmalı, geçici barınma yerleri oluşturulmalı.

-Kurumsal koordinasyon geliştirilmeli ve bu kapsamda belediyelerin üstünde bir üst yapı kurulmalıdır. Bu üst yapı tüm belediyeler düzeyinde yürütülen çalışmaları koordine ve organize edecek bir çatı yapı olabilir. Bu kapsamda; 65+ yaş haklarını da gözeten "yaşlı dostu ulusal kentler ağı" oluşturulması düşünülebilir. Bu tür bir ağ; aynı işlerin farklı isimlerle tekrar edilmesi gibi sorunları önlemenin yanı sıra belediyeler arası deneyim paylaşımını sağlamakta da yararlı olacaktır. CHP'li belediyeler bu ağın oluşturulmasına öncülük edebilirler, sonrasında ağ daha yaygın bir nitelik kazanabilir. Bu tür bir ağ olursa, belediyelere yönelik sosyal politika ve yaşlı hizmetleri konusunda rehberler geliştirilip yaygınlaştırma ve uygulamayı destekleme olanakları da artacaktır.

-Sosyal hizmetler kanununun güncellenmesi gerekiyor. Bu kapsamda yeni bir huzurevi modeli geliştirilmesi gerekli.

-Yaşlıların kendileri ile ilgili alınan kararlarda aktif olmasını sağlamak üzere farklı modeller geliştirilebilir. Öncelikli olarak yaşlıların yerel yönetim süreçlerine katılımlarının sağlanması gerekiyor. Kent konseylerine yaşlıların katılımlarının sağlanması için adımlar da atılmalıdır.

-Yaşlıların ailelerine yönelik hizmetler arttırılmalıdır. Bu bağlamda, gündüz bakım merkezlerinin sayıları artırılmalı. Refakatçi hizmetlerinin nitelik ve nicelik bakımından güçlendirilmeleri de önemlidir.

-Yaşlıların dijital yetkinliklerinin arttırılması sağlanmalı, yaşlıların değişen ve gelişen teknolojik uygulamalara uyum sağlamalarına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

-Var olan Emekli kahveleri, yaşlı lokali gibi yaşlıların daha aktif olabileceği yerlerin sayısı, işlevleri standardize edilerek arttırılmalıdır.

Tüm bu yenilikçi öneri ve çalışmaların gerçekleştirilmesinde önemli bir yöntem olarak, merkezi olarak kurulması planlanan TÜRKİYE ULUSAL YAŞLANMA ENSTİTÜSÜ ile işbirliği içinde çalışacak "Şehir Laboratuvarları"nın kurulması düşünülebilir.

-Unutulmamalı ki, yaşlanma süreci döllenme ile başlar. Daha çocukluk yaşlarından itibaren fiziksel, bilişsel, psikojenik alanlarda iyilik sağlayacak sağlıklı yaşam koşullarının, aktif ve başarılı yaşlanmanın, hayat boyu sağlıklı yaşamın öneminin toplumsal bilince entegre edilmesi sağlanmalıdır. Bu noktada Alzheimer hastalığı dahil olmak üzere bir çok nörodejeneratif hastalığın beyindeki hasar görme süreçlerinin orta yaşta başladığı sistemli bir şekilde işlenmelidir.

-Her birey gibi yaşlı bireyler de sadece fiziksel yönleri olan kişiler değildir. Dolayısıyla geriatrik yaklaşım psikolojik ve sosyal bağlamından uzak düşünülemez. Yaşlı birey yaşlı hizmeti sunumu yapan tüm basamaklarda "Kapsamlı Geriatrik Değerlendirme " prensibine göre fiziksel, psikojenik, sosyal ve çevresel etmenler çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme değişen durumlara göre belli aralıklarla yapılıp, verilerin merkezi sağlık sistemine girişi sağlanmalıdır.

Bu nedenle her yaşlının "hasta" olduğu öngörüsüyle bireyi değerlendirmek yerine interdisipliner/multidisipliner bir yaklaşımla bütüncül bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun için sağlık kurum ve kuruluşlarında yaşlılara yönelik birimlerin oluşturulması ve kapsamlı değerlendirmenin sadece hekimler tarafından değil; interdisipliner ekip olarak nitelendirilen psikolog, gerontolog, sosyal çalışmacı, diyetisyen, iş uğraşı terapisti gibi branşlar tarafından da değerlendirilmesi sağlanmalıdır.

Kapsamlı geriatrik değerlendirmenin ülkenin her yerinde standart şekilde yapılması hedeflenerek; kentte yaşayan yaşlıdan, köyde yaşayan yaşlıya kadar mümkün olan her yaşlı bireye hizmet sunumu sağlanmalıdır. Ülkemizde yaşlılara ait hayati kararların alındığı Sağlık Kurulları ile entegre bir geriatrik değerlendirme ekibi mutlaka oluşturulmalıdır.

Bu hizmetin istenen şekilde verilmesi için yaşlı ile ilgili alanlarda (interdisipliner ekip: aile hekimliği, geriatri, fiziksel tıp ve rehabilitasyon, gerontoloji, fizyoterapi, psikoloji, diyetetik, iş uğraşı terapisi vb sahalarda) istihdam artırılmalıdır.

Özellikle periyodik düzenli izlem aile hekimliğinde yapılmalıdır.

Aile hekimine periyodik yaşlı izlemi için yeterli zaman ve insan/maddi kaynak ve hizmet içi eğitim imkanı (zorunluluğu) sağlanmalıdır.

Aile hekimleri gibi her ailenin, her bireyin bir sosyal hizmet uzmanı / çalışanı olması önerilir.

Sosyal hizmet uzmanı/çalışanı ile yaşlının sosyal durumu, sosyal destek gereksinimi , ekonomik destek gerekliliğinin belirlenmesi sağlanabilir ve sağlığa ulaşma, bakım yükü , ihmal, istismar ve kaynaklara doğru ulaşımı sağlayarak sosyal sorunlar ve takibindeki sorunlar ortaya çıkmadan engellenebilir. Aile Sosyal Hizmet Uzmanları / Çalışanları İlçe Sosyal Hizmet Genel Merkezlerinde çalışarak tüm mahalle ve aileye ulaşarak bu hizmeti verebilirler. (Almanya gibi gelişmiş ülkelerde bu sistem mevcuttur.)

Aile hekimlerinin bağlantılı olduğu daha üst basamak hekimleri gibi Aile Sosyal Hizmet Uzmanı/Çalışanı yaşlı birey için sosyal alan problemlerinin kapsamlı şekilde çözümlenmesi için " Gerontolog"lar ile çalışması sağlanabilir.

Ortalama ömür beklentisinin artmasıyla artroz, osteoporoz, osteoporotik kırıklar, inme, Parkinson, Alzheimer hastalıkları artmaktadır. Tüm geriatrik hastalar, basamaklandırılmış sağlık sistemine, katkı katılım ücreti ödemeksizin, SGK geri ödemesinde, kamusal sağlık hizmeti alabilmelidir. Ortez-protez, tıbbi cihaz, alt bezi için cepten ödeme yapmak zorunda kalmamalıdır. Kamuya ait rehabilitasyon merkezlerinde, yatarak ya da ayaktan nörolojik rehabilitasyon, ortopedik rehabilitasyon hizmeti alabilmelidir. Sağlık hizmetine erişimde eşitlik sağlanmalıdır.

-Yapılan birçok araştırmada, yaşlı bireylere yönelik negatif algıların ve önyargıların sağlık ve bakım sağlayıcıları arasında yaygın olduğunu göstermektedir. Bu durum yaşlı bireyin geriatrik değerlendirmesinin niteliğinin azalması yanında hizmetlere hiç erişememesine varan olumsuz senaryolara zemin hazırlamaktadır. Bu yüzden bu alanda hizmet sunanların yaşlı ile yaş ayrımcılığı konusunda ciddi düzeyde bilgi sahibi olması sağlanmalıdır.

Aslında bu tutumun toplumun genelinde yaşlı birey lehine pozitif olarak değişmesi için ilgili konuların daha erken yaşlarda müfredat programlarına Milli Eğitim Bakanlığı desteği ile alınması sağlanmalıdır. Kamu spotları hazırlanmalı ve medyada bu konu ile ilgili pozitif etki yaratacak yapımlar desteklenmelidir.

-Türkiye'de bakıma gereksinim duyan bireylerin sayısı, bu kişilerin bağımlılık düzeyleri ve hangi alanlarda bakıma ihtiyaç duyduklarının belirleneceği bir çalışma yapılmalıdır. Talep ve ihtiyaçlara yönelik bir hizmet planlayabilmek ve politikaları tasarlayabilmek için mevcut tablo mutlaka ortaya konmalıdır.

-Bakım hizmetleri bakım alan ve bakım veren ilişkisini içeren çift yönlü bir süreçtir. Dolayısıyla bakım hizmetleri planlanırken yaşlıya bakım verenler ve aileye yönelik destekleyici imkanlar oluşturulmalıdır. Örneğin; bakım personeli ya da bakım veren aile üyelerinin periyodik olarak dinlenebilmesine olanak sağlayan destek hizmetleri planlaması yapılabilir. Bu amaçla sürekli bakım merkezlerinde geçici bakım verilebilmesi ile ilgili yasal alt yapı

oluşturulmalıdır. Çoğu zaman evde yakınına bakım veren aile üyeleri yaşlı yakınına bakım verebilmek adına iş hayatından, eğitim hayatından ve diğer fırsatlardan feragat etmek durumunda kalmaktadır. Eğitim alamamış, çalışmamış, belki evlenememiş, yoksul ve sigortasız şekilde yaşlanan bakım verenlerin geleceği risklerle doludur. Bugün üzerine bakım yükü yüklenmiş - özellikle yoksul kadın- bakım verenlere sigorta yapılması veya informel bakım hizmetlerinin mesleki bir uğraş olarak kabul edilmesi yönünde düzenlemeler yapılmalıdır.

-Evde bakım ödemesi, bakım yükünü aile üyelerine yüklemenin ve bakım maliyetini düşürmenin bir yolu olarak görülmemelidir. Evde bakım ödemesinden faydalanabilmek için belirlenen ekonomik yoksunluk kriteri tamamen kaldırılmalıdır ya da gözden geçirilmelidir. Nitekim bu kriterler ciddi düzeyde ekonomik yoksunluk kriteri gerektirmekte olup bu hanelerin bakım için verilen ödemeyi başka ihtiyaçlar için kullanması gibi yaygın bir problemi doğurmaktadır. Halihazırda belirli kriterleri sağlayan aile üyelerine, bakım hizmeti karşılığında verilen evde bakım parasının ev ortamında kaliteli bakımı sağlayabilecek imkanların yaratılmasını mümkün kılacak düzeyde olması sağlanmalıdır. Evde bakım parasının bakım için ne kadar etkin şekilde kullanıldığını tespit etmeyi sağlayan bir denetim mekanizması oluşturulmalıdır.

-Bütüncül yaklaşımın " Evde Bakım/Sağlık" hizmetinde de gerekliliği tartışılmazdır. Evde bakım hizmetleri teşvik edilirken, evde bakım alacak bireyin durumu ve evde bakımı için uygun olup olmaması göz ardı edilmemelidir. Kişinin durumuna uygun olmayan ev ortamında sürdürülen bakım hizmetleri daha büyük sorunlar ve krizlere zemin hazırlayabilir. Bu nedenle gerekli hallerde bireylerin durumuna uygun bakım ortamı oluşturulabilmesi için kamusal kaynaklarla veya en azından kısmî desteklerle ev içi düzenlemelerin yapılması sağlanmalıdır. Ev ergonomisi konusunda, İş Güvenliği Uzmanlarından yardım alınabilir.

-Evde bakılan yaşlının elektrikle çalışan alet desteğine (oksijen konsantratörü, ev tipi mekanik ventilatör vb) ihtiyaç duyması ve bu hastaların elektrik ve su giderlerinin yüksek olması sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, elektrik kesintisi durumlarında hastanın bulunduğu konum için öncelikli müdahale hakkının verilmesi, kesintisiz güç kaynağı desteği ve bu hastaların yaşadığı haneler için elektrik ve su ücretlerine indirim sağlanmalıdır.

-Türkiye'de bakıma gereksinim duyan bireylerin sayısı, bu kişilerin bağımlılık düzeyleri ve hangi alanlarda bakıma ihtiyaç duyduklarının belirleneceği bir çalışma yapılmalıdır. Talep ve ihtiyaçlara yönelik bir hizmet planlayabilmek ve politikaları tasarlayabilmek için mevcut tablo ortaya koyulmalıdır. Nitelikli bakım kurumları açılması için özel teşvik imkanları oluşturulmalıdır.

Uzun süreli hatta yıllarca devam edebilen bakım sürecinde hastaların bakım ihtiyaçları zaman içerisinde değişebileceğinden sağlık ve bakım ihtiyaçlarının hangi palyatif bakım (ayakta tedavi palyatif bakım klinikleri, yataklı palyatif bakım merkezleri, akut palyatif bakım üniteleri, evde palyatif bakım, gündüz palyatif bakım merkezleri, hospice vb) karşılanacağına karar veren Aile Sağlığı Merkezleri bünyesinde oluşturulacak palyatif bakım konsültasyon ekiplerinin kurulması sağlanmalıdır. Bakım merkezlerinin ihtisaslaşması sağlanabilir. (Alzheimer bakım Merkezi gibi.)

-Yaşlıda işitme ve görme taramalarının rutin olarak yapılmaması, yaşlıda depresyon, sosyal izolasyon ve düşmeler gibi problemlere neden olmaktadır. Bu nedenle, Aile Sağlığı Merkezlerinde, koruyucu hekimlik yaklaşımı olarak, görme ve işitme tarama testlerinin mutlaka standart uygulamaya konması gerekmektedir.

-Uzun dönem bakım hizmeti veren kamuya bağlı kurum sayısı arttırılmalı ve bu kurumlarda hizmet alabilmenin tek koşulu kişinin bakıma destek duyması olmalıdır. Ekonomik yoksunluk kriteri tamamen kaldırılmalıdır. Bu hizmetin kararı il bazında kurulacak multidisipliner (aile hekimi, sosyal hizmet uzmanı) bir komisyonda alınmalı. Hastanelerin sağlık kurullarıyla biyolojik bağ sonlandırılmalıdır. Bu komisyonun ihtiyacı halinde danışacağı, il bazında görevli danışma kurulları oluşturulmalıdır. Kurumsal bakım alanlarının bünyesinde destek sağlanabilecek gündüz bakım alanları oluşturulmalıdır. Bu alanlar evde bakımı destekleyerek kurumsal bakım ihtiyacını azaltacaktır.

-Özellikle devlete bağlı uzun dönem bakım kurumlarında kabul kriterlerinde akıl sağlığı yerinde olması gerekliliği yer almaktadır. Eskiden beri tanısı olup ilaç ile hastalığı kontrol altında olan yaşlılar bu merkezlere kabul edilmemektedir. Tüm ülke bazında psikiyatrik hastalığı olan yaşlıların sayısı, hastalık, ilaç kullanma durumu, bakım desteği durumu ile ilgili veriler toplanmalı, ihtiyaç belirlenmelidir. Bu durum bakım kurumlarında kalan diğer yaşlılar için tehdit olarak düşünülüyorsa; bu yaşlılara hastalık özelliklerine göre uygun dizayn edilmiş uzun dönem bakım kurumlarının yapılması sağlanmalıdır.

-Yaşlı Bakım Merkezleri/Huzurevleri'nin denetimlerinin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yapılıyor olması sorunlara neden olmaktadır. Bu merkezlerde denetimlerin, Sağlık Bakanlığı tarafından yapılıyor olması daha yerinde olacaktır zira bu yaş grubunun büyük çoğunluğunda en az bir kronik hastalık bulunmaktadır. Sağlık çalışanlarının niteliği, eğitimleri, cihaz ekipman ve işleyiş açısından denetimlerin, Sağlık Bakanlığı tarafından yapılması daha uygundur.

- TÜİK, 2020 yılına kadar her yıl Ölüm ve Ölüm Nedenleri İstatistiklerini açıklamaktaydı. Bu veriler en son 2019 yılında açıklanmış, COVİD-19 virüsünün ülkemizi ve Dünya'yı kasıp kavurduğu 2020 ve 2021 yıllarına ilişkin veriler kamuoyu ile paylaşılmamıştır.

Bu konuda CHP'li milletvekilleri olarak bizler defalarca yazılı soru önergesi vermemize, basın açıklaması yapmamıza rağmen veriler ısrarla kamuoyundan gizlenmiştir. Bu veriler komisyon çalışmalarımıza katkı vermek için gelen TÜİK ve Sağlık Bakanlığı yetkililerinden tarafımızca istenmesine karşılık komisyonumuza sunulmamıştır.

Pandemi boyunca Sağlık Bakanlığı tarafından açıklanan ölüm verilerinin sağlıksız olduğu, gerçeği yansıtmadığı hem milletvekillerimiz hem de başta Türk Tabipler Birliği olmak üzere pek çok sivil toplum kuruluşu tarafından rakamlar verilerek dile getirilmiştir. Türk Tabipler Birliği bazı belediyelerin ölüm verilerinden hareketle yapmış olduğu hesaplamanın yer aldığı "COVİD-19 Pandemisi 2. Yıl Değerlendirme Raporunda" ölüm sayılarının açıklanandan 2,8 kat daha fazla olduğu sonucuna varmıştır. Türk Tabipler Birliği'nin rakamları ile Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) çalışmaları paralellik göstermektedir. DSÖ, COVID-19 nedeniyle hayatını kaybedenlerin gerçek sayısını tahmin etmek için geliştirdiği bilimsel yönteme göre 2020 ve 2021 yıllarında Türkiye'de COVID-19 nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısını 264 bin 41 olarak tahmin ettiğini açıklamıştır. Ancak 31 Aralık 2021 sonu itibari ile Sağlık Bakanlığı'nın açıkladığı COVID-19'a bağlı ölüm sayısı 82 bin 286'dir. DSÖ tahmini ile Sağlık Bakanlığı verileri arasındaki fark 181 bin 755'dir.

Bu veriler, bizlere, iktidarın benzer durumlarda yaptığı gibi algı yönetimini salgın yönetimine tercih ettiğini göstermektedir. Bu verilerin güvenilir olması, salgınlarda ve diğer afet durumlarında, en kırılgan kesim olan yaşlılarımızın sorunlarını araştıran komisyonumuzun sağlıklı bir rapor hazırlayabilmesi için önemlidir.

Bu noktada "Fazladan Ölüm" kavramı önem kazanmaktadır. Fazladan ölüm, epidemiyolojide ve halk sağlığında kullanılan ve "normal" koşullar altında görmeyi beklediğimizin ötesinde, bir kriz sırasında, tüm nedenlerden ölenlerin sayısını ifade eden bir terimdir.

Fazladan ölüm verisi, pandeminin erken dönemi ve sonraki sürecinin etkilerini ölçmek için önemli bir göstergedir. Nitekim fazladan ölüm verilerini pandeminin başlangıcından itibaren düzenli aralıklarla izlemek, nerelerde sorun yaşandığını saptayarak bu alanlara müdahale edilmesini ve gelecek öngörülerinde bulunarak erken önlem alabilmeyi sağlar. Bu durumda salgınların halk sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri azalacaktır.

Pandemide fazladan ölümler, COVID-19'a bağlı doğrulanmış ve kuşkulu / olası ölümler ve COVID-19 dışındaki tüm nedenlerden ölümler hakkında önemli bilgiler sağlar. Dolayısıyla pandemide fazladan ölümler, doğrulanmış ölümlerle birlikte olası ve kuşkulu ölümlerin bildirilmemesi sorunu ile sınırlı değildir. Pandemi sürecinin iyi yönetilememesinden dolayı sağlık hizmetlerine erişimin zorlaşması, sağlık hizmeti alınmasında yığılmalar ve ertelemeler olması ile pandemi döneminde iktidarlarca uygulanan yanlış politikaların var olan eşitsizlikleri derinleştirmesi, fazladan ölümleri arttırabilir.

Bu nedenle TÜİK'in, 2020 ve 2021 yıllarına ait Ölüm ve Ölüm Nedenleri verilerini, bir an önce açıklaması ve bunun yanında dünyadaki benzer istatistik ofislerinin yaptığı gibi "fazladan ölüm" istatistiğini de tutması ve yayınlaması gerekmektedir.

-Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu'nun kurulma ve çalışma süresi boyunca CHP grubu olarak komisyonda dinlenilmesini istediğimiz kurum, kuruluş ve akademisyenlere yeterince yer verilmemiştir. Oysa ne kadar geniş kesimin görüşü alınıp dinlenebilirse daha çok sağlıklı bir komisyon çalışması gerçekleştirilmiş olacaktı.

-Komisyonumuzun Almanya'ya yaptığı çalışma ziyaretinde önemli sonuçlar çıkmıştır. Başkonsolos Sayın Rıfkı Olgun Yücekök'ün karşılaması ile Berlin'de başladığımız çalışmalar kapsamında Behçet Saltık ve İsmet Mısırlıoğlu'nun firmasında aldığımız brifing kapsamında 83 milyonluk Almanya nüfusunun 16 milyonunu yaşlıların oluşturduğu saptanmıştır. Bu oranın yakın bir tarihte nüfusun %22'sinin 67 yaş üstü olacağı öngörülüyor.

Almanya'da sağlık, bakım, işsizlik, emeklilik ve çalışandan kesinti yapılmayan, işverenin ödediği kaza sigortası adı altında 5 sigorta türü var. Sağlık sigortaları içinde yüzde 1 ila 2 oranındaki bölümü evde bakım için ayrılıyor. Az hafiften, yatalak hastaya kadar 5 ayrı bakım kategorisi mevcut. Bakım derecesine göre kişiye bir ödenek ayrılıyor.

Ziyaret ettiğimiz şirket gibi kurulu şirketler bu bakım işini üstleniyor. Almanya'da bakım işiyle ilgilenen 600'e yakın şirket var; bunların 60'ı Türk firması. Verilen sigorta meblağı yeterli gelmiyor. Bu durumda belediyeler devreye giriyor. Bakım için (şirketlerin ifadesine göre) 3000 Euro gibi bir rakam gerekiyor. Her ilin kendi bütçesi var. Sağlık sigortası ve yerel yönetim sosyal fonundan bu miktar karşılanıyor. Her çalışan ve çalışmayan, eşler ve çocuklar da bu sosyal güvenceden yararlanıyor. Evde bakım, en yaygın bakım şekli (yaklaşık % 70) ve bu bakım ücretini sağlık sigortası karşılıyor .

Ayrıca günde 6-7 saat kalınabilen bir nevi Gündüz Bakım Evi de mevcut. Almanya'daki sisteme göre sağlık sigortaları üst kurulu bakımı gereken, yardımca muhtaç kişiyi evinde ziyaret ediyor, denetliyor, hasta yakınları bakım çizelgesini imzalıyor. 1, 2, 3. kategori bakım

hizmetleri için, her 3 ayda bir, 4 ve 5. kategori için 6 ayda bir rapor isteniyor. Yatalak, psikolojik, ağır bakım gerektiren felçli hasta bakımı, palyatif bakım uygulamaları ile doktor raporu ile teşhisi konulmuş kişilere uygulanan bakım olarak tanımlanıyor. 24 saate varan bir bakım hizmeti gerektiren kategoride ayrıca evde yatılı da bakılabiliyor.

Alman yaşlı bakım sisteminde her hemşireye 4 hasta olması gerekiyor. Hemşireler 3 yıllık bir eğitim almış olmak zorunda. Hasta bakımı elemanlarının ise 320 saatlik bir kurs alma zorunluluğu var. Eğitim senatörlüğü tarafından akredite olmuş kurumlar ancak bu eğitimi verebiliyor. Bu uygulamanın ülkemizde de hayata geçirilmesinde yarar var.

Ziyaret ettiğimiz gündüz bakımevinde 30'a yakın yaşlı, servisle evinden alınıyor, kahvaltı sonrası çeşitli aktivitelerden sonra, fizik tedavi veya fiziksel hareketler yapılıyor. Aktiviteler hemşire ve hasta bakıcılar gözetiminde yapılıyor.

Almanya'da yaşlı anne-babasına bakan kişilere çeşitli haklar tanınıyor. Dünyanın en yaşlı 3. Ülkesi olan Almanya'da yaşlıların tümü sigortalı bir yaşam sürüyor. Yaşlılar için yaşam siteleri kuruluyor ve bu sitelerde alışveriş, sağlık, barınma ve yaşlılığın geçirileceği bir süreç yürütülüyor.

Almanya'dan Türkiye'ye dönen vatandaşlarımızın bir bölümü yaşlılık nedeniyle sorun da yaşıyor. Türkiye'ye dönüşlerinde genelde akraba ve akranlarından kimseyi bulamayan ve Almanya'ya geri dönen bazı vatandaşlarımız bakıma muhtaç hale geliyor. Bakım Sigortası, Avrupa Birliği ülkelerinde geçerli ancak Türkiye'de geçerli değil. Fiili bakım sigortası eklenmemiş. Ancak acil müdahalelere ödeme yapılıyor. Acil değilse ödeme yapılmıyor. Vatandaşlarımız, "Kendi ülkemizde bize turist gibi davranılıyor" serzenişinde bulunuyor.

Ayrıca sadece Türk firmalarını ziyaret edip bir tek Alman yaşlı bakım şirketine dahi ziyaret yapmamış olmamız nedeniyle seyahat tam anlamıyla amacına ulaşmamıştır.

-Yaşlılarımızın %85'i yaşlı aylığı ya da evde bakım yardımı almamaktadır. Türkiye'de tek başına yaşayan 2 milyon yaşlı vatandaş bulunmakta, bu grubun üçte ikisini ise kadınlar oluşturmaktadır. Sayıca daha fazla olan kadınların bu nedenle daha çok desteğe ihtiyaç duydukları görülmektedir. Yalnız yaşayan yaşlı yurttaşlarımızın %60'ından fazlası kadındır. Sosyal güvencesi olmayan ve aylık bağlanacak kişinin kendisi ve eşi dikkate alınmak suretiyle kişi başına düşen aylık geliri net asgari ücretin 1/3'ünden (2022 yılı için 1.417,80 TL) az olan 65 yaş üstü vatandaşlara verilen yaşlılık aylığı yetersizdir. Bahse konu aylığın tutarı 1 Ocak - 30 Haziran 2022 dönemi için bin 84,55 TL'dir. Diğer taraftan, aylıklar vefat, sosyal güvence tespiti, feragat, kurumsal bakım, muhtaç olmama, adres değişikliği, nafaka alabilecek olma ve diğer nedenler sebebi ile kesilebilmektedir.

-Yaşlılarımızın çalışmaya devam ettiği koşullara ve sektörlere bakıldığında, ağır koşullarda ve güvencesiz olarak çalıştıkları görülmektedir. Resmi olarak 850 binden fazla yaşlımız çalışma yaşamını sürdürmektedir. 2018 ve 2019 yıllarında 65 yaş üstü 213 işçi, iş cinayetlerinde yaşamını yitirmiştir. Yaşlılarımızın sağlık, geçim, barınma ve yalnızlık gibi temel sorunları konusunda kurumsal, fiziksel ve maddi destekler yetersiz kalmaktadır. Vatandaşlarımız yoksulluğun pençesinde sahipsiz bırakılmaktadır. 65 yaşını doldurmuş muhtaç, güçsüz ve kimsesiz vatandaşlarımıza, eşi ölen, hiç bir geliri olmayan kadınlara iki ayda bir verilen aylık miktarının artırılmasına olanak tanınmalıdır.

-CHP'nin yoksullukla mücadele stratejisinin tamamlayıcı bileşenleri: Aile Destekleri Sigortası (ADS), bakım emeği eksenli Sosyal Hizmetler Devrimi ve kadın istihdamını arttırmak olarak ortaya konulabilir. Burada ADS ile amacımız, asgari ücretin altında geliri olan veya hiç geliri olmayan hanelere belirli destekler sunulması olarak tanımlanabilir. Bir aile ADS kapsamına girecek kadar yoksul ise, ailedeki kadının hesabına Aile Geçim Desteği adıyla nakit bir destek yatırılacaktır. Bu kategorilere göre tanımlanacak katsayılara göre destek miktarında artış olabilecektir. Mevcut sistemde tanımlanmış engelli aylıkları, evde bakım aylıkları ve yaşlılık aylıklarına dokunulmayacaktır. Bu ödemeler, ADS sistemine entegre edilecektir. (24 Ocak 2023).

Saygılarımızla.

Müzeyyen Şevkin
Adana

Nazır Cihangir İslam
İstanbul

Ahmet Vehbi Bakırlıoğlu
Manisa

Neslihan Hancıoğlu
Samsun

İstanbul Milletvekili Dilşat CANBAZ KAYA ve Adana Milletvekili Kemal PEKÖZ'ün Muhalefet Şerhi

Yaşlıların Hayatın Çeşitli Alanlarında Yaşadıkları Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan 10 / 1428, 2953, 3030, 3049, 3330, 3757, 4665, 4850, 5742, 5743, 5980, 5981, 5982, 5983, 5984, 5985, 5986, 5987, 5988, 5989, 5990, 5991, 5992, 5993, 5994, 5995, 5996, 5997, 5998, 5999 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu'nun yaptığı araştırma ve incelemeler sonucu düzenlemiş olduğu Rapor hakkındaki muhalefet şerhimiz ektedir.

Usule Yönelik Eleştiriler: Komisyon, iktidar ve muhalefet partilerin önerilerinin ortaklaştırılması yoluyla kurulmasına rağmen komisyon çalışmaları sırasında dinlenecek uzmanların, inceleme için gidilecek kurumların ve illerin tespitinde komisyona ilettiğimiz sözlü ve yazılı taleplerimiz dikkate alınmamış, bir ortaklaşma sağlanamamıştır.

1- Genel Değerlendirme

Türkiye'de yaşlı nüfus 2017-2021 döneminde yüzde 19,57 oranında artış göstererek 8 milyon 245 bin 124 kişiye ulaşmıştır. Bu oranın 2008-2040 yılları arasında ise %200 artacağı tahmin edilmektedir. Yaşlı bireylerin nüfus içindeki oranının gittikçe artması yaşanan demografik dönüşümü gittikçe arttırmakta ve acilen eşitlikçi, adil, cinsiyetçi ve dışlayıcı olmayan bir yaşlılık politikası geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Türkiye'de 2021 yılında hanelerin %24,1'inde en az bir yaşlı fert yaşadığı görülmektedir. Ayrıca 1 milyon 561 bin 398 yaşlı tek başına yaşamaktadır. Tek başına yaşayan yaşlıların %74,9'unu yaşlı kadınlar, %25,1'ini ise yaşlı erkekler oluşturmaktadır. Yaşlılıkta en önemli psikososyal problemlerden biri olan yalnızlık ile özellikle yaşlı kadınlar karşı karşıyadır. Bu bağlamda sorunlara çözüm ararken yaşlı kadınlarla ilgili ayrıca çalışma yapma gerekliliği vardır.

Yaşlılık dönemindeki birey gençlik ve orta yaş dönemine göre fiziksel yetisini önemli ölçüde kaybettiğinden başta gelir kaybı olmak üzere birçok risk faktörü ile karşı karşıya kalmaktadır. Fiziksel fonksiyon kapasitesinin azalan yaşlılar temel yaşam aktivitelerinde başkalarına bağımlı hale gelmeye ve bakıma gereksinim duymaya başlarlar.

Yaşlanma ile ilgili olarak sağlık ve bakım hizmetlerinin sunumu gibi pek çok problem ciddi bir biçimde dikkat çekmeye ve ele alınmaya başlanmışken yaşlanma ve gelir kaybı ile birlikte gelen sosyoekonomik düzeyin düşmesi ile birlikte ortaya çıkan sosyoekonomik dönüşümler, yoksullaşma, statü kaybı henüz yeterince ele alınmış değildir. Yaşlı nüfusun artışı

ile ortaya çıkan sorunların sadece kültürel bir değişim olarak görülmesi sorunun anlaşılması ve çözülmesini engellemektedir. Kültürel yargı ve değerlerin de değişimini etkileyen yaş tabakalaşması olgusunun daha dikkatli bir biçimde ele alınması bu yaklaşım sorununa bir çözüm üretebilir.

2- Yaşlılara yönelik ayrımcılık ve şiddet, insan hakkı ihlalleri

Yaşlıların özellikle pandemi sürecinde yaşanan seyahat özgürlüklerinin kısıtlanması, adalete erişim, çalışma, sağlık ve bakım hakları ile medeni hakların engellenmesi hak ihlalinin yaşandığı ana alanlardır. Yaşlılar hak ihlalleri yaşarken sadece yaş ayrımcılığına maruz kalmamakta, bu bağlamların yanı sıra cinsiyetçilik, inanç ve etnik ayrımcılık, siyasi görüş nedeniyle de ayrımcılığa uğramaktadırlar. Özellikle şiddet ve ihmal haberleri incelendiğinde toplumsal cinsiyete dayalı farklılaşmalar belirginleşmiştir. Kamusal alana yönelik dolandırıcılık, kayıp gibi haberler erkeklere yönelik gerçekleşirken; yangın, ev içinde ihmal gibi konularda kadınların daha fazla mağdur olduğu yapılan çalışmalarda ortaya çıkmaktadır.

Yaşlıların sorularını çözmek için bu çerçeveler de göz önüne alınmalıdır.

Senex: Yaşlanma Çalışmaları Derneği olarak 2021 yılı Ocak ayında yaşlılara yönelik gerçekleştirilen şiddet, ihmal, istismar, hak ihlali ve ayrımcılık vakalarını yıl boyunca izlemek ve kamuoyuna sunmak üzere Senex İzleme çalışmasını başlatmıştır. Derneğin yaş ayrımcılığı hakkında gerçekleştirdiği araştırmalar Türkiye'de yaşlılara karşı sergilenen ayrımcı tutumların bir hayli yaygın olduğunu göstermiştir. Derneğin düzenli olarak her 3 yılda bir gerçekleştirdiği Antalya Yaşlılık Araştırması'nın (AYA) 2013, 2016 ve 2020 dönemlerindeki verileri yaş ayrımcılığının %3,5'ten, %7'ye ve son olarak da %10'a yükseldiğini göstermektedir.

Derneğin yaptığı çalışmaların ortaya koyduğu sonuçlar göstermektedir ki Türkiye'de yaşlılara karşı sergilenen şiddet, ihmal, istismar, hak ihlali ve ayrımcılıklar her ne kadar aksi iddia edilse de tekil vakalardan oluşmamaktadır.

Derneğin 2021 yılında Türkiye genelinde yaşlılara karşı işlenen şiddet, ihmal, istismar, hak ihlali ve ayrımcılıklar ile ilgili raporu incelendiğinde toplamda 2033 vaka tespit edildiği görülmüştür. 2021 yılında Türkiye genelinde tespit edilen vakaların 515'i, düşme, çarpma, zehirlenme, yangın gibi doğal olmayan yollarla ve ihmal sonucu gerçekleşen ölümlerden oluşmaktadır. Ayrıca 342 vaka şüpheli ölüm olarak sınıflandırılmaktadır. Öte yandan 2021 yılında 86 cinayet ve 52 intihar vakası tespit edilmiştir. Sonuç olarak, tüm vakalar değerlendirildiğinde; 2021 yılında yaşlılara yönelik şiddet, ihmal, istismar, hak ihlali ve ayrımcılıkların yarısının ölümle sonuçlandığı anlaşılmaktadır. 2021 yılında yaşlılara yönelik en yaygın şiddet, ihmal, istismar, hak ihlali ve ayrımcılık türlerinden üçüncüsünü kazalar oluşturmaktadır. Türkiye genelinde 2021 yılı içinde ihmal sonucunda 176 kaza yaşanırken

toplamda 167 yangın vakası tespit edilmiştir. Dolandırıcılık ise 153 vakayla en yüksek beşinci şiddet ve ihlal türünü oluşturmaktadır.

Bununla birlikte 93 vakanın yüksekten düştüğü, 86 vakanın cinayet nedeniyle öldüğü ve 82 vakanın ihmal sonucu zarar gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. 69 fiziksel şiddet vakası yaşanırken 75 kayıp vakası tespit edilmiştir. Bakım ihmali vakalarının sayısı 52 iken 52 intihar vakası yaşanmıştır. Vaka sayısı 50 ve altında olanlar "diğer" kategorisinde toplanmıştır. Bunlar; hırsızlık, afet, yaş ayrımcılığı, silahlı yaralama, gasp, zehirlenme, iş kazası olarak sınıflanmaktadır.

2021 yılındaki tüm vakaların %37'si yaşlı kadınlara yönelik şiddet, ihmal, istismar, hak ihlali ve ayrımcılıklardan oluşmaktayken %54'ünde ise yaşlı erkekler şiddet, ihmal, istismar, hak ihlali ve ayrımcılıklarla karşılaşmışlardır. Tüm vakaların %9'unda yaşlı çiftler mağdur olmaktadır.

3- Yaşlı Yoksulluğu

Söz konusu raporun *4.3.1. Gelir ve Yoksulluk* başlığında yer alan **"**TÜİK verilerine göre kişi başına GSYH, 2021 yılında cari fiyatlarla 86 bin 144 TL, ABD doları cinsinden 9 bin 592 dolar olmuştur. Ülkemizde 2021 yılı yıllık ortalama esas iş gelirleri sırasıyla yükseköğretim mezunlarında 68 bin 229 TL, lise ve dengi okul mezunlarında 47 bin 326 TL, lise altı eğitimlilerde 35 bin 344 TL, bir okul bitirmeyenlerde 25 bin 911 TL ve okur-yazar olmayan fertlerde 19 bin 835 TL olarak hesaplanmıştır." Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı verilerine göre, sosyal güvenceden mahrum ve bakıma muhtaç kişilere verilen 'yaşlılık' aylığını alan vatandaş sayısı 2021'de 836 bin 665 oldu. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yaşlılara ödenen maaş 1 Temmuz-31 Aralık 2022 tarihleri arsında 1.536 lira olarak uygulanıyordu. 2023 yılındaki asgari ücrete yüzde 54,66 zam yapılması ile birlikte 65 yaş aylığı 2604 lira olmuştur. Açlık sınırının 8 bin 130 TL, yoksulluk sınırının 26 bin 481 TL olduğu bir ekonomide yaşlılara verilen aylık az olmaktan ziyade hiç hükmündedir. Yaşamlarını idame ettirmek için çalışan yaşlılar güvencesiz çalıştırılmakta ve iş kazalarına maruz kalmaktadırlar. İSİG'in (İşçi Sağlığı İş Güvenliği Meclisi) yayınladığı 2022 Yılı İŞ Cinayetleri Raporu'na göre 2022 yılında 50-64 yaş arası en az 428 işçi, 65 yaş ve üstü en az 99 işçi iş cinayetlerinde yaşamını yitirmiştir.

Gelir ve Yaşam Koşulları Anketlerinin verilerine göre Türkiye'de yaşlı nüfusun %70'i sosyal transferlerden önce yoksulluk sınırı altında kalmaktadır. Emekli maaşları dahil olmak üzere sosyal transferlerden sonra bu oran %17'ye düşmektedir. Ancak bu oranların yıllar içindeki değişimi dikkate alındığında yaşlı yoksulluğunun gittikçe daha önemli bir soruna

dönüştüğü görülmektedir. Bu durum refah devletinde tanımlanmış refahın ve elde edilen sosyal konumun korunması amaçlı sosyal güvenlik mekanizmasının bozulması anlamına gelecektir.

4- Yaşlı bakımında görünmeyen emek: kadın emeği

Yaşlı bireylerin evde bakımı önerisi, yaşlıların alıştıkları koşullarda bakımını alması açısından önemli olmakla birlikte, bu bakımın üstlenicisi olarak ülkemizde hep kadınlar rol almıştır. Kadınlara atfedilen bu görev sonucu da kadın emeği görünmezleştirilmiştir. Bakım ile ilgili sorunlar çözülürken kültürel değerlerin kadının görünmez emeği üzerinden idame ettirildiği bu cinsiyetçi yaklaşım dikkate alınmalı ve ona göre çözüm üretilmelidir. Yapılan araştırmalar, yaşlıların yaklaşık %60'ının çocuklarının yanında ve/veya evinde bakılmak istediğini ortaya koymaktadır. Bu anlamda devletler yaşlılara yönelik hizmet ve ihtiyaçlar için kaynak tahsis etmeye, hizmet vermeye daha motivasyonlu olmalı ve yaşlıların kaynak bölüşümündeki dezavantajlı konumu yeniden değerlendirmeli ve sorun çözümüne rehberlik etmelidir.

Türkiye'de de geçtiğimiz on yıllık dönemde evlerindeki engellilere bakım hizmeti sağlayan kişilere devletin maaş ödediği bir program başlatılmıştır. 2006 yılında çıkartılan Bakıma Muhtaç Engelli Bireylerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik engellilere evde bakım hizmeti için ücret ödenmesini öngörmektedir. Bu tür, temel olarak yaşlıların bakıcılarına ücret ödenen, ödenek programları, kamu bakım hizmeti seçenekleri sunmak yerine cinsiyet rollerini pekiştirmekte ve kadınları bakım rollerine hapsetmektedir. Yaşlı bireylere ait sorunlar, bireysel boyutta kalmamakta, aileye ve topluma da etki etmektedir.

5- Yaşlıların Sağlık Hakkına Erişimi

10 Aralık 1948'de, BM Genel Kurulunun Paris'te yapılan 183. oturumunda kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 30 maddelik metninin 25'inci maddesi aşağıdaki gibidir:

"Herkesin, kendisinin ve ailesinin sağlığı ve iyi yaşaması için yeterli yaşama standartlarına hakkı vardır; bu hak, beslenme, giyim, konut, tıbbi bakım ile gerekli toplumsal hizmetleri ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ya da kendi denetiminin dışındaki koşullardan kaynaklanan başka geçimini sağlayamama durumlarında güvenlik hakkını da kapsar." Evrensel ölçüde de kabul edilmiş sağlık hakkı yaş, cinsiyet, etnik- inançsal aidiyet ayrım gözetmeksizin tüm insanların nitelikli bir şekilde erişilebilir olma açısından da önemlidir. Bu hakka erişim konusunda daha dezavantajlı durumda olan grupların varlığı ise inkâr edilemezdir. Yaşlılar da bu dezavantajlı ve kırılgan gruplar arasında yer almaktadır. Tüm dünyada yaşlı nüfus artma eğilimi göstermektedir. Bilimsel çalışmalar dünyadaki yaşlı nüfusun 2030'da 1,4 milyara, 2050'de 2,1 milyara yükseleceği öngörmektedir. Yaşlıların toplam nüfus

içindeki artışı kronik hastalıkları da beraberinde getirmekte, sağlık harcamalarını artırmaktadır. Bakım gereksinimlerindeki artış, aile yapısının değişimi, huzurevleri ve bakım evlerinin kapasitesini de aşmaktadır. Dolayısıyla kırılgan bir grup olan yaşlıların nitelikli, hakkaniyetli bir bakım alması, sağlıkta eşitsizliklerin olumsuz etkilerinin minimum düzeye indirilmesi gereklidir *(Sait Sönmez, Celalettin Çevik; 2021; Yaşlılık ve sağlıkta eşitsizlikler. Humanistic Perspective).*

İleri yaşlarda görülen eşitsizlikler tesadüfi olmayıp büyük kısmı insanların fiziksel ve sosyal ortamlarından ve bu ortamların sağlık davranışları üzerindeki etkilerinden kaynaklanmakta, çevre, içine doğulan aile, cinsiyet ve etnik köken gibi kişisel özellikler sağlıkta kümülatif eşitsizliklere yol açmaktadır *(Dünya Sağlık Örgütü, 2021*). Sağlık politikaları, bu eşitsizlikleri pekiştirmek yerine azaltmak için üretilmelidir *(Dünya Sağlık Örgütü, 2018*). DSÖ sağlıklı yaşlanmaya yönelik olarak; yaşlı odaklı kanıta dayalı politikaların geliştirilmesini, sağlık sistemlerinin yaşlı nüfusun gereksinimleri ile uyumlu olmasını, bakım verenlerin bu sisteme entegre edilmesini, uzun süreli bakım sağlamak için sistemler geliştirilmesini, altyapı ve işgücü kapasitesinin artırılmasını, yaşlı dostu çevreler yaratılmasını, yaşlı sağlığının sürekli ölçme, değerlendirilmesini önermektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2021).

Türkiye yaşlıların sağlık hakkına erişimi konusunda bazı problemler yaşamaktadır. AKP iktidarı, sosyal politika ve sosyal hizmet alanında sorunların çözümünü ekonomik desteklere indirgeyen bir yaklaşımla politika belirlemeye devam etmektedir. AKP iktidarı için övünç kaynağı olan bu desteklerin ekonomik bazlı düşünüldüğünde bile yetersiz olduğu açıktır. Sosyal politikaları ve sosyal hizmetleri sadece rakamlarla açıklamak sorunların mahiyetini anlamamak ya da anlamak istememekle ilgili bir durum. Sorunların çözümüne yönelik kapsayıcı ve nitelikli politikaların oluşturulması elzemdir.

Yaşlılığa bağlı hareket kabiliyetinin düşmesi, bedensel sağlık sorunlarının sıklıkla gündeme gelmesi bilenen bir gerçektir. Fiziksel olarak iyi olmama hali psikolojik açıdan iyi olmama halini de tetiklemektedir. Yapılan bir çalışmada, fiziksel sağlığın kötüleşmesinin ruhsal hastalıkların, moral düşüklüğünün, bir bakıcıya gereksinim duymanın, coğrafi lokasyonun, iletişim ve ulaşımda yaşanan zorlukların sosyal izolasyona ve yalnızlığa sebep olan faktörler arasında olduğu belirlenmiştir.

Bedensel ve psikolojik bakım desteğine ihtiyaç duyan yaşlı bireylerin bakım sorumluluğunu üstlenen kişilere yönelik verilen desteklerin yeterli olduğunu ifade etmek doğru olmayacaktır. Aile ve Sosyal Hizmet Bakanı Derya Yanık 15 Ocak 2023 tarihinde yaptığı açıklamada engelli (bunun içinde bakım gereksinimi duyan yaşlılar da gelmektedir) yakınının bakımını üstlenen ortalama 560 bin vatandaşın "Evde Bakım Yardımı"ndan yararlandığını

belirtmiş, bu kapsamda hak sahibi başına aylık 3.336 TL ödeme yapıldığını ifade etmiştir. *(https://www.aile.gov.tr/haberler/bakanimiz-derya-yanik-toplam-1-milyar-847-milyon-tl-evde-bakim-yardimini-hesaplara-yatirmaya-basladik/, Erişim Tarihi 16 Ocak 2023)* Güncel olan bu rakam bakım sorumluluğunu üstlenen kişiler için yeterli bir ücret değil. Engelli-yaşlı bakım sorumluluğunu üstlenen kişilerin yaşadıkları ağır psikolojik yüke, bakımın getirdiği zaman-emek değeri göz önüne alındığında bu ücretin oldukça düşük olduğu açıktır. Bu nedenle bakım sorumluluğunu yüklenen kişileri en azından asgari ücret ödenmesi gerekmektedir.

6- Huzurevleri ve Yaşlı Bakım Merkezleri

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının resmî sitesinden elde edilen verilere göre Bakanlığa bağlı ***168***, diğer kamu kuruluşlarına bağlı ***21*** huzurevi ve yaşlı bakım merkezleri varken, özel sektöre ait 261 huzurevi ve yaşlı bakım merkezi bulunmaktadır. *(https://www.aile.gov.tr/eyhgm/kuruluslar/yasli/, Erişim Tarihi 16 Ocak 2023)* Rakamlarda da görüldüğü üzere AKP iktidarı huzurevi ve yaşlı bakım merkezleri konusunda diğer alanlarda olduğu gibi piyasacı bir politika izlemektedir. Kamuya ait huzurevlerinin özel sektöre göre düşük sayıda olması, yaşlı yoksulluğundaki artış da düşünüldüğünde yaşlıları kendi kaderine terk etmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının resmî sitesinden yer alan *"Özel Huzurevleri ve Yaşlı Bakım Merkezlerinde 2023 Yılı Ücretleri"* adlı bölümde *Bakanlık*; Özel Huzurevleri ve Yaşlı Bakım Merkezlerinde 2023 yılında %8 KDV hariç; 01.01.2023 tarihinden önce kuruluşta kalmakta olan yaşlılar için artış oranının **%40 olarak sınırlandırılmasına**; kuruluşa yeni kabul edilecek kişilere uygulanacak Aylık Bakım Ücretlerinin **taban 3.127,50 TL**, **tavan 26.751,60 TL** olmasına karar verildiğini belirtmektedir. *(https://www.aile.gov.tr/ankara/duyurular/ozel-huzurevleri-ve-yasli-bakim-merkezlerinde-2023yili-ucretleri/, Erişim Tarihi 16 Ocak 2023)* Yalnız yaşayan yaşlı sayısı her geçen sene artmaktadır. Bu yaşlıların bir kısmı bir süre sonra bir huzurevi bakımına ihtiyaç duymaktadır. Böylesi bir tabloda özel huzurevlerine terk edilen yaşlı bakım politikası sosyal devlet olmanın gereklilikleri ile bağdaşmamaktadır.

7- Yaşlılara Yönelik Kamu Hizmetlerinin Değerlendirilmesi

Komisyon süreci boyunca daha çok hizmet sunucuların sunumları değerlendirilmiş, komisyonun ilerleme süreci böyle devam etmiştir. Süreç, bu alanla ilgili bazı olumlu adımların olduğunu göstermekle birlikte hala önemli ölçüde eksikliklerin de varlığını ispatlamıştır. Yaşlılara yönelik var olan kamu hizmetlerinin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması, ulaşabilir ve anlaşılabilir olması gerekliliği açıkken, bu hizmetlerin sunumunda eşitlikçi ve adil bir politikanın benimsenmesi gerekmektedir. Tüm kamu hizmetlerinde olduğu gibi yaşlılara

yönelik kamu hizmetlerinde de tek dilli ve tek inançlı bir hizmet sunumunun yapıldığı görülmektedir.

Türkiye kamu hizmetlerinin sunumunda çok dilli bir politikayı benimsememektedir. Çok dilli ve çok kültürlü yapısı kamu hizmetlerinin de çok dilli olmasını gerekli kılmaktadır. Sosyal politikalar ve sosyal hizmetlerin de bu anlamıyla çok dilli bir yapıya bürünmesi gerekmektedir. Türk Tabipleri Birliği (TTB), Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) gibi önde gelen sağlık ve sosyal politika örgütleri anadilde sağlık hakkının yaygınlaştırılması için her yıl açıklamalar yapmaktadır. Anadille yapılan sağlık ve sosyal hizmet politikalarının verimliliği hakkındaki en iyi örneği Elazığ depreminde ortay çıkmıştı. 29 Ocak 2020 tarihinde Diyarbakır Tabip Odası, Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikası (SES) Diyarbakır Şubesi, Diyarbakır Diş Hekimleri Odası, Mezopotamya Psikologlar İnsiyatifi ve Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUDER) Diyarbakır Şubesi'nin bileşeni olduğu Diyarbakır Sağlık Platformu, anadilinde sağlık hizmeti konusunda basın açıklaması gerçekleştirdi. Açıklama yapan sağlık örgütleri Elazığ depreminde anadilin hayat kurtardığını ifade etmiş, birçok insanın anadille kurulan diyalog sayesinde enkaz altında çıkarıldığını belirtmişlerdir.

Anadilde sağlık ve sosyal hizmet sunumu insan haklarının bir parçasıdır. Bu yönüyle yaşlılara yönelik gerçekleştirilen sosyal politikaların da çok dilli olması bu alandaki politikaları daha verimli kılacaktır. Ancak yukarıda da belirttiğimiz üzere yaşlılara yönelik hizmet politikalarında çok dilli bir hizmet sunumundan bahsetmek imkansızdır. Ülkemizde özellikle Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı illerde Türkçe konuşma oranı genel ortalamanın altındadır. Birçok yaşlı kamu hizmetlerine ulaşmada ulaşsa dahi bu hizmetleri verimli-etkili kullanmada önemli sorunlar yaşamaktadır. Bununla birlikte yoğun göç alan ülkemizde göçün geldiği coğrafyaların da dikkate alınarak Arapça, Farsça gibi birçok dille de hizmet verilmesi ve geleceğe yönelik yeni hizmet modellerinin oluşturulması gerektiğini düşünmekteyiz. Anadille sağlık ve sosyal politikaya ulaşım hakkı üzerine Kanada Yüksek Mahkemesi verdiği bir kararda şu ifadelere yer vermiştir: *"Dil, ifadenin biçimiyle ve içeriğiyle öylesine sıkı sıkıya bağlantılıdır ki, eğer kişi kendi seçtiği dili kullanma özgürlüğünden edilirse, dil anlamında gerçek bir ifade özgürlüğü olamaz. Dil, yalnızca bir ifade aracı ya da ortamı değildir; ifadenin içeriğini ve anlamını renklendirir. Dil, bir halkın kendi kültürel kimliğini sayesinde ifade edebildiği bir araçtır. Ayrıca bireyin kendi kişisel kimliğini ve bireysellik duygusunu ifade edebildiği bir araçtır."*

Yine komisyon sürecinde Diyanet İşleri Başkanlığı sunumunda yaşlılara yönelik dini bir dizi hizmetten bahsedilmiştir. Ancak yukarıda bahsettiğimiz temel ilkeler çerçevesinde bu

alanda da Sunni-İslam anlayışının tek referans alındığı görülmektedir. Bu anlamıyla ülkemizde yaşayan Aleviler başta olmak üzere farklı din ve inançlardan kesimlerin taleplerine yönelik bir hizmet modeli sunumu bulunmamaktadır. Bu nedenle inançlar bağlamında yapılacak hizmetlerin farklı inançları da dikkate alarak oluşturulması gerektiğini düşünmekteyiz.

8- Yaşlılar ve Kent Yapısı

Dünyada büyüyen iki eğilim varsa bir artan yaşlı nüfusu diğeri her geçen gün büyüyen kentlerdir. Kentsel yaşlanma çerçevesi içinde Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklar olarak adlandırılan girişim de gittikçe yaşlılıkta yaşam kalitesini iyileştirmeyi amaçlayan politikaları yönlendiren önemli bir ilgi alanı halini almıştır. *(Buffel ve Phillipson'dan aktaran Ertuğrul Murat Özgür ve Neriman Kılınç; Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklara İlişkin Kuramsal Çerçevelerin Gözden Geçirilmesi, Coğrafi Bilimler Dergisi, 2022)* Nüfusun yaşlanmasına bağlı olarak kent yapısının da buna uygun şekilde revize olması beklenmektedir. Yaşlılığa bağlı hareket kısıtlılığı, kronik rahatsızlıklar kentlerin engellilik ve yaşlılığı da göz önüne alarak yeni düzenlenmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Türkiye, nüfusun önemli bir kısmı kentlerde yaşadığı, nüfus hızla yaşlandığı ve kentlerin mevcut fiziksel altyapıları yaşlanan bir nüfus için tasarlanmadığı için kentsel yaşlanmaya daha fazla odaklanmak ve yaşlanan bir toplumun ihtiyacı olan türden değişiklikleri yapmak zorundadır. *(Murat Özgür ve Neriman Kılınç; Yaşlı Dostu Kentler ve Topluluklara İlişkin Kuramsal Çerçevelerin Gözden Geçirilmesi, Coğrafi Bilimler Dergisi, 2022)* Bu konuda hiçbir şeyin yapılmadığını söylemek doğru olmaz. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı *(eski Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı)* 2015 yılında Bursa ilinde Yaşlı Dostu Kentler Sempozyumu düzenlemiştir *(https://www.aile.gov.tr/uploads/eyhgm/uploads/pages/yasli-dostu-kentler-sempozyumu-bildiri-kitabi/yasli-dostu-kentler-sempozyumu-bildiri-kitabi-ni-indirmek-icin-tiklayiniz.pdf)* Gelinen aşamada Türkiye kentlerinin ulaşım, ekonomik, sağlık, iletişim, sosyal ve kültürel açıdan yeniden düzenlenmesi ve somut hedeflerle kısa sürede çalışmaların hızlandırılması gerekmektedir.

9- Komisyon tespit ve önerilerine ilişkin eleştiriler:

9.1. Nüfus, Yaşlanma ve Politikalara İlişkin Tespitler ve Öneriler" başlığı altındaki **"**Nüfusun yaşlanma hızını azaltmak ve genç nüfusu artırmak için çocuk sayısının artmasına yönelik nüfus politikaları geliştirilmelidir. Örneğin annelik izninin artırılması, çocuk başına verilen ödeneklerin artması, çocuk bakımı için destek verme gibi." önerisi toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren, kadının rolünü kendi kararı dışında "çocuk doğurmak" olarak kabul eden, yaşlı bakımında olduğu gibi çocuk bakımını da kadının mutlak görevi olarak benimseyen

cinsiyetçi bir öneridir. Yaşlıların sorunlarını araştırma komisyonunda dahi kadınlara bir rol yüklenmesi iktidarın geldiği aşamadır ve bu öneri taslak metinden çıkarılmalıdır.

9.2. Yaşlı Bakım Hizmetlerinin İyileştirilmesine İlişkin Tespitler ve Öneriler başlığı altında yer alan **"**Ülkemizde yaşlılara ağırlıklı olarak ailenin kadın üyeleri tarafından bakım verilmektedir. Özellikle Demans gibi hastalıklarda bakım yükü ağır olmaktadır. Ailede bakım veren üyelerin bakım yükünün hafifletilmesi için evde destek, geçici evde bakıcı desteği ve gündüzlü bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır." Önerisi yine bakımı kadının görevi olarak gören cinsiyetçi bir yaklaşımdır.

HDP'nin Yaşlıların Sorunlarının Çözümüne Yönelik Önerileri

- En düşük yaşlılık maaşı asgari ücrete eşitlenmelidir.
- Bütçe yapım süreçlerinde emekli ve yaşlı örgütlenmelerinin katılımı sağlanmalıdır.
- Emekli sendikalarının hukuki statüsü tanınmalı, örgütlenmeleri önündeki engeller kaldırılmalı ve devlet tarafından muhatap alınmalıdır.
- Yaşlı veya engelli bakım sorumluluğunu üstlenen yakınlara verilen 'evde bakım aylığı' en az asgari ücret seviyesine yükseltilmelidir.
- Devletin sağladığı medikal destekler (bez vs. gibi) arttırılmalıdır. Bu konuda genel bir standart değil vaka özgünlüğünde değerlendirme yapılmalıdır.
- Kentleşmeye bağlı olarak ulaşım, iletişim genel itibariyle kent alt yapısı yaşlı nüfusun yoğunluğu dikkate alınarak tekrar düzenlenmelidir. Yaşlı dostu kentler oluşturulmalıdır.
- Yaşlı, çocuk ve engellilerin sorunlarının yerinden tespiti ve çözümü için birinci basamak sağlık kuruluşlarında sosyal hizmet uzmanı/sosyal çalışmacı, gerontolog, sosyolog ve psikolog bulunmalıdır.
- Yaşlıların ücretsiz ulaşımı sağlayan kartlar il bazında değil, tüm Türkiye'de geçerli olacak şekilde standart bir formda tekrar düzenlenmelidir.
- Kamusal huzurevlerinin sayısı arttırılmalı, özellikle yalnız yaşlılarından talep edenlerin ekonomik kaygı gütmeksizin bu alanlarda kalabilmeleri sağlanmalıdır.
- Toplumun geneli üzerinde yapılan bazı iyileştirmelerin yaşlı bireylerin gereksinimlerine göre ele alınması önem arz etmektedir. Bakım merkezlerinin sayısı ve kapasitelerinin arttırılması ya da alternatif bakım modelleri geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle Alzheimer, Demans gibi farklı özelliklere sahip yaşlı gruplarına yönelik hizmet çeşitliliği sunan ihtisas yaşlı bakım kurumlarının sayısının artırılması gerekmektedir. Yaşlı bakımevlerinde kalan yaşlıların sosyal aktivitelere katılmasının sağlanması sosyal hayattan uzaklaşmalarını engelleyecek önemli bir unsurdur.

- Cezaevlerinde bulunan yaşlı ve hasta tutsaklar serbest bırakılmalıdır.
- Toplumun tüm kesiminde olması gerektiği gibi yaşlı bireylerin de anadillerinde kamu hizmeti alması sağlanmalıdır.
- Yaşlılara yönelik sunulan inanç hizmetlerinde sadece Sunni-İslam dini hizmetleri değil, Alevilik, Hristiyanlık gibi birçok inanç sistemi tanınmalıdır. Yaşlıların talepleri dahilinde bu hizmetler eşitlikçi bir anlayışla tüm inançlara eşit mesafede yaklaşılarak verilmelidir.

Dilşat Canbaz Kaya
İstanbul

Kemal Peköz
Adana

Gaziantep Milletvekili İmam Hüseyin FİLİZ'in Ek Görüşü

3.5 Yerel Yönetimler Tarafından Sunulan Hizmetler

- **48.3** Bakıma muhtaç yaşlılar için, ya da yalnız yaşayan yaşlılar için Sağlık Bakanlığı tarafından acil durumlarda tek tuşla ambulans hizmeti ya da acil sağlık ekiplerinin yönlendirilmesini sağlayacak KADES gibi bir mobil uygulama geliştirilmesi; uygulamanın içerisinde tansiyon ve nabız ölçümünün yer alması, sağlık bilgilerinin de uygulamada görüntülenebilmesi sağlanmalıdır.

Yaşlılara Yönelik Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Tespit ve Öneriler

- **41.6** Bakıma muhtaç olan yaşlıların huzurevleri gibi bakım merkezlerinde yatılı kalmaları yerine yaşlı bireylerin bakımının gönüllü koruyucu aileler tarafından sağlanması amacıyla bir birim kurulmalı ve bu birimde Sağlık Bakanlığı Personel Hizmetleri Daire Başkanlığı tarafından 1 birim amiri, 1 birim yardımcısı, en az 1 psikolog, en az 1 hemşire, en az 1 hasta bakıcı, en az 2 güvenlik görevlisi ve en az 1 yardımcı personel görevlendirilmesi yapılmalı.
- **44.3** Yaşlı bireylerin, koruyucu ailelerin tespitinde, gönüllü koruyucu aile olmak isteyen aile bireyleri için ön başvuru koşulları belirlenmeli ve bunu sağlarken de yaşlı bireylerin sosyolojik, psikolojik ve sağlık durumları göz önünde bulundurularak güvenliğinin sağlanması hususunda belirli gün ve saatlerde yaşlı bireylerin gönüllü koruyucu aile tespit biriminde görevli bir psikolog ve 1 güvenlik görevlisi tarafından ziyaret edilerek yaşlı bireyin psikolojik durumu hakkında tespitlerin rapor haline getirilmesi, raporların ilgili birim idarecisine teslimi ve il sağlık müdürlüklerine iletimi sağlanmalı.

3.5 Yerel Yönetimler Tarafından Sunulan Hizmetler

- **36.7** Yaşlı bireylerin sosyalleşmesini sağlamak için Yerel Yönetimler ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı İl Müdürlükleri işbirliği ile tarihi ve kültürel gezi turları düzenlenmeli, doğa ile iç içe olacakları yerler tercih edilmelidir.

Prof. Dr. İmam Hüseyin FİLİZ
Gaziantep Milletvekili

SON NOTLAR

[1] Özmete, Emine. *Yeni Yüzyılda Yaşlanma İçin Gündem: Temel Kavramlar ve Yaklaşımlar, Yaşlılık ve Sosyal Hizmet*, Ankara:Nika Yayınevi, 2019.

[2] WHO. *Psychogeriatric: report of a WHO Scientific Group*, Technical Reports Series 507, Geneva. Cited in Davise AM. Epidemiology 14, no. 1(1972); 9-21.

[3]Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik İşler Departmanı. *Dünya Nüfus Beklentileri*, 2022. https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Mortality/ (Erişim Tarihi:12.10.2022).

[4] Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE'nin 08.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[5] WHO. *Ageing and Health*, 2015. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/186463/9789240694811_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 12.10.2022).

[6] Christensen, Kaare, Matt McGue, Anatoli Yashin, Ivan Iachine, Niels V. Holm ve James W. Vaupel. "Genetic and Environmental Influences on Functional Abilities in Danish Twins Aged 75 Years and Older." The Journals of Gerontology Series A: Biological Sciences and Medical Sciences 55, no. 8 (2000). https://doi.org/10.1093/gerona/55.8.m446.

[7] Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik İşler Departmanı. *Dünya Nüfus Beklentileri*, 2022. https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Mortality/ (Erişim Tarihi:12.10.2022).

[8] Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik İşler Departmanı. *Dünya Yaşlanma Raporu*, 2019. https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Report.pdf (Erişim Tarihi:11.11.2022).

[9] Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik İşler Departmanı. *Dünya Yaşlanma Raporu*, 2019. https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Report.pdf (Erişim Tarihi:11.11.2022).

[10] Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik İşler Departmanı. *Dünya Yaşlanma Raporu*, 2019. https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Report.pdf (Erişim Tarihi:11.11.2022).

[11] TÜİK. *Dünya Nüfus Günü*, 2022. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552 (Erişim Tarihi:12.11.2022).

[12] Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik İşler Departmanı. *Dünya Yaşlanma Raporu*, 2019. https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Report.pdf (Erişim Tarihi:11.11.2022).

[13] Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik İşler Departmanı. *Dünya Yaşlanma Raporu*, 2019. https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Report.pdf (Erişim Tarihi:11.11.2022).

[14] TÜİK. *Dünya Nüfus Günü*, 2022. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552 (Erişim Tarihi:12.11.2022).

[15] Birleşmiş Milletler, Sosyal ve Ekonomik İşler Departmanı. *Dünya Yaşlanma Raporu*, 2019. https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Report.pdf (Erişim Tarihi:11.11.2022).

[16] Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik İşler Departmanı. *Dünya Nüfus Beklentileri*, 2022. https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Mortality/ (Erişim Tarihi:12.10.2022).

[17] Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik İşler Departmanı. *Dünya Nüfus Beklentileri*, 2022. https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Mortality/ (Erişim Tarihi:12.10.2022).

[18] Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik İşler Departmanı. *Dünya Nüfus Beklentileri*, 2022. https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Mortality/ (Erişim Tarihi:12.10.2022).

[19] Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik İşler Departmanı. *Dünya Yaşlanma Raporu*, 2019. https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Report.pdf (Erişim Tarihi:11.11.2022).

[20] Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik İşler Departmanı. *Dünya Nüfus Beklentileri*, 2022. https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Mortality/ (Erişim Tarihi:12.10.2022).

[21] Kalkınma Bakanlığı. *10. Kalkınma Planı (2014-2018) Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara: Kalkınma Bakanlığı, 2014.

[22] Duben, Alan. *Yaşlanma ve Yaşlılık Disiplinlerarası Bakış Açıları*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016.

[23] İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948). https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights (Erişim Tarihi:12.11.2022).

[24] AB Temel Haklar Şartı (1989). https://www.europarl.europa.eu/charter/docs/pdf/a2_0003_89_en_en.pdf (Erişim Tarihi:12.11.2022).

[25] Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı (1996). https://rm.coe.int/168007cf93 (Erişim Tarihi:13.11.2022).

[26] AB Temel Haklar Sözleşmesi (2000) https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (Erişim Tarihi:13.11.2022).

[27] Birleşmiş Milletler, *Yaşlılık Asamblesi Raporu*, 1982. https://www.un.org/esa/socdev/ageing/documents/Resources/VIPEE-English.pdf (Erişim Tarihi:14.11.2022).

[28] Birleşmiş Milletler, *Madrid Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı (MIPAA)*, 2002. https://www.un.org/esa/socdev/documents/ageing/MIPAA/political-declaration-en.pdf (Erişim Tarihi:16.11.2022).

[29] Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE). *Yaşlanma Konulu Bakanlar Konferansı Deklarasyonu*, 2007. https://digitallibrary.un.org/record/618013 (Erişim Tarihi:16.11.2022).

[30] Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE). *Yaşlanma Konulu Bakanlar Konferansı Deklarasyonu,* 2017. https://unece.org/population/events/ministerial-conference-ageing-sustainable-society-all-ages-realizing-potential (Erişim Tarihi:16.11.2022).

[31] Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE). *Yaşlanma Konulu Bakanlar Konferansı Deklarasyonu,* 2017. https://unece.org/population/events/ministerial-conference-ageing-sustainable-society-all-ages-realizing-potential (Erişim Tarihi:16.11.2022).

[32] Birleşmiş Milletler, Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE). *Yaşlanma Konulu Bakanlar Konferansı Deklarasyonu*, 2017. https://unece.org/sites/default/files/2022-06/Rome__Ministerial_Declaration.pdf (Erişim Tarihi: 16.11.2022).

[33] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Komisyona Sunduğu 31.08.2022 tarihli Bilgi Notu.

[34] Türkiye Ulusal Yaşlanma Ülke Raporu, 2022. https://www.aile.gov.tr/eyhgm/haberler/mipaa-ris-dorduncu-gozden-gecirme-ve-degerlendirme-dongusu-kapsaminda-ulusal-yaslanma-ulke-raporumuz-tamamlandi/ (Erişim Tarihi: 16.11.2022).

[35] Fredvang, Marthe ve Simon Biggs. T*he Rights of Older Persons: Protections and Gaps under the Human Right Laws*, Social Policy Working Paper, no. 16 (2012); 13-15.

[36] Fredvang, Marthe ve Simon Biggs. The Rights of Older Persons: Protections and Gaps under the Human Right Laws, Social Policy Working Paper, sy. 16 (2012); 14-15.

[37] Mertoğlu, Münevver. "Türkiye ve Dünyada Yaşlı Hakları ile İlgili Çalışma ve Yasal Düzenlemeler". *Fasikül Dergisi* 5, no. 42 (2013); 12.

[38] Olsson, İlhami Alkan. "Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Yaşlı Hakları". *Yaşlılık Çalışmaları Dergisi* 3, no. 3 (2019); 41-42.

[39] Avrupa Sosyal Şartı. https://www.anayasa.gov.tr/media/3680/avrupasosyalsarti.pdf (Erişim Tarihi: 18.11.2022).

[40] Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi. https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi-708 (Erişim Tarihi: 18.11.2022).

[41] TÜİK. *Dünya Nüfus Günü*, 2022. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552 (Erişim Tarihi:12.11.2022).

[42] WHO. *Ageing and Health*, 2015. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/186463/9789240694811_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 12.10.2022).

[43] TÜİK. *Dünya Nüfus Günü*, 2022. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552 (Erişim Tarihi:12.11.2022).

[44] TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2021.

[45] TÜİK. *Dünya Nüfus Günü*, 2022. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552 (Erişim Tarihi:12.11.2022).

[46] TÜİK. *Dünya Nüfus Günü*, 2022. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552 (Erişim Tarihi:12.11.2022).

[47] TÜİK. *Nüfus Projeksiyonları*, 2018-2080.

[48] TÜİK. *Genel Nüfus Sayımları*, 1935-1990.

[49] TÜİK. *Nüfus Projeksiyonları*, 2018-2080.

[50] TÜİK. *Nüfus Projeksiyonları*, 2018-2080.

[51] TÜİK. *Nüfus Projeksiyonları*, 2018-2080.

[52] TÜİK. *Genel Nüfus Sayımları*, 1990.

[53] TÜİK. *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi*, 2007-2021.

[54] TÜİK. *Nüfus Projeksiyonları*, 2018-2080.

[55] TÜİK. *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi*, 2008-2021.

[56] TÜİK. *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi*, 2008-2021.

[57] TÜİK. *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi*, 2021.

[58] TÜİK. *Boşanma İstatistikleri*, 2021.

[59] TÜİK. *Boşanma İstatistikleri*, 2021.
[60] TÜİK. *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi*, 2019.
[61] TÜİK. *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi*, 2019.
[62]Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982).
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 19.11.2022).
[63] Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982).
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 19.11.2022).
[64] Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982).
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 19.11.2022).
[65] 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (1976) https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2022&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 20.11.2022).
[66] Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Komisyona Sunduğu 16.09.2022 tarihli Bilgi Notu.
[67] Sosyal Hizmetler Kanunu (1983). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2828.pdf
(Erişim Tarihi: 22.11.2022).
[68] Sosyal Hizmetler Kanunu (1983). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2828.pdf
(Erişim Tarihi: 22.11.2022).
[69] Türk Medeni Kanunu (2001).
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4721&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 22.11.2022).
[70] Türk Medeni Kanunu (2001).
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4721&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 22.11.2022).
[71] Kocakoç, Nurgül. "Türk Hukukunda Yaşlı Hakları". İzmir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sağlık Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2015.
[72]İş Kanunu (2003).
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4857&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 24.11.2022).
[73] Türk Ceza Kanunu (2004).
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 26.11.2022).
[74] Ceza Muhakemesi Kanunu (2004).
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5271&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 20.11.2022).
[75]Adalet Bakanlığı'nın Komisyona Sunduğu 23.08.2022 tarihli Bilgi Notu.
[76] Belediye Kanunu (2005).
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5393&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 27.11.2022).
[77] Belediye Kanunu (2005).
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5393&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 27.11.2022).
[78] Hukuk Muhakemeleri Kanunu (2011).
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6100&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 27.11.2022).
[79] Hukuk Muhakemelerinde Ses ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmelik (2021).
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=38760&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 27.11.2022).
[80] Hukuk Muhakemeleri Kanunu (2011).
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6100&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 27.11.2022).
[81] Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu (2016).
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6701&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 27.11.2022).
[82] Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2018).
https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1&MevzuatTur=19&MevzuatTertip=5
(Erişim Tarihi: 28.11.2022).

[83] Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2018). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1&MevzuatTur=19&MevzuatTertip=5 (Erişim Tarihi: 28.11.2022).

[84] Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (2020). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=63&MevzuatTur=19&MevzuatTertip=5 (Erişim Tarihi: 28.11.2022).

[85] Adalet Bakanlığı'nın Komisyona Sunduğu 23.08.2022 tarihli Bilgi Notu.

[86] Sağlık Bakanlığı'nın 16.09.2022 Tarih ve E-96867468-622.03 sayılı Cevabi Yazısı.

[87] Sağlık Bakanlığı'nın 16.09.2022 Tarih ve E-96867468-622.03 sayılı Cevabi Yazısı.

[88] Sağlık Bakanlığı'nın 16.09.2022 Tarih ve E-96867468-622.03 sayılı Cevabi Yazısı.

[89] Sağlık Bakanlığı'nın 16.09.2022 Tarih ve E-96867468-622.03 sayılı Cevabi Yazısı.

[90]Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kronik Hastalıklar ve Yaşlı Sağlığı Daire Başkanı Dr. Banu EKİNCİ'nin 09.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Daire Başkanlığı**.

[91] Sağlık Bakanlığı. *Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri*, 2017.

[92] Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kronik Hastalıklar ve Yaşlı Sağlığı Daire Başkanı Dr. Banu EKİNCİ'nin 09.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Daire Başkanlığı**.

[93] Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Toplum Sağlığı Hizmetleri ve Eğitim Daire Başkanlığı. *Aile Hekimliği Uygulamasında Önerilen Periyodik Sağlık Muayeneleri ve Tarama Testleri*, 2015. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/Toplum_Sagligi_Hizmetleri_ve_Egitim_Db/Dokumanlar/rehberler/psm_2019.pdf (Erişim Tarihi: 28.11.2022)

[94] Sağlık Bakanlığı. *Çok Yönlü Yaşlı Değerlendirmesi ve İzlem Rehberi*, 2019.

[95] Sağlık Bakanlığı. *Sağlıklı Hayat Merkezi İzleme ve Değerlendirme Rehberi*, 2020.

[96] Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kronik Hastalıklar ve Yaşlı Sağlığı Daire Başkanı Dr. Banu EKİNCİ'nin 09.06.2022 tarihli dinleme tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Daire Başkanlığı.**

[97] Sağlık Bakanlığı. *2019/10 sayılı Sağlık Hizmeti Sunucularının Basamaklandırılması Genelgesi*, 2019.

[98] Sağlık Bakanlığı. *Palyatif Bakım Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge*, 2015.

[99] TÜSEB. *Türkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler*, İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[100] Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kronik Hastalıklar ve Yaşlı Sağlığı Daire Başkanı Dr. Banu EKİNCİ'nin 09.06.2022 tarihli dinleme tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Daire Başkanlığı**.

[101] Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kronik Hastalıklar ve Yaşlı Sağlığı Daire Başkanı Dr. Banu EKİNCİ'nin 09.06.2022 tarihli dinleme tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Daire Başkanlığı**.

[102] TÜSEB. *Türkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler*, İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[103] TÜSEB. *Türkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler*, İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[104] Rosenberg, Mark W. ve Neil T. Hanlon. "Access and Utilization: A Continuum of Health Service Environments". *Social Science &Amp; Medicine* 43, no. 6 (September 1996): 975–83. https://doi.org/10.1016/0277-9536(96)00007-x.

[105] TÜSEB. *Türkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler*, İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[106] Tıpta Uzmanlık Tüzüğü (2002). https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/2.5.20024198.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[107] TUKMOS. *Geriatri Uzmanlık Eğitimi Çekirdek Müfredatı*, Tıpta Uzmanlık Kurulu Müfredat Oluşturma ve Standart Belirleme Sistemi (TUKMOS), 2019.

[108] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona iletilen 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.

[109] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona iletilen 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.

[110] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona iletilen 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.

[111] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni Temmuz'22*, 2022. https://www.aile.gov.tr/media/115108/eyhgm_istatistik_bulteni_temmuz2022.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[112] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona iletilen 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.

[113] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni Temmuz'22*, 2022. https://www.aile.gov.tr/media/115108/eyhgm_istatistik_bulteni_temmuz2022.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[114] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni Temmuz'22*, 2022. https://www.aile.gov.tr/media/115108/eyhgm_istatistik_bulteni_temmuz2022.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[115] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdür Yardımcısı Suat BAYLAN'ın 08.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[116] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni Temmuz'22*, 2022. https://www.aile.gov.tr/media/115108/eyhgm_istatistik_bulteni_temmuz2022.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[117] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona iletilen 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.

[118] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni Temmuz'22*, 2022. https://www.aile.gov.tr/media/115108/eyhgm_istatistik_bulteni_temmuz2022.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[119] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona iletilen 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.

[120] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdür Yardımcısı Suat BAYLAN'ın 08.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[121] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona iletilen 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı cevabi yazı.

[122] Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu (1986). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3294&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5 (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[123] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 26.08.2022 tarih ve E-30824082-622.03-4433608 sayılı Cevabi Yazı.

[124] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona iletilen 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı cevabi yazı.

[125] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni Temmuz'22*, 2022. https://www.aile.gov.tr/media/115108/eyhgm_istatistik_bulteni_temmuz2022.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[126] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Komisyona sunduğu 31.08.2022 tarihli Bilgi Notu.

[127] Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE'nin 08.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[128] Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürü Sabahattin DÜLGER'in 16.06.022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[129] Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü. *2020 İzleme ve Değerlendirme Raporu*, 2021. http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_05/08201728_RAPOR-05.05.2021.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2022); Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürü Sabahattin DÜLGER'in 16.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[130] Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürü Sabahattin DÜLGER'in 16.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[131] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Komisyona sunduğu 31.08.2022 tarihli Bilgi Notu.

[132] One in Three Japanese Aged 70 to 74 Still in Employment, Nippon, 2021 https://www.nippon.com/en/japan-data/h01055/#:~:text=A%202021%20white%20paper%20from,by%20more%20than%2010%20points (Erişim tarihi: 20.06.2022)

[133] TÜİK. *İstatistiklerle Yaşlılar, 2021*, 2022. https://biruni.tuik.gov.tr/yayin/views/visitorPages/index.zul (Erişim Tarihi: 01.12.2022)

[134] TÜİK'in 22.06.2022 tarihli Sunumu, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[135] "How popular is internet use among older people?", EUROSTAT, 2021 https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20210517%201?redirect=%2Feurostat%2F (Erişim Tarihi: 13.09.2022).

[136] Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 02.09.2022 tarih ve 81625851-609-210 sayılı Cevabi Yazı.

[137] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.

[138] Kahramanmaraş Belediyesi Genel Sekreteri Dr. Rüstem KELEŞ'in 19.10.2022 Tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[139] Türkiye Belediyeler Birliği Başkanlığı'nın Komisyona Sunduğu 26.08.2022 tarihli Bilgi Notu.

[140] Türkiye Belediyeler Birliği Başkanlığı'nın Komisyona Sunduğu 26.08.2022 tarihli Bilgi Notu.

[141] Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanı Ebubekir ARDIÇ'ın 21.10.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[142] İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Şube Müdürü Nazlı Enif DİPŞAR'ın 22.10.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[143] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü tarafından Komisyona gönderilen E-29416146-622.03-5051982 sayılı 21.11.2022 tarihli bilgi talebi konulu yazı.

[144] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü tarafından Komisyona gönderilen E-29416146-622.03-5051982 sayılı 21.11.2022 tarihli bilgi talebi konulu yazı.

[145] İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. *Derneklerin Faaliyetin Alanlarına Göre Dağılımı*, 2022. https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-faaliyet-alanlarina-gore-dagilimi (Erişim Tarihi: 04.11.2022).

[146] Türkiye Kızılay Derneği Toplumsal Hizmetler Genel Müdürü Gazi ALATAŞ'ın 09.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[147] 65+ Yaşlı Hakları Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Rümeyza KAZANCIOĞLU'nun 29.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[148] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, Ağustos'22*, 2022. https://www.aile.gov.tr/media/117257/eyhgm_istatistik_bulteni_agustos2022.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[149] Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE'nin 08.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[150] Seyyar, Ali. "Manevi Bakım Nedir?". http://www.sosyalsiyaset.net/documents/mb.htm (Erişim Tarihi: 07.11.2022).

[151] Young, C. "Spirituality and The Cronicall İll Christian Elderly". *Journal of Geriatric Nursing*, (1993); 298-303

[152] Alzheimer Vakfı. https://alz.org.tr/alzheimer-hastaligi/ (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[153]Alzheimer Vakfı. https://alz.org.tr/alzheimer-hastaligi/ (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

2019); 121-128.

[154] Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kronik Hastalıklar ve Yaşlı Sağlığı Daire Başkanı Dr. Banu EKİNCİ'nin 09.06.2022 tarihli Sunumu, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[155] TÜİK. *Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri*, *2018*, 2019.

[156] Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE'nin 08.06.2022 tarihli sunumu, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[157] WHO. *Active Ageing: A Policy Framework*, 2022. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/67215/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[158] WHO. *Active Ageing: A Policy Framework*, 2022. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/67215/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[159] Özmete, Emine ve Özlem Şahin Altun. "Aktif Yaşlanma ve Yaşlılığa Sağlıklı Geçişin Dinamikleri". *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, no. 9 (2017); 26 - 43.

[160] Tekin, Nil. *Yaşlılıkta palyatif bakım uygulamaları*. İzbırak G, (Edt.). Birinci Basamakta Yaşlı Sağlığı. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri, 2019.

[161] Oğuz, Gonca ve Şeref Kömürcü. *Kanser hastalarının palyatif bakım hizmetlerine erişimi, sorunlar ve öneriler*. Çay Şenler F, (Edt.). Onkolojide Palyatif Bakım. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri, 2020.

[162] TÜSEB. *Türkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler*, İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[163] Choi, Jung-Yeon, Vasuki Rajaguru, Jaeyong Shin, ve Kwang-il Kim. "Comprehensive Geriatric Assessment and Multidisciplinary Team Interventions for Hospitalized Older Adults: A Scoping Review." *Archives of Gerontology and Geriatrics* 104, (Ocak 2023): 104831. https://doi.org/10.1016/j.archger.2022.104831.

[164] Akademik Geriatri Derneği İkinci Başkanı Prof. Dr. Meltem Gülhan HALİL'in 12.10.2022 Tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Daire Başkanlığı**.

[165] TÜSEB. *Türkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler*, İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[166] Sağlık Bakanlığı. *Türkiye Hanehalkı Sağlık Araştırması: Bulaşıcı Olmayan Hastalıkların Risk Faktörleri Prevalansı*, 2017 (STEPS). Üner S, Balcılar M, Ergüder T (Ed.), Ankara: Dünya Sağlık Örgütü Türkiye Ofisi, 2018. https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0009/383985/turkey-risk-factors-tur.pdf (Erişim Tarihi: 03.12.2022).

[167] TÜSEB. *Türkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler*, İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[168] Ott, Christian ve Roland E Schmieder. "Diagnosis and treatment of arterial hypertension 2021." *Kidney international* 101, no. 1 (2022): 36-46. https://doi.org/10.1016/j.kint.2021.09.026.

[169] National Institute on Aging. *High Blood Pressure and Older Adults*, 2022. https://www.nia.nih.gov/health/high-blood-pressure-and-older-adults (Erişim Tarihi: 01.12.2022)

[170] TEMD Diabetes Mellitus Çalışma ve Eğitim Grubu. *Diabetes Mellitus ve Komplikasyonlarının Tanı, Tedavi ve İzlem Kılavuzu*, 2022. https://file.temd.org.tr/Uploads/publications/guides/documents/diabetes-mellitus_2022.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2022)

[171] TÜSEB. T*ürkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler,* İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[172] Hastalık Yönetim Platformu (HYP). https://hyp.saglik.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 02.12.2022).

[173] TÜSEB. T*ürkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler,* İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[174] American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, Fifth Edition (DSM-5), American Psychiatric Association Publishing, 2013.

[175] Alzheimer's Disease International. *World Alzheimer Report, Life after diagnosis: Navigating treatment, care and support*, 2022 https://www.alzint.org/u/World-Alzheimer-Report-2022.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[176] TÜİK'in 22.06.2022 tarihli Sunumu, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[177] Bagheri-Nesami, Masoumeh ve Seyed Afshin Shorofi. "Cultural and Socio-Economic Factors on Changes in Aging among Iranian Women." *Global Journal of Health Science* 6, no. 3 (2014). https://doi.org/10.5539/gjhs.v6n3p145.

[178] Arpacı, Fatma. "Emekli Bireylerin Emekliliğe Uyum Konusundaki Görüşleri ve Emekliliğin Yaşamlarında Meydana Getirdiği Değişikliklerin İncelenmesi". *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33 (2014); 73-85.

[179] Bagheri-Nesami, Masoumeh ve Seyed Afshin Shorofi. "Cultural and Socio-Economic Factors on Changes in Aging among Iranian Women." *Global Journal of Health Science* 6, no. 3 (2014). https://doi.org/10.5539/gjhs.v6n3p145.

[180] Türkoğlu, Adil ve Sanem Uça. "Türkiye'de Halk Eğitimi: Tarihsel Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri". *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 2, no.2 (2011): 48-62.

[181] Özmete, Emine. *Türkiye'de Kuşaklararası Dayanışmanın Değerlendirilmesi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 2017.

[182] Kim, Eric S., Ashley V. Whillans, Matthew T. Lee, Ying Chen, ve Tyler J. VanderWeele. "Volunteering and Subsequent Health and Well-Being in Older Adults: An Outcome-Wide Longitudinal Approach."*American Journal of Preventive Medicine* 59, no. 2 (2020): 176–86. https://doi.org/10.1016/j.amepre.2020.03.004.

[183] İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün E-55104978-700-20225 sayılı ve 21.11.2022 tarihli Komisyon için bilgi talebi konulu yazısı.

[184] Selçuk, Mehmet. "Halk Eğitimi Merkezlerinin Karşılaştığı Sorunlar". Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, 2017.

[185] Türkoğlu, Adil ve Sanem Uça. "Türkiye'de Halk Eğitimi: Tarihsel Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri". *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,* 2 (2011): 48-62.

[186] Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürü Sabahattin DÜLGER'in 16.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[187] TÜİK. *İstatistiklerle Yaşlılar, 2021*, 2022. https://biruni.tuik.gov.tr/yayin/views/visitorPages/index.zul (Erişim Tarihi: 01.12.2022)

[188] Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü 'nün 16.06.2022 tarihinde Komisyona yaptığı sunum.

[189] Şentürk, Murat ve Harun Ceylan (Edt.). *İstanbul'da Yaşlanmak: İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması*. İstanbul: Açılım Kitap, 2015; 58.

[190] Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı. *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması*, Ankara, 2014.

[191] Yılmaz, Macid. "Yaşlılıkta Manevi Destek ve Din Eğitiminin Önemi". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, no. 39 (2013); 247.

[192] Karaca, Faruk. *Dinî Gelişim Psikolojisi*. Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık, 2016; 234.

[193] Koenig, Harold G. "Religion, Spirituality, and Health: The Research and Clinical Implications." *ISRN Psychiatry* (2012): 1–33. https://doi.org/10.5402/2012/278730.

[194] Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı. *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması*. Ankara, 2014.

[195]Argyle, Michael ve Benjamin Beit Hallahmi. "Dinî Davranış Teorileri", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1, 16 (2004): 4-5.

[196] Tanhan, Fuat. "Ölüm ve Yas Danışmanlığı". Yetişkinlik ve Yaşlılık: Gelişimi ve Psikolojisi, H.Bacanlı Ş. Işık-Terzi (Ed.). İstanbul: Açılım Kitap, 2012; 520.

[197] Kantar Davran, Müge, Mehmet Reşit Sevinç, ve Mehmet Cançelik. "Şanlıurfa İline Bağlı Köylerde Yaşayan Yaşlıların Demografik ve Sosyo-Ekonomik Durumları İle Yoksulluk Ve Yaşlılık Algıları". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, (2020): 1-17. https://doi.org/10.17755/esosder.591786.

[198] TÜİK. *İstatistiklerle Yaşlılar, 2021*, 2022.

[199] TÜİK. *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması*, 2017-2021.

[200] TÜİK. *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması*, 2019-2021.

[201] European Commission. *The Social Dimension of The Europe 2020 Strategy: A Report of the Social Protection Committee*, Belgium: European Union, 2011.

[202] SGK Başkan Yardımcısı Lütfi AYDİN'ın 16.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[203] Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE'nin 08.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı**, TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[204] Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE'nin 08.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı**, TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[205] TÜİK. *Genel Nüfus Sayımları*, 1935-1990.

[206] TÜİK. *Nüfus Tahminleri*, 2000.

[207] TÜİK. *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi,* 2007-2021.

[208] TÜİK. *2018 Nüfus Projeksiyonları*, 2025-2080.

[209] TÜİK. *İstatistiklerle Yaşlılar, 2021*, 2022. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2021-45636#:~:text=Ya%C5%9Fl%C4%B1%20n%C3%BCfusun%20yoksulluk%20oran%C4%B1%20%16%2C7%20oldu&text=Bu%20oran%2C%20ya%C5%9Fl%C4%B1%20n%C3%BCfus%20i%C3%A7in,y%C4%B1l%C4%B1nda%20%15%2C6%20oldu. (Erişim tarihi: 29.10.2022)

[210] TÜİK. *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2021*, 2022. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581 (Erişim tarihi 29.10.2022)

[211] TÜİK. *Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2021*, 2022. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yillik-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2021-45834#:~:text=Ki%C5%9Fi%20ba%C5%9F%C4%B1na%20GSYH%2C%202021%20y%C4%B1l%C4%B1nda,9%20bin%20592%20dolar%20oldu. (Erişim Tarihi 29.10.2022)

[212] TÜİK.*Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2021*, 2022. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2021-45581 (Erişim Tarihi 29.10.2022)

[213] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022; 83.

[214] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022; 84.

[215] Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın 13.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[216] TÜİK. *İstatistiklerle Yaşlılar, 2021*, 2022.

https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2021-45636#:~:text=N%C3%BCfus%20projeksiyonlar%C4%B1na%20g%C3%B6re%2C%20ortanca%20ya%C5%9F%C4%B1n,y%C4%B1l%C4%B1nda%2045%2C0%20olaca%C4%9F%C4%B1%20%C3%B6ng%C3%B6r%C3%BCld%C3%BC.&text=%C3%87al%C4%B1%C5%9Fma%20%C3%A7a%C4%9F%C4%B1ndaki%20y%C3%BCz%20ki%C5%9Fiye%20d%C3%BC%C5%9Fen,14%2C3'e%20y%C3%BCkseldi. (Erişim Tarihi: 14.09.2022)

[217] TÜİK. *İşgücü İstatistikleri, 2021*, 2022. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2021-45645 (Erişim tarihi: 20.06.2022)

[218] Acar, İbrahim, Seyfettin Erdoğan ve Ayfer Gedikli. *Kırsal Dönüşüm Çalıştay Raporu*, 2015; 73.

[219] Acar, İbrahim, Seyfettin Erdoğan ve Ayfer Gedikli. *Kırsal Dönüşüm Çalıştay Raporu*, 2015; 83.

[220] TÜİK. *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021*, 2022. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=45500 (Erişim tarihi: 14.09.2022)

[221] Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı. *TR82 Bölgesi Kırsal Yaşlılık Analizi*, 2015; 23.

[222] Dünya Yaşlanma Konseyi'nin 22.06.2022 tarihli sunumu, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[223] Buz, Sema. "Yaşlı Bireylere Yönelik Yaş Ayrımcılığı". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 14, no. 53 (2015); 268-278.

[224] Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE'nin 08.06.2022 tarihli sunumu, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[225] Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. *İşyerlerinde Psikolojik Taciz (Mobbing) Bilgilendirme Rehberi*, 2017. https://www.csgb.gov.tr/media/1328/i%C5%9Fyerlerinde-psikolojik-taciz-mobbing-bilgilendirme-rehberi-2017.pdf (Erişim Rarihi: 20.06.2022).

[226] 65+ Yaşlı Hakları Derneği'nin 29.06.2022 tarihli Sunumu, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**

[227] International Labour Office (ILO). *ABC of women workers' rights and gender equality*, Geneva: International Labour Office, 2017; 27.

[228] International Labour Office (ILO. *Care work and care jobs for the future of decent work*. Geneva: International Labour Office, 2018; 10.

[229] Colombo, Francesca, Ana Llena-Nozal, Jérôme Mercier ve Frits Tjadens. "Help Wanted?" *OECD Health Policy Studies*, 2011. https://doi.org/10.1787/9789264097759-en.

[230] Hashiguchi, Tiago Cravo Oliveira ve Ana Llena-Nozal. "The effectiveness of social protection for long-term care in old age: Is social protection reducing the risk of poverty associated with care needs?," OECD, 2020. https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/the-effectiveness-of-social-protection-for-long-term-care-in-old-age_2592f06e-en. (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[231] Hirose, Kenichi ve Zofia Czepulis-Rutkowska. "Challenges in long-term care of the elderly in Central and Eastern Europe". Budapest: International Labour Organization DWT and Country Office for Central and Eastern Europe , 2016; 1.

[232] Ayhan, Burcu. "Uzun Süreli Bakım Sistemleri ve Finansman Yöntemleri: Türkiye Açısından Değerlendirme". Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2014; 10.

[233] Barber, Sarah L, Kees van Gool, Sarah Wise, Michael Woods , Zeynep Or, Anne Penneau vd. *Pricing long-term care for older persons*. Geneva: World Health Organization, Organisation for Economic Co-operation and Development; 2021. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

[234] Colombo, Francesca, Ana Llena-Nozal, Jérôme Mercier ve Frits Tjadens. "Help Wanted?" *OECD Health Policy Studies*, 2011. https://doi.org/10.1787/9789264097759-en.

[235] Hirose, Kenichi ve Zofia Czepulis-Rutkowska. "Challenges in long-term care of the elderly in Central and Eastern Europe". Budapest: International Labour Organization DWT and Country Office for Central and Eastern Europe , 2016; 1.

[236] Elliott, S., Golds, S., Sissons, I., ve Wilson, J. "Long-Term Care: A Review of Global Funding Models." British Actuarial Journal 20, no. 1 (2015): 167–208. https://doi.org/10.1017/s1357321714000300.

[237] Özmete, Emine ve Shereen Hussein. Türkiye'de Yaşlı Bakım Hizmetleri Raporu: Avrupa'dan En İyi Uygulama Örnekleri ve Türkiye İçin Bir Model Tasarımı. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal İçerme Politikaları Alanında Kurumsal Kapasitenin Artırılması Projesi. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. 2017; 39.

[238] ILO ve OECD. *New job opportunities in an ageing society*, 2019; 2. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---cabinet/documents/publication/wcms_713372.pdf (Erişim tarihi:21.08.2022)

[239] Huber, Manfred, Ricardo Rodrigues, Frédérique Hoffmann, Katrin Gasior ve Bernd Marin. *Facts and Figures on Long-Term Care*. Vienna: European Centre. Europe and North America, *Occasional Reports Series 6*, (2009); .21.

[240] WHO. *Ageing and Health*, 2015.

https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/186463/9789240694811_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 12.10.2022).

[241] Ayhan, Burcu. "Uzun Süreli Bakım Sistemleri ve Finansman Yöntemleri: Türkiye Açısından Değerlendirme". Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2014; 10.

[242] Riedel, Monika, Markus Kraus ve Susanne Mayer. "Organization and Supply of Long-Term Care Services for the Elderly: A Bird's-Eye View of Old and New EU Member States". *Social Policy &Amp; Administration* 50, no. 7 (2015): 824–45. https://doi.org/10.1111/spol.12170.

[243] WHO. *Ageing and Health*, 2015.

https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/186463/9789240694811_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 12.10.2022).

[244] WHO. *Lessons for long-term care policy*. World Health Organization, 2002;.8.

[245] OECD. "Projecting OECD Health and Long-Term Care Expenditures: What Are the Main Drivers?". *OECD Economics Department Working Papers*, no. 477, Paris: OECD Publishing, 2006; 9.

[246] Barber, Sarah L., Paul Ong, ve Zee A. Han. "Long-Term Care in Ageing Populations." *Handbook of Global Health*, (2021); 1–34. https://doi.org/10.1007/978-3-030-05325-3_65-2.

[247] OECD. *Health at a Glance 2021: OECD Indicators*, Paris: OECD Publishing, 2021. https://doi.org/10.1787/ae3016b9-en. s.262-264.

[248] Barber, Sarah L., Paul Ong, ve Zee A. Han. "Long-Term Care in Ageing Populations." *Handbook of Global Health*, (2021); 1–34. https://doi.org/10.1007/978-3-030-05325-3_65-2.

[249] Rocard, Eileen ve Ana Llena-Nozal. "Supporting informal carers of older people: Policies to leave no carer behind". OECD Health Working Papers, No. 140 Paris: OECD Publishing, (2022); 13.

[250] European Commission Directorate-General for Employment Social Affairs and Inclusion. *Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care in the EU*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021, https://data.europa.eu/doi/10.2767/06382.

[251] Holmes, Wendy. *Projecting the Need for and Cost of Long-Term Care for Older Persons*. ADB Sustainable Development Working Paper Series No. 74, Asian Development Bank, (2021); 3.

[252] Hashiguchi, Tiago Cravo Oliveira ve Ana Llena-Nozal. "The effectiveness of social protection for long-term care in old age: Is social protection reducing the risk of poverty associated with care needs?," OECD, 2020. https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/the-effectiveness-of-social-protection-for-long-term-care-in-old-age_2592f06e-en. (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[253] Morel, Nathalie. "Providing Coverage against New Social Risks in Bismarckian Welfare States: The Case of Long-Term Care", Armingeon and G. Bonoli (Ed.), The Politics of Postindustrial Welfare States. Adapting Postwar Social Policies to New Social Risks, 2006; 227–247.

[254] WHO. *Ageing and Health*, 2015.

https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/186463/9789240694811_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 12.10.2022);131.

[255] de Bienassis, Katherine, Ana Llena Nozal ve Niek Klazinga. "The economics of patient safety Part III: Long-term care: Valuing safety for the long haul". *OECD Health Working Papers, No. 121*, Paris: OECD Publishing, (2020); 6.

[256] OECD. *Health at a Glance 2021: OECD Indicators*, Paris: OECD Publishing, 2021. https://doi.org/10.1787/ae3016b9-en.269.

[257] European Commission Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion. "Long-term care report : trends, challenges and opportunities in an ageing society". Joint Report prepared by the Social Protection Committee (SPC) and the European Commission (DG EMPL) Volume I, Luxembourg: Publications Office of the European Union, (2021a); 15.

[258] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Elmas Esra CECELİ'nin 08.06. 2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[259] ILO ve OECD. *New job opportunities in an ageing society*, 2019; 2. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---cabinet/documents/publication/wcms_713372.pdf (Erişim tarihi:21.08.2022)

[260] Simonazzi, A. "Care Regimes and National Employment Models." *Cambridge Journal of Economics* 33, no. 2 (2009): 211–32. https://doi.org/10.1093/cje/ben043.

[261] Neubert, Anne, Petra Baji, Marzena Tambor, Wim Groot, László Gulácsi ve Milena Pavlova. "Long-Term Care Financing in Europe: An Overview". *Zdrowie Publiczne I Zarządzanie* 17, no. 3 (2019): 131–45. https://doi.org/10.4467/20842627oz.19.015.11972.

[262] Joshua, L. "Aging and Long Term Care Systems : A Review of Finance and Governance Arrangements in Europe, North America and Asia-Pacific". *Social Protection & Labor Discussion Paper* No. 1705. Washington, DC: World Bank, (2017) 15-17.

[263] Roland, Daniel, Julien Forder ve Karen Jones. "What Is Out There and What Can We Learn? International Evidence on Funding and Delivery of Long-Term Care". Social Policy and Society 21, no. 2 (2022): 261–274. doi:10.1017/S1474746421000531.

[264] Carrera, Francesca, Emmanuele Pavolini, Costanzo Ranci, and Alessia Sabbatini. "Long-Term Care Systems in Comparative Perspective: Care Needs, Informal and Formal Coverage, and Social Impacts in European Countries." *Reforms in Long-Term Care Policies in Europe*, (2012): 23–52. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-4502-9_2.

[265] Cohen, M.A."Emerging trends in the finance and delivery of long-term care: public and private opportunities and challenges". *Gerontologist* 38. no.1 (1998); 80-89.

[266] Karlsson, Martin. *Comparative Analysis of Long-Term Care Systems in Four Countries*. IIASA Interim Report. Laxenburg;: IIASA, 2002; 2.

[267] Wyse, Meredith, Wendy M. Walker. *Financing Long-Term Care in Asia and the Pacific*, Asian Development Bank, 2021; 1.

[268] Wong, Chek Hooi. Financing long-term care. Report submitted to the Department of Ageing and Life Course. Geneva: World Health Organization, 2013; 4.

[269] de Bienassis, Katherine, Ana Llena Nozal ve Niek Klazinga. "The economics of patient safety Part III: Long-term care: Valuing safety for the long haul". *OECD Health Working Papers, No. 121*, Paris: OECD Publishing, (2020); 33.

[270] Comas-Herrera, Adelina. *Peer Review on "Financing Long-term Care",* Thematic Discussion Paper, Approaches to Long-term Care Financing, European Commission, 2020; 4.

[271] Wittenberg, Raphael Becky Sandhu ve Martin Knapp. "Funding long-term care: the public and private options". Mossialos, Elias, Anna Dixon, Josep Figueras ve Joe Kutzin (Ed.) Funding Health Care: Options for Europe. Buckingham: Open University Press, 2002; 226-249.

[272] Rothgang, Heinz ve Karsten Engelke. *Long-term care: How to organise affordable, sustainable long-term care given the constraints of collective versus individual arrangements and responsibilities*, Discussion Paper, 2009; 5. https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=8465&langId=en, (Erişim Tarihi: 30.08.2022).

[273] Eling, Martin ve Omid Ghavibazoo. "Research on long-term care insurance: status quo and directions for future research". *Geneva Pap Risk Insur Issues Pract* 44, (2018): 303–356 s.311.

[274] WHO. *Ageing and Health*, 2015. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/186463/9789240694811_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 12.10.2022).

[275] Wittenberg, Raphael Becky Sandhu ve Martin Knapp. "Funding long-term care: the public and private options". Mossialos, Elias, Anna Dixon, Josep Figueras ve Joe Kutzin (Ed.) Funding Health Care: Options for Europe. Buckingham: Open University Press, 2002; 235.

[276] European Commission Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion. "Long-term care report : trends, challenges and opportunities in an ageing society". Joint Report prepared by the Social Protection Committee (SPC) and the European Commission (DG EMPL) Volume I, Luxembourg: Publications Office of the European Union, (2021a); 26.

[277] Muir, Tim. "Measuring social protection for long-term care". *OECD Health Working Papers* No. 93, Paris: OECD Publishing, 2017; 31.

[278] OECD. *Long-term Care for Older People*, The OECD Health Project, Paris: OECD Publishing, 2005;29.

[279] Wittenberg, Raphael Becky Sandhu ve Martin Knapp. "Funding long-term care: the public and private options". Mossialos, Elias, Anna Dixon, Josep Figueras ve Joe Kutzin (Ed.) Funding Health Care: Options for Europe. Buckingham: Open University Press, 2002; 235-239.

[280] Scheil-Adlung, Xenia. *Long-term care protection for older persons : a review of coverage deficits in 46 countries*, ILO Working Papers, Geneva: International Labour Organization 2015; 44.

[281] Rothgang, Heinz ve Karsten Engelke. *Long-term care: How to organise affordable, sustainable long-term care given the constraints of collective versus individual arrangements and responsibilities*, Discussion Paper, 2009; 5. https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=8465&langId=en, (Erişim Tarihi: 30.08.2022).

[282] Angrisani, Marco, José Carlos Ortega Regalado, and Tiago Cravo Oliveira Hashiguchi. "Financial Social Protection and Individual Out-of-Pocket Costs of Long-Term Care in the USA and Europe: An Observational Study." *EClinicalMedicine* 50 (2022): 101503. https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2022.101503.

[283] WHO. *Ageing and Health*, 2015. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/186463/9789240694811_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 12.10.2022).

[284] Scheil-Adlung, Xenia ve Jacopo Bonan. Can the European elderly afford the financial burden of health and long-term care? Assessing impacts and policy implications, *Extension of Social Security ESS Paper* No. 31, Geneva, ILO, 2012; 17.

[285] Scheil-Adlung, Xenia. *Long-term care protection for older persons : a review of coverage deficits in 46 countries*, ILO Working Papers, Geneva: International Labour Organization 2015; 44.

[286] OECD. *Health at a Glance 2021: OECD Indicators*, Paris: OECD Publishing, 2021; 133. https://doi.org/10.1787/ae3016b9-en. s.133.

[287] Barber, Sarah L, Kees van Gool, Sarah Wise, Michael Woods , Zeynep Or, Anne Penneau vd. *Pricing long-term care for older persons*. Geneva: World Health Organization, Organisation for Economic Co-operation and Development; 2021; 16. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

[288] Wittenberg, Raphael Becky Sandhu ve Martin Knapp. "Funding long-term care: the public and private options". Mossialos, Elias, Anna Dixon, Josep Figueras ve Joe Kutzin (Ed.) Funding Health Care: Options for Europe. Buckingham: Open University Press, 2002; 235.

[289] Merlis, Mark. *Long-term care financing: models and issues*. Prepared for the National Academy of Social Insurance Study Panel on Long-term Care, 2004. (https://www.nasi.org/wp-content/uploads/2009/11/Merlis_LongTerm_Care_Financing.pdf, (Erişim Tarihi: 26.08.2022). s.10

[290] Wittenberg, Raphael ve Juliette Malley. "Financing long-term care for older people in England". *Ageing Horizons*, 6, (2007): 28–32.

[291] Wittenberg, Raphael Becky Sandhu ve Martin Knapp. "Funding long-term care: the public and private options". Mossialos, Elias, Anna Dixon, Josep Figueras ve Joe Kutzin (Ed.) Funding Health Care: Options for Europe. Buckingham: Open University Press, 2002; 239.

[292] Barber, Sarah L, Kees van Gool, Sarah Wise, Michael Woods , Zeynep Or, Anne Penneau vd. *Pricing long-term care for older persons*. Geneva: World Health Organization, Organisation for Economic Co-operation and Development; 2021; 5-276. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

[293] Klimaviciute, Justina ve Pierre Pestieau. "Social Insurance for Long-Term Care with Deductible and Linear Contributions." *FinanzArchiv* 74, no. 1 (2018): 88. https://doi.org/10.1628/001522118x15084133837809.

[294] Comas-Herrera, Adelina. *Peer Review on "Financing Long-term Care",* Thematic Discussion Paper, Approaches to Long-term Care Financing, European Commission, 2020; 3.

[295] OECD. *Public and Private Sector Relationships in Long-term Care and Healthcare Insurance*, 2021. www.oecd.org/finance/insurance/long-term-care-health-care-insurance-in-oecd-and-other-countries.htm (Erişim Tarihi:1.9.2022)

[296] Comas-Herrera, Adelina. *Peer Review on "Financing Long-term Care",* Thematic Discussion Paper, Approaches to Long-term Care Financing, European Commission, 2020; 6.

[297] Joshua, L. "Aging and Long Term Care Systems : A Review of Finance and Governance Arrangements in Europe, North America and Asia-Pacific". *Social Protection & Labor Discussion Paper* No. 1705. Washington, DC: World Bank, (2017): 15-17.

[298] Rothgang, Heinz ve Karsten Engelke. *Long-term care: How to organise affordable, sustainable long-term care given the constraints of collective versus individual arrangements and responsibilities*, Discussion Paper, 2009; 6. https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=8465&langId=en, (Erişim Tarihi: 30.08.2022).

[299] Ayhan, Burcu. "Uzun Süreli Bakım Sistemleri ve Finansman Yöntemleri: Türkiye Açısından Değerlendirme". Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2014; 10.

[300] Comas-Herrera, Adelina. *Peer Review on "Financing Long-term Care",* Thematic Discussion Paper, Approaches to Long-term Care Financing, European Commission, 2020; 7.

[301] Roland, Daniel, Julien Forder, and Karen Jones. "What Is Out There and What Can We Learn? International Evidence on Funding and Delivery of Long-Term Care." *Social Policy and Society* 21, no. 2 (2021): 261–74. https://doi.org/10.1017/s1474746421000531.

[302] Scheil-Adlung, Xenia. *Long-term care protection for older persons : a review of coverage deficits in 46 countries*, ILO Working Papers, Geneva: International Labour Organization 2015; 43.

[303] Joshua, L. "Aging and Long Term Care Systems : A Review of Finance and Governance Arrangements in Europe, North America and Asia-Pacific". *Social Protection & Labor Discussion Paper* No. 1705. Washington, DC: World Bank, (2017): 15.

[304] Scheil-Adlung, Xenia. *Long-term care protection for older persons : a review of coverage deficits in 46 countries*, ILO Working Papers, Geneva: International Labour Organization 2015; 43-44.

[305] Wittenberg, Raphael Becky Sandhu ve Martin Knapp. "Funding long-term care: the public and private options". Mossialos, Elias, Anna Dixon, Josep Figueras ve Joe Kutzin (Ed.) Funding Health Care: Options for Europe. Buckingham: Open University Press, 2002; 242.

[306] Colombo, Francesca, Ana Llena-Nozal, Jérôme Mercier ve Frits Tjadens. "Help Wanted?" *OECD Health Policy Studies*, 2011. https://doi.org/10.1787/9789264097759-en.

[307] Karagiannidou, Maria ve Raphael Wittenberg "Social Insurance for Long-Term Care." *Journal of Population Ageing* 15, no. 2 (2022): 557–75. https://doi.org/10.1007/s12062-022-09366-6.

[308] Wyse, Meredith, Wendy M. Walker. *Financing Long-Term Care in Asia and the Pacific*, Asian Development Bank, 2021; 3.

[309] Comas-Herrera, Adelina. *Peer Review on "Financing Long-term Care",* Thematic Discussion Paper, Approaches to Long-term Care Financing, European Commission, 2020; 13.

[310] European Commission Directorate-General for Employment Social Affairs and Inclusion. *Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care in the EU*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021; 99. https://data.europa.eu/doi/10.2767/06382.

[311] Comas-Herrera, Adelina. *Peer Review on "Financing Long-term Care",* Thematic Discussion Paper, Approaches to Long-term Care Financing, European Commission, 2020; 7.

[312] Spasova, Slavina, Rita Baeten, Stéphanie Coster, Dalila Ghailani, Ramón Peña-Casas ve Bart Vanhercke. *Challenges in long-term care in Europe a study of national policies*, Brussels: European Social Policy Network, 2018; 16.

[313] Ayhan, Burcu. "Uzun Süreli Bakım Sistemleri ve Finansman Yöntemleri: Türkiye Açısından Değerlendirme". Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2014; 10.

[314] Comas-Herrera, Adelina. *Peer Review on "Financing Long-term Care",* Thematic Discussion Paper, Approaches to Long-term Care Financing, European Commission, 2020; 8.

[315] Joshua, L. "Aging and Long Term Care Systems : A Review of Finance and Governance Arrangements in Europe, North America and Asia-Pacific". *Social Protection & Labor Discussion Paper* No. 1705. Washington, DC: World Bank, (2017): 15-17.

[316] Colombo, Francesca, Ana Llena-Nozal, Jérôme Mercier ve Frits Tjadens. "Help Wanted?" *OECD Health Policy Studies*, 2011. https://doi.org/10.1787/9789264097759-en.

[317] Joshua, L. "Aging and Long Term Care Systems : A Review of Finance and Governance Arrangements in Europe, North America and Asia-Pacific". *Social Protection & Labor Discussion Paper* No. 1705. Washington, DC: World Bank, (2017):15-17.

[318] Scheil-Adlung, Xenia. *Long-term care protection for older persons : a review of coverage deficits in 46 countries*, ILO Working Papers, Geneva: International Labour Organization 2015; 44.

[319] Joshua, L. "Aging and Long Term Care Systems : A Review of Finance and Governance Arrangements in Europe, North America and Asia-Pacific". *Social Protection & Labor Discussion Paper* No. 1705. Washington, DC: World Bank, (2017): 15-17.

[320] Scheil-Adlung, Xenia. *Long-term care protection for older persons : a review of coverage deficits in 46 countries*, ILO Working Papers, Geneva: International Labour Organization 2015; 44.

[321] Wyse, Meredith, Wendy M. Walker. *Financing Long-Term Care in Asia and the Pacific*, Asian Development Bank, 2021; 3.

[322] Iwagami, Masao ve Nanako Tamiya. "The Long-Term Care Insurance System in Japan: Past, Present, and Future." *JMA Journal* 2, no. 1 (2019): 67–69. https://doi.org/10.31662/jmaj.2018-0015.

[323] Barber, Sarah L, Kees van Gool, Sarah Wise, Michael Woods , Zeynep Or, Anne Penneau vd. *Pricing long-term care for older persons*. Geneva: World Health Organization, Organisation for Economic Co-operation and Development; 2021; 206. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

[324] Comas-Herrera, Adelina. *Peer Review on "Financing Long-term Care",* Thematic Discussion Paper, Approaches to Long-term Care Financing, European Commission, 2020; 13.

[325] Cylus, Jonathan, Daniel Roland, Ellen Nolte, Jennie Corbett, Karen Jones, Julien Forder ve Jon Sussex. "Identifying options for funding the NHS and social care in the UK: international evidence". *Health Foundation working paper,* no.3 (2018): 24.

[326] Scheil-Adlung, Xenia. *Long-term care protection for older persons : a review of coverage deficits in 46 countries*, ILO Working Papers, Geneva: International Labour Organization 2015; 45.

[327] Roland, Daniel, Julien Forder ve Karen Jones. "What Is Out There and What Can We Learn? International Evidence on Funding and Delivery of Long-Term Care". *Social Policy and Society* 21, no. 2 (2022): 261–274. doi:10.1017/S1474746421000531.

[328] Cylus, Jonathan, Daniel Roland, Ellen Nolte, Jennie Corbett, Karen Jones, Julien Forder ve Jon Sussex. "Identifying options for funding the NHS and social care in the UK: international evidence". *Health Foundation working paper,* no.3 (2018): 31.

[329] Barber, Sarah L, Kees van Gool, Sarah Wise, Michael Woods , Zeynep Or, Anne Penneau vd. *Pricing long-term care for older persons*. Geneva: World Health Organization, Organisation for Economic Co-operation and Development; 2021; 208. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

[330] Comas-Herrera, Adelina. *Peer Review on "Financing Long-term Care",* Thematic Discussion Paper, Approaches to Long-term Care Financing, European Commission, 2020; 7.

[331] Germany Federal Ministry of Health. "Long-term Care in Germany." Peer Review on "Germany's latest reforms of the long-term care system". European Commission, Host country Discussion paper-Germany, 2017; 1.

[332] European Commission. "Long-term care report : trends, challenges and opportunities in an ageing society". European Commission Directorate-General for Employment, *Social Affairs and Inclusion* Volume II, Country profiles, Publications Office, (2021b): 71.

[333] European Commission. “Long-term care report : trends, challenges and opportunities in an ageing society”. European Commission Directorate-General for Employment, *Social Affairs and Inclusion* Volume II, Country profiles, Publications Office, (2021b): 72.

[334]Gerlinger, Thomas. *Financial reform of German long-term care insurance*, ESPN Flash Report 2022/05, European Social Policy Network (ESPN), Brussels: European Commission 2022; 2. (https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=25253&langId=en Erişim Tarihi:1.9.2022).

[335] Gerlinger, Thomas. *ESPN Thematic Report on Challenges in Long-Term Care Germany*, European Commission, 2018; 1.

[336] Bundesministerium für Gesundheit, *Pflegeversicherung, Zahlen und Fakten*, 2021. (https://www.bundesgesundheitsministerium.de/themen/pflege/pflegeversicherung-zahlen-und-fakten.html Erişim tarihi:01.09.2022)

[337] Barber, Sarah L, Kees van Gool, Sarah Wise, Michael Woods , Zeynep Or, Anne Penneau vd. *Pricing long-term care for older persons*. Geneva: World Health Organization, Organisation for Economic Co-operation and Development; 2021; 141-142. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

[338] Bundesministerium für Gesundheit, *Pflegeversicherung, Zahlen und Fakten*, 2021. (https://www.bundesgesundheitsministerium.de/themen/pflege/pflegeversicherung-zahlen-und-fakten.html Erişim tarihi:1.9.2022)

[339] Barber, Sarah L, Kees van Gool, Sarah Wise, Michael Woods , Zeynep Or, Anne Penneau vd. *Pricing long-term care for older persons*. Geneva: World Health Organization, Organisation for Economic Co-operation and Development; 2021; 148-149. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

[340] Bundesministerium für Gesundheit, *Long-Term Care Guide*, 2020; 35-36. (https://www.bundesgesundheitsministerium.de/fileadmin/Dateien/5_Publikationen/Pflege/Broschueren/200320_BMG_Ratgeber-Pflege_DINA5_ENG_bf.pdf Erişim Tarihi: 1.9.2022)

[341] Germany Federal Ministry of Health. “Long-term Care in Germany.” Peer Review on “Germany’s latest reforms of the long-term care system”. European Commission, Host country Discussion paper-Germany, 2017; 8.

[342] Germany Federal Ministry of Health. “Long-term Care in Germany.” Peer Review on “Germany’s latest reforms of the long-term care system”. European Commission, Host country Discussion paper-Germany, 2017; 8-10.

[343] Gerlinger, Thomas. *ESPN Thematic Report on Challenges in Long-Term Care Germany*, European Commission, 2018; 8.

[344] Germany Federal Ministry of Health. “Long-term Care in Germany.” Peer Review on “Germany’s latest reforms of the long-term care system”. European Commission, Host country Discussion paper-Germany, 2017; 1.

[345] European Commission. “Long-term care report : trends, challenges and opportunities in an ageing society”. European Commission Directorate-General for Employment, *Social Affairs and Inclusion* Volume II, Country profiles, Publications Office, (2021b): 71.

[346] Barber, Sarah L, Kees van Gool, Sarah Wise, Michael Woods , Zeynep Or, Anne Penneau vd. *Pricing long-term care for older persons*. Geneva: World Health Organization, Organisation for Economic Co-operation and Development; 2021; 149. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

[347] Bundesministerium für Gesundheit, Long-Term Care Guide, 2020; 23-24. (https://www.bundesgesundheitsministerium.de/fileadmin/Dateien/5_Publikationen/Pflege/Broschueren/200320_BMG_Ratgeber-Pflege_DINA5_ENG_bf.pdf Erişim Tarihi: 1.9.2022)

[348] Germany Federal Ministry of Health. “Long-term Care in Germany.” Peer Review on “Germany’s latest reforms of the long-term care system”. European Commission, Host country Discussion paper-Germany, 2017; 1.

[349] Doğan, Ö. “Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Uzun Dönemli Bakım Sigortası ve Türkiye'de Uygulanabilirliği”. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2021; 76.

[350] Patxot Concepciói Alexandrina Petrova ve Guadalupe Souto, ASISP Country Document Pensions, health and long-term care, Update 2014-Spain, European Commisison, 2014; 22-23. (https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=22&langId=en Erişim Tarihi:5.9.2022).

[351] Barber, Sarah L, Kees van Gool, Sarah Wise, Michael Woods , Zeynep Or, Anne Penneau vd. *Pricing long-term care for older persons*. Geneva: World Health Organization, Organisation for Economic Co-operation and Development; 2021; 263. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

[352] Rodríguez Cabrero, G., Marbán, V., Montserrat Codorniu, J., Arriba, A. ve Moreno-Fuentes, (2018), F.J., ESPN Thematic Report on Challenges in long-term care: Spain 2018, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussels, s.4 ve 5.

[353] Rodríguez ve diğerleri,(2018), s.5.

[354] OECD/WHO, 2021, s.274.

[355] Castro, M. (2010), Comments Spain- Peer Review on quality of long-term care in residential facilities, European Commisison, (https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=8118&langId=en Erişim Tarihi:5.9.2022) s.2

[356] Barber, Sarah L, Kees van Gool, Sarah Wise, Michael Woods , Zeynep Or, Anne Penneau vd. *Pricing long-term care for older persons*. Geneva: World Health Organization, Organisation for Economic Co-operation and Development; 2021; 274-276. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

[357] Mutual Information System on Social Protection (MISSOC), https://www.missoc.org/missoc-database/comparative-tables/results/ (Erişim Tarihi:12.09.2022)

[358] OECD/WHO, 2021, s.285.

[359] Comas-Herrera, A. (2020), Peer Review on "Financing Long-term Care", Thematic Discussion Paper, Approaches to Long-term Care Financing, European Commission, s.13.

[360] Barber, Sarah L, Kees van Gool, Sarah Wise, Michael Woods , Zeynep Or, Anne Penneau vd. *Pricing long-term care for older persons*. Geneva: World Health Organization, Organisation for Economic Co-operation and Development; 2021; 272. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

[361] European Commission. "Long-term care report : trends, challenges and opportunities in an ageing society". European Commission Directorate-General for Employment, *Social Affairs and Inclusion* Volume II, Country profiles, Publications Office, (2021b): 150.

[362] European Commission. "Long-term care report : trends, challenges and opportunities in an ageing society". European Commission Directorate-General for Employment, *Social Affairs and Inclusion* Volume II, Country profiles, Publications Office, (2021b): 54.

[363] Kvist, Jon. *ESPN thematic report on challenges in long-term care Denmark 2018*. Brussels: European Commission, 2018; 5.

[364] European Commission. *Joint report on health care and long-term care systems ve fiscal sustainability*. *Institutional Paper* 105, Luxembourg: Publications Office of the European Union, (2019): 339.

[365] WHO. *Country case study on the integrated delivery of long-term care: Denmark*. World Health Organization. Regional Office for Europe. 2019; 3.

[366] European Commission. "Long-term care report : trends, challenges and opportunities in an ageing society". European Commission Directorate-General for Employment, *Social Affairs and Inclusion* Volume II, Country profiles, Publications Office, (2021b): 54.

[367] Kvist, Jon. *ESPN thematic report on challenges in long-term care Denmark 2018*. Brussels: European Commission, 2018; 7.

[368] European Commission. "Long-term care report : trends, challenges and opportunities in an ageing society". European Commission Directorate-General for Employment, *Social Affairs and Inclusion* Volume II, Country profiles, Publications Office, (2021b): 57.

[369] European Commission. "Long-term care report : trends, challenges and opportunities in an ageing society". European Commission Directorate-General for Employment, *Social Affairs and Inclusion* Volume II, Country profiles, Publications Office, (2021b): 54.

[370] MISSOC, Comparative tables. https://www.missoc.org/missoc-database/comparative-tables/results/ (Erişim Tarihi:11.09.2022).

[371] European Commission. "Long-term care report : trends, challenges and opportunities in an ageing society". European Commission Directorate-General for Employment, *Social Affairs and Inclusion* Volume II, Country profiles, Publications Office, (2021b): 54.

[372] Barber, Sarah L, Kees van Gool, Sarah Wise, Michael Woods , Zeynep Or, Anne Penneau vd. *Pricing long-term care for older persons*. Geneva: World Health Organization, Organisation for Economic Co-operation and Development; 2021; 14-326. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

[373] Collelo, Kirsten J. "Who Pays for Long-Term Services and Supports?, Congressional Research Service". IF10343, 2022; 1. https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF10343 (Erişim Tarihi:13.09.2022).

[374] Collelo, Kirsten J. "Who Pays for Long-Term Services and Supports?, Congressional Research Service". IF10343, 2022; 2. https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF10343 (Erişim Tarihi:13.09.2022).

[375]MEDICAID, Medicaid Eligibility, 2022a. (https://www.medicaid.gov/medicaid/eligibility/index.html Erişim Tarihi:20.09.2022)

[376] MEDICAID, *Medicaid & CHIP Enrollment Data Highlights*, 2022b. https://www.medicaid.gov/medicaid/program-information/medicaid-and-chip-enrollment-data/report-highlights/index.html (Erişim tarihi:27.09.2022).

[377] Mitchell, Alison, Evelyne P. Baumrucker, Kirsten J. Colello, Angela Napili, Cliff Binder ve Julia A. Keyser. "Medicaid: An Overview". *CRS Report No*. R43357, 2021; 9. https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R43357/16 (Erişim Tarihi: 21.09.2022).

[378] Thach, Nga T. ve Joshua M. Wiener. An Overview Of Long-Term Services and Supports and Medicaid: Final Report, U.S. Department of Health and Human Servicesn Assistant Secretary for Planning and Evaluation Office of Disability, Aging and Long-Term Care Policy, 2018; 1.

[379] Murray, Caitlin, Alena Tourtellotte, Debra Lipson, and Andrea Wysocki. "Medicaid Long Term Services and Supports Annual Expenditures Report: Federal Fiscal Year 2019." Chicago, IL: Mathematica, 2021; x-7.https://www.medicaid.gov/medicaid/long-term-services-supports/downloads/ltssexpenditures2019.pdf (Erişim Tarihi:27.09.2022)

[380] Mitchell, Alison. "Medicaid Financing and Expenditures".CRS Report No. R42640, 2020; 1-14. https://crsreports.congress.gov/ (Erişim Tarihi:21.09.2022)

[381] Mitchell, Alison, Evelyne P. Baumrucker, Kirsten J. Colello, Angela Napili, Cliff Binder ve Julia A. Keyser. "Medicaid: An Overview". *CRS Report No*. R43357, 2021; 13-14. https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R43357/16 (Erişim Tarihi: 21.09.2022).

[382] National Association of Insurance Commissioners (NAIC). *A Shopper's Guide To Long-Term Care Insurance*, 2019; 4. (https://content.naic.org/sites/default/files/publication-ltc-lp-shoppers-guide-long-term.pdf, Erişim Tarihi:18.09.2022).

[383] Collelo, Kristen J. Long-Term Care Insurance: Overview, *CRS Report*, 2019; 2. (https://crsreports.congress.gov/ Erişim Tarihi:17.09.2022)

[384] Collelo, Kirsten J. "Who Pays for Long-Term Services and Supports?". *CRS Report* No. IF10343, 2022; 2. https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF10343 (Erişim Tarihi:13.09.2022).

[385] Chidambaram, Priya ve Alice Burns. *10 Things About Long-Term Services and Supports (LTSS)*, 2022. (Erişim Tarihi:26.09.2022)

[386] Medicaid and CHIP Payment and Access Commission. *Dually Eligible Beneficiaries*, 2022. https://www.macpac.gov/topics/dually-eligible-beneficiaries/ (Erişim Tarihi:26.09.2022)

[387] Centers for Medicare & Medicaid Services (CMS). *Data Analysis Brief: Medicare-Medicaid Dual Enrollment 2006 through 2019*, 2020. https://www.cms.gov/files/document/medicaremedicaiddualenrollmenteverenrolledtrendsdatabrief.pdf (Erişim tarihi:26.09.2022)

[388] Binder, Clief. "Program for All-Inclusive Care for the Elderly (PACE) in Medicaid Coverage of Long-Term Services and Supports". *CRS Report* No. R43328, 2022; 15. (https://crsreports.congress.gov/ Erişim Tarihi:27.09.2022).

[389] Integrated Care Resource Center (ICRC). *Program of All-Inclusive Care for the Elderly (PACE) total enrollment by state and by organization*, 2022. https://www.integratedcareresourcecenter.com/resource/program-all-inclusive-care-elderly-pace-total-enrollment-state-and-organization-7 (Erişim Tarihi:19.09.2022).

[390] U.S. Bureau of Labor Statistics. *Unpaid Eldercare in the United States--2017-2018 Summary*, 2019. (https://www.bls.gov/news.release/elcare.nr0.htm Erişim Tarihi:06.11.2022)

[391] Barber, Sarah L, Kees van Gool, Sarah Wise, Michael Woods , Zeynep Or, Anne Penneau vd. *Pricing long-term care for older persons*. Geneva: World Health Organization, Organisation for Economic Co-operation and Development; 2021; 268. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

[392] Sağlık Bakanlığı. *Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı 2021-2026*, Ankara: Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Matbaası, *Sağlık Bakanlığı Yayın* No:1242, 2021; 125.

[393] Karakuş, Bülent. *Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara: Ertem Basım Yayın Dağıtım, 2018; 32-89.

[394] Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü ve İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü Kamu Hastaneleri Hizmetleri Başkanlığı. *Evde Sağlık Hizmetleri Raporu*, 2021; 30. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/17-08-2021__611bbe89b7b76__evde_sagilk_hizmetleri_raporu.pdf (Erişim Tarihi:05.09.2022)

[395] Özmete, Emine ve Shereen Hussein. Türkiye'de Yaşlı Bakım Hizmetleri Raporu: Avrupa'dan En İyi Uygulama Örnekleri ve Türkiye İçin Bir Model Tasarımı. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal İçerme Politikaları Alanında Kurumsal Kapasitenin Artırılması Projesi. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. 2017; 39.

[396] TÜİK. *Türkiye Sağlık Araştırması, 2019*, 2020. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkey-Health-Survey-2019-33661 (Erişim Tarihi:6.11.2022)

[397] Özmete, Emine ve Shereen Hussein. Türkiye'de Yaşlı Bakım Hizmetleri Raporu: Avrupa'dan En İyi Uygulama Örnekleri ve Türkiye İçin Bir Model Tasarımı. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal İçerme Politikaları Alanında Kurumsal Kapasitenin Artırılması Projesi. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. 2017; 40.

[398] Özmete, Emine ve Shereen Hussein. Türkiye'de Yaşlı Bakım Hizmetleri Raporu: Avrupa'dan En İyi Uygulama Örnekleri ve Türkiye İçin Bir Model Tasarımı. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal İçerme Politikaları Alanında Kurumsal Kapasitenin Artırılması Projesi. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. 2017; 54.

[399] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.
[400] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. *Yaşlılar İçin Bilgilendirme Rehberi-III*, 2020;18-20.
[401] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 01.11.2022 tarih ve 41062479-010.03-416 sayılı Cevabi Yazı.
[402] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.
[403] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 01.11.2022 tarih ve 41062479-010.03-416 sayılı Cevabi Yazı.
[404] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.
[405] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 01.11.2022 tarih ve 41062479-010.03-416 sayılı Cevabi Yazı.
[406] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.
[407] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. *Yaşlılar İçin Bilgilendirme Rehberi-III*, 2020; 22-23.
[408] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.
[409] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.
[410] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.
[411] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni Temmuz '22*, 2022. https://www.aile.gov.tr/media/115108/eyhgm_istatistik_bulteni_temmuz2022.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2022).
[412] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.
[413] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. *2021 Yılı Faaliyet Raporu*, 2022b; 145. https://www.aile.gov.tr/media/100242/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf (Erişim Tarihi:20.10.2022).
[414] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdür Yardımcısı Suat BAYLAN'ın 08 Haziran 2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**
[415] Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 02.09.2022 tarih ve 81625851-609-210 sayılı Cevabi Yazı.
[416] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.
[417] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdür Yardımcısı Suat BAYLAN'ın 08 Haziran 2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**
[418] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.
[419] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. *2021 Yılı Faaliyet Raporu*, 2022b; 144-145. https://www.aile.gov.tr/media/100242/2021-yili-faaliyet-raporu.pdf (Erişim Tarihi:20.10.2022).
[420] Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 21.09.2022 tarih ve E-58290382-609[609.99.02]-630432 sayılı Cevabi Yazı.
[421] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni Temmuz'22*, 2022; 62. https://www.aile.gov.tr/media/115108/eyhgm_istatistik_bulteni_temmuz2022.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[422] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.
[423] Özmete, Emine ve Shereen Hussein. Türkiye'de Yaşlı Bakım Hizmetleri Raporu: Avrupa'dan En İyi Uygulama Örnekleri ve Türkiye İçin Bir Model Tasarımı. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal İçerme Politikaları Alanında Kurumsal Kapasitenin Artırılması Projesi. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. 2017; 35-54.
[424] Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü Sağlık Hizmetleri Daire Başkanı Pınar KOÇATAKAN'ın 09.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**
[425] Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 02.09.2022 tarih ve 81625851-609-210 sayılı cevabi yazı.
[426] Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü Sağlık Hizmetleri Daire Başkanı Pınar KOÇATAKAN'ın 09.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[427] Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 02.09.2022 tarih ve 81625851-609-210 sayılı Cevabi Yazı.

[428] Türkiye Belediyeler Birliği Başkanlığı tarafından Komisyona sunulan 26.08.2022 tarih ve E-13272510-130.99-8256 sayılı Cevabi Yazı.

[429] Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 16.09.2022 tarih ve E-40070960-602.05-2917097 sayılı Cevabi Yazı.

[430] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.

[431] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 01.11.2022 tarih ve 41062479-010.03-416 sayılı Cevabi Yazı.

[432] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. *Yaşlılar İçin Bilgilendirme Rehberi-III*, 2020; 23.

[433] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve E-18147135-600[600-619]-288 sayılı Cevabi Yazı.

[434] Özmete, Emine ve Shereen Hussein. Türkiye'de Yaşlı Bakım Hizmetleri Raporu: Avrupa'dan En İyi Uygulama Örnekleri ve Türkiye İçin Bir Model Tasarımı. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal İçerme Politikaları Alanında Kurumsal Kapasitenin Artırılması Projesi. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. 2017; 112.

[435] Türkiye Kızılay Derneği Toplumsal Hizmetler Genel Müdürü Gazi ALATAŞ'ın 09.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[436] Özmete, Emine. *Küresel Yaşlı Bakımı ve Yaşlı Turizmi Buluşması*, 2013. http://yaslibakimiturizmi.net/davet.html (Erişim Tarihi: 01.12.2022)

[437] Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ERİŞ (Ed.). *Sağlık Turizmi*, Ankara:İksad Yayınevi, 2020.

[438] Sağlık Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 08.11.2022 tarih ve E-75000571 – 427.99 – sayılı Cevabi Yazı.

[439] United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). "Older Persons as Consumers". *Policy Brief on Ageing* No 3: Geneva: UNECE, 2009; 1-3.

[440] Lesakova, Dagmar. "Seniors and Their Food Shopping Behavior: An Empirical Analysis." *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 220 (2016): 243–50. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.05.496.

[441] United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). "Older Persons as Consumers". *Policy Brief on Ageing* No 3: Geneva: UNECE, 2009; 1-3.

[442] United Nations Economic and Social Council. *Regional Implementation Strategy For The Madrid International Plan Of Action On Ageing 2002*, 2002; 3. https://unece.org/DAM/pau/RIS.pdf (Erişim Tarihi: 3.11.2022).

[443] UNECE. Ministerial Conference On Ageing, 2007; 3. https://unece.org/fileadmin/DAM/pau/_docs/ece/2007/ECE_AC30_2007_L1_e.pdf (Erişim Tarihi:1.11.2022).

[444] Lisbon Ministerial Declaration (2017). https://unece.org/fileadmin/DAM/pau/age/Ministerial_Conference_Lisbon/Declaration/2017_Lisbon_Ministerial_Declaration.pdf (Erişim Tarihi:1.11.2022)

[445]Rome Ministerial Declaration (2022). https://unece.org/sites/default/files/2022-06/Rome__Ministerial_Declaration.pdf (Erişim Tarihi:1.11.2022)

[446] European Commission Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology, Farla K, Simmonds P, Worthington H, Varnai P. *The silver economy : executive summary*. Publications Office; 2018; 3. https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2dca9276-3ec5-11e8-b5fe-01aa75ed71a1/language-en (Erişim Tarihi: 03.11.2022).

[447] Zeren, Deniz. "Duygusal Bağ: Türkiye Olgun Tüketici Pazarı Üzerine Araştırma". *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 23, no. 2, (2014): 269-284.

[448] Shulz, Erika ve Marek Radvansky. "Impact of Ageing Populations on Silver Economy, Healthy and Long- Term Care Workforce". *Neujobs Policy Brief* No. D12.4, 2014; 8.

[449] Zsarnoczky, Martin. "The New Hope For The EU-Silver Economy". Graz: RSA Conference-Building Bridges: Cities and Regions in a Transnational World, 2016 www.researchgate.net/publication/312370332_The_New_Hope_for_the_EU_-_Silver_Economy (Erişim Tarihi:31.10.2022.)

[450] Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. *I. Yaşlılık Şûrası Komisyon Raporları.* 2020.

[451] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. *Yaşlılar İçin Bilgilendirme Rehberi-III*, 2020; 18-20.

[452] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 01.11.2022 tarih ve 41062479-010.03-416 sayılı Cevabi Yazı.

[453] TÜİK, *Türkiye Aile Yapısı Araştırması*, 2021.

[454] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022.

[455] Özmete, Emine. *Belediyelere Yönelik Hizmet Rehberleri Hazırlama Projesi: Belediyeler İçin Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Rehberi*. Cumhurbaşkanlığı Yerel Yönetimler Kurulu Başkanlığı, Kent Araştırmaları Enstitüsü, 2020.

[456] Onarcan, Mehmet. "Türkiye'de evde bakım hizmetleri ve ülke modeli için öneriler". *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Platformu*, 2011 https://www.sdplatform.com/Dergi/519/Turkiyede-evde-bakim-hizmetleri-ve-ulke-modeli-icin-oneriler.aspx (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[457] Sağlık Bakanlığı. *Evde Sağlık Hizmetlerinin Sunulmasına Dair Yönetmelik*, 2015.

[458] Sağlık Bakanlığı. *Uzun Süreli Bakım Raporu*, 2017.

[459] Wiles, Janine L., Annette Leibing, Nancy Guberman, Jeanne Reeve ve Ruth E.S. Allen. "The Meaning of 'Aging in Place' to Older People." *The Gerontologist* 52, no. 3 (2011): 357–66. https://doi.org/10.1093/geront/gnr098.

[460]Kalınkara, Velittin. ve Fatma Arpacı. *Yerinde Yaşlanma*. Karabük:VII.Ulusal Yaşlılık Kongresi, 2013;55-60).

[461] Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). *Türkiye Yaşam Memnuniyeti Araştırması,* 2021.

[462] Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. *Türkiye'de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler Araştırması,* 2011.

[463] Öğüt, Serdal, Kerime Öğüt Düzen ve Mümin Polat. "Huzurevlerinde Yaşayan Yaşlıların Yerinde Yaşlanma Konusundaki Duygu ve Düşünceleri". *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 4, no.1 (2017): 522-526.

[464] Parlak Demir, Yasemin. "Kendi Evinde Yaşayan ve Huzurevinde Yaşayan Yaşlı Bireylerin Günlük Yaşam Aktivitelerinin, Depresyon Düzeylerinin ve Sosyal İzolasyon Durumlarının Karşılaştırılması". *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi* 16*,* no*.* 1, (2017):19-27.

[465] Kütmeç Yılmaz, Cemile."Yaşlı Bireylerde Yerinde Yaşlanma ile Başarılı Yaşlanma ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi". *Sağlık ve Toplum,* no.3, (2020): 38-48.

[466] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Elmas Esra CECELİ'nin 08.06.2022 Tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.**

[467] Odabaş Uslu, Aysel ve Güneş, Meltem. "Engelsiz Kentler- Herkes Için Erişilebilir Kentler". *Uluslararası Peyzaj Mimarlığı Araştırma Dergisi* 1*,* no.2, (2017): 30-36.

[468] Aydıner Boylu, Ayfer. "Yaşlılıkta Yaşam Kalitesi ve Konut İlişkisi". *Toplum ve Sosyal Hizmet* 24, no.1, (2013): 145-156.

[469] Ekici, Süleyman Kıvanç ve Özgür Gümüş."Yaşlılıkta Teknolojinin Kullanımı". *Ege Tıp Dergisi,* no.55, (2016): 26-30.

[470] Bilgin, Ömer Faruk, Betül Tamkoç ve Özge Aydoğdu. "Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetlerin Yerinde Yaşlanma Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 21*,* no. 51, (2021): 963-977.

[471] Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2017). *Türkiye'de Yaşlı Bakım Hizmetleri Raporu Avrupa'dan En İyi Uygulama Örnekleri ve Türkiye İçin Bir Model Tasarımı.*

[472] WHO. *Ageing and Health*, 2015. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/186463/9789240694811_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 12.10.2022).

[473] Akça, Nazan Kılıç ve Sultan Taşçı. "65 Yaşüstü Bireylere Bakım Verenlerin Yaşadıkları Sorunların Belirlenmesi". *Sağlık Bilimleri Dergisi,* (2005): 30-36.

[474] Lai, Daniel W. L. "Effect of Financial Costs on Caregiving Burden of Family Caregivers of Older Adults." *SAGE Open* 2, no. 4 (2012): 215824401247046. https://doi.org/10.1177/2158244012470467.

[475] Adelman, Ronald D., Lyubov L. Tmanova, Diana Delgado, Sarah Dion, and Mark S. Lachs. "Caregiver Burden." *JAMA* 311, no. 10 (2014): 1052. https://doi.org/10.1001/jama.2014.304.

[476] Neri, Anita Liberalesso, Mônica Sanches Yassuda, Andréa Cristina Garofe Fortes-Burgos, Efigênia Passarelli Mantovani, Flávia Silva Arbex, Stella Vidal de Souza Torres, Mônica Rodrigues Perracini ve Maria Elena Guariento. "Relationships between gender, age, family conditions, physical and mental health, and social isolation of elderly caregivers". *International Psychogeriatrics* 24*, no*.3, (2012): 472–483.

[477] Arpacı, Fatma. "Yaşlıya bakan kadınların bakım yüklerinin incelenmesi". *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi,* no. 1 (2009): 61-72.

[478] Schulz, Richard, ve Lynn M Martire. "Family caregiving of persons with dementia: prevalence, health effects, and support strategies". *The American journal of geriatric psychiatry : official journal of the American Association for Geriatric Psychiatry* 12, no. 3 (2004): 240-249.

[479] Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2020). *Yaşlı Bilgilendirme Rehberi III.* 11 2022 tarihinde alındı.

[480] Yağcıoğlu, Recep. "Sağlıklı Yaşlanma ve Sosyal Hizmetler". *The Journal of Turkish Family Physician,* no.3, (2009): 30-38.

[481] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, Ağustos'22*, 2022. https://www.aile.gov.tr/media/117257/eyhgm_istatistik_bulteni_agustos2022.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[482] Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. *I. Yaşlılık Şûrası Komisyon Raporları.* 2020.

[483] Yükseköğretim Program Atlası. *Yaşlı Bakımı Programı Bulunan Tüm Üniversiteler*, 2022. https://yokatlas.yok.gov.tr/onlisans-program.php?b=30123 (Erişim Tarihi: 04.11.2022).

[484] Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. *Yaşlı Bakımı Programı*, 2022. https://shmyo.ogu.edu.tr/Sayfa/Index/59/yasli-bakimi-programi (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[485] Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. *Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu,* 2018.

[486] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, Ağustos'22*, 2022. https://www.aile.gov.tr/media/117257/eyhgm_istatistik_bulteni_agustos2022.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[487] Palmore, Erdman B. *Ageism: Negative and Positive*. New York: Springer Publishing Company, 1999.

[488] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022.

[489] Butler, Robert N. "Age-Ism: Another Form of Bigotry." *The Gerontologist* 9, no. 4 Part 1 (1969): 243–46. https://doi.org/10.1093/geront/9.4_part_1.243.

[490] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022.

[491] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022.

[492] WHO. *Crude prevalance of ageist attitude in the population. Sex: Both sexes/ Age group: All ages/ Severity: High*, 2014. https://platform.who.int/data/maternal-newborn-child-adolescent- (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[493] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022.

[494] Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı . (2018). *Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu.* Ankara.

[495] WHO. (2014). Crude prevalance of ageist attitude in the population. Sex: Both sexes/ Age group: All ages/ Severity: High. Mart 20, 2022 tarihinde https://platform.who.int/data/maternal-newborn-child-adolescent-ageing/indicator-explorer-new/mca/crude-prevalence-of-ageist-attitude-in-the-population adresinden alındı.

[496] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022.

[497] Palmore, Erdman B. "Research Note: Ageism in Canada and the United States." Journal of Cross-Cultural Gerontology 19, no. 1 (2004): 41–46. https://doi.org/10.1023/b:jccg.0000015098.62691.ab.

[498] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022.

[499] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022.

[500] Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE'nin 08.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[501] WHO. *The Toronto declaration on the global prevention of elder abuse*, 2002. http://www.who.int/ageing/projects/elder_abuse/alc_toronto_declaration_en.pdf (Erişim Tarihi: 01.12.2022).

[502] WHO. *Abuse of older people.* https://www.who.int/health-topics/abuse-of-older-people#tab=tab_1 (Erişim Tarihi: 01.11.2022)

[503] Birleşmiş Milletler. *World Elder Abuse Awareness Day 15 June*, Background. https://www.un.org/en/observances/elder-abuse-awareness-day/background (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[504] Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunda Başkan Yardımcısı Yılmaz BÖLÜKBAŞI'nın 29.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[505] Akyıldız, Nihal Arda. "İnsan-Mekân İlişkisi Bağlamında "Yaşlı Dostu Mekânlar". Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2016.

[506] Akyıldız, Nihal Arda. "İnsan-Mekân İlişkisi Bağlamında "Yaşlı Dostu Mekânlar". Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2016.

[507] European Commission. *Access city award, Examples of best practice in making EU cities more accessible*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=19625&langId=en. (Erişim Tarihi: 01.10.2022).

[508] Modijefsky, Michiel. *Lyon: putting accessibility at the heart of city life*, 2019. https://www.eltis.org/discover/case-studies/lyon-putting-accessibility-heart-city-life Erişim Tarihi: 01.10.2022).

[509] İmar Kanunu (1985). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3194&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5 (Erişim Tarihi: 06.09.2022).

[510] Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, R.G. 14.06.2014, Sayı: 29030, 2014.

[511] Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, R.G. 14.06.2014, Sayı: 29030, 2014.

[512] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 26.08.2022 tarih ve 4433608-1070191 sayılı yazı.

[513] Akan, Esra. "Yaşlılık Kurumlarında Yaşlı Mekânsal Davranış ve Bilişiminin Mekânsal Dizim Bağlamında İrdelenmesi". İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programı, Doktora Tezi, 2017.

[514] Akan, Esra. "Yaşlılık Kurumlarında Yaşlı Mekânsal Davranış ve Bilişiminin Mekânsal Dizim Bağlamında İrdelenmesi". İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programı, Doktora Tezi, 2017.

[515] Özdemir Ayşe. *Kuşaklar Arası Etkileşim: "Aktif Park"*, 2017. https://www.arkitera.com/gorus/kusaklar-arasi-etkilesim-aktif-park/ (Erişim Tarihi: 11.10.2022).

[516] Özdemir Ayşe. *Kuşaklar Arası Etkileşim: "Aktif Park"*, 2017. https://www.arkitera.com/gorus/kusaklar-arasi-etkilesim-aktif-park/ (Erişim Tarihi: 11.10.2022).

[517] Özdemir Ayşe. *Kuşaklar Arası Etkileşim: "Aktif Park"*, 2017. https://www.arkitera.com/gorus/kusaklar-arasi-etkilesim-aktif-park/ (Erişim Tarihi: 11.10.2022).

[518] Türkiye Omurilik Felçlileri Derneği, Yapı Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Salgın Döneminde Erişilebilirlik Çalıştay Raporu*, Tasarım Rehberleri, 2020.

[519] Mesleki Hizmetler Genel Müdürü Murat ORAL'ın 29.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[520] Mesleki Hizmetler Genel Müdürü Murat ORAL'ın 29.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[521] Türkiye Omurilik Felçlileri Derneği, Yapı Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Salgın Döneminde Erişilebilirlik Çalıştay Raporu*, Tasarım Rehberleri, 2020.

[522] Ege Üniversitesi Rektörlüğü tarafından Komisyona sunulan 01.09.2022 tarihli 850436 sayılı yazı.

[523] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Mesleki Hizmetler Genel Müdürü Murat ORAL'ın 29.06.2022 tarihinde Komisyona yaptığı sunum.

[524] Mesleki Hizmetler Genel Müdürü Murat ORAL'ın 29.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[525] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Mesleki Hizmetler Genel Müdürü Murat ORAL'ın 29.06.2022 tarihinde Komisyona yaptığı sunum.

[526] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Komisyon'a sunulan 26.08.2022 tarih ve 4433608-1070191 sayılı yazı.

[527] Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürü Şaban KONDİ'nin 05.10.2022 tarihinde Komisyona yaptığı sunum.

[528] Kılıç, Sultan, and Ümit Akca. "Yaşlı Bireylerde Çevre Erişilebilirliği Bağlamında Yaşlı-Dostu Camiler (Burdur İl Merkezinde Bir Araştırma)." *8gen-ART* 1, no. 1 (December 31, 2021): 14–45. https://doi.org/10.53463/8genart.20210087.

[529] Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarih ve 6693147-1071575 sayılı yazı.

[530] Adalet Bakanlığı tarafından Komisyon'a sunulan 23.08.2022 tarih ve 1607 sayılı yazı.

[531] WHO. *Global Age-friendly Cities: A Guide*, 2007. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43755/9789241547307_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim Tarihi: 09.11.2022).

[532] Caner, Özgür Can, Gökhan Gözün, Asem Hilwah ve Mehmet Gökçek. *Yaşlı Dostu Şehirler: Kavramsal Çerçeve ve Örneklerle Değerlendirmeler.* Aslan, Dilek ve Nuri Mehmet Basan (Dan.). Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri, 2013.

[533] Lakshmanan, C.T., A. Ramachandraiah, ve R. Sivakumar. "WALKABILITY ANALYSIS FOR AGE FRIENDLY NEIGHBORHOOD." Journal of Critical Reviews 7, no. 04 (2020). https://doi.org/10.31838/jcr.07.04.158.

[534] 65+ Yaşlı Hakları Derneği üyesi Esra AKAN'ın 29.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[535] Will, Abbe. *Aging in Place: Implications for Re-modeling, Joint Center for Housing Studies*, Harvard University, 2015.

[536] Kalınkara, Velittin. "Yaşlanan Kentler: Kentsel Alanda Aktif Yaşlanmayı Destekleyecek Kapsayıcı Tasarım ve Ergonomi". *Tematik Yazılar, Toplum ve Demokrasi* 11, no. 24, (2017): 229-248.

[537] Will, Abbe. *Aging in Place: Implications for Re-modeling, Joint Center for Housing Studies*, Harvard University, 2015.

[538] Kalınkara, Velittin. "Yaşlanan Kentler: Kentsel Alanda Aktif Yaşlanmayı Destekleyecek Kapsayıcı Tasarım ve Ergonomi". *Tematik Yazılar, Toplum ve Demokrasi* 11, no. 24, (2017): 229-248.

[539] Çelik Açıcı, Gökçe. "Kırsal Alanda Yaşlılık: Sorunlar, Beklentiler ve Çözüm Önerileri". Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

[540] Szeri, Richard, İrem Ayhan Selçuk. "Eşitlik, Erişilebilirlik ve Toplu Taşıma". *İdealKent Kent Araştırma Dergisi* 10, no. 28 (2019): 1207 – 1229. https://dergipark.org.tr/tr/pub/idealkent/issue/50038/519139 (Erişim tarihi: 27.09.2022)

[541] Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği, R.G. 14.06.2014, Sayı: 29030, 2014.

[542] Szeri, Richard, İrem Ayhan Selçuk. "Eşitlik, Erişilebilirlik ve Toplu Taşıma". *İdealKent Kent Araştırma Dergisi* 10, no. 28 (2019): 1207 – 1229. https://dergipark.org.tr/tr/pub/idealkent/issue/50038/519139 (Erişim tarihi: 27.09.2022)

[543] Szeri, Richard, İrem Ayhan Selçuk. "Eşitlik, Erişilebilirlik ve Toplu Taşıma". *İdealKent Kent Araştırma Dergisi* 10, no. 28 (2019): 1207 – 1229. https://dergipark.org.tr/tr/pub/idealkent/issue/50038/519139 (Erişim tarihi: 27.09.2022)

[544] Szeri, Richard, İrem Ayhan Selçuk. "Eşitlik, Erişilebilirlik ve Toplu Taşıma". *İdealKent Kent Araştırma Dergisi* 10, no. 28 (2019): 1207 – 1229. https://dergipark.org.tr/tr/pub/idealkent/issue/50038/519139 (Erişim tarihi: 27.09.2022)

[545] Gilderbloom, J. I. ve M.S. Rosentraub. "Creating the Accessible City: Proposals for Providing Housing and Transportation for Low Income, Elderly and Disabled Individuals". *American Journal of Economics and Sociology* 49, no. 3 (1990): 271–282.

[546] Akbulut, Fatih. "Kentsel Ulaşım Hizmetlerinin Planlanması ve Yönetiminde Sürdürülebilir Politika Önerileri". *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* no.11, (2016): 336-355.

[547] Türkiye Omurilik Felçlileri Derneği, Yapı Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Salgın Döneminde Erişilebilirlik Çalıştay Raporu*, Tasarım Rehberleri, 2020.

[548] 65+ Yaşlı Hakları Derneği Genel Sekreteri Doç. Dr. Murat ŞENTÜRK'ün 29.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[549] Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın (Strateji Geliştirme Başkanlığı) 21.09.2022 tarihli ve 630432 sayılı yazısı.

[550] Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın (Strateji Geliştirme Başkanlığı) 21.09.2022 tarihli ve 630432 sayılı yazısı.

[551] Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın (Strateji Geliştirme Başkanlığı) 21.09.2022 tarihli ve 630432 sayılı yazısı.

[552] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Elmas Esra CECELİ'nin 08.06. 2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[553] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarihli ve 288 sayılı yazı.

[554] Odabaş Uslu, Aysel ve Güneş, Meltem. "Engelsiz Kentler- Herkes İçin Erişilebilir Kentler". *Uluslararası Peyzaj Mimarlığı Araştırma Dergisi* 1*,* no.2, (2017): 30-36.

[555] Türkiye Omurilik Felçlileri Derneği, Yapı Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Salgın Döneminde Erişilebilirlik Çalıştay Raporu*, Tasarım Rehberleri, 2020.

[556] Türkiye Omurilik Felçlileri Derneği, Yapı Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Salgın Döneminde Erişilebilirlik Çalıştay Raporu*, Tasarım Rehberleri, 2020.

[557] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü. *Akıllı Şehir Proje Yönetimi Standartlarının Belirlenmesi Hizmeti Dezavantajlı Grupları Kapsayacak Şekilde Toplumun Büyük Kesiminin Akıllı Şehir Çözümleri Kullanılan Şehircilik Hizmetlerinden Faydalanmasına Yönelik Analiz Raporu*, 2021.

[558] Türkiye Omurilik Felçlileri Derneği, Yapı Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Salgın Döneminde Erişilebilirlik Çalıştay Raporu*, Tasarım Rehberleri, 2020.

[559] Türkiye Omurilik Felçlileri Derneği, Yapı Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Salgın Döneminde Erişilebilirlik Çalıştay Raporu*, Tasarım Rehberleri, 2020.

[560] Türkiye Omurilik Felçlileri Derneği, Yapı Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Salgın Döneminde Erişilebilirlik Çalıştay Raporu*, Tasarım Rehberleri, 2020.

[561] Türkiye Omurilik Felçlileri Derneği, Yapı Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Salgın Döneminde Erişilebilirlik Çalıştay Raporu*, Tasarım Rehberleri, 2020.

[562] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarihli ve 288 sayılı yazı.

[563] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarihli ve 288 sayılı yazı.

[564] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarihli ve 288 sayılı yazı.

[565] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarihli ve 288 sayılı yazı.

[566] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarihli ve 288 sayılı yazı.

[567] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarihli ve 288 sayılı yazı.

[568] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarihli ve 288 sayılı yazı.

[569] Orpwood, Roger, J. Chadd, Debra Howcroft, Andrew Sixsmith, Judith Torrington, Grant Gibson, ve Garuth Chalfont. "Designing Technology to Improve Quality of Life for People with Dementia: User-Led Approaches." *Universal Access in the Information Society* 9, no. 3 (2009): 249–59. https://doi.org/10.1007/s10209-009-0172-1.

[570] TÜSEB. T*ürkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler,* İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[571] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022.

[572] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022; 11.

[573] Görgün Baran, Aylin, Şeyda Koçak Kurt ve Esra Serdar Tekeli. "Yaşlıların Dijital Teknolojileri Kullanım Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma". *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* 1, no. 45, (2017): 1-24.

[574] TÜSEB. T*ürkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler,* İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[575] Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürü Sabahattin DÜLGER'in 16.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[576] Sağıroğlu, Şeref, Halil İbrahim, Bülbül, Ahmet Kılıç ve Mustafa Küçükali (Edt.). *Dijital Okuryazarlık:Araçlar, Metodolojiler, Uygulamalar ve Öneriler*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2020.

[577] TÜSEB. T*ürkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler,* İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[578] Türkiye Omurilik Felçlileri Derneği, Yapı Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Salgın Döneminde Erişilebilirlik Çalıştay Raporu*, Tasarım Rehberleri, 2020.

[579] TÜİK, *İstatistiklerle Yaşlılar, 2021*, 2022 https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2021 45636#:~:text=Ya%C5%9Fl%C4%B1%20n%C3%BCfus%20olarak%20kabul%20edilen,9%2C7'ye%20y%C3 %BCkseldi. (Erişim Tarihi: 02.12.2022)

[580] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022.

[581] United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). "Ageing in the Digital Era". *UNECE Policy Brief on Ageing* 26, 2021; 1-28.

[582] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022.

[583] Karabacak Zeliha İnci ve Ayşe Aslı Sezgin. "Türkiye'de dijital dönüşüm ve dijital okuryazarlık". *Türk İdare Dergisi* 1, no. 488, (2019): 319-343.

[584] Lesnoff-Caravaglia Gari. *Gerontechnology: Growing Old in a Technological Society Springfield*. Illinois: Charles C Thomas, 2007.

[585] Tekedere, Hakan ve Fatma Arpacı. "Orta Yaş ve Yaşlı Bireylerin İnternet ve Sosyal Medyaya Yönelik Görüşleri". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 20, no.2 (2016): 377-392

[586] TÜSEB. T*ürkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler,* İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[587] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022.

[588] 65+ Yaşlı Hakları Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Rümeyza KAZANCIOĞLU'nun 29.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[589] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarihli ve 288 sayılı yazı.

[590] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarihli ve 288 sayılı yazı.

[591] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Komisyona sunulan 31.08.2022 tarihli ve 288 sayılı yazı.

[592] Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2021 https://www.aile.gov.tr/eyhgm/haberler/ (Erişim Tarihi: 02.2022).

[593] Özmete, Emine. *Türkiye, Yaşlı Hakları Raporu*, Ankara:Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2022.

[594] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Elmas Esra CECELİ'nin 08.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[595] Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM) Müdürü Prof. Dr. Emine ÖZMETE'nin 08.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[596] Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) 16.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[597] SGK Başkan Yardımcısı Lütfi AYDİN'in 16.06.2022 tarihinde Komisyona yaptığı sunum.

[598] Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kronik Hastalıklar ve Yaşlı Sağlığı Daire Başkanı Dr. Banu EKİNCİ'nin 09.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[599] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın 26.08.2022 tarih ve 4433608-1070191 sayılı Cevabi Yazısı.

[600] Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Tapu Kadastro Uzmanı Emre Ergin ERGANİ'nin 29.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[601] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın 26.08.2022 tarih ve 4433608-1070191 sayılı Cevabi Yazısı.

[602] Köseoğlu, Özer , Demirci. "Akıllı Şehirler ve Yerel Sorunların Çözümünde Yenilikçi Teknolojilerin Kullanımı. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi* 4, no. 2, (2018): 40-57 . https://doi.org/10.25272/j.2149-8539.2018.4.2.03.

[603] Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. *2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı*, 2019.

[604] Bilici, Zekeriya ve Veysel Babahanoğlu. "Akıllı Kent Uygulamaları ve Konya Örneği". *Akademik Yaklaşımlar Dergisi* 9, no. 2 (2018): 124-139.

[605] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü,. *Akıllı Şehir Proje Yönetimi Standartlarının Belirlenmesi: Hizmeti Dezavantajlı Grupları Kapsayacak Şekilde Toplumun Büyük Kesiminin Akıllı Şehir Çözümleri Kullanılan Şehircilik Hizmetlerinden Faydalanmasına Yönelik Analiz Raporu*, 2021.

[606] Uzun, Yusuf, Hasan Serdar, Halime Ergün ve H. Arıkan. "Engelsiz Akıllı Şehirler Üzerine Genel Bir Araştırma". Manisa: Uluslararası Engelsiz Bilişim Kongresi, 2018.

[607] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü,. *Akıllı Şehir Proje Yönetimi Standartlarının Belirlenmesi: Hizmeti Dezavantajlı Grupları Kapsayacak Şekilde Toplumun Büyük Kesiminin Akıllı Şehir Çözümleri Kullanılan Şehircilik Hizmetlerinden Faydalanmasına Yönelik Analiz Raporu*, 2021.

[608] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü,. *Akıllı Şehir Proje Yönetimi Standartlarının Belirlenmesi: Hizmeti Dezavantajlı Grupları Kapsayacak Şekilde Toplumun Büyük Kesiminin Akıllı Şehir Çözümleri Kullanılan Şehircilik Hizmetlerinden Faydalanmasına Yönelik Analiz Raporu*, 2021.

[609] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü,. *Akıllı Şehir Proje Yönetimi Standartlarının Belirlenmesi: Hizmeti Dezavantajlı Grupları Kapsayacak Şekilde Toplumun Büyük Kesiminin Akıllı Şehir Çözümleri Kullanılan Şehircilik Hizmetlerinden Faydalanmasına Yönelik Analiz Raporu*, 2021..

[610] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü,. *Akıllı Şehir Proje Yönetimi Standartlarının Belirlenmesi: Hizmeti Dezavantajlı Grupları Kapsayacak Şekilde Toplumun Büyük Kesiminin Akıllı Şehir Çözümleri Kullanılan Şehircilik Hizmetlerinden Faydalanmasına Yönelik Analiz Raporu*, 2021.

[611] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü,. *Akıllı Şehir Proje Yönetimi Standartlarının Belirlenmesi: Hizmeti Dezavantajlı Grupları Kapsayacak Şekilde Toplumun Büyük Kesiminin Akıllı Şehir Çözümleri Kullanılan Şehircilik Hizmetlerinden Faydalanmasına Yönelik Analiz Raporu*, 2021.

[612] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü,. *Akıllı Şehir Proje Yönetimi Standartlarının Belirlenmesi: Hizmeti Dezavantajlı Grupları Kapsayacak Şekilde Toplumun Büyük Kesiminin Akıllı Şehir Çözümleri Kullanılan Şehircilik Hizmetlerinden Faydalanmasına Yönelik Analiz Raporu*, 2021.

[613] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü,. *Akıllı Şehir Proje Yönetimi Standartlarının Belirlenmesi: Hizmeti Dezavantajlı Grupları Kapsayacak Şekilde Toplumun Büyük Kesiminin Akıllı Şehir Çözümleri Kullanılan Şehircilik Hizmetlerinden Faydalanmasına Yönelik Analiz Raporu*, 2021.

[614] Marikyan, Davit, Savvas Papagiannidis, ve Eleftherios Alamanos. "A Systematic Review of the Smart Home Literature: A User Perspective." *Technological Forecasting and Social Change* 138 (2019): 139–54. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2018.08.015.

[615] Alberdi Aramendi, Ane, Alyssa Weakley, Asier Aztiria Goenaga, Maureen Schmitter-Edgecombe, ve Diane J. Cook. "Automatic Assessment of Functional Health Decline in Older Adults Based on Smart Home Data." *Journal of Biomedical Informatics* 81 (2018): 119–30. https://doi.org/10.1016/j.jbi.2018.03.009.

[616] TÜSEB. T*ürkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler,* İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[617] Alberdi Aramendi, Ane, Alyssa Weakley, Asier Aztiria Goenaga, Maureen Schmitter-Edgecombe, ve Diane J. Cook. "Automatic Assessment of Functional Health Decline in Older Adults Based on Smart Home Data." *Journal of Biomedical Informatics* 81 (2018): 119–30. https://doi.org/10.1016/j.jbi.2018.03.009.

[618] TÜSEB. T*ürkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler,* İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[619] Morris, Meg E., Brooke Adair, Kimberly Miller, Elizabeth Ozanne, Ralph Hansen, Alan J. Pearce, Nick Santamaria, Luan Viegas, Maureen Long ve Catherine M. Said. "Smart-Home Technologies to Assist Older People to Live Well at Home". *J Aging Sci*. 1, no. 1 (2013) :1-9. http://dx.doi.org/10.4172/jasc.1000101.

[620] TÜSEB. T*ürkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler,* İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[621] Türkiye Omurilik Felçlileri Derneği, Yapı Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Salgın Döneminde Erişilebilirlik Çalıştay Raporu*, Tasarım Rehberleri, 2020.

[622] Türkiye Belediyeler Birliği Genel Sekreteri Hayri BARAÇLI'nın 5.10.2022 tarihinde Komisyona yaptığı sunum.

[623] Türkiye Omurilik Felçlileri Derneği, Yapı Uygulama ve Araştırma Merkezi. *Salgın Döneminde Erişilebilirlik Çalıştay Raporu*, Tasarım Rehberleri, 2020.

[624] Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin 30.08.2022 tarihli Cevabi Yazısı.

[625] Kalkınma Bakanlığı. *11. Kalkınma Planı (2019-2023) Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, 2018. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/YaslanmaOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf (Erişim Tarihi: 11.09.2022).

[626] Kalkınma Bakanlığı. *11. Kalkınma Planı (2019-2023) Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, 2018. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/YaslanmaOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf (Erişim Tarihi: 11.09.2022).

[627] Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM). *Temel İlkeler*. http://yasam.ankara.edu.tr/temel-ilkeler/. (Erişim Tarihi: 03.12.2022).

[628] Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM). *Faaliyet Alanı.* http://yasam.ankara.edu.tr/faaliyet-alani/ (Erişim Tarihi: 02.12.2022).

[629] Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Elmas Esra CECELİ'nin 08.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı**.

[630] Sağlık Bakanlığı. *Aile Hekimliği Uygulamasında Önerilen Periyodik Sağlık Muayeneleri ve Tarama Testleri*, 2015.

[631] Sağlık Bakanlığı. *Çok Yönlü Yaşlı Değerlendirmesi ve İzlem Rehberi*, 2019.

[632] Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *11. Kalkınma Planı (2019-2023)*, 2019. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[633] Akademik Geriatri Derneği İkinci Başkanı Prof. Dr. Meltem HALİL'in 12.10.2022 Tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Daire Başkanlığı**.

[634] Akademik Geriatri Derneği İkinci Başkanı Prof. Dr. Meltem HALİL'in 12.10.2022 Tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Daire Başkanlığı**.

[635] Sağlık Bakanlığı. *Türkiye Diyabet Programı (2021- 2026*).

[636] Sağlık Bakanlığı. *Türkiye Kalp ve Damar Hastalıkları Önleme ve Kontrol Programı (2021-2026),*2021.

[637] Sağlık Bakanlığı. *Türkiye Kalp ve Damar Hastalıkları Önleme ve Kontrol Programı (2021-2026),*2021.

[638] Sağlık Bakanlığı. *Türkiye Böbrek Hastalıkları Önleme ve Kontrol Programı (2018-2023)*, 2018.

[639] Sağlık Bakanlığı. *Türkiye Aşırı Tuz Tüketiminin Azaltılması Programı (2017-2021)*, 2016.

[640] WHO. *The 1st International Conference on Health Promotion, Ottawa*, 1986. http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/ (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[641] *Tütün Kontrolü Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023),* 2018. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/tutun-mucadele-bagimlilik-db/haberler/tutun_eylem_plani/Tutun_Kontrolu_Strateji_Belgesi_ve_Eylem_Plani.pdf (Erişim Tarihi: 20.10.2022).

[642] Sağlık Bakanlığı Aşı Portalı https://asi.saglik.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[643] TÜSEB. T*ürkiye Yaşlı Sağlığı Raporu: Güncel Durum, Sorunlar ve Kısa-Orta Vadeli Çözümler,* İstanbul: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü, 2021. https://www.tuseb.gov.tr/tuhke/uploads/yayinlar/makaleler/pdf/27-12-2021__61c9abcc1b4f8__yasli_sagligi_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[644] Sağlık Bakanlığı. *Sağlıklı Hayat Merkezi İzleme ve Değerlendirme Rehberi*, 2020.

[645] Tavan Ek Ödeme Tutarına Esas Katsayılar https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/08/20220812-9-1.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

[646] Sağlık Bakanlığı. *2019/10 sayılı Sağlık Hizmeti Sunucularının Basamaklandırılması Genelgesi*, 2019.

[647] Kamu Hastaneleri Genel Müdürü Doç. Dr. Ahmet Zülfikar AKELMA ve Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü Sağlık Hizmetleri Daire Başkanı Dr. Pınar KOÇATAKAN'ın 09.06.2022 tarihli Dinleme Tutanağı, **TBMM Tutanak Hizmetleri Daire Başkanlığı**.

[648] Sağlık Bakanlığı. *Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı 2015-2020*, 2015.

[649] Sağlık Bakanlığı. *Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı 2021-2026*, 2021.

[650] Sağlık Bakanlığı. *Türkiye Fiziksel Aktivite Rehberi*, 2014.

[651] TÜBER. *Yaşlılarda Fiziksel Aktivite Rehberi*, 2014.

[652] Sağlık Bakanlığı. "*Yaşlılarda Kronik Hastalıklarda Fiziksel Aktivite ve Egzersiz*". Erişkin İçin Kronik Hastalıklarda Fiziksel Aktivite Rehberi, 2018. https://tiredh.saglik.gov.tr/Eklenti/25350/0/eriskinkronikpdf.pdf?_tag1=BC7FCAA2FDF548573F4D2406FD0A85B5EAE8DD00 (Erişim Tarihi: 10.12.2022)

[653] Chou, Wan-Ting, Yasutake Tomata, Takashi Watanabe, Yumi Sugawara, Masako Kakizaki ve Ichiro Tsuji. "Relationships between Changes in Time Spent Walking since Middle Age and Incident Functional Disability." *Preventive Medicine* 59 (2014): 68–72. https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2013.11.019.

[654] Paterson, Donald H. ve Darren ER Warburton. "Physical Activity and Functional Limitations in Older Adults: A Systematic Review Related to Canada's Physical Activity Guidelines." *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* 7, no. 1 (2010): 38. https://doi.org/10.1186/1479-5868-7-38.

[655] Sarikaya, Derya, Meltem Halil, Mehmet Emin Kuyumcu, Mustafa Kemal Kilic, Yusuf Yesil, Ozgur Kara, Seniz Ozturk, Evrim Gungor, Erdem Karabulut, Burcu Balam Yavuz, Mustafa Cankurtaran ve Servet Ariogul. "Mini Nutritional Assessment Test Long and Short Form Are Valid Screening Tools in Turkish Older Adults." *Archives of Gerontology and Geriatrics* 61, no. 1 (2015): 56–60. https://doi.org/10.1016/j.archger.2015.04.006.

[656] Sağlık Bakanlığı. *Türkiye Sağlıklı Beslenme ve Hareketli Hayat Programı (2018-2023).*

[657] Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *11. Kalkınma Planı (2019-2023)*, 2019. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2022).

TBMM Basımevi - 2023

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ	YASAMA YILI
27	5

SIRA SAYISI: 326

2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporu Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (5/9)

Not: Bu Sıra Sayısına; elektronik ortamda
https://www.tbmm.gov.tr/Yasama/KomisyonRaporlari

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

İÇİNDEKİLER

1 **KARMA KOMİSYONUN ÇALIŞMALARI** **5**

2 **KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU 2021 YILI YILLIK RAPORU** **7**

2.1 GENEL BİLGİ 7

2.2 RAPOR ÖZETİ 8

2.2.1 ŞİKÂYET BAŞVURU USULÜ VE BAŞVURULARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER 8

2.2.2 ŞİKÂYET HAKKINA ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI . 12

2.2.3 KDK'NIN ÖNLEYİCİ FONKSİYONU VE ÜLKEMİZE KATMA DEĞERİ 14

2.2.4 BAŞVURULARA İLİŞKİN BİLGİ VE DEĞERLENDİRMELER 24

2.2.5 İDARELERİN KARARLARIMIZA VE BİLGİ, BELGE TALEPLERİMİZE YAKLAŞIMLARI ... 81

2.2.6 HAK ARAMA KÜLTÜRÜNÜN YAYGINLAŞTIRILMASI VE PAYDAŞLARLA İLİŞKİLER 92

2.2.7 TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İLE İLİŞKİLER 101

2.2.8 KURUMSAL BİLGİLER 103

2.2.9 HEDEF VE BEKLENTİLER 107

3 **KARMA KOMİSYON TOPLANTILARI** **110**

3.1 KARMA KOMİSYONUN 16 ŞUBAT 2022 TARİHLİ TOPLANTISI 110

3.2 KARMA ALT KOMİSYON TOPLANTILARI 116

3.2.1 KARMA ALT KOMİSYONUN 23 ŞUBAT 2022 TARİHLİ TOPLANTISI 116

3.2.2 KARMA ALT KOMİSYONUN 23 MART 2022 TARİHLİ TOPLANTISI 126

3.2.3 KARMA ALT KOMİSYONUN 24 MART 2022 TARİHLİ TOPLANTISI 148

3.3 KARMA KOMİSYONUN 30 MART 2022 TARİHLİ TOPLANTISI 163

4 **KARMA KOMİSYONUN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ** **166**

5 **MUHALEFET ŞERHLERİ** **178**

1 KARMA KOMİSYONUN ÇALIŞMALARI

Kamu Denetçiliği Kurumu, 28 Ocak 2022 tarihinde Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon'a 2021 Yılı Yıllık Raporu'nu sunmuştur. Karma Komisyon, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 2021 Yılı Yıllık Raporu'nu değerlendirmek için 16.02.2022 tarihinde toplanmış, bir Karma Alt Komisyon kurulmasına ve kurulan bu Karma Alt Komisyonun 10 üyeden oluşmasına karar vermiştir.

Yıllık raporu ayrıntılı olarak incelemek, denetçileri dinlemek, Kamu Denetçiliği Kurumu kararlarını ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte değerlendirmek ve gerekli görülen diğer işlemleri yapmak üzere; Adalet ve Kalkınma Partisi'nden Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Kayseri Milletvekili İsmail TAMER, Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT, Bolu Milletvekili Fehmi KÜPÇÜ, Çorum Milletvekili Erol KAVUNCU; Cumhuriyet Halk Partisi'nden Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ, İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL; Halkların Demokratik Partisi'nden İstanbul Milletvekili Hüda KAYA; Milliyetçi Hareket Partisi'nden Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet TAYTAK; İYİ Parti'den İstanbul Milletvekili Ümit BEYAZ'ın alt komisyon üyesi olarak belirlenmesi kabul edilmiştir.

Karma Alt Komisyon 23.02.2022 tarihinde toplanarak Alt Komisyon başkanını seçmiş, çalışma usul ve esasları ile çalışma takvimini belirlemiş ve aşağıdaki kararları toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile almıştır:

1. Alt Komisyon Başkanlığına Kayseri Milletvekili İsmail TAMER'in seçilmesi.

2. 14.06.2012 tarihli ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nda belirtilen iki aylık süre dikkate alınarak çalışmaların planlanması ve Karma Alt Komisyon Raporunun yazılması.

3. Aksi kararlaştırılmadığı sürece Karma Alt Komisyon toplantılarının basına açık olması.

4. Karma Alt Komisyon toplantılarında tam tutanak tutulması.

5. Karma Alt Komisyon üyesi milletvekillerinin de görüşleri dikkate alınarak toplantı gündemi hazırlama ve davet edilecekleri belirleme hususunda Alt Komisyon Başkanına yetki verilmesi.

Karma Alt Komisyonun 23.03.2022 tarihindeki ikinci toplantısında tavsiye kararlarına uyum oranı yüksek olması sebebiyle Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü temsilcileri; tavsiye kararlarına uyum oranlarının düşük olması sebebiyle de Gelir İdaresi Başkanlığı ve Emniyet

Genel Müdürlüğü temsilcileri davet edilerek dinlenmiştir.

Alt Komisyonun 24.03.2022 tarihli üçüncü toplantısında ise tavsiye kararlarına uyum oranları yüksek olması sebebiyle Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü temsilcileri, tavsiye kararlarına uyum oranlarının düşük olması sebebiyle de Sosyal Güvenlik Kurumu temsilcileri davet edilerek dinlenmiştir.

2 KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU 2021 YILI YILLIK RAPORU

2.1 GENEL BİLGİ

Kamu Denetçiliği Kurumu kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması olarak, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak amacıyla kurulmuştur. Bu noktada, idarenin eylem ve işlemlerinin yanında, tutum ve davranışlarının da denetime tabi tutulması, Kurumun yargı erkinden farklı olarak üstlendiği fonksiyondur.

6328 sayılı Kanun'un 22'nci maddesi hükmü uyarınca Kamu Denetçiliği Kurumu, her takvim yılı sonunda, yürüttüğü faaliyetleri ve önerilerini kapsayan bir rapor hazırlayarak Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyona sunmaktadır.

Karma Komisyon, Kurumun Yıllık Raporunu ara verme ve tatil dönemleri hariç olmak üzere iki ay içinde görüşüp kendi kanaat ve görüşlerini de içerecek şekilde özetleyerek bir rapor hazırlar, hazırladığı bu raporu TBMM Genel Kuruluna sunulmak üzere TBMM Başkanlığına gönderir. Komisyon Raporunun Genel Kurulda ivedilikle görüşülmesi gerekmektedir. Ayrıca, Yıllık Rapor Resmî Gazete'de yayımlanmak suretiyle kamuoyuna duyurulmaktadır.

Kamu Denetçiliği Kurumunun 2021 Yıllık Raporu 12 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin başlıkları şunlardır:

1. 2021 Yılı Özeti
2. Kamu Başdenetçisinin Sunuşu
3. Kamu Denetçilerinin Sunuşları
4. Şikâyet Başvuru Usulü ve Başvurulara İlişkin İstatistikler
5. Şikâyet Hakkına Erişimin Kolaylaştırılması ve Etkinliğinin Artırılması
6. KDK'nın Önleyici Fonksiyonu ve Ülkemize Katma Değeri
7. Başvurulara İlişkin Bilgi ve Değerlendirmeler
8. İdarelerin Kararlarımıza ve Bilgi, Belge Taleplerimize Yaklaşımları
9. Hak Arama Kültürünün Yaygınlaştırılması ve Paydaşlarla İlişkiler
10. Türkiye Büyük Millet Meclisi ile İlişkiler
11. Kurumsal Bilgiler
12. Hedef ve Beklentiler

2.2 RAPOR ÖZETİ

2.2.1 ŞİKÂYET BAŞVURU USULÜ VE BAŞVURULARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

2.2.1.1 *ŞİKÂYET BAŞVURU USULÜ*

İdarenin işlem ve eylemleri ile tutum ve davranışı sonucu hak ve özgürlükleri veya menfaatleri ihlal edilen gerçek ve tüzelkişiler Kurumumuza başvuruda bulunabilmektedir. Bu çerçevede, tüm bireyler yanında şirketler, sivil toplum kuruluşları, dernekler, vakıflar, sendikalar vb. tüzel kişiler başvuru hakkına sahiptir. Ayrıca tabiiyet ve mütekabiliyet (karşılıklılık) şartı aranmaksızın yabancı ülke vatandaşları da şikâyetlerini iletebilmektedir.

2.2.1.2 *GENEL İSTATİSTİKLER*

Kurumumuza 2021 yılında ulaşan 18.843 başvuruyla birlikte 2013 yılından bugüne kadar toplam 189.587 başvuru yapılmıştır.

Tablo 1: Yıllar İtibariyle Şikâyet Başvuru Sayıları

Yıl/Tarih	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam
Toplam Şikâyet Sayısı	7.638	5.639	6.055	5.519	17.131	17.585	20.968	90.209	18.843	189.587

Kurumumuza 2021 yılında yapılan başvurular yaş grubu dağılımına göre incelendiğinde; en fazla başvurunun %28,56 ile 25-34 yaş aralığındaki başvurucular tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunu çok az bir farkla %28,07 ile 35-44 yaş aralığı, %16,43 ile 45-54 yaş aralığı ile %9,12 ile 18-24 yaş aralığı takip etmektedir.

2021 yılında Kurumumuza gelen şikâyet başvurularının %98,32'si gerçek kişi, %1,68'i ise tüzel kişiler tarafından yapılmıştır.

2021 yılında da yapılan başvuruların büyük bölümü önceki yıllarda olduğu gibi %80,23 oranıyla "e-başvuru" sistemiyle, %16,94'ü ise posta vasıtası ile gerçekleştirilmiştir.

2021 yılında yapılan şikâyet başvuruları konu bazlı değerlendirildiğinde en fazla başvuru %20,36 ile kamu personel rejimi alanında yapılmış, bunu çok az bir farkla %19,24 ile adalet, milli savunma ve güvenlik, %10,95 ile eğitim-öğretim, gençlik ve spor alanı, %10,63 ile mahalli idarelerce yürütülen hizmetler, %9,76 ile ekonomi, maliye ve vergi %6,54 ile de çalışma ve sosyal güvenlik alanları takip etmiştir.

Kurumumuza 2021 yılında yapılan toplam 18.843 adet şikâyet başvurusu idareler bazında değerlendirildiğinde en fazla başvuru %13,63'lük oranla Adalet Bakanlığına yönelik

gerçekleşirken, bunu %13,04 ile mahalli idarelere, %9,03 ile üniversite ve fakültelere, %7,05 ile Sağlık Bakanlığına, %5,98 ile Milli Eğitim Bakanlığına, %4,98 ile de Sosyal Güvenlik Kurumuna yönelik şikâyetler takip etmiştir.

Kurumumuza 2021 yılında yapılan başvurular bölgelere göre değerlendirildiğinde en fazla başvuru %23,71 oranla Marmara Bölgesinden yapılırken, bunu %19,07 ile İç Anadolu Bölgesi, %17,97 ile Ege Bölgesi ve %9,94 ile Akdeniz Bölgesi izlemiştir.

2021 yılında başvuruların en fazla yapıldığı il önceki yıllarda da olduğu gibi %15,06 oranla İstanbul olup bunu %10,42 ile Ankara ve %8,59 ile Manisa takip etmiştir.

2021 Yılı Dosya Bilgileri

2021 yılında, yıl içerisinde alınan 18.843 başvuru ve 2020 yılından devreden 2.939 başvuru olmak üzere toplam 21.782 adet şikâyet başvurusu değerlendirilmek üzere işleme alınmıştır.

Değerlendirmeye alınan toplam 21.782 adet şikâyet başvurusunun 19.740 tanesi (%90,63'ü) Kurumumuz tarafından sonuçlandırılmış olup 2.042 adet şikâyet başvurusunun incelenmesine devam edilmektedir. Diğer yandan, yapılan ön değerlendirme sonucunda 1.393 adet kendi içerisinde konu ve sebep bakımından aynı olan şikâyet başvurusu hakkında birleştirme kararı verilerek tek dosya üzerinden incelemeye devam edilmiştir.

Kurumumuz görev alanına girmeyen, şikâyet başvurusunda bulunması gereken mevzuatın öngördüğü zorunlu hususlar bulunmayan, belli bir konuyu içermeyen, yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olan, sebepleri, konusu ve tarafları aynı olanlar ile daha önce sonuçlandırılan başvurular için "incelenemezlik kararı" verilmektedir.

Kurumumuza başvuruda bulunulabilmesi için, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda öngörülen idari başvuru yolları ile özel kanunlarda yer alan zorunlu idari başvuru yollarının tüketilmesi gerekmektedir. İdari başvuru yolları tüketilmeden yapılan başvurular için "gönderme kararı" verilip söz konusu başvuru ilgili idareye gönderilmektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 34'üncü maddesi uyarınca, şikâyetçinin başvurusundan vazgeçmesi, şikâyetçi gerçek kişi ise ölümü veya tüzel kişi ise tüzel kişiliğinin sona ermesi, inceleme ve araştırma devam ederken şikâyet konusu hakkında dava açılması durumlarında Kurumumuz tarafından "karar verilmesine yer olmadığına dair karar" verilmektedir.

İnceleme ve araştırma sonucunda şikâyet konusu iddianın yerinde olduğu kanaatine varılması hâlinde Kurumumuz tarafından "tavsiye kararı", şikâyet konusu iddianın yerinde olmadığı kanaatine varılması hâlinde ise "ret kararı", şikâyet konusu iddiaların bir kısmının yerinde, bir kısmının ise yerinde olmadığı kanaatine varılması halinde ise "kısmen tavsiye kısmen ret kararı" verilmektedir.

Kurumumuzun kuruluş amacı ve var olma sebebi dostane çözümü aramak ve bulmaktır. Bu kapsamda Kurumumuzca yapılan girişimler neticesinde şikayetin dostane yollarla çözülmesi durumunda "dostane çözüm kararı" verilmektedir.

Bu kapsamda 31 Aralık 2021 tarihi itibariyle Kurumumuz tarafından sonuçlandırılan 19.740 adet başvuruya ilişkin olarak;

- % 38,94 oranında "Gönderme Kararı",
- % 30,05 oranında "İncelenemezlik Kararı",
- % 10,51 oranında "Dostane Çözüm Kararı",
- % 2,32 oranında "Başvurunun Geçersiz Sayılması,
- % 1,53 oranında "Karar Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar",
- % 6,55 oranında "Tavsiye Kararı",
- % 7,19 oranında Ret Kararı"
- % 2,20 oranında "K.Tavsiye K.Ret Kararı"

verilmiştir.

2.2.1.3 *DOSTANE ÇÖZÜME İLİŞKİN İSTATİSTİKLER*

2021 yılına bakıldığında toplam "Çözüme Kavuşturulan Dosya Sayısı" 3.160 olup bunların 1.928 adedi Dostane Çözüm Kararı ile 1.232 adedi ise Gönderme Kararı ile gerçekleştirilmiştir.

Diğer yandan 2021 yılında dostane çözüm yöntemleriyle çözüme kavuşturulan dosya sayısında 2020 yılına oranla %10,22'lik bir artış yaşanmıştır.

2.2.1.4 *TAVSİYE VE KISMEN TAVSİYE KISMEN RET KARARLARINA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER*

2021 yılına bakıldığında; 1.201 adet tavsiye, 403 adet kısmen tavsiye kısmen ret olmak üzere toplam 1.604 adet tavsiye yönünde karar verilmiştir.

2021 yılında tavsiye yönünde verilen 1.604 adet kararımızın, 1.371 adedi hakkında uyulup uyulmayacağı yönünde bilgi verilmişken, 17 adedi hakkında kararın değerlendirme

aşamasında olduğu iletilmiştir. 216 adet karara ilişkin olarak ise henüz bir cevap verilmemiş olup idarelerin yasal yanıt verme süreleri devam etmektedir.

Kararlarımıza ilişkin cevap veren 1.371 idarenin cevapları değerlendirildiğinde ise;

◊ 1.090 adet kararımıza ilgili idareler uyacağını belirtmiş,

◊ 281 adet ise ilgili idareler gerekçe bildirmiştir.

Tüm bu hususlar değerlendirildiğinde Kurumumuzun verdiği tavsiye kararlarına uyum oranı 2021 yılı sonu itibariyle %79,50 olarak gerçekleşmiştir.

Uyum oranları, 2013 yılında %20, 2014 yılında %39, 2015 yılında %37, 2016 yılında %42 iken, 2017 yılında 23 puanlık bir artış göstererek %65'e yükselmiş, 2018 yılında ise yine artış göstererek %70'e ulaşmış, 2019 yılında ise 5 puanlık artışla %75 ve 2020 yılında da artarak %76,38 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılına bakıldığında ise uyum oranı %79,50'ye yükselmiştir.

2.2.1.5 *KURUMUMUZUN SORUN ÇÖZME YETENEĞİNE İLİŞKİN BAŞARISININ DEĞERLENDİRİLMESİ*

Kurumumuza 2021 yılında yapılan başvuruların kabul edilebilirlik oranı %30,8'e tekabül etmektedir.

Kurumumuzca, 2021 yılında iletilen 18.843 adet başvuru ve 2020 yılından devreden 2.939 adet başvuru olmak üzere toplam 21.782 adet şikâyet başvurusu değerlendirilmek üzere işleme alınmıştır.

İncelemeye alınan toplam 21.782 adet şikâyet başvurusunun 19.740 tanesi (%96,87'si) Kurumumuz tarafından sonuçlandırılmış ve inceleme sonuçları şikâyetçilere bildirilmiştir.

Dostane çözüm, tavsiye ve kısmen tavsiye kısmen ret kararları toplamının kabul edilebilir başvurular hakkında verilen kararlara oranı %78,30'a tekabül etmektedir.

%21,70 oranındaki başvurular ise haklı bulunmayarak ret kararı verilmiştir. Bu hususlar değerlendirildiğinde Kurumumuz, kendisine yapılan başvuruların %78,30'unda sorunu çözmüş veya çözümüne yönelik olumlu iradesini ortaya koymuştur. Diğer bir anlatımla Kurumumuzun, sorunların çözümüne yönelik yeteneğini gösteren başarısı 2021 yılında %78,30 olarak gerçekleşmiştir. %21,70'inde de ret kararı verilmekle birlikte şikâyetçinin talebiyle ilgili hukuki durum açıklığa kavuşturulmuştur.

2.2.2 ŞİKÂYET HAKKINA ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI

Şikâyet hakkına erişimin kolaylaştırılması ve etkinliğin artırılması amacıyla Kurumumuzca belirlenen stratejiler doğrultusunda 2021 yılında gerekli çalışmalar yürütülerek, başvuranların KDK'ya erişilebilirliğini artırma konusunda girişimlerde bulunulmuştur. Gerek e-başvuru sisteminde yapılan iyileştirmeler ve başvuranları yönlendirici mekanizmalar ile gerekse de kişilerin kendileriyle ilgili başvuruları hakkında tam ve doğru bilgilendirmelerin yapılması ile süreç desteklenmiştir. Ayrıca Kurum vizyonunun gerçekleştirilmesine yönelik insan kaynakları stratejisinin hayata geçirilmesi için hazırlıklar yapılarak Kurum personelinin güçlendirilmesi yönünde adımlar atılmıştır.

2.2.2.1 *KURUMUMUZUN BİLGİ İŞLEM ALTYAPISI ALANINDA YAPILAN FAALİYETLER*

Kurumumuz bilgi teknolojisinin hızla gelişen imkânlarından yararlanmak, çalışanlar ve şikâyetçilerin bu teknolojik imkânları en iyi ve kolay şekilde kullanmalarını sağlamak amacıyla bu alanda önemli atılımlar yapmaktadır.

2.2.2.2 *ŞİKÂYET BAŞVURULARINA İLİŞKİN BİLGİLENDİRME İSTATİSTİKLERİ*

2021 yılında;

- Kurumumuzca aranmak ve Kurumumuza gelen olmak üzere toplam 32.424 telefon görüşmesi,
- Kurumumuza e-posta yoluyla yapılan 80.017 adet bilgi talepleri,
- Kurumumuza ve İstanbul Büromuza bizzat gelen vatandaşlarla yapılan yüz yüze görüşmeler ile "Ombudsmanlık Halkla Buluşuyor" bölgesel toplantıları kapsamında, il çalışma ziyaretleri kapsamında, ilköğretim ve liselerle buluşmalarda, üniversite konferanslarında, gerçekleştirilen video konferans ve sosyal medya canlı yayınlarında ve uluslararası alanda hak arama kültürünün yaygınlaştırılması kapsamında yüz yüze veya çevrim içi gerçekleştirilen yaklaşık 12.587 adet görüşme,

dâhil olmak üzere toplam 125.028 kişinin bilgi talebi karşılanmıştır.

2.2.2.3 *PERSONEL YETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI FAALİYETLERİ*

2021 yılı Kurumumuz eğitim faaliyetleri; Kurumda görevli Kamu Denetçiliği Uzman Yardımcılarının yetiştirilmesine yönelik eğitimler, aday memurların hazırlanmasına yönelik

eğitimler, Kurumumuz personeline yönelik olarak düzenlenen hizmet içi eğitimler, Kurumumuzun tanıtılması ve hak arama kültürünün geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen kurum dışı eğitimler ile yurt dışı paydaşlarımız ile bilgi ve tecrübe paylaşımının sağlanması amacıyla yapılan eğitimler çerçevesinde yürütülmüştür.

2.2.3 KDK'NIN ÖNLEYİCİ FONKSİYONU VE ÜLKEMİZE KATMA DEĞERİ

2.2.3.1 *ADALETE KOLAY, HIZLI ERİŞİM İLE DOSTANE ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ*

İdareyle vatandaş arasında vuku bulan uyuşmazlıkların çözümünde ise, Kamu Denetçiliği Kurumu alternatif bir mekanizma olarak konumlandırılmıştır. Kurum, idarenin işlem, eylem, tutum ve davranışlarını şikayet üzerine incelemekte ve idareye önerilerde bulunmaktadır. Bu faaliyetini yerine getirirken de dostane çözüm yöntemlerini benimsemekte, idareyle yakın temas kurarak hukuka uygun işlemler tesis etmeye yönlendirmekte ve özellikle başvuruların gerektirdiği durumlarda hakkaniyet ilkesini kararlarına esas alarak kamunun vicdanı olmaktadır. Ayrıca 6328 sayılı Kanunun başvuruların incelenme süresi olarak öngördüğü azami altı aylık süreye önemle dikkat edilerek uyuşmazlık hakkındaki önerisini kısa sürede oluşturmakta ve yargı mercilerine intikal edebilecek ihtilafların hızı surette çözüme kavuşmasına katkı sunmaktadır.

Başvurması oldukça basit olan, e-devlet ve e-başvuru yöntemleriyle şekli bir takım şartlara tabi olmadan kolaylıkla müracaat edilebilen Kurum, verdiği kararların yerine getirilip getirilmediğini de takip etmektedir.

Adaletin kısa sürede tecellisini sağlama ve buna uzlaştırıcı usullerle ulaşma noktasında, nihai karar aşamasına gelmeden idareyle kurulan irtibat neticesinde çözüme kavuşturulan başvurular için hazırlanan dostane çözüm kararlarının katkısı oldukça önemlidir. Dostane çözüm kararları, başvurunun esası hakkında bir karara varılmadan idarenin başvuranın talebi doğrultusunda davranmaya ikna edildiğini ve zaman kaybetmeden tarafların uzlaştığını ortaya koymaktadır.

Bu kapsamda 2021 yılında başvuruların ortalama sonuçlandırılma süresi 57 gündür. Dostane çözümde ise ortalama süre 47 gün olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca dostane yollarla çözüme kavuşturulan başvuruların %57,8'i 30 gün ve altı sürelerde sonuçlandırılmıştır.

2.2.3.1.1 Dostane Çözüm Kararları

- Lizensefali (Norman Robert Sendromu) hastası olan oğlunun tedavisi için uzay terapi kafesi temin edilmesi
- Ziraat mühendisi unvanına ve uzmanlık alanına uygun bir göreve atanma
- Tutuklunun kurum ve kuruluşlara gönderdiği dilekçe üst yazılarında suç bilgilerine yer verilmesi uygulamasına son verilmesi
- Eğitim öğretim yardımının ödenmesi

- Vergi ziyan cezasının iptali
- Ceza infaz kurumunca bilgisayar kullanımına izin verilmesi
- Haksız yere kesilen yetim aylığının bağlanması
- Kadro unvanına uygun işlerde çalıştırılma
- Hatalı kayıt nedeniyle tahakkuk ettirilen gecikme zammının iptali
- Tutukluya yeni kimlik çıkarılması
- Zamanında bildirilmeyen sigortalı hizmetin tescili

2.2.3.1.1.1 ***Kiracılık İlişkisi ve Engelli Hakları***

Başvuran, Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait bir eve kiracı çıkmak için yine kiracısı olduğu ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait bir daireyi boşalttığını ve sözleşme süresi sonlanmadığı için yeni kiracıya devretmek için başvurduğunu, başvurusunun 110 gün sonra neticelenmesi nedeniyle devredeceği kiracının kiracılıktan vazgeçtiğini ve bu süre zarfında kira sözleşmesinin de sona erdiğini, ancak devir talebi nedeniyle boş evle ilgili bir buçuk aylık kira bedeli ödemek durumunda kaldığını, ikinci olarak devrettiği dairenin aynı fiyattan kiraya verildiğini ancak sözleşmesi yenilenen oturduğu daireye kira artışı uygulandığını, üçüncü olarak engelli olmasına rağmen faturalı su sayacına geçme talebinin reddedildiğini iddia ederek, kira zammının geri alınmasını, taleplerine kısa sürede cevap verilmesini ve faturalı su sayacına geçirilmesini talep etmiştir. Kişiye faturalı su sayıcına da aynı oranda engelli indirimi uygulandığı bilgisi verilmiş, kir artışı iptal edilmiş ve bir buçuk aylık kira bedeli sonraki aylara mahsup edilerek, ilgili konu hakkında Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

2.2.3.1.1.2 ***Tazminat Alacağının Ödenmesi***

Başvuran, Ankara 8. Ceza Mahkemesinin ilamı neticesinde tazminat ödenmesine karar verildiğini, söz konusu kararın kesinleştiğini, icra takibine konulduğunu, fakat bugüne kadar idare tarafından herhangi bir ödemenin yapılmadığını belirterek icra dosya alacağının ödenerek mağduriyetinin giderilmesini talep etmiştir. Hazine ve Maliye Bakanlığının ilgili birimleri ile yapılan görüşmeler neticesinde başvuruya konu talep yerine getirilmiş, ilgili konu hakkında Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

2.2.3.1.1.3 ***Devlet Pansiyonlarında Paralı Yatılı Olarak Kalan Öğrencilerden Kalınan Gün Kadar Ödeme Alınması***

Başvuran, 2020-2021 eğitim öğretim yılında Kahramanmaraş Fen Lisesini kazanan kızının farklı şehirde ikamet etmelerinden ötürü okul pansiyonunda yatılı kaldığını, kızının

bursunun iptal olmaması için paralı yatılı olarak kalmasını tercih etmek durumunda kaldıklarını, 9. sınıflar yüz yüze eğitim kapsamında 2 gün okula gittiği için kızının 2 gece pansiyonda kaldığını, buna karşın pansiyon ücretinin tam olarak ödenmesi gerektiğinin kendilerine bildirildiğini, daha önce sadece pansiyonda kalınan gün kadar ödeme yapılacağının bildirildiğini belirterek, hizmet alınmayan günler için ücret alınmamasını talep etmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılan görüşmede pansiyonda kalınmayan günler için ücret talep edilmeyeceği sonucuna varılarak, ilgili konu hakkında Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

2.2.3.1.1.4 ***Tutuklu Bireylerin Nikah İşlemleri***

Başvuran, ceza infaz kurumunda nişanlısı ile birlikte tutuklu bulunduklarını, cezaevi müdürlüğüne nikah taleplerini ilettiklerini, ancak pandemi nedeniyle cezaevi idaresinin nikah işlemlerinin ertelendiği gerekçesiyle yapılamayacağını bildirdiğini, nikahlarının kıyılmaması nedeniyle iç görüşme ve mektuplaşma yapamadıklarını belirterek nikahlarının kıyılması konusunda yardım edilmesini talep etmiştir. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, konuya ilişkin olarak Isparta Belediyesine yazı yazıldığını ancak belediyenin COVID 19 salgını nedeniyle nikah memurunu ceza infaz kurumuna gönderemeyeceği bilgisini verdiğini belirtmiştir. Gerek Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ve gerekse Isparta Belediyesi ile yapılan görüşmeler sonucunda, ilgili konu hakkında Dostane Çözüm Kararı verilmiş ve başvuranın nikahlanma talebi yerine getirilmiştir.

2.2.3.1.1.5 ***Ücretli Öğretmenlik Hizmeti***

Başvuran, engelli öğretmen adayı olduğunu, üç sene boyunca ücretli öğretmenlik için başvurduğunu fakat herhangi olumlu bir sonuç alamadığını, Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi üzerinden 350'den fazla başvurusu olduğunu fakat bir türlü ücretli öğretmenliğe atanamadığını ifade ederek mağduriyetinin çözümü için Kuruma başvuruda bulunmuştur. Başvuru konusunun çözüme kavuşturulması ve başvuranın mağduriyetinin giderilmesi amacıyla idare ile yapılan telefon görüşmeleri neticesinde, başvuranın Keçiören İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde ücretli öğretmenliğe başlatılması gerçekleşmiş, başvuru konusu Dostane Çözüm Kararıyla çözüme kavuşturulmuştur.

2.2.3.1.1.6 ***Bir Sivil Toplum Kuruluşunun Kadın Mahpuslara İlişkin İstatistiki Bilgi Talepleri***

Mahpuslarla ilgili çalışmalar yürüten bir sivil toplum kuruluşu tarafından, kadın mahpus sayısı, kadın mahpusların hapishanelere dağılımı ve kız çocuğu mahpusların sayısı vb. istatistiki

bilgilerin temini amacıyla Adalet Bakanlığına bilgi edinme başvurusunda bulunulduğu, Bakanlık tarafından başvurularının 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 25'inci maddesi gerekçe gösterilerek cevaplandırılmadığı, ancak talep edilen bilgilerin anılan Kanun maddesinde yer alan "kurum ve kuruluşların, kamuoyunu ilgilendirmeyen ve sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemelerden" olmadığı, aksine kamu ile paylaşılması gereken bilgiler olduğu belirtilerek derneğin kuruluş amaçlarını yerine getirebilmesi amacıyla ilgili istatistiklerin kendilerine verilmesi gerektiğini talep etmiştir. Konuya ilişkin mevzuatın incelenmesi sonucunda, talebe konu sayısal verilerin, 4982 sayılı Kanun'un 25'inci maddesinde belirtilen "kurum içi düzenlemeler" kapsamında kalmadığı, kamuoyunun erişimine açık bilgilerden olduğu ve Kanun'un 5'inci maddesi kapsamında başvuru halinde paylaşılması gereken bilgilerden olduğu tespit edilerek başvuran dernekle paylaşılabileceği değerlendirilmiş ve Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü dostane çözüme davet edilmiştir. Başvurucu derneğin talepleri karşılanarak, başvuru konusu Dostane Çözüm Kararıyla çözüme kavuşturulmuştur.

2.2.3.2 *TAVSİYE KARARLARIYLA SAĞLANAN KATMA DEĞER*

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun 20'nci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca inceleme ve araştırma sonucunda şikâyet konusu iddianın yerinde olduğu kanaatine varılması hâlinde Kurum tarafından; Hatalı davranıldığının kabulü, Zararın tazmini, İşlem yapılması veya eylemde bulunulması, Mevzuat değişikliği yapılması, İşlemin geri alınması, kaldırılması, değiştirilmesi veya düzeltilmesi, uygulamanın düzeltilmesi, Uzlaşmaya gidilmesi, Tedbir alınması gibi hususların bir veya bir kaçını kapsayan içerikte "tavsiye kararı" verilmektedir. Kurum tavsiye kararlarında şikâyet konusu uyuşmazlığı değerlendirirken hukuka uygunluk denetiminin yanı sıra hakkaniyete uygunluk denetimi de yapmakta, idarenin işlem, eylem, tutum ve davranışlarını iyi yönetim ilkeleri açısından da değerlendirmekte ve gerekli görülmesi halinde mevzuat değişikliği önerisi de sunmaktadır. Aşağıda 2021 yılında verilen tavsiye kararlarından örnekler sunulmuştur.

2.2.3.2.1 İyi Yönetim Açısından Sağlanan Katkı

2.2.3.2.1.1 *Uygunluk İlkesine İlişkin Örnek Karar*

Başvuran, 2016 ve 2017 yıllarında kendi yaş grubunda resimsanatı alanında dünya birincisi, 2019 yılında dünya ikincisi olduğunu, Milli EğitimBakanlığı Ödül Yönergesi'ne göre uluslararası yarışmalarda birinci olan çocuklara 2 adet,ikinci olan çocuklara 1 adet cumhuriyet

altını verileceği hususunun düzenlendiğini, hakettiği ödülleri almak için başvuru yaptıklarını, ancak 2020 yılı Tebliğler Dergisi'nde de isminin yayımlanmadığını, artık resim çizme ve yarışmalara katılma isteğinin kalmadığını belirterek kazandığı yarışmalar sonrasında hak ettiği ödüllerin tarafına verilmesini talep etmiştir. Başvuran çocuğun, 20.05.2018 tarihinde Azerbaycan'da düzenlenen resim yarışmasında dünya birincisi olması üzerine, isminin 2019 yılında Tebliğler Dergisi'nde yayımlandığı, böylece 2 adet cumhuriyet altını ödülünü almaya hak kazandığı, fakat ödüllere ilişkin "ödül komisyonu" tarafından mali kaynağın bulunamaması sebebiyle söz konusu ödülün verilemediği Kurumca tespit edilmiştir. Ödülün mali kaynak yetersizliği nedeniyle verilememesi, idarenin hukuki sorumluluğunu ortadan kaldırmadığından Kurumca yapılan değerlendirmede, çocuğun hak ettiği ödüllerin teslim edilmesine ilişkin her türlü idari ve bütçesel planlamanın yapılması, gerekli önlemlerin alınması gerektiği kanaatine varılmıştır. Somut olayda idarenin, Anayasa'nın 65'inci maddesi uyarınca, mali kaynakların yetersizliğini gerekçe olarak sunduğu görülse de sosyal ve ekonomik hakların korunması için devlete verilen görevler çerçevesinde yapılan hukuki düzenlemelerin belirsiz bir süre için ertelenebileceği anlamına gelmemesi gerektiği, idarenin bugüne kadar çözüme yönelik somut önlemleri alma yükümlülüğünü yerine getirmediği, dolayısıyla "hukuka uygunluk" ilkesine uygun davranmadığı tespit edilerek Milli Eğitim Bakanlığına bundan sonra bahse konu ilkeye uygun davranması ve başvuran çocuğa haklarının teslim edilmesi önerilmiştir.

2.2.3.2.1.2 ***Eşitlik ve Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin Örnek Karar***

Başvuran, Rize L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak barındırıldığını, kendisinin vejetaryen olduğunu ve protein ihtiyacının cezaevi koşullarında karşılanmadığını belirterek et ve türevlerinden oluşan besin maddelerinden hiçbirini yiyemediğinden cezaevi idaresi tarafından sağlanan yemek listesinin protein ihtiyacını yeterli düzeyde karşılayamadığı gerekçesi ile yemek listesine protein bakımından zengin besinlerin eklenmesi isteminde bulunmuştur. Dosya içeriğine alınan uzman görüşünde başvurana sağlanan menünün protein miktarının yeterli olmakla birlikte alt sınırda olduğu tespit edilmiştir. İyi yönetim ilkelerinden olan eşitlik ilkesi de göz önünde bulundurularak, Kurum tarafından Adalet Bakanlığına, mer'i mevzuat ve iaşe miktarı ile sınırlı olmak kaydı ile idare tarafından, vejetaryen tutuklu ve hükümlülerin menü planlamalarında yemek listesinin protein yönünden desteklenmesi ile besin çeşitliliğine önem verilmesi yaklaşımının göz önünde bulundurulması tavsiye edilmiştir.

2.2.3.2.1.3 *Dürüstlük İlkesine İlişkin Örnek Karar*

Başvuran, Jean Monnet Burs Programı 2020-2021 Akademik Yılı kapsamında 29.02.2020 tarihinde "Ortak Ticaret Politikası "Gümrük Birliği ve/ veya Dış İlişkiler" müktesebatı özelinde sınava girdiğini, sınav kâğıdının beklediğinden düşük geldiğini ve sınava ilişkin diğer usul ve esaslarda da yanlışlıklar yapıldığını belirterek sınav kâğıdının yeniden incelenmesini talep etmiştir. Şikâyete konu uyuşmazlıklardan bir diğeri olan sınav kağıtlarının değerlendirilmesi sonucu verilen sınav puanına itiraz konusu teknik incelemeyi gerektirmesi nedeniyle, uyuşmazlığın çözümü için uzman bilirkişi görüşüne başvurmak gerekmiştir. Bu nedenle, konuyla ilgili bilirkişi görevlendirmesi yapılmıştır. Bilirkişi tarafından yapılan değerlendirmede, başvuranın sınav puanının sınavda en yüksek puanı alan adaylara yakın olması gerektiği tespiti yapılmıştır. İyi yönetim ilkeleri bağlamında konu ele alındığında, bu tarz sınavlarda konunun objektif olarak değerlendirilebilmesi için önceden hazırlanmış bir cevap anahtarının olması gerektiği, başvuranın itirazı üzerine komisyon tarafından verilen cevabın genel ve ucu açık olduğu göz önüne alınarak iyi yönetim ilkelerinden dürüstlük, şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkelerinin ihlal edildiği anlaşılmıştır.

2.2.3.2.1.4 *Hesap Verilebilirlik İlkesine İlişkin Örnek Karar*

Başvuran, zabıta kadrosu için sınava girdiğini, KPSS puanının 84.8 olduğunu ve yapılan uygulama sınavından 100 almasına karşın mülakat puanına 14.20 verilerek elendiğini belirterek mağduriyetinin giderilmesini talep etmiştir. Başvuranın katılmış olduğu sözlü sınava dair soru ve cevapların kayıt altına alınmaması nedeniyle komisyon üyelerince takdir edilen notların gerekçesiyle ortaya konulmadığı anlaşıldığından ve sözlü sınavda başarısız sayılma işleminin yargısal denetimini sağlayacak altyapının da tüm unsurlarıyla oluşturulmamasından, sözlü sınavın yapılışı ile ilgili olarak hukuka uygunluk tespit edilememiştir. Dolayısıyla başvuranın sözlü sınavda başarısız sayılmasına ilişkin işlemde de hukuka uyarlık bulunamadığından bahisle, başvuranın yeniden sözlü sınava alınmasına ve idarenin bundan sonra düzenleyeceği sözlü sınavlar öncesinde bilgi sorularını, bunlara ait cevap anahtarlarını hazırlaması, sınavlara giren adaylara verilen puanların gerekçelerini ortaya koyacak tedbirler alması ile iyi yönetim ilkelerinden hesap verilebilirlik, şeffaflık ve tarafsızlık ilkelerine uygun davranması yönünde tavsiye kararı verilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır.

2.2.3.2.1.5 *Kararın Geciktirilmeksizin Bildirilmesi İlkesine İlişkin Örnek Karar*

Başvuran, basın mesleğinden emekli olduğunu, 21.01.2019 tarihinde sürekli basın kartı isteminde bulunduğunu ancak incelemenin devam ettiği yönünde bilgi verildiğini belirterek tarafına sürekli basın kartı verilmesini talep etmiştir. Basın kartı, İletişim Başkanlığı tarafından Basın Kartı Yönetmeliği'nde belirtilen kişilere verilen resmi nitelikte bir kimlik belgesidir. Dosya kapsamında yapılan incelemede ise, "basın kartı başvurusunun değerlendirme aşamasında" olduğuna yönelik 29.07.2020 tarihinde başvurana bilgi verildiği tespit edilmiştir. İdare tarafından basın kartı başvurularında mevzuat gereğince inceleme yapılarak belirlenen şartların sağlandığının tespit edilmesi gerektiği değerlendirilmekle birlikte başvuruların sonuçlandırma sürelerine yönelik ilgililere bilgi verilmesinin ve değerlendirme süreçlerinin mümkün olan en kısa zamanda tamamlanmasının hem hukuk hem de iyi yönetim ilkeleri bakımından önem taşıdığı anlaşılmış olup başvuranın basın kartı talebine yönelik makul sürede işlem tesis edilmesi ve kararın geciktirilmeksizin verilmesi gerektiği sonucuna varılarak İletişim Başkanlığına tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.3.2.2 **Mevzuat Değişikliği Önerileri İle Gerçekleşen Katkı**

İdarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri incelemek üzere kurulan Kurum mevzuattaki hukuka ve hakkaniyete aykırılıkları denetlemektedir. Kurumca yapılan inceleme ve araştırma sonucunda, hukuka ve hakkaniyete aykırılık kanaatine varıldığında ilgili mevzuat düzenlemesinin değiştirilmesi veya kaldırılması yönünde önerilerde bulunulmaktadır. 2021 yılında mevzuat değişikliği önerisi içeren örnek kararlara aşağıda yer verilmiştir.

2.2.3.2.2.1 *Engelli Başvuranın Ücretsiz Seyahat Kartını Özel Toplu Taşıma Araçlarında Kullanma İsteği*

Başvuran, Manisa ili içerisinde ilçeler arası taşıma yapan özel toplu taşıma araçlarında engelliler için düzenlenen ücretsiz seyahat kartlarının geçerliliğinin kaldırılmasının mağduriyete sebep olduğunu, ikamet ettiği ilçe olan Alaşehir ile Manisa merkez arasında sadece özel halk otobüsü seferleri olduğunu, bu araçlarda ücretsiz seyahat kartını kullanamadığını belirterek; ücretsiz seyahat kartlarının söz konusu araçlarda kullanılabilmesini talep etmiştir. Kurumca yapılan değerlendirme neticesinde, engellilerin mevcut uygulama ile ücretsiz seyahat kartını kullanamamasının hukuki güvenlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği, bu anlamda engellilere ücretsiz ulaşım hakkı tanıyan ve özel toplu taşıma araçlarına gelir desteği ödemesini düzenleyen yönetmelikler ile büyükşehir belediyelerinin yetkisini düzenleyen Kanun arasında

uyuşmazlıklar bulunduğu görülerek, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından gerekli düzenlemelerin yapılması hususunda ve Manisa Büyükşehir Belediye Başkanlığının ilçeler ve merkez arasında özel toplu taşıma araçlarında ayakta yolcu taşımacılığı yapmasının büyükşehir belediye meclisi kararı ile kaldırılması ile birlikte engelli vatandaşların ücretsiz seyahat kartını kullanamadığı görülmüş olup Manisa Büyükşehir Belediye Başkanlığının kendine ait araçlarla belirli saatlerde merkez ve ilçeler arasında toplu taşıma hizmetleri sunarak engellilerin ücretsiz seyahat kartlarını kullanabilmelerini sağlaması hususunda tavsiye kararı verilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır.

2.2.3.2.2.2 ***Nakdi Ücret Desteği***

Başvuran, işvereninin Mayıs ayından bu yana pandemi nedeniyle kısa çalışma uyguladığını ve yapılan bildirimle İŞKUR tarafından bunun kabul edildiğini, şartları sağlamadığından kısa çalışma ödeneği alamadığını ancak eksik gün bildirimini işverenin 10 ve 18 numaralı kod ile yapması ve İŞKUR'un bu kodun 28 olması gerektiğinde ısrar etmesi nedeniyle nakdi ücret desteğinden yararlanmadığını, işvereninin mecburiyet olmaması nedeniyle kodu değiştirmeyeceğini ifade ettiğini, asgari ücretin altında maaş alması nedeniyle zor durumda olduğunu belirterek nakdi ücret desteğinden yararlandırılmasını talep etmiştir.

Kurumca yapılan değerlendirmeler neticesinde; başvuranın nakdi ücret desteği ödenmesi talebinin, sadece işveren tarafından eksik gün nedeninin uygun kod ile yapılmaması ve ödemeye ilişkin bir başvurunun bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmesine yönelik Kurum işleminde hukuka ve hakkaniyete uygunluk tespit edilememiştir. Başvuranın, nakdi ücret desteği ödenmesini talep ettiği aylara ilişkin olarak ücretsiz izinde olup olmadığının tespit edilerek, sonuca göre nakdi ücret desteği ödenmesi talebinin yeniden değerlendirilmesi hususunda Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğüne tavsiyede bulunulmasına, fiilen ücretsiz izne ayrıldıkları halde, işverenleri tarafından bildirim ve/veya başvuru işlemleri yapılmayan işçilerin hak kaybı yaşamalarını önleyici tedbirlerin alınmasına yönelik olarak, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun Geçici 24. maddesi Kapsamında Yapılacak Nakdi Ücret Desteği Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar 'da değişiklik yapılması hususunda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

2.2.3.2.2.3 ***Stajyer Avukatlardan Staj Kaydiye Ücreti Talep Edilmemesi***

Başvuran, Ankara Barosuna ödediği staj kaydiyesinin 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nda ve ikincil mevzuatta avukatlık stajına başlayacak olanlardan "staj kaydiyesi"

adıyla bir ödeme alınmasını meşru kılacak bir düzenleme bulunmamasından bahisle kendisine iade edilmesi hususunda Ankara Barosu Başkanlığına ve sorunun bütünsel bir yaklaşımla çözülmesi için Türkiye Barolar Birliğine tavsiyede bulunulmasını talep etmiştir. Ülkemizde mevcut barolar arasında stajyer avukat adaylarından staj kaydiye bedeli talep edilmesi hususunda bir uygulama birliği olmadığı, staj kaydiye bedeli adı altında kanunda açık bir düzenlenme de olmadığı görülmekle; Türkiye Barolar Birliğinin bu konuda barolar arasında bir uygulama birliği sağlanması adına ortak bir çalışma yürütmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu açıdan, başvurandan alınan 450 TL tutarındaki staj giriş ücretinin yasal dayanağının olmadığı, stajyer avukatlardan staj eğitiminin temel ilke ve amaçlara uygun sürdürülebilmesinde zorunlu bir kalem olmayan söz konusu ücretin başvurana iade edilmesi ve Barolar tarafından staj kaydiye ücreti alınması hususunda bir uygulama birliği sağlanması adına TBB tarafından bir çalışma yürütülmesi gerektiği kanaatine varılmıştır. Başvurandan alınan 450 TL tutarın iade edilmesi hususunda Ankara Barosu Başkanlığına ve staj kaydiye ücretine ilişkin barolar arasında bir uygulama birliğinin sağlanması hususunda Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

2.2.3.2.2.4 *Suça Sürüklenen Çocuğa Dair Davalarda İlanen Tebligat Uygulamasının Kaldırılması*

Başvuran, suça sürüklenen çocukların ifşa olmaması ve kimliğinin gizli tutulması temel ilkesi ile suça sürüklenen çocuklarda hükmün tefhiminin dahi kapalı yapılacağı düzenlemesi karşısında bazı mahkemelerce, uygulamada taraflara bir tebliğ edememe sorunu yaşandığında, kararın Tebligat Kanunu ilgili maddelerince ilanen tebliğ edildiği ve bu tebliğ yapılırken suça sürüklenen çocuğun ve davanın tüm ayrıntılarının Resmi Gazete'de ilan edildiği, suça sürüklenen çocuklar açısından son derece tehlikeli ve ağır bir insan hakkı ihlali niteliğindeki bu uygulamanın yaygın biçimde sürdürülmekte olduğunun görüldüğü hususlarını belirtilerek suça sürüklenen çocukların haklarını mahkeme ve devlet eliyle ağır şekilde ihlale uğratan, onları ifşa eden bu uygulamanın ivedilikle ortadan kaldırılması için ilgili kuruluşlara tavsiye kararı alınmasını talep etmiştir. Kurumca yapılan değerlendirme neticesinde, suça sürüklenen çocuklar bakımından ilanen tebligat yoluyla bilgilerinin yayımlanmasının bir hak ihlali olduğu esas alınarak alternatif bir tebliğ yönteminin belirlenmesi ve Tebligat Kanunu'nda konuyla ilgili yasal düzenleme yapılması için kapsamlı bir çalışma yapılması, hususlarında Adalet Bakanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

2.2.3.3 *KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMUNUN ÜLKEMİZE OLAN KATMA DEĞERİ HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME*

Kurumumuzca yapılan inceleme ve araştırma sonucunda verilen toplamda 6.084 adet karar ile kamu hizmetlerinin kalitesinin artmasına, şeffaf, hesap verebilir ve insan odaklı idarenin oluşumuna da yardımcı olunmuştur. Ayrıca, 2021 yılında yapılan başvuruların 3.160'ı dostane yöntemlerle çözüme kavuşturulmuştur. Kurumca yapılan inceleme ve araştırma sonucunda verilen toplamda 403'ü kısmen tavsiye olmak üzere toplam 1.604 adet tavsiye kararı ile mahkemelerin iş yükünün azaltılmasına katkıda bulunulmuştur. Diğer taraftan, aynı dönemde verilen toplam 1.320 adet ret kararı da başvuranlara mevzuat çerçevesinde talebinin yerine getirilemeyeceğini açıklaması nedeniyle kişilerin yargıya başvurma oranında azalmaya sebep olabilmektedir. Kurum,

- İyi yönetim ilkelerine uyulması yönünde verdiği öneriler ile idarenin iyi işleyişine katkıda bulunduğu gibi vatandaşın yönetime bizatihi katılımını sağlamış;
- Mevzuat değişikliği ile geniş kitleleri ilgilendiren problemlerin çözümüne katkıda bulunmuş;
- Bireysel nitelikteki başvurularda vatandaşın problemini doğrudan çözmekle kalmamış, aynı zamanda benzer durumdaki kişilerin de hukuki durumlarını açıklığa kavuşturmuş;
- Bilgilendirme talepleri kapsamında yapılan başvurularda ise vatandaşın sorununa çözüm bulmuş ve vatandaşa hukuki yardımda bulunarak ilgili yönlendirmeleri yapmıştır.
- Dolayısıyla yukarıda örnek olarak verilen tavsiye kararlarından etkilenen kitle göz önüne alındığında Kamu Denetçiliği Kurumunun kararları ve faaliyetleri sonucunda **yüzellibin davanın açılmasının önüne geçilmiştir.**

2.2.4 BAŞVURULARA İLİŞKİN BİLGİ VE DEĞERLENDİRMELER

2.2.4.1 *ADALET, MİLLİ SAVUNMA VE GÜVENLİK*

Bu başlık altında cezaevlerinde bulunan tutuklu ve hükümlülerin şikâyet ve sorunları, koronavirüs tedbirleri, tahliye talepleri gibi başvurular incelenmiştir.

Başlık altındaki başvuruların çoğunluğunu ceza ve infaz kurumlarının faaliyetleri oluşturmakta olup, bu kategorideki başvurular başlıktaki başvuruların %42'sini teşkil etmektedir. Adalet hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin faaliyetler başvuruların %22'sini oluştururken, bilgi edinme hakkı ve dilekçe hakkının kullanımının engellenmesinin oranı ise %18'dir.

2.2.4.1.1 Ceza ve İnfaz Kurumlarının Faaliyetleri

Tutuklu ve hükümlülerin başvurularının önemli kısmını ailelerine yakın bir ceza infaz kurumuna nakil talepleri oluşturmakta, bunun yanında yemek kalitesi ve çeşitlerinin artırılması, emanet eşyaların teslimi, sağlık sorunları gibi birçok konuda şikayetler KDK'ya iletilmektedir.

Bu talep ve şikayetler; AHİS, CPT Tavsiye Kararları ve ulusal mevzuat doğrultusunda incelenmekte, güvence altına alınan haklarda kısıtlama tespiti halinde tavsiye kararları verilmektedir.

Hasta mahkumların durumları ve hükümlü ve tutukluların beslenmelerinde kamu otoritelerine pozitif yükümlülük getirildiği de, AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararlarına atıf yapılarak, kabul edilmektedir.

2.2.4.1.1.1 *Ceza İnfaz Kurumlarında Barındırılan Tutuklu ve Hükümlülerin Sağlıklı Beslenme Talepleri*

Ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin sağlıklı beslenme ile ilgili başvurularında; tıbbi diyetlerin karşılanmadığı, vejetaryen menü talepleri ve menü içeriklerinin yeterli ve dengeli olmadığı gibi talep ve şikayetler bulunmaktadır.

KDK bu başvurularda muhatap kurumla yazışma yapmanın yanı sıra tıbbi görüş alarak incelemeleri yürütmektedir. Bu incelemeler neticesinde, çeşitli mevzuatlar çerçevesinde Adalet Bakanlığı'na tıbbi diyet iaşesinin sağlanması, vejetaryen menülerde menü içeriğinin protein yönünden desteklenmesi gibi tavsiye kararları verilmiştir.

2.2.4.1.1.2 *Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarının Yaşam Koşullarına Yönelik Talepler*

KDK'ya çocuk ceza infaz kurumlarından; çamaşır ve kurutma makinesi tahsisi talebi gelmiştir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 37. maddesi kapsamında KDK konuyu titizlikle

incelemiştir. Bu kapsamda çocuk ceza infaz kurumlarına çamaşır yıkama ve kurutma alanlarının tahsis edilmesi hususunda yapılan görüşmeler sonucunda Adalet Bakanlığı bu tahsisin sağlandığını ve çocuk hükümlü ve tutukluların bunlardan istifade edebildiğini bildirmiştir.

2.2.4.1.1.3 ***Ceza İnfaz Kurumlarında Barındırılan Tutuklu ve Hükümlülerin Süreli veya Süresiz Yayınlara Erişimi***

Tutuklu ve hükümlülerin süreli veya süresiz yayınlara erişiminin kısıtlanması, haber veya fikir özgürlüğüne dolayısıyla ifade özgürlüğüne müdahale olarak kabul edilmiştir.

KDK bu konuda, Bakanlık tarafından kargo veya ziyaretçiler tarafından yayınların temininin kısıtlanması halinde, özellikle kütüphane kaynaklarının ve mahpus tarafından ücreti ödenerek kurumca satın alma yolunun güçlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

2.2.4.1.1.4 ***Cezaevi Nakil Talepleri***

Ceza infaz kurumlarında bulunanların nakil taleplerinin önemli bir kısmı, kişilerin ailelerine yakın bir ceza infaz kurumuna naklini istemelerinden oluşmaktadır. KDK, nakil taleplerinin reddedilmesine gerekçe olarak gösterilen kapasite aşımı sorununu, nakil taleplerinin karşılanmasında ilgili kişilerin aile ve özel hayatına saygı hakkı ile diğer tutuklu ve hükümlülerin hakları arasında adil bir denge sağlanması gerekliliği ve bu bağlamda diğer tüm tutuklu ve hükümlülerin haklarına müdahale yaratması nedeniyle, haklı bir gerekçe olarak değerlendirebilmektedir.

KDK'ya gelen nakil talepleri ağırlıklı olarak aile birliği sebebiyle gelmekte, bu taleplerin karşılanmamasına ilişkin idarenin gerekçesi ise kapasite doluluğu olmaktadır. KDK idarenin bu yöndeki gerekçesini, maddi uygunluk ve diğer hususları da göz önünde bulundurarak makul karşılamaktadır.

Bunun yanında KDK, Covid-19 salgını kapsamındaki tedbirlerin kaldırılmasını takiben, koşulların sağlanması kaydıyla, uygun kurumların bulunması halinde nakil taleplerinin yeniden değerlendirilmesi hususunda tavsiye kararları vermektedir.

Ayrıca KDK'ya başka ceza infaz kurumunda bulunan aile üyesinin yanına nakil taleplerine dair de başvurular gelmektedir. KDK bu durumlarda kişilerin hem birbirleri hem de aileleriyle iletişimlerinin zorlaştığını vurgulamaktadır. Bu minvalde devletin bu iletişimi devam ettirecek önlemleri almasının pozitif yükümlülüklerden biri olduğu KDK'ca hatırlatılmış, bu konuda idareye tavsiyelerde bulunulmuştur.

Ceza infaz kurumunda bulunanların bir diğer nakil gerekçesi eğitimdir. Özellikle Covid-19 salgını nedeniyle online olarak gerçekleştirilen ders ve sınavlara katılımın kurum tarafından sağlanamadığı, bu nedenle nakil talep edildiği görülmüştür. Bu talepler de mevzuatta belirtilen şartlar çerçevesinde incelenmiş, talep edilen kurumda yerin, kapsama gücü ve sınıfının bulunması gerekliliği belirtilmiştir. Bu nedenle kapasite doluluğu ve Covid-19 salgını nedeniyle geçici olarak nakillerin durdurulması hususları dikkate alınarak idarenin ret gerekçeleri makul karşılanabilmektedir. Ayrıca KDK, Covid-19 salgını kapsamında alınan tedbirlerin kaldırılmasını takiben bu taleplerin yeniden değerlendirilmesi hususunda karar vermiştir.

2.2.4.1.2 Adalet Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Faaliyetler

Bu alt alanda mahkeme kararlarının uygulanmaması başta olmak üzere çoğunlukla Adalet Bakanlığı ve ülkemizdeki baroların taraf olduğu işlemlere ilişkin başvurular yer almaktadır. Mahkemelerce hükmedilen tazminat bedelleri ve diğer bedellerin ödenmemesi, uzlaştırmacı sınavına katılım, adli yardım, staj kaydiye ücreti ve baro giriş keseneğine dair uyuşmazlıklar bu alana örnek olarak gösterilebilir.

2.2.4.1.2.1 *Mahkeme Kararlarının İdare Tarafından Uygulanmaması*

İdarenin mahkeme kararlarını uygulamadığına dair başvurular, KDK tarafından titizlikle incelenmektedir. Hukuk devletinin gereği olarak idari makamların işlem ve eylemlerine karşı denetim yollarının açık olması ve idarenin görevlerini yerine getirirken hukuka, kanunlara ve çağdaş hukukta evrensel olarak kabul gören ilkelere uygun hareket etmesi zorunludur.

KDK bu iddialara dair öncelikle idare ile irtibata geçmekte, konuya ilişkin bilgi ve belge talebinde bulunmaktadır. Bu süreçte dostane yollarla çözüme başvurulmakta, bu yolla da çözüme kavuşmayan şikâyetler için tavsiye kararları verilmektedir. Bu kararlarda hukuk devletine, Anayasa'nın ilgili maddelerine, AİHM ve AYM'nin yerleşik içtihatları değerlendirilmekte ve bunlara atıf yapılmaktadır.

2.2.4.1.3 Bilgi Edinme Hakkı ve Dilekçe Hakkının Kullanımının Engellenmesi

Anayasa'mızın 74. maddesinde düzenlenen bu hak kapsamında vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar, kendileri veya kamu ile ilgili talep ve şikayetleri hakkında yetkili makamlara ve TBMM'ye yazı ile başvurma ve bilgi edinme ile kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir. Bu haklar vasıtasıyla demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkeleri işlerlik kazanır.

Bu alana dair başvurular kişisel talep içerebildiği gibi genel hususlarda da olabilmektedir. Başvuruların önemli bir kısmı KDK'nın girişimleriyle dostane yollarla çözüme kavuşturulmaktadır.

Başvurularda idarenin bilgi taleplerine karşı 4982 sayılı Kanun'da yer alan istisnaları ve 6698 sayılı Kanun'u gerekçe gösterdiği görülmüştür. KDK bu gerekçeleri olay bazında irdelemiş, bu incelemesinde özel hayatın gizliliği ve mevzuat çerçevesinde değerlendirmelerde bulunmuştur. Ayrıca KDK, idari soruşturmanın içeriğine dair şikayet incelemelerinde kişisel verilerin ve özel hayatın ihlali söz konusu olmaksızın bu raporların, üçüncü şahısların kimlik bilgileri ve kimlik tespitine imkan veren bilgilerin çıkartılması veya karartılması suretiyle erişime sunulması gerektiği görüşündedir.

İdarenin elindeki bilgiyi paylaşmamasına ilişkin yapılan başvurularda idarenin gerekli hassasiyeti sağlaması ve talepleri yerine getirmesi istenmiştir. KDK, toplumun genelini ilgilendiren konularda istatistiki verilerin başvurucularla paylaşılması gerektiğine dair tavsiye kararları vermektedir.

Yine, ayrı veya özel bir çalışma, araştırma veya analiz sonucu oluşturulacak bilgilerin talebinde ise KDK; böyle bir çalışmanın gerekip gerekmeyeceği hususunda idarenin takdir hakkının bulunduğunu belirtse de, bu takdir yetkisinin 4982 sayılı Kanun'un temel amaç ve ilkelerine uygun şekilde ve kamu hizmetinin ifasını kolaylaştıracak şekilde kullanmasını beklemektedir.

2.2.4.1.4 Milli Savunma Hizmetleri ve Askerlerle İlgili Uygulamalar

Bu başlık altında hem Milli Savunma Bakanlığı hem de İçişleri Bakanlığı personel rejimi ve sırf askeri nitelik taşımayan faaliyetleri ile ilgili uyuşmazlıklar yer almaktadır. Bu alandaki başvuruların çoğu; hizmet sınıfı dışı görevlendirmeler, disiplin cezaları ve mobbing şikayetlerinden oluşmaktadır.

Hizmet sınıfı dışı görevlendirmelerde KDK, 657 sayılı Kanun'a atıf yaparak kamu personelinin bulunduğu hizmet sınıfı içinde ve kadrosu dışında bir görevde istihdam edilemeyeceğini belirtmiştir.

Disiplin cezaları bakımından ise KDK; idareleri takdir yetkisini somutlaştırmaya davet etmiş, adalet ve hakkaniyet vurgusu yapmıştır. Ancak bu takdir yetkisinin denetiminde bazı tartışmalar bulunmakta olup, 6413 sayılı Kanun uyarınca verilen disiplin cezalarının KDK'ca denetimi ve cezaların idarece geri alınıp alınamayacağı hususunda uyuşmazlıklar

bulunmaktadır. KDK, kuruluş kanunu çerçevesinde böyle bir sınırlama olmadığı düşüncesindeyken, disiplin cezalarının geri alınamayacağı yönünde Danıştay kararları mevcuttur. Ancak bu kararları KDK, idarenin disiplin cezasını resen geri alamayacağı, ancak KDK tarafından hukuka aykırılığı tespit edilen cezanın idarece geri alınabileceği şeklinde yorumlamaktadır. Ayrıca KDK, mobbing iddialarına dair etkili soruşturma yapılması ve gerekli tedbirlerin alınması yönünde tavsiye kararları vermektedir.

2.2.4.1.5 Kolluk Kuvvetleri Faaliyetleri

Bu faaliyetler kapsamında KDK'ya; trafik cezalarının geç tebliğ edilmesi, kolluk birimlerinin avukatlara karşı tutumları ve gerekli imkanları sunmaması, özel güvenlik görevlisi kimlik kartı, silah ruhsatı ve sürücü belgesi işlemleri başvuruları yapılmıştır.

Trafik cezalarının tebliğindeki gecikmelerin mağduriyete sebebiyet verebileceği düşüncesiyle KDK, ilgili yönetmeliğe tebligat işlemlerine başlamaya dair hüküm getirilmesi önerilmiştir.

Avukatlara karşı tutum ve imkanlara ilişkin olarak ise avukatların savunma hakkını temsil ettiği vurgulanmış, bu alanda gerekli imkanların ve tedbirlerin sağlanması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

2.2.4.2 *AİLENİN KORUNMASI*

Bu alandaki çocuk teslimi konusuna ilişkin KDK birçok çalışma yapmış ve raporlar hazırlamıştır. Bu kapsamda 7343 sayılı Kanun ile çocuk teslimi uygulaması icra kapsamından çıkarılarak köklü bir değişiklik yapılmıştır.

2.2.4.3 *BİLİM, SANAT, KÜLTÜR VE TURİZM*

Konuyla alakalı bir başvuruda KDK'ya projenin ret gerekçesinin makul olmadığı iddiasıyla başvurulmuş, KDK ise yaptığı inceleme sonucunda olayda objektif bir değerlendirmenin söz konusu olduğu, gerekli değişiklik ve düzeltmeler sonucunda projenin tekrar sunulmasının da mümkün olduğunu tespit ederek ret kararı vermiştir.

2.2.4.4 *ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK*

2.2.4.4.1 Sosyal Güvenlik Hakkı

Bu alanda kişilerin esasen Sosyal Güvenlik Kurumu ile yaşadıkları uyuşmazlıklar yer almaktadır. Yapılan başvurularda emekli, ölüm veya malullük aylığı bağlanması, emekli ikramiyesi ve diğer emeklilik işlemleri, hizmet borçlanma işlemleri, genel sağlık sigortası, sigortalılık süresi ve prim iadesi gibi konular başı çekmektedir.

2.2.4.4.1.1 ***Emeklilik İşlemlerine Yönelik Uyuşmazlıklar***

Emeklilik için mevzuat uyarınca tespit edilen aylık bağlama koşulları yerine getirilmesi gerektiğinden bu alanda uyuşmazlıklar baş göstermektedir. Ayrıca 4447 sayılı Kanun ile getirilen değişiklikler de uyuşmazlık konusu olmaktadır.

KDK'ya, emeklilik mevzuatına dair değişiklikler sonucu emeklilik şartlarının tespiti hususunda birçok başvuru gelmektedir. Özellikle geçiş sürecinde iştirakçilik yapıp sonrasında bu sürelerin borçlanması durumunda şartların tespiti ve kademeli yaş hükümlerinin uygulanması istenmektedir. KDK bu hususta idareye, bu tespit ve uygulamaya dair herhangi bir engel olmadığı, işlem tesis edilmesi gerektiği yönünde tavsiye kararı vermiştir.

Emekli aylığı başlangıç tarihine dair uyuşmazlıklardan birinde ise dostane çözüm yoluyla emekli aylığı günlük ödeme olarak ödenmiştir.

2.2.4.4.1.2 ***Kamu Görevlilerinin Emeklilik İşlemleri***

Bu başlık kapsamında yapılan başvurularda; emekli aylığının ödeneceği tarihin değiştirilmesi talebi reddedilmiş, kazanılmış hak aylığının yanlış hesaplandığı iddiası da incelenen belgeler kapsamında yerinde görülmemiştir.

Bu konudaki sorunlardan biri sigortalılık statüsüne dair olup, aktif olarak sigortalı olmanın emeklilik şartı ve yaşlılık aylığı bağlanmasına engel oluşturduğu belirtilmiştir. Bu hususta düzenleme getirilmesi hususunda idareye tavsiye kararı bulunmaktadır.

Ayrıca vergi indirimine dair sağlık kurulu raporlarına yönelik gerekli incelemeler yapılmakta, gerekirse idare ile görüşülmektedir. Ayrıca sevk işlemlerine yönelik başvurularda da bu yol izlenmektedir.

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yabancı ülkedeki çalışmalar gerekçe gösterilerek emekli aylığı taleplerinin reddedilmesine dair başvurularda KDK, bu gerekçenin yaşlılık aylığı bağlanmasına engel olmadığını vurgulamıştır. Bu sorunların bazıları da dostane çözüm girişimleri sonucu çözümlenmiştir.

2.2.4.4.1.3 ***Emekli İkramiyesi İşlemleri***

Bu kategoride KDK, işçi olarak çalışmakta iken aynı kurumda memur olarak atanan kişinin bir yıldan az işçilik sürelerinin emekli ikramiyesinde dikkate alınması talebini incelemiş, geçen sürelerin toplamı üzerinden emekli ikramiyesi ödenmesi hakkında tavsiye kararı verilmiştir.

Bir diğer durum ise üzerinden uzun süre geçmiş belgelerin temini ve emeklilik işlemlerinde yapılan başvurular olup, bu durumda KDK idare ile iletişime geçerek sorunu çözmeye çalışmıştır.

2.2.4.4.1.4 ***Yurt Dışı Borçlanma İşlemleri***

Bu kategoride borçlanılacak süre tespiti, tahakkuku ve borç tahakkuk cetvelinin tebliğine dair sorunlar yer almıştır. Özellikle ilgilinin tebliğ adresinin yurt dışı olduğu olaylarda uyuşmazlıklar artmaktadır. KDK, belirtilen cetvellerinin tebliğinin 7201 sayılı Kanun'a göre yapılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca KDK, üç aylık süre sonucunda borçlanma başvurusunun geçersiz sayılmasını da hukuka aykırı bulmuş, bu hususlarda Sosyal Güvenlik Kurumu'na tavsiye kararında bulunmuştur. Ayrıca dilekçelerde yaşanan sorunlara ilişkin KDK tarafından dostane çözüm girişimleri yoluyla bu sorunlar giderilmeye çalışılmaktadır. Bu durum çakışan sigortalılık süreleri için de geçerlidir.

2.2.4.4.1.5 ***Sosyal Güvenlik Kurumunun Denetim Faaliyetlerine İlişkin Sorunlar***

Bu kategoride sahte sigortalılık hizmetleri ile kazanılan aylıkların iadesi olmak üzere, fazla ve yersiz ödemelere dair uyuşmazlıklar yer almaktadır. Bu uyuşmazlıklarda KDK, bordro tanıklarının dinlenmesi, işverenin beyanının alınması ve yerel denetim yapılması hususlarında tavsiye kararı vermiştir. Ayrıca KDK, yaşlılık aylığı bağlandıktan uzun süre sonra sigortalılık sürelerinin iptal edilerek aylığa hak kazanma şartlarını karşılamayacak duruma düşülen durumlarda bu döneme kadar ödenen aylıkların tahsil edilmesi taleplerinin hukuk güvenliği ilkesi ile beraber dürüstlük kuralına da aykırı olduğu kanısındadır.

İkili sosyal güvenlik sözleşmeleri çerçevesinde ortaya çıkan sorunlar da mevzuat kapsamında ve özellikle Anayasa'nın 90. maddesi çerçevesinde değerlendirilmekte, bu konuda idareye tavsiye kararları verilmektedir.

Hizmet kayıtlarının güncellenmesine dair taleplerde dostane çözüm yöntemlerine başvurulabilmektedir. Ayrıca fahri imam hatiplere dair Sosyal Güvenlik Kurumu ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın gerekli işlemleri tahsis etmesi telkin edilmiş, sağlık teknisyenlerine fiili hizmet zammı süresinden yararlanmaya dair dostane çözümler olumlu sonuçlanmıştır.

2.2.4.4.1.6 ***Sosyal Güvenlik Ödemeleri ve Mülkiyet Hakkı***

Sosyal güvenlik hakkı ve uygulamalarına ilişkin Kurumumuza yapılan başvuruların; emekli, ölüm, malullük aylığı bağlanması, emekli ikramiyesi ödenmesi, diğer emeklilik işlemleri, yurt dışı hizmet borçlanması işlemleri, Sosyal Güvenlik Kurumunun denetim

faaliyetleri, genel sağlık sigortalılığı, yersiz ve fazla ödemeler, sigortalılık süreleri, prim iadesi gibi konularda yoğunlaştığı görülmektedir.

2.2.4.4.2 Çalışma Hayatı

Covid-19 salgını döneminde devletimiz tarafından alınan bir takım önlemler karşımıza çıkmakta olup söz konusu uygulamalarda yaşanan birtakım aksaklıklar sebebiyle Kamu Denetçiliği Kurumuna yapılan başvurularda istihdam alanı (işsizlik maaşı ödemeleri ve iş çıkış kodları), kısa çalışma ödeneği, nakdi ücret desteği uygulanması hakkında yapılan başvurular çalışma hayatı alanında yapılan başvurularda önemli bir yeri oluşturmaktadır.

Nakdi ücret desteği uygulaması, işsizlik ödeneği talepleri, işçilik alacaklarının ödenmemesi, sözlü sınav uygulaması, kamuda işe başlatılmanın sağlanması ve aile sağlığı merkezlerinde alınması gerekli iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine ilişkin konularda kararlar alınmıştır.

2.2.4.5 *ÇOCUK HAKLARI*

Ombudsmanlık kurumlarının periyodik izlemeye katkısı bağlamında KDK, çocuk hakları alanındaki gelişmeleri içeren son ülke raporuyla ilgili olarak "Türkiye'de Çocuk Hakları" konulu ilk alternatif raporunu hazırlayarak Ekim 2021'de Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne iletmiştir.

2021 yılı içinde KDK çocuk internet sayfasına erişim sağlayarak başvuru yapan çocukların başvurularında pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecinde derslere erişim sorunları, tablet veya bilgisayar ihtiyacı, ebeveynlerinin işsiz kalması ya da ücretsiz izinde olması gibi nedenlerle hane gelirinin azalması veya yetersiz kalması gerekçeleriyle sosyal yardım ve ihtiyaç kredisi talepleri gibi konularda 2020 yılında kaydedilen artışın devam ettiği izlenmiştir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi ve ulusal mevzuat çerçevesinde KDK Çocuk Hakları Stratejisinde belirlenen çocuk dostu yaklaşımla değerlendirilen başvurularda; mahremiyet hakkı, çocuğun kendisiyle ilgili kararlara katılım hakkı, her türlü şiddete ve ihmale karşı korunma hakkı, özel gereksinimli otizmli çocukların eğitim hakkı, güvenli ve kesintisiz internet kullanımı ve bilgiye erişim hakkı, karantina döneminde giderek artan çocuğun yaşadığı çevrede boş zaman değerlendirme, oyun oynama, dinlenme, spor faaliyetlerine ve kültürel etkinliklere katılma hakkı, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı, sosyal yardım hakkı pandemi sürecinde ağırlık kazanmıştır.

Çocuk adalet sisteminde çocuğun mahremiyet hakkının korunması ve suça sürüklenen çocukların bilgilerinin ilanen tebliği yönteminin değiştirilmesi, çocuğun korunma ve bakım hakkı kapsamında bakım tedbiri kararının uzatılması, çocuğun bilgiye erişim hakkı kapsamında, kaliteli internet hizmeti sunulması, özel gereksinimli otizmli çocukların pandemi sürecindeki eğitim hakkı, koruma altındaki gençlerin eğitim hakkı kapsamında öğrenim harçlıklarındaki kesintiler, mülteci çocukların eğitim hakkına erişimi, diğer çocuklarla eşit haklardan faydalanma hakkı ve çocuklara yönelik ayrımcılık yapılmaması, uzaktan eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, çocuğun eğitim hakkına fırsat eşitliği temelinde erişimi için tablet temini, çevrim içi sınav sisteminden kaynaklı olarak sınavı tamamlayamayan öğrencilerin mezun olabilmeleri için telafi sınavı yapılması VE eğitim hakkına erişim, çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun etkinliklerde bulunma hakkı, çocukların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı, çocuğun sosyal yardım hakkı kapsamında aileye nakdi yardım yapılması, bilgiye erişim hakkı ve güvenli internet kullanımı konularındaki başvurular hakkında karar alınmıştır.

2.2.4.5.1 KDK Çocuk Hakları Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Faaliyetler

Çocuk hakları alanında Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) iş birliğiyle yapılan ortak faaliyetler 2021 Yılı Çalışma Planına uygun olarak yürütülmüştür. Kamu Denetçiliği Kurumunun Çocuklarla ve Gençlerle İletişim ve İlişkilerini Güçlendirme Eğitim Programı, çeşitli illerde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, yerel yönetimler gibi farklı idarelerle koordinasyon kurularak belirlenen çocuk gruplarına eğitim verilmesi suretiyle 2021 yılında sürdürülmüştür.

Çocuk Hakları Mevzuatı ve KDK Çocuk Hakları Stratejisinin Uygulanması Konulu Hizmet İçi Eğitim düzenlenmiştir.

Çocuklardan doğrudan başvuru alan Kurumumuzca, çocukların başvuru yapmalarını kolaylaştırmak amacıyla UNICEF'in uzman desteği ile hazırlanarak ilk kez 22 Nisan 2014 tarihinde kamuoyuna tanıtılan KDK çocuk internet sayfası (www. kdkcocuk.gov.tr), güncel ihtiyaçlar doğrultusunda kurumsal kaynaklarla yenilenmiş ve 03.08.2021 tarihinde yeni KDK çocuk internet sayfası yayına başlamıştır.

Bu alanda gerçekleştirilen diğer faaliyetler şunlardır:

Mardin'de Çocuklara Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Eğitimi

Samsun'da Çocuklara Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Eğitimi

Mardin Barosu Avukatlarına Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Konulu Eğitim

Pandemi Sürecinde Çocuk Hakları Konusunda Sivil Toplum Kuruluşlarıyla Toplantı

Samsun Barosu Avukatlarına Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Konulu Eğitim

Kadın ve Çocuk Haklarından Sorumlu Kamu Denetçisi Celile Özlem Tunçak'ın Dünya Gençlik Hakları Konferansı'na Katılımı

Başkent Ünıversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencilerine Yönelik KDK Çocuk Tanıtımı

İstanbul 2 No.lu Barosu Çocuk Hakları Komisyonu Avukatlarına Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Konulu Eğitim

Eskişehir Barosu Avukatlarına Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Konulu Eğitim

Türkiye Genelinde Tüm Çocuklara Yönelik 23 Nisan Ombudsmanlık Çevrim İçi Satranç Turnuvası

Hane Dergisi'nin Çocuk Katılımı Temalı Ağustos 2021 Sayısı İçin Yapılan Röportaj

Yöret Vakfı İş birliğiyle Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Alanı Uzmanlarına Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Eğitimi

Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi Üyesi Çocuklarla Çevrim İçi Buluşma

Çocuk Danışma Kurulu 2021 Yılı II. Toplantısına Katılım

Giresun Belediyesi Çocuk Meclisi ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisinden Çocuklara Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Eğitimi

KDK-UNICEF 2021 Yılı Çalışma Planı Değerlendirme Toplantısı

2.2.4.6 *EĞİTİM-ÖĞRETİM, GENÇLİK VE SPOR*

Eğitim-öğretimin her aşamasında bireyler devlet tarafından veya özel kişiler tarafından açılan ve işletilen eğitim-öğretim kurumlarıyla yaşadıkları sorunları devamlı olarak Kurumumuza başvuru konusu yapmaktadırlar. Ülkemizde merkezi sınav yapan ÖSYM Başkanlığı ve MEB tarafından gerçekleştirilen sınavlar ile yükseköğretim kurumlarının sınavlarıyla ilgili konular, öğrencilerle ilgili yapılan işlemler ve verilen kararlar, yükseköğretim hizmetleri kapsamındaki tanıma, denklik ve eşdeğerlik işlemleri ve uygulamaları, yatay ve dikey geçiş uygulamaları, öğrencilerin burs, kredi ve barınma taleplerine ilişkin konular ile 2020 yılı başından bu yana devam eden salgından dolayı eğitim-öğretimde değişen uygulamalar en yoğun başvuru yapılan konular arasındadır.

Önceki yıllardan farklı olarak 2021 yılı içinde eğitim-öğretim alanında pandemi sürecinden kaynaklı başvurular yoğunlaşmış olup bu başvuruların daha çok uzaktan eğitim

uygulamalarına ilişkin şikâyetler, lisansüstü eğitimde pandemi nedeniyle ek süre talepleri, ders muafiyeti talepleri, pandemi nedeniyle yurtdışı yükseköğretim kurumlarından yurtiçi yükseköğretim kurumlarına yatay geçiş düzenlemeleri çerçevesinde yapılan yatay geçiş başvurularının sonuçlarına ilişkin itirazlar, pandemi sürecinde yüksek lisans bilim sınavlarının online olarak yapılması sonucu ortaya çıkan itirazlar, ikinci üniversite kapsamında öğrencilerin ders muafiyeti talepleri, ÖSYM sınav başvuru ücretlerinin sistemsel aksaklıklar sebebiyle süresinde yatırılamamasına ilişkin itirazlar ile sınav ücretleri iade talepleri ve diploma denklik işlemlerine ilişkin itirazlar hususlarında olduğu görülmüştür.

2.2.4.6.1 Sınavlar ve Bağlantılı Uygulamalar

2019 yılında Kurumumuzca verilen nöbetçi nüfus müdürlüklerinin tüm sınavlarda sınav günleri açık bulundurulması yönündeki Tavsiye Kararı99 ÖSYM Başkanlığınca hayata geçirilmiş, bu kapsamda 2021 yılında gerçekleştirilen büyük ölçekli sınavlarda belirlenen ve önceden adaylara duyurulan Nüfus Müdürlükleri açık bulundurulmuştur.

Öğrencilerin dışında Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavir adayları tarafından da SMMM ve YMM Sınavlarındaki uyuşmazlıklara ilişkin Kurumumuza sık sık başvuru yapılmaktadır.

2.2.4.6.2 Öğrencilerle İlgili İşlem, Eylem ve Uygulamalar

Üniversite öğrencileri tarafından 2020 yılının sonundan itibaren Kurumumuza yapılan çok sayıda başvuruda, COVID-19 pandemi sürecinde yüz yüze eğitim ve/veya sınav kararı alan üniversitelerin online (çevrim içi) eğitim ve sınav yapılması talep edilmiştir.

Yükseköğretim programlarına ikinci üniversite, yatay geçiş ve dikey geçiş kapsamında yerleşen öğrencilerin ders muafiyeti, ders muafiyetinde daha önce alınan derslere ilişkin süre koşuluna ve sınıf intibak işlemlerine ilişkin çok sayıda başvuru alınmıştır.

Yükseköğretim öğrencilerinin yüksek lisans ve doktora programlarına alım usullerine, yapılan sınavlara ve sonuçlara ilişkin itirazlarına ilişkin çok sayıda başvuru incelenmiştir.

2.2.4.6.3 Yükseköğretim Hizmetlerine İlişkin Konular

Diploma denklik başvurularının oransal olarak çoğunluğunun özellikle KKTC Üniversitelerine yurtdışı üniversitelerinden yatay geçiş yapanların diploma denklik taleplerinin oluşturduğu gözlemlenmiştir.

2.2.4.6.3.1 ***Lisansüstü Eğitimde Pandemi Nedeniyle Ek Süre Talepleri***

Ek süre uygulamasından yararlanmak için yükseköğretim kurumlarına yapılan başvuruları reddedilenlerin itiraz başvuruları yapılmış olup yapılan inceleme neticesinde bu başvurulara ilişkin tavsiye kararları verildiği ve ilgili idarelerin de bu kararlara uyduğu tespit edilmiştir

2.2.4.6.3.2 ***Doçentlik Başvurularının İptal Edilmesi veya Başarısız Sonuçlanması Üzerine Kurumumuza Yapılan Başvurular***

Kurumumuzca, doçentlik unvanı almak için Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) Başkanlığına başvurup bu başvurusu, önceden belirlenen jüri üyelerinin değerlendirmesi neticesinde asgari koşulları sağlamadığı gerekçesi ile iptal edilen veya eser incelemesinde başarısız bulunan doçent adaylarının başvuruları incelenmektedir.

2.2.4.6.3.3 ***Yükseköğretim Öğrencilerine Verilen Burs ve Öğrenim Kredisi Uygulamaları***

Yükseköğrenim düzeyinde en çok burs ve öğrenim kredisi başvuru şartları arasında yaş şartı öngörülmesi başvuru konusu yapılmaktadır.

Yükseköğretim kurumlarında eğitim öğretim gören engelli öğrenciler tarafından harç muafiyetinden yararlanma ya da ödenen harç tutarının iade edilmesi talebiyle de başvurular yapılmaktadır.

2.2.4.6.4 Öğretmenlerin Eğitim-Öğretime İlişkin Sorunları

Milli Eğitim Bakanlığı ile ilgili olarak KHK ile kapatılan öğretim kurumlarında çalışmaları nedeni ile öğretmenlik yapma izinleri iptal edilen öğretmenlerin bu izinlerinin tekrar verilmesi talepleri ile ilgili başvurular yoğun olarak gelmektedir.

2.2.4.6.5 Spor Federasyonlarının İşlem ve Uygulamaları

Anayasa'nın "Sporun geliştirilmesi ve tahkim" başlıklı 59'uncu maddesinde 2011 yılında yapılan değişiklikle Federasyonların Tahkim Kurulu kararlarına karşı sadece yargı yolu kapatılarak yargı haricindeki hak arama yolları açık bırakılmıştır. Bu nedenle spor federasyonlarının sırf idari nitelikteki iş ve işlemleri ile tutum ve davranışlarının, sporun yönetimi ve disiplini konularından ayrı tutulması gerekmektedir.

TFF, İdare Mahkemesi'nin müzekkere taleplerine, kendisinin 'İdare' olmadığı şeklinde, ilgili konular hakkında Tahkim Kurulu'nun sorumlu olduğu şeklinde savunma sunmaktadır. Bundan dolayı, mahkemeler görevsizlik kararı vermektedir. Oysa 3289 sayılı Gençlik ve Spor Hizmetleri Kanunu'nun yukarıda yer verilen 9'uncu maddesinde de belirtildiği gibi,

Cumhurbaşkanı Kararı ile kurulan ve kararın Resmi Gazete'de yayımlanması ile tüzel kişilik kazanan, ayrıca malları Devlet malı hükmünde olup haczedilemeyen ve faaliyetlerinde görevli bulunanların, görevleriyle ilgili olarak işlemiş oldukları suçlar bakımından kamu görevlisi sayıldığı belirtilen TFF ve diğer spor federasyonlarının mevzuat gereği Kurumumuzun görev kapsamındaki idareler arasında yer aldığı izahtan varestedir.

Anayasal nitelik taşıyan Kurumumuz, sadece hukuki bir denetim değil hakkaniyet ve insan hakları denetimi yapmaktadır. Kurumumuzun yapacağı etkin denetimler ile hak arama kültürünün zenginleştirilmesi ve adalete erişimin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda, KDK, Spor Federasyonları ve Türkiye Futbol Federasyonu hakkında yapılmakta olan başvurular incelemeye alınmaktadır. TFF hakkında 2016 yılından itibaren başvurular yapılmaya başlanmış olup sonraki yıllarda da başvurular gelmeye devam etmiştir.

Ancak, KDK tarafından başvuruların incelenme sürecinde TFF'den talep edilen bilgi ve belgeler TFF'nin "Anayasa'nın 59'uncu maddesi uyarınca futbol faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceği, tahkim kurulu kararlarının ise kesin olduğu ve bu kararlara karşı yargı yoluna başvurulamayacağı, bunun yanı sıra TFF'nin KDK Kanunu'nun 3'üncü maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde tanımlanan idare kavramı ve kamu hizmeti kavramı içine dâhil edilemeyeceği, Kamu Denetçiliği Kurumunca TFF hakkında inceleme ve araştırma yapma cihetine gidilmesi durumunda ise TFF'nin UEFA ve FIFA tarafından uluslararası futbol hukukunun ihlal edilmesi şeklinde değerlendirilebileceği belirtilerek istenen bilgi ve belgelerin temin edilemeyeceği" şeklindeki olumsuz yanıtlarla karşılıksız bırakılmış olup mevcut durumda TFF'nin aynı tutumunun devam ettiği görülmektedir.

Spor yargılamasına ilişkin konularda FIFA, ulusal Tahkim Kurullarının tarafsız ve bağımsız olması gerektiğini Statüsünde ifade etmiştir. FIFA ya da herhangi bir Kuruluşun ülkelerin iç meselelerine karışma, yargıya başvuruyu sınırlama gibi en ufak bir yetkisi bulunmamaktadır. Kaldı ki, FIFA ve UEFA kuralları karşısında ulusal federasyonların ve bu bağlamda TFF'nin birçok konuda takdir yetkisi bulunmaktadır. Türkiye ve UEFA, FIFA arasında uluslararası sözleşme yoktur. Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine taraftır. Bu bağlamda, mevcut uygulama gerek AİHS gerekse Anayasa'nın 9'uncu ve 36'ncı maddelerine aykırılık teşkil etmektedir. Nitekim hâlihazırda, AİHM'de TFF aleyhine 7, SGM aleyhine bir başvuru bulunmaktadır. Bunlardan TFF'ye ilişkin olanların tamamında AİHM tarafından 2017

yılının sonundan itibaren Türkiye'ye sorular yöneltilmeye başlanmış ve 2020 yılı başında konuyla ilgili ilk karar verilmiştir. AİHM tarafından TFF Tahkim Kurulu ile ilgili verilmiş olan ve Kurumumuzun 27.07.2018 tarihli Tavsiye Kararına da iki sayfada yer verilen 28.01.2020 tarihli [Ali Rıza ve Diğerleri Türkiye (30226/10 vd.)] Kararında, AİHM, bazı uyuşmazlıklar bakımından münhasır ve zorunlu yetkiye sahip olan TFF Tahkim Kurulu'nun, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkına ilişkin güvenceleri sağlaması gerektiğini belirtmektedir.

KDK'nın 2021 yılı içerisinde Tahkim Kurulu Kararıyla ilgili verilen Tavsiye Kararına yazılı ve görsel basında geniş bir şekilde yer verilmiş ve spor gündemine oturarak, Kurumun daha önceki Tavsiye Kararları ve AİHM Kararının son halkası olduğu belirtilmiş ve söz konusu kararların gereğinin yerine getirilmesi vurgulanmıştır. Bunun üzerine, TFF tarafından TFF Statüsü, Disiplin Kurulu Talimatı ve Tahkim Kurulu Talimatında tarafsızlığın ve bağımsızlığın sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Spor Federasyonlarının dışında, Tarım ve Orman Bakanlığının at yarışı organizasyonları da başvuru konusu yapılmaktadır.

2.2.4.7 *EKONOMİ, MALİYE VE VERGİ*

KDK'ya ekonomi, maliye ve vergi konuları kapsamında başvurular alınmaktadır. Maliyenin ana görevi mali faaliyetleri izlemek, denetlemek ve buna yönelik icrai işlemler yapmaktır. Bu işlemlerden en önemlisi olan vergi ise, yetkili kamu kurumlarınca yasalar çerçevesinde gerçek veya tüzel kişilerin gelirleri üzerinden alınan parasal değerlerdir.

KDK'ya anılan konuda yapılan başvuru konularına bakıldığında, vergi ile ilgili kurumların yaptığı iş ve işlemlere dair başvurular ağırlıktadır. Bu başvurularda, kişiler özellikle vergilerin hesap ve tahsilinde hata yapıldığı, muafiyet ve istisnaların uygulanmasında yanlışlık bulunduğu, vergi kayıp ve kaçak ihbarlarının sonuçlanmasının geciktiğini belirtmektedir.

Özellikle vergi yasalarının çokluğu ve teknik dille yazılması, kişileri yanlış yorumlamaya sevk edebilmektedir. Bu konuda KDK oldukça hassas çalışarak ilgili idarelerden açıklayıcı bilgi ve görüş istemekte ve kişilere kararlarıyla konunun daha açıklayıcı olarak anlatılması sağlanmaktadır.

2.2.4.7.1 Bankacılık İşlemleri

2021 yılı içerisinde KDK tarafından bankacılık İşlemleri alanında kamu personeli (sürekli işçi statüsünde çalışanlar ile KHK ile ihraç edildikten sonra görevine iade edilenler

dahil) ile emeklilerin maaş promosyonu ödenmesi talepleri, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından banka hesaplarına konulan bloke ve ipoteklerin kaldırılması, Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumunun (BDDK) denetleme ve düzenleme göreviyle ilgili talepler ve 2020 yılından bu yana hala devam eden pandemi sürecinde kamu bankalarınca verilmiş olan destek kredilerine ilişkin talepler incelenerek karara bağlanmıştır.

2.2.4.7.2 İhale İş ve İşlemleri

İhale ile ilgili 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve ilgili mevzuatta yazılı usul ve şartlarla mal veya hizmet alımları ile yapım işlerinin istekliler arasından seçilecek birisine verildiğini gösteren ve ihale yetkilisinin onayını müteakip sözleşmenin imzalanması ile tamamlanan iş ve işlemleri ifade eden kamu alımları sürecinin yanı sıra sözleşme imzalandıktan sonra sözleşmenin uygulanmasında idareler ile kişiler arasında ortaya çıkan uyuşmazlıklara ilişkin olarak Kurumumuza bu alanda sıklıkla başvurular yapılmaktadır.

Geçmiş yıllarda olduğu gibi 2021 yılında da hakediş bedellerinin ödenmemesi, hakediş bedellerinden haksız yere yapılan kesintiler, geçici teminat bedellerinin iade edilmemesi, teminat bedellerinin güncellenmesi, iş deneyim belgesi verilmemesi, ihale şartnamelerine aykırı davranıldığı ve/veya ihale sürecinde usulsüzlük yapıldığı iddialarına ilişkin başvurular ile ihalelerin iptal edilmesi talepli başvurular yapılmıştır.

2.2.4.7.3 Kamu Alacakları ve Kamu Borçları

Kamu alacakları ve borçları alanında KDK'ya ağırlıklı olarak hastanelere malzeme tedariki sağlayan firmalar ile devletle iş yapan firmaların icraya konu alacakları ile icraya henüz konu edilmemiş alacaklarının ilgili kurumdan tahsilinin sağlanması, "şahısta hata", "konuda hata", "miktarda hata" yapılması nedenleriyle haksız yere alındığı iddia edilen tutarların iadesi, OHAL KHK'ları ile kapatılan okullara peşin olarak ödenmiş eğitim bedellerinin iadesi ile yine OHAL KHK'ları kapatılan kurumlardaki maaş, fazla mesai gibi alacaklarının ödenmesinin sağlanması, engelli vergi indiriminden yararlanmak için idareye yapılan başvuruların aradan geçen uzun zamana rağmen sonuçlandırılmaması taleplerine yönelik başvurular alınmıştır.

2.2.4.7.4 Vergi İşlemleri

Vergi işlemlerinde (vergileme sürecinde) ortaya çıkan anlaşmazlıkların giderilmesi için kişiler, vergi ile ilgili idareler nezdinde yaptıkları girişimlerden sonuç alamamaları halinde diğer bir ifadeyle idarelerden olumsuz cevabı üzerine Kurumumuza doğrudan başvuru

yapabilecekleri gibi başvuru yapmaksızın doğrudan doğruya vergi mahkemelerinde dava açabilmektedirler.

Bilindiği üzere, vergileme işlemi muhatapları ile vergi idaresi arasında vergi uygulamalarıyla ilgili görüş ayrılıklarından doğan sorunlar vergi uyuşmazlığı olarak ifade edilmektedir. Vergi uyuşmazlığının en önemli örneklerinden birisi ise vergi incelemeleri ile bu incelemeler neticesinde tarhı önerilen vergiler ile kesilmesi talep edilen vergi cezalarıdır. Bu çerçevede, Vergi Usul Kanunu'nun 137'nci maddesi kapsamında vergi incelemesine tabi mükellefler tarafından haklarında yapılan vergi incelemeleriyle ilgili olarak gerek usul yönünden gerekse esas yönünden KDK'ya sıklıkla başvurular yapılmakta olup söz konusu başvurular başta 213 sayılı Vergi Usul Kanunu olmak üzere diğer vergi kanunları kapsamında değerlendirilmek suretiyle sonuçlandırılmaktadır.

Vergi işlemleri alanında 2021 yılında Kurumumuza; haksız yere tahsil edildiği iddia edilen vergi, resim ve harçların iade ya da terkin edilmesi, Vergi İnceleme Raporlarına istinaden salınan vergi ve vergi ziyaı cezaları ile gecikme faizlerinin kaldırılması, kanunen tanınmış olan vergi muafiyet ve istisnalarından yararlandırılmaması, ithal edilen ürünlerden gümrükte mükerrer veya fazla vergi tahsil edilmesi, kazancın vergilendirilme türüne ilişkin itirazlar, vergi dairesi tarafından uygulanan haciz ve e-haciz uygulamaları ile hesap bloke işlemleri, KDV iadesi taleplerinin yerine getirilmesinin vergi idaresince geciktirilmesi veya reddedilmesi, vergi borcunun yeniden yapılandırılmasının reddi işlemleri, vergi borcunun yeniden yapılandırılmasının sağlanması, beyanname verme sürelerinin uzatılması, engelli vergi indiriminden yararlanmak için idareye yapılan başvuruların aradan geçen uzun zamana rağmen sonuçlandırılmaması, vergi mevzuatında değişiklik yapılması ile vergi idarelerinin iş ve işlemlerine içerikli başvurular alınmıştır.

2.2.4.7.5 Sigortacılık İşlemleri

Sigortacılık işlemleri alanında, sigorta şirketi tarafından zararının karşılanmaması, sigorta poliçelerinin yeniden hesaplanması, DASK poliçesinin gereğinin yerine getirilmemesi, bankaların kredi kullanırken sigorta yaptırmayı zorunlu tutması, Bireysel Emeklilik Sisteminin (BES) uygulanmasından kaynaklanan sorunlara yönelik başvurular alınmıştır.

KDK'ya 2021 yılında genel olarak, deprem nedeniyle ağır hasarlı sigortalı binanın yıkılması nedeniyle, Doğal Afet Sigortaları Kurumu Başkanlığı tarafından sigorta bedelinin ödenmesi talebiyle başvurulmuştur.

2.2.4.7.6 Ekonomi, Maliye ve Vergiye İlişkin Diğer Konular

Ekonomi, maliye ve vergiye ilişkin diğer konular başlığı altında Ticaret Bakanlığınca verilen COVID-19 Esnaf Hibe Destekleri kapsamında yapılan başvurular ön plana çıkmaktadır. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaşanan bu olağanüstü süreçte COVID-19 salgınının ekonomiye yarattığı olumsuz etkilere karşı negatif etkilerin bertaraf edilebilmesi amacıyla Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan tarafından 22.12.2020 tarihli ve 3323 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ile Gerçek Kişi Tacirlere Koronavirüs Salgını Nedeniyle Verilecek Destekler Hakkında Karar açıklanmıştır. Bu karar kapsamında, Ticaret Bakanlığının koordinasyonunda yürütülen destekleme çalışmaları salgının yaratabileceği ekonomik tahribatın en düşük seviyede kalması amaçlanmaktadır.

KDK'ya gelen başvurularda genel olarak hibe desteği talepleri reddedilen vatandaşlarımızın, hibe desteğinin verilmesi talebiyle başvurdukları görülmektedir. Bunlardan bazılarında, bakanlıkça belirlenen desteklenecek sektörlerde yer almayan sektörlerde faaliyet gösteren esnaf ve gerçek kişi tacirlerin, faaliyet gösterdikleri sektörlerde de hibe desteği verilmesi talebiyle başvurdukları görülmüş, farklı sektörlerin koronavirüs krizinden etkilenme düzeyleri de farklılık göstermekte olduğundan, Bakanlıkça "Desteklenecek Ekonomik Faaliyet Kodları" tespit edilmekle, öncelikli olarak krizden daha fazla zarar gören sektörlerin desteklenmesi amaçlandığı düşünülerek Ret Kararı verilmiştir.

Hibe desteğinden yararlanabilmek için şartları elverdiği halde, belgelerinde eksiklik olduğu ya da kimi şekli koşulları sağlayamayan vatandaşların, taleplerinin yeniden değerlendirilmesine yönelik başvuruları da olmuştur.

Yine, güncel ve yoğun başvurular içerisinde faizsiz tasarruf finansman kuruluşları olan ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 02.07.2021 tarihli ve 31529 Mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 01.07.2021 tarihli ve 9647 sayılı kararıyla 6361 sayılı Kanunu'nun Geçici 7'nci maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında; tasfiye işlemi devam eden Finansevim İktisatevim, Değerevim, Hedefevim, Vizyonevim, Varlıkevim, İstekevim, Birikimevim, Morevim, Destekevim, Gelecekevim, Birikimevim, İhtiyaçevim, İkizlerevim, Yaşamevim, Finalevim, Doğruevim gibi firmalara Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından atanan tasfiye komisyonu seçildiği, tasfiye işlemlerinin devam ettiği, söz konusu şirketlerden alacağı ve taksit ödemesi olan başvuru sahiplerince tasfiye işleminden dolayı haklarını

alamadıkları için mağdur olduklarını belirtmişlerdir. Konuyla ilgili yapılan 70 civarındaki başvuruya Gönderme Kararları verilmiştir.

2.2.4.8 *ENERJİ, SANAYİ, GÜMRÜK VE TİCARET*

Kamu hizmetlerinin yürütülmesi idare için bir "ödev" niteliğindedir. Ancak bu ödevin, mutlaka ve bizzat idarenin kendisi tarafından yürütülmesi zorunlu değildir. İdare, kamu hizmetlerini kendisi bizzat yürütebileceği gibi özel hukuk kişileri eliyle de kamusal hizmetlerin yürütülmesini sağlayabilir.

Enerji piyasasının düzenlenme ve denetlenmesine ilişkin idarenin yürüttüğü faaliyetler, genel anlamda kamu hizmeti olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan enerjinin "iletim" ve "dağıtım" faaliyetleri kamu hizmeti niteliğine ait özellikleri taşımaktadır. Burada idare, üretilmekte olan enerjinin iletimine ilişkin iş ve işlemleri kendi eliyle, enerjinin dağıtımına ilişkin iş ve işlemleri ise, gerekli şartları taşıyan ve lisans almış olan (2009 yılında elektrik dağıtımının özelleştirilmeye başlanmasıyla birlikte tamamen ve doğalgaz dağıtımında ise kısmen) firmalar eliyle yürütülmektedir.

Enerji, sanayi, gümrük ve ticaret alanında yapılan başvurular; elektrik ve doğalgaz dağıtım şirketlerinin uygulamalarında yoğunlaşmakta olup bunlara ilave olarak maden işletme ruhsatı alınması ve iptalinde yaşanan sorunlar, işletmelere verilen KOSGEB destek kredileri, iç ve dış ticarete ilişkin konular, tüketici sorunları ile gümrük işlemleri ve uygulamaları konularında sıkça başvurular yapılmaktadır.

2.2.4.8.1 Enerji ve Tabi Kaynaklar

Ülkemizde yeraltından çıkarılan çeşitli kömürler, petrol, doğalgaz, jeotermal kaynaklar vb. gibi enerji kaynakları ile yerüstünde mevcut olan güneş, rüzgâr ve biokütle enerji kaynaklarının işletilmesi ilgili mevzuata göre Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından verilen izin, ruhsat veya lisanslar ile mümkün olmaktadır. Söz konusu izin, ruhsat ve lisansların verilme sürecinde yaşanan sorunlar sık sık Kurumumuza başvuru konusu yapılmaktadır.

Madencilik ile ilgili ise, 3213 sayılı Maden Kanunu'na dayalı olarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğünce maden ruhsatlarının verilme sürecinde yaşanan sorunlar da başvuru konusu yapılmaktadır.

2.2.4.8.2 Enerji Piyasasında Özel Hukuk Tüzel Kişilerince Yürütülen Hizmetler

Kurumuza elektrik dağıtım şirketleriyle ilgili, ev ve işyerleri önünde inşa edilen elektrik panolarının veya trafolarının yaya giriş ve çıkışını engellediği veya can ve mal güvenliği açısından tehlike arz ettiği gerekçesiyle yerlerinin değiştirilmesi, elektrik ve doğalgaz faturalarına yapılan itirazlar, elektrik tarifesinin ticarethaneden meskene dönüştürülmesi ve kaçak elektrik kullanım iddiaları ile başvurularda yoğunluk yaşanmaktadır.

Elektrik panoları ile trafolarının yer değişikliğine ilişkin taleplerde, elektrik panosunun bulunduğu yerin kamunun ortak kullanımına ayrılan bir alan olup olmadığı ilgili belediyeler nezdinde incelenmekte ve yaya sirkülasyonunun engellenmemesi, engellilerin erişimi ile can ve mal güvenliğinin sağlanmasının zorunlu olduğu hususlarda ilgili idarelerden bilgi belge talebinde bulunularak ve gerektiğinde bilirkişi görevlendirilerek konu detaylı bir şekilde incelendikten sonra karara bağlanmaktadır.

Kaçak elektrik kullanımına yahut kaçak elektrik kullanımı sonrası çıkarılan faturalara itirazlar Kurumumuzca incelenmektedir. Söz konusu başvurularda genel olarak; kaçak elektrik kullanımının bulunup bulunmadığı, Dağıtım Şirketlerinin Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği'ne ve diğer mevzuata uygun hareket edip etmedikleri araştırılmakta ve incelenmektedir.

2.2.4.9 *ENGELLİ HAKLARI VE SOSYAL HİZMETLER*

Bu başlık altında muhtaç durumda olan vatandaşlar, engelliler, engelli yakınları ve yaşlılar ile şehit yakınları ve gazilerin idare ile yaşadıkları uyuşmazlıklara ilişkin başvurular değerlendirilmektedir.

2021 yılında yukarıda bahsedilen başlık altında, en fazla sosyal yardımlar, evde bakım aylıklarının ve engelli aylıklarının bağlanması taleplerine yönelik başvuruların yapıldığı, bununla birlikte bağlanan aylıkların usulsüz bir şekilde kesilmesi, muhtaçlık kriterlerinin ve ilgili mevzuattaki diğer koşulların sağlanmasına rağmen ilgililere sosyal yardımların bağlanmaması, sağlık kurulu raporlarındaki engelli oranlarına itiraz, kamu hizmetlerine erişimde yaşanan sıkıntılar, diyabet hastalarının yaşadığı mağduriyetler, engellilerin ücretsiz seyahat hakkı, refakatçi hakkı, evde bakım hizmeti kapsamında yürütülen hizmetlere erişim, korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç engelliler ile şehit ve gazi ailelerinin sağlık, eğitim, istihdam, maddi ve manevi hakların temini hususunda yaşadığı sıkıntılar, GSS tespiti, engelliler aleyhine ayrımcılık, kamu kurumları ve belediyeler tarafından verilen sosyal yardımlar

konusunda yaşanılan mağduriyetler ile görevlilerin engellilere yönelik tutum ve davranışları vb. konularda başvurular alınmaktadır. Ayrıca, COVID-19 virüs salgını kapsamında yapılan pandemi destek yardımları konusunda 2020 yılında olduğu gibi çok sayıda başvuru alınmış ve sonuçlandırılmıştır.

2.2.4.9.1 Sosyal Yardım Taleplerinin Değerlendirilmesi

2021 yılı içerisinde sosyal hizmetler ile engelli ve yaşlı hakları başlığı altında KDK'ya iletilen başvuruların başında sosyal yardım talepleri gelmektedir.

Ülkemizde muhtaç durumda olan kişilere 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun ile 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında sosyal yardımlar (Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Düzenli Nakit Yardım Programı, Öksüz ve Yetim Yardımı, Doğum ve Çoklu Doğum Yardımı, Muhtaç Asker Ailelerine Yönelik Düzenli Nakit Yardım Programı, Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı, Terör Zararı Yardımları, Afet-Acil Durum Yardımları, İşe Yönlendirme Yardımı, İşe Başlama Yardımı, Şehit Yakınları ve Gazilere Yönelik Yardımlar, Gıda Yardımları, Barınma Yardımları, Yaşlı ve Engelli Bakım Projeleri (Vefa Projeleri), Yaşlı Aylığı, Engelli Aylığı, Engelli Yakını Aylığı, Şartlı Sağlık Yardımları (Sağlık ve Gebelik), Şartlı Eğitim Yardımları, Silikozis Hastalarına Yapılan Ödemeleri, Elektrik Tüketim Desteği, vb.) yapılmaktadır.

Özellikle salgın sebebiyle evlerinden çıkamadığı için çalışamayan, mevcut iş yerlerini geçici/sürekli olarak kapatmak zorunda kalan veya bu süreçte işini kaybeden kişiler ile temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelenlerin "sosyal devlet" ilkesi gereği bu zorlu dönemde sosyal yardımlara eskisinden daha fazla ihtiyaç duyabilecekleri de dikkate alındığında, sosyal yardım başvurularının olabildiğince ivedi şekilde sonuçlandırılarak yaşanan mağduriyetlerin sorumlu idareler tarafından bir an evvel giderilmesi ve gerekli tedbirlerin gecikmeksizin alınması büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple, Pandemi Sosyal Destek Programı ve Tam Kapanma Sosyal Yardım Programı dahil Kamu Denetçiliği Kurumuna yapılan tüm sosyal yardım başvuruları (SED, ayni, nakdi yadımlar) hakkında vakit geçirilmeksizin ilgili kişi, vakıf ve Kurumlarla iletişime geçilerek başvurucu ve ailesinin durumunun sosyal devlet ilkesi kapsamında hassasiyetle incelenmesi ve koşulları taşıması halinde sosyal yardım taleplerinin karşılanması yönünde kararlar verilmektedir. Kurumumuz

tarafından verilen Kararlara istinaden bahse konu taleplerin büyük bir çoğunluğu ivedilikle çözüme kavuşturulmaktadır.

"Hükümlü ve tutukluların sosyal yardımlardan faydalandırılması için adres kayıt işlemlerinin yapılması" kapsamında, ceza infaz kurumlarında kalan hükümlü ve tutukluların sosyal yardım talepleri ile ilgili olarak yapılan bazı başvurularda hükümlüler MERNİS'e kayıtlı adresleri olmadığından sosyal yardım taleplerinin değerlendirilmeye alınmadığını beyan ettiklerinden ilgili kurumlarla iletişime geçilerek 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde yer alan "Huzurevi, yetiştirme yurdu, cezaevi, öğrenci yurdu gibi yerlerde kalanların adres bildirimleri ilgili kurum yetkililerince ... yapılır" hükmü ile Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün E.9506/144888 sayılı iç yazısına istinaden başvuruculaların adres (ikinci adres) güncelleme işlemlerinin yapılması ve akabinde sosyal yardım taleplerinin yetkili SYD vakfınca değerlendirilebilmesi için gerekli koordinasyonun sağlanması yönünde karar verildiği, akabinde ilgili kurumlar tarafından Mernis adres güncelleme işlemlerinin gerçekleştirildiği ve gerekli koordinasyonların sağlandığı bilgisi verilmiştir.

"Engelli Hakları"na ilişkin KDK'ya yapılan tüm başvurular ise hassasiyetle incelenmekte ve ivedilikle çözüme kavuşturulması yönünde Kararlar verilmektedir. Yine bu konuda, 2021 yılı içerisinde engellilerin kurum bakımın alınması, ÖTV muafiyetinden yararlanma ile şehit yakınları ve gazi haklarına yönelik başvurular yapılmıştır.

2.2.4.10 *İNSAN HAKLARI*

İnsan hakları ve temel özgürlükler alanlarında özellikle 2002 yılından sonra önemli hukukî ve idarî reformlar yapılmıştır. Ancak mevzuat alanındaki iyileştirmelerin, "idarî uygulama" ve "yargısal uygulama" alanlarındaki işleyişe de yansıtılması önem taşımaktadır. İşte bu noktada, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun, bu bilincin artırılması, yerleşmesi ve kamu idaresinin şeffaf, hesap verebilir ve iyi yönetim ilkeleri çerçevesinde kamu hizmeti üretme kapasitesinin geliştirilmesinde önemli katkısı 2021 yılı içerisinde KDK'ya temel hak ve özgürlüklerin ihlali iddialarını içeren çok sayıda başvuru iletilmiştir. Söz konusu başvuruların çoğunluğu bireysel nitelikte olmakla beraber, bazı somut ihlal iddialarının, avukatlar, sivil toplum örgütleri ve meslek kuruluşları tarafından da KDK'ya iletildiği görülmektedir. Bu durum aynı zamanda, kamuoyunda ve bireylerin nazarında KDK'ya yönelik bir güvenin varlığına da işaret etmektedir.

Bu rapor döneminde iletilen şikâyetler arasında, ceza infaz kurumlarında ve diğer kapalı kurumlarda yaşanan hak ihlali başvuruları, dilekçe ve bilgi edinme, seçme ve seçilme, vatandaşlık, seyahat, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakları, düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğü, işkence ve kötü muamele yasağı alanlarındaki ihlal iddialarını muhtevi başvurular öncelik taşımaktadır.

2.2.4.10.1 Kapalı Kurumlarda Yürütülen İş ve İşlemler ile Uygulamaların Temel İnsan Hakları İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi

Yetkili makamlar tarafından usulüne uygun şekilde özgürlüklerinden mahrum bırakılan kişilerin konulduğu yerler, "kapalı kurum" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın içerisine, ceza infaz kurumları, geri gönderme merkezleri, kolluk birimlerine ait nezarethaneler, akıl hastalarının tutulduğu kuruluşlar, bakıma muhtaç kişilerin barındırıldığı sağlık ve rehabilitasyon kuruluşları vb. çok geniş yelpazede kamu veya kamusal mekân girmektedir. Bu kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin temini ve korunması, tamamen kamu idaresinin sorumluluğu altında bulunmaktadır. Bu rapor döneminde kapalı kurumlarda yürütülen iş ve işlemler, (a) ceza infaz kurumları, (b) geri gönderme merkezleri olarak iki başlık altında değerlendirilmiştir.

2.2.4.10.1.1 ***Ceza İnfaz Kurumları***

Ceza infaz kurumlarında barındırılan tutuklu ve hükümlü kişilerin ilettiği başvurular konularına göre tasnif edildiğinde, bu rapor döneminde de kurum yetkililerine yönelik işkence, darp ve kötü muamele iddiaları ağırlık taşımaktadır. Bunun yanı sıra kapasite üstü barınma ve bundan kaynaklanan diğer sıkıntılar (sağlık hizmetinden yeterince yararlanamama, sıcak su kullanımı, yatak, ortak alan kullanımı, spor etkinliklerine katılamama, hastane sevklerinin geç yapılması vb.), diğer ceza infaz kurumlarına nakil talebi, görüşme hakkının mevzuata aykırı şekilde kısıtlandığına yönelik iddialar, ilk girişte çıplak arama iddiaları, oda/koğuşlarda keyfi aramalar, disiplin cezalarının keyfi şekilde verildiği, mevzuatın keyfi biçimde yorumlandığı ve bununla bağlantılı mahkûmların şartlı salıverme müessesesinden yararlanmalarının önüne geçildiği şeklinde iddialar hükümlü ve tutukluların en çok dile getirdiği hususlar arasında yer almaktadır.

Ceza infaz kurumlarında barındırılan kişilerden gelen şikâyet başvurularının çözüme kavuşturulması noktasında, 6328 sayılı Kanun hükümleri uyarınca Adalet Bakanlığı nezdinde etraflıca ve titizlikle inceleme ve araştırma yürütülmektedir. Özellikle işkence ve kötü muamele

iddialarını içeren başvurularda, olaya dair hazırlanan doktor raporları, kamera görüntüleri, ilgili ceza infaz kurumu izleme kuruluna ait raporlar, varsa ceza infaz kurumları tarafından hazırlanan raporlar ve yine varsa ilgili Cumhuriyet başsavcılıkları ve infaz hâkimlikleri tarafından verilen kararlar titizlikle incelenip konu aydınlığa kavuşturulmaya çalışılmaktadır.

Tutuklu veya hükümlüler ile bu kişilerin yakınları tarafından veya avukatlar ve sivil toplum kuruluşları tarafından Kuruma mevcut rapor döneminde iletilen şikâyet başvuruları hakkında yürütülen inceleme ve araştırmalar kapsamında elde edilen bulgulardan hareketle mesele, aşağıda analiz edilmektedir:

2.2.4.10.1.1.1 *Arama, Sayım, Kurum Güvenliği ve Disiplin Meselesi*

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu'nun 6 ncı maddesi uyarınca, hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten mahrum bırakma ve ceza infaz kurumlarının düzen, güvenlik ve disiplininin sağlanmasına yönelik olarak kanunla öngörülen müeyyideler haricinde bir "kısıtlama", "tedbir" veya "ceza" hukuka aykırılık oluşturacaktır. Mahkûmların, gerek yargılama sırasında tutuklu bulundukları süreler içinde, gerekse cezalarının infazı sırasında, hürriyet hakları dışında, Anayasa ve kanunlarda tanınan diğer insan haklarında bir kısıtlama ya da sınırlamaya neden olunmamalıdır. Kurumumuzun mahkûm başvurularına ilişkin temel yaklaşımı, mahkûmların hürriyetleri dışında diğer haklarından mahrum bırakılamayacakları ilkesi üzerine inşa edilmiştir. Mahkûmların haklarının etkili bir şekilde korunmasının, mahkûmun başarılı rehabilitasyonuna katkısı olacağından hareketle Kurumumuz, özellikle ceza infaz kurumlarının hassas yapısı da gözetilerek, mahkûmların haklarına riayet edilmesi konusunda kararlı bir role sahiptir.

2.2.4.10.1.1.2 *Tekli Odada Tutma Meselesi*

5275 sayılı Kanun, hükümlülerin infazının "tek kişilik odada" yapılmasını, sadece tek istisna hariç yasaklamıştır. Söz konusu istisna, Kanun'un "Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazı" başlıklı 25 inci maddesinde geçen, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazının tek kişilik odada yapılacağı hükmüdür. İnfaz şekli olarak olmasa ve kısa süreliğine de olsa "tek kişilik odada" tutulma konusunda 5275 sayılı Kanun'un öngördüğü bir diğer istisna da "hücreye koyma" şeklinde isimlendirilen disiplin cezasıdır. Dolayısıyla mahkûmların, gözlem, sınıflandırılma ve gruplandırma sonrasında durumlarına uygun odalarda diğer mahkûmlar ile beraber barındırılmaları ve cezalarının infazı gerekmektedir. Mahkûmların,

ıslahına yönelik mevzuat tarafından öngörülen tedbirlere başvurulmaksızın, tek kişilik odada uzunca süre tutulmaları hukuka aykırı bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Farklı ulusal ve uluslararası mercilerce sürekli haberli habersiz denetim yapılan ve tüm ortak alanlarda kamera bulunan ceza infaz kurumları açısından ceza infaz memurlarının mahpuslara karşı darp iddialarının oldukça azalmış durumda olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Bu konudaki her iddia çok önemli olduğundan, kamera kayıtları ve sağlık raporları incelenerek değerlendirilmektedir. Kurum görüşmelerinden, yapılan toplantılarda memurların zorunlu haller hariç, mahpuslarla kameranın olmadığı bir ortamda tek olmaması gerektiği özel olarak vurgulanmaktadır. Ancak özel hayatın gizliliği ilkesi gereği yaşam alanlarında kamera olmadığı ve ceza infaz memurları mahpusların tutulduğu odanın dışında olduğu için mahpusların, mahpuslara zarar verme konusu ise, üzerinde özel çalışma gerektiren zorlayıcı bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. İdare bir taraftan kişinin cezasını infaz ederken başkasına zarar vermemesi, bir taraftan da başkalarını korumak adına kişiye ceza maksatlı tek kişilik odada barındırmaması gerekmektedir. KDK, bu konudaki durumun zorluğunun farkındadır. Ancak idarenin bir şekilde, etrafına zarar veren kişilerin tabiatına uygun şekilde ıslahına, etrafına zarar vermesinin önüne geçerek yasal mevzuat sınırları içerisinde kişinin barındırılmasına yönelik çare üretmelidir.

Bu noktada son bir husus, diğer kişilere zarar veren mahkûmlar hakkında verilecek tedbir kararlarında, ceza infaz kurumu idare ve gözlem kurullarının daha titiz yaklaşması, sosyal çalışmacıların bu mahkûmlar üzerinde yoğunlaşmalarına imkân verilmesi gereğidir. Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik'in ilgili maddelerinde, bu tarz kişiler açısından öngörülen rehabilitasyon programlarının ve tüm tutulu kişilerin davranış gelişiminin izlenmesi ve denetlenmesine yönelik belirlenen araçların daha yayın şekilde kullanımına ağırlık verilmelidir.

2.2.4.10.1.1.3 *COVID-19 Salgını Kapsamında Alınan Tedbirler Meselesi*

Kapalı kurumlarda barındırılan kişiler tarafından ve bu kişiler adına iletilen başvuruların temelinde, COVID-19 sürecinde, tutulu hastaların hayatlarının daha büyük risk altına girdiği; bu kapsamda koğuşların kalabalıklığı, hijyen şartlarının sağlanmaması, sağlıklı ve güvenilir beslenme imkanının bulunmaması ve salgın gerekçesi ile hastaların revire çıkarılmamasının, risk oluşturduğu; COVID-19 testi pozitif çıkan hasta mahpusların karantina ortamının kurallara uygun olmadığı; karantina koğuşlarının sağlıksız olduğu; zorunlu durumda hastaneye gidip

gelen ve kendine bakamayacak durumda olan mahpusların, karantina koğuşlarında kalmak zorunda bırakılmalarının ise risk içerdiği; öte yandan cezaevlerinde gittikçe yayılan salgın hastalığa dair güncel verinin muntazaman açıklanmadığı; hastalığın yayılma hızı ve bulaşma riskinin yüksek olması ve ayrıca kronik hastalığı bulunan çok sayıda hasta mahkûmun varlığı göz önünde tutulduğunda, cezaevlerinde toplu ölümler yaşanabileceği iddialarına istinaden cezaevlerindeki hasta tutuklu ve hükümlüler için bir düzenleme yapılarak tahliyelerinin sağlanması ve cezalarının infazı noktasında seçenek yaptırımların gündeme alınmasına dönük adım atılması, tüm gerekli mekanizmaların işletilerek bu konuda ivedi tedbirlerin alınması talepleri yer almaktadır. Söz konusu iddialara konu başvurular Kurumca titizlikle incelenmektedir.

2.2.4.10.1.1.4 *Çeşitli Hususlar*

Tutulu kişiler tarafından, eğitim, sağlık, nakil, görüş, haberleşme, koşullu salıverme, denetimli serbestlik, açık kurumlara ayrılma gibi farklı konularda da çok sayıda başvuru iletilmektedir. Söz konusu başvuruların çözüme kavuşturulması noktasında, evvel emirde idari en üst merci sıfatı ile Adalet Bakanlığına muhatap gönderme kararı verilmekte, gerekirse yerinde inceleme ve araştırma yapması suretiyle Bakanlığın konuya ilişkin mağduriyeti çözüme kavuşturması hedeflenmektedir. 169 Acil olan başvurularda ise, 6328 sayılı Kanun uyarınca idareye başvuru koşulu aranmaksızın esastan inceleme aşamasına geçilmektedir. Darp iddiaları ya da yaşam ve sağlık hakkı ihlalleri buna örnektir. Bu durumda özellikle kamera kayıtları, doktor raporları incelenmektedir. Özellikle evrak üzerinden iddialarının doğruluğu ya da gerçek dışılığı konusunda kanaate ulaşılamayan başvurularda, denetim yaparken ceza infaz kurumuna ilişkin iddialar hakkında bilgi sahibi olunması için cezaevi izleme kurullarının bağlı oldukları komisyon başkanlıklarına, ulusal önleme mekanizması olarak yerinde denetim yapan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ile Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuyla irtibata geçilmektedir. Ayrıca cezalarının infazının ve özgürlüğe kavuşmalarının ardından eski mahkûmların topluma uyumlarının takibi de bir diğer önem arz eden konudur.

2.2.4.10.1.2 *Geri Gönderme Merkezleri*

Göç İdaresi Başkanlığının resmi internet sayfasında yer verilen bilgiye istinaden, halihazırda ülkemizde 25 adet GGM bulunmaktadır. GGM'lerde tutulan kişiler de tıpkı ceza infaz kurumlarındakiler gibi kamu mercileri tarafından iradeleri dışında hürriyetinden mahrûm

kılınan kişilerdir. Dolayısı ile bu kişilerin de dış dünya ile bağlantısı kısıtlanmış olup bu mekânlarda yürütülen iş ve işlemlerin de yakından denetimi hayati önem arz etmektedir.
GGM'ler hakkında bir kısmı eş zamanlı olarak adli mercilere de intikal eden bahse konu şikâyetler, Kurumca özel bir önem verilerek incelenmektedir. KDK, başvuru vesilesiyle, başvurunun yapıldığı GGM'nin tüm şartlarına yönelik iyileştirme amaçlı çalışma gerçekleştirmektedir.

Ayrıca muhatap merkezlerin yerinde incelenmesine yönelik planlama yapılmıştır. Bu çerçevede, 18-19 Kasım 2021 tarihleri arasında, Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç ve Kamu Denetçisi Fatma Benli Yalçın'ın refakatinde Aydın ve İzmir illerinde inceleme ve araştırma gerçekleştirilmiştir. İlgili valiler başta olmak üzere, yabancılar, göç ve iltica konularından sorumlu kamu kurum ve kuruluşlarının üst düzey yetkilileri ile görüşmeler yapılmıştır. Ziyaret kapsamında İzmir ve Aydın illerindeki geri gönderme merkezleri yerinde incelenmiş, bu mekânların ve burada tutulan kişilerin durumları bizzat gözlenmiştir. Ziyarette ayrıca, özellikle Yunanistan gibi Avrupa ülkelerinin, ülkelerine giren yabancılara yönelik hukuka ve temel insan haklarına aykırı şekilde uyguladığı "push back (geri itme)" konusunda, İzmir ve Aydın Valiliklerinin görüş ve değerlendirmeleri alınmıştır. Bu noktada, Yunanistan başta olmak üzere Avrupa ülkelerinin bahse konu geri itme eylemlerinin, insanlık suçu teşkil ettiğine dair değerlendirmeler not edilmiştir. Aynı şekilde tek bir geri gönderme merkezinde yüzden fazla ülkeden kişinin barındırılabilmesi, çoğu durumda kişilerin üzerinde kimliklerini tevsik edici belge olmadığından ve dönmemek için ülkelerinin isimlerini vermediklerinden tespitin dahi çok zor olabilmesi, her birinin ülkesi ile olan yazışmaya göre barınanların GGM'de kalış süresinin uzayabilmesi, çok zor şartlar altında büyük hayallerle geldikleri çoğu zaman ailenin bütün mal varlığını satarak kaçakçılara teslim ettikleri bir ortamda yakalanarak sınır dışı etmenin oluşturduğu psikolojik buhranlar, madde bağımlılığı ve intihar eğilimi, bazen de Kabil Havalimanının ele geçirilmesi gibi kaynak ülkelerdeki durum gerekçesiyle gerçekleşen toplu kaçma ve toplu isyan girişimleri geri gönderme merkezleri için oldukça zorlayıcı konulardan sadece bir kaçıdır.

Bu noktada geri gönderme merkezlerine yönelik her başvuru dikkatle incelenmekte, kamera kayıtları, doktor raporları, varsa soruşturma evrakları özel olarak araştırılmakta, adli mercilere intikal etmiş olan vakalar açısından dahi süreç izlenmekte ve idari/disiplin yönünde adım atılmasına yönelik ilgili kamu idaresi ile temasa geçilmektedir. Başvuru vesilesiyle

yapılan çalışmalarda, GGM'deki herkes açısından şartların iyileştirilmesine çalışılmaktadır. Genel olarak geri gönderme merkezlerine ilişkin yetkililerle toplantılar yapılmış ve genel olarak standartların oluşması, kriz yönetimi konunda eğitim verilmesi, kameraların artırılması, görevli ve jandarmalarının kamerasız ortamda barınanlarla bulunmaması gibi genel iyileştirme önerileri sunulmuştur.

İdari gözetim altına alınıp GGM'lerde tutulan kişilerce veya sivil toplum kuruluşlarınca bu minvalde iletilen başvurulardan bir kısmı ön inceleme aşamasında karara bağlanmış, bazı başvuruların ise esastan inceleme ve araştırması devam etmektedir.

2.2.4.10.2 Terör Gerçeği ve Terörizm ile Mücadelenin Zorlukları

2330 sayılı Kanun açısından kaynaklanan ciddi bir problem bulunmaktadır. Bu problem, bu Kanun kapsamında herhangi bir başvuru süresinin öngörülmemiş olması ve 10 yıllık süreyi aşan başvuruların, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 72 nci maddesinde kayıtlı, "tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlülüğünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her halde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar" hükmü gereği tazminat taleplerinin zamanaşımı yönünden reddedilmesinden kaynaklanmaktadır.

Diğer yandan, Anayasa'nın 61 inci maddesinin birinci fıkrasında kayıtlı "Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar" amir hükmü de göz önünde tutularak, 2330 sayılı Kanun'un tanıdığı "kamu hakları"nın etkili bir şekilde kullanılması amacı ile Kanun kapsamındaki tazminat taleplerinin, bir kamusal hak olduğu ve bu gerekçe ile her zaman ileri sürülebileceğinden hareketle, tazminat taleplerinin karara bağlanmasında ortaya çıkan zamanaşımı ile ilgili tereddütlerin açık bir şekilde giderilebilmesi amacıyla mevzuat çalışması yapılması gerekmektedir

Rapor döneminde Kuruma iletilen çok sayıda başvurudan hareketle, mahkeme ilamı ile kesinleşmiş olan terörist eylemlerden kaynaklı tazminat alacaklarının, bütçe yetersizliği nedeni ile ödenememesi durumu tespit edilmiştir. Bazı dosyalarda, söz konusu mahkeme ilamına konu alacakların, kişiler tarafından icra takibine konu edildiği de görülmektedir. Kamu idaresinin, bu türden borçların zamanında ödenmesi açısından ilave önlem alması gerektiği değerlendirilmektedir.

2.2.4.10.3 Toplanma ve İfadeyi Açıklama Özgürlüğünün Kapsamı ve Önemi

AİHM ve AİHS genel olarak, toplantı düzenleme özgürlüğünün, demokratik toplumlarda korunması gereken temel haklardan olduğu, bir toplumu toplum yapan değerlerden olduğu ve bu nedenle de bu hakkı sınırlamaya yönelik müdahalelerin çok dar yorumlanması gerektiği yönünde değerlendirmede bulunmaktadır.

Barışçıl olan, şiddet içermeyen ve kamu düzenini hayati oranda aksatmayan gösterilere 2911 ve 2559 sayılı Kanunlara uygun ve hatta bunların gereği olarak gerçekleştirilen kolluk müdahalesi, yasal sınırlar içerisinde gerçekleşen ancak AİHM içtihadı uyarınca hukuka aykırı bir müdahaleye dönüşebilmektedir. Bu sebeple, insan hakları konusunda gerçekleştirilmiş olan diğer idari ve kurumsal tedbirlere ilave olarak 2911 sayılı Kanun'un, "Birinci Bölüm", "Genel Hükümler" kısmı altında, "şiddet içermeyen barışçıl toplanma ve ifadeyi açıklama özgürlüklerine kamu düzeninin bozulduğuna ilişkin somut bir gerekçe olmaksızın müdahalede bulunulmaz" şeklinde bir hüküm eklenmesi, bu alanda yaşanan sorunları asgariye indirecektir.

2.2.4.10.4 Kişisel Verilerin Korunmasının Önemi

Kurumumuza iletilen şikâyetlerde bilhassa yurt dışında, sosyal güvenlik ve tapu bilgilerinin sızdırıldığı ve devlet kurumlarınca kişisel verilerin rıza dışında kullanıldığı iddiası ağırlık kazanmaktadır. Bununla birlikte, yukarıda yer verilen 6698 sayılı Kanun'un 21 inci maddesi uyarınca kişisel verinin nitelendirilmesi, sınıflandırılması, ihlal iddiasının değerlendirmesinin yapılması hususunda özel olarak kanunla görevlendirilmiş ve görevinin ifası esnasında hiçbir organ, makam, merci ve kişiden emir, talimat, tavsiye ve telkin alamayacak olan Kişisel Verileri Koruma Kurumunun varlığına vurgu yapılarak söz konusu başvuruların değerlendirilmesinin Kurumumuzun görev alanına girmiyor olması nedeniyle başvurular hakkında incelenemezlik kararları verilmiştir. Bu doğrultuda, başvuran görevli kuruma başvuru hususunda bilgilendirilmiş, ihlal iddiasının ciddi olması durumunda da resen inceleme yapma yetkisine sahip olması hasebiyle başvurunun Kişisel Verileri Koruma Kurumuna iletilmesi, bazı başvurularda da başvurunun ihlalde bulunduğu ileri sürülen idarelere iletilmesi sağlanmıştır.

2.2.4.10.5 İnsan Hakları Açısından COVID-19 ve Bu Kapsamda İletilen Başvuruların Değerlendirilmesi

2021 yılında Kurumumuza, Türkiye'nin COVID-19 ile mücadele kapsamında aldığı tedbirlerin uygulanmasından kaynaklanan ihlal iddialarını muhtevi çok sayıda şikâyet

başvurusu iletilmektedir. Söz konusu başvurularda, "seyahat özgürlüğü," "sağlık hakkı", "eğitim hakkı" gibi bazı çekirdek hak ve özgürlüklerin ihlali iddialarının yanı sıra salgın nedeni ile işsiz kalınması, iş yerinin kapatılması vb. gerekçeler ile ekonomik zorluk çeken bireylerin maddi talepleri de dile getirilmektedir. Daha yakından bakıldığında, seyahat izin belgesi verilmemesi nedeni ile seyahat hakkının ihlal edildiği, sokağa çıkma yasaklarının hukuka aykırılığı, sağlık hizmetlerinden yararlanmada yetersizlik/ayrımcılık iddiaları, eğitim hizmetlerinden yararlanmada yaşandığı iddia edilen eksiklikler ve işsiz olduğundan bahisle pandemi sürecinde devletin zor durumda olan vatandaşlara vermiş olduğu maddi destekten yararlanmaya yönelik talepler, söz konusu başvurular arasında öncelik taşımaktadır.

2.2.4.11 *KADIN HAKLARI*

Kurumumuza kadın hakları alanında yapılan başvurular menfaat ihlali şartı aranmaksızın incelenmektedir. 2020 yılında olduğu gibi 2021 yılı da Covid-19 salgını ile mücadelenin gölgesinde geçmiş ve yine aynı şekilde kadınlar tarafından daha çok sosyal hizmetler alanında başvurular yapılmış olup bu başvurular da ilgili başlık altında incelenmiştir.

2.2.4.11.1 Kadın Hakları Alanında Kurumumuza Yapılan Şikâyet Başvuruları ve Karar Örnekleri

2.2.4.11.1.1 *İş Yeri Değişikliği*

Kadın hakları alanında artık bir ilke kararına dönüşen kararımızda başvuran özetle; 2017'den beri sözleşmeli hemşire olarak çalıştığını, eşiyle kendisine şiddet uyguladığı için anlaşmalı boşandığını, evliliği süresince maruz kaldığı şiddet eylemleri için doktora gitmesine rağmen tehdit ve baskıdan dolayı şikâyetçi olamadığını, bu nedenle kendisi için koruma kararı verilmediğini, yetkili Aile Mahkemesinden verilmiş uzaklaştırma kararı bulunduğunu, ailesinin yaşadığı … iline yer değişikliği suretiyle atanma talebinin sözleşmeli personelin üç yıl boyunca yer değişikliği yapamayacağı hükmü gerekçe gösterilerek ve hakkında iş yeri değişikliğine ilişkin verilmiş bir yargı kararı bulunmadığı gerekçesiyle reddedildiğini belirterek mağduriyetin giderilmesini talep etmiştir. İdarenin yer değişikliği talebini reddetmesinin ulusal ve uluslararası yükümlülüklerimize aykırı olduğu belirtilerek, başvuranın can güvenliğinin sağlanmasını teminen yer değişikliği talebinin aile içi şiddete ilişkin risk değerlendirilmesi yapılmak suretiyle yeniden incelenmesi için ilgili idareye tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.4.11.1.2 *Kadın ve Çocuk Bakımevleri Açılması*

Akçaabat İlçesi sınırları içerisinde belediyeye ait bir çocuk ve kadın konukevi bulunmadığını, Belediyenin 2020-2024 stratejik planında da konukevi açılmasına ilişkin hiçbir planlama yapılmadığını belirterek Akçaabat ilçesinde kadın ve çocuklar için konukevi açılması talebiyle Kurumumuza başvurmuştur. Başvuru üzerine inceleme ve araştırma çerçevesinde idareden bilgi ve belge talebinde bulunulmuş olup Akçaabat Belediye Başkanlığı Strateji Geliştirme Müdürlüğünden alınan 23.08.2021 tarihli ve E789236950008854 sayılı cevabi yazıda özetle idarece başvuranın talebi doğrultusunda kadın ve çocuk konukevi ihtiyacının karşılanması için gerekli girişimlerde bulunulacağı belirtildiğinden ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

2.2.4.11.1.3 *Mobbing*

Kurumumuza yapılan başvuruda başvuran özetle; sürekli işçi statüsünde çalıştığını, iş yerinde tacize maruz kaldığını, tehdit edildiğini ve kendisine mobbing uygulandığını ifade ederek bu duruma son verilmesini ve ilgili kişiler hakkında gerekli işlemlerin yapılmasını talep etmesi üzerine 19/03/2020 tarihli Gönderme Kararı verilmiştir.

Kurum Rehberlik ve Teftiş Kurulu Başkanlığınca yürütülen soruşturma neticesinde düzenlenen 27/01/2021 tarihli Soruşturma Raporuna ilişkin Kurum Başkanlık Olur'u ile fail konumunda bulunan kamu personelinin 657 sayılı DMK' nın 125 maddesi 1/B-ı bendi hükümleri çerçevesinde kınama cezası ile tecziye edilmesine ve idari yönden ise amir konumunda bulunan kamu personelinin kendilerine intikal eden iddiaların incelenmesi, personel görevlendirilmesine karar verilmiştir. İlaveten Aile Mahkemesi Kararına istinaden de başvuranın isteği üzerine iş yerinin değiştirildiği bildirilmiştir.

2.2.4.11.2 Kadın Hakları Alanıyla İlgili Gerçekleştirilen Faaliyetler

- Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Yerel Kamu-Sivil Toplum İş Birliği Geliştirme Toplantısına Kurumumuzca katılım sağlanmıştır.
- Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planının (2016-2020) uygulanmasına yönelik olarak Ulusal Eylem Planı faaliyetleri kapsamında İzleme ve Değerlendirme Formu düzenlenmiş olup Kurumumuzun 2020 yılında kadın hakları alanında yürüttüğü faaliyetleri içeren bilgi notu ile birlikte Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına sunulmuştur.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonuna Kurumun tespitleri ve konuya ilişkin kurum kararları hakkında Türkiye Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç tarafından 28 Nisan 2021 Çarşamba günü sunum yapılmıştır.
- Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 4. Ulusal Eylem Planı Tanıtım Toplantısı'nda Kurumumuz temsil edilmiştir.
- Özbekistan Cumhuriyeti Ulusal İnsan Hakları Merkezi ev sahipliğinde gerçekleştirilen "Dünya Gençlik Hakları Konferansına konuşmacı olarak katılım sağlanmıştır.
- Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çalışma Grubu tarafından düzenlenen Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Teknik Takip İle İzleme (6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Yasanın 12. Maddesinde Yer Alan Elektronik Kelepçe Tedbiri) Konulu Toplantıya katılım sağlanmıştır.
- Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi'nin 15'inci Toplantısına katılım sağlanmıştır.
- Batı Balkanlar ve Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Sonlandırılması başlıklı çevrim içi bölgesel konferansa katılım sağlanmıştır.

2.2.4.12 *KAMU PERSONEL REJİMİ-I*

2021 yılında Kuruma yapılan başvuruların konu bazında en yüksek oranla kamu personel rejimine ilişkin olduğu tespit edilmiştir.

2.2.4.12.1 Personel Alımı

Yazılı sınavlara ilişkin itiraz başvurularının incelenmesi sürecinde özel ve teknik bilgi gerektirmesi durumuna göre bilirkişi incelemesi yoluna başvurulmaktadır. Mevzuatta yer verilmemiş olsa da sözlü sınavlarda nasıl bir usul izleneceği yargı kararlarıyla ortaya konulmaktadır. Bu doğrultuda, Kurumumuza yapılan başvurularda idarelerden sınav komisyon değerlendirme formları (tutanakları) istenerek komisyon üyeleri tarafından yapılan değerlendirmeler ve bu değerlendirmeler neticesinde verilen puanların birbirini destekler nitelikte olup olmadığı, değerlendirme tutanağındaki puanlamaya ilişkin takdir yetkisinin kamu yararı ve hizmet gereklerine uygun olarak kullanılıp kullanılmadığı ve objektif bir değerlendirme yapılıp yapılmadığı tespit edilmeye çalışılmaktadır.

Yapılan başvurular göstermektedir ki personel alımında idarelerin takdir yetkileri bulunmakla birlikte bunu kullanırlarken nesnel esaslara dayanmaları, seçim sürecini personel adaylarına güven verecek surette gerçekleştirmeleri ve şeffaf ve hesap verebilirlik bakımından azami düzeyde dikkat göstermeleri önem taşımaktadır.

2.2.4.12.2 Atama, Nakil, Görevlendirme ve Yer Değiştirme

Kurumumuza yapılan bir başvuruda, nakil talebinin sağlık mazeretine dayalı olmadığı, anne ve babasının engellilik durumuna dayalı nakil talebi olduğu ve Adalet Bakanlığı Memur Sınav, Atama ve Nakil Yönetmeliği'nin engelliliğe dayalı nakil taleplerinde kurumun kadro doluluk oranları dikkate alınarak nakil işlemi yapılabileceği ve bu şekilde yapılacak nakillerin Yönetmelik'teki kısıtlayıcı hükümlere tabi olmayacağının açıkça düzenlendiği belirlenmiştir. İnceleme-araştırma sırasında edinilen belgelerden ise, Tarsus Açık Ceza İnfaz Kurumundaki hükümlü sayısının Niğde E Tipi Ceza İnfaz Kurumunda bulunan hükümlü sayısına kıyasen daha fazla olmasına rağmen personel sayısının daha az olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla Tarsus Açık Ceza İnfaz Kurumunun kadro doluluk oranının da uygun olduğu değerlendirilmiş olup başvuranın naklinin yapılması gerektiği kanaatine varılmış ve tavsiye kararı verilmiştir.

Bir diğer başvuruda başvuran, çalıştığı yerde kızının tedavisi mümkün olmadığından tedavi imkanı bulunan başka bir il merkezine acilen naklinin yapılması için Kurumumuza başvuruda bulunmuştur. Kurum ile yapılan yazışma neticesinde idarenin boş pozisyon ve personel ihtiyacı çerçevesinde, çocuğunun tedavi ve özel eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için ilgilinin naklinin yapılması hususunda tavsiye kararı verilmiştir. Buna ilişkin idare tarafından gönderilen yazıda ise, başvuranın İstanbul iline atandığı bilgisi verilmiştir.

2.2.4.12.3 İlerleme ve Yükselme

Atanmaya hak kazanan personelin başarı sıralaması listesinin kesinleşmesini müteakip en yüksek puandan başlamak üzere belirlenen başarı sıralamasındaki puanlarına göre üç ay içerisinde duyurulan boş kadro veya pozisyon sayısı kadar atamalarının yapılacağına ilişkin düzenleme ile atama için üç aylık süre belirlenmişken, yazılı sınav sonrası aradan geçen bir yılı aşan süre içinde sözlü sınavın gerçekleştirilmemesi ve yapılacak sözlü sınava ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamasının haklı beklenti ve hakkaniyetle bağdaşmayacağı kanaatine varılmıştır.190 Bu kapsamda, kamu kurum ve kuruluşlarının personeline dönük görevde yükselme ve unvan değişikliği sınavlarını belli periyotlar dahilinde yapması, söz konusu sınavların yapılmasına dair usul-esasları önceden tereddüte mahal vermeyecek netlikte ortaya

koyması ve bu suretle personelin kariyer yolunu açık tutarak kurumsal bağlılığını güçlendirmesi önem arz etmektedir.

2.2.4.12.4 Kadro ve Pozisyonlar

Kurumumuza çeşitli hastanelerden çok sayıda diyaliz teknikeri tarafından yapılan ve hastanelerdeki diyaliz ünitelerinin denetlenmesi, çalışan sertifikasız personellerin servislerine çekilmesi ve diyaliz teknikerleri için yeterli kadronun açılması talepli başvurularda, idareden temin edilen bilgilerden, bazı hastanelerce sertifikasız hemşire çalıştırılmasına devam edildiği anlaşılmakta olup bu uygulamanın, ilgili yönetmeliğin yürürlük tarihi olan 01.03.2019 tarihinden itibaren bir yıllık sürenin aşılarak sertifikasız hemşire çalıştırılmasının açıkça bu düzenlemeye ve etkin, verimli personel istihdamının sağlanması ilkesine aykırılık oluşturduğu; bu kapsamda idarece, diyaliz merkezlerinde ve ünitelerinde daha etkin bir denetim yapmak suretiyle, mevzuata aykırı bir şekilde sertifikasız personel çalıştırılmasının önlenmesi gerektiği; ayrıca diyaliz teknikerleri için yeterli istihdam imkanı sağlanması yönünde gerekli tedbirlerin alınması gerekliliği değerlendirilmiştir.

2.2.4.12.5 Mali Haklar

Kurumumuza yapılan bir başvuruda, Anayasa'nın 125 inci maddesi kapsamında, Ocak 2020 tarihine kadar eksik ödenen ek özel hizmet tazminatı fark tutarının teknik öğretmen üst öğrenim intibakının yapıldığı tarihten itibaren 3.0 oranından hesaplanarak ödenmesi talep edilmiştir. Kurumumuz tarafından yapılan değerlendirme sonucunda beş yılı kapsamak üzere ek özel hizmet tazminatının 3.0 katsayısı üzerinden hesaplanarak ödenmesi yönünde Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

2.2.4.12.6 Sosyal Haklar ve Yardımlar

Kurumumuza yapılan bir başvuruda, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğünde mühendis olarak görev yapan başvuran, eşinin 14/07/2020 tarihi itibariyle ücretsiz izne ayrıldığını, çalıştığı idareye aile yardımı ödeneğine ilişkin 16/07/2021 tarihinde başvuruda bulunduğunu, geriye dönük ödeme konusunda idareden gelen cevapta Hakem Kurulu Kararına atıfta bulunularak geriye dönük sadece üç aylık kısmın ödenebileceği bildirilmiş olup geriye kalan kısmın ödenemeyeceğinin bildirildiğini ifade ederek aile yardımının tamamının ödenmesini talep etmiştir. Başvuru neticesinde 4. Dönem Toplu Sözleşmesi'nin 39 uncu maddesindeki, aile yardımı ödeneğinin geriye dönük üç aylık kısmının ödeneceği düzenlemesi öne çıkarılsa da toplu sözleşmeler vasıtasıyla esasında kamu görevlilerinin sahip oldukları haklara ilave bazı

haklar elde etmelerinin amaçlandığı, dolayısıyla ilgili mevzuat hükümleri dikkate alındığında bahsi geçen Toplu Sözleşme hükmü ile memurlara yeni bir hak verilmesinden ziyade memurların zaten sahip oldukları hakkın kısıtlandığının görüldüğü, Toplu Sözleşme'de kazanılmış hakkın kullanılmasını sınırlayıcı nitelikte hüküm konulmasının hukukun genel prensiplerine aykırılık oluşturacağı değerlendirilmiş olup başvurana ödemenin yapılması hususunda tavsiye kararı verilmiştir.

2.2.4.12.7 Genel Haklar

Yapılan bir başvuruda, Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü bünyesinde sosyal güvenlik denetmeni olarak görev yapan başvuranın, doğum iznini kullandığı, akabinde ücretsiz izin talebinde bulunduğu, talebinin mevcut görevlerini tamamlamamış olması nedeniyle uygun görülmediği, ancak 657 sayılı Kanun hükmünün bu konuda idarelere takdir yetkisi vermediği belirtilerek doğum sonrası aylıksız izin hakkının kullandırılması talep edilmiştir. Aylıksız izin talebinin reddedilmesine yönelik tesis edilen işlemlerin hukuken yerinde olmadığı değerlendirilerek başvuranın aylıksız izin hakkından yararlandırılması yönünde İzmir Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğüne tavsiyede bulunulmuştur.

İzin konusuyla ilgili olarak Kuruma ulaşan başvurular arasında COVID-19 salgınına yönelik alınan tedbirler kapsamında kamu personelinin idari izinli sayılması ve karantina dönemlerinde gerçekleşen ücret ve buna ilişkin kesintilerle ilgili başvurular da yer almaktadır. Bu konu özelinde, kamu kurumları arasında uygulama birliği bulunmadığından problemlerin yaşandığı tespit edilerek konuya dair tereddütlerin giderilmesi amacıyla tavsiye kararları verilmiştir.

2.2.4.12.8 Disiplin Cezaları ve Memuriyetin Sona Ermesi

Kurumumuza gelen başvurular arasında personelin iş ve işleyiş konusundaki tutum ve davranışlarında gerekli dikkat ve özeni göstermeleri hususunda idarelerin uyarıda bulundukları yazılı ikazların iptaline ilişkin olanlar dikkat çekicidir. Bu hususta, disiplin cezası niteliğinde olmayan, mevzuatın öngördüğü şekilde bir disiplin soruşturması yürütülmeksizin ve olay bütün yönleriyle incelenmeden personele yazılan ikaz yazıları mevzuatın amir hükümlerine de aykırı olması nedeniyle incelenmekte ve iptaline ilişkin tavsiye kararları verilmektedir.

2.2.4.12.9 Mobbing (Kamu Personelinin Tutum ve Davranışları)

Kurumumuza yapılan başvurularda, tesis edilen iş ve işlemlerin mobbing kavramının "sistemlilik, süreklilik, kasıtlı yapılması, kişiyi yıldırma, pasifize etme ve işten uzaklaştırma

amacında olması, mağdurun mesleki durumunda zarar ortaya çıkması" unsurlarını taşır nitelikte olup olmadığı ve bu yönüyle mobbing olgusunun oluşup oluşmadığına ilişkin inceleme-araştırma yoğunlaştırılmaktadır. Ayrıca başvurularda mobbinge maruz kaldığını ileri süren başvuranların bu iddialarını yeterli ve ikna edici açıklamalar ve delillerle ispat etmeleri beklenmekle birlikte bu durumu kanıtlamak kolay olmamaktadır. Kötü muamelenin yeterince delille ispatlanması durumunda ise, muamelenin var olmadığını veya haklı sebeplere dayandığını ispat yükü muameleyi yapan kamu makamlarına geçecektir.

2.2.4.13 *KAMU PERSONEL REJİMİ-II*

2.2.4.13.1 İdarede İşçi Statüsünde Çalışanların İş Kanunu ve İş Akdinden Kaynaklı Sorunları

Kurumumuza 2021 yılında bu doğrultuda, aynı işi yapan işçiler arasında iş barışını etkileyen ve iş huzuru ile birlikte hizmet kalitesini düşüren maaş farklılıkları uygulamasının sona erdirilmesi, maaşların yanlış hesaplanması, maaşlarda yapılan kesintiler, yapılan fazla mesailerin, gece mesailerinin, bayram mesailerinin, yol ve yemek ücretleri, ikramiyeleri, tazminatları ve alacaklarının ödenmesi, aynı yerde çalıştıkları için diğer istihdam şekillerinde istihdam edilenlere verilen hakların ve ödemelerin kendilerine de verilmesi gibi çeşitli adlar altındaki hakların ödenmesi ve mali haklarında gereken düzeltmelerin yapılması, sağlık, aile birliği, engellilik ve can güvenliği gibi mazeretlere dayanan nedenlerle idareler arası yer değişikliği (nakil ve becayiş) talepleri, görev tanımı dışında çalıştırılmama, başka bir birimde çalıştırılmanın sağlanması, geçici görevlendirmenin iptal edilmesi gibi konularda başvurular yapılmıştır.

2.2.4.13.1.1 *Özlük Haklarına İlişkin Talepler*

Kurumumuza farklı hizmet ihaleleri ile alındığı için toplu iş sözleşmesinde ücreti farklı düzenlenen aynı işi yapan işçiler arasında maaş farklılığı uygulamasının sona erdirilmesi içerikli çok sayıda başvuru yapılmıştır. Kurumumuz, işçiler yönüyle mali ve sosyal haklara ilişkin taleplerin muhatabının, toplu iş sözleşmesinin tarafları olan işçi ve işveren sendikaları olduğundan toplu iş sözleşmelerinde karar vericilerin, işçilerin yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri yönünde çaba göstermeleri gerektiği yaklaşımında bulunmaktadır.

2.2.4.13.1.2 *Nakil (Tayin ve Becayiş) Talepleri*

Kurumumuza 375 sayılı KHK'nın Geçici 23 ve 24 üncü maddeleri kapsamında çalışan sürekli işçiler tarafından 2021 yılında yapılan başvuruların önemli bir ağırlığını işçilerin

kurumlar arası ve il dışı yer değiştirme talepleri ile kurum içi ve il içi yer değiştirme talepleri oluşturmaktadır. Kurumlar arası ve il dışı yer değiştirme talepleri, aile bütünlüğünün sağlanması (eş durumu), engellilik, can güvenliği ve diğer gerekçelerle yapılmıştır.

2.2.4.13.1.3*Aile Bütünlüğünün Korunması*

Kurumumuzca nakil taleplerinde, başvuranların nakil talep ettiği ilde sürekli işçi kadrosunda açık olup olmadığının ve buna ilişkin verileri ile başvuranın halen çalıştığı yerdeki personel ve ihtiyaç durumu sorulmaktadır. Ayrıca talep edilen ilde görev yapmakta olup çalışılan ile nakil talebinde bulunan işçi olup olmadığı bilgisinin, varsa yasal mevzuat çerçevesinde becayiş işlemlerinin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği ile birlikte, söz konusu başvurunun çözümünde ilgili olabileceği mütalaa edilen bilgi ve belgeler istenmektedir. Kurum kararlarında kamu hizmetinin aksamaması adına karar tesis edildiği için yeni bir kadro durumu oluştuğunda, çalışılan ilde gelmek isteyen başka bir kişi bulunduğunda, idarenin her zaman nakle ilişkin yeni bir karar tesis edebileceği, idarenin bu yöndeki talepleri, kamu hizmeti aksamayacak şekilde dikkate alması gerektiği özellikle vurgulanmaktadır.

2.2.4.13.1.4 *Engellilik Nedeniyle Tayin Talebi*

Kurumumuz, memurlar gibi işçilere de engellilik nedeniyle kurum içinde yer değişikliği hakkının tanınmış olduğunu vurgulayarak bu kişilerin taleplerinin anılan hüküm çerçevesinde yeniden değerlendirilmesi yönünde Tavsiye Kararları vermekte ve başvuruların uzlaşı yoluyla çözülebilmesi için dostane çözüme ilişkin mevzuat hükümleri özellikle vurgulanmaktadır.

2.2.4.13.1.5 *Can Güvenliği Nedeniyle Tayin Talebi*

Kurumumuza yaptığı başvuruda, kişinin maddi ve manevi varlığının tehlike altında olduğu vurgulanarak kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan işçilerin Anayasa ile teminat altına alınan yaşam haklarının korunması adına memurlara tanınan ve 19.04.1983 tarihli ve 83/6525 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan "Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelik"in 12 nci maddesi ile 14/A maddesi doğrultusunda tayin hakkından faydalanması gerektiği belirtilmiş ve sosyal devlet olma ile hakkaniyet ilkesinin bir gereği olarak başvuranın tayin talebinin yerine getirilmesine yönelik idarenin tedbir alması sonuç ve kanaatine varılarak Tavsiye Kararı verilmiştir.

2.2.4.13.1.6 *Meslek Kodunun Değiştirilmesi Talepleri*

Kurumumuza yapılan şikâyetlerin önemli bir bölümü ise, meslek kodunun SGK'ya doğru bir şekilde bildirilmesi taleplerinden oluşmaktadır. Bunların incelenmesinde, başvuru

sahiplerinin fiilen yaptıkları iş ile meslek kodunun birbiri ile uyumlu olup olmadığı hususu araştırılmakta, uyumsuzluğun tespit edilmesi durumunda fiilen yapılan iş ile meslek kodunun birbiri ile uyumlu hale getirilmesi hususunda tavsiye kararı verilmektedir. Nitekim bu konuda çok sayıda emsal karar verilmiş, önemli bir içtihat birikimi oluşmuştur.

2.2.4.13.1.7 *Mobbing Başvuruları*

Kurumumuza, kendisine uygulandığını iddia ettiği mobbing yüzünden iş akdini feshetmek zorunda kaldığını belirten başvuruda, şikâyet konusu edilen işlemler ile tutum ve davranışın, başvuranın maddi ve manevi varlığına yönelik psikolojik tacizlerde bulunulduğunu ortaya koyacak objektif ağırlıkta olmadığı değerlendirilmiştir. Bu nedenle mobbingin tespit edilmesi ve kendisine tazminat ödenmesi taleplerinin reddine, buna karşın başvuranın görevlendirmesine yönelik yapılan işlemlerde ve kıdem tazminatının ödenmesinin reddedilmesi işleminde idarenin hatalı olduğunu kabul etmesi ile bundan sonra tesis edilecek kurum içi görevlendirme işlemlerinin kamu yararı, kamu hizmetinin gerekleri ve liyakat ilkesine uygun bir şekilde yerine getirilmesi, kamu personelinin cezalandırılması ya da görevinden fiilen uzaklaştırılması amacı ile işlem tesis edilmemesi hususlarında daha dikkatli hareket edilmesi ve gerekli tedbirlerin alınmasına yönelik olarak idareye tavsiyede bulunulmuştur

Sürekli işçiler tarafından, iş yerinde mobbinge maruz kaldıkları iddialarını içeren başvurular yapılmaktadır. Bu konuda her somut başvurudaki delillere göre karar tesis edilmektedir.

2.2.4.14 *MAHALLİ İDARELERCE YÜRÜTÜLEN HİZMETLER*

Kamu Denetçiliği Kurumu, 29.03.2014 tarihinden itibaren 6328 sayılı Kanun'un "Geçiş hükümleri" başlıklı Geçici 1 inci maddesinin beşinci fıkrasında yer alan düzenleme doğrultusunda mahalli idarelerin eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarına ilişkin başvuruları almaya başlamıştır. Böylece 2014 yılı ilk çeyreğinden 2021 yılı sonuna kadar kişilerden, mahalli idarelerin yürütmekte olduğu hizmetlere ilişkin olarak Kuruma 9.000 civarında başvuru yapılmıştır.

2.2.4.14.1 Mülkiyet Hakkı ile Belediyelerin İmar İşlem ve Uygulamaları

Kurumumuza geçmiş yıllarda olduğu gibi 2021 yılında da özellikle imar uygulaması sonucunda imar planında okul, yol, meydan, park, otopark, çocuk bahçesi, yeşil alan, ibadet yeri, karakol ve mezarlık alanı gibi alanlara ayrılan ancak yıllardır ilgili idarelerce kamulaştırma yapılmaması ya da aynı nitelikte parsel gösterilmemesi (trampa), parsellerin ifrazı ve tevhidi

işlemlerinin gerçekleştirilmemesi, uygulama imar planının, nazım imar planına uygun hale getirilmemesi, imar planında değişiklik yapılmaması, mevcut imar planın iptal edilmesi veya edilmemesi, taşınmazına imar hakkı verilmemesi, mimari projeye uygun olmayan değişiklikler yapılması sonucunda oluşan imar aykırılıklarının giderilmesi, verilen imar kotlarının hatalı olması, imar uygulamalarına ilişkin olarak mahkemelerce verilen kararların yerine getirilmemesi gibi belediyelerin uygulaması nedeniyle taşınmazları üzerinde tasarrufta bulunamayan, mülkiyet haklarını mevzuatın izin verdiği düzeyde kullanamadığını iddia eden şikâyetçilerden çok sayıda başvuru alınmakta ve alınan bu başvurular 3194 sayılı İmar Kanunu başta olmak üzere ilgili mevzuat kapsamında ele alınmaktadır.

2.2.4.14.2 Ruhsat İş ve İşlemleri ile Yapı Kayıt Belgesi

Ruhsat iş ve işlemlerine ilişkin olarak Kurumumuza sıklıkla şikâyet konusu yapılan ve ikisi imar mevzuatı kapsamında, diğeri ise bu kapsamın dışında olan ve düzenleme görevi öncelikle belediyeler ve il özel idarelerine ait olan üç önemli belge bulunmaktadır. Bu belgelerden birincisi "yapı ruhsatı", ikincisi "yapı kullanma izni (iskân)", üçüncüsü ise "iş yeri açma ve çalışma ruhsatı"dır.

2.2.4.14.2.1 *Yapı Ruhsatı (İnşaat İzni)*

Yapı ruhsatına yönelik olarak 2021 yılında, mülkiyetinde bulunan parsel için yoldan ihdas ve satış işlemi yapılması suretiyle tarafına inşaat ruhsatı verilmesinin sağlanması, evinin altında bulunan işletmenin kullandığı bina ruhsatına aykırı sundurmanın yıkılması, belediyece yıkım kararı alınmasına rağmen bir türlü yıkılmayan kaçak yapı/yapıların (metruk bina/binaların) yıkılmasının sağlanması, babası adına vefat tarihinden önce kesilen ve ölüm tarihine kadar tahsil edilmemiş olan imar idari para cezasının silinmesi, kaçak yapı nedeniyle düzenlenen idari para cezasının iptal edilmesi gibi konularda çok sayıda Tavsiye, Kısmen Tavsiye ve Kısmen Ret Kararları verilmiş, ayrıca imar affı kapsamında olmayan ve hakkında yıkım kararı bulunan, ancak belediyelerce uzun süredir yıkılmayan yapılar ile imar planı ve projeye aykırı bir şekilde düzenlenmiş kaçak yer ve eklentilerin ilgili mevzuat doğrultusunda yıktırılması sağlanarak çok sayıda başvuru da çözüme kavuşturulmuştur.

2.2.4.14.2.2 *Yapı Kullanma İzni (İskân) Belgesi*

Yapı kullanma iznine (iskân) yönelik olarak 2021 yılında Kuruma, belediyeler tarafından haksız olduğu iddia edilen gerekçelerle yapı kullanma izninin verilmemesi, yapı müteahhidinin yapım işlerinden doğan vergi ve sigorta prim borçlarından dolayı yapı kullanım

izin belgesinin verilmemesi, belediyelerce usulüne uygun verilmediği iddia edilen yapı kullanım izin belgelerinin iptal edilmesi, binalara yapı kullanım izin belgesi verilmeden altındaki dükkânların işletmeye açılması gibi konularda başvurular yapılmıştır.

2.2.4.14.2.3 *İş Yeri Açma ve Çalışma Ruhsatı*

İmar mevzuatı kapsamı dışında olan ve Kuruma sıklıkla şikâyet konusu yapılan bir diğer konu ise, sıhhi ve gayrisıhhi iş yerleri ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerinin ruhsatlandırılması ve denetlenmesi için verilen iş yeri açma ve çalışma ruhsatıdır.

İş yeri açma ve çalışma ruhsatına ilişkin olarak iş yerine işyeri açma ve çalışma ruhsatı verilmemesi, belediyenin usulsüz bir şekilde iş yeri açma ve çalışma ruhsatı vermesi, kaçak çalıştığı iddia edilen iş yerlerinin kapatılması içerikli başvurular alınmış ve yine bu başvurulara ilişkin olarak ilgili belediyelere tavsiyelerde bulunulduğu gibi, belediyelerin yaptığı işlemlerin yerinde olduğunun tespit edildiği durumlarda ise başvuruların reddine karar verilmiştir. Ayrıca birçok başvuru dostane şekilde çözüme kavuşturulmuştur.

2.2.4.14.2.4 *İmar Barışı ve Yapı Kayıt Belgesi*

İmar barışı kapsamında Kuruma iletilen başvurulardan en dikkat çekeni, 2021 yılı ve öncesinde yapılan, imar barışı kapsamında olmayan ancak öncesinde hakkında yıkım kararı alınmış ya da henüz alınmamış yapılarla, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 4 üncü maddesinde tanımlanmış olan ortak alanlarda, imar ve projeye aykırı bir şekilde yapılan ve alınmış yapı kayıt belgesi bulunan kaçak yer ve eklentilere belediyeler tarafından işlem yapılmamasına yönelik başvurulardır. Bu başvurulara yönelik olarak yapılan inceleme ve araştırma sonucunda mevzuata aykırı bir şekilde düzenlendiği değerlendirilen yapı kayıt belgesi/belgelerinin iptal edilmesi için önceki adıyla Çevre ve Şehircilik Bakanlığına şimdiki adıyla da Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına tavsiyelerde bulunulmuş ve dostane çözüm kararları verilmiştir.

2.2.4.14.3 Altyapı Hizmetleri ve Belediyeler

Altyapı hizmetlerine yönelik olarak 2021 yılında yapılan başvuruların, belediyelerin veya valiliklerin görev alanında bulunan yolların yapılması, kavşak yapılması, yola asfalt atılması ve yola parke taşların döşenmesi, kaldırımların yapılması, yolun imar planlarına uygun hale getirilmesi, yolun güzergâhının değiştirilmesi, sokağın yola bağlanması, yolların büyükşehir yol ağına bağlanması, köprü ve geçit yapılması, yol, cadde ve sokakların aydınlatılması/ışıklandırılması gibi yol, cadde ve sokakların yapımı, bakımı ve onarımı ile

belediyelerin su ve kanalizasyon idareleri tarafından yürütülen foseptiklerin temizlenmemesi, ikamet edilen konutundan kanalizasyon ağına bağlantı yapılması, evine içme suyu şebekesi bağlanması, kanalizasyon alt yapısının yetersiz olması gibi kanalizasyon hizmetlerinde yaşanılan aksaklıkların giderilmesi, doğalgaz dağıtım şirketince gereken tüm yükümlülükler yerine getirildiği halde ilgili büyükşehir belediyesinin/belediyenin doğalgaz altyapısının tamamlanmasına yönelik gereken kazı izni, çalışma izni, kırmızı kot gibi yükümlüklerini yerine getirmemesi nedeniyle bulunduğu sokağa/evine doğalgaz hattı çekilememesi/arzı, yol yapılması, kavşak yapılması, yola asfalt atılması ve yola parke taşlarının döşenmesinin sağlanması talepli otuzun üzerinde başvuru yapılmıştır.

2.2.4.14.3.1 ***Belediyelerden Yol Yapımı, Bakımı ve Onarımı Talepleri***

2021 yılı dahil geçmiş yıllardan bu yana Kuruma belediyeler tarafından yol/yolların en kısa sürede yapılacağı, asfaltlanacağı, bakım ve onarımının yapılacağı sözü verilmesine rağmen uzun süredir (yıllardır) gerekli çalışmaların yapılmadığı, belediyenin ilgilileri oyaladığı iddialarını içeren başvurular alınmaktadır.

2.2.4.14.3.2 ***Su ve Kanalizasyon Altyapısında Yaşanılan Aksaklıklar***

Özellikle ikamet edilen konutta veya köy gibi yerleşim yerlerinde su ve kanalizasyon altyapısının olmaması, kanalizasyon ağına bağlantı yapılması ile evine içme suyu şebekesi bağlanması talepli başvurularda Kurum, Anayasa'nın 65 inci maddesine benzer şekilde belediye Kanunu'nun 14 üncü maddesinde belirtilen belediye tarafından hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırasının tespitinde belediyenin mali durumu ile hizmetin ivediliğinin dikkate alınacağı hususlarına vurgu yaparak, su ve kanalizasyon hizmetlerinin makul bir sürede gerçekleştirilmemesinin Anayasa'nın 56 ncı madde hükmüne ve hukuk devletinin en önemli unsurlarından olan "belirlilik" ve "hukuki güvenlik" ilkelerine aykırılık oluşturacağı, su ve kanalizasyon altyapısına yönelik taleplerin vatandaşlar için büyük önem taşıdığı, bu tür kamu hizmetlerinin sunulmasının hem vatandaşlar hem de yerel yönetimler için çok elzem bir durum olduğu, su ve kanalizasyon altyapısının yapımına ne zaman başlanacağı hususunun, idarenin kamu kaynaklarını etkin şekilde kullanması sırasındaki takdir yetkisi bağlamında değerlendirilse dahi takdir yetkisinin Anayasa ve yasalar çerçevesinde kullanılması gerektiğinden imar yolunun açık olduğu ve imar izninin verildiği alanlarda su ve kanalizasyon altyapılarının ivedilikle kurulması ve idarenin kamu sağlığına ilişkin görevlerini yerine getirmesi gerektiği değerlendirilmesinde bulunarak su ve kanalizasyon altyapısının yapılmasına

yönelik gereken iş ve işlemlerin makul sürede yapılması hususunda belediyeler ile belediyelerin su ve kanalizasyon idarelerine tavsiyelerde bulunmaktadır.

2.2.4.14.3.3 *Doğalgaz Altyapısında Yaşanan Aksaklıklar*

Kurumumuza, doğalgaz dağıtım şirketince gereken tüm yükümlülükler yerine getirildiği halde ilgili büyükşehir belediyesinin/belediyenin doğalgaz altyapısının tamamlanmasına yönelik gereken kazı izni, çalışma izni gibi yükümlüklerini yerine getirmemesi ve kırmızı kot çalışmaları nedeniyle bulunduğu sokağa/evine doğalgaz hattı çekilememesi/arzı sağlanamamasına yönelik başvuruların yapıldığı görülmektedir.

2.2.4.14.4 Belediyelerce Alınan Vergi, Resim, Harç ve Benzeri Mali Yükümlülükler

Kurumumuza bu alanda yapılan başvurular ağırlıklı olarak belediyelerce tahsil edilen "emlak vergisi", "çevre temizlik vergisi", "ilan ve reklam vergisi" gibi vergiler, "işgaliye harcı", "plan tadilat harcı" gibi harçlar,', "yol, kanalizasyon ve su harcamalarına katılma payları", "stabilize yol teknik altyapı bedeli", "evsel katı atık bedeli", "kanal kotu bedeli", "şube yolu bedeli", "vidanjör ücreti" gibi bedeller (ücretler) ile belediyeler tarafından ilgili mevzuat kapsamında haksız yere kesildiği iddia edilen para cezalarının iptali konularında olmuştur.

2.2.4.14.4.1 *Emlak Vergisi Muafiyet ve İstisnaları*

2021 yılında Kurumumuza iletilen emlak vergisi konulu başvurular detaylı bir şekilde incelendiğinde, yapılan bu başvuruların ağırlıklı olarak, kamuoyunda tek meskeni olanlar ile emeklilere emlak vergisi muafiyeti sağlayan hüküm olarak da bilinen Emlak Vergisi Kanunu'nun 8 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sınırlamalarla ilgili olduğu görülmektedir.

Yine söz konusu madde dışında emlak vergisine yönelik Kuruma, tasarrufu kısıtlanan bina, arsa ve araziye tahakkuk ettirilen ya da tahsil edilen emlak vergilerinin terkini ya da iadesi, 6360 sayılı Kanun ile köy statüsünden çıkarılarak mahalleye dönüştürülen yerlere ilişkin muafiyet hükmünün belediyece dikkate alınmaması ve Emlak Vergisi Kanunu'nun Geçici 23 üncü maddesinin uygulanmamasından kaynaklı fazladan tahsil edilen emlak vergisinin iadesi, yıkım kararı verilen ve oturulması yasak olan bir bina için istenilen emlak vergisi gibi diğer konularda başvurular alınmıştır.

2.2.4.14.4.2 ***Diğer Vergi, Resim, Harç ve Benzeri Mali Yükümlülükler ile Kesilen İdari Para Cezaları***

Kuruma yapılan başvurulardan, katılma payları ve hizmet karşılığı alınan ücretler belirlenirken ve para cezaları kesilirken, bazı belediyelerin sosyal devlet ve hukuk devleti ilkelerine ve mevzuata uygun hareket etmedikleri ya da kararlarının gerekçesini açıklamadıkları, bu yüzden kişilerle aralarında pek çok uyuşmazlığın çıktığı görülmektedir.

Kurumumuzca, haksız yere salınan yol harcamalarına katılma payının iptal edilmesi, kullandığı yer için istenilen işgaliye harcının yüksek olması, haksız yere tahsil edildiği iddia edilen stabilize yol teknik altyapı bedelinin iade edilmesi, kanalizasyon durum belgesi (kanal kotu belgesi) bedelinin iadesi, belediyeye ödemek zorunda kaldığı harç ve ücretlerin 6306 sayılı Kanun'da yer alan harç ve ücret muafiyetine ilişkin hükümler uyarınca yasal faiziyle birlikte tarafına iade edilmesi, babası adına vefat tarihinden önce kesilen ve ölüm tarihine kadar tahsil edilmemiş olan imar idari para cezasının silinmesi, konusu edilen vergi, harç, katılma payları ve bedeller için dostane çözüm kararları verilmiş ve gönderme kararları ile de başvurular olumlu sonuçlandırılmıştır.

2.2.4.14.4.3 ***Türkiye Belediyeler Birliği ile İmzalanan Protokol***

Emlak vergisi düzenlemelerindeki muafiyet ve istisna ile ilgili olarak belediyelerin farklı yorumlama yoluyla aynı durumda olan kişilere yönelik olarak farklı uygulama yaptıkları, ülke genelindeki belediyelerin emlak vergisi mevzuatını uygulama noktasında bir uygulama birliği içinde olmadığı görülmektedir.

Bu noktada Kamu Denetçiliği Kurumu, "belediyelerce alınan vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler", "toplu taşıma hizmetleri", "imar uygulamaları" gibi sıklıkla şikâyet konusu yapılan belediyelerin görev ve sorumluluğundaki alanlarda (örneğin, emlak vergisi muafiyet ve istisna uygulamalarında, ülkemizdeki tüm il ve ilçelerdeki belediyelerin toplu taşıma hizmetlerinde geçerli olacak tek bir kart uygulamasının hayata geçirilmesi, yine öğretmen, sağlık çalışanları gibi belirli meslek gruplarına tüm Türkiye'de indirim uygulanması vb.) belediyeler arasında uygulama birliği gerçekleştirilmesine katkı vermek ve Kamu Denetçiliği Kurumunun belediyeler ve kişiler nezdinde bilinirliğinin daha da artmasını sağlamak için karar desteği, eğitim verme gibi hususlarda 17/11/2021 tarihinde ülkemizde belediyelerimizin çağdaş belediyecilik hizmeti vermeleri yönünde giderek artan ve karmaşıklaşan görev ve sorumluluklarını etkin ve verimli şekilde yerine getirmeleri için gerekli

olan eğitim, danışmanlık, bilgi ve deneyim paylaşımı, teknik destek gibi ihtiyaçlarını karşılamak, merkezi yönetim kurumları ile ulusal ve uluslararası platformlarda onları temsil etmek, hak ve çıkarlarını korumak amacıyla kurulan Türkiye Belediyeler Birliği ile protokol imzalanmıştır.

2.2.4.14.5 Belediyelerin Toplu Taşıma, Otopark ile Trafik Düzeni ve Güvenliğinin Sağlanmasına Yönelik Hizmetleri

Hem 5393 sayılı Kanun'un 15 inci maddesinde hem de 5216 sayılı Kanun'un 7 nci maddesinde, büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumluluklarının belirlendiği, 5216 sayılı Kanun'un anılan maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde, "Büyükşehir ulaşım ana plânını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini plânlamak ve koordinasyonu sağlamak kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek'' hükmüne yer verilerek toplu taşıma, otopark ile trafik düzeni ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik hizmetlerin yürütülmesi noktasında büyükşehir belediyelerine önemli görev ve sorumluluklar yüklenmiştir.

2.2.4.14.5.1 ***Toplu Taşıma Hizmetleri***

İlçe belediyeleri ve yeni katılımlarla otuz yeni büyükşehir belediyesinin her alanda olduğu gibi kent içi ulaşımda da hizmet sınırlarının genişlemesi neticesinde, toplu taşıma ulaşımı ile ilgili olarak Kuruma 2021 yılında, otobüs hattı güzergâhının uzatılması, değiştirilmesi veya güzergâhın eski hale getirilmesi talepleri, toplu taşıma ile ilgili UKOME kararlarının değiştirilmesi/iptali, toplu taşıma ücretleri ve toplu taşıma hizmetlerinde kullanılan kart işlemlerinde yaşanan sorunlar, toplu taşıma hizmetleri bazı belediyelerde belirli meslek gruplarına ücretsiz veya indirimli sunulurken bazı belediyelerde ücretsiz veya indirimli sunulmaması, ilave otobüs ve metro seferleri ile ilave durak konulması, personel servisi ve okul servisi gibi taşımacılık hizmeti veren firmaların büyükşehir belediyesinden aldıkları güzergâh izin belgelerinin iptal edilmesi veya güncellenmemesi, toplu taşıma aracını kullanan sürücünün yolculara karşı olumsuz tutum ve davranış sergilemesi, metro, tramvay gibi raylı sistem hizmetlerinde yaşanan aksaklıklar, metro hatlarına ücretsiz entegre hat düzenlemesi yapılması, yolcu terminali (otogar) işleten belediyeler tarafından kendilerine otogarlarda peron tahsis

edilmemesi, belediyelerin toplu taşıma ile ilgili mahkeme kararlarını yerine getirmemesi gibi konularda başvurular yapılmıştır.

2.2.4.14.5.2 ***Otobüs Hattı Güzergâhına İlişkin Talepler***

Büyükşehir belediye başkanının onayı ile yürürlüğe giren belediyeler ve bütün kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilgililer için bağlayıcı olan UKOME kararlarına istinaden yapılan güzergâh değişimlerinin eski haline getirilmesi, mevcut güzergâhın biraz daha mahallelerine ve köylerine ulaşımlarını kolaylaştıracak şekilde uzatılmasına ilişkin olarak Kurumumuza çok sayıda başvuru yapılmaktadır.

Yapılan bu başvurular hakkında, ilgili mevzuat kapsamında inceleme ve araştırma yapılmak suretiyle, belediyelerin otobüs hattının güzergâhının belirlenmesinde, UKOME'nin otobüs hattını belirlerken veya değiştirirken hangi gerekçelere dayandığı, güzergâh değişikliği ya da güzergâhın uzatılması istenilen bölgeye ring otobüslerinin hizmet verip vermediği, bölgeye giden başka otobüs hattı bulunması durumunda ücretsiz aktarma yapmanın mümkün olup olmadığı, güzergâh uzatımı istenilen yerin bölgeye uzaklığı, nüfusunun yoğunluğu, taşınacak yolcu sayısı, güzergâh uzatımı istenilen hattı kullanan yolcuların bu durumdan nasıl etkileneceği ve belediyenin mali imkânları gibi hususlar ile birlikte özellikle belediyelerin takdir yetkisi de gözetilerek karar verilmektedir.

Ayrıca başvuranların haklı taleplerine ilişkin olarak Kurum tarafından çözülmüş olan pek çok dosya da mevcuttur. Sorunların çözülmesi aynı konumda olan vatandaşlara da aynı hizmetin verilmesini sağlamaktadır.

2.2.4.14.5.3 ***Dolmuş Hattı Sahiplerinin Talepleri***

6360 sayılı Kanun ile belediyeye ilişkin yetkilerin büyükşehir belediyelerine devrolması nedeniyle büyükşehir belediyelerince mevcut hatlara ilişkin olarak sözleşme süresinin dolmasını beklemeden yeniden ihaleye çıkılması, meclis kararı ile dolmuş hatlarına ilişkin sözleşmelerin (kazanılmış haklar dikkate alınmaksızın) iptal edilmesi ile hatlardaki hizmet kalitesinin artırılması amacıyla plakalara tahdit getirilmesi (plaka değişikliğinin zorunlu hale getirilmesi) gibi uygulamaların neden olduğu mağduriyetlere yönelik olarak Kurumumuza geçmiş yıllardan bu yana başvurular yapılmaktadır.

2.2.4.14.5.4 ***Otopark Hizmetleri***

Otopark hizmetlerine ilişkin olarak 2021 yılında, yol ve cadde kenarlarında yol üstü park olarak kullanılan yerlerden ve daha önce ücretsiz olarak araçların park edildiği boş

alanlardan otopark ücreti alınmaması, park yasağı olan yere, kaldırıma araçların park etmesinin engellenmesi, otopark fiyatlarının TÜİK'in açıkladığı yıllık enflasyon oranından daha fazla artırılmaması, binada bulunan otoparkın girişine kaldırım rampası konulmaması, belediyeden kiraladığı otopark işletmesinde, diğer otopark işletmelerinde olduğu gibi oto yıkama faaliyetinde bulunmasına izin verilmesi içerikli başvurular alınmıştır. Bu kapsamda, somut durumun özelliğine göre farklı kararlar tesis edilmektedir.4.14.5.5 Trafik Düzeni ve Güvenliği

Söz konusu alanda, belediyelerce yolun trafik akışının (tek yön olması gibi) düzenlenmesi, trafik yoğunluğunun azaltılmasına yönelik önlemler alınması, kavşak düzenlemesi yapılması, trafik ışıkları ve trafik işaret levhaları, kamera (MOBESE), aydınlatma lambaları ve kasis (hız kesici) konulması, yayaların kullanımını engelleyecek şekilde kaldırımların amacı dışında kullanımının engellenmesi, yaya güvenliği için yolun kenarlarına kaldırım yapılması içerikli başvurular alınmıştır.

Bu kapsamda, "Türkiye Belediyeler Birliği ile İmzalanan Protokol" başlığı altında da yer verildiği üzere, belediyelerin görev ve sorumluluğunda bulunan "toplu taşıma hizmetleri" alanında ülkemizdeki tüm il ve ilçelerdeki belediyelerin toplu taşıma hizmetlerinde geçerli olacak tek bir kart uygulamasının hayata geçirilmesi, yine öğretmen, sağlık çalışanları gibi belirli meslek gruplarına tüm Türkiye'de indirim uygulanması hususları önerilmektedir.

2.2.4.14.6 Belediyeler ve Su Hizmetleri

2021 yılında belediyelerin su hizmetlerine ilişkin olarak su aboneliklerinde, sayaç sahiplerine tercih hakkı verilmeksizin kartlı su sayacı kullanımının zorunlu tutulması ve bu kapsamda tahsil edilmiş olan sayaç bedelinin iadesi, sumatiklerden (kiosk) yapılan su yüklemelerinden çeşitli adlar altında yüksek miktarda kesinti yapılması, arızalı su sayacının değiştirilmesi/tamir edilmesi, depozitonun (güvence bedelinin) iade edilmemesi, mahallelerine veya köylerine su getirilmesinin sağlanması ya da yetersiz su sorununun giderilmesi, patlamış su borularının tamir edilmesi, indirimli su tarifesinden yararlanması gerekirken normal su tarifesinden yararlandırılması, su faturasında engellilik indiriminin dikkate alınmaması, ikamet edilen konuta (imar barışı kapsamında "yapı kayıt belgesi" alınmış binalar ve riskli bina kapsamında olanlar dahil) su aboneliği yapılmaması, ikamet ettiği konuta şebeke hattı çekilmesi, yüksek gelen su faturası ile geçmişe dönük olarak çıkarılan su borcunun düzeltilmesi, belediyelerin verdiği su hizmetleri (vidanjör hizmeti gibi) ile faturalardan çeşitli adlar altında aldığı bedellerin iadesi, suyun kaçak kullanıldığı yönünde başvurular alınmıştır.

2.2.4.14.6.1 *Elektronik Kartlı Su Sayacı Kullanımının Zorunlu Tutulması*

Kurumumuz su hizmetlerine ilişkin olarak su aboneliklerinde, sayaç sahiplerine tercih hakkı verilmeksizin kartlı su sayacı kullanımının zorunlu tutulması içerikli Manisa, Eskişehir, Iğdır, Ordu, Zonguldak (Kozlu ilçesi) illerinden çok sayıda başvurular almıştır.

Abonelik işlemlerine ilişkin olarak ilk defa tesis edilecek abonelikler ve abonelik devir işlemleri hakkında da Kurumumuza başvurular yapılmıştır. Örneğin taşınmaz mülkünde oturan kiracının haber vermeden evi terk etmesi, ancak su aboneliğinin hala kiracı adına aktif olması ve aboneliğin kiracının su ve kanalizasyon idaresine borcundan dolayı kapatılmaması nedeniyle mevcut aboneliğin kendi üzerine devrinin sağlanmasına yönelik başvurular bunlardan bir tanesidir.

Kamu Denetçiliği Kurumunca, her somut durumun özelliğine göre riskli alanlarda, riskli yapıların bulunduğu taşınmazlarda ve rezerv yapı alanlarında bulunması nedeniyle mevzuatta öngördüğü süreyi fazlasıyla aşacak şekilde fiilen kullanamadığı taşınmazına elektrik ve su aboneliği verilmesi talebine, 6306 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinin birinci fıkrası kapsamında öngörülen sürenin oldukça aşılmış olması ve başvuranın taşınmazı üzerindeki kısıtlamaların işlemler sonuçlanana kadar ucu açık bir şekilde devam etmesinin başvuranın mülkiyet hakkına yapılan müdahale ile gerçekleştirilmesinde kamu yararı bulunan riskli alanlardaki yapıların dönüştürülmesine duyulan ihtiyaç arasında kurulan dengenin mülkiyet hakkını ihlal edecek şekilde bozduğu ve taşınmazın bulunduğu yerin etrafında halihazırda kullanılmaya devam edilen evlerin de bulunduğu hususu dikkate alındığında, riskli alana ilişkin işlemler tamamlanana kadar başvuranın mülkiyet hakkı kapsamında taşınmazından faydalanabilmesi için yazılı bilgilendirmenin yapılması ve bilgilendirmenin başvuranın da imzasını içerecek şekilde tutanağa bağlanması kaydıyla gerekli iş ve işlemlerin tesis edilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılarak idarelere tavsiyede bulunulan kararlar mevcuttur.

2.2.4.14.7 Temizlik, Katı Atık Yönetimi, Çevre Kirliliği ve Belediyeler

Kurumumuza katı atık yönetimine ilişkin olarak 2021 yılında, boş tarlaya, arsaya kimin döktüğü belli olmayan çöp ve molozların kaldırılması, 297 belediyenin çöpleri düzenli olarak toplamaması, çöp konteynerlerinin kapaklarının açık bırakılması, çöp konteynerlerinin yerinin değiştirilmesi, kaldırılması, konulması, 298 katı atık depolama tesisi, katı atık transfer istasyonu gibi belirli bir yerden kaynaklanan çöp kokusunun giderilmesi içerikli başvurular iletilmiştir.

Kurum, katı atık aktarma istasyonu/merkezi gibi katı atık tesislerinden kaynaklanan kirliliğin neden olduğu mağduriyetlerin giderilmesine yönelik olarak ilgili büyükşehir belediyesi ile belediyeye, çevre kirliliğinin önlenmesi konusunda yetkili kurumların her zaman aktif olarak faaliyette bulunmasının hukuki bir sorumluluk olduğu vurgusunu yaparak, yerinde gerçekleştirilen incelemelerle tespit edilen uyuşmazlık konusu aktarma tesisindeki birtakım eksikliklerin süratle giderilerek tesisin standartlara uygun hale getirilmesine yönelik çalışmaların ivedilikle tamamlanması ve katı atık aktarımı esnasında azami dikkatin gösterilerek atıkların etrafa yayılmasının önlenmesi hususlarında tavsiyede bulunmuştur.

2.2.4.14.8 Zabıta Hizmetleri, Çevre Düzenleme Hizmetleri, İtfaiye Hizmetleri, Cenaze Defin ve Mezarlık Hizmetleri, Evlendirme Hizmetleri Gibi Belediyelerce Yürütülen Diğer Hizmetler

2021 yılında, kaldırım, park ve sahil işgalleri ve işletmelerle ve seyyar satıcılarla ilgili olarak zabıtanın gereken denetimi yapmasının sağlanması, iş yerinin önüne kurulan pazar tezgâhının, iskelenin kaldırılması ile zabıtaların görevlerini yerine getirirken sergilediği tutum ve davranışlarına yönelik olarak zabıta hizmetlerine, kaldırımların ve çevre düzenlemesinin standartlara uygun yapılması, parkın ve çimlerin bakımının yapılması, parktaki ve sokaktaki ağaçların budanması, belediye sınırları içerisinde daha çok ağaç dikilmesinin sağlanması gibi çevre düzenlemesi hizmetine, trafik kazasında yaralanmasına sebep olan itfaiye personeli hakkında gerekenin yapılması, oturduğu apartmanın çatısındaki buz kütlelerinin itfaiye tarafından temizlenmesinin sağlanmasına yönelik olarak itfaiye hizmetlerine, mezarlık yeri taleplerine belediye tarafından olumsuz cevap verilmesine ilişkin olarak cenaze defin ve mezarlık hizmetlerine, evlilik işlemlerinin gerçekleştirilmesinde belediye görevlilerinin ilgisizliğine ilişkin olarak evlendirme hizmetlerine, sokak hayvanlarının korunması, sahipsiz ve başıboş köpeklere yönelik gereken önlemlerin alınması, belediyelerin sokak hayvanlarına yönelik hayvan barınağı yapması, kulübe temin etmesi, mama yardımı yapması, belediyenin ikamet ettiği bölgeye haşerelere yönelik ilaçlama yapması, belediyenin köylerine kütüphane, taziye evi gibi sosyal tesisler yapması, yürüyüş parkının 24 saat boyunca halkın kullanımına açılması, belediye tesislerine girişte ücret alınmaması, köy sınırlarının yeniden düzenlenmesi, belediyelerin telefonlara bakmaması ve e-postalarına dönüş yapmaması, belediyenin sosyal medya hesaplarından kendisini engellemesi, belediyelerin özellikle altyapı hizmetleri sırasındaki ihmalleri nedeniyle hasara uğrayan araçların zararının tazmin edilmesi,

belediyelerin çöp kamyonlarına "çöp taksi" ismini vermesi, pazar yerinin mahallinin değiştirilmesi, kaldırılması ile kurulduğu günlerin değiştirilmesi, hobi bahçelerinin tahsis ve kullanımları hususunda belediyenin keyfi uygulamalarda bulunduğu, belediyelerce mahkeme kararlarının yerine getirilmemesi ve belediyelerden yaşadığı mağduriyetle ilgili zararını tazmin etmesi, belediyenin kira bedeline ilişkin tasarrufu, belediyelerin uygulamalarında usulsüzlük yaptığı iddiaları ile bunları gerçekleştiren belediye görevlileri hakkında soruşturma açılması, muhtarların görevini yapmaması içerikli mahalli idarelerce yürütülen hizmetlere ilişkin diğer konulara yönelik başvurular alınmıştır.

2.2.4.15 *MÜLKİYET HAKKI*

2021 yılı içinde KDK tarafından karara bağlanan başvurular incelediğinde başvuruların konusunun ağırlıklı olarak; kamulaştırmasız el atma, uygulama imar planında kamu hizmetine ayrılan taşınmazlar, sit alanı olarak tescil edilen taşınmazlar, el koyma ve benzeri tedbirler ve mahkeme ilamına dayalı alacağa ulaşmada yaşanan belirsizlikten kaynaklı uyuşmazlıklardan oluştuğu görülmektedir.

2.2.4.15.1 Kamulaştırma ve Kamulaştırmasız El Alma ile İlgili İşlemler

Mülkiyet başlığı altında gelen başvurular arasında, 1. derece doğal sit alanı içinde kalan taşınmazdan kaynaklı mağduriyetin giderilmesi istemleri de bulunmaktadır. Üzerinde hiçbir sınırlama veya takyidat bulunmaksızın satın alınan ve akabinde ilgili Belediyesince inşaat izin ruhsatı düzenlenen arsa vasıflı taşınmazın '1. derece doğal sit alanı' olarak tescil ve ilan edilmesi sebebiyle mülkiyet hakkı ihlal edildiği gerekçesiyle Kuruma yapılan bir başvuru, Anayasa'nın 35 ve 63'üncü maddeleri ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu hükümleri çerçevesinde incelemeye konu edilmiştir. Yapılan incelemede, 2863 sayılı Kanun hükümleri kapsamında sit alanı ilan edilen yerde kalan taşınmazlar yönünden mutlak bir inşaat veya satış yasağının öngörülmediği, öte yandan Kanun'un 17'nci maddesi ile de sit ilan edilen alanda ilgili maddede tanımlanan idari sürecin sonunda o korunma amaçlı imar planının hazırlanmış olması ve bu planda taşınmaza kesin inşaat yasağı getirilmiş olması koşullarına bağlı olarak taşınmazın takasa konu edilebilmesi imkânı sağlanarak, mülkiyet hakkının kullanımına getirilen müdahalenin kamu yararı ile bireysel yarar arasında adil dengeyi sağlamaya çalıştığı değerlendirilmesine yer vermiştir.

Bu çerçevede, başvuruya konu taşınmazın bulunduğu alana yönelik olarak 2863 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde koruma amaçlı imar planının yapılması ve koruma amaçlı imar

planında taşınmaza kesin inşaat yasağı getirilmiş olması halinde 2863 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde taşınmazın trampa edilmesi hususlarında idareye tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.4.16 *NÜFUS, VATANDAŞLIK, MÜLTECİ VE SIĞINMACI HAKLARI*

2021 yılında yukarıda bahsedilen başlık altında, üst soyu Türk vatandaşlığına geçmiş olan kişilerin, üst soylarının Türk vatandaşlığına geçmeden önceki isimlerini gösteren isim denklik belgesi verilmesi, kimlik belgesinde yer alan ad yahut soyadın değiştirilmesi, adrese dayalı nüfus kayıt sisteminde yer alan adresin değiştirilmesi, ölüm olayının tescili, güncel medeni durumun tescili gibi talepler incelenmiştir.

2.2.4.16.1 İsim Denklik Belgesi

Balkan ülkelerinin Avrupa Birliği'ne dahil olmaları ve bilhassa Birinci Dünya Savaşı ve öncesinde ülkelerinden göç ederek tabiiyet değiştiren yurttaşlarının vatandaşlık başvurularını değerlendirme eğilimlerini ortaya koymaları nedeniyle son yıllarda üst soyu Türk vatandaşlığına geçen kimseler tarafından üst soyları adına isim denklik belgesi düzenlenmesi istemiyle yapılan başvurularda artış görülmektedir.

2.2.4.16.2 Ad Değişikliği Talepleri

Kurumumuza çok sayıda ad değişikliği talebi doğrudan ulaşmaktadır. Bu hususta, değişikliğin kamu düzeni açısından önemi nedeniyle kural olarak ad değişiklikleri hususunda 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 27 nci maddesi uyarınca mahkemelerin görevli olduğu, ancak vatandaşların yargılama giderinden oluşan maddi kayıp ve zaman kayıplarının önüne geçmek amacıyla 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'na 06/12/2019 tarihli ve 7196 sayılı Kanun'un 61 inci maddesi ile eklenen geçici 11 inci maddesinde yer alan "Kişinin üç yıl içerisinde yerleşim yerinin bulunduğu nüfus müdürlüğüne yazılı olarak başvurması kaydıyla; 21/06/1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanununun 3 üncü maddesine aykırı soyadları ile yazım ve imla hatası veya düzeltme işareti kullanılmamasından kaynaklanan anlam değişiklikleri bulunan, genel ahlaka uygun olmayan, toplum tarafından gülünç karşılandığı değerlendirilen ad ve soyadları, mahkeme kararı aranmaksızın, il veya ilçe idare kurulunun vereceği kararla bir defaya mahsus olmak üzere değiştirilebilir. İl ve ilçe idare kurullarının vereceği karar kesindir. Soyadı değiştirilen erkek ise kendisi ile birlikte varsa karısının ve müracaat tarihinde ergin olmayan çocuklarının da soyadları düzeltilir. Soyadı değiştirilen kadın ise kendisi ile birlikte ergin olmayan evlilik dışı çocukları varsa onların da soyadları düzeltilir.

Bu maddede belirlenen sürenin bir katına kadar uzatılmasında Cumhurbaşkanı yetkilidir" hükmü doğrultusunda başvuranların bilgilendirilmeleri sağlanarak il ve ilçe nüfus müdürlüklerine şahsen başvuru yapmaları için yönlendirilmektedir.

2.2.4.16.3 Vatandaşlık Başvuruları

2021 yılında bu başlık altında yabancı ve yabancı yakınları tarafından yapılan başvurulara bakıldığında; başvuruların, istisnai vatandaşlık başvurusu hakkında bilgilendirilme talebi, istisnai vatandaşlığın iptali işleminin geri alınması, uluslararası koruma statüsünün verilmesi, uluslararası koruma kararının kaldırılması ve yurt dışına çıkış izni verilmesi, vatansız kişi kimlik belgesi verilmesi, ikamet izni başvurusunun sonuçlandırılması talebi, ikamet izin belgesinin süresinin uzatılması talebi, ikamet izin harcının fazla alınan kısmının iadesi talebi, Türk vatandaşlığı kazanan kişinin çocuklarının nüfus tescil işlemlerinin yapılması talebi gibi hususlarında yapıldığı görülmüştür.

Bu şikâyet başvuruları incelendiğinde ise, şikâyetlerin vatandaşlık başvuru sonuçlarının gecikmesinden kaynaklandığı veya süreç hakkında bilgi almak ya da vatandaşlık başvuru sürecinin hızlandırılması adına Kurumumuza müracaat edildiği görülmüştür.

Bu doğrultuda, Kurumumuzca şikâyet başvurusunun çözüme kavuşturulması amacıyla yapılan yazışma neticesinde, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından, başvuruya konu talebin çözüme kavuşturulması için vatandaşlık talep edilen çocuğun ebeveynine ait gerekli belgeler ile başvurulması gerektiği ve istenilen belgelerin gönderilmesi halinde işlem tesis edileceğinin bildirilmesi üzerine dostane çözüm kararı verilmiştir.

2.2.4.16.4 Uluslararası Koruma Statüsüne Yönelik Başvurular

Kurumumuza bu alanda da başvurular yapılmıştır. Nitekim Kurumumuza gelen bir başvuruda, insani ikamet izni sona erdikten sonra, şikâyetçi ve çocukları için yapılan "uluslararası koruma" talebinin idare tarafından reddi üzerine, idarenin ret kararının iptali için idare mahkemesinde açılan davada, mahkemenin idarenin ret işleminin iptaline karar vermesi ve bölge idare mahkemesinin idarenin istinaf başvurusunu reddetmesi sonucunda, kesinleşen mahkeme kararının idarece yerine getirilmemesi üzerine başvuruda bulunulduğu; her ne kadar ilgili idare tarafından ilk derece mahkemesinin kararı sonrasında yeniden işleme alma işlemi yapıldığı ve yeni bir statü belirleme mülakatına kadar ikamet etmelerine izin verildiği belirtilmiş olsa da yapılan bu işlemlerin tam anlamıyla mahkeme kararının uygulanması olarak nitelendirilemeyeceği; mahkemece iptal edilen işlemin yerinde olmadığı tespiti sonrasında iptal

edilen işlemin aksi yönünde işlem tesis edilmesi gerekliliğinin açık olduğu; davacının başkalarının himayesinde çocuklarıyla birlikte yaşadığının sabit olduğu ve 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1 inci maddesi ile 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 62 nci maddesinde sayılan şartlı mülteci tanımına uygun olan davacının ülkesine geri dönmesi halinde tutuklanma, gözaltına alınma, işkence görme veya öldürülme gibi ciddi riskler ile karşı karşıya kalabileceği; nitekim başvuranın eşinin daha önce saldırıya uğrayarak öldürülmesinin uluslararası koruma başvurusunun değerlendirilmesi aşamasında kötü muamele riskleri bakımından dikkate alınması gerektiği; buna karşın 2020 yılında uluslararası koruma başvurusunun yeniden işleme alınması işlemi sonrasında yapılması planlanan ikinci mülakatın aradan geçen uzun süreye rağmen idarece gerçekleştirilmemiş olduğu; idarenin yazısında başvuranın uluslararası koruma statüsünü almasına engel olacak somut bir gerekçe belirtilmediği ve başvuranın uluslararası koruma başvurusunun mahkeme kararına uygun bir şekilde yeniden sonuçlandırılamaması nedeniyle başvuranın çocuklarıyla birlikte sürekli olarak sınır dışı edilme endişesi taşıması karşısında mahkeme kararının gereklerinin idare tarafından makul süre içerisinde yerine getirilmemesinin hukuka ve hakkaniyete uygun olmadığı değerlendirilerek başvurana uluslararası koruma statüsü verilmesine engel bir tespitin mevcut olmaması durumunda çocuğun yüksek yararı ilkesinin de gözetilmesi suretiyle durumuna uygun bir uluslararası koruma statüsünden faydalandırılma durumunun değerlendirilmesi hususunda İçişleri Bakanlığına tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.4.16.5 Vatansız Kişi Kimlik Belgesi

Kurumumuza, babası Çeçen Savaşı gazisi olduğu için ailesiyle birlikte 2008 yılında Türkiye'ye sığınan ve bu zamana kadar uluslararası koruma statüsünde Türkiye'de ikamet eden, babasının 2021 yılının Nisan ayında vefatının ardından, ilticadan vazgeçip düzenli ikamet izni alabilmek için Rus Konsolosluğuna pasaport başvurusu dahil başvurular yapan ve yaptığı bu başvurulara hiçbir zaman Rusya vatandaşı olmadığı gerekçesiyle olumsuz cevap alan şikâyetçinin tarafına "vatansız kişi kimlik belgesi" verilmesinin sağlanması için yaptığı başvuru hakkında da; 6458 sayılı Kanun'un ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'in ilgili maddelerine atıf yapılarak, 12 yıl Türkiye'de uluslararası koruma başvurucusu statüsünde ikamet eden ve düzenli ikamet izni alabilmek için Rus Konsolosluğuna pasaport müracaatında bulunduğunda kendisine Rusya vatandaşı olmadığının bildirildiğine ilişkin beyanları ve vatansız kişi kimlik

belgesi verilmesine ilişkin talebinin değerlendirilmesini teminen başvuru dilekçesinin Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne ve İstanbul Valiliğine gönderilmesine karar verilmiştir.

2.2.4.16.6 İkamet İzinleri

Kurumumuza ikamet izni başvurusunun sonuçlandırılması talebi, ikamet izin belgesinin süresinin uzatılması talebi içerikli başvurular da yapılmıştır.

2.2.4.16.7 Pasaport İptali/Yurt Dışı Çıkış Yasağı Uygulaması

Kurumumuza yapılan başvurular arasında pasaport almayı engelleyen şerhlerin (idari kayıt) kaldırılması talepleri ile yeniden hususi damgalı pasaport verilmesi yönünde talepler bulunmaktadır. Kurumumuza bu yönde gelen başvurulardan, idari başvuru yolları tüketilmeden yapıldığı tespit edilen şikâyet başvuruları hakkında ilgili mevzuat gereğince, KHK ile iptal edilen hususi pasaportun geri verilmesi ve pasaport üzerine konulan idari tedbirin kaldırılması talepli başvurular hakkında ilgili idarelere gönderme kararları verilmiştir.

2.2.4.17 *ORMAN, SU, ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK*

KDK'ya, bu başlık altında kentsel dönüşüm ile ilgili başvurular, yine bununla bağlantılı kira yardım talepleri, imar ve iskân işlerine dair konular, çevre kirliliğine yönelik başvurular ağırlıklı olarak gelmektedir.

2.2.4.17.1 Kentsel Dönüşüm Başvuruları

2021 yılında yukarıda bahsedilen başlık altında gelen başvurular arasında, imar ve iskân işleri yanında önceki yıllarda olduğu gibi kira yardımı ve toplu konutla ilgili şikâyetler dikkati çekmiştir.

2.2.4.17.1.1 *Kira Yardımına İlişkin Talepler*

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının kira yardımı ile ilgili olarak başvuru süresi takdirinde esas alacağı objektif ölçütler Kanunda gösterilmemiştir. Kanunda sadece kira yardımı verilebileceği düzenlenmiş, bununla beraber Kanunun uygulanmasına dair diğer usul ve esasların Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikler ile düzenleneceğine yer verilmiş olup kira yardımında başvuru süreleri hususunda yetki idareye bırakılmıştır. İlgili Yönetmelikte kira yardımı başvurularının tahliye tarihinden itibaren bir yıl içinde veya riskli yapının yıktırıldığı tarihten itibaren üç ay içinde yapılacağı şeklindeki düzenleme açık ve anlaşılır olmakla beraber, 2019 yılı Kira Yardımı Kılavuzu'nun geçici birinci maddesinde yer alan düzenlemenin kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık ve net olmadığı değerlendirilmiştir.

2.2.4.17.1.2 *İmar ve İskân İşlerine Dair Konular*

KDK'ya bu yönde gelen başvuruların büyük bir çoğunluğunu; kaçak yapıların yıkılması, imar barışı çerçevesinde yapı kayıt belgelerinin verilmesi veya iptali, riskli yapı ve alanlar ile hasarlı yapı tespit çalışmaları, Kat Mülkiyeti Kanunu çerçevesinde ortak alan kabul edilen alanlara yapılan tecavüzlerin önlenmesi, sit ve kıyı alanlarına yapılan müdahalelerin önlenmesi konuları oluşturmaktadır.

KDK özellikle çocuklarımıza miras bırakacağımız doğal ve kültürel sit alanları ile kıyıların korunması yönünde büyük çaba sarf etmekte, koruma kurullarına hızlı ve etkin karar almalarını yönünde tavsiye kararlarını iletmekte, yapı kayıt belgesi alınması yoluyla 3. kişilerin ve paydaş maliklerin mülkiyet hakkına yapılan her türlü tecavüzün önlenmesine yönelik olarak Çevre, Şehircilik ve İlkim Değişikliği Bakanlığına ve ilgili Belediyelere gerekli tavsiyelerde bulunmaktadır.

Kaçak ve riskli yapıların yıkılması, ortak alanlara müdahalenin önlenmesi, kıyı ve sit alanlarının korunması ile yapı kayıt belgesi alınması nedeniyle uğranılan mağduriyetlere ilişkin başvurular KDK tarafından incelenerek idarelere tavsiyelerde bulunulmaktadır.

2.2.4.17.2 Çevre kirliliği

Çevre kirliliği kapsamında KDK'ya 2021 yılında; çevre kirliliğinden kaynaklanan şikâyetler ile gürültü kirliliği konusunda birçok başvuru yapılmış olup hava kirliliği, su kirliliği gibi konularda da başvurular yapılmıştır.

2.2.4.17.3 Orman, Su, Çevre ve Şehirciliğe İlişkin Diğer Konular

KDK'ya 2021 yılı içerisinde; ormanlaştırma, yol ile yaylakların kiralanması, şehirsel iskân ödenek talepleri gibi konularla birlikte uzaktan satışlarda poşet dışında alternatiflerin sunulması yönelik başvurular ulaşmıştır.

Bu başlık altında incelenen bir diğer başvuru konusu, meslek odası aidatlarına ilişkin başvurulardır. Meslek odaları, üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki anlamda yapılan işlerini kolaylaştırmak, mesleğin çıkarlarını korumak, meslektaşların birbirleri ile iletişim kurmasını ve dayanışmasını sağlamak amacıyla kurulan kuruluşlardır.

Meslek odaları aidatları kapsamında KDK'ya 2021 yılında birçok başvuru yapılmış olup bu başvurulardan bazılarına Gönderme Kararları 333 verilmiş, bazı başvuruların inceleme süreçleri ise halen devam etmektedir.

2.2.4.18 *SAĞLIK*

KDK'ya "Sağlık" başlığı altında, sağlık sisteminden kaynaklanan sorunlar ile sağlık hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru konusu yapıldığı görülmektedir.

KDK'ya sağlık alanında; yanlış tedavi uygulandığı, gerektiği gibi sağlık hizmeti sunulmadığı, sağlık personelinin gerektiği gibi tutum ve davranış sergilemediği, PCR testi ve maske takma zorunluluğunun hukuka aykırı olduğu, hastaneden randevu alınamadığı, SGK tarafından yapılan soruşturma neticesinde haksız borç tahakkuk ettirildiği, özel hastanenin fazla ücret aldığı, daha önce sürücü belgesi olmasına rağmen haksız yere engeli nedeniyle "sürücü olmaz" kararı verildiği, "sürekli" ibareli engelli sağlık raporunun ulusal engelli veri bankasına kayıt edilmediği, tedavisi için gerekli olan ilacın bedelinin SGK tarafından karşılanmadığı, yol gideri ödemelerinin SGK tarafından güncellenmediği, gündelik gider ödenmelerinin SGK tarafından eksik yapıldığı, sağlık kurulu raporunda haksız yere ücret alındığı, Türk Diş Hekimleri Birliğinin mevzuata aykırı hareket ettiği, idari izne esas COVID-19 risk grubunda yer alan kronik hastalığı bulunmasına rağmen "COVID-19 kronik risk durumu raporu" verilmediği, aile hekimliği birimlerince yapılan tetkikler için İl Sağlık Müdürlüğünce temin edilmesi gerekli sarf malzemelerin (eldiven, alkol, pamuk gibi) temin edilmediği, ceza infaz kurumunda barındırılan mahkumların sağlık hizmetlerinden gerektiği gibi faydalandırılmadıkları gibi çeşitli konularda başvurular gelmektedir.

Bu başvuruların bir kısmı Kurumumuzun girişimleri neticesinde, dostane çözüme kavuşturulmuştur. Bu çerçevede, sağlık kurulu raporunun Ulusal Engelli Veri Bankasına (UEVB) kaydedilmesi, fazla ücret alan özel sağlık kuruluşunun denetlenmesi, eczanesinin naklinin yapılması talebi, aile hekimliği biriminde kayıtlı olan ancak ikamet değişikliği nedeniyle takip edemediği geçici koruma altındaki göçmenlerin birimindeki kayıtlarının silinmesi gibi başvurularda ilgili idareler ile yapılan yazışmalar neticesinde dostane çözüme kavuşturulmuştur.

İdari izne esas COVID-19 risk grubunda yer alan kronik hastalığı bulunduğundan bahisle "COVID-19 kronik risk durumu raporu" talepli başvurularla ilgili olarak ise KDK, idarenin takdir yetkisi çerçevesinde konuya yaklaşarak, idarenin bu yöndeki gerekçelerini haklı görmüştür.

2.2.4.19 *ULAŞTIRMA, BASIN VE İLETİŞİM*

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının yer aldığı bir teşkilatlanmayla birçok kamu kurum-kuruluşu ve özel hukuk tüzel kişisi, ulaştırma-iletişim hizmetlerinin etkin, verimli ve sürekli bir şekilde vatandaşlara sunulması için çalışmaktadır. Özellikle basının, gazete, dergi, televizyon ve sosyal medya aracılığı ile toplumsal kanaatin demokratik bir biçimde oluşmasındaki rolü, büyük önem arz etmektedir.

2.2.4.19.1 Ulaştırma

2021 yılında ulaştırma alanında ağırlıklı olarak, KGM'nin sorumluluğunda bulunan yol, köprü, geçit ve kavşak yapılması ve bu konulardan kaynaklı mağduriyet iddiaları, karayoluna Trafik Elektronik Denetleme Sistemi (TEDES) kurulması, silinen yol çizgilerinin yeniden çizilmesi, şehirlerarası otobüs firmalarının şehir içi servis hizmetlerinin kaldırılması, köprü ve otoyol geçişlerinde haksız yere kesildiği iddia edilen OGS ve HGS cezaları ile KGM tarafından kesilen idari para cezalarının iptali, otoyol ücretlerinin yüksekliği, otoyolun belli bir kesiminin ücretlendirmeden muaf tutulması, TCDD sorumluluğunda bulunan yerlerde arazilerine gidebilmeleri için demiryolundan geçiş verilmesi, COVID -19 salgını nedeniyle durdurulmuş olan ana hat, bölgesel hat tren seferlerinin yeniden başlaması, yapımı devam eden hızlı tren hatlarının tamamlanmaması, Devlet Hava Meydanları İşletmesinin (DHMİ) uygulamaları, havaalanında görülen aksaklıklar, gemi ile ilgili faaliyetin türü konusunda tesis edilen işlemin hatalı olması, kayığa ruhsat verilmesinin sağlanması, gemi adamı belgesinin düzenlenmemesi, kargo şirketlerinin uygulamaları ve kargo şirketlerinin denetlenmesi, otobüs ve havayolu sektöründe faaliyet gösteren şirketler ile demiryolu (TCDD Taşımacılık A.Ş.) şirketlerini ilgilendiren tüketici yönlü talepler ile TÜVTÜRK Araç Muayene İstasyonlarının mevzuatı ve uygulamaları içerikli başvurular alınmıştır.

2.2.4.19.1.1 *HGS Cezaları ile İlgili Şikâyetler*

Hızlı Geçiş Sistemi (HGS) ve Otomatik Geçiş Sistemi (OGS), araçların gişelerde beklemeden geçmesine imkân sağlayan, tam otomatik elektronik ücret toplama sistemidir. Kurumumuza geçmiş yıllarda olduğu gibi 2021 yılında da HGS ve OGS kullanan kişiler ve şirketler tarafından köprü, otoyol ve tünel geçişlerinde, aracın plakasının sistem tarafından yanlış okunması nedeniyle kendisine ait olmayan araca ilişkin olarak HGS cezası gelmesi, bulunduğu il sınırları dışına aracıyla hiç çıkmadığı halde HGS cezası kesilmesi, aracını devrettiği halde eski aracına ilişkin olarak devir tarihinden sonra HGS cezası gelmesi,

hesabında yeterli bakiye olduğu halde sistemde yetersiz bakiye görünmesi nedeniyle HGS cezası gelmesi, araçta HGS etiketi bulunan araca OGS ya da OGS etiketi bulunan araca HGS cezası gelmesi, devir öncesi kesilen cezaların yeni malike gönderilmesi, taşıma araçlarının arkasındaki kasaların (dorselerin) plakası ile taşıma araçlarının plakasının farklı olması nedeniyle normalden fazla ceza kesilmesi, kesilen HGS ve OGS cezalarının zamanında bildirilmemesi, diğer bir ifadeyle çok geç (1 yıldan fazla bir süre sonra) tebliğ edilmesi gibi nedenlerden kaynaklı mağduriyetler yaşandığı iddialarıyla KGM'ye yönelik başvurular alınmış, alınmaya da devam etmektedir. Bunun sonucunda Kurumumuz Karayolları Genel Müdürlüğüne şikâyete konu hususların çözümü için tavsiyelerde bulunmuştur.

2.2.4.19.2 Basın

2021 yılına bakıldığında bu alanda ağırlıklı olarak, sinema, dizi, reklam, internet siteleri üzerinden yapılan olumsuz yayınların neden olduğu sorunlar ile söz konusu yayınlar hakkında RTÜK tarafından gerekli denetimlerin yapılması, haber linkinde yer alan soyadının düzeltilmesinin sağlanması, yerel dijital haber sitelerine ve yerel radyolara da resmî ilan verilmesinin sağlanması, televizyon kanalının logosunun değiştirilmesi, RTÜK tarafından TV şirketine bölgesel yayın lisansı verilmemesi, sürekli (sarı) basın kartının yenisinin verilmesi veya basın kartının iptal edilmemesi içerikli başvurular alınmıştır.

2.2.4.19.3 İletişim

2021 yılında iletişim alanında başvurular ağırlıklı olarak, telekomünikasyon alanında faaliyet gösteren işletmeler tarafından sunulan sabit ve mobil telefon ile internet hizmetlerine, internet altyapı sorunlarına, Kablo TV (TÜRKSAT) yayıncılığı hizmetlerinde yaşanan mağduriyetlere, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun (BTK) alanda denetim ve gözetim görevini layıkıyla yerine getirmediği iddiasına yönelik başvurulara, baz istasyonun kaldırılması veya konulması, sosyal medya hesabının ya da e-postasının başkaları tarafından ele geçirilmesi, adına açılan usulsüz hatlara ilişkin mağduriyetlerin giderilmesi, e-Devlet ve elektronik kamu bilgi yönetim sistemi (Kaysis) hizmetlerine, mobil telefonlara SMS yoluyla gönderilen reklam içerikli mesajların engellenmesinin sağlanması, 0 850 li hatlardan sürekli aranılması, iletişim ve posta hizmetlerinde kişisel verilerinin izni olmadan paylaşılması, yurt dışından getirilen cihazların kayıt edilmesine yönelik işlemler, fatura borcuna yönelik olarak hukuk bürolarının başlattığı icra takipleri hakkında alınmıştır.

2.2.4.19.3.1 ***Elektronik Haberleşme ve İletişim Sektöründe Sunulan Hizmetlerde Yaşanan Tüketici Mağduriyetleri***

2021 yılında geçmiş yıllarda olduğu gibi Kurumumuza, elektronik haberleşme ve iletişim alanında faaliyet gösteren işletmeler tarafından sunulan hizmetlerde özellikle cayma bedeli, abonelik sözleşmesinin feshi, sözleşmedeki taahhütlerin yerine getirilmesi gibi abonelik sözleşmelerinden kaynaklı olarak tüketici hak ve menfaatlerinin zarar gördüğü, bulunduğu yerde internet altyapısının bulunmadığı ve bu hususlarda BTK tarafından gereken denetimin ve cezai işlemlerin uygulanmadığı içerikli başvurular yoğun şekilde gelmektedir.

2.2.4.19.3.2 ***Posta Hizmetleri***

2021 yılında, mektupların ve kargoların yerine ulaştırılmaması ya da kaybolması, adrese ulaşmayan mektup/kargo nedeniyle maddi ve manevi zararın tazmini, zayi olan postasına ilişkin verilen tazminatın yeterli olmaması, PTT'nin usule aykırı tebligat yapması, PTT çalışanları ile posta dağıtıcılarının olumsuz tutum ve davranışları, PTT'nin gişelerdeki işlem sırasında belirli kişilere öncelik hakkı tanıması, kurumlarca gönderilen mektupların semt postanelerine gidilerek alınması kararının kaldırılması, posta hizmetleri yetki belgesinin verilmesinin sağlanması, PTT şubesinin kapatılmaması ve acenteye dönüştürülmemesi içerikli konularda başvurular alınmıştır.

2.2.5 İDARELERİN KARARLARIMIZA VE BİLGİ, BELGE TALEPLERİMİZE YAKLAŞIMLARI

2.2.5.1 *İDARELERİN KARARLARIMIZA YAKLAŞIMLARI*

Dilekçe ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Alt Komisyon tarafından Kurumun verdiği tavsiye kararlarına uymayan, uyamayan ya da istenilen bilgi ve belge taleplerine olumlu yaklaşmayan kurumların temsilcileri Komisyona davet edilerek izahat istenmektedir. Komisyonun bu faaliyeti Kurumumuzun tavsiye kararlarının etkinliğini daha da artırmaktadır.

2.2.5.1.1 Tavsiye Kararlarına Olumlu Yaklaşan İdareler

2021 yılında kamu kurum ve kuruluşları tarafından olumlu yaklaşım gösterilerek Kurumumuzca verilen tavsiyeler doğrultusunda işlem tesis edilen bazı örnek kararlara ise aşağıda yer verilmiştir.

Baro Tarafından Avukat Görevlendirilmesi Talebi: Başvuran, tanılanmış ve radyoterapi tedavisi almış kötü huylu beyin kanseri hastası olması nedeniyle kişisel ihtiyaçlarını karşılayamaz durumda olması sebebiyle davasını takip edemeyeceğinden dolayı adli yardım ve avukat talebinin reddedildiğinden bahisle bu taleplerinin karşılanmasını talep etmektedir. Başvuranın sağlık durumu, ekonomik durumu ve talepte bulunduğu dosya içeriği dikkate alınarak, başvuranın adli yardım talebinin yeniden değerlendirilmesi gerektiği hususunda İstanbul Barosu Başkanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine İstanbul Barosu Bakanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuranın adli yardım talebinin yeniden değerlendirildiği ve hukuki işlemi için avukat görevlendirildiği bildirilmiştir.

Süreli ve Süresiz Yayınların Temin Edilmesi Talebi: Başvuran, kapalı ceza infaz kurumunda hükümözlü olarak bulunduğunu, dergilere erişiminin engellenmesi nedeniyle İnfaz Kanunu'nun 68'inci maddesinin ihlal edildiğini, süreli/süresiz yayınlardan tam anlamıyla kullanabilmek için gereğinin yapılmasını talep etmiştir. İfade özgürlüğü kapsamında kalan bilgi ve kanaatlere ulaşma özgürlüğünü teminen, başvuranın talep ettiği süreli ve süresiz yayınların ceza infaz kurumu tarafından temin edilmesi hususunda Adalet Bakanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine Adalet Bakanlığı tarafından Kurumumuza iletilen hükümözlünün talebi doğrultusunda ilgili dergilerin temin edilerek adı geçene teslim edildiği bilgisi verilmiştir.

Mevzuata Aykırı Olarak Adli Tıp Hizmetlerinden Olan "Yerinde Ölü Muayenesi" Hizmetinin Gördürüldüğü İddiası: Başvuran, Gelibolu Şehit Koray Onay Devlet Hastanesi

görevli tüm uzman hekimler ve pratisyen hekimlerin adli icap nöbeti nöbetlerinde yerinde ölü muayenesi yapılması amacıyla hastane dışında meydana gelen ölümler için göreve gittiklerini ancak yerinde ölü muayenesinin Toplum Sağlığı Merkezi (TSM) ve aile hekimlerinin görevi olduğunu ifade ederek bu durumun düzeltilmesini talep etmektedir. Adli icap nöbet listesinin sadece Gelibolu Şehit Koray Onay Devlet Hastanesi hekimlerinden oluşturulmasının hukuka ve hakkaniyete aykırı olduğu sonuç ve kanaatine varılarak Çanakkale Valiliği İl Sağlık Müdürlüğüne verilen Tavsiye kararı üzerine Sağlık Bakanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda yerinde ölü muayenesi ve adli defin nöbeti" iş ve işlemlerinin tavsiye kararı doğrultusunda tesis olunacağı belirtilmiştir.

Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Bazı Sayısal Verilerin Talep Edildiği Bilgi Edinme Başvurusunun Yanıtlandırılması Talebi: Başvuran Vakıf, 4982 sayılı Kanun çerçevesinde Vakfın çalışmalarında kullanılmak üzere İstanbul İl Emniyet Müdürlüğüne yapılan kadına yönelik şiddete ilişkin bazı istatistiklerin talep edildiği bilgi edinme başvurusunun özel bir çalışma gerektirdiği nedeniyle reddedildiğinden bahisle bilgi edinme başvurusuna konu bilgilerin verilmesini talep etmektedir. Başvuran Vakıf tarafından talep edilen bilgilerden ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz gerektirmeyenlerinin idarece hazırlanarak başvuran Vakıfla paylaşılması amacıyla Emniyet Genel Müdürlüğü'ne verilen Tavsiye kararı üzerine İçişleri Bakanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuran Vakıf tarafından talep edilen verilerin İstanbul Emniyet Müdürlüğünce paylaşıldığı bilgisi verilmiştir.

Engellilik Mazeretine Bağlı Yer Değiştirme Talebi: Başvuran, kura yerleştirmeleri sonucu Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü VHKİ kadrosuna yerleştirilmesinin yapıldığını ancak engelli raporunda bulunan Hematoloji ve Gastroenteroloji bölümünün bulunmadığı Eskişehir iline bağlı Alpu ilçesine atamasının yapıldığından bahisle reddedilen yer değişikliği talebinin engeli nedeniyle onaylanmasını talep etmektedir. Başvuranın engellilik mazeretine bağlı olarak hematoloji ve gastroenteroloji uzmanının olduğu bir merkeze yer değişikliği yönünde işlem tesis edilmesi Milli Eğitim Bakanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine MEB tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuranın, engellilik durumuna bağlı olarak Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğüne yer değişikliği yapıldığı bildirilmiştir.

Toplu Maaşının Yeniden Hesaplanması Talebi: Gaziantep Üniversitesinde Tekniker kadrosunda çalışmakta iken, meslekten ihraç edilen akabinde Olağanüstü Hal İnceleme

Komisyonu tarafından göreve iade edilen başvuran, eksik hesaplanan toplu maaşının ilgili aylarından başlanarak yasal faiziyle tekrar hesaplanmasını talep etmektedir. Başvuranın toplu maaşının yasal faiziyle birlikte yeniden hesaplanması yönünde Gaziantep Üniversitesi Rektörlüğüne verilen Tavsiye kararı üzerine Gaziantep Üniversitesi Rektörlüğü tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, tavsiye kararı üzerine, başvuranın maaş farkı ve yıllar itibariyle hesaplanan yasal faiz tutarının ilgiliye ödendiği bildirilmiştir.

Öğretim Görevlisi Alımı ve İlan Şartları Hakkında: Başvuran, bilgisayar mühendisi olarak meslek lisesinde öğretmen olarak çalıştığını, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörlüğü tarafından verilen öğretim görevlisi alım giriş sınav ilanı şartlarını taşıdığını ancak ilanda belirtilen özel şartları sağlamadığının tarafına bildirildiğini ancak özel şartları da sağladığını belirterek öğretim görevlisi alım giriş sınav hakkının verilmesini talep etmektedir. Yapılan inceleme neticesinde başvuranın başvurusunun kabul edilmemesi işleminin makul süre içinde geri alınarak mağduriyetinin giderilmesi hususunda Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörlüğüne verilen Tavsiye kararı üzerine Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörlüğü tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuranın Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Meslek Yüksekokulu Bilgisayar Teknolojileri Bölümü Bilgisayar Programcılığı Programı öğretim görevlisi alım sınavına girmeye hak kazandığı bildirilmiştir.

Yazıyla Uyarılması İşleminin İptal Edilmesi Talebi: Başvuran, hastane yoğun bakımlarında yaşanan sorunları yazılı olarak Hastane idaresine bildirdiği bir dilekçe nedeniyle, yazılı veya sözlü savunması alınmadan hakkında disiplin işlemi tesis eden ve haklı talebine rağmen kanun dışı işlemini iptal etmeyen Hastane idaresinden şikâyetçi olduğunu ifade ederek gereğinin yapılmasını talep etmektedir. Yapılan inceleme üzerine başvuranın uyarılmasına ilişkin yazının iptal edilmesi yönünde işlem tesis edilmesi için Eskişehir Yunus Emre Devlet Hastanesi Başhekimliğine verilen Tavsiye kararı üzerine Eskişehir İl Sağlık Müdürlüğü tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuranın şikâyete konu ettiği "sözlü uyarı" konulu yazının iptal edildiği belirtilmiştir.

Göz Hastalığı Nedeniyle Işık Hassasiyetinin Yüksek Olduğu Gerekçesiyle Avukat Olarak Çalıştığı Binada Engel Durumuna Uygun Çalışma Odası Verilmesi Talebi: Başvuran, %90 oranında görme engelli olduğunu, göz hastalığı nedeniyle ışık hassasiyetinin yüksek olduğunu, avukat olarak çalıştığı binada engel durumuna uygun çalışma odası verilmesi için yaptığı müracaatın reddedildiğini ve KDK'ya yaptığı başvuruda yer alan iddiaların

konusunu oluşturduğu disiplin soruşturması neticesinde kendisi hakkında uyarı cezası verildiğini belirterek fiziki şartlarının talebi doğrultusunda düzeltilmesini talep etmiştir. Hak arama hürriyetinin teşvik edilmesi hususlarında idarece gerekli tedbirlerin alınması için Sağlık Bakanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine Sağlık Bakanlığı tarafından cevabi yazı iletilmiş ve söz konusu yazının 81 İl Sağlık Müdürlüklerine gönderildiği görülmüştür. Engelli personelin oda tahsisi, engeline yönelik fiziki düzenleme ve/veya araç-gereç talebinin karşılanması noktasında ilgili idari amirin bu konuda en hızlı şekilde tedbir alması gerektiği değerlendirilmiştir.

Sosyal Yardım Talebi: Başvuran, 05.10.2017 tarihi itibariyle tutuklu olduğunu, Kars T Tipi Kapalı Cezaevinde kaldığını, evli ve üç çocuk babası olduğunu, eşinin ve çocuklarının yardıma muhtaç olduğunu belirterek yardım yapılmasını talep etmiştir. "Çocuğun yüksek yararı" prensibi çerçevesinde başvurunun tekrar incelenmesi hususunda Sarıkamış Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine Sarıkamış Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuranın ve eşinin taleplerinin yeniden değerlendirildiği ve hem başvuranın eşine hem de ailenin çocuklarına nakdi yardım yapılması hususunun kabul edildiği bildirilmiştir.

Sürekli İşçi Kadrosuna Geçiş Talebi: Başvuran, 696 sayılı KHK kapsamında atanma talebinin idarece reddedildiğini, mahkeme kararına rağmen isteminin karşılanmadığı gerekçesiyle sürekli işçi kadrosuna geçiş talebinin yerine getirilmesini talep etmektedir. Başvuran hakkında verilen mahkeme kararları, ilgili mevzuatta yer verilen tüm hususlar da dikkate alınarak ilgilinin sürekli işçi kadrosuna geçirilmesine ilişkin talebinin yeniden değerlendirilmesi hususunda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna verilen Tavsiye kararı üzerine Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda yeniden değerlendirmenin yapılmış olduğu bu suretle sürekli işçi kadrosuna geçiş için ilgilinin sınava alınmasının uygun olacağına karar verildiği bildirilmiştir.

Emekli Maaşının ve Emekli İkramiyesi Arasındaki Farkın Ödenmesi: Başvuran, Adana TCDD 6.Bölge Müdürlüğünde işe başladığını ve aralıksız çalıştığını sonrasında isteğiyle emekliye ayrıldığını, SGK kayıtlarında görünmeyen sigortalı olarak çalıştığı 240 günün hizmet süresine ilave edilmesini, emeklilik ikramiyesi ve emekli maaşımın buna göre yeniden hesaplanmasını, eksik ödenen emekli ikramiyesi ve maaş farklarının tarafına ödenmesini talep etmektedir. Yapılan inceleme üzerine emekli aylığının ve emekli ikramiyesinin yeniden

hesaplanması talebinin yeniden değerlendirilmesi hususunda Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda eksik hizmet süresinin eklenerek oluşan emekli aylığı farkının bankaya yatırıldığı iletilmiştir.

İcra Takibine Konu Edilen Borçlarının Alacaklarından Mahsup Edilmesi ve İcra Takibinin Durdurulması Talebi: Başvuran, Kurtpınar Belde Belediyesine olan borçlarının ve alacaklarının 6360 sayılı Kanun ile Ceyhan Belediyesine devir olduğunu, Ceyhan Belediyesine olan (icra takibine konu edilen) borçlarının Ceyhan Belediyesinden olan alacaklarından mahsup edilmesini ve adı geçen belediye tarafından başlatılan icra takibine ilişkin dosyanın kapatılmasını talep etmektedir. Şikâyet başvurusunda bulunan şirketin konuyla ilgili mağduriyetinin giderilmesi için gerekli işlemlerin makul sürede yapılması hususunda Ceyhan Belediye Başkanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine Ceyhan Belediye Başkanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuranın Belediyeye olan (icra takibine konu) borçlarının alacaklarından mahsup edildiği, ayrıca icra dosyası kapama işleminin gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

İlişik Kesme İşlemine İtiraz: Başvuran, 2018 yılında Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ticaret ve İşletmecilik Bölümü Tezli Yüksek Lisans Programına kayıt yaptırdığını ikinci sınıfa geçtiğinde tutuklandığını ve hala Eskişehir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu bulunduğunu, kaydını dondurmasına rağmen ilişiğinin kesilmesiyle eğitim hakkının ihlal edildiğini belirterek Üniversitenin ilişik kesme işleminin iptal edilmesini talep etmektedir. Kurumumuzca Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ilişik kesme işleminin geri alınması hususunda Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Rektörlüğüne verilen Tavsiye kararı üzerine Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Rektörlüğü tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuran öğrencinin ilişik kesme işleminin geri alındığı bildirilmiştir.

KDV iadesi talebi: Başvuran, Konya ili, Selçuklu ilçesinde bulunan Aile Sağlığı Merkezinde aile hekimi olarak görev yaptığını, hizmet verdiği alanı Selçuklu İlçe Belediyesinden kiraladığını, kira sözleşmesinin başlangıcından 22.10.2019 tarihine kadar kendisinden Katma Değer Vergisi tahsil edildiğini, mevzuata aykırı olarak alınan KDV tutarlarının iadesini talep etmektedir. Kurumumuzca ilgili mevzuatın dikkate alınması yönünde Selçuklu Belediye Başkanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine Selçuklu Belediye Başkanlığı

tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvurana KDV tutarının iade edildiği bildirilmiştir.

Doçentlik Başvurusunun İptal Edilmesine İtiraz: Başvuran, Ocak 2021 döneminde yaptığı doçentlik başvurusunun şekil yönünden tamamlanarak jüri oluşturma aşamasına geçildiğinde "yetkisiz ve hukuksuz olarak ve mevzuata aykırı biçimde keyfi içerik denetimi" yapıldığını belirterek doçentlik başvurusunun iptali kararının geri alınarak düzeltilmesini talep etmektedir. Kurumun tavsiye kararı üzerine Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, Doçentlik Komisyonu'nun başvuran hakkında almış olduğu kararın iptaline ve adayın doçentlik sürecinin kaldığı yerden devamına karar verildiği, başvuranın bilim alanı ile ilgili jürisinin kurulduğu belirtilmiştir.

Uluslararası Koruma Statüsü Verilmesi Talebi: Başvuran vekili, Rusya Federasyonu vatandaşı (Çeçen asıllı) ... ve dört çocuğu için, İstanbul Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğüne insani ikamet izni sona erdikten sonra "uluslararası koruma" talebinde bulunduklarını ve reddedildiğini, başvurdukları mahkemece ret işleminin iptaline karar verildiği, idarece mahkeme kararlarının yerine getirilmesi taleplerine cevap verilmediğini belirterek mahkeme kararının ilgili idare tarafından yerine getirilmesini talep etmektedir. Kurumumuzca İstanbul Valiliğine verilen Tavsiye kararı üzerine İstanbul Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuran ve dört çocuğunun uluslararası koruma başvuruları hakkında yeniden değerlendirme yapılarak statü belirleme mülakatı gerçekleştirildiği bildirilmiştir.

Gemiadamı Belgesinin Verilmesi Talebi: Başvuran, pasaport ve gemi adamları belgesinin 677 sayılı KHK ile görevden çıkarılması nedeniyle iptal edildiğini ancak 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nda yapılan değişiklik sonrasında pasaporttaki tahdidin kaldırılarak yeniden geçerli hale geldiğini ancak gemiadamı belgesinin verilmediğini belirterek söz konusu belgenin verilmesini talep etmektedir. Kurumumuzca verilen Tavsiye kararı üzerine Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, KHK kapsamında iptal edilen gemiadamı yeterlik belgesinin ve diğer gemiadamı uzmanlık belgelerinin yeniden düzenlenmesinin uygun görüldüğü ifade edilmiştir.

İndirimli Emlak Vergisi Oranından Yararlanma Talebi: Başvuran, Ödemiş T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak bulunduğunu, hiçbir geliri olmadığını, Kayseri'de bulunan taşınmazı hakkında emlak vergisi muafiyetinden faydalanmak için idareye başvuruda

bulunduğunu, idarece ikamet edilmediği gerekçesiyle bu talebinin reddedildiği, idarenin ret gerekçelerinin eşitlik ilkesine aykırı olduğunu iddia ederek emlak vergisi muafiyetinden yararlandırılmasını talep etmektedir. Kurumumuzca verilen Tavsiye kararı üzerine Melikgazi Belediye Başkanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuru sahibinin adına kayıtlı tek meskene indirimli emlak vergisi muafiyeti verildiği ve geçmiş yıllara ait ödenmemiş emlak vergilerinin terkin edildiği bildirilmiştir.

Kanal Kotu Harcı Olarak Kesilen Tutarın Tarafına İade Edilmesi Talebi: Başvuran, Balıkesir ili, Karesi ilçesinde bulunan taşınmaza kentsel dönüşüm uygulandığını, Balıkesir Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünün vermiş olduğu Riskli Bina Tespit Raporu İnceleme Formu neticesinde binanın riskli olduğunun kesinleştiğini ve binanın yıkıldığını, yıkımdan sonra söz konusu yer için talep edilen kanal kotu belgesi için alınan bedelin iadesini talep etmektedir. Kurumumuzca verilen Tavsiye kararı üzerine Balıkesir Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, yapılan inceleme neticesinde tavsiye kararı dikkate alınarak başvuranın 2020/12. Döneminde ödemiş olduğu kanal kotu ücretinin iade edildiği bildirilmiştir.

2.2.5.1.2 Tavsiye Kararlarına Olumsuz Yaklaşan İdareler

2021 yılında idarelerce olumsuz yaklaşılan başvurulara ve idarelerin gerekçelerine aşağıda yer verilmiştir.

Kolluk Birimlerinde Düzenlenen İfade Tutanaklarında Avukat Beyanlarına Yer Verilmesi Talebi: Başvuran, avukatın müvekkiline sunduğu hukuki yardımın, yalnızca müdafinin hazır bulunması olarak değil, kolluk ifadesi sırasında temsil ettiği kişiye aktif bir şekilde yardımda bulunması ve şüphelinin haklarını korumak için gerektiğinde müdahalede bulunması şeklinde anlaşılması gerektiğini, kolluk aşamasında avukat beyanlarının ifade tutanağına geçirilmemesinin adil yargılanma hakkının ihlaline yol açtığını belirterek avukat beyanlarının ifade tutanağında yer verilmesine yönelik karar alınmasını talep etmiştir. Kurumumuzca İçişleri Bakanlığına Tavsiyede bulunulması üzerine Karara yönelik İçişleri Bakanlığından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda 5271 sayılı Kanun ile Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin ilgili hükümlerine yer verilerek müdafinin görevinin ne olduğu açıklanmış ve bu düzenlemeler gereği müdafinin şüphelinin yerine geçemeyeceği ile ifade tutanağına müdafi beyanı şeklinde bir bölümün eklenemeyeceği belirtilmiştir.

Mülkiyet Hakkının İhlalinin Giderilmesi Talebi: Başvuran, Karasu ilçesi, Kuzuluk mahallesinde annesi adına kayıtlı bulunan taşınmazlarına uygulanan usulsüz yıkım ve kamulaştırma sonucunda belediye yetkilileri ile yapılan sözlü görüşmelerde mağduriyetlerinin giderilmediğini belirterek gereğinin yapılmasını talep etmiştir. Karasu Belediye Başkanlığına Anayasa'da bulunan "mülkiyet hakkının" korunması için Tavsiyede Bulunulmasına karar verilmiştir. İlgili idarenin bu Karara ilişkin cevabi yazısında ise, Kamu Denetçiliği Kurumu kararlarının tavsiye niteliğine vurgu yapılarak kamulaştırmasız el atma durumunun gerçekleştiği hallerde sadece kamulaştırma imkanının olmadığı; bununla birlikte, yargı yolunun da açık olduğu; dolayısıyla bu hukuki yollar marifetiyle uyuşmazlığın çözüme kavuşturulabileceği belirtilmiştir.

Görevlendirmenin Sonlandırılması ve Geçici Görev Yolluğu Ödenmesi Talebi: Başvuran, Pınarhisar Meslek Yüksekokulundaki vekaleten görevlendirmesinin geçici bir görevlendirme olarak değerlendirilerek 2019 yılı ve 2020 yılı için geçici yolluk ve yevmiyelerinin güncellenerek tarafına ödenmesini, ayrıca Sağlık, Kültür ve Spor Dairesi Başkanlığı görevine iade edilmeyi talep etmiştir. Kurumumuzca verilen tavsiye kararı üzerine Kırklareli Üniversitesi Rektörlüğünün iletilen yazısında, başvuruda dile getirilen görevlendirmenin, ilgili mevzuat ve yargı içtihatları doğrultusunda takdir yetkisi gereğince tesis edildiği; ayrıca başvuranın hakkında disiplin soruşturmasının yürütüldüğü; geçici görev yolluğu talebinin ise, yine yasal düzenlemeye uygun olduğu; zira anılan görevlendirmenin sürekli nitelikte olduğu belirtilerek Kararın gereğinin yerine getirilemeyeceği bildirilmiştir.

Mahkeme Kararının Uygulanması Talebi: Başvuran, 2019 EKPSS sınav sonucu ile yapılan yerleştirmeye göre Emniyet Genel Müdürlüğü emrine Isparta iline sosyal çalışmacı olarak yerleştirildiğini, atama için evrakları teslim ettiğinde emniyet teşkilatına atanmasının uygun olmadığına dair karar verildiğinin tarafına bildirildiğini, mahkemenin işlemin iptali kararına rağmen atama işleminin yapılmadığı iddiası ile atamasının yapılmasını talep etmektedir. Kurumumuzca verilen tavsiye kararı üzerine Emniyet Genel Müdürlüğü'nün cevabi yazısıyla anılan Karara yönelik gerekçesini bildirmiştir. Buna göre, başvuruya konu mahkeme kararının uygulanmasına yönelik işlemler devam etmektedir şeklinde cevap verilmiş ve geçen zaman içinde atama gerçekleştirilmemiştir.

DASK Sigorta Bedelinin Ödenmesi Talebi: Başvuran, Elazığ depremi neticesinde, Merkez'de yer alan meskenin hasar gördüğünü, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından önce

orta hasarlı raporu verilen söz konusu taşınmaza daha sonra ağır hasar raporu verilerek yıkım kararının uygulandığını, evinin zorunlu deprem sigortasının bulunduğunu, Doğal Afet Sigortaları Kurumuna (DASK) vermiş olduğu yazılı dilekçeye e-posta ile olumsuz yanıt verildiğini ifade ederek, poliçede tespit edilmiş bulunan miktarın tarafına ödenmesini talep etmiştir. Verilen Tavsiye Kararı üzerine Doğal Afet Sigortaları Kurumu Başkanlığı'nın cevabi yazısında hasar talebinin eksper raporlarındaki tespitlere göre değerlendirildiği; deprem sebebiyle oluştuğu iddia edilen hasarı tespit etme yetkisinin yıkıma karar veren kamu otoritesinde olamayacağı belirtilerek konunun yargı yoluyla açıklığa kavuşabileceği değerlendirmesiyle Karara uyulmayacağı belirtilmiştir.

Sınavın Geçerli Kabul Edilmesi ve Puanın Hesaplanması Talebi: Başvuran, KPSS'ye (Ön Lisans) geçici kimlik belgesi ile girdiğini, ancak tarafına tebliğ edilen evrak ile kılavuzda tanımlanan kimlik belgesini yanında bulundurmadığı gerekçesiyle sınavının geçersiz sayıldığını öğrendiğini ÖSYM'ye yaptığı başvuru sonucu olumlu bir yanıt alamadığından bahisle mağduriyetinin acilen giderilmesini talep etmiştir. ÖSYM'ye verilen Tavsiye Kararı üzerine ÖSYM Başkanlığının cevabi yazısında ise, başvuran adayın sınava girdiği salon başkanının beyanında adayın kimliğinin fotoğrafsız geçici kimlik belgesi şeklinde olduğu ifade edildiğinden Tavsiye Kararının uygulanabilir bulunmadığı bildirilmiştir.

Köpek Saldırısı Nedeniyle Meydana Gelen Zararın Tazmin Edilmesi Talebi: Başvuran, Saraçhane Parkı'nda 3 yaşındaki oğluyla vakit geçirdiği sırada, sahipsiz ve başıboş köpeklerin saldırısına uğrayarak yaralandığını belirterek oluşan zararları nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararın tazminatının ödenmesini talep etmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine idare, sokak köpekleriyle ilgili sorumluluğun sadece taraflarına ait olmadığı ve farklı paydaşların da değerlendirmeye alınması gerektiğini; başvuruya konu olay özelinde hizmet kusurunun söz konusu olmadığını ve Kararda tazmin edilmesi önerilen zarar miktarının somut şekilde belirtilmediğini ifade ederek Kararın uygulanmayacağını bildirmiştir.

İçme Suyu ve Kanalizasyon Bağlantısı Talebi: Başvuran, Akşehir Belediyesine başvurarak meskeni için yapı kayıt belgesi aldığını, elektrik aboneliğini yaptırdığını, su aboneliğinin ise yönetmelik değişikliği gerekçesiyle yapılamayacağının söylendiğini, idareye vermiş olduğu dilekçeye de ret cevabı aldığını belirterek meskenine su ve kanalizasyon bağlantısının yapılmasını ve bu konudaki mağduriyetinin giderilmesini talep etmiştir. Konya

Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğüne verilen Tavsiye Kararı üzerine İlgili idarenin cevabi yazısında ise, söz konusu Yönetmelik'teki değişiklik öncesi ve sonrasında yer alan düzenlemeler gereğince başvuruda bulunması icap eden belgelerin eksikliği sebebiyle talebin yerine getirilmediği belirtilmiştir.

Meslek Kodu Değişikliği Talebi: Başvuran, 2015 yılından bu yana Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde "tıbbi sekreter" olarak Hastanenin çeşitli polikliniklerinde ve servislerinde görev yapmakta olduğunu, 2018 yılında, 696 sayılı KHK ile sürekli işçi kadrosuna geçiş yaptığını, işe başladığı süre boyunca hastanede yalnızca tıbbi sekreter olarak çalışmasına rağmen meslek kodunun "temizlik işçisi" olarak kaydedildiğini, meslek kodunun düzeltilmesi ile ilgili söz konusu taleplerini birçok kez hastane yönetimine ilettiğinde tehdit edildiğini belirterek meslek kodunun fiilen yapmakta olduğu iş kolu olan «tıbbi sekreter" olarak güncellenmesini talep etmiştir. Selçuk Üniversitesi Rektörlüğüne Tavsiyede Bulunulması üzerine idarece verilen cevapta ilgili mevzuat ile Strateji ve Bütçe Başkanlığının yazısına yer vererek yasal düzenlemeler karşısında işlem tesis edilemeyeceği; kanuni değişiklik yapılması halinde gerekli işlemin gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir.

2.2.5.2 *İDARELERİN BİLGİ VE BELGE TALEPLERİNE YAKLAŞIMLARI*

Başvuruları 6 ay gibi kısa sürede sonuçlandırmakla yükümlü olan Kurumumuz, dostane çözüm kararıyla da birkaç ay içerisinde bazen de bir aydan daha kısa bir sürede vatandaşın sorununa çözüm üretmektedir.

Kurumumuzun vatandaşın sorunlarına kolay ve hızlı çözüm üretebilmesi için kamu kurum ve kuruluşlarının Kurumumuzla iş birliği içerisinde hareket etmesi, Kurumumuz tarafından talep edilen bilgi ve belgelerin zamanında gönderilmesi, dostane çözüm konusunda olumlu bir yaklaşım içerisinde olunması büyük önem taşımaktadır.

- Bakan yardımcıları ile 3 ayrı toplantıda bir araya gelinerek Kurumumuz hakkında bilgilendirilmesi ve etkin bir iş birliği içerisinde olunması konusunda görüş alışverişinde bulunulması,

- Kamu kurum ve kuruluşlarının genel müdürleri ve kurum başkanlarıyla toplantılar gerçekleştirilerek Kurumumuzun idarenin iyi yönetim ilkeleri bağlamında denetim rolü hakkında karşılıklı istişarelerde bulunulması,

- İl toplantısında o ilin valisi, belediye başkanı, muhtarları ve kurum yöneticileri ile görüşmeler gerçekleştirilmesi,

- Kurumumuzun görev alanı ve yetkilerinin zamanla kamu kurum ve kuruluşlarınca tanınmış olması

gibi hususlar sonucunda ve Kurumumuzun kamu kurum ve kuruluşları ile kurduğu diyalog sayesinde geçtiğimiz yıl idarelerin büyük bir kısmı Kurumumuzca istenen bilgi ve belge taleplerini kısa süre içerisinde ve yeterli bir şekilde karşılamış, iş birliğine açık bir tutum sergilemiştir.

Ayrıntılı bilgi verilmediği durumlarda başvurunun inceleme sürecinin zorlaştığı ve uzadığı, iyi yönetim ilkelerinden olan şeffaflık ilkesi kapsamında Kurumumuzca ilgili idareden talep edilen bilgi ve belgelerde idari işlemlere yönelik özet şeklinden ziyade ayrıntılı ve gerekçeli bir şekilde izahat yapılmasının şikâyet inceleme sürecine olumlu katkısının olacağı değerlendirilmektedir.

2.2.6 HAK ARAMA KÜLTÜRÜNÜN YAYGINLAŞTIRILMASI VE PAYDAŞLARLA İLİŞKİLER

Hukuk devleti ilkesinin geçerli olabilmesi için gerekli olan ve denetimi etkin kılan en önemli unsurlardan birisi bu mekanizmaların varlığı iken; bir diğeri ise, hakkını kullanan bilinçli bireylerin varlığıdır. Ancak hak arama yollarının bilinmesi ve bunların kullanılması tek başına yeterli değildir. Özellikle hak arama imkânlarına dair temel bilgilerdeki eksiklik ve bazen de her yolun denenmesi anlayışı, hem bireylerin tatmin olmamasına hem de ilgili kuruluşların gereksiz yere meşgul edilmesine sebep olmaktadır.

Kurumumuzca 2021 yılında da "Hak Arama Kültürünün Yaygınlaştırılması ve Farkındalığın Artırılması" adına dezavantajlı gruplara yönelik yerinde inceleme ve çalışma ziyaretleri, bölgesel toplantılar il çalışma programları, üniversite/akademik alana yönelik gerçekleştirilen sunum ve konferanslar, Kurumu ve hak arama kültürünü ortaya koyan daha etkin tanıtıcı yayınlar, video konferanslar ve sosyal medya kanalı ile daha fazla kesime ulaşma vb. birçok faaliyet gerçekleştirilmiştir.

2.2.6.1 *ULUSAL DÜZEYDE FAALİYETLER*

2.2.6.1.1 Basın ve Medya İle İlişkiler

Kurumumuzun faaliyetlerinin duyurulmasında, tanınırlığının artmasında; vatandaşlarımızda hak arama bilincinin yerleşmesinde, hak arama konusunda cesaretlenmesinde medya önemli bir paydaştır.

Kamu Denetçiliği Kurumu; basında 1.497, televizyon kanallarında 1.053, internet haber sitelerinde 12.468 olmak üzere toplam 15. 018 kez basında yer almıştır. Ajanslara, gazete ve dergilere, toplamda 70 röportaj verilmiştir. Televizyonların 60 canlı yayınına katılım sağlanmıştır. "81 İl 81 Radyo Projesi" kapsamında; 82 radyo ve internet canlı yayınına konuk olunmuştur. Düzenlenen bölgesel toplantılar ve çalışma ziyaretleri kapsamında, farklı illerde toplamda 600 civarında yerel basın mensubu ve medya temsilcisi ile görüşmeler, toplantılar yapılmıştır.

Kamu Denetçiliği Kurumu ile Türkiye Satranç Federasyonunun ortaklaşa düzenlediği "23 Nisan Çevrim İçi Ombudsmanlık Satranç Turnuvası"yla ilgili medya bilgilendirilmiş, haber için bilgi akışı sağlanmıştır. 17 ve 20 Nisan'da gerçekleştirilen çevrim içi turnuvanın ödül töreni TBMM Başkanı Prof. Dr. Mustafa Şentop, Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, TBMM Dilekçe Komisyonu Başkanı Belma Satır, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Hakan

Çavuşoğlu, Kamu Denetçileri Yahya Akman, Arif Dülger, Sadettin Kalkan, Celile Özlem Tunçak ve Genel Sekreter İbrahim Kılınç, TSF Başkanı Gülkız Tulay, dereceye giren sporcular ve ailelerinin katılımlarıyla 23 Nisan 2021 tarihinde TBMM'de gerçekleştirilmiştir.

2021 yılı içerisinde; Kurumumuz web sayfası 525.197 kere, çocuk web sayfası 29.875 kere, kararlar bilgi bankası 107.972 kere, kadın web sayfası 3.611 kere, e-başvuru sayfası 956.273 kere, akademik dergi sayfası 5586 kere görüntülenmiştir.

2.2.6.1.2 Kurumsal Tanıtım ve Organizasyonlar İle Tüm Paydaşlarla Buluşmalar

İldeki idareciler ve o ilde hizmet alan insanları temsil eden kişiler aynı salonda buluşturularak illerde yaşanmakta olan sıkıntıların ilin yöneticileri tarafından Ombudsman hakemliğinde dinlenmesi ve bu sorunlara çözüm bulmak için harekete geçilmesi amaçlarıyla gerçekleştirilen "Ombudsman Halkla Buluşuyor" temalı bölgesel toplantılar ile il çalışma ziyaretlerine 2021 yılında da devam edilmiştir. Açılış konuşmalarından sonra, toplantının ikinci bölümünde katılımcıların idare ile yaşadıkları sorunlar veya KDK'dan beklentileri hakkında beşer dakikalık süreyle konuşma imkânı verilen "Serbest Kürsü" bölümü gerçekleştirilmiştir. İllerde serbest kürsüde ortalama 30 vatandaş söz almıştır.

"Kamu Denetçiliği Kurumunun Çocuklarla ve Gençlerle İletişim ve İlişkilerini Güçlendirme Programı" çerçevesinde UNICEF Türkiye iş birliği ve Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri'nin desteğiyle Samsun'da 21 Eylül 2021 tarihinde ve Mardin'de 21-22 Ekim 2021 tarihlerinde İl Çocuk Hakları Komitesi üyesi çocuk ve gençlere yönelik "KDK ve Çocuk Hakları Eğitim Programı" düzenlenmiştir.

100'ü aşkın üniversitede Ombudsmanlık Topluluklarının kurulması sağlanarak, konferanslar ve etkinlikler vasıtası ile gençlerle buluşulmuş bu yeni uzlaştırıcı ve arabulucu adalet anlayışının yerleşmesi ve Kurumumuzun bir adalet köprüsü olarak benimsenmesi için çalışmalar yapılmıştır. İzmir Ege, Ankara Bilim, Adıyaman, Aydın Adnan Menderes, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Rize Recep Tayyip Erdoğan ve Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitelerinde "Ombudsmanlık ve Türkiye'nin 2023 Hedefleri Konferansı" gerçekleştirmiştir. Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç yaptığı konuşmada, Kurumun özelliklerinden birinin de 18 yaşından küçüklerin şikâyetlerini kabul etmek olduğunu ifade etmiştir.

Kadın Dayanışma Vakfı tarafından, İzmir Kadın Dayanışma Derneği ve Mardin Ortak Kadın İş Birliği Derneği ortaklığında, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler Kadın Birimi'nin

desteği ile "Normların Uygulanması, Zihniyetlerin Değiştirilmesi" Projesi kapsamında kamu kurumları bünyesinde kurulmuş, kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla hizmet veren birimler ve sivil toplum örgütlerini bir araya getirmek suretiyle ortak akılla kadına yönelik şiddete karşı güçlü kamu ve güçlü sivil toplum iş birliğinin yollarının geliştirilmesinin amaçlandığı 9 Nisan 2021 tarihinde yapılan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Yerel Kamu-Sivil Toplum İş Birliği Geliştirme Toplantısına Kurumumuzca katılım sağlanmıştır.

2.2.6.2 *ULUSLARARASI FAALİYETLER*

2.2.6.2.1 Proje Faaliyetleri

Genel amacı, idari yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve etkinliğinin güçlendirilmesini teminen idari yargı konusundaki kamu bilincini artırmak ve bu sayede kamunun idari yargıya olan güvenini sağlamak olan ve Avrupa Konseyi tarafından yürütülen "İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi" nin Yürütme Kurulu toplantı ve aktivitelerine Kurumumuz tarafından katılım sağlanmaktadır. Proje kapsamında 4 farklı rapor yayımlanmıştır. Öncelikle, Avrupa Konseyi tarafından Eylül 2019'da yayınlanan, Ombudsmanlık Kurumunun Avrupa Konseyine üye devletlerde geliştirilmesi ve desteklenmesi amacıyla hazırlanmış olan "Ombudsmanlık Kurumunun Korunması, Desteklenmesi ve Geliştirilmesi" hakkındaki rapor Türkçeye çevrilmiş ve yayınlanmıştır. İkinci rapor, Avrupa Konseyi Üye Devletleri arasında yer alan farklı Ombudsmanlık Kurumlarının nasıl çalıştıklarına ve ilgili en iyi uygulama örneklerine yer verilmeye çalışıldığı "Avrupa Standartları ve Uygulamalarına İlişkin Karşılaştırmalı Rapor"dur. Üçüncüsü, amacı Türkiye Kamu Denetçiliği Kurumunun güçlendirilmesine ilişkin önerilerde bulunmak ve böylece idare mahkemelerine iletilen uyuşmazlık sayısını ve şu anda üstlerinde olan ağır iş yükünü azaltmak olarak belirtilen "Türkiye Kamu Denetçiliği Kurumunun Rolünün Güçlendirilmesi Hakkında Öneriler Raporu"dur. Dördüncü ve son yayın ise "Kamu Denetçiliği Kurumu ve Kamu İdareleri Hakkında Rehber İlkeler" olup Avrupa uygulamaları ve deneyimlerine dayanarak hazırlanan kılavuzda, modern demokratik bir devlette iyi yönetişimin temel unsurları olan iyi yönetim ilkeleri doğrultusunda, kamu görevlileri ve idarelerin faaliyetlerinde temel hakların korunmasına ilişkin teminatları güçlendirme hedeflenmiştir.

2.2.6.2.2 Uluslararası Ombudsmanlık Ağları İle İlişkiler

Kurumumuz, üyesi olduğu ombudsmanlık ağları ve birliklerinin toplantılarına katılım sağlamaktadır. Bu çerçevede yapılan faaliyetler ve katılım sağlanan toplantılara dair bilgiler aşağıda yer almaktadır.

2.2.6.2.2.1 *İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği Kapsamındaki Çalışmalar*

İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği'nin faaliyetleri AB ve Dış İlişkiler Biriminin koordinasyonunda yürütülmektedir. 33 üyesi bulunan İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği (İİTOB)'nin 19 Kasım 2019 tarihinde İstanbul'da düzenlenen Genel Kurul toplantısında "Yönetim Kurulu" seçimi yapılmış ve Türkiye Cumhuriyeti Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç Birliğin ilk başkanı olarak seçilmiştir. İİTOB kapsamında çevrim içi eğitim faaliyetleri ve yurt dışı ziyaretler düzenlenmiştir. Ayrıca çevrim içi eğitim olarak İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği (İİTOB) 2. Çevrim İçi Eğitimi (Ocak-2021), İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği (İİTOB) 3. Çevrim İçi Eğitimi (Şubat-2021), İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği (İİTOB) 4. Çevrim İçi Eğitimi (Nisan-2021), İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği (İİTOB) 5. Çevrim İçi Eğitimi (Haziran-2021) programlarına katılım sağlanmıştır. Bunun yanında İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği 3. Yönetim Kurulu Toplantısı (Mart 2021) İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği 4. Yönetim Kurulu Toplantısı (Mayıs 2021), İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği 5. Yönetim Kurulu Toplantısı (Kasım 2021), İİTOB Başkan Yardımcısı Hassan Darvishian ile Çevrim İçi Görüşme (Mayıs 2021), İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği Genel Sekreteri ile Çevrim İçi Görüşme (Ekim 2021) toplantılarına katılım sağlanmıştır.

2.2.6.2.2.2 *Diğer Toplantılar*

Avrupa Ombudsman Ağı Tarafından Yapay Zeka ve İdarelerde E-Devlet Konulu Çevrim İçi Seminer (Mart 2021), İİTOB'un Filistin İçin Adalet ve İnsan Hakları Çağrısı Bildirisi (Mayıs 2021), Avrupa Ombudsmanlar Ağı Semineri (Temmuz 2021), AORC Webinarı (Ağustos 2021), Avrupa Ombudsmanı Ağı Webinarı (Eylül 2021) ve Türk Dili Konuşan Ülkeler Ombudsmanlar Birliği Çevrim İçi Toplantısı (Aralık 2021) toplantılarına katılım sağlanmıştır.

2.2.6.2.3 Türkiye'de Yerleşik Diplomatik Misyon Temsilcilikleri ve Yabancı Kurumların Ziyaretleri

Kurumumuza, Avrupa Birliği kurumları, uluslararası kurum ve kuruluşlar ile Türkiye'de yerleşik diplomatik misyon temsilciliklerinden gerçekleştirilen ziyaretlere aşağıda yer verilmiştir.

2.2.6.2.3.1 ***Almanya Ankara Büyükelçisinin Kurumumuzu Ziyareti (Ocak 2021)***

11 Ocak 2021 tarihinde Almanya Büyükelçisi Jürgen Schulz Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'u makamında ziyaret etmiştir. Özellikle ikili ilişkiler konusunda görüş alışverişinde bulunulmuştur.

2.2.6.2.3.2 ***Fransa Ankara Büyükelçisi'nin Kurumumuzu Ziyareti (Şubat 2021)***

8 Şubat 2021 tarihinde Fransa Büyükelçisi Hervé Magro Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'u makamında ziyaret etmiştir. Kurumumuzun faaliyetleri hakkında bilgi veren Malkoç, tecrübe paylaşımının önemine değinerek, salgın döneminde ülke ombudsmanlarıyla çevrim içi toplantılar yaptıklarını ifade etmiştir.

2.2.6.2.3.3 ***Portekiz Ankara Büyükelçisi'nin Kurumumuzu Ziyareti (Şubat 2021)***

16 Şubat 2021 tarihinde Portekiz Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Jaime Van Zeller Leitao Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'u makamında ziyaret etmiştir. Ziyarette; Türkiye ve Portekiz ilişkileri, Portekiz'in AB Dönem Başkanlığı, iki ülkenin göçmenler konusundaki hassasiyeti ve Kurumumuzun çalışmaları görüşülmüştür. Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından hazırlanarak basılmıştır. Rapor İngilizce diline çevrilerek basılı hale getirilmiştir. Raporun Türkçesi ve İngilizcesine web sitemizden ulaşılabilmektedir.

2.2.6.2.3.4 ***Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilcisi'nin Kurumumuzu Ziyareti (Haziran 2021)***

3 Haziran 2021 tarihinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) Türkiye Temsilcisi Philippe Leclerc Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'u makamında ziyaret etmiştir. Görüşmeye Kamu Denetçileri C. Özlem Tunçak ve Fatma Benli Yalçın da katılmıştır.

2.2.6.2.3.5 ***Kosova Ankara Büyükelçisi'nin Kurumumuzu Ziyareti (Temmuz 2021)***

7 Temmuz 2021 tarihinde Kosova Büyükelçisi Ilir Dugolli, Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'u makamında ziyaret etmiştir. Ziyarette, iki ülke ombudsmanlık kurumları arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi konuları ele alınmıştır.

2.2.6.2.3.6 ***Filistin Barosu Heyeti ile Türkiye Barolar Birliği Heyetinin Kurumumuzu Ziyareti (Eylül 2021)***

15 Eylül 2021 tarihinde Türkiye Barolar Birliğinin faydalanıcısı olduğu ve UNDP ile ortak yürüttüğü "Türkiye'de Adalete Erişim İçin Adli Yardım Uygulamalarının Geliştirilmesine Destek Projesi" çerçevesinde Kamu Denetçisi Yahya Akman başkanlığındaki Kurumumuz heyetinden Kamu Denetçisi Sadettin Kalkan, Kamu Denetçisi Arif Dülger ile birlikte Filistin Barosu Heyeti ile Türkiye Barolar Birliği Heyetini kabul etmiştir. Anılan görüşmeye TBB Başkanı Metin Feyzioğlu da katılım sağlamıştır.

2.2.6.2.3.7 ***İslam İşbirliği Teşkilatı Bağımsız Daimi İnsan Hakları Komisyonu Heyetinin Kurumumuzu Ziyareti (Kasım 2021)***

1 Kasım 2021 tarihinde İslam İşbirliği Teşkilatı Bağımsız Daimi İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Dr. Saeed Mohammad Al Ghufli ve beraberindeki İslam İşbirliği Teşkilatı Bağımsız Daimi İnsan Hakları Komisyonu Başkan Yardımcısı Büyükelçi Muhammed Lawal Sulaiman, İslam İşbirliği Teşkilatı Bağımsız Daimi İnsan Hakları Komisyonu Genel Direktörü Marghoob Saleem Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'u makamında ziyaret etmiştir. Görüşmede, Kurumumuzun ve Komisyonun çalışmaları ve faaliyetleri hakkında bilgi alışverişi yapılmış, yapılabilecek ortak faaliyetler ve iş birliği alanları istişare edilmiştir.

2.2.6.2.3.8 ***Litvanya Ankara Büyükelçisi'nin Kurumumuzu Ziyareti (Aralık 2021)***

30 Aralık 2021 tarihinde Litvanya Büyükelçisi Ricardas Degutis, Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'u makamında ziyaret etmiştir. Ziyarette, iki ülke ombudsmanlık kurumları arasındaki mevcut ilişkilerde bilgi ve tecrübe paylaşımının önemi vurgulanmıştır.

2.2.6.2.4 Kurumumuzun Yaptığı Ziyaretler

UNICEF Türkiye Temsilcisi'ni Ziyaret (Haziran 2021): 21 Haziran 2021 tarihinde Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, Kamu Denetçisi Sayın C. Özlem Tunçak ve beraberinde AB ve Dış İlişkiler Birim Sorumlusu Güniz Ateş, UNICEF Türkiye Temsilcisi Regina De Dominicis'e iade-i ziyarette bulunmuştur.

Portekiz'in Ankara Büyükelçisi'ni Ziyaret (Ağustos 2021): 31 Ağustos 2021 tarihinde Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, Portekiz'in Ankara Büyükelçisi Jaime Van Zeller Leitao'ya iade-i ziyarette bulunmuştur.

İrlanda'nın Ankara Büyükelçisi'ni Ziyaret (Eylül 2021): 30 Eylül 2021 tarihinde Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, İrlanda'nın Ankara Büyükelçisi Sonya McGuinness'e iade-i ziyarette bulunmuştur.

2.2.6.2.5 Toplantılar, Çevrim İçi Toplantılar ve Uluslararası Konferanslar

- Balkan Ülkeleri Ombudsmanları ile Çevrim İçi Toplantı (Ocak 2021)
- İzleme Araçları ve Standartlarına Yönelik Yuvarlak Masa Çevrim İçi Toplantısı (Şubat 2021)
- Tayland Ombudsmanlık Kurumu Tarafından Düzenlenen Çevrim İçi Toplantı (Nisan 2021)
- Katar Ulusal İnsan Hakları Komitesi Başkanı ile Çevrim İçi Görüşme (Haziran 2021)
- Ceza İnfaz Kurumlarında Terör ve Tehlikeli Mahkumların İdaresinin İyileştirilmesi ve Radikalleşmenin Önlenmesi Eşleştirme Projesi Toplantısı (Haziran 2021)
- AB ve Türkiye STÖ'leri arasında Diyalogla Yaşlıların Güçlendirilmesi Projesi Kapsamında Uluslararası Çalıştay (Temmuz 2021)
- Rusya Ombudsmanlık Kurumu Tarafından Düzenlenen "V. Uluslararası Bilimsel ve Uygulamalı" Konferans (Ekim 2021)
- "Working Seminar on the "Manchester Memorandum" Semineri (Kasım 2021)
- AB Ombudsmanlığı Konferansı (Kasım 2021)
- Azerbaycan Ombudsmanlık Kurumu ile Çevrim İçi Toplantı (Aralık 2021)

2.2.6.2.6 Diğer Faaliyetler

Kamu Denetçiliği Kurumu 2020 Yıllık Raporu-İngilizce: 2020 yılına ait Kurumumuz faaliyetlerini içeren yıllık raporun özeti ve tercümesi yapılan İngilizce özet versiyonu, ilgili uluslararası kuruluşlara, büyükelçiliklere ve ombudsmanlık kurumlarına gönderilmiştir.

Kurumlardan Gelen Taleplerin Karşılanması: Ekonomik İşbirliği Teşkilatı BPK toplantılarına, TAIEX, 8 no'lu Alt Komite, "Ortak Geleceğimiz" dijital medya kampanyası toplantılarının yanı sıra AB finansmanlı projeler çerçevesinde Temel Haklar Sektör Koordinasyonu, IRM, Temel Haklar Alt Alanı Sektörel İzleme Komitesi, IPA III toplantılarına katılım sağlanmış ve katkılar sunulmuştur. Başta Dışişleri Bakanlığı, AB Başkanlığı ve Adalet Bakanlığı olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşlarından Kurumumuz faaliyetlerine ilişkin uluslararası iş birliği çerçevesinde gelen bilgi ve belge talepleri karşılanmış ve bu çerçevede hazırlanan raporlara katkı sağlanmıştır. Bu kapsamda;

- Avrupa Komisyonu 2021 Türkiye Raporu çerçevesinde, 2021 Türkiye İlerleme Raporunun hazırlıkları kapsamında Kurumumuzun görev alanına giren konularda ve müktesebat fasıllarında katkı sağlayacağını değerlendirdiğimiz hususlarla ilgili katkı sunulmuştur.
- 2020 yılı Nefret Suçları Raporu'na katkı sunulmuştur.
- Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu (GRECO) Sekretaryasından alınan Sualname Kurumumuzun görev alanı çerçevesinde incelenmiş olup ilgili sorulara yanıtlar verilmiştir.
- Ülkemizde faaliyet gösteren Birleşmiş Milletler kuruluşlarının 2016-2020 döneminde yürüttükleri faaliyetlerin çerçevesini belirleyen BM Kalkınma İşbirliği Stratejisi Belgesi'nin (United Nations Development Cooperation Strategy-UNDCS) izleme ve değerlendirme çalışmaları kapsamında BM Mukim Koordinatörlüğünce hazırlanan 2020 Yılı İlerleme Raporuna katkı sunulmuştur.

2.2.6.2.6.1 ***Yazışmalar***

- 2021 yılı için Cumhurbaşkanlığı Makamlarına güven mektubu sunarak görevine başlayan büyükelçilere ve yeni atanan ombudsmanlara tebrik mektubu iletilmiştir.
- Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'un Rusya Federasyonu İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Bülteni'ne "Vatandaşların konut haklarının korunması ve bu hakların uygulanması için koşulların sağlanması" konusunda bir makalesi yayınlanmak üzere iletilmiştir.

2.2.6.2.6.2 ***Diğer Faaliyetler***

- 23 Aralık 2021 tarihinde AB Başkanlığı ve TİHEK tarafından çevrim içi olarak düzenlenen 2021-2027 Dönemi Avrupa Birliği Vatandaşlar, Eşitlik, Haklar ve Değerler Programı Çalışma Grubu 2. Toplantısı'na katılım sağlanmıştır.
- 17 Aralık 2021 tarihinde Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi ile yeni AB projesi toplantısına katılım sağlanmıştır.

2.2.6.3 ***RAPORLAR VE YAYINLAR***

Kurumumuzun tanıtılması ve bilgilendirme faaliyetleri kapsamında 2021 yılında yayımlanan eserleri,

- Kamu Denetçiliği Kurumu 2020 Yıllık Raporu,

- KDK Annual Report 2020,
- Kamu Denetçiliği Kurumu 2022-2026 Stratejik Planı,
- Ombudsman: Kamu Denetçiliği Kurumu Bülteni,
- Ombudsman Akademik (Hakemli Dergi) Sayı:13,14
- Kamu Denetçiliği Kurumu 2020 Yılı Faaliyet Raporu
- Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 Performans Raporu
- 2020 Yıllık Raporu Çocuk Hakları Bölümü,
- 2020 Yıllık Raporu Kadın Hakları Bölümü,
- Ombudsman Halkla Buluşuyor
- Ombudsman Üniversitelilerle Buluşuyor
- Pandemi Sürecinde Çocuk Hakları Çalıştay Raporu

2.2.7 TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İLE İLİŞKİLER

Kurumumuz; yapısı ve mevzuatı gereği TBMM ile sürekli ve yakın ilişki içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedir. 2021 yılında Kurumumuzun Türkiye Büyük Millet Meclisi ile gerçekleştirdiği faaliyetlere aşağıda yer verilmiştir.

2.2.7.1 *2020 YILLIK RAPORUMUZUN MECLİS BAŞKANI MUSTAFA ŞENTOP'A TAKDİMİ*

Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, 6328 sayılı Kanun'un 22'nci maddesi gereği Kurumumuzca hazırlanan ve Kurumumuzun 2020 yılında yürüttüğü faaliyetleri, başvurulara ilişkin bilgi ve değerlendirmeler ile istatistikleri, vatandaşlar, kamu kurum ve kuruluşları, STK ve TBMM ile ilişkilerin ve idari sistemimize yapılan katkıların yer aldığı 2020 Yıllık Raporu'nu 28 Ocak 2021 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclis Başkanı Prof. Dr. Mustafa Şentop'a takdim etmiştir.

2.2.7.2 *KAMU DENETÇİSİ SADETTİN KALKAN'IN TBMM KARMA KOMİSYONUNCA SEÇİMİ*

TBMM Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyon tarafından 15 Aralık 2021 tarihinde Kamu Denetçisi görevine Sadettin Kalkan ikinci kez seçilmiştir.

2.2.7.3 *2019 YILLIK RAPORUMUZUN TBMM GENEL KURULUNDA GÖRÜŞÜLMESİ*

Kurumumuzun 2019 Yıllık Raporu hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon tarafından hazırlanan rapor, 11 Şubat 2021 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülmüştür.

2.2.7.4 *2020 YILLIK RAPORUMUZUN TBMM GENEL KURULUNDA GÖRÜŞÜLMESİ*

Kurumumuzun 2020 Yıllık Raporu hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden kurulu Karma Komisyon tarafından hazırlanan rapor, 27 Ekim 2021 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülmüştür.

2.2.7.5 *2020 YILLIK RAPORUMUZUN KARMA KOMİSYONDA SUNUMU*

Kurumumuzun çalışma yöntemlerinin, yürütülen faaliyetlerin, başvuru niteliklerinin ve istatistiklerinin, vatandaşlar, kamu kurum ve kuruluşları ve TBMM ile ilişkilerin, başvurulara yönelik örnek ve değerlendirmelerin, yıl içinde Kurumumuz tarafından idari sistemimize yapılan katkıların anlatıldığı 2020 yılı Yıllık Raporu, Başdenetçi Şeref Malkoç, Kamu Denetçileri Arif Dülger, Celile Özlem Tunçak, Fatma Benli Yalçın, Saadettin Kalkan, Yahya

Akman ve Genel Sekreter İbrahim Kılınç'tan oluşan KDK heyeti tarafından 11 Şubat 2021 tarihinde Mihrimah Belma Satır başkanlığındaki Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyon'a sunulmuştur.

24 Şubat 2021 tarihli Birinci Karma Alt Komisyon toplantısında Denetçiler tarafından kendi faaliyet alanlarına ilişkin sunumlar yapılmıştır. Karma Alt Komisyonun 31 Mart 2021 ve 14 Nisan 2021 tarihli toplantılarında Tavsiye Kararlarına uyum oranı yüksek olan kurumlar ile KDK'nın verdiği Tavsiye Kararlarına uymayan/uyamayan ya da KDK'nın istediği bilgi ve belge taleplerine olumlu yaklaşmayan kurum temsilcileri dinlenmiştir. Karma Alt Komisyonun son toplantısında ayrıca Tavsiye Kararlarına uyum oranı yüksek olan kurum temsilcilerine plaket takdimi yapılmıştır.

26 Mayıs 2021 Tarihli Karma Komisyon Toplantısı

TBMM Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden kurulu Karma Komisyon toplantısı, Karma Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Mihrimah Belma Satır'ın KDK 2020 Yıllık Raporu'nu incelemek üzere kurulan Alt Komisyon çalışmalarına ilişkin açıklamaları ile başlamıştır. Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, Komisyonda yaptığı konuşmada komisyon toplantılarında emeği geçen herkese teşekkür ettiğini, Alt Komisyon çalışmalarında kararlara uyan ve uymayan idarelerin dinlenmesinin çok faydalı olduğunu belirterek başvuruların az sayıda geldiği bölgelere yönelik faaliyetler hakkında bilgi vermiştir.

2.2.7.6 *BÜTÇE GÖRÜŞMELERİMİZ*

27 Ekim 2021 tarihinde Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülen 2022 yılı Kurum bütçemiz 2022 yılı Bütçe Teklifi ile 2020 Yılı Kesin Hesabı 7 Aralık 2021'de TBMM Genel Kurulda görüşülerek kabul edilmiştir.

2.2.8 KURUMSAL BİLGİLER

2.2.8.1 *GENEL BİLGİLER VE KURUMSAL ALANDA YAPILAN FAALİYETLER*

6328 sayılı Kanun uyarınca; Kurumumuz, idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla görevlidir. Ancak;

a) Yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler,

b) Yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararlar,

c) Türk Silahlı Kuvvetlerinin sırf askerî nitelikteki faaliyetleri,

Kurumumuzun görev alanı dışındadır. Ayrıca, 6328 sayılı Kanun uyarınca, yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklar; sebepleri, konusu ve tarafları aynı olan ve daha önce sonuçlandırılan şikâyetler incelenmemektedir. Belirli bir konuyu içermeyen şikâyetler de Kurumumuzun inceleme alanı dışındadır.

2.2.8.1.1 Teşkilât Yapısı

TBMM Başkanlığına bağlı, şikâyete üzerine idareyi denetleyen bağımsız bir niteliğe sahip Kamu Denetçiliği Kurumu, Kamu Başdenetçiliği ve Genel Sekreterlikten oluşmaktadır. Kurumumuz, Kamu Başdenetçisi tarafından yönetilmekte ve temsil edilmektedir. Başdenetçilik, Kamu Başdenetçisi ve 5 Kamu Denetçisinden oluşmaktadır. Genel Sekreterlik; Kurumun idari ve mali işleriyle sekretarya hizmetlerini yerine getirir. Genel Sekreterlikte Genel Sekreter ve diğer idari personel görev yapar.

2.2.8.1.2 İnsan Kaynakları

Kurumumuz, 31 Aralık 2020 tarihi itibariyle 153 kadrolu, 76 sürekli işçi, 9 sözleşmeli personel, 27 geçici görevli personel ve 7 geçici görevli sürekli işçi olmak üzere toplam 272 personelden oluşmaktadır.

2.2.8.1.3 Donanım Bilgileri

Kurumumuzun ve tüm personeline ait 2021 Aralık sonu itibariyle mevcut donanım bilgileri aşağıda yer almaktadır.

Tablo 35: Donanım Verileri

ÜRÜN TİPİ	ADEDİ
Masaüstü Bilgisayar	281
Dizüstü Bilgisayar	205
Mobil Yazıcı	1
Siyah Beyaz Yazıcı	125
Çok Fonksiyonlu Yazıcı	4
Renkli Yazıcı	13
Fotokopi Cihazı	9
Barkod Yazıcı	1
Fotoğraf Yazıcı	1
Tarayıcı	7
Faks	10
Sunucular	7
Depolama Ünitesi	3
Güvenlik Duvarı	3
Spam Mail Filtre Cihazı	2
Omurga Anahtarı	2
Ağ Anahtarı	37
Projeksiyon Cihazı	11
Kablosuz Erişim Cihazı	24
Video Konferans Cihazı	1
Kart Baskı Cihazı	1
Santral Ünitesi	2

2.2.8.1.4 Kurum Bütçesi

Kurumumuza 2021 yılında, 7258 sayılı 2021 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile 9.759.000,00 TL ödenek tahsis edilmiştir. Yıl içerisinde 4.985.240,00 TL ödenek eklenmiş, 2.621.940,00 TL ödenek düşülmüştür. Toplam 42.122.300,00 TL ödeneğin 36.390.923,48 TL

'si (%86) kullanılmış, 5.731.376,52 TL'si (%14) kullanılmayarak iptal edilmiştir. Söz konusu ödeneklerin dağılımını gösteren tablo, yılsonu itibarıyla aşağıdaki gibidir.

Tablo 36: 2021 Yılı Ödeneklerinin Dağılımı

	2020 Yılı Toplam Ödenek	Toplam Ödenek İçindeki Pay (%)
Personel Giderleri	27.332.100,00	65
SGK'ya Devlet Primi Giderleri	3.961.200,00	9
Mal ve Hiz. Alımı	7.549.000,00	18
Cari Transfer	970.500,00	2
Sermaye Giderleri	2.309.500,00	6
TOPLAM	42.122.300,00	100

2.2.8.1.4.1 ***2020 Yılı Kesin Hesabı***

Kurumumuz 2020 yılı toplam ödeneği 35.547.900,00 TL'dir. Bu ödeneğin 32.021.426,99 TL'si yıl içinde hizmetin devamlılığını sağlayabilmek amacı ile kullanılmış, 3.526.473,01 TL ödenek ise kullanılmamıştır. 2020 yılında ödenek üstü giderimiz bulunmamaktadır.

2.2.8.1.4.2 ***2022 Yılı Bütçesi***

2022 yılı bütçesinde performans esaslı program bütçe uygulamasına devam edilmektedir. Program bütçede Kurumumuz "Kamu Denetçiliği Programı" ile yer almaktadır. Kamu Denetçiliği programı;

- Hak arama kültürünün yaygınlaştırılması
- Kişi haklarının korunması ve idarenin işleyişine sağlanan katkı alt programları ile

bütçede izlenecektir. 2022 yılı bütçe planlaması çok titiz bir çalışma ile hazırlanmıştır. 2022 yılı bütçesiyle Kurumumuzun hizmet kalitesinin daha yüksek standartlarda gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Kurumumuza, 7344 sayılı 2022 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile 46.828.000,00 TL ödenek tahsis edilmiştir. 2022 yılı bütçesi içinde; Personel Giderlerimizin % 65, Sosyal Güvenlik Prim Giderlerimizin % 10, Mal ve Hizmet Alım Giderlerimizin % 18, Cari Transferlerimizin % 2 ve Sermaye Giderlerimizin ise % 5 oranında ağırlığa sahip olduğu görülmektedir.

2.2.8.1.5 Kurumsal Alanda Yapılan Faaliyetler

2.2.8.1.5.1 *Kurumumuz 2022-2026 Dönemi Stratejik Planı*

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 9'uncu maddesi kapsamında halihazırda yürürlükte olan Kurumumuz 2017-2021 dönemi stratejik planının 2021 yılı sonunda yürürlük süresinin sona ermesi sebebiyle, 2022-2026 dönemini kapsayacak Kurumumuz ikinci beş yıllık stratejik planı hazırlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

2.2.8.1.5.2 *Kurumumuz 2017-2021 Dönemi Stratejik Planı*

Yürürlükte bulunan Stratejik Planın 2020 yılına ilişkin izleme ve değerlendirme faaliyetleri gerçekleştirilmiş, performans sonuçları ortaya konularak performans göstergeleri ve hedeflere ulaşma durumlarını içerir "İzleme Raporu" oluşturulmuştur.

2.2.8.1.5.3 *2020 Yılı Kurum İdare Faaliyet Raporu*

5018 sayılı Kanunun 41'inci maddesi çerçevesinde hazırlanacak olan ve hesap verilebilirlik ilkesi kapsamında genel hatlarıyla Kurumumuzun 2020 yılında yürüttüğü faaliyetler, projeler, amaç hedefler, organizasyon şeması, görev ve sorumluluklar, insan kaynakları, bilişim altyapısı, bütçeleme, sonuç ve değerlendirme ile iç kontrol güvence beyanını içeren "Kurum İdare Faaliyet Raporu", onaylanarak Şubat ayı sonu itibariyle kurum web sayfamızda yayınlanmış olup tüm kamuoyuna sunulmuştur.

2.2.8.1.5.4 *Yeni Kamu Denetçiliği Uzman Yardımcılığı Alımı*

Kurumumuzca boş bulunan Kamu Denetçiliği Uzman Yardımcısı kadrolarına yapılacak atamalar kapsamında 10'u Hukuk Fakültesi mezunlarından, 10'u Siyasal Bilgiler ve İktisadi İdari Bilimler Fakültelerinden olmak üzere toplam 20 uzman yardımcısı alımı için 10 Kasım 2021 tarihinde ilana çıkılmıştır. 15-29 Kasım 2021 tarihleri arasında "Kamu İşe Alım- Kariyer Kapısı" üzerinden alınan başvurular neticesinde; şartları taşıyan ve KPSS'den ilanda belirtilen puan türlerine göre en yüksek puandan başlanarak, alım yapılacak kadronun 4 katı aday Aralık ayında sözlü sınavına çağrılmıştır. 27-31 Aralık'ta yapılan sözlü sınavlar, güvenlik kamerasıyla kayda alınmış, cam fanustan soru çekilmesi suretiyle şeffaflık, hesap verilebilirlik ve adalet ilkeleri kapsamında gerçekleştirilmiştir.

2.2.9 HEDEF VE BEKLENTİLER

2.2.9.1 *2022 YILI HEDEFLERİ*

2.2.9.1.1 Başvuranların Kurumumuza erişilebilirliğinin artırılması

Bu kapsamda,

- Nitelikli başvuruların artırılması amacıyla kurumsal sosyal medya hesaplarından tanıtıcı videolar yayınlanacaktır.
- Kurumsal internet sitesinde basit, anlaşılır ve açıklayıcı bilgiler paylaşılacaktır.
- Kişilerin Bilgilendirme Bürosu aracılığıyla tam ve doğru olarak bilgilendirilmesi için etkinliği artırılacaktır.

2.2.9.1.2 Kurumumuzun şikâyet inceleme metotlarının geliştirilmesi ile denetim sürecinin etkinliğinin artırılması

Bu bağlamda,

- Başvuru inceleme sürecinin kısaltılması için her bir aşamaya dönük hedef süreler tespit edilecektir.
- İvedi çözüm gerektiren başvurulara yönelik özel inceleme metotları geliştirilecektir.
- Engelli ve muhtaç durumdaki başvuranların şikâyet konularının daha hızlı ve etkili çözümü için usuller geliştirilecektir.
- Çocuk haklarıyla ilgili ve doğrudan çocuklar tarafından sunulan vakalara rehberlik edilmeye devam edilecektir.

2.2.9.1.3 Kamu hizmetlerinin iyileştirilmesine katkı sağlamak üzere önleyici raporlar hazırlanması ve eğitici rolün üstlenilmesi

Bu doğrultuda ise,

- Başvuruların yoğunlaştığı konular başta olmak üzere toplumun genelini ilgilendiren konular ve insan hakları, kadın hakları, çocuk hakları vb. hakkında özel raporlar hazırlanacaktır.
- İnsan Hakları Eylem Planında öngörülen Yıllık Uygulama Raporunu izleme görevi yerine getirilecektir.
- Ceza infaz kurumları faaliyetleri, Yunanistan tarafından mültecilerin geri itilmesinden kaynaklı insan hakları ihlalleri, Romanların sorunları, iklim değişikliği ve etkileri, doğal afetler hakkında özel raporlar hazırlanacaktır.

- İyi Yönetim İlkeleri Rehberi güncellenecek, vatandaşa yönelik versiyonu hazırlanacak ve yabancı dillere çevirisi yapılacaktır.
- İnsan hakları rehberi el kitabı hazırlanacak ve yabancı kullanıcıların da erişimine sunulacaktır.
- Tüm kamu personeline yönelik iyi yönetim ilkeleri ve insan hakları konusunda eğitimler düzenlenecektir.

2.2.9.1.4 Kuruma başvurma hakkının etkin kullanımı adına Kurumumuzun ulusal düzeyde tüm toplum kesimlerince tanınmasının sağlanması

Bu amaçla aşağıda yer verilen faaliyetler yerine getirilecektir.

- Yerel düzeydeki kamu kurumları ve STK'ların temsilcileri ile muhtarlar ve vatandaşların katılımıyla düzenlenen bölge toplantıları tabana yayılarak sürdürülecektir.
- Ulusal–yerel medya kuruluşları ve medya mensupları ile kurulan yakın irtibat güçlendirilecektir.
- Kadın, çocuk, engelli vb. dezavantajlı bireylere yönelik farkındalık ve tanıtım faaliyetleri özelleştirilerek devam ettirilecektir.
- Geçici koruma statüsündeki yabancılar ile düzensiz göçmenlere yönelik tanınırlığı artırmak için ilgili idare ile iş birliği geliştirilecektir.
- Ulusal düzeydeki STK'larla yakın ilişki geliştirilecek ve devamını sağlamak için periyodik değerlendirme toplantıları tertip edilecektir.
- Üniversite ombudsmanlık kulüplerine bilgi ve tecrübe paylaşımı suretiyle aktif destek sağlanacaktır.
- Türkiye Ombudsmanlık Enstitüsünün kurulması ve faaliyetlerine başlaması için gerekli çalışmalar yürütülecektir.
- Kadın, çocuk, engelli ve hürriyetinden yoksun kalan kişilerin sorunlarının çözümüne yönelik çalıştaylar düzenlenecek ve sonuçları raporlanacaktır.

2.2.9.1.5 Kurumumuzun uluslararası düzeyde tanıtımı ve iş birliğinin artırılması için de çalışmalar yürütülmesi

Bu kapsamda,

- Uluslararası insan hakları kurumları ve ombudsmanlık kurumlarıyla ilişkiler devam ettirilecek, bilgi paylaşımı yapılarak eğitimler düzenlenecektir.

- Başta Türk dili konuşan ülkeler olmak üzere yeni ombudsmanlık topluluklarının kurulması için çalışmalar gerçekleştirilecektir.
- İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Ombudsmanlar Birliği faaliyetleri kapsamında insan hakları saha çalışmaları yürütülecektir.
- Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımıza yönelik hak arama kültürünün artırılmasına dönük faaliyetler sürdürülecektir.
- Kurumun mevcut sosyal medya hesaplarından yapılan paylaşımların yabancı dillere çevrilmesi sağlanacaktır.
- Kadın, çocuk, engelli ve hürriyetinden yoksun kalan kişilerin sorunlarının çözümüne yönelik uluslararası çalıştaylar düzenlenecek ve sonuçları raporlanacaktır.

2.2.9.2 *BEKLENTİLER*

-Kuruma re'sen inceleme yetkisinin verilmesinin insan hakları kültürünün yerleşmesine, toplumun engelli, çocuk ve kadın gibi mağdur kesimlerinin sorunlarına çözüm bulunmasına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

- Kuruma ulusal önleme mekanizması, davalara katılma ve Anayasa Mahkemesine dava açma yetkisinin verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

-Kamu denetçilerinin statülerinin yüksek yargı organlarının yöneticilerine endekslenmesinin fiiliyatta Kurumun denetim etkinliğini artıracağı, yine Kurum personelinin statüsünün güçlendirilmesinin de Kurumun çalışmasını olumlu yönde etkileyeceği değerlendirilmektedir.

3 KARMA KOMİSYON TOPLANTILARI

3.1 KARMA KOMİSYONUN 16 ŞUBAT 2022 TARİHLİ TOPLANTISI

6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu uyarınca Dilekçe Komisyonu ve İnsan Haklarını İnceleme Komisyonundan Oluşan Karma Komisyon;

- Kamu Denetçiliği 2021 Yıllık Raporu'nun sunumu,
- Alt Komisyon kurulması

gündemiyle Dilekçe Komisyonu Başkanı Mihrimah Belma SATIR başkanlığında 16 Şubat 2022 tarihinde toplanmıştır.

Toplantıda; Kamu Başdenetçisi Şeref MALKOÇ tarafından Kamu Denetçiliği 2021 Yıllık Raporu'nun sunumu yapılmıştır ve yıllık rapor üzerinde gerekli çalışmaları yapmak üzere Karma Komisyon üyelerinden oluşan bir alt komisyon kurulmuştur.

3.1.1 Karma Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Mihrimah Belma SATIR Tarafından Özetle:

Yıllık raporun Karma Komisyonda ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda nasıl görüşüleceğine ilişkin İçtüzük'te ve 6328 sayılı Kanun'da açık bir hüküm bulunmamasına rağmen geçmiş yıllarda yıllık raporların görüşülmesi sırasında bu konuda bir teamül oluştuğu, bu teamüle göre; yıllık rapor üzerinde gerekli çalışmaları yapmak üzere üyelerden oluşan bir alt komisyon kurulduğu ve yıllık raporu ayrıntılı bir şekilde inceleyerek özetleyen, denetçileri dinleyen, Kamu Denetçiliği Kurumu kararlarını ilgili kurum ve kuruluşlarıyla birlikte değerlendiren ve gerekli diğer işlemleri yapan bu alt komisyonun hazırladığı raporun Karma Komisyona sunulduğu,

Alt komisyon raporunun benimsenmesi ve görüşmelere alt komisyon raporu üzerinden devam edilmesinin Karma Komisyonda kabul edilmesinden sonra, Karma Komisyonda yapılan değerlendirmelerle Karma Komisyon raporunun nihai şeklini aldığı, 6328 sayılı Kanun'un 22'nci maddesi gereğince Karma Komisyon raporunun ara verme ve tatil dönemleri hariç olmak üzere iki ay içinde Genel Kurula sunulmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilmesi gerektiği,

Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 yılında yürüttüğü faaliyetleri ve önerileri kapsayan yıllık raporu 28 Ocak 2022 tarihli yazısı ekinde Karma Komisyon Başkanlığına sunmuş olduğu bunun sonucunda ise 28 Mart 2022 tarihine kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına Karma Komisyon raporunun sunulması gerektiği

ifade edilmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumuna başvuru sayısının 2019 yılında 20.968 iken 2020 yılında 90.209'a yükseldiği, 2020 yılında yapılan yaklaşık 70 bin civarındaki Covid - 19 pandemi destek kredisi konusundaki başvurulara konu taleplerin Kamu Denetçiliği Kurumunun girişimleriyle çözümlenmesi üzerine başvuru sayısının 2021 yılında 18.843 olarak gerçekleştiği, önceki yıllardan devreden dosyalarla birlikte 2021 yılında başvuruların 19.740'ının sonuçlandırıldığı, dostane yollarla çözülen başvuru sayısının 3.160 olarak tespit edildiği, 1.604 adet tavsiye yönünde karar verildiği, tavsiye kararlarına uyum oranı 2013 yılında yüzde 20'lerdeyken 2021 yılında bu oranın yükselerek yüzde 79,50 yani yüzde 80'e ulaştığı ifade edilmiştir.

3.1.2 Kamu Başdenetçisi Şeref MALKOÇ Tarafından Özetle:

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun idarenin verdiği hizmetlerin kalitesinin artırılmasına, iyi yönetim ilkelerinin yerleşmesine, insan haklarının kâmil manada uygulanmasına ve gelişmesine, hak arama kültürünün yaygınlaşmasına, bu anlamda bireylerin bilinçlenmesine, şeffaf, hesap verebilir, insan odaklı bir idarenin oluşmasına katkı sağlamaya çalıştığı, halktan, vatandaşlardan idareye ilişkin şikâyetlerin alındığı, halkın dinlendiği ve yapılan incelemeler, araştırmalar sonucunda şikâyetlerle ilgili idareyle görüşerek dostane çözümler arandığı, bu başarılı olmadığı takdirde incelemeler sonucunda idareye tavsiye kararları verildiği,

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 2021 yılında 18.843 başvuru aldığı, önceki yıldan devredilenler de dahil 19.740 karar verdiği, 19.740 kararın 1.604'ünün tavsiye, 3.160'ının dostane çözüm kararı olduğu, ayrıca telefonla, maille veya diğer yollarla kuruma müracaat eden, 125.028 insana hukuki açıdan yol gösterildiği,

6328 sayılı Yasa'ya göre Kamu Denetçiliği Kurumuna başvuru tarihinden itibaren en geç altı ay içerisinde karar verme mecburiyetinin olduğu, Kamu Denetçiliği Kurumuna başvuruların çözümünde ortalama sürenin elli yedi gün, dostane çözümlerde de bu sürenin kırk yedi gün olduğu,

Kolay başvuru, başvurunun ucuz veya bedava olması ile kararın hızlı çıkması olmak üzere adalete erişimde 3 önemli unsurun bulunduğu, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun da herhangi bir şekil şartına bağlı olmaksınız kolay başvuru aldığı, çoğu internet ortamında olmak üzere hiçbir harç, pul parası, bilirkişi parası, şahit parası almadığı ve belirtilen süreler içerisinde karar verdiği,

Hukukun üstünlüğünün öneminin, devlet yönetimine ve halka; memnuniyetinin, katkısının ve iyi yönetim ilkelerinin idarecilerimize hatırlatılması çalışmaları yürüttükleri, bu kapsamda Ankara merkezde bakanlarla, bakan yardımcılarıyla, genel müdürlerle ve diğer üst düzey yöneticilerle çeşitli toplantılar yapıldığı, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun, öneminin anlatıldığı, İdarelerin Kurumun kararlarına uydukları takdirde hizmetlerin taçlanacağının belirtildiği, böylece özellikle hukuki açıdan idarede bir anlayış dönüşümüne katkı sunmaya çalıştıkları, bu çalışmaların 81 ile gidilerek valilerle, belediye başkanlarıyla, rektörlerle, illerdeki diğer üst düzey yöneticilerle de yapıldığı

ifade edilmiştir.

Kararlara uyma oranının yüzde 80'e yaklaştığı, Avrupa'daki yüzyıllık Ombudsman geleneğinde de kararlara uyma oranının yüzde 80 civarında olduğu, bu oranda kararlara uymayan yöneticilerin Komisyon huzuruna çağırılmasının önemli etkisinin olduğu, uymayanların çağırıldığı gibi uyanlara da ödül verilmesinin olumlu etkisinin olduğu,

Kurumun diğer faaliyetlerinden birinin yapılan bütün programlarda, televizyonlarla, radyolarla ulaşılan insanlara Anayasa'daki, yasalardaki haklarının hatırlatıldığı ve bu haklarını nasıl kullanmalarını, haksızlığa uğrarlarsa bu haklarını nasıl aramaları gerektiğini hatırlattıkları, böylece hak arama kültürü konusunda insanları bilinçlendirdikleri,

21 ilde valilerin, belediye başkanlarının, illerin üst düzey yöneticilerinin davet edildiği halkla buluşma toplantıları yaptıkları, ayrıca 110 üniversitede Ombudsmanlık toplulukları kurulduğu ve topluluklara salgın döneminde on-line eğitimler verildiği, 21 Aralık 2021'de bu 110 üniversite Ombudsmanlık topluluğunu, topluluk hocalarıyla birlikte Ankara'ya davet edip ağırladıkları,

Ayrıca, kadınlara, çocuklara, engellilere yönelik 21 faaliyet yaptıkları, Covid-19 sürecinde çocukların haklarıyla ilgili sempozyum düzenledikleri, yine, Covid-19 'da çocuklar okula gidemediği için satranç turnuvası gibi çeşitli faaliyetler yaparak onlara Kamu Denetçiliğinin hatırlatıldığı, diğer bir faaliyetin de Yurtdışı Türkler Ve Akraba Topluluklarıyla, Diyanet İşleri Başkanlığıyla, Dışişleri Bakanlığıyla koordineli olarak buradan yurt dışına gideler için ilgili ülkenin ombudsmanı ile irtibat kurulduğu ve oradaki sivil toplum örgütleri yöneticilerine haksızlığa uğrarlarsa haklarını nasıl arayacaklarının eğitiminin verildiği, başta Avrupa Birliği Ombudsmanlığı olmak üzere bütün Avrupa'daki ombudsmanlarla, Asya ve Afrika'daki ombudsmanlarla çok yakın temaslarının olduğu, İslam Ülkeleri Ombudsmanlar

Birliği Dönem Başkanı olunması sıfatıyla on-line ortamda iki ayda bir İslam Ülkeleri Ombudsmanlar Birliğine eğitimler yaptırıldığı, bunu duyan Afrika'daki Ombudsmanlar Birliğinin Genel Sekreteri'nin Türkiye'ye geldiği ve Afrika ülkeleri için program talep ettiği, mart ayında da, Türk devletleri ombudsmanlar birliğinin kurulmasının planlandığı,

Dünyadaki önemli olaylarda dünya ombudsmanlarıyla sürekli olarak iletişim halinde olunduğu, en son Yunanistan'ın geriye itmelerinden dolayı 19 insanın donarak ölmesi olayında bununla ilgili Avrupa ombudsmanlarına, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine, Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü Başkanlığına, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanlığına, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserine mektuplar yazıldığı, insanların duyarlı hale getirilmeye çalışıldığı ve geri itmelerle ilgili, bunların yaşadığı facialarla ilgili bir rapor hazırladıkları

ifade edilmiştir.

3.1.3 İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 2020, 2021, 2022 yılları olmak üzere 3 dönemdir raporunu vaktinde sunmasının değerli olduğu, 2020 yılında 90.209 iken başvuru sayısı 2021 yılında 18.843'e düşme sebeplerinin neler olduğu, 2021 yılında yapılan başvurulara coğrafi bölgeye göre bakıldığında en fazla başvurunun Trakya bölgesinden ancak en az başvurunun Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'dan yapıldığı, bölgeler arasındaki bu eşitsiz dağılımın sebebinin ne olduğu, Kurumun broşürlerinin yurt dışında gerek İngilizce gerek Almanca olarak büyükelçiliklerde, konsolosluklarda görüldüğü ancak Gaziantep Büyükşehir Belediyesinde ve Valilikte göremediği, dolayısıyla Kurumun bu bölgede yetersiz kalıp kalmadığının akla geldiği,

Kamu Denetçisi Sayın Yahya AKMAN'ın orman, su ve şehircilik, mülkiyet hakkı, gıda, tarım, hayvancılık, adalet, millî savunma, güvenlik, sağlık konularını incelemekte olduğu ve 2021 yılında sonuçlandırdığı toplam 4.745 dosyadan 135 dosyaya tavsiye kararı verdiği, 206 dosyaya kısmen tavsiye, kısmen ret kararı verdiği,

Fatma Benli YALÇIN'ın insan hakları konusu ile birlikte pek çok konuda 2021 yılındaki bu raporda 3.500 dosyadan 138 dosyaya tavsiye kararı verdiği, 31 dosyaya kısmen tavsiye, kısmen ret karar verdiği, özellikle insan hakları konusunda inceleme yapan Kamu Denetçisi Fatma Benli YALÇIN'ın söz konusu karar sayılarının yetersiz olduğu,

Kamu Denetçisi Arif DÜLGER'in eğitim öğretim, gençlik spor, enerji, sanayi, gümrük, ticaret, bilim, sanat, kültür, turizm, ekonomi, maliye, vergi ve diğer konu alanlarında inceleme

yapmakta olduğu ve 2021 yılında sonuçlandırdığı toplam dosya sayısının 4.859 olduğu, bu dosyalardan 497'sinin tavsiye kararı olduğu,

Kamu Denetçisi Sadettin KALKAN'ın kamu personel rejimlerinden sorumlu 3.781 dosyadan 305 dosyaya tavsiye kararı verdiği, Sayın Celile Özlem TUNÇAK'ın 2021 yılında çalışma ve sosyal güvenlik, engelli hakları, kadın hakları, çocuk hakları, sosyal hizmetler, ailenin korunması konularında inceleme yapmakta olduğu 2.056 dosyadan 80 dosyaya tavsiye kararı, 39'una kısmen tavsiye, kısmen ret kararı verdiği, bu sonuçların kamu kurumlarından gelen denetçilerin verdikleri tavsiye kararlarının diğerlerinden yaklaşık 3 misli olduğunu gösterdiği, önceki dönemlerde siyaset yapmış olan denetçilerin buradaki görevlerinde daha bağımsız hareket etmeleri gerektiğini değerlendirdiği,

Kamu Denetçiliği Kurumunun amacının; kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız, etkin ve şikâyet mekanizması oluşturmak suretiyle, idarenin her türlü eylem, işlemlerde tutum ve davranışları insan haklarına dayalı adalet anlayışı içerisinde hukuk ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak olduğu, ancak Kamu Denetçiliği Kurumunun 2021 yılı Raporunda; Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından verilen kararların çoğunluğunda kısmen incelenemez kararının yüzde 30,05, gönderme kararı yüzde 38,94 olduğu, tavsiye kararının yalnızca yüzde 6,55, kısmen tavsiye, kısmen ret kararının da yüzde 2,20 olduğu, 2021 yılında sonuçlandırılan 19.740 başvurunun yalnızca 6.084 tanesinin kabul edilebilir nitelikte olduğu, verilen kararların da 1.201 tanesinin tavsiye kararı, 403'ünün de kısmen tavsiye, kısmen ret kararı olduğu ve Genel olarak değerlendirildiğinde, Kurum tarafından idarenin denetlenmesine ilişkin daha nitelikli kararlar verilmesinin gerekli olduğunun değerlendirildiği,

Kamu Denetçiliği Kurumunu barolarla ilgili, çocuk hakları komisyonuyla ilgili barolarda verdiği eğitimlerden dolayı kutladığı, kendisinin de Kuruma yapılmış başvurularının bulunduğu, bunlardan birinin Şanlıurfa'daki elektrik sayaçlarının direklerde veyahut kapalı bir kasada kilitli olmasıyla ilgili olarak sayaç ile gelen faturaların ne kadar örtüştüğünün bilinmediğine ilişkin olduğu

ifade edilmiştir.

3.1.4 Mersin Milletvekili Behiç ÇELİK Tarafından Özetle:

Kamu Başdenetçisi ve ekibini kutladığını, vatandaşı odaklı olmanın, hak arama kültürünü yaygınlaştırmanın, yüzde 80'e yakın tavsiye kararını alıp bunu ilgili kurumlar

nezdinde benimsetebilmenin ve dostane çözümler önermenin kurumun çalışmalarında başarıya işaret ettiği, ancak, Türkiye'nin içinde bulunduğu zor ekonomik şartlar ve yönetilememe sorununun vatandaşları derinden etkilediği ifade edilmiştir.

3.1.5 Alt Komisyon Kurulması

Verilen önerge üzerine yapılan oylamada; Yıllık raporu ayrıntılı olarak incelemek, denetçileri dinlemek, Kamu Denetçiliği Kurumu kararlarını ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte değerlendirmek ve gerekli görülen diğer işlemleri yapmak üzere;

- Adalet ve Kalkınma Partisi'nden Ahmet Salih DAL, İsmail TAMER, Oya ERONAT, Fehmi KÜPÇÜ, Erol KAVUNCU;
- Cumhuriyet Halk Partisi'nden Ali Haydar HAKVERDİ, Mahmut TANAL;
- Halkların Demokratik Partisi'nden Hüda KAYA;
- Milliyetçi Hareket Partisi'nden Mehmet TAYTAK;
- İYİ Parti'den Ümit BEYAZ'ın

alt komisyon üyesi olarak belirlenmesi kabul edilmiştir.

3.2 KARMA ALT KOMİSYON TOPLANTILARI

3.2.1 KARMA ALT KOMİSYONUN 23 ŞUBAT 2022 TARİHLİ TOPLANTISI

16 Şubat 2022 tarihinde kurulan Karma Alt Komisyon;

- Başkanlık seçimi,
- çalışma takviminin belirlenmesi
- kendi faaliyet alanları ile ilgili olarak Kamu Denetçilerinden bilgi alınması

gündemiyle en yaşlı üye sıfatıyla Kayseri Milletvekili İsmail TAMER Başkanlığında 23 Şubat 2022 tarihinde toplanmıştır.

Toplantıda;

Alt Komisyon Başkanlığına Kayseri Milletvekili İsmail TAMER'in seçilmesine dair önergenin kabul edilmesiyle başkan seçimi tamamlanmıştır.

Başkan tarafından; aksi kararlaştırılmadığı sürece Karma Alt Komisyon toplantılarının basına açık olarak devam etmesi, Alt Komisyon toplantılarında tam tutanak tutulması, Karma Alt Komisyon üyeleri milletvekillerinin de görüşleri dikkate alınarak toplantı gündemi hazırlanması ve davet edilecekleri belirleme hususunda Karma Alt Komisyon Başkanlığına yetki verilmesi oylamaya sunularak kabul edilmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 Yıllık Raporu kapsamında Denetçiler kendi faaliyet alanlarıyla ilgili Komisyona açıklamalarda bulunmuşlardır. Kamu Denetçisi Fatma Benli YALÇIN rahatsızlığından dolayı toplantıya katılamamış, yerine Kamu Denetçisi Celile Özlem TUNÇAK tarafından görev alanıyla ilgili açıklamalar yapılmıştır.

3.2.1.1 *Kamu Denetçisi Yahya AKMAN Tarafından Özetle:*

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin Kamu Denetçiliği Kurumu'na sahip çıkmalarının, toplantıların canlı, heyecanlı ve tartışmalı geçmesinin kendilerini mutlu ettiği, zaman zaman önemli hukukçular tarafından kararların bağlayıcılığının bahse konu edildiği, başta mahkemeler olmak üzere, yüksek mahkemeler gibi bağlayıcı karar veren kurumların zaten bulunduğu, yargıya gitmeden, daha insani, para ödemeden, daha kolay, daha pratik ve daha kısa bir zamanda problemlere çözüm aranmasının mümkün kılındığı,

Kamu Denetçiliğine benzer kurumların ana özelliklerinden birinin bu alanda bazı standartları oluşturmak olduğu, iyi yönetim ilkeleriyle ilgili birtakım unsurların oturtulmasının en önemli görevlerinden olduğu, nitelikli bir başvuru geldiği zaman özel emekler sarf ederek bunun neticesinde bazen yönetmelik değişikliklerine bazen uygulama değişikliklerine

sebebiyet verebildikleri, böylece verilen kararların milyonlar üzerinde etki gösterebildiği,

2021 yılında Ankara Milletvekili Ali Haydar Hakverdi'nin, yaklaşık 60'ın üzerinde konu, kurum ve bilimle alakalı olarak "bilgi edinme hakkı" ana başlığı çerçevesinde Kuruma nitelikli bir başvurusunun olduğu, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'na göre, insanların kendilerini yöneten devlete karşı bilgi edinmelerinde bazı standartların olması gerektiği, bu kanunun, söz konusu standartları oturtmak için çıkarıldığı ve o tarihte Başbakanlığa bağlı olarak üst kurul niteliğinde bir kurul oluşturulduğu, Türkiye'de kişilerin başvurularından sonra kurumların cevapları yeterli ve gerekli şekilde verip vermediğiyle ilgili bir standart oluşturmak üzere "Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu" nun oluşturulduğu, yeni sistemde Cumhurbaşkanlığına bağlı ve şimdi Adalet Bakanlığıyla ilişkili olarak faaliyetine devam ettiği, Ali Haydar Hakverdi'nin başvurusunu örnek teşkil edebilecek nitelikte büyük bir titizlikle ele aldıkları ve ayırma kararları verdikleri, bu ayırma kararları çerçevesinde bir kısmının uzun zamana sarih yani öncesinde cereyan ettiğinden dolayı süreden incelenemeyeceği kanaatine vardıkları ve o kapsama girenleri ayırdıkları, bir kısmının özel hukuk tüzel kişileriyle ilgili olduğu, yani doğrudan doğruya kamu tanımı içerisinde kabul edilmeyen kurumlarla alakalı olduğu bu nedenle incelenemediği, bir kısmının da görev alanı içinde görülerek kabul edilerek ayrıntılı bir şekilde üzerinde çalışıldığı, bunların çok büyük bir kısmının da şu ana kadar karara bağladığı,

Karara bağlayıp da özellikle tavsiye kararı verilenlerde bir standart oluşturmaya çalıştıkları, Kurumun bir mevzuatla bağlı olduğu ve bu mevzuatın çizmiş olduğu birtakım sınırların bulunduğu, yargıya intikal etmiş olan meseleler veya doğrudan doğruya askerî nitelikli meselelerin görev alanları dışında olmasına rağmen bu konuları içeren taleplerle karşılaşıldığı,

Cezaevleriyle alakalı kendi biriminde ciddi bir oranda başvuruların olduğu, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüyle, Adalet Bakanlığıyla başvurularla ilgili süreci oturtmaya çalıştıkları

ifade edilmiştir.

3.2.1.2 *Kamu Denetçisi Arif DÜLGER Tarafından Özetle:*

2019 yılı sonunda başlayan ve 2021 ve 2022'de tüm insanlığı tehdit eden Covid-19 salgınıyla mücadele ederken tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kapsamlı tedbirlerin alındığı, salgınla mücadele süresinde Kurumda uygulanan iş bölümü çerçevesinde eğitim, öğretim, gençlik, spor, kültür, sanat, turizm ve diğer konu ve alanlarla ilgili özverili bir çalışma

ile yapılan başvuruların incelenip süresi içinde sonuçlandırmasına gayret edildiği,

Mezkûr yılda 15 uzman, uzman yardımcısıyla görev yapmakta oldukları, birimine 4478 başvurunun intikal ettiği, bir önceki yıldan devreden dosyalarla birlikte 4859 dosyanın yıl içinde sonuçlandırıldığı, birime yapılan başvuruların büyük bir çoğunluğunun eğitim öğretim, gençlik ve spor alanlarında olduğu, enerji, sanayi, gümrük, bilim, sanat, kültür ve turizm alanlarındaki diğer başvuruların nispi bir yer tuttuğu, yıllık raporda da yer alan birimince incelenmiş olan başvurulara verilen kararların dağılımına bakıldığında dosyaların beşte 1'ini aşan kararların tavsiye, ret, kısmen tavsiye ve kısmen kabul şeklinde sonuçlandığının görüldüğü,

Önceki yıllarda olduğu gibi 2021 yılında da başvuruların öncelikli olarak dostane çözüm yoluyla sonuçlandırılmaya çalışıldığı, örneğin, ÖSYM tarafından YKS sınavında disleksi yani öğrenme güçlüğü çeken ve dikkat eksikliği veya hiperaktivite bozukluğu olan adaylara yönelik çift soru kitapçığı uygulanmasına ilişkin başvuru ile Atatürk Üniversitesince engelli öğrencilere sağlanan harç muafiyetinden yararlandırılarak engelli öğrenciye harç iadesi yapılması, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çalışma izni kaldırılan öğretmenin çalışma izni iade edilerek özel öğretim kurumlarında çalışma engelinin kaldırılmasının sağlanması, banka maaş promosyonu ödenmesinde sorun yaşayan çalışanlarına Balıkesir Bandırma Koyunculuk Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü ve Bursa İl Emniyet Müdürlüğünce promosyonlarının ödenmesi ile 2020'de Elâzığ'da ve İzmir'de meydana gelen depremlerde ağır hasar ve yıkım kararı verilen konutlar için DASK sigorta bedelinin tamamının ödenmesinin sağlanması gibi başvurularda dostane çözüm kararı verildiği,

Tavsiye kararlarına uyan veya uymayan idarelerin bulunduğu, uyan idarelere bakıldığında Millî Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler Arası Kurul Başkanlığı, Türkiye Futbol Federasyonu gibi kurumların bulunduğu,

2021 yılında tavsiye kararlarına uymayan idarelerin de bulunduğu, ÖSYM Başkanlığının 2020 Kamu Personeli Seçme Sınavı, ön lisans sınavına geçici kimlik belgesiyle giren ve sınavı geçersiz sayılan adayın kamera kayıtları da incelenerek verilen sınavın geçerli sayılması yönündeki karara uymadığı, Doğal Afet Sigortaları Kurumunun 24 Ocak 2020'de Elâzığ'da meydana gelen depremde önce orta hasarlı ve itiraz üzerine ağır hasarlı raporu verilen binada boşaltılıp hakkında yıkım kararı alınan daire için önceki bahsedilen dostane çözümlerde uyduğu kararlar varken bu kararda yani sigorta bedeli olan 158 milyon 760 bin liranın ödenmesi

yönündeki talebe ilişkin tavsiye kararına uymadığı,

2021 yılında geniş kitleleri ilgilendiren yeminli mali müşavirler sınavıyla ilgili meslek mensuplarının veya belge almak isteyen kişilerin yaptığı başvurularla ilgili Yeminli Mali Müşavirler Odası yetkilileriyle toplantılar yaptıkları ve bu sınavların asgariye indirilmesi, sınavlardaki itirazların en minimum düzeye getirilmesi için çalışma başlatıp bu konuda bilgi edinildiği,

EPDK yetkilileriyle 4 Mart 2021'de Kurumda bir toplantı yapılıp kartlı doğal gaz sayaçlarıyla fatura sayaçları kullanımına ilişkin detaylı bilgi alındığı, 2022 yılında Kredi Yurtlar Kurumu ile ilgili burs ve yurt sorunlarıyla ilgili birçok talep geldiğinden bu konuda ilgili kurumla bir toplantı yapılmasının planlandığı, ayrıca tasarruf finansman şirketinin tasfiye hâlinde olmasından dolayı vatandaşların Finansevim gibi "Evim" şeklindeki şirketlere yatırdıkları paraları geri alamamaları konusunda yoğun başvuru aldıkları ve TMSF'yle temasa geçtikleri

ifade edilmiştir.

3.2.1.3 ***Kamu Denetçisi Sadettin KALKAN Tarafından Özetle:***

Görev dağılımında görev alanında kamu personel rejimine ilişkin sorunların bulunduğu, Türkiye'de kamusal iş gücünün kapsamı oldukça geniş olmakla birlikte her bir istihdam biçiminin kendine özgü rejiminin mevcut olduğu, başta 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi memurlar olmak üzere çeşitli statüler altında kamu görevlilerinin istihdam edildiği, Anayasa'da kamu hizmetinin ancak kamu görevlileri eliyle yürütüleceği hüküm altına alınırken, Devlet Memurları Kanunu'nun 4'üncü maddesinde de "Kamu hizmetleri; memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler eliyle görülür." ifadesine yer verilerek Anayasa'nın anılan hükmünün yasal bağlamda somutlaştırılmış olduğu,

Kamu adına yetki kullanarak kamusal faaliyetlerde bulunacak ve idarenin en temel vazifesi konumundaki kamu hizmetini ifa edecek personelin çalışma hayatındaki diğer çalışanlardan ayrılması, vazifesinin mahiyetiyle uyumlu bir statüye sahip olması ve bu statünün belli esaslar öngörerek kendi içinde daha sıkı kurallara dayanmasının gerekli olduğu ve kamu personelinin tabi olduğu bir çerçevede şekillendiği, bir taraftan kamu gücü bahşedilen kamu personeline diğer taraftan sorumluluk verildiği, hak tanınırken yükümlülük öngörüldüğü ve tüm bunlara sirayet eder biçimde kamu hukukunun gerektirdiği anlayışın kamu personel rejimine hâkim olduğu, bu bakımdan, kamu personel rejiminin Anayasa başta olmak üzere çok sayıda

kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve alt düzenleyici işleme konu olduğu hatta kurumlar ve personel arasındaki uyuşmazlıklar hakkında verilen kararlar marifetiyle de derin bir yargısal içtihat doğurduğu,

İdarenin işlem, eylem, tutum ve davranışını denetlemekle görevli olan Kamu Denetçiliği Kurumunun bu noktadaki rolünün kendisine gelen şikâyet başvuruları üzerinden kamu personel rejimine katkı sunmak ve bunu yaparken hukuki denetimle yetinmeyip insan haklarıyla iyi yönetim anlayışını bu konuda da uygulanabilir hâle getirmek olduğu, bu kapsamda, kamu personel rejimine ilişkin şikâyet başvurularının; personel alımı, kamu görevlisi olarak atanamamaktan kaynaklı sorunlar, kontenjan kısıtlamaları gibi problemler, atama, nakil, görevlendirme ve yer değiştirme, ödevler, sorumluluklar, genel haklar ve yasaklar, ilerleme ve yükselme, personelin değerlendirilmesi, mali haklar, sosyal haklar ve yardımlar, disiplin cezaları ve memuriyetin sona ermesi hâlleri, sözleşmeli ve geçici personel sorunları, özelleştirme kapsamındaki personel, kadro ve/veya pozisyonlar, kamuya personel alımına ilişkin sınavlar -bu kurumların personel alımına ilişkin olarak kendilerinin yaptığı yazılı ve sözlü sınavlar da buna dâhil- kamu personelinin tutum ve davranışları hakkındaki şikâyetler şeklinde alt başlıklar altında toplanabildiği,

Söz konusu alt alanlar bağlamında yapılan inceleme ve araştırmalar neticesinde başvurulara konu eylem, işlem, tutum ve davranışların, hukuk, hakkaniyet, insan hakları ve iyi yönetim ilkeleri bakımından değerlendirilmekte olduğu ve idarelere yol gösterici surette kararların alındığı,

Kamu personel rejimine ilişkin başvuruların 2021 yılı itibarıyla dosya sayısının 3.831 adet olduğu, 2020 yılından devreden 475 adet dosyayla beraber yaklaşık 4.200-4.300 civarında dosyayla ilgilenildiği, bu dosya sayısından 2021 yılı için 3.787 adet karar verildiği, bu kararlardan 355 adedinin tavsiye kararı, 410 adedinin ret kararı, 67 adedinin kısmen tavsiye, kısmen ret kararı olduğu, 113 adet dostane çözüm kararı bulunduğu, gönderme suretiyle sorunların çözülmesi için idarelere yaklaşık 1.734 dosya gönderildiği, 1.027 adet dosyayı da inceleme imkânı bulunmadığı, karar verilmesine yer olmadığına dair de çeşitli sebeplerden 81 adet dosyanın mevcut olduğu, kabul edilebilir esas dosya olarak nitelendirilen dosya sayısı 945 adet olup toplam dosya sayısının yüzde 35'ine tekabül ettiği,

ifade edilmiştir.

3.2.1.4 *Kamu Denetçisi Celile Özlem TUNÇAK Tarafından Özetle:*

Çalışma ve sosyal güvenlik, engelli hakları, sosyal hizmetler, ailenin korunması ve 6328 sayılı Yasa'nın 7'nci maddesinde özel olarak "kadın ve çocuktan sorumlu bir kamu denetçisi" denilmek suretiyle kanun koyucunun verdiği öneme binaen kadın hakları ve çocuk haklarından sorumlu Kamu Denetçisi olarak 2021 yılında görev yaptığı, 2019 yılında çocuk teslîminde hak ihlallerine ve yoksulluk nafakasına ilişkin özel bir rapor hazırladıkları, bunun sonuçlarını hem tavsiye kararı hem özel raporlarındaki tespit ve öneriler çerçevesinde özel raporları, hem kamuoyuyla hem kamu birimleriyle hem de STK'lerle toplantılar, çalıştaylar yaparak, bilgi belgeleri isteyip kendi kararlarıyla da harmanlayarak tespit ve öneri şeklinde hazırladıkları, yapılan takibin sonucunda Adalet Bakanlığı ve Aile Bakanlığı nezdinde Yargı Reformu Strateji Belgesi 'ne girildiği ve Strateji Belgesi'nde takvimlendirildiği, çalışmaların sonucunda ise İnsan Hakları Komisyonunun altında Çocuk Hakları Alt Komisyonu oluşturulmasının memnuniyetle karşılandığı,

Kurumun raporları doğrultusunda yapılan çalışmalar nezdinde, Büyük Millet Meclisi tarafından İcra İflas Kanunu'ndan çocuk teslîminin çıkartıldığı, özel raporlarındaki öneri ve tespitler çerçevesinde çoğunlukla Çocuk Koruma Kanunu'nda yapılan değişiklikle çocuk teslîminde ikincil örselenmeleri engelleyecek, daha insani ve çocuğun yüksek yararını kapsayan yeni bir düzenleme olduğu,

Başvuruların yoğunluğu anlamında sıralama yapıldığında şikâyetlerin, çalışma ve sosyal güvenlik alanında yoğunlukla gelmekte olduğu, çalışma hayatında İŞKUR, sendikal haklar ve işsizlik ödeneğiyle ilgili konularda başvurular aldıkları, bu anlamda, "çalışma hayatı" konusu başlığı altında çalışma koşulları, idarenin asıl işveren olmasından kaynaklı olarak İş Kanunu ve iş akdi çerçevesinde idareden talep edilen haklara ilişkin konular, işçi işveren sorunları, iş kazaları ve iş sağlığı anlamında başvuruların yapıldığı, kararlarda temel olan konu başlıklarının ise nakdi ücret desteği uygulaması, işsizlik ödeneği taleplerinin değerlendirilmesi, işçilik alacaklarının ödenmemesi, sözlü sınavı uygulanması, aile sağlığı merkezlerinde alınması gerekli iş sağlığı ve güvenliği tedbirleri alanında olduğu, Sosyal güvenlik alanında ise önceki yıllarda olduğu gibi, sigortalılık tescil işlemleri, zaman aşımının uygulanmaması neticesinden kaynaklı sıkıntılar, kurum uygulaması, maluliyet tespit işlemlerine karşı yapılan itirazlara ilişkin başvuruların olduğu,

Sosyal Güvenlik Kurumuyla istişare hâlinde olup çözülebilecek sorunları dostane çözüm şeklinde çözdükleri, kurum içi hizmet eğitimini de SGK'yle iş birliği içinde yaparak

kanunun uygulanmasından kaynaklı yorum, istişare ve iyi yönetim ilkelerinin uygulanması çerçevesinde her 2 Kurum çalışmalarına katkı sağladıkları, Emeklilik işlemlerine yönelik uyuşmazlıklar, emekli ikramiyesi işlemleri, bayram ikramiyesinin ödenmesi hususlarında çeşitli kararlarının olduğu, Sosyal Güvenlik, 5510 sayılı Yasa'nın 96/b maddesinde, yapılan yersiz ödemeler eğer kurum hatasından kaynaklı ise iki yıl faiz alınmadığı, sonraki faizin de taksitlendirme suretiyle yersiz ödemenin de geri ödemesinin yapıldığı, bununla birlikte emekli maaşlarının iptali, sağlık ödemelerinin geri istenmesi anlamında birçok başvuru geldiği,

Sosyal hizmetler, engelli ve yaşlı hakları olarak bakıldığında en fazla sosyal yardımlar, evde bakım aylıkları ve engelli aylıklarının bağlanması, adres değişikliği nedeniyle bunların kesilmesi veya muhtaçlık kriterlerinin dikkate alınması hususlarında başvuruların geldiği, bu kapsamda Aile Bakanlığıyla karşılıklı istişare hâlinde veya onlarla irtibata geçen uzmanlar vasıtasıyla dostane veya gönderme kararı sonrası sorunların çözüldüğünün görüldüğü, verdikleri kararların ne kadar hayata geçtiği veya çözüldüğü konusunda mutmain olmadan dosyayı kapatmadıkları,

Kararlara esas olan temel konuda hükümlü ve tutukluların sosyal yardımlardan faydalanması için adres kayıt işlemlerinin yapılması gerektiği, tutuklularda eski ikamet yerine kayıtlı bir denetim veya yardım bağlama durumu olduğu, hâlbuki bunların cezaevinde ikinci adres olarak kayıtlara işlenmesi gerektiği, bu konuda irtibat kurularak idarelerden, cezaevlerinden tutukluların ikinci adresinin değişikliğinin yapılması için savcılığa yazı yazdıkları, düzeltildikten sonra SYDV'lerin sosyal yardıma başladıkları,

Engellilikte, engellilerin engel oranına göre yapabilecekleri işlerde görevlendirilmeleri veya engeline uygun çalışabilmesi için tavsiye kararları verdikleri, yüzde 90 görme engelli başvuranın ona uygun ışık almayan bir odada çalışabilmesi için verdikleri tavsiye kararında Bakanlığın daha sonradan tüm bağlı kuruluşlarına bu konuda hassasiyet gösterilmesi ve çözüm odaklı yaklaşılması için genel yazılar yazıldığı, hem tavsiye kararına uyulmuş hem de bu yönde bağlı kurumların uyarılmış olduğu,

Çocuk hakları ve kadın hakları konusunda Çocuk haklarında 18 yaş altı çocuk kabul edilenlerden direkt başvuru alan tek Kurum oldukları, özel bir çocuk sayfalarının ve özel bir başvuru linkinin bulunduğu,

Paris İlkeleri kapsamında hak arama kültürü, insan hakları ve iyi yönetişim ilkeleri çerçevesinde zihniyet dönüşümünün yerleşmesi için çocuk hakları alanına önem atfettikleri, bu

anlamda, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesine, devletin raporuna gölge rapor olarak Ombudsmanlık Kurumu olarak Ekim 2021'de gölge rapor verdikleri, çocuk dostu bir yaklaşım içinde çocuk hakları stratejilerinin bulunduğu, bunun dışında, eğiticinin eğitimi anlamında, akrandan akrana eğitim anlamında UNICEF'le iş birliği içinde çocuklara; çocuk haklarını, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, ihlalin ne olduğu, ihlal olduğu zaman nerelere başvurmaları gerektiği ve KDK ve çocuk haklarını anlatabilmeleri için çeşitli illerde çocuk hakları eğitimi yaptıkları,

Kadının insan hakları alanında; kadının şiddetle ilişkili şikâyet başvurularının görev alanları dışında olmasına rağmen rehberlik ettikleri, gerekli yerlerle irtibat kurmalarının sağlandığı, bunun dışında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Opuz kararı çerçevesinde bir tavsiye kararında bulundukları, burada şiddet mağduru veya şiddet tehlikesi altında olduğunu söyleyen kadın personele, bürokrat ve idarecilerin; mahkeme kararı getirmesi veya idari kolluk kararı, tedbir kararı getirmesi yönünde zorlamayıp bu olmasa dahi kendi yapabilecekleri idari yetkileri çerçevesinde bir risk analizi yaptıktan sonra başvuruyu kabul ya da ret veyahut da o anlamda güvenlik tedbiri alması gerektiği yönünde tavsiye kararlarını bu yıl da yeniledikleri,

Bunun dışında, kadın haklarında Kadın mobbinge uğradığını, cinsel tacize uğradığını ve iş yerindeki bir olayın kendilerine aktarıldığı ve burada kuruma idari denetim mekanizmasını yerine getirmesi, mobbing mevzuatını tekrarlayan, ne yapması gerektiğini söyleyen, bir idari soruşturma başlatmasını isteyen bir gönderme kararı verdikleri, sonucunda, soruşturmasından sonra disiplin yönünden failin kınama cezasıyla tecziyesine, idari yönden de amir konumunda bulunan kamu personelinin kendine intikal eden bu konularda şifahen değil yazılı olarak muhakkik görevlendirilmesi, ispat hukuku açısından tüm delillerin toplanıp muhafaza edilmesinin yazılı olarak uyarılması, özel güvenlik personelinin bu gibi durumlarda DVD, CD ortamındaki kopyaların muhafaza edilmesi, adli ve idari mercilerden talep edilmesinde tutanakla teslim edilmesi hususlarında ve mağdurun iş yerinin değiştirildiğine ilişkin güzel bir denetim raporu olduğu

ifade edilmiştir.

3.2.1.5 *Kamu Denetçisi Fatma Benli YALÇIN'nın Görev Alanı Hakkında Kamu Denetçisi Celile Özlem TUNÇAK Tarafından Özetle:*

Fatma BENLİ YALÇIN'ın 2021 yılındaki iş bölümü çerçevesinde insan hakları, belediyeler tarafından yürütülen hizmetler, nüfus, vatandaşlık, mülteci ve sığınmacı hakları,

ulaştırma, basın, iletişim, idarede işçi statüsünde çalışanların iş akdinden kaynaklı sorunlar konularında çalıştığı, 2021 yılındaki başvurularda yoğunlaşan konularla ilgili olarak biriminde idarelerle çok fazla toplantı yaptığı; bütün belediyelerde uygulama birliği sağlanabilmesi, eğitim faaliyetlerinin yapılabilmesi için Kurumla istişare içinde olunabilmesi yönünden Türkiye Belediyeler Birliği yetkilileriyle toplantılar gerçekleştirildiği ve Kamu Denetçiliği Kurumu ile Türkiye Belediyeler Birliği arasında protokol imzalandığı, Karayolları Genel Müdürlüğü, PTT daire başkanları ve trafik şube başkanlarıyla HGS'yle ilgili toplantılar gerçekleştirildiği ve dostane çözümlerin önünün açıldığı, işçi başvuruları konusunda Karayolları Genel Müdürlüğünden gelen yoğun başvuru çerçevesinde yetkilileriyle karşılıklı toplantı yapılarak konunun dostane veya istişareyle çözümü yolunda adımlar atıldığı,

Bunun dışında, başvurulan konulara göre Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Başkanlığı, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Göç İdaresi ve farklı bakanlık yetkilileri, ceza infaz kurumları, aynı şekilde, Kişisel Verileri Koruma Kurulu Başkanı ve üyeleri, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanı ve yetkilileriyle toplantılar gerçekleştirildiği, gerek yaşanan pandemi süreci nedeniyle on-line, gerekse birebir katılımla pek çok konferans ve kongreye katılım sağlandığı,

Konu bazlı bakıldığında nüfus ve vatandaşlık, mülteci, sığınmacı haklarında "Nüfus" başlığı altında üst soylarının Türk vatandaşlığına geçmeden önceki isimlerini gösteren isim denklik belgesi verilmesi, kimlik belgesinde yer alan soyadının değiştirilmesi, adres kayıtlarının değiştirilmesi hususlarında; "Vatandaşlık" başlığı altında yurt dışı çıkış yasağının kaldırılması, Türk vatandaşlığının kazanılması, vatandaşlık hizmetlerinin yürütülmesindeki usullere ilişkin uyuşmazlıklar, mülteci, sığınmacı haklarına ilişkin koruma talep eden yabancıların ve geçici koruma altındakilerin yaşadığı sorunlarla ilgili başvuruların geldiği, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne gerekli girişimlerde bulunulduğu, "İnsan Hakları, Nüfus, Vatandaşlık, Mülteci, Sığınma" başlığı altında ise geri itmelerle, göçmenlere yapılan insanlık dışı muamelelerle ilgili bir özel rapor hazırlığı olduğu,

Mahallî idarecilerce yürütülen hizmetlerde ise özellikle hizmet ilişkisinin yerel düzeyde ilgilisiyle yakın temasta gerçekleşmesi mahallî idareleri diğer kamu kurum ve kuruluşlarından ayırdığı, bu anlamda, belediyelerin her türlü hizmetleri ile ilgili, altyapı hizmetleri, doğal gaz hizmetleri, toplu taşıma, otopark, çevre düzenlemesi, imar uygulaması ve trafik konularında çeşitli başvuruların geldiği,

Ulaştırma, basın ve iletişim alanında ise Karayolları Genel Müdürlüğünün sorumluluğundaki yerlerde yol, köprü, geçit, kavşak yapılması, HGS cezaları ve pandemiden dolayı kargo şirketleriyle ilgili yoğun bir başvuru olduğu, basın alanında da RTÜK tarafından gerekli denetimlerin yapılması, yerel haber sitelerinde, yerel radyolarda resmî ilan verilmesinin sağlanması, sarı basın kartının iptal edilmemesi yönünde başvuruların olduğu, iletişim alanında ise GSM şirketleri, kablo veya diğer özel şirketlerin görev alanının dışında olmasına rağmen Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun alanda denetim ve gözetim görevini yerine getirmesi için karar iletimleri yapıldığı, idarede işçi statüsünde çalışanların İş Kanunu ve iş akdinden kaynaklı sorunlarında ise bu taşeron işçilerin kadroya alınmasından sonra 4/D kadrosundaki bu sürekli işçilerin çeşitli maaş farkları, görev yapma yeri, iş yeri değişikliği, engelli olmaları durumları, nakil talepleri, "mobing" veya benzeri durumlar, işe iade talepleriyle ilgili veya diğer kamu istihdamlarıyla aralarındaki farklarla ilişkili çeşitli sorunların kuruma intikal ettiği ifade edilmiştir.

3.2.1.6 ***Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL Tarafından Özetle:***

Geçen dönemlerde olduğu gibi denetçilerin gerek verilen dostane kararlar neticesinde gerek almış oldukları tavsiye kararları neticesinde güzel kararların altına imza attıkları ve çok büyük mağduriyetlerin de giderildiği ifade edilmiştir.

3.2.2 KARMA ALT KOMİSYONUN 23 MART 2022 TARİHLİ TOPLANTISI

Karma Alt Komisyon;

– Tavsiye Kararlarına olumlu yaklaşımları ve bilgi/belge isteklerine hassasiyetleri nedeniyle takdire şayan görülen Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü temsilcisinin dinlenmesi ve plaket verilmesi,

– Tavsiye Kararlarına ve bilgi/belge isteklerine yaklaşımları nedeniyle Emniyet Genel Müdürlüğü ile Gelir İdaresi Başkanlığının temsilcilerinin dinlenmesi

gündemiyle Karma Alt Komisyon Başkanı Kayseri Milletvekili İsmail TAMER başkanlığında toplanmıştır.

Toplantıda;

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun tavsiye kararlarının tamamını veya önemli bir kısmını uygulanabilir gören Kurumlardan Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü dinlenerek takdir edilmiş, ilgili Kurum temsilcisine plaket takdim edilmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun tavsiye kararlarını uygulanabilir bulmayan Kurumlardan Gelir İdaresi Başkanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün gerekçeleri dinlenmiş ve daha etkin bir işbirliği için istişarelerde bulunulmuştur.

3.2.2.1 *Alt Komisyon Başkanı Kayseri Milletvekili İsmail TAMER Tarafından Özetle:*

Yasama organı olan Meclisin kabul ettiği kanunların yürütme organı tarafından uygulandığı, Kanunların uygulanması sırasında vatandaşların memnuniyetsizliğine yol açan durumların ise birtakım şikâyetlere neden olduğu, söz konusu şikâyetlerin ortadan kaldırılmasının 3 yolla mümkün olabildiği, bunların birincisi kanun değişikliği olup yasama yetkisini elinde bulunduran Meclisin takdirinde olduğu, ikinci yolun idareye başvuru olduğu ve yürütme yetkisinin kullanıldığı yetkili idarelerce yürütüldüğü, üçüncü yolun uyuşmazlığın çözümü olup yargı yetkisinin kullandığı bağımsız ve tarafsız mahkemelerin yetkisinde olduğu, Kamu Denetçiliği Kurumunun ise kanun değişikliği gerektirmeyen konularda yargının uzun ve meşakkatli süreçlerini beklemeden idare ile vatandaş arasında bağımsız ve tarafsız bir merci olarak idarenin olumsuz karşılık verdiği talepler konusunda kararlarıyla yol gösterici olmak üzere 2012 yılında kurulduğu ifade edilmiştir.

3.2.2.2 *Kamu Denetçisi Sadettin KALKAN Tarafından Özetle:*

Sağlık Bakanlığıyla ilgili 2 ayrı konu olduğu, birinci konunun Bursa'dan yapılan bir başvuruda evde bakım hizmeti sunan bir sağlık teknikerinin evde bakım hizmetleri mezunu

olmasına rağmen, sağlık teknikeri unvanı sebebiyle evde bakım hizmeti sunan listede yer almadığından fiilî hizmet süresi zammından yararlanamadığı şeklinde olduğu, yapılan incelemede "eşit işe eşit ücret" ilkesi ve aynı işi yapanlar arasında aynı ücreti alması gerektiği sebebiyle o listeye alınması yönünde bir tavsiye kararı gönderdikleri, dolayısıyla, bu listelerin de yeniden düzenlenmesi önerisinde bulundukları,

İkinci başvuru konusunun, diyaliz teknikerleri olduğu, bu hususta yaklaşık 50 –60 tane başvuru olduğu, yapılan incelemede Sağlık Bakanlığının 2019 yılında bir yönetmelik değişikliği yaparak diyaliz sertifikası olmayan hemşirelerin çalışmasına izin vermemeye başladığı ve 2019 öncesinde diyaliz sertifikası kursuna gitmiş ve elinde diyaliz sertifikası varsa onların devam edebileceğine yönelik yapılan başvurularda, yönetmelik değişikliğine rağmen Anadolu'da bazı hastanelerde diyaliz sertifikası kursuna gitmemiş hemşirelerin çalıştığı tespit edilince Kuruma başvuru yapıldığı bunun üzerine Kurumca başvurunun haklı bulunduğu, dolayısıyla, yapılan öneriyle 2019'dan sonra kesinlikle hiçbir hastanede diyaliz sertifikası olmayan hemşirelerin çalıştırılmaması, sertifikası olsa dahi Sağlık Bakanlığı'nın bundan sonraki düzenlemelerinde kadro ve sınavlarında ilk defa göreve başlatacakları sınavlarda okulların bu bölümlerinden mezun olanları istihdam ederek o alanların doldurulması yönünde tavsiyelerde bulundukları, Kurumun da buna uyum gösterdiği

ifade edilmiştir.

3.2.2.3 *Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdür Yardımcısı Sevil SERİN Tarafından Özetle:*

Kendilerine iletilen, Genel Müdürlüğün görev alanındaki fiilî hizmet süresi zammı kapsamında evde bakım teknikerlerinin dâhil edilmesi konusuyla ilgili olarak ilk çalışmaların hali hazırda yürütülüyor olduğu, 5510 sayılı Kanun'un 40'ıncı maddesinde sağlık meslek mensupları için ilgili düzenleme yapıldığı için ve evde bakım teknikerliği sağlıkta görev alan diğer personel kapsamında yer aldığından bu konudaki görüşmelerinin devam ettiği,

Diyaliz sertifikalarıyla ilgili olarak ise 3359 Sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu "Sağlık kuruluşlarının tesis, hizmet ve personel kıstasları yönetmelikle düzenlenir." hükmü gereği diyaliz hizmetlerinin ülkemizde 2010 yılından itibaren yönetmelikle düzenlendiği ve diyaliz merkezlerinin personel kıstaslarını da yönetmelikle düzenledikleri, 2010 yılından itibaren yürürlükte olan yönetmelikte diyaliz teknikerlerinin mezun sayısının yetersiz olması nedeniyle personel açığının kapatılması amacıyla hemşirelere ve acil tıp teknisyenlerine

sertifikalı diyaliz eğitimi verilerek diyaliz merkezlerinde çalışmalarının sağlandığı, bu uygulama ve ihtiyacın o günün koşulları gereğince olduğu, zaman içerisinde diyaliz teknikerliği ön lisans mezunu sayısının artmasıyla birlikte 2019 yılında yönetmelikte değişiklik yapılarak hemodiyaliz cihazı sayısına göre belirlenecek personel sayısında öncelikle diyaliz teknikerlerinin ve önceden sertifika almış hemşire ve acil tıp teknikerlerinin de görev alması ve bundan sonra ise mevcut hakları korunarak sertifikalı eğitim verilmeyeceği yönünde düzenleme yapıldığı,

Diyaliz teknikerlerinin kamu diyaliz merkezlerinde çalışabilmesi için kadro ihdası yapılması ihtiyacının karşılanmasının zaman aldığı, mart ayında yönetmeliğin yürürlüğe girmesiyle birlikte 6-7 ay sonra pandemi sürecine girildiği, tüm dünyada ve ülkemizde Covid-19 pandemisiyle mücadelede özellikle kronik hemodiyaliz hasta programının yanı sıra kesin tanılı Covid-19 hemodiyaliz hasta sayılarında da bir artış yaşandığı ve diyaliz merkezinde bu durumun özel bir planlamayı ve çalışmayı gerektirdiği, bu süreçte var olan yardımcı sağlık personeli ve insan kaynağını daha etkin, verimli kullanmak, hasta ve çalışan güvenliğini sağlamak, şüpheli ve kesin tanılı hemodiyaliz hastalarına kaliteli bakım sunmak için Bakanlıkça planlamalar gerçekleştirildiği,

Yönetmelik hükmüne göre mevzuata uygunluğu sağlamaya çalışırken sahada bazı şikâyet vari durumların geliştiği, Kamu Denetçiliği Kurumuna intikal eden başvurular sonrasında Kuruma gelen durum dikkate alınarak derhâl 81 il valiliği ile yazışmalar yapıldığı ve son durum hakkında bilgi alındığı, aynı zamanda verilen tavsiye kararı üzerine Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğünde atamalarda ve kadro ihdaslarında bunun dikkate alınması, 81 il valiliğinde görevlendirmelerde diyaliz merkezlerinde diyaliz teknikerlerinin ve sertifikalı personelin görevlendirilmesine dikkat çekildiği ve sonuç itibarıyla yakın zamanda yapılan denetimlerde de yönetmeliğin hükmüne tüm sağlık tesislerinde uyum sağlandığı tespit edildiği,

Yönetmelik değişikliğini daha önce gerçekleştirmiş oldukları, ancak hizmet sırasında kamuda, personelin yönetmeliğe uyumu noktasında, sağlık hizmetinin devamlılığını sağlamak adına hızlı bir şekilde personel istihdamı sağlanamadığından dolayı şikayetin gerçekleştiği, yönetmelik hükmünün etkin olarak denetimi ve bilinçlendirilmesi sonucunda nihai olarak herhangi bir şikâyet konusunun olmadığı ve şikayet dosyalarında şu ana kadar yargıya intikal etmediği

ifade edilmiştir.

3.2.2.4 ***Bolu Milletvekili Fehmi KÜPÇÜ Tarafından Özetle:***

Daha önce bir teamül oluşturulduğu; kararlara uyan kurumları takdir ve taltif etmenin keremli ve hikmetli olduğunun değerlendirildiği, Anayasa'nın 2'nci maddesinde belirtildiği gibi inanılan bir ali devlet anlayışı olduğu ve devlet aklının kalem ve kağıttan mütevellit olmadığı bir medeniyet tasavvurunun var olduğu, iktidarıyla, muhalefetiyle, kurumlarıyla devletin sahada ve masada olması gerektiği,

2010 Referandumuyla Anayasa'ya dercedilen Kamu Denetçiliği Kurumunun bir hak arama müessesesi olarak çok kıymetli olduğu, önceki dönemlerde yapılan bir başvuruda; vatandaşın Kuruma müracaat ettiği, Kurumun kanun ve yönetmeliğe atıfta bulunarak bir durum analizi yapılmasını talep ettiği, burasının "devlet" denilen mekanizma, müracaat edildiğinde en hassas davranıcı olduğu için böyle statülere hak arama müessesesinin kıymetini bilerek gelinmesi gerektiği,

KDK'nın durum analizi yaparken hiçbir kurumun, hiçbir kurumda çalışanın, kimsenin yeri ve makamı olmadığı, elbette yaptığı şeylerle ilgili kurumların takdir, taltif edileceği ama yapmadıklarına ilişkin de denetim faaliyetinin gerçekleştirileceği, Komisyona hiçbir kurumun işini yapmamış olarak gelmemesini istediği bu durumun inanılan medeniyet tasavvuruna uygun olmadığı, eski dönemlerde yapılan bir toplantıda ÖSYM ile ilgili 5 bin tane insanın 2019 yılında tekrar sınava girme hakkı kazanabildiği bir sonucun ortaya çıktığı, anında tecelli eden bir hak arama müessesesinin değerli olduğu ve devletin burada azarlama hakkını kullanması gerektiğinin değerlendirildiği

ifade edilmiştir.

3.2.2.5 ***İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:***

Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığının, Kamu Denetçiliği Kurumunun vermiş olduğu kararlara uymadığı, vatandaşın mahalli ihtiyaçları karşılanmadığı talebiyle ilgili vatandaşların Komisyonda dinlenmesini talep ettiği ancak bu talebin karşılanmadığı ifade edilmiştir.

3.2.2.6 ***Kamu Denetçisi Sadettin KALKAN Tarafından Özetle:***

Gelir İdaresi Başkanlığına ait 2 farklı konu olduğu, birincisinin, İstanbul'dan yapılmış bir başvuru olduğu, başvuranın Covid-19 karantinası sebebiyle sağlık raporu aldığı gerekçesiyle kendisinden yapılan kesintinin Covid-19 karantinasının alışılmış sağlık raporu ve sağlık durumu sayılmadığından bu süre içerisinde iadesi talebi olduğu, Kurumun bunu

inceleyerek araştırdığı ve daha önce verdikleri bir tavsiye kararına uyularak bu kesintinin iade edildiği, Hazırlanan genelgelerde ve Hıfzısıhha Kurulu kararlarında da bu süre içerisinde alınan karantinanın, sağlık raporu şeklinde değerlendirilemeyeceğini belirtikleri ve buna ilişkin yapılan kesintinin iadesi tavsiyesinde bulundukları,

İkinci konuda yaklaşık 4 tane farklı karar olduğu, bu kararlar da Ankara Vergi Dairesi Başkanlığına yapıldığı, kişilerin gelir uzman yardımcısı görevinde bulunurken gelir uzmanlığına atandıkları ama atandıktan sonra "Maaşlarının, özlük haklarının atanmadan sonraki ilk ayın 15'inden itibaren geçerli olduğu" şeklinde bir düzenleme olması sebebiyle, atanma tarihi ile ilk ayın 15'i arasındaki uzmanlık ücret ödeneğinin farkını alamadıklarından dolayı başvuru yaptıkları, kendilerinin de bunu haklı beklenti ve kazanılmış hak olarak değerlendirdikleri ve bir tavsiyeye dönüştürerek göreve başladığı tarihten ilk ayın 15'ine kadar geçen süre içerisinde uzman kadrosuna atanması sebebiyle aradaki farkın kıst ödeme şeklinde ödenmesi yönünde tavsiyede bulundukları

ifade edilmiştir.

3.2.2.7 ***Gelir İdaresi Başkanlığı Grup Başkanı Ayşe COŞKUN Tarafından Özetle:***

Kurumdaki aylık ödemelerin terfilerde, görev değişikliklerinde nasıl olacağına ilişkin düzenlemelerin 657 sayılı Kanun'da yapıldığı, kanuna göre düzenlenen tebliğlerde görev değişikliklerinde takip eden aybaşından itibaren yeni görev aylığına hak kazanılacağı hükmü getirildiği, nitekim, bu hükmün zaman zaman sendikalar tarafından da, aslında evrensel hukuk kurallarına çok uygun olmadığı gerekçesiyle, fiilen göreve başladığı tarihten itibaren olmasının daha uygun olacağının gündeme getirildiği, en son yapılan 1/1/2022 ile 31/12/2023 dönemini kapsayan toplu sözleşmede, her ne kadar kanunda öyle uygulansa dahi, 1/1/2022'den geçerli kıst aylıklarının ödeneceğine ilişkin hüküm düzenlendiği, ancak bu düzenleme, 1/1/2022'den itibaren geçerli olduğu için, ombudsmana yapılan müracaat 2020 yılına ilişkin bir düzenleme olduğu için, o dönemki değişiklikte de takip eden ay başından itibaren kişinin hak kazanacağı belirtildiği için ilgili farkın ödemesinin yapılamayacağının değerlendirildiği, ancak 1/1/2022'den sonra bu konuyu düzeltme amacıyla toplu sözleşmeye özel hüküm konduğu için kamu denetçilerinin kararına uyulduğu,

Covid-19'la ilgili olarak da, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan genelgelerin hepsinde Covid-19 nedeniyle kimlerin idari izinli sayılacağının belirtildiği, bu kapsam dışında kalanların hepsine verilenlerin rapor sayılması gerektiği, raporların da 657 sayılı Kanun'da

hangi raporlardan kıdem ve tazminatların kesileceği, hangilerinden kesilmeyeceğinin sayıldığı, buna göre hastanede yatan, sağlık kurulu raporu alan; kanser, verem, akıl hastalığı gibi uzun süreli tedaviye ihtiyaç gösteren hastalıklardan kıdem ve tazminat kesintisi yapılmadığı, ancak, orada her ne kadar olağanüstü bir durum olsa da pandemiyle ilgili raporlardan kesinti yapılmayacağına ilişkin bir düzenleme yapılmadığı, dolayısıyla, bu konuda rapor alanların idari izinli sayılmasının ve kesinti yapılmamasının mümkün olmadığının değerlendirildiği, hatta bunun için Hazine ve Maliye Bakanlığının Kamu Mali Yönetim Genel Müdürlüğünden görüş talebinde bulundukları, oradan gelen görüşün de kendilerini desteklediği, daha sonra, Kendi bünyelerinde işçi ve 4B'li olarak çalışan personelin raporlarının SGK'ye "Bunlar idari izindir, bildirime gerek yok." diye bildiriminin yapılmasının gerektiği, yapmayan kurumlara da SGK'nin idari para cezası kestiğini, aslında SGK'nin işleminin de böylece kendilerini desteklediğini gördükleri, oluşan konsensüs ile kanunen de o paranın kesilmesinin zorunlu olduğunu değerlendirdiklerinden kararı uygulamadıkları

ifade edilmiştir.

3.2.2.8 ***Kamu Denetçisi Sadettin KALKAN Tarafından Özetle:***

Kendilerinin bu durumu klasik bir hastalık izni olarak değerlendirmediği, tüm dünyada pandemi sebebiyle olağanüstü bir durum yaşanması sebebiyle konuyu bu açıdan değerlendirmek gerektiği, bu nedenle klasik bir rapor gibi düşünülerek ücretinden, maaşından eksiltilerek yapılması gerektiği kanaatine varamadıkları, olağanüstü bir durum söz konusu iken bu durumun istisnai birtakım uygulamalar getireceği sebebiyle kendilerinde burada başvurucunun idari izinli sayılması ve hastalık raporu sebebiyle maaşından kesinti yapılmaması gerektiği şeklinde oluşan kanaat üzerine bu yön de tavsiyede bulundukları ifade edilmiştir.

3.2.2.9 ***İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:***

Söz konusu olan kamu sağlığı ve kamu güvenliği olduğundan Covid'e yakalanmış olan insanlara işe gelmeyin dendiği, bunun izinli oldukları anlamına geldiği, iyi bir uygulayıcının yapması gereken hususun kamu sağlığı ve kamu güvenliği söz konusu olduğunda kanuna birebir olarak uymanın bazen adaletsizlik getirebileceği, burada bir kanun eksikliği olmadığı ifade edilmiştir.

3.2.2.10 ***Gelir İdaresi Başkan Yardımcısı Faruk GÖZÜBÜYÜK Tarafından Özetle:***

Konuyla ilgili olan tartışmalara insani boyutu ve buna ilişkin çalışanların inisiyatifi durumunu değerlendirerek Kurumda ödemelerin ya da kesintilerin yapılmaması kanaati

oluştuğu, ancak bu konuda uygulanabilirliğin sağlanması, kamudaki diğer idarelerle de uygulama birliği sağlanması açısından hem SGK tarafına hem de Kamu Mali Yönetim Genel Müdürlüğüne bu konuyla ilgili görüş sorulduğu, o görüşler de bunu desteklediği için mecburen uymak zorunda kaldıkları, sonraki dönemde Covid'le alakalı değil ama diğer maaş farkı konusunu düzelttikleri, Covid'le alakalı durumun da ilgili yönetmelik gereği zam ve tazminatlardan kesinti yapılmaması gereken durumlarda olduğu, bunun o durumlar içerisinde sayılması durumunda covid'e ilişkin cezaların da ödenebilecek hâle geleceği ifade edilmiştir.

3.2.2.11 ***Kamu Denetçisi Celile Özlem TUNCAK Tarafından Özetle:***

Gelir İdaresi Başkanlığına yönelik 2 adet engelli başvurusuyla ilgili tavsiye kararını arz edeceği, birinci başvuruda, engelli kişinin doğuştan gelen, doğumsal olarak sağ obstetrik brakial pleksus felci rahatsızlığına sahip engelli olduğu, 2017 yılında aldığı sağlık raporu Çorum Vergi Dairesinde görevli tarafından uygun kabul edilip 2017'de ÖTV ve MTV'den faydalanarak araç sahibi olduğu, en son 2017'den 2020'ye kadar vergi istinasından yararlanamayacağı ama daha sonradan hakem hastanesindeki 4 Mart 2020 tarihli raporun esas alınarak engellilik durumunun doğuştan geldiği, oran ve istisnaya kabul edildiği, bundan sonra vergi indirimden faydalanabileceği, dolayısıyla 2017-2020 yılları arasında faydalandığı istisnanın da iadesinin idarece istendiği,

Başvuranın engellilik durumu doğuştan geldiği için, süreçte bir iyileşme durumu da olmadığı için hastane raporundaki eksikliklerden kaynaklı olarak geçen süre zarfında 2020'den sonra da idare tarafından engelliliği ve istisnadan faydalanacağı kabul edildiğine göre geçmişe yönelik aldığı istisnayı geri tahsil etmemesini hakkaniyet açısından uygun görerek geriye yönelik bu tahsili yapmaması yönünde tavsiye kararı verdikleri,

İdarenin cevabında geçmişe dayalı bir ödeme yapılacağına dair kanuni bir düzenleme olmadığından dolayı böyle bir ödeme yapamayacağını söylediği, buradaki şu şekilde olduğu: geçmişe yönelik ödeme yapılmamasına dair hüküm olmadığından kanun boşluğunun olduğu, dolayısıyla, böyle doğuştan gelen ve hakem hastanesi sürecinden geçen ve faydalandığı istisnanın geri iadesinin hakkaniyet gereği yapılmamasını tavsiye ettikleri,

Kurumun sistemi yargılamadığı, çok fazla ÖTV ve MTV indirimi isteyen engelli başvurusu aldıkları ve çok fazla ret kararları verilen vatandaşın olduğu, buradaki özelliğin kişinin doğuştan engelli olması, faydalanmış ve faydalanma sürecinde raporlara itiraz ile ilgili bir idari sürecin olduğu, doğuştan olan bir hastalık olması nedeniyle bu dosyaya özel doğuştan

hastalıktan dolayı faydalanılanın geri alınmamasını değerlendirdikleri

ifade edilmiştir.

3.2.2.12 ***Gelir İdaresi Başkanlığı Müdürü Kağan YÜCE Tarafından Özetle:***

4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun 7'nci maddesinde engelliye yönelik istisnanın olduğu ve 3 tip engelli belirlendiği, %90 üzerinde engeli olanlarda herhangi bir şart aranmadığı, bu başvurucunun %90 altında bir engel oranına sahip olduğu ancak doğuştan bir engel olduğu ve engelin değişmeyeceği söylense de Sağlık Bakanlığının burada verdiği bir yıl süreli engelli sağlık kurulu raporu olduğu, bu raporda da Kanun maddesinin açıkça "Bizzat kullanmak amacıyla engelliliğine uygun hareket ettirici özel tertibat yaptırma..." hükmünün özel tertibata gerek olmadığı değerlendirmesi içerdiği, bu nedenle Genel Müdürlüğün taşra teşkilatının konu kendisine geldiğinde değerlendirmeye almadığı ve buna istinaden engelliyi yararlandırdığı, bu daha sonradan fark edildiğinde "Özel tertibata gerek yoktur." değerlendirmesini içerdiği için mecburen geçmişe yönelik tarhiyatı engelliye değil, motorlu araç ticareti yapana yani mükellefe yaptıkları, daha sonraki gelişmelerde 2020 yılındaki raporda artık tebliğde belirledikleri şartlara sahip olduğu ve bu kapsamda da aradıkları belirli ibarelerin yer alması sebebiyle MTV istisnasından -bu MTV istisnası her yıl uygulandığı için- artık yararlanmaya başlattıkları, ancak ÖTV istisnasından geçmişe yönelik yararlandırma yapamayacakları, kanunu geriye uygulamayacakları için bundan sonraki engelli istisnalı araç talebinde bunun karşılanacağını ifade ettikleri,

Söz konusu raporların bir geçerlilik süresinin olmadığı, rapor süresizse süresiz şekilde yararlanılabildiği, ancak engellinin iyileşme durumu fark edilirse yeni rapor taleplerinin olduğu

ifade edilmiştir.

3.2.2.13 ***Bolu Milletvekili Fehmi KÜPÇÜ Tarafından Özetle:***

Gelir İdaresi Başkanlığının yaklaşımının şöyle olduğu; sosyal devlete atıfta bulunularak vatandaşın müracaat ettiği, ancak kanunun aradığı şartlara haiz olmadığından bahisle taşra teşkilatı ve üstünün sonra fark edip vatandaşa rücu ettikleri, sonra vatandaşın hakem hastaneye gittiğini ve doğuştan engelli olduğunun tespit olunduğu ve bundan sonra raporun bir daha bozulma ihtimalinin olmadığı, 2020 yılında aslında hastada değişen bir şey olmadığı, sadece idarenin ilgili eksikliğini tamamladığı yani "2020'de şartları sağladı." denilemeyeceği, bu durumda geçmişe yönelik dava açıldığında tazminatıyla beraber tahsil edilebileceği ifade edilmiştir.

3.2.2.14 ***Alt Komisyon Başkanı Kayseri Milletvekili İsmail TAMER Tarafından Özetle:***

Söz konusu raporların iki-üç yılda bir istenmesinin nedeninin tedricen ilerleyen multipl skleroz" dediğimiz MS hastalığı gibi bazı hastalıkların mevcut olduğu, bu hastalıklarda hasta bu sene çok rahat yürüyebilirken bir yıl sonra bu hastalıklar ilerlediğinde yürüyemez hâle gelebileceği, bu raporların o zaman geçerli olacağı, bu nedenle daha sonraki rapor geldikten sonra vermelerinin nedeninin de bu olabileceği, raporların hastalığın gidişatıyla ilgili olduğu ifade edilmiştir.

3.2.2.15 ***Kamu Denetçisi Celile Özlem TUNÇAK Tarafından Özetle:***

İkinci konunun engelli sağlık raporunun özel tüketim vergisi istisnasından yararlanma talebi olduğu, idarece özel istisnadan yararlanması için başvurandan "Sadece hareket ettirici aksamda özel tertibatlı taşıt kullanması gereklidir." ibaresinin yer aldığı yeni bir engelli sağlık kurulu raporunun ibraz edilmesinin istendiği, başvuranın, yönetmelik değişmeden önce aldığı "sürekli" ibareli engelli sağlık kurulu raporunun bulunduğundan ve daha önce bu rapora istinaden ÖTV istisnasından yararlanması nedeniyle yeniden rapor talep edilmesinin Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkındaki Yönetmelik'e aykırı olduğunu belirttiği, Kurumun tavsiye kararındaki gerekçesinde yönetmelikte, Sağlık Bakanlığı duyurularında ilgili mevzuatın değişmesi hâlinde değişiklik tarihinden önce usulüne uygun olarak düzenlenmiş olan engelli sağlık kurulu raporlarının ÖTV istisnası uygulamasında geçerli olacağının belirtildiği, başvuranın, başvuruya konu rapor ile daha önce ÖTV istisnasından yararlandığından, yönetmeliğin değiştiği ama süresi devam eden bir raporu olduğundan bu rapor üzerinden tekrar verilmesi, yeni bir rapor istenmemesi yönündeki tavsiye kararına olumsuz cevap verildiği, Yeğenbey Vergi Dairesi Müdürlüğü tarafından yanlış işlem tesis edildiğinin anlaşıldığından idarenin hatalı değerlendirilmesine yönelik olarak idari işlem başlatıldığı, özel tertibat montajının yapılmasını gerektiren bir engel durumu olmadığından bu rapora istinaden söz konusu istisnadan yararlanmasının da mümkün olmadığının belirtildiği, yerel vergi dairelerinin yanlış aylık bağladığı, Gelir İdaresinin de sonradan kestiği olayların sık yaşanması nedeniyle Kuruma da şikâyet başvurusu geldiği, buralarda biraz daha denetim mekanizmasının geliştirilebileceği ifade edilmiştir.

3.2.2.16 ***Gelir İdaresi Başkanlığı Müdürü Kağan YÜCE Tarafından Özetle:***

İlgili dosyaya istinaden 2007 yılında alınmış bir rapor olduğu, düzenlemelerinin kanunun çıktığı tarihten sonra yayınladıkları tebliğden beri her zaman için bu tertibatı kullanma

zorunluluğunun ve bunun belirlenmesi noktasında olduğu, söz konusu rapordan yani tertibat zorunluğunun, alt-üst ekstremitenin nerede olduğu, tertibatın nasıl yapılacağı anlaşılamadığından rapora istinaden bu istisnadan yararlanamayacağının bildirildiği, ancak, daha önce, 2014 senesinde bu raporla yararlanılmış olduğu, zaman aşımı hükümleri olduğu için artık geçmişe yönelik herhangi bir tarhiyat yapılamayacağı için işlem yapılmadığı, ancak 2007 yılında bu nitelikler anlaşılamadığından yeni bir rapor alması ve bu raporda da Erişkinler İçin Engellilik Sağlık Kurulu hakkında yönetmelik kapsamında kendilerinin aradığı ibarelere sahip olması hâlinde yeniden değerlendireceğini ifade ettikleri, bu noktada da yeni bir rapor alması hâlinde tekrar bunu değerlendirecek ve büyük ihtimalle istisnadan faydalanabilecekleri ifade edilmiştir.

3.2.2.17 ***İstanbul Milletvekili Ümit BEYAZ Tarafından Özetle:***

Geçen seneye göre bu sene araç alan engelli vatandaşların ÖTV'den faydalandıkları bir durumun söz konusu olduğu, bu vatandaşların ÖTV'den muaf olup olmadıkları sorulmuş,

Araç fiyatlarının yaklaşık bir senedir yüzde 150'nin üzerinde arttığı fakat Sağlık Bakanlığının bu vatandaşlara yüzde 36'lık bir barem artışı sağladıkları konusunda çok fazla şikayetin olduğu

ifade edilmiştir.

3.2.2.18 ***Gelir İdaresi Başkanlığı Müdürü Kağan YÜCE Tarafından Özetle:***

Konuya ilişkin 2018 yılında kanuni bir düzenleme yapıldığı, engelli araçlarına ilişkin bazı engel durumlarında, sedyeyle taşınabilecek bir hastaysa burada bir sayı sınırının olmadığı, herhangi bir aracın bu bedelde olması gerektiğine yönelik bir sınırlarının olmadığı ama tertibatlı bir araçsa, yüzde 90 üzeri; kendi kullanamayacak ama sedyeyle taşınacak bir hasta değilse, bir engele sahip değilse bu konuda kanuni düzenlemenin 2018 yılında 200 bin olarak çıktığı ve bunun da her sene yeniden değerleme oranında artırıldığı, bu oranın da şu an 450 bin TL'ye tekabül ettiği, bu kapsamda kanuni düzenleme yapılmadığı sürece yeniden değerleme oranının %36,2 olduğu, Kanuni düzenleme olmadıkça Kurumca yapılacak bir şey olmadığı ifade edilmiştir.

3.2.2.19 ***Kamu Denetçisi Arif DÜLGER Tarafından Özetle:***

Aktaracağı konunun Gelir İdaresi Başkanlığına muhatap Kocaeli Vergi Dairesi Başkanlığıyla ilgili bir dosya olduğu, 2020/91148 dosya numaralı, ilgilinin başvurusu için verilen 18/1/2021 tarihli tavsiye kararı olduğu, başvuranın, Kocaeli Vergi Dairesi Başkanlığına

yaptığı vergi ihbarının kesinlik kazandığı, tarafına ihbar ikramiyesi ödenmediğini iddia ederek ihbar ikramiyesinin tarafına ödenmesini talep ettiği, yapılan değerlendirmede 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda ihbar dilekçesinden önce pişmanlık dilekçesinin verilmesinin pişmanlık hükümlerinin uygulanması için şart koşulduğu, kuruma iletilen belgelerden olan ihbar ve şikâyet başvuru formu isimli belgenin tarih kısmında kayıt tarihi olarak 14/4/2020, kayıt saatinin 10.25 olarak yer aldığı, aynı günde hem ihbar başvurusunun yapıldığı hem de pişmanlık dilekçesinin verildiği, pişmanlık dilekçesinden yaklaşık üç saat önce ihbar dilekçesinin verildiği, mevzuata göre pişmanlık hükümlerinden yararlanabilmek için pişmanlık dilekçesinden önce herhangi bir ihbar dilekçesinin verilmemesinin gerektiği aksi takdirde ihbar edilenin pişmanlıktan faydalanmasının mümkün olamadığı, bununla birlikte ilgili idarenin ihbar dilekçesi ve pişmanlık dilekçesinde tarih ve saati dikkate alarak ihbar edileni pişmanlık hükümlerinden faydalandırmamasına rağmen ihbarcının pişmanlık beyannamesinden önce dilekçe verdiği hususunu, başvuranın ihbar ikramiyesi talebine ilişkin değerlendirmede dikkate almamasının, buna ilişkin herhangi bir araştırma veya inceleme raporu olmadan aynı günde hem ihbar dilekçesi hem pişmanlık dilekçesi verilmesinden mütevellit ihbar ikramiyesine hak kazanamadığını iddia ettiği,

Kurumun hukuk denetimi yanında hakkaniyet denetimi de yaptığı, burada gerçekten, gerçekçi bir ihbar varsa bu ihbarın ödenmesi yönünde değerlendirilmesinin, buna dayanak teşkil eden gerekli araştırmaların, inceleme raporlarının kendilerine bildirilmiş olmasının gerektiğini ortaya koydukları ve sonuç olarak, ihbar ikramiyesi dilekçesi ve pişmanlık dilekçesi tarihlerinin dikkate alınarak başvuranın ihbar ikramiyesi talebinin ilgili mevzuat hükümlerine göre tekrar değerlendirilmesini ve bu kapsamda başvuranın ihbar ikramiyesi kazanabilmesi için gerekli olan tüm şartları taşıyıp taşımadığına yönelik gerekli işlemlerin ivedi bir şekilde yapılması ve sonuçlandırılması gerektiği kanaatiyle tavsiye kararlarını verdikleri,

İlgili idarenin mevzuattan kaynaklı gerekçeyle bu ikramiyenin ödenemeyeceğini ve ilgili şahısla ilgili de pişmanlık zammı gecikme faizine dönüştürülerek vergi zıyaı cezası düzenlendiğini, bu sebepten ihbar dilekçesine istinaden tarh ve tahakkuk eden vergi ve ceza bulunmadığından ihbar tazminatı ödenmesinin uygun bulunmadığını belirttiği, idarenin bu hususları belirtmiş olsa da kararları doğrultusunda işlem yapmasını bekledikleri,

ifade edilmiştir.

3.2.2.20 ***Gelir İdaresi Başkan Yardımcısı Faruk GÖZÜBÜYÜK Tarafından Özetle:***

Konuyla ilgili ihbar edilen mükellefin aynı günde kendiliğinden beyanname verdiği, dolayısıyla, ihbar talebinin ya da ihbar dilekçesinin başka bir birimde, düzeltmeye ilişkin beyannameninse vergi dairesine verilmesi durumunda gözden kaçan bir husus olmaması için özellikle inceledikleri dosyalardan olduğu,

İhbar ikramiyesi işleyişi bağlamında, bir ihbarcının ihbar ikramiyesine hak kazanabilmesi için, öncelikle ihbar ile ihbar edilen konu arasında bir illiyet bağının oluşmasının gerektiği, bunun yanında da kamuya ilişkin bir gelir elde edilmesi gerektiği, bu noktada bakıldığı zaman, söz konusu vatandaşın, ihbar edilenin ihbar olduğu için pişmanlık talepli beyannamesinin kabul edilmediği dolayısıyla, ihbar edilenin beyanı kabul edilerek vergi tahakkuk ettirildiği, 940 bin lira üzerinden de ihbar edilenin kendi beyannamesini verdiği dolayısıyla, burada kamu zararı anlamında bir şey çıkmadığı için değerlendirme yapıldığı,

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun bu konuyla alakalı bir inceleme yapılmadığı iddiasının olduğu, buna ilişkin de 2007 yılında teşkilatlarına tamim etmiş oldukları bir iç genelgede özellikle emlak vergisi değerinin düşük gösterilmesi suretiyle tapu harçları gibi konularla alakalı çokça şikâyet geldiği için konuyla ilgili vergi dairesi müdürlüğünün ilgili değerlendirilmesinin yeterli olacağının ifade edildiği,

Esas itibarıyla ihbar ile ihbarcı arasındaki illiyetin kurulmasını tamamen vergi denetim/inceleme elemanlarının raporuna bağladıkları, esas itibarıyla bu spesifik konuyla alakalı vergi dairesi müdürlüğünün değerlendirmesi ve yazısının kendileri için yeterli olduğu, konuyla ilgili vergi dairesi müdürlüğünde 10 Şubat 2021 yılında bir değerlendirme yapıldığı, o değerlendirmeyle de ihbar tazminatı ödenmesinin uygun bulunmadığının ifade edildiği, buna dayalı olarak kendilerinin de ihbar ikramiyesi ödenmemesi gerektiğini değerlendirdikleri ifade edilmiştir.

3.2.2.21 ***İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:***

Burada ihbar ikramiyesinin verilmesindeki esas amacın ve mantığın, kamunun kaybedeceği, mahrum kalacağı gelirler konusunda biri ihbarda bulunuyorsa, bu ikramiyeye hak kazanabilmesi, buradaki illiyet bağının zararın kamuya dönüp dönmeyeceği, söz konusu olayda kendisi de beyanname vermiş ise artık ihbarcıya o ikramiyenin verilmemesini değerlendirdiği, Ceza Kanunu'nda pişmanlık konusunda hükmün olduğu, söz konusu vergi ihbarındaki ihbarcıya ödemenin yapılmamasına bu çerçevede bakılması gerektiği ifade edilmiştir.

3.2.2.22 ***Kamu Denetçisi Yahya AKMAN Tarafından Özetle:***

Kendisinin konusunun vekâletnameyle ilgili bir ihtilaf olduğu, avukatlık vekâletnamelerinin on bir yıl önce çıkarılan kanunla bir kez daha kuvvetlendirildiği, Avukatlık Kanunu'nda zaten buna ilişkin ayrı hükümlerin olduğu, ayrıca Sulh Hukuk Mahkemeleri Kanunu'nda da hükümlerin olduğu,

Maliye Bakanlığının kendi uhdesindeki ödemelerle ilgili olarak işi sağlama almak adına çıkarmış olduğu bir yönetmeliğin olduğu, bu yönetmelik çerçevesinde ahzükabza yetkisi olsa bile -ki kanunen artık var- vekâletnamelerde aksi düzenlenmedikçe, bir kısım ödemelerin vekile değil asile yapılacağını, bunun da vekâletnamede özel hüküm koyulması kaydıyla olabileceği,

İlgili yönetmelik çerçevesinde bir avukatın kendi takip ettiği bir dosyada devamı niteliğinde yapacağı bir tahsilatla ilgili olarak kendisine bu ödemenin yapılmaması sonucu Kuruma başvurduğu, Kurumun da özetle kanunun, yönetmeliğin üstünde olduğunu ifade ederek bir alt mevzuat değişikliği ile sorunun çözülebileceği

ifade edilmiştir.

3.2.2.23 ***Gelir İdaresi Başkan Yardımcısı Faruk GÖZÜBÜYÜK Tarafından Özetle:***

Merkezî Yönetim Harcama Belgeleri Yönetmeliği'nin olduğu, bu yönetmelik kapsamında hangi belgelerin isteneceğine ilişkin bir düzenlemenin bulunduğu, buna göre vekâletnamede ayrıca özel olarak bu ifadenin bulunmasının gerektiği, yersiz ödenen verginin ödenmesine dair, o kişinin yetkili olduğuna dair özel bir ifade aradıkları, bu özel ibarenin ise "Ret ve iadelerin tahsiline yetkilidir." şeklinde olması gerektiği,

Avukatın kendisinin temsille ilgili olan giderlerinin zaten kendisine ödendiği, burada idarenin verginin iadesine yönelik herhangi bir olumsuz tavrının olmadığı bu nedenle ahzükabz yetkisi gibi yetkilerden ince bir nüans ile ayrıldığı, ombudsmanlık ve denetim müessesini idarelerin de kendi yapmış oldukları işlemleri gözden geçirmesi adına yararlı buldukları ve bunu desteklediklerini

ifade edilmiştir.

3.2.2.24 ***Bolu Milletvekili Fehmi KÜPÇÜ Tarafından Özetle:***

Gelir İdaresi Başkanlığının böyle bir uygulama ile anayasal bir kurumu yönetmeliğe tercih ettiği, bunun kabul edilemez olduğu, 2010'da Anayasa'ya dercedilmiş bir kurumun Başkanlığa tavsiye kararı verdiği, normlar hiyerarşisinin göz önünde bulundurulduğunda bir anayasal kurum var iken, Meclis denetimi var iken bir yönetmelikten bahsedilmesinin doğru

bir yaklaşım olmadığı ifade edilmiştir.

3.2.2.25 ***Gelir İdaresi Başkan Yardımcısı Faruk GÖZÜBÜYÜK Tarafından Özetle:***

Başkanlığın tabii olduğumuz yönetmeliğin 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi Kanunu ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na dayanılarak çıkarılmış bir yönetmelik olduğu, dolayısıyla bu yönetmeliğin değiştirilmesi gerektiği, buna ilişkin de Gelir İdaresi Başkanlığı olarak biz Muhasebat Genel Müdürlüğüyle bu yönetmeliğin değiştirilmesi konusundaki tavsiye kararını ilettikleri,

Nihai olarak; Gelir İdaresi Başkanlığının mevzuatın cevaz verdiği ölçüde kararlara uymaya gayret ettikleri, ancak aynı konudaki birtakım kararlar veya şikâyetlerin hem CİMER hem de diğer vasıtalarla idareye iletildiği, idareninse kendisine düşmüş olan denetim görevini yaptığını değerlendirdikleri

ifade edilmiştir.

3.2.2.26 ***İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:***

Özel kanun-genel kanun uygulamasına göre bir konuyla ilgili o işe özgü bir uygulama varsa onun özel kanun olduğu, Avukatlık Kanunu'nda ahzükabzla ilgili hukuk sözlüğünde ahzükabzın yani halk deyimiyle para alıp verme işi aynı anlama geldiği için burada kanun varken yönetmeliğe girilemeyeceği, normlar hiyerarşisi gereği kanun varken kanunun tersine yönetmeliğin tatbik edilemeyeceği, kaldı ki Avukatlık Kanunu'nda getirilen ahzükabz yetkisinin özel uygulama olduğu, aslında burada değişmesi gerekenin kanun da yönetmelik de olmayıp anlayışın değişmesi gerektiğini değerlendirdiği ifade edilmiştir.

3.2.2.27 ***Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ Tarafından Özetle:***

Bir kanun varken kanuna aykırı yönetmelik çıkarılmış, sonra da kanuna uygun tavsiye kararı alan Kamu Denetçiliği Kurumuna bu kararın yönetmeliğe uymadığının söylendiği, aslında bu tavsiye kararı üzerine Kanuna aykırı yönetmeliğin değişmesi gerektiğine dair kurumun ilgili birimine yazı yazması gerektiği,

İlgili avukat bir idari dava açtığında vekalet ücreti ve yargılama masrafı çıkarak devlete yük oluşturabileceği, bu sorunların çözümü olarak ilgili yönetmeliğin en kısa sürede düzeltilmesi gerektiği

ifade edilmiştir.

3.2.2.28 ***Kamu Denetçisi Sadettin KALKAN Tarafından Özetle:***

Dört farklı konudaki başvuruları arz edeceği, birincisinin Iğdır Emniyet Müdürlüğünde

görev yapan bir emniyet görevlisi ile ilgili olduğu, kişinin 2012'den 2019 yılına kadar olan performans notunun çok iyi olmasına karşın 2020 yılı performans notunun düşük olması sebebiyle başvuru yaptığı, ancak başvuru yapmadan önce Iğdır Emniyet Müdürlüğüne de başvuru yapıp tekrar değerlendirilmesini istediği, oradan olumsuz cevap alınca Kamu Denetçiliğine başvuru yaptığı,

Yapılan incelemede, performans değerlendirme notlarının gerçekten yedi yıl boyunca hep pekiyi, 5 puan üzerinden verilmiş, son iki yılda 4,97 şeklinde düzenlenmiş ama 2020 puanı 3,27 şeklinde verilmiş olduğu ve bunu düşük puan olarak değerlendirerek itiraz ettiğinin anlaşıldığı,

Yaptıkları incelemede, yıl boyunca performans değerlendirme notunun somut birtakım bilgi ve belgelere dayanması gerektiği ve yıl boyunca da tutulması gerektiğinin anlaşıldığı, kendilerine verilen cevaplarda bu performans notunun yıl içerisinde somut olarak değerlendirilmediği, bu tür bir belge ibraz edilememesi sebebiyle hukuk devleti ilkesinin gereği olarak bu tür puanlamaların, notların da somut bilgi ve belgeye dayanması gerektiği, dolayısıyla, Iğdır Emniyet Müdürlüğüne performans notunun yeniden değerlendirilmesine yönelik bir tavsiye kararı verildiği,

İkinci konunun, komiser yardımcısı rütbesi verilmesi talebiyle ilgili bir başvuru olduğu, Emekliliği gelmiş, hatta 1/1/2021 tarihinde yaş haddinden dolayı emekli olmuş bir başpolis memurunun komiser yardımcılığı sınavına katılarak kurslara ve bu eğitime girme hakkı elde edince Covid-19 pandemisi sebebiyle belirsiz sürelerle erteleme, bu eğitimin ertelenmesi sebebiyle eğitime katılamadığı ve resen emekli olduğu için komiser yardımcılığı unvanını alamaması konusunda yapılmış bir başvuru olduğu,

Kurumun bu konudaki değerlendirmesinin, bu eğitimlerin ertelemesinin çok gerekli olmadığı veya ekran üzerinden yapılabilecek bir kurs ve eğitim olduğu için, belirsizlik ve haklı beklentiyi de ihlal ettiği sebebiyle yeniden değerlendirilmesi ve komiser yardımcılığı unvanının verilmesi yönünde olduğu ve Emniyet Genel Müdürlüğüne bu konuda bir tavsiye kararı gönderdikleri,

Diğer konunun ise; emekli kimlik kartının verilmesi talebi olduğu, bir komiserin emekli olduğu, daha sonra ceza davasını ilgilendiren bir konuya, bir davaya katılmak zorunda olduğu, hakkında soruşturma açıldığı, dava süresi devam ederken emekli kimlik kartının alındığı, dava devam ederken emeklilik hakkının devam ettiği ve kimlik kartını

kullanabileceği, dava sonucunda verilecek hüküm eğer ilgilinin memuriyetine engel olacak nitelikte bir hüküm olursa emekli kimlik kartının alınabileceği ama henüz sanık değil de zanlı sıfatıyla yargılandığı için mahkeme sonuna kadar emekli kimlik kartını kullanması gerektiği hususunda Emniyet Genel Müdürlüğüne tavsiye kararı gönderildiği,

Son konunun ise, Diyarbakır ilinde, ikinci şark görevini yapan bir polis memuru ile ilgili olduğu, ilgilinin Antalya'ya tayin olduğu, Antalya'dan da kısa bir süre sonra Bilecik iline görevlendirilerek tayin edildiği ancak buna itiraz ettiği ve dava açtığı, idari yargıda kendi aleyhine, işlemin iptaline karar verildiği, dolayısıyla idare mahkemesinin vermiş olduğu bu kararın uygulanmasını kendilerinden talep ettiği, Kurumun da verilmiş olan kesin bir mahkeme kararının uygulanması yönünde Emniyet Genel Müdürlüğüne tavsiye önerisinde bulundukları ifade edilmiştir.

3.2.2.29 ***Emniyet Genel Müdürlüğü Personel Daire Başkanı Orhan ÇEVİK Tarafından Özetle:***

Birinci konu ile ilgili; Iğdır Valiliğine bildirilen konuyu takip ettikleri, Iğdır Emniyet Müdürlüğüyle görüşmelerin devam ettiği, konunun takibinin sürdürüleceği ve Komisyona da netice hakkında bilgi verileceği,

Performans konusunda çok şikayetlerin olduğu ve çalışanların puanlama konusunda memnuniyetsiz olduğu, ancak bir kimsenin en yüksek notu almasının beklenemeyeceği, ancak belli yıllarda rutin verilen bir puan olduğu, ancak sonuç itibarıyla bazı problemlerin ortaya çıktığının saptandığı bunun da giderilmesi yönünde çalışacakları,

Başpolis memurluğu rütbesinden komiser yardımcılığı rütbesine terfi talebi konusunda Polis Akademisinin alım şartlarında bunun bir nevi hizmet içi eğitim kursu olarak geçtiği ve bu kursa mutlak suretle katılması gerektiği, katılmayana rütbe verilmediği, bunun sınavın bir nevi aşamalarından birisi gibi kabul edildiği, dolayısıyla Polis Akademisinin kendilerine bildirmiş olduğu listede atanacaklar arasında yer almadığından, bu kişiye rütbe veremedikleri,

18-31 Ocak'ta da uzaktan eğitim verildiği, söz konusu kişinin 1 Ocak'ta yaş haddinden emekli olduğu, eğitime katılamayarak hakkını zaten kaybettiği yani yaş haddinden mecburen emekli etmek zorunda kaldıkları,

Bir diğer hususun emekli kimlik kartı alma konusu olduğu, bu konuda net hüküm olduğu, soruşturma geçirenlerin kimlik kartı düzenlenmemesi yönünde bir mevzuatın olduğu,

suça bulaşan Emniyet mensuplarının bu şekilde kimlik kartını kullanamamaları yönünde disipline edilmiş bir formül olduğu, 2018 yılında bu şekilde düzenlendiği ve bugüne kadar da bu şekilde uygulandığı, önceden meslekten ihraç cezası almış olanlara uygulandığı,

Geçici görevlendirmenin mahkeme kararıyla iptal edilmesi konusu hakkında, burada kendilerinin de zafiyetinin olabileceği, başvurucunun çok ciddi bir konudan dolayı zaten bir buçuk, iki yıl gibi bir süre açıkta kalan bir memur olduğu, mağduriyet durumunun söz konusu olmadığı, Antalya'ya başlamadan hemen sarfınazar yapıp Bilecik iline atamasının yapıldığı, sonrasında kişinin idari yargı yoluna başvurduğu, Antalya'ya tekrar verildiği için idari yargı kararını uygulamayacakları, ancak geçici görevle tekrar almak zorunda kaldıkları, sonrasında ise yaş haddinden dolayı emekli olup gittiği

ifade edilmiştir.

3.2.2.30 ***Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ Tarafından Özetle:***

Performans değerlendirmesinde Emniyetin bir hassasiyeti olduğu, birçok kurumda performans konusunda astıyla üstünün bir sıkıntı yaşamasından kaynaklı çok basit şeylerde bile ciddi sıkıntıların yaşandığı ve mezhepsel, hemşehrisel gibi farklı aksettirilebildiği, bu konuda bir düzen olması gerektiği,

Başarılı olup da performans notu sonradan düşen kişinin bu durumunun; sağlık sorunu ya da psikolojik sorun mu yaşadığı, astıyla üstüyle yaşadığı bir sorun olup olmadığı gibi yönlerden araştırılabilmesi gerektiği, bunun memurun korunması açısından önemli olduğu, Emniyet Müdürlüğünün konuya dahil olup memurunu gözetmesi, şikâyetin takipçisi olması gerektiği ve bunun sonucunda kurumun tavsiye kararına uyması gerektiğinin değerlendirildiği,

Yönetmelik düzenlemesinin kanuna aykırı olamayacağı dolayısıyla ortada bir kanun var olup kesinleşmiş mahkeme sonucunun olmadığı ve mahkemenin devam ettiği, kişinin fiilî durumda emekli olup olmamasının ayrı bir konu olduğu, uygulama içerisinde devam eden bir mahkeme varken sanki mahkeme kesinleşmiş de ceza almış gibi bir işlem tesis etmenin doğru olmadığı, 2018 deki yönetmeliğin problemli bir yönetmelik olduğu ve söz konusu hassas dönemin sona ermesi sebebiyle ilgili uygulamanın da sona ermesi gerektiğinin değerlendirildiği

ifade edilmiştir.

3.2.2.31 ***Bolu Milletvekili Fehmi KÜPÇÜ Tarafından Özetle:***

Emniyet ya da İçişleri ve geçirilen özel süreç nazarıitibara alındığında iktidarıyla

muhalefetiyle inanılan devlet geleneğiyle hassas bir süreçten geçildiği, Emniyetin kimliğinin kıymetli olduğu bu nedenle kimlik konusunda hassas davranılmasını anlamlı bulduğu ifade edilmiştir.

3.2.2.32 ***İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:***

Lekelenmeme hakkının bulunduğu ve masumiyet ilkesinin olduğu, bir davada yargılanılabileceği ancak mahkûmiyet kesinleşinceye kadar kişinin masum olduğu, bahsedilen sürecin 2018 sonrası olduğu ve olağanüstü döneme denk gelmediği, masumiyet ilkesi uyarınca söz konusu olayda kişinin kimliğinin alınmasının bir cezalandırma olacağı, kararların uygulanmama konusunda İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28'inci maddesinin hüküm içerdiği ve idare kararları uygulamazsa tazminat ödemekle yükümlü olacağı belirtilerek tazminat davası açarsa kişinin kazanacağı ve bunun da hazineye yük getireceği ifade edilmiştir.

3.2.2.33 ***Kamu Denetçisi Arif DÜLGER Tarafından Özetle:***

Başvuranın şehit çocuğu olduğu, 2015 yılında harç ödemeksizin silah ruhsatı aldığı, 2019 yılında da bu silahı bir başkasına devrettiğini ancak bir müddet sonra yeni bir silah almak için harç ödemesi gerektiğinin kendisine bildirildiğini beyan ederek, silah ruhsatı harcının iadesini talep ettiği, konuyla ilgili yapılan incelemede 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanun ve ilgili yönetmelik çerçevesinde işlemler yapıldığının anlaşıldığı, mezkûr kanunun 7'nci maddesinde somut olayla ilgili şehit yakınlarına intikal eden silah bulunmaması durumunda bunların yalnızca ana, baba, eş ve çocuklarından birinin bir ateşli silahla sınırlı olmak kaydıyla silah taşımasına veya bulundurmasına yetki veren kayıt ve belgelerin her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olacağının düzenlendiği, söz konusu maddenin, harçsız 1 adet ateşli silah edinebileceğinden bahsettiği, belli bir silaha işaret edilmediğinin gözden kaçırılmaması gerektiğinin değerlendirildiği, aynı zamanda belli bir silahın tahsisi yoluyla, genç yaşta yetim veya öksüz kalan şehit yakınının ömrünün sonuna kadar aynı silahı kullanmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğunun ifade edildiği,

Diğer taraftan başvuran şehit yakınına şehitten kalan yani hatıra değeri olan zati demirbaş bir silahın da söz konusu olmadığı ve silah satın alma yoluyla edinildiği dikkate alındığında, yasa koyucunun aynı silahın ömür boyu saklanmasını istediği görüşünün izaha muhtaç olduğu, bu sebeple, başvuranın belli bir zaman sonunda mülkiyetindeki malı olan silahı elinden çıkarmak istemesinin de normal karşılanması gerektiği, söz konusu yönetmeliğin, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik'in 3'üncü maddesindeyse

bu diğer silahlarla ilgili ruhsatların harca tabi olacağına dair kısıtlayıcı bir düzenleme bulunmadığının belirlendiği,

Bununla birlikte, idarenin gerekçe olarak sunduğu Emniyet hizmetleri sınıfı personeline, görevlerinde kullanılmak üzere Bedeli Mukabili Zati Demirbaş Tabanca Satışına Dair Yönetmeliği bu şehit yakınına da uygulamak istemesini kişiler bakımından aynı değerde gördükleri,

Sonuç olarak, başvurana harca tabi silah ruhsatı düzenlenmesinin ve bu minvalde genelge ve diğer özelgeler çıkarılması işleminde hukuka ve hakkaniyete uygunluk tespit edilemediği ve başvurana bir ateşli silah için düzenlenen harçlı silah ruhsatının iptal edilmesi ve harçsız silah ruhsatı sisteminin düzenlenmesiyle bu hususa mani genelge ve diğer düzenlemenin değiştirilmesine yönelik çalışma yapılması hususunda Emniyet Genel Müdürlüğüne tavsiyede bulundukları

ifade edilmiştir.

3.2.2.34 ***Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik Denetleme Başkanı Suat ÇELİK Tarafından Özetle:***

Devletin tüm kurumlarında olduğu gibi Emniyet Teşkilatında da şehitler ve yakınlarıyla ilgili bir hassasiyetin olduğu, uygulayıcılar herhangi bir şekilde suistimal etmesinler şehit yakınlarına ya da 6136 sayılı Kanun'un 7'nci maddesinde kimlere harçsız silah ruhsatı verileceğinin net bir şekilde yazıldığı, silah ruhsatlarıyla ilgili Bakanın talimatıyla eğer bir yanlış yapılmışsa bire bir evine gidilerek gerektiğinde ruhsat ücretlerinin Bakanlıkça ödenerek düzeltmelerin yapıldığı,

Kanunda "Eğer şehidin kendisinden intikal eden silahlar varsa bu silahların tamamını - yine şehidin yakınları tarafından kimlere arzu ediliyorsa onlara bu silahlar ömür boyu harçsız olarak ruhsatlandırılır." hükmünün yer aldığı, sonrasında da eğer tevarüs eden bir silah yoksa mirasçılarının satın alacağı bir silahın yine onların aile içerisinde belirlediği bir kişiye harçsız olarak ruhsatlandırıldığı, Özkan Çayır'a yine bir kamu görevlisi Ahmet Dinç'ten 2014 yılında şehit çocuğunun bu silahı satın aldığı ve aldığı silahın da kendisine ruhsatlandırıldığı, sonraki süreçte Sıddık Köseoğlu'na Özkan Çay'ın silahını devrettiği,

Kanunda açıkça "Vefat edenlerden (şehit, er, erbaş ve malul gaziler dahil) intikal eden silah bulunmaması durumunda; bunların ana, baba, eş ve çocuklarından sadece birinin, bir ateşli silahla sınırlı olmak kaydıyla, silah taşımasına izin verilir." hükmünün yer aldığı, söz konusu

talep geldiğinde şehit yakını olduğu için özel bir hassasiyet gösterilerek Kanunun doğru anlaşılıp anlaşılmadığının Bakanlık Hukuk Müşavirliğine sorulduğu, oradan da aynı cevabın verildiği,

Bir silah aldığı varsayıldığında kullanımdan kaynaklı ya da silahın özelliğinden kaynaklı yıpranmış, kullanılamaz hâle gelmişse usulü dairesinde müracaat edildiğinde -bundan sonrası için- kesinlikle bu kişiye ikinci bir silahın temini noktasında gerekli yardımın yapılacağı, ancak bu şekilde değil de sürekli silahı alıp her seferinde bir başkasına devredildiği durumda silahlar parayla satılamadığı, devirlerde de bir ücret alındığı için bir ticaret yapıldığı,

Tüm silahların sistemde kayıtlı olduğu, silahın geçmişte kimde olduğunun, ilgilinin ne zaman aldığının bilgilerinin mevcut olduğu, Kamu Denetçiliğinin söylediği şekliyle değerlendirip eğer tekrar müracaatında ya da bu silahın kullanılamaz hâle gelmesinden yıpranmasından veya eskimesinden kaynaklı bir müracaat olursa bunu değerlendirecekleri usulü dairesinde ilgiliye aynı şekilde harçsız bir silah vermeyi baştan taahhüt ettikleri,

Bu konuda kanuni bir düzenlemeyle "on yılda bir silahlar yıpranırsa..." şeklinde bir ibare konursa bunun Emniyet tarafından tespit edilebileceği, aslında buna da gerek olmayıp silahının yıprandığına dair müracaatı olursa Emniyet teşkilatının yardımcı olacağının değerlendirildiği

ifade edilmiştir.

3.2.2.35 *Kamu Denetçisi Yahya AKMAN Tarafından Özetle:*

Çoğu vatandaşın idari para cezası, trafik para cezasıyla muhatap olduğu, özel bir sulh ceza mahkemesine itiraz mekanizması işletildiği için spesifik olarak sadece cezaya ilişkin bir müracaat olursa aslında bunları incelemedikleri fakat burada komplike bir başvuru olduğu,

İstanbul'da yeni açılan İstanbul Havaalanı ile İstanbul arasındaki otobanda belli alanlara hız limitleri konulduğu ve bu hizmet hız limitlerinin zaman zaman çeşitli yerlerde buna ilişkin levhaların olmadığı, zaman içerisinde buralardaki limitlerin değişikliğe uğratıldığı, en önemlisi de kendilerinin ve onun gibi firmaların çok sayıda aracın sürekli havalimanına insan taşıdığı, yani gidiş-geliş yapan araçlar olduğu, bir aracın günde birkaç defa gitme durumunun söz konusu olduğu, bunların bu anlamda bazen 70'e, bazen benzer şekildeki hız limitlerine takıldıklarını ve kendilerine çok yüksek meblağda, milyonla ifade edilen cezalar geldiğinin söylendiği, buradaki önemli ayrıntılardan birisinin bu cezaların kendilerine tebliğ tarihinin çok geç olduğunu ve geç gelmesi nedeniyle de malum sürelerle işleyen faizlerin oluşmasından

sonra ciddi bir meblağa ulaştığı konusunda Kuruma başvuru yaptıkları, Kurumun Emniyetle yaptığı yazışmalar neticesinde birçok konuda Emniyet Genel Müdürlüğünden gelen bilgileri makul gördükleri, gerçekten o limitlerin orada ihtiyaç olduğu, bunların onu ihlal ettiği, bu konuyla ilgili devletin elinde belgeler olduğuna dair itirazlarının olmadığı, yalnız, tebligat tarihinin uzunca bir zaman sonra kişilere tebliğ edilmesinin en basit genel hukuk mantığıyla bir hakkın ihmali olduğu, yani kişiye özel bir zarar meydana getirdiği yönünde tavsiye de bulundukları

ifade edilmiştir.

3.2.2.36 ***Emniyet Genel Müdürlüğü Trafik Başkanı Mehmet YAVUZ Tarafından Özetle:***

Bütün trafik idari para cezalarını tebligata gönderirken Tebligat Kanunu'nu ve trafik idari para cezalarının, tutanaklarının düzenlenmesi ve tahsiline ilişkin yönetmeliğin 10'uncu maddesinin tahsilin nasıl yapılacağıyla ilgili Kabahatler Kanunu'na atıfta bulunduğu, Kabahatler Kanunu'nun 20'nci maddesinde soruşturma zaman aşımı süresiyle yani "bu yıl yazılmış olan bir cezayı bir sonraki mali yılın sonuna kadar tebligata gönderebilirsiniz." dendiği, bunun iki yıllık bir süreyi kapsadığı,

Kişinin yüzüne karşı tebliğ edilen bir ceza varsa onun trafikle ilgili kural ihlalini de niçin yaptığının ve daha dikkatli olmasının söylendiği, böylece idari işlemin yaptırımının yüzüne karşı tebliğ edildiği bir esas yöntemin bulunduğu, ama elektronik denetleme sistemleri veya başka araçlarla yapılan, araç tescil plakası üzerindeki bildirimlerin araç tescil plakasının kayıtlı olduğu kişinin adresine gittiğinden dolayı Tebligat Kanunu'na göre onları postayla göndermenin zorunlu olduğu, ancak kurul bunu görüşürken kendilerine otuz günlük süreyle bunu kısıtlamalarının söylendiği,

2020 yılı içerisinde, 2019 yılında elektronik tebligatla ilgili bir düzenleme yapıldığı, elektronik tebligat kapsamında gönderecekleri posta masrafları devlete olan yükü bir şekilde ortadan kaldırdığı, bir de elektronik olarak tebliğe gönderilen an, anında o kişinin o trafik cezasından e-devlet üzerinden bilgisi olduğu, bununla ilgili 22 Şubatta Gelir İdaresiyle bütün testlerin tamamlandığı, nisan ayı içerisinde de bu elektronik tebligata kademeli olarak başlanmış olduğu, dolayısıyla bundan sonra geç gönderilmesine yönelik bir tedbiri de devreye sokmuş oldukları, elektronik tebligat kısmında kişi tebliği aldıktan beş gün sonra cezanın tebliğ edilmiş olduğu,

Maliye Bakanlığına vergi mükellefi olan kişiler ya da noterde bir işlem yapıldığında

"ben E-tebligatla almak istiyorum." denildiğinde bir form doldurularak bunun kabul edildiği ve sisteme eklenildiği, E-tebligatın "evet, ben bunu almak istiyorum." diyenler için geçerli olduğu, geçen yıl düzenlenen tutanakların araç tescil plakası üzerinde 116'ya göre yapılmış işlemlerin, yaklaşık 14 milyon işlemin on bir 11 milyonunun mükellefi olan yani E-tebligatı olan kişiye gittiği

ifade edilmiştir.

3.2.2.37 ***İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:***

Kamu Denetçiliği Kurumunun kararının yerinde olduğunun değerlendirildiği, burada kanunla düzenlenmiş hak düşürücü süre olduğu, hak düşürücü sürenin kişinin lehine olan hususunun yönetmelikle düzeltilemeyeceği, hiç olmazsa bu anlamda tahsil edilmesi gereken paraların hak düşürücü süre geçmesi sebebiyle tahsil edilmemesi gerektiği, hukukta kimsenin kendi hatasından istifade edemeyeceği konusunda temel bir prensip olduğu, buna göre idarenin kendi kusurundan yararlanamayacağı, kendi kusuru nedeniyle tebligatlar zamanında ifade edilmiştir.

3.2.2.38 ***Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ Tarafından Özetle:***

Buradaki iki yıllık tebliğ süresinin çok uzun olduğu, cezanın aslında ıslahı amaçladığı ve trafiği hem güvenlik anlamında düzenlemek için hem de bir sürücü hata yaptığında hatasının bir an önce kendisine tebliğ edilmesi ve o hatanın tekrarlanmamasının trafik güvenliğinin artırılması için gerekli olduğu, iki yıl sonra giden cezaların herhangi bir anlamının kalmamış olduğu, zamanında verilmemiş bir ceza olarak bu konunun bir kanuni düzenlemeye ihtiyacı olduğu ve söz konusu sürenin kısaltılması gerektiği ifade edilmiştir.

3.2.3 KARMA ALT KOMİSYONUN 24 MART 2022 TARİHLİ TOPLANTISI

Karma Alt Komisyon;

– Tavsiye Kararlarına olumlu yaklaşımları ve bilgi/belge isteklerine hassasiyetleri nedeniyle takdire şayan görülen Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü temsilcilerinin dinlenmesi ve plaket verilmesi,

– Tavsiye Kararlarına ve bilgi/belge isteklerine yaklaşımları nedeniyle Sosyal Güvenlik Kurumu temsilcilerinin dinlenmesi

gündemiyle Karma Alt Komisyon Başkanı Kayseri Milletvekili İsmail TAMER başkanlığında toplanmıştır.

Toplantıda;

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun tavsiye kararlarının tamamını veya önemli bir kısmını uygulanabilir gören Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü dinlenerek takdir edilmiş, ilgili Kurum temsilcilerine plaket takdim edilmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun tavsiye kararlarını uygulanabilir bulmayan Kurumlardan Sosyal Güvenlik Kurumunun gerekçeleri dinlenmiş ve daha etkin bir işbirliği için istişarelerde bulunulmuştur.

Ayrıca, Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 Yılı Yıllık Raporu hakkında Kamu Denetçilerinin açıklamaları ile ilgili kurumlarla yapılan görüşmeler dikkate alınarak; Adalet Bakan Yardımcısı Yakup MOĞUL, Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı Sinan AKSU ile Sağlık Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Sabahattin AYDIN'a, Karma Komisyona çağırılarak plaket verilmesinin önerildiği önerge kabul edilmiştir.

Son olarak yürütülen çalışmalar çerçevesinde hazırlanan raporun Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden Oluşan Karma Komisyona sunulması oylanarak kabul edilmiştir.

3.2.3.1 *Kamu Denetçisi Yahya AKMAN Tarafından Özetle:*

Ceza ve Tevkifevleri kurumunun en fazla başvurunun yapıldığı kurumlardan bir tanesi olduğu, yaklaşık 300 bin civarında tutukluyu, hükümlüyü, toplum içerisinde sorunlu, problemli kabul edilen böyle bir geniş kitleyi orada tutmanın, onların bütün ihtiyaçlarını karşılamanın zor olduğu, zorunlu olarak aksaklıkların meydana geldiği, 2019 yılında ağırlıklı olarak Türkiye'nin büyük cezaevlerine ziyaretler gerçekleştirdikleri, bu ziyaretler çerçevesinde ciddi bilgi, belge ve bulgular topladıkları,

Cezaevlerinde hassasiyet nedeniyle sürekli denetimlerin olması gerektiği ve bunu Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları Komisyonu, Eşitlik Kurumu gibi birçok Kurumun yaptığı, kendilerinin de bu kurumlardan biri oldukları, çıkarılan bir mevzuat çerçevesinde ceza infaz kurumlarının raporlarını -Türkiye Büyük Millet Meclisine sundukları raporların dışında- kamu denetçiliği kurumuna ve insan hakları eşitlik kurumuna da bir örneğini göndermeleri konusunda bu yıl, 2021 senesi içerisinde yeni bir uygulama başladığı,

Kuruma ağırlıklı olarak yer değişikliği taleplerinin geldiği, bunlarla alakalı da pandemi döneminde 2-3 defa müsaadeler olduğu bu zaman zarfı içerisinde "bu talepleri değerlendireceğiz." şeklinde olumlu yaklaşılınca kurumun bunu uymuş olarak kabul ettiği, pek çok insanın barındırıldığı, her türlü sorununun çözülmeye çalışıldığı bir yerde eksikliklerin olabileceği, eksikliklerden kaynaklı şikayetlerin iletişim ile giderildiği dinamik süreçlerin olabildiği, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün çalışkan olduğu, ancak bazen Kamu Denetçiliği Kurumu'na geç cevap verilmesinin Kurumun altı ayla sınırlı başvuruları sonuçlandırma süresini aşmasına yol açtığı, Kurumdan cevaplar hızlı gelirse denetim mekanizmasının daha hızlı şekilde işleyeceği,

Pandeminin bitmesiyle beraber, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün birtakım uygulama değişikliklerine gidebileceği, özellikle nakil talepleri konusunda birtakım problemler olduğu ve bunların zaman içerisinde giderileceğinin değerlendirildiği

ifade edilmiştir.

3.2.3.2 *Kamu Denetçisi Fatma Benli YALÇIN Tarafından Özetle:*

Alt Komisyonun görevi içerisinde bulunduğu 2021 yılı içerisinde kendisinin 5 temel konusunun olduğu, bu 5 temel konuda 3.500'ün üstünde karar tesis ettikleri, bunlardan yüzde 40,4'ünün dostane çözümle sonuçlandığı, bunun da tavsiye kararlarının biraz daha az olmasına sebebiyet verdiği, o yüzden Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüyle ilgili 3 tane kararının olduğu, dostane çözüm kararlarını artıran unsurun Meclisin Kurum kararlarına uymayan idareleri çağırması olduğu, tavsiye kararı vermeden önce Kurumlarla irtibata geçtikleri, Meclis Kurumları çağırdığı için Kurumun idareye konunun milletvekilleri önünde açıklanacağı iletildiğinde başvuruların ilk bir ay içerisinde çözülme imkânına sahip oldukları,

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'yle ilgili 3 tane tespiti olduğu, birincisinin; iş birliği ve koordinasyon içerisinde çalışmak olduğu, çünkü idareyle ne kadar çok iş birliği içerisinde bulunulursa sadece başvuranın değil, başvuranla birlikte aynı sorunu taşıyan başka

insanların da sorununun çözmesine imkân verilebileceği, ikinci tespitin bütün iş yükleri ve yaşadıkları ağır durumlara rağmen cezaevlerinin sorunları tespit ettiğinde, o sorunları çözmek için bir irade gösterdiği, pandemi sürecinde cezaevlerindeki insanların Covid virüsünü kapmamaları için çalışanların evlerine gitmedikleri ve izolasyona tabi tutuldukları,

Son olarak, denetçilerin çabuk karar verebilmesi için bilgi-belge talep yazılarının çabuk cevaplanması gerektiği, birimi insan haklarıyla ilgili olduğu için bir iddia geldiği zaman tüm kamera kayıtlarına, doktor raporlarına, tutanaklara ihtiyaçlarının olduğu ve daha önce yapılan denetim raporlarını da talep ettikleri, birim ne kadar yoğun olursa olsun en ufak hak ihlali iddiası söz konusu olmasın diye ilk on beş gün içerisinde bilgi-belge talep yazısı gönderdikleri, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün ilgili biriminde çalışanların cevaplama konusunda desteklenmeye ihtiyaçlarının olduğu

ifade edilmiştir.

3.2.3.3 ***Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü Yunus ALKAÇ Tarafında Özetle:***

Cezaevlerinin hayatın 7/24 canlı olarak devam ettiği, genel olarak toplu yaşamın kuralları doğrultusunda, canlı bir sistem olduğu, bundan kaynaklı olarak da hak ve özgürlüklerde düzen ve asayişin belli bir düzen içerisinde yürütülmesi gereken bir sistem olduğu, denetleme yetkisine sahip olan kurumlara çok fazla başvuru gelmesinin temel nedeninin bundan kaynaklandığının değerlendirildiği, hak ve özgürlüklerle, düzen ve asayişi sağlama noktasındaki hassas denge için ilgili kurum, kuruluş ya da komisyonlar tarafından denetlenmesi gerektiği, bu denetimin Kurumları canlı ve zinde tuttuğu, Genel Müdürlüğün kendi bünyesinde kurum Kontrolörler Kurulunun iç denetlemeyi yaptığı, infaz hâkimleri marifetiyle yapılan işlemlerin yargısal denetimden geçirildiği, Anayasa Mahkemesi vasıtasıyla bireysel başvuru yolu kullanılmak suretiyle hak ve özgürlük ihlali olasılığının değerlendirildiği, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun gerek kendisine yapılan başvurular kapsamında gerek resen tespit ettiği cezaevlerine ziyaretleri kapsamında bu denetlemeyi yaptığı ifade edilmiştir.

Bunların yanında uluslararası denetime tabii bir Genel Müdürlük oldukları, CPT diye adlandırılan Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi üyesi oldukları, Komitenin her yıl düzenli olarak cezaevlerine gelip ziyaretler yapmak suretiyle denetimler yaptığı ve bu denetimlerin faydalı olduğunun değerlendirildiği,

Yazışmalar noktasında; çok fazla kurum kuruluşla yazışma yaptıkları ve en hızlı şekilde

cevap vermek zorunda oldukları için yakın zamanda bu birimle ilgili çalışma sistemini de güncelledikleri, bundan sonraki aşamada daha hızlı ve içerik itibariyle daha doyurucu cevaplar verecekleri,

Pandemi sürecinde tüm toplumun, sürecin olumsuzluğunu yaşadığı ama ceza infaz kurumları kapalı sistemler olması nedeniyle tedbirlerin en üst seviyede alınmasını gerektirdiği, bunun hükümlüler üzerinde çok fazla etkilerinin olduğu, çünkü bir hükümlünün dışardaki bir yakınıyla ziyaretinin onu doğrudan hayata bağlayan en önemli hakkı olduğu, Kurumun bilim kuruluyla da sürekli istişare etmek suretiyle belli oranda birtakım hükümlülere sahip olduğu, hakları usulüne uygun şekilde sınırlandırma yoluna gittikleri, belli dönemlerde görüşlerin hiç yapılamadığı, belli dönemlerde sadece kapalı görüşlerin yapıldığı, fakat kademe, kademe şu anki Sağlık Bakanlığının formatına uygun olarak bu önlemlerin gevşetildiği ve yakın zamanda "yeni normal" denilen düzene geçilmiş olacağı,

Bugüne kadar Covid kaynaklı olarak vefat eden hükümlü sayısının 64 gibi düşük bir oranda olduğu, aşılama konusunda yasal bir zorunluluk getirilemediği, ancak orada hükümlülere en azından bunu anlatma noktasında başarılı olunduğunun değerlendirildiği, hükümlü ve tutuklularda aşılama oranının yüzde 97 olduğu

ifade edilmiştir.

3.2.3.4 ***Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ Tarafından Özetle:***

Ceza ve Tevkifevleri Alt Komisyonunda, Hükümlü ve Tutuklu Hakları Alt Komisyonunda görev aldığı, o nedenle Genel Müdürlükle yoğun mesai yaptıkları, Covid zamanı nakillerin kapatıldığı, Komisyon olarak söz konusu dönemde pratik sonuçların alınamadığı, nakillerle ilgili çok sayıda başvuru alındığı aslolanın şahsın ikametine en yakın cezaevinde konumlandırılması olduğu, bunun sağlanması için daha çok çalışma yapmak gerektiği, kişinin disiplin cezası aldığı bir örnekte ailesine uzak mesafede kalmasının bu kıstasa bağlanmaması gerektiği çünkü kişiye ceza verilirken aileye de verildiği, bu konuda kanuni değişikliğe ihtiyaç olduğunun değerlendirildiği,

Diğer sorunun personellerden gelen başvurular olduğu, sözleşmeli personelin yer değişikliği talebi olduğu, sözleşmeli personelin temel sıkıntısının yükselememe ve aynı işi yapmalarına rağmen sözleşmeli ile kadrolu personel arasındaki maaş farkları olduğu,

Başka bir hususun personelin güvenlik sınıfına geçmek istemesi olduğu, güvenlik işi yaptığı ama güvenlik sınıfına geçmesi için bir yasal değişiklik gerektiği,

Cezaevlerinde hem güvenlik hem insan hakkı ihlali konusunda ince bir denge olduğu, infaz koruma memurlarının hem güvenlik dengesini koruyarak hem de insan hakkı dengesini koruyarak uygun bir yöntem geliştirmeleri gerektiği, infaz koruma memurlarının pandemide haftalarca evlerine gidemedikleri, seslerini de duyuramadıkları, ancak süreci iyi yönettiklerinin değerlendirildiği

ifade edilmiştir.

3.2.3.5 ***Kamu Denetçisi Arif DÜLGER Tarafından Özetle:***

2021 yılı içinde görevli olduğu birime 4.478 başvuru yapıldığı, söz konusu yılda bu başvuruların yaklaşık yüzde 50'sinin, 2.064 civarı olarak eğitim, öğretim, gençlik, spor alanında yapılan başvurular olduğu, bunların içinde önemli bir bölümünü de yaklaşık 8 milyonu geçen üniversite öğrencilerinin yaptığı başvuruların teşkil ettiği, bunların içinde yurt, barınma, öğrenim, kredi ve burs başvurularının ağırlıklı bir yekûn teşkil ettiği, yıl içinde eğitim birimine 4.478 başvuru yapıldığı 2064'ünün ilgili konuda olduğu, Kuruma yapılan başvurularla ilgili olarak 2021 yılı içinde 69 tavsiye kararı ve 1 kısmen tavsiye, kısmen ret kararı verildiği, bu tavsiye kararlarının konularına, konu başvurularına bakıldığında burs, öğrenim, kredi başvurusunun yaş sınırlaması gerekçesiyle değerlendirmeye alınmamasına yönelik başvuruların ağırlık teşkil ettiği, öğrenim burslarının yaş sınırı gerekçesiyle reddedilmesine yönelik 60 civarında tavsiye kararı verildiği, almakta olunan bursun başarısızlık sebebiyle kesilmesine yönelik başvuruların yapıldığı,

Burs veya öğrenim kredisi verilmesi taleplerine ilişkin başvurularda öncelikli grupların ve bunların evlilik veya bekârlık durumlarına göre değişen burs taleplerine yönelik başvuruların yapıldığı, aktif örgün yükseköğretim öğrencilerinin eğitimi sürecinde öğretim kredisi borcu tahsilatına girişilmemesi yani borcun ertelenmesi veya hemen tahsil edilmemesine yönelik başvuruların dikkat çektiği, Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından neredeyse tüm tavsiye kararlarına yönelik olarak tavsiye kararının değerlendirmeye alınacağı yönünde ve konuyla ilgili Genel Müdürlüğün yönetmelik çalışmalarının devam ettiği hususunun bildirildiği görülmüş olup bu olumlu yaklaşımının takdirle karşılandığı ve gerekli somut adımların bir an önce atılmasının beklendiği,

Yurtlardaki barınma veya öğrenim kredisi almayla ilgili esasında iki farklı durumun ortaya çıktığı, yurtta barınmayla ilgili 35 yaş sınırında yönetmelikte hüküm olmasına rağmen, açık bir hüküm olduğu için bu yönde gelen başvurulara mecburen ret kararı önerisi verdikleri,

fakat burs ve öğrenim kredisi taleplerinde her yıl Bakan onayıyla yaptıkları usul ve esaslar çerçevesinde değerlendirme yaptıkları, burada kurumsal yaklaşım olarak herhangi bir kısıtlama getirilmemesini ancak değerlendirmeye alınmasını bekledikleri çünkü yaş sınırı sebebiyle başvurunun çok fazla olmadığı, Kurumun mali imkânları veya fiziksel imkânları ölçüsünde bunları da reddetmeden değerlendirmeye alınmasını bekledikleri ifade edilmiştir.

Kredi ve Yurtlar Kurumuyla ilgili genel olarak, kurumsal olarak ilişkilerin geçmiş yıllardan beri iyi olduğu, bilgi ve belge taleplerine zamanında ve doyurucu açıklamalar verildiğinin görüldüğü,

Başka bir konunun ise Gençlik ve Spor Bakanlığınca yapılan görevde yükselme sınavıyla il müdürlüğü emrine, akabinde yurt müdür yardımcısı olarak Lüleburgaz ilçesine atanan başvuranın ikametgâhını değiştirmediği için aile masrafı ve yer değiştirme masrafı alamayacağı ancak yol masrafı ile yevmiyesinin ödenmesi gerektiğine yönelik tavsiye kararına ilişkin olduğu, kurumun bu karar uyduğu

ifade edilmiştir.

3.2.3.6 ***Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürü Recep Ali ER Tarafından Özetle:***

Kurum olarak bu denetimlerin ileriyi görmek adına, daha çağdaş mevzuatlar hazırlamak adına yol gösterici olduğunun değerlendirildiği,

Bakanlığın yüksek öğrenim gençliğine, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42'nci maddesi "Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar." hükmü doğrultusunda 1962 yılından itibaren 351 sayılı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurt Hizmetleri Kanunu gereğince barınma ve öğrenim kredisi, 1985 yılından itibaren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu gereğince katkı kredisi ödemesi yaptığı, ancak 2012 yılında üniversitelerde okuyan öğrencilerin katkı payı kaldırıldığından bu yardımı ödemekten vazgeçtikleri, 2004 yılından itibaren 5102 sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs Kredi Verilmesine İlişkin Kanun gereğince burs ödemesi yapılmakta olduğu, bu Kanun'la diğer kurumların burs ve nakdi yardım yapmaları yetkisi kaldırılarak sadece Bakanlığın burs ve kredi verme yetkisiyle yetkilendirildiği ve böylece mükerrerliğin önlendiği,

Ayrıca, 2011-2012 öğretim yılından itibaren 6082 sayılı Kanun'la yapılan düzenlemeye istinaden yurt dışında yükseköğrenim gören öğrencilere de burs ve kredi yardımı yapılmaya başlandığı, yükseköğrenim öğrencilerine okulun normal öğretim süresince burs ve

kredi ödemesi yapılmakta olduğu, 858 bin 356 öğrenciye öğrenim kredisi olarak 767 milyon 620 bin 64 TL, 504 bin 451 öğrenciye burs olarak 441 milyon 639 bin 146 TL ödeme yapıldığı, toplamda bu ay 1 milyar 362 bin 804 öğrenciye, 1 milyar 209 milyon 259 bin 210 TL ödeme yapıldığı, her yıl kasım ayının ikinci yarısında öğrencilerden burs ve kredi almak isteyenlerin başvurularının alındığı ama ekim ayından itibaren ödemeye başlandığı, bunu daha önce yapamamalarının gerekçesinin ÖSYM ekim ayının ikinci yarısında yaptığı ek yerleştirmeyi beklemeleri olduğu,

Ocak ayından itibaren yeni belirlenen kredi ve burs miktarlarıyla aylık ödemeler yaptıkları ve her ayın 6-7-8-9-10'unda TC hane numarasının son rakamına göre bu ödemelerin yapıldığı, bakanlığın her yıl değişen şartlara göre bazı kıstaslar koyduğu, bu yıl gelir durumu, sosyal durum ve başarı durumu olmak üzere 3 kıstasın bulunduğu, gelir durumu ile sosyal durum birbirine çok yakın olduğundan ikisini birlikte yüzde 60 olarak, başarı durumunu da yüzde 40 olarak değerlendirdikleri, her yıl 1 milyon 300 bin kişiye de yeni öğrenciye de kredi burs vermeye başladıkları, öğrencilerin yapılan kredi ödemelerinin normal öğrenim süresinin bitiminden iki yıl sonra ödemeye başladıkları, ancak herhangi bir işsizlik veyahut da bir sosyal güvenceye bağlanmadığı süre içinde her yıl dilekçeyle bu süreyi uzatabildikleri

ifade edilmiştir.

3.2.3.7 ***Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ Tarafından Özetle:***

Öğrencilerin açıkta kalmaması için öngörülen öğrenci sayısıyla öngörülen yurtların sayısının dengelenmesi gerektiği, buna uygun yurt yapıldığı sürece daha çağdaş, daha medeni yurtlarda kalınması ve insani koşullarda yaşam imkanı sunulabileceği, hükûmetin bu konuda destek olması, para ve kaynak aktarması gerektiği, kredi yerine burs vermenin öğrencilerin desteklenmesi açısından daha uygun olacağı ifade edilmiştir.

3.2.3.8 ***Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT Tarafından Özetle:***

Kendi öğrencilik dönemlerinde bir odada 8 kişi kaldıkları, dolapların ve banyonun yetersiz olduğu, ancak şimdi yurtlarda 1-3 kişilik odaların olduğu, yirmi dört saat sıcak suyun bulunduğundan bahisle şu an yurtların çok daha iyi durumda bulunduğu ifade edilmiştir.

3.2.3.9 ***Kamu Denetçisi Celile Özlem TUNÇAK Tarafından Özetle:***

"Çalışma ve sosyal güvenlik" başlığının en yoğun başvurunun geldiği alan olduğu ve tüm kurum başvuru istatistiklerinde her daim ilk 5 konu başlığı altında yerini aldığı, bu konunun temel olarak çalışma hayatı ve sosyal güvenlik hakkı ve uygulamaları olmak üzere 2

alt başlık altında incelendiği, bu bağlamda, SGK'nın en yoğun başvuru alınan kurumların başında geldiği, 2021 Yıllık Raporu'nda tüm kurum istatistiklerine göre, konu bazlı dağılımda çalışma ve sosyal güvenliğin 1.233 adet başvuru yani yüzde 6,54'e tekabül ettiği, idare bazlı dağılımda ise Sosyal Güvenlik Kurumunun 1.328 adet başvuruyla yüzde 4,98'le üst sırada yer aldığı,

SGK bünyesinde 2006'da 5502 sayılı Yasa'yla BAĞ-KUR, SSK, Emekli Sandığı, banka sandıklarının birleştirildiği mevzuatsal anlamda da 5510 sayılı Yasa'nın kabulü olan 1 Ekim 2008'de birleştirilerek 5510'un 4'üncü maddesi birinci fıkrasındaki (a) bendi eski SSK, (b) bendi BAĞ KUR, (c) de Emekli Sandığı olarak yerini aldığı, SGK'nin işlemlerine yönelik en yoğun başvuru alınan kurumların başında gelmesinin nedeninin uygulanan mevzuatın bu anlamda kapsamlı, teknik olması ve anne karnından mezara kadar uzanan, her kişiye en azından bir kere dokunan uygulama veya işlemlerin olduğu,

Burada verilen kararlarda Anayasa'nın 60'ıncı maddesi, uluslararası mevzuat, kanunlar, yönetmelik, genelge, sosyal güvenlik sözleşmeleri ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1 No.lu Protokolü'nde geçen sosyal güvenlik hakkının mülkiyet hakkı kapsamında kabul edilmesi çerçevesinde başvuruların değerlendirildiği, gerek ret gerek tavsiye kararlarında ve gönderme ile incelenemezlik kararlarında dahi başvuranlara haklarında tesis edilen işlemlerin gerekçelerinin en basit şekilde anlatılması, rehberlik ve farkındalık oluşturulması amacı güttükleri,

Sosyal Güvenlik Kurumu veya diğer uygulayıcılarda eğer bir hukuka ve Kurumun ayırıcı özelliği olarak hakkaniyet anlamındaki değerlendirmelerde aykırılık tespiti yapıldığında sistemsel iyileştirme ve düzeltme yöntemini hatırlattıkları, genel anlamda, sistemsel eleştiriyi, iyileştirmeyi, tavsiye veya bu konularda gelen yoğun başvurudan dolayı SGK'nın bütün iş ve işlemlerini aksatmadan bunun iyileştirilmesi, gerek ikincil mevzuat veya gerekse yasa değişikliğinin yapılması yönünde tavsiye kararları verdikleri,

Kamu Denetçiliği Kurumu ile Sosyal Güvenlik Kurumu arasında üst yönetimin değişiminden sonra özellikle Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürünün göreve başlamasıyla iletişimin açıldığı, uzmanların karşılıklı mevzuatsal ve uygulama işlemlerini, eğitici faaliyetleri ve dosya anlamında istişareleri sıklıkla yaptığı, yüz yüze görüşmeler ve yerinde müzakerelerin faydasının dostane çözüm anlamında sayısal veriler çerçevesinde iyi sonuçlar elde edildiği,

Çalışma ve sosyal güvenlik anlamında 1.233 başvurunun Sosyal Güvenlik Kurumuna

isabet eden kısmının kendi alanında sosyal güvenlik olarak 838 olduğu, bundan incelenemez olanlar çıkarıldığı zaman 838'den 630 adet başvuru kaldığı, bu 630 başvurunun 73 tanesinin dostane çözüm kararıyla sonuçlandırıldığı,

Bir de 6328 sayılı Yasa'ya göre idareye gitmeden Kamu Denetçiliği Kurumuna başvurduysa gönderme kararı şeklinde kaleme alındığı, gönderme kararında genelde mevzuatsal veya olması gereken yönünde açıklamalarla birlikte niyetlerini belli eden bir şekilde idareye gönderdikleri veya ilçelerde yapılan başvurularda bazı eksiklikler veya basmakalıp cevaplar alınca Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığına gönderdikleri, böylece Genel Müdürlük bazında olayların incelenmesiyle pek çok işlemin de düzeltildiği, bu anlamda 355 tane gönderme kararı verildiği, bunlardan takibi yapılan 59'unun olumlu yönde sonuçlandığının görüldüğü, bunun da yaklaşık 16,6'lık bir orana tekabül ettiği, bunlardan tavsiye kararlarında ise yüzde 30 uyum gözüktüğü için Kurumun olumsuz yaklaşan idare olarak buraya davet edildiği, 90 tavsiye kararına kanun gereği otuz gün içinde cevap verilmesi gerekirken 87 tanesine cevap verildiği, 3 tanesi 2021'in sonuna denk geldiği cevapsız kaldığının muhtemel olduğu, bunun uyma yüzdesinin 26 tanesine uyulup 61 tanesine uyulmayarak % 29,89 olarak gerçekleştiği, gelen başvurular hakkında 355 gönderme kararı, 73 dostane çözüm kararı, 47 tavsiye kararı, 65 ret kararı, 202 incelenemezlik kararı olduğu ve 51 tane devir dosyasının devam ettiği, bu anlamda çözüm odaklı yaklaşıldığında yüzde 58'e varan çalışma hayatı ve sosyal güvenlik hukukuna ilişkin karşılıklı bir başarı elde ettikleri,

Dosya anlamında bakıldığında borçlanmadaki tebligat sorunuyla ilişkin olarak; 3201 sayılı Yasa'da yurtdışı borçlanmada kişinin borçlanma talebiyle kuruma başvurması gerektiği, Kurumun bir borç tahakkuk cetveli çıkardığı, eğer 3201'e uygun bir talebi, süresi, durumu varsa ve bunu borçlanma talebinde bulunan vatandaşa bildirdiği ve üç ay içinde de vatandaşın bir ödeme yapması gerektiği ve bu borçlanmada eğer üç ay içinde bir ödemede bulunulmazsa hak düşürücü süre olduğu ve kişinin borçlanma talep hakkının düşmüş olduğu, tekrar başvurduğu zaman da yürürlükte olan mevzuat şartlarında borçlanma talebinin değerlendirilerek yeni bir borç tahakkuk cetveli çıkartıldığı,

1 Ağustos 2019'da 7186 sayılı Kanun'la söz konusu alanda değişiklik yapıldığı, başvuru tarihi 1 ağustos 2019'dan önce olanlar Bağ-Kur yani 4/B'li, 4/C'li ve 4/A'lı olarak borçlanma hakkına sahip olabildikleri, ama sonrası başvurularda sadece Bağ-Kur'dan, 4/B'den bir borçlanma hakkına sahip oldukları, borçlanma prim oranının bu tarihten önce yüzde 32,

prim oranı Ağustos 2019'dan sonra yüzde 45 olduğu, 4/A daha erken emeklilik şartına sahip, değişiklikten önce 7200 gün, değişiklikten sonra ise 4/B'li olduğu için Bağ-Kur emeklilik şartları ise 9000 gün olarak yer aldığı, 1 Ağustos 2019'dan önce başvuru yapmışsa diğer statülerden yüksek maaş alınabildiği ama sonra Bağ-Kur emekli maaşları 4/B maaşından daha düşük olduğu, yurtdışı borçlanmalar konusunda genellikle bu yönde dosyaların bulunduğu, Kurumun burada hem bireysel başvuruyu hem de sistemi değerlendirerek tavsiye kararında bulunduğu

ifade edilmiştir.

Borç tahakkuk cetveli kişiye tebliğ edilmediği durumlarda, kuruma da ulaşmadığı veya bilgi alınmadığı, belli bir müddet sonra yurt dışında olduklarından avukat tutarak Kuruma ulaştıklarında kurumun kendilerine borç tahakkuk cetvelini alma haberli veya adi posta şeklinde çıkardıklarını, yazının kurumdan gönderildiği tarihten itibaren üç ay içinde de başvuru olmadığı için haklarının düştüğünü söylediği, dolayısıyla bu kanun değişikliğinden önceki avantajlı borçlanmadan mevcut borçlanma hakkının düşmüş olduğu, kişilerin de başvuruları olduğu, kendilerine borç tahakkuk cetveli gelmediği, dolayısıyla haberdar olamadıkları ve o üç aylık sürenin de başlamış olmaması gerektiği yönünde kanaat oluştuğu,

Kamu Denetçiliği Kurumu ise SGK'ya bunu 7201'e göre tebliğ etmesi gerektiğini belirttikleri ancak Kurumun 7201'e göre yapmak zorunda olmadıkları yönünde cevap verdikleri, kişilerin Kurumun kararından sonra mahkemeye gittikleri, mahkemenin usulsüz tebligattan işlemi iptal ettiği, Kurumun uyulmayan tavsiye kararının mahkeme kararıyla da desteklenmiş olduğu,

Yersiz ödemeyle ilgili olarak iki tip yersiz ödeme olduğu, birinin çalışılmayan, sahte sigortalılık denilen husus olduğu, diğer başvurularda olduğu gibi kurumların denetim mekanizmalarının harekete geçirildiği, Kurumca alınan denetmen veya müfettiş raporunda bu yurtdışı borçlanmada bütün tebligat hususlarına bakarak geldikleri, denetim raporlarındaki ifadeleri okudukları, haksız bir prim iptali olduğu, sahte sigortalılıklarda haksızın yanında haklının da yandığı durumlar olabildiği,

Ayrıca bir yersiz ödemede kurumun yersiz veya fazla ödemeye ilişkin durumları olduğu otuz yıl sonra, on yıl sonra "Senin primin eksik, biz bunu fark ettik, şimdi denetim yaptık." denilip de otuz yıllık, on beş yıllık yaşlılık aylığının iptal edildiği durumlarda Anayasa Mahkemesinin ölçüleriyle hareket ettikleri, sosyal güvenlik halkının mülkiyet hakkı olduğu,

buna müdahalenin kanunla, meşru bir amaca yönelik ve ölçülülük olması gerektiği, ölçülülüğün elverişlilik, gereklilik ve orantılılıktan oluştuğu, uzun yıllar sonra emekli maaşı iptal edilip arkasından da sağlık borcu, eczane borcu çıkartıldığında bunun yapılmamasına yönelik her bir dosya özelinde yapılan tavsiye kararlarının olduğu

ifade edilmiştir.

3.2.3.10 ***Kamu Denetçisi Arif DÜLGER Tarafından Özetle:***

Kurumsal olarak 10 adet karara uyulmadığının görüldüğü, bunların genelde maaş hesaplamasına ilişkin başvurular olduğu ve muvafakat talebinin tekrar değerlendirilmesi, aile yardımı ödeneği verilmesi, atamalarla ilgili birinci derece veya ikinci dereceyle ilgili atamalardan kaynaklı maaş ödemeleri ve yabancı uyruklu öğrencilerin, tıp öğrencilerinin özellikle intern öğrencilerinin sigorta primi ödemeksizin sağlık sigortasından veya sağlık yardımından yararlanmasına yönelik başvuruların yapıldığı,

Kurumun uymama gerekçeleri konusunda ağırlıklı olarak mevzuattan kaynaklandığı şeklinde cevap verdiği, Kamu Denetçiliği Kurumu hakkaniyet kurumu olduğu için bazen hukuka uygun işlem olsa da hakkaniyete uymayabileceğinden dolayı tavsiye kararları vererek işlerin yararlı olmasına katkı yaptıkları

ifade edilmiştir.

3.2.3.11 ***Sosyal Güvenlik Kurumu Başkan Yardımcısı Lütfi AYDIN Tarafından Özetle:***

Sosyal Güvenlik Kurumunun, kritik kamu hizmeti sunan bir Kurum olduğu, tüm kesimlere dokunan bir yapısı olduğu, mevzuata uymak zorunda olunduğu gibi, mevzuatın hatalı uygulandığı durumlarda hem vatandaşın memnuniyetsizliğinin ve mağduriyetinin hem de Kurumun mali kaybı ve itibar kaybetmesinin de söz konusu süreçlerin içinde olduğu,

Yurt dışındaki vatandaşlar için 35 ülkeyle emeklilik alanında anlaşmalarının olduğu, eski, güncel ve yeni çıkacak mevzuatın gerçek ve tüzel kişilere, dönemlerine uygun olarak uygulanması ve süreçlerin tekilleştirilmesi konularında modernizasyonların sürdüğü, burada insanların hayatı boyunca yaşam kalitesini etkileyen en önemli unsurun sosyal güvenlik olduğunun değerlendirildiği,

Ülkemizde sosyal güvenlik hakkının Anayasa'nın 60'ıncı maddesindeki hükmüyle açıkça ortaya konduğu, ülkemizdeki sosyal güvenliğin genel yapısının sosyal devlet anlayışıyla birlikte sigortacılık esaslarına dayandığı, sosyal güvenlik sistemi özel sigortacılıktan farklı şekilde bire bir fayda-maliyet dengesi gözetilmeden oluşturulduğu, Kurumun vatandaşlara

doğumundan ölümüne kadar, hatta ölümünden sonra da hak sahipliğinin devam ettiği, sağlık alanında -sigortalılık- ve sosyal yardım alanlarında kaliteli, adil, kolay erişilebilir, insan odaklı hizmet veren aktöryel ve mali açıdan sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sistemi yürütmek, geliştirmek misyonuyla hizmetleri ifa ettikleri, sosyal güvenlik reformuyla vatandaşların gelecekle ilgili sisteme duyduğu güven ve bağlılık endişelerinin ortadan kaldırıldığı,

Sosyal Güvenlik Kurumu olarak, Kamu Denetçiliğinden gelen, sivil toplum kuruluşlarından gelen veya bireylerden gelen her türlü öneri ve şikâyetin işleri ve faaliyetleri olduğu, bu tür iş ve işlemleri "acele ve günlü" ibareli yazıyla hatta tüm süreçlerdeki yazışmalarda saniyesi bile hesaplanarak bir altyapı oluşturdukları ve bugün dijital dönüşüm yapısıyla birlikte kamuda lider bir kurum oldukları, tüm kamu kurumlarına hizmet veren bir altyapılarının olduğu,

Aynı zamanda emeklilik hizmetlerinde bütün iş ve işlemleri vatandaşın da izleyebileceği, katılabileceği şeffaf bir yapıya dönüştürdükleri, bir şeffaflık içerisinde tüm süreçleri iyileştirmeye çalıştıkları, Sosyal Güvenlik Kurumunun yaşayan, her aşamada gelişen, nüfusu sürekli artmakta olan bir kurum olduğu,

Pandemi sürecinde yüzde 80'e yakın Sosyal Güvenlik Kurumunun altyapısının kullanıldığı, hukuk alanında, emeklilik alanında, sigortacılık alanında, genel sağlık sigortası alanında çok davayla övünen değil az davayla hatta davasız iş ve işlemleri içerisinde, rehberlik içerisinde, müşavirlik içerisinde iş ve işlemlerini yürütmek için yol aldıkları,

Kamu Denetçiliği Kurumunun ve diğer kurumların göndermiş olduğu iş ve işlemlerin kendileri için bir gerekçe oluşturarak destekleyici olduğu, ancak bunların hepsinin bir mevzuat olduğu, elli yıllık, yüz yıllık bilgileri, belgeleri ile bunların yorumlanması ile oluşan bir sürece dayandığı, kendileri hakkındaki dosyaların hepsi için verilmeyecek cevaplarının olmadığı

ifade edilmiştir.

3.2.3.12 ***Bolu Milletvekili Fehmi KÜPÇÜ Tarafından Özetle:***

Kurumun Anayasa'nın 60'ıncı maddesindeki hakkın kullanımına vaziyet ettikleri, ancak vatandaş odaklı vaziyet etmekle ilgili bir mükellefiyetlerinin olduğu,

Normlar hiyerarşisine göre devam edildiğinde 2010 referandumunda, 12 Eylül 2010'da Anayasa'ya dercedilen 74'üncü maddede "Kamu Denetçiliği" diye bir Kurum olduğu, idarenin olası bir zayıflık ya da eksiklik gösterdiği durumda hak arama müesseseleri ile hakkın aranması şeklinde bir denge kontrol sistemi kurulduğu,

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun duruma vaziyet etme noktasında yurt dışı borçlanma gibi münferit meselelerde SGK'ya yazdığı, ancak Kurum tarafından verilen cevaplar incelendiğinde üstten bir yaklaşımın sergilendiğinin görülmekte olduğu, bu yaklaşımın doğru olmadığının değerlendirildiği

ifade edilmiştir.

3.2.3.13 ***Sosyal Güvenlik Kurumu Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürü İsmail ERTÜZÜN Tarafından Özetle:***

Dilin kullanımı konusunda bazı hususları gözden geçirmelerinin gerektiği, bu konuda karşılıklı çaba sarfedildiği, Kurumların talep ettiği birçok konunun yasal olarak mevzuata uymak zorunda kalındığı için yerine getirilemediği, ancak hareketsiz kalınmadığı, bazı cevaplarda denilen şeyin doğru olduğu ve bunu yasal düzenlemelerde değerlendirmek üzere aldıkları şeklinde cevaplar verildiği, uyulamayacağı belirtilen konularda ise taleplere uyulduğu takdirde yargı kararlarının aleyhe geleceği durumların olacağının değerlendirildiği, Sayıştay denetiminde, 2019 yılı raporlarında açıkça yer alan bir hususla ilgili verilmiş olan tavsiye kararına da Sayıştay denetiminden dolayı uyamadıkları,

Sosyal Güvenlik mevzuatının geçmiş yıllardan bu yana hem SSK hem Emekli Sandığı hem de BAĞ-KUR'un geçmişten bugüne kadar uygulamalarından oluşturulmuş olduğu ve yeni şeyler olmadığı, geçmiş tecrübelerin yansıması olduğu, borçlanılan sürelerin emeklilik yaşının tespitinde değerlendirilmesi ve geriye yürütülmesi örneğinde 11 tane tavsiye kararı olduğu ve yargının da SGK gibi değerlendirerek talepleri reddettiği, burada söz konusu tavsiye kararlarını bu nedenle uygulayamadıkları,

5510 sayılı Kanun'da ya da ikincil mevzuatında çok açıkça yer alan hatta Türk Ceza Kanunu'nda da yer bulan sahtecilikle ilgili birtakım konularda da dosyalarla karşılaştıkları, fiilî çalışmaya dayalı olmayan sahte çalışmalarla ilgili tespit edilen ve aylıkları kesilen konularda kısmen ret, kısmen kabul yönüyle tavsiye kararlarının verildiği, kabul yönüyle verilen de 96'ncı madde gereğince bunların yersiz ödemelerinin geri alınması konusunun gözden geçirilmesi tavsiye edildiği ama 5510 sayılı Kanunun, kişilerin kasıtlı ve kusurlu davranışlarıyla ilgili yapılabilecek davranışları, açıkça tarif ettiği için bunun dışında bir uygulama yapılmasının söz konusu olmadığından tavsiye kararına uyamadıkları,

Zaman zaman otuz yıl öncesinin kayıtları üzerinden aylık bağlamaya çalıştıkları, 81 ilde 910 bin tane aylık bağladıkları, aylık bağlama süresinin şu anda SSK ve BAĞ-KUR'da on

iki gün, Emekli Sandığında dokuzla on gün olduğu ve şubat ortalamalarının yaklaşık dokuz gün olduğu, çok eski tarihlerde yapılmış bazı kayıtlarda hizmetlerin iç içe geçtiğinin tespit edildiği, kişinin kendisine ait olmayan hizmetlere sahip çıkmaya çalıştıkları, SGK'yı yanıltmaya çalışan sigortalılarla karşı karşıya kaldıkları,

Hassas oldukları konulardan bir tanesinin er ve erbaşların Silahlı Kuvvetler bünyesindeyken başına gelebilecek herhangi bir maluliyet olduğu, verilen bir tavsiye kararında kişinin durumunun tekrar değerlendirilmesinin talep edildiği, söz konusu durumdaki vefatın Yüksek Sağlık Kurulu'nun askerlik görevinin neden ve etkisiyle oluşmadığına karar verdikleri,

Yurt dışıyla alakalı 3201 sayılı Yasa'da tebligatın 7201'e göre yapılacağını söyleyen herhangi bir hüküm olmadığı ama bu konuda çalıştıkları, buradaki uygulamanın 3201'in yönetmeliğinde "iadeli ve taahhütlü" ifadesi yer aldığı için iadeli ve taahhütlü yapıldığı, eline postası ulaşıp da borçlanan kişi sayısının 86 binin biraz üzerinde olduğu, 86.777 kişinin de bu yasal düzenleme yapılmadan öncesinde borçlanma işlemlerini tamamladığı, ama ağır bürokratik işlemi aşabilecekleri bir düzenleme yapıldığı takdirde bu konuda gerekenin yapılacağı, Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 13,6 milyon insana hizmet ettiği, SGK'nin ana hizmet birimlerinden bir tanesi olduğu

ifade edilmiştir.

3.2.3.14 ***İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:***

Devletin bir kurumu ilgili başvurunun haklı, hukuka uygun olduğunu söylerken; devletin diğer kurumunun da verilen kararı uygulamayacağını söylemesinin devlete güven kaybının oluşmasına neden olacağı, hukuka uygun ama hakkaniyete aykırı dendiğinde bir kanunun adaletsiz ve hakkaniyetsiz olamayacağı ifade edilmiştir.

3.2.3.15 ***Kamu Denetçisi Celile Özlem TUNÇAK Tarafından Özetle:***

Başvurular geldiği zaman, Denetçilerin sorumluluk alanında dağıtımı yapıldıktan sonra ilk olarak başvuru konusunun mevzuatına bakıldığı, sonra mahkeme gibi taleple de bağlı olunmadığı için ne demek istediği anlamında önce başvuranla irtibata geçildiği, sonrasında problemin bazen uzmanlar düzeyinde veya karşılıklı görüşerek çözülebildiği, söz konusu tartışmalı alanlarda kanunun yorumlanmasındaki farklılıklardan kaynaklı sorunların çözülmesi amacıyla konunun buraya aktarıldığı, yoksa Kamu Denetçiliği Kurumunun kanuna aykırı bir tavsiye kararı verebileceğinin düşünülemeyeceği ifade edilmiştir.

3.2.3.16 *Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDI Tarafından Ozetle:*

Kurumun fayda maliyet dengesi gözetmediğini belirttiği, yani sosyal devletin gereğini yaptığı, bu nedenle de zarar ettiği, Kurumun bu dönemki zararının 21,6 milyar lira olduğu,

Kurum tarafından vatandaşın sağlığı ve geleceği düşünüldüğü için yüksek miktarda ödemeler yaptığı, aynı zamanda bir sigorta fonu gibi gelecek nesillere aktarılmak istendiği, Kuruma ne kadar destek olabilirse Kurumun o kadar güçlü olacağı, prim ödeme gün sayısına, prim miktarına ve emeklilik yaşına siyasal iktidarın karar verdiği, Kurumun kurulmuş sistemi düzenli bir şekilde geleceğe aktararak vatandaşı mağdur etmeden ve sistemin hiç durmadan devam etmesini sağladığı

ifade edilmiştir.

3.3 KARMA KOMİSYONUN 30 MART 2022 TARİHLİ TOPLANTISI

Dilekçe Komisyonu ve İnsan Haklarını İnceleme Komisyonundan Oluşan Karma Komisyon;

– Alt Komisyon Raporunun benimsenmesinin oylanması,

– 2021 Karma Alt Komisyon Raporunda önerilen Adalet Bakan Yardımcısı Yakup MOĞUL, Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı Sinan AKSU ve Sağlık Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Sabahattin AYDIN'a Plaket Verilmesi,

– Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 Yılı Yıllık Raporu

gündemiyle Dilekçe Komisyonu Başkanı Mihrimah Belma SATIR başkanlığında 30 Mart 2022 tarihinde toplanmıştır.

Toplantıda;

Alt Komisyon Raporunun benimsenmesi oylanmış ve kabul edilmiştir.

2021 Karma Alt Komisyon Raporunda önerilen Adalet Bakan Yardımcısı Yakup MOĞUL, Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı Sinan AKSU ve Sağlık Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Sabahattin AYDIN'a gösterdikleri hassasiyetten dolayı teşekkür edilerek plaket verilmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 yılı Yıllık Raporu üzerinde görüşülmüş, sonrasında Denetçiliği Kurumu Raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanması oylanarak kabul edilmiştir.

Ayrıca Komisyon Raporu'nda kavram ve dil birliğinin sağlanması amacıyla Karma Komisyon Başkanlığına redaksiyon yetkisi verilmesi oylanarak kabul edilmiştir

3.3.1 Karma Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Mihrimah Belma SATIR Tarafından Özetle:

16 Şubat 2022 tarihli toplantıda Kamu Denetçiliği 2021 Yıllık Raporu'nu görüşmek üzere bir alt komisyon kurulmasına karar verildiği, Alt Komisyonun 23 Şubat 2022 tarihli toplantısında Komisyon Başkanlığına Kayseri Milletvekili İsmail TAMER'in seçildiği, 23 Mart ve 24 Mart 2022 tarihlerinde olmak üzere iki toplantı yapıldığı, bu toplantılarda gerekli incelemeler, görüşmeler ve dinlemeler yapılarak Alt Komisyon raporunun süresinde Komisyona sunulduğu ifade edilmiştir.

3.3.2 Alt Komisyon Başkanı Kayseri Milletvekili İsmail TAMER Tarafından Özetle:

Karma Alt Komisyon çalışma süresince 3 toplantı gerçekleştirildiği, 23 Şubat tarihindeki ilk toplantıda kamu denetçilerinden görev alanları itibarıyla 2021 yılı raporlarıyla

ilişkili bilgiler derlendiği, 23 ve 24 Mart tarihlerinde yapılan diğer 2 toplantıda ise Kamu Denetçiliği Kurumu kararlarını uygulanabilir nitelikte gören kurumlardan en çok tavsiye kararı gönderen ve bu kararlara uyum oranı en yüksek olan 3 kurum belirlendiği, bunların; yüzde 100 uyum oranıyla katılan Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, uyum oranı yüzde 99 olan Kredi Yurtlar Genel Müdürlüğü, yine uyum oranı yüzde 100 olan Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü olduğu, bu kurumlara tavsiye kararlarına olumlu yaklaşımları ve bilgi, belge isteklerine hassasiyetleri nedeniyle plaket verildiği, Kamu Denetçiliği Kurumu tavsiye kararlarını uygulanabilir nitelikte görmeyen kurumlardan kararlara uyum oranı en düşük olan 3 kurumun da ayrıca belirlendiği, bunların; uyum oranı yüzde 35 olan Emniyet Genel Müdürlüğü, uyum oranı yüzde 19 olan Gelir İdaresi Başkanlığı, yine uyum oranı yüzde 30 olan Sosyal Güvenlik Kurumu olduğu, tavsiye kararlarını uygulanabilir nitelikte görmeyen bu kurumları toplantıya davet ederek tutumlarının gerekçelerinin dinlenildiği, yapılan istişarelerde, kurumların tavsiye kararlarını hassasiyetle değerlendirdikleri ancak çoğu durumda da meri mevzuat gereği uymalarının imkânsız olduğunun belirlendiği,

Kurumun tavsiye kararı gönderdiği idareler ve uyum oranları dikkate alınmak kaydıyla hiyerarşik üst konumdaki bakan yardımcıları seviyesinde gönderilen karar sayısı ile uyma oranının hesaplandığı, 10'dan fazla tavsiye kararı sorumluluk alanında olan bakan yardımcılarından karar sayısı ve uyum oranı en yüksek olan Adalet Bakan Yardımcısı Yakup MOĞUL, Sağlık Bakan Yardımcısı Profesör Doktor Sabahattin AYDIN, ve Spor Bakan Yardımcısı Sinan AKSU'nun ödüllendirilmek amacıyla davet edildiği, böylece kurum tavsiye kararlarına uyumun hiyerarşik olarak taltif edilmesi suretiyle, kurum çalışmalarına destek sağlanabileceğinin öngörüldüğü

ifade edilmiştir.

3.3.3 Adalet Bakan Yardımcısı Yakup MOĞUL Tarafından Özetle:

Dilekçe Komisyonu, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ve Kamu Denetçiliği Kurumu ile hem resmî olarak hem de çeşitli istişare toplantıları yapılarak iş ve işlemlerde daha iyiye, daha mükemmele yaklaşmanın gayretinde oldukları, kurumların ulusal ve uluslararası komisyonlar ile yargısal ve idari denetime tabi olduklarını, uluslararası kuruluşlar, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Kamu Denetçiliği Kurumu ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun da istedikleri ceza infaz kurumlarını ziyaret ettikleri ve oradaki sorunları tespit edip Adalet Bakanlığına bildirdikleri, kendilerinin de bu denetimlerden istifade ettikleri ifade

edilmiştir.

3.3.4 Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı Sinan AKSU Tarafından Özetle:

Kredi ve Yurtlar Kurumunda her öğrenciye devlet eliyle sıcak bir yuva vermeye çalışıldığını, öğrencilerin barınmalarındaki ve beslenmelerindeki bütün ayrıntıların düşünülerek onlara hizmet etmeye çalıştıklarını, Karma Komisyonun veya komisyonların Kurum ilgili belirledikleri tavsiye kararlarının dışında da dijital mecralardan ve CİMER'den aldıkları şikâyetleri düzenli bir şekilde irdeleyerek bu şikâyetlerin çözümü noktasında ciddi çalışmalar yapıldığını ifade edilmiştir.

3.3.5 Sağlık Bakan Yardımcısı Sabahattin AYDIN Tarafından Özetle:

Kendilerine plaketin verilme gerekçesinin daha çok Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğünün başarısı olduğunu, diğer birimlerin aynı oranda başarılı olamadığının anlaşıldığını, Sağlık Bakanlığının icra birimlerinin de aynı performansı göstermesini arzu ettiklerini ve bunu da bir görev olarak aldıklarını ifade edilmiştir.

3.3.6 Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ Tarafından Özetle:

Kamu Denetçiliği Kurumunun başdenetçi ve denetçilerinin seçiliş aşamasında sadece iktidar partisinin işaret ettiği kişilerin seçilmesine itiraz ettikleri,

Başdenetçi ve denetçilerin uzlaşıyla ve kapsayıcı bir destekle seçilmesinin Kurumun güçlenmesini ve saygınlığının artmasını sağlayacağını ve Kurumun kararlarına karşı idarelerin uyum oranını artıracağı,

Taltif edilen kurumların belirlenmesinde uygulanan yöntemin adaletsiz olduğunu, etkilenen kişi sayısından ziyade uygulanan karar sayışa itibar edilmesi gerektiğini, kararları uygulamayan kurumların, sebep olarak gösterdikleri yasal mevzuatlarında değişiklik yapılması gerektiği

ifade edilmiştir.

3.3.7 Çorum Milletvekili Erol KAVUNCU Tarafından Özetle:

Özellikle 2016 FETÖ ihanet kalkışmasından sonra Türkiye 'de gerçekten birçok alanda ciddi atılımlar, iyileştirmeler gerçekleştirildiğini, yurt kapasitelerinin 100 binlerden 800 binlere çıkarıldığını ve yurt koşullarının geçmişe nazaran oldukça iyileştiği ifade edilmiştir.

4 KARMA KOMİSYONUN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ

İsveç Kralı'nın Osmanlı Devletinde bulunduğu 1709 yılında Divan-ı Humayun ve Kazaskerlik kurumlarından etkilenerek ülkesinde oluşturduğu ombudsmanlık yapısı literatürde başlangıç olarak kabul edilmekte olup,12 Eylül 2010 referandumuyla Anayasaya dercedilen Kamu Denetçiliği Kurumu; devlet geleneğimizde dünden bugüne var olan bir sistemi yürütmektedir.

Yasama organı olan Meclisin kabul ettiği kanunlar, yürütme organı tarafından uygulanmaktadır. Kanunların uygulanması sırasında vatandaşımızın memnuniyetsizliğine yol açan durumlar ise şikayetlere neden olmaktadır. Söz konusu şikayetlerin ortadan kaldırılması 3 yolla mümkün olabilmektedir. Birincisi kanun değişikliği olup yasama yetkisini elinde bulunduran Meclisimizin takdirindedir. İkinci yol idareye başvurudur ve yürütme yetkisinin kullanıldığı yetkili idarelerce yürütülmektedir. Üçüncü yol ise uyuşmazlığın çözümü olup yargı yetkisinin kullanıldığı bağımsız ve tarafsız mahkemelerin yetkisindedir. Kamu Denetçiliği Kurumu ise kanun değişikliği gerektirmeyen konularda, yargının uzun ve meşakkatli süreçlerini beklemeden, idare ile vatandaş arasında bağımsız ve tarafsız bir merci olarak idarenin olumsuz karşılık verdiği talepler konusunda, kararları ile yol gösterici olmak üzere 2012 yılında kurulmuştur.

Kurum bir taraftan kanunlardaki değişim hızını düşürmeye hizmet ederken diğer taraftan vatandaş şikayetlerinin hızlı bir şekilde çözümüne yol aralamaktadır. Kuruluşundan itibaren her geçen yıl bilinirliği artan Kuruma 2021 yılında yaklaşık 18.843 başvuru yapılmıştır, 2020 yılından devreden dosyalarla birlikte 21.782 dosya bu dönemde incelemeye alınmıştır. Bu başvurulardan 3.160'ı dostane yollarla çözülmüş, başvurular hakkında 1.604 adet de tavsiye kararı verilmiştir.

14.06.2012 tarihli ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun 18'inci maddesi gereğince; Kurumun inceleme ve araştırma konusu ile ilgili olarak istediği bilgi ve belgelerin, bu isteğin tebliğ edildiği tarihten itibaren otuz gün içinde verilmesi zorunludur. Kanunun 20'nci maddesinde ise Kamu Denetçiliği Kurumunun, inceleme ve araştırma sonucunu ve varsa önerilerini ilgili mercie ve başvurana bildireceği, ilgili merciin ise Kurumun önerileri doğrultusunda tesis ettiği işlemi veya Kurumun önerdiği çözümü uygulanabilir nitelikte görmediği takdirde bunun gerekçesini otuz gün içinde Kuruma bildireceği ifade edilmiştir.

2012 yılında kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu 2013 yılında faaliyete geçmiştir. Kurumun faaliyetleri hakkında Komisyonumuza her yıl sunduğu raporlar ayrıntılı şekilde incelenmektedir. Kurum tavsiye kararlarına uyumun izlenmesi yoluyla Kurumun etkinliği ve çalışmalarındaki kalite ölçülebilmektedir.

Kurumun 2013 Yılı Yıllık Raporunun görüşmeleri sırasında; Kurumun inceleme ve araştırma konusu ile ilgili olarak istediği bilgi ve belgelerin süresi içinde vermeyen, Kurumun önerileri doğrultusunda işlem tesis etmeyen, Kurumun önerdiği çözümü uygulanabilir nitelikte görmediği takdirde yeterli gerekçe sunmayan ya da bunları süresi içinde bildirmeyen idarelerin üst düzey yöneticileri Alt Komisyona çağrılarak belirtilen durumun sebepleri gözden geçirilmiştir. Söz konusu uygulama hâlihazırda da devam etmektedir.

Kurumun 2020 Yılı Yıllık Raporu'nun görüşmeleri sırasında ise Kurumun istediği bilgi ve belgeleri süresi içerisinde verme konusunda hassasiyet gösteren ile Kurumun önerileri doğrultusunda işlem tesis etmek suretiyle diğer kurumların ortalamasından daha fazla uyum sergileyerek duyarlılık gösteren idarelerin üst düzey yetkilileri takdire şayan görülerek plaket verilmeye başlanmıştır.

Söz konusu dönemlerdeki uygulamalar ile Kurum kararlarını idarelerin uygulama oranları birlikte değerlendirildiğinde; Kurum tavsiye kararlarına uyum oranlarının artmasında Karma Komisyonun katkısı gözlemlenmiştir.

Kurumun tavsiye kararlarına uyum oranı 2013 yılı Yıllık Raporunda %20'lerde iken; 2017 yılında %65'e, 2018 yılında %70'e, 2019 yılında %75'e, 2020 yılında %76,38'e yükselmiş ve 2021 yılında ise %79,50'ye ulaşmıştır. Kurum kararlarını idarelerin uygulama oranlarındaki artış, Kurumun yıllar itibariyle bilinirliğini ve etkinliğini artırdığını göstermektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumuna 2021 yılında vatandaşların yaptığı şikayetler hakkında Kurumun önerilerinin bildirildiği Kurumlar ile bunların tesis ettikleri işlemin niteliğine (olumlu/olumsuz) ilişkin liste aşağıda yer almaktadır:

İdarenin Adı	Gönderilen	Cevap Verilen	Uygulanan	Gerekçe Bildirilen	Cevabı Gelmemiş	Cevap Verme Yüzdesi (%)	Uygulanma Yüzdesi (%)
Adalet Teşkilatını Güçlendirme Vakfı	1	1		1		0%	0,00%
Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Adli Tıp Kurumu Başkanlığı	2				2	100%	
Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu	3	3	2	1		0%	66,67%
Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Ceza İşleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü	221	221	221			0%	100,00%
Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı	1	1		1		0%	0,00%
Hakimler ve Savcılar Kurulu Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Personel Genel Müdürlüğü	2	2	1	1		0%	50,00%
Türkiye Adalet Akademisi Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
TOPLAM ADALET BAKANLIĞI	**246**	**238**	**234**	**4**	**10**	**4%**	**98,32%**
Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü	2	2	2			0%	100,00%
Personel Genel Müdürlüğü	3	3	1	2		0%	33,33%
Strateji Geliştirme Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
TOPLAM AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI	7	**6**	**4**	**2**	**1**	14%	**66,67%**
Çalışma Genel Müdürlüğü	2	2	1	1		0%	50,00%
Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Personel Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı	90	87	26	61	3	3%	29,89%
Strateji Geliştirme Başkanlığı	1	1		1		0%	0,00%
Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü	6	4	2	2	2	33%	50,00%
TOPLAM ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI	**103**	**97**	**32**	**65**	**6**	**6%**	**32,99%**
Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü	4	4	4			0%	100,00%

Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Meteoroloji Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Milli Emlak Genel Müdürlüğü	1				1	100%	
Personel Genel Müdürlüğü	1	1		1		0%	0,00%
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı	15	15	15			0%	100,00%
Strateji Geliştirme Başkanlığı	4	4	3	1		0%	75,00%
Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Tapu Ve Kadastro Genel Müdürlüğü	4	3	3		1	25%	100,00%
Toplu Konut İdaresi Başkanlığı	2	2	1	1		0%	50,00%
TOPLAM ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI	**34**	**32**	**29**	**3**	**2**	**6%**	**90,63%**
Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu	3	3	3			0%	100,00%
Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu	2	2	2			0%	100,00%
Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü	1	1		1		0%	0,00%
TOPLAM ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI	**8**	**7**	**6**	**1**	**1**	**13%**	**85,71%**
Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü	73	71	70	1	2	3%	98,59%
Personel Genel Müdürlüğü	4	4	2	2		0%	50,00%
Strateji Geliştirme Başkanlığı	1				1	100%	
TOPLAM GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI	**84**	**75**	**72**	**3**	**9**	**11%**	**96,00%**
Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu Başkanlığı	5	4	4		1	20%	100,00%
Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Doğal Afet Sigortaları Kurumu Başkanlığı	1	1		1		0%	0,00%
Gelir İdaresi Başkanlığı	17	16	3	13	1	6%	18,75%
Merkezi Finans ve İhale Birimi Başkanlığı	3	3	1	2		0%	33,33%
Özelleştirme İdaresi Başkanı	1	1		1		0%	0,00%
Personel Genel Müdürlüğü	3	3	2	1		0%	66,67%
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı	4	3	2	1	1	25%	66,67%
TOPLAM HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI	**48**	**37**	**17**	**20**	**11**	**23%**	**45,95%**

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	7	4	3	1	3	43%	75,00%
Emniyet Genel Müdürlüğü	35	34	12	22	1	3%	35,29%
Göç İdaresi Başkanlığı	6	4	3	1	2	33%	75,00%
Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	16	16	13	3		0%	81,25%
İller İdaresi Genel Müdürlüğü	2	2	2			0%	100,00%
Jandarma Genel Komutanlığı	3	2	1	1	1	33%	50,00%
Kaçakçılık, İstihbarat, Harekat ve Bilgi Toplama Dairesi Başkanlığı	2	2	2			0%	100,00%
Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü	3	3	1	2		0%	33,33%
Valilik ve Kaymakamlıklar	5	4	2	2	1	20%	50,00%
TOPLAM İÇİŞLERİ BAKANLIĞI	**84**	**71**	**39**	**32**	**13**	**15%**	**54,93%**
Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü	1				1	100%	
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü	1	1		1		0%	0,00%
Personel Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı	1				1	100%	
Strateji Geliştirme Başkanlığı	1				1	100%	
TOPLAM KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI	**6**	**2**	**1**	**1**	**4**	**67%**	**50,00%**
Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği	1	1	1			0%	100,00%
Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü	9	9	4	5		0%	44,44%
İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve Sosyal Yardım Sandığı Genel Müdürlüğü	1				1	100%	
İnşaat ve Emlak Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Ortaöğretim Genel Müdürlüğü	2	2	2			0%	100,00%
Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü	2	2	2			0%	100,00%
Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı	3	3		3		0%	
Personel Genel Müdürlüğü	24	24	10	14		0%	41,67%
Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Temel Eğitim Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Üniversiteler-Fakülteler	209	194	155	39	15	7%	79,90%
Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı	2	2	1	1		0%	50,00%
Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı	2				2	100%	
Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%

TOPLAM MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI	**271**	**241**	**179**	**62**	**30**	**11%**	**74,27%**
Askeri Fabrikalar Genel Müdürlüğü	2	2	1	1		0%	50,00%
Genelkurmay Başkanlığı	1	1		1		0%	0,00%
Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	3	2	2		1	33%	100,00%
Milli Savunma Üniversitesi Rektörlüğü	3	3	3			0%	100,00%
Personel Genel Müdürlüğü	4	4	2	2		0%	50,00%
TOPLAM MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI	**15**	**12**	**8**	**4**	**3**	**20%**	**66,67%**
Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü	7	7	5	2		0%	71,43%
Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü	10	10	6	4		0%	60,00%
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü	2	2	2			0%	100,00%
Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü	92	92	92			0%	100,00%
Strateji Geliştirme Başkanlığı	4	3		3	1	25%	0,00%
Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü	35	34	16	18	1	3%	47,06%
TOPLAM SAĞLIK BAKANLIĞI	**173**	**150**	**123**	**27**	**23**	**13%**	**82,00%**
Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı	2	2	1	1		0%	50,00%
Türk Standartları Enstitüsü Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Başkanlığı	2	1	1		1	50%	100,00%
TOPLAM SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI	**5**	**4**	**3**	**1**	**1**	**20%**	**75,00%**
Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü	4	4	2	2		0%	50,00%
Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Orman Genel Müdürlüğü	2	2	2			0%	100,00%
Personel Genel Müdürlüğü	7	5	4	1	2	29%	80,00%
Strateji Geliştirme Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü	2	2	2			0%	100,00%
Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Yüksek Komiserler Kurulu	1	1	1			0%	100,00%

TOPLAM TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI	**26**	**18**	**15**	**3**	**8**	**31%**	**83,33%**
Personel Genel Müdürlüğü	5	4	2	2	1	20%	50,00%
TOPLAM TİCARET BAKANLIĞI	11	4	2	2	7	**64%**	**50,00%**
Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanlığı	3	3	2	1		0%	66,67%
Denizcilik Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü	1	1		1		0%	0,00%
Karayolları Genel Müdürlüğü	10	2	2		8	80%	100,00%
Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü	5	4	2	2	1	20%	50,00%
TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü	2	2	1	1		0%	50,00%
TCDD Taşımacılık Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü	3	3	2	1		0%	66,67%
Türkiye Raylı Sistem Araçları Sanayii Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü	1	1		1		0%	0,00%
TOPLAM ULAŞTIRMA VE ALTYAPI BAKANLIĞI	**26**	**17**	**10**	**7**	**9**	**35%**	**58,82%**
TOPLAM YARGI KURULUŞLARI	23	22	11	11	1	4%	50,00%
TOPLAM ODA/BİRLİK	68	63	57	6	5	7%	90,48%
TOPLAM BANKA VE FİNANS KURULUŞLARI	209	209	209	0	0	0%	100,00%
TOPLAM MAHALLİ İDARELER	146	106	67	39	40	27%	63,21%
TOPLAM DİĞER KURULUŞLAR	11	6		6	5	50%	0,00%

İdarenin bütünlüğü ilkesi çerçevesinde hiyerarşik denetim yoluyla, devleti oluşturan kurum ve kuruluşların birbiriyle uyum içerisinde bir bütün olarak çalışması sağlanmaktadır. Bakan Yardımcıları, bakanın emrinde ve onun yardımcısı olup bakanlık hizmetlerini bakan adına ve bakanın direktif ve emirleri yönünde, bakanlığın amaç ve politikalarına, kalkınma planlarına ve yıllık programlara, stratejik plan ve performans hedefleri ile hizmet gereklerine, mevzuat hükümlerine uygun olarak düzenler ve yürütür. Bakanlık merkez teşkilatında hizmetin özelliklerinden kaynaklanan farklılıklar dikkate alınmak kaydıyla oluşturulan hiyerarşik kademeler incelendiğinde Genel Müdürlük, Kurul Başkanlığı veya Daire Başkanlıklarının Bakan Yardımcılığına bağlı olarak hizmetlerini yürüttüğü görülmektedir.

Kurumun idarelere bildirildiği 1147 adet tavsiye kararının, Kurumların üstündeki hiyerarşik kademeler dikkate alınarak hazırlanan aşağıdaki tabloda Bakan Yardımcıları itibarıyla dağılımı görülmektedir.

Bakan Yardımcısı	Gönderilen	Cevap Verilen	Uygulanan	Gerekçe Bildirilen	Cevabı Gelmemiş	Toplam Uyma Yüzdesi
Genel Toplam	**1147**	**1011**	**774**	**237**	**136**	**77%**
Adalet Bakan Yardımcısı Yakup MOĞUL	223	223	222	1		100%
Sağlık Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Sabahattin AYDIN	108	107	100	7	1	93%
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakan Yardımcısı Adnan ERTEM	91	88	26	62	3	30%
Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı Sinan AKSU	73	71	70	1	2	99%
İçişleri Bakan Yardımcısı Muhterem İNCE	53	52	27	25	1	52%
Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Enver İSKURT	22	13	7	6	9	54%
Milli Eğitim Bakan Yardımcısı Sadri ŞENSOY	12	12	7	5		58%
İçişleri Bakan Yardımcısı İsmail ÇATAKLI	13	8	6	2	5	75%
Milli Savunma Bakan Yardımcısı Yunus Emre KARAOSMANOĞLU	7	7	5	2		71%
Sağlık Bakan Yardımcısı Doç. Dr. Tolga TOLUNAY	7	7	5	2		71%
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakan Yardımcısı Opr. Dr. Ertuğrul SOYSAL	8	6	3	3	2	50%
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Mücahit DEMİRTAŞ	5	5	3	2		60%
Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Akif ÖZKALDI	5	5	3	2		60%
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Fatma VARANK	5	4	4		1	100%
İçişleri Bakan Yardımcısı Mehmet ERSOY	5	4	3	1	1	75%
Milli Eğitim Bakan Yardımcısı Petek AŞKAR	3	3	3			100%
Adalet Bakan Yardımcısı Hasan YILMAZ	3	3	2	1		67%
Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Dr. Ömer Fatih SAYAN	3	3	2	1		67%
İçişleri Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Tayyip Sabri ERDİL	3	3	1	2		33%
Adalet Bakan Yardımcısı Zekeriya BİRKAN	2	2	2			100%
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakan Yardımcısı Doç. Dr. Kübra Güran YİĞİTBAŞI	2	2	2			100%
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Hasan SUVER	2	2	2			100%
Milli Savunma Bakan Yardımcısı Şuay ALPAY	3	2	2		1	100%
Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Ayşe Ayşin IŞIKGECE	2	2	2			100%
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Şeref KALAYCI	2	2	1	1		50%
Milli Savunma Bakan Yardımcısı Muhsin DERE	2	2	1	1		50%

Sanayi ve Teknoloji Bakan Yardımcısı Dr. Çetin Ali DÖNMEZ	2	2	1	1		50%
Adalet Bakan Yardımcısı Uğurhan KUŞ	3	1	1		2	100%
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakan Yardımcısı Faruk ÖZÇELİK	1	1	1			100%
Hazine ve Maliye Bakan Yardımcısı Cengiz YAVİLİOĞLU	1	1	1			100%
Milli Eğitim Bakan Yardımcısı Nazif YILMAZ	1	1	1			100%
Sanayi ve Teknoloji Bakan Yardımcısı Hasan BÜYÜKDEDE	1	1	1			100%
Sanayi ve Teknoloji Bakan Yardımcısı Mehmet Fatih KACIR	2	1	1		1	100%
Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Fatih METİN	1	1	1			100%
Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Selim DURSUN	1	1	1			100%
Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Nadir ALPASLAN	1	1		1		0%
Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı İhsan Selim BAYDAŞ	1				1	-
Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Özgül Özkan YAVUZ	1				1	-
Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Serdar ÇAM	1				1	-

Yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde Karma Komisyon tarafından yapılan çalışmalar sonucunda hâsıl olan görüş ve kanaatler aşağıdaki şekildedir:

- Kamu Denetçiliği Kurumu, kanun değişikliği gerektirmeyen vatandaşın idareden şikayet konularında, yargının uzun ve meşakkatli süreçlerini beklemeden, idare ile vatandaş arasında bağımsız ve tarafsız bir merci olarak, kararları ile yol gösterici olmak üzere kurulmuştur.

- Kamu Başdenetçisi ve Kamu Denetçilerinden alınan bilgiler ile 2021 yılı Yıllık Raporunun ilgili bölümlerinin incelenmesi neticesinde Kurumun önerileri doğrultusunda işlem tesis etmek suretiyle diğer kurumların ortalamasından daha fazla uyum göstererek duyarlılık sergileyen 3 Kurum belirlenmişti. Bunlardan;

  - Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, sözleşmeli ve geçici personel sorunları konusunda Kamu Denetçiliği Kurumu'na yapılan 91 şikayete ilişkin tavsiye kararlarının tamamını,
  - Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, adalet, milli savunma, güvenlik, insan hakları ve Kamu personel rejimi konularında Kamu Denetçiliği Kurumu'na yapılan 221 şikayete ilişkin tavsiye kararlarının tamamını,

- Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü, kendilerine verilen eğitim-öğretim, gençlik ve spor ile kamu personel rejimi konularındaki 73 adet tavsiye kararının 70 adedini

uygulamak suretiyle diğer kurumlarımıza örnek teşkil etmiştir. Bu sebeple Kurum temsilcilerine Alt Komisyon çalışmaları sırasında plaket verilmiştir.

- Kurumun önerileri doğrultusunda işlem tesis etmediği, Kurumun önerdiği çözümü uygulanabilir nitelikte görmediği takdirde yeterli gerekçe sunmadığı ya da bunları süresi içinde bildirmediği anlaşılan Kurumlardan;
  - Gelir İdaresi Başkanlığı Kurum, tavsiye kararlarının %81'ini uygulanabilir görmemiştir. İdareye gönderilen tavsiye kararları konuları itibarıyla ele alındığında; kamu personal rejiminde mali haklar konusunda 6, engellilere yönelik sosyal hizmet ve yardımlar konusunda 2, adalet hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin faaliyetler ile mali suçlar ve kaçakçılık konularında 1'er tavsiye kararı,
  - Emniyet Genel Müdürlüğü, Kurum tavsiye kararlarının %65'ini uygulanabilir görmemiştir. İdareye gönderilen tavsiye kararları konuları itibarıyla ele alındığında; kamu personel rejiminde personelin değerlendirilmesi, kadro ve/veya pozisyonlar, atama, nakil, görevlendirme ve yer değiştirme, kamu personeline ilişkin diğer konularda 4, kolluk kuvvetleri faaliyetleri ile vergi işlemleri konularında 1'er tavsiye kararı
  - Sosyal Güvenlik Kurumu, Kurum tavsiye kararlarının %70'ini uygulanabilir görmemiştir. İdareye gönderilen tavsiye kararları konuları itibarıyla ele alındığında; Çalışma ve sosyal güvenliğe ilişkin konularda 44, Kamu personel rejimiyle ilgili konularda 10, Sağlığa ilişkin konularda 3, Adalet Milli Savunma ve Güvenlik konusunda 1 tavsiye kararının

uygulanabilir görülmemiş olmasının gerekçeleri Kurum yetkililerinden Alt Komisyonda dinlenmiştir.

- Kurumun önerileri doğrultusunda işlem tesis edilmemesinin meri mevzuattan (yönetmelik, tebliğ, genelge vb. düzenleyici idari işlemler) kaynaklandığı görülmektedir. Ancak kanunun yorumunda vatandaşların şikayetini ortadan kaldıracak yola gidilmesi ve bu kapsamda meri mevzuatta değişiklik yapılması faydalı olabilecektir. Kurumun ise tavsiye kararında talep edilen idari işlemin gerekçelerini daha açık ve ayrıntılı bir şekilde izah etmesinde fayda olabileceği değerlendirilmektedir.

- Karma Alt Komisyonda 2014 yılındaki görüşmelerde Kurum tavsiye kararlarına olumsuz yaklaşan idarelerin uygulanabilir görmeme gerekçelerini değerlendirilmeye, 2021 yılındaki görüşmelerde ise Kurum tavsiye kararlarına olumlu yaklaşan idarelerin takdir edilmesine başlanmıştır. Kurum tavsiye kararlarını uygulayan kurum ve kuruluşların hiyerarşik olarak üstünde bulunan Bakan yardımcısı ve Bakanların da takdire şayan olduğu düşüncesiyle; Kurumun tavsiye kararı gönderdiği idareler ve uyum oranları dikkate alınmak kaydıyla, hiyerarşik üstü konumundaki Bakan Yardımcıları seviyesinde gönderilen karar sayısı ile uyma oranı hesaplanmış, 10'dan fazla tavsiye kararı sorumluluk alanında olan Bakan Yardımcılarından karar sayısı ve uyum oranı en yüksek olanlara Karma Komisyonda plaket verilmesi önerilmiştir.

- Kurumunun tavsiye kararlarının uygulanması suretiyle bakanlığın mevzuat hükümlerine uygun olarak faaliyetlerin yürütülmesine katkı sağladığı kanaati hasıl olan Adalet Bakan Yardımcısı Yakup MOĞUL, Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı Sinan AKSU ile Sağlık Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Sabahattin AYDIN'a Karma Komisyona çağırılarak plaket verilmiştir.

- Kurum tavsiye kararlarına olumlu yaklaşan idarelerin hiyerarşik olarak desteklenmesi suretiyle, Kurumun etkinliğinin artırılabileceği öngörülmektedir. Bu nedenle Kurum tavsiye kararlarına olumlu yaklaşan idareler ile bağlı bulundukları Bakan Yardımcısı ve Bakanı gösteren listelerin yanı sıra içeriği itibarıyla geniş kitlelerin idareden şikayetlerini ortadan kaldıran ya da çözüme kavuşturan nitelikteki tavsiye kararlarının yıllık raporun "İdarelerin Kararlara ve Bilgi-Belge Taleplerine Yaklaşımları" bölümünde ayrıntılı bir şekilde yer almasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Karma Komisyonun yaptığı araştırma ve incelemeler sonucu düzenlemiş olduğu Raporun, 6328 sayılı Kanunun 22'nci maddesi çerçevesinde Genel Kurulda görüşülmek üzere TBMM Başkanlığına sunulması oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Karma Komisyon Başkanı *Mihrimah Belma Satır* İstanbul	Karma Komisyon Başkanvekili *İsmail Tamer* Kayseri	Karma Komisyon Sözcüsü *Fehmi Küpçü* Bolu
Karma Komisyon Kâtibi *Mustafa Kendirli* Kırşehir	Karma Komisyon Üyesi *Arzu Aydın* Bolu	Karma Komisyon Üyesi *Ahmet Salih Dal* Kilis
Karma Komisyon Üyesi *Hüda Kaya* İstanbul (Son toplantıya katılamadı, muhalefet şerhimiz vardır)	Karma Komisyon Üyesi *Mehmet Taytak* Afyonkarahisar (Son toplantıya katılamadı)	Karma Komisyon Üyesi *Behiç Çelik* Mersin (Muhalefet şerhimiz vardır)
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Karma Komisyon Üyesi *Hakan Çavuşoğlu* Bursa (Son toplantıya katılamadı)	Karma Komisyon Üyesi *Mahmut Atilla Kaya* İzmir	Karma Komisyon Üyesi *Mustafa Sezgin Tanrıkulu* İstanbul (Muhalefet şerhimiz vardır)
Karma Komisyon Üyesi *İbrahim Yurdunuseven* Afyonkarahisar	Karma Komisyon Üyesi *Servet Ünsal* Ankara (Muhalefet şerhimiz vardır)	Karma Komisyon Üyesi *Ali Haydar Hakverdi* Ankara (Muhalefet şerhimiz vardır)
Karma Komisyon Üyesi *Atay Uslu* Antalya (Son toplantıya katılamadı)	Karma Komisyon Üyesi *Erol Kavuncu* Çorum	Karma Komisyon Üyesi *Oya Eronat* Diyarbakır
Karma Komisyon Üyesi *Metin Nurullah Sazak* Eskişehir	Karma Komisyon Üyesi *Mahmut Tanal* İstanbul (Muhalefet şerhimiz vardır)	Karma Komisyon Üyesi *Memet Bülent Karataş* İstanbul
Karma Komisyon Üyesi *Radiye Sezer Katırcıoğlu* Kocaeli	Karma Komisyon Üyesi *Hakan Kahtalı* Malatya	Karma Komisyon Üyesi *Hüseyin Kaçmaz* Şırnak (Son toplantıya katılamadı)
Karma Komisyon Üyesi *Cengiz Demirkaya* Mardin	Karma Komisyon Üyesi *Meliha Akyol* Yalova	

MUHALEFET ŞERHİ

GENEL DEĞERLENDİRME

Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin, hukuka, insan haklarına, iyi yönetim ilkelerine ve hakkaniyete aykırı işlemlerine karşı bireylerin haklarını korumak amacı ile 2012 yılında kurulmuş ve 2013 yılında çalışmalarına başlamıştır. Anayasal bir kurum olan Kamu Denetçiliği Kurumu'na 'kamunun vicdanı' olarak bakmak da mümkündür. Bu ağır yükümlülük yerine getirilirken oldukça hassas ve hakkaniyetli olunmakla birlikte siyasal iradeden bağımsız ve bireyler adına cesur kararlar almak kurumun başlıca görevlerinden biridir.

Kuruma 2013 ve 2021 yılları arasında toplamda 189 bin 587 şikayet başvurusunda bulunulmuştur. Ülkemizin hak arama kültürüne çok önemli katkılar sağlayan kurumun uygulamaları ve çalışmaları neticesinde, kuruma ulaşabilen ve şikayetini bildirebilen vatandaşlarımızın sorunlarına dair aldığı tavsiye kararları ile, kısmen de olsa birtakım sorunlar çözüme kavuşmaktadır. İdarelerin, tavsiye niteliğindeki bu kararlara uyum oranı yüksek görülse de, alınan karar sayısı ve bu kararlara uyulma oranı istenilen seviyeye gelebilmiş değildir.

Demokratik devletlerde kapsayıcı kurumların ve hak arama yöntemlerinin çeşitliliği, o ülkelerdeki demokrasi kültürünü geliştirmektedir. Bu nedenle 9 yıllık genç bir kurum olan Kamu Denetçiliği Kurumu, demokrasimiz açısından da önemli ve desteklenmesi gereken bir kurumdur.

Kamu Denetçiliği Kurumu, kamu idareleri ile sorun yaşayan vatandaşlarımız ve diğer ülke vatandaşlarının karşılaştıkları sorunlar ve kurumların bu sorunları hızlı çözmesi açısından değerli bir kurumdur. Fakat kurumun yönetim kadrosunun seçilme yöntemi ve dolayısıyla oluşan yönetim yapısı nedeni ile cesur ve bağımsız karar almaktan zaman zaman imtina etmesi, kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

İNCELEME VE KANAAT

BAŞVURULAR

Kuruma 2021 yılında yapılan başvurular, bir önceki yıla oranla yüzde 478 oranında düşerek; 18 bin 843 olarak gerçekleşmiştir. Bu sayı, pandemi öncesi 2019 yılında yapılan 20 bin 968 başvurunun da altındadır.

2020 yılında yapılan başvuruların konularına baktığımızda, iktidarın yanlış ekonomi politikaları ve pandemi nedeni ile birlikte; ekonomi, maliye ve vergi konularının ağırlıklı olduğu, 2021 yılında ise bu başlık altındaki şikayetlerde büyük oranda düşüş yaşandığı görülmüştür. Sorunların 2021 yılında artarak devam ettiği düşünüldüğünde ise; başvuru sayısındaki yüksek düşüş, vatandaşların hak arama mercii olarak gördüğü Kamu Denetçiliği Kurumu'ndan uzaklaştığını göstermektedir. 2020 yılında kuruma yapılan toplam başvuruların yüzde 80,28'i ekonomi, maliye ve vergi başlıkları altında toplanırken; bu oran 2021 yılında yapılan toplam başvuruların yüzde 9,76'sını oluşturmaktadır. Diğer bir

ifadeyle, 2020 yılında bu başlıklar altında 72 bin 419 başvuru yapılırken, 2021 yılında yüzde 3 bin 937 düşüş göstererek, bin 839 olmuştur.

Özellikle 2020-2021 yıllarında, yaşanan ve hala devam eden ağır ekonomik kriz ve vatandaşlara yüklenen vergi yükü düşünüldüğünde, bu başvurulardaki kağıt üzerinde ve sayısal anlamda yaşanan azalmanın gerçek hayatta karşılığı görülmemektedir.

Başvurular arasında gerçek kişilere bakıldığında kadın başvuruculların erkeklere oranla belirgin olarak az olduğu görülmektedir. 2020 yılında kuruma şikayet başvurusunda bulunan kadınların erkeklere oranı yüzde 434 daha düşükken bu oran 2021 yılında yüzde 320 olarak gerçekleşmiştir. Hayatın doğal akışına uygun olmayan bu oranların nedeninin detaylı olarak araştırılması ve kadınların idareler ile ilgili yaşadıkları sorunları kuruma yansıtabilmeleri için özel bir çalışmanın yapılması gerekmektedir.

0-18 yaş grubunda, toplamda kuruma yapılan başvuru sayılarında düşüş görülmektedir. Bu yaş grubunda, başvuru sayıları dosya bazlı olarak düşse de toplam başvurular arasındaki oranı yüzde 0,36'dan yüzde 1,40'a çıkarak, bir önceki yıla göre yüzde 388'lik bir artış göstermiştir. 18-24 ve 25-34 yaş aralığındaki başvurucular eklendiğinde bu yaş aralıklarının toplam başvurular içindeki oranı yüzde 39,08 olarak ortaya çıkmaktadır. Geçtiğimiz yıl bu üç yaş grubunun başvuru oranı yüzde 46,58 olmakla birlikte bu yıl da aynı yaş gruplarının oranında düşüş gözlense de başvuruların büyük bir bölümünü oluşturmaya devam ettiği görülmüştür. Bu devlet kurumlarını yöneten AKP iktidarının gençlik politikalarının yetersizliğinin ve gençlerin kamu yönetimi ile yaşadıkları sorunların izdüşümüdür.

2021 yılında yapılan başvurulardan 1. sırayı 2 bin 568 başvuru ve yüzde 13,63'lük oran ile Adalet Bakanlığı oluşturmaktadır. Kuruma dair yapılan şikayet başvuru sayısı, geçtiğimiz yıl toplam 90 bin 209 başvuru olmasına rağmen yapılan 2 bin 205 şikayetten fazladır. Yine oransal olarak bakıldığında geçtiğimiz yıl Adalet Bakanlığına dair yapılan şikayet başvurularının toplam başvurular arasındaki oranı yüzde 2,44 olarak gerçekleşmiştir. Adalet Bakanlığı'na dair şikayetlerde 2020 yılına göre, dosya bazlı yüzde 16'lık bir artış, oransal olarak ise yüzde 558'lik bir artış gözlenmiştir. Ceza infaz kurumlarına dair tavsiye kararlarının çoğu nakil konusunda alınmış olup kurumun bu kararlara uyumu olumlu olarak görülse de diğer birçok konuda sorunların devam ettiği görülmektedir. Başvurularda yaşanan artışlar, özellikle ülkemizin adalet ve ceza infaz sisteminde yaşanan aksaklıkların göstergesi niteliğindedir.

KARARLAR

Alınan kararlara bakıldığında ise başvuruların yüzde 6,55'ini bulan bin 201 başvuru hakkında **"Tavsiye Kararı"** verilmiş ve bu kararlara idarelerin uyma oranı yüzde 79,50 olarak gerçekleşmiştir. Tavsiye kararlarına idarelerin uyma oranlarında geçtiğimiz yıla göre oransal anlamda az da olsa artış görülmektedir. Fakat toplam incelenen dosyalardaki oran dikkate alındığında, bu artışın yetersiz olduğu ve idarelerin karara uyma oranının istenilen düzeyde olmadığı ortaya çıkmaktadır. Kurumun tavsiye kararlarına idarelerin uymama veya uyamama nedenlerinin ortadan kaldırılması ve keyfi uygulamaların önüne geçilmesi için, kanuni eksikliklere ya da mevzuata bağlı tüm engelleri ortadan kaldıracak bir düzenleme yapılmalıdır.

Kuruma 2021 yılında 18 bin 843 ve 2020 yılından devreden 2 bin 939 başvuru bulunmaktadır. Toplamda 21 bin 782 dosyadan, sonuçlandırılan 19 bin 740 dosya söz konusudur. Sonuçlandırılan bu dosyaların yüzde 38,94'üne **"Gönderme Kararı"** (İdari başvuru yolları tüketilmeden yapılan başvurular için alınan karar), yüzde 30,05'ine **"İncelemezlik Kararı"** (Kurumun görev alanına girmeyen, mevzuatın öngördüğü zorunlu hususlar bulunmayan, belli bir konuyu içermeyen, yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olan, sebepleri, konusu ve tarafları aynı olanlar ile daha önce sonuçlandırılan başvurular için alınan karar) verilmiştir.

Toplamda yüzde 68,99'u bulan bu oran, 19 bin 740 dosyanın 13 bin 618'inin sonuçlanmış gözükse de, ön inceleme sonrası karara bağlanan başvurular olduğunu ortaya koymaktadır. Bu oran, 2020 yılı için 91 bin 100 başvurunun yalnızca yüzde 19,80'i iken; bu yıl yüzde 68,99'una ulaşmış durumdadır. Geçersiz sayılan başvuru ve karar verilmesine yer olmadığına dair kararlar da, toplam başvuruların yüzde 3,85'ini oluşturmaktadır.

Görülen o ki, kurum, başvurucular tarafından doğru başvurunun nasıl yapılacağına dair gerekli çalışmayı ve doğru yönlendirmeyi yapamamakta ve bu durum sonucunda, hem başvurucular hem de kurum çalışanları zor durumda kalmakta ve mesaisinin büyük bölümünü bu tarz başvurulara ayırmaktadır.

SONUÇ

Bir an önce kuruma yapılacak 'doğru başvuruların' nasıl olacağına dair, doğru ve anlaşılabilir bir şekilde, yaygın ve tüm vatandaşlarımıza ulaşabilecek bir çalışma yapılmalıdır.

Kadın başvuruculların erkeklere oranla 3-4 kat daha az şikayet başvurusunda bulunmasının nedenlerinin araştırılarak bu doğrultuda gerekli çalışmanın yapılması önem arz etmektedir.

2021 yılında yapılan başvuruların yüzde 80,23'ü E-başvuru yolu ile yapılmıştır. Oransal anlamda bir önceki yıla göre, bu başvuru tarzında azalma olduğu görülmekte, posta yolu ve elden başvurularda ise artış olduğu gözlemlenmektedir. Ülkemizdeki internet erişiminde ve diğer birçok konuda yaşanan sıkıntılarla birlikte, eğitim düzeyleri de bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Başvurular üzerinden baktığımızda, geçtiğimiz yıl olduğu gibi bu yıl da en son sıralarda Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgeleri yer almaktadır. Bunun ana nedenlerinden biri nüfus yoğunluğu olsa da, bir diğer neden de bu bölgelerde internet kullanım yoğunluğunun ve eğitim düzeyinin diğer bölgelere oranla farklılık göstermesi olarak ortaya çıkmaktadır. Valiliklerden ve Kaymakamlıklardan alınan başvurular, ücretsiz bir şekilde posta yolu ile kuruma ulaştırılmakta ve başvuru tarihi de kuruma ulaştığı değil, başvurulduğu tarih olarak alınmaktadır. Bu uygulama, vatandaşlar açısından olumlu bir uygulama olmakla birlikte; başvuruların oranına bakıldığında ve yaptığımız araştırmalarda, kurumun bu uygulamanın bilinirliğini sağlamakta eksik kaldığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle internet ortamında başvuru yapmakta sorunlar yaşayan ve kurumun Ankara ve İstanbul ofislerine ulaşımı zor olan vatandaşlarımızın, kaymakamlık ve

valilikler yolu ile başvuru yapılabildiğine dair duyurularının yapılması ve bunları koordine edecek bölge temsilciliklerinin kurulması gerekmektedir.

Başvurucular için bir diğer yol da, mobil uygulamalar geliştirilmesi ve kullanılması olacaktır. Bu konu hakkında, kurumda bir fizibilite çalışmasının yapıldığı ve sonuca varmadığı görülmüştür. Kurama başvurmak isteyen vatandaşlarımızın bir mobil uygulama sayesinde, süreçlerinin hızlanacağı ve kolay başvurunun önünü açacağı düşünülmektedir. Bu konuda gerekli çalışmanın bir an önce yapılması gerekmektedir.

Kamu idareleri ve vatandaşlar arasında köprü bağı kurması gereken kurumun, her türlü baskıdan ve kaygıdan uzak, özgür irade ile karar alması önem arz etmektedir. İktidar çoğunluğunun oyları ile seçilen kamu denetçileri, tek adam rejiminde kendisini seçen yürütmenin başı ile doğrudan irtibatlı olarak tercih edilmektedir. Bu nedenle, kurumun seçim yapısının değiştirilmesi ve bağımsızlığın sağlanarak desteklenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu konuda yeni bir düzenlemenin gerektiği açıktır. Bu doğrultuda iktidarın hiçbir çalışma yapmadığı ve kurumun bağımsız bir yapıdan uzak yönetimiyle çalışmalarına devam ettiği görülmektedir. Bu durumun düzeltilmesi, her şeyden önce kurum ve kurum yöneticilerine dair güveni ve kurumun aldığı kararların idareler üzerindeki etkinliğini artıracaktır.

Kurumun aldığı Tavsiye Kararlarına uyan kurumların ödüllendirilme yöntemi ve oy çokluğu ile yeni alınan kararla üç bakanlığın da bu ödüllendirilmeye dahil edilmesi yeniden gözden geçirilmelidir. Ödüllendirme yöntemine dair belirlenen ölçüt yetersiz olmakla birlikte bu ödüllendirmelerin siyasal amaçla yapıldığı düşünülmektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından, komisyonumuza sunulan örnek kararlar ve tavsiye kararlarına uyan/uyamayan kurumların belirlenmesinde, daha kapsayıcı kararlara ve kurumlara yer verilmeli, "uyamayan" kurumların önerdiği kanun ve mevzuat değişikliklerinin ilgili komisyonlara bildirilmesi ve takibinin sağlanması gerekmektedir.

30.03.2022

Mustafa Sezgin Tanrıkulu	*Ali Haydar Hakverdi*	*Mahmut Tanal*
İstanbul	Ankara	İstanbul
	Servet Ünsal	
	Ankara	

MUHALEFET ŞERHİ

"KDK- Kamu Denetçiliği Kurumu kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikayet mekanizması olarak, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını, insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak amacıyla kurulmuştur."

Yukarıda kuruluş amacı belirtilen KDK 2013 yılında çalışmalarına başlamış olan kamu vicdanının sesi olarak, henüz son derece yetersiz de olsa toplumda karşılık bulmaya çalışan bir kamu kurumudur.

Ayrıca, toplumda meydana gelen gelişme ve değişmelere bağlı olarak; kamu bürokrasisinin denetlenmesi, insan haklarının geliştirilmesi, kamu yönetiminde gerçekleşen hatalı eylem ve işlemlere karşı yurttaşların sorunlarının çözülmesi ve bu doğrultuda kamuoyunun dikkatinin de kamu örgütlerinde bulunan aksaklıklara çekilmesi için Kamu Denetçiliği Kurumu oldukça önemli bir sorumluluk taşımaktadır.

Teknoloji ve internet yetersizliği başta olmak üzere toplumda devlet kurumları ve görevlilerine karşı oluşan güvensizliği de dikkate alarak yapılan başvuruların yaşanan mağduriyet ve sorunların büyüklüğü düşünüldüğünde çok sınırlı olduğu görülmektedir.

KDK kurulduğu 2013'ten 2021 yılına kadar 189 bin 587 şikayet başvurusunda bulunulmuştur. Tüm bu yetersizlikler ve sorunlara rağmen kurum hak arama noktasında yargı mekanizmalarının dışında bir başvuru noktası olarak kabul görmeye başlamıştır. Bu çerçevede sorunlara müdahil olarak, sorunların çözülmesinde varlık gösterme çalışmaktadır.

Yapısal oluşumundan kaynaklanan sorunlar ve yetersizliklere sebep noktalar bir an önce ortadan kaldırılarak daha işlevsel, etkili ve objektif bir yapıya dönüştürülerek ve güçlendirilerek toplumumuzda demokratik bilinç ve geleneğin gelişmesinde önemli rol oynayacak bir pozisyonu olduğu bir gerçektir.

Tüm bu gerçekler göz önünde bulundurularak mevcut yapısal sorunlardan kaynaklı daha demokratik ve daha objektif olmakta yetersizlikler mevcuttur.

BAŞVURULAR

Türkiye'de her geçen gün artan sorunların yakıcılığına rağmen 2021 yılında yapılan başvuruların bir önceki yıla oranla azalma göstermesi ilginçtir. 2020 yılına oranla yüzde 478 gerileyerek 18 bin 843 başvuru kayda geçmiştir. Pandemi öncesi 2019 yılı başvuru sayısı ise 20 bin 968 olarak görülmektedir.

Başvuruda yoğunlukla ağır vergiler, ağır ekonomik koşulların sonuçlarından kaynaklı mağduriyetler, hapishanelerde yaşanan insan hakları ihlallerinin önceki yıllara nazaran çok daha ileri derecede olmasına rağmen başvuruların önceki yıllara göre azalmış olması dikkatle ve objektif şekilde gözlenmeli, araştırılmalı ve sebepleri ortaya çıkarılmalıdır. Bu durumun kuruma olan güvenin azalması mı yoksa devlet politikalarına vatandaşların güven kaybından mı kaynaklanmakta olduğu incelenmelidir.

Diğer bir nokta ise azalan başvurularda en fazla gerilemenin 0- 18 yaş arası çocuklar ve kadın başvurularında olmasıdır. 2020 yılında şikayet başvurusu yapan kadın sayısı erkek başvurularına oranla yüzde 434 daha düşük iken 2021 yılında bu sayı yüzde 320 bir gerileme olarak ortaya çıkmıştır.

Kadınların hak arama, şikayetlerini iletebilme ve kuruma ulaşabilme imkanlarını kısıtlayan sebepler nelerdir? Bu durumun da bilhassa özellikle incelenmesi gerekmektedir.

Başvurularda yine dikkat çeken bir diğer nokta ise en fazla şikayet başvurularında Adalet Bakanlığı ilk sıradadır. Adalet Bakanlığına 2021 yılında 2 bin 568 başvuruyla, yüzde 13.63 oran ile başvuru olmuştur.

SONUÇ

Kurumun tavsiye kararlarına uyma oranı yüzde 70- 80 ler civarındadır. Bu kararlara daha etkin uyma yolları oluşturulmalıdır. Adalet esas alınarak vatandaşların sorunu daha sağlıklı çözüme kavuşmasının yolları etkinleştirilmelidir.

Kurumun toplumun her kesiminde haklarını arayabilmek için bir başvuru mekanizması olduğunun tanıtımı etkin şekilde yapılmalı, kamu spotları, bilboardlar, afişler, tv programları, yurttaşlar ile birebir buluşmalar gerçekleştirilerek insan hakları, demokratikleşme, ortak yaşam, barış ve adalet bilincini artırıcı çalışmalar yapılmalıdır.

Başta kadınlar olmak üzere bütün vatandaşların kuruma erişimini kolaylaştıracak teknolojik, ekonomik destekler sağlanmalıdır.

Teknolojik ve iletişim yetersizliği ile erişim sağlanamayan bölgelerde yerel yönetimler ve yetkililer aracılığı ile bir ulaşım mekanizması oluşturulmalıdır.

Ayrıca kurum, zaman zaman aldığı kararlar ile bazı uygulayıcılara ödüller vermektedir. Son toplantılarda bazı bakanlıklara da ödül verilmesi kararlaştırılmıştır.

KDK 'nın kuruluş ve varoluş amacı tüm siyasi yapılanmalar ve taraflar üstünde tarafsız bir pozisyonda olmasıdır. Mevcut siyasi kurumları ödüllendirmesi tarafsızlık ilkesiyle örtüşmemektedir.

Demokrasinin daha güçlü olduğu ve kamusal faaliyetlere yurttaşların katılımının sağlandığı, kamunun halkın şikâyetlerine karşı daha hassas ve duyarlı olduğu, toplumsal değerler olarak bilinen temel insan haklarının korunması ve güçlendirilmesini önemseyen ve benimseyen bir Türkiye'nin yaratılması için Kamu Denetçiliği Kurumu önemli bir mihenk taşı konumundadır. Bu nedenle başta TBMM'ye karşı olmak üzere topluma karşı sorumluluğunun her daim bilincinde olup karar verme ve sorun çözme mekanizmasını yukarıda belirtilen ilkelerin gerçekleştirilmesi için mesai harcamalıdır.

KDK, dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de her geçen gün tanınırlığı artan, vatandaşın kamu idareleri ile arasındaki sorunların çözümünde ilk başvurulan ve ilk akla gelen bir kurumdur. Birçok ülkede genel yetkili bir denetim mekanizması olarak kabul gören kurumun Türkiye'de de diğer denetim yapan mekanizmaları çatısı altında toplaması sağlanabilir. Böylece KDK çatısı altında toplanan parlamento dışı insan hakları temelli diğer denetim mekanizmalarının yürüttüğü faaliyetler kamu yararı, kamu kaynaklarının etkin kullanımı, hizmet standartlarında bütünlük oluşturması ve verilen kararların niteliği açısından önem arz edebilir. Diğer kamu kurumlarında da karar verme süreçlerini KDK özelindeki gibi bir standardizasyon üzerinde gerçekleştirmesi yararlarına olacaktır.

Dünyadaki birçok Ombudsmanlık kurumunda re'sen inceleme yetkisi bulunduğu halde Türkiye'de KDK'da resen inceleme yetkisi bulunmamaktadır. Bu yetkinin kendisine tanınmasıyla birlikte, kişilerin temel hak ve özgürlüklerine yapılan bir saldırıda anında harekete geçme kabiliyeti kazandıracaktır. Bunun yanı sıra re'sen inceleme yetkisi, haksızlığa uğrayan yurttaşın başvuru yapmasına engel hallerinin olabileceği de göz önünde bulundurulduğunda bu ihtimali de bertaraf edecektir. Ayrıca, Ombudsmana başvurması neticesinde şikâyet edildiklerinden dolayı idareler tarafından şikâyetçinin mağduriyetinin artırılması ihtimalini de ortadan kaldıracaktır

Bu sebeple Kamu Denetçiliği Kurumu mümkün olan en kısa zamanda iç hiyerarşisi, yöneticilerin seçilmesi vd. açılardan muhalefet çevrelerinin de geniş temsiliyet ve karar mekanizmalarında olabileceği demokratik bir işleve kazandırılmalıdır.

Hüda Kaya
İstanbul

MUHALEFET ŞERHİ

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 2021 yılında yürüttüğü faaliyetleri ve önerileri içeren YILLIK RAPOR'un değerlendirilmesi için Alt Komisyon oluşturulmasına karar verilmiştir.

Alt Komisyon kararlarının değerlendirilmesi ve Kurum'un tavsiyelerine olumlu yaklaşan idarelerin plaketle takdir edilmeleri ele alınmıştır.

30.3.2022 tarihinde yapılan bu toplantı sonrasında Kamu Denetçiliği Kurumu'nun faaliyetlerine atıflar yapılmıştır.

Bu bilgiler ışığında;

- Kamu Denetçiliği Kurumu istenilen seviyeye çıkarılamamıştır.

- Bugün geldiğimiz noktada, Kamu Denetçiliği Kurumu, AKP eliyle partizanlaştırılmıştır. AKP'li ya da AKP'ye müzahir olan kişilerin burada görevlendirilmesi, en büyük problemdir. Oysa mevzuat açıktır. Seçim usulü ortadadır. Burada hakkaniyete uygun bir seçim usulü görülememektedir. Yapılan seçimler sonucu göreve getirilen başdenetçi ve denetçilerin ne ölçüde tarafsız olacakları tartışmalıdır.

- Kurum'a başvuru düzeyinde beklenen bir artış yaratılamamıştır. 2021 yılında 18,843 başvuru yapılmıştır. 9 yıllık süreçte yapılan toplam başvuru sayısı ise 189.595'tir.

- Dostane yollarla çözülen başvuru sayısı oldukça düşüktür. 2021 yılında dostça çözülen başvuru sayısı 3160 olarak gerçekleşmiştir.

- Benzer şekilde, tavsiye kararların sayısında yetersizlik söz konusudur. 2021 yılında toplamda sadece 1604 tavsiye kararı alınmıştır.

- Kurum'a yönelen başvuruların kabul edilebilirlik oranı %30,8 olarak saptanmıştır. Bu oranın yükseltilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, kabul edilebilirlik kriterlerinin yeniden düzenlenmesinde fayda vardır.

- Hak arama kültürünün korunması ve geliştirilmesi konusunda Kurum'un daha aktif bir faaliyet göstermesi gerekmektedir.

- Yolsuzluk, geçim sıkıntısı, ekonomik zorluklar, tanınırlık, bürokrasi sarmalı, şeffaflık gibi hususlarda bir ilerleme söz konusu değildir.

İfade etmiş olduğumuz bu hususların titizlikle değerlendirilmesi, gerekli iyileştirme çalışmalarının ivedilikle gerçekleştirilmesi, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun verimli çalışmasına katkıda bulunacaktır. Aksi takdirde, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun etkin bir faaliyet sürdürmesi mümkün olmayacaktır. Mevcut politikaların devamlılığı halinde, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun denetleme görevinin giderek azalacağı ve Kurum'un nihayetinde pasifize olacağı ifade edilebilir.

Behiç Çelik
Mersin

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ	YASAMA YILI
27	6

SIRA SAYISI: 326'ya 1'inci Ek

2022 ve 2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporları Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporları (5/10, 5/9)

Not: Bu Sıra Sayısına; elektronik ortamda
https://www.tbmm.gov.tr/yasama/komisyon-raporlari
internet adresindeki sorgu sayfası üzerinden erişilebilmektedir.

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

- **Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Başkanlığı Sunuş Yazısı** **5**
- **2022 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporu Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporu** **7**
- **2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporu Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporu** **141**

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu
Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon

Sayı : E-57747603-120.01.03-1183408 10/03/2023
Konu : KDK 2022 Yılı Yıllık Raporu

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : a) 04.04.2022 tarihli ve Z-57747603-130.05-0994823 sayılı yazımız,
b) Kamu Denetçiliği Kurumu Başdenetçiliği'nin 30.01.2023 tarihli ve E-81460570- 01.08.01-8662 sayılı yazısı,
c) 07.03.2023 tarihli ve E-57747603-120.01.03-1180912 sayılı yazımız.

İlgi (a) yazımız ekinde Başkanlığınıza sunulması üzerine 326 sıra sayısı ile bastırılarak 13.04.2022 tarihinde dağıtılmış "2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporu Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporu" (5/9), Kamu Denetçiliği Kurumu 2022 Yılı Yıllık Raporu ile birlikte değerlendirilebilmesini teminen TBMM İçtüzüğünün 88'inci maddesi kapsamında Komisyonumuza geri verilmesi ilgi (c) yazımızla istenmiş ve Başkanlığınız tarafından aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'unun bilgisine sunularak Komisyonumuza gönderilmiştir.

İlgi (b) yazı ekinde Komisyonumuza sunulan Kamu Denetçiliği Kurumu 2022 Yılı Yıllık Raporu ile ilgili çalışmalar, 14.06.2012 tarihli ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun 22'nci maddesi çerçevesinde tamamlanmış bulunmaktadır.

2022 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporu hakkındaki görüşmelerin tamamlanmasının ardından, 5/9 esas sayılı 2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporu Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporu aynen benimsenmiştir. 5/9 esas numaralı raporun, raporların birbiri ile ilgisi nedeniyle, Kamu Denetçiliği Kurumunun 2022 Yılı Yıllık Raporu Hakkındaki Karma Komisyon Raporuna eklenerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda birlikte görüşülmek üzere Başkanlığınıza sunulması kabul edilmiştir.

Yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde; Karma Komisyonun yaptığı araştırma ve incelemeler sonucu düzenlemiş olduğu Rapor, 6328 sayılı Kanunun 22'nci maddesi çerçevesinde Genel Kurulda görüşülmek üzere ilişikte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Mihrimah Belma SATIR
İstanbul
Karma Komisyon Başkanı

2022 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporu Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporu

İÇİNDEKİLER

1. KARMA KOMİSYONUN ÇALIŞMALARI 11
2. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU 2022 YILI YILLIK RAPORU 12
2.1. GENEL BİLGİ 12
2.2. RAPOR ÖZETİ 13
2.2.1. ŞİKÂYET BAŞVURU USULÜ VE BAŞVURULARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER 13
2.2.2. ŞİKÂYET HAKKINA ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI 17
2.2.3. KDK'NIN ÖNLEYİCİ FONKSİYONU VE ÜLKEMİZE KATMA DEĞERİ 17
2.2.4. BAŞVURULARA İLİŞKİN BİLGİ VE DEĞERLENDİRMELER 26
2.2.5. İDARELERİN KARARLARIMIZA VE BİLGİ, BELGE TALEPLERİMİZE YAKLAŞIMLARI 88
2.2.6. HAK ARAMA KÜLTÜRÜNÜN YAYGINLAŞTIRILMASI VE PAYDAŞLARLA İLİŞKİLER 95
2.2.7. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İLE İLİŞKİLER 118
2.2.8. KURUMSAL BİLGİLER 120
2.2.9. HEDEF VE BEKLENTİLER 122
3. KARMA KOMİSYON TOPLANTISI 125
4. KARMA KOMİSYONUN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ 130
5. MUHALEFET ŞERHLERİ 132

1. KARMA KOMİSYONUN ÇALIŞMALARI

Kamu Denetçiliği Kurumu, 31 Ocak 2023 tarihinde Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon'a 2022 Yılı Yıllık Raporu'nu sunmuştur.

Karma Komisyon, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 2022 Yılı Yıllık Raporu'nu ve Kamu Denetçiliği Kurumu kararlarını değerlendirmek, Başdenetçiyi dinlemek ve gerekli görülen diğer işlemleri yapmak üzere 08.03.2023 tarihinde toplanmıştır.

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 2021 Yılı Yıllık Raporu hakkındaki Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon raporu, Karma Komisyon Başkanlığı'nın 04.04.2022 tarihli ve 57747603/130.05/994823 sayılı yazısı ile TBMM Genel Kurulunda görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmuş, söz konusu rapor 326 sıra sayısı ile bastırılarak 13.04.2022 tarihinde dağıtılmıştır. Ancak Karma Komisyon raporunun TBMM Genel Kurulunda görüşülmesi mümkün olamamıştır. Söz konusu rapor, 2022 Yılı Yıllık Raporu ile birlikte değerlendirilmek üzere Karma Komisyon Başkanlığınca 07.03.2023 tarihinde İçtüzüğün 88. maddesi uyarınca geri istenmiş, toplantıda kabul edilen önerge doğrultusunda toplantı gündemine alınmıştır. Yapılan görüşmelerde; "Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 Yılı Yıllık Raporu Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporu" aynen benimsenmiştir.

6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun 22'nci maddesindeki amir hüküm gereğince ivedilikle görüşülmesini teminen usul ekonomisi ve raporların birbiri ile ilgisi gözetilerek, Kamu Denetçiliği Kurumunun 2022 Yılı Yıllık Raporu Hakkındaki Karma Komisyon Raporuna eklenerek TBMM Genel Kurulunda görüşülmek üzere TBMM Başkanlığına sunulmasına karar verilmiştir.

2. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU 2022 YILI YILLIK RAPORU

2.1. GENEL BİLGİ

Kamu Denetçiliği Kurumu kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması olarak, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak amacıyla kurulmuştur. Bu noktada, idarenin eylem ve işlemlerinin yanında, tutum ve davranışlarının da denetime tabi tutulması, Kurumun yargı erkinden farklı olarak üstlendiği fonksiyondur.

6328 sayılı Kanun'un 22'nci maddesi hükmü uyarınca Kamu Denetçiliği Kurumu, her takvim yılı sonunda, yürüttüğü faaliyetleri ve önerilerini kapsayan bir rapor hazırlayarak Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyona sunmaktadır.

Karma Komisyon, Kurumun Yıllık Raporunu ara verme ve tatil dönemleri hariç olmak üzere iki ay içinde görüşüp kendi kanaat ve görüşlerini de içerecek şekilde özetleyerek bir rapor hazırlar, hazırladığı bu raporu TBMM Genel Kuruluna sunulmak üzere TBMM Başkanlığına gönderir. Komisyon Raporunun Genel Kurulda ivedilikle görüşülmesi gerekmektedir. Ayrıca, Yıllık Rapor Resmî Gazete'de yayımlanmak suretiyle kamuoyuna duyurulmaktadır.

Kamu Denetçiliği Kurumunun 2022 Yıllık Raporu 12 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin başlıkları şunlardır:

1. 2022 Yılı Özeti
2. Kamu Başdenetçisinin Sunuşu
3. Kamu Denetçilerinin Sunuşları
4. Şikâyet Başvuru Usulü ve Başvurulara İlişkin İstatistikler
5. Şikâyet Hakkına Erişimin Kolaylaştırılması ve Etkinliğinin Artırılması
6. KDK'nın Önleyici Fonksiyonu ve Ülkemize Katma Değeri
7. Başvurulara İlişkin Bilgi ve Değerlendirmeler
8. İdarelerin Kararlarımıza ve Bilgi, Belge Taleplerimize Yaklaşımları
9. Hak Arama Kültürünün Yaygınlaştırılması ve Paydaşlarla İlişkiler
10. Türkiye Büyük Millet Meclisi ile İlişkiler
11. Kurumsal Bilgiler
12. Hedef ve Beklentiler

2.2. RAPOR ÖZETİ

2.2.1. ŞİKÂYET BAŞVURU USULÜ VE BAŞVURULARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

2.2.1.1. Şikâyet Başvuru Usulü

İdarenin işlem ve eylemleri ile tutum ve davranışı sonucu hak ve özgürlükleri veya menfaatleri ihlal edilen gerçek ve tüzel kişiler Kuruma başvuruda bulunabilmektedirler. Bu çerçevede, tüm bireyler yanında; şirketler, sivil toplum kuruluşları, dernekler, vakıflar, sendikalar vb. tüzel kişiler başvuru hakkına sahiptir. Ayrıca, tabiiyet ve mütekabiliyet (karşılıklılık) şartı aranmaksızın yabancı ülke vatandaşları da şikâyetlerini iletebilmektedirler. Şikâyet başvurusunun insan hakları, temel hak ve özgürlükler, kadın hakları, çocuk hakları ve kamuyu ilgilendiren genel konulara yönelik olması halinde, doğrudan hak ve özgürlüğü veya menfaati ihlal edilme şartı aranmaksızın tüm gerçek ve tüzel kişiler de başvuruda bulunabilmektedirler. Şikâyet başvurusu kanuni temsilci veya vekil tarafından da yapılabilmektedir.

2.2.1.2. Genel İstatistikler

Kuruma **2022 yılında ulaşan 17.816** başvuruyla birlikte 2013 yılından bugüne kadar toplam 207.403 başvuru yapılmıştır.

Tablo: Yıllar İtibariyle Şikâyet Başvuru Sayıları

Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Toplam
Toplam Şikâyet Sayısı	7638	5.639	6055	5519	17131	17585	20968	90209	18843	17816	207403

Kuruma 2022 yılında yapılan başvuruların, %30,74'ü 35-44 yaş aralığındaki, %27,58'i 25-34 yaş aralığındaki, %17,44'ü 45-54 yaş aralığındaki ve %8,72'ü 55-64 yaş aralığındaki başvurucular tarafından yapılmıştır. 2022 yılında Kuruma gelen şikâyet başvurularının %98,09'u gerçek kişi, %1,91'i ise tüzel kişiler tarafından yapılmıştır. 2022 yılında yapılan başvuruların %76,87'i "e-Başvuru" sistemiyle, %20,40'ı ise posta vasıtası ile gerçekleştirilmiştir.

2022 yılında Kuruma yapılan şikâyet başvuruları konu bazlı değerlendirildiğinde en fazla başvuru %24,27 ile kamu personel rejimi alanında yapılmış, bunu %20,56 ile adalet, milli savunma ve güvenlik, %10,32 ile mahalli idarelerce yürütülen hizmetler, %7,96 ile eğitim-

öğretim, gençlik ve spor alanı, %7,76 ile ekonomi, maliye ve vergi, %6,02 ile de çalışma ve sosyal güvenlik alanları takip etmiştir.

Kuruma 2022 yılında yapılan toplam 17.816 adet şikâyet başvurusu idareler bazında değerlendirildiğinde en fazla başvuru %18,71'lik oranla Adalet Bakanlığına yönelik gerçekleşirken, bunu %13,35 ile mahalli idarelere, %6,65 ile üniversite ve fakültelere, %5,78 ile Sağlık Bakanlığına, %5,02 ile Millî Eğitim Bakanlığına, %4,14 ile de Sosyal Güvenlik Kurumuna yönelik şikâyetler takip etmiştir.

Kuruma 2022 yılında yapılan başvurular bölgelere göre değerlendirildiğinde en fazla başvuru %22,95 ile Marmara Bölgesinden yapılırken; bunu %18,71 ile İç Anadolu Bölgesi, %16,74 ile Ege Bölgesi ve %11,37 ile de Akdeniz Bölgesi izlemiştir. 2022 yılında başvuruların en fazla yapıldığı il %13,71 ile İstanbul olup bunu %10,82 ile Ankara ve %7,03 ile Manisa takip etmiştir.

Kuruma yapılan şikâyet başvurularının incelenmesi neticesinde şu kararlar verilmektedir: 1) Başvurunun Geçersiz Sayılması, 2) Birleştirme Kararı, 3) Ayırma Kararı, 4) Gönderme Kararı, 5) İncelenemezlik Kararı, 6) Dostane Çözüm Kararı, 7) Karar Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar, 8) Ret Kararı, 9) Kısmen Tavsiye Kısmen Ret Kararı, 10) Tavsiye Kararı.

Kurumun görev alanına girmeyen, şikâyet başvurusunda bulunması gereken mevzuatın öngördüğü zorunlu hususlar bulunmayan, belli bir konuyu içermeyen, yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olan, sebepleri, konusu ve tarafları aynı olanlar ile daha önce sonuçlandırılan başvurular için "**İncelenemezlik Kararı**" verilmektedir.

Kuruma başvuruda bulunulabilmesi için, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda öngörülen idari başvuru yolları ile özel kanunlarda yer alan zorunlu idari başvuru yollarının tüketilmesi gerekmektedir. İdari başvuru yolları tüketilmeden yapılan başvurular için "**Gönderme Kararı**" verilip söz konusu başvuru ilgili idareye gönderilmektedir.

Şikâyetçinin başvurusundan vazgeçmesi, şikâyetçi gerçek kişi ise ölümü veya tüzel kişi ise tüzel kişiliğinin sona ermesi, inceleme ve araştırma devam ederken şikâyet konusu hakkında dava açılması durumlarında Kurum tarafından "**Karar Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar**" verilmektedir.

İnceleme ve araştırma sonucunda şikâyet konusu iddianın yerinde olduğu kanaatine varılması hâlinde Kurum tarafından "**Tavsiye Kararı**", şikâyet konusu iddianın yerinde olmadığı kanaatine varılması hâlinde ise "**Ret Kararı**", şikâyet konusu iddiaların bir kısmının yerinde, bir kısmının ise yerinde olmadığı kanaatine varılması halinde ise "**Kısmen Tavsiye Kısmen Ret Kararı**" verilmektedir.

Kurumca yapılan girişimler neticesinde şikâyetin dostane yollarla çözülmesi durumunda "**Dostane Çözüm Kararı**" verilmektedir.

Tablo: 2022 Yılı Karar Türlerine Göre Dağılım

Karar Türleri	Sayı	Yüzde
Gönderme Kararı	6.708	38,43%
İncelenemezlik Kararı	5.975	34,23%
Başvurunun Geçersiz Sayılması	79	0,42%
Birleştirme Kararı	63	0,36%
Ayırma Kararı	23	0,13%
Dostane Çözüm Kararı	1.419	8,13%
KVYO (Karar Verilmesine Yer Olmadığı) Kararı	453	2,60%
Tavsiye Kararı	1.097	6,29%
Ret Kararı	1.017	5,83%
Kısmen Tavsiye Kısmen Ret Kararı	625	3,58%
Karar Toplamı	17.453	
Birleştirme Kararı ile Sonuçlanan Dosya Sayısı (+)	641	
Sonuçlanan Toplam Dosya Sayısı	18.094	

Tablo: 2022 Yılı Şikâyetlerin Alt Konularına Göre Dağılımı

Konu	Sayı
Adalet, Milli Savunma ve Güvenlik	3663
Ailenin Korunması	12
Bilim, Sanat, Kültür ve Turizm	17
Çalışma ve Sosyal Güvenlik	1072
Çocuk Hakları	214
Eğitim-Öğretim, Gençlik ve Spor	1419
Ekonomi, Maliye ve Vergi	1383
Enerji, Sanayi, Gümrük ve Ticaret	573
Engelli Hakları	301
Gıda, Tarım ve Hayvancılık	55
İnsan Hakları	237
Kadın Hakları	7

Kamu Personel Rejimi-1	4324
Kamu Personel Rejimi-2 (İdarede işçi statüsünde çalışanların İş Kanunu'ndan ve iş akdinden kaynaklanan haklarına ilişkin konular)	575
Mahalli İdarelerce Yürütülen Hizmetler	1839
Mülkiyet Hakkı	530
Nüfus, Vatandaşlık, Mülteci ve Sığınmacı Hakları	296
Orman, Su, Çevre ve Şehircilik	306
Sağlık	338
Sosyal Hizmetler	255
Ulaştırma, Basın ve İletişim	362
Toplam	17778

2.2.1.3. Dostane Çözüme İlişkin İstatistikler

Dostane Çözüm Yolu doğrultusunda çözüme kavuşturulan dosya sayısı, 2013 yılında 184, 2014 yılında 123, 2015 yılında 161, 2016 yılında 80, 2017 yılında 1.887, 2018 yılında 2.498, 2019 yılında 2.707, 2020 yılında 2.867, 2021 yılında da 3.160'tir. 2022 yılına bakıldığında ise toplam "Çözüme Kavuşturulan Dosya Sayısı" 2.194 olup bunların 1.419 adedi Dostane Çözüm Kararı ile 775 adedi ise Gönderme Kararı ile gerçekleştirilmiştir.

2.2.1.4. Tablo: Tavsiye ve Kısmen Tavsiye Kısmen Ret Kararlarına İlişkin İstatistikler

Karar Türü	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**Toplam**
Tavsiye Kararı	64	93	56	62	245	677	860	68128	1201	1097	72483
Kısmen Tavsiye Kısmen Ret Kararı	11	26	26	32	177	269	410	704	403	625	2683
Toplam	75	119	82	94	422	946	1270	68832	1604	1722	75166

Kurumun verdiği tavsiye kararlarına uyum oranı 2022 yılı sonu itibariyle %64,94 olarak gerçekleşmiştir.

2.2.1.5. Kurumun Sorun Çözme Yeteneğine İlişkin Başarısının Değerlendirilmesi

Kurumca 2022 yılında sonuçlandırılan 18.094 başvurunun 4.933 adedi kabul edilebilir nitelikte olarak değerlendirilmiştir. Bu oran %27,26'ya tekabül etmektedir. Kabul edilebilir nitelikteki 4.933 başvurunun 2.194 adedi dostane çözüm ile sonuçlandırılırken, 625'i kısmen tavsiye kısmen ret olmak üzere toplam 1.722 adet başvuru hakkında tavsiye kararı, 1.017 adet başvuru hakkında ise Ret Kararı verilmiştir.

Karar Türleri	Sayı
Dostane Çözüm Yolu ile Çözümlenen Dosya Sayısı	2194
Tavsiye Kararı	1097
Kısmen Tavsiye Kısmen Ret Kararı	625
Ret Kararı	1017
Toplam	4933

2.2.2. ŞİKÂYET HAKKINA ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI

Kurum, bilgi işlem altyapısında yapılan faaliyetlerle, şikâyet başvurularına ilişkin bilgilendirmeler ile ve Kurum personelinin yetkinliğinin artırılmasına yönelik faaliyetlerle şikâyet hakkına erişimi kolaylaştırmayı hedeflemektedir.

Tablo: 2022 Yılında Bilgilendirme İstatistikleri

Konu Başlığı	Sayı
(E-posta yoluyla gelen bilgi talepleri, Telefonla görüşmeler, Doğrudan Yüz Yüze görüşmeler ile Ombudsmanlık Halkla Buluşuyor Bölgesel Toplantıları kapsamında, İl Çalışma Ziyaretleri kapsamında, İlköğretim ve Liselerle Buluşmalarda, Üniversite Konferanslarında, Gerçekleştirilen Video Konferans ve Sosyal Medya Canlı Yayınlarında ve Uluslararası Alanda Hak Arama Kültürünün Yaygınlaştırılması Kapsamında Yapılan Çevrim İçi Görüşmeler)	162143

2.2.3. KDK'NIN ÖNLEYİCİ FONKSİYONU VE ÜLKEMİZE KATMA DEĞERİ

2.2.3.1. Adalete Kolay, Hızlı Erişim ile Dostane Çözüm Yöntemleri

Günümüzde idarenin denetiminde, geleneksel denetim mekanizmalarının eksikliklerini gidermek ve bireylerin haklarının daha işlevsel bir şekilde korunabilmesi için maliyetsiz, basit, direkt, pratik, hızlı işleyiş sağlayacak kurumlar oluşturulmaya başlanmıştır. Bu kapsamda, idare ile vatandaş arasında bir arabuluculuk görevi bulunan Ombudsman, diğer denetim usullerinin eksikliklerini tamamlayıcı bir rol de üstlenmektedir.

Kurum, idarenin işlem, eylem, tutum ve davranışlarını şikâyet üzerine incelemekte ve idareye önerilerde bulunmaktadır. Bu faaliyetini yerine getirirken de dostane çözüm yöntemlerini benimsemekte, idareyle yakın temas kurarak hukuka uygun işlemler tesis etmeye yönlendirmekte ve özellikle başvuruların gerektirdiği durumlarda hakkaniyet ilkesini kararlarına esas alarak kamunun vicdanı olmaktadır. Ayrıca 6328 sayılı Kanunun başvuruların incelenme süresi olarak öngördüğü azami altı aylık süreye önemle dikkat edilerek uyuşmazlık

hakkındaki önerisini kısa sürede oluşturmakta ve yargı mercilerine intikal edebilecek ihtilafların hızı surette çözüme kavuşmasına katkı sunmaktadır.

Şikâyet başvuruları hakkında yapılan inceleme ve araştırmayı müteakiben verilen Tavsiye, Dostane Çözüm ve Gönderme Kararı sürecinde, kişilerin idare ile yaşadıkları sorunlarda kendilerini daha rahat ifade edebilmeleri ve sorunlarının çözümünde söz sahibi olabilmeleri anlamında da fırsat yaratılmaktadır. Kuruma yapılan şikâyetleri mümkün olduğunca çabuk çözüme ulaştırma amacının gerçekleştirilmesinde dostane çözüm yöntemi Kurumca en sık başvurulan yöntemlerdendir. Kurumca ilgili idarelerle gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda inceleme ve araştırma safhasına dahi geçilmeden uzlaştırma yoluyla sonuçlandırılan başvurular hakkında Kurum tarafından "Dostane Çözüm Kararı" verilmektedir.

Bunun yanı sıra, Kuruma idari başvuru yolları tüketilmeden yapılan başvurular hakkında Gönderme Kararı verilmektedir. Gönderme Kararları, idarelere yapmış olduğu işlemini tekrar gözden geçirerek yeniden değerlendirme fırsatını sunmaktadır. Gönderme kararlarında idarelerin, şikâyetçilere ve iyi yönetim ilkeleri gereğince de Kuruma bilgi verilmesi hususunun hatırlatılmasının yanı sıra aynı zamanda idarelere şikâyet konusu hakkında neler yapması gerektiği konusunda yol gösterilmektedir.

2022 yılında Kuruma yapılan başvuruların ortalama sonuçlandırılma süresi 54,11 gündür. Dostane çözümde ise ortalama süre 75,18 gün olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca dostane yollarla çözüme kavuşturulan başvuruların %22,97'si 30 gün ve altı sürelerde sonuçlandırılmıştır.

2.2.3.1.1. Dostane Çözüm Kararları

Bilgi Edinme Başvurusunun Yanıtlanması Talebi: Başvurunun birden fazla birimi ilgilendirmesi nedeniyle süresinde cevaplandırılamadığı ve talebin ilgili idare tarafından yerine getirildiği belirtilmiş ve başvuru hakkında Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Haksız Yere Kesilen İaşe Bedelinin Tarafına Ödenmesi İstemi: Kurum tarafından ödemenin yapıldığına dair ödeme dekontu gönderildiği görüldüğünden başvuru hakkında Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Cezaevi Nakil Talebi: Başvuruya konu talebin ilgili idare tarafından yerine getirildiğinin anlaşılması üzerin Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Toplulaştırma Çalışmaları Nedeniyle Taşınmazında Meydana Gelen Zararın Ödenmesi İstemi: Başvuruya konu istemin sulh yoluyla çözüme kavuşturulduğu anlaşıldığından başvuru hakkında Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Sürekli Görev Yolluğu Hakkında: dare tarafından başvuranın talebinin gerçekleştirildiği anlaşıldığından başvuru hakkında Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Naklen Tayin Talebi: Kurumun girişimleri sonrasında ilgilinin kurumuna muvafakatinin gönderildiği görülmüş ve Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Ek Ödeme Talebi: Başvurana ve başvuranla benzer durumda olan personele ödemelerin yapılması suretiyle mağduriyetlerin giderildiği anlaşıldığından Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Kullanmadığı İzin Günleri Ücretlerinin Tarafına Ödenmesi Talebi: Başvuruya esas talebin ödeme kalemleri içerisinde gösterilmiş olduğu tespit edilmiş ve Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

İş Sonu Tazminatının Ödenmesi Talebi: Başvuran ile yapılan telefon görüşmesinde de ödeme yapıldığı teyit edildiğinden başvuru hakkında Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Yer Değişikliği Talebi: Başvuru konusu talebin ilgili idare tarafından yerine getirildiği anlaşıldığından Dostane Çözüm verilmiştir.

Başvuranın Aleyhine Düzenlenen Borç Tutarının Terkini ve İptal Edilen Emekli Aylığının Tekrar Bağlanması Talebi: Başvuranın şikâyet başvurusunun çözüme kavuştuğu anlaşılmış ve Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Engel Durumu Sebebiyle Lojman Değişikliği Talebi: Talebin idarece karşılandığı görülmüş ve Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Anne Bakımına Muhtaç Çocuğun Cezaevinde Olan Anneye Teslim Edilmesi Talebi: Şikâyet konusu olay çözüme kavuştuğundan Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Engellilik Mazereti Nedeniyle Ankara'ya Naklen Atamasının Yapılması Talebi: Başvuranın naklen atamasının yapıldığı Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Engel Durumuna Uygun Görevlendirme Yapılması Talebi: Başvuranın talebinin karşılandığı görülmüş ve Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Banka Promosyonunun Ödenmesi Talebi: Başvuranın talebinin karşılandığı görülmüş ve Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Okul Nakil İşlemleri: Başvuranın talebinin karşılandığı görülmüş ve Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Okul Yemekhanesinde Vegan Menüye Yer Verilmesi Talebi: Başvuranın talebinin karşılandığı görülmüş ve Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Emlak Vergisi İadesi: Başvuranın talebinin karşılandığı görülmüş ve Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Fazla Ödenen Harcın İadesi: ödeneğin gönderilmesini müteakip ödemenin yapılacağı belirtilmiş olup, Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Arabuluculuk Tutanağına Bağlanan İşçilik Alacağının Ödenmesi: Alacak tutarının ödendiği anlaşılmış ve Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Kanser Olan Hükümlünün Tahliyesine Yönelik Koşulların Sağlanması: Başvuranın talebinin karşılandığı görülmüş ve Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

İnternet Altyapısının Kurulması: Proje kapsamında altyapı çalışmalarının tamamlanarak müşteri talebinin karşılanmasının planlandığı görülmüş ve Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

İstanbulkart Usulsüz Kullanım Cezasına İtiraz: Başvuranın talebinin karşılandığı görülmüş ve Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Kıst Maaşın Hesaba Aktarılması Talebi: Başvuranın talebinin karşılandığı görülmüş ve Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

2.2.3.2. Tavsiye Kararlarımızla Sağlanan Katma Değer

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun 20'nci maddesinin üçüncü fıkrası ve Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 32'nci maddesi uyarınca inceleme ve araştırma sonucunda şikâyet konusu iddianın yerinde olduğu kanaatine varılması hâlinde Kurum tarafından; hatalı davranıldığının kabulü, zararın tazmini, işlem yapılması veya eylemde bulunulması, mevzuat değişikliğinin yapılması, işlemin geri alınması, kaldırılması, değiştirilmesi veya düzeltilmesi uygulamanın düzeltilmesi, uzlaşmaya gidilmesi, tedbir alınması gibi hususların bir veya birkaçını kapsayan içerikte "tavsiye kararı" verilmektedir.

2.2.3.2.1. İyi Yönetim Açısından Sağlanan Katkı

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik hükümlerinde, Kurumun iyi yönetim ilkeleri yönünden de idareyi

denetleyeceği ve idareye önerilerde bulunabileceği düzenlemesine yer verilmiştir. Bu kapsamda, aşağıda Kurumun 2022 yılında iyi yönetim ilkelerini öne çıkaran kararlarından örneklere yer verilmiştir.

Metruk/Riskli Binasının Yıkım İşlemi İçin Gerekli Çalışmanın Yapılması Talebi: İdari sürecin hızlandırılması için Kütahya Belediye Başkanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

Ön Ödemeli Su Sayacı Kullanımının Zorunlu Hale Getirilmesine İtiraz: Mekanik sayaç kullanmasının sağlanmasına yönelik olarak gerekli olan iş ve işlemlerin makul sürede yapılması hususlarında tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

Mobbing İddiası: İdareye; iyi yönetim ilkelerinden "dürüstlük", "nezaket", "şeffaflık", "hesap verilebilirlik" ve "kararların gerekçeli olması" ilkelerine uygun hareket etmesi önerilmektedir.

Darp ve Şiddet Nedeniyle Maddi ve Manevi Zararın Tazmin Edilmesi Talebi: Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin "Okul güvenliği" başlıklı 218'inci maddesinin son fıkrasındaki "Güvenliğin sağlanmasına yönelik personel görevlendirilir." hükmünün gereğinin yerine getirilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır.

Fazla Çalışma Ücreti Talebi: Fazla çalışma yapan personel ile çalışılan gün ve süreleri gösterir çizelge, giriş-çıkış, imza föyü vb. belgelerin kontrol edilerek varsa eksik kalan ödemelerin yapılmasını teminen tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

Bayi Kontrolörü Olarak Görev Yaparken Büro Memuru Olarak Görevlendirilme İşlemine İtiraz: İşin niteliğinde esaslı değişiklik olması durumunda, 4857 sayılı İş Kanunu'nun amir hükümlerinin dikkate alınması hususunda, Spor Toto Teşkilat Başkanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

Görevde Yükselme Sözlü Sınavına İtiraz: Sınavlara giren adaylara verilen puanların gerekçelerini ortaya koyacak tedbirler alması yönünde Kültür ve Turizm Bakanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

Araç Muayene Ücreti Olarak Ödenen Bedelin İadesi Talebi: söz konusu hukuki prosedürlerin iyi yönetim ilkeleri kapsamında yayınlanması hususunda Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

2.2.3.2.2. Mevzuat Değişikliği Önerilerimizle Gerçekleşen Katkı

2022 yılı içerisinde Kamu Denetçiliği Kurumunun tavsiye kararları arasında mevzuat değişikliği önerisi içeren kararların oranı %10 olmuştur. Örnek kararlarımıza aşağıda yer verilmiştir.

Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik Eki Alan Kılavuzuna "Moya Moya Sendromu" nun Eklenmesi Talebi: Moya moya hastalığının Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik eki alan kılavuzuna eklenmesi hususunda Sağlık Bakanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

Kurum Hatasından Kaynaklanan Yersiz Ödeme Borcunun İptali ve Aylıkların Yeniden Bağlanması Talebi: 5510 sayılı Kanun'un m.96/1-(b) uyarınca geriye dönük 5 yıla ilişkin yapılan borç tahakkuku işleminin iptal edilmesi hususunda ve idarece, başvuran ve başvuran ile benzer durumda bulunan hak sahiplerinin kalan gün sayısını tamamlayabilmelerine ve sosyal güvenlik ödemesinden faydalanabilmelerine imkân verecek düzenlemelerin yapılması, hususunda Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

Almaya Hak Kazanılan Bursun Açık Liseye Geçiş Nedeniyle Kesilmesine İtiraz ve Konuya İlişkin Mevzuat Çalışması Yapılması Talebi: açık öğretim lisesine geçiş yapan öğrencilerin bursluluğunun devam etmesine yönelik mevzuat çalışması yapılması hususunda Milli Eğitim Bakanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

Ek İkramiye Tutarına Faiz Talebi: anılan faiz taleplerinin karşılanmasını teminen ilgili mevzuatta gerekli düzenlemenin yapılabilmesi için gerekli çalışmaların başlatılması hususunda Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

Gıda Mühendisleri Odası Üyeliğinden Ayrılma Talebi: İstifa şartı olarak öngörülen üyelik ödentilerinin ödenmiş olması şartının yasal dayanaktan yoksun olması gerekçesiyle yönetmelik hükümlerinin gözden geçirilmesi hususunda Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Başkanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

Kendisini Ziyarete Gelen Çocuğu ile Sağlıklı Bir Bağ Kurulabilmesine Olanak Tanıyacak Koşulların Sağlanması Talebi: Çocuk ve ebeveyn ilişkileri ve ziyaretlerinin desteklenmesi ve kolaylaştırılması, ziyaret alanlarının "çocuk dostu" hale getirilmesine yönelik düzenleme ve mevzuat çalışması yapılması hususunda Adalet Bakanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

Açık Ceza İnfaz Kurumlarına Ayrılma Yönetmeliği'nde Çocukken Yargılaması Başlamış Kişiler Açısından Düzenleme Yapılması Talebi: Çocuklara yönelik infaz sisteminin iyileştirilmesi çalışmalarının tamamlanması yönünde Adalet Bakanlığına, ilgili tüm kurum ve kuruluşlar arasında eşgüdüm sağlanarak, yürütülmekte olan çalışmaların Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde etkin bir şekilde devamının sağlanması amacıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

2.2.3.3. Özel Raporlar ve Özel Çalışmalar

2.2.3.3.1. Ege Denizinde Geri İtmeler ve Boğulan İnsan Hakları Özel Raporu

"Ege Denizi'ndeki Geri İtmeler ve Boğulan İnsan Hakları" başlıklı Özel Raporun hazırlık süreci Edirne Pazarkule Sınır Kapısı'na gerçekleşen göçmen akını olayı ile başlamış; 3 Mart 2020 tarihinde gerçekleştirilen çalışma ziyareti neticesinde elde edilen veriye, "Türkiye-Yunan Sınırındaki Göçmenleri Anlatan Edirne Raporu"nda yer verilmiştir. 10 Mart 2020 tarihinde gerçekleştirilen basın toplantısı ile kamuoyuna duyurulan raporun İngilizce çevirisi yapılarak 160 Ombudsmanlık Kurumuna ve ilgili 23 İnsan Hakları Kurumuna gönderilmiştir.

2.2.3.3.2. Karabağ İnsan Hakları İnceleme Raporu

Hazırlanan özel rapor ile Ermenistan'ın işgal ettiği Azerbaycan topraklarında sebebiyet verdiği insan hakları ihlallerin ortaya konması ve Ermenistan tarafından mayın haritalarının ivedilikle Azerbaycan'a vermesi için teşvik edilmesi hedeflenmiştir.

2.2.3.3.3. Kamu Denetçiliği Kurumu Tarafından Ukraynalı Mültecilere İlişkin Olarak Macaristan'a Gerçekleştirilen Çalışma Ziyareti Raporu

Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, beraberinde kadın ve çocuk haklarından sorumlu Kamu Denetçisi C. Özlem Tunçak'ın da olduğu bir heyet ile 31 Mart-02 Nisan 2022 tarihlerinde Macaristan'a bir çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir. Bu rapor ile söz konusu çalışma ziyareti neticesinde edinilen bilgi ve tespitlerin paylaşılması amaçlanmıştır.

2.2.3.4. İnsan Hakları İzleme Faaliyetleri

Kurum insan hakları kurumu olması sebebiyle; ulusal ve uluslararası insan hakları ihlallerini gözlemlemek, insan hakları alanında yaşanan gelişmeleri incelemek, Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Birleşmiş Milletler ve diğer ilgili uluslararası insan hakları kurum ve kuruluşlarını takip etmek, insan hakları alanında faaliyet gösteren vakıf,

dernek vb. kuruluşlarla iş birliği ve koordinasyon gerçekleştirmek, Cumhurbaşkanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kamu kurum ve kuruluşları ile insan hakları alanında iş birliği ve koordinasyonu gerçekleştirmek, bu sayılanlar ve benzeri faaliyetler sonucunda özel rapor, analiz, makale, broşür hazırlamak ve yayımlamakla sorumludur.

Bu kapsamda 2022 yılında İnsan Hakları Eylem Planı ve yukarıda sayılan görevlere ilişkin yapılan faaliyetlere aşağıda yer verilmiştir.

2.2.3.4.1. İnsan Hakları Eylem Planına İlişkin Faaliyetler

İnsan Hakları Eylem Planında öngörülen 393 faaliyetten 224'ünün tamamlandığı, tamamlanmayan 169 faaliyetin %14'üne ilişkin çalışmanın başlangıç düzeyinde olduğu, %17,3'üne ilişkin çalışmasınınsa gelişme kaydettiği, %11,7'sinin ise çalışması tamamlanmaya yakın faaliyetler olduğu, tamamlanmayan faaliyetlerin çoğunluğunun mevzuat değişikliği gerektirdiği, mevzuat değişikliği gerektirmeyen faaliyetlerin ise (farkındalık oluşturma, personele eğitim verme, yüksek yargı kararlarıyla uyumlu hale getirme, çocuk dostu mahkeme dizaynı gibi) uzun bir hazırlık süreci gerektirdiği veya faaliyetin devamlılık arz ettiği görülerek detaylı değerlendirme ve önerilerin bulunduğu Kurum raporu Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığına ve TBMM Başkanlığına sunulmuştur.

2.2.3.4.2. Ceza İnfaz Kurumu İzleme Faaliyetleri

Yıl içinde düzenli olarak yapılan yerinde inceleme, tespit ve önerilerin tutuklu ve hükümlülerin ihtiyaçlarının daha görünür kılınmasını sağladığı, mümkünse yerinde ivedi çözümler üretildiği, değilse Bakanlıkla gerekli yazışmaların yapıldığı, Bakanlık tarafından yapılan işlemlerin sonucunun Adli Yargı Adalet Komisyonları aracılığıyla ilgili izleme kuruluna bildirildiği, böylece tespit ve önerilerin gereğinin ifası için çok yönlü bir çalışmanın yürütüldüğü memnuniyetle izlenmektedir.

2.2.3.4.3. Diğer Faaliyetler

"Türk Diasporasında Hakların Geliştirilmesi Arama Konferansı"na iştirak edilerek, diaspora çalışmaları hakkında Kurumca halihazırda gerçekleştirilen çalışmalar hakkında bilgi verilmiş ve bundan sonra Kurumca neler yapılabileceği hakkında bilgi alışverişinde bulunulmuştur.

Müslüman karşıtlığı konusunda; ilgili ülke Ombudsmanlıklarına vakaya dikkat çeken mektuplar gönderilmektedir.

Uluslararası İlahiyat Programı öğrencilerine eğitim verilmiş, gerçekleştirilen eğitime 45 kişi katılım sağlamıştır

9. Yurt Dışı Din Hizmetleri Konferansı' programı kapsamında, yurtdışındaki Türk diasporasının uğradığı din temelli ayrımcılık ve nefret söylemine dikkat çekilerek, kullanılabilecek hak arama mekanizmaları hakkında bilgi verilmiştir.

"Müslüman Karşıtı Nefret Suçları ve Müslüman Toplulukların Güvenliği, Göçmen Karşıtlığı, Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılık" temalı çalıştaya (7 Haziran 2022) katılım gösterilmiştir.

İnsan Hakları Kurumları Değerlendirme Toplantısına (9 Haziran 2022) katılım sağlanmış, katılımda İnsan Hakları Eylem Planı kapsamında yapılacak çalışmalar ele alınmıştır.

2022 yılında Danimarka- Kopenhag (10 Mayıs 2022) ve Hollanda Rotterdam'da (22 Haziran 2022) ziyaretlerde bulunularak, 25 farklı STK ile temasta bulunulmuş, o ülkede mevcut Müslüman karşıtı yasal mevzuat başta olmak üzere ayrımcı uygulamalar ve mahkeme kararlarına dikkat çekilen rapor hazırlanması planlanmaktadır.

07 Temmuz 2022 tarihinde gerçekleştirilen Kurumlar arası koordinasyon toplantısına katılım gösterilmiş kamu hizmetlerinin daha yüksek standartlara ulaşması ve insan haklarına dayalı hukuk devleti anlayışının güçlendirilmesi için İl ve İlçe İnsan Hakları Kurul üyelerine yönelik eğitimler verilmesi, Bakanlık ile işbirliği içinde sempozyum, çalıştay, bölgesel program düzenlenmesi planlanmaktadır.

Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu (GRECO) tarafından 5. Değerlendirme Aşaması kapsamında ülkemize gerçekleştirilen ziyarette, heyet üyeleri 6 Ekim 2022 tarihinde Kurumda kabul edilmiş ve detaylı görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

01-03 Kasım 2022 tarihlerinde ülkemiz uygulamasının yerinde görülmesi amacıyla UNODC Sekretaryası ile Danimarka ve Polonya temsilcileri tarafından gerçekleştirilen "Yerinde İnceleme Ziyareti"ne (1 Kasım 2022) iştirak edilerek, Kurumun gerçekleştirdiği çalışmalar hakkında bilgilendirmede bulunulmuştur.

2.2.3.5. Kamu Denetçiliği Kurumunun Ülkemize Olan Katma Değeri Hakkında Genel Değerlendirme

Daha nitelikli başvurular almak ve hak arama kültürünü yaygınlaştırmak adına çok çeşitli faaliyetlerde bulunan Kamu Denetçiliği Kurumunun dostane çözüm girişimleri ve verdiği kararlarla yargının iş yükünü hafifletme yönünde ülkemize katkısı tartışılmazdır. Bu kapsamda Kurum;

İyi yönetim ilkelerine uyulması yönünde verdiği öneriler ile idarenin iyi işleyişine katkıda bulunduğu gibi vatandaşın yönetime bizatihi katılımını sağlamış,

Mevzuat değişikliği ile geniş kitleleri ilgilendiren problemlerin çözümüne katkıda bulunmuş,

Bireysel nitelikteki başvurularda vatandaşın problemini doğrudan çözmekle kalmamış; aynı zamanda benzer durumdaki kişilerin de hukuki durumlarını açıklığa kavuşturmuş,

Bilgilendirme talepleri kapsamında yapılan başvurularda ise vatandaşın sorununa çözüm bulmuş ve vatandaşa hukuki yardımda bulunarak ilgili yönlendirmeleri yapmıştır. Dolayısıyla yukarıda örnek olarak verilen tavsiye kararlarından etkilenen kitle göz önüne alındığında Kamu Denetçiliği Kurumunun kararları ve faaliyetleri sonucunda yüz bin davanın açılmasının önüne geçilmiştir.

2.2.4. BAŞVURULARA İLİŞKİN BİLGİ VE DEĞERLENDİRMELER

2.2.4.1. Adalet, Milli Savunma ve Güvenlik

2022 yılı içerisinde "Adalet, Milli Savunma ve Güvenlik" başlığı altında; cezaevlerinde tutuklu veya hükümlü olarak bulunanların cezaevi koşullarına yönelik talep ve şikâyetleri, görüntülü telefon görüşmesi, haftalık görüşmeler, tutukluların/hükümlülerin sağlıklı beslenmesi, idare ve gözetim kurulunun kararları, infaz hakimliğinin kararları, cezaevi müdürlükleri tarafından verilen disiplin cezaları, mahkûmların ailelerinin bulunduğu şehirdeki veya yakın bir şehirdeki cezaevine nakil talepleri, açık veya kapalı görüşlerde yaşanılan sorunlara yönelik başvurular, sağlık problemleri, "Hükümlü ve Tutukluların Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik" hükümlerinin uygulanması, taraf olunan davaların bir an evvel sonuçlandırılması, mahkemelerce verilen kararların yeniden gözden geçirilmesi ile yeniden yargılanmasının sağlanması, trafik idari para cezaları, mahkeme vekâlet ücretlerinin tahsil edilememesi, bilirkişi listesine eklenme, icra işlemleri, adli sicil kaydının silinmesi, avukatlık

staj kaydiyesi, zorunlu müdafii görevlendirmelerine ilişkin ücret tarifesinin güncellenmesi, mahkeme kararına tecil faizi uygulanması, bilirkişilik eğitiminin açılması konularında gelen başvurular incelenmiştir. Özellikle bu başlık altında "Ceza ve infaz kurumlarının faaliyetleri"ne ilişkin başvuru sayıları dikkat çekicidir. Nitekim, "Adalet, Milli Savunma ve Güvenlik" ana başlığı altında gelen başvuruların büyük bir kısmını "Ceza ve infaz kurumlarının faaliyetleri"ne ilişkin şikâyet başvuruları oluşturmaktadır.

2.2.4.1.1. Ceza ve İnfaz Kurumlarının Faaliyetleri

Tutuklu ve hükümlüler tarafından iletilen başvuruların çok önemli bir kısmını, ailelerine yakın bir ceza infaz kurumuna nakil talepleri oluşturmaktadır. Bunun yanında, tutuklu ve hükümlülerce; İdare ve Gözetim Kurulunun kararları, disiplin cezaları, görüntülü telefon görüşme hakkı ve süreleri, açık görüşme, ceza infaz kurumunda sağlanan iaşenin sağlıklı beslenme şartlarına uygun olması, diyet/vejetaryen beslenme, sağlık hizmetlerinden yararlanma, fazla tahsil edilen nakil giderlerinin iade edilmesi ve benzeri birçok farklı konuda şikâyetler KDK'ya iletilmiştir. Kurumca yapılan incelemeler neticesinde, tutuklu ve hükümlülerin güvence altına alınan haklarına yönelik kısıtlamaların tespiti halinde tavsiye kararları verilmektedir.

2.2.4.1.1.1. Ceza İnfaz Kurumlarında Barındırılan Tutuklu ve Hükümlülerin Sağlıklı Beslenme Talepleri

Tutuklu ve hükümlülerin uygun beslenmesini sağlamak hususundaki pozitif yükümlülüğü kapsamında devletin; himayesi altındaki hükümlü ve tutukluların verimli ve etkin şekilde iaşe etmesi ile sağlıklı ve dengeli beslenmelerinin, beden ve sağlık durumlarının korunmasını temin etmesi gerektiğinden tıbbi diyet listesinde yer alan ürünlerin temin edilmesi hususunda Adalet Bakanlığına tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.4.1.1.2. Ziyarete Gelen Çocuk İle Sağlıklı Bir Bağ Kurulabilmesine Olanak Tanıyacak Koşulların Sağlanması

Ebeveyni cezaevinde olan çocuklara yönelik bir risk ve ihtiyaç değerlendirilmesi yapılması, bu dezavantajlı grubun ihtiyaçlarını gözeten sosyal bir politika belirlenmesi hususunda Adalet Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na; Çocuk ve ebeveyn ilişkileri ve ziyaretlerinin desteklenmesi ve kolaylaştırılması, ziyaret alanlarının "çocuk dostu"

hale getirilmesine yönelik düzenleme ve mevzuat çalışması yapılması hususunda da Adalet Bakanlığı'na tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.4.1.1.3. Ceza İnfaz Kurumundaki Kantin Fiyatları ve Ürün Çeşitliliği

Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtlarında üretilen ürünler ile dış perakende marketlerde ve kamuya ait satış yerlerinde alt ve orta ekonomik gelire sahip tüketiciler için sunulan kaliteli ancak daha uygun fiyatlı muadil ürünlerle artırılması hususunun değerlendirilmesi amacıyla Adalet Bakanlığına tavsiyede bulunulmuştur

2.2.4.1.1.4. Cezaevi Nakil Talepleri

KDK'ya gelen cezaevi nakil talepleri ağırlıklı olarak, aile birliği nedenine bağlı nakil taleplerinden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra, ceza infaz kurumunda bulunan aile üyeleri ile çocuğu olan tutuklu ve hükümlülerin nakil talepleri, eğitim nedeniyle nakil talepleri, sağlık nedeniyle nakil taleplerine ilişkin başvurular da gelmektedir.

2.2.4.1.2. Adalet Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Faaliyetler

Adalet, milli savunma ve güvenlik başlığı içerisinde yer alan adalet hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin faaliyetler alt alanında mahkeme kararlarının uygulanmaması başta olmak üzere, çoğunlukla vatandaşların Adalet Bakanlığı ve kamu hizmeti veren özel hukuk tüzel kişisi statüsünde olan baroların taraf olduğu işlemlere ilişkin başvurularının incelendiği bir alandır. Bu alanda; mahkeme vekâlet ücretlerinin tahsil edilememesi, bilirkişi listesine eklenme, icra işlemleri, adli sicil kaydının silinmesi, avukatlık mevzuatının uygulamasına ilişkin başvurular, avukatlık staj kaydiyesi, zorunlu müdafii görevlendirmelerine ilişkin ücret tarifesinin güncellenmesi, UYAP sisteminin işleyişi, mahkeme kararına tecil faizi uygulanması, bilirkişilik eğitiminin açılması gibi hususlar uyuşmazlık konusu edilmektedir.

2.2.4.1.2.1. Bilgi Edinme Hakkı ve Dilekçe Hakkının Kullanımının Engellenmesi

Dilekçe ve bilgi edinme hakkı, kişilerce idarelere yöneltildiğinden ve idareleri belli ödevlerle yüklediğinden, idarelerin dilekçe hakkının kullanılmasını ve bilgi edinme hakkını engelleyen eylem, işlem, tutum ve davranışları hakkında Kuruma da şikâyet başvuruları yapılmaktadır. Kurum, gelen başvuruları titizlikle inceleyerek, öncelikle idareleri dostane çözüme davet etmektedir.

2.2.4.1.2.2. Milli Savunma Hizmetleri ve Askerlerle İlgili Uygulamalar

Bu başlık altında; aile yardımı ödeneği, yolluk, sözleşme feshi nedeniyle tazminat talepleri, mazeret tayini, görevde yükselme sınavı açılması, kurumlar arası geçiş, unvan değişikliği, göreve iade, şehit sayılma, şehit mezar yeri tespiti, askeri sosyal tesislerden yararlanma, askerlik tecili, kademe/derece ilerlemesi düzeltilmesi, disiplin soruşturması, mobbing, ek özel hizmet tazminatı, askeri personelin HİTAP kayıtlarının düzeltilmesi, özlük haklarının iadesi konu ve talepli başvurular gelmektedir.

2.2.4.1.3. Kolluk Kuvvetleri Faaliyetleri

Kolluk kuvvetlerinin faaliyetleri kapsamında KDK'ya 2022 yılında; trafik idari para cezaları, trafik güvenliği, özel güvenlik görevlisi kimlik kartlarının verilmesi, yenilenmesi ve iptali konusundaki iş ve işlemler, silah ruhsatına ilişkin işlemler, sürücü belgesiyle ilgili işlemler, fahri trafik müfettişliği, genel asayişin sağlanmasında kolluğun faaliyetleri gibi konularda başvurular gelmiştir.

2.2.4.2. Ailenin Korunması

2.2.4.2.1. Kamu Denetçiliği Kurumunun Ailenin Korunması ile İlgili Kararları

2022 yılı içinde "Ailenin Korunması" konusu ile ilgili başvurular incelendiğinde, bu başvuruların; mahkemece verilen kişisel ilişki tesisine ilişkin karara itiraz, süresiz nafakanın kaldırılması gibi yargı sürecine ilişkin taleplerle ilgili olduğu görülmektedir.

Kuruma çocuk teslimine ilişkin olarak yapılan bazı başvurularda çocuğun velayetine sahip eşin tutumu ile ilgili olduğu görüldüğünden ve söz konusu eşin "idare" tanımına girmeyen gerçek kişi olduğu tespit edildiğinden, "Kurumun görev alanına girmeyen" başvurunun incelenmesine imkân bulunmamaktadır. İlaveten çocuk ile kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesi veya var ise velayetin değişen durumlara göre yeniden değerlendirilmesi yönündeki talepler konusunda yargı organları yetkili olduğundan başvurunun bu yönüyle de Kurumun görev alanına girmediği değerlendirildiğinden Kurumca incelenmesine imkân bulunmamaktadır.

2.2.4.2.1.1. Süresiz Nafakanın Kaldırılması Talepli Başvurulara İlişkin Kurum Kararlarımız

Süresiz nafakanın kaldırılması talepleri konusunda aşağıda sıralanan hususlar gözetilerek inceleme ve araştırma yapılmaktadır.

Maddî tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir (4721 sayılı Kanun, Md. 176.).

Manevî tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez.

İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır.

Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir.

Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.

2.2.4.2.1.2. Çocuk Tesliminde Hak İhlallerine ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Özel Raporla Mevzuat Düzenlemesine Kurumca Sağlanan Katkı

Çocuk ile kişisel ilişkinin yeniden düzenlenmesi veya var ise velayetin değişen durumlara göre yeniden değerlendirilmesi yönündeki talepler yönünden Kurumca İncelenemezlik Kararı verilmiş olsa da Kurum, "Çocuk Tesliminde Hak İhlallerine ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Özel Rapor" ile konuya katkı sağlamıştır.

2.2.4.3. Bilim, Sanat, Kültür ve Turizm

Bilim ve Sanat ile 2022 yılında yapılan başvurular; bilim insanlarının bilimsel faaliyetleri, doçentlik başvurularının iptal edilmesi veya başarısız sonuçlanması işlemlerine itirazlar, TÜBİTAK ve YÖK tarafından verilen bilimsel destekler ve projelerin yürütülmesinde yaşanan sorunlar, araştırma ve yayın etiğine ilişkin konular, akademik teşvik başvuruları, akademik teşvik puanlarının iadesi ve buna bağlı olarak akademik teşvik ödeneğinden olan maddi alacağı ile özlük haklarının iadesi, bir akademik dergiye gönderdiği makalenin değerlendirme süreci ve neden reddedildiği hakkında tarafına bilgi verilmesi, "danışman atanabilmek için son iki yılda yayın zorunluluğu" kararının geri alınması, patent başvurusunun kabul edilmesi, e-kitapların kanunda düzenlendiği gibi yayınevlerinden derlenmesi, görme engellilerin zaman kaybetmeksizin e-kitaplara erişiminin sağlanacağı sistemin kurulması, kitap taleplerine idareden zamanında dönüş alamaması nedeniyle bilgiye erişim ve kültürel gelişim

haklarının tesisi için kitaplara erişmek maksadıyla bir engelli olarak yaptığı harcamaların idare tarafından ilgili sistem kurulana kadar karşılanması, sözlük basımı yapılarak satışa sunulması, kütüphanelerin çalışma saatleri gibi konularda yapılan başvurular alınmış ve incelenmiştir.

Söz konusu alt başlıklardan "Bilim insanları ve bilimsel faaliyetler" başlığı altında değerlendirilen doçentlik başvurularının iptali veya başarısız sonuçlanması üzerine yapılan başvurular bu alandaki en yoğun başvuru alınan konu başlığıdır.

2.2.4.4. Çalışma ve Sosyal Güvenlik

2.2.4.4.1. Sosyal Güvenlik Hakkı

Bu başlık altında yapılan başvurularda esas olarak Sosyal Güvenlik Kurumu ilgili idare olmakla birlikte; ilgilisinin sosyal güvenlik hakkına erişebilmesi için çalıştığı idarenin bir işlem tesis etmesinin gerektiği ya da bir sosyal güvenlik ödemesinin yapılabilmesinin maluliyet, iş göremezlik gibi ilgililerin sağlık durumlarının tespiti için sağlık kuruluşunun tıbbi mütalaasının bulunmasına bağlı olduğu durumlarda, bu kurum ve kuruluşlar da ilgili idare kavramına dâhil edilmektedir.

Sosyal güvenlik hakkı ve uygulamalarına ilişkin Kuruma yapılan başvuruların; emekli, ölüm, malullük aylığı bağlanması, emekli ikramiyesi ödenmesi, diğer emeklilik işlemleri, yurt dışı hizmet borçlanması işlemleri, çeşitli sosyal güvenlik kurumlarına tabi olarak geçen hizmet sürelerinin birleştirilmesi işlemleri, Sosyal Güvenlik Kurumunun denetim faaliyetleri, genel sağlık sigortalılığı, yersiz ve fazla ödemeler, sigortalılık süreleri, prim iadesi gibi konularda yoğunlaştığı görülmektedir.

2.2.4.4.1.1. Emeklilik İşlemlerine Yönelik Uyuşmazlıklar

Bu başlık altında, emekliliğe hak kazanma koşullarının mevzuattaki dayanakları özetlenmiştir.

2.2.4.4.1.1.1. Kamu Görevlilerinin Emeklilik İşlemleri

Gerek emeklilik işlemlerinin başlatılması aşamasındaki farklılık gerekse intibak, ikramiye hesabı gibi özel durumlar, bu başvuruların inceleme sürecini diğer sigortalıların emeklilik işlemlerinden ayırmaktadır.

Konu ile ilgili Kuruma yapılan başvurular da emekliliğin başlama tarihi, ilgililerin kazanılmış hak aylığı ile emekli aylıkları yönünden dikkate alınan intibaklarına esas süreler ile ilgilidir.

2.2.4.4.1.1.2. Emeklilik İşlemlerine İlişkin Kurum Girişimleriyle Çözümlenen Uyuşmazlıklar

Bu başlık altında emeklilik işlemlerine ilişkin başvuru örneklerine yer verilmiştir.

2.2.4.4.1.1.3. Emeklilik İşlemlerinde Özel Durumlar

Kısmi süreli çalışmanın tespiti ülkeden ülkeye değişmektedir. Kısmi süreli çalışmanın bildiriminde farklılık bulunmayan ülkeler için ülkemiz dış temsilciliklerince düzenlenen hizmet belgesinde yer alan çalışmanın, "Çalışandan zorunlu sigorta prim kesintisi yapılmayan süre" olarak bildirilmesi halinde kısmi süreli çalışma olarak değerlendirilecek bu durumda ülkemizden aylık alabileceklerdir. Hizmet belgesinde bu ibarenin bulunmaması durumunda çalışma kısmi süreli olarak değerlendirilmeyecek aylık bağlanmayacak varsa da kesilecektir. O yüzden kısmi süreli çalışmanın Kuruma belgelendirilmesi de önem arz etmektedir.

Emekli İkramiyesi İşleri

İlgililerin emekli ikramiyesine hak kazanıp kazanmadıkları, iade ve mahsup işlemleri, faiz talepleri sıklıkla başvuru konusu edilen hususlar arasındadır.

Farklı statüde geçen hizmetlerin birleştirilmesi nedeniyle emekli ikramiyesi ödenmeme işlemlerinin mahkemelerce iptal edilmesi üzerine, idarenin bu kez diğer statülerde geçen hizmetleri dikkate almayıp salt 5434 sayılı Kanun kapsamındaki hizmetleri dikkate alarak emekli aylıklarını bağlaması ve buna bağlı olarak hizmet sürelerinin azalması nedeniyle bir kısım emekli aylıklarını borç çıkarmasına yönelik uyuşmazlıklar Kuruma başvuru konusu edilmiştir.

2.2.4.4.1.2. Sigortalılık İşlemlerine İlişkin Uyuşmazlıklar

Sigortalılığın zorunlu oluşunun bir sonucu olarak Sosyal Güvenlik Kurumunun, Kanun kapsamında yer alan bir çalışmanın mevcut olup olmadığını denetleme yetki ve ödevi bulunmaktadır. Bu kapsamda ilgililerin Kurumdan bu denetim faaliyetinin yerine getirilmesine yönelik talepleri ile sıklıkla karşılaşılmaktadır. Kamu Denetçiliği Kurumu bu yöndeki talepleri içeren başvurularda, ilgililerin çalışma sürelerinin tespitine yönelik olarak denetim faaliyetine başlanılmasını Sosyal Güvenlik Kurumundan beklemektedir.

2.2.4.4.1.2.1. Kendi Adına ve Hesabına Bağımsız Çalışanların Sigortalılığında İnceleme ve Denetim Sürecinden Kaynaklı Sorunlar

Sigortalılığın başlangıcı için kesinti tutarının Kurum hesaplarına intikal ettirilmesi şartı, idare ile sigortalılar arasındaki uyuşmazlıkların ağırlıklı sebebidir. Bununla birlikte tevkifat listelerinde yer alan bilgilerdeki noksanlık ya da hatalar nedeniyle ilgililerin sigorta kaydının yapılmaması da önde gelen uyuşmazlık sebeplerinden biridir. Tevkifat listelerindeki kayıtlara yönelik bir tereddüt ortaya çıkması halinde söz konusu kayıtlara dayanarak sigortalılık talebinde bulunan sigortalıların durumu idarece yapılan inceleme ve denetim faaliyeti sonucuna göre belirlenmektedir.

2.2.4.4.1.2.2. Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışmış Olanların Sigortalılığına Yönelik Çeşitli Uyuşmazlıklar

Bu bölüm altında kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmış olanların sigortalılığına ilişkin başvurulara yer verilmiştir.

2.2.4.4.1.2.3. Sigortalılık Niteliğinin Kazanılmasına Yönelik Diğer Uyuşmazlıklar

1479 sayılı Kanun'un 25'inci maddesi, sigortalılık hak ve yükümlülüklerinin başlangıç tarihi bakımından genel düzenleme niteliğindedir. Aynı Kanun'un geçici 18'inci maddesi ile kişilerin geçmiş çalışmaları tamamen yok sayılmayıp kendisinin ya da Kurumun ihmali veya kusuru nedeniyle Kanun kapsamında sosyal güvenlik sistemine dâhil edilmemiş kişilerin Kuruma kayıt ve tescil edilmelerine imkân tanınmış olup bunların belirtilen süreler içerisinde başvurmaları ve primlerini ödemeleri şartıyla geçmiş çalışmalarının da sigortalılık süresine eklenmesi öngörülmüştür.

2.2.4.4.1.3. Yurt Dışı Borçlanma İşlemleri

3201 sayılı Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun kapsamında yurt dışında çalışmakta iken veya yurda kesin dönüş yaptıktan sonra ölenlerin Türk vatandaşı olan hak sahipleri Sosyal Güvenlik Kurumuna müracaat etmek suretiyle bu Kanun ile getirilen haklardan yararlanmaktadırlar. Öte yandan söz konusu haktan yararlanılabilmesi için borçlanılacak her bir gün için Kurum tarafından tahakkuk ettirilecek borç tutarının, tebliğ edildiği tarihten itibaren üç ay içerisinde ödenmesi gerekmektedir.

İlgililerin yurt dışında geçen sürelerini borçlanmaları ve böylece sosyal güvenlik koruması içerisinde yer almaları Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından gerçekleştirilecek işlemler ile mümkün olmaktadır.

2.2.4.4.1.3.1. Borç Tahakkuk Cetvelinin Tebliği ve Kanuna Aykırılık

Borç tahakkuk cetveli, ilgilisine tebliğ edilmeden, borçlanma işlemlerinin tamamlanması mümkün değildir. Borç tahakkuk cetvelinin tebliği ile yasal üç aylık ödeme süresi de işlemeye başlamaktadır. Bu yönüyle 3201 sayılı Kanun uygulamasında, borç tahakkuk cetvelinin Kurum tarafından oluşturulması kadar tebliğ edilmesinin de özel bir öneme sahiptir. Kuruma yapılan başvurulardan, söz konusu borç tahakkuk cetvelinin tebliği konusunda uyuşmazlıkların yaşandığı gözlemlenmektedir. Özellikle ilgilisinin tebliğ adresinin yurt dışı olduğu durumlarda sorun yaşanma ihtimalinin arttığı anlaşılmaktadır.

Sosyal Güvenlik Kurumu, borç tahakkuk cetvelinin tebliğinin 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümleri doğrultusunda yapılacağına ilişkin bir düzenlemenin bulunmadığını, borç tahakkuk cetveline ilişkin tebliğ mektubunun 3201 sayılı Kanun ve Yurtdışında Geçen Sürelerin Borçlandırılması ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'e uygun olarak tebliğe çıkarılmasına rağmen ilgilisine teslim edilememesi nedeniyle Kuruma iade edilmesinden sonra ilgilisinin adresinin doğru olup olmadığının dosyasından ve adrese dayalı kimlik paylaşım sisteminden kontrol edildiğini ve adresin doğru olduğunun anlaşıldığı durumlarda borcun ilgilisine tebliğine ilişkin iadeli taahhütlü yazının Kurumdan gönderildiği tarihten itibaren üç ay içerisinde ilgilisinin müracaatı olmaması halinde borçlanma işleminin geçersiz sayıldığını belirtmektedir.

Bu kapsamda ilgililerin, yurt dışında geçen çalışma sürelerinin borçlandırılması talepleri kapsamında düzenlenen borç tahakkuk cetvellerinin tebliğinin hangi Kanun kapsamında yapılacağı ile söz konusu yazının, Kurumdan gönderildiği tarihten itibaren üç ay içerisinde ilgilisinin müracaatı olmaması nedeniyle borçlanma işleminin geçersiz sayılmasına yönelik Kurum işlemleri Kuruma yapılan başvurularda inceleme konusu yapılmıştır.

2.2.4.4.1.3.2. Yurt Dışı Borçlanmaya İlişkin Kurum Girişimleriyle Çözümlenen Uyuşmazlıklar

Bu bölümde, yurt dışındaki çalışma sürelerini borçlandırma talebinde bulunma örneğine yer verilmiştir.

2.2.4.4.1.3.3. Yurt Dışı Borçlanma İşlemlerine İlişkin Bazı Özel Durumlar

3201 sayılı Kanun'da, 7186 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile yapılan değişikliklerin yürürlüğe girdiği 01.08.2019 tarihi, yurt dışı borçlanma işlemleri bakımından önemlidir. Mezkûr Kanun ile borçlanma prim oranı, borçlanılan sürelerin kabul edileceği sigortalılık statüsü, borçlanmada sigortalılık başlangıç tarihinin tespiti konularında esaslı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerden etkilenmek istemeyen kişilerin, düzenlemelerin yürürlüğe girmesinden önce Kuruma yoğun başvurularının olduğu, başta 3201 sayılı Kanun kapsamındaki işlemlerin tebliği olmak üzere uyuşmazlıkların arttığı anlaşılmıştır.

2.2.4.4.1.4. Sosyal Güvenlik Ödemeleri ve Mülkiyet Hakkı

2.2.4.4.1.4.1. Sigorta Primlerinin İadesine İlişkin Uyuşmazlıklar

Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay kararlarına paralel şekilde Kurum, sigortalıların ödemiş oldukları primlerin iade edilmesinde paranın alım gücündeki eksilmenin dikkate alınarak ödeme yapılması gerektiği görüşündedir.

2.2.4.4.1.4.2. Yersiz veya Fazla Ödemelerin Geri Alınmasına İlişkin Uyuşmazlıklar

5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinde, Kurumca hak sahiplerine fazla veya yersiz yapıldığı tespit edilen ödemelerin geri alınacağı düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemede, hak sahiplerine yapılan ödemelerin geri alınmasında fazla veya yersiz ödemenin, hak sahiplerinin kasıtlı veya kusurlu davranışlarından kaynaklanması ile Kurumun hatalı işleminden kaynaklanmış olmasının ayrı ayrı düzenlendiği görülmektedir. Bu çerçevede, fazla veya yersiz ödemenin Kurumun hatalı işleminden kaynaklandığı durumlarda hak sahiplerinin iade borcunun hesaplanmasının bu durum göz önüne alınarak yapılması yasal zorunluluktur. Mezkûr düzenlemenin uygulama alanı, başta sahte sigortalılık hizmetleri ile kazanılan sosyal güvenlik ödemelerinin iadesi olmak üzere, Kurum tarafından yapılan her türlü ödemeleri kapsamaktadır.

Bu kapsamda Kuruma yapılan başvurularda fazla ödemelerin, başvuranın kasıtlı veya kusurlu davranışından kaynaklanıp kaynaklanmadığı göz önünde bulundurulmaktadır.

2.2.4.4.1.5. Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Çeşitli Uyuşmazlıklar

(Bu Bölüm altında, yukarıdaki başlıklar altında yer verilmeyen sosyal güvenlik hukukuna ilişkin başvuru örneklerine yer verilmiştir.)

2.2.4.4.2. Çalışma Hayatı

Kuruma çalışma hayatı alanında ağırlıklı olarak; işçi alacaklarının ödenmesi, kısa çalışma ödeneği, işsizlik ödeneği, nakdi ücret desteği konularında başvurular yapılmaktadır.

2.2.4.4.2.1. İşçilik Alacakları

Sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışma hakkı temel insan haklarındandır. Kıdem tazminatına dair başvurularda, 1475 sayılı İş Kanunu'nun 14. maddesi gereğince işlemler yürütülmüş, kıdem tazminatına hak kazanan işçilere doğrudan kanunla belirlenen hakların verilmesi gerektiği, işçi lehine yorum ilkesi de göz önünde bulundurularak karar verilmiştir.

Ancak daimî işçi statüsünden kendi isteğiyle memuriyet kadrosuna geçen kişilerin kıdem tazminat taleplerinin reddine dair idari işlem, bu geçişin 1475 sayılı Kanun'un 14. maddesi hükmünce istifa olarak değerlendirilmemesi nedeniyle, hukuka ve hakkaniyete uygun bulunmuştur.

Bir diğer kıdem tazminatı kararında ise emekliye ayrılan kişinin 2016 yılı itibarıyla hak kazandığı kıdem tazminatının 2021 yılında ödenmesi ve bu gecikme nedeniyle talep edilen yasal faiz talebi, başvuranın aşırı ve olağan dışı külfete maruz bırakılması nedeniyle kabul edilmiş ve bu talebin karşılanmasına dair tavsiye kararı verilmiştir.

2.2.4.4.2.2. Geçici İş Göremezlik Ödeneği

Geçici iş göremezlik ödeneğine dair yapılan başvurularda, raporlu olunan dönemde çalışamayan sigortalının bu dönemde yoksun kaldığı ücreti kadar bir zararının oluşacağı ve bu zararın da maddi zarar içerisinde kabul edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. İlgili zararın bilirkişi aracılığıyla tespit edilip, SGK tarafından sigortalıya ödenmesi gereken geçici iş göremezlik ödeneği var ise bunun rücuya tabi kısmının hesaplanan maddi zarardan düşülmesi ile elde edilecek sonuç, kazalının istirahatli dönemdeki karşılanmamış zararını ortaya koyacaktır.

2.2.4.4.2.3. İşsizlik Ödeneği

Bu konuda yapılan başvurularda, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nun 51'inci maddesinde yer alan şartlar göz önünde bulundurularak, şartları taşıyan kişilerin işsizlik ödeneği almaya hak kazanacakları belirtilmiştir.

2.2.4.4.2.4. Nakdi Ücret Desteği

Koronavirüs pandemisinin sosyal ve ekonomik hayata olumsuz etkilerinin azaltılması amacıyla işveren tarafından ücretsiz izne ayrılan ve kısa çalışma ödeneğinden yararlanamayan işçilere izin süresince İşsizlik Sigortası Fonu'ndan nakdi ücret desteği sağlanmıştır. Bu konuda yapılan başvurularda, işverenin nakdi ücret desteği için gerekli bildirim yükümlülüğünü yerine getirmemesi nedeniyle nakdi ücret destek talebi reddedilen başvuran hakkında tavsiye kararı verilmiştir.

2.2.4.4.2.5. Toplu İş Sözleşmesi Hükümlerinden Yararlanma Talebi

Toplu iş sözleşmesinden doğan hakların geriye dönük olarak taraflara ödenmesine yönelik olan başvurularda, 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun 39. maddesi uyarınca bu haklardan yalnızca ileriye dönük yararlanılabileceği hükmüne varılarak ret kararları verilmiştir.

2.2.4.4.2.6. İdarede İşçi Statüsünde Çalışanların İş Kanunu ve İş Akdinden Kaynaklı Sorunları

Bu konuya giren ağırlıklı şikâyet başvuruları; meslek kodunun düzeltilmesi, eğitim durumuna göre unvan değişikliği, aynı işe farklı ücret ödenmesi, naklen atanma talebi ve becayiş (eş durumu, can güvenliği, engel durumu sebebiyle vs.) mobbing ve disiplin cezalarının iptal edilmesi talepleri hususunda toplanmaktadır.

2.2.4.4.2.6.1. Meslek Kodunun Değiştirilmesi Talebi

İdarede işçi statüsünde çalışanlar tarafından yapılan başvuruların büyük çoğunluğu, fiilen yapılan iş ile ihale sürecinden önce çalışılan işle ilgili olarak bildirilen meslek kodunun uyumsuzluğundan kaynaklanmaktadır.

Kurumca yapılan çalışmalar neticesinde ilgili başvurularda Tavsiye, Dostane Çözüm veya Gönderme kararları verilmektedir.

2.2.4.4.2.6.2. Naklen Atanma Talebi ve Becayiş (Engel Grubu Atamaları, Eş Durumu, Can Güvenliği, Öğrenim Durumu)

Kuruma bu alanda sağlık sorunları ile eğitime devam etme sebepleriyle naklen atanma talepleri için başvurulmuş, Kurum da öncelikle kişilerin toplu iş sözleşmesi hükümlerinde naklen atanmaya dair bir ibarenin yer alıp almadığını incelemiştir. İlgili sözleşmelerde yer alan

hükümler ışığında sağlık sorunlarına ve eğitim durumlarının dikkate alınarak kişilerin naklen atamalarının yapılması hususunda tavsiye kararları verilmiştir.

2.2.4.4.2.7. Çalışma Koşulları Başvuruları

Bu başlık altında mobbing başvuruları yer almıştır. Kurumca yapılan başvuruların incelenmesi sonucunda gönderme kararları verilmiş, mobbing başvuruları titizlikle incelenmiştir.

2.2.4.4.2.8. Aynı İşe Farklı Ücret Ödenmesi Sebebiyle Yapılan Başvurular İle Teknik Fark Talepleri

Kurum tarafından yapılan değerlendirmeye göre, sürekli işçi kadrosuna geçirilenler arasındaki ücret farklılıkları, toplu iş sözleşmeleri vasıtasıyla giderilebilir. Bu hususlarda birçok sorunun yaşandığını tespit eden Kurum, söz konusu uyuşmazlıkların, etki analizinin yapılarak yasal düzenleme ya toplu iş sözleşmelerinde yapılacak düzenlemeler ile detaylandırılmasına ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.

2.2.4.4.2.9. Disiplin Cezalarının İptal Edilmesi Talepleri

Bu başlıkta Kuruma yapılan başvurularda disiplin cezası süreçlerine dair incelemeler gerçekleştirilmiş, tavsiye ve dostane çözüm kararları verilmiştir.

2.2.4.4.2.9.1. Disiplin Cezalarının İptal Edilmesi Talebi Hakkında

Yapılan bir başvuruda kişinin gerçekleştirdiği tek fiilden dolayı 3 ayrı disiplin suçunu işlediği ve bu nedenle kişiye disiplin cezalarının toplanması suretiyle ceza verilmesi, cezanın evrensel bir hukuk kuralı olan *ne bis in idem* (aynı fiilden dolayı birden fazla ceza verilmez) prensibiyle çeliştiği görülerek bu hususta tavsiye kararı verilmiştir.

2.2.4.5. Çocuk Hakları

Kamu Denetçiliği Kurumu, ülkemizde bir ilk olarak çocuklardan başvuru alan tek kurumdur. Çocuklara özel web sayfasında doğrudan çocuklardan alınan başvurular, çocuk dostu bir yaklaşımla incelenmekte ve çocuğun yüksek yararı çerçevesinde idarelere önerilerde bulunulmaktadır.

2.2.4.5.1. Başvuruların Nitelikleri

Çocuklar tarafından yapılan başvurularda, mahremiyet hakkı, çocuğun kendisiyle ilgili kararlara katılım hakkı, her türlü şiddete ve ihmale karşı korunma hakkı, özel gereksinimli

çocukların eğitim hakkı, oyun oynama, dinlenme, spor faaliyetlerine ve kültürel etkinliklere katılma hakkı, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı ağırlık kazanmaktadır.

Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar konusunda Kurumca yapılan incelemeler sonucu, ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve ulusal mevzuat uyarınca bu çocukların haklarını hiçbir ayrımcılığa uğramaksızın, tam ve eksiksiz bir şekilde gerçekleştirmelerinin hukuki güvence altında olduğu değerlendirilmiştir.

Çocuk adalet sistemi ile ilgili yapılan incelemelerde çocuğun korunması ve çocuğun yüksek yararının gözetilmesi ilkesi esas alınarak çocuk adalet sisteminin onarıcı adalet yaklaşımıyla yapılandırılmasına yönelik çalışmaların tamamlanması, çocuk haklarının korunması ve geliştirilmesi, bu hususta gerekli yasal ve idari tedbirlerin alınması, suça sürüklenen çocuklara özgü politikaların geliştirilmesi, suça sürüklenen çocuklara yönelik infaz sisteminin iyileştirilmesi çalışmalarının tamamlanması yönünde öneride bulunulmuştur.

2.2.4.5.2. Kararlarımız

2.2.4.5.2.1. Çocuk Adalet Sisteminin Onarıcı Adalet Yaklaşımıyla Yapılandırılması

Konuya dair, çocukların açık ceza infaz kurumlarına ayrılmasına dair yapılan incelemede, çocuğun korunması ve çocuğun yüksek yararının gözetilmesi ilkesi esas alınarak infaz sisteminin gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesine dair tavsiye kararı verilmiştir.

2.2.4.5.2.2. Çocuk Adalet Sisteminde İnfaz Koşullarının İncelenmesi

Diyarbakır Barosu tarafından yapılan başvurudaki kötü muamele, beslenme, sağlık, tedavi ve haberleşme hakları ile eğitim ve sosyal hakların ihlal edildiğine dair incelemede; olaylara dair adli işlemlerin devam ettiği, hastane, tedavi ve sağlık hakları ile ilgili herhangi bir sorunun olmadığı, maddi durumu iyi olmayan hükümlü ve tutukluların temizlik malzemelerinin olanaklar ölçüsünde kurumun genel bütçesi tarafından verildiği tespit edilmiş, başvuru hakkında Dostane Çözüm Kararı verilmiştir. Akabinde olayların takipçisi olunarak ilgili ceza infaz kurumuna ziyaret de gerçekleştirilmiştir.

2.2.4.5.2.3. Çocukların Kendilerini İlgilendiren Kararlara Katılım Hakkı

Eğitim görülen binanın bahçesine anaokulu yapılmasına dair çocukların yaptığı başvuruların incelenmesi sonucunda, başvuru konusunun çözümüne yönelik İdarenin yapıcı yaklaşım sergilediği, çevrenin ve oyun alanlarının korunduğu görülmüştür.

2.2.4.5.2.4. Çocukların Her Türlü Kötü Muameleye Karşı Korunmaları

Bu başvuruların çoğunluğunun konusunu öğretmenlerin tutum ve davranışları oluşturmaktadır. Başvuruyu inceleyen Kurum, ilgili idare ile görüşerek süreci titizlikle ve çocuğun zarar görmeyeceği şekilde gizlilikle yürütmüş, öğretmen hakkında disiplin cezasına hükmedilmiştir.

2.2.4.5.2.5. Devlet Koruması ve Bakımı Altında Olan Çocukların Haklarının Korunması

Bu başlık altında genel olarak bakım tedbir kararlarının uzatılması, sağlık tedbir kararı verilmesi, başka bir çocuk evine nakledilme, eğitim hakkının güvence altına alınması, reşit olduktan sonra Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında istihdam edilme talepleri bulunmaktadır.

2.2.4.5.2.6. Mülteci Çocukların Eğitim, Sağlık Hakkına Erişimi ve Haklardan Diğer Çocuklarla Eşit Bir Şekilde Faydalanmaları

Konuya dair özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine kayıt başvurusunun incelenmesinde sağlık tedbir ve uygun sosyal hizmet desteğinin verilmesi sağlanmış, çocukların eğitim ve sağlık tedbir kararlarının ivedilikle uygulanmasının üstünde durulmuştur.

2.2.4.5.2.7. Özel Gereksinimli Çocukların Haklarının Güvence Altına Alınarak Toplumsal Yaşama Etkin Bir Şekilde Katılmalarının Desteklenmesi

Başlık altında özel gereksinimli çocuklara verilmesi gereken destek eğitiminin, kolaylaştırıcı kişi uygulamasının, çocuklarının ebeveynlerine eğitim ve bakım izni verilmesinin veya mesai saatlerinde değişiklik yapılmasının, evde bakım aylığı bağlanmasının konu edinildiği başvurularda, konuya dair yeterli idari, insani ve finansal kaynak sağlanması, çocuğun üstün yararı gözetilerek gerekli tedbirlerin alınması hususunda İdareye çeşitli tavsiye kararları verilmiştir.

2.2.4.5.2.8. Eğitim Hakkı ve Bu Hakkın Fırsat Eşitliği Temelinde Sağlanması

Kuruma çocuklar tarafından yapılan başvurularda eğitim hakkının güvence altına alınması ve nitelikli eğitim alma hakkı kapsamındaki sorunlar gündeme getirilmiştir.

Bu alanda yapılan başvurularda çocuğun üstün yararının gözetilmesi üzerinde durulmuş, sokak köpeklerine dair çözüm üretilmesi, nakil talepleri, personel yetersizliği gibi hususlarda tavsiye kararları vermiştir.

2.2.4.5.2.9. İnsan Kişiliğinin Eksiksiz Gelişimi İçin Çocukların Oyun Oynama ve Yaşına Uygun Eğlence Etkinliklerinde Bulunma Hakları

Bu başlık kapsamında yapılan başvurularda Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilgili maddeleri göz önünde bulundurularak, çocukların fizyolojik ve psikolojik gelişimleri açısından önemli olan bu hususta tavsiye kararları verilmektedir.

2.2.4.5.2.10. Çocukların Kültürel ve Sanatsal Faaliyetlere Katılım Hakkı

Çocukların kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılabilmesi için alınması gereken yasal, idari ve bütçesel önlemler yapılan başvurular açısından Kurum tarafından incelenmekte, bu hususlar incelenerek tavsiye kararları verilmektedir.

2.2.4.5.3. KDK Çocuk Hakları Alanındaki Faaliyetler

2.2.4.5.3.1. Aile Mahkemelerinin Etkinliğinin Arttırılması Aile Üyelerinin Haklarının Daha İyi Korunması Avrupa Birliği-Avrupa Konseyi Ortak Projesinin Açılış Konferansına Katılım

18 Ocak 2022 tarihinde Ankara'da gerçekleşen Proje Açılış Etkinliğine Kamu Denetçisi C. Özlem Tunçak katılmıştır.

2.2.4.5.3.2. "Refakatsiz Çocuklar" Konulu Hizmet İçi Eğitim Programı

Kurum ile UNICEF iş birliğinde 21 Ocak 2022 tarihinde gerçekleşen hizmet içi eğitimde, çocuk koruma sistemine dair bilgiler uzman ve uzman yardımcılarına aktarılmıştır.

2.2.4.5.3.3. Manisa Barosu Avukatlarına Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Konulu Eğitim

26 Ocak 2022 tarihinde Manisa Barosu avukatlarına Kamu Başdenetçisi ve Kamu Denetçilerinin katılımıyla KDK ve Çocuk Hakları konularında eğitimler verilmiş, Kurum hakkında bilgilendirme sunumu yapılmıştır.

2.2.4.5.3.4. TOHAD Çocuk Hakları Kış Okulu Programında KDK ve Çocuk Hakları Konulu Eğitim

Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneğinin (TOHAD) daveti üzerine Kurum, KDK ve Çocuk Hakları konulu eğitim düzenlenmiştir.

2.2.4.5.3.5. Eskişehir'de "Çocuk Hakları ve Kamu Denetçiliği Kurumu" Konulu Akrandan Akrana Eğitim

Kurum ile UNICEF iş birliğinde düzenlenen eğitim programları çerçevesinde akrandan akrana eğitimler de gerçekleştirilmektedir. Aralık 2019'dan beri yürütülen bu programlarda topluma erişim faaliyetlerinin desteklenmesi ve çocuklarda hak bilincinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

2.2.4.5.3.6. Tekirdağ Barosu Avukatlarına Yönelik "KDK ve Çocuk Hakları Konulu" Eğitim

Kamu Başdenetçisi tarafından Tekirdağ Barosunda Kurumun görev ve yetkileri, çalışmaları, şikâyet mekanizmasının işleyişi ile beraber çocuk hakları özelinde karar örneklerini de kapsayan bir eğitim verilmiştir.

2.2.4.5.3.7. İnsan Hakları ve Ceza Adalet Sistemi Açısından Ceza İnfaz Kurumlarının İzlenmesi Sempozyumunda Gerçekleştirilen Tebliğ Sunumu

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu tarafından gerçekleştirilen sempozyumda Kamu Denetçisi C. Özlem Tunçak, "Kamu Denetçiliği Kurumu Perspektifinden Ceza infaz Kurumlarının İzlenmesi" isimli tebliğ sunmuştur.

2.2.4.5.3.8. Gençlere Yönelik "Akran Eğitici Eğitimi"

Kurum ve UNICEF iş birliğinde 24-27 Şubat 2022 tarihleri arasında Ankara'da ombudsmanlık kulüp öğrencilerine yönelik akran eğitici eğitimi programı düzenlenmiştir.

2.2.4.5.3.9. Zonguldak Barosu Avukatlarına Yönelik "KDK ve Çocuk Hakları" Konulu Eğitim

23 Mart 2022 tarihinde gerçekleştirilen eğitimde Kurumun ülkemizdeki çocuk haklarını desteklemek için yürüttüğü çalışmalar ve çocuk dostu başvuru inceleme mekanizması hakkında bilgilendirme sunumları yapılmıştır.

2.2.4.5.3.10. Hacettepe Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi Öğretmenleri ile Çevrim İçi Buluşma

29 Mart ve 4 Nisan 2022 tarihlerinde, öğretmenlerin çocuk hakları derslerine misafir konuşmacı olarak katılım sağlanmış, Kurum hakkında bilgi verilmiştir.

2.2.4.5.3.11. "Türkiye'de Çocuk Haklarının Desteklenmesi İçin Teknik Yardım" Projesi Kapsamında Birinci Yönlendirme Komitesi Toplantısına Katılım

Projenin 30 Mart 2022 tarihinde gerçekleştirilen Birinci Yönlendirme Komitesi Toplantısına Kurum katılım sağlamış, hafif engelli çocuklar, çocuk işçiliğinin önlenmesi, erken yaşta evliliklerin önlenmesi, hassas koşullar altındaki çocukların dâhil olduğu ancak bunlarla sınırlı olmayan ve özellikle farklı çocuk bakım hizmetlerinin niteliğini arttırmaya yönelik politika ve uygulamaları içeren dört tematik alan ile ilgili görüş öneri paylaşımı ve faaliyet planlaması yapılmıştır.

2.2.4.5.3.12. Ankara Büyükşehir Belediyesi 26. Dönem Çocuk Meclis Üyelerinin Kurumu Ziyareti

13 Nisan 2022 tarihinde 26. Dönem Çocuk Meclisi üyeleri ile bir araya gelinmiş, çocuk üyelere örnek başvurular, devam eden ve planlanan projeler hakkında bilgi verilmiştir.

2.2.4.5.3.13. KDK Çocuk Birimi Olarak Sofuoğlu İlköğretim Okulu Öğrencilerini Ziyaret

Kurumun çocuk internet sitesini tanıtmak ve çocukların hak arama kültürlerini geliştirmek amacıyla KDK Çocuk Birimi 19 Nisan 2022 tarihinde Sofuoğlu İlköğretim Okulu'ndaki 4. sınıf öğrencileri ile bir araya gelmiştir.

2.2.4.5.3.14. "Meclis Bahçesi, Çocuk Bahçesi" Programına Katılım

Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç ve Çocuk Haklarından Sorumlu Kamu Denetçisi C. Özlem Tunçak, Meclis Başkanı Prof. Dr. Mustafa Şentop ile birlikte 20 Nisan 2022 tarihindeki programın açılışını gerçekleştirmiştir.

2.2.4.5.3.15. Çocuk Adalet Sisteminin Geleceği Sempozyumunda Çocukların Hak İhlaline Karşı Bağımsız Başvuru Yolları Konulu Sunum

Türkiye Barolar Birliği tarafından 23 Nisan 2022 tarihinde düzenlenen sempozyuma C. Özlem Tunçak katılım sağlayarak "Çocukların Hak İhlaline Karşı Bağımsız Başvuru Yolları" konulu bir sunum gerçekleştirmiştir.

2.2.4.5.3.16. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Kapsamında Sofuoğlu İlkokulunu Ziyaret

23 Nisan kapsamında ziyaret edilen okulda hak arama ve Kurum hakkında bilgi verilmiş, sonrasında ağaç dikme etkinliği gerçekleştirilmiştir.

2.2.4.5.3.17. TBMM Çocuk Hakları Alt Komisyonu ve UNICEF Türkiye ile Birlikte Zagreb Ziyareti

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesindeki Çocuk Hakları Alt Komisyonu'nun 22-26 Mayıs 2022 tarihleri arasında yaptığı ziyarette, Engelli Hakları Ombudsmanı Anka Slonjšakile ve Çocuklar için Ombudsmanlık görevini yürüten Helenca Pirnat-Dragičevic ile istişarelerde bulunulmuştur, örnek projeler ziyaret edilmiştir.

2.2.4.5.3.18. Eskişehir'de Düzenlenen "Haklarımı Öğreniyorum Akran Eğitimi" Programı

Kurum ile UNICEF iş birliğinde düzenlenen program 8-9-10 Haziran 2022 tarihinde Eskişehir'de gerçekleştirilmiştir. Eğitim ile çocukları ve gençleri özellikle haklar, çocuk hakları, hak arama yolları ile akran eğitimleri konusunda güçlendirmek, çocuklar ve gençler tarafından sahada yapılabilecek çalışmalar konusunda fikir alışverişi için zemin oluşturabilmek amaçlanmaktadır.

2.2.4.5.3.19. Sektörlerarası Çocuk Kurulu Toplantısına Katılım

1 Haziran 2022 tarihinde çevrimiçi olarak düzenlenen toplantıya KDK Çocuk Birimi yetkilileri katılmıştır.

2.2.4.5.3.20. Çocuk Danışma Kurulu Toplantısına Katılım

Kurulun ilk toplantısı 1 Şubat 2022 tarihinde çevrimiçi olarak, ikinci toplantısı 9-12 Haziran Çanakkale ilinde gerçekleştirilmiş olup toplantılara KDK Çocuk Birimi yetkilileri katılmıştır.

2.2.4.5.3.21. İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesinde Ombudsmanlığın Rolünün Güçlendirilmesi Teknik Yardım Projesi" Kapsamında Gerçekleştirilen Eğitimler

2.2.4.5.3.21.1. "Çocuk Hakları" Konulu Eğitim Programı

3-4-5 Ekim 2022 tarihlerinde yapılan eğitim programlarında uzman ve uzman yardımcılarına bilgi aktarılmıştır.

2.2.4.5.3.21.2. Kamu Denetçiliği Kurumu'nun "Türkiye'de Çocuk Hakları" Konulu Alternatif Raporu

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de düzenlenen periyodik raporlama müessesesine alternatif rapor verme yetkisini sahip kurum, bu yetkiye dayanarak çocuk hakları alanındaki

gelişmeleri içeren son ülke raporuyla ilgili olarak "Türkiye Cumhuriyeti Ombudsmanlık Kurumu Türkiye'de Çocuk Hakları" konulu Alternatif Raporu Temmuz 2022'de Komite'ye sunmuştur.

2.2.4.5.3.21.3. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2023-2028 Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı Çalıştayı

30 Eylül 2022 tarihinde düzenlenen Çalıştaya Kurum yetkilileri katılım sağlamıştır.

2.2.4.5.3.22. Diyarbakır Çocuk ve Genç Kapalı Cezaevine Ziyaret

3 Kasım 2022 tarihinde Kamu denetçileri ve uzmanlardan oluşan heyet, cezaevindeki çocuklarla görüşme yaparak çocukların tutulma koşulları incelenmiştir.

2.2.4.5.3.23. Toplu Savaş Koşullarında Çocuk Haklarının İhlal Edilmesi Çevrimiçi Konferansına Katılım

14 Kasım 2022 tarihinde Ukrayna Cumhurbaşkanlığı'nın ev sahipliğinde çevrimiçi konferans düzenlenmiştir. Konferansta C. Özlem Tunçak bir konuşma yapmıştır.

2.2.4.5.3.24. Refakatsiz Çocuk Evi Ziyareti

Kamu Başdenetçisi ve kamu denetçisi eşliğinde İstanbul'da gerçekleştirilen ziyarette çocukların mevcut durumları, talep ve ihtiyaçları hakkında kurum personeli ve çocuklar ile bir araya gelerek incelemede bulunmuşlardır.

2.2.4.5.3.25. Ankara Büyükşehir Belediyesi 27. Dönem Çocuk Meclisinin Açılışına Katılım

Çocuk Meclisinin açılış töreninde yeni başkan ve üyelere mazbataları takdim edilmiştir. Meclis açılışında, çocuk dostu şehir oluşturulması amacıyla bisiklet yollarının inşa edilerek okul ve hastanelere entegre edilmesi, kırsal kesimde yaşayan çocukların ihtiyaçlarının gözetilmesi, engelli çocuklar için daha yaşanabilir bir şehir planlanması konularında Çocuk Meclis üyeleri tarafından verilen soru önergeleri oylanmıştır.

2.2.4.5.3.26. 23. Çocuk Forumu Açılış Programına Katılımı

Kamu denetçisi C. Özlem Tunçak, 20 Kasım 2022'de Açılış Programına katılmış ve açılış konuşması gerçekleştirmiştir.

2.2.4.5.3.27. Çocuk Forumu Kapanış Programına Katılımı

Kamu denetçisi C. Özlem Tunçak, "İklim Değişikliği ve Çocuk Katılımı" temasıyla düzenlenen foruma katılarak çocuklarla bir araya gelmiştir. Tunçak, UNICEF ile yürütülen iş birliği neticesinde KDK Çocuk Hakları Stratejisi hazırlandığını ve strateji kapsamında çocuk katılımının desteklenmesi ve çocuk hakları alanında farkındalık kazandırma faaliyetlerini sürdürmekte olduklarını ifade etmiştir.

23'üncüsü düzenlenen Çocuk Forumu'nda "İklim Değişikliği ve Çocuk Katılımı" konusunun çocuklar tarafından belirlenmesini hem çok anlamlı hem de geleceğimiz adına umut verici olduğunu belirten Tunçak, iklim değişikliğinin en büyük etkilerine çocukların maruz kalacağını; bu nedenle iklim değişikliği konusunun aynı zamanda bir çocuk hakları meselesi olduğunu vurgulamıştır.

2.2.4.5.3.28. Çocuk Haklarını ve KDK'yı Konuşmak Üzere Öğretmenler İle Çevrimiçi Buluşma

30 Kasım 2022 tarihinde Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Öğretmen Yetiştirme Birimi tarafından yürütülen Öğretmen Akademileri programı kapsamında çevrimiçi sunumlar gerçekleştirilmiştir.

2.2.4.6. EĞİTİM-ÖĞRETİM, GENÇLİK VE SPOR

Eğitim-öğretimin her aşamasına ilişkin olarak bireyler, yaşadıkları sorunları Kuruma başvuru konusu yapabilmekte olup ilgili konu başlığı, Kurumun en yoğun başvuru yapılan alanlardan biridir.

Bu başlık çerçevesinde, 2022 yılında sınavlar, öğrenci işlemleri, yükseköğretim hizmetleri, pandemi süreci sorunları gibi başvurular alınmıştır.

2.2.4.6.1. Sınavlar ve Bağlantılı Uygulamalar

Bu hususlaki başvurularda sınav tarihlerinin çakışması, sınav yerlerinin yetersizliği, kontenjanların artırılması ve sınav kurallarına itiraz gibi konular görülmektedir. Bu hususlar Kurumca titizlikle incelenmekte ve idareye tavsiye kararları verilmektedir.

2022 yılı Kamu Personel Seçme Sınavı'nın iptali talebine yönelik incelemelerde kurum, sağlıklı bir ölçme ve değerlendirmenin ancak sınav giriş şartlarının tüm adaylar için eşit olduğu, engelli adaylar için fırsat eşitliğinin yaratıldığı bir ortamda ve sınav sürecinin her aşamasının şeffaf ve denetlenebilir olmasıyla mümkün olacağı, olası bir güvenlik zafiyetinin tüm toplumun

vicdanını derinden yaralayacağını belirtmiş, başvuruların ardından 2022 KPSS Alan Bilgisi ve ÖABT oturumları ertelenmiş, diğer kurumlarca yapılan inceleme ve soruşturmalar sonucu dostane çözüm kararı verilmiştir.

Uzaktan eğitim sınav sonuçlarına itirazın zorlaştırıldığına dair bir başvuru üzerine inceleme yapan kurum, katılmış oldukları sınava dair sorulara erişememenin bir bilgi edinme hakkı ihlali olduğu değerlendirmesinde bulunmuş, bireylerin kendilerine ait soru ve cevaplarının erişime açılması hakkında tavsiye kararı vermiştir.

Sınav merkezlerinin fazlalaşmasına dair bir başvuruda Kurum incelemesinde; öğrencilerin eğitim hakkının bir uzantısı olan sınavlara ulaşım imkânlarından daha hızlı ve daha az maliyetli faydalanabilmeleri için sınav merkez sayılarının artırılması hususunda çalışma yapılması için tavsiye kararı verilmiştir.

2.2.4.6.2. Öğrencilerle İlgili İşlem, Eylem ve Uygulamalar

Bu konu başlığı altında, 2022 yılı başvuru konuları olarak akran zorbalığı, diploma ve mezuniyet sorunları, ek puan desteği, bölümlerin açılması, disiplin soruşturmalarının engellenmesi gibi talepler gelmiş, incelenen başvurular hakkında; iyi yönetim ilkeleri gözetilerek, idarenin işlemlerinde özenli ve tutarlı olması üzerinde durulmuş ve bu minvalde tavsiye kararları verilmiştir.

Aynı okulda okuyan öğrenciler tarafından darp edilen bir öğrencinin yaptığı başvuruda Kurum, iyi yönetim ilkelerinden başta iyi idare olmak adına ve "kanunlara uygunluk" ve "haklı beklentiye uygunluk" ilkelerinin gereği olarak mevzuatta belirlenen koruyucu ve önleyici tedbirlerin, başta okul yönetimi olmak üzere rehberlik biriminin de inisiyatifiyle ve ayrıca ailelerle ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılarak hayata geçirilmesi noktasında gerekli özen ve dikkatin gösterilmesi gerektiğini değerlendirmiştir. Bu nedenle okula güvenlik personel görevlendirilmesi hakkında tavsiye kararı verilmiştir.

Bir diğer başvuruda ise öğrencinin e-posta ile ilettiği yazılı beyanlar üzerinden disiplin cezasına hükmedilmesi incelenmiştir. Yapılan incelemede ilgili beyanların "şiddet içermeyen, şiddete teşvik etmeyen, ağır eleştiri niteliğinde ve hak arama özgürlüğü kapsamında ifade edilen" beyanlardan olduğu, bunların rahatsız edici, hoşa gitmeyen ve ağır eleştiri niteliğinde olduğu, ancak hakaret, tehdit veya şantaj oluşturacak nitelikte olmadığı göz önünde bulundurularak soruşturmanın yenilenmesi yönünde tavsiye kararı verilmiştir.

2.2.4.6.3. Yükseköğretim Hizmetlerine İlişkin Konular

Bu hizmetlerle ilgili ağırlıklı olarak burs ve öğrenim kredisi uygulamaları ile barınma hizmetlerine dair başvurular alınmıştır. Bu minvalde bursun öğrenim kredisine çevrilmesine itiraz, yurt ve burs başvurularında yaş sınırı aranması, kredi geri ödemesinde faizlerin silinmesi, mahkûmiyeti bulunan öğrencilere burs veya kredi verilmemesi, yurt ücretleri gibi konularda başvurular gelmektedir.

Burs ve öğrenim kredisi uygulamaları ile barınma hizmetleri ile ilgili incelemelerinde Kurum, Anayasa'nın 42'nci maddesine göre devletin, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapacağının açık olduğunu belirtmektedir. Kurum kararlarında Anayasa'da yer alan temel kıstasların göz ardı edildiği, asıl olanın öğrencilik statüsü olduğu ve öğrenciler arasında aranması gereken temel kıstasın maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrenci kıstası olduğu sıkça vurgulanmaktadır. Burs ve öğrenim kredisi kıstaslarının idari işlem ile belirlenme aşamasında hakkı kısıtlayıcı işlem tesis edilmekte ve genel yaklaşım kıstasının öğrencilik durumuna yönelik olması önerilmektedir.

Birincil mevzuatta herhangi bir kısıtlama yokken Yönetmelik hükmü gereğince 40 yaşını geçmiş öğrencilere kredi veya burs tahsisinin yapılmayacağına dair hükme binaen yapılan başvuruda Kurum; ilgili yönetmelikte öğrenci tanımına dair bir atıf bulunmamasına rağmen getirilen yaş şartının öğrenci tanımını kısıtladığını ve bunun yarattığı mağduriyetin giderilmesi ile burs veya kredi başvurularının yeterlik ve ihtiyaç yönünden değerlendirilmeye alınması gerektiğine dair tavsiye kararı vermiştir.

Kurum, başarısızlık gerekçesiyle bursun öğrenim kredisine çevrilmesi işlemlerinde öğrencinin başarısızlığı mevzu bahis ise bu işlemin mevzuata uygun olduğunu, ancak işlem sırasında öğrencinin bilgilendirilmesini ve tercih hakkının kullanılmasında açık bir iradesinin bulunması gerektiği görüşünü benimsemektedir. Bununla birlikte üniversitelerin bildirim ve sisteme veri girişi sırasında oluşan hata sonucu öğrencilerin mağduriyet yaşamamasını önemsemektedir. Kurum tarafından, öğrenim kredisi ve burs tahsis işlemlerinde kıstasların öğrenciler ile paylaşılmamak, kıstasların başvurulardan sonra bile öğrenci aleyhine değiştirilmek fiilleri ile burs ve öğrenim kredisi başvurularının değerlendirilmesi aşamalarında iyi yönetim ilkelerinin göz ardı edildiği gözlenmiştir. Bu bakımdan süreçlerin daha şeffaf

olması önemsenmekte ve idarenin gerçek anlamda hesap verilebilirlik ilkesini işletmesi beklenmektedir.

2.2.4.6.4. Öğretmenlerin Eğitim-Öğretimine İlişkin Sorunlar

Öğretmenlerin eğitim-öğretimine ilişkin Kuruma yapılan başvuruların özel öğretim kurumlarında çalışma izni verilmesi, Uzmanlık ve Başöğretmenlik sınavlarında askerlik hizmeti nedeniyle süre şartını taşımayanların mağduriyetleri ve pedagojik formasyon eğitimi sertifika programında öğretmenlik uygulaması öğrencilerinin ders anlatma zorunluluğu başlıklarında yoğunlaştığı görülmektedir.

Özel öğretim kurumlarında çalışma izni verilmesi ve çalışma izninin iptal edilmesi hususu Valiliklerce yapılmaktadır. 5880 Sayılı Kanun'a göre kişilerin özel öğretim kurumlarında çalışabilmeleri için öncelikle söz konusu kurum ile bir iş sözleşmesi yapılması gerekmekte, söz konusu başvuru ve Valilik tarafından istenilen belgelerle birlikte Valiliğe başvuru yapılmaktadır. Ancak 5580 Sayılı Kanun'a göre özel öğretim kurumlarında çalışacak personelin belirli suçlardan dolayı ceza almaması ve haklarında kovuşturma yapılmamış olması gerekmektedir. Söz konusu durumda OHAL KHK'sı ile görevden ihraç olan veya OHAL KHK'sı ile kapatılan bir kurumda çalışan öğretmenlerin çalışma izni alamaması hususunda başvurular olduğu görülmektedir.

Bu hususta yapılan başvuruya yönelik olarak Kurum tarafından ücretli öğretmenlik yapma talebinde idarenin takdir yetkisinin açık olduğu ancak yetki kullanılırken eşitlik", "kamu yararı" ve "hizmet gerekleri" gibi takdir yetkisinin sınırlarını çizen ilkelere uygun olarak kullanılması gerektiği ve başvuru özelinde idarenin bu ilkelere uygun davranmadığının söylenemeyeceği kanaati ile başvuranın çalışma izni iptal kararının kaldırılmaması işleminde hukuka ve hakkaniyete aykırılık olmadığından Ret Kararı verilmiştir.

2.2.4.6.5. Gençlik ve Spor

Gençlik ve spor alanında Kuruma gelen başvurular şans oyunlarının çekilişleri, talih oyunlarının denetimi, bahis ücretlerinin ödenmesi, antrenörlük denklik talebi, Gençlik ve Spor Bakanlığı Tahkim Kurulu kararlarının yayımlanması, Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu bir kararına ilişkin yargılamanın iadesi gibi konularda olmaktadır.

Bu hususta Profesyonel Futbol Disiplin Kurulunun 20.04.2017 tarihli ve E.2016-2017/961-K.2016/2017/1126 sayılı kararına ilişkin olarak yargılamanın iadesine konusunda

yapılan başvuruda TFF Tahkim Kurulunun kararlarını gerekçeli hazırlaması, bunların taraflara tebliğ edilmesi ve internet sitesinde yayımlanması hususunda Türkiye Futbol Federasyonuna tavsiye kararı verilmiş olup, yargılamanın iadesi hususunda Futbol Disiplin Talimatının "Disiplin Yargılamanın İadesi" başlıklı 91'inci maddesinde belirtilen koşulların gerçekleştiğine ilişkin bir tespit yapılamadığından Ret Kararı verilmiştir. Bu hususta yapılan diğer başvurulara Ret Kararı, idari başvuru yolları tüketilmediğinden Geri Gönderme Kararı verilmiştir.

2.2.4.7. Ekonomi, Maliye ve Vergi

Bu başlık altında; bankacılık işlemleri, sigortacılık işlemleri, sermaye piyasaları, rekabetin korunması, özelleştirmeye ilişkin işlemler, ihale iş ve işlemleri, bütçe uygulamaları, kamu alacakları, kamu borçları, vergi işlemleri, mali suçlar ve kaçakçılık, finansal tüketici hakları ve sorunları, ekonomi, maliye ve vergiye ilişkin diğer konular yer almaktadır.

2.2.4.7.1. Bankacılık İşlemleri

Bankacılık işlemleri hususunda, Kurum'a doğrudan bankacılık işlemlerine ilişkin çok sayıda başvuru yapılmaktadır. Ancak 28.03.2013 tarihli 28601 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğe göre Kurum tarafından idare dışındaki kurum ve kişilerin eylemlerinin incelenebilmesi mümkün olmamaktadır. Bankacılık faaliyetlerinin hukuki niteliği konusunda 5411 sayılı Bankalar Kanunu'nda bankacılık faaliyetinin kamu hizmeti olduğuna dair hükmün yer almadığı, söz konusu faaliyetlerin yürütülmesine yönelik kamusal yetki ve usullere yer verilmediği anlaşılmış olup serbest rekabet alanında özel yarar amacına yönelik faaliyet gösteren bankaların yürüttükleri hizmetin kamu hizmeti niteliği taşımadığı değerlendirilmekte ve bu şekildeki doğrudan bankacılık işlemleri ile ilgili başvurularda başvuran ile banka arasındaki ilişkinin özel hukuk hükümlerine tabi olduğu, bankanın "idare" tanımı içinde yer almaması nedeniyle Kurumun görev alanına girecek şekilde idarenin eylem ve işlemi ile tutum ve davranışını içermediği gerekçesi ve başvuruya konu sorunun çözümünün özel hukuk ilişkisi kapsamında ele alınması gerektiği tespiti ile İncelenemezlik Kararları verilmektedir.

Kurum tarafından incelenme konusu olacak hizmetin kamu hizmeti niteliğinde olması gerekmektedir. Bankacılık alanında Kurum tarafından incelenebilecek konulara bakıldığında kamu personeli ile emeklilerin maaş promosyonu ödenmesi talepleri, Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu tarafından banka hesaplarına konulan bloke ve ipoteklerin kaldırılması,

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun denetleme ve düzenleme görevleri ile ilgili talepler devlet destekli hesaplarda devlet desteği tutarının yatırılması, bireysel emeklilik sistemi hesabına yapılan kesintilerin iade edilmesi veya bireysel emeklilik sistemine dâhil edilmeme nedeniyle uğranılan zararın giderilmesi konularına ilişkin başvurular alınmış ve incelenerek karara bağlanmıştır.

2.2.4.7.1.1. Promosyon Ödemeleri

Kuruma 2022 yılında da geçmiş yıllara benzer şekilde kamu görevlilerinin mensubu oldukları kurumlarından aldıkları ya da alamadıkları banka promosyonlarıyla ilgili yoğun başvurular alınmıştır. Özellikle devlet memurlarının naklen atama ya da ilk göreve başlama durumlarında, kurumlarınca banka maaş promosyonu ödenmesi taleplerinin, önemsenmediği ya da personeli sözleşme imzalanan banka şubelerine yönlendirmek suretiyle kamu görevlilerinin taleplerini zımnen reddettikleri görülmüştür. Diğer yandan, Olağanüstü Kanun Hükmünde Kararnameler gereği kamu görevinden çıkarılanların gerek OHAL Komisyonu gerekse yargı kararlarıyla kamu görevine iade edilenlerin, kamu görevinden uzak kaldıkları döneme tekabül eden mali hakları ödenirken, bu döneme isabet eden banka promosyonlarının bazı kurumlarca ödenmediği, bu durumda bulunanların yargı organlarının yanında Kuruma da başvurdukları görülmüştür. Bunların yanı sıra 2022 yılı içinde bankaların maaş promosyonları ile ilgili olarak belirlenen miktarların güncellenmesi talepleri ile yoğun başvuru alınmıştır.

Kurum tarafından yapılan değerlendirmeler neticesinde Kurumların 2022 öncesi sözleşme miktarları ile son dönemlerde yapılan promosyon sözleşmesi miktarlarının yenilenmesi mümkün olduğundan, bu taleplerin idare tarafından yeniden değerlendirmesi gerektiği kanaatine varılmış olup, SGK çalışanlarının promosyon ücretlerinin güncellenmesi amacıyla Büro Memurları Sendikası tarafından yapılan başvuru hakkında 24.10.2022 tarihinde Kurumca Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

2.2.4.7.2. İhale İş ve İşlemleri

4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve ilgili mevzuatta yazılı usul ve şartlarla mal veya hizmet alımları ile yapım işlerinin istekliler arasından seçilecek birisine verildiğini gösteren ve ihale yetkilisinin onayını müteakip sözleşmenin imzalanması ile tamamlanan iş ve işlemleri ifade eden kamu alımları sürecinin yanı sıra sözleşme imzalandıktan sonra sözleşmenin

uygulanmasında idareler ile kişiler arasında ortaya çıkan uyuşmazlıklara ilişkin olarak Kuruma sıklıkla başvurular yapılmaktadır.

2022 yılında ihale için ödenen teminatın iadesi veya söz konusu aracın tarafına satış işleminin gerçekleştirilmesi, ihale fesih sürecinin incelenerek oluşan mağduriyetin giderilmesi, ihale yoluyla satışa çıkarılan taşınmazların fiyatlarına yönelik itirazlar, lojman ihalesi sonucunda ödenen vergiler ve döner sermaye bedelinin iadesi, geçici kabul ile kesin hak edişin yapılması, ihale sonucu adına tescil edilmesi gereken taşınmazın tescil edilmemesi, gecikme nedeniyle hak edişten kesilen cezaların iptali ile fiyat farkı verilmesi, 5203 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı'na istinaden 4735 Sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu'nun Geçici 5'inci maddesinin Uygulanmasına İlişkin Esaslar'da öngörülen düzenlemelerden yararlandırılma ağırlıklı olmak üzere ihale şartnamelerine aykırı davranıldığı ve/veya ihale sürecinde usulsüzlük yapıldığı iddialarına ilişkin başvurular ile ihalelerin iptal edilmesi talepli başvurular alınmıştır.

Kamu konutu satış işlemlerinde döner sermaye işletme bedeli alınmasına ilişkin itirazlar konusunda yapılan başvurularda idare tarafından tahsil edilen bedelin vergi, resim veya harç olarak nitelendirilemeyeceği değerlendirilmiş olup, İdarece yürütülen işlemlerde hukuka aykırılık tespit edilmediğinden Ret Kararı verilmiştir. Bu hususta yapılan bir diğer başvuruda tazminat ödenmemesi işleminde hukuka ve hakkaniyete aykırılık bulunmamış olup Ret Kararı verilmiştir.

2.2.4.7.3. Kamu Alacakları ve Kamu Borçları

Bu alanda 2022 yılında ağırlıklı olarak hastanelere malzeme tedariki sağlayan firmalar ile devletle iş yapan firmaların icraya henüz konu edilmemiş alacaklarının ilgili kurumdan tahsilinin sağlanması, kamu zararına ilişkin rücu işlemleri, ecrimisil bedelinin düşürülmesi veya ecrimisil ihbarnamesinin iptali, tapu harcının iadesi, pandemi nedeniyle kapalı kalan, bazen de eksik kapasite çalışan işyeri ile ilgili ödediği irtifak hakkı bedellerinin iadesi, kirada artış yapılmaması ve yılsonuna kadar kira alınmaması ya da bu bedellerin azaltılması, arsa tahsis sözleşmesi kapsamında yapılan ödemeler, OHAL KHK'ları ile kapatılan okullara peşin olarak ödenmiş eğitim bedellerinin iadesi ile yine OHAL KHK'ları ile kapatılan kurumlardaki maaş, fazla mesai gibi alacaklarının ödenmesinin sağlanması taleplerine yönelik başvurular alınmış ve incelenmiştir.

Ankara 14. İcra Müdürlüğünün 11.07.2013 tarihli ve 2013/11576 E. Sayılı dosyasından Türkiye Kayak Federasyonu aleyhine icra takibi başlatıldığı ve konuya ilişkin Anayasa Mahkemesinin mülkiyet hakkının ihlali kararı bulunmasına karşın alacağın halen tahsil edilmediği belirtilerek mağduriyetin giderilmesi talepli başvuruda Federasyonun borcunu ivedilikle ödemesi ve Gençlik ve Spor Bakanlığının konuyu hassasiyetle takip etmesine ilişkin Tavsiye Kararı verilmiştir. Bu hususta yapılan diğer başvurularda Ret Kararı, Tavsiye Kararı, Genel Geri Gönderme Kararı verilmiştir.

2.2.4.7.4. Vergi İşlemleri

Vergi işlemleri alanında 2022 yılında Kuruma; haksız yere tahsil edildiği iddia edilen vergi, resim ve harçların iade ya da terkin edilmesi, motorlu taşıtlar vergisinin tahakkuk ve tahsili işlemleri, mükellefiyet kaydının yeniden açılması, vergi inceleme raporlarına istinaden salınan vergi ve vergi ziyaı cezaları ile gecikme faizlerinin kaldırılması, kanunen tanınmış olan vergi muafiyet ve istisnalarından yararlandırılmaması, ithal edilen ürünlerden gümrükte mükerrer veya fazla vergi tahsil edilmesi, vergi dairesi tarafından uygulanan haciz ve e-haciz uygulamaları, hesap bloke işlemleri, stopaj ödemesinin kaldırılması, işe iade sonrasında ödenen mali haklardan toplu vergi kesintisi yapılması ile vergi idarelerinin iş ve işlemlerine itiraz içerikli başvurular alınmış ve incelenmiştir. Kuruma yapılan başvurular ilgili idarelerle görüşülerek çözülmeye çalışılmış, özellikle göreve iade sonrası yapılan ödemelerden toplu vergi kesintisi uygulanmasına itiraza ilişkin başvurularda vergilendirmenin her bir vergi dönemine ait gelir vergisi dilimleri esas olarak yapılması gerektiğine yönelik Tavsiye Kararı verilmiştir. Bir diğer başvuruda tapu harcının idarece geri ödenmemesi işleminde hukuka ve hakkaniyete bir aykırılık bulunmadığından Ret Kararı verilmiştir.

2.2.4.7.5. Mali Suçlar ve Kaçakçılık

2022 yılında; fiş ve fatura kesmeyen işletmeler, makbuz düzenlemeyen serbest meslek erbabı gibi vergi kaçırıldığı iddiası içeren ihbar niteliğinde başvurular, 1905 sayılı Menkul ve Gayrimenkul Emval ile Bunların İntifa Haklarının ve Daimi Vergilerin Mektumlarını Haber Verenlere Verilecek İkramiye Hakkında Kanun ile 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu çerçevesinde ihbar ikramiyelerinin ödenmesinin sağlanması, devlete ait meralara kaçak güneş enerjisi santrali kurulduğu iddiaları ile gereğinin yapılarak ihbarı nedeniyle de kendisine ikramiye ödenmesi ve vergi ihbar ikramiyelerine ilişkin olarak ilgili idarelerin gereğini

yapmadığı iddialarına yönelik başvurular alınmış ve incelenmiştir. Devlete ait meralarda devlete elektrik satışı yapıldığına dair ihbar niteliğindeki başvuruda idari başvuru yollarının tüketilmemesi dolayısıyla başvurunun EPDK'ya Gönderme Kararı verilmiştir. EPDK konuya ilişkin olarak lisanssız mevzuatına uygun olarak güneş santrallerinin marjinal tarım arazisine kurulduğunu bildirmiştir.

2.2.4.7.6. Sigortacılık İşlemleri

Sigortacılık işlemleri alanında, sigorta ettirilen evin hasar görmüş olması nedeniyle hasar tutarının ödenmesi, araçların hasarsızlık indirimi kaydı, seyahat riski sigortası, zorunlu trafik sigortası ücretlerinde artışlar, tarım sigortası ile ilgili işlemler ile Bireysel Emeklilik Sisteminin (BES) uygulanmasından kaynaklanan sorunlara yönelik başvurular alınmış ve incelenmiştir.

Bireysel emeklilik sistemine dâhil edilmemesi nedeniyle uğramış olduğu zararın giderilmesi talepli başvuruda, inceleme ve araştırması devam ederken başvuran tarafından gönderilen ek evrakta, "İdare tarafından maaşından kesilen ve sehven bireysel emeklilik sistemine aktarılmayan 23 aylık bireysel emeklilik kesintilerinin geç de olsa aktarıldığını ve dolayısıyla şikâyet konusu uyuşmazlığın çözüme kavuştuğu" bilgisinin verildiği tespit edilmiş ve böylelikle söz konusu talebin idare tarafından yerine getirildiği anlaşılarak Dostane Çözüm Kararı verilmiştir. Bu hususta yapılan diğer başvuruda Ret Kararı verilmiştir.

2.2.4.7.7. Ekonomi, Maliye ve Vergiye İlişkin Diğer Konular

2021 yılından devamla 2022 yılında da faizsiz tasarruf finansman kuruluşları olan ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 02.07.2021 tarihli ve 31529 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 01.07.2021 tarihli ve 9647 sayılı kararıyla 6361 sayılı Kanunu'nun Geçici 7'nci maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında tasfiye işlemi devam eden Finansevim, İktisatevim, Değerevim, Hedefevim, Vizyonevim, Varlıkevim, İstekevim, Birikimevim, Morevim, Destekevim, Gelecekevim, Birikimevim, İhtiyaçevim, İkizlerevim, Yaşamevim, Finalevim, Doğruevim gibi firmalara ilişkin başvurular alınmıştır. Bu başvurularda genellikle söz konusu şirketlerden alacağı ve taksit ödemesi olan başvuru sahiplerince tasfiye işleminden dolayı haklarını alamadıkları için mağdur oldukları belirtilmiştir. Kuruma yapılan ve tasfiye edilen Morevim Tasarruf Gayrimenkul Oto. Ener. Org. Ve Paz. Tic. A.Ş. sebebiyle alacaklarının halen ödenmediği, mağdur olduğu belirtilerek

sözleşme dosyasının aktarılması ve sözleşme kapsamındaki alacaklarının ödenmesi talebiyle yapılan başvuruda, başvuruya konu tutarın başvuru sahibine ödendiği bilgisinin alınması karşısında başvuruya konu talebin ilgili idare tarafından yerine getirileceği tespit edildiğinden "Dostane Çözüm Kararı" verilmiştir. Bu hususta yapılan diğer başvuruda da Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

2.2.4.8. Enerji, Sanayi, Gümrük ve Ticaret

Bu başlık altında iç ticaret, dış ticaret, gümrük işlemleri, konuya ilişkin tüketici hakları ve sorunları, tüketici hakem heyeti uygulamaları, enerji ve tabii kaynaklar, enerji, sanayi, gümrük ve ticarete ilişkin diğer konular gibi alt başlıklarda Kuruma gelen başvurular incelenmiştir.

2.2.4.8.1. Ticaret, Sanayi, Gümrük İşlemleri ve Tüketici Sorunları

2022 yılında işletmelere verilen KOSGEB destek kredileri, KOSGEB ileri girişimcilik başvuruları, KOSGEB Girişimcilik Eğitimi sertifikasının geçerlilik süresi, esnaf ve sanatkârlar ile gerçek kişi tacirlere koronavirüs salgını nedeniyle verilecek hibe desteğinden yararlanma, satılık ve kiralık konut fiyatlarındaki fahiş artışlarından kaynaklı şikâyetler ile bu duruma müdahale edilmesi talepleri, tüketici sorunları ile Tüketici Hakem Heyetlerinin uygulamaları, özellikle hakem heyeti başvurularının sonuçlandırılması ve kararların sisteme yüklenmesi, market poşetlerinin ücretleri, Teknofest katılım süreci, OSB'de işyeri açma ve çalışma ruhsatı verilmesi gibi konularda başvurular alınmış ve incelenmiştir.

KOSGEB tarafından girişimci desteği başvurusunun doğru değerlendirilmediğine yönelik Kuruma yapılan başvuruda girişimcinin başvuru yaptığı işletmenin devralınması dolayısıyla idarece yapılan işlemin hukuka ve hakkaniyete aykırı olmadığına sonuç ve kanaati ile Ret Kararı verilmiştir. Bu hususta yapılan diğer başvurularda Tavsiye Kararı ve Ret Kararı verilmiştir.

2.2.4.8.2. Enerji ve Tabii Kaynakları

Bu alanda 2022 yılında yapılan ve incelenen başvurular, elektrik ve doğalgaz dağıtım şirketlerinin uygulamalarında yoğunlaşmakta olup bunlara ilave olarak maden işletme ruhsatı alınması ve iptalinde yaşanan sorunlara ilişkin başvurular da yer almaktadır. Örnek kararda Çorum ilindeki yapıya ilişkin elektrik bağlantı başvurusunun reddedildiğine ilişkin başvuruda YEDAŞ dostane çözüm yoluna davet edilmiş olup, süreç Dostane Çözüm Kararı ile

sonlandırılmıştır. Bu hususta yapılan diğer başvurularda Ret Kararı ve Tavsiye Kararları verilmiştir.

2.2.4.9. Engelli Hakları ve Sosyal Hizmetler

Bu başlık altında muhtaç durumda olan vatandaşlar, engelliler, engelli yakınları ve yaşlılar ile şehit yakınları ve gazilerin idare ile yaşadıkları uyuşmazlıklara ilişkin başvurular değerlendirilmektedir.

2.2.4.9.1. Sosyal Yardım Taleplerinin Değerlendirilmesi

2022 yılı içerisinde sosyal hizmetler ile engelli ve yaşlı hakları başlığı altında Kuruma iletilen başvuruların başında sosyal yardım talepleri gelmektedir

2.2.4.9.1.1. 3294 Sayılı Kanun Kapsamında Ayni Nakdi Yardımlar

Bu hususta yapılan başvurular SYD Vakfının yardım talebini reddettiğine ilişkin olmuştur. Bu hususta incelenen iki başvurudan ilkinde yardım talebi uygun görülmüş, diğerinde başvurana yardımın sağlandığı saptanmıştır.

2.2.4.9.1.2. Kira Yardımı

Bu hususta yapılan başvuruda SYD Vakfının kira yardımı yapmadığı iddiasına ilişkin olarak idare ile iletişime geçilmiş, kira yardımının yapıldığı ve düzenli aylık nakdi yardımın yapılacağı bilgisi verilmiştir.

2.2.4.9.1.3. Aile Destek Programı Kapsamında Yardım

Bu hususta yapılan başvuruda, başvurucunun sağlık sorunları nedeniyle çalışamadığı ve çocukları nedeniyle yardıma ihtiyaç olduğu ancak talebinin reddedildiği belirtilmiş, ilgili kurumla görüşüldükten sonra aile destek programı kapsamında başvurucuya yardım sağlanmıştır.

2.2.4.9.1.4. Cezaevi ve Tutukevinde Bulunan Kişiler ile Ailelerine Yapılan Sosyal Yardımlar

Tutuklu ve hükümlülerin ailelerine yönelik yardım talepleri başvuruları neticesinde ilgili kurumlarla görüşülmüş olup bu kişilere gerekli yardım sağlanmıştır.

2.2.4.9.1.5. Hükümlü ve Tutukluların Adres Kayıt İşlemleri

Tutuklu ve hükümlülerin MERNİS'e kayıtlı adresleri bulunmadığı veya ikincil adresleri güncellenmediği için yardım taleplerinin değerlendirmeye alınmadığına yönelik başvurular neticesinde ilgili kurumlarla görüşülmüş olup ilgili kurumlar tarafından MERNİS adres güncellemesi gerçekleştirilmiştir.

2.2.4.9.2. Engelli Haklarının Değerlendirilmesi

2022 yılında yukarıda bahsedilen başlık altında, en fazla 2022 sayılı Kanun ve 3294sayılı Kanun kapsamında bağlanan aylıklar ile 2828 sayılı Kanun kapsamında bağlanan evde bakım aylığına ilişkin başvurular yapılmış, bağlanan aylıkların usulsüz bir şekilde kesildiği iddialarında bulunulmuştur. Ayrıca, kamu kurumları ve belediyeler tarafından verilen sosyal destek yardımları konusunda yaşanılan mağduriyetler ile görevlilerin engellilere yönelik tutum ve davranışları, engelliler aleyhine ayrımcılık, sağlık kurulu raporlarındaki engelli oranlarına itiraz, "sürücü olamaz" raporlarına itiraz, kamu hizmetlerine erişimde yaşanan sıkıntılar, ücretsiz seyahat hakkı, refakatçi hakkı, evde bakım hizmeti kapsamında yürütülen hizmetlere erişim, korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç engelliler ile şehit ve gazi ailelerinin sağlık, eğitim, istihdam, maddi ve manevi hakların temini hususunda yaşadığı sıkıntılar, GSS tespiti, vb. konularında başvurular alınmıştır.

Diğer taraftan, özellikle engelli ve yaşlı hakları kapsamında Kuruma, pandeminin başlangıcı olan 16.03.2020 tarihinden itibaren yaşanan süreçten kaynaklanan sıkıntılara dair çok sayıda şikâyet başvurusu iletilmiş olup, bu süreçte de Kamu Denetçiliği Kurumu çalışmalarına ara vermeden devam ederek vatandaşlardan gelen başvuruları incelemiş, araştırmış, özellikle engelli, yaşlı, çocuk ve kadın başvurularında vakit geçirilmeksizin ilgililer ve idarelerle temasa geçilerek sorunların dostane bir şekilde çözülmesine gayret edilmiş, ilgili kamu idarelerine bu konularda tavsiyelerde bulunulmuştur. Özellikle bahse konu alanlarda düzenlenen eğitimlere, konferanslara, çalıştaylara ve seminerlere ilgili uzmanların katılımları devam etmiş, pandemi sürecinde Kurum işleyişi hakkında ilgili idarelere ve STK'lara gerekli bilgiler verilerek rehberlik yapılmıştır.

2.2.4.9.2.1. 2828 Sayılı Kanun Kapsamında Evde Bakım Aylığı ve Engelli Sağlık Kurulu Raporu

Başvurucu evde bakım aylığı aldığını, başvurduğu malulen emeklilik için istenen durum bildirir sağlık raporunda yer alan engellilik durumuna sehven sıfır (0) yazıldığını, 2022 yılı itibariyle Ulusal Engelliler Veri Bankasına veri girişi yapılırken de %90 oranındaki ilk raporu yerine yanlış yazılan rapor girişi yapıldığından evde bakım maaşının kesildiğini belirterek gereğinin yapılmasını talep ettiğinden, kişinin şikâyeti ilgili Kurumlarla birlikte çözüme kavuşturulmuştur.

Başka bir başvuruda kişinin engelli aylığının, geçirmiş olduğu trafik kazası sonrasında sigorta için düzenlenen düşük oranlı sağlık raporu nedeniyle kesildiği, tekrar düzenlenen raporla kesilen engelli aylığının bağlandığı, ancak bu defa yersiz ödeme çıkarıldığı belirtildiğinden ilgili Bakanlık yetkilileri ile yapılan görüşmelerde; engelliliği ortaya koyan raporun Sağlık Bakanlığı sistemine "Engelli Sağlık Kurulu Raporu" olarak girişi yapıldığından ve ilgili mevzuat gereği bu yeni raporun ilk raporu sistemsel olarak yok sayması sebebiyle herhangi bir işlem yapılamadığı belirtildiğinden, ilgili hastaneden mezkûr raporun tüm vücut engel oranını değil sadece kazaya bağlı oluşan şekeri gösterdiğine ilişkin bir belge alınarak ilgili idareye gönderilmiş ve kişinin şikâyeti çözüme kavuşturulmuştur.

Diğer bir dosyada başvuran, babasının %91 oranında engelli olduğunu ve malulen emekli aylığı aldığını, bu sebeple annesinin aldığı evde bakım aylığının kesildiğini, ilgili idare tarafından ev, araba, oturulan semt gibi aylığın kesilmesine gerekçe gösterilen hususların evde bakım aylığı bağlanma şartlarında yer almadığını belirterek gereğinin yapılmasını istemiş olup, idarece yapılan inceleme neticesinde kişinin mevcut durumunun bakım yardımından faydalandırılmasına uygun olduğu belirtilmiştir.

2.2.4.9.2.2. Engellilik Nedeniyle Muayene Sırasında Öncelik

Diğer bir engelli başvurusunda; kişi %95 oranında engelli olduğunu, muayene olmak için gittiği hastanede engelli kartını ibraz etmesine rağmen kendisine engelli önceliği verilmediğini, engelli olmasına rağmen sırada bekletilirken kendi yakınını ön sıraya geçiren doktor ve buna müsaade eden personelden şikâyetçi olduğunu ifade ettiğinden ilgili idare ile görüşülmüş ve bahse konu şikâyet hakkında idare tarafından inceleme başlatıldığı bilgisi alınmıştır.

2.2.4.9.2.3. 2022 sayılı Kanun Kapsamında Engelli Aylığı

Başvurucu doğuştan işitme engelli olduğunu, %69 oranında Erişkinler İçin Engellilik Sağlık Kurulu Raporuna istinaden engelli aylığı başvurusunun kabul edilmediğini iddia etmiş, ilgili mevzuatta 2022 sayılı Kanun kapsamındaki aylıkların kişinin ikametgâhının bulunduğu yerdeki yetkili SYD Vakfınca değerlendirileceği belirtildiğinden başvuru ilgili idareye gönderilmiş, ilgili vakıf tarafından kişinin başvurusunun alındığı, mütevelli heyeti kararı ile işlemlerinin tamamlanmasının ardından engelli aylığının bağlanmasına karar verildiği bilgisi verilmiştir.

2.2.4.9.2.4. Engelli Seyahat Hakkı

Başvurucu mobil uygulamadan engelli ücretsiz bilet aldığını, bileti kontrol edilmediği için trene binmemiş gibi göründüğünü, bu sebeple ücretsiz bilet hakkının 180 gün boyunca askıya alındığından yakınması üzerine, idare tarafından başvuranın talebinin karşılandığı belirtilmiştir.

Diğer bir başvuruda özetle; TCDD Taşımacılık A.Ş. tarafından yapılan "bir ay içerisinde iki defa bilet alarak kullanılmaması nedeniyle engelli paketinin 180 gün süreyle kısıtlanması" uygulamasının kaldırılmasını talep etmiştir. Kurumca yapılan değerlendirme neticesinde; 233 sayılı KHK'nın 9'uncu maddesine dayanarak engelli bireylere uygulanan 180 gün süreli kısıtlama bakımından ölçülülük ilkesi çerçevesinde değişikliğe gidilmesi yönünde gerekli çalışmaların yapılması amacıyla tavsiyede bulunulması gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır.

2.2.4.9.2.5. Engelli Yer Değişikliği

Kuruma yapılan başvuruda kişi engelli olup, engelli personel kadrosunda görev yaptığını, anne ve babasının farklı bir şehirde yaşamalarına rağmen yanında kaldıklarını ve bakımı ile işe gidip gelmesini sağladıklarını, yer değiştirme suretiyle atanma talebinin reddedildiğini ifade ettiğinden Kurum tarafından ilgili idare dostane çözüme davet edilmiş, akabinde kişinin ilgili Bakanlık Makamının onayı ile talep ettiği İl Valiliği emrinde boş bulunan VHKİ kadrosuna naklen atandığı belirtilmiştir.

2.2.4.9.2.6. Engelli Hakları Kapsamında Lojman Talebi

Başvurucu, lojman süresinin uzatılmasına ilişkin talebinde engellilik durumunun dikkate alınmadığından yakınmıştır. Anayasanın engelliler bakımından açık hükümlerine

istinaden İdareyle temasa geçilmesi üzerine, başvurucunun hali hazırda ikamet ettiği dairenin yeniden sıra tahsisli olarak kendisine tahsisine karar verildiği ve söz konusu talebinin karşılandığı belirtilmiştir.

2.2.4.9.2.7. Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) Muafiyetinden Yararlanma

Kuruma yapılan bir başvuruda, kişi ortopedik engelli olduğunu ve engelli raporunda "Sadece Otomatik Vitesli Araç Kullanabilir" açıklamasının yer aldığını, ÖTV/MTV indiriminden yararlanmak için raporda "Sadece Hareket Ettirici Aksamda Özel Tertibatlı Taşıt Kullanması Gerekir" değerlendirmesinin yer alması gerektiğinin idarece belirtildiğini, heyete girdiğinde raporun açıklama kısmında yine "Otomatik Vitesli Araç Kullanabilir" açıklamasına yer verilmesi üzerine yaptığı itirazda sonuç alamadığını belirtmiştir. Başvuran adına farklı tarihlerde düzenlenen raporlardaki çelişkiyi gidermek amacıyla ilgili mevzuat hükümleri dikkate alınarak başvuranın talebinin yeniden değerlendirilmesi ve engelli sağlık kurulu raporları arasında yeknesaklık sağlanması amacıyla gerekli çalışmaların yapılması için Sağlık Bakanlığına tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.4.9.2.8. Hobi Bahçelerinin Tahsisinde Engelli Bireyler Lehine Gerekli Düzenlemelerin Yapılması

Başvuranın hobi bahçelerine ilişkin engelli kotalarının kaldırılmasını, kura çekilmesi yöntemi ile yerlerin engellilere tahsis edilmesi gibi talepleri üzerine, engelli bireylerin toplumsal hayata tam ve etkin katılımlarının sağlanması amacıyla gerekli tedbirlerin alınması ve gerekli çalışmaların yapılması hususlarında ilgili belediyelere tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.4.9.3. Yaşlı Haklarının Değerlendirilmesi

2.2.4.9.3.1. 2022 sayılı Kanun Kapsamında Yaşlılık Aylığı

67 yaşında başvurucunun, ilgili SYD Vakfına kendisi için yaşlılık aylığı ile doğalgaz yardımı ve engelli eşi için başvurduğunu, ancak şartları tutmasına rağmen kendisine bakmayan çocuklarının geliri sebebiyle muhtaç olmama gerekçesiyle başvurularının reddedildiğini belirtmesi üzerine, başvurucu ve eşi hakkında karar verilmeden önce durumlarının ilgili mevzuat gereğince, hanede bizzat inceleme ve çevre araştırması yapılarak yeniden incelenmesi gerektiği değerlendirilerek gereği için ilgili Bakanlığa gönderilmiştir.

2.2.4.9.3.2. Huzurevi Yetkilileri Hakkında Soruşturma

Başvurucunun, ihmal nedeniyle Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinde kalan annesinin vücudunda yaraların oluştuğunu, anılan kurumda annesine gereği gibi bakılmadığını ve bu durumun bilgi belgelerle sabit olduğunu iddia etmesi üzerine, Kurum talebine istinaden bahse konu şikâyet hakkında ilgili Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi personeli hakkında inceleme/soruşturma başlatılarak gerekli iş ve işlemlerin yapıldığı bilgisi alınmıştır.

2.2.4.10. Gıda, Tarım ve Hayvancılık

2.2.4.10.1. Hayvan Hakkı, Sağlığı ve Korunması

İnsan ve hayvan ilişkileri bağlamında özellikle doğanın ve çevre hakkının öneminin artması ile birlikte hem evcil hayvanlar hem de yabani hayvanlar hem de çevre ve insan sağlığının korunması bakımından, bu konuda yapılan başvurular hakkında ulusal ve uluslararası hukuki metinler çerçevesinde çeşitli kararlar alınmıştır.

2.2.4.10.2. Tarımsal Destekleme Ödemeleri

KDK'ya tarımsal desteklerle ilgili başvurular da gelmektedir. Şöyle ki, ipekböcekçiliği yatırımlarının desteklenmesine ilişkin proje kapsamında hibe başvurusu kabul edilen bir başvuranın, tamamlamış olduğu dut bahçesi için projede ayrılan tutarın tarafına ödenmesinin sağlanması yönündeki başvurusuyla ilgili olarak idarelerle yazışmalar sorunun çözümü yönünde girişimlerde bulunulmuştur.

2.2.4.11. İnsan Hakları

2.2.4.11.1. Kapalı Kurumlarda Yürütülen İş ve İşlemler İle Uygulamaların, Temel İnsan Hakları İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi

2.2.4.11.1.1. Ceza İnfaz Kurumları

Başvurular konularına göre tasnif edildiğinde, bu rapor döneminde de diğer ceza infaz kurumlarına nakil talebi, ağırlık taşımaktadır. Bunun yanı sıra kapasite üstü barınma ve bundan kaynaklanan diğer sıkıntılar (sağlık hizmetinden yeterince yararlanamama, sıcak su kullanımı, ortak alan kullanımı, spor etkinliklerine katılamama, hastane sevklerinin geç yapılması vs.) görüşme hakkının mevzuata aykırı şekilde kısıtlandığına yönelik iddialar, ilk girişte çıplak arama/detaylı arama iddiaları, oda/koğuşlarda keyfi aramalar, disiplin cezalarının keyfi şekilde verildiği, mevzuatın keyfi biçimde yorumlandığı ve bununla bağlantılı mahkûmların şartlı

salıverme müessesesinden yararlanmalarının önüne geçildiği, kurum yetkililerine ya da ceza infaz kurumunda barınan diğer kişilere yönelik işkence, darp ve kötü muamele şeklinde iddialar hükümlü ve tutukluların en çok dile getirdiği hususlar arasında yer almaktadır.

Ceza infaz kurumlarında barındırılan kişilerden gelen şikâyet başvurularının çözüme kavuşturulması noktasında, 6328 sayılı Kanun hükümleri uyarınca Adalet Bakanlığı nezdinde etraflıca ve titizlikle inceleme ve araştırma yürütülmektedir. Kuruma mevcut rapor döneminde iletilen şikâyet başvuruları hakkında değerlendirme ve tespitlere aşağıda yer verilmektedir.

2.2.4.11.1.1.1. Kurum Güvenliği ve Disiplin Meselesi

Özgürlüğünden mahrum kılınan tutuklu, hükümlü ve hükümözlü kişilerin barındırıldığı mekânlarda yürütülen iş ve işlemlerden sorumlu kamu görevlilerinin işlem, eylem ve uygulamalarının denetimi hususu, adli mercilerle birlikte ve önleyici tedbir bağlamında idari mercilerin de yakın nezaretini gerektiren hassas işlemler arasında yer almaktadır.

Mahkûmların haklarının etkili bir şekilde korunmasının, mahkûmun rehabilitasyonunun başarılı bir şekilde sürdürülmesine katkısı olacağından hareketle Kurum, özellikle ceza infaz kurumlarının hassas yapısı da gözetilerek, mahkûmların haklarına riayet edilmesi konusunda kararlı bir role sahiptir.

2.2.4.11.1.1.2. Travma Önleyici Oda

Ceza infaz kurumlarında idari çalışanlara ya da diğer mahpuslara karşı güvenlik ve disipline mugayir davranış sergileyen ve ikazlara rağmen bundan vazgeçmeyen, kendine zarar veren kişilerin, başta kendilerine olmak üzere, diğer tutululara ve görevlilere, ayrıca eşyaya zarar vermelerinin önüne geçmek amacıyla kısa süreliğine, "doku hasarı ve travma önleyici oda" şeklinde tanımlanan ve yumuşak oda olarak bilinen bir ortamda özel izolasyona tabi tutulmaktadırlar.

İlke olarak hukuka uygun bir müdahale şekli teşkil eden bu tedbir, temel güvencelere aykırı surette icra edilmesi durumunda, en temel insan hakları ihlali niteliğine bürünebilmektedir. Bir insan hakkı ihlali ile sonuçlanmaması için, yumuşak odaya alma tedbirinin, aşağıda kayıtlı güvencelere uygun surette icrası gerektiği değerlendirilmektedir.

2.2.4.11.1.1.3. Tekli Odada Tutma Meselesi

Ceza infaz kurumlarında tutulan kişilerin barındırılmasına ilişkin kurallar, bu kişilerin kurumlara ilk girişinden itibaren ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Kabul işlemlerinden biri

hükümlülerin gözlem ve sınıflandırılması, diğeri hükümlülerin gruplandırılmasıdır. Hükümlülerin barındırılması ve yatırılması konusunda temel ilke, 5275 sayılı Kanunun 63'üncü maddesi birinci fıkrasında kayıt altına alınmıştır. 5275 sayılı Kanun sadece "Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazı" başlıklı 25'inci maddesinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazının tek kişilik odada yapılacağı düzenlenmiştir. 5275 sayılı Kanunun öngördüğü bir diğer istisna da "hücreye koyma" şeklinde isimlendirilen disiplin cezasıdır. 5275 sayılı Kanunun "tek kişilik odada" tutma konusunda bu iki istisna haricinde öngördüğü bir üçüncü yol bulunmamaktadır.

İdarenin, bir taraftan kişinin cezasını infaz ederken başkasına zarar vermemesi, bir taraftan da başkalarını korumak adına kişiye ceza maksatlı tek kişilik odada barındırmaması gerekmektedir. Aynı durum mahpusun kendi kendine zarar vermesinde de söz konusudur. Üstelik yaşam alanı olan odalarda kamera bulunmamaktadır. Kurum bu konudaki durumun zorluğunun farkındadır. Ancak idare, etrafına zarar veren kişilerin tabiatına uygun şekilde ıslahına, etrafına zarar vermesinin önüne geçip, yasal mevzuat sınırları içerisinde kişinin barındırılmasına yönelik çare üretmelidir. Diğer bir husus, bu tür diğer kişilere zarar veren mahkûmlar hakkında verilecek tedbir kararlarında, ceza infaz kurumu idare ve gözlem kurullarının daha titiz yaklaşması ve sosyal çalışmacıların bu mahkûmlar üzerinde yoğunlaşmalarına imkân vermesi gerektiği değerlendirilmektedir.

2.2.4.11.1.1.4. Covid-19 Salgını Kapsamında Alınan Tedbirler Meselesi

Başta yaşam hakkı açısından en ufak bir tereddüde yer vermemek adına, ceza infaz kurumlarında tutulu bulunan kişilerin hastalıktan azami derecede korunması için uygulamaya konulan tedbirlere kararlılıkla sadık kalınması, özel olarak kapalı kurumlarda bulunan oda ve eklentilerinin, özellikle karantina odası olarak kullanılan odaların, belirli aralıklarla dezenfekte edilerek hijyenine dikkat edilmesi ve sürece dair istatistiki verinin daha şeffaf şekilde kamuoyu ile paylaşılması gerektiği değerlendirilmektedir.

2.2.4.11.1.1.5. Çeşitli Hususlar

Tutulu kişiler tarafından, eğitim, sağlık, nakil, görüş, haberleşme, koşullu salıverme, denetimli serbestlik, dini inancı nedeniyle odasının değiştirilmesi, açık kurumlara ayrılma gibi farklı konularda da çok sayıda başvuru iletilmektedir. Söz konusu başvuruların çözüme kavuşturulması noktasında, idari en üst merci sıfatı ile Adalet Bakanlığına ya da Ceza ve

Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne muhatap Gönderme Kararı verilmekte, gerekirse yerinde inceleme ve araştırma yapması suretiyle idarenin konuya ilişkin mağduriyeti çözüme kavuşturması hedeflenmektedir. Acil olan başvurularda ise Kurum yasasında yer alan mevzuat hükmü uyarınca İdareye başvuru koşulu aranmaksızın esastan inceleme aşmasına geçilmektedir.

2.2.4.11.1.2. Geri Gönderme Merkezleri

Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün resmi internet sayfasında yer verilen bilgiye istinaden, hali hazırda ülkemizde 30 adet GGM bulunmaktadır. GGM'lerde tutulan kişilerin dış dünya ile bağlantısı kısıtlanmış olup, bu mekânlarda yürütülen iş ve işlemlerin de yakından denetimi hayati önem arz etmektedir. Kurum yapılan başvuru vesilesiyle, başvurunun yapıldığı GGM'lere ilişkin tutulma koşullarını da yerinde inceleyerek şartların iyileştirilmesine yönelik çalışma gerçekleştirmektedir. Bu minvalde yerinde inceleme faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Geri gönderme merkezlerinde muhtemel intihar risklerinin azaltılmasına yönelik tedbir alınması ile merkez personelinin intihar riskinin göstergeleri hakkında bilinçlendirilmesini teminen eğitim faaliyeti yürütülmesi hususlarında Kurumca Göç İdaresi Başkanlığına tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.4.11.2. Terör Gerçeği ve Terörizm ile Mücadelenin Zorlukları

Bugün Türkiye'de yaşayan tüm bireylerin; din, dil, ırk, mezhep, bölge, felsefi kanaat, siyasi görüş ve kültür farklılıkları gözetilmeksizin, modern toplumlara özgü bir hayat standardına ulaşması noktasında çok büyük mesafe alınmış; insanların tüm sıkıntı ve dertlerini, meşru vasıtalar ile dile getirip, haklarını arayabilmelerine imkân veren yasal ve idari mekanizmalar oluşturulmuştur. Yürürlükteki mevzuat kuralları çerçevesinde, terörün yol açmış olduğu yıkıcı mağduriyetin yol açtığı zararların bir nebze de olsa tazmini amacı ile iki temel müessese bulunmaktadır. Bunlar, 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanundur.

2330 sayılı ve 5233 sayılı Kanunlardan kaynaklanan hakların verilmediği iddiaları ile Kuruma bu rapor döneminde de çok sayıda başvuru iletilmiştir. Mağduriyetlerin giderilmesine yönelik gerekli işlemler tesis edilmiş ve benzer pek çok başvuruda dostane bir şekilde çözüme kavuşturulmuştur. Terör örgütlerinin yol açmış olduğu terör eylemleri nedeni ile veya bu terör

eylemlerine mukabele sadedinde güvenlik güçlerimizce alınan tedbirlere ilişkin olarak mağduriyet yaşayan, zarara uğrayan gerçek ve tüzel kişiler ile toplum kesimlerinin zararının tazmini sureti ile toplum-devlet kaynaşmasının tesisine hizmet eden 5233 ve 2330 sayılı Kanunların hükümlerinin etkili bir şekilde tatbiki önem arz etmektedir.

2.2.4.11.3. Toplanma ve İfadeyi Açıklama Özgürlüğünün Kapsamı ve Önemi

Toplanma ve ifade açıklama hakkı, uluslararası alanda AİHS ve AİHM tarafından ulusal mevzuatımızda da 2911 ve 2559 sayılı Kanunlarla düzenlenmektedir. Kuruma, bu Rapor döneminde de toplantı ve ifadeyi açıklama hürriyetinin kullanımından kaynaklanan ihlal iddialarını muhtevi şikâyet başvuruları; bu minvalde kolluk personeli tarafından, toplumsal olaylara müdahale sırasında, avukatlar, basın mensupları ve diğer göstericiler ile kurulacak ilişki, söz, söylem, tutum ve davranışlarında, özenli olması, nezakete uygun davranması yönünde talepler iletilmiştir.

2.2.4.11.4. Kişisel Verilerin Korunmasının Önemi

"Ağ toplumu", "küresel köy" olarak tanımlanan ve teknolojik imkânlarla birbirine bağlı, hatta bağımlı toplumların oluşturduğu yeni dünya düzeninde kişisel verinin de ulusal ve uluslararası boyutta korunması zorunluluğu ile karşı karşıya kalınmıştır. Geçmiş rapor dönemlerinde ve bu rapor döneminde, Kuruma iletilen şikâyetlerin bilhassa devlet kurumlarınca kişisel verilerini rızası dışında kullanılması ve üçüncü kişilerle bilerek ya da bilmeyerek paylaşılması, tapu ve sosyal güvenlik gibi kişisel verilerin yurtdışına sızdırılması, izin vermediği halde toplantı esnasında ses kaydının alınması, Kişisel Verileri Koruma Kurulunun almış olduğu kararın düzeltilmesi gibi konularda alınmıştır.

2.2.4.12. Kadın Hakları

2.2.4.12.1. Kadın Hakları Alanında Kuruma Yapılan Şikâyet Başvuruları ve Karar Örnekleri

2.2.4.12.1.1. Engelli Çocuğu Bulunan Başvuranın Eğitim İzni Talebi

Başvuran vekili özetle; müvekkilinin engelli çocukları olduğunu belirterek, öncelikle bu ebeveynler için bakım ve eğitim izni konusunda düzenleme yapılması, bu mümkün değilse başvuranın somut durumu dikkate alınarak haftada bir gün eğitim izni ve çalışma günlerinde de bir saat bakım izni verilmesini talep etmiştir. Kurumca yapılan değerlendirme neticesinde; engelli yakını bulunan kamu çalışanlarına uygulanan izinler bakımından engelli bireylerin diğer

bireylerle eşit koşullarda, hak ve özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanması, toplumsal hayata tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve çocuğun üstün yararının gözetilmesi amacıyla gerekli tedbirlerin alınması ve mevzuat düzenlemelerinin yapılması yönünde çalışmaların yapılması gerektiği değerlendirilerek Sağlık Bakanlığına tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.4.12.1.2. Can Güvenliği Nedeniyle Boşanma ve Velayet Hususunda Yardım Talebi

Başvuran özetle, çocuklarını alıp yurtdışından geri döndüğünü ve 3 senedir ayrı yaşadığını, kendisinin ve çocuklarının can güvenliğinin tehlikeye girdiğini, defalarca uzaklaştırma kararı aldığını, fakat boşanma olamadığını, evliliğinde defalarca tecavüze uğradığını, çocuklarının babasının hasta ve çok tehlikeli olduğunu, can güvenliğinin olmadığını belirterek en kısa sürede boşanma ve velayet hususunda yardımcı olunmasını talep etmiştir. Gerekli araştırma ve değerlendirmenin yapılabilmesi için İncelenemezlik Kararının ve şikâyet başvurusunun Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına iletilmesi üzerine, anılan Kurumca uygulanması gereken tedbirler açısından mevzuat çerçevesinde gerekli incelemenin yapılması; Hukuk Birimince davaya müdahil olunmasının ve takibinin değerlendirilmesi, sonuca ilişkin bilgi ve belgenin Genel Müdürlüğe gönderilmesi hususunda ilgili Birimlere talimat yazıldığı belirtilmiştir.

2.2.4.12.1.3. Can Güvenliği Nedeniyle Yer Değişikliği Talebi

Başvuruda özetle; evlendiğinden beri eşinden sözlü ve fiziksel şiddete maruz kaldığı ile boşanma davası açarak İstanbul'dan gittiğini, yasal izin, rapor ve ücretsiz izin hakları bittiği için İstanbul'a dönmek zorunda kaldığını, eşinin ölüm tehditlerinin devam ettiğini ve uzaklaştırma kararı olsa da ölüm riskinin devam ettiğini belirterek (...) iline yer değişikliği suretiyle atanma istemiştir. Kurumca şiddet iddiaları içeren kadın başvurularına ilişkin kararlarında tabi olduğumuz uluslararası ve ulusal hükümlere göre yetkililerin (gerek adli gerek idari makamlar), kadına yönelik şiddet hakkında bilgilendirilmeleri halinde, dikkatli bir biçimde risk değerlendirmesi yaparak, yetkileri dâhilindeki tedbirleri almaları gerektiği hatırlatılmaktadır. Sağlık Bakanlığınca başvuranın atamasının (...) iline yapıldığı belirtilmiştir.

2.2.4.12.1.4. Yer Değişikliği

Başvuranın özetle; çalıştığı hastanede personel tarafından temaslı cinsel tacize uğradığını, görevlendirme bitince geri döndüğünü ve mobbing uygulandığını belirterek yardımcı olunmasını talep etmesi üzerine, Gönderme Kararı alınarak yapılacak idari soruşturma

sonucundan bilgi verilmesi talep edilmiştir. Ayrıca başvuranın hayatı açısından ciddi önem arz eden iddialar ile şiddet ve şiddet tehlikesi dolayısıyla ilgili davalara müdahil olma hususunda gerekli araştırma ve değerlendirmenin yapılabilmesi için şikâyet başvurusunun Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına iletilmesine karar verilmiştir.

2.2.4.12.1.5. Cezaevlerinde İhtiyaç Duyulan Hijyenik Malzemelerin Temini İçin Özel Düzenleme Yapılması

Kuruma yapılan başvuruda, cezaevlerinde tutulan mahpus kadın ve kız çocuklarına ücretsiz hijyenik ped sağlanması ve bu yönde mevzuatta düzenleme yapılması talep edilmiştir. Şikâyetin öncelikle dostane çözüme kavuşturulmasının gözetilmesi çerçevesinde iyi bir örnek teşkil edeceği değerlendirilerek Adalet Bakanlığına Gönderme Kararı verilmiştir.

2.2.4.12.2. Kadın Hakları Alanıyla İlgili Faaliyetler

- 2022 Yılında Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Amacıyla Güncel Mevzuat Düzenlemesine "Kadın ve Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesine İlişkin Mekanizmaların Etkinliğinin Arttırılması" Çalıştay Raporu ile Kurumca Sağlanan Katkı,

- Aile Mahkemelerinin Etkinliğinin Arttırılması Aile Üyelerinin Haklarının Daha İyi Korunması Avrupa Birliği-Avrupa Konseyi Ortak Projesinin Açılış Konferansına Katılım,

- Birleşmiş Milletler Kadın Birimi Türkiye Ofisinin Danışma Kurulu Toplantısına Katılım,

- Kamu Görevlilerine Yönelik Kadın Erkek Eşitliğine Duyarlı Planlama ve Bütçeleme Derinlemesine Eğitim Programına Katılım,

- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun "Kadın Hakları Sempozyumu"na Katılım,

- Birleşmiş Milletler Kadın Birimi ve İspanya Eşitlik Kurumunun Çevrim İçi Paneline Katılım,

- "COVID-19 Sonrası Dönemde Bakım Emeği ve Bakım Ekonomisi Politika Diyalog Serisi" Etkinliklerine Katılım,

- "Sürdürülebilir Yarınlar İçin Bugünden Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Üzerine Nesiller Arası Diyalog" Toplantısına Katılım,

- "İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesinde Ombudsmanlığın Rolünün Güçlendirilmesi Teknik Yardım Projesi" Kapsamında Gerçekleştirilen Eğitimler

2.2.4.13. Kamu Personel Rejimi

2.2.4.13.1. Personel Alımı

Konu hakkında Kuruma yapılan bir başvuruda, başvuran Gümüşhane Üniversitesinde açılan akademik kadro ilanına başvurduğunu, aynı ilana 2021 yılı Ocak ayında başvuruda bulunan ve bu sınavın iptal edilmesiyle sınavı kazanamamış olan bir kişinin de başvurduğunu, ALES puanı ile okul ortalamasının bu kişiden daha yüksek olmasına rağmen sınavı o kişinin kazandığını, ayrıca sınavı değerlendiren kişilerin görev alanı dışına giren konularla ilgili değerlendirme yaptıklarını belirterek, sınav kağıdının sınavı kazanan kişinin sınav kağıdı ile birlikte yeniden değerlendirilmesi ve ilgili sınavın iptal edilmesi talebinde bulunmuştur. İlgili yönetmelikte açıkça yer alan sınavın ölçülebilir ve denetlenebilir olmasını sağlama görevinin sınav jürisi tarafından yerine getirilmediği sonucuna varılmasına sebep olunacağı tespitine yer verilmek suretiyle cevap anahtarında puanlama işleminin yapılmamış olmasının, ilgili yönetmeliğe aykırı olduğu, dolayısıyla asli şekil noksanlığından dolayı sınavın iptal edilmesi gerektiği kanaatine varılarak Tavsiye Kararı verilmiştir.

Yapılan diğer bir başvuruda başvuran, sınavda başarılı olduğunun belirtilmesine rağmen asil veya yedek alım listesine giremediğini ifade ederek sınav sonucunun tekrar değerlendirilmesi talebinde bulunmuştur. İdare tarafından Kuruma gönderilen tutanakta yer alan gözlem ve kanaate dayalı değerlendirmelerde, komisyon üyeleri tarafından yapılan değerlendirmeler ve bu değerlendirmeler neticesinde verilen puanların birbirini destekler nitelikte olduğu, bu nedenle sözlü sınav tutanağındaki puanlamaya ilişkin takdir yetkisinin kamu yararı ve hizmet gereklerine aykırı olarak kullanıldığı ve sübjektif bir değerlendirme yapıldığına dair herhangi bir bilgi ve belgeye de rastlanılamadığından bahsi geçen sözlü sınavın usul ve esaslara uygun olarak yapıldığı kanaatine ulaşılmıştır. Ancak bundan sonra yapılacak sözlü sınavlarda; hesap verilebilirliğin ve şeffaflığın sağlanması açısından "sınavların ses ve görüntü ile kayıt altına alınması" yönünde Kısmen Tavsiye Kısmen Ret Kararı verilmiştir.

2.2.4.13.2. Atama, Nakil, Görevlendirme ve Yer Değiştirme

Başvuran; Şırnak İli Silopi İlçesinde kadrolu Sağlık Teknikeri, eşinin de Elazığ'da kadrolu Şef statüsüyle çalıştığını, sekiz aylık bebeğinin bulunduğunu, sağlık hizmetlerine ulaşımda Silopi ilçesinde sıkıntı yaşadığını, aile hayatının olumsuz etkilendiğini ifade ederek, eş durumu tayini ile Elâzığ Merkeze atamasının yapılmasını talep etmiştir. Başvuranın aile

birliği mazeretine bağlı yer değişikliği talebinde bulunuyor oluşunda İdare tarafından Kurumun Elâzığ'da başvuranın atanabileceği kadronun bulunduğu, başvuranın taleplerinin birçok kez reddedildiği, eşinin işi gereği başvuranın çalıştığı yere gelemeyeceği hususları ile çalışma barışı ve motivasyonu göz önüne alınarak başvuranın eşinin yanına tayin edilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılarak Tavsiye Kararı verilmiştir.

2.2.4.13.3. İlerleme ve Yükselme

Başvuran, Malatya ili Doğanşehir İlçesi (...) Okulunda öğretmen olarak zorunlu çalışma yükümlülüğü kapsamında görev yaptığını, her 2 yıl için ilave 1 kademe ilerlemesi daha verilmesi uygulamasında tarafına verilmesi gereken kademe/derece ilerlemesi hususunda mağdur olduğunu, zorunlu hizmet kapsamındaki hizmetlerinin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiş ve söz konusu hatalı uygulamanın düzeltilerek bu uygulamadan kaynaklanan mahrum kalınan mali haklarının faiziyle birlikte tarafına verilmesini talep etmiştir. Başvuru konusu talebin ilgili idare tarafından yerine getirildiği anlaşıldığından Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

Unvan değişikliği sınavına yönelik olarak yapılan başvuruda başvuran, Kayseri (...) Okulunda matematik öğretmeni olarak çalıştığını, unvan değişikliği sınavının yazılısından 60 puan alarak sözlü mülakata girmeye hak kazandığını, online mülakat sonucunda 60 puan aldığını ve bu nedenle tercih hakkı kazanamadığını ayrıca Yönetmelik gereği mülakatta 5 kişilik bir heyet olması gerekirken kendisinin ekranda sadece iki kişi gördüğünü belirterek, yaşadığı mağduriyetin giderilmesini talep etmiştir. İlgili idarenin sözlü sınav sonucu başarısız sayılma işlemini, söz konusu işlemi yargı denetimini mümkün kılacak şekilde tesis etmediği ve adayın sözlü sınavda objektif değerlendirmeye tâbi tutulmadığı gerekçeleriyle, başvuranın yeniden sözlü sınava alınmasına ve İdarenin bundan sonra düzenleyeceği sözlü sınavlar öncesinde sınavlara giren adaylara verilen puanların gerekçelerini ortaya koyacak tedbirler alması yönünde Tavsiye Kararı verilmiştir.

Diğer bir başvuruda başvuran, iktisat bölümünden mezun olarak KPSS ile 2011'de devlet memuru olarak göreve başladığını, Kurumun görevde yükselme sınavında ilk yüze girerek (...) Sosyal Güvenlik Merkezinde şef kadrosunda göreve başladığını, kazanılmış hak ve emekliliğe esas aylık bakımından 5. derecenin 3. kademesinde şef olarak yaklaşık 4 yıldır görev yaptığını, ilgili idarede hizmet süresinin 9 yıl 10 ayı aştığını, 8 yıllık hizmet süresini

tamamladıktan sonra 3. dereceli şef kadrosuna atanmayı beklemesine rağmen bugüne kadar atamasının yapılmadığından yakınmıştır. Kurumca benzer durumda veya statüde olan personelin benzer taleplerinin adalet ve hakkaniyete uygun bir şekilde mevzuatta düzenlenmiş ilke ve kurallar çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği kanaatiyle başvuranın 3. dereceli şef kadrosuna atanma talebinin ilgili idare tarafından objektif bir şekilde yeniden değerlendirilmesi yönünde Tavsiye Kararı verilmiştir.

2.2.4.13.4. Kadro ve Pozisyonlar

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 33'üncü maddesinde kadrosuz memur çalıştırılamayacağı ve kadroların, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinde gösterildiği şekilde düzenleneceği kurala bağlanmıştır.

Konuya ilişkin olarak Kuruma yapılmış olan başvuruda başvuran, Hacettepe Üniversitesinde teknisyen kadrosunda çalıştığını, buradaki görevine başlamadan önce Türkiye İstatistik Kurumunda istatistikçi kadrosunda çalıştığını, Üniversitedeki istatistikçi kadrosuna geçme taleplerinin reddedildiğini, Yükseköğretim Üst Kuruluşları ile Yükseköğretim Kurumları Personeli Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliği'ne göre bu kadroya geçebileceğini belirterek istatistikçi kadrosuna atamasının yapılmasını Kurumdan talep etmiş, dosya kapsamında yapılan incelemede; İdarenin atamaların unvan değişikliği sınavı yapılmak suretiyle gerçekleştirilmesinin daha objektif ve hakkaniyetli sonuçlar doğuracağı, bunun gerek liyakat ilkesinin hayata geçirilmesi gerekse tüm personelin motivasyonu açısından daha uygun olacağı değerlendirmesine yer verilmek suretiyle reddetmesinin hukuka, hakkaniyete ve iyi yönetim ilkelerine uygun olduğu değerlendirilerek Ret Kararı verilmiştir.

2.2.4.13.5. Mali Haklar

Devlet memurlarına mali haklar kapsamında yapılan ödemeler ve sağlanan yardımlar ana hatlarıyla "aylık, zamlar, tazminatlar, sosyal hak ve yardımlar" başlığı altında toplanmakta olup Anayasamızın 128'inci maddesine göre memurların mali ve sosyal haklarının kanunla veya toplu sözleşme ile düzenlenmesi gerekeceği kurala bağlanmıştır.

Konuya ilişkin Kuruma yapılmış olan başvuruda başvuran, Çankırı Karatekin Üniversitesinde tekniker unvanında çalıştığını, Peyzaj Mimarlığı Bölümünden mezun olduğunu, diplomasını birime tebliğ ettiğini ve teknik hizmetler sınıfı için öngörülen üst öğrenim zam, tazminat ve özel hizmet tazminatı hakkından tebliğ tarihinden itibaren

yararlanamadığını belirterek geriye dönük mali farkların ödenmesini talep etmiş, başvuranın Devlet Memurlarına Ödenecek Zam ve Tazminatlara İlişkin Kararda mimarlar için öngörülen zam ve tazminatlardan yararlanabileceği kanaatine varılarak Kısmen Tavsiye Kısmen Ret Kararı verilmiştir.

2.2.4.13.6. Sosyal Haklar ve Yardımlar

Devlet Memurları Kanunu'nda "Sosyal Haklar ve Yardımlar" başlığı altında yer verilen aile ve çocuk yardımı ödenekleri, kamu konutları ve giyecek yardımı gibi konularda 2022 yılında Kuruma başvurular yapılmıştır.

Bunlardan çocuk yardımı talebini içeren başvuruda başvuran, Antalya İl Sağlık Müdürlüğünde mühendis olarak çalıştığını, 15.04.2020 tarihinde çocuğu olduğunu, çocuk yardımı için Kamu Personeli Aile Bilgileri Bildirim Sistemi üzerinden 09.12.2021 tarihinde bildirimde bulunduğunu, Mayıs 2020 ile Kasım 2021 tarihleri arasındaki çocuk yardımının ödenmesi talebiyle Kuruma başvurmuş, dosya kapsamında yapılan incelemede, başvurana geriye dönük aile yardımı ödeneği verilmemesi işleminin hukuka ve hakkaniyete uygun olmadığı sonuç ve kanaatine varılarak Tavsiye Kararı verilmiştir.

2.2.4.13.7. Genel Haklar

Devlet Memurları Kanunu'nda genel haklar başlığının altında uygulamayı isteme hakkı, güvenlik, emeklilik, çekilme, müracaat, şikâyet ve dava açma, sendika kurma, izin, kovuşturma ve yargılama, isnat ve iftiralara karşı koruma gibi memurlara tanınan haklara yer verilmiştir. Kuruma yapılan başvuruların genel haklar başlığı altında özellikle izin konularında yoğunlaştığı görülmüştür.

Konuya ilişkin Kuruma yapılan başvuruda; kamu görevlisi başvuran, Down sendromlu kızının eğitimleri ve bakımı için kullanılmak üzere yıllık izninden düşülmeden ve döner sermaye ücretinden kesinti yapılmadan izin kullanmayı talep etmiş, dosya kapsamında yapılan inceleme neticesinde; idare tarafından saatlik izin olarak verilen izinlerin toplanarak yıllık izinden düşürülmesi yönünde verilen idari kararda hem hukuka hem de hakkaniyete uyarlık görülmeyerek ilgili idareye, başvuranın saatlik izinlerinin toplanarak yıllık izninden düşülmemesi hususunda tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.4.13.8. Disiplin Cezaları ve Memuriyetin Sona Ermesi

Kuruma, İdarelerin, personellerine, iş ve işleyiş konusundaki tutum ve davranışlarında gerekli dikkat ve özeni göstermeleri hususunda uyarıda bulundukları yazılı ikazların iptaline yönelik başvurular da yapılmakta olup bahse konu yazılı ikaz yazılarının da disiplin cezası niteliğinde olması nedeniyle gerek mevzuatın öngördüğü şekilde bir disiplin soruşturması yürütülmemesi gerekse olayın bütün yönleriyle araştırılmaması nedenleriyle incelenmesine geçilmekte ve Tavsiye Kararları verilmektedir.

Bu bağlamda Kuruma yapılan başvuruda başvuran, Aile Sağlığı Merkezinde aile hekimi olarak görev yaptığını, mesai saatlerine uymadığı gerekçesi ile 6 (altı) ceza ihtar puanı verildiğini, ilgili soruşturma sürecinde sözlü yerine yazılı ifade vermek istediğini belirtmesine rağmen yazılı ifadesinin alınmadığını iddia ve ifade ederek disiplin cezası olarak verilen 6 ceza ihtar puanının iptal edilmesini talep etmiş, Kurumca yapılan değerlendirme neticesinde İdarenin yazılı ifade talep ettiği yazının savunma hakkının tam olarak kullanılmasına elverişli bilgileri içermemesi nedeniyle başvurana verdiği disiplin cezasının iptal edilmesinin hukuka ve hakkaniyete uygun olacağı belirlenmiş ve başvurana verdiği disiplin cezasının iptal edilmesi yönünde Sağlık Bakanlığına Tavsiye Kararı verilmiştir.

2.2.4.13.9. Mobbing (Kamu Personelinin Tutum ve Davranışları)

Konuya ilişkin olarak yapılan başvuruda başvuran, 2017 yılında Eskişehir İl Tarım ve Orman Müdürlüğünde Ziraat Yüksek Mühendisi olarak görev yapmakta iken dönemin eski İl Tarım ve Orman Müdürü tarafından sistematik mobbinge maruz kaldığını, mobbing sonucunda maddi ve manevi birçok zarara uğradığını belirterek Kuruma başvuruda bulunmuş olup yapılan inceleme neticesinde, mobbing iddiasına ilişkin yapılacak güncel başvurunun idari başvuru yolunun tüketilerek başvuru sürenin yeniden başlamasını sağlayacak nitelikte bulunmadığı anlaşıldığından, anılan başvuru hakkında İncelenemezlik Kararı verilmiştir.

2.2.4.14. Mahalli İdarelerce Yürütülen Hizmetler

Kamu Denetçiliği Kurumu 2022 yılı sonuna kadar mahalli idarelerin yürütmekte olduğu hizmetlere ilişkin yaklaşık 11.000 civarında başvuru almıştır.

Aşağıda 2022 yılında mahalli idarelerce yürütülen hizmetler konusundaki sorun alanlarına, sorun alanı ile ilgili Kurumca yapılan tespitlere ve sorun alanının çözümü noktasında Kamu Denetçiliği Kurumunun verdiği tavsiye ve önerilere yer verilmiştir.

2.2.4.14.1. Mülkiyet Hakkı ile Belediyelerin İmar İşlem ve Uygulamaları

Kuruma geçmiş yıllarda olduğu gibi 2022 yılında da özellikle imar uygulaması sonucunda imar planında okul, yol, meydan, park, otopark, çocuk bahçesi, yeşil alan, ibadet yeri, karakol ve mezarlık alanı gibi alanlara ayrılan ancak yıllardır ilgili idarelerce kamulaştırma yapılmaması ya da aynı nitelikte (trampa) yer gösterilmemesi gibi belediyelerin uygulaması nedeniyle taşınmazları üzerinde tasarrufta bulunamayan, şikâyetçilerden çok sayıda başvuru gelmekte ve bu başvurular 3194 sayılı İmar Kanunu başta olmak üzere ilgili mevzuat kapsamında Kurumca ele alınmaktadır.

2.2.4.14.2. Ruhsat İş ve İşlemleri ile Yapı Kayıt Belgesi

Ruhsat iş ve işlemlerine ilişkin olarak Kuruma sıklıkla şikâyet konusu yapılan ve ikisi imar mevzuatı kapsamında, diğeri ise bu kapsamın dışında olan ve düzenleme görevi öncelikle belediyeler ile il özel idarelerine ait olan üç önemli belge bulunmaktadır. Bu belgelerden birincisi, imara uygun bir yapının/binanın inşaatına başlanması için resmi kurumlardan alınması gereken izin belgesi mahiyetindeki "Yapı Ruhsatı", ikincisi, inşası tamamlanmış bir yapının/binanın, kullanılabilmesi için yapı ruhsatının alındığı belediye veya il özel idaresinden alınan bir izin belgesi olan "Yapı Kullanma İzni (İskân) Belgesi", üçüncüsü ise, iş yerlerinin açılıp faaliyet gösterebilmeleri için İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik kapsamındaki verilen izni ifade eden "İş Yeri Açma ve Çalışma Ruhsatı"dır.

2.2.4.14.2.1. Yapı Ruhsatı (İnşaat İzni)

Yapı ruhsatına yönelik olarak 2022 yılında, mülkiyetinde bulunan parsel için (yapı kayıt belgesi alınmış yerler dahil) yapı ruhsatı verilmesinin veya yenilenmesinin sağlanması, belediyece yıkım kararı alınmasına rağmen bir türlü yıkılmayan kaçak yapı/yapılar (metruk bina/binaların) ile eklentilerin yıkılmasının sağlanması, kaçak yapı nedeniyle düzenlenen idari para cezasının iptal edilmesi gibi konularda çok sayıda Tavsiye, Kısmen Tavsiye Kısmen Ret, Ret, Dostane Çözüm ve Gönderme Kararları verilmiş, ayrıca imar affı kapsamında olmayan ve hakkında yıkım kararı bulunan ancak, belediyelerce uzun süredir yıkılmayan yapılar ile imar planı ve projeye aykırı bir şekilde apartmanlardaki ortak alanlara yönelik işgallerin sonlandırılması ile kaçak yapılmış yer ve eklentilerin ilgili mevzuat doğrultusunda yıktırılması sağlanarak çok sayıda başvuru da çözüme kavuşturulmuştur.

2.2.4.14.2.2. Yapı Kullanma İzni (İskân) Belgesi

Yapı kullanma iznine (İskân) yönelik olarak 2022 yılında, Kamu Denetçiliği Kurumuna belediyeler tarafından haksız olduğu iddia edilen gerekçelerle yapı kullanma izninin verilmemesi, yapı müteahhidinin yapım işlerinden doğan vergi ve sigorta prim borçlarından dolayı yapı kullanım izin belgesinin kendilerine verilmemesi, belediyelerce usulüne uygun verilmediği iddia edilen yapı kullanım izin belgelerinin iptal edilmesi gibi konularda başvurular alınmıştır.

2.2.4.14.2.3. İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatı

İş yeri açma ve çalışma ruhsatına ilişkin olarak 2022 yılında, iş yerine iş yeri açma ve çalışma ruhsatı verilmemesi, belediyenin usulsüz bir şekilde iş yeri açma ve çalışma ruhsatı vermesi, iş yerinin açılmasına kat maliklerinin muvafakatinin olmadığı ve ruhsatsız (kaçak) çalıştığı iddia edilen iş yerlerinin kapatılması içerikli başvurular alınmış ve yine bu başvurulara ilişkin olarak ilgili belediyelere tavsiyelerde bulunulduğu gibi belediyelerin yaptığı işlemlerin yerinde olduğunun tespit edildiği durumlarda da başvuruların reddine karar verilmiştir. Ayrıca birçok başvuru da Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından dostane şekilde çözüme kavuşturulmuştur.

2.2.4.14.3. İmar Barışı ve Yapı Kayıt Belgesi

Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 4'üncü maddesinde tanımlanmış olan ortak alanlarda imar ve projeye aykırı bir şekilde yapılan yer ve eklentiler için ilgililerince alınmış "yapı kayıt belgesi" nedeniyle belediyeler tarafından işlem yapılmamasına yönelik başvurular yapılmaya devam etmiştir.

Bu başvurulara yönelik olarak yapılan inceleme ve araştırma sonucunda mevzuata aykırı bir şekilde düzenlendiği değerlendirilen yapı kayıt belgesi/belgelerinin iptal edilmesi için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına tavsiyelerde bulunulmuş, idarenin işleminin yerinde olduğu değerlendirilmişse şikâyetçilerin başvurusu reddedilmiştir.

2.2.4.14.4. Altyapı Hizmetleri ve Belediyeler

Altyapı hizmetlerine yönelik olarak 2022 yılında yapılan başvuruların, belediyelerin veya valiliklerin görev alanında bulunan yolların yapılması, onarımı ve bakımı, kavşak yapılması, gibi yol, cadde ve sokakların yapımı bakımı ve onarımı ile belediyelerin su ve

kanalizasyon idareleri tarafından yürütülen fosseptiklerin temizlenmemesi gibi doğalgaz hizmetlerinde yaşanan aksaklıkların giderilmesi hususlarında yoğunlaştığı görülmektedir.

2.2.4.14.4.1. Belediyelerden Yol Yapımı, Bakımı ve Onarımı Talepleri

2022 yılı dâhil geçmiş yıllardan bu yana Kamu Denetçiliği Kurumuna belediyeler tarafından yolların en kısa sürede yapılacağı, asfaltlanacağı, bakım ve onarımının yapılacağı sözü verilmesine rağmen uzun süredir (yıllardır) gerekli çalışmaların yapılmadığı, belediyenin kendilerini oyaladığı içerikli başvurular alınmaktadır.

2.2.4.14.4.2. Su ve Kanalizasyon Altyapısında Yaşanılan Aksaklıklar

İkamet edilen konutta veya köy gibi yerleşim yerlerinde su ve kanalizasyon altyapısının olmaması, kanalizasyon ağına bağlantı yapılması ile evine içme suyu şebekesi bağlanması talepli başvurularda Kamu Denetçiliği Kurumu, su ve kanalizasyon altyapısının yapımına ne zaman başlanacağı hususunun, idarenin kamu kaynaklarını etkin şekilde kullanmasındaki takdir yetkisi bağlamında değerlendirilse dahi takdir yetkisinin Anayasa ve yasalar çerçevesinde kullanılması gerektiğinden imar yolunun açık olduğu ve imar izninin verildiği alanlarda su ve kanalizasyon altyapılarının ivedilikle kurulması hususunda belediyeler ile belediyelerin su ve kanalizasyon idarelerine tavsiye ve önerilerde bulunmaktadır.

2.2.4.14.4.3. Doğalgaz Altyapısında Yaşanan Aksaklıklar

Kamu Denetçiliği Kurumuna, doğalgaz dağıtım şirketince gereken tüm yükümlülükler yerine getirildiği halde ilgili büyükşehir belediyesinin/belediyenin doğalgaz altyapısının tamamlanmasına yönelik gereken kazı izni, çalışma izni gibi yükümlülüklerini yerine getirmemesi ve kırmızı kot çalışmaları nedeniyle bulunduğu sokağa/evine doğalgaz hattı çekilememesi/arzı sağlanamamasına yönelik başvuruların yapıldığı görülmektedir.

2.2.4.14.4.4. Altyapı Hizmeti Veren Kurum ve Kuruluşların Bakım, Onarım ve Yenileme Çalışmalarını Koordineli Bir Şekilde Planlamamaları Sorunu

Kamu Denetçiliği Kurumuna geçmiş yıllardan bu yana yapılan başvurularda yol, su, kanalizasyon, doğalgaz, elektrik, telefon, internet gibi altyapı hizmetlerinde, altyapı hizmeti veren kurum ve kuruluşların bakım, onarım ve yenileme çalışmalarını koordineli bir şekilde planlamadan gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bu anlamda, aynı yer veya bölgede yapılacak altyapı çalışmalarında ilgili kurum ve kuruluşların koordineli bir şekilde hareket ederek bakım,

onarım ve yenileme çalışmalarını eş güdüm halinde ve mümkün olduğunca aynı anda gerçekleştirmeleri büyük önem arz etmekte olup kararlarda bu durum vurgulanmaktadır.

2.2.4.14.5. Belediyelerce Alınan Vergi, Resim, Harç ve Benzeri Mali Yükümlülükler

Kuruma bu alanda yapılan başvurular genel olarak, belediyelerce tahsil edilen "Emlak Vergisi" ağırlıklı olarak, "Çevre Temizlik Vergisi", "İlan ve Reklam Vergisi" gibi vergiler, "İşgaliye Harcı", "Plan Tadilat Harcı" gibi harçlar, "Yol, Kanalizasyon Ve Su Harcamalarına Katılım Payları", "Yol Bedeli", "Evsel Katı Atık Bedeli", 'Kanal Kotu Bedeli', 'Şube Yolu Bedeli' gibi bedeller (ücretler) ile belediyeler tarafından ilgili mevzuat kapsamında haksız yere kesildiği iddia edilen para cezalarının iptali konularında olmuştur.

Belediyelerce tahsil edilen vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklere ilişkin olarak Kamu Denetçiliği Kurumuna 2022 yılında yapılan şikâyet başvurularının %80'inden fazlasını belediyelerce tahsil edilen emlak vergileri oluşturmaktadır.

2.2.4.14.5.1. Emlak Vergisi Muafiyet ve İstisnaları

Kamu Denetçiliği Kurumuna 2022 yılında gelen ve konusu emlak vergisi olan başvurular detaylı bir şekilde incelendiğinde, yapılan bu başvuruların ağırlıklı olarak, kamuoyunda tek meskeni olanlar ile emeklilere emlak vergisi muafiyeti sağlayan hüküm olarak da bilinen Emlak Vergisi Kanunu'nun "Nispet" başlıklı 8'inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan indirimli bina vergisi düzenlemesi ile ilgili olduğu görülmektedir.

2.2.4.14.5.2. Emlak Vergisi Mevzuatını Uygulama Noktasında Belediyeler

Kamu Denetçiliği Kurumu, Vergi Usul Kanunu'nun 118'inci maddesi gereğince, vergiye tabi olmayan veya vergiden muaf bulunan kimselerden vergi alınması ve vergi mevzuuna girmeyen veya vergiden müstesna bulunan gelir, servet, madde, kıymet, evrak ve işlemler üzerinden vergi istenmesinin vergilendirme hatası olarak kabul edilmesi gerektiği değerlendirmesinde bulunarak geçmiş dönemlerde şikâyetçiler tarafından son 5 yıla tekabül eden emlak vergisinin iade edilmesi gerektiği yönünde belediyelere yönelik çok sayıda tavsiye kararı vermiş olup konuyla ilgili olarak Türkiye Belediyeler Birliği ile imzalamış olduğu protokol doğrultusunda belediyeler arasında "belediyelerce alınan vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler" alanında söz konusu uygulama birliğinin sağlanması için gereken çalışmalar yapılmaktadır.

2.2.4.14.5.3. Diğer Vergi Resim, Harç ve Benzeri Mali Yükümlülükler ile Kesilen İdari Para Cezaları

Kamu Denetçiliği Kurumunca, hatalı tahakkuk ettirilen çevre temizlik vergisinin iptal edilmesi, katı atık bedellerinin tutarının yüksekliği ve abonelik sözleşmesi yapılmadan tahakkuk ettirilen katı atık bedelinin terkini, haksız yere tahsil edildiği iddia edilen yol bedeli, kullanılmış suları uzaklaştırma bedelinin kaldırılması, atık su bedelinin yüksekliği, kanalizasyon kanal kotu belgesi bedelinin iadesi, belediyeye ödemek zorunda kaldığı harç ve ücretlerin, 6306 sayılı Kanun'da yer alan harç ve ücret muafiyetine ilişkin hükümler uyarınca yasal faiziyle birlikte tarafına iade edilmesi, haksız yere salınan yol harcamalarına katılım payının iptal edilmesi, vefat eden anne/baba adına kesilen idari para cezalarının iptal edilmesi, özel halk otobüslerinden "denetim ücreti" adı altında alınan tutarların iptali için dostane çözüm kararları verilmiş ve gönderme kararları ile de başvurular olumlu sonuçlandırılmıştır.

2.2.4.14.6. Belediyelerin Toplu Taşıma, Otopark ile Trafik Düzeni ve Güvenliğinin Sağlanmasına Yönelik Hizmetleri

5393 sayılı Belediye Kanununda 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda "Büyükşehir ulaşım ana plânını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini plânlamak ve koordinasyonu sağlamak kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek" hükümlerine yer verilerek toplu taşıma, otopark ile trafik düzeni ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik hizmetlerin yürütülmesi noktasında belediyelere önemli görev ve sorumluluklar yüklenmiştir.

2.2.4.14.6.1. Toplu Taşıma Hizmetleri

Kamu Denetçiliği Kurumuna 2022 yılında belediyelerin toplu taşıma hizmetleri ile ilgili olarak, çoğunlukla otobüs hattı güzergâhının uzatılması, değiştirilmesi veya güzergâhın eski hale getirilmesi, toplu taşıma araçlarının sefer saatlerinin değiştirilmesi, il merkezinden ilçe merkezlerine dahil ilave otobüs seferleri konulması, ücretsiz otobüs ring seferlerinde yaşanan aksaklıklar, ilave metro seferleri konulması ve metro istasyonlarındaki asansör ve yürüyen

merdivenlerin çalışmaması veya kullanımının engellenmesi, özel halk otobüslerinin sorunları, toplu taşıma ile ilgili UKOME kararlarının değiştirilmesi/iptali, belediye sınırları içerisinde taşımacılık hizmeti veren kooperatif ve firmalar ile belediyeler arasında güzergâh izin (taşıma yetki) belgesine ilişkin yaşanan sorunlar gibi konularda başvurular yapılmaktadır.

2.2.4.14.6.2. Otobüs Hattı Güzergâhına İlişkin Talepler

Büyükşehir belediye başkanının onayı ile yürürlüğe giren belediyeler ve bütün kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilgililer için bağlayıcı olan UKOME kararlarına istinaden yapılan güzergâh değişimlerinin eski haline getirilmesi, mevcut güzergâhın biraz daha mahallelerine ve köylerine ulaşımlarını kolaylaştıracak şekilde uzatılmasına ilişkin olarak Kamu Denetçiliği Kurumuna çok sayıda başvuru yapılmaktadır.

2.2.4.14.6.3. Otopark Hizmetleri

Otopark hizmetlerine ilişkin olarak 2022 yılında, genel olarak yol ve cadde kenarlarında yol üstü park olarak kullanılan yerlerden otopark ücreti alınmaması, daha önce ücretsiz olarak araçların park edildiği boş alanların otopark haline getirilmemesi, parkomat uygulamasının kaldırılması, otopark hizmetlerinde alınan ücretlerde belirli bir meslek grubuna ücret muafiyeti tanınmaması, otopark girişine araçların park etmesinin engellenmesi, kamuya ait alanın otopark haline getirilmesi, binada bulunan otoparkın girişine kaldırım rampası konulması ya da otoparka girişi engelleyen unsurların kaldırılması, hatalı park nedeniyle belediyece kesilen idari para cezasının kaldırılması içerikli başvurular alınmıştır.

2.2.4.14.6.4. Trafik Düzeni ve Güvenliği

Bu alanda, belediyelerce yolun trafik akışının (tek yön olması gibi) düzenlenmesi, trafik yoğunluğunun azaltılmasına yönelik önlemler alınması, kavşak düzenlemesi yapılması, trafik ışıkları ve trafik işaret levhaları, kamera (MOBESE), aydınlatma lambaları ve kasis (hız kesici) konulması, yayaların kullanımını engelleyecek şekilde kaldırımların amacı dışında kullanımının engellenmesi, yaya güvenliği için yolun kenarlarına kaldırım yapılması içerikli başvurular alınmıştır.

2.2.4.14.7. Belediyeler ve Su Hizmetleri

2022 yılında da geçmiş yıllarda olduğu gibi belediyelerin su hizmetlerine ilişkin olarak, su aboneliklerinde sayaç sahiplerine tercih hakkı verilmeksizin kartlı su sayacı kullanımının

zorunlu tutulması ve bu kapsamda tahsil edilmiş olan sayaç bedelinin iadesi, kartlı su sayacını mekanik (faturalı) su sayacı ile değiştirmek için idareye başvurduğunda idarenin kendisinden çok yüksek bedeller istemesi, gibi konularda başvurular alınmıştır.

2.2.4.14.7.1. Elektronik Kartlı Su Sayacı Kullanımının Zorunlu Tutulması

İdareye yönelik olarak 2022 yılında hâlihazırda yeni bina aboneliklerine yönelik olarak çok sayıda tavsiye kararı verilmiştir. 2018 yılında 100'ün, 2019 yılında 650'nin, 2020 yılında 550'nin, 2021 yılında 1.100'ün, 2022 yılında itibarıyla da 300'ün üzerinde başvuru hakkında, idare ile yapılan yazışmalarla, kişilerin sayaç değişikliği ve sayaç ücretlerinin iadesi talepleri sağlanarak Dostane Çözüm Kararı tesis edilmiş durumdadır

2.2.4.14.7.2. Abonelik Devrinin Sağlanmasına Yönelik Başvurular ile "Yapılara Verilen Yapı Kayıt Belgesi" ve "6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun'un 4'üncü Maddesi" Kapsamında Su Aboneliği Yapılması

Su abonelik işlemlerine ilişkin olarak, "ilk defa tesis edilecek abonelikler" ve "abonelik devir işlemleri" hakkında Kamu Denetçiliği Kurumuna başvurular yapılmıştır.

Kuruma, yapı kayıt belgesi alınmış yapıların belediyelerce yıkımının sağlanmasına yönelik alınan başvurular gibi yapı kayıt belgesi alınmış olan yapılara, su aboneliği hizmetinin sağlanması, "yapı kayıt belgesi" iptal edilmiş olan yerlere sağlanan su hizmetinin verilmeye devam edilmesi ya da "yapı kayıt belgesi" iptal edildiği için belediyenin su hizmetini durdurmasının iptaline yönelik de başvurular alınmıştır.

2.2.4.14.8. Çevre Temizliği, Katı Atık Yönetimi ile Çevrenin Korunması, Düzenlenmesi ve Geliştirilmesinde Belediyeler

Kamu Denetçiliği Kurumuna 2022 yılında, genel olarak belediyenin çöpleri düzenli olarak toplamaması, boş tarlaya, arsaya kimin döktüğü belli olmayan çöp ve molozların kaldırılması, çöp konteynerlerinin yerinin değiştirilmesi, kaldırılması, konulması ve katı atık depolama tesisinden, katı atık transfer istasyonundan veya çöp atılmış yerlerden kaynaklanan çöp kokusunun giderilmesi, belediyenin çöp toplama saatlerinin değiştirilmesi, çevre sağlığı için belediyenin belirli bölgeleri ilaçlamasının sağlanması, çöp evin temizlenmesi gibi çevre temizliği ve katı atık yönetimi konularında başvurular yapılmıştır.

2.2.4.14.9. Zabıta Hizmetleri, Cenaze Defin ve Mezarlık Hizmetleri, İtfaiye Hizmetleri, Evlendirme Hizmetleri Gibi Belediyelerce Yürütülen Diğer Hizmetler

2022 yılındaki başvurular özellikle, kaldırım ve boş arsa işgallerine, işletmelere ve seyyar satıcılara yönelik olarak zabıtanın gereken denetimi yapmaması, iş yerinin önüne kurulan ya da işletmenin görünürlüğünü etkileyen tabelanın, pazar tezgâhının veya iskelenin kaldırılması ile zabıtaların görevlerini yerine getirirken sergilediği tutum ve davranışlarına yönelik olarak zabıta hizmetlerine, mezarlık yeri taleplerine belediye tarafından olumsuz cevap verilmesi, komşu mezarlık sahibinin çevre düzenlemesi sırasında mezara zarar vermesi konularında cenaze defin ve mezarlık hizmetleri alanlarında alınmıştır.

2.2.4.14.10. Mahalli İdarelerce Yürütülen Hizmetlere İlişkin Diğer Konular

2022 yılında, belediyelerin telefonlara bakmaması ve e-postalarına dönüş yapmaması, belediyelerin özellikle altyapı hizmetleri sırasındaki ihmalleri nedeniyle hasara uğrayan araçların/evlerin zararının tazmin edilmesi, pazarın yerinin değiştirilmesi, kaldırılması, halk ekmek büfesi konulması, cadde/sokak/meydan isminin değiştirilmesi, reklam panolarının işletmenin görünürlüğünü engellemesi, belediye meclisleri ve kent konseylerinin toplantılarına yönelik usulsüz uygulamalar, belediyelerin internet sayfalarında meclis kararlarına ulaşılabilirliğin kolaylaştırılması gibi konularda başvurular alınmıştır.

2.2.4.15. Mülkiyet Hakkı

2022 yılı içinde KDK'ya gelen başvurular incelediğinde başvuruların konusunun ağırlıklı olarak; kamulaştırma talepleri, kamulaştırma bedelinin ödenmesi, kamulaştırmasız el atma, kadastro yenileme çalışmaları, imar planları, tapu sicilinin düzeltilmesi, hazine taşınmazlarının kiralanması, arazi toplulaştırması konularından kaynaklı uyuşmazlıklardan oluştuğu görülmektedir.

2.2.4.15.1. Kamulaştırma ve Kamulaştırmasız El Atma İle İlgili İşlemler

KDK'ya gelen bir başvuruyla ilgili olarak başvurana ait taşınmazın 767,37 m²'lik kısmına fiilen yol olarak kamulaştırmasız el atıldığı tespit edildiğinden, taşınmazın fiilen yol kullanımında olan kısmının ivedilikle kamulaştırılması ve nihayetinde başvurana kamulaştırmasız el atma bedeli ödenmesi yönünde tavsiyede bulunulması gerektiği kanaati ve sonucuna varılmıştır.

2.2.4.16. Nüfus, Vatandaşlık, Mülteci Ve Sığınmacı Hakları

Nüfus kimlik kartı ve sürücü belgesi işlemleri, elektronik ortamda ulusal adres veri tabanının oluşturulması ve güncellenmesi, nüfus kayıtları ile adres bilgilerinin (ikamet adresi) ilişkilendirilmesini sağlamak amacıyla gerçekleştirilen idari faaliyetler; Türk vatandaşlığının kazanılması ve kaybına ilişkin esaslar, vatandaşlık hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin usuller, isim denklik belgesi ile ilgili uyuşmazlıklar ise vatandaşlık, mülteci ve sığınmacı hakları alanında ele alınmaktadır.

2.2.4.16.1. Nüfus Hizmetleri

2022 yılında nüfus hizmetleri başlığı altında; nüfus kimlik belgesinde ya da sürücü belgelerinde yer alan isim/soy isim, anne/baba adının değiştirilmesi, kendisine ve üstsoyuna ait nüfus kayıtlarının düzeltilmesi, sürücü belgesi ile ilgili yaşanan sorunlar ve sürücü belgesi değiştirme bedelinin yüksekliği, güncel medeni durumun tescili, adres değişikliği/ikamet kaydı ile ilgili yaşanan sorunlar, özellikle üst soyuna ilişkin aile kütüklerinde yer alan kayıtların ve belgelerin tarafına verilmesinin sağlanması, uluslararası aile cüzdanın yenilenmesi, nüfus hizmetlerine ilişkin olarak e-devlet ortamında yaşanan sorunlar gibi talepler incelenmiştir.

2.2.4.16.1.1. Adres Kaydı Bildirimi

Kuruma adres bilgilerinin güncellenmesine yönelik başvurularda yapılmakta olup, bu başvurulardan "şahsına ait olan daireye, daire boş durumda iken hiç tanımadığı kişilerce bilgisi dışında sahte ikamet kaydı yaptırıldığı iddiası ile bu durumdan idarenin kusurunun bulunup bulunmadığı tespit edilmesi" talebi ile yapılan 2022/4426 Şikâyet No.lu başvuru ile ilgili olarak yapılan inceleme ve araştırma ve idarelerden talep edilen bilgi ve belgeler neticesinde verilen 28.06.2022 tarihli Ret Kararında; İdarenin işlemlerinin Nüfus Hizmetleri Kanunu ve Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği'nde yer verilen hükümler dikkate alınarak tesis edildiği, yazılı beyan alınırken sokak ve cadde adı karışmasında maddi hata bulunduğu kanaatine varılarak adres düzeltme yoluna gidildiği, idarece gerçek durumun araştırılarak sonuca bağlandığı ve hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

2.2.4.16.2. Vatandaşlık Hizmetleri ile Mülteci ve Sığınmacı Başvuruları

2022 yılında; yabancı ve yabancı yakınları tarafından Kuruma yapılan başvurulara bakıldığında; pasaport işlemleri ile pasaport almayı engelleyen şerhlerin kaldırılması ile üst soyu Türk vatandaşlığına geçmiş olan kişilerin üst soylarının Türk vatandaşlığına geçmeden

önceki isimlerini gösteren isim denklik belgesinin verilmesi, yabancıların Türkiye'ye girişleri, çıkışları, ikamet izin belgeleri, Türkiye'den kendisi ve ailesi için koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamı ve uygulanması, aile birleşimi yapılması gibi konularda olduğu görülmektedir.

2.2.4.16.2.1. Vatandaşlık Hizmetleri

Yukarıda yer verildiği gibi vatandaşların hizmetlerine ilişkin başvuruların çoğunluğunu, Türk vatandaşlığının kazanılmasına yönelik olarak yapılan başvuruların sonuçlanmaması, başvuru sürecinin uzaması, Türk vatandaşlığı kazanan kişinin çocuklarına da vatandaşlık verilmesi ve çocuklarının nüfus tescil işlemlerinin yapılması, pasaport işlemleri ile pasaport almayı engelleyen şerhlerin kaldırılması ile üst soyu Türk vatandaşlığına geçmiş olan kişilerin üst soylarının Türk vatandaşlığına geçmeden önceki isimlerini gösteren isim denklik belgesinin verilmesi, oluşturmaktadır.

2.2.4.16.2.1.1. Vatandaşlık Başvuruları

Vatandaşlık hizmetleri alanındaki şikâyet başvuruları incelendiğinde, şikâyet başvurularının çoğunlukla vatandaşlık başvuru sonuçlarının gecikmesinden kaynaklandığı veya süreç hakkında bilgi almak ya da vatandaşlık başvuru sürecinin hızlandırılmak adına Kuruma müracaat edildiği görülmüştür.

2.2.4.16.2.1.2. İsim Denklik Belgesi

Bu kapsamda Kuruma başvuruda bulunan şikâyetçinin, isim denklik belgesindeki soy ismi ile Bulgaristan'daki soy isminin uyuşmadığını, konuyla ilgili başvurularından netice alamadığını ifade ve iddia ederek, nüfus denklik belgesindeki soy isminin düzeltilmesi için gereğinin yapılması talepli başvurunun, idari başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle İçişleri Bakanlığı NVİ Genel Müdürlüğüne gönderilmesi sonrasında NVİ Genel Müdürlüğü tarafından Kuruma gönderilen yazıda, başvuranın Bulgaristan makamlarından temin ederek ibraz ettiği doğum belgesinde yer alan önceki ad ve soyadının sisteme kaydedildiği bilgisi verilmiştir.

2.2.4.16.2.1.3. Pasaport İşlemleri

Ülkemizde pasaportlar, vatandaş, devlet memuru, üst düzey devlet yetkilisi ve diplomat gibi farklı statülere sahip kullanıcılar için farklı renklerde tasarlanmıştır. 2022 yılında Kuruma

yapılan ve konusu pasaport olan şikâyetlere bakıldığında şikâyete konu edilen hususların kıstasları sağladığı halde hususi damgalı pasaport verilmemesi veya pasaportunun yenilenmemesi, pasaport almayı engelleyen şerhlerin (idari kayıt) kaldırılması, pasaport harçları ve gidilmek istenen ülkenin vize başvurusunu reddetmesine ilişkin hususlarda alınmıştır.

Hususi damgalı pasaport edinme şartlarına haiz olmasına rağmen, pasaport alma talebinin reddedildiği iddiasıyla Kuruma başvurular yapılmıştır. 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nun Ek 4'üncü maddesinde hükmü kapsamında Ret Kararları verilmiştir.

Diğer taraftan Kuruma pasaport almayı engelleyen şerhlerin (idari kayıt) kaldırılması talepli başvurularda yapılmıştır. 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un "Yürütülen soruşturmalarda alınacak tedbirler" başlıklı 5'inci maddesinin birinci fıkrası ve diğer mevzuat gereğince Gönderme Kararı verilmiş, pasaport üzerine konulan idari tedbirin kaldırılması talepli başvurular ilgili idarelere yönlendirilmiştir.

2.2.4.16.2.2. Mülteci ve Sığınmacı Hakları

2022 yılında mülteci ve sığınmacı hakları kapsamında, yabancıların Türkiye'ye girişleri, çıkışları, ikamet izin belgeleri, Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamı ve uygulanması, aile birleşimi yapılması, geri gönderme merkezlerinde yaşanılan sorunlar ve sınır dışı edilme işlemlerine ilişkin uyuşmazlıklar şikâyet konusu edilmiştir.

2.2.4.16.2.2.1. İkamet İzinleri

Kuruma yabancılar tarafından yapılan başvurular, özellikle uzun dönem, öğrenci, insani ikamet izni düzenlenmesi, ikamet izin belgesinin süresinin uzatılması, ikamet izni reddinin tekrar değerlendirilmesi, ikamet izni ihlali nedeniyle idari para cezası verilmemesi gibi konularda alınmıştır.

2.2.4.16.2.2.2. Uluslararası ve Geçici Koruma Statüsüne Yönelik Başvurular

Kuruma, uluslararası koruma talebine ilişkin ilgili idarelerce tesis edilen işlemler hakkında başvurular yapılmış olup bu başvurular, geçici koruma statüsüne alınma ve geçici koruma kimlik kartının verilmesi, uluslararası koruma sağlanması ya da uluslararası koruma

talebinin reddedilmesi, uluslararası koruma başvurusuna Göç İdaresinin mülakat randevusu tarihi vermesi konularında yapılmıştır.

2.2.4.16.2.2.3. Sınır Dışı Etme Kararları

Kuruma sınır dışı edilme kararının iptali istemiyle açılan davanın sonucu beklenmeden ilgilinin sınır dışı edilmesine yönelik başvuru yapılmıştır. Kuruma yapılan bir başka başvuruda, müvekkil hakkında uygulanan imza verme yükümlülüğü şeklindeki alternatif tedbirin kaldırılması, bu mümkün değilse, müvekkil hakkında uygulanan alternatif tedbirin, kişinin kişisel durumu ve sınır dışı kararı öncesi ikamet ettiği il ve bu ilde iş yeri sahibi olması hususları gözetilerek ikamet ettiği ildeki Göç İdaresi Müdürlüğünde imza yükümlülüğü şeklinde değiştirilmesi talepli başvurular yapılmıştır.

2.2.4.17. Orman, Su, Çevre ve Şehircilik

2.2.4.17.1. Afet Riskine Karşı Önlem Alınması

KDK'ya başvuru konusu edilen bir olayda, konutun afet riski altında olduğu, bu yönüyle bir an önce gerekli önlemlerin alınması gerektiği değerlendirmesiyle başvuran haklı görülerek idarelere sorunun çözümü noktasında somut adımlar atmaları yönünde tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.4.17.2. Kentsel Dönüşüm Başvuruları

Kentsel dönüşüm hizmetleri açısından ilgili idareler arasında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Bakanlığın taşra teşkilatı ve Belediyeler yer almaktadır. Söz konusu hususta işlemler çoğunlukla 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ve ilgili yönetmelikler kapsamında yürütülmektedir.

2.2.4.17.3. Kira Yardımına İlişkin Talepler

Bu hususta KDK'ya yapılan bir başvurularla ilgili yapılan incelemeler neticesinde; kira yardımıyla ilgili düzenlemelerin kuşkuya yer vermeyecek şekilde net, açık ve anlaşılır olması hususunda idareye tavsiyelerde bulunulmaktadır.

2.2.4.17.4. İmar ve İskân İşlerine Dair Konular

KDK'ya bu yönde gelen başvuruların büyük bir çoğunluğunu; kaçak yapıların yıkılması, imar barışı çerçevesinde yapı kayıt belgelerinin verilmesi veya iptali, riskli yapı ve alanlar ile hasarlı yapı tespit çalışmaları, Kat Mülkiyeti Kanunu çerçevesinde ortak alan kabul

edilen alanlara yapılan tecavüzlerin önlenmesi, sit ve kıyı alanlarına yapılan müdahalelerin önlenmesi konuları oluşturmaktadır.

2.2.4.17.5. Çevre ve Gürültü Kirliliği

Bu çerçevede, çevre kirliliği kapsamında KDK'ya 2022 yılında; çevre kirliliğinden kaynaklanan şikâyetler ile gürültü kirliliği konusunda başvurular yapılmıştır. Kurum gerek Gönderme Kararlarıyla gerekse Dostane Çözüm Kararlarıyla sorunun çözümüne katkı sağlanmıştır.

2.2.4.17.6. Meslek Odası Aidatları ve Üyelik İptalleri

Bu çerçevede, daha önceki yıllarda olduğu gibi meslek odası aidatları ve üyelik sonlandırılmasına ilişkin başvurular Kuruma iletilmektedir. Yapılan incelmeler neticesinde, ilgili idarelere sorunun giderilmesi yönünde tavsiyelerde bulunulmuştur.

2.2.4.18. Sağlık

KDK'ya sağlık alanında; sağlık personelinin tutum ve davranışından kaynaklı hasta hakkı ihlali iddiaları, tıbbi kötü uygulama vakaları, tedaviye ve ilaca erişim sorunları, yurtdışından ilaç temini ve geri ödeme listesine eklenmesi, muayene randevu sistemi, özel sağlık kurum ve kuruluşlarının fazla ücret tahsil ettiği iddiaları, sağlık raporunun düzeltilmesi/değiştirilmesi, sürücü sağlık raporları, sağlık verisinin kayıtlardan silinmesi talepleri, engelli sağlık raporunun ulusal engelli veri bankasına kaydı, ceza infaz kurumunda barındırılan mahkumların sağlık hizmetlerinden gerektiği gibi faydalandırılmadıkları iddiaları, sağlık çalışanlarının talepleri gibi çeşitli konularda başvurular gelmektedir. Bu başvuruların bir çözüme kavuşturulmuştur, bir kısmı hakkında uyuşmazlıklar giderilmeye çalışılmıştır.

2.2.4.18.1. Engelli Sağlık Kurulu Raporunun Ulusal Engelliler Veri Bankasına Kaydı

KDK'ya sağlık alanında, engelli sağlık raporunun asıl nüshasının hastane arşivinden kontrolünün yapılarak Ulusal Engelli Veri Bankasına kaydının yapılması talepli başvurular gelmektedir. Bu yöndeki başvurular, engelli sağlık raporu mevzuatına göre incelemeye tabi tutulmaktadır. Bunun yanında, Sağlık Bakanlığının konuyla ilgili yazılı talimatları da incelemelerde yol gösterici olmuştur.

2.2.4.18.2. Malpraktis (Tıbbi Kötü Uygulama) Başvuruları

KDK'ya yapılan bir malpraktis iddiası içeren başvuruda, hekimin özen yükümlülüğüne dikkat çekilerek, bu konuda ihlal tespitinde bulunulmuştur. Bu çerçevede, başvuruya konu MR sonucunda yer alan kanser bulgularıyla ilgili herhangi bir bilgilendirme ve yönlendirme yapılmaması sebebiyle adı geçen hekimin özen yükümlülüğünü yerine getirmediği değerlendirmesi yapılarak, bu yönden konuyla ilgili yeniden inceleme yapılması hususunda Sağlık Bakanlığına tavsiyede bulunulmuştur

2.2.4.19. Ulaştırma, Basın ve İletişim

2.2.4.19.1. Ulaştırma

2022 yılında ulaştırma alanında yapılan başvurular ağırlıklı olarak, ticari taşımacılık ile ilgili verilen yetki belgelerinde yaşanan sorunlar, TÜRSAB yetki belgesi bulunmaması nedeniyle şehirlerarası seyahate izin verilmemesi, Karayolları Genel Müdürlüğünün sorumluluğunda bulunan yol, köprü, geçit ve kavşak yapılması, yolun karayolu ağına alınması, kapatılan yolun tekrar açılması, çevre yolu yapımı/tamamlanması, mevcut yolun duble yol haline getirilmesi, TCDD sorumluğunda bulunan yerlerde arazilerine gidebilmeleri için demiryolundan geçiş verilmesi Karayolları Genel Müdürlüğünün çalışmasından kaynaklı olarak aracının/taşınmazının zararının karşılanması, Karayolları Genel Müdürlüğünün sorumlu olduğu yollarda trafik düzeni ve güvenliğinin sağlanmasının sağlanması, korsan servis taşımacılığı yapanlar hakkında gereken işlemlerin yapılması, köprü ve otoyol geçişlerinde haksız yere kesildiği iddia edilen OGS ve HGS cezaları ile Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından kesilen idari para cezalarının iptali, havalimanında ticari taksilere yönelik uygulamalara ilişkin talepler, kargo şirketleri ve PTT kargo uygulamaları ve kargo şirketlerinin denetlenmesi gibi uygulamalara yönelik olarak alınmıştır.

2.2.4.19.1.1. HGS Cezaları ve İdari Para Cezaları ile İlgili Şikâyetler

Kuruma geçmiş yıllarda olduğu gibi 2022 yılında da, Hızlı Geçiş Sistemi (HGS) ve kaldırılmadan önceki dönemde Otomatik Geçiş Sistemini (OGS) kullanan kişiler ve şirketler tarafından köprü, otoyol ve tünel geçişlerinde; aracın plakasının sistem tarafından yanlış okunması nedeniyle kendisine ait olmayan araca ilişkin olarak HGS cezası gelmesi, bulunduğu il sınırları dışına aracıyla hiç çıkmadığı halde HGS cezası gelmesi, kesilen HGS ve OGS cezalarının zamanında bildirilmemesi hatta 1 yıldan fazla bir süre sonra tebliğ edilmesi ve

icraya konu olması gibi nedenlerden kaynaklı mağduriyetler yaşandığı iddiasıyla Karayolları Genel Müdürlüğüne yönelik başvurular alınmıştır.

2.2.4.19.2. Basın

2022 yılında bu alanda çoğunlukla basın kartının verilmesi, televizyon kanalının yayın esaslarına uygun olarak hareket etmemesinin sağlanması, basın meslek ilkelerine aykırı bir şekilde haber yapan gazete ve gazetecilerin cezalandırılması talebi, radyoya yönelik geçici yayın durdurmaya ilişkin ibarenin idarenin kayıtlarından silinmesi, Basın İlan Kurumu tarafından gazetelere yönelik verilen idari para cezaları, televizyon şirketlerinin yaşadığı sorunlar içerikli başvurular alınmıştır.

2.2.4.19.3. İletişim

2022 yılında tıpkı geçmiş yıllarda olduğu gibi iletişim alanında başvurular ağırlıklı olarak; telekomünikasyon alanında faaliyet gösteren işletmeler tarafından sunulan sabit ve mobil telefonlar ile internet hizmetlerine, internet altyapı sorunlarına, kablo TV (TÜRKSAT) yayıncılığı hizmetlerinde yaşanan mağduriyetlere, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun (BTK) alanda denetim ve gözetim görevini layıkıyla yerine getirmediği iddiasına yönelik başvurulara, baz istasyonun kaldırılması/konulması veya yerinin değiştirilmesi, sosyal medya hesabının ya da e-postasının başkaları tarafından ele geçirilmesi, idarelerin twitter, facebook gibi sosyal medya hesaplarına ve whatsapp gibi mesajlaşma/haberleşme uygulamalarına erişiminin engellenmesi, adına açılan usulsüz hatlara ilişkin mağduriyetlerin giderilmesi, e-devlet hizmetleri, fatura borcuna yönelik olarak hukuk bürolarının başlattığı icralar ile tebligatların yapılması, mektup ve kargoların teslimi, kurumların internet sayfalarını güncellemeleri gibi çeşitli talepler hakkında alınmıştır.

2.2.4.19.3.1. Elektronik Haberleşme ve İletişim Sektöründe Sunulan Hizmetlerde Yaşanan Tüketici Mağduriyetleri

2022 yılında da geçmiş yıllarda olduğu gibi Kamu Denetçiliği Kurumuna, elektronik haberleşme ve iletişim alanında faaliyet gösteren işletmeler tarafından sunulan hizmetlere ilişkin olarak; özellikle cayma bedeli, abonelik sözleşmesinin feshi, sözleşmedeki taahhütlerin yerine getirilmesi gibi abonelik sözleşmelerinden kaynaklı olarak tüketici hak ve menfaatlerinin zarar gördüğü, bulunduğu yerde internet altyapısının bulunmadığı ve bu hususlarda BTK'nın

gereken denetimi yapmadığı ve işletmecilere gereken cezai işlemleri uygulamadığı içerikli konularda yoğunlaşmıştır.

2.2.4.19.3.2. Posta Hizmetleri

2022 yılında; postanın ilgilisine ulaştırılmaması ya da kaybolması, PTT'nin usule aykırı tebligat yapması, adresine teslim edilemeyen gönderilerin en yakın PTT Şubesi yerine PTT Dağıtım Merkezlerine bırakılması, cezaevinden gönderilen mektupların bedelinin yüksek olması, PTT Şubesi açılması ya da ATM cihazı konulması içerikli konularda başvurular alınmıştır.

2.2.5. İDARELERİN KARARLARIMIZA VE BİLGİ, BELGE TALEPLERİMİZE YAKLAŞIMLARI

2.2.5.1. İdarelerin Kararlarımıza Yaklaşımları

2.2.5.1.1. Tavsiye Kararlarına Olumlu Yaklaşan İdareler

2022 yılında kamu kurum ve kuruluşları tarafından olumlu yaklaşım gösterilerek Kurumca verilen tavsiyeler doğrultusunda işlem tesis edilen bazı örnek kararlara ise aşağıda yer verilmiştir.

Afet Riskine Karşı Alınması Gereken Önlemler Hakkında

Başvuran; Erzurum ili, Oltu ilçesinde yer alan konutun, toprak kaymaları nedeniyle afet riski altında bulunduğunu, ilgili kurumlar tarafından bu konuda sorumluluk alınmadığını belirterek afet tehlikesine karşı gerekli önlemlerin alınmasını talep etmiştir.

Kurumca yapılan inceleme ve araştırma neticesinde; ilgili kurumlarca hazırlanan raporlardan, başvuruya konu edilen konutunun afet tehlikesi altında olduğu anlaşılmış olup çözüm önerilerinin görüşülmesi ve somut adımların atılması hususunda Erzurum Valiliğine, Valiliğin koordinasyonunda yapılacak toplantılara katılım sağlanması ve üzerlerine düşen yükümlülüklerin yerine getirilmesi konusunda gerekli özen ve hassasiyeti göstermeleri hususunda Erzurum Büyükşehir Belediye Başkanlığı İle Oltu Belediye Başkanlığına, tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir. Tavsiye Kararı üzerine Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü tarafından ilgili belediyelerle çalışmalar yapılarak tüm imalatların eksiksiz tamamlandığı ve başvuru sahibinin mağduriyetinin giderildiği bildirilmiştir.

Başvuranın "Sürücü Olamaz" Kararına İtirazı Hakkında

Başvuran, "sol el bileği ve elde kuvvet kaybı atrofi" tanısıyla %30 engel oranı bulunduğunu, 31.07.2014 tarihli ve "özel tertibatlı araç kullanması uygundur" ibareli rapora istinaden özel tertibatlı araç kullandığını, 17.06.2021 tarihinde ehliyetini yenilemek için yaptığı başvuru üzerine sürücü olamayacağına dair rapor verildiğini belirterek iptalini talep etmiştir.

Kurumca "Başvuranın sürücü olup olmayacağı hususunun yeniden değerlendirilmesi amacıyla en yakın bölge hakem hastanesine sevk işlemi yapılması yönünde" Sağlık Bakanlığına tavsiyede bulunulmuştur. Tavsiye Kararımızın taraflara ulaşması sürecin tekrar başlatıldığına dair bilgi verilmiştir.

Cezaevi Nakil Talebi

Başvuran tarafından, eşinin de ceza infaz kurumunda olduğundan bahisle çocuklarının yaşadığı ildeki bir ceza infaz kurumuna isteğe bağlı nakil talep edildiği, nakil taleplerinin kullanmış olduğu tiroit ilacı nedeniyle kronik hasta kabul edilip reddedildiği şikayetiyle Kuruma başvuru yapıldığı anlaşılmıştır.

Söz konusu kişinin eşinin de ceza infaz kurumunda olması nedeniyle çocuklarının her iki ebeveynden de ayrı kaldıkları hususlarının ve çocuğun yüksek yararı düzenlemesinin birlikte ele alınıp, nakil talebinin daha geniş çaplı değerlendirilmesi için Adalet Bakanlığına tavsiyede bulunulmuştur. Tavsiye Kararı üzerine Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünce adı geçenin Balıkesir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna naklinin gerçekleştirildiği Kuruma bildirilmiştir.

Başvuranın Bilgi Edinme Talebi Hakkında

Başvuran özetle, Gaziantep 1. İdare Mahkemesinde görülen ve istinaf incelemesi devam eden davasında savunmasını yapabilmek amacıyla Gaziantep Üniversitesi tarafından İdare Mahkemesine sunulan belgelerin savunması için tarafına verilmediğini bahse konu belgelerin tarafına verilmesini talep etmiştir.

Kurumca yapılan değerlendirme neticesinde sonuç olarak; başvuranın bilgi edinme taleplerinin reddedilmesine ilişkin idari işlemlerin hukuka uyarlı olmadığı tespit edilmiş, talebe konu bilgilerin (yargıya konu olup mahkemece gizlilik kararı alınmamış olmak kaydıyla) başvuranla paylaşılması amacıyla ilgili idareye tavsiyede bulunulmuştur. Karara cevaben Gaziantep Üniversitesi Rektörlüğünden alınan yazıda; "Bahse konu Tavsiye Kararı üzerine, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu bünyesinde görev yapmakta iken sözleşmesi

yenilenmeyen başvuranın ilk dilekçesine ilişkin bilgi ve belgeler ile ikinci dilekçesine ilişkin bilgi ve belgelerin adı geçene elden teslim edildiği" bildirilmiştir.

İdareye Yöneltilen Başvuruların Cevaplanması Hakkında

Başvuran Milletvekili, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na yapılan "Sanatçılara Verilen 1.000 TL Destek" ile "Sinema ve Müzik Sanatı Destekleme Fonu" ile ilgili bilgi edinme başvurularına cevap verilmediğini belirterek, idareye yöneltilen başvuruların cevaplanmasını talep etmiştir.

İdarenin başvuranın bilgi edinme başvurularına yasal süre geçtikten yaklaşık 9 ay sonra gecikmeli olarak yanıt verildiği anlaşılmış olup; yasal sürelere uyulması hususunda gerekli hassasiyetin gösterilmesi hususunda idareye tavsiyede bulunulmuştur.

Hazine Adına Tescil Edilen Taşınmazın 313 Sayılı Milli Emlak Genel Tebliği Kapsamında Tarafına Satışının Yapılması Talebine İlişkin

Başvuran; Tapu Kadastro çalışmalarında üzerinde bina olmasına rağmen sehven mera olarak kaydı yapılan taşınmazının Mera Kanunu Geçici 3'üncü maddesi kapsamında tarafına satışı yapılmak üzere hazine arazisine çevrilme talebinde bulunduğunu, taşınmazın hazine arazisine çevrildiğini, ancak satış talebinin karşılanamadığını, taşınmazın tarafına satışının yapılmasını talep etmektedir.

Kurumca yapılan inceleme ve değerlendirme neticesinde; "taşınmazın aktif dere yatağı veya taşkın alanında yer alıp almadığı hususu ve mevcut yapılaşma durumu yerinde inceleme suretiyle tespit edildikten sonra satış talebinin yeniden değerlendirilmesine" ilişkin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir. Daha sonra alınan bilgi de şişe idarenin tavsiye kararına uyarak yeniden değerlendirme yapma kararı aldığı anlaşılmıştır.

Mahkeme Kararının Gereğinin Yerine Getirilerek Müvekkili Lehine Hükmedilen Tazminatın Ödenmesi Talebi Hakkında

Başvuran; mahkeme kararının gereğinin yerine getirilerek müvekkili lehine hükmedilen tazminatın Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından ödenmesini talep etmiştir.

Bu çerçevede Kurumca yapılan inceleme neticesinde, mahkeme kararının yerine getirilmesine yönelik makul sürede işlem tesisi için Karayolları Genel Müdürlüğüne tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir. Kurumun Tavsiye Kararı üzerine idare tarafından icra dosyasına ödeme yapıldığı bildirilmiş ve ödeme dekontu iletilmiştir.

926 Sayılı Kanuna Tabi Personelin, İstifa Sonrası Yeniden Atama Başvurusunun İdarece Reddi İşlemine İtirazı

Başvuran, Kara Kuvvetleri Komutanlığı personeli olarak 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'na uygun şekilde kendi isteğiyle istifa ettiğini, sonrasında Sağlık Bakanlığının 2022 yılı İstifa Sonrası Açıktan Atama Kurasına başvurusunun reddedildiğini, 2 Haziran 2022 tarihinde noter huzurunda çekilen kura sonrası boş kalan branşına ait kadrolar için ek yerleştirme kurası ile mağduriyetinin giderilmesini talep etmiştir.

Yapılan inceleme neticesinde; boş kadro durumu ve hizmet ihtiyacı gözetilerek başvurana ve varsa aynı durumdaki diğer başvuruculara en kısa sürede ek yerleştirme hakkı tanınması, yönünde Sağlık Bakanlığına Tavsiyede Bulunulmasına karar verilmiştir. İdarenin cevabi yazısından noter tarafından çekilen kuraya müracaat eden başvuranın Sağlık Teknikeri branşında ataması yapılmak üzere yerleştirildiği anlaşılmıştır.

Başvuranın, Enerji Nakil Hattında Tel Kopması Sonucunda Meydana Gelen Anız Yangını Sonucunda, Zarar Gören Arazisinde Dikili Bulunan Badem Fidanları İle Damlama Sisteminin Zarar ve Ziyanının Karşılanması Talebi Hakkında

Elâzığ İli Keban İlçesi Nimri Köyü'nde enerji nakil hattında tel kopması sonucunda anız yangını çıktığı ve bunun sonucunda, ilgili bölgedeki arazisinde dikili bulunan badem fidanları ile damlama sisteminin zarar gördüğü, yangın sonucunda arazide meydana gelen zarar ziyanın yasal faizi ile birlikte karşılanması talepli başvuruya ilişkin verilen Tavsiye Kararına Fırat Elektrik Dağıtım A.Ş. tarafından uyularak kararımızda belirtmiş olduğumuz rakam çerçevesinde başvuranın zararı karşılanmıştır.

Başvurucunun Çocuğunun Özel Gereksinimli Olması Nedeniyle Nakil Talebi Hakkında

Başvuran; Bayburt Ağız ve Diş Sağlığı Merkezinde 696 sayılı KHK kapsamında 4/D'li işçi statüsünde klinik destek elemanı olarak görev yaptığını, çocuğunun özel gereksinimli bir çocuk olduğunu, çocuğunun tedavisinin bulunduğu ilde mümkün olmadığını bu nedenle ailesinin bulunduğu ile naklinin yapılması talebinde bulunmuştur.

Kurumca yapılan inceleme neticesinde; çocuğun üstün yararının korunması gerektiği ilkesini dikkate alarak değerlendirme yapması gerektiği hususunda, Sağlık Bakanlığına Tavsiyede Bulunulmasına karar verilmiştir. İdarenin cevabi yazısından adı geçenin çocuğunun özel gereksinimi olduğundan tedavisinin yapılabileceği ile görevlendirildiği anlaşılmıştır.

Doğalgaz Bağlanması Talebi Hakkında

Bursa ilinde aynı ada ve parselde bulunup gaz kullanan hissedarların doğal gaz bağlantısı bulunmasına rağmen kendi adresinde doğalgaz bulunmadığı, doğalgaz bağlanması talepli başvuruya, Yıldırım Belediyesi ve Dağıtım Şirketi tarafından koordineli bir çalışma yapılarak başvuruya konu bölgede çeşitli sebeplerle doğal gaz hizmeti götürülememesine neden olan hususların tespit edilerek sorunun ivedilikle çözümlenerek doğal gaz arzının sağlanması gerektiği sonuç ve kanaati ile Tavsiye Kararı verilmiş olup Kuruma verilen cevabi yazıda söz konusu adrese doğalgaz arzı sağlandığı bilgisi verilmiştir.

Sürücü Olamaz Raporunun İptal Edilerek Uygun Koşullarda Sürücü Olmasının Sağlanması Talebi Hakkında

Başvuran, Kuruma yaptığı başvurusunda engelli olduğunu ve ehliyet almak üzere başvuruda bulunduğunu, İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü Sağlık Kurulu tarafından "sürücü olamaz" raporu verildiğini belirterek, sürücü olamaz raporunun iptalini ve uygun koşullarda sürücü olmasının sağlanmasını talep etmiştir.

Kurumca yapılan inceleme ve bilirkişi heyeti raporu sonucunda; "özel tertibatlı araç kullanabileceği" yönünde kanaat bildirilmesi nedeniyle başvurunun kabulü gerektiği sonuç ve kanaatine varılarak, başvuranın sürücü olup olmayacağı hususunun yeniden değerlendirilmesi yönünde Sağlık Bakanlığına Tavsiyede Bulunulmasına karar verilmiştir.

Alınmakta Olunan Bursun Başarısızlık Gerekçesiyle Öğrenim Kredisine Çevrilmesine İtiraza İlişkin

Başvuru Hakkında Alınmakta olunan bursun başarısızlık gerekçesiyle öğrenim kredisine çevrilmesine itiraza ilişkin başvuru hakkında Tavsiye Kararı verilmiş ve ilgili idare olan Gençlik ve Spor Bakanlığı Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğünün cevabi yazısında, alınmakta olunan öğrenim kredisinin tekrar bursa dönüştürüldüğü ve başvurana bilgi verildiği görülmüştür.

Kamu Arazisinin İşgalinin Sona Erdirilmesi ve Arazisine Gidecek Yolun Açılması Hakkında

Başvuran şikâyet başvurusunda; Ordu ili, Gülyalı ilçesinde, bulunan taşınmazın sahibi olduğunu, taşınmazına komşu deniz kenarında olan arazi üzerindeki işletme tarafından kum ve çakıllar kullanılarak imalat yapıldığını, söz konusu kum ve çakıl yığınlarının kamu arazisini

işgal ettiğini, imar planlarında yol olarak gösterilen yerlerde kum ve çakıl yığınlarının olduğunu belirterek kamu arazisinin işgalinin sona erdirilmesini talep etmiştir.

Kurumca yapılan inceleme neticesinde ortaya çıkan olumsuzluklar hakkında, çevre ve toplum sağlığı açısından gerekli denetimlerin yapılması/yapılan denetimlere devam edilmesi yönünde Gülyalı Belediye Başkanlığı ile Ordu Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğüne tavsiyede bulunulması kanaatine varılmıştır. İdarenin cevabından Tavsiye Kararı doğrultusunda işlem yapılarak karara uyulduğu anlaşılmıştır.

2.2.5.1.2. Tavsiye Kararlarına Olumsuz Yaklaşan İdareler

2022 yılında idarelerce olumsuz yaklaşılan başvurulara ve idarelerin gerekçelerine aşağıda yer verilmiştir.

İLİTAM Sınav Soru ve Cevaplarını Yayınlanması Talebi Hakkında

Başvuran, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İLİTAM sınav soru ve cevaplarını yayınlamadığını, soru ve cevaplarının doğruluğundan şüpheleri olduğunu, İLİTAM final ve bütünleme sınav sorularının yayınlanmasını talep etmiştir.

Kurumca yapılan inceleme neticesinde; Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından İLİTAM sınav soru ve cevaplarının yayımlanmaması ya da en azından başvurana verilmemesi işleminin hukuka uyarlı olmadığı sunucuna varılmıştır. Tavsiye Kararında Kurum Kanunu'nun 20'nci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca bu karar üzerine tesis edilecek işlemin otuz gün içinde Kuruma bildirilmesinin zorunlu olduğu belirtilmesine rağmen İdare tarafından herhangi bir yanıt verilmemiştir.

İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatı Verilmesi Talebi

Başvuran; Kocaeli Gebze Güzeller OSB'deki mülkiyetinde olan tesise, daha önce Gebze Güzeller Organize Sanayi Bölgesi'nde münhasıran lojistik hizmeti kurulması ve kullanılması için izni verildiğini, ancak OSB Yönetimi ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca üretim harici kullanım nedeniyle bu şirkete ruhsat verilmediğini, ilgili tesisin yıllarca kullanıldığı "Ambalajlama, Paketleme ve Lojistik Binası" olarak kullanımına izin verilmesi talebinde bulunmuştur.

Kurumca yapılan inceleme neticesinde; ilgili tesise işyeri açma ve çalışma ruhsatı verilmesi talebinin reddedilmesi işleminde hakkaniyete uygunluk bulunmadığı sonuç ve kanaati

ile Tavsiye Kararı verilmiştir. Başvuruya verilen Tavsiye Kararına Kocaeli Gebze Güzeller OSB Genel Müdürlüğünün cevap vermediği tespit edilmiştir.

Staj Kaydiye Ücreti

Başvuran; Ankara 1 No.lu Barosu Başkanlığı tarafından alınan staj kaydiyesinin tarafına iadesini talep etmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda; başvurandan alınan 550 TL tutarındaki staj giriş ücretinin yasal dayanağının olmadığı, staj kaydiye ücreti alınması hususunda bir uygulama birliği sağlanması adına TBB tarafından bir çalışma yürütülmesi gerektiği kanaatine varılmıştır. Söz konusu kararımıza Baro Başkanlığınca karara uyulmayacağı şeklinde cevap verilmiştir.

Avukatlık Kanunu'na Dayalı Bilgi ve Belge İsteminin Mevzuata Aykırı Şekilde Yerine Getirilmediği Hakkında

Başvuran; müvekkilleri adına banka hesap numaralarına yatırılan tarımsal destekleme tutarları üzerinden yapılan gelir kesintisinin iadesi konusunda dava açmak için kesinti miktarına ilişkin tüm bilgi ve belgelerin tarafına verilmesi için Şanlıurfa Vergi Dairesi Başkanlığı'na talepte bulunduğunu ve reddedildiğini, Avukatlık Kanunu kapsamında bilgi ve belge istemlerinin mevzuata uygun şekilde yerine getirmesi ve mesleki faaliyetlerinin ifasında kendilerine yardımcı olunmasını talep etmiştir.

Kurumca yapılan incelemede, avukatlara görevlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olunması hususlarında, Gelir İdaresi Başkanlığı Şanlıurfa Vergi Dairesi Başkanlığına ve Hazine ve Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir. Söz konusu kararımıza Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından; uyulmayacağı belirtilmiştir.

Gıda Mühendisleri Odası Üyeliğinden Ayrılma Talebi Hakkında

Başvuran; üniversitede öğretim elemanı olarak göreve başladığını ve halen bu görevde bulunduğunu, kamu görevinde bulunması nedeniyle yapmış olduğu üyelikten ayrılma başvurusunun TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Genel Kurulu tarafından uygun görülmediğinden bahisle oda üyeliğinin silinmesi talebiyle Kuruma başvuruda bulunmuştur.

Kurumca yapılan inceleme neticesinde; başvuranların Gıda Mühendisleri Odası üyeliğinden ayrılma talebinin kabul edilmesi hususunda Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Gıda Mühendisleri Odası Başkanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Gıda Mühendisleri Odası Başkanlığı tarafından Kuruma verilen cevabi yazıda, Tavsiye Kararına uyulmadığı anlaşılmıştır.

Sosyal Denge Tazminatından Yapılan Kesintinin İadesi ve Uygulamanın Sonlandırılması

Başvuran; 2022 yılı Şubat ayında kendisine ödenen sosyal denge tazminatının 1/5 oranında kesme cezası verildiğini, hukuksuz yapılan 460 TL'lik kesintinin ödeneceği tarihe kadarki yasal faiziyle birlikte tarafına ödenmesini talep etmektedir.

Kurumca yapılan değerlendirme neticesinde; Bağcılar Belediyesi'nin subjektif kriterler içeren performans formu düzenlemek suretiyle Sosyal Denge Tazminatından kesinti yapmasına yönelik uygulamayı sonlandırması gerektiği sonuç ve kanaatine varılmış ve Tavsiye Kararı verilmiştir. İdarece verilen cevapta, karara uyulmayacağı belirtilmiştir.

Ön Ödemeli Su Sayacı Kullanımının Zorunlu Hale Getirilmesine İtiraz

Başvuran, Manisa Su ve Kanalizasyon İdaresinin (MASKİ), belli bir kanun hükmünü gerekçe göstermeden, almış olduğu karar uyarınca, yeni binalarda su abonesi olacak kişilere yönelik olarak elektronik kartlı sayaç kullanma zorunluluğu getirmesini şikâyet ederek elektronik kartlı su sayacının mekanik su sayacıyla değiştirilmesini talep etmiştir.

Kurum tarafından yapılan incelemede; Manisa Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğüne tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir. Tavsiye Kararımıza ilişkin idarece verilen cevaplarda, kararımıza uyulmayacağı belirtilmiştir.

2.2.5.2. İdarelerin Bilgi ve Belge Taleplerimize Yaklaşımları

Kurum tarafından talep edilen bilgi ve belgelerin zamanında gönderilmesi, dostane çözüm konusunda olumlu bir yaklaşım içerisinde olunması büyük önem taşımaktadır. Kurumun kamu kurum ve kuruluşları ile kurduğu diyalog sayesinde geçtiğimiz yıl idarelerin büyük bir kısmı Kurumca istenen bilgi ve belge taleplerini kısa süre içerisinde ve yeterli bir şekilde karşılamış, iş birliğine açık bir tutum sergilemiştir. Ancak münferit şekilde bilgi ve belge taleplerimize süresinde yanıt vermeyen veya yanıt vermekle birlikte şikâyet konusunun tam anlamıyla açıklığa kavuşması için yeterli bilgilerin gönderilmediği başvurular da mevcuttur.

2.2.6. HAK ARAMA KÜLTÜRÜNÜN YAYGINLAŞTIRILMASI VE PAYDAŞLARLA İLİŞKİLER

Kurumca 2022 yılında da "Hak Arama Kültürünün Yaygınlaştırılması ve Farkındalığın Artırılması" adına dezavantajlı gruplara yönelik yerinde inceleme ve çalışma ziyaretleri, bu ziyaretlere ilişkin hazırlanan özel raporlar, bölgesel toplantılar il çalışma programları,

üniversite/akademik alana yönelik gerçekleştirilen sunum ve konferanslar, Kurumu ve hak arama kültürünü ortaya koyan daha etkin tanıtıcı yayınlar, video konferanslar ve sosyal medya kanalı ile daha fazla kesime ulaşma vb. birçok faaliyet gerçekleştirilmiştir.

2.2.6.1. Ulusal Düzeyde Faaliyetler

2.2.6.1.1. Basın ve Medya ile İlişkiler

Kurum 2022 yılında yapmış olduğu faaliyetlerle hazırladığı raporlarla ve verdiği tavsiye karları ile 15.924 kez basında yer almıştır. Televizyon kanallarında:1.132, Yazılı Basında:2.336, İnternet haber sitelerinde:12.456, Ajanslara, gazete ve dergilere ve radyolara röportaj:68, Canlı yayınlar:25, Düzenlenen bölgesel toplantılar ve çalışma ziyaretleri kapsamında, farklı illerde toplamda 265 yerel basın mensubu ve medya temsilcisi ile görüşmeler, toplantılar yapılmıştır.

Basının Ankara Temsilcileri ile Buluşma (12 Ocak)

Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, 2021 yılı faaliyetleri ile 2022 yılı yol haritası değerlendirmek üzere 12 Ocak 2022 tarihinde gazete, televizyon ve haber ajanslarının Ankara temsilcilerinden oluşan 50 basın mensubuyla Kurum binasında bir araya gelmiştir

TV Ankara Temsilcileriyle Buluşmalar (6 Ekim)

Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, 6 Ekim 2022 tarihinde ATV Ankara Temsilcisi Şebnem Bursalı, Haber Global Ankara Temsilcisi Zeynep Işınsu Tezkan, Ciner Medya Grubu Ankara Temsilcisi Sibel Demirci Erdem ile Yeni Birlik Gazetesi Ankara Temsilcisi Neşe Berber ile Kurumda bir araya gelmiştir.

İllerde Yerel Basının Temsilcileriyle Buluşmalar

Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç ve Kamu Denetçileri 2022 yılında da "Ombudsman Halkla Buluşuyor" programları kapsamında ulusal ve yerel medya mensupları ile toplantılarda bir araya gelmiştir.

Canlı Yayın ve Röportajlar

Kamu Denetçiliği Kurumunun tanıtılması ve hak arama kültürünün kamuoyuna anlatılması hedefi doğrultusunda Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç; birçok ulusal TV kanalı ile radyo programına ve Kamu Denetçiliği Kurumunun resmi Facebook ve Instagram hesaplarından canlı yayınlara katılmış, çok sayıda ulusal/yerel medya kanallarına, haber

ajanslarına, gazetelere, dergilere röportajlar vermiş ve ziyaret edilen illerin valiliklerinde, belediyelerinde basına açıklamalarda bulunmuştur.

Sosyal Medya

Kurum tarafından düzenlenen programlar, yapılan ziyaretler, basında çıkan haberler ve haber videoları; özel günler ve Kurum tarafından verilen kararlardan örneklerin yer aldığı özel olarak tasarlanan kartlar hazırlanmış Kamu Denetçiliği Kurumu, KDK Çocuk, Turkish Ombudsman Institution'ın Twitter, Facebook ve Instagram hesaplarından paylaşılmıştır.

Yazılı Basın

Kamuoyu desteğini sağlamak amacıyla toplumu ilgilendiren başvuruların ve kararların basında yer alması sağlanmıştır.

Kurum Web Sayfaları

2022 yılı içerisinde; Kurum web sayfası 489.860 kere, Çocuk web sayfası 39.272 kere, Kararlar bilgi bankası 103.699 kere, Kadın web sayfası 4.005 kere, E-başvuru sayfası 889.884 kere, Ombudsmanlık Kulübü sayfası 3.211 kere, Akademik Dergi Sayfası 3.121 kere, görüntülenmiştir.

2.2.6.1.2. Kurumsal Tanıtım ve Organizasyonlar

Türkiye- Yunanistan Sınır Hattında Yaşanan İnsanlık Dışı Geri İtmeler Çalıştayı (23 Şubat)

Yunanistan'ın geri itme politikası nedeniyle yaşanan insan hakları ihlallerini konusunda hazırlanacak rapor kapsamında yapılan çalıştayın açılışında Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, Türkiye'nin göç güzergahında bulunduğunu ve Yunanistan'ın insanlık dışı muamele sonucunda 19 mültecinin donarak hayatını kaybettiğini belirtmiştir.

"Ege Denizi'ndeki Geri İtmeler ve Boğulan İnsan Hakları Özel Raporu" Tanıtım Toplantısı (16 Haziran)

KDK tarafından hazırlanan "Ege Denizi'ndeki Geri İtmeler ve Boğulan İnsan Hakları Özel Raporu" açıklanmıştır. Toplantıya TBMM Başkanı Prof. Dr. Mustafa Şentop, İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, Kamu Denetçileri Arif Dülger, C. Özlem Tunçak, Fatma Benli Yalçın, Sadettin Kalkan, Yahya Akman katılmıştır.

Şentop "Türkiye bununla ilgili olarak birçok çalışma yapıyor. Kamu Denetçiliği Kurumu karşı karşıya kaldığı bazı başvurular üzerinden bu konuyu değerlendirdi. Hazırlanan

raporu dünya ve Türkiye kamuoyuna sunuyoruz. Birçok uluslararası toplantıda bunları dile getiriyoruz." demiştir.

Soylu, Avrupa Birliği (AB) Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansının Frontex'in bu katliamlara göz yummasını eleştirerek Türkiye'nin ölümden kaçan insanlara sahip çıktığını belirtmiştir.

Malkoç, Ege Deniz'inde sadece mülteciler değil insanlığın geri itildiğini, Yunanlı yetkililerin bu suçları tasarlayarak işlediklerini ve AB'nin bazen yapılanlara göz yumduğunu belirtmiştir.

Türk Devletleri Ombudsmanlar ve Ulusal İnsan Hakları Kurumları Birliği'nin Kuruluş Toplantısı (13 Mayıs)

Bursa'da Türk dillerini konuşan ülkeler arasındaki bağın güçlendirilmesi amacıyla ile Türk Devletleri Ombudsmanlar ve Ulusal İnsan Hakları Kuruları Birliği (TÜRKOMB) kurulmuştur.

Toplantıya Malkoç, Dülger, Tunçak, Kalkan ve Akman'ın yanı sıra Türk Devletleri Teşkilatı Aksakallar Konseyi Başkanı Binali Yıldırım, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Hakan Çavuşoğlu, Azerbaycan Ombudsmanı Sabina Aliyeva, KKTC Yüksek Yönetim Denetçisi İlkan Varol, Kazakistan İnsan Hakları Komiseri Elvira Azimova, Kırgızistan Ombudsmanı Atyr Abdrakhmatova, Özbekistan Ombudsmanı Feruza Eshmatova, Türk Devletleri Teşkilatı Genel Sekreter Yardımcısı Mirvokhid Azimov, Bursa Valisi Yakup Canbolat, Büyükşehir Belediye Başkanı Alinur Aktaş, Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ahmet Saim Kılavuz'un katılmıştır.

Yıldırım; birliğin Türk dünyasının halkla daha mutlu olması, kanun önünde hukuk devleti ülkelerine göre haklarının takip edilmesi açısından ciddi bir iş birliği ve güç oluşturacağını ifade etmiştir.

Malkoç, birliğin tüm insanlığa hayırlı olmasını dilemiştir. Konuşmaların ardından katılımcı ülkelerin temsilcileri arasında imza töreni yapılmıştır.

Azerbaycan Karabağ İnsan Hakları İnceleme Raporu'nun Tanıtım Toplantısı (16 Mayıs)

Toplantı; Malkoç, Akman, Yalçın, Dülger, Kalkan ve Tunçak ile Azerbaycan Ombudsmanı Sabina Aliyeva'nın katılımlarıyla gerçekleştirilmiştir.

Malkoç; iki ayrı rapor hazırlandığını, ilk raporun Azerbaycan savaş bölgelerindeki Ermenistan silahlı kuvvetlerinin yaptığı insan hakları ihlalleriyle ilgili olduğunu, bu rapordaki

amacın ise kültürel mirasın yok edilmesiyle ilgili yapılan tahribatı yerinde tespit etmek olduğunu belirtmiştir.

Aliyeva; raporun İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği tarafından Azerbaycan'ın işgalden kurtulan arazilerinde yapılan incelemeler sonucunda elde edilen delillerle hazırlandığını, Ermenistan'la savaştan sonra yüzbinlerce soydaşımızın topraklarına yeniden kavuşma imkânına sahip olduğunu ancak işgal döneminde bu insanların ihlal edilen hak ve hukuklarının iadesinin amaçlandığını, ayrıca 4 bine yakın soydaşımızın halen tahliye edilmediğini belirtmiştir.

"Göç ve İnsan Hakları Uluslararası Bilgi ve Deneyim Paylaşımı Konferansı" (9-11 Kasım)

Konferans, "İnsan Haklarının Korunması ve Tanıtımında Kamu Denetçiliği Kurumunun Rolünün Güçlendirilmesi Teknik Destek Projesi" kapsamında gerçekleştirilmiştir. Konferansa; Malkoç, Dülger, Yalçın, Tunçak, Kalkan, Akman ile Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Siyasi İşler Bölüm Başkanı Stefano Fantaroni, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilcisi Philippe Leclerc, Moldova Ombudsmanı Ceslav Panicco, Avrupa Ombudsmanlığı Şikâyet ve İnceleme Birimi Başkanı Martha Hirsch Ziembinska, Macaristan Temel Haklar Komiseri Akos Kozma, Bulgaristan Ayrımcılıkla Mücadele Komisyonu Başkanı Ana Dzhumaliyeva, İtalya Ombudsmanlar Başkanı Marino Fardelli, Polonya İnsan Hakları Komisyonu Üyesi Maciej Grzegorz Kruk, İçişleri Bakanlığı Bakan Yardımcısı İsmail Çataklı, Türkiye Göç İdaresi Başkanı Dr. Savaş Ünlü ve Maltepe Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Edibe Sözen katılmıştır.

Malkoç; göçmenlerin, hakları korunması gereken mazlum ve mağdur insanlar olduğunu, onların insanlığın sınavı, onuru ve haysiyeti olduğunu belirtmiştir.

Çataklı, medeni ülkelerin evrensel hukuka, uluslararası hukuka bağlı olmak, göçmenler konusunda taahhütleri yerine getirmek noktasında uygulamalarının hiç de taahhütleriyle örtüşmediğini ve ülkemizin özveriyle çalıştığını ifade etmiştir.

Fantaroni; çatışma ve krizlerin artmasıyla yerinden edilen insan sayısının arttığını, Türkiye'nin dünyanın en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yaptığını belirterek çabaları için Türkiye'ye teşekkür etmiştir.

Kurum ve Kızılay Arasında Gönüllülük Konusunda İş Birliği Protokolü (18 Ağustos)

Protokol, gençler arasında da ombudsmanlık ve hak arama kültürünün yaygınlaşması amacıyla imzalanmıştır. İmza törenine Malkoç ve Türk Kızılay Genel Başkanı Dr. Kerem Kınık, Kızılay Yönetim Kurulu Üyesi Şükrü Can, Genel Müdür Dr. İbrahim Altan katılmıştır.

Malkoç, 150 üniversitede ombudsmanlık topluluğu kurulduğunu belirtmiştir. Kınık, protokolün, gönüllülük ve insanlara yardım alanlarına büyük katkı sağlayacağını söylemiştir.

"Ombudsmanlık Halkla Buluşuyor" Bölgesel Toplantılar ve İl Çalışma Ziyaretleri (Ocak-Aralık)

Ziyaretlerin amacı, ilin yöneticilerinin illerde yaşanmakta olan sıkıntıları Ombudsman hakemliğinde dinlenmesi ve bu sorunlara çözüm bulmak için harekete geçirilmesidir. 2022 yılında Manisa, Tekirdağ, Erzurum, Antalya/Alanya, Isparta, Burdur/Bucak, Eskişehir, Zonguldak, Şanlıurfa, Gaziantep, Sivas, Tokat, Amasya, İstanbul, Yalova, İzmir, Diyarbakır, Erzincan, Tunceli ve Elazığ'da gerçekleştirilmiştir.

Ziyaretlerde ortalama 30 vatandaşa söz verilen ve sorunlar veya KDK'dan beklentilerin dinlendiği "Serbest Kürsü" bölümü gerçekleştirilmiştir.

Manisa Bölgesel Toplantı (26-27 Ocak)

Malkoç, Akman, Kalkan, Tunçak, KDK Genel Sekreteri Mehmet Sarı ile Vali Yaşar Karadeniz, Büyükşehir Belediye Başkanvekili Mehmet Palabıyık, Celal Bayar Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ahmet Ataç'ın katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Manisa Barosu Avukatlarına Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Konulu Eğitim (26 Ocak)

Manisa Barosu'nun "Kamu Denetçiliği Kurumunun Yapısı, Çalışma Şekli ve Kurum Kararları" başlıklı söyleşisi, Malkoç, Çocuk Haklarından Sorumlu Tunçak ile Kalkan ve Akman'ın katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Malkoç tarafından "KDK ve Çocuk Hakları" konulu eğitim verilmiştir.

Tekirdağ Bölgesel Toplantı (24-25 Şubat)

Program; TBMM Başkanı Prof. Dr. Mustafa Şentop'un teşrifleriyle, Malkoç, Akman, Dülger, Kalkan, Tunçak ve Sarı ile Vali Aziz Yıldırım, Büyükşehir Belediye Başkanvekili Kadir Albayrak, Tekirdağ Milletvekili Mustafa Yel'in katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Tekirdağ Barosu Avukatlarına Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Konulu Eğitim (25 Şubat)

Eğitim toplantısı; Malkoç, Tunçak Kalkan ve Akman'ın katılımlarıyla düzenlenmiştir.

Erzurum İl Çalışma Ziyareti (7-8 Mart)

Malkoç, Atatürk Üniversitesinde gerçekleştirilen Doğu Anadolu Bölgesel Kariyer Fuarı DAKAF'22'nin açılış töreninde konferans vermiştir.

Antalya/Alanya Çalışma Ziyareti (9 Mart)

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesinin (ALKÜ) davetiyle Malkoç tarafından tarafından; ALKÜ Rektörü Prof. Dr. Ekrem Kalan, Alanya Kaymakamı Dr. Fatih Ürkmezer, Alanya Cumhuriyet Başsavcısı Celal Tekin, Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ebru Gülbuğ Erol'un da katıldığı programda "Ombudsmanlık ve Türkiye'nin 2023 Hedefleri" konferansı verilmiştir.

Isparta İl Çalışma Ziyareti (9-10 Mart)

Malkoç; Isparta Belediyesi Kültür Merkezinde gerçekleşen ve Belediye Başkanı ile Rektörün; öğleden sonra ise Prof. Dr. M. Lütfü Çakmakçı Kültür Merkezinde düzenlenen ve Vali Ömer Seymenoğlu, Rektör Prof. Dr. İlker Hüseyin Çarıkçı'nın katıldığı "Adalet, Ombudsmanlık ve Üniversiteler" konulu konferanslara katılmıştır.

Burdur/Bucak Çalışma Ziyareti (10 Mart)

Vali Ali Arslantaş, Bucak Kaymakamı Erol Tanrıkulu, Bucak Belediye Başkanı Emrullah Ünal, Cumhuriyet Başsavcısı Osman Kara, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Adem Korkmaz'ın katıldığı konferansta Malkoç, "Ombudsmanlık ve Türkiye'nin 2023 Hedefleri" konulu bir konferans vermiştir.

Eskişehir İl Çalışma Ziyareti (21 Mart)

Malkoç, Memur-Sen Eskişehir Temsilciliği tarafından düzenlenen ve Vali Yardımcısı Salih Altun, Eğitim-Bir-Sen Eskişehir 1 No.lu Şube Başkanı İbrahim Akar ile sendika üyelerinin katıldığı "28 Şubat'tan 2023'e Türkiye" konulu konferansa katılmıştır.

Zonguldak Bölgesel Toplantısı (23-24 Mart)

Malkoç, Kalkan ve Sarı; Vali Mustafa Tutulmaz ve Belediye Başkanı Ömer Selim Alan'ın katılımıyla "Ombudsman Halka Buluşuyor" toplantısını gerçekleştirmiştir. Ayrıca Bülent Ecevit Üniversitesi'nde "Ombudsmanlık ve Türkiye'nin 2023 Hedefleri" konulu konferans verilmiştir.

Zonguldak Barosu Avukatlarına Yönelik "KDK ve Çocuk Hakları Konulu" Eğitim (23 Mart)

Malkoç, Zonguldak Barosu Avukatları ile bir araya gelmiştir.

Şanlıurfa İl Çalışma Ziyareti (8 Nisan)

Malkoç, Şanlıurfa Valisi Abdullah Erin ve Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanı Zeynel Abidin Beyazgül ile bir araya gelmiştir.

Gaziantep İl Çalışma Ziyareti (9 Nisan)

Malkoç, Cumhurbaşkanı Başdanışmanı İhsan Şener ile birlikte Gaziantep Valisi Davut Gül'ü makamında ziyaret etmiş ve "Panorama 25 Aralık Gaziantep Savunması Kahramanlık Panoraması ve Müzesi"ni gezmiştir.

Sivas İl Çalışma Ziyareti (17 Mayıs)

Malkoç, Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde gerçekleşen "Ombudsmanlık ve Türkiye'nin 2023 Hedefleri" konulu konferansta Belediye Başkanı Hilmi Bilgin, Sivas Cumhuriyet Başsavcısı Hasan Uğurlu, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Alim Yıldız, Sivas Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Kul'la bir araya gelmiştir.

Tokat İl Çalışma Ziyareti (18 Mayıs)

Malkoç, Gaziosmanpaşa Üniversitesinde Belediye Başkanı Av. Eyüp Eroğlu, TOGÜ Rektörü Prof. Dr. Bünyamin Şahin'in katıldığı "Ombudsmanlık ve Türkiye'nin 2023 Hedefleri" konulu konferansa katılmıştır. Malkoç'a teşekkür belgesi takdimi yapılmıştır.

Amasya İl Çalışma Ziyareti (18 Mayıs)

Malkoç, Amasya Üniversitesinde gerçekleşen ve Amasya Valisi Mustafa Masatlı, Amasya Belediye Başkanı Mehmet Sarı, Amasya Üniversitesi Rektör V. Prof. Dr. Halil Apaydın ile "Ombudsmanlık ve Türkiye'nin 2023 Hedefleri" konulu konferansa katılmıştır.

İstanbul İl Çalışma Ziyareti (2 Haziran)

Malkoç, İstanbul Maltepe Üniversitesi Ombudsmanlık Kulubü'nün gerçekleştirdiği "Gençlerin Hak Arama Kültürü ve Ombudsmanlık" konulu konferansa katılmıştır.

Yalova İl Çalışma Ziyareti (2 Haziran)

Malkoç, Yalova Üniversitesi Ombudsmanlık Kulubü koordinasyonunda gerçekleşen ve Vali Muammer Erol, Rektör Prof. Dr. Mehmet Bahçekapılı, Cumhuriyet Başsavcısı Cuma Çoban ile konferansa katılmıştır.

İzmir İl Çalışma Ziyareti (3 Haziran)

Malkoç; İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi'nde Rektör Prof. Dr. Saffet Köse ile bir araya gelmiştir. Hukuk Fakültesinin Dekanı Prof. Dr. Kerem Batır ile Ombudsman Öğrenci Topluluğu'nun açılması kararlaştırılmıştır.

Diyarbakır Bölgesel Toplantı (3-4 Kasım)

İlk gün Malkoç, Akman, Kalkan ve Tunçak'ın katılımıyla Dicle Üniversitesi öğrencilerine "Ombudsmanlık ve Türkiye'nin 2023 Hedefleri" konulu konferans verilmiştir.

Müze yapılmak üzere mülkiyeti Adalet Bakanlığından Kültür ve Turizm Bakanlığına devredilen Diyarbakır Cezaevini ziyaret edilmiştir. HDP Diyarbakır İl Başkanlığı binası önünde dağa kaçırılan çocukları için oturma eylemi yapan ailelerle bir araya gelinmiştir.

İkinci gün Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcısı Mustafa Çelenk, Dicle Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Karakoç, Bağlar Belediye Başkanı Hüseyin Beyoğlu'nun katılımıyla "Ombudsman Halka Buluşuyor" toplantısı gerçekleştirilmiştir.

Diyarbakır Barosu Avukatlarına Yönelik "Türkiye'de Hak Arama Mekanizmaları ve Ombudsmanlık" Konferansı (3 Kasım)

Malkoç ve Kalkan'ın katılımıyla "Türkiye'de Hak Arama Mekanizmaları ve Ombudsmanlık" başlıklı konferans vermiştir.

Diyarbakır Cezaevi Ziyareti (3 Kasım)

Kadın ve Çocuk Haklarından Sorumlu Kamu Denetçisi Tunçak ve Akman tarafından Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ile Çocuk ve Genç Kapalı Cezaevi incelenmiştir.

Erzincan Bölgesel Toplantı (21 -22 Kasım)

Malkoç ve Kalkan; Vali Mehmet Makas ve Erzincan Cumhuriyet Başsavcısı Ali Öztürk ile birlikte "Ombudsman Halka Buluşuyor" toplantısını gerçekleştirilmiştir.

Kalkan, Rektör Yardımcıları Prof. Dr. A. Ercan Ekinci, Prof. Dr. Adem Başıbüyük, Prof. Dr. Çağrı Çırak'ın katılımıyla "Ombudsmanlık ve Türkiye'nin 2023 Hedefleri" konulu konferans vermiştir.

Erzincan Barosu Avukatlarına Yönelik "Türkiye'de Hak Arama Mekanizmaları ve Ombudsmanlık" Konferansı (21 Kasım)

Malkoç ve Kalkan'ın katılımıyla Baro "Türkiye'de Hak Arama Mekanizmaları ve Ombudsmanlık" başlıklı konferans verilmiştir.

Tunceli İl Çalışma Ziyareti (22 Kasım)

Malkoç, Kalkan, Vali Mehmet Ali Özkan, Cumhuriyet Başsavcısı Enver Eroğlu, Adli Yargı Adalet Komisyonu Başkanı Halim Arıstak, Rektör Prof. Dr. Ubeyde İpek'in katılımıyla "Ombudsmanlık ve Türkiye'nin 2023 Hedefleri" konulu konferans gerçekleştirilmiştir.

Elazığ Bölgesel Toplantısı (23-24 Kasım)

Malkoç ve Kalkan tarafından Vali Ömer Toraman, Belediye Başkanı Şahin Şerifoğulları, Cumhuriyet Başsavcısı Ömer Karişit, Fırat Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Fahrettin Göktaş'ın katılımıyla "Ombudsman Halka Buluşuyor" toplantısı gerçekleştirilmiştir. Fırat Üniversitesi'nde "Ombudsmanlık ve Türkiye'nin 2023 Hedefleri" konulu konferans vermiştir.

Elâzığ Barosu Avukatlarına Yönelik "Türkiye'de Hak Arama Mekanizmaları ve Ombudsmanlık" Konferansı (23 Kasım)

Malkoç "Türkiye'de Hak Arama Mekanizmaları ve Ombudsmanlık" başlıklı konferansı vermiştir.

2.2.6.1.3. İlköğretim ve Liselilerle Buluşmalar

Kamu Denetçiliği Kurumu, ebeveyninin onayına veya iznine gerek olmaksızın doğrudan çocuklardan başvuru alan tek kurumdur. 2022 yılında "Ombudsmanlık" konusu dördüncü, yedinci ve dokuzuncu sınıfların müfredatlarına da dâhil edilmiştir.

Akrandan Akrana KDK ve Çocuk Hakları Eğitimi (3-5 Şubat)

UNICEF iş birliğinde gerçekleştirilen eğitimlerde 13-17 yaş arası çocuklar tarafından 11-17 yaş grubuna yönelik sunumlar yapılmıştır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi 26. Dönem Çocuk Meclisi Üyelerinin Kurumu Ziyareti (13 Nisan)

Malkoç, Türkiye'deki diğer kurumlardan farklı olarak çocuklara özel muamele uyguladığını vurgulamıştır. Tunçak ise KDK'nın çocuk dostu başvuru mekanizması ve çocuklar tarafından yapılan örnek başvurular hakkında bilgi vermiştir. Çocuk Meclisi, çocukların görüşünü, sorunlarını ve haklarını gündeme getirdikleri dosyayı sunmuşlardır.

TOHAD Çocuk Hakları Kış Okulu Programında "KDK ve Çocuk Hakları" Konulu Eğitim (8 Şubat)

Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneğinin (TOHAD) ve Boğaziçi Üniversitesi iş birliğinde KDK Çocuk'u tanıtmaya yönelik eğitim verilmiştir.

Sofuoğlu İlköğretim Okulu Öğrencilerini Ziyaret (19 Nisan)

KDK Çocuk Birimi tarafından Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan hakların korunması amacıyla "çocuk katılımı'na" özel önem atfeden KDK çocuk internet sitesi tanıtılmıştır.

Sofuoğlu İlköğretim Okulu Öğrencilerini Ziyaret (23 Nisan)

Malkoç, Tunçak ve Kalkan ile Yenimahalle Kaymakamı Türker Çağatay Halim katılmıştır.

Malkoç, öğrencilerin bayramını kutlamış, 18 yaşından küçüklere dilekçe hakkı tanıyan tek kurumun KDK olduğunu aktarmıştır. Ardından Atatürk Orman Çiftliğinde, KDK Hatıra Ormanı oluşturulmuştur.

Eskişehir'de Düzenlenen "Haklarımı Öğreniyorum Akran Eğitimi" Programı (8-9-10 Haziran)

UNICEF iş birliğindeki Eksi 25 Çocuk Köyü'nde gerçekleşen şenliğe, TANAP, UNICEF, Eskişehir Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, Eskişehir İl Göç İdaresi Müdürlüğü katılmıştır.

Çocuk Danışma Kurulu Toplantılarına Katılım (1 Şubat, 9-12 Haziran)

"2022 Yılı Çocuk Danışma Kurulu Eylem Planı" oluşturulmuştur.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2023-2028 Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı Çalıştayı (30 Eylül)

Paydaşların görüşleri alınmıştır.

Diyarbakır Çocuk ve Genç Kapalı Cezaevine Ziyaret (3 Kasım)

Tunçak ve Akman katılmıştır.

Refakatsiz Çocuk Evi Ziyareti (12 Kasım)

Malkoç ile Tunçak katılmıştır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi 27. Dönem Çocuk Meclisinin Açılışı (20 Kasım)

Yeni başkan ve üyelere mazbatalarının takdim edildiği törene KDK Çocuk birimi katılmıştır.

23. Uluslararası Çocuk Forumu Açılış ve Kapanış Programları (20-22 Kasım)

Tunçak, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık ile UNICEF Türkiye Temsilcisi Regina De Dominicis katılmıştır.

Tunçak, UNICEF ile KDK Çocuk Hakları Stratejisi hazırlandığını belirtmiştir.

Çocuk Haklarını ve KDK'yı Konuşmak Üzere Öğretmenler İle Çevrimiçi Buluşma (30 Kasım)

Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Öğretmen Yetiştirme Birimi tarafından yürütülen Öğretmen Akademileri programında "Türkiye'de çocuk hakları alanında ilerleme kaydedilmesi" amacıyla sunum gerçekleştirilmiştir.

21. Yüzyılda İnsan Haklarının Geleceği Konferansı (10 Aralık)

Malkoç'un katılımıyla İTO Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde gerçekleştirilmiştir.

2.2.6.1.4. Üniversitelilerle Buluşmalar

KDK ve Kızılay Arasında Gönüllülük İş Birliği Protokolü Heybeliada Kampı (3-5 Ekim)

Dülger, Kalkan ve Tunçak ile Sarı katılmıştır. KDK Ombudsmanlık Kulüpleri'nin öğrencileri arasında Kızılaycılık kültürünün, Kızılay bünyesindeki gençler arasında da hak arama kültürünün yaygınlaşması amacıyla iş birliği protokolü imzalanmıştır.

Üniversitelerde "Ombudsmanlık ve Türkiye'nin 2023 Hedefleri" Konferansları

150'yi aşkın üniversitede Ombudsmanlık Topluluklarının kurulması sağlanarak yeni uzlaştırıcı ve arabulucu adalet anlayışının yerleşmesi için çalışmalar yapılmıştır.

Ankara Üniversitesi Deniz Hukuku Araştırma Merkezine Ziyaret (18 Ocak)

Malkoç, Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Prof. Dr. Uğur Çevik, Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Muharrem Özen, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Orhan Çelik, DEHUKAM Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Hakan Karan ve DEHUKAM Müdürü Mustafa Başkara'ya Rektör Prof. Dr. Necdet Ünüvar tarafından DEHUKAM'ın çalışmaları hakkında bilgiler verilmiştir.

Üniversite Ombudsmanlık Kulübü Öğrencilerine "Çocuk Hakları ve KDK ile Akran Eğitici Eğitimi" (24-27 Şubat)

UNICEF iş birliğiyle yaklaşık 50 ombudsmanlık kulübü öğrencisine Ombudsman, Çocuk Ombudsmanı ve KDK'ya başvuru hakkında sunum yapılmıştır.

Selçuk Üniversitesi "28 Şubat Postmodern Darbesi ve Kadın Hakları" Konferansı (3 Mart)

Kalkan'ın konuştuğu konferansta postmodern darbe süreci değerlendirilmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı Uluslararası İlahiyat Programı Öğrencilerine "Nefret Suçları ve Ayrımcılık Eğitimi" (5 Mart)

Yurtdışındaki yabancı düşmanlığı ve nefret suçlarına karşı hak arama mekanizmaları hakkında temel bilgi verilmiştir.

Doğu Anadolu Bölgesel Kariyer Fuarı DAKAF'22 Açılış Töreni (7 Mart)

Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisinin ve Atatürk Üniversitesinin destekleriyle gerçekleştirilmiştir. Malkoç, KDK'nın vatandaşın ücretsiz avukatı olduğunu ve idareyle vatandaş arasında köprü görevi gördüğünü belirtmiştir.

TOBB ETÜ "Hukukta Kariyer Günleri'22 Programı (17 Mart)

Malkoç, adalete erişmenin üç önemli unsurun başvurunun kolay olması, ucuz veya bedava olması, başvurudan sonra kararın hızlı çıkması olduğunu belirtmiştir.

Hacettepe Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi Öğretmenleri ile Çevrim İçi Buluşmalar (29 Mart, 4 Nisan)

"Türkiye'de çocuk hakları alanında ilerleme kaydedilmesi" amacıyla KDK Çocuk Birimi faaliyetleri ve çocuk hakları alanındaki karar örneklerinin sunumu yapılmıştır.

Türk-Alman Üniversitesi Ombudsmanlık Kulübü Öğrencilerinin Kurum Ziyareti (31 Mart)

Sarı, öğrencilere Kurumun faaliyetlerini anlatmış ve öğrenciler kulüp çalışmaları hakkında bilgi vermiştir.

Ankara ve Ankara Hacıbayram Veli Üniversitesi Ombudsmanlık Kulübü Öğrencileriyle Birlikte Millet Kütüphanesine Ziyaret (1 Nisan)

Malkoç, Kütüphane Haftası kapsamında Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi'ni ziyaret etmiştir.

Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Kurum Ziyareti (8 Nisan)

Kalkan ve Sarı, Kurumun faaliyetleri hakkında bilgi vermiştir.

Dünya Şampiyonu Özel Sporcuların Kurumu Ziyareti (11 Mayıs)

Malkoç, tüm engelli bireylerimizin 10-16 Mayıs Engelliler Haftası'nı kutlamıştır.

Azerbaycan Ombudsmanı Sabina Aliyeva ile Birlikte Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencilerine Konferans (16 Mayıs)

Malkoç, Azerbaycan Ombudsmanı Sabina Aliyeva ve Tunçak; Kurumlarının çalışmaları hakkında bilgi vermişlerdir.

Kırklareli Üniversitesi Öğrencilerinin Kurum Ziyareti (20 Mayıs)

Malkoç, Kalkan ve Sarı, Kurumun çalışmaları hakkında bilgi vermiştir.

Uludağ Üniversitesi Öğrencilerinin Kurum Ziyareti (23 Mayıs)

Malkoç ve Sarı, ombudsmanlık kulüplerinin önemine değinmiştir.

Afyon Kocatepe Üniversitesi Öğrencilerinin Kurum Ziyareti (27 Mayıs)

Kalkan, Kurumun çalışmalarını anlatmış ve soruları yanıtlamıştır.

Gazi Üniversitesi Ombudsmanlık Topluluğu Tanıtım Toplantısı (10 Haziran)

Kalkan, KDK'nın kamu hizmetlerinin kalitesinin artırılmasındaki önemine değinmiştir.

Kurumda Klinik Çalışma Yapan Öğrencilere Sertifika Töreni (4 Şubat, 1 Temmuz)

Kurumda klinik çalışma yapan Başkent ve Atılım Üniversitesi öğrencilerine sertifikaları takdim edilmiştir.

Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyeti Ziyareti (19 Temmuz)

Malkoç, Mütevelli Heyet Başkanı Prof. Dr. Muhittin Şimşek katılmıştır.

Üniversite Ombudsmanlık Kulübü Başkanlarıyla ve Danışman Öğretim Üyeleriyle Çevrim İçi Buluşmalar (20-21 Temmuz)

Malkoç'un katılımıyla 2022-2023 Eğitim Öğretim Dönemi'nde Ombudsmanlık Topluluklarımızla yapılacak faaliyetler ve etkinlikler ele alınmıştır.

4. Dünya Göçebe Oyunlarına Katılım (29 Eylül-3 Ekim)

Malkoç ve Tunçak, "Gelenekten Geleceğe Bir'iz!" sloganıyla İznik Gölü'nün kıyısında düzenlen 4. Dünya Göçebe Oyunları'na katılmıştır.

Malatya İnönü Üniversitesi "Hukuk Akademisi Programı" (24 Ekim)

Kalkan, "Kamu Denetçiliği Kurumu" konulu konferansa konuşmacı olarak katılmıştır.

İnönü Üniversitesi Öğrencileri ile Malatya MTTB İl Başkanlığı Üyelerinin Kurum Ziyareti (2 Aralık)

Malkoç, Kamu Denetçiliği Kurumunun çalışmalarını ve faaliyetlerini anlatmıştır.

Yeditepe Üniversitesi Öğrencilerinin Kurum Ziyareti (2 Aralık)

Yalçın, Kurumun alternatif çözüm yollarından biri olduğunu vurgulamıştır.

2.2.6.1.5. Kamu Kurumları ve STK ile İlişkiler

Kurum ve Ankara Üniversitesi TÖMER Arasında "İş Birliği Protokolü" (15 Şubat)

KDK personelinin yabancı dil alanındaki niteliğinin artırılması amaçlanmaktadır.

Kayseri Milletvekili ve Milli Türk Talebe Birliği Üyelerinin Kurum Ziyareti (7 Şubat)

Malkoç, Kurumun çalışmalarını ve faaliyetlerini anlatmıştır.

İnsani Diplomasi ve Çatışma Çözümleme Stratejik Araştırma Merkezi Üyelerinin Kurum Ziyareti (17 Şubat)

Türkiye'deki Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmalarını anlatan üyeler, KDK'ya başvuru yolları hakkında bilgi almıştır.

Nefret Suçları ve Ayrımcılıkla Mücadele Portalı Tanıtım Toplantısı (21 Şubat)

Malkoç'un yanı sıra Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığınca düzenlenen toplantıya Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Serdar Çam, YTB Başkanı Abdullah Eren, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Hakan Çavuşoğlu, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı Muharrem Kılıç katılmıştır. Yurtdışında yaşayan Türklerin maruz kaldığı nefret söylemi ve ayrımcılık gibi suçları bildirebileceği portal kullanıma açılmıştır.

"28 Şubat'tan 2023'e Türkiye" Konulu Konferans (28 Şubat)

Memur-Sen Eskişehir Temsilciliği ve Eğitim-Bir-Sen Eskişehir Şubesi tarafından düzenlenen konferansa; Malkoç, Eskişehir Vali Yardımcısı Salih Altun, AK Parti Eskişehir İl Başkanı Zihni Çalışkan, Eğitim-Bir-Sen Eskişehir 1 Nolu Şube Başkanı İbrahim Akar katılmıştır. Malkoç, Türkiye'de hukukun üstünlüğünün öneminden bahsetmiştir.

İnsan Hakları ve Ceza Adalet Sistemi Açısından Ceza İnfaz Kurumlarının İzlenmesi Sempozyumu (2 Mart)

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun sempozyumu'da Tunçak, "Kamu Denetçiliği Kurumu Perspektifinden Ceza infaz Kurumlarının İzlenmesi" tebliğini sunmuştur.

"25. Geleneksel Tüketici Ödülleri" (15 Mart)

Ticaret Bakan Yardımcısı Sezai Uçarmak'ın katılımıyla gerçekleşen ödül programında Malkoç, "Bilimsel Tüketici Ödülü"nü almaya hak kazanan adaylara ödüllerini takdim etmiştir.

II. Ankara Diplomasi Forumu (11-13 Mart)

Malkoç, "Diplomasiyi Yeniden Kurgulamak" temasıyla gerçekleştirilen İkinci Antalya Diplomasi Forumu'na katılmıştır.

Türkiye Belediyeler Birliği "Hukuk Komisyonu Toplantısı" (24 Mart)

Yalçın, KDK'nın belediyelerle ilgili esas kararları hakkında bilgi verilmiştir.

OMO 49. Olağan Genel Kurulu (26 Mart)

Malkoç'un yanı sıra Tarım ve Orman Bakanı Prof. Dr. Vahit Kirişçi, Memur-Sen Konfederasyonu Başkanı Ali Yalçın, TOÇ-BİR SEN Genel Başkanı Hüseyin Öztürk ve Öz Orman İş Sendikası Başkanı Settar Aslan katılmıştır.

MAZLUM-DER İnsan Hakları Semineri (4 Nisan)

Dülger, "İnsan Haklan Kurumları, Mekanizmaları ve Mevzuatı" konulu seminere katılmıştır.

Anadolu Gençlik Derneği Başkanının Kurum Ziyareti (6 Nisan)

Anadolu Gençlik Derneği Genel Başkanı Salih Turhan ve heyeti, Malkoç'a nezaket ziyareti gerçekleştirmiştir.

Türk Polis Teşkilatının Kuruluşunun 177. Yılı Açılış Konferansı (10 Nisan)

Akman ile birlikte konferansta katılan Malkoç, Teşkilatın vatanının birliği ve halkın huzuru için çok şehit verdiğini ifade etmiştir.

Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürüne Ziyaret (11 Nisan)

Yalçın, Genel Müdür Yunus Alkaç'ı makamında ziyaret etmiştir.

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Başkanına Ziyaret (15 Nisan)

Yalçın, Başkan Prof. Dr. Hasan Tahsin Fendoglu'nu makamında ziyaret etmiştir.

Çocuk Adalet Sisteminin Geleceği Sempozyumu (23 Nisan)

Tunçak, Türkiye Barolar Birliği tarafından, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı dolayısıyla düzenlenen sempozyumda "Çocukların Hak İhlaline Karşı Bağımsız Başvuru Yolları Konulu" sunum gerçekleştirmiştir.

Özelleştirme İdaresi Başkanına Ziyaret (25 Nisan)

Malkoç, yeni atanan Bekir Emre Haykır'a hayırlı olsun temennilerinde bulunmuştur.

Milli Eğitim Bakanına Ziyaret (28 Nisan)

Malkoç, Bakan Prof. Dr. Mahmut Özer'i makamında ziyaret etmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı Müşavir ve Ataşelerinin 9. Yurt Dışı Din Hizmetleri Konferansı Kapsamında Kurum Ziyareti (31 Mayıs)

Diyanet İşleri Başkanı Yardımcısı Yrd. Doç. Dr. Selim Argun başkanlığında, 'Güncel Krizler Karşısında Yurt Dışı Din Hizmetlerinin Geleceği, İş Birliği İmkanları ve Kurumsal

Tecrübe Paylaşımı' başlığıyla düzenlenen konferans kapsamında Malkoç, Akman, Dülger, Tunçak ve Sarı'yı ziyaret edilmiştir.

İnsan Hakları Kurumları Değerlendirme Toplantısı (9 Haziran)

Adalet Bakanı Bekir Bozdağ'ın başkanlığındaki toplantıya Malkoç'un yanı sıra TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Hakan Çavuşoğlu, TBMM Adalet Komisyonu Başkanı Abdullah Güler, TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı Yusuf Beyazıt, TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı Fatma Aksal, TBMM Dilekçe Komisyonu Başkanı Mihrimah Belma Satır, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) Başkanı Prof. Dr. Muharrem Kılıç, Kişisel Verilerin Korunması Kurulu Başkanı Prof. Dr. Faruk Bilir, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı Prof. Dr. Muharrem Kılıç, Bilgi Edinme ve Değerlendirme Kurulu Başkanı Prof. Dr. Hasan Tahsin Fendoğlu ve Adalet Bakan Yardımcısı Yakup Moğul'un katılmıştır. İnsan Hakları Eylem Planının uygulama süreci konusunda İnsan Hakları Dairesi Başkanı Dr. Hacı Ali Açıkgül tarafından sunum yapılmıştır.

Küresel Parlamenter Göç Konferansı (20 Haziran)

TBMM Başkanı Prof. Dr. Mustafa Şentop ve PAB üyesi Parlamento Başkanlarının katıldığı konferansta Malkoç, 'Zorunlu göçe sürdürülebilir çözümler: Göçün kaynak ülkelerdeki temel sebeplerinin ele alınması' başlıklı oturumda göçün aslında bir sonuç olduğunu belirtmiştir.

Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Genel Müdürüne Ziyaret (28 Haziran)

Malkoç, Genel Müdür Hüseyin Aydın'a hayırlı olsun ziyaretinde bulunmuştur.

Türkiye Barolar Birliği Başkanına Ziyaret (26 Temmuz)

Malkoç ve Tunçak, Av. R. Erinç Sağkan'ı ziyaret etmiştir.

13. Büyükelçiler Konferansı (8 Ağustos)

Malkoç, "2023 ve Ötesinde Akil ve Müşfik Türk Diplomasisi" konulu konferansa katılmıştır.

Ahmet Yesevi Üniversitesinin Mütevelli Heyet Başkanının Kurum Ziyareti (1 Eylül)

Prof. Dr. Muhittin Şimşek, Malkoç'u ziyaret etmiştir.

Adli Yıl Açılış Töreni (1 Eylül)

Malkoç'un yanı sıra Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, TBMM Başkanı Mustafa Şentop, Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan, Yargıtay Başkanı Mehmet Akarca, Danıştay Başkanı Zeki Yiğit katılmıştır.

21. Türkiye Muhasebe Kongresi (2-3 Eylül)

Dülger, Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) tarafından düzenlenen "Sürdürülebilirlik ve Teknolojik Dönüşüm Sürecinde Muhasebenin Toplumsal ve Kamusal Faydası" başlıklı konferansa katılmıştır.

İçişleri Bakan Yardımcısı Mehmet Ersoy'un Kurum Ziyareti (20 Eylül)

Ersoy, Cumhurbaşkanlığının "İnsan Hakları Eylem Planı'nın" 1.2.f maddesinde yer alan faaliyetlerin uygulanmasını görüşmek üzere Malkoç'u ziyaret etmiştir.

Sakarya Gaz Sahasında İnceleme (21 Eylül)

Malkoç, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez ile birlikte Filyos Limanı'nda, Türkiye'nin en büyük doğal gaz rezervi olan Karadeniz gazını karaya taşıyacak boruları deniz tabanına yerleştiren Castorone Gemisi'nde incelemelerde bulunmuştur.

4. Dünya Göçebe Oyunlarında "Hak Arama Çadırı" (29 Eylül -2 Ekim)

Dünya Etnospor Konfederasyonu tarafından "Gelenekten Geleceğe Bir'iz!" sloganıyla düzenlen oyunlarda Malkoç ve Tunçak, "Hak Arama Çadırı"nda vatandaşlara bilgi aktarmıştır.

"Ombudsman Akademik Dergisi Yazarlarının Kurum Ziyareti (6 Ekim)

Malkoç, Akman, Yalçın, Dülger ve Tunçak; "Ombudsman Akademik Dergimize" katkıda bulunan Ankara'daki yazarlar ve hakemlerle bir araya gelmiştir.

Mardin Artuklu Üniversitesi Rektörünün Kurum Ziyareti (11 Ekim)

Rektör İbrahim Özcoşar, Malkoç'u ziyaret etmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Eğitim Politikaları Kurulu Üyesi Prof. Dr. Ömer Özyılmaz ile İstişare Toplantısı (14 Ekim)

Malkoç ve Dülger, "Ülkemizdeki Eğitim Sorunları ve Çözüm Önerileri"ni görüşmek üzere Özyılmaz ile istişare toplantısı gerçekleştirilmiştir.

17. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Programı'na Katılım (25 Kasım)

Tunçak, Tayyip Erdoğan'ın himayelerinde ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca gerçekleştirilen programa katılmıştır.

"Uluslararası Stratejik İletişim Zirvesi'ne Katılım (2 Aralık)

Malkoç, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığının "Belirsizlik Çağında Stratejik İletişim" temalı zirvesine katılmıştır.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Uzman Yardımcılarının Kurum Ziyareti (6 Aralık)

Malkoç tarafından KDK ve faaliyetleri anlatılmıştır.

TRT World Forum 2022'ye Katılım (9 Aralık)

Malkoç, "Geleceği Şekillendirmek: Belirsizlikler, Gerçekler ve Fırsatlar" temasıyla gerçekleştirilen ve küresel iş birliklerinden liderliğe, barış diplomasisinden gıda güvenliğine, enerji krizinden iklim değişikliğine, göçten İslamofobiye, medya ve dijitalleşmeden dezenformasyona çeşitli konuların görüşüldüğü foruma katılmıştır.

16. Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi Toplantısı (15 Aralık)

Tunçak, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca düzenlenen toplantıya katılmıştır.

İslam Dünyası Anayasa Yargısı Konferansı Açılış Kongresi'ne Katılım (23 Aralık)

Malkoç, Anayasa Mahkemesinin ev sahipliğinde düzenlenen kongreye katılmıştır.

Türk Büro-Sen Başkanının Kurum Ziyareti (26 Aralık)

Türk Büro-Sen Genel Başkanı Türkeş Güney, Ankara 9 No.lu Şube Başkanı Ömer Çakmak ve KDK Temsilcisi Veysel Çekerek; Malkoç ve Kalkan'ı ziyaret etmiştir.

2.2.6.1.6. Diğer Faaliyetler

- Aile Mahkemelerinin Etkinliğinin Arttırılması: Aile Üyelerinin Haklarının Daha İyi Korunması Ortak Projesinin Açılış Konferansı (18 Ocak),
- Adalet Bakanlığı "Bilgi Edinme Hakkı Ulusal Sempozyumu" (6 Ocak),
- "Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda İş Yükü ve Çözüm Önerileri" Konferansı (1 Mart),
- "İnsan Hakları ve Ceza Adalet Sistemi Açısından Ceza İnfaz Kurumlarının İzlenmesi" Sempozyumu (2 Mart),
- "Ceza İnfaz Kurumları Personeli Eğitim Merkezlerinin Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi" AB Eşleştirme Projesi' nin Kapanış Töreni (17 Mart),
- "Türkiye'de Çocuk Haklarının Desteklenmesi İçin Teknik Yardım" Projesi Kapsamında Birinci Yönlendirme Komitesi Toplantısı (30 Mart)
- "Ulusal Sığınma Prosedürlerinin Etkinliğinin Uluslararası Standartlara ve Ulusal Mevzuata Uygun Olarak Kuvvetlendirilmesi Projesi" Açılış Töreni (31 Mart),
- TİHEK Ayrımcılıkla Mücadele İstişare Komisyonu Toplantısı (13 Mayıs),

- Roman Hakları Zirvesi (26 Mayıs),
- "Sivil İzleme Kurullarının Etkinliğinin Arttırılması Projesi" Toplantıları Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürü'ne Ziyaret (9 Haziran),
- TİHEK İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesinde Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Güçlenen Rolleri Zirve Programı (29-30 Haziran)

Ayrıca; 23 Haziran 2022 tarihinde "Baroların ve Avukatların Avrupa İnsan Hakları Standartları Konusunda Kapasitesinin Güçlendirilmesi" Avrupa Birliği-Avrupa Konseyi Ortak Projesi'nin Kapanış Konferansı, 23 Ağustos 2022 tarihinde gerçekleştirilen "Geri Gönderme Merkezlerinin Kapasitelerinin Desteklenmesi ve İdari Gözetime Alternatif Tedbirlerin Geliştirilmesi" başlıklı 3.PYK Toplantısı, 23 Eylül 2022 tarihinde "Türkiye'de Bireysel Başvurunun 10. Yılı Uluslararası Konferansı, 9 Kasım 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma İşbirliği Çerçevesi (2021-2025) kapsamında; Birleşmiş Milletler kuruluşlarınca ülkemizde yürütülmekte olan faaliyetler hakkında istişarelerde bulunulması ve yeni program ve projelere ilişkin Kamu Sektörü Paydaşları ile Sonuç Grubu İstişare toplantıları" Sonuç Grubu 3 Göç, Uluslararası Koruma ve Uyum için" Toplantısına Kurum adına uzman düzeyinde katılım sağlanmıştır.

2.2.6.2. Uluslararası Faaliyetler

2.2.6.2.1. Proje Faaliyetleri

AB Finansmanlı "İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesinde Ombudsmanın Rolünün Güçlendirilmesi Teknik Yardım Projesi"

13 Ocak 2022, 05 Nisan 2022, 09 Haziran 2022 *19 Eylül 2022 ve 15.12.2022* tarihlerinde Projenin faaliyetlerini ve işleyişini görüşmek üzere, periyodik olarak Aylık Yönetim toplantıları ve Yürütme Kurulu toplantıları düzenlenmiştir. *9-10-11 Kasım 2022* tarihlerinde ise *AB Projesi* **kapsamında "Göç ve İnsan Hakları Konulu Bilgi ve Deneyim Paylaşımı Konferansı"** *İstanbul'da düzenlenmiş, üst düzeyde katılım sağlanmıştır.*

Proje faaliyetleri kapsamında farklı tarihlerde 8 eğitim faaliyeti, çalışma ziyaretleri (Strazburg-Bükreş, Belçika, Hollanda, Çekya, Avusturya, Macaristan), Yerleştirme Faaliyetleri (Lüksemburg, Fransa, Romanya, Malta, Bulgaristan, Slovenya gibi çeşitli AB üyesi ülkelerde 15 uzman 1'er ay süre ile staj faaliyetine katılmıştır.), Bölgesel Toplantılar (Manisa-Tekirdağ Zonguldak, Diyarbakır, Erzincan ve Elâzığ) gerçekleştirilmiştir.

İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştay'ın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi

"İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştay'ın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında; 27 Haziran 2022 tarihinde idari yargı projesi kapsamında ulusal ve uluslararası uzmanlar Kurumu ziyaret etmiştir.

2.2.6.2.2. Yurtdışı Ziyaretleri

Kurumun yurtdışı ziyaretleri kapsamında KKTC Ziyareti (13-14 Ocak), Fransa AİHM Ziyareti (2-4 Mart), Macaristan Ziyareti (31 Mart-2 Nisan), Fransa Ziyareti (27 Nisan), Hırvatistan Ziyareti (25 Mayıs), Suudi Arabistan Ziyareti (22-26 Mayıs), Azerbaycan Ziyareti (24-26 Mayıs), Kazakistan Ziyareti (20-24 Haziran), İsviçre Ziyareti (14 Haziran), İran Ziyareti (26-30 Ağustos), Gürcistan Ziyareti (27-28 Eylül), Azerbaycan Ziyareti (19-20 Ekim), Kazakistan Ziyareti (23 Ekim), Kırgızistan Ziyareti (23 Ekim) , Viyana Ziyareti (7-10 Kasım), Kazakistan Ziyareti (25 Kasım), Rusya Ziyareti (16 Kasım) gerçekleştirilmiş, üst düzeyde katılım sağlanarak karşılıklı görüş alışverişinde bulunulmuştur.

2.2.6.2.3. Uluslararası Ombudsmanlık Ağları İle İlişkiler

Kurum, üyesi olduğu Ombudsmanlık Ağları ve Birliklerinin toplantılarına katılım sağlamaktadır. Bu çerçevede yapılan faaliyetler ve katılım sağlanan toplantılara dair bilgiler aşağıda yer almaktadır.

İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği Kapsamındaki Çalışmalar

Kurum İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği'nin (İİTOB) Dönem Başkanlığı'nı yürütmektedir. İİTOB kapsamında çevrim içi eğitim faaliyetleri ve yurtdışı ziyaretler düzenlenmiş ve geçen sene COVID-19 salgını nedeniyle yapılamayan Genel Kurul, Bakü/ Azerbaycan'da düzenlenmiştir.

Asya Ombudsmanlar Birliği Kapsamındaki Çalışmalar

18 Ekim 2022 tarihinde Azerbaycan Ombudsmanlığının ev sahipliğinde gerçekleştirilen İİTOB Genel Kurul Toplantısı ile birlikte ayrıca Kurumun da üyesi olduğu Asya Ombudsmanlar Birliği'nin 23. Yönetim Kurulu Toplantısı Bakü'de gerçekleştirilmiştir

Türk Devletleri Ombudsmanlar ve Ulusal insan Hakları Kurumları Birliği (TÜRKOMB) Kapsamındaki Çalışmalar

TÜRKOMB'un kuruluşu 12-13 Mayıs 2022 tarihinde Bursa'da gerçekleştirilmiştir. Kuruluşuna giden süreçte Türk dünyasının ve bölgedeki ülkelerin iş birliğini artırmayı amaçlayan Türk Konseyi (Keneş) vardır. Türk Konseyi'nin 8. Zirvesi sonucunda ismi **'Türk Devletleri Teşkilatı'** olarak değiştirilmiştir. Ombudsman veya Üye Devletlerin ilgili kurumları arasında iletişim, işbirliği, koordinasyon, bilgi ve deneyim paylaşımını geliştirmek amacıyla siyasi işbirliği altında bir **Ombudsmanlar Birliği kurma fikri** **"Türk Konseyi Stratejisi 2020-2025"** metninde yer almıştır. 12-13 Mayıs 2022 tarihlerinde Kurum ev sahipliğinde Türk Devletleri Ombudsmanlar ve Ulusal İnsan Hakları Kurumları Birliği (TÜRKOMB) kuruluş toplantısı Bursa'da düzenlenmiştir. 1 Ağustos 2022 tarihinde Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç Türk Devletleri Ombudsmanlar ve Ulusal İnsan Hakları Kurumları Birliği'nin (TURKOMB) çevrim içi toplantısına katılmıştır. 15 Eylül 2022 tarihinde TURKOMB kapsamında Azerbaycan Ombudsmanlığı tarafından "Bilgiye "Erişim Hakkı" ile ilgili bir eğitim çevrim içi ortamda verilmiştir.

2.2.6.2.4. Kuruma Yapılan Ziyaretler

Gürcistan Ombudsmanı (7 Nisan), Azerbaycan Ombudsmanı (16 Mayıs- 30 Haziran) Arnavutluk Ombudsmanı (1 Temmuz), Katar Ulusal İnsan Hakları Komitesi (3-5 Temmuz) Rusya Ombudsmanı (10 Ağustos) ve KKTC Ombudsmanı (8 Aralık) Kurumu ziyaret etmiştir. Kurum aynı zamanda Avrupa Ombudsman Enstitüsü (EOI) Yönetim Kurulu Toplantısına da (8 Ekim) ev sahipliği yapmıştır.

2.2.6.2.5. Yabancı Kurumların Ziyaretleri

Kuruma, Avrupa Birliği kurumları, uluslararası kurum ve kuruluşları ile Türkiye'de yerleşik diplomatik misyon temsilciliklerinden gerçekleştirilen ziyaretlere aşağıda yer verilmiştir.

- Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Denetim Komisyonu Ziyareti (23 Mart)
- TÜRKPA Genel Sekreterinin Kurumu Ziyareti (25 Mart
- Pakistan Heyetinin Kurumu Ziyareti (26 Mayıs)
- Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi Eşitlik ve Ayrımcılığın Önlenmesi Komisyonunun Kurumu Ziyareti (6Haziran)
- Almanya Federal Meclisi İnsan Hakları Komisyon Başkanının Kurumu Ziyareti (13 Haziran)

- BM Kadına Şiddete Karşı Özel Raportörünün Kurumu Ziyareti (18 Temmuz)
- Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi Başkanı'nın Veda Ziyareti (19 Temmuz)
- UNICEF Türkiye Temsilciliği Yetkilerinin Kurumu Ziyareti (28 Temmuz)
- GRECO Heyetinin Kurumu Ziyareti (6 Ekim
- Almanya Bavyera Eyalet Meclisi Dilekçe Komisyonunun Ziyareti (21 Kasım)

2.2.6.2.6. Kurumun Gerçekleştirdiği/Kuruma Gerçekleştirilen Büyükelçilik Ziyaretleri

- Kazakistan'ın Ankara Büyükelçisini Ziyaret (20 Ocak)
- Fransa'nın Ankara Büyükelçisini Ziyaret (9 Şubat)
- BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Ziyareti (15 Şubat)
- Almanya'nın Ankara Büyükelçisini Ziyaret (18 Şubat)
- Nijerya'nın Ankara Büyükelçisini Ziyaret (18 Şubat)
- Fas Krallığı Ankara Büyükelçisini Ziyaret (22 Şubat
- Ukrayna'nın Ankara Büyükelçisini Ziyaret (17 Mart)
- Kuruma Veda Ziyareti (6 Temmuz)
- Nijerya'nın Ankara Büyükelçiliği Tarafından Düzenlenen Program (1 Ekim)
- KKTC Büyükelçisinin Kurumu Ziyareti (31 Ekim)
- KKTC Ankara Büyükelçisini Ziyaret (14 Aralık)

2.2.6.2.7. Toplantılar, Çevrim İçi Toplantılar Ve Uluslararası Konferanslar

Bulgaristan Ayrımcılıkla Mücadele Komisyonu Çevrim İçi Eğitimi, (26 Ocak) Özbekistan Ombudsmanlık Kurumumun 27'nci Kuruluş Yıldönümü Vesilesiyle Düzenlenen Konferans (23 Şubat), Macaristan Ombudsmanı ile Çevrim içi Görüşme (22 Mart), Ukrayna Ombudsmanı ile Çevrim İçi Görüşme (15 Ağustos), Rusya Ombudsmanı ile Çevrim İçi Görüşme (24 Ekim) Ukrayna Ombudsmanı ile Çevrim İçi Görüşme (24 Ekim), Kazakistan Ombudsmanlık Kurumu Tarafından Düzenlenen Çevrim İçi Toplantı (12 Aralık) gerçekleştirilmiştir.

2.2.6.2.8. Diğer Faaliyetler

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı BPK, TAIEX, 8 No.lu Alt Komite, "Ortak Geleceğimiz" dijital medya kampanyası toplantılarının yanı sıra AB finansmanlı projeler çerçevesinde Temel Haklar Sektör Koordinasyonu, IRM, Temel Haklar Alt Alanı Sektörel İzleme Komitesi, IPA III

toplantıları, başta Dışişleri Bakanlığı, AB Başkanlığı ve Adalet Bakanlığı olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşlarından Kurum faaliyetlerine ilişkin uluslararası iş birliği çerçevesinde gelen bilgi ve belge talepleri karşılanmış ve bu çerçevede hazırlanan raporlara katkı sağlanmıştır.

2.2.6.3. Raporlar ve Yayınlar

Kurumun tanıtılması ve bilgilendirme faaliyetleri kapsamında 2022 yılında; yayımlanan eserleri şunlardır:

- Ege Denizi'ndeki Geri İtmeler ve Boğulan İnsan Hakları Özel Raporu,
- Karabağ İnsan Hakları İnceleme Raporu,
- Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından Ukraynalı Mültecilere İlişkin Olarak Macaristan'a Gerçekleştirilen Çalışma Ziyaret Raporu,
- Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 Yıllık Raporu,
- KDK Annual Report 2021,
- 2021 Yıllık Raporu Çocuk Hakları Bölümü,
- Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 Yılı Faaliyet Raporu,
- Kamu Denetçiliği Kurumu 2022 Performans Raporu,
- Ombudsman Akademik (Hakemli) Dergisi Sayı: 15,16,
- Bülten Ombudsman (e-bülten),
- Kamu Denetçiliği Kurumu Başvuru ve İyi Yönetim Rehberi.

2.2.7. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İLE İLİŞKİLER

2.2.7.1. 2022 yılında Kurumun Türkiye Büyük Millet Meclisi ile gerçekleştirdiği faaliyetlere aşağıda yer verilmiştir.

2.2.7.1.1. 2021 Yıllık Rapor Görüşmeleri

2021 Yıllık Raporumuzun TBMM ye Takdimi ve Karma Komisyonda Sunumu (1 Şubat-16 Şubat 2022)

2021 yılı Yıllık Raporu, Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç tarafından 1 Şubat 2022 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu Başkanı Mihrimah Belma SATIR'a takdim edilmiştir. Kamu Başdenetçi Şeref Malkoç, Kamu Denetçileri Yahya Akman, Arif Dülger, Sadettin Kalkan ve C. Özlem Tunçak ile Genel Sekreter Mehmet Sarı'dan oluşan

KDK heyeti 2021 yılı Yıllık Raporu'nu 16 Şubat 2022 tarihinde Mihrimah Belma Satır başkanlığındaki Karma Komisyona sunulmuştur.

Dilekçe ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Alt Komisyon, 23 Şubat 2022 tarihinde ilk toplantısını gerçekleştirmiştir. Kayseri Milletvekili İsmail TAMER'in başkanlığında yapılan toplantıda Kamu Denetçileri, Kurumun 2021 Yıllık Raporu kapsamında Karma Alt Komisyonda kendi faaliyet alanlarına ilişkin sunumlarını yapmıştır.

23-24 Mart2022 Tarihli Karma Alt Komisyon Toplantıları

Karma Alt Komisyon, 23-24 Mart 2022 tarihlerinde Kurumun verdiği Tavsiye Kararlarına uyum oranı yüksek olan kurum temsilcilerinin dinlenmesi ve KDK'nın verdiği Tavsiye Kararlarına uymayan/uyamayan ya da KDK'nın istediği bilgi ve belge taleplerine olumlu yaklaşmayan kurum temsilcilerinin dinlenmesi gündemiyle toplanmıştır. Görüşmelerin ardından, tavsiye kararlarına uyum oranı yüksek olan kurum temsilcilerine plaket takdim edilmiştir.

30 Mart 2022 Tarihli Karma Komisyon Toplantısı

Karma Komisyon, *İstanbul Milletvekili Mihrimah Belma SATIR başkanlığında toplanmış,* Alt Komisyon Başkanı Kayseri Milletvekili İsmail TAMER Alt Komisyon çalışmalarına ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Toplantının devamında 2021 Yıllık Raporu hakkında alt komisyon raporu benimsenmiş ve kabul edilmiştir.

2.2.7.1.2. Diğer Etkinlikler

Hak Arama Kurumları İstişare Toplantısına Katılım (19 Ocak)

TBMM Başkanı Prof. Dr. Mustafa Şentop'un himayesinde 19 Ocak 2022 tarihinde ülkemizdeki hak arama kurumlarının başkanlarıyla gerçekleştirilen istişare toplantısına katılım sağlanmıştır. Toplantıda, kamu kurumlarıyla sorun yaşayan vatandaşlardan gelen başvurulara ilişkin bilgiler veren Başdenetçi Şeref Malkoç, KDK'nın 9 yıllık süreçte tavsiye kararları ve uzlaştırıcı yönüyle bireylerin adalete hızlı erişimini sağlayan, önleyici ve eğitici rolüyle uyuşmazlıkların doğmasının engellenmesine katkıda bulunan bir hak arama kurumu olduğunu belirtmiş ve Türkiye'deki hak arama mekanizmalarının yakın işbirliği içerisinde çalışmasının önemine vurgu yapmıştır.

"Ege Denizi'ndeki Geri İtmeler ve Boğulan İnsan Hakları Özel Raporu" Tanıtım Toplantısı (16 Haziran)

Kurum tarafından hazırlanan "Ege Denizi'ndeki Geri İtmeler ve Boğulan İnsan Hakları Özel Raporu" TBMM Başkanı Prof. Dr. Mustafa Şentop, İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, Kamu Denetçileri Yahya Akman, Fatma Benli Yalçın, Arif Dülger, Sadettin Kalkan, C. Özlem Tunçak, bakan yardımcıları, milletvekilleri, Türkiye'de görev yapan büyükelçiler, ilgili kurum ve kuruşlarının temsilcilerinin katılımlarıyla 16 Haziran 2022 tarihinde TBMM'de düzenlenen programda açıklanmıştır.

Ayrıca;

- Dilekçe Komisyonu ile insan Haklarını inceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyonunun Üyeleri'yle İstişare Toplantısı (16 Mart)
- Gürcistan Ombudsmanlığı'nın TBMM Ziyaretleri (7 Nisan)
- 'Meclis Bahçesi, Çocuk Bahçesi" Programına Katılım (20 Nisan)
- TBMM Çocuk Hakları Alt Komisyonu ve UNICEF Türkiye ile Birlikte Zagreb Ziyareti (22-26 Mayıs)
- 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü Anma Programına Katılım (15 Temmuz)
- Küresel Parlamenter Göç Konferansı'na Katılım (20-21 Haziran)

gerçekleştirilmiştir.

2.2.7.2. Bütçe Görüşmelerimiz

27 Ekim 2022 tarihinde Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülen 2023 yılı Kurum bütçemiz 2023 yılı Bütçe Teklifi ile 2021 Yılı Kesin Hesabı 6 Aralık 2022'de TBMM Genel Kurulda görüşülerek kabul edilmiştir.

2.2.8. KURUMSAL BİLGİLER

2.2.8.1. Genel Bilgiler ve Kurumsal Alanda Yapılan Faaliyetler

6328 sayılı Kanun uyarınca; Kurum, idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla görevlidir. Ancak;

- Yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler,

- Yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararlar,
- Türk Silahlı Kuvvetlerinin sırf askerî nitelikteki faaliyetleri,

Kurumun görev alanı dışındadır. Ayrıca, 6328 sayılı Kanun uyarınca, yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklar; sebepleri, konusu ve tarafları aynı olan ve daha önce sonuçlandırılan şikâyetler incelenmemektedir. Belirli bir konuyu içermeyen şikâyetler de Kurumun inceleme alanı dışındadır.

2.2.8.1.1. Teşkilât Yapısı

TBMM Başkanlığına bağlı, şikâyete üzerine idareyi denetleyen bağımsız bir niteliğe sahip Kamu Denetçiliği Kurumu, Kamu Başdenetçiliği ve Genel Sekreterlikten oluşmaktadır. Kurum, Kamu Başdenetçisi tarafından yönetilmekte ve temsil edilmektedir. Başdenetçilik, Kamu Başdenetçisi ve 5 Kamu Denetçisinden oluşmaktadır.

2.2.8.1.2. İnsan Kaynakları

Kurum, 31 Aralık 2022 tarihi itibariyle 167 kadrolu, 74 sürekli işçi, 20 sözleşmeli personel, 29 geçici görevli personel ve 7 geçici görevli sürekli işçi olmak üzere toplam 293 personelden oluşmaktadır.

2.2.8.1.3. Kurum Bütçesi

Kuruma 2022 yılında, 7258 sayılı 2022 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile 70.376.015,00 TL ödenek tahsis edilmiştir. 2022 yılı ödenekleri, ağırlıklı olarak personel giderleri ile mal ve hizmet alımlarında yoğunlaşmaktadır. Söz konusu ödeneklerin dağılımını gösteren tablo, yılsonu itibarıyla aşağıdaki gibidir.

Tablo: 2022 Yılı Ödeneklerinin Dağılımı

	2022 Yılı Toplam Ödenek	Toplam Ödenek İçindeki Pay (%)
Personel Giderleri	44.594.712,00	63,3
SGK'ya Devlet Primi Giderleri	6.692.903,00	9,5
Mal ve Hizmet Alımı	11.470.400,00	16,3
Cari Transfer	1.445.000,00	2,1
Sermaye Giderleri	6.173.000,00	8,8
TOPLAM	70.376.015,00	100

2021 Yılı Kesin Hesabı

2021 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile 39.759.000,00 TL ödenek tahsis edilmiştir. Yıl içinde ödenek eklenmesi ile toplam 42.122.300,00 TL ödenek vardır. Bu ödeneğin 36.390.923, 48 TL'si (%86,4) yıl içinde hizmetin devamlılığını sağlayabilmek amacı ile kullanılmış, 5.731.376,52 TL (%13,6) ödenek ise kullanılmamıştır. 2021 yılında ödenek üstü giderimiz bulunmamaktadır. Harcamalarımızın %71'i (25.987.205,02 TL) personel giderleridir. Geri kalanı; idari giderler ve müstakil konumdaki hizmet binamızın genel giderlerinden oluşmaktadır.

2023 Yılı Bütçesi

2023 yılı bütçe planlaması çok titiz bir çalışma ile hazırlanmıştır. 2023 yılı bütçesiyle Kurumun hizmet kalitesinin daha yüksek standartlarda gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Kuruma, 7427 sayılı 2023 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile 115.371.000,00 TL ödenek tahsis edilmiştir. 2023 yılı bütçesi içinde; Personel Giderlerimizin %54, Sosyal Güvenlik Prim Giderlerimizin %9, Mal ve Hizmet Alım Giderlerimizin %15, Cari Transferlerimizin %2 ve Sermaye Giderlerimizin ise %20 oranında ağırlığa sahip olduğu görülmektedir.

2.2.9. HEDEF VE BEKLENTİLER

2.2.9.1. 2023 Yılı Hedeflerimiz

Cumhuriyetimizin 100. yılı olan 2023 hedeflerine ulaşılması amacıyla hukukun üstünlüğüne dayanan, toplumsal düzene ve bireysel haklara saygıyı ilke kabul eden, Anayasada güvence altına alınan temel hak ve özgürlükleri koruyan ve güçlendiren, hak ihlallerine karşı etkin ve etkili bir şekilde mücadele yürüten yönetim anlayışının pekiştirilmesi ve toplumun tüm kesimlerinin insan hakları konusunda yeterli bilinç düzeyine ulaşması KDK'nın temel hedefleridir. Bu kapsamda *Kurumca 2023 yılında;* İklim değişikliğinin yaşama ve çevreye etkisiyle alakalı özel bir çalışma yapılması, kadınlar, çocuklar, engelliler, göçmenler, mahkûmlar gibi dezavantajlı gruplar ile eğitim, sağlık, gençlik toplumun genelini ilgilendiren konularda 5 adet özel rapor düzenlenmesi, 25.000 civarında başvuru alınması ve şikâyetlerin daha etkin incelenmesi, sürekli artma eğiliminde olan şikâyet başvurularının etkin ve hızlı sonuçlandırılmasını teminen personele yönelik eğitimlere devam edilmesi, Bilgi güvenliği ve kişisel verilerin korunması eğitimi düzenlenmesi, İnsan Hakları Eylem Planında öngörülen

"Yıllık Uygulama Raporunu" izleme görevi yerine getirilmesi, Ceza infaz kurumlarına dair periyodik özel rapor çalışması, İnsan hakları rehberi el kitabı hazırlanarak yabancı kullanıcıların da erişimine sunulması, Kişilere, STK'lara, medyaya ve dış paydaşlara yönelik kurumsal farkındalığın artırılması ve hak arama kültürünün yaygınlaştırılması amacıyla tanıtım faaliyetleri ve organizasyonlar gerçekleştirilmesi, STK'lar ile iş birliğine devam edilmesi, Şikâyet başvuru ve yönetim sisteminin yapay zeka uygulamaları ile zenginleştirilmesi, Uluslararası insan hakları ve ombudsmanlık kurumlarıyla ilişkiler devam ettirilmesi, İslam işbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği ve Türk Devletleri Ombudsmanlar Birliği (TÜRKOMB) faaliyetleri kapsamında insan hakları saha çalışmaları yürütülmesi, Afrika ve Güney Amerika ülkelerinin Ombudsmanlık kurumlarıyla ilişkilerimizin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

2.2.9.2. Beklentilerimiz

Venedik Komisyonu ombudsmanlık kurumları ile ilgili olarak 2019 yılında Ombudsmanlık Kurumunun Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Prensipleri" kabul etmiştir. Venedik prensiplerinin en önemli vurgusu bağımsız, tarafsız, şeffaf, adil ve hakkaniyet esasına dayalı ombudsmanlık mekanizmasının oluşturulması hususudur. Fakat Venedik Prensiplerinin 16'ncı maddesinde belirtildiği gibi ombudsmanların kendi inisiyatifiyle inceleme ve soruşturma yapmaları önemlidir. Dünya uygulamalarına bakıldığında, ülkelerin yaklaşık %80'inde ombudsmanlık kurumlarının re'sen harekete geçme yetkisinin olduğu, bu bağlamda hapishanelere, çocukların gözetim altında tutuldukları yerlere, psikiyatri merkezlerine, mülteci kamplarına ve benzeri diğer idarelere şikâyete bakılmaksızın düzenli olarak ziyaret gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Bu Kapsamda Kuruma re'sen inceleme yetkisinin verilmesinin insan hakları kültürünün yerleşmesine, toplumun engelli, çocuk ve kadın gibi mağdur kesimlerinin sorunlarına çözüm bulunmasına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Birçok ülkede ombudsmanlık kurumlarının ulusal önleme mekanizması görevleri, davalara katılma ve Anayasa Mahkemesine dava açma yetkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda, gerek Venedik Prensipleri, Paris İlkeleri ve AB İlerleme Raporlarında belirtilen gerekse kamuoyunun beklentisi olan Kuruma ulusal önleme mekanizması, davalara katılma ve Anayasa Mahkemesine dava açma yetkisinin verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir. Kamu denetçilerinin statülerinin yüksek yargı organlarının yöneticilerine endekslenmesinin

fiiliyatta Kurumun denetim etkinliğini artıracağı, yine Kurum personelinin statüsünün güçlendirilmesinin de Kurumun çalışmasını olumlu yönde etkileyeceği değerlendirilmektedir.

Bu hususların hayata geçmesi Kurumu daha iyi noktaya getirecek olup Kurumun insan haklarına ve insan odaklı idarenin gelişmesine katkısı daha da fazla olacaktır.

3. KARMA KOMİSYON TOPLANTISI

Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon, Kamu Denetçiliği Kurumu 2022 Yılı Yıllık Raporu görüşmek üzere Karma Komisyonu Başkanı Mihrimah Belma SATIR başkanlığında 08.03.2023 tarihinde toplanmıştır.

"07.03.2023 tarihinde TBMM Başkanlığınca Komisyonumuza geri verilen 5/9 esas numaralı "2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporu Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporu"nun gündeme alınması"na dair Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT, Yalova Milletvekili Meliha AKYOL, Kayseri Milletvekili İsmail TAMER ve Bolu Milletvekili Fehmi KÜPÇÜ'nün önergesi kabul edilmiştir.

Görüşmeler sırasında;

Başkan Mihrimah Belma SATIR;

- Depremde kaybettiklerimize Allah 'tan rahmet ve yaralılarımıza acil şifalar dilediğini, afette görev alanlara teşekkürlerini ilettiğini,
- Kadınların 8 Mart'ını kutladığını,
- 2021 Raporunun usul ekonomisi açısından Genel Kurul'dan geri çekildiğini ve 2021 ile 2022 Raporlarının Genel Kurulda birlikte görüşülmesinin öngörüldüğünü,
- Bugüne kadar yapılan bütün çalışmalarda Alt Komisyon kurulduğunu, ancak seçim takviminin yaklaşması ve afet bölgesinden milletvekillerinin ve bürokratların bulunması sebebiyle, usul ekonomisi ve zaman açısından Alt Komisyon kurulmamasına dair bir önerge verildiğini,
- 26'ncı ve 27'nci Dönemde Kamu Denetçiliği Kurumuna müracaat sayısının ve kararlara uyma sayısının arttığını,
- Dilekçe Komisyonuna başvuruda da Kuruma başvuruda olduğu gibi kadınların başvuru oranının erkeklerden az olduğunu ve bunun toplumsal bir gerçeklik olduğunu,

Kamu Başdenetçisi Şeref MALKOÇ;

- Depremde ölenlere Allah 'tan rahmet, yakınlarına sabır, yaralılara acil şifalar dilediğini,
- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü kutladığını,
- KDK olarak depremin 5. günü deprem bölgesini ziyaret ettiklerini,

- Başvuruların yanı sıra telefonla, mail yoluyla, e -postayla, yüz yüze görüşerek 1.013.131 insana yardımcı olunduğunu,
- Başvuruların sonuçlandırılma süresinin ortalama elli dört gün, dostane çözüm süresinin de ortalama yetmiş beş gün olduğunu,
- Bölgelere ve illere göre başvuru dağılımının nüfus oranlarına paralel olduğunu, ancak su sayaçlarında kartlı sisteme geçilmesine karşı yapılan yaklaşık 1000 başvuru sebebiyle Manisa'nın araya girdiğini,
- Kararlara uyma oranının Manisa Büyükşehir Belediyesini hariç tutunca %80'i bulduğunu, ancak Manisa Büyükşehir Belediyesinin olumlu cevap vermemesinin tavsiye kararlarına uyma oranını düşürdüğünü, ancak sorunun çözülmeye çalışılığını,
- Nitelikli kararlar verilmesi ve uymayanların Komisyonda dinlenmesi sebebiyle idarelerin kararlara uyma ihtiyacı hissettiği,
- Altı aylık sürenin aşılmaması için başvuruların iki gün içinde denetçilere iletildiği,
- Millî Eğitim Bakanıyla görüşülmesi sonucunda 7'nci ve 9'uncu sınıf kitaplarına Kamu Denetçiliği Kurumunun konulduğunu, 2012 yılından beri 150 üniversitede ombudsmanlık topluluğu kurulduğunu,
- Dilekçe Komisyonu Başkanı Mihrimah Belma SATIR'ın öncülüğünde ve Meclis Başkanı Mustafa ŞENTOP'un desteğiyle Türkiye'deki hak arama kurumları başkanlarıyla mutat olarak bir araya geldiklerini,
- Bursa'da Türk Devletleri Aksakallılar Heyeti Başkanı Binali YILDIRIM'ın öncülüğünde Türk Devletleri Ombudsmanlar Birliğini kurulduğunu, Dünya'daki toplam 9 ombudsmanlık ağına üye olunduğunu,
- Ukrayna ve Rusya ombudsmanları bir araya getirilerek Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın öncülüğünde "insanlık koridoru" açılması çalışmalarının yapıldığını,
- İyi Yönetim İlkeleri Raporu'nun yeniden basılıp seçimden sonra bütün kamu görevlilerine dağıtılacağını,
- Resen inceleme, davalara katılma ve Anayasa Mahkemesine başvurma yetkisi ile Kurumun statüsünün yeniden ele alınmasını talep ettiklerini,
- Yapay zekâyla ilgili Gazi Üniversitesi ve TÜBİTAK'la ortak bir proje çalışması yapıldığını, ancak biraz zaman alacağını,

- Covid sebebiyle 90 bine çıkan başvuruların normal seviyelere indiğini,

İsmail TAMER;

- Depremzedelere acil şifalar ve hayatını kaybeden vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet dilediğini,
- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü kutladığını,
- Deprem nedeniyle Meclis çalışma aritmetiğinde sıkıntı olabileceğinden Alt Komisyonu kurulmamasını teklif ettiklerini,

Oya ERONAT;

- Bütün kadınların Dünya Kadınlar Günü'nü kutladığını,
- Deprem bölgesi milletvekili olarak, bu bölgede yoğun çalışmalarını olduğunu ve bu sebeple Alt Komisyon kurulmamasını teklif ettiklerini,

Ahmet Salih DAL;

- Zaman açısından Alt Komisyon kurulmayabileceğini, ancak Kamu Denetçiliği Kurumu'nun ağırlığının hafiflememesi için sonraki süreçlerde mutlaka kurulması gerektiğini,

Servet ÜNSAL;

- Tüm kadınların Emekçi Kadınlar Günü'nü kutladığını,

Behiç ÇELİK;

- Dünya Kadınlar Günü'nü kutladığını,
- Depremde hayatını kaybedenlere Allah'tan rahmet ve yaralılara da acil şifalar dilediğini,
- Kurumun daha çok mesafe kat edeceğini ve Şeref Malkoç'a başarılar dilediğini,

Ali Haydar HAKVERDİ;

- Dünya Emekçi Kadınlar Günü kapsamında tüm kadınları selamladığını,
- 2021 ve 2022 Raporlarının deprem ve seçim takvimi sebebiyle usul ekonomisi açısından birleştirilerek görüşülmesini kabul ettiklerini, ancak teamül olmaması kaydının düşülmesi gerektiğini,
- Kurumu başvurularda düşüş olduğu, bu düşüşün pandemiden kaynaklı olabileceği,

- Yapay zekâ ve mobil uygulamaya yönelik çalışmaların doğru başvuru ve kurumların boş yere yorulmaması için önemli olduğunu,
- Geçmiş yıllara göre hem başvuru, hem başvuru oranı, hem de uyma oranının düştüğünü,
- Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz Bölgelerinde başvuru oranları düşük olduğunu,
- Bir kurum hakkında çok dilekçe olması ve bunlara olumsuz dönüş olmasının kararlara uyma oranını düşürebileceği,
- Kaymakamlık ve valilik başvurularının ulaşımı kolaylaştırdığı, ancak posta yoluyla başvuruların da arttığı ve bilişim ayağının daha az kullanıldığı,
- Resen inceleme ve mahkemelere müdahil olma yetkisi ile Kurumun statüsünün yeniden ele alınmasına yönelik Kurumun taleplerini Meclise ilk geldiğini dile getirdiklerini ve Kurumu desteklediklerini,
- Erkeklerin başvuru oranının kadınlardan 3,8 kat daha fazla olduğunu, yani kadınların Kuruma ulaşamadığını ve özel çalışma yapılması gerektiğini,

Erol KAVUNCU;

- Türkiye 'de hak arama kültürünün oluşmasına verdiği önemden dolayı Kuruma Şeref Malkoç'un şahsında tebrik ve teşekkür ettiğini,
- 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü kutladığını,

Fehmi KÜPÇÜ;

- Dilekçe Komisyonunun hak arama müessesesi olarak çok işlevsel olduğunu,
- Kadınlar Gününü tebrik ettiğini,
- Kararlara uymayanların çağrılmasının uyum oranının arttığını, ancak uyan kurumların da çağrılmasının kıymetli olduğunu,

Pakize Mutlu AYDEMİR;

- Kadınlar Günü'nü andığını,
- Ombudsmanlara ve Dilekçe Komisyonuna başarılar dilediğini,

ifade etmiştir.

Toplantıda;

Olağanüstü hal nedeniyle Ülkemizin gündemi ve toplumsal duyarlılıklar dikkate alınarak Komisyonca yapılan değerlendirmeler çerçevesinde 2022 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumunun raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanması,

Karma Komisyon Raporlarının Genel Kurulda ivedilikle görüşülmesini teminen usul ekonomisi kapsamında doğrudan gündeme alınması kabul edilmiş bulunan Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 Yılı Yıllık raporu hakkında Karma Komisyon raporunun aynen benimsenmesi ve 2022 Yılı Yıllık Raporu hakkındaki rapora eklenerek TBMM Genel Kuruluna sunulmak üzere TBMM Başkanlığına gönderilmesi,

oylanmış ve kabul edilmiştir.

4. KARMA KOMİSYONUN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ

Karma Komisyon, Kamu Denetçiliği Kurumu Yıllık Raporlarını incelemeye başladığı 2014 yılından beri, raporların detaylı incelenmesi amacıyla alt komisyon kurulması ve alt komisyonca hazırlanan raporun Karma Komisyonca esas alınması konusunda teamül oluşturmuştur. Ancak 06.02.2023 tarihinde meydana gelen deprem nedeniyle Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa illerinde 08.02.2023 Çarşamba gününden itibaren üç ay süreyle olağanüstü hal ilan edilmiş bulunmaktadır. Bu nedenle ülkemizin gündemi ve toplumsal duyarlılıklar dikkate alınarak, Kamu Denetçiliği Kurumu 2022 Yılı Yıllık Raporu üzerinde ayrıntılı çalışma yapılması yerinde görülmemiştir. Kamu Başdenetçisinden alınan bilgiler ile 2022 Yılı Yıllık Raporunun ilgili bölümlerinin incelenmesi neticesinde Karma Komisyon raporu düzenlemiştir.

"2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporu Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporu"nun aynen benimsenmesi ve Kamu Denetçiliği Kurumu 2022 Yılı Yıllık Raporu Hakkındaki Rapora eklenerek 6328 sayılı Kanunun 22'nci maddesi çerçevesinde TBMM Genel Kurulunda birlikte görüşülmek üzere TBMM Başkanlığına sunulması oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Karar No: 15 *08.03.2023*

Karma Komisyon Başkanı *Mihrimah Belma Satır* İstanbul	Karma Komisyon Başkanvekili *İsmail Tamer* Kayseri	Karma Komisyon Sözcüsü *Fehmi Küpçü* Bolu
Karma Komisyon Kâtibi *Mustafa Kendirli* Kırşehir	Karma Komisyon Üyesi *Arzu Aydın* Bolu	Karma Komisyon Üyesi *Ahmet Salih Dal* Kilis
Karma Komisyon Üyesi *Mehmet Taytak* Afyonkarahisar	Karma Komisyon Üyesi *Behiç Çelik* Mersin (Muhalefet şerhimiz vardır)	Karma Komisyon Üyesi *Osman Nuri Gülaçar* Van
Karma Komisyon Üyesi *İbrahim Yurdunuseven* Afyonkarahisar	Karma Komisyon Üyesi *Servet Ünsal* Ankara (Muhalefet şerhimiz vardır)	Karma Komisyon Üyesi *Ali Haydar Hakverdi* Ankara (Muhalefet şerhimiz vardır)
Karma Komisyon Üyesi *Atay Uslu* Antalya	Karma Komisyon Üyesi *Pakize Mutlu Aydemir* Balıkesir	Karma Komisyon Üyesi *Erol Kavuncu* Çorum
Karma Komisyon Üyesi *Oya Eronat* Diyarbakır	Karma Komisyon Üyesi *Memet Bülent Karataş* İstanbul	Karma Komisyon Üyesi *Cengiz Demirkaya* Mardin
	Karma Komisyon Üyesi *Meliha Akyol* Yalova	

MUHALEFET ŞERHİ

GENEL DEĞERLENDİRME

Anayasal bir kurum olan Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK), idarenin hukuka, insan haklarına, iyi yönetim ilkelerine ve hakkaniyete aykırı işlemlerine karşı, bireylerin haklarını korumak amacı ile 2012 yılında kurulmuş ve 2013 yılında çalışmalarına başlamıştır. Göreve başladığından bugüne önemli ve bir o kadar değerli bir görev ifa etmektedir. Bu doğrultuda; KDK'yı 'kamunun vicdanı' olarak görmek doğru bir bakış açısı olacaktır. Bu ağır yükümlülük yerine getirilirken oldukça hassas ve hakkaniyetli olunması gerekmekle birlikte, siyasal iradeden bağımsız; başvurucular adına cesur kararlar almak kurumun başlıca görevlerinden biridir.

Kamu Denetçiliği Kurumu, çalışmaya başladığı 2013 yılından 2022 yılı sonuna kadar (her ne kadar birçoğu kurumun görev alanına girmeyen ya da idari başvuru yolları tüketilmeden yapılan yanlış başvurular olsa da) toplamda 207 bin 403 şikâyet başvurusunda bulunulmuştur. Ülkemizin hak arama kültürüne çok önemli katkılar sağlayan kurumun, uygulamaları ve çalışmaları neticesinde, kuruma ulaşabilen ve şikayetini bildirebilen vatandaşlarımızın sorunlarına dair aldığı tavsiye kararları ile, kısmen de olsa birtakım sorunlar çözüme kavuşmaktadır. İdarelerin, tavsiye niteliğindeki bu kararlara uyum oranı yüksek görülse de (2022'de bir önceki yıla düşüş görülmekte), alınan karar sayısı ve bu kararlara uyulma oranı istenilen seviyeye gelebilmiş değildir.

Demokratik hukuk devletlerinde, kapsayıcı kurumların ve hak arama yöntemlerinin çeşitliliği, o ülkelerdeki demokrasi kültürünü geliştirmektedir. Bu nedenle 10 yıllık genç bir kurum olan Kamu Denetçiliği Kurumu, yönetim yapısına itirazlarımızla birlikte belirtmek isteriz ki; önemli ve desteklenmesi gereken bir kurumdur.

Kamu Denetçiliği Kurumu, kamu idareleri ile sorun yaşayan vatandaşlarımız ve diğer ülke vatandaşlarının karşılaştıkları sorunlar ve kurumların bu sorunları hızlı çözmesi açısından değerli bir kurumdur. Fakat kurumun yönetim kadrosunun seçilme yöntemi ve dolayısıyla oluşan yönetim yapısı nedeni ile cesur ve bağımsız karar almaktan zaman zaman imtina etmesi, kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

İNCELEME VE KANAAT

BAŞVURULAR

Kuruma 2021 yılında yapılan başvurular, bir önceki yıla oranla yüzde 478 oranında düşmüş; 18 bin 843 olarak gerçekleşmişti. Bu sayı, pandemi öncesi 2019 yılında yapılan 20 bin 968 başvurunun da altında kalmıştı.

Başvuruların 2022 yılında da düşüşe devam ettiği; 2021 yılına oranla % 5,45 düştüğü ve 17 bin 816 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

2021 yılında yapılan başvuruların konularına baktığımızda, Kamu personel rejimi %20,36, Adalet, milli savunma ve güvenlik %19,24 ; eğitim, öğretim, gençlik ve spor %10,95 ile ilk üç sırayı almaktadır.

2022 yılında ise Kamu personel rejimine dair başvuruların artarak birinci sıradaki yerini koruduğu; adalet, milli savunma ve güvenliğe dair başvuruların da artışta olduğu ve ikinci sıradaki yerini koruduğu görülmektedir. 2022 yılı başvurularında 3. sırayı 2021 yılına göre başvuru oranı düşen Mahalli idarelerce yürütülen hizmetler almaktadır. Bunun nedeni 2021 yılında başvurularda 3. sırayı alan Eğitim-Öğretim, Gençlik ve Spor konulu başvurularda yaşanan düşüşle 4. sıraya gerilemiş olmasıdır.

Özellikle 2020-2021 yıllarında yaşanan ve etkisini 2022 yılında daha da fazla hissettiren; halen devam eden ağır ekonomik kriz, vatandaşlara yüklenen vergi yükü, yaşam maliyetindeki yüksek artış, ağır enflasyon ve kurumlarda artan siyasallaşma, kurumlardaki liyakatsiz atamalar ve yöneticiler ile birlikte düşünüldüğünde, başvurularda yaşanan azalmanın gerçek hayatta karşılığı görülmemektedir. Tüm bu nedenler birlikte düşünüldüğünde başvurularda gerçekleşen azalma önemle takip edilmelidir.

Bir başka pencereden baktığımızda ise başvuruların büyük bölümünü oluşturan gerçek kişilerden kadın başvuruculaın, erkeklere oranla belirgin olarak az olduğu görülmektedir. 2021 yılında kuruma şikâyet başvurusunda bulunan kadınların, erkeklere oranı 3.2 kat daha düşükken; bu oran 2022 yılında yüzde 3.8 kat olarak gerçekleşmiştir. Hayatın doğal akışına uygun olmayan bu oranların nedeninin detaylı olarak araştırılması ve kadınların idareler ile ilgili yaşadıkları sorunları kuruma yansıtabilmeleri için özel bir çalışmanın yapılması gerekmektedir.

Başvuruların %33,72'lik bölümü 34 yaşının altındakiler ve bu oranın da büyük bölümünü ise 25-34 yaş grubu tarafından oluşmaktadır. Bu, devlet kurumlarını yöneten AKP iktidarının gençlik politikalarının yetersizliğinin ve gençlerin kamu yönetimi ile yaşadıkları sorunların izdüşümü olmakla birlikte, eğitim sonrası iş arayan bu yaş aralığının bir yandan işsizlikle mücadele ederken bir diğer yandan da kamu kurum ve kuruluşlarının işleyişine dair yaşadıkları sorunları gözler önüne sermektedir. Bu yaş gurubundan suça sürüklenerek cezaevlerinde bulunanların sayısı da oldukça yüksektir. 35-44 yaş aralığını da dahil ettiğimizde bir başka sorun daha ortaya çıkmaktadır. Bu yaş grubunu da dahil ettiğimizde başvuruların %67,15'inin orta yaş ve altı tarafından yapıldığı görülmekte. İleri yaşlardaki vatandaşlarımızın yaşadıkları sorunlara dair başvurularda kuruma ulaşamadığı ya da başvurma yöntemlerinin bu yaş grubunun da rahat erişebileceği bir forma getirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

2022 yılında yapılan başvuruların idarelere göre dağılımına bakıldığında, yine 1. sırayı 3 bin 333 başvuru ve yüzde 18,71'lik oran ile Adalet Bakanlığı almaktadır. Kuruma dair yapılan şikâyet başvuru sayısı, geçtiğimiz yıl 2 bin 568 sayı ve % 13,63 oranında iken; bu yıl hem sayısal hem de oransal anlamda artış devam etmiştir. Şikayetlerin alt konularına göre baktığımızda; Adalet, Milli Savunma ve Güvenlik başlığı altındaki 3 bin 663 şikâyetin % 50,01'lik bölümünün Ceza infaz kurumlarının faaliyetleri, %21,68'lik bölümünün ise Adalet hizmetlerinin yürütülmesine dair faaliyetler olduğu görülmektedir. Bu sayılara bakıldığında Ceza infaz kurumlarının faaliyetlerine dair başvuruların arttığı görülmektedir. Başvurularda yaşanan artışlar, özellikle ülkemizin adalet ve ceza infaz sisteminde yaşanan aksaklıkların göstergesi niteliğindedir.

Yine başvuruların alt konularına bakıldığında öne çıkanlar; Yükseköğretim hizmetlerine ilişkin konular, Sosyal sigortalar, Çocuk haklarına ilişkin konular, engellilere yönelik sosyal hizmet ve yardımlar, bankacılık işlemleri, tüketici hakkı sorunları, ve insan haklarıdır. Yani vatandaşlarımız, neredeyse tüm konularda ve alanlarda sorun yaşadığını ortaya koymuş, çözüm arayışı için kuruma başvurmuştur. Bu başvurular, birçok alanda idarelerle vatandaşların karşı karşıya geldiğini, birçok alanda vatandaş lehine yeni düzenlemeler gerektiğini göstermektedir.

KARARLAR

Alınan kararlara bakıldığında; başvuruların yüzde 6,29'unu bulan bin 97 başvuru hakkında **"Tavsiye Kararı"** verilmiş ve bu kararlara idarelerin uyma oranı 2021 yılında yüzde 79,50 iken, 2022 yılında %64,94'e gerilemiştir. Bu düşüş kurumun güvenilirliğini ve bir hak arama merci olma konumunu zayıflatmaktadır. Kurumun tavsiye kararlarına idarelerin uymama veya uyamama nedenlerinin ortadan kaldırılması ve keyfi uygulamaların önüne geçilmesi için, kanuni eksikliklere ya da mevzuata bağlı tüm engelleri ortadan kaldıracak bir düzenleme yapılmalıdır.

Kuruma 2022 yılında 17 bin 816 ve 2021 yılından devreden 2 bin 42 başvuru bulunmaktadır. Toplamda 19 bin 858 dosyadan, sonuçlandırılan 18 bin 94 dosya söz konusudur. Sonuçlandırılan bu dosyaların yüzde 38,43'üne **"Gönderme Kararı"** (İdari başvuru yolları tüketilmeden yapılan başvurular için alınan karar), yüzde 34,23'üne **"İncelenemezlik Kararı"** (Kurumun görev alanına girmeyen, mevzuatın öngördüğü zorunlu hususlar bulunmayan, belli bir konuyu içermeyen, yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olan; sebepleri, konusu ve tarafları aynı olanlar ile daha önce sonuçlandırılan başvurular için alınan karar) verilmiştir. Toplamda yüzde 72,66'yı bulan bu oran, 19 bin 858 başvurudan 12 bin 683'ünün sonuçlanmış gözükse de, ön inceleme sonrası karara bağlanan başvurular olduğunu ortaya koymaktadır. Bu oran 2021 yılı için yüzde 68,99'iken bu yıl daha da arttığı görülmektedir. Geçersiz sayılan başvuru ve karar verilmesine yer olmadığına dair kararlar da toplam başvuruların yüzde 3,02'sini oluşturmaktadır.

Bu sayılara bakıldığında, kurumun karar almasına yer olan başvuru sayısı, toplam başvuruların neredeyse üçte birinden azdır. Görülen o ki, kurum, başvurucular tarafından doğru başvurunun nasıl yapılacağına dair gerekli çalışmayı ve doğru yönlendirmeyi yapamamakta ve bu durum sonucunda hem başvurucular, hem de kurum çalışanları zor durumda kalmakta ve mesaisinin büyük bölümünü bu tarz başvurulara ayırdığı görülmektedir. Kuruma doğru başvurunun nasıl yapılacağının, vatandaşlarımıza daha fazla anlatılması ile birlikte kurumun görev ve yetkilerinin vatandaşlarımızca bilinir hale gelmesi gerektiği açıktır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kurumun şikayet hakkına erişimin kolaylaştırılması ve etkinliğinin artırılmasına dair çalışmalar umut verici olsa da yetersizdir. Özellikle başvurularla ilgili yapay zeka yöntemlerinin kullanılmasına dair çalışmaların bir an önce hızlanarak sonuca ermesi, önem

arz etmektedir. Kurumun iş yükünü azaltmak ve daha verimli çalışmasını sağlamak, ayrıca vatandaşlarımızın da doğru mercilerde hak aramasını sağlamak adına bir an önce KDK'ya yapılacak 'doğru başvuruların' nasıl olacağına dair, doğru ve anlaşılabilir bir şekilde, yaygın ve tüm vatandaşlarımıza ulaşabilecek çalışmalar ivedilikle yapılmalıdır.

Kadın başvuruculaların erkeklere oranla 3-4 kat daha az şikayet başvurusunda bulunmasının nedenlerinin araştırılarak bu doğrultuda gerekli çalışmanın yapılması önem arz etmektedir.

2022 yılında yapılan başvuruların yüzde 76,87'ü E-başvuru yolu ile yapılmıştır. Oransal anlamda bir önceki yıla göre, bu başvuru tarzında azalma olduğu görülmekte, posta yolu başvurularda ise artış olduğu gözlemlenmektedir. Ülkemizdeki internet erişiminde ve diğer birçok konuda yaşanan sıkıntılarla birlikte, eğitim düzeyleri de bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Ve bu etkenler göz önünde bulundurularak yeni çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Başvurular üzerinden baktığımızda, geçtiğimiz yıl olduğu gibi bu yıl da en son sıralarda Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgeleri yer almaktadır. Bunun ana nedenlerinden biri nüfus yoğunluğu olsa da, bir diğer neden de bu bölgelerde internet kullanım yoğunluğunun ve eğitim düzeyinin diğer bölgelere oranla farklılık göstermesi olarak ortaya çıkmaktadır. Valiliklerden ve Kaymakamlıklardan alınan başvurular, ücretsiz bir şekilde posta yolu ile kuruma ulaştırılmakta ve başvuru tarihi de kuruma ulaştığı değil, başvurulduğu tarih olarak alınmaktadır. Bu uygulama, vatandaşlar açısından olumlu bir uygulama olmakla birlikte; başvuruların oranına bakıldığında ve yaptığımız araştırmalarda, kurumun bu uygulamanın bilinirliğini sağlamakta eksik kaldığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle internet ortamında başvuru yapmakta sorunlar yaşayan ve kurumun Ankara ve İstanbul ofislerine ulaşımı zor olan vatandaşlarımızın, kaymakamlık ve valilikler yolu ile başvuru yapılabildiğine dair duyurularının yapılması ve bunları koordine edecek bölge temsilciliklerinin kurulması gerekmektedir.

Başvurucular için bir diğer yöntem de günümüzde sıkça kullanılan mobil uygulamalar yoluna gidilmesi olacaktır. Bu konu hakkında, geçtiğimiz yıllarda kurumda bir fizibilite çalışmasının yapıldığı ve sonuca varmadığı görülmüştü. Kuruma başvurmak isteyen vatandaşlarımızın, bir mobil uygulama sayesinde süreçlerinin hızlanacağı ve kolay başvurunun önünü açacağı düşünülmektedir. Bu konuda gerekli çalışmanın bir an önce yapılması gerektiğini geçtiğimiz yıl da iletmiştik. Mobil uygulamanın tamamlanarak faaliyete alınması yönünde çalışmanın tamamlanması önem arz etmektedir.

Kamu idareleri ve vatandaşlar arasında köprü bağı kurması gereken kurumun, her türlü baskıdan ve kaygıdan uzak, özgür irade ile karar alması çok önemlidir. İktidar çoğunluğunun oyları ile seçilen kamu denetçileri, tek adam rejiminde kendisini seçen yürütmenin başı ile doğrudan irtibatlı olarak tercih edilmektedir. Bu nedenle, kurumun seçim yapısının değiştirilmesi ve bağımsızlığın sağlanarak desteklenmesi ve geliştirilmesi, bu konuda yeni bir düzenlemenin gerektiği açıktır. Bu konuda iktidarın hiçbir çalışma yapmadığı ve kurumun bağımsız bir yapıdan uzak yönetimiyle çalışmalarına devam ettiği görülmektedir. Bu durumun düzeltilmesi, her şeyden önce kurum ve kurum yöneticileri üzerinde oluşan kamuoyu nezdindeki olumsuz algıyı yok edecektir.

KDK'nın aldığı Tavsiye Kararlarına uyan kurumların ödüllendirilme yöntemine dair belirlenen ölçüt, yetersiz olmakla birlikte bu ödüllendirmelerin siyasal amaçla yapıldığı düşünülmektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından, komisyonumuza sunulan örnek kararlar ve tavsiye kararlarına uyan/uyamayan kurumların belirlenmesinde, daha kapsayıcı kararlara ve kurumlara yer verilmeli, "uyamayan" kurumların önerdiği kanun ve mevzuat değişikliklerinin ilgili komisyonlara bildirilmesi ve takibinin sağlanması gerekmektedir.

Servet Ünsal
Ankara

Ali Haydar Hakverdi
Ankara

MUHALEFET ŞERHİ

Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından hazırlanan 2022 Yıllık Raporuna ilişkin muhalefet şerhimizdir.

Usul Üzerine

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun (KDK) 2022 yılında yürüttüğü faaliyetleri ve önerileri kapsayan Yıllık Rapor, 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun 22'nci maddesi gereğince, anılan Kurum tarafından hazırlanarak Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden oluşan Karma Komisyon'a gönderilmiştir.

8 Mart 2023 tarihinde yapılan ve yaklaşık 1,5 saat süren toplantıda, yaklaşan seçimler dikkate alınarak, Yıllık Raporun Alt Komisyon tarafından değerlendirilmemesi kararlaştırılmıştır. Raporun sunumu, KDK Başdenetçisi Sn. Şeref MALKOÇ tarafından gerçekleştirmiştir. Sunumun ardından Karma Komisyon üyelerinin görüş ve eleştirileri kısaca dinlendikten sonra yapılan oylamada Raporun kabul edilerek Genel Kurul'a havale edilmesi kararlaştırılmıştır.

Kamu Denetçiliği Kurumu ve 2022 Yıllık Raporu Üzerine

KDK, 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile birlikte TBMM'ye bağlı Anayasal bir kurum olarak kurulmuş ve 2012 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Kuruma yönelik genel beklenti, resmî makamlar karşısında vatandaşın yanında duracak, onlardan gelen talep ve şikayetleri dinleyecek bir işleyişe sahip olmasıdır. Kuruluş hedefleri bakımından, kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması sağlaması, idarenin her türlü eylem ve işlemlerini, tutum ve davranışlarını insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemesi, araştırması ve önerilerde bulunması beklenmektedir.

Karma Komisyon'da görüşmüş olduğumuz 2022 Yıllık Raporu, bahsedilen idealist tutum ve niyetler karşısında, ilk yıllarından itibaren başlayan ve bugün de devam eden bazı sorun ve aksamaları gözler önüne sermektedir. Faaliyetlerine 10 yıldır devam eden KDK'nın, halen istenen seviyede olmadığı düşünülmektedir. Kurumun başarı ve performans bakımından ilerlemesine dönük olarak yürütülen faaliyetlerin yetersiz olduğu ortadadır.

Her şeyden önce, hak arama kültürünün korunması ve geliştirilmesi konusunda daha aktif bir faaliyet göstermesi gerekirken, bugün geldiğimiz noktada, KDK'nın bizzat AKP eliyle partizanlaştırıldığı anlaşılmaktadır. AKP'li ya da AKP'ye müzahir olan kişilerin burada görevlendirilmesi, Kurum'un icraat ve başarılarının önündeki en büyük engeldir. Hakkaniyete uygun bir seçim usulünün uygulanamıyor olması, kabul edilebilir bir durum değildir. Aradan geçen on yıllık süre zarfında, yöneticilerin tarafsızlığı konusu halen tartışmalıdır. Bu durum, KDK'nın halk nezdindeki itibar ve imajını menfi etkilemektedir. Bunun önlenmesi için Parlamento tarafından yapılacak kapsamlı değişikliklere ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Ayrıca, daha önceki Raporlara ilişkin Komisyon görüşmeleri sırasında ifade edilen eleştirilerin büyük bir kısmının halihazırda mevcudiyetini koruduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Parlamento üyeleri tarafından yöneltilen eleştirilerin tekrarlanması ve buna rağmen karşılanmaması, Kuruma dair olumsuz izlenimlerin oluşmasına yol açmaktadır.

Karma Komisyon Toplantısına konu olan 2022 Yıllık Raporu incelendiğinde, aşağıdaki tespit ve değerlendirmelere ulaşılmıştır:

Raporda, 2022 yılı için KDK'ya 17 bin 816 şikâyet başvurusunun yapıldığı ifade edilmiş olup, toplam başvuru sayısı 207 bin 403 olarak belirtilmiştir. 86 milyonluk nüfusumuzu ve yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızı dikkate aldığımızda, başvuru sayısının düşük olduğu ortadadır. Üstelik bir önceki yılın verileri incelendiğinde, 18 bin 843 başvurunun yapıldığı ve önceden devredilen başvurularla birlikte 21 bin 782 dosyanın incelemeye alındığı görülmektedir. İçinde bulunduğumuz zorlu konjonktüre rağmen, şikâyet başvurularında görülen bu düşüşün sebepleri izah edilememiştir.

Ayrıca, başvuru profili değerlendirildiğinde, erkek vatandaşlarımızın kadın vatandaşlarımızdan 3.8 kat daha fazla başvuru yaptıkları görülmektedir. Dolayısıyla, kadınlarımız nezdinde KDK'nın tanınırlığını ve erişilebilirliğini arttırmaya yönelik faaliyetler başlatılmalıdır.

Şikâyet başvurularıyla benzer şekilde, 2021 yılında dostane yollarla çözülen başvuru sayısı 3 bin 160 olarak ifade edilirken, geçtiğimiz yıl bu sayı 2 bin 194'e düşmüş ve görülen bu performans düşüşünün gerekçeleri de Raporda yer almamıştır.

Diğer taraftan, KDK'nın 2022 yılında vermiş olduğu tavsiye karar sayısı incelendiğinde, bir önceki yıla kıyasla, artış yaşandığı görülmektedir. Buna rağmen, bu kararlara uyum oranları dikkate alındığında, söz konusu artış anlamını yitirmektedir. Nitekim, 2021 yılında tavsiye kararları uyum oranı %79,50'ye ulaşmışken, 2022 yılında bu oran %64,94 olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla, tavsiye karar sayısındaki artışa, yükselerek artan bir uyum oranının eşlik etmesi beklenmektedir. Bu düşüklüğün sebebi olarak, spesifik bir durumun varlığı gerekçe gösterilse de, söz konusu durumu dikkate almama gibi bir lüksümüzün olmadığı açıktır.

Öte yandan, gerçekleştirmiş olduğumuz Karma Komisyon toplantısında ve daha önceki Yıllık Raporlara ilişkin yapılan toplantılarda, rakamsal veriler paylaşılırken, kuruluşundan bugüne kadarki toplam işlem sayılarına vurgu yapılmasının, sağlıklı bir değerlendirme yapmamıza fayda sağlamayacağı düşünülmektedir. İfade edilen yüksek rakamların, KDK'nın işleyiş, itibar ve yıllık performansı üzerinde ne denli yarar sağlayacağı belirsizdir. Kurum yöneticileri, algı yönetimi girişimlerinden kaçınmalıdır.

KDK'ya yapılan başvurulardaki kabul edilebilirlik oranının %27,26 (bir önceki yıl %30.8) olduğu dikkate alındığında, bu düşüklüğün önlenmesi için kabul edilebilirlik kriterlerinin gözden geçirilmesi önem arz etmektedir. Kurumun itibar ve başarısı açısından, vatandaşlarımızın şikâyet ve taleplerinin daha kapsayıcı kriterlerce değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Ayrıca vatandaşlarımızın bürokrasi sarmalından kurtularak daha hızlı ve kolay başvuru yapabilmelerine yönelik düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Kurumun 2021 yılındaki bütçesiyle kıyaslandığında (42 milyon 122 bin 300 lira), 2022 bütçesinde 0.67 katlık artış yaşandığı görülmektedir. 70 milyon 376 bin 15 liralık bütçe ayrılan kurumun, bilhassa tanınırlık ve ulaşılabilirlik bakımından daha etkin bir performans sergilemesi beklenmektedir. Bilhassa medya görünürlüğü ve kamuoyu bilinçlendirme faaliyetlerinin düşük olduğu gözlemlenmektedir.

2021 yılına ait Raporda, KDK'ya en çok şikâyet edilen kurum ve idareler; Adalet Bakanlığı, Mahalli İdareler, Üniversiteler, Sağlık Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı olarak ifade edilmiştir. 2022 Raporu incelendiğinde de yine aynı sıralamanın devam ettiği görülmektedir. KDK'nın vakit kaybetmeden bu konuya odaklanması gerekmektedir. Sürekli olarak üst sıralarda yer alan kurum ve idarelere karşı, yetkili mercilerin harekete geçirilmesine dair girişimler sıklaştırılmalıdır.

Sayıştay Raporları incelendiğinde, KDK'ya dair herhangi bir sorun tespitine rastlanmamaktadır. Bu nedenle, Yıllık Raporlarda yer alan hedefler ve beklentiler bölümlerine ilave olarak, kurumun kendi iç değerlendirmesinin ve kendisine yönelteceği eleştirilerin de paylaşılması yerinde olacaktır. Kurum, otokontrol mekanizmasını çalıştırmalı ve kendi gözünden kendisini nasıl eleştiriyor sorusuna Yıllık Raporlarda yanıt vermelidir. Böylece Kurumun şeffaflık ve güvenilirliği konusunda ilerleme kaydedilebilecektir.

Kısacası, yukarıda ifade ettiğimiz bu hususların titizlikle değerlendirilmesi, gerekli iyileştirme çalışmalarının ivedilikle gerçekleştirilmesi, KDK'nın verimli çalışmasına katkıda bulunacaktır. Aksi takdirde, Kurum'un etkin bir faaliyet sürdürmesi mümkün olmayacaktır. Mevcut politikaların devamlılığı halinde, Kurum'un denetleme görevinin giderek azalacağı ve nihayetinde pasifize olacağı ifade edilebilir.

Behiç Çelik
Mersin

2021 Yılı Kamu Denetçiliği Kurumu Raporu Hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon Raporu

İÇİNDEKİLER

1 KARMA KOMİSYONUN ÇALIŞMALARI 145

2 KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU 2021 YILI YILLIK RAPORU 147

2.1 GENEL BİLGİ 147

2.2 RAPOR ÖZETİ 148

2.2.1 ŞİKÂYET BAŞVURU USULÜ VE BAŞVURULARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER 148

2.2.2 ŞİKAYET HAKKINA ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI 152

2.2.3 KDK'NIN ÖNLEYİCİ FONKSİYONU VE ÜLKEMİZE KATMA DEĞERİ 154

2.2.4 BAŞVURULARA İLİŞKİN BİLGİ VE DEĞERLENDİRMELER 164

2.2.5 İDARELERİN KARARLARIMIZA VE BİLGİ, BELGE TALEPLERİMİZE YAKLAŞIMLARI 221

2.2.6 HAK ARAMA KÜLTÜRÜNÜN YAYGINLAŞTIRILMASI VE PAYDAŞLARLA İLİŞKİLER 232

2.2.7 TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İLE İLİŞKİLER 241

2.2.8 KURUMSAL BİLGİLER 243

2.2.9 HEDEF ve BEKLENTİLER 247

3 KARMA KOMİSYON TOPLANTILARI 250

3.1 KARMA KOMİSYONUN 16 ŞUBAT 2022 TARİHLİ TOPLANTISI 250

3.2 KARMA ALT KOMİSYON TOPLANTILARI 256

3.2.1 KARMA ALT KOMİSYONUN 23 ŞUBAT 2022 TARİHLİ TOPLANTISI 256

3.2.2 KARMA ALT KOMİSYONUN 23 MART 2022 TARİHLİ TOPLANTISI 266

3.2.3 KARMA ALT KOMİSYONUN 24 MART 2022 TARİHLİ TOPLANTISI 288

3.3. KARMA KOMİSYONUN 30 MART 2022 TARİHLİ TOPLANTISI 303

4 KARMA KOMİSYONUN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ 306

5 MUHALEFET ŞERHİ 318

1 KARMA KOMİSYONUN ÇALIŞMALARI

Kamu Denetçiliği Kurumu, 28 Ocak 2022 tarihinde Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Oluşan Karma Komisyon'a 2021 Yılı Yıllık Raporu'nu sunmuştur. Karma Komisyon, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 2021 Yılı Yıllık Raporu'nu değerlendirmek için 16.02.2022 tarihinde toplanmış, bir Karma Alt Komisyon kurulmasına ve kurulan bu Karma Alt Komisyonun 10 üyeden oluşmasına karar vermiştir.

Yıllık raporu ayrıntılı olarak incelemek, denetçileri dinlemek, Kamu Denetçiliği Kurumu kararlarını ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte değerlendirmek ve gerekli görülen diğer işlemleri yapmak üzere; Adalet ve Kalkınma Partisi'nden Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL, Kayseri Milletvekili İsmail TAMER, Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT, Bolu Milletvekili Fehmi KÜPÇÜ, Çorum Milletvekili Erol KAVUNCU; Cumhuriyet Halk Partisi'nden Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ, İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL; Halkların Demokratik Partisi'nden İstanbul Milletvekili Hüda KAYA; Milliyetçi Hareket Partisi'nden Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet TAYTAK; İYİ Parti'den İstanbul Milletvekili Ümit BEYAZ'ın alt komisyon üyesi olarak belirlenmesi kabul edilmiştir.

Karma Alt Komisyon 23.02.2022 tarihinde toplanarak Alt Komisyon başkanını seçmiş, çalışma usul ve esasları ile çalışma takvimini belirlemiş ve aşağıdaki kararları toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile almıştır:

1. Alt Komisyon Başkanlığına Kayseri Milletvekili İsmail TAMER'in seçilmesi.

2. 14.06.2012 tarihli ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nda belirtilen iki aylık süre dikkate alınarak çalışmaların planlanması ve Karma Alt Komisyon Raporunun yazılması.

3. Aksi kararlaştırılmadığı sürece Karma Alt Komisyon toplantılarının basına açık olması.

4. Karma Alt Komisyon toplantılarında tam tutanak tutulması.

5. Karma Alt Komisyon üyesi milletvekillerinin de görüşleri dikkate alınarak toplantı gündemi hazırlama ve davet edilecekleri belirleme hususunda Alt Komisyon Başkanına yetki verilmesi.

Karma Alt Komisyonun 23.03.2022 tarihindeki ikinci toplantısında tavsiye kararlarına uyum oranı yüksek olması sebebiyle Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü temsilcileri; tavsiye kararlarına uyum oranlarının düşük olması sebebiyle de Gelir İdaresi Başkanlığı ve Emniyet

Genel Müdürlüğü temsilcileri davet edilerek dinlenmiştir.

Alt Komisyonun 24.03.2022 tarihli üçüncü toplantısında ise tavsiye kararlarına uyum oranları yüksek olması sebebiyle Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü temsilcileri, tavsiye kararlarına uyum oranlarının düşük olması sebebiyle de Sosyal Güvenlik Kurumu temsilcileri davet edilerek dinlenmiştir.

2 KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU 2021 YILI YILLIK RAPORU

2.1 GENEL BİLGİ

Kamu Denetçiliği Kurumu kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması olarak, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak amacıyla kurulmuştur. Bu noktada, idarenin eylem ve işlemlerinin yanında, tutum ve davranışlarının da denetime tabi tutulması, Kurumun yargı erkinden farklı olarak üstlendiği fonksiyondur.

6328 sayılı Kanun'un 22'nci maddesi hükmü uyarınca Kamu Denetçiliği Kurumu, her takvim yılı sonunda, yürüttüğü faaliyetleri ve önerilerini kapsayan bir rapor hazırlayarak Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyona sunmaktadır.

Karma Komisyon, Kurumun Yıllık Raporunu ara verme ve tatil dönemleri hariç olmak üzere iki ay içinde görüşüp kendi kanaat ve görüşlerini de içerecek şekilde özetleyerek bir rapor hazırlar, hazırladığı bu raporu TBMM Genel Kuruluna sunulmak üzere TBMM Başkanlığına gönderir. Komisyon Raporunun Genel Kurulda ivedilikle görüşülmesi gerekmektedir. Ayrıca, Yıllık Rapor Resmî Gazete'de yayımlanmak suretiyle kamuoyuna duyurulmaktadır.

Kamu Denetçiliği Kurumunun 2021 Yıllık Raporu 12 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin başlıkları şunlardır:

1. 2021 Yılı Özeti
2. Kamu Başdenetçisinin Sunuşu
3. Kamu Denetçilerinin Sunuşları
4. Şikâyet Başvuru Usulü ve Başvurulara İlişkin İstatistikler
5. Şikâyet Hakkına Erişimin Kolaylaştırılması ve Etkinliğinin Artırılması
6. KDK'nın Önleyici Fonksiyonu ve Ülkemize Katma Değeri
7. Başvurulara İlişkin Bilgi ve Değerlendirmeler
8. İdarelerin Kararlarımıza ve Bilgi, Belge Taleplerimize Yaklaşımları
9. Hak Arama Kültürünün Yaygınlaştırılması ve Paydaşlarla İlişkiler
10. Türkiye Büyük Millet Meclisi ile İlişkiler
11. Kurumsal Bilgiler
12. Hedef ve Beklentiler

2.2 RAPOR ÖZETİ

2.2.1 ŞİKÂYET BAŞVURU USULÜ VE BAŞVURULARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

2.2.1.1 *ŞİKÂYET BAŞVURU USULÜ*

İdarenin işlem ve eylemleri ile tutum ve davranışı sonucu hak ve özgürlükleri veya menfaatleri ihlal edilen gerçek ve tüzelkişiler Kurumumuza başvuruda bulunabilmektedir. Bu çerçevede, tüm bireyler yanında şirketler, sivil toplum kuruluşları, dernekler, vakıflar, sendikalar vb. tüzel kişiler başvuru hakkına sahiptir. Ayrıca tabiiyet ve mütekabiliyet (karşılıklılık) şartı aranmaksızın yabancı ülke vatandaşları da şikâyetlerini iletebilmektedir.

2.2.1.2 *GENEL İSTATİSTİKLER*

Kurumumuza 2021 yılında ulaşan 18.843 başvuruyla birlikte 2013 yılından bugüne kadar toplam 189.587 başvuru yapılmıştır.

Tablo 1: Yıllar İtibariyle Şikâyet Başvuru Sayıları

Yıl/Tarih	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam
Toplam Şikâyet Sayısı	7.638	5.639	6.055	5.519	17.131	17.585	20.968	90.209	18.843	189.587

Kurumumuza 2021 yılında yapılan başvurular yaş grubu dağılımına göre incelendiğinde; en fazla başvurunun %28,56 ile 25-34 yaş aralığındaki başvurucular tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunu çok az bir farkla %28,07 ile 35-44 yaş aralığı, %16,43 ile 45-54 yaş aralığı ile %9,12 ile 18-24 yaş aralığı takip etmektedir.

2021 yılında Kurumumuza gelen şikâyet başvurularının %98,32'si gerçek kişi, %1,68'i ise tüzel kişiler tarafından yapılmıştır.

2021 yılında da yapılan başvuruların büyük bölümü önceki yıllarda olduğu gibi %80,23 oranıyla "e-başvuru" sistemiyle, %16,94'ü ise posta vasıtası ile gerçekleştirilmiştir.

2021 yılında yapılan şikâyet başvuruları konu bazlı değerlendirildiğinde en fazla başvuru %20,36 ile kamu personel rejimi alanında yapılmış, bunu çok az bir farkla %19,24 ile adalet, milli savunma ve güvenlik, %10,95 ile eğitim-öğretim, gençlik ve spor alanı, %10,63 ile mahalli idarelerce yürütülen hizmetler, %9,76 ile ekonomi, maliye ve vergi %6,54 ile de çalışma ve sosyal güvenlik alanları takip etmiştir.

Kurumumuza 2021 yılında yapılan toplam 18.843 adet şikâyet başvurusu idareler bazında değerlendirildiğinde en fazla başvuru %13,63'lük oranla Adalet Bakanlığına yönelik

gerçekleşirken, bunu %13,04 ile mahalli idarelere, %9,03 ile üniversite ve fakültelere, %7,05 ile Sağlık Bakanlığına, %5,98 ile Milli Eğitim Bakanlığına, %4,98 ile de Sosyal Güvenlik Kurumuna yönelik şikâyetler takip etmiştir.

Kurumumuza 2021 yılında yapılan başvurular bölgelere göre değerlendirildiğinde en fazla başvuru %23,71 oranla Marmara Bölgesinden yapılırken, bunu %19,07 ile İç Anadolu Bölgesi, %17,97 ile Ege Bölgesi ve %9,94 ile Akdeniz Bölgesi izlemiştir.

2021 yılında başvuruların en fazla yapıldığı il önceki yıllarda da olduğu gibi %15,06 oranla İstanbul olup bunu %10,42 ile Ankara ve %8,59 ile Manisa takip etmiştir.

2021 Yılı Dosya Bilgileri

2021 yılında, yıl içerisinde alınan 18.843 başvuru ve 2020 yılından devreden 2.939 başvuru olmak üzere toplam 21.782 adet şikâyet başvurusu değerlendirilmek üzere işleme alınmıştır.

Değerlendirmeye alınan toplam 21.782 adet şikâyet başvurusunun 19.740 tanesi (%90,63'ü) Kurumumuz tarafından sonuçlandırılmış olup 2.042 adet şikâyet başvurusunun incelenmesine devam edilmektedir. Diğer yandan, yapılan ön değerlendirme sonucunda 1.393 adet kendi içerisinde konu ve sebep bakımından aynı olan şikâyet başvurusu hakkında birleştirme kararı verilerek tek dosya üzerinden incelemeye devam edilmiştir.

Kurumumuz görev alanına girmeyen, şikâyet başvurusunda bulunması gereken mevzuatın öngördüğü zorunlu hususlar bulunmayan, belli bir konuyu içermeyen, yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olan, sebepleri, konusu ve tarafları aynı olanlar ile daha önce sonuçlandırılan başvurular için "incelenemezlik kararı" verilmektedir.

Kurumumuza başvuruda bulunulabilmesi için, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda öngörülen idari başvuru yolları ile özel kanunlarda yer alan zorunlu idari başvuru yollarının tüketilmesi gerekmektedir. İdari başvuru yolları tüketilmeden yapılan başvurular için "gönderme kararı" verilip söz konusu başvuru ilgili idareye gönderilmektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 34'üncü maddesi uyarınca, şikâyetçinin başvurusundan vazgeçmesi, şikâyetçi gerçek kişi ise ölümü veya tüzel kişi ise tüzel kişiliğinin sona ermesi, inceleme ve araştırma devam ederken şikâyet konusu hakkında dava açılması durumlarında Kurumumuz tarafından "karar verilmesine yer olmadığına dair karar" verilmektedir.

İnceleme ve araştırma sonucunda şikâyet konusu iddianın yerinde olduğu kanaatine varılması hâlinde Kurumumuz tarafından "tavsiye kararı", şikâyet konusu iddianın yerinde olmadığı kanaatine varılması hâlinde ise "ret kararı", şikâyet konusu iddiaların bir kısmının yerinde, bir kısmının ise yerinde olmadığı kanaatine varılması halinde ise "kısmen tavsiye kısmen ret kararı" verilmektedir.

Kurumumuzun kuruluş amacı ve var olma sebebi dostane çözümü aramak ve bulmaktır. Bu kapsamda Kurumumuzca yapılan girişimler neticesinde şikayetin dostane yollarla çözülmesi durumunda "dostane çözüm kararı" verilmektedir.

Bu kapsamda 31 Aralık 2021 tarihi itibariyle Kurumumuz tarafından sonuçlandırılan 19.740 adet başvuruya ilişkin olarak;

- % 38,94 oranında "Gönderme Kararı",
- % 30,05 oranında "İncelenemezlik Kararı",
- % 10,51 oranında "Dostane Çözüm Kararı",
- % 2,32 oranında "Başvurunun Geçersiz Sayılması,
- % 1,53 oranında "Karar Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar",
- % 6,55 oranında "Tavsiye Kararı",
- % 7,19 oranında Ret Kararı"
- % 2,20 oranında "K.Tavsiye K.Ret Kararı"

verilmiştir.

2.2.1.3 *DOSTANE ÇÖZÜME İLİŞKİN İSTATİSTİKLER*

2021 yılına bakıldığında toplam "Çözüme Kavuşturulan Dosya Sayısı" 3.160 olup bunların 1.928 adedi Dostane Çözüm Kararı ile 1.232 adedi ise Gönderme Kararı ile gerçekleştirilmiştir.

Diğer yandan 2021 yılında dostane çözüm yöntemleriyle çözüme kavuşturulan dosya sayısında 2020 yılına oranla %10,22'lik bir artış yaşanmıştır.

2.2.1.4 *TAVSİYE VE KISMEN TAVSİYE KISMEN RET KARARLARINA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER*

2021 yılına bakıldığında; 1.201 adet tavsiye, 403 adet kısmen tavsiye kısmen ret olmak üzere toplam 1.604 adet tavsiye yönünde karar verilmiştir.

2021 yılında tavsiye yönünde verilen 1.604 adet kararımızın, 1.371 adedi hakkında uyulup uyulmayacağı yönünde bilgi verilmişken, 17 adedi hakkında kararın değerlendirme

aşamasında olduğu iletilmiştir. 216 adet karara ilişkin olarak ise henüz bir cevap verilmemiş olup idarelerin yasal yanıt verme süreleri devam etmektedir.

Kararlarımıza ilişkin cevap veren 1.371 idarenin cevapları değerlendirildiğinde ise;

◊ 1.090 adet kararımıza ilgili idareler uyacağını belirtmiş,

◊ 281 adet ise ilgili idareler gerekçe bildirmiştir.

Tüm bu hususlar değerlendirildiğinde Kurumumuzun verdiği tavsiye kararlarına uyum oranı 2021 yılı sonu itibariyle %79,50 olarak gerçekleşmiştir.

Uyum oranları, 2013 yılında %20, 2014 yılında %39, 2015 yılında %37, 2016 yılında %42 iken, 2017 yılında 23 puanlık bir artış göstererek %65'e yükselmiş, 2018 yılında ise yine artış göstererek %70'e ulaşmış, 2019 yılında ise 5 puanlık artışla %75 ve 2020 yılında da artarak %76,38 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılına bakıldığında ise uyum oranı %79,50'ye yükselmiştir.

2.2.1.5 *KURUMUMUZUN SORUN ÇÖZME YETENEĞİNE İLİŞKİN BAŞARISININ DEĞERLENDİRİLMESİ*

Kurumumuza 2021 yılında yapılan başvuruların kabul edilebilirlik oranı %30,8'e tekabül etmektedir.

Kurumumuzca, 2021 yılında iletilen 18.843 adet başvuru ve 2020 yılından devreden 2.939 adet başvuru olmak üzere toplam 21.782 adet şikâyet başvurusu değerlendirilmek üzere işleme alınmıştır.

İncelemeye alınan toplam 21.782 adet şikâyet başvurusunun 19.740 tanesi (%96,87'si) Kurumumuz tarafından sonuçlandırılmış ve inceleme sonuçları şikâyetçilere bildirilmiştir.

Dostane çözüm, tavsiye ve kısmen tavsiye kısmen ret kararları toplamının kabul edilebilir başvurular hakkında verilen kararlara oranı %78,30'a tekabül etmektedir.

%21,70 oranındaki başvurular ise haklı bulunmayarak ret kararı verilmiştir. Bu hususlar değerlendirildiğinde Kurumumuz, kendisine yapılan başvuruların %78,30'unda sorunu çözmüş veya çözümüne yönelik olumlu iradesini ortaya koymuştur. Diğer bir anlatımla Kurumumuzun, sorunların çözümüne yönelik yeteneğini gösteren başarısı 2021 yılında %78,30 olarak gerçekleşmiştir. %21,70'inde de ret kararı verilmekle birlikte şikâyetçinin talebiyle ilgili hukuki durum açıklığa kavuşturulmuştur.

2.2.2 ŞİKAYET HAKKINA ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI VE ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI

Şikâyet hakkına erişimin kolaylaştırılması ve etkinliğin artırılması amacıyla Kurumumuzca belirlenen stratejiler doğrultusunda 2021 yılında gerekli çalışmalar yürütülerek, başvuranların KDK'ya erişilebilirliğini artırma konusunda girişimlerde bulunulmuştur. Gerek e-başvuru sisteminde yapılan iyileştirmeler ve başvuranları yönlendirici mekanizmalar ile gerekse de kişilerin kendileriyle ilgili başvuruları hakkında tam ve doğru bilgilendirmelerin yapılması ile süreç desteklenmiştir. Ayrıca Kurum vizyonunun gerçekleştirilmesine yönelik insan kaynakları stratejisinin hayata geçirilmesi için hazırlıklar yapılarak Kurum personelinin güçlendirilmesi yönünde adımlar atılmıştır.

2.2.2.1 *KURUMUMUZUN BİLGİ İŞLEM ALTYAPISI ALANINDA YAPILAN FAALİYETLER*

Kurumumuz bilgi teknolojisinin hızla gelişen imkânlarından yararlanmak, çalışanlar ve şikâyetçilerin bu teknolojik imkânları en iyi ve kolay şekilde kullanmalarını sağlamak amacıyla bu alanda önemli atılımlar yapmaktadır.

2.2.2.2 *ŞİKÂYET BAŞVURULARINA İLİŞKİN BİLGİLENDİRME İSTATİSTİKLERİ*

2021 yılında;

- Kurumumuzca aranmak ve Kurumumuza gelen olmak üzere toplam 32.424 telefon görüşmesi,
- Kurumumuza e-posta yoluyla yapılan 80.017 adet bilgi talepleri,
- Kurumumuza ve İstanbul Büromuza bizzat gelen vatandaşlarla yapılan yüz yüze görüşmeler ile "Ombudsmanlık Halkla Buluşuyor" bölgesel toplantıları kapsamında, il çalışma ziyaretleri kapsamında, ilköğretim ve liselerle buluşmalarda, üniversite konferanslarında, gerçekleştirilen video konferans ve sosyal medya canlı yayınlarında ve uluslararası alanda hak arama kültürünün yaygınlaştırılması kapsamında yüz yüze veya çevrim içi gerçekleştirilen yaklaşık 12.587 adet görüşme,

dâhil olmak üzere toplam 125.028 kişinin bilgi talebi karşılanmıştır.

2.2.2.3 *PERSONEL YETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI FAALİYETLERİ*

2021 yılı Kurumumuz eğitim faaliyetleri; Kurumda görevli Kamu Denetçiliği Uzman Yardımcılarının yetiştirilmesine yönelik eğitimler, aday memurların hazırlanmasına yönelik

eğitimler, Kurumumuz personeline yönelik olarak düzenlenen hizmet içi eğitimler, Kurumumuzun tanıtılması ve hak arama kültürünün geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen kurum dışı eğitimler ile yurt dışı paydaşlarımız ile bilgi ve tecrübe paylaşımının sağlanması amacıyla yapılan eğitimler çerçevesinde yürütülmüştür.

2.2.3 KDK'NIN ÖNLEYİCİ FONKSİYONU VE ÜLKEMİZE KATMA DEĞERİ

2.2.3.1 *ADALETE KOLAY, HIZLI ERİŞİM İLE DOSTANE ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ*

İdareyle vatandaş arasında vuku bulan uyuşmazlıkların çözümünde ise, Kamu Denetçiliği Kurumu alternatif bir mekanizma olarak konumlandırılmıştır. Kurum, idarenin işlem, eylem, tutum ve davranışlarını şikayet üzerine incelemekte ve idareye önerilerde bulunmaktadır. Bu faaliyetini yerine getirirken de dostane çözüm yöntemlerini benimsemekte, idareyle yakın temas kurarak hukuka uygun işlemler tesis etmeye yönlendirmekte ve özellikle başvuruların gerektirdiği durumlarda hakkaniyet ilkesini kararlarına esas alarak kamunun vicdanı olmaktadır. Ayrıca 6328 sayılı Kanunun başvuruların incelenme süresi olarak öngördüğü azami altı aylık süreye önemle dikkat edilerek uyuşmazlık hakkındaki önerisini kısa sürede oluşturmakta ve yargı mercilerine intikal edebilecek ihtilafların hızı surette çözüme kavuşmasına katkı sunmaktadır.

Başvurması oldukça basit olan, e-devlet ve e-başvuru yöntemleriyle şekli bir takım şartlara tabi olmadan kolaylıkla müracaat edilebilen Kurum, verdiği kararların yerine getirilip getirilmediğini de takip etmektedir.

Adaletin kısa sürede tecellisini sağlama ve buna uzlaştırıcı usullerle ulaşma noktasında, nihai karar aşamasına gelmeden idareyle kurulan irtibat neticesinde çözüme kavuşturulan başvurular için hazırlanan dostane çözüm kararlarının katkısı oldukça önemlidir. Dostane çözüm kararları, başvurunun esası hakkında bir karara varılmadan idarenin başvuranın talebi doğrultusunda davranmaya ikna edildiğini ve zaman kaybetmeden tarafların uzlaştığını ortaya koymaktadır.

Bu kapsamda 2021 yılında başvuruların ortalama sonuçlandırılma süresi 57 gündür. Dostane çözümde ise ortalama süre 47 gün olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca dostane yollarla çözüme kavuşturulan başvuruların %57,8'i 30 gün ve altı sürelerde sonuçlandırılmıştır.

2.2.3.1.1 Dostane Çözüm Kararları

- Lizensefali (Norman Robert Sendromu) hastası olan oğlunun tedavisi için uzay terapi kafesi temin edilmesi
- Ziraat mühendisi unvanına ve uzmanlık alanına uygun bir göreve atanma
- Tutuklunun kurum ve kuruluşlara gönderdiği dilekçe üst yazılarında suç bilgilerine yer verilmesi uygulamasına son verilmesi
- Eğitim öğretim yardımının ödenmesi

- Vergi ziyan cezasının iptali
- Ceza infaz kurumunca bilgisayar kullanımına izin verilmesi
- Haksız yere kesilen yetim aylığının bağlanması
- Kadro unvanına uygun işlerde çalıştırılma
- Hatalı kayıt nedeniyle tahakkuk ettirilen gecikme zammının iptali
- Tutukluya yeni kimlik çıkarılması
- Zamanında bildirilmeyen sigortalı hizmetin tescili

2.2.3.1.1.1 ***Kiracılık İlişkisi ve Engelli Hakları***

Başvuran, Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait bir eve kiracı çıkmak için yine kiracısı olduğu ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait bir daireyi boşalttığını ve sözleşme süresi sonlanmadığı için yeni kiracıya devretmek için başvurduğunu, başvurusunun 110 gün sonra neticelenmesi nedeniyle devredeceği kiracının kiracılıktan vazgeçtiğini ve bu süre zarfında kira sözleşmesinin de sona erdiğini, ancak devir talebi nedeniyle boş evle ilgili bir buçuk aylık kira bedeli ödemek durumunda kaldığını, ikinci olarak devrettiği dairenin aynı fiyattan kiraya verildiğini ancak sözleşmesi yenilenen oturduğu daireye kira artışı uygulandığını, üçüncü olarak engelli olmasına rağmen faturalı su sayacına geçme talebinin reddedildiğini iddia ederek, kira zammının geri alınmasını, taleplerine kısa sürede cevap verilmesini ve faturalı su sayacına geçirilmesini talep etmiştir. Kişiye faturalı su sayıcına da aynı oranda engelli indirimi uygulandığı bilgisi verilmiş, kir artışı iptal edilmiş ve bir buçuk aylık kira bedeli sonraki aylara mahsup edilerek, ilgili konu hakkında Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

2.2.3.1.1.2 ***Tazminat Alacağının Ödenmesi***

Başvuran, Ankara 8. Ceza Mahkemesinin ilamı neticesinde tazminat ödenmesine karar verildiğini, söz konusu kararın kesinleştiğini, icra takibine konulduğunu, fakat bugüne kadar idare tarafından herhangi bir ödemenin yapılmadığını belirterek icra dosya alacağının ödenerek mağduriyetinin giderilmesini talep etmiştir. Hazine ve Maliye Bakanlığının ilgili birimleri ile yapılan görüşmeler neticesinde başvuruya konu talep yerine getirilmiş, ilgili konu hakkında Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

2.2.3.1.1.3 ***Devlet Pansiyonlarında Paralı Yatılı Olarak Kalan Öğrencilerden Kalınan Gün Kadar Ödeme Alınması***

Başvuran, 2020-2021 eğitim öğretim yılında Kahramanmaraş Fen Lisesini kazanan kızının farklı şehirde ikamet etmelerinden ötürü okul pansiyonunda yatılı kaldığını, kızının

bursunun iptal olmaması için paralı yatılı olarak kalmasını tercih etmek durumunda kaldıklarını, 9. sınıflar yüz yüze eğitim kapsamında 2 gün okula gittiği için kızının 2 gece pansiyonda kaldığını, buna karşın pansiyon ücretinin tam olarak ödenmesi gerektiğinin kendilerine bildirildiğini, daha önce sadece pansiyonda kalınan gün kadar ödeme yapılacağının bildirildiğini belirterek, hizmet alınmayan günler için ücret alınmamasını talep etmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılan görüşmede pansiyonda kalınmayan günler için ücret talep edilmeyeceği sonucuna varılarak, ilgili konu hakkında Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

2.2.3.1.1.4 ***Tutuklu Bireylerin Nikah İşlemleri***

Başvuran, ceza infaz kurumunda nişanlısı ile birlikte tutuklu bulunduklarını, cezaevi müdürlüğüne nikah taleplerini ilettiklerini, ancak pandemi nedeniyle cezaevi idaresinin nikah işlemlerinin ertelendiği gerekçesiyle yapılamayacağını bildirdiğini, nikahlarının kıyılmaması nedeniyle iç görüşme ve mektuplaşma yapamadıklarını belirterek nikahlarının kıyılması konusunda yardım edilmesini talep etmiştir. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, konuya ilişkin olarak Isparta Belediyesine yazı yazıldığını ancak belediyenin COVID 19 salgını nedeniyle nikah memurunu ceza infaz kurumuna gönderemeyeceği bilgisini verdiğini belirtmiştir. Gerek Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ve gerekse Isparta Belediyesi ile yapılan görüşmeler sonucunda, ilgili konu hakkında Dostane Çözüm Kararı verilmiş ve başvuranın nikahlanma talebi yerine getirilmiştir.

2.2.3.1.1.5 ***Ücretli Öğretmenlik Hizmeti***

Başvuran, engelli öğretmen adayı olduğunu, üç sene boyunca ücretli öğretmenlik için başvurduğunu fakat herhangi olumlu bir sonuç alamadığını, Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi üzerinden 350'den fazla başvurusu olduğunu fakat bir türlü ücretli öğretmenliğe atanamadığını ifade ederek mağduriyetinin çözümü için Kuruma başvuruda bulunmuştur. Başvuru konusunun çözüme kavuşturulması ve başvuranın mağduriyetinin giderilmesi amacıyla idare ile yapılan telefon görüşmeleri neticesinde, başvuranın Keçiören İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde ücretli öğretmenliğe başlatılması gerçekleşmiş, başvuru konusu Dostane Çözüm Kararıyla çözüme kavuşturulmuştur.

2.2.3.1.1.6 ***Bir Sivil Toplum Kuruluşunun Kadın Mahpuslara İlişkin İstatistiki Bilgi Talepleri***

Mahpuslarla ilgili çalışmalar yürüten bir sivil toplum kuruluşu tarafından, kadın mahpus sayısı, kadın mahpusların hapishanelere dağılımı ve kız çocuğu mahpusların sayısı vb. istatistiki

bilgilerin temini amacıyla Adalet Bakanlığına bilgi edinme başvurusunda bulunulduğu, Bakanlık tarafından başvurularının 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 25'inci maddesi gerekçe gösterilerek cevaplandırılmadığı, ancak talep edilen bilgilerin anılan Kanun maddesinde yer alan "kurum ve kuruluşların, kamuoyunu ilgilendirmeyen ve sadece kendi personeli ile kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemelerden" olmadığı, aksine kamu ile paylaşılması gereken bilgiler olduğu belirtilerek derneğin kuruluş amaçlarını yerine getirebilmesi amacıyla ilgili istatistiklerin kendilerine verilmesi gerektiğini talep etmiştir. Konuya ilişkin mevzuatın incelenmesi sonucunda, talebe konu sayısal verilerin, 4982 sayılı Kanun'un 25'inci maddesinde belirtilen "kurum içi düzenlemeler" kapsamında kalmadığı, kamuoyunun erişimine açık bilgilerden olduğu ve Kanun'un 5'inci maddesi kapsamında başvuru halinde paylaşılması gereken bilgilerden olduğu tespit edilerek başvuran dernekle paylaşılabileceği değerlendirilmiş ve Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü dostane çözüme davet edilmiştir. Başvurucu derneğin talepleri karşılanarak, başvuru konusu Dostane Çözüm Kararıyla çözüme kavuşturulmuştur.

2.2.3.2 *TAVSİYE KARARLARIYLA SAĞLANAN KATMA DEĞER*

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun 20'nci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca inceleme ve araştırma sonucunda şikâyet konusu iddianın yerinde olduğu kanaatine varılması hâlinde Kurum tarafından; Hatalı davranıldığının kabulü, Zararın tazmini, İşlem yapılması veya eylemde bulunulması, Mevzuat değişikliği yapılması, İşlemin geri alınması, kaldırılması, değiştirilmesi veya düzeltilmesi, uygulamanın düzeltilmesi, Uzlaşmaya gidilmesi, Tedbir alınması gibi hususların bir veya bir kaçını kapsayan içerikte "tavsiye kararı" verilmektedir. Kurum tavsiye kararlarında şikâyet konusu uyuşmazlığı değerlendirirken hukuka uygunluk denetiminin yanı sıra hakkaniyete uygunluk denetimi de yapmakta, idarenin işlem, eylem, tutum ve davranışlarını iyi yönetim ilkeleri açısından da değerlendirmekte ve gerekli görülmesi halinde mevzuat değişikliği önerisi de sunmaktadır. Aşağıda 2021 yılında verilen tavsiye kararlarından örnekler sunulmuştur.

2.2.3.2.1 İyi Yönetim Açısından Sağlanan Katkı

2.2.3.2.1.1 *Uygunluk İlkesine İlişkin Örnek Karar*

Başvuran, 2016 ve 2017 yıllarında kendi yaş grubunda resimsanatı alanında dünya birincisi, 2019 yılında dünya ikincisi olduğunu, Milli EğitimBakanlığı Ödül Yönergesi'ne göre uluslararası yarışmalarda birinci olan çocuklara 2 adet,ikinci olan çocuklara 1 adet cumhuriyet

altını verileceği hususunun düzenlendiğini, hakettiği ödülleri almak için başvuru yaptıklarını, ancak 2020 yılı Tebliğler Dergisi'nde de isminin yayımlanmadığını, artık resim çizme ve yarışmalara katılma isteğinin kalmadığını belirterek kazandığı yarışmalar sonrasında hak ettiği ödüllerin tarafına verilmesini talep etmiştir. Başvuran çocuğun, 20.05.2018 tarihinde Azerbaycan'da düzenlenen resim yarışmasında dünya birincisi olması üzerine, isminin 2019 yılında Tebliğler Dergisi'nde yayımlandığı, böylece 2 adet cumhuriyet altını ödülünü almaya hak kazandığı, fakat ödüllere ilişkin "ödül komisyonu" tarafından mali kaynağın bulunamaması sebebiyle söz konusu ödülün verilemediği Kurumca tespit edilmiştir. Ödülün mali kaynak yetersizliği nedeniyle verilememesi, idarenin hukuki sorumluluğunu ortadan kaldırmadığından Kurumca yapılan değerlendirmede, çocuğun hak ettiği ödüllerin teslim edilmesine ilişkin her türlü idari ve bütçesel planlamanın yapılması, gerekli önlemlerin alınması gerektiği kanaatine varılmıştır. Somut olayda idarenin, Anayasa'nın 65'inci maddesi uyarınca, mali kaynakların yetersizliğini gerekçe olarak sunduğu görülse de sosyal ve ekonomik hakların korunması için devlete verilen görevler çerçevesinde yapılan hukuki düzenlemelerin belirsiz bir süre için ertelenebileceği anlamına gelmemesi gerektiği, idarenin bugüne kadar çözüme yönelik somut önlemleri alma yükümlülüğünü yerine getirmediği, dolayısıyla "hukuka uygunluk" ilkesine uygun davranmadığı tespit edilerek Milli Eğitim Bakanlığına bundan sonra bahse konu ilkeye uygun davranması ve başvuran çocuğa haklarının teslim edilmesi önerilmiştir.

2.2.3.2.1.2 ***Eşitlik ve Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin Örnek Karar***

Başvuran, Rize L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak barındırıldığını, kendisinin vejetaryen olduğunu ve protein ihtiyacının cezaevi koşullarında karşılanmadığını belirterek et ve türevlerinden oluşan besin maddelerinden hiçbirini yiyemediğinden cezaevi idaresi tarafından sağlanan yemek listesinin protein ihtiyacını yeterli düzeyde karşılayamadığı gerekçesi ile yemek listesine protein bakımından zengin besinlerin eklenmesi isteminde bulunmuştur. Dosya içeriğine alınan uzman görüşünde başvurana sağlanan menünün protein miktarının yeterli olmakla birlikte alt sınırda olduğu tespit edilmiştir. İyi yönetim ilkelerinden olan eşitlik ilkesi de göz önünde bulundurularak, Kurum tarafından Adalet Bakanlığına, mer'i mevzuat ve iaşe miktarı ile sınırlı olmak kaydı ile idare tarafından, vejetaryen tutuklu ve hükümlülerin menü planlamalarında yemek listesinin protein yönünden desteklenmesi ile besin çeşitliliğine önem verilmesi yaklaşımının göz önünde bulundurulması tavsiye edilmiştir.

2.2.3.2.1.3 ***Dürüstlük İlkesine İlişkin Örnek Karar***

Başvuran, Jean Monnet Burs Programı 2020-2021 Akademik Yılı kapsamında 29.02.2020 tarihinde "Ortak Ticaret Politikası "Gümrük Birliği ve/ veya Dış İlişkiler" müktesebatı özelinde sınava girdiğini, sınav kâğıdının beklediğinden düşük geldiğini ve sınava ilişkin diğer usul ve esaslarda da yanlışlıklar yapıldığını belirterek sınav kâğıdının yeniden incelenmesini talep etmiştir. Şikâyete konu uyuşmazlıklardan bir diğeri olan sınav kağıtlarının değerlendirilmesi sonucu verilen sınav puanına itiraz konusu teknik incelemeyi gerektirmesi nedeniyle, uyuşmazlığın çözümü için uzman bilirkişi görüşüne başvurmak gerekmiştir. Bu nedenle, konuyla ilgili bilirkişi görevlendirmesi yapılmıştır. Bilirkişi tarafından yapılan değerlendirmede, başvuranın sınav puanının sınavda en yüksek puanı alan adaylara yakın olması gerektiği tespiti yapılmıştır. İyi yönetim ilkeleri bağlamında konu ele alındığında, bu tarz sınavlarda konunun objektif olarak değerlendirilebilmesi için önceden hazırlanmış bir cevap anahtarının olması gerektiği, başvuranın itirazı üzerine komisyon tarafından verilen cevabın genel ve ucu açık olduğu göz önüne alınarak iyi yönetim ilkelerinden dürüstlük, şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkelerinin ihlal edildiği anlaşılmıştır.

2.2.3.2.1.4 ***Hesap Verilebilirlik İlkesine İlişkin Örnek Karar***

Başvuran, zabıta kadrosu için sınava girdiğini, KPSS puanının 84.8 olduğunu ve yapılan uygulama sınavından 100 almasına karşın mülakat puanına 14.20 verilerek elendiğini belirterek mağduriyetinin giderilmesini talep etmiştir. Başvuranın katılmış olduğu sözlü sınava dair soru ve cevapların kayıt altına alınmaması nedeniyle komisyon üyelerince takdir edilen notların gerekçesiyle ortaya konulmadığı anlaşıldığından ve sözlü sınavda başarısız sayılma işleminin yargısal denetimini sağlayacak altyapının da tüm unsurlarıyla oluşturulmamasından, sözlü sınavın yapılışı ile ilgili olarak hukuka uygunluk tespit edilememiştir. Dolayısıyla başvuranın sözlü sınavda başarısız sayılmasına ilişkin işlemde de hukuka uyarlık bulunamadığından bahisle, başvuranın yeniden sözlü sınava alınmasına ve idarenin bundan sonra düzenleyeceği sözlü sınavlar öncesinde bilgi sorularını, bunlara ait cevap anahtarlarını hazırlaması, sınavlara giren adaylara verilen puanların gerekçelerini ortaya koyacak tedbirler alması ile iyi yönetim ilkelerinden hesap verilebilirlik, şeffaflık ve tarafsızlık ilkelerine uygun davranması yönünde tavsiye kararı verilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır.

2.2.3.2.1.5 ***Kararın Geciktirilmeksizin Bildirilmesi İlkesine İlişkin Örnek Karar***

Başvuran, basın mesleğinden emekli olduğunu, 21.01.2019 tarihinde sürekli basın kartı isteminde bulunduğunu ancak incelemenin devam ettiği yönünde bilgi verildiğini belirterek tarafına sürekli basın kartı verilmesini talep etmiştir. Basın kartı, İletişim Başkanlığı tarafından Basın Kartı Yönetmeliği'nde belirtilen kişilere verilen resmi nitelikte bir kimlik belgesidir. Dosya kapsamında yapılan incelemede ise, "basın kartı başvurusunun değerlendirme aşamasında" olduğuna yönelik 29.07.2020 tarihinde başvurana bilgi verildiği tespit edilmiştir. İdare tarafından basın kartı başvurularında mevzuat gereğince inceleme yapılarak belirlenen şartların sağlandığının tespit edilmesi gerektiği değerlendirilmekle birlikte başvuruların sonuçlandırma sürelerine yönelik ilgililere bilgi verilmesinin ve değerlendirme süreçlerinin mümkün olan en kısa zamanda tamamlanmasının hem hukuk hem de iyi yönetim ilkeleri bakımından önem taşıdığı anlaşılmış olup başvuranın basın kartı talebine yönelik makul sürede işlem tesis edilmesi ve kararın geciktirilmeksizin verilmesi gerektiği sonucuna varılarak İletişim Başkanlığına tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.3.2.2 Mevzuat Değişikliği Önerileri İle Gerçekleşen Katkı

İdarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri incelemek üzere kurulan Kurum mevzuattaki hukuka ve hakkaniyete aykırılıkları denetlemektedir. Kurumca yapılan inceleme ve araştırma sonucunda, hukuka ve hakkaniyete aykırılık kanaatine varıldığında ilgili mevzuat düzenlemesinin değiştirilmesi veya kaldırılması yönünde önerilerde bulunulmaktadır. 2021 yılında mevzuat değişikliği önerisi içeren örnek kararlara aşağıda yer verilmiştir.

2.2.3.2.2.1 ***Engelli Başvuranın Ücretsiz Seyahat Kartını Özel Toplu Taşıma Araçlarında Kullanma İsteği***

Başvuran, Manisa ili içerisinde ilçeler arası taşıma yapan özel toplu taşıma araçlarında engelliler için düzenlenen ücretsiz seyahat kartlarının geçerliliğinin kaldırılmasının mağduriyete sebep olduğunu, ikamet ettiği ilçe olan Alaşehir ile Manisa merkez arasında sadece özel halk otobüsü seferleri olduğunu, bu araçlarda ücretsiz seyahat kartını kullanamadığını belirterek; ücretsiz seyahat kartlarının söz konusu araçlarda kullanılabilmesini talep etmiştir. Kurumca yapılan değerlendirme neticesinde, engellilerin mevcut uygulama ile ücretsiz seyahat kartını kullanamamasının hukuki güvenlik ilkesine aykırılık teşkil ettiği, bu anlamda engellilere ücretsiz ulaşım hakkı tanıyan ve özel toplu taşıma araçlarına gelir desteği ödemesini düzenleyen yönetmelikler ile büyükşehir belediyelerinin yetkisini düzenleyen Kanun arasında

uyuşmazlıklar bulunduğu görülerek, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından gerekli düzenlemelerin yapılması hususunda ve Manisa Büyükşehir Belediye Başkanlığının ilçeler ve merkez arasında özel toplu taşıma araçlarında ayakta yolcu taşımacılığı yapmasının büyükşehir belediye meclisi kararı ile kaldırılması ile birlikte engelli vatandaşların ücretsiz seyahat kartını kullanamadığı görülmüş olup Manisa Büyükşehir Belediye Başkanlığının kendine ait araçlarla belirli saatlerde merkez ve ilçeler arasında toplu taşıma hizmetleri sunarak engellilerin ücretsiz seyahat kartlarını kullanabilmelerini sağlaması hususunda tavsiye kararı verilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır.

2.2.3.2.2.2 ***Nakdi Ücret Desteği***

Başvuran, işvereninin Mayıs ayından bu yana pandemi nedeniyle kısa çalışma uyguladığını ve yapılan bildirimle İŞKUR tarafından bunun kabul edildiğini, şartları sağlamadığından kısa çalışma ödeneği alamadığını ancak eksik gün bildirimini işverenin 10 ve 18 numaralı kod ile yapması ve İŞKUR'un bu kodun 28 olması gerektiğinde ısrar etmesi nedeniyle nakdi ücret desteğinden yararlanmadığını, işvereninin mecburiyet olmaması nedeniyle kodu değiştirmeyeceğini ifade ettiğini, asgari ücretin altında maaş alması nedeniyle zor durumda olduğunu belirterek nakdi ücret desteğinden yararlandırılmasını talep etmiştir.

Kurumca yapılan değerlendirmeler neticesinde; başvuranın nakdi ücret desteği ödenmesi talebinin, sadece işveren tarafından eksik gün nedeninin uygun kod ile yapılmaması ve ödemeye ilişkin bir başvurunun bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmesine yönelik Kurum işleminde hukuka ve hakkaniyete uygunluk tespit edilememiştir. Başvuranın, nakdi ücret desteği ödenmesini talep ettiği aylara ilişkin olarak ücretsiz izinde olup olmadığının tespit edilerek, sonuca göre nakdi ücret desteği ödenmesi talebinin yeniden değerlendirilmesi hususunda Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğüne tavsiyede bulunulmasına, fiilen ücretsiz izne ayrıldıkları halde, işverenleri tarafından bildirim ve/veya başvuru işlemleri yapılmayan işçilerin hak kaybı yaşamalarını önleyici tedbirlerin alınmasına yönelik olarak, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun Geçici 24. maddesi Kapsamında Yapılacak Nakdi Ücret Desteği Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar 'da değişiklik yapılması hususunda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

2.2.3.2.2.3 ***Stajyer Avukatlardan Staj Kaydiye Ücreti Talep Edilmemesi***

Başvuran, Ankara Barosuna ödediği staj kaydiyesinin 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nda ve ikincil mevzuatta avukatlık stajına başlayacak olanlardan "staj kaydiyesi"

adıyla bir ödeme alınmasını meşru kılacak bir düzenleme bulunmamasından bahisle kendisine iade edilmesi hususunda Ankara Barosu Başkanlığına ve sorunun bütünsel bir yaklaşımla çözülmesi için Türkiye Barolar Birliğine tavsiyede bulunulmasını talep etmiştir. Ülkemizde mevcut barolar arasında stajyer avukat adaylarından staj kaydiye bedeli talep edilmesi hususunda bir uygulama birliği olmadığı, staj kaydiye bedeli adı altında kanunda açık bir düzenlenme de olmadığı görülmekle; Türkiye Barolar Birliğinin bu konuda barolar arasında bir uygulama birliği sağlanması adına ortak bir çalışma yürütmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu açıdan, başvurandan alınan 450 TL tutarındaki staj giriş ücretinin yasal dayanağının olmadığı, stajyer avukatlardan staj eğitiminin temel ilke ve amaçlara uygun sürdürülebilmesinde zorunlu bir kalem olmayan söz konusu ücretin başvurana iade edilmesi ve Barolar tarafından staj kaydiye ücreti alınması hususunda bir uygulama birliği sağlanması adına TBB tarafından bir çalışma yürütülmesi gerektiği kanaatine varılmıştır. Başvurandan alınan 450 TL tutarın iade edilmesi hususunda Ankara Barosu Başkanlığına ve staj kaydiye ücretine ilişkin barolar arasında bir uygulama birliğinin sağlanması hususunda Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

2.2.3.2.2.4 ***Suça Sürüklenen Çocuğa Dair Davalarda İlanen Tebligat Uygulamasının Kaldırılması***

Başvuran, suça sürüklenen çocukların ifşa olmaması ve kimliğinin gizli tutulması temel ilkesi ile suça sürüklenen çocuklarda hükmün tefhiminin dahi kapalı yapılacağı düzenlemesi karşısında bazı mahkemelerce, uygulamada taraflara bir tebliğ edememe sorunu yaşandığında, kararın Tebligat Kanunu ilgili maddelerince ilanen tebliğ edildiği ve bu tebliğ yapılırken suça sürüklenen çocuğun ve davanın tüm ayrıntılarının Resmi Gazete'de ilan edildiği, suça sürüklenen çocuklar açısından son derece tehlikeli ve ağır bir insan hakkı ihlali niteliğindeki bu uygulamanın yaygın biçimde sürdürülmekte olduğunun görüldüğü hususlarını belirtilerek suça sürüklenen çocukların haklarını mahkeme ve devlet eliyle ağır şekilde ihlale uğratan, onları ifşa eden bu uygulamanın ivedilikle ortadan kaldırılması için ilgili kuruluşlara tavsiye kararı alınmasını talep etmiştir. Kurumca yapılan değerlendirme neticesinde, suça sürüklenen çocuklar bakımından ilanen tebligat yoluyla bilgilerinin yayımlanmasının bir hak ihlali olduğu esas alınarak alternatif bir tebliğ yönteminin belirlenmesi ve Tebligat Kanunu'nda konuyla ilgili yasal düzenleme yapılması için kapsamlı bir çalışma yapılması, hususlarında Adalet Bakanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

2.2.3.3 *KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMUNUN ÜLKEMİZE OLAN KATMA DEĞERİ HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME*

Kurumumuzca yapılan inceleme ve araştırma sonucunda verilen toplamda 6.084 adet karar ile kamu hizmetlerinin kalitesinin artmasına, şeffaf, hesap verebilir ve insan odaklı idarenin oluşumuna da yardımcı olunmuştur. Ayrıca, 2021 yılında yapılan başvuruların 3.160'ı dostane yöntemlerle çözüme kavuşturulmuştur. Kurumca yapılan inceleme ve araştırma sonucunda verilen toplamda 403'ü kısmen tavsiye olmak üzere toplam 1.604 adet tavsiye kararı ile mahkemelerin iş yükünün azaltılmasına katkıda bulunulmuştur. Diğer taraftan, aynı dönemde verilen toplam 1.320 adet ret kararı da başvuranlara mevzuat çerçevesinde talebinin yerine getirilemeyeceğini açıklaması nedeniyle kişilerin yargıya başvurma oranında azalmaya sebep olabilmektedir. Kurum,

- İyi yönetim ilkelerine uyulması yönünde verdiği öneriler ile idarenin iyi işleyişine katkıda bulunduğu gibi vatandaşın yönetime bizatihi katılımını sağlamış;
- Mevzuat değişikliği ile geniş kitleleri ilgilendiren problemlerin çözümüne katkıda bulunmuş;
- Bireysel nitelikteki başvurularda vatandaşın problemini doğrudan çözmekle kalmamış, aynı zamanda benzer durumdaki kişilerin de hukuki durumlarını açıklığa kavuşturmuş;
- Bilgilendirme talepleri kapsamında yapılan başvurularda ise vatandaşın sorununa çözüm bulmuş ve vatandaşa hukuki yardımda bulunarak ilgili yönlendirmeleri yapmıştır.
- Dolayısıyla yukarıda örnek olarak verilen tavsiye kararlarından etkilenen kitle göz önüne alındığında Kamu Denetçiliği Kurumunun kararları ve faaliyetleri sonucunda **yüzellibin davanın açılmasının önüne geçilmiştir.**

2.2.4 BAŞVURULARA İLİŞKİN BİLGİ VE DEĞERLENDİRMELER

2.2.4.1 *ADALET, MİLLİ SAVUNMA VE GÜVENLİK*

Bu başlık altında cezaevlerinde bulunan tutuklu ve hükümlülerin şikâyet ve sorunları, koronavirüs tedbirleri, tahliye talepleri gibi başvurular incelenmiştir.

Başlık altındaki başvuruların çoğunluğunu ceza ve infaz kurumlarının faaliyetleri oluşturmakta olup, bu kategorideki başvurular başlıktaki başvuruların %42'sini teşkil etmektedir. Adalet hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin faaliyetler başvuruların %22'sini oluştururken, bilgi edinme hakkı ve dilekçe hakkının kullanımının engellenmesinin oranı ise %18'dir.

2.2.4.1.1 Ceza ve İnfaz Kurumlarının Faaliyetleri

Tutuklu ve hükümlülerin başvurularının önemli kısmını ailelerine yakın bir ceza infaz kurumuna nakil talepleri oluşturmakta, bunun yanında yemek kalitesi ve çeşitlerinin artırılması, emanet eşyaların teslimi, sağlık sorunları gibi birçok konuda şikayetler KDK'ya iletilmektedir.

Bu talep ve şikayetler; AHİS, CPT Tavsiye Kararları ve ulusal mevzuat doğrultusunda incelenmekte, güvence altına alınan haklarda kısıtlama tespiti halinde tavsiye kararları verilmektedir.

Hasta mahkumların durumları ve hükümlü ve tutukluların beslenmelerinde kamu otoritelerine pozitif yükümlülük getirildiği de, AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararlarına atıf yapılarak, kabul edilmektedir.

2.2.4.1.1.1 *Ceza İnfaz Kurumlarında Barındırılan Tutuklu ve Hükümlülerin Sağlıklı Beslenme Talepleri*

Ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin sağlıklı beslenme ile ilgili başvurularında; tıbbi diyetlerin karşılanmadığı, vejetaryen menü talepleri ve menü içeriklerinin yeterli ve dengeli olmadığı gibi talep ve şikayetler bulunmaktadır.

KDK bu başvurularda muhatap kurumla yazışma yapmanın yanı sıra tıbbi görüş alarak incelemeleri yürütmektedir. Bu incelemeler neticesinde, çeşitli mevzuatlar çerçevesinde Adalet Bakanlığı'na tıbbi diyet iaşesinin sağlanması, vejetaryen menülerde menü içeriğinin protein yönünden desteklenmesi gibi tavsiye kararları verilmiştir.

2.2.4.1.1.2 *Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarının Yaşam Koşullarına Yönelik Talepler*

KDK'ya çocuk ceza infaz kurumlarından; çamaşır ve kurutma makinesi tahsisi talebi gelmiştir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 37. maddesi kapsamında KDK konuyu titizlikle

incelemiştir. Bu kapsamda çocuk ceza infaz kurumlarına çamaşır yıkama ve kurutma alanlarının tahsis edilmesi hususunda yapılan görüşmeler sonucunda Adalet Bakanlığı bu tahsisin sağlandığını ve çocuk hükümlü ve tutukluların bunlardan istifade edebildiğini bildirmiştir.

2.2.4.1.1.3 ***Ceza İnfaz Kurumlarında Barındırılan Tutuklu ve Hükümlülerin Süreli veya Süresiz Yayınlara Erişimi***

Tutuklu ve hükümlülerin süreli veya süresiz yayınlara erişiminin kısıtlanması, haber veya fikir özgürlüğüne dolayısıyla ifade özgürlüğüne müdahale olarak kabul edilmiştir.

KDK bu konuda, Bakanlık tarafından kargo veya ziyaretçiler tarafından yayınların temininin kısıtlanması halinde, özellikle kütüphane kaynaklarının ve mahpus tarafından ücreti ödenerek kurumca satın alma yolunun güçlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

2.2.4.1.1.4 ***Cezaevi Nakil Talepleri***

Ceza infaz kurumlarında bulunanların nakil taleplerinin önemli bir kısmı, kişilerin ailelerine yakın bir ceza infaz kurumuna naklini istemelerinden oluşmaktadır. KDK, nakil taleplerinin reddedilmesine gerekçe olarak gösterilen kapasite aşımı sorununu, nakil taleplerinin karşılanmasında ilgili kişilerin aile ve özel hayatına saygı hakkı ile diğer tutuklu ve hükümlülerin hakları arasında adil bir denge sağlanması gerekliliği ve bu bağlamda diğer tüm tutuklu ve hükümlülerin haklarına müdahale yaratması nedeniyle, haklı bir gerekçe olarak değerlendirebilmektedir.

KDK'ya gelen nakil talepleri ağırlıklı olarak aile birliği sebebiyle gelmekte, bu taleplerin karşılanmamasına ilişkin idarenin gerekçesi ise kapasite doluluğu olmaktadır. KDK idarenin bu yöndeki gerekçesini, maddi uygunluk ve diğer hususları da göz önünde bulundurarak makul karşılamaktadır.

Bunun yanında KDK, Covid-19 salgını kapsamındaki tedbirlerin kaldırılmasını takiben, koşulların sağlanması kaydıyla, uygun kurumların bulunması halinde nakil taleplerinin yeniden değerlendirilmesi hususunda tavsiye kararları vermektedir.

Ayrıca KDK'ya başka ceza infaz kurumunda bulunan aile üyesinin yanına nakil taleplerine dair de başvurular gelmektedir. KDK bu durumlarda kişilerin hem birbirleri hem de aileleriyle iletişimlerinin zorlaştığını vurgulamaktadır. Bu minvalde devletin bu iletişimi devam ettirecek önlemleri almasının pozitif yükümlülüklerden biri olduğu KDK'ca hatırlatılmış, bu konuda idareye tavsiyelerde bulunulmuştur.

Ceza infaz kurumunda bulunanların bir diğer nakil gerekçesi eğitimdir. Özellikle Covid-19 salgını nedeniyle online olarak gerçekleştirilen ders ve sınavlara katılımın kurum tarafından sağlanamadığı, bu nedenle nakil talep edildiği görülmüştür. Bu talepler de mevzuatta belirtilen şartlar çerçevesinde incelenmiş, talep edilen kurumda yerin, kapsama gücü ve sınıfının bulunması gerekliliği belirtilmiştir. Bu nedenle kapasite doluluğu ve Covid-19 salgını nedeniyle geçici olarak nakillerin durdurulması hususları dikkate alınarak idarenin ret gerekçeleri makul karşılanabilmektedir. Ayrıca KDK, Covid-19 salgını kapsamında alınan tedbirlerin kaldırılmasını takiben bu taleplerin yeniden değerlendirilmesi hususunda karar vermiştir.

2.2.4.1.2 Adalet Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Faaliyetler

Bu alt alanda mahkeme kararlarının uygulanmaması başta olmak üzere çoğunlukla Adalet Bakanlığı ve ülkemizdeki baroların taraf olduğu işlemlere ilişkin başvurular yer almaktadır. Mahkemelerce hükmedilen tazminat bedelleri ve diğer bedellerin ödenmemesi, uzlaştırmacı sınavına katılım, adli yardım, staj kaydiye ücreti ve baro giriş keseneğine dair uyuşmazlıklar bu alana örnek olarak gösterilebilir.

2.2.4.1.2.1 *Mahkeme Kararlarının İdare Tarafından Uygulanmaması*

İdarenin mahkeme kararlarını uygulamadığına dair başvurular, KDK tarafından titizlikle incelenmektedir. Hukuk devletinin gereği olarak idari makamların işlem ve eylemlerine karşı denetim yollarının açık olması ve idarenin görevlerini yerine getirirken hukuka, kanunlara ve çağdaş hukukta evrensel olarak kabul gören ilkelere uygun hareket etmesi zorunludur.

KDK bu iddialara dair öncelikle idare ile irtibata geçmekte, konuya ilişkin bilgi ve belge talebinde bulunmaktadır. Bu süreçte dostane yollarla çözüme başvurulmakta, bu yolla da çözüme kavuşmayan şikâyetler için tavsiye kararları verilmektedir. Bu kararlarda hukuk devletine, Anayasa'nın ilgili maddelerine, AİHM ve AYM'nin yerleşik içtihatları değerlendirilmekte ve bunlara atıf yapılmaktadır.

2.2.4.1.3 Bilgi Edinme Hakkı ve Dilekçe Hakkının Kullanımının Engellenmesi

Anayasa'mızın 74. maddesinde düzenlenen bu hak kapsamında vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar, kendileri veya kamu ile ilgili talep ve şikayetleri hakkında yetkili makamlara ve TBMM'ye yazı ile başvurma ve bilgi edinme ile kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir. Bu haklar vasıtasıyla demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkeleri işlerlik kazanır.

Bu alana dair başvurular kişisel talep içerebildiği gibi genel hususlarda da olabilmektedir. Başvuruların önemli bir kısmı KDK'nın girişimleriyle dostane yollarla çözüme kavuşturulmaktadır.

Başvurularda idarenin bilgi taleplerine karşı 4982 sayılı Kanun'da yer alan istisnaları ve 6698 sayılı Kanun'u gerekçe gösterdiği görülmüştür. KDK bu gerekçeleri olay bazında irdelemiş, bu incelemesinde özel hayatın gizliliği ve mevzuat çerçevesinde değerlendirmelerde bulunmuştur. Ayrıca KDK, idari soruşturmanın içeriğine dair şikayet incelemelerinde kişisel verilerin ve özel hayatın ihlali söz konusu olmaksızın bu raporların, üçüncü şahısların kimlik bilgileri ve kimlik tespitine imkan veren bilgilerin çıkartılması veya karartılması suretiyle erişime sunulması gerektiği görüşündedir.

İdarenin elindeki bilgiyi paylaşmamasına ilişkin yapılan başvurularda idarenin gerekli hassasiyeti sağlaması ve talepleri yerine getirmesi istenmiştir. KDK, toplumun genelini ilgilendiren konularda istatistiki verilerin başvurucularla paylaşılması gerektiğine dair tavsiye kararları vermektedir.

Yine, ayrı veya özel bir çalışma, araştırma veya analiz sonucu oluşturulacak bilgilerin talebinde ise KDK; böyle bir çalışmanın gerekip gerekmeyeceği hususunda idarenin takdir hakkının bulunduğunu belirtse de, bu takdir yetkisinin 4982 sayılı Kanun'un temel amaç ve ilkelerine uygun şekilde ve kamu hizmetinin ifasını kolaylaştıracak şekilde kullanmasını beklemektedir.

2.2.4.1.4 Milli Savunma Hizmetleri ve Askerlerle İlgili Uygulamalar

Bu başlık altında hem Milli Savunma Bakanlığı hem de İçişleri Bakanlığı personel rejimi ve sırf askeri nitelik taşımayan faaliyetleri ile ilgili uyuşmazlıklar yer almaktadır. Bu alandaki başvuruların çoğu; hizmet sınıfı dışı görevlendirmeler, disiplin cezaları ve mobbing şikayetlerinden oluşmaktadır.

Hizmet sınıfı dışı görevlendirmelerde KDK, 657 sayılı Kanun'a atıf yaparak kamu personelinin bulunduğu hizmet sınıfı içinde ve kadrosu dışında bir görevde istihdam edilemeyeceğini belirtmiştir.

Disiplin cezaları bakımından ise KDK; idareleri takdir yetkisini somutlaştırmaya davet etmiş, adalet ve hakkaniyet vurgusu yapmıştır. Ancak bu takdir yetkisinin denetiminde bazı tartışmalar bulunmakta olup, 6413 sayılı Kanun uyarınca verilen disiplin cezalarının KDK'ca denetimi ve cezaların idarece geri alınıp alınamayacağı hususunda uyuşmazlıklar

bulunmaktadır. KDK, kuruluş kanunu çerçevesinde böyle bir sınırlama olmadığı düşüncesindeyken, disiplin cezalarının geri alınamayacağı yönünde Danıştay kararları mevcuttur. Ancak bu kararları KDK, idarenin disiplin cezasını resen geri alamayacağı, ancak KDK tarafından hukuka aykırılığı tespit edilen cezanın idarece geri alınabileceği şeklinde yorumlamaktadır. Ayrıca KDK, mobbing iddialarına dair etkili soruşturma yapılması ve gerekli tedbirlerin alınması yönünde tavsiye kararları vermektedir.

2.2.4.1.5 Kolluk Kuvvetleri Faaliyetleri

Bu faaliyetler kapsamında KDK'ya; trafik cezalarının geç tebliğ edilmesi, kolluk birimlerinin avukatlara karşı tutumları ve gerekli imkanları sunmaması, özel güvenlik görevlisi kimlik kartı, silah ruhsatı ve sürücü belgesi işlemleri başvuruları yapılmıştır.

Trafik cezalarının tebliğindeki gecikmelerin mağduriyete sebebiyet verebileceği düşüncesiyle KDK, ilgili yönetmeliğe tebligat işlemlerine başlamaya dair hüküm getirilmesi önerilmiştir.

Avukatlara karşı tutum ve imkanlara ilişkin olarak ise avukatların savunma hakkını temsil ettiği vurgulanmış, bu alanda gerekli imkanların ve tedbirlerin sağlanması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

2.2.4.2 *AİLENİN KORUNMASI*

Bu alandaki çocuk teslimi konusuna ilişkin KDK birçok çalışma yapmış ve raporlar hazırlamıştır. Bu kapsamda 7343 sayılı Kanun ile çocuk teslimi uygulaması icra kapsamından çıkarılarak köklü bir değişiklik yapılmıştır.

2.2.4.3 *BİLİM, SANAT, KÜLTÜR VE TURİZM*

Konuyla alakalı bir başvuruda KDK'ya projenin ret gerekçesinin makul olmadığı iddiasıyla başvurulmuş, KDK ise yaptığı inceleme sonucunda olayda objektif bir değerlendirmenin söz konusu olduğu, gerekli değişiklik ve düzeltmeler sonucunda projenin tekrar sunulmasının da mümkün olduğunu tespit ederek ret kararı vermiştir.

2.2.4.4 *ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK*

2.2.4.4.1 Sosyal Güvenlik Hakkı

Bu alanda kişilerin esasen Sosyal Güvenlik Kurumu ile yaşadıkları uyuşmazlıklar yer almaktadır. Yapılan başvurularda emekli, ölüm veya malullük aylığı bağlanması, emekli ikramiyesi ve diğer emeklilik işlemleri, hizmet borçlanma işlemleri, genel sağlık sigortası, sigortalılık süresi ve prim iadesi gibi konular başı çekmektedir.

2.2.4.4.1.1 *Emeklilik İşlemlerine Yönelik Uyuşmazlıklar*

Emeklilik için mevzuat uyarınca tespit edilen aylık bağlama koşulları yerine getirilmesi gerektiğinden bu alanda uyuşmazlıklar baş göstermektedir. Ayrıca 4447 sayılı Kanun ile getirilen değişiklikler de uyuşmazlık konusu olmaktadır.

KDK'ya, emeklilik mevzuatına dair değişiklikler sonucu emeklilik şartlarının tespiti hususunda birçok başvuru gelmektedir. Özellikle geçiş sürecinde iştirakçilik yapıp sonrasında bu sürelerin borçlanması durumunda şartların tespiti ve kademeli yaş hükümlerinin uygulanması istenmektedir. KDK bu hususta idareye, bu tespit ve uygulamaya dair herhangi bir engel olmadığı, işlem tesis edilmesi gerektiği yönünde tavsiye kararı vermiştir.

Emekli aylığı başlangıç tarihine dair uyuşmazlıklardan birinde ise dostane çözüm yoluyla emekli aylığı günlük ödeme olarak ödenmiştir.

2.2.4.4.1.2 *Kamu Görevlilerinin Emeklilik İşlemleri*

Bu başlık kapsamında yapılan başvurularda; emekli aylığının ödeneceği tarihin değiştirilmesi talebi reddedilmiş, kazanılmış hak aylığının yanlış hesaplandığı iddiası da incelenen belgeler kapsamında yerinde görülmemiştir.

Bu konudaki sorunlardan biri sigortalılık statüsüne dair olup, aktif olarak sigortalı olmanın emeklilik şartı ve yaşlılık aylığı bağlanmasına engel oluşturduğu belirtilmiştir. Bu hususta düzenleme getirilmesi hususunda idareye tavsiye kararı bulunmaktadır.

Ayrıca vergi indirimine dair sağlık kurulu raporlarına yönelik gerekli incelemeler yapılmakta, gerekirse idare ile görüşülmektedir. Ayrıca sevk işlemlerine yönelik başvurularda da bu yol izlenmektedir.

Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yabancı ülkedeki çalışmalar gerekçe gösterilerek emekli aylığı taleplerinin reddedilmesine dair başvurularda KDK, bu gerekçenin yaşlılık aylığı bağlanmasına engel olmadığını vurgulamıştır. Bu sorunların bazıları da dostane çözüm girişimleri sonucu çözümlenmiştir.

2.2.4.4.1.3 *Emekli İkramiyesi İşlemleri*

Bu kategoride KDK, işçi olarak çalışmakta iken aynı kurumda memur olarak atanan kişinin bir yıldan az işçilik sürelerinin emekli ikramiyesinde dikkate alınması talebini incelemiş, geçen sürelerin toplamı üzerinden emekli ikramiyesi ödenmesi hakkında tavsiye kararı verilmiştir.

Bir diğer durum ise üzerinden uzun süre geçmiş belgelerin temini ve emeklilik işlemlerinde yapılan başvurular olup, bu durumda KDK idare ile iletişime geçerek sorunu çözmeye çalışmıştır.

2.2.4.4.1.4 ***Yurt Dışı Borçlanma İşlemleri***

Bu kategoride borçlanılacak süre tespiti, tahakkuku ve borç tahakkuk cetvelinin tebliğine dair sorunlar yer almıştır. Özellikle ilgilinin tebliğ adresinin yurt dışı olduğu olaylarda uyuşmazlıklar artmaktadır. KDK, belirtilen cetvellerinin tebliğinin 7201 sayılı Kanun'a göre yapılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca KDK, üç aylık süre sonucunda borçlanma başvurusunun geçersiz sayılmasını da hukuka aykırı bulmuş, bu hususlarda Sosyal Güvenlik Kurumu'na tavsiye kararında bulunmuştur. Ayrıca dilekçelerde yaşanan sorunlara ilişkin KDK tarafından dostane çözüm girişimleri yoluyla bu sorunlar giderilmeye çalışılmaktadır. Bu durum çakışan sigortalılık süreleri için de geçerlidir.

2.2.4.4.1.5 ***Sosyal Güvenlik Kurumunun Denetim Faaliyetlerine İlişkin Sorunlar***

Bu kategoride sahte sigortalılık hizmetleri ile kazanılan aylıkların iadesi olmak üzere, fazla ve yersiz ödemelere dair uyuşmazlıklar yer almaktadır. Bu uyuşmazlıklarda KDK, bordro tanıklarının dinlenmesi, işverenin beyanının alınması ve yerel denetim yapılması hususlarında tavsiye kararı vermiştir. Ayrıca KDK, yaşlılık aylığı bağlandıktan uzun süre sonra sigortalılık sürelerinin iptal edilerek aylığa hak kazanma şartlarını karşılamayacak duruma düşülen durumlarda bu döneme kadar ödenen aylıkların tahsil edilmesi taleplerinin hukuk güvenliği ilkesi ile beraber dürüstlük kuralına da aykırı olduğu kanısındadır.

İkili sosyal güvenlik sözleşmeleri çerçevesinde ortaya çıkan sorunlar da mevzuat kapsamında ve özellikle Anayasa'nın 90. maddesi çerçevesinde değerlendirilmekte, bu konuda idareye tavsiye kararları verilmektedir.

Hizmet kayıtlarının güncellenmesine dair taleplerde dostane çözüm yöntemlerine başvurulabilmektedir. Ayrıca fahri imam hatiplere dair Sosyal Güvenlik Kurumu ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın gerekli işlemleri tahsis etmesi telkin edilmiş, sağlık teknisyenlerine fiili hizmet zammı süresinden yararlanmaya dair dostane çözümler olumlu sonuçlanmıştır.

2.2.4.4.1.6 ***Sosyal Güvenlik Ödemeleri ve Mülkiyet Hakkı***

Sosyal güvenlik hakkı ve uygulamalarına ilişkin Kurumumuza yapılan başvuruların; emekli, ölüm, malullük aylığı bağlanması, emekli ikramiyesi ödenmesi, diğer emeklilik işlemleri, yurt dışı hizmet borçlanması işlemleri, Sosyal Güvenlik Kurumunun denetim

faaliyetleri, genel sağlık sigortalılığı, yersiz ve fazla ödemeler, sigortalılık süreleri, prim iadesi gibi konularda yoğunlaştığı görülmektedir.

2.2.4.4.2 Çalışma Hayatı

Covid-19 salgını döneminde devletimiz tarafından alınan bir takım önlemler karşımıza çıkmakta olup söz konusu uygulamalarda yaşanan birtakım aksaklıklar sebebiyle Kamu Denetçiliği Kurumuna yapılan başvurularda istihdam alanı (işsizlik maaşı ödemeleri ve iş çıkış kodları), kısa çalışma ödeneği, nakdi ücret desteği uygulanması hakkında yapılan başvurular çalışma hayatı alanında yapılan başvurularda önemli bir yeri oluşturmaktadır.

Nakdi ücret desteği uygulaması, işsizlik ödeneği talepleri, işçilik alacaklarının ödenmemesi, sözlü sınav uygulaması, kamuda işe başlatılmanın sağlanması ve aile sağlığı merkezlerinde alınması gerekli iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine ilişkin konularda kararlar alınmıştır.

2.2.4.5 *ÇOCUK HAKLARI*

Ombudsmanlık kurumlarının periyodik izlemeye katkısı bağlamında KDK, çocuk hakları alanındaki gelişmeleri içeren son ülke raporuyla ilgili olarak "Türkiye'de Çocuk Hakları" konulu ilk alternatif raporunu hazırlayarak Ekim 2021'de Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne iletmiştir.

2021 yılı içinde KDK çocuk internet sayfasına erişim sağlayarak başvuru yapan çocukların başvurularında pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecinde derslere erişim sorunları, tablet veya bilgisayar ihtiyacı, ebeveynlerinin işsiz kalması ya da ücretsiz izinde olması gibi nedenlerle hane gelirinin azalması veya yetersiz kalması gerekçeleriyle sosyal yardım ve ihtiyaç kredisi talepleri gibi konularda 2020 yılında kaydedilen artışın devam ettiği izlenmiştir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi ve ulusal mevzuat çerçevesinde KDK Çocuk Hakları Stratejisinde belirlenen çocuk dostu yaklaşımla değerlendirilen başvurularda; mahremiyet hakkı, çocuğun kendisiyle ilgili kararlara katılım hakkı, her türlü şiddete ve ihmale karşı korunma hakkı, özel gereksinimli otizmli çocukların eğitim hakkı, güvenli ve kesintisiz internet kullanımı ve bilgiye erişim hakkı, karantina döneminde giderek artan çocuğun yaşadığı çevrede boş zaman değerlendirme, oyun oynama, dinlenme, spor faaliyetlerine ve kültürel etkinliklere katılma hakkı, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı, sosyal yardım hakkı pandemi sürecinde ağırlık kazanmıştır.

Çocuk adalet sisteminde çocuğun mahremiyet hakkının korunması ve suça sürüklenen çocukların bilgilerinin ilanen tebliği yönteminin değiştirilmesi, çocuğun korunma ve bakım hakkı kapsamında bakım tedbiri kararının uzatılması, çocuğun bilgiye erişim hakkı kapsamında, kaliteli internet hizmeti sunulması, özel gereksinimli otizmli çocukların pandemi sürecindeki eğitim hakkı, koruma altındaki gençlerin eğitim hakkı kapsamında öğrenim harçlıklarındaki kesintiler, mülteci çocukların eğitim hakkına erişimi, diğer çocuklarla eşit haklardan faydalanma hakkı ve çocuklara yönelik ayrımcılık yapılmaması, uzaktan eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, çocuğun eğitim hakkına fırsat eşitliği temelinde erişimi için tablet temini, çevrim içi sınav sisteminden kaynaklı olarak sınavı tamamlayamayan öğrencilerin mezun olabilmeleri için telafi sınavı yapılması VE eğitim hakkına erişim, çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun etkinliklerde bulunma hakkı, çocukların sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı, çocuğun sosyal yardım hakkı kapsamında aileye nakdi yardım yapılması, bilgiye erişim hakkı ve güvenli internet kullanımı konularındaki başvurular hakkında karar alınmıştır.

2.2.4.5.1 KDK Çocuk Hakları Stratejisinin Uygulanmasına Yönelik Faaliyetler

Çocuk hakları alanında Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) iş birliğiyle yapılan ortak faaliyetler 2021 Yılı Çalışma Planına uygun olarak yürütülmüştür. Kamu Denetçiliği Kurumunun Çocuklarla ve Gençlerle İletişim ve İlişkilerini Güçlendirme Eğitim Programı, çeşitli illerde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, yerel yönetimler gibi farklı idarelerle koordinasyon kurularak belirlenen çocuk gruplarına eğitim verilmesi suretiyle 2021 yılında sürdürülmüştür.

Çocuk Hakları Mevzuatı ve KDK Çocuk Hakları Stratejisinin Uygulanması Konulu Hizmet İçi Eğitim düzenlenmiştir.

Çocuklardan doğrudan başvuru alan Kurumumuzca, çocukların başvuru yapmalarını kolaylaştırmak amacıyla UNICEF'in uzman desteği ile hazırlanarak ilk kez 22 Nisan 2014 tarihinde kamuoyuna tanıtılan KDK çocuk internet sayfası (www. kdkcocuk.gov.tr), güncel ihtiyaçlar doğrultusunda kurumsal kaynaklarla yenilenmiş ve 03.08.2021 tarihinde yeni KDK çocuk internet sayfası yayına başlamıştır.

Bu alanda gerçekleştirilen diğer faaliyetler şunlardır:

Mardin'de Çocuklara Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Eğitimi

Samsun'da Çocuklara Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Eğitimi

Mardin Barosu Avukatlarına Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Konulu Eğitim

Pandemi Sürecinde Çocuk Hakları Konusunda Sivil Toplum Kuruluşlarıyla Toplantı

Samsun Barosu Avukatlarına Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Konulu Eğitim

Kadın ve Çocuk Haklarından Sorumlu Kamu Denetçisi Celile Özlem Tunçak'ın Dünya Gençlik Hakları Konferansı'na Katılımı

Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencilerine Yönelik KDK Çocuk Tanıtımı

İstanbul 2 No.lu Barosu Çocuk Hakları Komisyonu Avukatlarına Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Konulu Eğitim

Eskişehir Barosu Avukatlarına Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Konulu Eğitim

Türkiye Genelinde Tüm Çocuklara Yönelik 23 Nisan Ombudsmanlık Çevrim İçi Satranç Turnuvası

Hane Dergisi'nin Çocuk Katılımı Temalı Ağustos 2021 Sayısı İçin Yapılan Röportaj

Yöret Vakfı İş birliğiyle Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Alanı Uzmanlarına Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Eğitimi

Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi Üyesi Çocuklarla Çevrim İçi Buluşma

Çocuk Danışma Kurulu 2021 Yılı II. Toplantısına Katılım

Giresun Belediyesi Çocuk Meclisi ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisinden Çocuklara Yönelik KDK ve Çocuk Hakları Eğitimi

KDK-UNICEF 2021 Yılı Çalışma Planı Değerlendirme Toplantısı

2.2.4.6 *EĞİTİM-ÖĞRETİM, GENÇLİK VE SPOR*

Eğitim-öğretimin her aşamasında bireyler devlet tarafından veya özel kişiler tarafından açılan ve işletilen eğitim-öğretim kurumlarıyla yaşadıkları sorunları devamlı olarak Kurumumuza başvuru konusu yapmaktadırlar. Ülkemizde merkezi sınav yapan ÖSYM Başkanlığı ve MEB tarafından gerçekleştirilen sınavlar ile yükseköğretim kurumlarının sınavlarıyla ilgili konular, öğrencilerle ilgili yapılan işlemler ve verilen kararlar, yükseköğretim hizmetleri kapsamındaki tanıma, denklik ve eşdeğerlik işlemleri ve uygulamaları, yatay ve dikey geçiş uygulamaları, öğrencilerin burs, kredi ve barınma taleplerine ilişkin konular ile 2020 yılı başından bu yana devam eden salgından dolayı eğitim-öğretimde değişen uygulamalar en yoğun başvuru yapılan konular arasındadır.

Önceki yıllardan farklı olarak 2021 yılı içinde eğitim-öğretim alanında pandemi sürecinden kaynaklı başvurular yoğunlaşmış olup bu başvuruların daha çok uzaktan eğitim

uygulamalarına ilişkin şikâyetler, lisansüstü eğitimde pandemi nedeniyle ek süre talepleri, ders muafiyeti talepleri, pandemi nedeniyle yurtdışı yükseköğretim kurumlarından yurtiçi yükseköğretim kurumlarına yatay geçiş düzenlemeleri çerçevesinde yapılan yatay geçiş başvurularının sonuçlarına ilişkin itirazlar, pandemi sürecinde yüksek lisans bilim sınavlarının online olarak yapılması sonucu ortaya çıkan itirazlar, ikinci üniversite kapsamında öğrencilerin ders muafiyeti talepleri, ÖSYM sınav başvuru ücretlerinin sistemsel aksaklıklar sebebiyle süresinde yatırılamamasına ilişkin itirazlar ile sınav ücretleri iade talepleri ve diploma denklik işlemlerine ilişkin itirazlar hususlarında olduğu görülmüştür.

2.2.4.6.1 Sınavlar ve Bağlantılı Uygulamalar

2019 yılında Kurumumuzca verilen nöbetçi nüfus müdürlüklerinin tüm sınavlarda sınav günleri açık bulundurulması yönündeki Tavsiye Kararı99 ÖSYM Başkanlığınca hayata geçirilmiş, bu kapsamda 2021 yılında gerçekleştirilen büyük ölçekli sınavlarda belirlenen ve önceden adaylara duyurulan Nüfus Müdürlükleri açık bulundurulmuştur.

Öğrencilerin dışında Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavir adayları tarafından da SMMM ve YMM Sınavlarındaki uyuşmazlıklara ilişkin Kurumumuza sık sık başvuru yapılmaktadır.

2.2.4.6.2 Öğrencilerle İlgili İşlem, Eylem ve Uygulamalar

Üniversite öğrencileri tarafından 2020 yılının sonundan itibaren Kurumumuza yapılan çok sayıda başvuruda, COVID-19 pandemi sürecinde yüz yüze eğitim ve/veya sınav kararı alan üniversitelerin online (çevrim içi) eğitim ve sınav yapılması talep edilmiştir.

Yükseköğretim programlarına ikinci üniversite, yatay geçiş ve dikey geçiş kapsamında yerleşen öğrencilerin ders muafiyeti, ders muafiyetinde daha önce alınan derslere ilişkin süre koşuluna ve sınıf intibak işlemlerine ilişkin çok sayıda başvuru alınmıştır.

Yükseköğretim öğrencilerinin yüksek lisans ve doktora programlarına alım usullerine, yapılan sınavlara ve sonuçlara ilişkin itirazlarına ilişkin çok sayıda başvuru incelenmiştir.

2.2.4.6.3 Yükseköğretim Hizmetlerine İlişkin Konular

Diploma denklik başvurularının oransal olarak çoğunluğunun özellikle KKTC Üniversitelerine yurtdışı üniversitelerinden yatay geçiş yapanların diploma denklik taleplerinin oluşturduğu gözlemlenmiştir.

2.2.4.6.3.1 ***Lisansüstü Eğitimde Pandemi Nedeniyle Ek Süre Talepleri***

Ek süre uygulamasından yararlanmak için yükseköğretim kurumlarına yapılan başvuruları reddedilenlerin itiraz başvuruları yapılmış olup yapılan inceleme neticesinde bu başvurulara ilişkin tavsiye kararları verildiği ve ilgili idarelerin de bu kararlara uyduğu tespit edilmiştir

2.2.4.6.3.2 ***Doçentlik Başvurularının İptal Edilmesi veya Başarısız Sonuçlanması Üzerine Kurumumuza Yapılan Başvurular***

Kurumumuzca, doçentlik unvanı almak için Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) Başkanlığına başvurup bu başvurusu, önceden belirlenen jüri üyelerinin değerlendirmesi neticesinde asgari koşulları sağlamadığı gerekçesi ile iptal edilen veya eser incelemesinde başarısız bulunan doçent adaylarının başvuruları incelenmektedir.

2.2.4.6.3.3 ***Yükseköğretim Öğrencilerine Verilen Burs ve Öğrenim Kredisi Uygulamaları***

Yükseköğrenim düzeyinde en çok burs ve öğrenim kredisi başvuru şartları arasında yaş şartı öngörülmesi başvuru konusu yapılmaktadır.

Yükseköğretim kurumlarında eğitim öğretim gören engelli öğrenciler tarafından harç muafiyetinden yararlanma ya da ödenen harç tutarının iade edilmesi talebiyle de başvurular yapılmaktadır.

2.2.4.6.4 Öğretmenlerin Eğitim-Öğretime İlişkin Sorunları

Milli Eğitim Bakanlığı ile ilgili olarak KHK ile kapatılan öğretim kurumlarında çalışmaları nedeni ile öğretmenlik yapma izinleri iptal edilen öğretmenlerin bu izinlerinin tekrar verilmesi talepleri ile ilgili başvurular yoğun olarak gelmektedir.

2.2.4.6.5 Spor Federasyonlarının İşlem ve Uygulamaları

Anayasa'nın "Sporun geliştirilmesi ve tahkim" başlıklı 59'uncu maddesinde 2011 yılında yapılan değişiklikle Federasyonların Tahkim Kurulu kararlarına karşı sadece yargı yolu kapatılarak yargı haricindeki hak arama yolları açık bırakılmıştır. Bu nedenle spor federasyonlarının sırf idari nitelikteki iş ve işlemleri ile tutum ve davranışlarının, sporun yönetimi ve disiplini konularından ayrı tutulması gerekmektedir.

TFF, İdare Mahkemesi'nin müzekkere taleplerine, kendisinin 'İdare' olmadığı şeklinde, ilgili konular hakkında Tahkim Kurulu'nun sorumlu olduğu şeklinde savunma sunmaktadır. Bundan dolayı, mahkemeler görevsizlik kararı vermektedir. Oysa 3289 sayılı Gençlik ve Spor Hizmetleri Kanunu'nun yukarıda yer verilen 9'uncu maddesinde de belirtildiği gibi,

Cumhurbaşkanı Kararı ile kurulan ve kararın Resmi Gazete'de yayımlanması ile tüzel kişilik kazanan, ayrıca malları Devlet malı hükmünde olup haczedilemeyen ve faaliyetlerinde görevli bulunanların, görevleriyle ilgili olarak işlemiş oldukları suçlar bakımından kamu görevlisi sayıldığı belirtilen TFF ve diğer spor federasyonlarının mevzuat gereği Kurumumuzun görev kapsamındaki idareler arasında yer aldığı izahtan varestedir.

Anayasal nitelik taşıyan Kurumumuz, sadece hukuki bir denetim değil hakkaniyet ve insan hakları denetimi yapmaktadır. Kurumumuzun yapacağı etkin denetimler ile hak arama kültürünün zenginleştirilmesi ve adalete erişimin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda, KDK, Spor Federasyonları ve Türkiye Futbol Federasyonu hakkında yapılmakta olan başvurular incelemeye alınmaktadır. TFF hakkında 2016 yılından itibaren başvurular yapılmaya başlanmış olup sonraki yıllarda da başvurular gelmeye devam etmiştir.

Ancak, KDK tarafından başvuruların incelenme sürecinde TFF'den talep edilen bilgi ve belgeler TFF'nin "Anayasa'nın 59'uncu maddesi uyarınca futbol faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceği, tahkim kurulu kararlarının ise kesin olduğu ve bu kararlara karşı yargı yoluna başvurulamayacağı, bunun yanı sıra TFF'nin KDK Kanunu'nun 3'üncü maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde tanımlanan idare kavramı ve kamu hizmeti kavramı içine dâhil edilemeyeceği, Kamu Denetçiliği Kurumunca TFF hakkında inceleme ve araştırma yapma cihetine gidilmesi durumunda ise TFF'nin UEFA ve FIFA tarafından uluslararası futbol hukukunun ihlal edilmesi şeklinde değerlendirilebileceği belirtilerek istenen bilgi ve belgelerin temin edilemeyeceği" şeklindeki olumsuz yanıtlarla karşılıksız bırakılmış olup mevcut durumda TFF'nin aynı tutumunun devam ettiği görülmektedir.

Spor yargılamasına ilişkin konularda FIFA, ulusal Tahkim Kurullarının tarafsız ve bağımsız olması gerektiğini Statüsünde ifade etmiştir. FIFA ya da herhangi bir Kuruluşun ülkelerin iç meselelerine karışma, yargıya başvuruyu sınırlama gibi en ufak bir yetkisi bulunmamaktadır. Kaldı ki, FIFA ve UEFA kuralları karşısında ulusal federasyonların ve bu bağlamda TFF'nin birçok konuda takdir yetkisi bulunmaktadır. Türkiye ve UEFA, FIFA arasında uluslararası sözleşme yoktur. Türkiye Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine taraftır. Bu bağlamda, mevcut uygulama gerek AİHS gerekse Anayasa'nın 9'uncu ve 36'ncı maddelerine aykırılık teşkil etmektedir. Nitekim hâlihazırda, AİHM'de TFF aleyhine 7, SGM aleyhine bir başvuru bulunmaktadır. Bunlardan TFF'ye ilişkin olanların tamamında AİHM tarafından 2017

yılının sonundan itibaren Türkiye'ye sorular yöneltilmeye başlanmış ve 2020 yılı başında konuyla ilgili ilk karar verilmiştir. AİHM tarafından TFF Tahkim Kurulu ile ilgili verilmiş olan ve Kurumumuzun 27.07.2018 tarihli Tavsiye Kararına da iki sayfada yer verilen 28.01.2020 tarihli [Ali Rıza ve Diğerleri Türkiye (30226/10 vd.)] Kararında, AİHM, bazı uyuşmazlıklar bakımından münhasır ve zorunlu yetkiye sahip olan TFF Tahkim Kurulu'nun, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6'ncı maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkına ilişkin güvenceleri sağlaması gerektiğini belirtmektedir.

KDK'nın 2021 yılı içerisinde Tahkim Kurulu Kararıyla ilgili verilen Tavsiye Kararına yazılı ve görsel basında geniş bir şekilde yer verilmiş ve spor gündemine oturarak, Kurumun daha önceki Tavsiye Kararları ve AİHM Kararının son halkası olduğu belirtilmiş ve söz konusu kararların gereğinin yerine getirilmesi vurgulanmıştır. Bunun üzerine, TFF tarafından TFF Statüsü, Disiplin Kurulu Talimatı ve Tahkim Kurulu Talimatında tarafsızlığın ve bağımsızlığın sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Spor Federasyonlarının dışında, Tarım ve Orman Bakanlığının at yarışı organizasyonları da başvuru konusu yapılmaktadır.

2.2.4.7 *EKONOMİ, MALİYE VE VERGİ*

KDK'ya ekonomi, maliye ve vergi konuları kapsamında başvurular alınmaktadır. Maliyenin ana görevi mali faaliyetleri izlemek, denetlemek ve buna yönelik icrai işlemler yapmaktır. Bu işlemlerden en önemlisi olan vergi ise, yetkili kamu kurumlarınca yasalar çerçevesinde gerçek veya tüzel kişilerin gelirleri üzerinden alınan parasal değerlerdir.

KDK'ya anılan konuda yapılan başvuru konularına bakıldığında, vergi ile ilgili kurumların yaptığı iş ve işlemlere dair başvurular ağırlıktadır. Bu başvurularda, kişiler özellikle vergilerin hesap ve tahsilinde hata yapıldığı, muafiyet ve istisnaların uygulanmasında yanlışlık bulunduğu, vergi kayıp ve kaçak ihbarlarının sonuçlanmasının geciktiğini belirtmektedir.

Özellikle vergi yasalarının çokluğu ve teknik dille yazılması, kişileri yanlış yorumlamaya sevk edebilmektedir. Bu konuda KDK oldukça hassas çalışarak ilgili idarelerden açıklayıcı bilgi ve görüş istemekte ve kişilere kararlarıyla konunun daha açıklayıcı olarak anlatılması sağlanmaktadır.

2.2.4.7.1 Bankacılık İşlemleri

2021 yılı içerisinde KDK tarafından bankacılık İşlemleri alanında kamu personeli (sürekli işçi statüsünde çalışanlar ile KHK ile ihraç edildikten sonra görevine iade edilenler

dahil) ile emeklilerin maaş promosyonu ödenmesi talepleri, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından banka hesaplarına konulan bloke ve ipoteklerin kaldırılması, Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumunun (BDDK) denetleme ve düzenleme göreviyle ilgili talepler ve 2020 yılından bu yana hala devam eden pandemi sürecinde kamu bankalarınca verilmiş olan destek kredilerine ilişkin talepler incelenerek karara bağlanmıştır.

2.2.4.7.2 İhale İş ve İşlemleri

İhale ile ilgili 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve ilgili mevzuatta yazılı usul ve şartlarla mal veya hizmet alımları ile yapım işlerinin istekliler arasından seçilecek birisine verildiğini gösteren ve ihale yetkilisinin onayını müteakip sözleşmenin imzalanması ile tamamlanan iş ve işlemleri ifade eden kamu alımları sürecinin yanı sıra sözleşme imzalandıktan sonra sözleşmenin uygulanmasında idareler ile kişiler arasında ortaya çıkan uyuşmazlıklara ilişkin olarak Kurumumuza bu alanda sıklıkla başvurular yapılmaktadır.

Geçmiş yıllarda olduğu gibi 2021 yılında da hakediş bedellerinin ödenmemesi, hakediş bedellerinden haksız yere yapılan kesintiler, geçici teminat bedellerinin iade edilmemesi, teminat bedellerinin güncellenmesi, iş deneyim belgesi verilmemesi, ihale şartnamelerine aykırı davranıldığı ve/veya ihale sürecinde usulsüzlük yapıldığı iddialarına ilişkin başvurular ile ihalelerin iptal edilmesi talepli başvurular yapılmıştır.

2.2.4.7.3 Kamu Alacakları ve Kamu Borçları

Kamu alacakları ve borçları alanında KDK'ya ağırlıklı olarak hastanelere malzeme tedariki sağlayan firmalar ile devletle iş yapan firmaların icraya konu alacakları ile icraya henüz konu edilmemiş alacaklarının ilgili kurumdan tahsilinin sağlanması, "şahısta hata", "konuda hata", "miktarda hata" yapılması nedenleriyle haksız yere alındığı iddia edilen tutarların iadesi, OHAL KHK'ları ile kapatılan okullara peşin olarak ödenmiş eğitim bedellerinin iadesi ile yine OHAL KHK'ları kapatılan kurumlardaki maaş, fazla mesai gibi alacaklarının ödenmesinin sağlanması, engelli vergi indiriminden yararlanmak için idareye yapılan başvuruların aradan geçen uzun zamana rağmen sonuçlandırılmaması taleplerine yönelik başvurular alınmıştır.

2.2.4.7.4 Vergi İşlemleri

Vergi işlemlerinde (vergileme sürecinde) ortaya çıkan anlaşmazlıkların giderilmesi için kişiler, vergi ile ilgili idareler nezdinde yaptıkları girişimlerden sonuç alamamaları halinde diğer bir ifadeyle idarelerden olumsuz cevabı üzerine Kurumumuza doğrudan başvuru

yapabilecekleri gibi başvuru yapmaksızın doğrudan doğruya vergi mahkemelerinde dava açabilmektedirler.

Bilindiği üzere, vergileme işlemi muhatapları ile vergi idaresi arasında vergi uygulamalarıyla ilgili görüş ayrılıklarından doğan sorunlar vergi uyuşmazlığı olarak ifade edilmektedir. Vergi uyuşmazlığının en önemli örneklerinden birisi ise vergi incelemeleri ile bu incelemeler neticesinde tarhı önerilen vergiler ile kesilmesi talep edilen vergi cezalarıdır. Bu çerçevede, Vergi Usul Kanunu'nun 137'nci maddesi kapsamında vergi incelemesine tabi mükellefler tarafından haklarında yapılan vergi incelemeleriyle ilgili olarak gerek usul yönünden gerekse esas yönünden KDK'ya sıklıkla başvurular yapılmakta olup söz konusu başvurular başta 213 sayılı Vergi Usul Kanunu olmak üzere diğer vergi kanunları kapsamında değerlendirilmek suretiyle sonuçlandırılmaktadır.

Vergi işlemleri alanında 2021 yılında Kurumumuza; haksız yere tahsil edildiği iddia edilen vergi, resim ve harçların iade ya da terkin edilmesi, Vergi İnceleme Raporlarına istinaden salınan vergi ve vergi ziyaı cezaları ile gecikme faizlerinin kaldırılması, kanunen tanınmış olan vergi muafiyet ve istisnalarından yararlandırılmaması, ithal edilen ürünlerden gümrükte mükerrer veya fazla vergi tahsil edilmesi, kazancın vergilendirilme türüne ilişkin itirazlar, vergi dairesi tarafından uygulanan haciz ve e-haciz uygulamaları ile hesap bloke işlemleri, KDV iadesi taleplerinin yerine getirilmesinin vergi idaresince geciktirilmesi veya reddedilmesi, vergi borcunun yeniden yapılandırılmasının reddi işlemleri, vergi borcunun yeniden yapılandırılmasının sağlanması, beyanname verme sürelerinin uzatılması, engelli vergi indiriminden yararlanmak için idareye yapılan başvuruların aradan geçen uzun zamana rağmen sonuçlandırılmaması, vergi mevzuatında değişiklik yapılması ile vergi idarelerinin iş ve işlemlerine içerikli başvurular alınmıştır.

2.2.4.7.5 Sigortacılık İşlemleri

Sigortacılık işlemleri alanında, sigorta şirketi tarafından zararının karşılanmaması, sigorta poliçelerinin yeniden hesaplanması, DASK poliçesinin gereğinin yerine getirilmemesi, bankaların kredi kullanırken sigorta yaptırmayı zorunlu tutması, Bireysel Emeklilik Sisteminin (BES) uygulanmasından kaynaklanan sorunlara yönelik başvurular alınmıştır.

KDK'ya 2021 yılında genel olarak, deprem nedeniyle ağır hasarlı sigortalı binanın yıkılması nedeniyle, Doğal Afet Sigortaları Kurumu Başkanlığı tarafından sigorta bedelinin ödenmesi talebiyle başvurulmuştur.

2.2.4.7.6 Ekonomi, Maliye ve Vergiye İlişkin Diğer Konular

Ekonomi, maliye ve vergiye ilişkin diğer konular başlığı altında Ticaret Bakanlığınca verilen COVID-19 Esnaf Hibe Destekleri kapsamında yapılan başvurular ön plana çıkmaktadır. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaşanan bu olağanüstü süreçte COVID-19 salgınının ekonomiye yarattığı olumsuz etkilere karşı negatif etkilerin bertaraf edilebilmesi amacıyla Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan tarafından 22.12.2020 tarihli ve 3323 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ile Gerçek Kişi Tacirlere Koronavirüs Salgını Nedeniyle Verilecek Destekler Hakkında Karar açıklanmıştır. Bu karar kapsamında, Ticaret Bakanlığının koordinasyonunda yürütülen destekleme çalışmaları salgının yaratabileceği ekonomik tahribatın en düşük seviyede kalması amaçlanmaktadır.

KDK'ya gelen başvurularda genel olarak hibe desteği talepleri reddedilen vatandaşlarımızın, hibe desteğinin verilmesi talebiyle başvurdukları görülmektedir. Bunlardan bazılarında, bakanlıkça belirlenen desteklenecek sektörlerde yer almayan sektörlerde faaliyet gösteren esnaf ve gerçek kişi tacirlerin, faaliyet gösterdikleri sektörlerde de hibe desteği verilmesi talebiyle başvurdukları görülmüş, farklı sektörlerin koronavirüs krizinden etkilenme düzeyleri de farklılık göstermekte olduğundan, Bakanlıkça "Desteklenecek Ekonomik Faaliyet Kodları" tespit edilmekle, öncelikli olarak krizden daha fazla zarar gören sektörlerin desteklenmesi amaçlandığı düşünülerek Ret Kararı verilmiştir.

Hibe desteğinden yararlanabilmek için şartları elverdiği halde, belgelerinde eksiklik olduğu ya da kimi şekli koşulları sağlayamayan vatandaşların, taleplerinin yeniden değerlendirilmesine yönelik başvuruları da olmuştur.

Yine, güncel ve yoğun başvurular içerisinde faizsiz tasarruf finansman kuruluşları olan ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 02.07.2021 tarihli ve 31529 Mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 01.07.2021 tarihli ve 9647 sayılı kararıyla 6361 sayılı Kanunu'nun Geçici 7'nci maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında; tasfiye işlemi devam eden Finansevim İktisatevim, Değerevim, Hedefevim, Vizyonevim, Varlıkevim, İstekevim, Birikimevim, Morevim, Destekevim, Gelecekevim, Birikimevim, İhtiyaçevim, İkizlerevim, Yaşamevim, Finalevim, Doğruevim gibi firmalara Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından atanan tasfiye komisyonu seçildiği, tasfiye işlemlerinin devam ettiği, söz konusu şirketlerden alacağı ve taksit ödemesi olan başvuru sahiplerince tasfiye işleminden dolayı haklarını

alamadıkları için mağdur olduklarını belirtmişlerdir. Konuyla ilgili yapılan 70 civarındaki başvuruya Gönderme Kararları verilmiştir.

2.2.4.8 *ENERJİ, SANAYİ, GÜMRÜK VE TİCARET*

Kamu hizmetlerinin yürütülmesi idare için bir "ödev" niteliğindedir. Ancak bu ödevin, mutlaka ve bizzat idarenin kendisi tarafından yürütülmesi zorunlu değildir. İdare, kamu hizmetlerini kendisi bizzat yürütebileceği gibi özel hukuk kişileri eliyle de kamusal hizmetlerin yürütülmesini sağlayabilir.

Enerji piyasasının düzenlenme ve denetlenmesine ilişkin idarenin yürüttüğü faaliyetler, genel anlamda kamu hizmeti olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan enerjinin "iletim" ve "dağıtım" faaliyetleri kamu hizmeti niteliğine ait özellikleri taşımaktadır. Burada idare, üretilmekte olan enerjinin iletimine ilişkin iş ve işlemleri kendi eliyle, enerjinin dağıtımına ilişkin iş ve işlemleri ise, gerekli şartları taşıyan ve lisans almış olan (2009 yılında elektrik dağıtımının özelleştirilmeye başlanmasıyla birlikte tamamen ve doğalgaz dağıtımında ise kısmen) firmalar eliyle yürütülmektedir.

Enerji, sanayi, gümrük ve ticaret alanında yapılan başvurular; elektrik ve doğalgaz dağıtım şirketlerinin uygulamalarında yoğunlaşmakta olup bunlara ilave olarak maden işletme ruhsatı alınması ve iptalinde yaşanan sorunlar, işletmelere verilen KOSGEB destek kredileri, iç ve dış ticarete ilişkin konular, tüketici sorunları ile gümrük işlemleri ve uygulamaları konularında sıkça başvurular yapılmaktadır.

2.2.4.8.1 Enerji ve Tabi Kaynaklar

Ülkemizde yeraltından çıkarılan çeşitli kömürler, petrol, doğalgaz, jeotermal kaynaklar vb. gibi enerji kaynakları ile yerüstünde mevcut olan güneş, rüzgâr ve biokütle enerji kaynaklarının işletilmesi ilgili mevzuata göre Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından verilen izin, ruhsat veya lisanslar ile mümkün olmaktadır. Söz konusu izin, ruhsat ve lisansların verilme sürecinde yaşanan sorunlar sık sık Kurumumuza başvuru konusu yapılmaktadır.

Madencilik ile ilgili ise, 3213 sayılı Maden Kanunu'na dayalı olarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğünce maden ruhsatlarının verilme sürecinde yaşanan sorunlar da başvuru konusu yapılmaktadır.

2.2.4.8.2 Enerji Piyasasında Özel Hukuk Tüzel Kişilerince Yürütülen Hizmetler

Kurumuza elektrik dağıtım şirketleriyle ilgili, ev ve işyerleri önünde inşa edilen elektrik panolarının veya trafolarının yaya giriş ve çıkışını engellediği veya can ve mal güvenliği açısından tehlike arz ettiği gerekçesiyle yerlerinin değiştirilmesi, elektrik ve doğalgaz faturalarına yapılan itirazlar, elektrik tarifesinin ticarethaneden meskene dönüştürülmesi ve kaçak elektrik kullanım iddiaları ile başvurularda yoğunluk yaşanmaktadır.

Elektrik panoları ile trafolarının yer değişikliğine ilişkin taleplerde, elektrik panosunun bulunduğu yerin kamunun ortak kullanımına ayrılan bir alan olup olmadığı ilgili belediyeler nezdinde incelenmekte ve yaya sirkülasyonunun engellenmemesi, engellilerin erişimi ile can ve mal güvenliğinin sağlanmasının zorunlu olduğu hususlarda ilgili idarelerden bilgi belge talebinde bulunularak ve gerektiğinde bilirkişi görevlendirilerek konu detaylı bir şekilde incelendikten sonra karara bağlanmaktadır.

Kaçak elektrik kullanımına yahut kaçak elektrik kullanımı sonrası çıkarılan faturalara itirazlar Kurumumuzca incelenmektedir. Söz konusu başvurularda genel olarak; kaçak elektrik kullanımının bulunup bulunmadığı, Dağıtım Şirketlerinin Elektrik Piyasası Tüketici Hizmetleri Yönetmeliği'ne ve diğer mevzuata uygun hareket edip etmedikleri araştırılmakta ve incelenmektedir.

2.2.4.9 *ENGELLİ HAKLARI VE SOSYAL HİZMETLER*

Bu başlık altında muhtaç durumda olan vatandaşlar, engelliler, engelli yakınları ve yaşlılar ile şehit yakınları ve gazilerin idare ile yaşadıkları uyuşmazlıklara ilişkin başvurular değerlendirilmektedir.

2021 yılında yukarıda bahsedilen başlık altında, en fazla sosyal yardımlar, evde bakım aylıklarının ve engelli aylıklarının bağlanması taleplerine yönelik başvuruların yapıldığı, bununla birlikte bağlanan aylıkların usulsüz bir şekilde kesilmesi, muhtaçlık kriterlerinin ve ilgili mevzuattaki diğer koşulların sağlanmasına rağmen ilgililere sosyal yardımların bağlanmaması, sağlık kurulu raporlarındaki engelli oranlarına itiraz, kamu hizmetlerine erişimde yaşanan sıkıntılar, diyabet hastalarının yaşadığı mağduriyetler, engellilerin ücretsiz seyahat hakkı, refakatçi hakkı, evde bakım hizmeti kapsamında yürütülen hizmetlere erişim, korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç engelliler ile şehit ve gazi ailelerinin sağlık, eğitim, istihdam, maddi ve manevi hakların temini hususunda yaşadığı sıkıntılar, GSS tespiti, engelliler aleyhine ayrımcılık, kamu kurumları ve belediyeler tarafından verilen sosyal yardımlar

konusunda yaşanılan mağduriyetler ile görevlilerin engellilere yönelik tutum ve davranışları vb. konularda başvurular alınmaktadır. Ayrıca, COVID-19 virüs salgını kapsamında yapılan pandemi destek yardımları konusunda 2020 yılında olduğu gibi çok sayıda başvuru alınmış ve sonuçlandırılmıştır.

2.2.4.9.1 Sosyal Yardım Taleplerinin Değerlendirilmesi

2021 yılı içerisinde sosyal hizmetler ile engelli ve yaşlı hakları başlığı altında KDK'ya iletilen başvuruların başında sosyal yardım talepleri gelmektedir.

Ülkemizde muhtaç durumda olan kişilere 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun ile 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında sosyal yardımlar (Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Düzenli Nakit Yardım Programı, Öksüz ve Yetim Yardımı, Doğum ve Çoklu Doğum Yardımı, Muhtaç Asker Ailelerine Yönelik Düzenli Nakit Yardım Programı, Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı, Terör Zararı Yardımları, Afet-Acil Durum Yardımları, İşe Yönlendirme Yardımı, İşe Başlama Yardımı, Şehit Yakınları ve Gazilere Yönelik Yardımlar, Gıda Yardımları, Barınma Yardımları, Yaşlı ve Engelli Bakım Projeleri (Vefa Projeleri), Yaşlı Aylığı, Engelli Aylığı, Engelli Yakını Aylığı, Şartlı Sağlık Yardımları (Sağlık ve Gebelik), Şartlı Eğitim Yardımları, Silikozis Hastalarına Yapılan Ödemeleri, Elektrik Tüketim Desteği, vb.) yapılmaktadır.

Özellikle salgın sebebiyle evlerinden çıkamadığı için çalışamayan, mevcut iş yerlerini geçici/sürekli olarak kapatmak zorunda kalan veya bu süreçte işini kaybeden kişiler ile temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelenlerin "sosyal devlet" ilkesi gereği bu zorlu dönemde sosyal yardımlara eskisinden daha fazla ihtiyaç duyabilecekleri de dikkate alındığında, sosyal yardım başvurularının olabildiğince ivedi şekilde sonuçlandırılarak yaşanan mağduriyetlerin sorumlu idareler tarafından bir an evvel giderilmesi ve gerekli tedbirlerin gecikmeksizin alınması büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple, Pandemi Sosyal Destek Programı ve Tam Kapanma Sosyal Yardım Programı dahil Kamu Denetçiliği Kurumuna yapılan tüm sosyal yardım başvuruları (SED, ayni, nakdi yadımlar) hakkında vakit geçirilmeksizin ilgili kişi, vakıf ve Kurumlarla iletişime geçilerek başvurucu ve ailesinin durumunun sosyal devlet ilkesi kapsamında hassasiyetle incelenmesi ve koşulları taşıması halinde sosyal yardım taleplerinin karşılanması yönünde kararlar verilmektedir. Kurumumuz

tarafından verilen Kararlara istinaden bahse konu taleplerin büyük bir çoğunluğu ivedilikle çözüme kavuşturulmaktadır.

"Hükümlü ve tutukluların sosyal yardımlardan faydalandırılması için adres kayıt işlemlerinin yapılması" kapsamında, ceza infaz kurumlarında kalan hükümlü ve tutukluların sosyal yardım talepleri ile ilgili olarak yapılan bazı başvurularda hükümlüler MERNİS'e kayıtlı adresleri olmadığından sosyal yardım taleplerinin değerlendirilmeye alınmadığını beyan ettiklerinden ilgili kurumlarla iletişime geçilerek 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde yer alan "Huzurevi, yetiştirme yurdu, cezaevi, öğrenci yurdu gibi yerlerde kalanların adres bildirimleri ilgili kurum yetkililerince ... yapılır" hükmü ile Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün E.9506/144888 sayılı iç yazısına istinaden başvuruculaların adres (ikinci adres) güncelleme işlemlerinin yapılması ve akabinde sosyal yardım taleplerinin yetkili SYD vakfınca değerlendirilebilmesi için gerekli koordinasyonun sağlanması yönünde karar verildiği, akabinde ilgili kurumlar tarafından Mernis adres güncelleme işlemlerinin gerçekleştirildiği ve gerekli koordinasyonların sağlandığı bilgisi verilmiştir.

"Engelli Hakları"na ilişkin KDK'ya yapılan tüm başvurular ise hassasiyetle incelenmekte ve ivedilikle çözüme kavuşturulması yönünde Kararlar verilmektedir. Yine bu konuda, 2021 yılı içerisinde engellilerin kurum bakımın alınması, ÖTV muafiyetinden yararlanma ile şehit yakınları ve gazi haklarına yönelik başvurular yapılmıştır.

2.2.4.10 *İNSAN HAKLARI*

İnsan hakları ve temel özgürlükler alanlarında özellikle 2002 yılından sonra önemli hukukî ve idarî reformlar yapılmıştır. Ancak mevzuat alanındaki iyileştirmelerin, "idarî uygulama" ve "yargısal uygulama" alanlarındaki işleyişe de yansıtılması önem taşımaktadır. İşte bu noktada, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun, bu bilincin artırılması, yerleşmesi ve kamu idaresinin şeffaf, hesap verebilir ve iyi yönetim ilkeleri çerçevesinde kamu hizmeti üretme kapasitesinin geliştirilmesinde önemli katkısı 2021 yılı içerisinde KDK'ya temel hak ve özgürlüklerin ihlali iddialarını içeren çok sayıda başvuru iletilmiştir. Söz konusu başvuruların çoğunluğu bireysel nitelikte olmakla beraber, bazı somut ihlal iddialarının, avukatlar, sivil toplum örgütleri ve meslek kuruluşları tarafından da KDK'ya iletildiği görülmektedir. Bu durum aynı zamanda, kamuoyunda ve bireylerin nazarında KDK'ya yönelik bir güvenin varlığına da işaret etmektedir.

Bu rapor döneminde iletilen şikâyetler arasında, ceza infaz kurumlarında ve diğer kapalı kurumlarda yaşanan hak ihlali başvuruları, dilekçe ve bilgi edinme, seçme ve seçilme, vatandaşlık, seyahat, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakları, düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğü, işkence ve kötü muamele yasağı alanlarındaki ihlal iddialarını muhtevi başvurular öncelik taşımaktadır.

2.2.4.10.1 Kapalı Kurumlarda Yürütülen İş ve İşlemler ile Uygulamaların Temel İnsan Hakları İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi

Yetkili makamlar tarafından usulüne uygun şekilde özgürlüklerinden mahrum bırakılan kişilerin konulduğu yerler, "kapalı kurum" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın içerisine, ceza infaz kurumları, geri gönderme merkezleri, kolluk birimlerine ait nezarethaneler, akıl hastalarının tutulduğu kuruluşlar, bakıma muhtaç kişilerin barındırıldığı sağlık ve rehabilitasyon kuruluşları vb. çok geniş yelpazede kamu veya kamusal mekân girmektedir. Bu kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin temini ve korunması, tamamen kamu idaresinin sorumluluğu altında bulunmaktadır. Bu rapor döneminde kapalı kurumlarda yürütülen iş ve işlemler, (a) ceza infaz kurumları, (b) geri gönderme merkezleri olarak iki başlık altında değerlendirilmiştir.

2.2.4.10.1.1 ***Ceza İnfaz Kurumları***

Ceza infaz kurumlarında barındırılan tutuklu ve hükümlü kişilerin ilettiği başvurular konularına göre tasnif edildiğinde, bu rapor döneminde de kurum yetkililerine yönelik işkence, darp ve kötü muamele iddiaları ağırlık taşımaktadır. Bunun yanı sıra kapasite üstü barınma ve bundan kaynaklanan diğer sıkıntılar (sağlık hizmetinden yeterince yararlanamama, sıcak su kullanımı, yatak, ortak alan kullanımı, spor etkinliklerine katılamama, hastane sevklerinin geç yapılması vb.), diğer ceza infaz kurumlarına nakil talebi, görüşme hakkının mevzuata aykırı şekilde kısıtlandığına yönelik iddialar, ilk girişte çıplak arama iddiaları, oda/koğuşlarda keyfi aramalar, disiplin cezalarının keyfi şekilde verildiği, mevzuatın keyfi biçimde yorumlandığı ve bununla bağlantılı mahkûmların şartlı salıverme müessesesinden yararlanmalarının önüne geçildiği şeklinde iddialar hükümlü ve tutukluların en çok dile getirdiği hususlar arasında yer almaktadır.

Ceza infaz kurumlarında barındırılan kişilerden gelen şikâyet başvurularının çözüme kavuşturulması noktasında, 6328 sayılı Kanun hükümleri uyarınca Adalet Bakanlığı nezdinde etraflıca ve titizlikle inceleme ve araştırma yürütülmektedir. Özellikle işkence ve kötü muamele

iddialarını içeren başvurularda, olaya dair hazırlanan doktor raporları, kamera görüntüleri, ilgili ceza infaz kurumu izleme kuruluna ait raporlar, varsa ceza infaz kurumları tarafından hazırlanan raporlar ve yine varsa ilgili Cumhuriyet başsavcılıkları ve infaz hâkimlikleri tarafından verilen kararlar titizlikle incelenip konu aydınlığa kavuşturulmaya çalışılmaktadır.

Tutuklu veya hükümlüler ile bu kişilerin yakınları tarafından veya avukatlar ve sivil toplum kuruluşları tarafından Kuruma mevcut rapor döneminde iletilen şikâyet başvuruları hakkında yürütülen inceleme ve araştırmalar kapsamında elde edilen bulgulardan hareketle mesele, aşağıda analiz edilmektedir:

2.2.4.10.1.1.1 *Arama, Sayım, Kurum Güvenliği ve Disiplin Meselesi*

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu'nun 6 ncı maddesi uyarınca, hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten mahrum bırakma ve ceza infaz kurumlarının düzen, güvenlik ve disiplininin sağlanmasına yönelik olarak kanunla öngörülen müeyyideler haricinde bir "kısıtlama", "tedbir" veya "ceza" hukuka aykırılık oluşturacaktır. Mahkûmların, gerek yargılama sırasında tutuklu bulundukları süreler içinde, gerekse cezalarının infazı sırasında, hürriyet hakları dışında, Anayasa ve kanunlarda tanınan diğer insan haklarında bir kısıtlama ya da sınırlamaya neden olunmamalıdır. Kurumumuzun mahkûm başvurularına ilişkin temel yaklaşımı, mahkûmların hürriyetleri dışında diğer haklarından mahrum bırakılamayacakları ilkesi üzerine inşa edilmiştir. Mahkûmların haklarının etkili bir şekilde korunmasının, mahkûmun başarılı rehabilitasyonuna katkısı olacağından hareketle Kurumumuz, özellikle ceza infaz kurumlarının hassas yapısı da gözetilerek, mahkûmların haklarına riayet edilmesi konusunda kararlı bir role sahiptir.

2.2.4.10.1.1.2 *Tekli Odada Tutma Meselesi*

5275 sayılı Kanun, hükümlülerin infazının "tek kişilik odada" yapılmasını, sadece tek istisna hariç yasaklamıştır. Söz konusu istisna, Kanun'un "Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazı" başlıklı 25 inci maddesinde geçen, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının infazının tek kişilik odada yapılacağı hükmüdür. İnfaz şekli olarak olmasa ve kısa süreliğine de olsa "tek kişilik odada" tutulma konusunda 5275 sayılı Kanun'un öngördüğü bir diğer istisna da "hücreye koyma" şeklinde isimlendirilen disiplin cezasıdır. Dolayısıyla mahkûmların, gözlem, sınıflandırılma ve gruplandırma sonrasında durumlarına uygun odalarda diğer mahkûmlar ile beraber barındırılmaları ve cezalarının infazı gerekmektedir. Mahkûmların,

ıslahına yönelik mevzuat tarafından öngörülen tedbirlere başvurulmaksızın, tek kişilik odada uzunca süre tutulmaları hukuka aykırı bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Farklı ulusal ve uluslararası mercilerce sürekli haberli habersiz denetim yapılan ve tüm ortak alanlarda kamera bulunan ceza infaz kurumları açısından ceza infaz memurlarının mahpuslara karşı darp iddialarının oldukça azalmış durumda olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Bu konudaki her iddia çok önemli olduğundan, kamera kayıtları ve sağlık raporları incelenerek değerlendirilmektedir. Kurum görüşmelerinden, yapılan toplantılarda memurların zorunlu haller hariç, mahpuslarla kameranın olmadığı bir ortamda tek olmaması gerektiği özel olarak vurgulanmaktadır. Ancak özel hayatın gizliliği ilkesi gereği yaşam alanlarında kamera olmadığı ve ceza infaz memurları mahpusların tutulduğu odanın dışında olduğu için mahpusların, mahpuslara zarar verme konusu ise, üzerinde özel çalışma gerektiren zorlayıcı bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. İdare bir taraftan kişinin cezasını infaz ederken başkasına zarar vermemesi, bir taraftan da başkalarını korumak adına kişiye ceza maksatlı tek kişilik odada barındırmaması gerekmektedir. KDK, bu konudaki durumun zorluğunun farkındadır. Ancak idarenin bir şekilde, etrafına zarar veren kişilerin tabiatına uygun şekilde ıslahına, etrafına zarar vermesinin önüne geçerek yasal mevzuat sınırları içerisinde kişinin barındırılmasına yönelik çare üretmelidir.

Bu noktada son bir husus, diğer kişilere zarar veren mahkûmlar hakkında verilecek tedbir kararlarında, ceza infaz kurumu idare ve gözlem kurullarının daha titiz yaklaşması, sosyal çalışmacıların bu mahkûmlar üzerinde yoğunlaşmalarına imkân verilmesi gereğidir. Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri ile Hükümlülerin Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik'in ilgili maddelerinde, bu tarz kişiler açısından öngörülen rehabilitasyon programlarının ve tüm tutulu kişilerin davranış gelişiminin izlenmesi ve denetlenmesine yönelik belirlenen araçların daha yayın şekilde kullanımına ağırlık verilmelidir.

2.2.4.10.1.1.3 *COVID-19 Salgını Kapsamında Alınan Tedbirler Meselesi*

Kapalı kurumlarda barındırılan kişiler tarafından ve bu kişiler adına iletilen başvuruların temelinde, COVID-19 sürecinde, tutulu hastaların hayatlarının daha büyük risk altına girdiği; bu kapsamda koğuşların kalabalıklığı, hijyen şartlarının sağlanmaması, sağlıklı ve güvenilir beslenme imkanının bulunmaması ve salgın gerekçesi ile hastaların revire çıkarılmamasının, risk oluşturduğu; COVID-19 testi pozitif çıkan hasta mahpusların karantina ortamının kurallara uygun olmadığı; karantina koğuşlarının sağlıksız olduğu; zorunlu durumda hastaneye gidip

gelen ve kendine bakamayacak durumda olan mahpusların, karantina koğuşlarında kalmak zorunda bırakılmalarının ise risk içerdiği; öte yandan cezaevlerinde gittikçe yayılan salgın hastalığa dair güncel verinin muntazaman açıklanmadığı; hastalığın yayılma hızı ve bulaşma riskinin yüksek olması ve ayrıca kronik hastalığı bulunan çok sayıda hasta mahkûmun varlığı göz önünde tutulduğunda, cezaevlerinde toplu ölümler yaşanabileceği iddialarına istinaden cezaevlerindeki hasta tutuklu ve hükümlüler için bir düzenleme yapılarak tahliyelerinin sağlanması ve cezalarının infazı noktasında seçenek yaptırımların gündeme alınmasına dönük adım atılması, tüm gerekli mekanizmaların işletilerek bu konuda ivedi tedbirlerin alınması talepleri yer almaktadır. Söz konusu iddialara konu başvurular Kurumca titizlikle incelenmektedir.

2.2.4.10.1.1.4 *Çeşitli Hususlar*

Tutulu kişiler tarafından, eğitim, sağlık, nakil, görüş, haberleşme, koşullu salıverme, denetimli serbestlik, açık kurumlara ayrılma gibi farklı konularda da çok sayıda başvuru iletilmektedir. Söz konusu başvuruların çözüme kavuşturulması noktasında, evvel emirde idari en üst merci sıfatı ile Adalet Bakanlığına muhatap gönderme kararı verilmekte, gerekirse yerinde inceleme ve araştırma yapması suretiyle Bakanlığın konuya ilişkin mağduriyeti çözüme kavuşturması hedeflenmektedir. 169 Acil olan başvurularda ise, 6328 sayılı Kanun uyarınca idareye başvuru koşulu aranmaksızın esastan inceleme aşamasına geçilmektedir. Darp iddiaları ya da yaşam ve sağlık hakkı ihlalleri buna örnektir. Bu durumda özellikle kamera kayıtları, doktor raporları incelenmektedir. Özellikle evrak üzerinden iddialarının doğruluğu ya da gerçek dışılığı konusunda kanaate ulaşılamayan başvurularda, denetim yaparken ceza infaz kurumuna ilişkin iddialar hakkında bilgi sahibi olunması için cezaevi izleme kurullarının bağlı oldukları komisyon başkanlıklarına, ulusal önleme mekanizması olarak yerinde denetim yapan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ile Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuyla irtibata geçilmektedir. Ayrıca cezalarının infazının ve özgürlüğe kavuşmalarının ardından eski mahkûmların topluma uyumlarının takibi de bir diğer önem arz eden konudur.

2.2.4.10.1.2 *Geri Gönderme Merkezleri*

Göç İdaresi Başkanlığının resmi internet sayfasında yer verilen bilgiye istinaden, halihazırda ülkemizde 25 adet GGM bulunmaktadır. GGM'lerde tutulan kişiler de tıpkı ceza infaz kurumlarındakiler gibi kamu mercileri tarafından iradeleri dışında hürriyetinden mahrûm

kılınan kişilerdir. Dolayısı ile bu kişilerin de dış dünya ile bağlantısı kısıtlanmış olup bu mekânlarda yürütülen iş ve işlemlerin de yakından denetimi hayati önem arz etmektedir.
GGM'ler hakkında bir kısmı eş zamanlı olarak adli mercilere de intikal eden bahse konu şikâyetler, Kurumca özel bir önem verilerek incelenmektedir. KDK, başvuru vesilesiyle, başvurunun yapıldığı GGM'nin tüm şartlarına yönelik iyileştirme amaçlı çalışma gerçekleştirmektedir.

Ayrıca muhatap merkezlerin yerinde incelenmesine yönelik planlama yapılmıştır. Bu çerçevede, 18-19 Kasım 2021 tarihleri arasında, Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç ve Kamu Denetçisi Fatma Benli Yalçın'ın refakatinde Aydın ve İzmir illerinde inceleme ve araştırma gerçekleştirilmiştir. İlgili valiler başta olmak üzere, yabancılar, göç ve iltica konularından sorumlu kamu kurum ve kuruluşlarının üst düzey yetkilileri ile görüşmeler yapılmıştır. Ziyaret kapsamında İzmir ve Aydın illerindeki geri gönderme merkezleri yerinde incelenmiş, bu mekânların ve burada tutulan kişilerin durumları bizzat gözlenmiştir. Ziyarette ayrıca, özellikle Yunanistan gibi Avrupa ülkelerinin, ülkelerine giren yabancılara yönelik hukuka ve temel insan haklarına aykırı şekilde uyguladığı "push back (geri itme)" konusunda, İzmir ve Aydın Valiliklerinin görüş ve değerlendirmeleri alınmıştır. Bu noktada, Yunanistan başta olmak üzere Avrupa ülkelerinin bahse konu geri itme eylemlerinin, insanlık suçu teşkil ettiğine dair değerlendirmeler not edilmiştir. Aynı şekilde tek bir geri gönderme merkezinde yüzden fazla ülkeden kişinin barındırılabilmesi, çoğu durumda kişilerin üzerinde kimliklerini tevsik edici belge olmadığından ve dönmemek için ülkelerinin isimlerini vermediklerinden tespitin dahi çok zor olabilmesi, her birinin ülkesi ile olan yazışmaya göre barınanların GGM'de kalış süresinin uzayabilmesi, çok zor şartlar altında büyük hayallerle geldikleri çoğu zaman ailenin bütün mal varlığını satarak kaçakçılara teslim ettikleri bir ortamda yakalanarak sınır dışı etmenin oluşturduğu psikolojik buhranlar, madde bağımlılığı ve intihar eğilimi, bazen de Kabil Havalimanının ele geçirilmesi gibi kaynak ülkelerdeki durum gerekçesiyle gerçekleşen toplu kaçma ve toplu isyan girişimleri geri gönderme merkezleri için oldukça zorlayıcı konulardan sadece bir kaçıdır.

Bu noktada geri gönderme merkezlerine yönelik her başvuru dikkatle incelenmekte, kamera kayıtları, doktor raporları, varsa soruşturma evrakları özel olarak araştırılmakta, adli mercilere intikal etmiş olan vakalar açısından dahi süreç izlenmekte ve idari/disiplin yönünde adım atılmasına yönelik ilgili kamu idaresi ile temasa geçilmektedir. Başvuru vesilesiyle

yapılan çalışmalarda, GGM'deki herkes açısından şartların iyileştirilmesine çalışılmaktadır. Genel olarak geri gönderme merkezlerine ilişkin yetkililerle toplantılar yapılmış ve genel olarak standartların oluşması, kriz yönetimi konunda eğitim verilmesi, kameraların artırılması, görevli ve jandarmalarının kamerasız ortamda barınanlarla bulunmaması gibi genel iyileştirme önerileri sunulmuştur.

İdari gözetim altına alınıp GGM'lerde tutulan kişilerce veya sivil toplum kuruluşlarınca bu minvalde iletilen başvurulardan bir kısmı ön inceleme aşamasında karara bağlanmış, bazı başvuruların ise esastan inceleme ve araştırması devam etmektedir.

2.2.4.10.2 Terör Gerçeği ve Terörizm ile Mücadelenin Zorlukları

2330 sayılı Kanun açısından kaynaklanan ciddi bir problem bulunmaktadır. Bu problem, bu Kanun kapsamında herhangi bir başvuru süresinin öngörülmemiş olması ve 10 yıllık süreyi aşan başvuruların, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 72 nci maddesinde kayıtlı, "tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlülüğünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her halde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar" hükmü gereği tazminat taleplerinin zamanaşımı yönünden reddedilmesinden kaynaklanmaktadır.

Diğer yandan, Anayasa'nın 61 inci maddesinin birinci fıkrasında kayıtlı "Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar" amir hükmü de göz önünde tutularak, 2330 sayılı Kanun'un tanıdığı "kamu hakları"nın etkili bir şekilde kullanılması amacı ile Kanun kapsamındaki tazminat taleplerinin, bir kamusal hak olduğu ve bu gerekçe ile her zaman ileri sürülebileceğinden hareketle, tazminat taleplerinin karara bağlanmasında ortaya çıkan zamanaşımı ile ilgili tereddütlerin açık bir şekilde giderilebilmesi amacıyla mevzuat çalışması yapılması gerekmektedir

Rapor döneminde Kuruma iletilen çok sayıda başvurudan hareketle, mahkeme ilamı ile kesinleşmiş olan terörist eylemlerden kaynaklı tazminat alacaklarının, bütçe yetersizliği nedeni ile ödenememesi durumu tespit edilmiştir. Bazı dosyalarda, söz konusu mahkeme ilamına konu alacakların, kişiler tarafından icra takibine konu edildiği de görülmektedir. Kamu idaresinin, bu türden borçların zamanında ödenmesi açısından ilave önlem alması gerektiği değerlendirilmektedir.

2.2.4.10.3 Toplanma ve İfadeyi Açıklama Özgürlüğünün Kapsamı ve Önemi

AİHM ve AİHS genel olarak, toplantı düzenleme özgürlüğünün, demokratik toplumlarda korunması gereken temel haklardan olduğu, bir toplumu toplum yapan değerlerden olduğu ve bu nedenle de bu hakkı sınırlamaya yönelik müdahalelerin çok dar yorumlanması gerektiği yönünde değerlendirmede bulunmaktadır.

Barışçıl olan, şiddet içermeyen ve kamu düzenini hayati oranda aksatmayan gösterilere 2911 ve 2559 sayılı Kanunlara uygun ve hatta bunların gereği olarak gerçekleştirilen kolluk müdahalesi, yasal sınırlar içerisinde gerçekleşen ancak AİHM içtihadı uyarınca hukuka aykırı bir müdahaleye dönüşebilmektedir. Bu sebeple, insan hakları konusunda gerçekleştirilmiş olan diğer idari ve kurumsal tedbirlere ilave olarak 2911 sayılı Kanun'un, "Birinci Bölüm", "Genel Hükümler" kısmı altında, "şiddet içermeyen barışçıl toplanma ve ifadeyi açıklama özgürlüklerine kamu düzeninin bozulduğuna ilişkin somut bir gerekçe olmaksızın müdahalede bulunulmaz" şeklinde bir hüküm eklenmesi, bu alanda yaşanan sorunları asgariye indirecektir.

2.2.4.10.4 Kişisel Verilerin Korunmasının Önemi

Kurumumuza iletilen şikâyetlerde bilhassa yurt dışında, sosyal güvenlik ve tapu bilgilerinin sızdırıldığı ve devlet kurumlarınca kişisel verilerin rıza dışında kullanıldığı iddiası ağırlık kazanmaktadır. Bununla birlikte, yukarıda yer verilen 6698 sayılı Kanun'un 21 inci maddesi uyarınca kişisel verinin nitelendirilmesi, sınıflandırılması, ihlal iddiasının değerlendirmesinin yapılması hususunda özel olarak kanunla görevlendirilmiş ve görevinin ifası esnasında hiçbir organ, makam, merci ve kişiden emir, talimat, tavsiye ve telkin alamayacak olan Kişisel Verileri Koruma Kurumunun varlığına vurgu yapılarak söz konusu başvuruların değerlendirilmesinin Kurumumuzun görev alanına girmiyor olması nedeniyle başvurular hakkında incelenemezlik kararları verilmiştir. Bu doğrultuda, başvuran görevli kuruma başvuru hususunda bilgilendirilmiş, ihlal iddiasının ciddi olması durumunda da resen inceleme yapma yetkisine sahip olması hasebiyle başvurunun Kişisel Verileri Koruma Kurumuna iletilmesi, bazı başvurularda da başvurunun ihlalde bulunduğu ileri sürülen idarelere iletilmesi sağlanmıştır.

2.2.4.10.5 İnsan Hakları Açısından COVID-19 ve Bu Kapsamda İletilen Başvuruların Değerlendirilmesi

2021 yılında Kurumumuza, Türkiye'nin COVID-19 ile mücadele kapsamında aldığı tedbirlerin uygulanmasından kaynaklanan ihlal iddialarını muhtevi çok sayıda şikâyet

başvurusu iletilmektedir. Söz konusu başvurularda, "seyahat özgürlüğü," "sağlık hakkı", "eğitim hakkı" gibi bazı çekirdek hak ve özgürlüklerin ihlali iddialarının yanı sıra salgın nedeni ile işsiz kalınması, iş yerinin kapatılması vb. gerekçeler ile ekonomik zorluk çeken bireylerin maddi talepleri de dile getirilmektedir. Daha yakından bakıldığında, seyahat izin belgesi verilmemesi nedeni ile seyahat hakkının ihlal edildiği, sokağa çıkma yasaklarının hukuka aykırılığı, sağlık hizmetlerinden yararlanmada yetersizlik/ayrımcılık iddiaları, eğitim hizmetlerinden yararlanmada yaşandığı iddia edilen eksiklikler ve işsiz olduğundan bahisle pandemi sürecinde devletin zor durumda olan vatandaşlara vermiş olduğu maddi destekten yararlanmaya yönelik talepler, söz konusu başvurular arasında öncelik taşımaktadır.

2.2.4.11 *KADIN HAKLARI*

Kurumumuza kadın hakları alanında yapılan başvurular menfaat ihlali şartı aranmaksızın incelenmektedir. 2020 yılında olduğu gibi 2021 yılı da Covid-19 salgını ile mücadelenin gölgesinde geçmiş ve yine aynı şekilde kadınlar tarafından daha çok sosyal hizmetler alanında başvurular yapılmış olup bu başvurular da ilgili başlık altında incelenmiştir.

2.2.4.11.1 Kadın Hakları Alanında Kurumumuza Yapılan Şikâyet Başvuruları ve Karar Örnekleri

2.2.4.11.1.1 *İş Yeri Değişikliği*

Kadın hakları alanında artık bir ilke kararına dönüşen kararımızda başvuran özetle; 2017'den beri sözleşmeli hemşire olarak çalıştığını, eşiyle kendisine şiddet uyguladığı için anlaşmalı boşandığını, evliliği süresince maruz kaldığı şiddet eylemleri için doktora gitmesine rağmen tehdit ve baskıdan dolayı şikâyetçi olamadığını, bu nedenle kendisi için koruma kararı verilmediğini, yetkili Aile Mahkemesinden verilmiş uzaklaştırma kararı bulunduğunu, ailesinin yaşadığı ... iline yer değişikliği suretiyle atanma talebinin sözleşmeli personelin üç yıl boyunca yer değişikliği yapamayacağı hükmü gerekçe gösterilerek ve hakkında iş yeri değişikliğine ilişkin verilmiş bir yargı kararı bulunmadığı gerekçesiyle reddedildiğini belirterek mağduriyetin giderilmesini talep etmiştir. İdarenin yer değişikliği talebini reddetmesinin ulusal ve uluslararası yükümlülüklerimize aykırı olduğu belirtilerek, başvuranın can güvenliğinin sağlanmasını teminen yer değişikliği talebinin aile içi şiddete ilişkin risk değerlendirilmesi yapılmak suretiyle yeniden incelenmesi için ilgili idareye tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.4.11.1.2 *Kadın ve Çocuk Bakımevleri Açılması*

Akçaabat İlçesi sınırları içerisinde belediyeye ait bir çocuk ve kadın konukevi bulunmadığını, Belediyenin 2020-2024 stratejik planında da konukevi açılmasına ilişkin hiçbir planlama yapılmadığını belirterek Akçaabat ilçesinde kadın ve çocuklar için konukevi açılması talebiyle Kurumumuza başvurmuştur. Başvuru üzerine inceleme ve araştırma çerçevesinde idareden bilgi ve belge talebinde bulunulmuş olup Akçaabat Belediye Başkanlığı Strateji Geliştirme Müdürlüğünden alınan 23.08.2021 tarihli ve E789236950008854 sayılı cevabi yazıda özetle idarece başvuranın talebi doğrultusunda kadın ve çocuk konukevi ihtiyacının karşılanması için gerekli girişimlerde bulunulacağı belirtildiğinden ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde Dostane Çözüm Kararı verilmiştir.

2.2.4.11.1.3 *Mobbing*

Kurumumuza yapılan başvuruda başvuran özetle; sürekli işçi statüsünde çalıştığını, iş yerinde tacize maruz kaldığını, tehdit edildiğini ve kendisine mobbing uygulandığını ifade ederek bu duruma son verilmesini ve ilgili kişiler hakkında gerekli işlemlerin yapılmasını talep etmesi üzerine 19/03/2020 tarihli Gönderme Kararı verilmiştir.

Kurum Rehberlik ve Teftiş Kurulu Başkanlığınca yürütülen soruşturma neticesinde düzenlenen 27/01/2021 tarihli Soruşturma Raporuna ilişkin Kurum Başkanlık Olur'u ile fail konumunda bulunan kamu personelinin 657 sayılı DMK' nın 125 maddesi 1/B-ı bendi hükümleri çerçevesinde kınama cezası ile tecziye edilmesine ve idari yönden ise amir konumunda bulunan kamu personelinin kendilerine intikal eden iddiaların incelenmesi, personel görevlendirilmesine karar verilmiştir. İlaveten Aile Mahkemesi Kararına istinaden de başvuranın isteği üzerine iş yerinin değiştirildiği bildirilmiştir.

2.2.4.11.2 Kadın Hakları Alanıyla İlgili Gerçekleştirilen Faaliyetler

- Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Yerel Kamu-Sivil Toplum İş Birliği Geliştirme Toplantısına Kurumumuzca katılım sağlanmıştır.
- Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planının (2016-2020) uygulanmasına yönelik olarak Ulusal Eylem Planı faaliyetleri kapsamında İzleme ve Değerlendirme Formu düzenlenmiş olup Kurumumuzun 2020 yılında kadın hakları alanında yürüttüğü faaliyetleri içeren bilgi notu ile birlikte Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına sunulmuştur.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonuna Kurumun tespitleri ve konuya ilişkin kurum kararları hakkında Türkiye Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç tarafından 28 Nisan 2021 Çarşamba günü sunum yapılmıştır.
- Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 4. Ulusal Eylem Planı Tanıtım Toplantısı'nda Kurumumuz temsil edilmiştir.
- Özbekistan Cumhuriyeti Ulusal İnsan Hakları Merkezi ev sahipliğinde gerçekleştirilen "Dünya Gençlik Hakları Konferansına konuşmacı olarak katılım sağlanmıştır.
- Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çalışma Grubu tarafından düzenlenen Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Teknik Takip İle İzleme (6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Yasanın 12. Maddesinde Yer Alan Elektronik Kelepçe Tedbiri) Konulu Toplantıya katılım sağlanmıştır.
- Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi'nin 15'inci Toplantısına katılım sağlanmıştır.
- Batı Balkanlar ve Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Sonlandırılması başlıklı çevrim içi bölgesel konferansa katılım sağlanmıştır.

2.2.4.12 *KAMU PERSONEL REJİMİ-I*

2021 yılında Kuruma yapılan başvuruların konu bazında en yüksek oranla kamu personel rejimine ilişkin olduğu tespit edilmiştir.

2.2.4.12.1 Personel Alımı

Yazılı sınavlara ilişkin itiraz başvurularının incelenmesi sürecinde özel ve teknik bilgi gerektirmesi durumuna göre bilirkişi incelemesi yoluna başvurulmaktadır. Mevzuatta yer verilmemiş olsa da sözlü sınavlarda nasıl bir usul izleneceği yargı kararlarıyla ortaya konulmaktadır. Bu doğrultuda, Kurumumuza yapılan başvurularda idarelerden sınav komisyon değerlendirme formları (tutanakları) istenerek komisyon üyeleri tarafından yapılan değerlendirmeler ve bu değerlendirmeler neticesinde verilen puanların birbirini destekler nitelikte olup olmadığı, değerlendirme tutanağındaki puanlamaya ilişkin takdir yetkisinin kamu yararı ve hizmet gereklerine uygun olarak kullanılıp kullanılmadığı ve objektif bir değerlendirme yapılıp yapılmadığı tespit edilmeye çalışılmaktadır.

Yapılan başvurular göstermektedir ki personel alımında idarelerin takdir yetkileri bulunmakla birlikte bunu kullanırlarken nesnel esaslara dayanmaları, seçim sürecini personel adaylarına güven verecek surette gerçekleştirmeleri ve şeffaf ve hesap verebilirlik bakımından azami düzeyde dikkat göstermeleri önem taşımaktadır.

2.2.4.12.2 Atama, Nakil, Görevlendirme ve Yer Değiştirme

Kurumumuza yapılan bir başvuruda, nakil talebinin sağlık mazeretine dayalı olmadığı, anne ve babasının engellilik durumuna dayalı nakil talebi olduğu ve Adalet Bakanlığı Memur Sınav, Atama ve Nakil Yönetmeliği'nin engelliliğe dayalı nakil taleplerinde kurumun kadro doluluk oranları dikkate alınarak nakil işlemi yapılabileceği ve bu şekilde yapılacak nakillerin Yönetmelik'teki kısıtlayıcı hükümlere tabi olmayacağının açıkça düzenlendiği belirlenmiştir. İnceleme-araştırma sırasında edinilen belgelerden ise, Tarsus Açık Ceza İnfaz Kurumundaki hükümlü sayısının Niğde E Tipi Ceza İnfaz Kurumunda bulunan hükümlü sayısına kıyasen daha fazla olmasına rağmen personel sayısının daha az olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla Tarsus Açık Ceza İnfaz Kurumunun kadro doluluk oranının da uygun olduğu değerlendirilmiş olup başvuranın naklinin yapılması gerektiği kanaatine varılmış ve tavsiye kararı verilmiştir.

Bir diğer başvuruda başvuran, çalıştığı yerde kızının tedavisi mümkün olmadığından tedavi imkanı bulunan başka bir il merkezine acilen naklinin yapılması için Kurumumuza başvuruda bulunmuştur. Kurum ile yapılan yazışma neticesinde idarenin boş pozisyon ve personel ihtiyacı çerçevesinde, çocuğunun tedavi ve özel eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için ilgilinin naklinin yapılması hususunda tavsiye kararı verilmiştir. Buna ilişkin idare tarafından gönderilen yazıda ise, başvuranın İstanbul iline atandığı bilgisi verilmiştir.

2.2.4.12.3 İlerleme ve Yükselme

Atanmaya hak kazanan personelin başarı sıralaması listesinin kesinleşmesini müteakip en yüksek puandan başlamak üzere belirlenen başarı sıralamasındaki puanlarına göre üç ay içerisinde duyurulan boş kadro veya pozisyon sayısı kadar atamalarının yapılacağına ilişkin düzenleme ile atama için üç aylık süre belirlenmişken, yazılı sınav sonrası aradan geçen bir yılı aşan süre içinde sözlü sınavın gerçekleştirilmemesi ve yapılacak sözlü sınava ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamasının haklı beklenti ve hakkaniyetle bağdaşmayacağı kanaatine varılmıştır.190 Bu kapsamda, kamu kurum ve kuruluşlarının personeline dönük görevde yükselme ve unvan değişikliği sınavlarını belli periyotlar dahilinde yapması, söz konusu sınavların yapılmasına dair usul-esasları önceden tereddüte mahal vermeyecek netlikte ortaya

koyması ve bu suretle personelin kariyer yolunu açık tutarak kurumsal bağlılığını güçlendirmesi önem arz etmektedir.

2.2.4.12.4 Kadro ve Pozisyonlar

Kurumumuza çeşitli hastanelerden çok sayıda diyaliz teknikeri tarafından yapılan ve hastanelerdeki diyaliz ünitelerinin denetlenmesi, çalışan sertifikasız personellerin servislerine çekilmesi ve diyaliz teknikerleri için yeterli kadronun açılması talepli başvurularda, idareden temin edilen bilgilerden, bazı hastanelerce sertifikasız hemşire çalıştırılmasına devam edildiği anlaşılmakta olup bu uygulamanın, ilgili yönetmeliğin yürürlük tarihi olan 01.03.2019 tarihinden itibaren bir yıllık sürenin aşılarak sertifikasız hemşire çalıştırılmasının açıkça bu düzenlemeye ve etkin, verimli personel istihdamının sağlanması ilkesine aykırılık oluşturduğu; bu kapsamda idarece, diyaliz merkezlerinde ve ünitelerinde daha etkin bir denetim yapmak suretiyle, mevzuata aykırı bir şekilde sertifikasız personel çalıştırılmasının önlenmesi gerektiği; ayrıca diyaliz teknikerleri için yeterli istihdam imkanı sağlanması yönünde gerekli tedbirlerin alınması gerekliliği değerlendirilmiştir.

2.2.4.12.5 Mali Haklar

Kurumumuza yapılan bir başvuruda, Anayasa'nın 125 inci maddesi kapsamında, Ocak 2020 tarihine kadar eksik ödenen ek özel hizmet tazminatı fark tutarının teknik öğretmen üst öğrenim intibakının yapıldığı tarihten itibaren 3.0 oranından hesaplanarak ödenmesi talep edilmiştir. Kurumumuz tarafından yapılan değerlendirme sonucunda beş yılı kapsamak üzere ek özel hizmet tazminatının 3.0 katsayısı üzerinden hesaplanarak ödenmesi yönünde Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığına tavsiyede bulunulmasına karar verilmiştir.

2.2.4.12.6 Sosyal Haklar ve Yardımlar

Kurumumuza yapılan bir başvuruda, İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğünde mühendis olarak görev yapan başvuran, eşinin 14/07/2020 tarihi itibariyle ücretsiz izne ayrıldığını, çalıştığı idareye aile yardımı ödeneğine ilişkin 16/07/2021 tarihinde başvuruda bulunduğunu, geriye dönük ödeme konusunda idareden gelen cevapta Hakem Kurulu Kararına atıfta bulunularak geriye dönük sadece üç aylık kısmın ödenebileceği bildirilmiş olup geriye kalan kısmın ödenemeyeceğinin bildirildiğini ifade ederek aile yardımının tamamının ödenmesini talep etmiştir. Başvuru neticesinde 4. Dönem Toplu Sözleşmesi'nin 39 uncu maddesindeki, aile yardımı ödeneğinin geriye dönük üç aylık kısmının ödeneceği düzenlemesi öne çıkarılsa da toplu sözleşmeler vasıtasıyla esasında kamu görevlilerinin sahip oldukları haklara ilave bazı

haklar elde etmelerinin amaçlandığı, dolayısıyla ilgili mevzuat hükümleri dikkate alındığında bahsi geçen Toplu Sözleşme hükmü ile memurlara yeni bir hak verilmesinden ziyade memurların zaten sahip oldukları hakkın kısıtlandığının görüldüğü, Toplu Sözleşme'de kazanılmış hakkın kullanılmasını sınırlayıcı nitelikte hüküm konulmasının hukukun genel prensiplerine aykırılık oluşturacağı değerlendirilmiş olup başvurana ödemenin yapılması hususunda tavsiye kararı verilmiştir.

2.2.4.12.7 Genel Haklar

Yapılan bir başvuruda, Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü bünyesinde sosyal güvenlik denetmeni olarak görev yapan başvuranın, doğum iznini kullandığı, akabinde ücretsiz izin talebinde bulunduğu, talebinin mevcut görevlerini tamamlamamış olması nedeniyle uygun görülmediği, ancak 657 sayılı Kanun hükmünün bu konuda idarelere takdir yetkisi vermediği belirtilerek doğum sonrası aylıksız izin hakkının kullandırılması talep edilmiştir. Aylıksız izin talebinin reddedilmesine yönelik tesis edilen işlemlerin hukuken yerinde olmadığı değerlendirilerek başvuranın aylıksız izin hakkından yararlandırılması yönünde İzmir Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğüne tavsiyede bulunulmuştur.

İzin konusuyla ilgili olarak Kuruma ulaşan başvurular arasında COVID-19 salgınına yönelik alınan tedbirler kapsamında kamu personelinin idari izinli sayılması ve karantina dönemlerinde gerçekleşen ücret ve buna ilişkin kesintilerle ilgili başvurular da yer almaktadır. Bu konu özelinde, kamu kurumları arasında uygulama birliği bulunmadığından problemlerin yaşandığı tespit edilerek konuya dair tereddütlerin giderilmesi amacıyla tavsiye kararları verilmiştir.

2.2.4.12.8 Disiplin Cezaları ve Memuriyetin Sona Ermesi

Kurumumuza gelen başvurular arasında personelin iş ve işleyiş konusundaki tutum ve davranışlarında gerekli dikkat ve özeni göstermeleri hususunda idarelerin uyarıda bulundukları yazılı ikazların iptaline ilişkin olanlar dikkat çekicidir. Bu hususta, disiplin cezası niteliğinde olmayan, mevzuatın öngördüğü şekilde bir disiplin soruşturması yürütülmeksizin ve olay bütün yönleriyle incelenmeden personele yazılan ikaz yazıları mevzuatın amir hükümlerine de aykırı olması nedeniyle incelenmekte ve iptaline ilişkin tavsiye kararları verilmektedir.

2.2.4.12.9 Mobbing (Kamu Personelinin Tutum ve Davranışları)

Kurumumuza yapılan başvurularda, tesis edilen iş ve işlemlerin mobbing kavramının "sistemlilik, süreklilik, kasıtlı yapılması, kişiyi yıldırma, pasifize etme ve işten uzaklaştırma

amacında olması, mağdurun mesleki durumunda zarar ortaya çıkması" unsurlarını taşır nitelikte olup olmadığı ve bu yönüyle mobbing olgusunun oluşup oluşmadığına ilişkin inceleme-araştırma yoğunlaştırılmaktadır. Ayrıca başvurularda mobbinge maruz kaldığını ileri süren başvuranların bu iddialarını yeterli ve ikna edici açıklamalar ve delillerle ispat etmeleri beklenmekle birlikte bu durumu kanıtlamak kolay olmamaktadır. Kötü muamelenin yeterince delille ispatlanması durumunda ise, muamelenin var olmadığını veya haklı sebeplere dayandığını ispat yükü muameleyi yapan kamu makamlarına geçecektir.

2.2.4.13 *KAMU PERSONEL REJİMİ-II*

2.2.4.13.1 İdarede İşçi Statüsünde Çalışanların İş Kanunu ve İş Akdinden Kaynaklı Sorunları

Kurumumuza 2021 yılında bu doğrultuda, aynı işi yapan işçiler arasında iş barışını etkileyen ve iş huzuru ile birlikte hizmet kalitesini düşüren maaş farklılıkları uygulamasının sona erdirilmesi, maaşların yanlış hesaplanması, maaşlarda yapılan kesintiler, yapılan fazla mesailerin, gece mesailerinin, bayram mesailerinin, yol ve yemek ücretleri, ikramiyeleri, tazminatları ve alacaklarının ödenmesi, aynı yerde çalıştıkları için diğer istihdam şekillerinde istihdam edilenlere verilen hakların ve ödemelerin kendilerine de verilmesi gibi çeşitli adlar altındaki hakların ödenmesi ve mali haklarında gereken düzeltmelerin yapılması, sağlık, aile birliği, engellilik ve can güvenliği gibi mazeretlere dayanan nedenlerle idareler arası yer değişikliği (nakil ve becayiş) talepleri, görev tanımı dışında çalıştırılmama, başka bir birimde çalıştırılmanın sağlanması, geçici görevlendirmenin iptal edilmesi gibi konularda başvurular yapılmıştır.

2.2.4.13.1.1 *Özlük Haklarına İlişkin Talepler*

Kurumumuza farklı hizmet ihaleleri ile alındığı için toplu iş sözleşmesinde ücreti farklı düzenlenen aynı işi yapan işçiler arasında maaş farklılığı uygulamasının sona erdirilmesi içerikli çok sayıda başvuru yapılmıştır. Kurumumuz, işçiler yönüyle mali ve sosyal haklara ilişkin taleplerin muhatabının, toplu iş sözleşmesinin tarafları olan işçi ve işveren sendikaları olduğundan toplu iş sözleşmelerinde karar vericilerin, işçilerin yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri yönünde çaba göstermeleri gerektiği yaklaşımında bulunmaktadır.

2.2.4.13.1.2 *Nakil (Tayin ve Becayiş) Talepleri*

Kurumumuza 375 sayılı KHK'nın Geçici 23 ve 24 üncü maddeleri kapsamında çalışan sürekli işçiler tarafından 2021 yılında yapılan başvuruların önemli bir ağırlığını işçilerin

kurumlar arası ve il dışı yer değiştirme talepleri ile kurum içi ve il içi yer değiştirme talepleri oluşturmaktadır. Kurumlar arası ve il dışı yer değiştirme talepleri, aile bütünlüğünün sağlanması (eş durumu), engellilik, can güvenliği ve diğer gerekçelerle yapılmıştır.

2.2.4.13.1.3*Aile Bütünlüğünün Korunması*

Kurumumuzca nakil taleplerinde, başvuranların nakil talep ettiği ilde sürekli işçi kadrosunda açık olup olmadığının ve buna ilişkin verileri ile başvuranın halen çalıştığı yerdeki personel ve ihtiyaç durumu sorulmaktadır. Ayrıca talep edilen ilde görev yapmakta olup çalışılan ile nakil talebinde bulunan işçi olup olmadığı bilgisinin, varsa yasal mevzuat çerçevesinde becayiş işlemlerinin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği ile birlikte, söz konusu başvurunun çözümünde ilgili olabileceği mütalaa edilen bilgi ve belgeler istenmektedir. Kurum kararlarında kamu hizmetinin aksamaması adına karar tesis edildiği için yeni bir kadro durumu oluştuğunda, çalışılan ilde gelmek isteyen başka bir kişi bulunduğunda, idarenin her zaman nakle ilişkin yeni bir karar tesis edebileceği, idarenin bu yöndeki talepleri, kamu hizmeti aksamayacak şekilde dikkate alması gerektiği özellikle vurgulanmaktadır.

2.2.4.13.1.4 *Engellilik Nedeniyle Tayin Talebi*

Kurumumuz, memurlar gibi işçilere de engellilik nedeniyle kurum içinde yer değişikliği hakkının tanınmış olduğunu vurgulayarak bu kişilerin taleplerinin anılan hüküm çerçevesinde yeniden değerlendirilmesi yönünde Tavsiye Kararları vermekte ve başvuruların uzlaşı yoluyla çözülebilmesi için dostane çözüme ilişkin mevzuat hükümleri özellikle vurgulanmaktadır.

2.2.4.13.1.5 *Can Güvenliği Nedeniyle Tayin Talebi*

Kurumumuza yaptığı başvuruda, kişinin maddi ve manevi varlığının tehlike altında olduğu vurgulanarak kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan işçilerin Anayasa ile teminat altına alınan yaşam haklarının korunması adına memurlara tanınan ve 19.04.1983 tarihli ve 83/6525 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan "Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelik"in 12 nci maddesi ile 14/A maddesi doğrultusunda tayin hakkından faydalanması gerektiği belirtilmiş ve sosyal devlet olma ile hakkaniyet ilkesinin bir gereği olarak başvuranın tayin talebinin yerine getirilmesine yönelik idarenin tedbir alması sonuç ve kanaatine varılarak Tavsiye Kararı verilmiştir.

2.2.4.13.1.6 *Meslek Kodunun Değiştirilmesi Talepleri*

Kurumumuza yapılan şikâyetlerin önemli bir bölümü ise, meslek kodunun SGK'ya doğru bir şekilde bildirilmesi taleplerinden oluşmaktadır. Bunların incelenmesinde, başvuru

sahiplerinin fiilen yaptıkları iş ile meslek kodunun birbiri ile uyumlu olup olmadığı hususu araştırılmakta, uyumsuzluğun tespit edilmesi durumunda fiilen yapılan iş ile meslek kodunun birbiri ile uyumlu hale getirilmesi hususunda tavsiye kararı verilmektedir. Nitekim bu konuda çok sayıda emsal karar verilmiş, önemli bir içtihat birikimi oluşmuştur.

2.2.4.13.1.7 *Mobbing Başvuruları*

Kurumumuza, kendisine uygulandığını iddia ettiği mobbing yüzünden iş akdini feshetmek zorunda kaldığını belirten başvuruda, şikâyet konusu edilen işlemler ile tutum ve davranışın, başvuranın maddi ve manevi varlığına yönelik psikolojik tacizlerde bulunulduğunu ortaya koyacak objektif ağırlıkta olmadığı değerlendirilmiştir. Bu nedenle mobbingin tespit edilmesi ve kendisine tazminat ödenmesi taleplerinin reddine, buna karşın başvuranın görevlendirmesine yönelik yapılan işlemlerde ve kıdem tazminatının ödenmesinin reddedilmesi işleminde idarenin hatalı olduğunu kabul etmesi ile bundan sonra tesis edilecek kurum içi görevlendirme işlemlerinin kamu yararı, kamu hizmetinin gerekleri ve liyakat ilkesine uygun bir şekilde yerine getirilmesi, kamu personelinin cezalandırılması ya da görevinden fiilen uzaklaştırılması amacı ile işlem tesis edilmemesi hususlarında daha dikkatli hareket edilmesi ve gerekli tedbirlerin alınmasına yönelik olarak idareye tavsiyede bulunulmuştur

Sürekli işçiler tarafından, iş yerinde mobbinge maruz kaldıkları iddialarını içeren başvurular yapılmaktadır. Bu konuda her somut başvurudaki delillere göre karar tesis edilmektedir.

2.2.4.14 *MAHALLİ İDARELERCE YÜRÜTÜLEN HİZMETLER*

Kamu Denetçiliği Kurumu, 29.03.2014 tarihinden itibaren 6328 sayılı Kanun'un "Geçiş hükümleri" başlıklı Geçici 1 inci maddesinin beşinci fıkrasında yer alan düzenleme doğrultusunda mahalli idarelerin eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarına ilişkin başvuruları almaya başlamıştır. Böylece 2014 yılı ilk çeyreğinden 2021 yılı sonuna kadar kişilerden, mahalli idarelerin yürütmekte olduğu hizmetlere ilişkin olarak Kuruma 9.000 civarında başvuru yapılmıştır.

2.2.4.14.1 Mülkiyet Hakkı ile Belediyelerin İmar İşlem ve Uygulamaları

Kurumumuza geçmiş yıllarda olduğu gibi 2021 yılında da özellikle imar uygulaması sonucunda imar planında okul, yol, meydan, park, otopark, çocuk bahçesi, yeşil alan, ibadet yeri, karakol ve mezarlık alanı gibi alanlara ayrılan ancak yıllardır ilgili idarelerce kamulaştırma yapılmaması ya da aynı nitelikte parsel gösterilmemesi (trampa), parsellerin ifrazı ve tevhidi

işlemlerinin gerçekleştirilmemesi, uygulama imar planının, nazım imar planına uygun hale getirilmemesi, imar planında değişiklik yapılmaması, mevcut imar planın iptal edilmesi veya edilmemesi, taşınmazına imar hakkı verilmemesi, mimari projeye uygun olmayan değişiklikler yapılması sonucunda oluşan imar aykırılıklarının giderilmesi, verilen imar kotlarının hatalı olması, imar uygulamalarına ilişkin olarak mahkemelerce verilen kararların yerine getirilmemesi gibi belediyelerin uygulaması nedeniyle taşınmazları üzerinde tasarrufta bulunamayan, mülkiyet haklarını mevzuatın izin verdiği düzeyde kullanamadığını iddia eden şikâyetçilerden çok sayıda başvuru alınmakta ve alınan bu başvurular 3194 sayılı İmar Kanunu başta olmak üzere ilgili mevzuat kapsamında ele alınmaktadır.

2.2.4.14.2 Ruhsat İş ve İşlemleri ile Yapı Kayıt Belgesi

Ruhsat iş ve işlemlerine ilişkin olarak Kurumumuza sıklıkla şikâyet konusu yapılan ve ikisi imar mevzuatı kapsamında, diğeri ise bu kapsamın dışında olan ve düzenleme görevi öncelikle belediyeler ve il özel idarelerine ait olan üç önemli belge bulunmaktadır. Bu belgelerden birincisi "yapı ruhsatı", ikincisi "yapı kullanma izni (iskân)", üçüncüsü ise "iş yeri açma ve çalışma ruhsatı"dır.

2.2.4.14.2.1 *Yapı Ruhsatı (İnşaat İzni)*

Yapı ruhsatına yönelik olarak 2021 yılında, mülkiyetinde bulunan parsel için yoldan ihdas ve satış işlemi yapılması suretiyle tarafına inşaat ruhsatı verilmesinin sağlanması, evinin altında bulunan işletmenin kullandığı bina ruhsatına aykırı sundurmanın yıkılması, belediyece yıkım kararı alınmasına rağmen bir türlü yıkılmayan kaçak yapı/yapıların (metruk bina/binaların) yıkılmasının sağlanması, babası adına vefat tarihinden önce kesilen ve ölüm tarihine kadar tahsil edilmemiş olan imar idari para cezasının silinmesi, kaçak yapı nedeniyle düzenlenen idari para cezasının iptal edilmesi gibi konularda çok sayıda Tavsiye, Kısmen Tavsiye ve Kısmen Ret Kararları verilmiş, ayrıca imar affı kapsamında olmayan ve hakkında yıkım kararı bulunan, ancak belediyelerce uzun süredir yıkılmayan yapılar ile imar planı ve projeye aykırı bir şekilde düzenlenmiş kaçak yer ve eklentilerin ilgili mevzuat doğrultusunda yıktırılması sağlanarak çok sayıda başvuru da çözüme kavuşturulmuştur.

2.2.4.14.2.2 *Yapı Kullanma İzni (İskân) Belgesi*

Yapı kullanma iznine (iskân) yönelik olarak 2021 yılında Kuruma, belediyeler tarafından haksız olduğu iddia edilen gerekçelerle yapı kullanma izninin verilmemesi, yapı müteahhidinin yapım işlerinden doğan vergi ve sigorta prim borçlarından dolayı yapı kullanım

izin belgesinin verilmemesi, belediyelerce usulüne uygun verilmediği iddia edilen yapı kullanım izin belgelerinin iptal edilmesi, binalara yapı kullanım izin belgesi verilmeden altındaki dükkânların işletmeye açılması gibi konularda başvurular yapılmıştır.

2.2.4.14.2.3 *İş Yeri Açma ve Çalışma Ruhsatı*

İmar mevzuatı kapsamı dışında olan ve Kuruma sıklıkla şikâyet konusu yapılan bir diğer konu ise, sıhhi ve gayrisıhhi iş yerleri ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerinin ruhsatlandırılması ve denetlenmesi için verilen iş yeri açma ve çalışma ruhsatıdır.

İş yeri açma ve çalışma ruhsatına ilişkin olarak iş yerine işyeri açma ve çalışma ruhsatı verilmemesi, belediyenin usulsüz bir şekilde iş yeri açma ve çalışma ruhsatı vermesi, kaçak çalıştığı iddia edilen iş yerlerinin kapatılması içerikli başvurular alınmış ve yine bu başvurulara ilişkin olarak ilgili belediyelere tavsiyelerde bulunulduğu gibi, belediyelerin yaptığı işlemlerin yerinde olduğunun tespit edildiği durumlarda ise başvuruların reddine karar verilmiştir. Ayrıca birçok başvuru dostane şekilde çözüme kavuşturulmuştur.

2.2.4.14.2.4 *İmar Barışı ve Yapı Kayıt Belgesi*

İmar barışı kapsamında Kuruma iletilen başvurulardan en dikkat çekeni, 2021 yılı ve öncesinde yapılan, imar barışı kapsamında olmayan ancak öncesinde hakkında yıkım kararı alınmış ya da henüz alınmamış yapılarla, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 4 üncü maddesinde tanımlanmış olan ortak alanlarda, imar ve projeye aykırı bir şekilde yapılan ve alınmış yapı kayıt belgesi bulunan kaçak yer ve eklentilere belediyeler tarafından işlem yapılmamasına yönelik başvurulardır. Bu başvurulara yönelik olarak yapılan inceleme ve araştırma sonucunda mevzuata aykırı bir şekilde düzenlendiği değerlendirilen yapı kayıt belgesi/belgelerinin iptal edilmesi için önceki adıyla Çevre ve Şehircilik Bakanlığına şimdiki adıyla da Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına tavsiyelerde bulunulmuş ve dostane çözüm kararları verilmiştir.

2.2.4.14.3 Altyapı Hizmetleri ve Belediyeler

Altyapı hizmetlerine yönelik olarak 2021 yılında yapılan başvuruların, belediyelerin veya valiliklerin görev alanında bulunan yolların yapılması, kavşak yapılması, yola asfalt atılması ve yola parke taşların döşenmesi, kaldırımların yapılması, yolun imar planlarına uygun hale getirilmesi, yolun güzergâhının değiştirilmesi, sokağın yola bağlanması, yolların büyükşehir yol ağına bağlanması, köprü ve geçit yapılması, yol, cadde ve sokakların aydınlatılması/ışıklandırılması gibi yol, cadde ve sokakların yapımı, bakımı ve onarımı ile

belediyelerin su ve kanalizasyon idareleri tarafından yürütülen foseptiklerin temizlenmemesi, ikamet edilen konutundan kanalizasyon ağına bağlantı yapılması, evine içme suyu şebekesi bağlanması, kanalizasyon alt yapısının yetersiz olması gibi kanalizasyon hizmetlerinde yaşanılan aksaklıkların giderilmesi, doğalgaz dağıtım şirketince gereken tüm yükümlülükler yerine getirildiği halde ilgili büyükşehir belediyesinin/belediyenin doğalgaz altyapısının tamamlanmasına yönelik gereken kazı izni, çalışma izni, kırmızı kot gibi yükümlüklerini yerine getirmemesi nedeniyle bulunduğu sokağa/evine doğalgaz hattı çekilememesi/arzı, yol yapılması, kavşak yapılması, yola asfalt atılması ve yola parke taşlarının döşenmesinin sağlanması talepli otuzun üzerinde başvuru yapılmıştır.

2.2.4.14.3.1 *Belediyelerden Yol Yapımı, Bakımı ve Onarımı Talepleri*

2021 yılı dahil geçmiş yıllardan bu yana Kuruma belediyeler tarafından yol/yolların en kısa sürede yapılacağı, asfaltlanacağı, bakım ve onarımının yapılacağı sözü verilmesine rağmen uzun süredir (yıllardır) gerekli çalışmaların yapılmadığı, belediyenin ilgilileri oyaladığı iddialarını içeren başvurular alınmaktadır.

2.2.4.14.3.2 *Su ve Kanalizasyon Altyapısında Yaşanılan Aksaklıklar*

Özellikle ikamet edilen konutta veya köy gibi yerleşim yerlerinde su ve kanalizasyon altyapısının olmaması, kanalizasyon ağına bağlantı yapılması ile evine içme suyu şebekesi bağlanması talepli başvurularda Kurum, Anayasa'nın 65 inci maddesine benzer şekilde belediye Kanunu'nun 14 üncü maddesinde belirtilen belediye tarafından hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırasının tespitinde belediyenin mali durumu ile hizmetin ivediliğinin dikkate alınacağı hususlarına vurgu yaparak, su ve kanalizasyon hizmetlerinin makul bir sürede gerçekleştirilmemesinin Anayasa'nın 56 ncı madde hükmüne ve hukuk devletinin en önemli unsurlarından olan "belirlilik" ve "hukuki güvenlik" ilkelerine aykırılık oluşturacağı, su ve kanalizasyon altyapısına yönelik taleplerin vatandaşlar için büyük önem taşıdığı, bu tür kamu hizmetlerinin sunulmasının hem vatandaşlar hem de yerel yönetimler için çok elzem bir durum olduğu, su ve kanalizasyon altyapısının yapımına ne zaman başlanacağı hususunun, idarenin kamu kaynaklarını etkin şekilde kullanması sırasındaki takdir yetkisi bağlamında değerlendirilse dahi takdir yetkisinin Anayasa ve yasalar çerçevesinde kullanılması gerektiğinden imar yolunun açık olduğu ve imar izninin verildiği alanlarda su ve kanalizasyon altyapılarının ivedilikle kurulması ve idarenin kamu sağlığına ilişkin görevlerini yerine getirmesi gerektiği değerlendirilmesinde bulunarak su ve kanalizasyon altyapısının yapılmasına

yönelik gereken iş ve işlemlerin makul sürede yapılması hususunda belediyeler ile belediyelerin su ve kanalizasyon idarelerine tavsiyelerde bulunmaktadır.

2.2.4.14.3.3 *Doğalgaz Altyapısında Yaşanan Aksaklıklar*

Kurumumuza, doğalgaz dağıtım şirketince gereken tüm yükümlülükler yerine getirildiği halde ilgili büyükşehir belediyesinin/belediyenin doğalgaz altyapısının tamamlanmasına yönelik gereken kazı izni, çalışma izni gibi yükümlüklerini yerine getirmemesi ve kırmızı kot çalışmaları nedeniyle bulunduğu sokağa/evine doğalgaz hattı çekilememesi/arzı sağlanamamasına yönelik başvuruların yapıldığı görülmektedir.

2.2.4.14.4 Belediyelerce Alınan Vergi, Resim, Harç ve Benzeri Mali Yükümlülükler

Kurumumuza bu alanda yapılan başvurular ağırlıklı olarak belediyelerce tahsil edilen "emlak vergisi", "çevre temizlik vergisi", "ilan ve reklam vergisi" gibi vergiler, "işgaliye harcı", "plan tadilat harcı" gibi harçlar,', "yol, kanalizasyon ve su harcamalarına katılma payları", "stabilize yol teknik altyapı bedeli", "evsel katı atık bedeli", "kanal kotu bedeli", "şube yolu bedeli", "vidanjör ücreti" gibi bedeller (ücretler) ile belediyeler tarafından ilgili mevzuat kapsamında haksız yere kesildiği iddia edilen para cezalarının iptali konularında olmuştur.

2.2.4.14.4.1 *Emlak Vergisi Muafiyet ve İstisnaları*

2021 yılında Kurumumuza iletilen emlak vergisi konulu başvurular detaylı bir şekilde incelendiğinde, yapılan bu başvuruların ağırlıklı olarak, kamuoyunda tek meskeni olanlar ile emeklilere emlak vergisi muafiyeti sağlayan hüküm olarak da bilinen Emlak Vergisi Kanunu'nun 8 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sınırlamalarla ilgili olduğu görülmektedir.

Yine söz konusu madde dışında emlak vergisine yönelik Kuruma, tasarrufu kısıtlanan bina, arsa ve araziye tahakkuk ettirilen ya da tahsil edilen emlak vergilerinin terkini ya da iadesi, 6360 sayılı Kanun ile köy statüsünden çıkarılarak mahalleye dönüştürülen yerlere ilişkin muafiyet hükmünün belediyece dikkate alınmaması ve Emlak Vergisi Kanunu'nun Geçici 23 üncü maddesinin uygulanmamasından kaynaklı fazladan tahsil edilen emlak vergisinin iadesi, yıkım kararı verilen ve oturulması yasak olan bir bina için istenilen emlak vergisi gibi diğer konularda başvurular alınmıştır.

2.2.4.14.4.2 ***Diğer Vergi, Resim, Harç ve Benzeri Mali Yükümlülükler ile Kesilen İdari Para Cezaları***

Kuruma yapılan başvurulardan, katılma payları ve hizmet karşılığı alınan ücretler belirlenirken ve para cezaları kesilirken, bazı belediyelerin sosyal devlet ve hukuk devleti ilkelerine ve mevzuata uygun hareket etmedikleri ya da kararlarının gerekçesini açıklamadıkları, bu yüzden kişilerle aralarında pek çok uyuşmazlığın çıktığı görülmektedir.

Kurumumuzca, haksız yere salınan yol harcamalarına katılma payının iptal edilmesi, kullandığı yer için istenilen işgaliye harcının yüksek olması, haksız yere tahsil edildiği iddia edilen stabilize yol teknik altyapı bedelinin iade edilmesi, kanalizasyon durum belgesi (kanal kotu belgesi) bedelinin iadesi, belediyeye ödemek zorunda kaldığı harç ve ücretlerin 6306 sayılı Kanun'da yer alan harç ve ücret muafiyetine ilişkin hükümler uyarınca yasal faiziyle birlikte tarafına iade edilmesi, babası adına vefat tarihinden önce kesilen ve ölüm tarihine kadar tahsil edilmemiş olan imar idari para cezasının silinmesi, konusu edilen vergi, harç, katılma payları ve bedeller için dostane çözüm kararları verilmiş ve gönderme kararları ile de başvurular olumlu sonuçlandırılmıştır.

2.2.4.14.4.3 ***Türkiye Belediyeler Birliği ile İmzalanan Protokol***

Emlak vergisi düzenlemelerindeki muafiyet ve istisna ile ilgili olarak belediyelerin farklı yorumlama yoluyla aynı durumda olan kişilere yönelik olarak farklı uygulama yaptıkları, ülke genelindeki belediyelerin emlak vergisi mevzuatını uygulama noktasında bir uygulama birliği içinde olmadığı görülmektedir.

Bu noktada Kamu Denetçiliği Kurumu, "belediyelerce alınan vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler", "toplu taşıma hizmetleri", "imar uygulamaları" gibi sıklıkla şikâyet konusu yapılan belediyelerin görev ve sorumluluğundaki alanlarda (örneğin, emlak vergisi muafiyet ve istisna uygulamalarında, ülkemizdeki tüm il ve ilçelerdeki belediyelerin toplu taşıma hizmetlerinde geçerli olacak tek bir kart uygulamasının hayata geçirilmesi, yine öğretmen, sağlık çalışanları gibi belirli meslek gruplarına tüm Türkiye'de indirim uygulanması vb.) belediyeler arasında uygulama birliği gerçekleştirilmesine katkı vermek ve Kamu Denetçiliği Kurumunun belediyeler ve kişiler nezdinde bilinirliğinin daha da artmasını sağlamak için karar desteği, eğitim verme gibi hususlarda 17/11/2021 tarihinde ülkemizde belediyelerimizin çağdaş belediyecilik hizmeti vermeleri yönünde giderek artan ve karmaşıklaşan görev ve sorumluluklarını etkin ve verimli şekilde yerine getirmeleri için gerekli

olan eğitim, danışmanlık, bilgi ve deneyim paylaşımı, teknik destek gibi ihtiyaçlarını karşılamak, merkezi yönetim kurumları ile ulusal ve uluslararası platformlarda onları temsil etmek, hak ve çıkarlarını korumak amacıyla kurulan Türkiye Belediyeler Birliği ile protokol imzalanmıştır.

2.2.4.14.5 Belediyelerin Toplu Taşıma, Otopark ile Trafik Düzeni ve Güvenliğinin Sağlanmasına Yönelik Hizmetleri

Hem 5393 sayılı Kanun'un 15 inci maddesinde hem de 5216 sayılı Kanun'un 7 nci maddesinde, büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumluluklarının belirlendiği, 5216 sayılı Kanun'un anılan maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde, "Büyükşehir ulaşım ana plânını yapmak veya yaptırmak ve uygulamak ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini plânlamak ve koordinasyonu sağlamak kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü servis ve toplu taşıma araçları ile taksi sayılarını, bilet ücret ve tarifelerini, zaman ve güzergâhlarını belirlemek durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek ve işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek'' hükmüne yer verilerek toplu taşıma, otopark ile trafik düzeni ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik hizmetlerin yürütülmesi noktasında büyükşehir belediyelerine önemli görev ve sorumluluklar yüklenmiştir.

2.2.4.14.5.1 *Toplu Taşıma Hizmetleri*

İlçe belediyeleri ve yeni katılımlarla otuz yeni büyükşehir belediyesinin her alanda olduğu gibi kent içi ulaşımda da hizmet sınırlarının genişlemesi neticesinde, toplu taşıma ulaşımı ile ilgili olarak Kuruma 2021 yılında, otobüs hattı güzergâhının uzatılması, değiştirilmesi veya güzergâhın eski hale getirilmesi talepleri, toplu taşıma ile ilgili UKOME kararlarının değiştirilmesi/iptali, toplu taşıma ücretleri ve toplu taşıma hizmetlerinde kullanılan kart işlemlerinde yaşanan sorunlar, toplu taşıma hizmetleri bazı belediyelerde belirli meslek gruplarına ücretsiz veya indirimli sunulurken bazı belediyelerde ücretsiz veya indirimli sunulmaması, ilave otobüs ve metro seferleri ile ilave durak konulması, personel servisi ve okul servisi gibi taşımacılık hizmeti veren firmaların büyükşehir belediyesinden aldıkları güzergâh izin belgelerinin iptal edilmesi veya güncellenmemesi, toplu taşıma aracını kullanan sürücünün yolculara karşı olumsuz tutum ve davranış sergilemesi, metro, tramvay gibi raylı sistem hizmetlerinde yaşanan aksaklıklar, metro hatlarına ücretsiz entegre hat düzenlemesi yapılması, yolcu terminali (otogar) işleten belediyeler tarafından kendilerine otogarlarda peron tahsis

edilmemesi, belediyelerin toplu taşıma ile ilgili mahkeme kararlarını yerine getirmemesi gibi konularda başvurular yapılmıştır.

2.2.4.14.5.2 ***Otobüs Hattı Güzergâhına İlişkin Talepler***

Büyükşehir belediye başkanının onayı ile yürürlüğe giren belediyeler ve bütün kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilgililer için bağlayıcı olan UKOME kararlarına istinaden yapılan güzergâh değişimlerinin eski haline getirilmesi, mevcut güzergâhın biraz daha mahallelerine ve köylerine ulaşımlarını kolaylaştıracak şekilde uzatılmasına ilişkin olarak Kurumumuza çok sayıda başvuru yapılmaktadır.

Yapılan bu başvurular hakkında, ilgili mevzuat kapsamında inceleme ve araştırma yapılmak suretiyle, belediyelerin otobüs hattının güzergâhının belirlenmesinde, UKOME'nin otobüs hattını belirlerken veya değiştirirken hangi gerekçelere dayandığı, güzergâh değişikliği ya da güzergâhın uzatılması istenilen bölgeye ring otobüslerinin hizmet verip vermediği, bölgeye giden başka otobüs hattı bulunması durumunda ücretsiz aktarma yapmanın mümkün olup olmadığı, güzergâh uzatımı istenilen yerin bölgeye uzaklığı, nüfusunun yoğunluğu, taşınacak yolcu sayısı, güzergâh uzatımı istenilen hattı kullanan yolcuların bu durumdan nasıl etkileneceği ve belediyenin mali imkânları gibi hususlar ile birlikte özellikle belediyelerin takdir yetkisi de gözetilerek karar verilmektedir.

Ayrıca başvuranların haklı taleplerine ilişkin olarak Kurum tarafından çözülmüş olan pek çok dosya da mevcuttur. Sorunların çözülmesi aynı konumda olan vatandaşlara da aynı hizmetin verilmesini sağlamaktadır.

2.2.4.14.5.3 ***Dolmuş Hattı Sahiplerinin Talepleri***

6360 sayılı Kanun ile belediyeye ilişkin yetkilerin büyükşehir belediyelerine devrolması nedeniyle büyükşehir belediyelerince mevcut hatlara ilişkin olarak sözleşme süresinin dolmasını beklemeden yeniden ihaleye çıkılması, meclis kararı ile dolmuş hatlarına ilişkin sözleşmelerin (kazanılmış haklar dikkate alınmaksızın) iptal edilmesi ile hatlardaki hizmet kalitesinin artırılması amacıyla plakalara tahdit getirilmesi (plaka değişikliğinin zorunlu hale getirilmesi) gibi uygulamaların neden olduğu mağduriyetlere yönelik olarak Kurumumuza geçmiş yıllardan bu yana başvurular yapılmaktadır.

2.2.4.14.5.4 ***Otopark Hizmetleri***

Otopark hizmetlerine ilişkin olarak 2021 yılında, yol ve cadde kenarlarında yol üstü park olarak kullanılan yerlerden ve daha önce ücretsiz olarak araçların park edildiği boş

alanlardan otopark ücreti alınmaması, park yasağı olan yere, kaldırıma araçların park etmesinin engellenmesi, otopark fiyatlarının TÜİK'in açıkladığı yıllık enflasyon oranından daha fazla artırılmaması, binada bulunan otoparkın girişine kaldırım rampası konulmaması, belediyeden kiraladığı otopark işletmesinde, diğer otopark işletmelerinde olduğu gibi oto yıkama faaliyetinde bulunmasına izin verilmesi içerikli başvurular alınmıştır. Bu kapsamda, somut durumun özelliğine göre farklı kararlar tesis edilmektedir.4.14.5.5 Trafik Düzeni ve Güvenliği

Söz konusu alanda, belediyelerce yolun trafik akışının (tek yön olması gibi) düzenlenmesi, trafik yoğunluğunun azaltılmasına yönelik önlemler alınması, kavşak düzenlemesi yapılması, trafik ışıkları ve trafik işaret levhaları, kamera (MOBESE), aydınlatma lambaları ve kasis (hız kesici) konulması, yayaların kullanımını engelleyecek şekilde kaldırımların amacı dışında kullanımının engellenmesi, yaya güvenliği için yolun kenarlarına kaldırım yapılması içerikli başvurular alınmıştır.

Bu kapsamda, "Türkiye Belediyeler Birliği ile İmzalanan Protokol" başlığı altında da yer verildiği üzere, belediyelerin görev ve sorumluluğunda bulunan "toplu taşıma hizmetleri" alanında ülkemizdeki tüm il ve ilçelerdeki belediyelerin toplu taşıma hizmetlerinde geçerli olacak tek bir kart uygulamasının hayata geçirilmesi, yine öğretmen, sağlık çalışanları gibi belirli meslek gruplarına tüm Türkiye'de indirim uygulanması hususları önerilmektedir.

2.2.4.14.6 Belediyeler ve Su Hizmetleri

2021 yılında belediyelerin su hizmetlerine ilişkin olarak su aboneliklerinde, sayaç sahiplerine tercih hakkı verilmeksizin kartlı su sayacı kullanımının zorunlu tutulması ve bu kapsamda tahsil edilmiş olan sayaç bedelinin iadesi, sumatiklerden (kiosk) yapılan su yüklemelerinden çeşitli adlar altında yüksek miktarda kesinti yapılması, arızalı su sayacının değiştirilmesi/tamir edilmesi, depozitonun (güvence bedelinin) iade edilmemesi, mahallelerine veya köylerine su getirilmesinin sağlanması ya da yetersiz su sorununun giderilmesi, patlamış su borularının tamir edilmesi, indirimli su tarifesinden yararlanması gerekirken normal su tarifesinden yararlandırılması, su faturasında engellilik indiriminin dikkate alınmaması, ikamet edilen konuta (imar barışı kapsamında "yapı kayıt belgesi" alınmış binalar ve riskli bina kapsamında olanlar dahil) su aboneliği yapılmaması, ikamet ettiği konuta şebeke hattı çekilmesi, yüksek gelen su faturası ile geçmişe dönük olarak çıkarılan su borcunun düzeltilmesi, belediyelerin verdiği su hizmetleri (vidanjör hizmeti gibi) ile faturalardan çeşitli adlar altında aldığı bedellerin iadesi, suyun kaçak kullanıldığı yönünde başvurular alınmıştır.

2.2.4.14.6.1 *Elektronik Kartlı Su Sayacı Kullanımının Zorunlu Tutulması*

Kurumumuz su hizmetlerine ilişkin olarak su aboneliklerinde, sayaç sahiplerine tercih hakkı verilmeksizin kartlı su sayacı kullanımının zorunlu tutulması içerikli Manisa, Eskişehir, Iğdır, Ordu, Zonguldak (Kozlu ilçesi) illerinden çok sayıda başvurular almıştır.

Abonelik işlemlerine ilişkin olarak ilk defa tesis edilecek abonelikler ve abonelik devir işlemleri hakkında da Kurumumuza başvurular yapılmıştır. Örneğin taşınmaz mülkünde oturan kiracının haber vermeden evi terk etmesi, ancak su aboneliğinin hala kiracı adına aktif olması ve aboneliğin kiracının su ve kanalizasyon idaresine borcundan dolayı kapatılmaması nedeniyle mevcut aboneliğin kendi üzerine devrinin sağlanmasına yönelik başvurular bunlardan bir tanesidir.

Kamu Denetçiliği Kurumunca, her somut durumun özelliğine göre riskli alanlarda, riskli yapıların bulunduğu taşınmazlarda ve rezerv yapı alanlarında bulunması nedeniyle mevzuatta öngördüğü süreyi fazlasıyla aşacak şekilde fiilen kullanamadığı taşınmazına elektrik ve su aboneliği verilmesi talebine, 6306 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinin birinci fıkrası kapsamında öngörülen sürenin oldukça aşılmış olması ve başvuranın taşınmazı üzerindeki kısıtlamaların işlemler sonuçlanana kadar ucu açık bir şekilde devam etmesinin başvuranın mülkiyet hakkına yapılan müdahale ile gerçekleştirilmesinde kamu yararı bulunan riskli alanlardaki yapıların dönüştürülmesine duyulan ihtiyaç arasında kurulan dengenin mülkiyet hakkını ihlal edecek şekilde bozduğu ve taşınmazın bulunduğu yerin etrafında halihazırda kullanılmaya devam edilen evlerin de bulunduğu hususu dikkate alındığında, riskli alana ilişkin işlemler tamamlanana kadar başvuranın mülkiyet hakkı kapsamında taşınmazından faydalanabilmesi için yazılı bilgilendirmenin yapılması ve bilgilendirmenin başvuranın da imzasını içerecek şekilde tutanağa bağlanması kaydıyla gerekli iş ve işlemlerin tesis edilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılarak idarelere tavsiyede bulunulan kararlar mevcuttur.

2.2.4.14.7 Temizlik, Katı Atık Yönetimi, Çevre Kirliliği ve Belediyeler

Kurumumuza katı atık yönetimine ilişkin olarak 2021 yılında, boş tarlaya, arsaya kimin döktüğü belli olmayan çöp ve molozların kaldırılması, 297 belediyenin çöpleri düzenli olarak toplamaması, çöp konteynerlerinin kapaklarının açık bırakılması, çöp konteynerlerinin yerinin değiştirilmesi, kaldırılması, konulması, 298 katı atık depolama tesisi, katı atık transfer istasyonu gibi belirli bir yerden kaynaklanan çöp kokusunun giderilmesi içerikli başvurular iletilmiştir.

Kurum, katı atık aktarma istasyonu/merkezi gibi katı atık tesislerinden kaynaklanan kirliliğin neden olduğu mağduriyetlerin giderilmesine yönelik olarak ilgili büyükşehir belediyesi ile belediyeye, çevre kirliliğinin önlenmesi konusunda yetkili kurumların her zaman aktif olarak faaliyette bulunmasının hukuki bir sorumluluk olduğu vurgusunu yaparak, yerinde gerçekleştirilen incelemelerle tespit edilen uyuşmazlık konusu aktarma tesisindeki birtakım eksikliklerin süratle giderilerek tesisin standartlara uygun hale getirilmesine yönelik çalışmaların ivedilikle tamamlanması ve katı atık aktarımı esnasında azami dikkatin gösterilerek atıkların etrafa yayılmasının önlenmesi hususlarında tavsiyede bulunmuştur.

2.2.4.14.8 Zabıta Hizmetleri, Çevre Düzenleme Hizmetleri, İtfaiye Hizmetleri, Cenaze Defin ve Mezarlık Hizmetleri, Evlendirme Hizmetleri Gibi Belediyelerce Yürütülen Diğer Hizmetler

2021 yılında, kaldırım, park ve sahil işgalleri ve işletmelerle ve seyyar satıcılarla ilgili olarak zabıtanın gereken denetimi yapmasının sağlanması, iş yerinin önüne kurulan pazar tezgâhının, iskelenin kaldırılması ile zabıtaların görevlerini yerine getirirken sergilediği tutum ve davranışlarına yönelik olarak zabıta hizmetlerine, kaldırımların ve çevre düzenlemesinin standartlara uygun yapılması, parkın ve çimlerin bakımının yapılması, parktaki ve sokaktaki ağaçların budanması, belediye sınırları içerisinde daha çok ağaç dikilmesinin sağlanması gibi çevre düzenlemesi hizmetine, trafik kazasında yaralanmasına sebep olan itfaiye personeli hakkında gerekenin yapılması, oturduğu apartmanın çatısındaki buz kütlelerinin itfaiye tarafından temizlenmesinin sağlanmasına yönelik olarak itfaiye hizmetlerine, mezarlık yeri taleplerine belediye tarafından olumsuz cevap verilmesine ilişkin olarak cenaze defin ve mezarlık hizmetlerine, evlilik işlemlerinin gerçekleştirilmesinde belediye görevlilerinin ilgisizliğine ilişkin olarak evlendirme hizmetlerine, sokak hayvanlarının korunması, sahipsiz ve başıboş köpeklere yönelik gereken önlemlerin alınması, belediyelerin sokak hayvanlarına yönelik hayvan barınağı yapması, kulübe temin etmesi, mama yardımı yapması, belediyenin ikamet ettiği bölgeye haşerelere yönelik ilaçlama yapması, belediyenin köylerine kütüphane, taziye evi gibi sosyal tesisler yapması, yürüyüş parkının 24 saat boyunca halkın kullanımına açılması, belediye tesislerine girişte ücret alınmaması, köy sınırlarının yeniden düzenlenmesi, belediyelerin telefonlara bakmaması ve e-postalarına dönüş yapmaması, belediyenin sosyal medya hesaplarından kendisini engellemesi, belediyelerin özellikle altyapı hizmetleri sırasındaki ihmalleri nedeniyle hasara uğrayan araçların zararının tazmin edilmesi,

belediyelerin çöp kamyonlarına "çöp taksi" ismini vermesi, pazar yerinin mahallinin değiştirilmesi, kaldırılması ile kurulduğu günlerin değiştirilmesi, hobi bahçelerinin tahsis ve kullanımları hususunda belediyenin keyfi uygulamalarda bulunduğu, belediyelerce mahkeme kararlarının yerine getirilmemesi ve belediyelerden yaşadığı mağduriyetle ilgili zararını tazmin etmesi, belediyenin kira bedeline ilişkin tasarrufu, belediyelerin uygulamalarında usulsüzlük yaptığı iddiaları ile bunları gerçekleştiren belediye görevlileri hakkında soruşturma açılması, muhtarların görevini yapmaması içerikli mahalli idarelerce yürütülen hizmetlere ilişkin diğer konulara yönelik başvurular alınmıştır.

2.2.4.15 *MÜLKİYET HAKKI*

2021 yılı içinde KDK tarafından karara bağlanan başvurular incelediğinde başvuruların konusunun ağırlıklı olarak; kamulaştırmasız el atma, uygulama imar planında kamu hizmetine ayrılan taşınmazlar, sit alanı olarak tescil edilen taşınmazlar, el koyma ve benzeri tedbirler ve mahkeme ilamına dayalı alacağa ulaşmada yaşanan belirsizlikten kaynaklı uyuşmazlıklardan oluştuğu görülmektedir.

2.2.4.15.1 Kamulaştırma ve Kamulaştırmasız El Alma ile İlgili İşlemler

Mülkiyet başlığı altında gelen başvurular arasında, 1. derece doğal sit alanı içinde kalan taşınmazdan kaynaklı mağduriyetin giderilmesi istemleri de bulunmaktadır. Üzerinde hiçbir sınırlama veya takyidat bulunmaksızın satın alınan ve akabinde ilgili Belediyesince inşaat izin ruhsatı düzenlenen arsa vasıflı taşınmazın '1. derece doğal sit alanı' olarak tescil ve ilan edilmesi sebebiyle mülkiyet hakkı ihlal edildiği gerekçesiyle Kuruma yapılan bir başvuru, Anayasa'nın 35 ve 63'üncü maddeleri ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu hükümleri çerçevesinde incelemeye konu edilmiştir. Yapılan incelemede, 2863 sayılı Kanun hükümleri kapsamında sit alanı ilan edilen yerde kalan taşınmazlar yönünden mutlak bir inşaat veya satış yasağının öngörülmediği, öte yandan Kanun'un 17'nci maddesi ile de sit ilan edilen alanda ilgili maddede tanımlanan idari sürecin sonunda o korunma amaçlı imar planının hazırlanmış olması ve bu planda taşınmaza kesin inşaat yasağı getirilmiş olması koşullarına bağlı olarak taşınmazın takasa konu edilebilmesi imkânı sağlanarak, mülkiyet hakkının kullanımına getirilen müdahalenin kamu yararı ile bireysel yarar arasında adil dengeyi sağlamaya çalıştığı değerlendirilmesine yer vermiştir.

Bu çerçevede, başvuruya konu taşınmazın bulunduğu alana yönelik olarak 2863 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde koruma amaçlı imar planının yapılması ve koruma amaçlı imar

planında taşınmaza kesin inşaat yasağı getirilmiş olması halinde 2863 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde taşınmazın trampa edilmesi hususlarında idareye tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.4.16 *NÜFUS, VATANDAŞLIK, MÜLTECİ VE SIĞINMACI HAKLARI*

2021 yılında yukarıda bahsedilen başlık altında, üst soyu Türk vatandaşlığına geçmiş olan kişilerin, üst soylarının Türk vatandaşlığına geçmeden önceki isimlerini gösteren isim denklik belgesi verilmesi, kimlik belgesinde yer alan ad yahut soyadın değiştirilmesi, adrese dayalı nüfus kayıt sisteminde yer alan adresin değiştirilmesi, ölüm olayının tescili, güncel medeni durumun tescili gibi talepler incelenmiştir.

2.2.4.16.1 İsim Denklik Belgesi

Balkan ülkelerinin Avrupa Birliği'ne dahil olmaları ve bilhassa Birinci Dünya Savaşı ve öncesinde ülkelerinden göç ederek tabiiyet değiştiren yurttaşlarının vatandaşlık başvurularını değerlendirme eğilimlerini ortaya koymaları nedeniyle son yıllarda üst soyu Türk vatandaşlığına geçen kimseler tarafından üst soyları adına isim denklik belgesi düzenlenmesi istemiyle yapılan başvurularda artış görülmektedir.

2.2.4.16.2 Ad Değişikliği Talepleri

Kurumumuza çok sayıda ad değişikliği talebi doğrudan ulaşmaktadır. Bu hususta, değişikliğin kamu düzeni açısından önemi nedeniyle kural olarak ad değişiklikleri hususunda 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 27 nci maddesi uyarınca mahkemelerin görevli olduğu, ancak vatandaşların yargılama giderinden oluşan maddi kayıp ve zaman kayıplarının önüne geçmek amacıyla 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'na 06/12/2019 tarihli ve 7196 sayılı Kanun'un 61 inci maddesi ile eklenen geçici 11 inci maddesinde yer alan "Kişinin üç yıl içerisinde yerleşim yerinin bulunduğu nüfus müdürlüğüne yazılı olarak başvurması kaydıyla; 21/06/1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanununun 3 üncü maddesine aykırı soyadları ile yazım ve imla hatası veya düzeltme işareti kullanılmamasından kaynaklanan anlam değişiklikleri bulunan, genel ahlaka uygun olmayan, toplum tarafından gülünç karşılandığı değerlendirilen ad ve soyadları, mahkeme kararı aranmaksızın, il veya ilçe idare kurulunun vereceği kararla bir defaya mahsus olmak üzere değiştirilebilir. İl ve ilçe idare kurullarının vereceği karar kesindir. Soyadı değiştirilen erkek ise kendisi ile birlikte varsa karısının ve müracaat tarihinde ergin olmayan çocuklarının da soyadları düzeltilir. Soyadı değiştirilen kadın ise kendisi ile birlikte ergin olmayan evlilik dışı çocukları varsa onların da soyadları düzeltilir.

Bu maddede belirlenen sürenin bir katına kadar uzatılmasında Cumhurbaşkanı yetkilidir" hükmü doğrultusunda başvuranların bilgilendirilmeleri sağlanarak il ve ilçe nüfus müdürlüklerine şahsen başvuru yapmaları için yönlendirilmektedir.

2.2.4.16.3 Vatandaşlık Başvuruları

2021 yılında bu başlık altında yabancı ve yabancı yakınları tarafından yapılan başvurulara bakıldığında; başvuruların, istisnai vatandaşlık başvurusu hakkında bilgilendirilme talebi, istisnai vatandaşlığın iptali işleminin geri alınması, uluslararası koruma statüsünün verilmesi, uluslararası koruma kararının kaldırılması ve yurt dışına çıkış izni verilmesi, vatansız kişi kimlik belgesi verilmesi, ikamet izni başvurusunun sonuçlandırılması talebi, ikamet izin belgesinin süresinin uzatılması talebi, ikamet izin harcının fazla alınan kısmının iadesi talebi, Türk vatandaşlığı kazanan kişinin çocuklarının nüfus tescil işlemlerinin yapılması talebi gibi hususlarında yapıldığı görülmüştür.

Bu şikâyet başvuruları incelendiğinde ise, şikâyetlerin vatandaşlık başvuru sonuçlarının gecikmesinden kaynaklandığı veya süreç hakkında bilgi almak ya da vatandaşlık başvuru sürecinin hızlandırılması adına Kurumumuza müracaat edildiği görülmüştür.

Bu doğrultuda, Kurumumuzca şikâyet başvurusunun çözüme kavuşturulması amacıyla yapılan yazışma neticesinde, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından, başvuruya konu talebin çözüme kavuşturulması için vatandaşlık talep edilen çocuğun ebeveynine ait gerekli belgeler ile başvurulması gerektiği ve istenilen belgelerin gönderilmesi halinde işlem tesis edileceğinin bildirilmesi üzerine dostane çözüm kararı verilmiştir.

2.2.4.16.4 Uluslararası Koruma Statüsüne Yönelik Başvurular

Kurumumuza bu alanda da başvurular yapılmıştır. Nitekim Kurumumuza gelen bir başvuruda, insani ikamet izni sona erdikten sonra, şikâyetçi ve çocukları için yapılan "uluslararası koruma" talebinin idare tarafından reddi üzerine, idarenin ret kararının iptali için idare mahkemesinde açılan davada, mahkemenin idarenin ret işleminin iptaline karar vermesi ve bölge idare mahkemesinin idarenin istinaf başvurusunu reddetmesi sonucunda, kesinleşen mahkeme kararının idarece yerine getirilmemesi üzerine başvuruda bulunulduğu; her ne kadar ilgili idare tarafından ilk derece mahkemesinin kararı sonrasında yeniden işleme alma işlemi yapıldığı ve yeni bir statü belirleme mülakatına kadar ikamet etmelerine izin verildiği belirtilmiş olsa da yapılan bu işlemlerin tam anlamıyla mahkeme kararının uygulanması olarak nitelendirilemeyeceği; mahkemece iptal edilen işlemin yerinde olmadığı tespiti sonrasında iptal

edilen işlemin aksi yönünde işlem tesis edilmesi gerekliliğinin açık olduğu; davacının başkalarının himayesinde çocuklarıyla birlikte yaşadığının sabit olduğu ve 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1 inci maddesi ile 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 62 nci maddesinde sayılan şartlı mülteci tanımına uygun olan davacının ülkesine geri dönmesi halinde tutuklanma, gözaltına alınma, işkence görme veya öldürülme gibi ciddi riskler ile karşı karşıya kalabileceği; nitekim başvuranın eşinin daha önce saldırıya uğrayarak öldürülmesinin uluslararası koruma başvurusunun değerlendirilmesi aşamasında kötü muamele riskleri bakımından dikkate alınması gerektiği; buna karşın 2020 yılında uluslararası koruma başvurusunun yeniden işleme alınması işlemi sonrasında yapılması planlanan ikinci mülakatın aradan geçen uzun süreye rağmen idarece gerçekleştirilmemiş olduğu; idarenin yazısında başvuranın uluslararası koruma statüsünü almasına engel olacak somut bir gerekçe belirtilmediği ve başvuranın uluslararası koruma başvurusunun mahkeme kararına uygun bir şekilde yeniden sonuçlandırılamaması nedeniyle başvuranın çocuklarıyla birlikte sürekli olarak sınır dışı edilme endişesi taşıması karşısında mahkeme kararının gereklerinin idare tarafından makul süre içerisinde yerine getirilmemesinin hukuka ve hakkaniyete uygun olmadığı değerlendirilerek başvurana uluslararası koruma statüsü verilmesine engel bir tespitin mevcut olmaması durumunda çocuğun yüksek yararı ilkesinin de gözetilmesi suretiyle durumuna uygun bir uluslararası koruma statüsünden faydalandırılma durumunun değerlendirilmesi hususunda İçişleri Bakanlığına tavsiyede bulunulmuştur.

2.2.4.16.5 Vatansız Kişi Kimlik Belgesi

Kurumumuza, babası Çeçen Savaşı gazisi olduğu için ailesiyle birlikte 2008 yılında Türkiye'ye sığınan ve bu zamana kadar uluslararası koruma statüsünde Türkiye'de ikamet eden, babasının 2021 yılının Nisan ayında vefatının ardından, ilticadan vazgeçip düzenli ikamet izni alabilmek için Rus Konsolosluğuna pasaport başvurusu dahil başvurular yapan ve yaptığı bu başvurulara hiçbir zaman Rusya vatandaşı olmadığı gerekçesiyle olumsuz cevap alan şikâyetçinin tarafına "vatansız kişi kimlik belgesi" verilmesinin sağlanması için yaptığı başvuru hakkında da; 6458 sayılı Kanun'un ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'in ilgili maddelerine atıf yapılarak, 12 yıl Türkiye'de uluslararası koruma başvurucusu statüsünde ikamet eden ve düzenli ikamet izni alabilmek için Rus Konsolosluğuna pasaport müracaatında bulunduğunda kendisine Rusya vatandaşı olmadığının bildirildiğine ilişkin beyanları ve vatansız kişi kimlik

belgesi verilmesine ilişkin talebinin değerlendirilmesini teminen başvuru dilekçesinin Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne ve İstanbul Valiliğine gönderilmesine karar verilmiştir.

2.2.4.16.6 İkamet İzinleri

Kurumumuza ikamet izni başvurusunun sonuçlandırılması talebi, ikamet izin belgesinin süresinin uzatılması talebi içerikli başvurular da yapılmıştır.

2.2.4.16.7 Pasaport İptali/Yurt Dışı Çıkış Yasağı Uygulaması

Kurumumuza yapılan başvurular arasında pasaport almayı engelleyen şerhlerin (idari kayıt) kaldırılması talepleri ile yeniden hususi damgalı pasaport verilmesi yönünde talepler bulunmaktadır. Kurumumuza bu yönde gelen başvurulardan, idari başvuru yolları tüketilmeden yapıldığı tespit edilen şikâyet başvuruları hakkında ilgili mevzuat gereğince, KHK ile iptal edilen hususi pasaportun geri verilmesi ve pasaport üzerine konulan idari tedbirin kaldırılması talepli başvurular hakkında ilgili idarelere gönderme kararları verilmiştir.

2.2.4.17 *ORMAN, SU, ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK*

KDK'ya, bu başlık altında kentsel dönüşüm ile ilgili başvurular, yine bununla bağlantılı kira yardım talepleri, imar ve iskân işlerine dair konular, çevre kirliliğine yönelik başvurular ağırlıklı olarak gelmektedir.

2.2.4.17.1 Kentsel Dönüşüm Başvuruları

2021 yılında yukarıda bahsedilen başlık altında gelen başvurular arasında, imar ve iskân işleri yanında önceki yıllarda olduğu gibi kira yardımı ve toplu konutla ilgili şikâyetler dikkati çekmiştir.

2.2.4.17.1.1 *Kira Yardımına İlişkin Talepler*

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının kira yardımı ile ilgili olarak başvuru süresi takdirinde esas alacağı objektif ölçütler Kanunda gösterilmemiştir. Kanunda sadece kira yardımı verilebileceği düzenlenmiş, bununla beraber Kanunun uygulanmasına dair diğer usul ve esasların Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikler ile düzenleneceğine yer verilmiş olup kira yardımında başvuru süreleri hususunda yetki idareye bırakılmıştır. İlgili Yönetmelikte kira yardımı başvurularının tahliye tarihinden itibaren bir yıl içinde veya riskli yapının yıktırıldığı tarihten itibaren üç ay içinde yapılacağı şeklindeki düzenleme açık ve anlaşılır olmakla beraber, 2019 yılı Kira Yardımı Kılavuzu'nun geçici birinci maddesinde yer alan düzenlemenin kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık ve net olmadığı değerlendirilmiştir.

2.2.4.17.1.2 *İmar ve İskân İşlerine Dair Konular*

KDK'ya bu yönde gelen başvuruların büyük bir çoğunluğunu; kaçak yapıların yıkılması, imar barışı çerçevesinde yapı kayıt belgelerinin verilmesi veya iptali, riskli yapı ve alanlar ile hasarlı yapı tespit çalışmaları, Kat Mülkiyeti Kanunu çerçevesinde ortak alan kabul edilen alanlara yapılan tecavüzlerin önlenmesi, sit ve kıyı alanlarına yapılan müdahalelerin önlenmesi konuları oluşturmaktadır.

KDK özellikle çocuklarımıza miras bırakacağımız doğal ve kültürel sit alanları ile kıyıların korunması yönünde büyük çaba sarf etmekte, koruma kurullarına hızlı ve etkin karar almalarını yönünde tavsiye kararlarını iletmekte, yapı kayıt belgesi alınması yoluyla 3. kişilerin ve paydaş maliklerin mülkiyet hakkına yapılan her türlü tecavüzün önlenmesine yönelik olarak Çevre, Şehircilik ve İlkim Değişikliği Bakanlığına ve ilgili Belediyelere gerekli tavsiyelerde bulunmaktadır.

Kaçak ve riskli yapıların yıkılması, ortak alanlara müdahalenin önlenmesi, kıyı ve sit alanlarının korunması ile yapı kayıt belgesi alınması nedeniyle uğranılan mağduriyetlere ilişkin başvurular KDK tarafından incelenerek idarelere tavsiyelerde bulunulmaktadır.

2.2.4.17.2 Çevre kirliliği

Çevre kirliliği kapsamında KDK'ya 2021 yılında; çevre kirliliğinden kaynaklanan şikâyetler ile gürültü kirliliği konusunda birçok başvuru yapılmış olup hava kirliliği, su kirliliği gibi konularda da başvurular yapılmıştır.

2.2.4.17.3 Orman, Su, Çevre ve Şehirciliğe İlişkin Diğer Konular

KDK'ya 2021 yılı içerisinde; ormanlaştırma, yol ile yaylakların kiralanması, şehirsel iskân ödenek talepleri gibi konularla birlikte uzaktan satışlarda poşet dışında alternatiflerin sunulması yönelik başvurular ulaşmıştır.

Bu başlık altında incelenen bir diğer başvuru konusu, meslek odası aidatlarına ilişkin başvurulardır. Meslek odaları, üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki anlamda yapılan işlerini kolaylaştırmak, mesleğin çıkarlarını korumak, meslektaşların birbirleri ile iletişim kurmasını ve dayanışmasını sağlamak amacıyla kurulan kuruluşlardır.

Meslek odaları aidatları kapsamında KDK'ya 2021 yılında birçok başvuru yapılmış olup bu başvurulardan bazılarına Gönderme Kararları 333 verilmiş, bazı başvuruların inceleme süreçleri ise halen devam etmektedir.

2.2.4.18 *SAĞLIK*

KDK'ya "Sağlık" başlığı altında, sağlık sisteminden kaynaklanan sorunlar ile sağlık hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların başvuru konusu yapıldığı görülmektedir.

KDK'ya sağlık alanında; yanlış tedavi uygulandığı, gerektiği gibi sağlık hizmeti sunulmadığı, sağlık personelinin gerektiği gibi tutum ve davranış sergilemediği, PCR testi ve maske takma zorunluluğunun hukuka aykırı olduğu, hastaneden randevu alınamadığı, SGK tarafından yapılan soruşturma neticesinde haksız borç tahakkuk ettirildiği, özel hastanenin fazla ücret aldığı, daha önce sürücü belgesi olmasına rağmen haksız yere engeli nedeniyle "sürücü olmaz" kararı verildiği, "sürekli" ibareli engelli sağlık raporunun ulusal engelli veri bankasına kayıt edilmediği, tedavisi için gerekli olan ilacın bedelinin SGK tarafından karşılanmadığı, yol gideri ödemelerinin SGK tarafından güncellenmediği, gündelik gider ödenmelerinin SGK tarafından eksik yapıldığı, sağlık kurulu raporunda haksız yere ücret alındığı, Türk Diş Hekimleri Birliğinin mevzuata aykırı hareket ettiği, idari izne esas COVID-19 risk grubunda yer alan kronik hastalığı bulunmasına rağmen "COVID-19 kronik risk durumu raporu" verilmediği, aile hekimliği birimlerince yapılan tetkikler için İl Sağlık Müdürlüğünce temin edilmesi gerekli sarf malzemelerin (eldiven, alkol, pamuk gibi) temin edilmediği, ceza infaz kurumunda barındırılan mahkumların sağlık hizmetlerinden gerektiği gibi faydalandırılmadıkları gibi çeşitli konularda başvurular gelmektedir.

Bu başvuruların bir kısmı Kurumumuzun girişimleri neticesinde, dostane çözüme kavuşturulmuştur. Bu çerçevede, sağlık kurulu raporunun Ulusal Engelli Veri Bankasına (UEVB) kaydedilmesi, fazla ücret alan özel sağlık kuruluşunun denetlenmesi, eczanesinin naklinin yapılması talebi, aile hekimliği biriminde kayıtlı olan ancak ikamet değişikliği nedeniyle takip edemediği geçici koruma altındaki göçmenlerin birimindeki kayıtlarının silinmesi gibi başvurularda ilgili idareler ile yapılan yazışmalar neticesinde dostane çözüme kavuşturulmuştur.

İdari izne esas COVID-19 risk grubunda yer alan kronik hastalığı bulunduğundan bahisle "COVID-19 kronik risk durumu raporu" talepli başvurularla ilgili olarak ise KDK, idarenin takdir yetkisi çerçevesinde konuya yaklaşarak, idarenin bu yöndeki gerekçelerini haklı görmüştür.

2.2.4.19 *ULAŞTIRMA, BASIN VE İLETİŞİM*

Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının yer aldığı bir teşkilatlanmayla birçok kamu kurum-kuruluşu ve özel hukuk tüzel kişisi, ulaştırma-iletişim hizmetlerinin etkin, verimli ve sürekli bir şekilde vatandaşlara sunulması için çalışmaktadır. Özellikle basının, gazete, dergi, televizyon ve sosyal medya aracılığı ile toplumsal kanaatin demokratik bir biçimde oluşmasındaki rolü, büyük önem arz etmektedir.

2.2.4.19.1 Ulaştırma

2021 yılında ulaştırma alanında ağırlıklı olarak, KGM'nin sorumluluğunda bulunan yol, köprü, geçit ve kavşak yapılması ve bu konulardan kaynaklı mağduriyet iddiaları, karayoluna Trafik Elektronik Denetleme Sistemi (TEDES) kurulması, silinen yol çizgilerinin yeniden çizilmesi, şehirlerarası otobüs firmalarının şehir içi servis hizmetlerinin kaldırılması, köprü ve otoyol geçişlerinde haksız yere kesildiği iddia edilen OGS ve HGS cezaları ile KGM tarafından kesilen idari para cezalarının iptali, otoyol ücretlerinin yüksekliği, otoyolun belli bir kesiminin ücretlendirmeden muaf tutulması, TCDD sorumluluğunda bulunan yerlerde arazilerine gidebilmeleri için demiryolundan geçiş verilmesi, COVID -19 salgını nedeniyle durdurulmuş olan ana hat, bölgesel hat tren seferlerinin yeniden başlaması, yapımı devam eden hızlı tren hatlarının tamamlanmaması, Devlet Hava Meydanları İşletmesinin (DHMİ) uygulamaları, havaalanında görülen aksaklıklar, gemi ile ilgili faaliyetin türü konusunda tesis edilen işlemin hatalı olması, kayığa ruhsat verilmesinin sağlanması, gemi adamı belgesinin düzenlenmemesi, kargo şirketlerinin uygulamaları ve kargo şirketlerinin denetlenmesi, otobüs ve havayolu sektöründe faaliyet gösteren şirketler ile demiryolu (TCDD Taşımacılık A.Ş.) şirketlerini ilgilendiren tüketici yönlü talepler ile TÜVTÜRK Araç Muayene İstasyonlarının mevzuatı ve uygulamaları içerikli başvurular alınmıştır.

2.2.4.19.1.1 *HGS Cezaları ile İlgili Şikâyetler*

Hızlı Geçiş Sistemi (HGS) ve Otomatik Geçiş Sistemi (OGS), araçların gişelerde beklemeden geçmesine imkân sağlayan, tam otomatik elektronik ücret toplama sistemidir. Kurumumuza geçmiş yıllarda olduğu gibi 2021 yılında da HGS ve OGS kullanan kişiler ve şirketler tarafından köprü, otoyol ve tünel geçişlerinde, aracın plakasının sistem tarafından yanlış okunması nedeniyle kendisine ait olmayan araca ilişkin olarak HGS cezası gelmesi, bulunduğu il sınırları dışına aracıyla hiç çıkmadığı halde HGS cezası kesilmesi, aracını devrettiği halde eski aracına ilişkin olarak devir tarihinden sonra HGS cezası gelmesi,

hesabında yeterli bakiye olduğu halde sistemde yetersiz bakiye görünmesi nedeniyle HGS cezası gelmesi, araçta HGS etiketi bulunan araca OGS ya da OGS etiketi bulunan araca HGS cezası gelmesi, devir öncesi kesilen cezaların yeni malike gönderilmesi, taşıma araçlarının arkasındaki kasaların (dorselerin) plakası ile taşıma araçlarının plakasının farklı olması nedeniyle normalden fazla ceza kesilmesi, kesilen HGS ve OGS cezalarının zamanında bildirilmemesi, diğer bir ifadeyle çok geç (1 yıldan fazla bir süre sonra) tebliğ edilmesi gibi nedenlerden kaynaklı mağduriyetler yaşandığı iddialarıyla KGM'ye yönelik başvurular alınmış, alınmaya da devam etmektedir. Bunun sonucunda Kurumumuz Karayolları Genel Müdürlüğüne şikâyete konu hususların çözümü için tavsiyelerde bulunmuştur.

2.2.4.19.2 Basın

2021 yılına bakıldığında bu alanda ağırlıklı olarak, sinema, dizi, reklam, internet siteleri üzerinden yapılan olumsuz yayınların neden olduğu sorunlar ile söz konusu yayınlar hakkında RTÜK tarafından gerekli denetimlerin yapılması, haber linkinde yer alan soyadının düzeltilmesinin sağlanması, yerel dijital haber sitelerine ve yerel radyolara da resmî ilan verilmesinin sağlanması, televizyon kanalının logosunun değiştirilmesi, RTÜK tarafından TV şirketine bölgesel yayın lisansı verilmemesi, sürekli (sarı) basın kartının yenisinin verilmesi veya basın kartının iptal edilmemesi içerikli başvurular alınmıştır.

2.2.4.19.3 İletişim

2021 yılında iletişim alanında başvurular ağırlıklı olarak, telekomünikasyon alanında faaliyet gösteren işletmeler tarafından sunulan sabit ve mobil telefon ile internet hizmetlerine, internet altyapı sorunlarına, Kablo TV (TÜRKSAT) yayıncılığı hizmetlerinde yaşanan mağduriyetlere, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun (BTK) alanda denetim ve gözetim görevini layıkıyla yerine getirmediği iddiasına yönelik başvurulara, baz istasyonun kaldırılması veya konulması, sosyal medya hesabının ya da e-postasının başkaları tarafından ele geçirilmesi, adına açılan usulsüz hatlara ilişkin mağduriyetlerin giderilmesi, e-Devlet ve elektronik kamu bilgi yönetim sistemi (Kaysis) hizmetlerine, mobil telefonlara SMS yoluyla gönderilen reklam içerikli mesajların engellenmesinin sağlanması, 0 850 li hatlardan sürekli aranılması, iletişim ve posta hizmetlerinde kişisel verilerinin izni olmadan paylaşılması, yurt dışından getirilen cihazların kayıt edilmesine yönelik işlemler, fatura borcuna yönelik olarak hukuk bürolarının başlattığı icra takipleri hakkında alınmıştır.

2.2.4.19.3.1 ***Elektronik Haberleşme ve İletişim Sektöründe Sunulan Hizmetlerde Yaşanan Tüketici Mağduriyetleri***

2021 yılında geçmiş yıllarda olduğu gibi Kurumumuza, elektronik haberleşme ve iletişim alanında faaliyet gösteren işletmeler tarafından sunulan hizmetlerde özellikle cayma bedeli, abonelik sözleşmesinin feshi, sözleşmedeki taahhütlerin yerine getirilmesi gibi abonelik sözleşmelerinden kaynaklı olarak tüketici hak ve menfaatlerinin zarar gördüğü, bulunduğu yerde internet altyapısının bulunmadığı ve bu hususlarda BTK tarafından gereken denetimin ve cezai işlemlerin uygulanmadığı içerikli başvurular yoğun şekilde gelmektedir.

2.2.4.19.3.2 ***Posta Hizmetleri***

2021 yılında, mektupların ve kargoların yerine ulaştırılmaması ya da kaybolması, adrese ulaşmayan mektup/kargo nedeniyle maddi ve manevi zararın tazmini, zayi olan postasına ilişkin verilen tazminatın yeterli olmaması, PTT'nin usule aykırı tebligat yapması, PTT çalışanları ile posta dağıtıcılarının olumsuz tutum ve davranışları, PTT'nin gişelerdeki işlem sırasında belirli kişilere öncelik hakkı tanıması, kurumlarca gönderilen mektupların semt postanelerine gidilerek alınması kararının kaldırılması, posta hizmetleri yetki belgesinin verilmesinin sağlanması, PTT şubesinin kapatılmaması ve acenteye dönüştürülmemesi içerikli konularda başvurular alınmıştır.

2.2.5 İDARELERİN KARARLARIMIZA VE BİLGİ, BELGE TALEPLERİMİZE YAKLAŞIMLARI

2.2.5.1 *İDARELERİN KARARLARIMIZA YAKLAŞIMLARI*

Dilekçe ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Alt Komisyon tarafından Kurumun verdiği tavsiye kararlarına uymayan, uyamayan ya da istenilen bilgi ve belge taleplerine olumlu yaklaşmayan kurumların temsilcileri Komisyona davet edilerek izahat istenmektedir. Komisyonun bu faaliyeti Kurumumuzun tavsiye kararlarının etkinliğini daha da artırmaktadır.

2.2.5.1.1 Tavsiye Kararlarına Olumlu Yaklaşan İdareler

2021 yılında kamu kurum ve kuruluşları tarafından olumlu yaklaşım gösterilerek Kurumumuzca verilen tavsiyeler doğrultusunda işlem tesis edilen bazı örnek kararlara ise aşağıda yer verilmiştir.

Baro Tarafından Avukat Görevlendirilmesi Talebi: Başvuran, tanılanmış ve radyoterapi tedavisi almış kötü huylu beyin kanseri hastası olması nedeniyle kişisel ihtiyaçlarını karşılayamaz durumda olması sebebiyle davasını takip edemeyeceğinden dolayı adli yardım ve avukat talebinin reddedildiğinden bahisle bu taleplerinin karşılanmasını talep etmektedir. Başvuranın sağlık durumu, ekonomik durumu ve talepte bulunduğu dosya içeriği dikkate alınarak, başvuranın adli yardım talebinin yeniden değerlendirilmesi gerektiği hususunda İstanbul Barosu Başkanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine İstanbul Barosu Bakanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuranın adli yardım talebinin yeniden değerlendirildiği ve hukuki işlemi için avukat görevlendirildiği bildirilmiştir.

Süreli ve Süresiz Yayınların Temin Edilmesi Talebi: Başvuran, kapalı ceza infaz kurumunda hükümözlü olarak bulunduğunu, dergilere erişiminin engellenmesi nedeniyle İnfaz Kanunu'nun 68'inci maddesinin ihlal edildiğini, süreli/süresiz yayınlardan tam anlamıyla kullanabilmek için gereğinin yapılmasını talep etmiştir. İfade özgürlüğü kapsamında kalan bilgi ve kanaatlere ulaşma özgürlüğünü teminen, başvuranın talep ettiği süreli ve süresiz yayınların ceza infaz kurumu tarafından temin edilmesi hususunda Adalet Bakanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine Adalet Bakanlığı tarafından Kurumumuza iletilen hükümözlünün talebi doğrultusunda ilgili dergilerin temin edilerek adı geçene teslim edildiği bilgisi verilmiştir.

Mevzuata Aykırı Olarak Adli Tıp Hizmetlerinden Olan "Yerinde Ölü Muayenesi" Hizmetinin Gördürüldüğü İddiası: Başvuran, Gelibolu Şehit Koray Onay Devlet Hastanesi

görevli tüm uzman hekimler ve pratisyen hekimlerin adli icap nöbeti nöbetlerinde yerinde ölü muayenesi yapılması amacıyla hastane dışında meydana gelen ölümler için göreve gittiklerini ancak yerinde ölü muayenesinin Toplum Sağlığı Merkezi (TSM) ve aile hekimlerinin görevi olduğunu ifade ederek bu durumun düzeltilmesini talep etmektedir. Adli icap nöbet listesinin sadece Gelibolu Şehit Koray Onay Devlet Hastanesi hekimlerinden oluşturulmasının hukuka ve hakkaniyete aykırı olduğu sonuç ve kanaatine varılarak Çanakkale Valiliği İl Sağlık Müdürlüğüne verilen Tavsiye kararı üzerine Sağlık Bakanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda yerinde ölü muayenesi ve adli defin nöbeti" iş ve işlemlerinin tavsiye kararı doğrultusunda tesis olunacağı belirtilmiştir.

Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Bazı Sayısal Verilerin Talep Edildiği Bilgi Edinme Başvurusunun Yanıtlandırılması Talebi: Başvuran Vakıf, 4982 sayılı Kanun çerçevesinde Vakfın çalışmalarında kullanılmak üzere İstanbul İl Emniyet Müdürlüğüne yapılan kadına yönelik şiddete ilişkin bazı istatistiklerin talep edildiği bilgi edinme başvurusunun özel bir çalışma gerektirdiği nedeniyle reddedildiğinden bahisle bilgi edinme başvurusuna konu bilgilerin verilmesini talep etmektedir. Başvuran Vakıf tarafından talep edilen bilgilerden ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz gerektirmeyenlerinin idarece hazırlanarak başvuran Vakıfla paylaşılması amacıyla Emniyet Genel Müdürlüğü'ne verilen Tavsiye kararı üzerine İçişleri Bakanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuran Vakıf tarafından talep edilen verilerin İstanbul Emniyet Müdürlüğünce paylaşıldığı bilgisi verilmiştir.

Engellilik Mazeretine Bağlı Yer Değiştirme Talebi: Başvuran, kura yerleştirmeleri sonucu Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü VHKİ kadrosuna yerleştirilmesinin yapıldığını ancak engelli raporunda bulunan Hematoloji ve Gastroenteroloji bölümünün bulunmadığı Eskişehir iline bağlı Alpu ilçesine atamasının yapıldığından bahisle reddedilen yer değişikliği talebinin engeli nedeniyle onaylanmasını talep etmektedir. Başvuranın engellilik mazeretine bağlı olarak hematoloji ve gastroenteroloji uzmanının olduğu bir merkeze yer değişikliği yönünde işlem tesis edilmesi Milli Eğitim Bakanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine MEB tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuranın, engellilik durumuna bağlı olarak Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğüne yer değişikliği yapıldığı bildirilmiştir.

Toplu Maaşının Yeniden Hesaplanması Talebi: Gaziantep Üniversitesinde Tekniker kadrosunda çalışmakta iken, meslekten ihraç edilen akabinde Olağanüstü Hal İnceleme

Komisyonu tarafından göreve iade edilen başvuran, eksik hesaplanan toplu maaşının ilgili aylarından başlanarak yasal faiziyle tekrar hesaplanmasını talep etmektedir. Başvuranın toplu maaşının yasal faiziyle birlikte yeniden hesaplanması yönünde Gaziantep Üniversitesi Rektörlüğüne verilen Tavsiye kararı üzerine Gaziantep Üniversitesi Rektörlüğü tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, tavsiye kararı üzerine, başvuranın maaş farkı ve yıllar itibariyle hesaplanan yasal faiz tutarının ilgiliye ödendiği bildirilmiştir.

Öğretim Görevlisi Alımı ve İlan Şartları Hakkında: Başvuran, bilgisayar mühendisi olarak meslek lisesinde öğretmen olarak çalıştığını, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörlüğü tarafından verilen öğretim görevlisi alım giriş sınav ilanı şartlarını taşıdığını ancak ilanda belirtilen özel şartları sağlamadığının tarafına bildirildiğini ancak özel şartları da sağladığını belirterek öğretim görevlisi alım giriş sınav hakkının verilmesini talep etmektedir. Yapılan inceleme neticesinde başvuranın başvurusunun kabul edilmemesi işleminin makul süre içinde geri alınarak mağduriyetinin giderilmesi hususunda Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörlüğüne verilen Tavsiye kararı üzerine Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörlüğü tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuranın Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Meslek Yüksekokulu Bilgisayar Teknolojileri Bölümü Bilgisayar Programcılığı Programı öğretim görevlisi alım sınavına girmeye hak kazandığı bildirilmiştir.

Yazıyla Uyarılması İşleminin İptal Edilmesi Talebi: Başvuran, hastane yoğun bakımlarında yaşanan sorunları yazılı olarak Hastane idaresine bildirdiği bir dilekçe nedeniyle, yazılı veya sözlü savunması alınmadan hakkında disiplin işlemi tesis eden ve haklı talebine rağmen kanun dışı işlemini iptal etmeyen Hastane idaresinden şikâyetçi olduğunu ifade ederek gereğinin yapılmasını talep etmektedir. Yapılan inceleme üzerine başvuranın uyarılmasına ilişkin yazının iptal edilmesi yönünde işlem tesis edilmesi için Eskişehir Yunus Emre Devlet Hastanesi Başhekimliğine verilen Tavsiye kararı üzerine Eskişehir İl Sağlık Müdürlüğü tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuranın şikâyete konu ettiği "sözlü uyarı" konulu yazının iptal edildiği belirtilmiştir.

Göz Hastalığı Nedeniyle Işık Hassasiyetinin Yüksek Olduğu Gerekçesiyle Avukat Olarak Çalıştığı Binada Engel Durumuna Uygun Çalışma Odası Verilmesi Talebi: Başvuran, %90 oranında görme engelli olduğunu, göz hastalığı nedeniyle ışık hassasiyetinin yüksek olduğunu, avukat olarak çalıştığı binada engel durumuna uygun çalışma odası verilmesi için yaptığı müracaatın reddedildiğini ve KDK'ya yaptığı başvuruda yer alan iddiaların

konusunu oluşturduğu disiplin soruşturması neticesinde kendisi hakkında uyarı cezası verildiğini belirterek fiziki şartlarının talebi doğrultusunda düzeltilmesini talep etmiştir. Hak arama hürriyetinin teşvik edilmesi hususlarında idarece gerekli tedbirlerin alınması için Sağlık Bakanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine Sağlık Bakanlığı tarafından cevabi yazı iletilmiş ve söz konusu yazının 81 İl Sağlık Müdürlüklerine gönderildiği görülmüştür. Engelli personelin oda tahsisi, engeline yönelik fiziki düzenleme ve/veya araç-gereç talebinin karşılanması noktasında ilgili idari amirin bu konuda en hızlı şekilde tedbir alması gerektiği değerlendirilmiştir.

Sosyal Yardım Talebi: Başvuran, 05.10.2017 tarihi itibariyle tutuklu olduğunu, Kars T Tipi Kapalı Cezaevinde kaldığını, evli ve üç çocuk babası olduğunu, eşinin ve çocuklarının yardıma muhtaç olduğunu belirterek yardım yapılmasını talep etmiştir. "Çocuğun yüksek yararı" prensibi çerçevesinde başvurunun tekrar incelenmesi hususunda Sarıkamış Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine Sarıkamış Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuranın ve eşinin taleplerinin yeniden değerlendirildiği ve hem başvuranın eşine hem de ailenin çocuklarına nakdi yardım yapılması hususunun kabul edildiği bildirilmiştir.

Sürekli İşçi Kadrosuna Geçiş Talebi: Başvuran, 696 sayılı KHK kapsamında atanma talebinin idarece reddedildiğini, mahkeme kararına rağmen isteminin karşılanmadığı gerekçesiyle sürekli işçi kadrosuna geçiş talebinin yerine getirilmesini talep etmektedir. Başvuran hakkında verilen mahkeme kararları, ilgili mevzuatta yer verilen tüm hususlar da dikkate alınarak ilgilinin sürekli işçi kadrosuna geçirilmesine ilişkin talebinin yeniden değerlendirilmesi hususunda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna verilen Tavsiye kararı üzerine Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda yeniden değerlendirmenin yapılmış olduğu bu suretle sürekli işçi kadrosuna geçiş için ilgilinin sınava alınmasının uygun olacağına karar verildiği bildirilmiştir.

Emekli Maaşının ve Emekli İkramiyesi Arasındaki Farkın Ödenmesi: Başvuran, Adana TCDD 6.Bölge Müdürlüğünde işe başladığını ve aralıksız çalıştığını sonrasında isteğiyle emekliye ayrıldığını, SGK kayıtlarında görünmeyen sigortalı olarak çalıştığı 240 günün hizmet süresine ilave edilmesini, emeklilik ikramiyesi ve emekli maaşımın buna göre yeniden hesaplanmasını, eksik ödenen emekli ikramiyesi ve maaş farklarının tarafına ödenmesini talep etmektedir. Yapılan inceleme üzerine emekli aylığının ve emekli ikramiyesinin yeniden

hesaplanması talebinin yeniden değerlendirilmesi hususunda Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda eksik hizmet süresinin eklenerek oluşan emekli aylığı farkının bankaya yatırıldığı iletilmiştir.

İcra Takibine Konu Edilen Borçlarının Alacaklarından Mahsup Edilmesi ve İcra Takibinin Durdurulması Talebi: Başvuran, Kurtpınar Belde Belediyesine olan borçlarının ve alacaklarının 6360 sayılı Kanun ile Ceyhan Belediyesine devir olduğunu, Ceyhan Belediyesine olan (icra takibine konu edilen) borçlarının Ceyhan Belediyesinden olan alacaklarından mahsup edilmesini ve adı geçen belediye tarafından başlatılan icra takibine ilişkin dosyanın kapatılmasını talep etmektedir. Şikâyet başvurusunda bulunan şirketin konuyla ilgili mağduriyetinin giderilmesi için gerekli işlemlerin makul sürede yapılması hususunda Ceyhan Belediye Başkanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine Ceyhan Belediye Başkanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuranın Belediyeye olan (icra takibine konu) borçlarının alacaklarından mahsup edildiği, ayrıca icra dosyası kapama işleminin gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

İlişik Kesme İşlemine İtiraz: Başvuran, 2018 yılında Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ticaret ve İşletmecilik Bölümü Tezli Yüksek Lisans Programına kayıt yaptırdığını ikinci sınıfa geçtiğinde tutuklandığını ve hala Eskişehir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu bulunduğunu, kaydını dondurmasına rağmen ilişiğinin kesilmesiyle eğitim hakkının ihlal edildiğini belirterek Üniversitenin ilişik kesme işleminin iptal edilmesini talep etmektedir. Kurumumuzca Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ilişik kesme işleminin geri alınması hususunda Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Rektörlüğüne verilen Tavsiye kararı üzerine Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Rektörlüğü tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuran öğrencinin ilişik kesme işleminin geri alındığı bildirilmiştir.

KDV iadesi talebi: Başvuran, Konya ili, Selçuklu ilçesinde bulunan Aile Sağlığı Merkezinde aile hekimi olarak görev yaptığını, hizmet verdiği alanı Selçuklu İlçe Belediyesinden kiraladığını, kira sözleşmesinin başlangıcından 22.10.2019 tarihine kadar kendisinden Katma Değer Vergisi tahsil edildiğini, mevzuata aykırı olarak alınan KDV tutarlarının iadesini talep etmektedir. Kurumumuzca ilgili mevzuatın dikkate alınması yönünde Selçuklu Belediye Başkanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine Selçuklu Belediye Başkanlığı

tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvurana KDV tutarının iade edildiği bildirilmiştir.

Doçentlik Başvurusunun İptal Edilmesine İtiraz: Başvuran, Ocak 2021 döneminde yaptığı doçentlik başvurusunun şekil yönünden tamamlanarak jüri oluşturma aşamasına geçildiğinde "yetkisiz ve hukuksuz olarak ve mevzuata aykırı biçimde keyfi içerik denetimi" yapıldığını belirterek doçentlik başvurusunun iptali kararının geri alınarak düzeltilmesini talep etmektedir. Kurumun tavsiye kararı üzerine Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, Doçentlik Komisyonu'nun başvuran hakkında almış olduğu kararın iptaline ve adayın doçentlik sürecinin kaldığı yerden devamına karar verildiği, başvuranın bilim alanı ile ilgili jürisinin kurulduğu belirtilmiştir.

Uluslararası Koruma Statüsü Verilmesi Talebi: Başvuran vekili, Rusya Federasyonu vatandaşı (Çeçen asıllı) ... ve dört çocuğu için, İstanbul Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğüne insani ikamet izni sona erdikten sonra "uluslararası koruma" talebinde bulunduklarını ve reddedildiğini, başvurdukları mahkemece ret işleminin iptaline karar verildiği, idarece mahkeme kararlarının yerine getirilmesi taleplerine cevap verilmediğini belirterek mahkeme kararının ilgili idare tarafından yerine getirilmesini talep etmektedir. Kurumumuzca İstanbul Valiliğine verilen Tavsiye kararı üzerine İstanbul Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuran ve dört çocuğunun uluslararası koruma başvuruları hakkında yeniden değerlendirme yapılarak statü belirleme mülakatı gerçekleştirildiği bildirilmiştir.

Gemiadamı Belgesinin Verilmesi Talebi: Başvuran, pasaport ve gemi adamları belgesinin 677 sayılı KHK ile görevden çıkarılması nedeniyle iptal edildiğini ancak 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nda yapılan değişiklik sonrasında pasaporttaki tahdidin kaldırılarak yeniden geçerli hale geldiğini ancak gemiadamı belgesinin verilmediğini belirterek söz konusu belgenin verilmesini talep etmektedir. Kurumumuzca verilen Tavsiye kararı üzerine Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, KHK kapsamında iptal edilen gemiadamı yeterlik belgesinin ve diğer gemiadamı uzmanlık belgelerinin yeniden düzenlenmesinin uygun görüldüğü ifade edilmiştir.

İndirimli Emlak Vergisi Oranından Yararlanma Talebi: Başvuran, Ödemiş T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak bulunduğunu, hiçbir geliri olmadığını, Kayseri'de bulunan taşınmazı hakkında emlak vergisi muafiyetinden faydalanmak için idareye başvuruda

bulunduğunu, idarece ikamet edilmediği gerekçesiyle bu talebinin reddedildiği, idarenin ret gerekçelerinin eşitlik ilkesine aykırı olduğunu iddia ederek emlak vergisi muafiyetinden yararlandırılmasını talep etmektedir. Kurumumuzca verilen Tavsiye kararı üzerine Melikgazi Belediye Başkanlığı tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, başvuru sahibinin adına kayıtlı tek meskene indirimli emlak vergisi muafiyeti verildiği ve geçmiş yıllara ait ödenmemiş emlak vergilerinin terkin edildiği bildirilmiştir.

Kanal Kotu Harcı Olarak Kesilen Tutarın Tarafına İade Edilmesi Talebi: Başvuran, Balıkesir ili, Karesi ilçesinde bulunan taşınmaza kentsel dönüşüm uygulandığını, Balıkesir Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünün vermiş olduğu Riskli Bina Tespit Raporu İnceleme Formu neticesinde binanın riskli olduğunun kesinleştiğini ve binanın yıkıldığını, yıkımdan sonra söz konusu yer için talep edilen kanal kotu belgesi için alınan bedelin iadesini talep etmektedir. Kurumumuzca verilen Tavsiye kararı üzerine Balıkesir Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda, yapılan inceleme neticesinde tavsiye kararı dikkate alınarak başvuranın 2020/12. Döneminde ödemiş olduğu kanal kotu ücretinin iade edildiği bildirilmiştir.

2.2.5.1.2 Tavsiye Kararlarına Olumsuz Yaklaşan İdareler

2021 yılında idarelerce olumsuz yaklaşılan başvurulara ve idarelerin gerekçelerine aşağıda yer verilmiştir.

Kolluk Birimlerinde Düzenlenen İfade Tutanaklarında Avukat Beyanlarına Yer Verilmesi Talebi: Başvuran, avukatın müvekkiline sunduğu hukuki yardımın, yalnızca müdafinin hazır bulunması olarak değil, kolluk ifadesi sırasında temsil ettiği kişiye aktif bir şekilde yardımda bulunması ve şüphelinin haklarını korumak için gerektiğinde müdahalede bulunması şeklinde anlaşılması gerektiğini, kolluk aşamasında avukat beyanlarının ifade tutanağına geçirilmemesinin adil yargılanma hakkının ihlaline yol açtığını belirterek avukat beyanlarının ifade tutanağında yer verilmesine yönelik karar alınmasını talep etmiştir. Kurumumuzca İçişleri Bakanlığına Tavsiyede bulunulması üzerine Karara yönelik İçişleri Bakanlığından Kurumumuza iletilen cevabi yazıda 5271 sayılı Kanun ile Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin ilgili hükümlerine yer verilerek müdafinin görevinin ne olduğu açıklanmış ve bu düzenlemeler gereği müdafinin şüphelinin yerine geçemeyeceği ile ifade tutanağına müdafi beyanı şeklinde bir bölümün eklenemeyeceği belirtilmiştir.

Mülkiyet Hakkının İhlalinin Giderilmesi Talebi: Başvuran, Karasu ilçesi, Kuzuluk mahallesinde annesi adına kayıtlı bulunan taşınmazlarına uygulanan usulsüz yıkım ve kamulaştırma sonucunda belediye yetkilileri ile yapılan sözlü görüşmelerde mağduriyetlerinin giderilmediğini belirterek gereğinin yapılmasını talep etmiştir. Karasu Belediye Başkanlığına Anayasa'da bulunan "mülkiyet hakkının" korunması için Tavsiyede Bulunulmasına karar verilmiştir. İlgili idarenin bu Karara ilişkin cevabi yazısında ise, Kamu Denetçiliği Kurumu kararlarının tavsiye niteliğine vurgu yapılarak kamulaştırmasız el atma durumunun gerçekleştiği hallerde sadece kamulaştırma imkanının olmadığı; bununla birlikte, yargı yolunun da açık olduğu; dolayısıyla bu hukuki yollar marifetiyle uyuşmazlığın çözüme kavuşturulabileceği belirtilmiştir.

Görevlendirmenin Sonlandırılması ve Geçici Görev Yolluğu Ödenmesi Talebi: Başvuran, Pınarhisar Meslek Yüksekokulundaki vekaleten görevlendirmesinin geçici bir görevlendirme olarak değerlendirilerek 2019 yılı ve 2020 yılı için geçici yolluk ve yevmiyelerinin güncellenerek tarafına ödenmesini, ayrıca Sağlık, Kültür ve Spor Dairesi Başkanlığı görevine iade edilmeyi talep etmiştir. Kurumumuzca verilen tavsiye kararı üzerine Kırklareli Üniversitesi Rektörlüğünün iletilen yazısında, başvuruda dile getirilen görevlendirmenin, ilgili mevzuat ve yargı içtihatları doğrultusunda takdir yetkisi gereğince tesis edildiği; ayrıca başvuranın hakkında disiplin soruşturmasının yürütüldüğü; geçici görev yolluğu talebinin ise, yine yasal düzenlemeye uygun olduğu; zira anılan görevlendirmenin sürekli nitelikte olduğu belirtilerek Kararın gereğinin yerine getirilemeyeceği bildirilmiştir.

Mahkeme Kararının Uygulanması Talebi: Başvuran, 2019 EKPSS sınav sonucu ile yapılan yerleştirmeye göre Emniyet Genel Müdürlüğü emrine Isparta iline sosyal çalışmacı olarak yerleştirildiğini, atama için evrakları teslim ettiğinde emniyet teşkilatına atanmasının uygun olmadığına dair karar verildiğinin tarafına bildirildiğini, mahkemenin işlemin iptali kararına rağmen atama işleminin yapılmadığı iddiası ile atamasının yapılmasını talep etmektedir. Kurumumuzca verilen tavsiye kararı üzerine Emniyet Genel Müdürlüğü'nün cevabi yazısıyla anılan Karara yönelik gerekçesini bildirmiştir. Buna göre, başvuruya konu mahkeme kararının uygulanmasına yönelik işlemler devam etmektedir şeklinde cevap verilmiş ve geçen zaman içinde atama gerçekleştirilmemiştir.

DASK Sigorta Bedelinin Ödenmesi Talebi: Başvuran, Elazığ depremi neticesinde, Merkez'de yer alan meskenin hasar gördüğünü, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından önce

orta hasarlı raporu verilen söz konusu taşınmaza daha sonra ağır hasar raporu verilerek yıkım kararının uygulandığını, evinin zorunlu deprem sigortasının bulunduğunu, Doğal Afet Sigortaları Kurumuna (DASK) vermiş olduğu yazılı dilekçeye e-posta ile olumsuz yanıt verildiğini ifade ederek, poliçede tespit edilmiş bulunan miktarın tarafına ödenmesini talep etmiştir. Verilen Tavsiye Kararı üzerine Doğal Afet Sigortaları Kurumu Başkanlığı'nın cevabi yazısında hasar talebinin eksper raporlarındaki tespitlere göre değerlendirildiği; deprem sebebiyle oluştuğu iddia edilen hasarı tespit etme yetkisinin yıkıma karar veren kamu otoritesinde olamayacağı belirtilerek konunun yargı yoluyla açıklığa kavuşabileceği değerlendirmesiyle Karara uyulmayacağı belirtilmiştir.

Sınavın Geçerli Kabul Edilmesi ve Puanın Hesaplanması Talebi: Başvuran, KPSS'ye (Ön Lisans) geçici kimlik belgesi ile girdiğini, ancak tarafına tebliğ edilen evrak ile kılavuzda tanımlanan kimlik belgesini yanında bulundurmadığı gerekçesiyle sınavının geçersiz sayıldığını öğrendiğini ÖSYM'ye yaptığı başvuru sonucu olumlu bir yanıt alamadığından bahisle mağduriyetinin acilen giderilmesini talep etmiştir. ÖSYM'ye verilen Tavsiye Kararı üzerine ÖSYM Başkanlığının cevabi yazısında ise, başvuran adayın sınava girdiği salon başkanının beyanında adayın kimliğinin fotoğrafsız geçici kimlik belgesi şeklinde olduğu ifade edildiğinden Tavsiye Kararının uygulanabilir bulunmadığı bildirilmiştir.

Köpek Saldırısı Nedeniyle Meydana Gelen Zararın Tazmin Edilmesi Talebi: Başvuran, Saraçhane Parkı'nda 3 yaşındaki oğluyla vakit geçirdiği sırada, sahipsiz ve başıboş köpeklerin saldırısına uğrayarak yaralandığını belirterek oluşan zararları nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararın tazminatının ödenmesini talep etmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına verilen Tavsiye kararı üzerine idare, sokak köpekleriyle ilgili sorumluluğun sadece taraflarına ait olmadığı ve farklı paydaşların da değerlendirmeye alınması gerektiğini; başvuruya konu olay özelinde hizmet kusurunun söz konusu olmadığını ve Kararda tazmin edilmesi önerilen zarar miktarının somut şekilde belirtilmediğini ifade ederek Kararın uygulanmayacağını bildirmiştir.

İçme Suyu ve Kanalizasyon Bağlantısı Talebi: Başvuran, Akşehir Belediyesine başvurarak meskeni için yapı kayıt belgesi aldığını, elektrik aboneliğini yaptırdığını, su aboneliğinin ise yönetmelik değişikliği gerekçesiyle yapılamayacağının söylendiğini, idareye vermiş olduğu dilekçeye de ret cevabı aldığını belirterek meskenine su ve kanalizasyon bağlantısının yapılmasını ve bu konudaki mağduriyetinin giderilmesini talep etmiştir. Konya

Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğüne verilen Tavsiye Kararı üzerine İlgili idarenin cevabi yazısında ise, söz konusu Yönetmelik'teki değişiklik öncesi ve sonrasında yer alan düzenlemeler gereğince başvuruda bulunması icap eden belgelerin eksikliği sebebiyle talebin yerine getirilmediği belirtilmiştir.

Meslek Kodu Değişikliği Talebi: Başvuran, 2015 yılından bu yana Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde "tıbbi sekreter" olarak Hastanenin çeşitli polikliniklerinde ve servislerinde görev yapmakta olduğunu, 2018 yılında, 696 sayılı KHK ile sürekli işçi kadrosuna geçiş yaptığını, işe başladığı süre boyunca hastanede yalnızca tıbbi sekreter olarak çalışmasına rağmen meslek kodunun "temizlik işçisi" olarak kaydedildiğini, meslek kodunun düzeltilmesi ile ilgili söz konusu taleplerini birçok kez hastane yönetimine ilettiğinde tehdit edildiğini belirterek meslek kodunun fiilen yapmakta olduğu iş kolu olan «tıbbi sekreter" olarak güncellenmesini talep etmiştir. Selçuk Üniversitesi Rektörlüğüne Tavsiyede Bulunulması üzerine idarece verilen cevapta ilgili mevzuat ile Strateji ve Bütçe Başkanlığının yazısına yer vererek yasal düzenlemeler karşısında işlem tesis edilemeyeceği; kanuni değişiklik yapılması halinde gerekli işlemin gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir.

2.2.5.2 *İDARELERİN BİLGİ VE BELGE TALEPLERİNE YAKLAŞIMLARI*

Başvuruları 6 ay gibi kısa sürede sonuçlandırmakla yükümlü olan Kurumumuz, dostane çözüm kararıyla da birkaç ay içerisinde bazen de bir aydan daha kısa bir sürede vatandaşın sorununa çözüm üretmektedir.

Kurumumuzun vatandaşın sorunlarına kolay ve hızlı çözüm üretebilmesi için kamu kurum ve kuruluşlarının Kurumumuzla iş birliği içerisinde hareket etmesi, Kurumumuz tarafından talep edilen bilgi ve belgelerin zamanında gönderilmesi, dostane çözüm konusunda olumlu bir yaklaşım içerisinde olunması büyük önem taşımaktadır.

- Bakan yardımcıları ile 3 ayrı toplantıda bir araya gelinerek Kurumumuz hakkında bilgilendirilmesi ve etkin bir iş birliği içerisinde olunması konusunda görüş alışverişinde bulunulması,

- Kamu kurum ve kuruluşlarının genel müdürleri ve kurum başkanlarıyla toplantılar gerçekleştirilerek Kurumumuzun idarenin iyi yönetim ilkeleri bağlamında denetim rolü hakkında karşılıklı istişarelerde bulunulması,

- İl toplantısında o ilin valisi, belediye başkanı, muhtarları ve kurum yöneticileri ile görüşmeler gerçekleştirilmesi,

- Kurumumuzun görev alanı ve yetkilerinin zamanla kamu kurum ve kuruluşlarınca tanınmış olması

gibi hususlar sonucunda ve Kurumumuzun kamu kurum ve kuruluşları ile kurduğu diyalog sayesinde geçtiğimiz yıl idarelerin büyük bir kısmı Kurumumuzca istenen bilgi ve belge taleplerini kısa süre içerisinde ve yeterli bir şekilde karşılamış, iş birliğine açık bir tutum sergilemiştir.

Ayrıntılı bilgi verilmediği durumlarda başvurunun inceleme sürecinin zorlaştığı ve uzadığı, iyi yönetim ilkelerinden olan şeffaflık ilkesi kapsamında Kurumumuzca ilgili idareden talep edilen bilgi ve belgelerde idari işlemlere yönelik özet şeklinden ziyade ayrıntılı ve gerekçeli bir şekilde izahat yapılmasının şikâyet inceleme sürecine olumlu katkısının olacağı değerlendirilmektedir.

2.2.6 HAK ARAMA KÜLTÜRÜNÜN YAYGINLAŞTIRILMASI VE PAYDAŞLARLA İLİŞKİLER

Hukuk devleti ilkesinin geçerli olabilmesi için gerekli olan ve denetimi etkin kılan en önemli unsurlardan birisi bu mekanizmaların varlığı iken; bir diğeri ise, hakkını kullanan bilinçli bireylerin varlığıdır. Ancak hak arama yollarının bilinmesi ve bunların kullanılması tek başına yeterli değildir. Özellikle hak arama imkânlarına dair temel bilgilerdeki eksiklik ve bazen de her yolun denenmesi anlayışı, hem bireylerin tatmin olmamasına hem de ilgili kuruluşların gereksiz yere meşgul edilmesine sebep olmaktadır.

Kurumumuzca 2021 yılında da "Hak Arama Kültürünün Yaygınlaştırılması ve Farkındalığın Artırılması" adına dezavantajlı gruplara yönelik yerinde inceleme ve çalışma ziyaretleri, bölgesel toplantılar il çalışma programları, üniversite/akademik alana yönelik gerçekleştirilen sunum ve konferanslar, Kurumu ve hak arama kültürünü ortaya koyan daha etkin tanıtıcı yayınlar, video konferanslar ve sosyal medya kanalı ile daha fazla kesime ulaşma vb. birçok faaliyet gerçekleştirilmiştir.

2.2.6.1 *ULUSAL DÜZEYDE FAALİYETLER*

2.2.6.1.1 Basın ve Medya İle İlişkiler

Kurumumuzun faaliyetlerinin duyurulmasında, tanınırlığının artmasında; vatandaşlarımızda hak arama bilincinin yerleşmesinde, hak arama konusunda cesaretlenmesinde medya önemli bir paydaştır.

Kamu Denetçiliği Kurumu; basında 1.497, televizyon kanallarında 1.053, internet haber sitelerinde 12.468 olmak üzere toplam 15. 018 kez basında yer almıştır. Ajanslara, gazete ve dergilere, toplamda 70 röportaj verilmiştir. Televizyonların 60 canlı yayınına katılım sağlanmıştır. "81 İl 81 Radyo Projesi" kapsamında; 82 radyo ve internet canlı yayınına konuk olunmuştur. Düzenlenen bölgesel toplantılar ve çalışma ziyaretleri kapsamında, farklı illerde toplamda 600 civarında yerel basın mensubu ve medya temsilcisi ile görüşmeler, toplantılar yapılmıştır.

Kamu Denetçiliği Kurumu ile Türkiye Satranç Federasyonunun ortaklaşa düzenlediği "23 Nisan Çevrim İçi Ombudsmanlık Satranç Turnuvası"yla ilgili medya bilgilendirilmiş, haber için bilgi akışı sağlanmıştır. 17 ve 20 Nisan'da gerçekleştirilen çevrim içi turnuvanın ödül töreni TBMM Başkanı Prof. Dr. Mustafa Şentop, Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, TBMM Dilekçe Komisyonu Başkanı Belma Satır, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Hakan

Çavuşoğlu, Kamu Denetçileri Yahya Akman, Arif Dülger, Sadettin Kalkan, Celile Özlem Tunçak ve Genel Sekreter İbrahim Kılınç, TSF Başkanı Gülkız Tulay, dereceye giren sporcular ve ailelerinin katılımlarıyla 23 Nisan 2021 tarihinde TBMM'de gerçekleştirilmiştir.

2021 yılı içerisinde; Kurumumuz web sayfası 525.197 kere, çocuk web sayfası 29.875 kere, kararlar bilgi bankası 107.972 kere, kadın web sayfası 3.611 kere, e-başvuru sayfası 956.273 kere, akademik dergi sayfası 5586 kere görüntülenmiştir.

2.2.6.1.2 Kurumsal Tanıtım ve Organizasyonlar İle Tüm Paydaşlarla Buluşmalar

İldeki idareciler ve o ilde hizmet alan insanları temsil eden kişiler aynı salonda buluşturularak illerde yaşanmakta olan sıkıntıların ilin yöneticileri tarafından Ombudsman hakemliğinde dinlenmesi ve bu sorunlara çözüm bulmak için harekete geçilmesi amaçlarıyla gerçekleştirilen "Ombudsman Halkla Buluşuyor" temalı bölgesel toplantılar ile il çalışma ziyaretlerine 2021 yılında da devam edilmiştir. Açılış konuşmalarından sonra, toplantının ikinci bölümünde katılımcıların idare ile yaşadıkları sorunlar veya KDK'dan beklentileri hakkında beşer dakikalık süreyle konuşma imkânı verilen "Serbest Kürsü" bölümü gerçekleştirilmiştir. İllerde serbest kürsüde ortalama 30 vatandaş söz almıştır.

"Kamu Denetçiliği Kurumunun Çocuklarla ve Gençlerle İletişim ve İlişkilerini Güçlendirme Programı" çerçevesinde UNICEF Türkiye iş birliği ve Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri'nin desteğiyle Samsun'da 21 Eylül 2021 tarihinde ve Mardin'de 21-22 Ekim 2021 tarihlerinde İl Çocuk Hakları Komitesi üyesi çocuk ve gençlere yönelik "KDK ve Çocuk Hakları Eğitim Programı" düzenlenmiştir.

100'ü aşkın üniversitede Ombudsmanlık Topluluklarının kurulması sağlanarak, konferanslar ve etkinlikler vasıtası ile gençlerle buluşulmuş bu yeni uzlaştırıcı ve arabulucu adalet anlayışının yerleşmesi ve Kurumumuzun bir adalet köprüsü olarak benimsenmesi için çalışmalar yapılmıştır. İzmir Ege, Ankara Bilim, Adıyaman, Aydın Adnan Menderes, Kahramanmaraş Sütçü İmam, Rize Recep Tayyip Erdoğan ve Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitelerinde "Ombudsmanlık ve Türkiye'nin 2023 Hedefleri Konferansı" gerçekleştirmiştir. Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç yaptığı konuşmada, Kurumun özelliklerinden birinin de 18 yaşından küçüklerin şikâyetlerini kabul etmek olduğunu ifade etmiştir.

Kadın Dayanışma Vakfı tarafından, İzmir Kadın Dayanışma Derneği ve Mardin Ortak Kadın İş Birliği Derneği ortaklığında, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler Kadın Birimi'nin

desteği ile "Normların Uygulanması, Zihniyetlerin Değiştirilmesi" Projesi kapsamında kamu kurumları bünyesinde kurulmuş, kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla hizmet veren birimler ve sivil toplum örgütlerini bir araya getirmek suretiyle ortak akılla kadına yönelik şiddete karşı güçlü kamu ve güçlü sivil toplum iş birliğinin yollarının geliştirilmesinin amaçlandığı 9 Nisan 2021 tarihinde yapılan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Yerel Kamu-Sivil Toplum İş Birliği Geliştirme Toplantısına Kurumumuzca katılım sağlanmıştır.

2.2.6.2 *ULUSLARARASI FAALİYETLER*

2.2.6.2.1 Proje Faaliyetleri

Genel amacı, idari yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve etkinliğinin güçlendirilmesini teminen idari yargı konusundaki kamu bilincini artırmak ve bu sayede kamunun idari yargıya olan güvenini sağlamak olan ve Avrupa Konseyi tarafından yürütülen "İdari Yargının Etkinliğinin Artırılması ve Danıştayın Kurumsal Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi" nin Yürütme Kurulu toplantı ve aktivitelerine Kurumumuz tarafından katılım sağlanmaktadır. Proje kapsamında 4 farklı rapor yayımlanmıştır. Öncelikle, Avrupa Konseyi tarafından Eylül 2019'da yayınlanan, Ombudsmanlık Kurumunun Avrupa Konseyine üye devletlerde geliştirilmesi ve desteklenmesi amacıyla hazırlanmış olan "Ombudsmanlık Kurumunun Korunması, Desteklenmesi ve Geliştirilmesi" hakkındaki rapor Türkçeye çevrilmiş ve yayınlanmıştır. İkinci rapor, Avrupa Konseyi Üye Devletleri arasında yer alan farklı Ombudsmanlık Kurumlarının nasıl çalıştıklarına ve ilgili en iyi uygulama örneklerine yer verilmeye çalışıldığı "Avrupa Standartları ve Uygulamalarına İlişkin Karşılaştırmalı Rapor"dur. Üçüncüsü, amacı Türkiye Kamu Denetçiliği Kurumunun güçlendirilmesine ilişkin önerilerde bulunmak ve böylece idare mahkemelerine iletilen uyuşmazlık sayısını ve şu anda üstlerinde olan ağır iş yükünü azaltmak olarak belirtilen "Türkiye Kamu Denetçiliği Kurumunun Rolünün Güçlendirilmesi Hakkında Öneriler Raporu"dur. Dördüncü ve son yayın ise "Kamu Denetçiliği Kurumu ve Kamu İdareleri Hakkında Rehber İlkeler" olup Avrupa uygulamaları ve deneyimlerine dayanarak hazırlanan kılavuzda, modern demokratik bir devlette iyi yönetişimin temel unsurları olan iyi yönetim ilkeleri doğrultusunda, kamu görevlileri ve idarelerin faaliyetlerinde temel hakların korunmasına ilişkin teminatları güçlendirme hedeflenmiştir.

2.2.6.2.2 Uluslararası Ombudsmanlık Ağları İle İlişkiler

Kurumumuz, üyesi olduğu ombudsmanlık ağları ve birliklerinin toplantılarına katılım sağlamaktadır. Bu çerçevede yapılan faaliyetler ve katılım sağlanan toplantılara dair bilgiler aşağıda yer almaktadır.

2.2.6.2.2.1 *İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği Kapsamındaki Çalışmalar*

İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği'nin faaliyetleri AB ve Dış İlişkiler Biriminin koordinasyonunda yürütülmektedir. 33 üyesi bulunan İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği (İİTOB)'nin 19 Kasım 2019 tarihinde İstanbul'da düzenlenen Genel Kurul toplantısında "Yönetim Kurulu" seçimi yapılmış ve Türkiye Cumhuriyeti Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç Birliğin ilk başkanı olarak seçilmiştir. İİTOB kapsamında çevrim içi eğitim faaliyetleri ve yurt dışı ziyaretler düzenlenmiştir. Ayrıca çevrim içi eğitim olarak İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği (İİTOB) 2. Çevrim İçi Eğitimi (Ocak-2021), İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği (İİTOB) 3. Çevrim İçi Eğitimi (Şubat-2021), İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği (İİTOB) 4. Çevrim İçi Eğitimi (Nisan-2021), İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği (İİTOB) 5. Çevrim İçi Eğitimi (Haziran-2021) programlarına katılım sağlanmıştır. Bunun yanında İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği 3. Yönetim Kurulu Toplantısı (Mart 2021) İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği 4. Yönetim Kurulu Toplantısı (Mayıs 2021), İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği 5. Yönetim Kurulu Toplantısı (Kasım 2021), İİTOB Başkan Yardımcısı Hassan Darvishian ile Çevrim İçi Görüşme (Mayıs 2021), İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği Genel Sekreteri ile Çevrim İçi Görüşme (Ekim 2021) toplantılarına katılım sağlanmıştır.

2.2.6.2.2.2 *Diğer Toplantılar*

Avrupa Ombudsman Ağı Tarafından Yapay Zeka ve İdarelerde E-Devlet Konulu Çevrim İçi Seminer (Mart 2021), İİTOB'un Filistin İçin Adalet ve İnsan Hakları Çağrısı Bildirisi (Mayıs 2021), Avrupa Ombudsmanlar Ağı Semineri (Temmuz 2021), AORC Webinarı (Ağustos 2021), Avrupa Ombudsmanı Ağı Webinarı (Eylül 2021) ve Türk Dili Konuşan Ülkeler Ombudsmanlar Birliği Çevrim İçi Toplantısı (Aralık 2021) toplantılarına katılım sağlanmıştır.

2.2.6.2.3 Türkiye'de Yerleşik Diplomatik Misyon Temsilcilikleri ve Yabancı Kurumların Ziyaretleri

Kurumumuza, Avrupa Birliği kurumları, uluslararası kurum ve kuruluşlar ile Türkiye'de yerleşik diplomatik misyon temsilciliklerinden gerçekleştirilen ziyaretlere aşağıda yer verilmiştir.

2.2.6.2.3.1 *Almanya Ankara Büyükelçisinin Kurumumuzu Ziyareti (Ocak 2021)*

11 Ocak 2021 tarihinde Almanya Büyükelçisi Jürgen Schulz Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'u makamında ziyaret etmiştir. Özellikle ikili ilişkiler konusunda görüş alışverişinde bulunulmuştur.

2.2.6.2.3.2 *Fransa Ankara Büyükelçisi'nin Kurumumuzu Ziyareti (Şubat 2021)*

8 Şubat 2021 tarihinde Fransa Büyükelçisi Hervé Magro Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'u makamında ziyaret etmiştir. Kurumumuzun faaliyetleri hakkında bilgi veren Malkoç, tecrübe paylaşımının önemine değinerek, salgın döneminde ülke ombudsmanlarıyla çevrim içi toplantılar yaptıklarını ifade etmiştir.

2.2.6.2.3.3 *Portekiz Ankara Büyükelçisi'nin Kurumumuzu Ziyareti (Şubat 2021)*

16 Şubat 2021 tarihinde Portekiz Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Jaime Van Zeller Leitao Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'u makamında ziyaret etmiştir. Ziyarette; Türkiye ve Portekiz ilişkileri, Portekiz'in AB Dönem Başkanlığı, iki ülkenin göçmenler konusundaki hassasiyeti ve Kurumumuzun çalışmaları görüşülmüştür. Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından hazırlanarak basılmıştır. Rapor İngilizce diline çevrilerek basılı hale getirilmiştir. Raporun Türkçesi ve İngilizcesine web sitemizden ulaşılabilmektedir.

2.2.6.2.3.4 *Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilcisi'nin Kurumumuzu Ziyareti (Haziran 2021)*

3 Haziran 2021 tarihinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) Türkiye Temsilcisi Philippe Leclerc Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'u makamında ziyaret etmiştir. Görüşmeye Kamu Denetçileri C. Özlem Tunçak ve Fatma Benli Yalçın da katılmıştır.

2.2.6.2.3.5 *Kosova Ankara Büyükelçisi'nin Kurumumuzu Ziyareti (Temmuz 2021)*

7 Temmuz 2021 tarihinde Kosova Büyükelçisi Ilir Dugolli, Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'u makamında ziyaret etmiştir. Ziyarette, iki ülke ombudsmanlık kurumları arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi konuları ele alınmıştır.

2.2.6.2.3.6 ***Filistin Barosu Heyeti ile Türkiye Barolar Birliği Heyetinin Kurumumuzu Ziyareti (Eylül 2021)***

15 Eylül 2021 tarihinde Türkiye Barolar Birliğinin faydalanıcısı olduğu ve UNDP ile ortak yürüttüğü "Türkiye'de Adalete Erişim İçin Adli Yardım Uygulamalarının Geliştirilmesine Destek Projesi" çerçevesinde Kamu Denetçisi Yahya Akman başkanlığındaki Kurumumuz heyetinden Kamu Denetçisi Sadettin Kalkan, Kamu Denetçisi Arif Dülger ile birlikte Filistin Barosu Heyeti ile Türkiye Barolar Birliği Heyetini kabul etmiştir. Anılan görüşmeye TBB Başkanı Metin Feyzioğlu da katılım sağlamıştır.

2.2.6.2.3.7 ***İslam İşbirliği Teşkilatı Bağımsız Daimi İnsan Hakları Komisyonu Heyetinin Kurumumuzu Ziyareti (Kasım 2021)***

1 Kasım 2021 tarihinde İslam İşbirliği Teşkilatı Bağımsız Daimi İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Dr. Saeed Mohammad Al Ghufli ve beraberindeki İslam İşbirliği Teşkilatı Bağımsız Daimi İnsan Hakları Komisyonu Başkan Yardımcısı Büyükelçi Muhammed Lawal Sulaiman, İslam İşbirliği Teşkilatı Bağımsız Daimi İnsan Hakları Komisyonu Genel Direktörü Marghoob Saleem Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'u makamında ziyaret etmiştir. Görüşmede, Kurumumuzun ve Komisyonun çalışmaları ve faaliyetleri hakkında bilgi alışverişi yapılmış, yapılabilecek ortak faaliyetler ve iş birliği alanları istişare edilmiştir.

2.2.6.2.3.8 ***Litvanya Ankara Büyükelçisi'nin Kurumumuzu Ziyareti (Aralık 2021)***

30 Aralık 2021 tarihinde Litvanya Büyükelçisi Ricardas Degutis, Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'u makamında ziyaret etmiştir. Ziyarette, iki ülke ombudsmanlık kurumları arasındaki mevcut ilişkilerde bilgi ve tecrübe paylaşımının önemi vurgulanmıştır.

2.2.6.2.4 Kurumumuzun Yaptığı Ziyaretler

UNICEF Türkiye Temsilcisi'ni Ziyaret (Haziran 2021): 21 Haziran 2021 tarihinde Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, Kamu Denetçisi Sayın C. Özlem Tunçak ve beraberinde AB ve Dış İlişkiler Birim Sorumlusu Güniz Ateş, UNICEF Türkiye Temsilcisi Regina De Dominicis'e iade-i ziyarette bulunmuştur.

Portekiz'in Ankara Büyükelçisi'ni Ziyaret (Ağustos 2021): 31 Ağustos 2021 tarihinde Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, Portekiz'in Ankara Büyükelçisi Jaime Van Zeller Leitao'ya iade-i ziyarette bulunmuştur.

İrlanda'nın Ankara Büyükelçisi'ni Ziyaret (Eylül 2021): 30 Eylül 2021 tarihinde Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, İrlanda'nın Ankara Büyükelçisi Sonya McGuinness'e iade-i ziyarette bulunmuştur.

2.2.6.2.5 Toplantılar, Çevrim İçi Toplantılar ve Uluslararası Konferanslar

- Balkan Ülkeleri Ombudsmanları ile Çevrim İçi Toplantı (Ocak 2021)
- İzleme Araçları ve Standartlarına Yönelik Yuvarlak Masa Çevrim İçi Toplantısı (Şubat 2021)
- Tayland Ombudsmanlık Kurumu Tarafından Düzenlenen Çevrim İçi Toplantı (Nisan 2021)
- Katar Ulusal İnsan Hakları Komitesi Başkanı ile Çevrim İçi Görüşme (Haziran 2021)
- Ceza İnfaz Kurumlarında Terör ve Tehlikeli Mahkumların İdaresinin İyileştirilmesi ve Radikalleşmenin Önlenmesi Eşleştirme Projesi Toplantısı (Haziran 2021)
- AB ve Türkiye STÖ'leri arasında Diyalogla Yaşlıların Güçlendirilmesi Projesi Kapsamında Uluslararası Çalıştay (Temmuz 2021)
- Rusya Ombudsmanlık Kurumu Tarafından Düzenlenen "V. Uluslararası Bilimsel ve Uygulamalı" Konferans (Ekim 2021)
- "Working Seminar on the "Manchester Memorandum" Semineri (Kasım 2021)
- AB Ombudsmanlığı Konferansı (Kasım 2021)
- Azerbaycan Ombudsmanlık Kurumu ile Çevrim İçi Toplantı (Aralık 2021)

2.2.6.2.6 Diğer Faaliyetler

Kamu Denetçiliği Kurumu 2020 Yıllık Raporu-İngilizce: 2020 yılına ait Kurumumuz faaliyetlerini içeren yıllık raporun özeti ve tercümesi yapılan İngilizce özet versiyonu, ilgili uluslararası kuruluşlara, büyükelçiliklere ve ombudsmanlık kurumlarına gönderilmiştir.

Kurumlardan Gelen Taleplerin Karşılanması: Ekonomik İşbirliği Teşkilatı BPK toplantılarına, TAIEX, 8 no'lu Alt Komite, "Ortak Geleceğimiz" dijital medya kampanyası toplantılarının yanı sıra AB finansmanlı projeler çerçevesinde Temel Haklar Sektör Koordinasyonu, IRM, Temel Haklar Alt Alanı Sektörel İzleme Komitesi, IPA III toplantılarına katılım sağlanmış ve katkılar sunulmuştur. Başta Dışişleri Bakanlığı, AB Başkanlığı ve Adalet Bakanlığı olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşlarından Kurumumuz faaliyetlerine ilişkin uluslararası iş birliği çerçevesinde gelen bilgi ve belge talepleri karşılanmış ve bu çerçevede hazırlanan raporlara katkı sağlanmıştır. Bu kapsamda;

- Avrupa Komisyonu 2021 Türkiye Raporu çerçevesinde, 2021 Türkiye İlerleme Raporunun hazırlıkları kapsamında Kurumumuzun görev alanına giren konularda ve müktesebat fasıllarında katkı sağlayacağını değerlendirdiğimiz hususlarla ilgili katkı sunulmuştur.
- 2020 yılı Nefret Suçları Raporu'na katkı sunulmuştur.
- Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu (GRECO) Sekretaryasından alınan Sualname Kurumumuzun görev alanı çerçevesinde incelenmiş olup ilgili sorulara yanıtlar verilmiştir.
- Ülkemizde faaliyet gösteren Birleşmiş Milletler kuruluşlarının 2016-2020 döneminde yürüttükleri faaliyetlerin çerçevesini belirleyen BM Kalkınma İşbirliği Stratejisi Belgesi'nin (United Nations Development Cooperation Strategy-UNDCS) izleme ve değerlendirme çalışmaları kapsamında BM Mukim Koordinatörlüğünce hazırlanan 2020 Yılı İlerleme Raporuna katkı sunulmuştur.

2.2.6.2.6.1 ***Yazışmalar***

- 2021 yılı için Cumhurbaşkanlığı Makamlarına güven mektubu sunarak görevine başlayan büyükelçilere ve yeni atanan ombudsmanlara tebrik mektubu iletilmiştir.
- Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç'un Rusya Federasyonu İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Bülteni'ne "Vatandaşların konut haklarının korunması ve bu hakların uygulanması için koşulların sağlanması" konusunda bir makalesi yayınlanmak üzere iletilmiştir.

2.2.6.2.6.2 ***Diğer Faaliyetler***

- 23 Aralık 2021 tarihinde AB Başkanlığı ve TİHEK tarafından çevrim içi olarak düzenlenen 2021-2027 Dönemi Avrupa Birliği Vatandaşlar, Eşitlik, Haklar ve Değerler Programı Çalışma Grubu 2. Toplantısı'na katılım sağlanmıştır.
- 17 Aralık 2021 tarihinde Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi ile yeni AB projesi toplantısına katılım sağlanmıştır.

2.2.6.3 ***RAPORLAR VE YAYINLAR***

Kurumumuzun tanıtılması ve bilgilendirme faaliyetleri kapsamında 2021 yılında yayımlanan eserleri,

- Kamu Denetçiliği Kurumu 2020 Yıllık Raporu,

- KDK Annual Report 2020,
- Kamu Denetçiliği Kurumu 2022-2026 Stratejik Planı,
- Ombudsman: Kamu Denetçiliği Kurumu Bülteni,
- Ombudsman Akademik (Hakemli Dergi) Sayı:13,14
- Kamu Denetçiliği Kurumu 2020 Yılı Faaliyet Raporu
- Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 Performans Raporu
- 2020 Yıllık Raporu Çocuk Hakları Bölümü,
- 2020 Yıllık Raporu Kadın Hakları Bölümü,
- Ombudsman Halkla Buluşuyor
- Ombudsman Üniversitelilerle Buluşuyor
- Pandemi Sürecinde Çocuk Hakları Çalıştay Raporu

2.2.7 TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İLE İLİŞKİLER

Kurumumuz; yapısı ve mevzuatı gereği TBMM ile sürekli ve yakın ilişki içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedir. 2021 yılında Kurumumuzun Türkiye Büyük Millet Meclisi ile gerçekleştirdiği faaliyetlere aşağıda yer verilmiştir.

2.2.7.1 *2020 YILLIK RAPORUMUZUN MECLİS BAŞKANI MUSTAFA ŞENTOP'A TAKDİMİ*

Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, 6328 sayılı Kanun'un 22'nci maddesi gereği Kurumumuzca hazırlanan ve Kurumumuzun 2020 yılında yürüttüğü faaliyetleri, başvurulara ilişkin bilgi ve değerlendirmeler ile istatistikleri, vatandaşlar, kamu kurum ve kuruluşları, STK ve TBMM ile ilişkilerin ve idari sistemimize yapılan katkıların yer aldığı 2020 Yıllık Raporu'nu 28 Ocak 2021 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclis Başkanı Prof. Dr. Mustafa Şentop'a takdim etmiştir.

2.2.7.2 *KAMU DENETÇİSİ SADETTİN KALKAN'IN TBMM KARMA KOMİSYONUNCA SEÇİMİ*

TBMM Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyon tarafından 15 Aralık 2021 tarihinde Kamu Denetçisi görevine Sadettin Kalkan ikinci kez seçilmiştir.

2.2.7.3 *2019 YILLIK RAPORUMUZUN TBMM GENEL KURULUNDA GÖRÜŞÜLMESİ*

Kurumumuzun 2019 Yıllık Raporu hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon tarafından hazırlanan rapor, 11 Şubat 2021 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülmüştür.

2.2.7.4 *2020 YILLIK RAPORUMUZUN TBMM GENEL KURULUNDA GÖRÜŞÜLMESİ*

Kurumumuzun 2020 Yıllık Raporu hakkında Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden kurulu Karma Komisyon tarafından hazırlanan rapor, 27 Ekim 2021 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülmüştür.

2.2.7.5 *2020 YILLIK RAPORUMUZUN KARMA KOMİSYONDA SUNUMU*

Kurumumuzun çalışma yöntemlerinin, yürütülen faaliyetlerin, başvuru niteliklerinin ve istatistiklerinin, vatandaşlar, kamu kurum ve kuruluşları ve TBMM ile ilişkilerin, başvurulara yönelik örnek ve değerlendirmelerin, yıl içinde Kurumumuz tarafından idari sistemimize yapılan katkıların anlatıldığı 2020 yılı Yıllık Raporu, Başdenetçi Şeref Malkoç, Kamu Denetçileri Arif Dülger, Celile Özlem Tunçak, Fatma Benli Yalçın, Saadettin Kalkan, Yahya

Akman ve Genel Sekreter İbrahim Kılınç'tan oluşan KDK heyeti tarafından 11 Şubat 2021 tarihinde Mihrimah Belma Satır başkanlığındaki Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyon'a sunulmuştur.

24 Şubat 2021 tarihli Birinci Karma Alt Komisyon toplantısında Denetçiler tarafından kendi faaliyet alanlarına ilişkin sunumlar yapılmıştır. Karma Alt Komisyonun 31 Mart 2021 ve 14 Nisan 2021 tarihli toplantılarında Tavsiye Kararlarına uyum oranı yüksek olan kurumlar ile KDK'nın verdiği Tavsiye Kararlarına uymayan/uyamayan ya da KDK'nın istediği bilgi ve belge taleplerine olumlu yaklaşmayan kurum temsilcileri dinlenmiştir. Karma Alt Komisyonun son toplantısında ayrıca Tavsiye Kararlarına uyum oranı yüksek olan kurum temsilcilerine plaket takdimi yapılmıştır.

26 Mayıs 2021 Tarihli Karma Komisyon Toplantısı

TBMM Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden kurulu Karma Komisyon toplantısı, Karma Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Mihrimah Belma Satır'ın KDK 2020 Yıllık Raporu'nu incelemek üzere kurulan Alt Komisyon çalışmalarına ilişkin açıklamaları ile başlamıştır. Kamu Başdenetçisi Şeref Malkoç, Komisyonda yaptığı konuşmada komisyon toplantılarında emeği geçen herkese teşekkür ettiğini, Alt Komisyon çalışmalarında kararlara uyan ve uymayan idarelerin dinlenmesinin çok faydalı olduğunu belirterek başvuruların az sayıda geldiği bölgelere yönelik faaliyetler hakkında bilgi vermiştir.

2.2.7.6 *BÜTÇE GÖRÜŞMELERİMİZ*

27 Ekim 2021 tarihinde Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülen 2022 yılı Kurum bütçemiz 2022 yılı Bütçe Teklifi ile 2020 Yılı Kesin Hesabı 7 Aralık 2021'de TBMM Genel Kurulda görüşülerek kabul edilmiştir.

2.2.8 KURUMSAL BİLGİLER

2.2.8.1 *GENEL BİLGİLER VE KURUMSAL ALANDA YAPILAN FAALİYETLER*

6328 sayılı Kanun uyarınca; Kurumumuz, idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla görevlidir. Ancak;

a) Yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler,

b) Yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararlar,

c) Türk Silahlı Kuvvetlerinin sırf askerî nitelikteki faaliyetleri,

Kurumumuzun görev alanı dışındadır. Ayrıca, 6328 sayılı Kanun uyarınca, yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklar; sebepleri, konusu ve tarafları aynı olan ve daha önce sonuçlandırılan şikâyetler incelenmemektedir. Belirli bir konuyu içermeyen şikâyetler de Kurumumuzun inceleme alanı dışındadır.

2.2.8.1.1 Teşkilât Yapısı

TBMM Başkanlığına bağlı, şikâyete üzerine idareyi denetleyen bağımsız bir niteliğe sahip Kamu Denetçiliği Kurumu, Kamu Başdenetçiliği ve Genel Sekreterlikten oluşmaktadır. Kurumumuz, Kamu Başdenetçisi tarafından yönetilmekte ve temsil edilmektedir. Başdenetçilik, Kamu Başdenetçisi ve 5 Kamu Denetçisinden oluşmaktadır. Genel Sekreterlik; Kurumun idari ve mali işleriyle sekretarya hizmetlerini yerine getirir. Genel Sekreterlikte Genel Sekreter ve diğer idari personel görev yapar.

2.2.8.1.2 İnsan Kaynakları

Kurumumuz, 31 Aralık 2020 tarihi itibariyle 153 kadrolu, 76 sürekli işçi, 9 sözleşmeli personel, 27 geçici görevli personel ve 7 geçici görevli sürekli işçi olmak üzere toplam 272 personelden oluşmaktadır.

2.2.8.1.3 Donanım Bilgileri

Kurumumuzun ve tüm personeline ait 2021 Aralık sonu itibariyle mevcut donanım bilgileri aşağıda yer almaktadır.

Tablo 35: Donanım Verileri

ÜRÜN TİPİ	ADEDİ
Masaüstü Bilgisayar	281
Dizüstü Bilgisayar	205
Mobil Yazıcı	1
Siyah Beyaz Yazıcı	125
Çok Fonksiyonlu Yazıcı	4
Renkli Yazıcı	13
Fotokopi Cihazı	9
Barkod Yazıcı	1
Fotoğraf Yazıcı	1
Tarayıcı	7
Faks	10
Sunucular	7
Depolama Ünitesi	3
Güvenlik Duvarı	3
Spam Mail Filtre Cihazı	2
Omurga Anahtarı	2
Ağ Anahtarı	37
Projeksiyon Cihazı	11
Kablosuz Erişim Cihazı	24
Video Konferans Cihazı	1
Kart Baskı Cihazı	1
Santral Ünitesi	2

2.2.8.1.4 Kurum Bütçesi

Kurumumuza 2021 yılında, 7258 sayılı 2021 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile 9.759.000,00 TL ödenek tahsis edilmiştir. Yıl içerisinde 4.985.240,00 TL ödenek eklenmiş, 2.621.940,00 TL ödenek düşülmüştür. Toplam 42.122.300,00 TL ödeneğin 36.390.923,48 TL

'si (%86) kullanılmış, 5.731.376,52 TL'si (%14) kullanılmayarak iptal edilmiştir. Söz konusu ödeneklerin dağılımını gösteren tablo, yılsonu itibarıyla aşağıdaki gibidir.

Tablo 36: 2021 Yılı Ödeneklerinin Dağılımı

	2020 Yılı Toplam Ödenek	Toplam Ödenek İçindeki Pay (%)
Personel Giderleri	27.332.100,00	65
SGK'ya Devlet Primi Giderleri	3.961.200,00	9
Mal ve Hiz. Alımı	7.549.000,00	18
Cari Transfer	970.500,00	2
Sermaye Giderleri	2.309.500,00	6
TOPLAM	42.122.300,00	100

2.2.8.1.4.1 ***2020 Yılı Kesin Hesabı***

Kurumumuz 2020 yılı toplam ödeneği 35.547.900,00 TL'dir. Bu ödeneğin 32.021.426,99 TL'si yıl içinde hizmetin devamlılığını sağlayabilmek amacı ile kullanılmış, 3.526.473,01 TL ödenek ise kullanılmamıştır. 2020 yılında ödenek üstü giderimiz bulunmamaktadır.

2.2.8.1.4.2 ***2022 Yılı Bütçesi***

2022 yılı bütçesinde performans esaslı program bütçe uygulamasına devam edilmektedir. Program bütçede Kurumumuz "Kamu Denetçiliği Programı" ile yer almaktadır. Kamu Denetçiliği programı;

- Hak arama kültürünün yaygınlaştırılması
- Kişi haklarının korunması ve idarenin işleyişine sağlanan katkı alt programları ile

bütçede izlenecektir. 2022 yılı bütçe planlaması çok titiz bir çalışma ile hazırlanmıştır. 2022 yılı bütçesiyle Kurumumuzun hizmet kalitesinin daha yüksek standartlarda gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Kurumumuza, 7344 sayılı 2022 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile 46.828.000,00 TL ödenek tahsis edilmiştir. 2022 yılı bütçesi içinde; Personel Giderlerimizin % 65, Sosyal Güvenlik Prim Giderlerimizin % 10, Mal ve Hizmet Alım Giderlerimizin % 18, Cari Transferlerimizin % 2 ve Sermaye Giderlerimizin ise % 5 oranında ağırlığa sahip olduğu görülmektedir.

2.2.8.1.5 Kurumsal Alanda Yapılan Faaliyetler

2.2.8.1.5.1 *Kurumumuz 2022-2026 Dönemi Stratejik Planı*

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 9'uncu maddesi kapsamında halihazırda yürürlükte olan Kurumumuz 2017-2021 dönemi stratejik planının 2021 yılı sonunda yürürlük süresinin sona ermesi sebebiyle, 2022-2026 dönemini kapsayacak Kurumumuz ikinci beş yıllık stratejik planı hazırlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

2.2.8.1.5.2 *Kurumumuz 2017-2021 Dönemi Stratejik Planı*

Yürürlükte bulunan Stratejik Planın 2020 yılına ilişkin izleme ve değerlendirme faaliyetleri gerçekleştirilmiş, performans sonuçları ortaya konularak performans göstergeleri ve hedeflere ulaşma durumlarını içerir "İzleme Raporu" oluşturulmuştur.

2.2.8.1.5.3 *2020 Yılı Kurum İdare Faaliyet Raporu*

5018 sayılı Kanunun 41'inci maddesi çerçevesinde hazırlanacak olan ve hesap verilebilirlik ilkesi kapsamında genel hatlarıyla Kurumumuzun 2020 yılında yürüttüğü faaliyetler, projeler, amaç hedefler, organizasyon şeması, görev ve sorumluluklar, insan kaynakları, bilişim altyapısı, bütçeleme, sonuç ve değerlendirme ile iç kontrol güvence beyanını içeren "Kurum İdare Faaliyet Raporu", onaylanarak Şubat ayı sonu itibariyle kurum web sayfamızda yayınlanmış olup tüm kamuoyuna sunulmuştur.

2.2.8.1.5.4 *Yeni Kamu Denetçiliği Uzman Yardımcılığı Alımı*

Kurumumuzca boş bulunan Kamu Denetçiliği Uzman Yardımcısı kadrolarına yapılacak atamalar kapsamında 10'u Hukuk Fakültesi mezunlarından, 10'u Siyasal Bilgiler ve İktisadi İdari Bilimler Fakültelerinden olmak üzere toplam 20 uzman yardımcısı alımı için 10 Kasım 2021 tarihinde ilana çıkılmıştır. 15-29 Kasım 2021 tarihleri arasında "Kamu İşe Alım- Kariyer Kapısı" üzerinden alınan başvurular neticesinde; şartları taşıyan ve KPSS'den ilanda belirtilen puan türlerine göre en yüksek puandan başlanarak, alım yapılacak kadronun 4 katı aday Aralık ayında sözlü sınavına çağrılmıştır. 27-31 Aralık'ta yapılan sözlü sınavlar, güvenlik kamerasıyla kayda alınmış, cam fanustan soru çekilmesi suretiyle şeffaflık, hesap verilebilirlik ve adalet ilkeleri kapsamında gerçekleştirilmiştir.

2.2.9 HEDEF ve BEKLENTİLER

2.2.9.1 *2022 YILI HEDEFLERİ*

2.2.9.1.1 Başvuranların Kurumumuza erişilebilirliğinin artırılması

Bu kapsamda,

- Nitelikli başvuruların artırılması amacıyla kurumsal sosyal medya hesaplarından tanıtıcı videolar yayınlanacaktır.
- Kurumsal internet sitesinde basit, anlaşılır ve açıklayıcı bilgiler paylaşılacaktır.
- Kişilerin Bilgilendirme Bürosu aracılığıyla tam ve doğru olarak bilgilendirilmesi için etkinliği artırılacaktır.

2.2.9.1.2 Kurumumuzun şikâyet inceleme metotlarının geliştirilmesi ile denetim sürecinin etkinliğinin artırılması

Bu bağlamda,

- Başvuru inceleme sürecinin kısaltılması için her bir aşamaya dönük hedef süreler tespit edilecektir.
- İvedi çözüm gerektiren başvurulara yönelik özel inceleme metotları geliştirilecektir.
- Engelli ve muhtaç durumdaki başvuranların şikâyet konularının daha hızlı ve etkili çözümü için usuller geliştirilecektir.
- Çocuk haklarıyla ilgili ve doğrudan çocuklar tarafından sunulan vakalara rehberlik edilmeye devam edilecektir.

2.2.9.1.3 Kamu hizmetlerinin iyileştirilmesine katkı sağlamak üzere önleyici raporlar hazırlanması ve eğitici rolün üstlenilmesi

Bu doğrultuda ise,

- Başvuruların yoğunlaştığı konular başta olmak üzere toplumun genelini ilgilendiren konular ve insan hakları, kadın hakları, çocuk hakları vb. hakkında özel raporlar hazırlanacaktır.
- İnsan Hakları Eylem Planında öngörülen Yıllık Uygulama Raporunu izleme görevi yerine getirilecektir.
- Ceza infaz kurumları faaliyetleri, Yunanistan tarafından mültecilerin geri itilmesinden kaynaklı insan hakları ihlalleri, Romanların sorunları, iklim değişikliği ve etkileri, doğal afetler hakkında özel raporlar hazırlanacaktır.

- İyi Yönetim İlkeleri Rehberi güncellenecek, vatandaşa yönelik versiyonu hazırlanacak ve yabancı dillere çevirisi yapılacaktır.
- İnsan hakları rehberi el kitabı hazırlanacak ve yabancı kullanıcıların da erişimine sunulacaktır.
- Tüm kamu personeline yönelik iyi yönetim ilkeleri ve insan hakları konusunda eğitimler düzenlenecektir.

2.2.9.1.4 Kuruma başvurma hakkının etkin kullanımı adına Kurumumuzun ulusal düzeyde tüm toplum kesimlerince tanınmasının sağlanması

Bu amaçla aşağıda yer verilen faaliyetler yerine getirilecektir.

- Yerel düzeydeki kamu kurumları ve STK'ların temsilcileri ile muhtarlar ve vatandaşların katılımıyla düzenlenen bölge toplantıları tabana yayılarak sürdürülecektir.
- Ulusal–yerel medya kuruluşları ve medya mensupları ile kurulan yakın irtibat güçlendirilecektir.
- Kadın, çocuk, engelli vb. dezavantajlı bireylere yönelik farkındalık ve tanıtım faaliyetleri özelleştirilerek devam ettirilecektir.
- Geçici koruma statüsündeki yabancılar ile düzensiz göçmenlere yönelik tanınırlığı artırmak için ilgili idare ile iş birliği geliştirilecektir.
- Ulusal düzeydeki STK'larla yakın ilişki geliştirilecek ve devamını sağlamak için periyodik değerlendirme toplantıları tertip edilecektir.
- Üniversite ombudsmanlık kulüplerine bilgi ve tecrübe paylaşımı suretiyle aktif destek sağlanacaktır.
- Türkiye Ombudsmanlık Enstitüsünün kurulması ve faaliyetlerine başlaması için gerekli çalışmalar yürütülecektir.
- Kadın, çocuk, engelli ve hürriyetinden yoksun kalan kişilerin sorunlarının çözümüne yönelik çalıştaylar düzenlenecek ve sonuçları raporlanacaktır.

2.2.9.1.5 Kurumumuzun uluslararası düzeyde tanıtımı ve iş birliğinin artırılması için de çalışmalar yürütülmesi

Bu kapsamda,

- Uluslararası insan hakları kurumları ve ombudsmanlık kurumlarıyla ilişkiler devam ettirilecek, bilgi paylaşımı yapılarak eğitimler düzenlenecektir.

- Başta Türk dili konuşan ülkeler olmak üzere yeni ombudsmanlık topluluklarının kurulması için çalışmalar gerçekleştirilecektir.
- İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Ombudsmanlar Birliği faaliyetleri kapsamında insan hakları saha çalışmaları yürütülecektir.
- Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımıza yönelik hak arama kültürünün artırılmasına dönük faaliyetler sürdürülecektir.
- Kurumun mevcut sosyal medya hesaplarından yapılan paylaşımların yabancı dillere çevrilmesi sağlanacaktır.
- Kadın, çocuk, engelli ve hürriyetinden yoksun kalan kişilerin sorunlarının çözümüne yönelik uluslararası çalıştaylar düzenlenecek ve sonuçları raporlanacaktır.

2.2.9.2 *BEKLENTİLER*

-Kuruma re'sen inceleme yetkisinin verilmesinin insan hakları kültürünün yerleşmesine, toplumun engelli, çocuk ve kadın gibi mağdur kesimlerinin sorunlarına çözüm bulunmasına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

- Kuruma ulusal önleme mekanizması, davalara katılma ve Anayasa Mahkemesine dava açma yetkisinin verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

-Kamu denetçilerinin statülerinin yüksek yargı organlarının yöneticilerine endekslenmesinin fiiliyatta Kurumun denetim etkinliğini artıracağı, yine Kurum personelinin statüsünün güçlendirilmesinin de Kurumun çalışmasını olumlu yönde etkileyeceği değerlendirilmektedir.

3 KARMA KOMİSYON TOPLANTILARI

3.1 KARMA KOMİSYONUN 16 ŞUBAT 2022 TARİHLİ TOPLANTISI

6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu uyarınca Dilekçe Komisyonu ve İnsan Haklarını İnceleme Komisyonundan Oluşan Karma Komisyon;

- Kamu Denetçiliği 2021 Yıllık Raporu'nun sunumu,
- Alt Komisyon kurulması

gündemiyle Dilekçe Komisyonu Başkanı Mihrimah Belma SATIR başkanlığında 16 Şubat 2022 tarihinde toplanmıştır.

Toplantıda; Kamu Başdenetçisi Şeref MALKOÇ tarafından Kamu Denetçiliği 2021 Yıllık Raporu'nun sunumu yapılmıştır ve yıllık rapor üzerinde gerekli çalışmaları yapmak üzere Karma Komisyon üyelerinden oluşan bir alt komisyon kurulmuştur.

3.1.1 Karma Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Mihrimah Belma SATIR Tarafından Özetle:

Yıllık raporun Karma Komisyonda ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda nasıl görüşüleceğine ilişkin İçtüzük'te ve 6328 sayılı Kanun'da açık bir hüküm bulunmamasına rağmen geçmiş yıllarda yıllık raporların görüşülmesi sırasında bu konuda bir teamül oluştuğu, bu teamüle göre; yıllık rapor üzerinde gerekli çalışmaları yapmak üzere üyelerden oluşan bir alt komisyon kurulduğu ve yıllık raporu ayrıntılı bir şekilde inceleyerek özetleyen, denetçileri dinleyen, Kamu Denetçiliği Kurumu kararlarını ilgili kurum ve kuruluşlarıyla birlikte değerlendiren ve gerekli diğer işlemleri yapan bu alt komisyonun hazırladığı raporun Karma Komisyona sunulduğu,

Alt komisyon raporunun benimsenmesi ve görüşmelere alt komisyon raporu üzerinden devam edilmesinin Karma Komisyonda kabul edilmesinden sonra, Karma Komisyonda yapılan değerlendirmelerle Karma Komisyon raporunun nihai şeklini aldığı, 6328 sayılı Kanun'un 22'nci maddesi gereğince Karma Komisyon raporunun ara verme ve tatil dönemleri hariç olmak üzere iki ay içinde Genel Kurula sunulmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilmesi gerektiği,

Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 yılında yürüttüğü faaliyetleri ve önerileri kapsayan yıllık raporu 28 Ocak 2022 tarihli yazısı ekinde Karma Komisyon Başkanlığına sunmuş olduğu bunun sonucunda ise 28 Mart 2022 tarihine kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına Karma Komisyon raporunun sunulması gerektiği

ifade edilmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumuna başvuru sayısının 2019 yılında 20.968 iken 2020 yılında 90.209'a yükseldiği, 2020 yılında yapılan yaklaşık 70 bin civarındaki Covid - 19 pandemi destek kredisi konusundaki başvurulara konu taleplerin Kamu Denetçiliği Kurumunun girişimleriyle çözümlenmesi üzerine başvuru sayısının 2021 yılında 18.843 olarak gerçekleştiği, önceki yıllardan devreden dosyalarla birlikte 2021 yılında başvuruların 19.740'ının sonuçlandırıldığı, dostane yollarla çözülen başvuru sayısının 3.160 olarak tespit edildiği, 1.604 adet tavsiye yönünde karar verildiği, tavsiye kararlarına uyum oranı 2013 yılında yüzde 20'lerdeyken 2021 yılında bu oranın yükselerek yüzde 79,50 yani yüzde 80'e ulaştığı ifade edilmiştir.

3.1.2 Kamu Başdenetçisi Şeref MALKOÇ Tarafından Özetle:

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun idarenin verdiği hizmetlerin kalitesinin artırılmasına, iyi yönetim ilkelerinin yerleşmesine, insan haklarının kâmil manada uygulanmasına ve gelişmesine, hak arama kültürünün yaygınlaşmasına, bu anlamda bireylerin bilinçlenmesine, şeffaf, hesap verebilir, insan odaklı bir idarenin oluşmasına katkı sağlamaya çalıştığı, halktan, vatandaşlardan idareye ilişkin şikâyetlerin alındığı, halkın dinlendiği ve yapılan incelemeler, araştırmalar sonucunda şikâyetlerle ilgili idareyle görüşerek dostane çözümler arandığı, bu başarılı olmadığı takdirde incelemeler sonucunda idareye tavsiye kararları verildiği,

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 2021 yılında 18.843 başvuru aldığı, önceki yıldan devredilenler de dahil 19.740 karar verdiği, 19.740 kararın 1.604'ünün tavsiye, 3.160'ının dostane çözüm kararı olduğu, ayrıca telefonla, maille veya diğer yollarla kuruma müracaat eden, 125.028 insana hukuki açıdan yol gösterildiği,

6328 sayılı Yasa'ya göre Kamu Denetçiliği Kurumuna başvuru tarihinden itibaren en geç altı ay içerisinde karar verme mecburiyetinin olduğu, Kamu Denetçiliği Kurumuna başvuruların çözümünde ortalama sürenin elli yedi gün, dostane çözümlerde de bu sürenin kırk yedi gün olduğu,

Kolay başvuru, başvurunun ucuz veya bedava olması ile kararın hızlı çıkması olmak üzere adalete erişimde 3 önemli unsurun bulunduğu, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun da herhangi bir şekil şartına bağlı olmaksınız kolay başvuru aldığı, çoğu internet ortamında olmak üzere hiçbir harç, pul parası, bilirkişi parası, şahit parası almadığı ve belirtilen süreler içerisinde karar verdiği,

Hukukun üstünlüğünün öneminin, devlet yönetimine ve halka; memnuniyetinin, katkısının ve iyi yönetim ilkelerinin idarecilerimize hatırlatılması çalışmaları yürüttükleri, bu kapsamda Ankara merkezde bakanlarla, bakan yardımcılarıyla, genel müdürlerle ve diğer üst düzey yöneticilerle çeşitli toplantılar yapıldığı, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun, öneminin anlatıldığı, İdarelerin Kurumun kararlarına uydukları takdirde hizmetlerin taçlanacağının belirtildiği, böylece özellikle hukuki açıdan idarede bir anlayış dönüşümüne katkı sunmaya çalıştıkları, bu çalışmaların 81 ile gidilerek valilerle, belediye başkanlarıyla, rektörlerle, illerdeki diğer üst düzey yöneticilerle de yapıldığı

ifade edilmiştir.

Kararlara uyma oranının yüzde 80'e yaklaştığı, Avrupa'daki yüzyıllık Ombudsman geleneğinde de kararlara uyma oranının yüzde 80 civarında olduğu, bu oranda kararlara uymayan yöneticilerin Komisyon huzuruna çağırılmasının önemli etkisinin olduğu, uymayanların çağırıldığı gibi uyanlara da ödül verilmesinin olumlu etkisinin olduğu,

Kurumun diğer faaliyetlerinden birinin yapılan bütün programlarda, televizyonlarla, radyolarla ulaşılan insanlara Anayasa'daki, yasalardaki haklarının hatırlatıldığı ve bu haklarını nasıl kullanmalarını, haksızlığa uğrarlarsa bu haklarını nasıl aramaları gerektiğini hatırlattıkları, böylece hak arama kültürü konusunda insanları bilinçlendirdikleri,

21 ilde valilerin, belediye başkanlarının, illerin üst düzey yöneticilerinin davet edildiği halkla buluşma toplantıları yaptıkları, ayrıca 110 üniversitede Ombudsmanlık toplulukları kurulduğu ve topluluklara salgın döneminde on-line eğitimler verildiği, 21 Aralık 2021'de bu 110 üniversite Ombudsmanlık topluluğunu, topluluk hocalarıyla birlikte Ankara'ya davet edip ağırladıkları,

Ayrıca, kadınlara, çocuklara, engellilere yönelik 21 faaliyet yaptıkları, Covid-19 sürecinde çocukların haklarıyla ilgili sempozyum düzenledikleri, yine, Covid-19 'da çocuklar okula gidemediği için satranç turnuvası gibi çeşitli faaliyetler yaparak onlara Kamu Denetçiliğinin hatırlatıldığı, diğer bir faaliyetin de Yurtdışı Türkler Ve Akraba Topluluklarıyla, Diyanet İşleri Başkanlığıyla, Dışişleri Bakanlığıyla koordineli olarak buradan yurt dışına gideler için ilgili ülkenin ombudsmanı ile irtibat kurulduğu ve oradaki sivil toplum örgütleri yöneticilerine haksızlığa uğrarlarsa haklarını nasıl arayacaklarının eğitiminin verildiği, başta Avrupa Birliği Ombudsmanlığı olmak üzere bütün Avrupa'daki ombudsmanlarla, Asya ve Afrika'daki ombudsmanlarla çok yakın temaslarının olduğu, İslam Ülkeleri Ombudsmanlar

Birliği Dönem Başkanı olunması sıfatıyla on-line ortamda iki ayda bir İslam Ülkeleri Ombudsmanlar Birliğine eğitimler yaptırıldığı, bunu duyan Afrika'daki Ombudsmanlar Birliğinin Genel Sekreteri'nin Türkiye'ye geldiği ve Afrika ülkeleri için program talep ettiği, mart ayında da, Türk devletleri ombudsmanlar birliğinin kurulmasının planlandığı,

Dünyadaki önemli olaylarda dünya ombudsmanlarıyla sürekli olarak iletişim halinde olunduğu, en son Yunanistan'ın geriye itmelerinden dolayı 19 insanın donarak ölmesi olayında bununla ilgili Avrupa ombudsmanlarına, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine, Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü Başkanlığına, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başkanlığına, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserine mektuplar yazıldığı, insanların duyarlı hale getirilmeye çalışıldığı ve geri itmelerle ilgili, bunların yaşadığı facialarla ilgili bir rapor hazırladıkları

ifade edilmiştir.

3.1.3 İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 2020, 2021, 2022 yılları olmak üzere 3 dönemdir raporunu vaktinde sunmasının değerli olduğu, 2020 yılında 90.209 iken başvuru sayısı 2021 yılında 18.843'e düşme sebeplerinin neler olduğu, 2021 yılında yapılan başvurulara coğrafi bölgeye göre bakıldığında en fazla başvurunun Trakya bölgesinden ancak en az başvurunun Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'dan yapıldığı, bölgeler arasındaki bu eşitsiz dağılımın sebebinin ne olduğu, Kurumun broşürlerinin yurt dışında gerek İngilizce gerek Almanca olarak büyükelçiliklerde, konsolosluklarda görüldüğü ancak Gaziantep Büyükşehir Belediyesinde ve Valilikte göremediği, dolayısıyla Kurumun bu bölgede yetersiz kalıp kalmadığının akla geldiği,

Kamu Denetçisi Sayın Yahya AKMAN'ın orman, su ve şehircilik, mülkiyet hakkı, gıda, tarım, hayvancılık, adalet, millî savunma, güvenlik, sağlık konularını incelemekte olduğu ve 2021 yılında sonuçlandırdığı toplam 4.745 dosyadan 135 dosyaya tavsiye kararı verdiği, 206 dosyaya kısmen tavsiye, kısmen ret kararı verdiği,

Fatma Benli YALÇIN'ın insan hakları konusu ile birlikte pek çok konuda 2021 yılındaki bu raporda 3.500 dosyadan 138 dosyaya tavsiye kararı verdiği, 31 dosyaya kısmen tavsiye, kısmen ret karar verdiği, özellikle insan hakları konusunda inceleme yapan Kamu Denetçisi Fatma Benli YALÇIN'ın söz konusu karar sayılarının yetersiz olduğu,

Kamu Denetçisi Arif DÜLGER'in eğitim öğretim, gençlik spor, enerji, sanayi, gümrük, ticaret, bilim, sanat, kültür, turizm, ekonomi, maliye, vergi ve diğer konu alanlarında inceleme

yapmakta olduğu ve 2021 yılında sonuçlandırdığı toplam dosya sayısının 4.859 olduğu, bu dosyalardan 497'sinin tavsiye kararı olduğu,

Kamu Denetçisi Sadettin KALKAN'ın kamu personel rejimlerinden sorumlu 3.781 dosyadan 305 dosyaya tavsiye kararı verdiği, Sayın Celile Özlem TUNÇAK'ın 2021 yılında çalışma ve sosyal güvenlik, engelli hakları, kadın hakları, çocuk hakları, sosyal hizmetler, ailenin korunması konularında inceleme yapmakta olduğu 2.056 dosyadan 80 dosyaya tavsiye kararı, 39'una kısmen tavsiye, kısmen ret kararı verdiği, bu sonuçların kamu kurumlarından gelen denetçilerin verdikleri tavsiye kararlarının diğerlerinden yaklaşık 3 misli olduğunu gösterdiği, önceki dönemlerde siyaset yapmış olan denetçilerin buradaki görevlerinde daha bağımsız hareket etmeleri gerektiğini değerlendirdiği,

Kamu Denetçiliği Kurumunun amacının; kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız, etkin ve şikâyet mekanizması oluşturmak suretiyle, idarenin her türlü eylem, işlemlerde tutum ve davranışları insan haklarına dayalı adalet anlayışı içerisinde hukuk ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak olduğu, ancak Kamu Denetçiliği Kurumunun 2021 yılı Raporunda; Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından verilen kararların çoğunluğunda kısmen incelenemez kararının yüzde 30,05, gönderme kararı yüzde 38,94 olduğu, tavsiye kararının yalnızca yüzde 6,55, kısmen tavsiye, kısmen ret kararının da yüzde 2,20 olduğu, 2021 yılında sonuçlandırılan 19.740 başvurunun yalnızca 6.084 tanesinin kabul edilebilir nitelikte olduğu, verilen kararların da 1.201 tanesinin tavsiye kararı, 403'ünün de kısmen tavsiye, kısmen ret kararı olduğu ve Genel olarak değerlendirildiğinde, Kurum tarafından idarenin denetlenmesine ilişkin daha nitelikli kararlar verilmesinin gerekli olduğunun değerlendirildiği,

Kamu Denetçiliği Kurumunu barolarla ilgili, çocuk hakları komisyonuyla ilgili barolarda verdiği eğitimlerden dolayı kutladığı, kendisinin de Kuruma yapılmış başvurularının bulunduğu, bunlardan birinin Şanlıurfa'daki elektrik sayaçlarının direklerde veyahut kapalı bir kasada kilitli olmasıyla ilgili olarak sayaç ile gelen faturaların ne kadar örtüştüğünün bilinmediğine ilişkin olduğu

ifade edilmiştir.

3.1.4 Mersin Milletvekili Behiç ÇELİK Tarafından Özetle:

Kamu Başdenetçisi ve ekibini kutladığını, vatandaşı odaklı olmanın, hak arama kültürünü yaygınlaştırmanın, yüzde 80'e yakın tavsiye kararını alıp bunu ilgili kurumlar

nezdinde benimsetebilmenin ve dostane çözümler önermenin kurumun çalışmalarında başarıya işaret ettiği, ancak, Türkiye'nin içinde bulunduğu zor ekonomik şartlar ve yönetilememe sorununun vatandaşları derinden etkilediği ifade edilmiştir.

3.1.5 Alt Komisyon Kurulması

Verilen önerge üzerine yapılan oylamada; Yıllık raporu ayrıntılı olarak incelemek, denetçileri dinlemek, Kamu Denetçiliği Kurumu kararlarını ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte değerlendirmek ve gerekli görülen diğer işlemleri yapmak üzere;

- Adalet ve Kalkınma Partisi'nden Ahmet Salih DAL, İsmail TAMER, Oya ERONAT, Fehmi KÜPÇÜ, Erol KAVUNCU;
- Cumhuriyet Halk Partisi'nden Ali Haydar HAKVERDİ, Mahmut TANAL;
- Halkların Demokratik Partisi'nden Hüda KAYA;
- Milliyetçi Hareket Partisi'nden Mehmet TAYTAK;
- İYİ Parti'den Ümit BEYAZ'ın

alt komisyon üyesi olarak belirlenmesi kabul edilmiştir.

3.2 KARMA ALT KOMİSYON TOPLANTILARI

3.2.1 KARMA ALT KOMİSYONUN 23 ŞUBAT 2022 TARİHLİ TOPLANTISI

16 Şubat 2022 tarihinde kurulan Karma Alt Komisyon;

- Başkanlık seçimi,
- çalışma takviminin belirlenmesi
- kendi faaliyet alanları ile ilgili olarak Kamu Denetçilerinden bilgi alınması

gündemiyle en yaşlı üye sıfatıyla Kayseri Milletvekili İsmail TAMER Başkanlığında 23 Şubat 2022 tarihinde toplanmıştır.

Toplantıda;

Alt Komisyon Başkanlığına Kayseri Milletvekili İsmail TAMER'in seçilmesine dair önergenin kabul edilmesiyle başkan seçimi tamamlanmıştır.

Başkan tarafından; aksi kararlaştırılmadığı sürece Karma Alt Komisyon toplantılarının basına açık olarak devam etmesi, Alt Komisyon toplantılarında tam tutanak tutulması, Karma Alt Komisyon üyeleri milletvekillerinin de görüşleri dikkate alınarak toplantı gündemi hazırlanması ve davet edilecekleri belirleme hususunda Karma Alt Komisyon Başkanlığına yetki verilmesi oylamaya sunularak kabul edilmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 Yıllık Raporu kapsamında Denetçiler kendi faaliyet alanlarıyla ilgili Komisyona açıklamalarda bulunmuşlardır. Kamu Denetçisi Fatma Benli YALÇIN rahatsızlığından dolayı toplantıya katılamamış, yerine Kamu Denetçisi Celile Özlem TUNÇAK tarafından görev alanıyla ilgili açıklamalar yapılmıştır.

3.2.1.1 *Kamu Denetçisi Yahya AKMAN Tarafından Özetle:*

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin Kamu Denetçiliği Kurumu'na sahip çıkmalarının, toplantıların canlı, heyecanlı ve tartışmalı geçmesinin kendilerini mutlu ettiği, zaman zaman önemli hukukçular tarafından kararların bağlayıcılığının bahse konu edildiği, başta mahkemeler olmak üzere, yüksek mahkemeler gibi bağlayıcı karar veren kurumların zaten bulunduğu, yargıya gitmeden, daha insani, para ödemeden, daha kolay, daha pratik ve daha kısa bir zamanda problemlere çözüm aranmasının mümkün kılındığı,

Kamu Denetçiliğine benzer kurumların ana özelliklerinden birinin bu alanda bazı standartları oluşturmak olduğu, iyi yönetim ilkeleriyle ilgili birtakım unsurların oturtulmasının en önemli görevlerinden olduğu, nitelikli bir başvuru geldiği zaman özel emekler sarf ederek bunun neticesinde bazen yönetmelik değişikliklerine bazen uygulama değişikliklerine

sebebiyet verebildikleri, böylece verilen kararların milyonlar üzerinde etki gösterebildiği,

2021 yılında Ankara Milletvekili Ali Haydar Hakverdi'nin, yaklaşık 60'ın üzerinde konu, kurum ve bilimle alakalı olarak "bilgi edinme hakkı" ana başlığı çerçevesinde Kuruma nitelikli bir başvurusunun olduğu, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'na göre, insanların kendilerini yöneten devlete karşı bilgi edinmelerinde bazı standartların olması gerektiği, bu kanunun, söz konusu standartları oturtmak için çıkarıldığı ve o tarihte Başbakanlığa bağlı olarak üst kurul niteliğinde bir kurul oluşturulduğu, Türkiye'de kişilerin başvurularından sonra kurumların cevapları yeterli ve gerekli şekilde verip vermediğiyle ilgili bir standart oluşturmak üzere "Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu" nun oluşturulduğu, yeni sistemde Cumhurbaşkanlığına bağlı ve şimdi Adalet Bakanlığıyla ilişkili olarak faaliyetine devam ettiği, Ali Haydar Hakverdi'nin başvurusunu örnek teşkil edebilecek nitelikte büyük bir titizlikle ele aldıkları ve ayırma kararları verdikleri, bu ayırma kararları çerçevesinde bir kısmının uzun zamana sarih yani öncesinde cereyan ettiğinden dolayı süreden incelenemeyeceği kanaatine vardıkları ve o kapsama girenleri ayırdıkları, bir kısmının özel hukuk tüzel kişileriyle ilgili olduğu, yani doğrudan doğruya kamu tanımı içerisinde kabul edilmeyen kurumlarla alakalı olduğu bu nedenle incelenemediği, bir kısmının da görev alanı içinde görülerek kabul edilerek ayrıntılı bir şekilde üzerinde çalışıldığı, bunların çok büyük bir kısmının da şu ana kadar karara bağladığı,

Karara bağlayıp da özellikle tavsiye kararı verilenlerde bir standart oluşturmaya çalıştıkları, Kurumun bir mevzuatla bağlı olduğu ve bu mevzuatın çizmiş olduğu birtakım sınırların bulunduğu, yargıya intikal etmiş olan meseleler veya doğrudan doğruya askerî nitelikli meselelerin görev alanları dışında olmasına rağmen bu konuları içeren taleplerle karşılaşıldığı,

Cezaevleriyle alakalı kendi biriminde ciddi bir oranda başvuruların olduğu, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüyle, Adalet Bakanlığıyla başvurularla ilgili süreci oturtmaya çalıştıkları

ifade edilmiştir.

3.2.1.2 *Kamu Denetçisi Arif DÜLGER Tarafından Özetle:*

2019 yılı sonunda başlayan ve 2021 ve 2022'de tüm insanlığı tehdit eden Covid-19 salgınıyla mücadele ederken tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kapsamlı tedbirlerin alındığı, salgınla mücadele süresinde Kurumda uygulanan iş bölümü çerçevesinde eğitim, öğretim, gençlik, spor, kültür, sanat, turizm ve diğer konu ve alanlarla ilgili özverili bir çalışma

ile yapılan başvuruların incelenip süresi içinde sonuçlandırmasına gayret edildiği,

Mezkûr yılda 15 uzman, uzman yardımcısıyla görev yapmakta oldukları, birimine 4478 başvurunun intikal ettiği, bir önceki yıldan devreden dosyalarla birlikte 4859 dosyanın yıl içinde sonuçlandırıldığı, birime yapılan başvuruların büyük bir çoğunluğunun eğitim öğretim, gençlik ve spor alanlarında olduğu, enerji, sanayi, gümrük, bilim, sanat, kültür ve turizm alanlarındaki diğer başvuruların nispi bir yer tuttuğu, yıllık raporda da yer alan birimince incelenmiş olan başvurulara verilen kararların dağılımına bakıldığında dosyaların beşte 1'ini aşan kararların tavsiye, ret, kısmen tavsiye ve kısmen kabul şeklinde sonuçlandığının görüldüğü,

Önceki yıllarda olduğu gibi 2021 yılında da başvuruların öncelikli olarak dostane çözüm yoluyla sonuçlandırılmaya çalışıldığı, örneğin, ÖSYM tarafından YKS sınavında disleksi yani öğrenme güçlüğü çeken ve dikkat eksikliği veya hiperaktivite bozukluğu olan adaylara yönelik çift soru kitapçığı uygulanmasına ilişkin başvuru ile Atatürk Üniversitesince engelli öğrencilere sağlanan harç muafiyetinden yararlandırılarak engelli öğrenciye harç iadesi yapılması, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çalışma izni kaldırılan öğretmenin çalışma izni iade edilerek özel öğretim kurumlarında çalışma engelinin kaldırılmasının sağlanması, banka maaş promosyonu ödenmesinde sorun yaşayan çalışanlarına Balıkesir Bandırma Koyunculuk Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü ve Bursa İl Emniyet Müdürlüğünce promosyonlarının ödenmesi ile 2020'de Elâzığ'da ve İzmir'de meydana gelen depremlerde ağır hasar ve yıkım kararı verilen konutlar için DASK sigorta bedelinin tamamının ödenmesinin sağlanması gibi başvurularda dostane çözüm kararı verildiği,

Tavsiye kararlarına uyan veya uymayan idarelerin bulunduğu, uyan idarelere bakıldığında Millî Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler Arası Kurul Başkanlığı, Türkiye Futbol Federasyonu gibi kurumların bulunduğu,

2021 yılında tavsiye kararlarına uymayan idarelerin de bulunduğu, ÖSYM Başkanlığının 2020 Kamu Personeli Seçme Sınavı, ön lisans sınavına geçici kimlik belgesiyle giren ve sınavı geçersiz sayılan adayın kamera kayıtları da incelenerek verilen sınavın geçerli sayılması yönündeki karara uymadığı, Doğal Afet Sigortaları Kurumunun 24 Ocak 2020'de Elâzığ'da meydana gelen depremde önce orta hasarlı ve itiraz üzerine ağır hasarlı raporu verilen binada boşaltılıp hakkında yıkım kararı alınan daire için önceki bahsedilen dostane çözümlerde uyduğu kararlar varken bu kararda yani sigorta bedeli olan 158 milyon 760 bin liranın ödenmesi

yönündeki talebe ilişkin tavsiye kararına uymadığı,

2021 yılında geniş kitleleri ilgilendiren yeminli mali müşavirler sınavıyla ilgili meslek mensuplarının veya belge almak isteyen kişilerin yaptığı başvurularla ilgili Yeminli Mali Müşavirler Odası yetkilileriyle toplantılar yaptıkları ve bu sınavların asgariye indirilmesi, sınavlardaki itirazların en minimum düzeye getirilmesi için çalışma başlatıp bu konuda bilgi edinildiği,

EPDK yetkilileriyle 4 Mart 2021'de Kurumda bir toplantı yapılıp kartlı doğal gaz sayaçlarıyla fatura sayaçları kullanımına ilişkin detaylı bilgi alındığı, 2022 yılında Kredi Yurtlar Kurumu ile ilgili burs ve yurt sorunlarıyla ilgili birçok talep geldiğinden bu konuda ilgili kurumla bir toplantı yapılmasının planlandığı, ayrıca tasarruf finansman şirketinin tasfiye hâlinde olmasından dolayı vatandaşların Finansevim gibi "Evim" şeklindeki şirketlere yatırdıkları paraları geri alamamaları konusunda yoğun başvuru aldıkları ve TMSF'yle temasa geçtikleri

ifade edilmiştir.

3.2.1.3 *Kamu Denetçisi Sadettin KALKAN Tarafından Özetle:*

Görev dağılımında görev alanında kamu personel rejimine ilişkin sorunların bulunduğu, Türkiye'de kamusal iş gücünün kapsamı oldukça geniş olmakla birlikte her bir istihdam biçiminin kendine özgü rejiminin mevcut olduğu, başta 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi memurlar olmak üzere çeşitli statüler altında kamu görevlilerinin istihdam edildiği, Anayasa'da kamu hizmetinin ancak kamu görevlileri eliyle yürütüleceği hüküm altına alınırken, Devlet Memurları Kanunu'nun 4'üncü maddesinde de "Kamu hizmetleri; memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler eliyle görülür." ifadesine yer verilerek Anayasa'nın anılan hükmünün yasal bağlamda somutlaştırılmış olduğu,

Kamu adına yetki kullanarak kamusal faaliyetlerde bulunacak ve idarenin en temel vazifesi konumundaki kamu hizmetini ifa edecek personelin çalışma hayatındaki diğer çalışanlardan ayrılması, vazifesinin mahiyetiyle uyumlu bir statüye sahip olması ve bu statünün belli esaslar öngörerek kendi içinde daha sıkı kurallara dayanmasının gerekli olduğu ve kamu personelinin tabi olduğu bir çerçevede şekillendiği, bir taraftan kamu gücü bahşedilen kamu personeline diğer taraftan sorumluluk verildiği, hak tanınırken yükümlülük öngörüldüğü ve tüm bunlara sirayet eder biçimde kamu hukukunun gerektirdiği anlayışın kamu personel rejimine hâkim olduğu, bu bakımdan, kamu personel rejiminin Anayasa başta olmak üzere çok sayıda

kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve alt düzenleyici işleme konu olduğu hatta kurumlar ve personel arasındaki uyuşmazlıklar hakkında verilen kararlar marifetiyle de derin bir yargısal içtihat doğurduğu,

İdarenin işlem, eylem, tutum ve davranışını denetlemekle görevli olan Kamu Denetçiliği Kurumunun bu noktadaki rolünün kendisine gelen şikâyet başvuruları üzerinden kamu personel rejimine katkı sunmak ve bunu yaparken hukuki denetimle yetinmeyip insan haklarıyla iyi yönetim anlayışını bu konuda da uygulanabilir hâle getirmek olduğu, bu kapsamda, kamu personel rejimine ilişkin şikâyet başvurularının; personel alımı, kamu görevlisi olarak atanamamaktan kaynaklı sorunlar, kontenjan kısıtlamaları gibi problemler, atama, nakil, görevlendirme ve yer değiştirme, ödevler, sorumluluklar, genel haklar ve yasaklar, ilerleme ve yükselme, personelin değerlendirilmesi, mali haklar, sosyal haklar ve yardımlar, disiplin cezaları ve memuriyetin sona ermesi hâlleri, sözleşmeli ve geçici personel sorunları, özelleştirme kapsamındaki personel, kadro ve/veya pozisyonlar, kamuya personel alımına ilişkin sınavlar -bu kurumların personel alımına ilişkin olarak kendilerinin yaptığı yazılı ve sözlü sınavlar da buna dâhil- kamu personelinin tutum ve davranışları hakkındaki şikâyetler şeklinde alt başlıklar altında toplanabildiği,

Söz konusu alt alanlar bağlamında yapılan inceleme ve araştırmalar neticesinde başvurulara konu eylem, işlem, tutum ve davranışların, hukuk, hakkaniyet, insan hakları ve iyi yönetim ilkeleri bakımından değerlendirilmekte olduğu ve idarelere yol gösterici surette kararların alındığı,

Kamu personel rejimine ilişkin başvuruların 2021 yılı itibarıyla dosya sayısının 3.831 adet olduğu, 2020 yılından devreden 475 adet dosyayla beraber yaklaşık 4.200-4.300 civarında dosyayla ilgilenildiği, bu dosya sayısından 2021 yılı için 3.787 adet karar verildiği, bu kararlardan 355 adedinin tavsiye kararı, 410 adedinin ret kararı, 67 adedinin kısmen tavsiye, kısmen ret kararı olduğu, 113 adet dostane çözüm kararı bulunduğu, gönderme suretiyle sorunların çözülmesi için idarelere yaklaşık 1.734 dosya gönderildiği, 1.027 adet dosyayı da inceleme imkânı bulunmadığı, karar verilmesine yer olmadığına dair de çeşitli sebeplerden 81 adet dosyanın mevcut olduğu, kabul edilebilir esas dosya olarak nitelendirilen dosya sayısı 945 adet olup toplam dosya sayısının yüzde 35'ine tekabül ettiği,

ifade edilmiştir.

3.2.1.4 *Kamu Denetçisi Celile Özlem TUNÇAK Tarafından Özetle:*

Çalışma ve sosyal güvenlik, engelli hakları, sosyal hizmetler, ailenin korunması ve 6328 sayılı Yasa'nın 7'nci maddesinde özel olarak "kadın ve çocuktan sorumlu bir kamu denetçisi" denilmek suretiyle kanun koyucunun verdiği öneme binaen kadın hakları ve çocuk haklarından sorumlu Kamu Denetçisi olarak 2021 yılında görev yaptığı, 2019 yılında çocuk tesliminde hak ihlallerine ve yoksulluk nafakasına ilişkin özel bir rapor hazırladıkları, bunun sonuçlarını hem tavsiye kararı hem özel raporlarındaki tespit ve öneriler çerçevesinde özel raporları, hem kamuoyuyla hem kamu birimleriyle hem de STK'lerle toplantılar, çalıştaylar yaparak, bilgi belgeleri isteyip kendi kararlarıyla da harmanlayarak tespit ve öneri şeklinde hazırladıkları, yapılan takibin sonucunda Adalet Bakanlığı ve Aile Bakanlığı nezdinde Yargı Reformu Strateji Belgesi 'ne girildiği ve Strateji Belgesi'nde takvimlendirildiği, çalışmaların sonucunda ise İnsan Hakları Komisyonunun altında Çocuk Hakları Alt Komisyonu oluşturulmasının memnuniyetle karşılandığı,

Kurumun raporları doğrultusunda yapılan çalışmalar nezdinde, Büyük Millet Meclisi tarafından İcra İflas Kanunu'ndan çocuk tesliminin çıkartıldığı, özel raporlarındaki öneri ve tespitler çerçevesinde çoğunlukla Çocuk Koruma Kanunu'nda yapılan değişiklikle çocuk tesliminde ikincil örselenmeleri engelleyecek, daha insani ve çocuğun yüksek yararını kapsayan yeni bir düzenleme olduğu,

Başvuruların yoğunluğu anlamında sıralama yapıldığında şikâyetlerin, çalışma ve sosyal güvenlik alanında yoğunlukla gelmekte olduğu, çalışma hayatında İŞKUR, sendikal haklar ve işsizlik ödeneğiyle ilgili konularda başvurular aldıkları, bu anlamda, "çalışma hayatı" konusu başlığı altında çalışma koşulları, idarenin asıl işveren olmasından kaynaklı olarak İş Kanunu ve iş akdi çerçevesinde idareden talep edilen haklara ilişkin konular, işçi işveren sorunları, iş kazaları ve iş sağlığı anlamında başvuruların yapıldığı, kararlarda temel olan konu başlıklarının ise nakdi ücret desteği uygulaması, işsizlik ödeneği taleplerinin değerlendirilmesi, işçilik alacaklarının ödenmemesi, sözlü sınavı uygulanması, aile sağlığı merkezlerinde alınması gerekli iş sağlığı ve güvenliği tedbirleri alanında olduğu, Sosyal güvenlik alanında ise önceki yıllarda olduğu gibi, sigortalılık tescil işlemleri, zaman aşımının uygulanmaması neticesinden kaynaklı sıkıntılar, kurum uygulaması, maluliyet tespit işlemlerine karşı yapılan itirazlara ilişkin başvuruların olduğu,

Sosyal Güvenlik Kurumuyla istişare hâlinde olup çözülebilecek sorunları dostane çözüm şeklinde çözdükleri, kurum içi hizmet eğitimini de SGK'yle iş birliği içinde yaparak

kanunun uygulanmasından kaynaklı yorum, istişare ve iyi yönetim ilkelerinin uygulanması çerçevesinde her 2 Kurum çalışmalarına katkı sağladıkları, Emeklilik işlemlerine yönelik uyuşmazlıklar, emekli ikramiyesi işlemleri, bayram ikramiyesinin ödenmesi hususlarında çeşitli kararlarının olduğu, Sosyal Güvenlik, 5510 sayılı Yasa'nın 96/b maddesinde, yapılan yersiz ödemeler eğer kurum hatasından kaynaklı ise iki yıl faiz alınmadığı, sonraki faizin de taksitlendirme suretiyle yersiz ödemenin de geri ödemesinin yapıldığı, bununla birlikte emekli maaşlarının iptali, sağlık ödemelerinin geri istenmesi anlamında birçok başvuru geldiği,

Sosyal hizmetler, engelli ve yaşlı hakları olarak bakıldığında en fazla sosyal yardımlar, evde bakım aylıkları ve engelli aylıklarının bağlanması, adres değişikliği nedeniyle bunların kesilmesi veya muhtaçlık kriterlerinin dikkate alınması hususlarında başvuruların geldiği, bu kapsamda Aile Bakanlığıyla karşılıklı istişare hâlinde veya onlarla irtibata geçen uzmanlar vasıtasıyla dostane veya gönderme kararı sonrası sorunların çözüldüğünün görüldüğü, verdikleri kararların ne kadar hayata geçtiği veya çözüldüğü konusunda mutmain olmadan dosyayı kapatmadıkları,

Kararlara esas olan temel konuda hükümlü ve tutukluların sosyal yardımlardan faydalanması için adres kayıt işlemlerinin yapılması gerektiği, tutuklularda eski ikamet yerine kayıtlı bir denetim veya yardım bağlama durumu olduğu, hâlbuki bunların cezaevinde ikinci adres olarak kayıtlara işlenmesi gerektiği, bu konuda irtibat kurularak idarelerden, cezaevlerinden tutukluların ikinci adresinin değişikliğinin yapılması için savcılığa yazı yazdıkları, düzeltildikten sonra SYDV'lerin sosyal yardıma başladıkları,

Engellilikte, engellilerin engel oranına göre yapabilecekleri işlerde görevlendirilmeleri veya engeline uygun çalışabilmesi için tavsiye kararları verdikleri, yüzde 90 görme engelli başvuranın ona uygun ışık almayan bir odada çalışabilmesi için verdikleri tavsiye kararında Bakanlığın daha sonradan tüm bağlı kuruluşlarına bu konuda hassasiyet gösterilmesi ve çözüm odaklı yaklaşılması için genel yazılar yazıldığı, hem tavsiye kararına uyulmuş hem de bu yönde bağlı kurumların uyarılmış olduğu,

Çocuk hakları ve kadın hakları konusunda Çocuk haklarında 18 yaş altı çocuk kabul edilenlerden direkt başvuru alan tek Kurum oldukları, özel bir çocuk sayfalarının ve özel bir başvuru linkinin bulunduğu,

Paris İlkeleri kapsamında hak arama kültürü, insan hakları ve iyi yönetişim ilkeleri çerçevesinde zihniyet dönüşümünün yerleşmesi için çocuk hakları alanına önem atfettikleri, bu

anlamda, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesine, devletin raporuna gölge rapor olarak Ombudsmanlık Kurumu olarak Ekim 2021'de gölge rapor verdikleri, çocuk dostu bir yaklaşım içinde çocuk hakları stratejilerinin bulunduğu, bunun dışında, eğiticinin eğitimi anlamında, akrandan akrana eğitim anlamında UNICEF'le iş birliği içinde çocuklara; çocuk haklarını, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, ihlalin ne olduğu, ihlal olduğu zaman nerelere başvurmaları gerektiği ve KDK ve çocuk haklarını anlatabilmeleri için çeşitli illerde çocuk hakları eğitimi yaptıkları,

Kadının insan hakları alanında; kadının şiddetle ilişkili şikâyet başvurularının görev alanları dışında olmasına rağmen rehberlik ettikleri, gerekli yerlerle irtibat kurmalarının sağlandığı, bunun dışında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Opuz kararı çerçevesinde bir tavsiye kararında bulundukları, burada şiddet mağduru veya şiddet tehlikesi altında olduğunu söyleyen kadın personele, bürokrat ve idarecilerin; mahkeme kararı getirmesi veya idari kolluk kararı, tedbir kararı getirmesi yönünde zorlamayıp bu olmasa dahi kendi yapabilecekleri idari yetkileri çerçevesinde bir risk analizi yaptıktan sonra başvuruyu kabul ya da ret veyahut da o anlamda güvenlik tedbiri alması gerektiği yönünde tavsiye kararlarını bu yıl da yeniledikleri,

Bunun dışında, kadın haklarında Kadın mobbinge uğradığını, cinsel tacize uğradığını ve iş yerindeki bir olayın kendilerine aktarıldığı ve burada kuruma idari denetim mekanizmasını yerine getirmesi, mobbing mevzuatını tekrarlayan, ne yapması gerektiğini söyleyen, bir idari soruşturma başlatmasını isteyen bir gönderme kararı verdikleri, sonucunda, soruşturmasından sonra disiplin yönünden failin kınama cezasıyla tecziyesine, idari yönden de amir konumunda bulunan kamu personelinin kendine intikal eden bu konularda şifahen değil yazılı olarak muhakkik görevlendirilmesi, ispat hukuku açısından tüm delillerin toplanıp muhafaza edilmesinin yazılı olarak uyarılması, özel güvenlik personelinin bu gibi durumlarda DVD, CD ortamındaki kopyaların muhafaza edilmesi, adli ve idari mercilerden talep edilmesinde tutanakla teslim edilmesi hususlarında ve mağdurun iş yerinin değiştirildiğine ilişkin güzel bir denetim raporu olduğu

ifade edilmiştir.

3.2.1.5 *Kamu Denetçisi Fatma Benli YALÇIN'nın Görev Alanı Hakkında Kamu Denetçisi Celile Özlem TUNÇAK Tarafından Özetle:*

Fatma BENLİ YALÇIN'ın 2021 yılındaki iş bölümü çerçevesinde insan hakları, belediyeler tarafından yürütülen hizmetler, nüfus, vatandaşlık, mülteci ve sığınmacı hakları,

ulaştırma, basın, iletişim, idarede işçi statüsünde çalışanların iş akdinden kaynaklı sorunlar konularında çalıştığı, 2021 yılındaki başvurularda yoğunlaşan konularla ilgili olarak biriminde idarelerle çok fazla toplantı yaptığı; bütün belediyelerde uygulama birliği sağlanabilmesi, eğitim faaliyetlerinin yapılabilmesi için Kurumla istişare içinde olunabilmesi yönünden Türkiye Belediyeler Birliği yetkilileriyle toplantılar gerçekleştirildiği ve Kamu Denetçiliği Kurumu ile Türkiye Belediyeler Birliği arasında protokol imzalandığı, Karayolları Genel Müdürlüğü, PTT daire başkanları ve trafik şube başkanlarıyla HGS'yle ilgili toplantılar gerçekleştirildiği ve dostane çözümlerin önünün açıldığı, işçi başvuruları konusunda Karayolları Genel Müdürlüğünden gelen yoğun başvuru çerçevesinde yetkilileriyle karşılıklı toplantı yapılarak konunun dostane veya istişareyle çözümü yolunda adımlar atıldığı,

Bunun dışında, başvurulan konulara göre Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Başkanlığı, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Göç İdaresi ve farklı bakanlık yetkilileri, ceza infaz kurumları, aynı şekilde, Kişisel Verileri Koruma Kurulu Başkanı ve üyeleri, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanı ve yetkilileriyle toplantılar gerçekleştirildiği, gerek yaşanan pandemi süreci nedeniyle on-line, gerekse birebir katılımla pek çok konferans ve kongreye katılım sağlandığı,

Konu bazlı bakıldığında nüfus ve vatandaşlık, mülteci, sığınmacı haklarında "Nüfus" başlığı altında üst soylarının Türk vatandaşlığına geçmeden önceki isimlerini gösteren isim denklik belgesi verilmesi, kimlik belgesinde yer alan soyadının değiştirilmesi, adres kayıtlarının değiştirilmesi hususlarında; "Vatandaşlık" başlığı altında yurt dışı çıkış yasağının kaldırılması, Türk vatandaşlığının kazanılması, vatandaşlık hizmetlerinin yürütülmesindeki usullere ilişkin uyuşmazlıklar, mülteci, sığınmacı haklarına ilişkin koruma talep eden yabancıların ve geçici koruma altındakilerin yaşadığı sorunlarla ilgili başvuruların geldiği, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne gerekli girişimlerde bulunulduğu, "İnsan Hakları, Nüfus, Vatandaşlık, Mülteci, Sığınma" başlığı altında ise geri itmelerle, göçmenlere yapılan insanlık dışı muamelelerle ilgili bir özel rapor hazırlığı olduğu,

Mahallî idarecilerce yürütülen hizmetlerde ise özellikle hizmet ilişkisinin yerel düzeyde ilgilisiyle yakın temasta gerçekleşmesi mahallî idareleri diğer kamu kurum ve kuruluşlarından ayırdığı, bu anlamda, belediyelerin her türlü hizmetleri ile ilgili, altyapı hizmetleri, doğal gaz hizmetleri, toplu taşıma, otopark, çevre düzenlemesi, imar uygulaması ve trafik konularında çeşitli başvuruların geldiği,

Ulaştırma, basın ve iletişim alanında ise Karayolları Genel Müdürlüğünün sorumluluğundaki yerlerde yol, köprü, geçit, kavşak yapılması, HGS cezaları ve pandemiden dolayı kargo şirketleriyle ilgili yoğun bir başvuru olduğu, basın alanında da RTÜK tarafından gerekli denetimlerin yapılması, yerel haber sitelerinde, yerel radyolarda resmî ilan verilmesinin sağlanması, sarı basın kartının iptal edilmemesi yönünde başvuruların olduğu, iletişim alanında ise GSM şirketleri, kablo veya diğer özel şirketlerin görev alanının dışında olmasına rağmen Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun alanda denetim ve gözetim görevini yerine getirmesi için karar iletimleri yapıldığı, idarede işçi statüsünde çalışanların İş Kanunu ve iş akdinden kaynaklı sorunlarında ise bu taşeron işçilerin kadroya alınmasından sonra 4/D kadrosundaki bu sürekli işçilerin çeşitli maaş farkları, görev yapma yeri, iş yeri değişikliği, engelli olmaları durumları, nakil talepleri, "mobing" veya benzeri durumlar, işe iade talepleriyle ilgili veya diğer kamu istihdamlarıyla aralarındaki farklarla ilişkili çeşitli sorunların kuruma intikal ettiği ifade edilmiştir.

3.2.1.6 ***Kilis Milletvekili Ahmet Salih DAL Tarafından Özetle:***

Geçen dönemlerde olduğu gibi denetçilerin gerek verilen dostane kararlar neticesinde gerek almış oldukları tavsiye kararları neticesinde güzel kararların altına imza attıkları ve çok büyük mağduriyetlerin de giderildiği ifade edilmiştir.

3.2.2 KARMA ALT KOMİSYONUN 23 MART 2022 TARİHLİ TOPLANTISI

Karma Alt Komisyon;

– Tavsiye Kararlarına olumlu yaklaşımları ve bilgi/belge isteklerine hassasiyetleri nedeniyle takdire şayan görülen Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü temsilcisinin dinlenmesi ve plaket verilmesi,

– Tavsiye Kararlarına ve bilgi/belge isteklerine yaklaşımları nedeniyle Emniyet Genel Müdürlüğü ile Gelir İdaresi Başkanlığının temsilcilerinin dinlenmesi

gündemiyle Karma Alt Komisyon Başkanı Kayseri Milletvekili İsmail TAMER başkanlığında toplanmıştır.

Toplantıda;

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun tavsiye kararlarının tamamını veya önemli bir kısmını uygulanabilir gören Kurumlardan Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü dinlenerek takdir edilmiş, ilgili Kurum temsilcisine plaket takdim edilmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun tavsiye kararlarını uygulanabilir bulmayan Kurumlardan Gelir İdaresi Başkanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nün gerekçeleri dinlenmiş ve daha etkin bir işbirliği için istişarelerde bulunulmuştur.

3.2.2.1 *Alt Komisyon Başkanı Kayseri Milletvekili İsmail TAMER Tarafından Özetle:*

Yasama organı olan Meclisin kabul ettiği kanunların yürütme organı tarafından uygulandığı, Kanunların uygulanması sırasında vatandaşların memnuniyetsizliğine yol açan durumların ise birtakım şikâyetlere neden olduğu, söz konusu şikâyetlerin ortadan kaldırılmasının 3 yolla mümkün olabildiği, bunların birincisi kanun değişikliği olup yasama yetkisini elinde bulunduran Meclisin takdirinde olduğu, ikinci yolun idareye başvuru olduğu ve yürütme yetkisinin kullanıldığı yetkili idarelerce yürütüldüğü, üçüncü yolun uyuşmazlığın çözümü olup yargı yetkisinin kullandığı bağımsız ve tarafsız mahkemelerin yetkisinde olduğu, Kamu Denetçiliği Kurumunun ise kanun değişikliği gerektirmeyen konularda yargının uzun ve meşakkatli süreçlerini beklemeden idare ile vatandaş arasında bağımsız ve tarafsız bir merci olarak idarenin olumsuz karşılık verdiği talepler konusunda kararlarıyla yol gösterici olmak üzere 2012 yılında kurulduğu ifade edilmiştir.

3.2.2.2 *Kamu Denetçisi Sadettin KALKAN Tarafından Özetle:*

Sağlık Bakanlığıyla ilgili 2 ayrı konu olduğu, birinci konunun Bursa'dan yapılan bir başvuruda evde bakım hizmeti sunan bir sağlık teknikerinin evde bakım hizmetleri mezunu

olmasına rağmen, sağlık teknikeri unvanı sebebiyle evde bakım hizmeti sunan listede yer almadığından fiilî hizmet süresi zammından yararlanamadığı şeklinde olduğu, yapılan incelemede "eşit işe eşit ücret" ilkesi ve aynı işi yapanlar arasında aynı ücreti alması gerektiği sebebiyle o listeye alınması yönünde bir tavsiye kararı gönderdikleri, dolayısıyla, bu listelerin de yeniden düzenlenmesi önerisinde bulundukları,

İkinci başvuru konusunun, diyaliz teknikerleri olduğu, bu hususta yaklaşık 50 –60 tane başvuru olduğu, yapılan incelemede Sağlık Bakanlığının 2019 yılında bir yönetmelik değişikliği yaparak diyaliz sertifikası olmayan hemşirelerin çalışmasına izin vermemeye başladığı ve 2019 öncesinde diyaliz sertifikası kursuna gitmiş ve elinde diyaliz sertifikası varsa onların devam edebileceğine yönelik yapılan başvurularda, yönetmelik değişikliğine rağmen Anadolu'da bazı hastanelerde diyaliz sertifikası kursuna gitmemiş hemşirelerin çalıştığı tespit edilince Kuruma başvuru yapıldığı bunun üzerine Kurumca başvurunun haklı bulunduğu, dolayısıyla, yapılan öneriyle 2019'dan sonra kesinlikle hiçbir hastanede diyaliz sertifikası olmayan hemşirelerin çalıştırılmaması, sertifikası olsa dahi Sağlık Bakanlığı'nın bundan sonraki düzenlemelerinde kadro ve sınavlarında ilk defa göreve başlatacakları sınavlarda okulların bu bölümlerinden mezun olanları istihdam ederek o alanların doldurulması yönünde tavsiyelerde bulundukları, Kurumun da buna uyum gösterdiği

ifade edilmiştir.

3.2.2.3 *Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdür Yardımcısı Sevil SERİN Tarafından Özetle:*

Kendilerine iletilen, Genel Müdürlüğün görev alanındaki fiilî hizmet süresi zammı kapsamında evde bakım teknikerlerinin dâhil edilmesi konusuyla ilgili olarak ilk çalışmaların hali hazırda yürütülüyor olduğu, 5510 sayılı Kanun'un 40'ıncı maddesinde sağlık meslek mensupları için ilgili düzenleme yapıldığı için ve evde bakım teknikerliği sağlıkta görev alan diğer personel kapsamında yer aldığından bu konudaki görüşmelerinin devam ettiği,

Diyaliz sertifikalarıyla ilgili olarak ise 3359 Sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu "Sağlık kuruluşlarının tesis, hizmet ve personel kıstasları yönetmelikle düzenlenir." hükmü gereği diyaliz hizmetlerinin ülkemizde 2010 yılından itibaren yönetmelikle düzenlendiği ve diyaliz merkezlerinin personel kıstaslarını da yönetmelikle düzenledikleri, 2010 yılından itibaren yürürlükte olan yönetmelikte diyaliz teknikerlerinin mezun sayısının yetersiz olması nedeniyle personel açığının kapatılması amacıyla hemşirelere ve acil tıp teknisyenlerine

sertifikalı diyaliz eğitimi verilerek diyaliz merkezlerinde çalışmalarının sağlandığı, bu uygulama ve ihtiyacın o günün koşulları gereğince olduğu, zaman içerisinde diyaliz teknikerliği ön lisans mezunu sayısının artmasıyla birlikte 2019 yılında yönetmelikte değişiklik yapılarak hemodiyaliz cihazı sayısına göre belirlenecek personel sayısında öncelikle diyaliz teknikerlerinin ve önceden sertifika almış hemşire ve acil tıp teknikerlerinin de görev alması ve bundan sonra ise mevcut hakları korunarak sertifikalı eğitim verilmeyeceği yönünde düzenleme yapıldığı,

Diyaliz teknikerlerinin kamu diyaliz merkezlerinde çalışabilmesi için kadro ihdası yapılması ihtiyacının karşılanmasının zaman aldığı, mart ayında yönetmeliğin yürürlüğe girmesiyle birlikte 6-7 ay sonra pandemi sürecine girildiği, tüm dünyada ve ülkemizde Covid-19 pandemisiyle mücadelede özellikle kronik hemodiyaliz hasta programının yanı sıra kesin tanılı Covid-19 hemodiyaliz hasta sayılarında da bir artış yaşandığı ve diyaliz merkezinde bu durumun özel bir planlamayı ve çalışmayı gerektirdiği, bu süreçte var olan yardımcı sağlık personeli ve insan kaynağını daha etkin, verimli kullanmak, hasta ve çalışan güvenliğini sağlamak, şüpheli ve kesin tanılı hemodiyaliz hastalarına kaliteli bakım sunmak için Bakanlıkça planlamalar gerçekleştirildiği,

Yönetmelik hükmüne göre mevzuata uygunluğu sağlamaya çalışırken sahada bazı şikâyet vari durumların geliştiği, Kamu Denetçiliği Kurumuna intikal eden başvurular sonrasında Kuruma gelen durum dikkate alınarak derhâl 81 il valiliği ile yazışmalar yapıldığı ve son durum hakkında bilgi alındığı, aynı zamanda verilen tavsiye kararı üzerine Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğünde atamalarda ve kadro ihdaslarında bunun dikkate alınması, 81 il valiliğinde görevlendirmelerde diyaliz merkezlerinde diyaliz teknikerlerinin ve sertifikalı personelin görevlendirilmesine dikkat çekildiği ve sonuç itibarıyla yakın zamanda yapılan denetimlerde de yönetmeliğin hükmüne tüm sağlık tesislerinde uyum sağlandığı tespit edildiği,

Yönetmelik değişikliğini daha önce gerçekleştirmiş oldukları, ancak hizmet sırasında kamuda, personelin yönetmeliğe uyumu noktasında, sağlık hizmetinin devamlılığını sağlamak adına hızlı bir şekilde personel istihdamı sağlanamadığından dolayı şikayetin gerçekleştiği, yönetmelik hükmünün etkin olarak denetimi ve bilinçlendirilmesi sonucunda nihai olarak herhangi bir şikâyet konusunun olmadığı ve şikayet dosyalarında şu ana kadar yargıya intikal etmediği

ifade edilmiştir.

3.2.2.4 *Bolu Milletvekili Fehmi KÜPÇÜ Tarafından Özetle:*

Daha önce bir teamül oluşturulduğu; kararlara uyan kurumları takdir ve taltif etmenin keremli ve hikmetli olduğunun değerlendirildiği, Anayasa'nın 2'nci maddesinde belirtildiği gibi inanılan bir ali devlet anlayışı olduğu ve devlet aklının kalem ve kağıttan mütevellit olmadığı bir medeniyet tasavvurunun var olduğu, iktidarıyla, muhalefetiyle, kurumlarıyla devletin sahada ve masada olması gerektiği,

2010 Referandumuyla Anayasa'ya dercedilen Kamu Denetçiliği Kurumunun bir hak arama müessesesi olarak çok kıymetli olduğu, önceki dönemlerde yapılan bir başvuruda; vatandaşın Kuruma müracaat ettiği, Kurumun kanun ve yönetmeliğe atıfta bulunarak bir durum analizi yapılmasını talep ettiği, burasının "devlet" denilen mekanizma, müracaat edildiğinde en hassas davranıcı olduğu için böyle statülere hak arama müessesesinin kıymetini bilerek gelinmesi gerektiği,

KDK'nın durum analizi yaparken hiçbir kurumun, hiçbir kurumda çalışanın, kimsenin yeri ve makamı olmadığı, elbette yaptığı şeylerle ilgili kurumların takdir, taltif edileceği ama yapmadıklarına ilişkin de denetim faaliyetinin gerçekleştirileceği, Komisyona hiçbir kurumun işini yapmamış olarak gelmemesini istediği bu durumun inanılan medeniyet tasavvuruna uygun olmadığı, eski dönemlerde yapılan bir toplantıda ÖSYM ile ilgili 5 bin tane insanın 2019 yılında tekrar sınava girme hakkı kazanabildiği bir sonucun ortaya çıktığı, anında tecelli eden bir hak arama müessesesinin değerli olduğu ve devletin burada azarlama hakkını kullanması gerektiğinin değerlendirildiği

ifade edilmiştir.

3.2.2.5 *İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:*

Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığının, Kamu Denetçiliği Kurumunun vermiş olduğu kararlara uymadığı, vatandaşın mahalli ihtiyaçları karşılanmadığı talebiyle ilgili vatandaşların Komisyonda dinlenmesini talep ettiği ancak bu talebin karşılanmadığı ifade edilmiştir.

3.2.2.6 *Kamu Denetçisi Sadettin KALKAN Tarafından Özetle:*

Gelir İdaresi Başkanlığına ait 2 farklı konu olduğu, birincisinin, İstanbul'dan yapılmış bir başvuru olduğu, başvuranın Covid-19 karantinası sebebiyle sağlık raporu aldığı gerekçesiyle kendisinden yapılan kesintinin Covid-19 karantinasının alışılmış sağlık raporu ve sağlık durumu sayılmadığından bu süre içerisinde iadesi talebi olduğu, Kurumun bunu

inceleyerek araştırdığı ve daha önce verdikleri bir tavsiye kararına uyularak bu kesintinin iade edildiği, Hazırlanan genelgelerde ve Hıfzısıhha Kurulu kararlarında da bu süre içerisinde alınan karantinanın, sağlık raporu şeklinde değerlendirilemeyeceğini belirtikleri ve buna ilişkin yapılan kesintinin iadesi tavsiyesinde bulundukları,

İkinci konuda yaklaşık 4 tane farklı karar olduğu, bu kararlar da Ankara Vergi Dairesi Başkanlığına yapıldığı, kişilerin gelir uzman yardımcısı görevinde bulunurken gelir uzmanlığına atandıkları ama atandıktan sonra "Maaşlarının, özlük haklarının atanmadan sonraki ilk ayın 15'inden itibaren geçerli olduğu" şeklinde bir düzenleme olması sebebiyle, atanma tarihi ile ilk ayın 15'i arasındaki uzmanlık ücret ödeneğinin farkını alamadıklarından dolayı başvuru yaptıkları, kendilerinin de bunu haklı beklenti ve kazanılmış hak olarak değerlendirdikleri ve bir tavsiyeye dönüştürerek göreve başladığı tarihten ilk ayın 15'ine kadar geçen süre içerisinde uzman kadrosuna atanması sebebiyle aradaki farkın kıst ödeme şeklinde ödenmesi yönünde tavsiyede bulundukları

ifade edilmiştir.

3.2.2.7 ***Gelir İdaresi Başkanlığı Grup Başkanı Ayşe COŞKUN Tarafından Özetle:***

Kurumdaki aylık ödemelerin terfilerde, görev değişikliklerinde nasıl olacağına ilişkin düzenlemelerin 657 sayılı Kanun'da yapıldığı, kanuna göre düzenlenen tebliğlerde görev değişikliklerinde takip eden aybaşından itibaren yeni görev aylığına hak kazanılacağı hükmü getirildiği, nitekim, bu hükmün zaman zaman sendikalar tarafından da, aslında evrensel hukuk kurallarına çok uygun olmadığı gerekçesiyle, fiilen göreve başladığı tarihten itibaren olmasının daha uygun olacağının gündeme getirildiği, en son yapılan 1/1/2022 ile 31/12/2023 dönemini kapsayan toplu sözleşmede, her ne kadar kanunda öyle uygulansa dahi, 1/1/2022'den geçerli kıst aylıklarının ödeneceğine ilişkin hüküm düzenlendiği, ancak bu düzenleme, 1/1/2022'den itibaren geçerli olduğu için, ombudsmana yapılan müracaat 2020 yılına ilişkin bir düzenleme olduğu için, o dönemki değişiklikte de takip eden ay başından itibaren kişinin hak kazanacağı belirtildiği için ilgili farkın ödemesinin yapılamayacağının değerlendirildiği, ancak 1/1/2022'den sonra bu konuyu düzeltme amacıyla toplu sözleşmeye özel hüküm konduğu için kamu denetçilerinin kararına uyulduğu,

Covid-19'la ilgili olarak da, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan genelgelerin hepsinde Covid-19 nedeniyle kimlerin idari izinli sayılacağının belirtildiği, bu kapsam dışında kalanların hepsine verilenlerin rapor sayılması gerektiği, raporların da 657 sayılı Kanun'da

hangi raporlardan kıdem ve tazminatların kesileceği, hangilerinden kesilmeyeceğinin sayıldığı, buna göre hastanede yatan, sağlık kurulu raporu alan; kanser, verem, akıl hastalığı gibi uzun süreli tedaviye ihtiyaç gösteren hastalıklardan kıdem ve tazminat kesintisi yapılmadığı, ancak, orada her ne kadar olağanüstü bir durum olsa da pandemiyle ilgili raporlardan kesinti yapılmayacağına ilişkin bir düzenleme yapılmadığı, dolayısıyla, bu konuda rapor alanların idari izinli sayılmasının ve kesinti yapılmamasının mümkün olmadığının değerlendirildiği, hatta bunun için Hazine ve Maliye Bakanlığının Kamu Mali Yönetim Genel Müdürlüğünden görüş talebinde bulundukları, oradan gelen görüşün de kendilerini desteklediği, daha sonra, Kendi bünyelerinde işçi ve 4B'li olarak çalışan personelin raporlarının SGK'ye "Bunlar idari izindir, bildirime gerek yok." diye bildiriminin yapılmasının gerektiği, yapmayan kurumlara da SGK'nin idari para cezası kestiğini, aslında SGK'nin işleminin de böylece kendilerini desteklediğini gördükleri, oluşan konsensüs ile kanunen de o paranın kesilmesinin zorunlu olduğunu değerlendirdiklerinden kararı uygulamadıkları

ifade edilmiştir.

3.2.2.8 ***Kamu Denetçisi Sadettin KALKAN Tarafından Özetle:***

Kendilerinin bu durumu klasik bir hastalık izni olarak değerlendirmediği, tüm dünyada pandemi sebebiyle olağanüstü bir durum yaşanması sebebiyle konuyu bu açıdan değerlendirmek gerektiği, bu nedenle klasik bir rapor gibi düşünülerek ücretinden, maaşından eksiltilerek yapılması gerektiği kanaatine varamadıkları, olağanüstü bir durum söz konusu iken bu durumun istisnai birtakım uygulamalar getireceği sebebiyle kendilerinde burada başvurucunun idari izinli sayılması ve hastalık raporu sebebiyle maaşından kesinti yapılmaması gerektiği şeklinde oluşan kanaat üzerine bu yön de tavsiyede bulundukları ifade edilmiştir.

3.2.2.9 ***İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:***

Söz konusu olan kamu sağlığı ve kamu güvenliği olduğundan Covid'e yakalanmış olan insanlara işe gelmeyin dendiği, bunun izinli oldukları anlamına geldiği, iyi bir uygulayıcının yapması gereken hususun kamu sağlığı ve kamu güvenliği söz konusu olduğunda kanuna birebir olarak uymanın bazen adaletsizlik getirebileceği, burada bir kanun eksikliği olmadığı ifade edilmiştir.

3.2.2.10 ***Gelir İdaresi Başkan Yardımcısı Faruk GÖZÜBÜYÜK Tarafından Özetle:***

Konuyla ilgili olan tartışmalara insani boyutu ve buna ilişkin çalışanların inisiyatifi durumunu değerlendirerek Kurumda ödemelerin ya da kesintilerin yapılmaması kanaati

oluştuğu, ancak bu konuda uygulanabilirliğin sağlanması, kamudaki diğer idarelerle de uygulama birliği sağlanması açısından hem SGK tarafına hem de Kamu Mali Yönetim Genel Müdürlüğüne bu konuyla ilgili görüş sorulduğu, o görüşler de bunu desteklediği için mecburen uymak zorunda kaldıkları, sonraki dönemde Covid'le alakalı değil ama diğer maaş farkı konusunu düzelttikleri, Covid'le alakalı durumun da ilgili yönetmelik gereği zam ve tazminatlardan kesinti yapılmaması gereken durumlarda olduğu, bunun o durumlar içerisinde sayılması durumunda covid'e ilişkin cezaların da ödenebilecek hâle geleceği ifade edilmiştir.

3.2.2.11 ***Kamu Denetçisi Celile Özlem TUNCAK Tarafından Özetle:***

Gelir İdaresi Başkanlığına yönelik 2 adet engelli başvurusuyla ilgili tavsiye kararını arz edeceği, birinci başvuruda, engelli kişinin doğuştan gelen, doğumsal olarak sağ obstetrik brakial pleksus felci rahatsızlığına sahip engelli olduğu, 2017 yılında aldığı sağlık raporu Çorum Vergi Dairesinde görevli tarafından uygun kabul edilip 2017'de ÖTV ve MTV'den faydalanarak araç sahibi olduğu, en son 2017'den 2020'ye kadar vergi istinasından yararlanamayacağı ama daha sonradan hakem hastanesindeki 4 Mart 2020 tarihli raporun esas alınarak engellilik durumunun doğuştan geldiği, oran ve istisnaya kabul edildiği, bundan sonra vergi indirimden faydalanabileceği, dolayısıyla 2017-2020 yılları arasında faydalandığı istisnanın da iadesinin idarece istendiği,

Başvuranın engellilik durumu doğuştan geldiği için, süreçte bir iyileşme durumu da olmadığı için hastane raporundaki eksikliklerden kaynaklı olarak geçen süre zarfında 2020'den sonra da idare tarafından engelliliği ve istisnadan faydalanacağı kabul edildiğine göre geçmişe yönelik aldığı istisnayı geri tahsil etmemesini hakkaniyet açısından uygun görerek geriye yönelik bu tahsili yapmaması yönünde tavsiye kararı verdikleri,

İdarenin cevabında geçmişe dayalı bir ödeme yapılacağına dair kanuni bir düzenleme olmadığından dolayı böyle bir ödeme yapamayacağını söylediği, buradaki şu şekilde olduğu: geçmişe yönelik ödeme yapılmamasına dair hüküm olmadığından kanun boşluğunun olduğu, dolayısıyla, böyle doğuştan gelen ve hakem hastanesi sürecinden geçen ve faydalandığı istisnanın geri iadesinin hakkaniyet gereği yapılmamasını tavsiye ettikleri,

Kurumun sistemi yargılamadığı, çok fazla ÖTV ve MTV indirimi isteyen engelli başvurusu aldıkları ve çok fazla ret kararları verilen vatandaşın olduğu, buradaki özelliğin kişinin doğuştan engelli olması, faydalanmış ve faydalanma sürecinde raporlara itiraz ile ilgili bir idari sürecin olduğu, doğuştan olan bir hastalık olması nedeniyle bu dosyaya özel doğuştan

hastalıktan dolayı faydalanılanın geri alınmamasını değerlendirdikleri

ifade edilmiştir.

3.2.2.12 ***Gelir İdaresi Başkanlığı Müdürü Kağan YÜCE Tarafından Özetle:***

4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun 7'nci maddesinde engelliye yönelik istisnanın olduğu ve 3 tip engelli belirlendiği, %90 üzerinde engeli olanlarda herhangi bir şart aranmadığı, bu başvurucunun %90 altında bir engel oranına sahip olduğu ancak doğuştan bir engel olduğu ve engelin değişmeyeceği söylense de Sağlık Bakanlığının burada verdiği bir yıl süreli engelli sağlık kurulu raporu olduğu, bu raporda da Kanun maddesinin açıkça "Bizzat kullanmak amacıyla engelliliğine uygun hareket ettirici özel tertibat yaptırma..." hükmünün özel tertibata gerek olmadığı değerlendirmesi içerdiği, bu nedenle Genel Müdürlüğün taşra teşkilatının konu kendisine geldiğinde değerlendirmeye almadığı ve buna istinaden engelliyi yararlandırdığı, bu daha sonradan fark edildiğinde "Özel tertibata gerek yoktur." değerlendirmesini içerdiği için mecburen geçmişe yönelik tarhiyatı engelliye değil, motorlu araç ticareti yapana yani mükellefe yaptıkları, daha sonraki gelişmelerde 2020 yılındaki raporda artık tebliğde belirledikleri şartlara sahip olduğu ve bu kapsamda da aradıkları belirli ibarelerin yer alması sebebiyle MTV istisnasından -bu MTV istisnası her yıl uygulandığı için- artık yararlanmaya başlattıkları, ancak ÖTV istisnasından geçmişe yönelik yararlandırma yapamayacakları, kanunu geriye uygulamayacakları için bundan sonraki engelli istisnalı araç talebinde bunun karşılanacağını ifade ettikleri,

Söz konusu raporların bir geçerlilik süresinin olmadığı, rapor süresizse süresiz şekilde yararlanılabildiği, ancak engellinin iyileşme durumu fark edilirse yeni rapor taleplerinin olduğu

ifade edilmiştir.

3.2.2.13 ***Bolu Milletvekili Fehmi KÜPÇÜ Tarafından Özetle:***

Gelir İdaresi Başkanlığının yaklaşımının şöyle olduğu; sosyal devlete atıfta bulunularak vatandaşın müracaat ettiği, ancak kanunun aradığı şartlara haiz olmadığından bahisle taşra teşkilatı ve üstünün sonra fark edip vatandaşa rücu ettikleri, sonra vatandaşın hakem hastaneye gittiğini ve doğuştan engelli olduğunun tespit olunduğu ve bundan sonra raporun bir daha bozulma ihtimalinin olmadığı, 2020 yılında aslında hastada değişen bir şey olmadığı, sadece idarenin ilgili eksikliğini tamamladığı yani "2020'de şartları sağladı." denilemeyeceği, bu durumda geçmişe yönelik dava açıldığında tazminatıyla beraber tahsil edilebileceği ifade edilmiştir.

3.2.2.14 ***Alt Komisyon Başkanı Kayseri Milletvekili İsmail TAMER Tarafından Özetle:***

Söz konusu raporların iki-üç yılda bir istenmesinin nedeninin tedricen ilerleyen multipl skleroz" dediğimiz MS hastalığı gibi bazı hastalıkların mevcut olduğu, bu hastalıklarda hasta bu sene çok rahat yürüyebilirken bir yıl sonra bu hastalıklar ilerlediğinde yürüyemez hâle gelebileceği, bu raporların o zaman geçerli olacağı, bu nedenle daha sonraki rapor geldikten sonra vermelerinin nedeninin de bu olabileceği, raporların hastalığın gidişatıyla ilgili olduğu ifade edilmiştir.

3.2.2.15 ***Kamu Denetçisi Celile Özlem TUNÇAK Tarafından Özetle:***

İkinci konunun engelli sağlık raporunun özel tüketim vergisi istisnasından yararlanma talebi olduğu, idarece özel istisnadan yararlanması için başvurandan "Sadece hareket ettirici aksamda özel tertibatlı taşıt kullanması gereklidir." ibaresinin yer aldığı yeni bir engelli sağlık kurulu raporunun ibraz edilmesinin istendiği, başvuranın, yönetmelik değişmeden önce aldığı "sürekli" ibareli engelli sağlık kurulu raporunun bulunduğundan ve daha önce bu rapora istinaden ÖTV istisnasından yararlanması nedeniyle yeniden rapor talep edilmesinin Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkındaki Yönetmelik'e aykırı olduğunu belirttiği, Kurumun tavsiye kararındaki gerekçesinde yönetmelikte, Sağlık Bakanlığı duyurularında ilgili mevzuatın değişmesi hâlinde değişiklik tarihinden önce usulüne uygun olarak düzenlenmiş olan engelli sağlık kurulu raporlarının ÖTV istisnası uygulamasında geçerli olacağının belirtildiği, başvuranın, başvuruya konu rapor ile daha önce ÖTV istisnasından yararlandığından, yönetmeliğin değiştiği ama süresi devam eden bir raporu olduğundan bu rapor üzerinden tekrar verilmesi, yeni bir rapor istenmemesi yönündeki tavsiye kararına olumsuz cevap verildiği, Yeğenbey Vergi Dairesi Müdürlüğü tarafından yanlış işlem tesis edildiğinin anlaşıldığından idarenin hatalı değerlendirilmesine yönelik olarak idari işlem başlatıldığı, özel tertibat montajının yapılmasını gerektiren bir engel durumu olmadığından bu rapora istinaden söz konusu istisnadan yararlanmasının da mümkün olmadığının belirtildiği, yerel vergi dairelerinin yanlış aylık bağladığı, Gelir İdaresinin de sonradan kestiği olayların sık yaşanması nedeniyle Kuruma da şikâyet başvurusu geldiği, buralarda biraz daha denetim mekanizmasının geliştirilebileceği ifade edilmiştir.

3.2.2.16 ***Gelir İdaresi Başkanlığı Müdürü Kağan YÜCE Tarafından Özetle:***

İlgili dosyaya istinaden 2007 yılında alınmış bir rapor olduğu, düzenlemelerinin kanunun çıktığı tarihten sonra yayınladıkları tebliğden beri her zaman için bu tertibatı kullanma

zorunluluğunun ve bunun belirlenmesi noktasında olduğu, söz konusu rapordan yani tertibat zorunluğunun, alt-üst ekstremitenin nerede olduğu, tertibatın nasıl yapılacağı anlaşılamadığından rapora istinaden bu istisnadan yararlanamayacağının bildirildiği, ancak, daha önce, 2014 senesinde bu raporla yararlanılmış olduğu, zaman aşımı hükümleri olduğu için artık geçmişe yönelik herhangi bir tarhiyat yapılamayacağı için işlem yapılmadığı, ancak 2007 yılında bu nitelikler anlaşılamadığından yeni bir rapor alması ve bu raporda da Erişkinler İçin Engellilik Sağlık Kurulu hakkında yönetmelik kapsamında kendilerinin aradığı ibarelere sahip olması hâlinde yeniden değerlendireceğini ifade ettikleri, bu noktada da yeni bir rapor alması hâlinde tekrar bunu değerlendirecek ve büyük ihtimalle istisnadan faydalanabilecekleri ifade edilmiştir.

3.2.2.17 ***İstanbul Milletvekili Ümit BEYAZ Tarafından Özetle:***

Geçen seneye göre bu sene araç alan engelli vatandaşların ÖTV'den faydalandıkları bir durumun söz konusu olduğu, bu vatandaşların ÖTV'den muaf olup olmadıkları sorulmuş,

Araç fiyatlarının yaklaşık bir senedir yüzde 150'nin üzerinde arttığı fakat Sağlık Bakanlığının bu vatandaşlara yüzde 36'lık bir barem artışı sağladıkları konusunda çok fazla şikayetin olduğu

ifade edilmiştir.

3.2.2.18 ***Gelir İdaresi Başkanlığı Müdürü Kağan YÜCE Tarafından Özetle:***

Konuya ilişkin 2018 yılında kanuni bir düzenleme yapıldığı, engelli araçlarına ilişkin bazı engel durumlarında, sedyeyle taşınabilecek bir hastaysa burada bir sayı sınırının olmadığı, herhangi bir aracın bu bedelde olması gerektiğine yönelik bir sınırlarının olmadığı ama tertibatlı bir araçsa, yüzde 90 üzeri; kendi kullanamayacak ama sedyeyle taşınacak bir hasta değilse, bir engele sahip değilse bu konuda kanuni düzenlemenin 2018 yılında 200 bin olarak çıktığı ve bunun da her sene yeniden değerleme oranında artırıldığı, bu oranın da şu an 450 bin TL'ye tekabül ettiği, bu kapsamda kanuni düzenleme yapılmadığı sürece yeniden değerleme oranının %36,2 olduğu, Kanuni düzenleme olmadıkça Kurumca yapılacak bir şey olmadığı ifade edilmiştir.

3.2.2.19 ***Kamu Denetçisi Arif DÜLGER Tarafından Özetle:***

Aktaracağı konunun Gelir İdaresi Başkanlığına muhatap Kocaeli Vergi Dairesi Başkanlığıyla ilgili bir dosya olduğu, 2020/91148 dosya numaralı, ilgilinin başvurusu için verilen 18/1/2021 tarihli tavsiye kararı olduğu, başvuranın, Kocaeli Vergi Dairesi Başkanlığına

yaptığı vergi ihbarının kesinlik kazandığı, tarafına ihbar ikramiyesi ödenmediğini iddia ederek ihbar ikramiyesinin tarafına ödenmesini talep ettiği, yapılan değerlendirmede 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda ihbar dilekçesinden önce pişmanlık dilekçesinin verilmesinin pişmanlık hükümlerinin uygulanması için şart koşulduğu, kuruma iletilen belgelerden olan ihbar ve şikâyet başvuru formu isimli belgenin tarih kısmında kayıt tarihi olarak 14/4/2020, kayıt saatinin 10.25 olarak yer aldığı, aynı günde hem ihbar başvurusunun yapıldığı hem de pişmanlık dilekçesinin verildiği, pişmanlık dilekçesinden yaklaşık üç saat önce ihbar dilekçesinin verildiği, mevzuata göre pişmanlık hükümlerinden yararlanabilmek için pişmanlık dilekçesinden önce herhangi bir ihbar dilekçesinin verilmemesinin gerektiği aksi takdirde ihbar edilenin pişmanlıktan faydalanmasının mümkün olamadığı, bununla birlikte ilgili idarenin ihbar dilekçesi ve pişmanlık dilekçesinde tarih ve saati dikkate alarak ihbar edileni pişmanlık hükümlerinden faydalandırmamasına rağmen ihbarcının pişmanlık beyannamesinden önce dilekçe verdiği hususunu, başvuranın ihbar ikramiyesi talebine ilişkin değerlendirmede dikkate almamasının, buna ilişkin herhangi bir araştırma veya inceleme raporu olmadan aynı günde hem ihbar dilekçesi hem pişmanlık dilekçesi verilmesinden mütevellit ihbar ikramiyesine hak kazanamadığını iddia ettiği,

Kurumun hukuk denetimi yanında hakkaniyet denetimi de yaptığı, burada gerçekten, gerçekçi bir ihbar varsa bu ihbarın ödenmesi yönünde değerlendirilmesinin, buna dayanak teşkil eden gerekli araştırmaların, inceleme raporlarının kendilerine bildirilmiş olmasının gerektiğini ortaya koydukları ve sonuç olarak, ihbar ikramiyesi dilekçesi ve pişmanlık dilekçesi tarihlerinin dikkate alınarak başvuranın ihbar ikramiyesi talebinin ilgili mevzuat hükümlerine göre tekrar değerlendirilmesini ve bu kapsamda başvuranın ihbar ikramiyesi kazanabilmesi için gerekli olan tüm şartları taşıyıp taşımadığına yönelik gerekli işlemlerin ivedi bir şekilde yapılması ve sonuçlandırılması gerektiği kanaatiyle tavsiye kararlarını verdikleri,

İlgili idarenin mevzuattan kaynaklı gerekçeyle bu ikramiyenin ödenemeyeceğini ve ilgili şahısla ilgili de pişmanlık zammı gecikme faizine dönüştürülerek vergi ziyaı cezası düzenlendiğini, bu sebepten ihbar dilekçesine istinaden tarh ve tahakkuk eden vergi ve ceza bulunmadığından ihbar tazminatı ödenmesinin uygun bulunmadığını belirttiği, idarenin bu hususları belirtmiş olsa da kararları doğrultusunda işlem yapmasını bekledikleri,

ifade edilmiştir.

3.2.2.20 ***Gelir İdaresi Başkan Yardımcısı Faruk GÖZÜBÜYÜK Tarafından Özetle:***

Konuyla ilgili ihbar edilen mükellefin aynı günde kendiliğinden beyanname verdiği, dolayısıyla, ihbar talebinin ya da ihbar dilekçesinin başka bir birimde, düzeltmeye ilişkin beyannameninse vergi dairesine verilmesi durumunda gözden kaçan bir husus olmaması için özellikle inceledikleri dosyalardan olduğu,

İhbar ikramiyesi işleyişi bağlamında, bir ihbarcının ihbar ikramiyesine hak kazanabilmesi için, öncelikle ihbar ile ihbar edilen konu arasında bir illiyet bağının oluşmasının gerektiği, bunun yanında da kamuya ilişkin bir gelir elde edilmesi gerektiği, bu noktada bakıldığı zaman, söz konusu vatandaşın, ihbar edilenin ihbar olduğu için pişmanlık talepli beyannamesinin kabul edilmediği dolayısıyla, ihbar edilenin beyanı kabul edilerek vergi tahakkuk ettirildiği, 940 bin lira üzerinden de ihbar edilenin kendi beyannamesini verdiği dolayısıyla, burada kamu zararı anlamında bir şey çıkmadığı için değerlendirme yapıldığı,

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun bu konuyla alakalı bir inceleme yapılmadığı iddiasının olduğu, buna ilişkin de 2007 yılında teşkilatlarına tamim etmiş oldukları bir iç genelgede özellikle emlak vergisi değerinin düşük gösterilmesi suretiyle tapu harçları gibi konularla alakalı çokça şikâyet geldiği için konuyla ilgili vergi dairesi müdürlüğünün ilgili değerlendirilmesinin yeterli olacağının ifade edildiği,

Esas itibarıyla ihbar ile ihbarcı arasındaki illiyetin kurulmasını tamamen vergi denetim/inceleme elemanlarının raporuna bağladıkları, esas itibarıyla bu spesifik konuyla alakalı vergi dairesi müdürlüğünün değerlendirmesi ve yazısının kendileri için yeterli olduğu, konuyla ilgili vergi dairesi müdürlüğünde 10 Şubat 2021 yılında bir değerlendirme yapıldığı, o değerlendirmeyle de ihbar tazminatı ödenmesinin uygun bulunmadığının ifade edildiği, buna dayalı olarak kendilerinin de ihbar ikramiyesi ödenmemesi gerektiğini değerlendirdikleri ifade edilmiştir.

3.2.2.21 ***İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:***

Burada ihbar ikramiyesinin verilmesindeki esas amacın ve mantığın, kamunun kaybedeceği, mahrum kalacağı gelirler konusunda biri ihbarda bulunuyorsa, bu ikramiyeye hak kazanabilmesi, buradaki illiyet bağının zararın kamuya dönüp dönmeyeceği, söz konusu olayda kendisi de beyanname vermiş ise artık ihbarcıya o ikramiyenin verilmemesini değerlendirdiği, Ceza Kanunu'nda pişmanlık konusunda hükmün olduğu, söz konusu vergi ihbarındaki ihbarcıya ödemenin yapılmamasına bu çerçevede bakılması gerektiği ifade edilmiştir.

3.2.2.22 *Kamu Denetçisi Yahya AKMAN Tarafından Özetle:*

Kendisinin konusunun vekâletnameyle ilgili bir ihtilaf olduğu, avukatlık vekâletnamelerinin on bir yıl önce çıkarılan kanunla bir kez daha kuvvetlendirildiği, Avukatlık Kanunu'nda zaten buna ilişkin ayrı hükümlerin olduğu, ayrıca Sulh Hukuk Mahkemeleri Kanunu'nda da hükümlerin olduğu,

Maliye Bakanlığının kendi uhdesindeki ödemelerle ilgili olarak işi sağlama almak adına çıkarmış olduğu bir yönetmeliğin olduğu, bu yönetmelik çerçevesinde ahzükabza yetkisi olsa bile -ki kanunen artık var- vekâletnamelerde aksi düzenlenmedikçe, bir kısım ödemelerin vekile değil asile yapılacağını, bunun da vekâletnamede özel hüküm koyulması kaydıyla olabileceği,

İlgili yönetmelik çerçevesinde bir avukatın kendi takip ettiği bir dosyada devamı niteliğinde yapacağı bir tahsilatla ilgili olarak kendisine bu ödemenin yapılmaması sonucu Kuruma başvurduğu, Kurumun da özetle kanunun, yönetmeliğin üstünde olduğunu ifade ederek bir alt mevzuat değişikliği ile sorunun çözülebileceği

ifade edilmiştir.

3.2.2.23 *Gelir İdaresi Başkan Yardımcısı Faruk GÖZÜBÜYÜK Tarafından Özetle:*

Merkezî Yönetim Harcama Belgeleri Yönetmeliği'nin olduğu, bu yönetmelik kapsamında hangi belgelerin isteneceğine ilişkin bir düzenlemenin bulunduğu, buna göre vekâletnamede ayrıca özel olarak bu ifadenin bulunmasının gerektiği, yersiz ödenen verginin ödenmesine dair, o kişinin yetkili olduğuna dair özel bir ifade aradıkları, bu özel ibarenin ise "Ret ve iadelerin tahsiline yetkilidir." şeklinde olması gerektiği,

Avukatın kendisinin temsille ilgili olan giderlerinin zaten kendisine ödendiği, burada idarenin verginin iadesine yönelik herhangi bir olumsuz tavrının olmadığı bu nedenle ahzükabz yetkisi gibi yetkilerden ince bir nüans ile ayrıldığı, ombudsmanlık ve denetim müessesini idarelerin de kendi yapmış oldukları işlemleri gözden geçirmesi adına yararlı buldukları ve bunu desteklediklerini

ifade edilmiştir.

3.2.2.24 *Bolu Milletvekili Fehmi KÜPÇÜ Tarafından Özetle:*

Gelir İdaresi Başkanlığının böyle bir uygulama ile anayasal bir kurumu yönetmeliğe tercih ettiği, bunun kabul edilemez olduğu, 2010'da Anayasa'ya dercedilmiş bir kurumun Başkanlığa tavsiye kararı verdiği, normlar hiyerarşisinin göz önünde bulundurulduğunda bir anayasal kurum var iken, Meclis denetimi var iken bir yönetmelikten bahsedilmesinin doğru

bir yaklaşım olmadığı ifade edilmiştir.

3.2.2.25 ***Gelir İdaresi Başkan Yardımcısı Faruk GÖZÜBÜYÜK Tarafından Özetle:***

Başkanlığın tabii olduğumuz yönetmeliğin 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi Kanunu ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na dayanılarak çıkarılmış bir yönetmelik olduğu, dolayısıyla bu yönetmeliğin değiştirilmesi gerektiği, buna ilişkin de Gelir İdaresi Başkanlığı olarak biz Muhasebat Genel Müdürlüğüyle bu yönetmeliğin değiştirilmesi konusundaki tavsiye kararını ilettikleri,

Nihai olarak; Gelir İdaresi Başkanlığının mevzuatın cevaz verdiği ölçüde kararlara uymaya gayret ettikleri, ancak aynı konudaki birtakım kararlar veya şikâyetlerin hem CİMER hem de diğer vasıtalarla idareye iletildiği, idareninse kendisine düşmüş olan denetim görevini yaptığını değerlendirdikleri

ifade edilmiştir.

3.2.2.26 ***İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:***

Özel kanun-genel kanun uygulamasına göre bir konuyla ilgili o işe özgü bir uygulama varsa onun özel kanun olduğu, Avukatlık Kanunu'nda ahzükabzla ilgili hukuk sözlüğünde ahzükabzın yani halk deyimiyle para alıp verme işi aynı anlama geldiği için burada kanun varken yönetmeliğe girilemeyeceği, normlar hiyerarşisi gereği kanun varken kanunun tersine yönetmeliğin tatbik edilemeyeceği, kaldı ki Avukatlık Kanunu'nda getirilen ahzükabz yetkisinin özel uygulama olduğu, aslında burada değişmesi gerekenin kanun da yönetmelik de olmayıp anlayışın değişmesi gerektiğini değerlendirdiği ifade edilmiştir.

3.2.2.27 ***Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ Tarafından Özetle:***

Bir kanun varken kanuna aykırı yönetmelik çıkarılmış, sonra da kanuna uygun tavsiye kararı alan Kamu Denetçiliği Kurumuna bu kararın yönetmeliğe uymadığının söylendiği, aslında bu tavsiye kararı üzerine Kanuna aykırı yönetmeliğin değişmesi gerektiğine dair kurumun ilgili birimine yazı yazması gerektiği,

İlgili avukat bir idari dava açtığında vekalet ücreti ve yargılama masrafı çıkarak devlete yük oluşturabileceği, bu sorunların çözümü olarak ilgili yönetmeliğin en kısa sürede düzeltilmesi gerektiği

ifade edilmiştir.

3.2.2.28 ***Kamu Denetçisi Sadettin KALKAN Tarafından Özetle:***

Dört farklı konudaki başvuruları arz edeceği, birincisinin Iğdır Emniyet Müdürlüğünde

görev yapan bir emniyet görevlisi ile ilgili olduğu, kişinin 2012'den 2019 yılına kadar olan performans notunun çok iyi olmasına karşın 2020 yılı performans notunun düşük olması sebebiyle başvuru yaptığı, ancak başvuru yapmadan önce Iğdır Emniyet Müdürlüğüne de başvuru yapıp tekrar değerlendirilmesini istediği, oradan olumsuz cevap alınca Kamu Denetçiliğine başvuru yaptığı,

Yapılan incelemede, performans değerlendirme notlarının gerçekten yedi yıl boyunca hep pekiyi, 5 puan üzerinden verilmiş, son iki yılda 4,97 şeklinde düzenlenmiş ama 2020 puanı 3,27 şeklinde verilmiş olduğu ve bunu düşük puan olarak değerlendirerek itiraz ettiğinin anlaşıldığı,

Yaptıkları incelemede, yıl boyunca performans değerlendirme notunun somut birtakım bilgi ve belgelere dayanması gerektiği ve yıl boyunca da tutulması gerektiğinin anlaşıldığı, kendilerine verilen cevaplarda bu performans notunun yıl içerisinde somut olarak değerlendirilmediği, bu tür bir belge ibraz edilememesi sebebiyle hukuk devleti ilkesinin gereği olarak bu tür puanlamaların, notların da somut bilgi ve belgeye dayanması gerektiği, dolayısıyla, Iğdır Emniyet Müdürlüğüne performans notunun yeniden değerlendirilmesine yönelik bir tavsiye kararı verildiği,

İkinci konunun, komiser yardımcısı rütbesi verilmesi talebiyle ilgili bir başvuru olduğu, Emekliliği gelmiş, hatta 1/1/2021 tarihinde yaş haddinden dolayı emekli olmuş bir başpolis memurunun komiser yardımcılığı sınavına katılarak kurslara ve bu eğitime girme hakkı elde edince Covid-19 pandemisi sebebiyle belirsiz sürelerle erteleme, bu eğitimin ertelenmesi sebebiyle eğitime katılamadığı ve resen emekli olduğu için komiser yardımcılığı unvanını alamaması konusunda yapılmış bir başvuru olduğu,

Kurumun bu konudaki değerlendirmesinin, bu eğitimlerin ertelemesinin çok gerekli olmadığı veya ekran üzerinden yapılabilecek bir kurs ve eğitim olduğu için, belirsizlik ve haklı beklentiyi de ihlal ettiği sebebiyle yeniden değerlendirilmesi ve komiser yardımcılığı unvanının verilmesi yönünde olduğu ve Emniyet Genel Müdürlüğüne bu konuda bir tavsiye kararı gönderdikleri,

Diğer konunun ise; emekli kimlik kartının verilmesi talebi olduğu, bir komiserin emekli olduğu, daha sonra ceza davasını ilgilendiren bir konuya, bir davaya katılmak zorunda olduğu, hakkında soruşturma açıldığı, dava süresi devam ederken emekli kimlik kartının alındığı, dava devam ederken emeklilik hakkının devam ettiği ve kimlik kartını

kullanabileceği, dava sonucunda verilecek hüküm eğer ilgilinin memuriyetine engel olacak nitelikte bir hüküm olursa emekli kimlik kartının alınabileceği ama henüz sanık değil de zanlı sıfatıyla yargılandığı için mahkeme sonuna kadar emekli kimlik kartını kullanması gerektiği hususunda Emniyet Genel Müdürlüğüne tavsiye kararı gönderildiği,

Son konunun ise, Diyarbakır ilinde, ikinci şark görevini yapan bir polis memuru ile ilgili olduğu, ilgilinin Antalya'ya tayin olduğu, Antalya'dan da kısa bir süre sonra Bilecik iline görevlendirilerek tayin edildiği ancak buna itiraz ettiği ve dava açtığı, idari yargıda kendi aleyhine, işlemin iptaline karar verildiği, dolayısıyla idare mahkemesinin vermiş olduğu bu kararın uygulanmasını kendilerinden talep ettiği, Kurumun da verilmiş olan kesin bir mahkeme kararının uygulanması yönünde Emniyet Genel Müdürlüğüne tavsiye önerisinde bulundukları ifade edilmiştir.

3.2.2.29 ***Emniyet Genel Müdürlüğü Personel Daire Başkanı Orhan ÇEVİK Tarafından Özetle:***

Birinci konu ile ilgili; Iğdır Valiliğine bildirilen konuyu takip ettikleri, Iğdır Emniyet Müdürlüğüyle görüşmelerin devam ettiği, konunun takibinin sürdürüleceği ve Komisyona da netice hakkında bilgi verileceği,

Performans konusunda çok şikayetlerin olduğu ve çalışanların puanlama konusunda memnuniyetsiz olduğu, ancak bir kimsenin en yüksek notu almasının beklenemeyeceği, ancak belli yıllarda rutin verilen bir puan olduğu, ancak sonuç itibarıyla bazı problemlerin ortaya çıktığının saptandığı bunun da giderilmesi yönünde çalışacakları,

Başpolis memurluğu rütbesinden komiser yardımcılığı rütbesine terfi talebi konusunda Polis Akademisinin alım şartlarında bunun bir nevi hizmet içi eğitim kursu olarak geçtiği ve bu kursa mutlak suretle katılması gerektiği, katılmayana rütbe verilmediği, bunun sınavın bir nevi aşamalarından birisi gibi kabul edildiği, dolayısıyla Polis Akademisinin kendilerine bildirmiş olduğu listede atanacaklar arasında yer almadığından, bu kişiye rütbe veremedikleri,

18-31 Ocak'ta da uzaktan eğitim verildiği, söz konusu kişinin 1 Ocak'ta yaş haddinden emekli olduğu, eğitime katılamayarak hakkını zaten kaybettiği yani yaş haddinden mecburen emekli etmek zorunda kaldıkları,

Bir diğer hususun emekli kimlik kartı alma konusu olduğu, bu konuda net hüküm olduğu, soruşturma geçirenlerin kimlik kartı düzenlenmemesi yönünde bir mevzuatın olduğu,

suça bulaşan Emniyet mensuplarının bu şekilde kimlik kartını kullanamamaları yönünde disipline edilmiş bir formül olduğu, 2018 yılında bu şekilde düzenlendiği ve bugüne kadar da bu şekilde uygulandığı, önceden meslekten ihraç cezası almış olanlara uygulandığı,

Geçici görevlendirmenin mahkeme kararıyla iptal edilmesi konusu hakkında, burada kendilerinin de zafiyetinin olabileceği, başvurucunun çok ciddi bir konudan dolayı zaten bir buçuk, iki yıl gibi bir süre açıkta kalan bir memur olduğu, mağduriyet durumunun söz konusu olmadığı, Antalya'ya başlamadan hemen sarfınazar yapıp Bilecik iline atamasının yapıldığı, sonrasında kişinin idari yargı yoluna başvurduğu, Antalya'ya tekrar verildiği için idari yargı kararını uygulamayacakları, ancak geçici görevle tekrar almak zorunda kaldıkları, sonrasında ise yaş haddinden dolayı emekli olup gittiği

ifade edilmiştir.

3.2.2.30 ***Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ Tarafından Özetle:***

Performans değerlendirmesinde Emniyetin bir hassasiyeti olduğu, birçok kurumda performans konusunda astıyla üstünün bir sıkıntı yaşamasından kaynaklı çok basit şeylerde bile ciddi sıkıntıların yaşandığı ve mezhepsel, hemşehrisel gibi farklı aksettirilebildiği, bu konuda bir düzen olması gerektiği,

Başarılı olup da performans notu sonradan düşen kişinin bu durumunun; sağlık sorunu ya da psikolojik sorun mu yaşadığı, astıyla üstüyle yaşadığı bir sorun olup olmadığı gibi yönlerden araştırılabilmesi gerektiği, bunun memurun korunması açısından önemli olduğu, Emniyet Müdürlüğünün konuya dahil olup memurunu gözetmesi, şikâyetin takipçisi olması gerektiği ve bunun sonucunda kurumun tavsiye kararına uyması gerektiğinin değerlendirildiği,

Yönetmelik düzenlemesinin kanuna aykırı olamayacağı dolayısıyla ortada bir kanun var olup kesinleşmiş mahkeme sonucunun olmadığı ve mahkemenin devam ettiği, kişinin fiilî durumda emekli olup olmamasının ayrı bir konu olduğu, uygulama içerisinde devam eden bir mahkeme varken sanki mahkeme kesinleşmiş de ceza almış gibi bir işlem tesis etmenin doğru olmadığı, 2018 deki yönetmeliğin problemli bir yönetmelik olduğu ve söz konusu hassas dönemin sona ermesi sebebiyle ilgili uygulamanın da sona ermesi gerektiğinin değerlendirildiği

ifade edilmiştir.

3.2.2.31 ***Bolu Milletvekili Fehmi KÜPÇÜ Tarafından Özetle:***

Emniyet ya da İçişleri ve geçirilen özel süreç nazarıitibara alındığında iktidarıyla

muhalefetiyle inanılan devlet geleneğiyle hassas bir süreçten geçildiği, Emniyetin kimliğinin kıymetli olduğu bu nedenle kimlik konusunda hassas davranılmasını anlamlı bulduğu ifade edilmiştir.

3.2.2.32 *İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:*

Lekelenmeme hakkının bulunduğu ve masumiyet ilkesinin olduğu, bir davada yargılanılabileceği ancak mahkûmiyet kesinleşinceye kadar kişinin masum olduğu, bahsedilen sürecin 2018 sonrası olduğu ve olağanüstü döneme denk gelmediği, masumiyet ilkesi uyarınca söz konusu olayda kişinin kimliğinin alınmasının bir cezalandırma olacağı, kararların uygulanmama konusunda İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28'inci maddesinin hüküm içerdiği ve idare kararları uygulamazsa tazminat ödemekle yükümlü olacağı belirtilerek tazminat davası açarsa kişinin kazanacağı ve bunun da hazineye yük getireceği ifade edilmiştir.

3.2.2.33 *Kamu Denetçisi Arif DÜLGER Tarafından Özetle:*

Başvuranın şehit çocuğu olduğu, 2015 yılında harç ödemeksizin silah ruhsatı aldığı, 2019 yılında da bu silahı bir başkasına devrettiğini ancak bir müddet sonra yeni bir silah almak için harç ödemesi gerektiğinin kendisine bildirildiğini beyan ederek, silah ruhsatı harcının iadesini talep ettiği, konuyla ilgili yapılan incelemede 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanun ve ilgili yönetmelik çerçevesinde işlemler yapıldığının anlaşıldığı, mezkûr kanunun 7'nci maddesinde somut olayla ilgili şehit yakınlarına intikal eden silah bulunmaması durumunda bunların yalnızca ana, baba, eş ve çocuklarından birinin bir ateşli silahla sınırlı olmak kaydıyla silah taşımasına veya bulundurmasına yetki veren kayıt ve belgelerin her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olacağının düzenlendiği, söz konusu maddenin, harçsız 1 adet ateşli silah edinebileceğinden bahsettiği, belli bir silaha işaret edilmediğinin gözden kaçırılmaması gerektiğinin değerlendirildiği, aynı zamanda belli bir silahın tahsisi yoluyla, genç yaşta yetim veya öksüz kalan şehit yakınının ömrünün sonuna kadar aynı silahı kullanmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğunun ifade edildiği,

Diğer taraftan başvuran şehit yakınına şehitten kalan yani hatıra değeri olan zati demirbaş bir silahın da söz konusu olmadığı ve silah satın alma yoluyla edinildiği dikkate alındığında, yasa koyucunun aynı silahın ömür boyu saklanmasını istediği görüşünün izaha muhtaç olduğu, bu sebeple, başvuranın belli bir zaman sonunda mülkiyetindeki malı olan silahı elinden çıkarmak istemesinin de normal karşılanması gerektiği, söz konusu yönetmeliğin, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik'in 3'üncü maddesindeyse

bu diğer silahlarla ilgili ruhsatların harca tabi olacağına dair kısıtlayıcı bir düzenleme bulunmadığının belirlendiği,

Bununla birlikte, idarenin gerekçe olarak sunduğu Emniyet hizmetleri sınıfı personeline, görevlerinde kullanılmak üzere Bedeli Mukabili Zati Demirbaş Tabanca Satışına Dair Yönetmeliği bu şehit yakınına da uygulamak istemesini kişiler bakımından aynı değerde gördükleri,

Sonuç olarak, başvurana harca tabi silah ruhsatı düzenlenmesinin ve bu minvalde genelge ve diğer özelgeler çıkarılması işleminde hukuka ve hakkaniyete uygunluk tespit edilemediği ve başvurana bir ateşli silah için düzenlenen harçlı silah ruhsatının iptal edilmesi ve harçsız silah ruhsatı sisteminin düzenlenmesiyle bu hususa mani genelge ve diğer düzenlemenin değiştirilmesine yönelik çalışma yapılması hususunda Emniyet Genel Müdürlüğüne tavsiyede bulundukları

ifade edilmiştir.

3.2.2.34 ***Emniyet Genel Müdürlüğü Güvenlik Denetleme Başkanı Suat ÇELİK Tarafından Özetle:***

Devletin tüm kurumlarında olduğu gibi Emniyet Teşkilatında da şehitler ve yakınlarıyla ilgili bir hassasiyetin olduğu, uygulayıcılar herhangi bir şekilde suistimal etmesinler şehit yakınlarına ya da 6136 sayılı Kanun'un 7'nci maddesinde kimlere harçsız silah ruhsatı verileceğinin net bir şekilde yazıldığı, silah ruhsatlarıyla ilgili Bakanın talimatıyla eğer bir yanlış yapılmışsa bire bir evine gidilerek gerektiğinde ruhsat ücretlerinin Bakanlıkça ödenerek düzeltmelerin yapıldığı,

Kanunda "Eğer şehidin kendisinden intikal eden silahlar varsa bu silahların tamamını - yine şehidin yakınları tarafından kimlere arzu ediliyorsa onlara bu silahlar ömür boyu harçsız olarak ruhsatlandırılır." hükmünün yer aldığı, sonrasında da eğer tevarüs eden bir silah yoksa mirasçılarının satın alacağı bir silahın yine onların aile içerisinde belirlediği bir kişiye harçsız olarak ruhsatlandırıldığı, Özkan Çayır'a yine bir kamu görevlisi Ahmet Dinç'ten 2014 yılında şehit çocuğunun bu silahı satın aldığı ve aldığı silahın da kendisine ruhsatlandırıldığı, sonraki süreçte Sıddık Köseoğlu'na Özkan Çay'ın silahını devrettiği,

Kanunda açıkça "Vefat edenlerden (şehit, er, erbaş ve malul gaziler dahil) intikal eden silah bulunmaması durumunda; bunların ana, baba, eş ve çocuklarından sadece birinin, bir ateşli silahla sınırlı olmak kaydıyla, silah taşımasına izin verilir." hükmünün yer aldığı, söz konusu

talep geldiğinde şehit yakını olduğu için özel bir hassasiyet gösterilerek Kanunun doğru anlaşılıp anlaşılmadığının Bakanlık Hukuk Müşavirliğine sorulduğu, oradan da aynı cevabın verildiği,

Bir silah aldığı varsayıldığında kullanımdan kaynaklı ya da silahın özelliğinden kaynaklı yıpranmış, kullanılamaz hâle gelmişse usulü dairesinde müracaat edildiğinde -bundan sonrası için- kesinlikle bu kişiye ikinci bir silahın temini noktasında gerekli yardımın yapılacağı, ancak bu şekilde değil de sürekli silahı alıp her seferinde bir başkasına devredildiği durumda silahlar parayla satılamadığı, devirlerde de bir ücret alındığı için bir ticaret yapıldığı,

Tüm silahların sistemde kayıtlı olduğu, silahın geçmişte kimde olduğunun, ilgilinin ne zaman aldığının bilgilerinin mevcut olduğu, Kamu Denetçiliğinin söylediği şekliyle değerlendirip eğer tekrar müracaatında ya da bu silahın kullanılamaz hâle gelmesinden yıpranmasından veya eskimesinden kaynaklı bir müracaat olursa bunu değerlendirecekleri usulü dairesinde ilgiliye aynı şekilde harçsız bir silah vermeyi baştan taahhüt ettikleri,

Bu konuda kanuni bir düzenlemeyle "on yılda bir silahlar yıpranırsa..." şeklinde bir ibare konursa bunun Emniyet tarafından tespit edilebileceği, aslında buna da gerek olmayıp silahının yıprandığına dair müracaatı olursa Emniyet teşkilatının yardımcı olacağının değerlendirildiği

ifade edilmiştir.

3.2.2.35 *Kamu Denetçisi Yahya AKMAN Tarafından Özetle:*

Çoğu vatandaşın idari para cezası, trafik para cezasıyla muhatap olduğu, özel bir sulh ceza mahkemesine itiraz mekanizması işletildiği için spesifik olarak sadece cezaya ilişkin bir müracaat olursa aslında bunları incelemedikleri fakat burada komplike bir başvuru olduğu,

İstanbul'da yeni açılan İstanbul Havaalanı ile İstanbul arasındaki otobanda belli alanlara hız limitleri konulduğu ve bu hizmet hız limitlerinin zaman zaman çeşitli yerlerde buna ilişkin levhaların olmadığı, zaman içerisinde buralardaki limitlerin değişikliğe uğratıldığı, en önemlisi de kendilerinin ve onun gibi firmaların çok sayıda aracın sürekli havalimanına insan taşıdığı, yani gidiş-geliş yapan araçlar olduğu, bir aracın günde birkaç defa gitme durumunun söz konusu olduğu, bunların bu anlamda bazen 70'e, bazen benzer şekildeki hız limitlerine takıldıklarını ve kendilerine çok yüksek meblağda, milyonla ifade edilen cezalar geldiğinin söylendiği, buradaki önemli ayrıntılardan birisinin bu cezaların kendilerine tebliğ tarihinin çok geç olduğunu ve geç gelmesi nedeniyle de malum sürelerle işleyen faizlerin oluşmasından

sonra ciddi bir meblağa ulaştığı konusunda Kuruma başvuru yaptıkları, Kurumun Emniyetle yaptığı yazışmalar neticesinde birçok konuda Emniyet Genel Müdürlüğünden gelen bilgileri makul gördükleri, gerçekten o limitlerin orada ihtiyaç olduğu, bunların onu ihlal ettiği, bu konuyla ilgili devletin elinde belgeler olduğuna dair itirazlarının olmadığı, yalnız, tebligat tarihinin uzunca bir zaman sonra kişilere tebliğ edilmesinin en basit genel hukuk mantığıyla bir hakkın ihmali olduğu, yani kişiye özel bir zarar meydana getirdiği yönünde tavsiye de bulundukları

ifade edilmiştir.

3.2.2.36 ***Emniyet Genel Müdürlüğü Trafik Başkanı Mehmet YAVUZ Tarafından Özetle:***

Bütün trafik idari para cezalarını tebligata gönderirken Tebligat Kanunu'nu ve trafik idari para cezalarının, tutanaklarının düzenlenmesi ve tahsiline ilişkin yönetmeliğin 10'uncu maddesinin tahsilin nasıl yapılacağıyla ilgili Kabahatler Kanunu'na atıfta bulunduğu, Kabahatler Kanunu'nun 20'nci maddesinde soruşturma zaman aşımı süresiyle yani "bu yıl yazılmış olan bir cezayı bir sonraki mali yılın sonuna kadar tebligata gönderebilirsiniz." dendiği, bunun iki yıllık bir süreyi kapsadığı,

Kişinin yüzüne karşı tebliğ edilen bir ceza varsa onun trafikle ilgili kural ihlalini de niçin yaptığının ve daha dikkatli olmasının söylendiği, böylece idari işlemin yaptırımının yüzüne karşı tebliğ edildiği bir esas yöntemin bulunduğu, ama elektronik denetleme sistemleri veya başka araçlarla yapılan, araç tescil plakası üzerindeki bildirimlerin araç tescil plakasının kayıtlı olduğu kişinin adresine gittiğinden dolayı Tebligat Kanunu'na göre onları postayla göndermenin zorunlu olduğu, ancak kurul bunu görüşürken kendilerine otuz günlük süreyle bunu kısıtlamalarının söylendiği,

2020 yılı içerisinde, 2019 yılında elektronik tebligatla ilgili bir düzenleme yapıldığı, elektronik tebligat kapsamında gönderecekleri posta masrafları devlete olan yükü bir şekilde ortadan kaldırdığı, bir de elektronik olarak tebliğe gönderilen an, anında o kişinin o trafik cezasından e-devlet üzerinden bilgisi olduğu, bununla ilgili 22 Şubatta Gelir İdaresiyle bütün testlerin tamamlandığı, nisan ayı içerisinde de bu elektronik tebligata kademeli olarak başlanmış olduğu, dolayısıyla bundan sonra geç gönderilmesine yönelik bir tedbiri de devreye sokmuş oldukları, elektronik tebligat kısmında kişi tebliği aldıktan beş gün sonra cezanın tebliğ edilmiş olduğu,

Maliye Bakanlığına vergi mükellefi olan kişiler ya da noterde bir işlem yapıldığında

"ben E-tebligatla almak istiyorum." denildiğinde bir form doldurularak bunun kabul edildiği ve sisteme eklenildiği, E-tebligatın "evet, ben bunu almak istiyorum." diyenler için geçerli olduğu, geçen yıl düzenlenen tutanakların araç tescil plakası üzerinde 116'ya göre yapılmış işlemlerin, yaklaşık 14 milyon işlemin on bir 11 milyonunun mükellefi olan yani E-tebligatı olan kişiye gittiği

ifade edilmiştir.

3.2.2.37 ***İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:***

Kamu Denetçiliği Kurumunun kararının yerinde olduğunun değerlendirildiği, burada kanunla düzenlenmiş hak düşürücü süre olduğu, hak düşürücü sürenin kişinin lehine olan hususunun yönetmelikle düzeltilemeyeceği, hiç olmazsa bu anlamda tahsil edilmesi gereken paraların hak düşürücü süre geçmesi sebebiyle tahsil edilmemesi gerektiği, hukukta kimsenin kendi hatasından istifade edemeyeceği konusunda temel bir prensip olduğu, buna göre idarenin kendi kusurundan yararlanamayacağı, kendi kusuru nedeniyle tebligatlar zamanında ifade edilmiştir.

3.2.2.38 ***Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ Tarafından Özetle:***

Buradaki iki yıllık tebliğ süresinin çok uzun olduğu, cezanın aslında ıslahı amaçladığı ve trafiği hem güvenlik anlamında düzenlemek için hem de bir sürücü hata yaptığında hatasının bir an önce kendisine tebliğ edilmesi ve o hatanın tekrarlanmamasının trafik güvenliğinin artırılması için gerekli olduğu, iki yıl sonra giden cezaların herhangi bir anlamının kalmamış olduğu, zamanında verilmemiş bir ceza olarak bu konunun bir kanuni düzenlemeye ihtiyacı olduğu ve söz konusu sürenin kısaltılması gerektiği ifade edilmiştir.

3.2.3 KARMA ALT KOMİSYONUN 24 MART 2022 TARİHLİ TOPLANTISI

Karma Alt Komisyon;

– Tavsiye Kararlarına olumlu yaklaşımları ve bilgi/belge isteklerine hassasiyetleri nedeniyle takdire şayan görülen Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü temsilcilerinin dinlenmesi ve plaket verilmesi,

– Tavsiye Kararlarına ve bilgi/belge isteklerine yaklaşımları nedeniyle Sosyal Güvenlik Kurumu temsilcilerinin dinlenmesi

gündemiyle Karma Alt Komisyon Başkanı Kayseri Milletvekili İsmail TAMER başkanlığında toplanmıştır.

Toplantıda;

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun tavsiye kararlarının tamamını veya önemli bir kısmını uygulanabilir gören Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü dinlenerek takdir edilmiş, ilgili Kurum temsilcilerine plaket takdim edilmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun tavsiye kararlarını uygulanabilir bulmayan Kurumlardan Sosyal Güvenlik Kurumunun gerekçeleri dinlenmiş ve daha etkin bir işbirliği için istişarelerde bulunulmuştur.

Ayrıca, Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 Yılı Yıllık Raporu hakkında Kamu Denetçilerinin açıklamaları ile ilgili kurumlarla yapılan görüşmeler dikkate alınarak; Adalet Bakan Yardımcısı Yakup MOĞUL, Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı Sinan AKSU ile Sağlık Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Sabahattin AYDIN'a, Karma Komisyona çağırılarak plaket verilmesinin önerildiği önerge kabul edilmiştir.

Son olarak yürütülen çalışmalar çerçevesinde hazırlanan raporun Dilekçe Komisyonu ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden Oluşan Karma Komisyona sunulması oylanarak kabul edilmiştir.

3.2.3.1 *Kamu Denetçisi Yahya AKMAN Tarafından Özetle:*

Ceza ve Tevkifevleri kurumunun en fazla başvurunun yapıldığı kurumlardan bir tanesi olduğu, yaklaşık 300 bin civarında tutukluyu, hükümlüyü, toplum içerisinde sorunlu, problemli kabul edilen böyle bir geniş kitleyi orada tutmanın, onların bütün ihtiyaçlarını karşılamanın zor olduğu, zorunlu olarak aksaklıkların meydana geldiği, 2019 yılında ağırlıklı olarak Türkiye'nin büyük cezaevlerine ziyaretler gerçekleştirdikleri, bu ziyaretler çerçevesinde ciddi bilgi, belge ve bulgular topladıkları,

Cezaevlerinde hassasiyet nedeniyle sürekli denetimlerin olması gerektiği ve bunu Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları Komisyonu, Eşitlik Kurumu gibi birçok Kurumun yaptığı, kendilerinin de bu kurumlardan biri oldukları, çıkarılan bir mevzuat çerçevesinde ceza infaz kurumlarının raporlarını -Türkiye Büyük Millet Meclisine sundukları raporların dışında- kamu denetçiliği kurumuna ve insan hakları eşitlik kurumuna da bir örneğini göndermeleri konusunda bu yıl, 2021 senesi içerisinde yeni bir uygulama başladığı,

Kuruma ağırlıklı olarak yer değişikliği taleplerinin geldiği, bunlarla alakalı da pandemi döneminde 2-3 defa müsaadeler olduğu bu zaman zarfı içerisinde "bu talepleri değerlendireceğiz." şeklinde olumlu yaklaşılınca kurumun bunu uymuş olarak kabul ettiği, pek çok insanın barındırıldığı, her türlü sorununun çözülmeye çalışıldığı bir yerde eksikliklerin olabileceği, eksikliklerden kaynaklı şikayetlerin iletişim ile giderildiği dinamik süreçlerin olabildiği, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün çalışkan olduğu, ancak bazen Kamu Denetçiliği Kurumu'na geç cevap verilmesinin Kurumun altı ayla sınırlı başvuruları sonuçlandırma süresini aşmasına yol açtığı, Kurumdan cevaplar hızlı gelirse denetim mekanizmasının daha hızlı şekilde işleyeceği,

Pandeminin bitmesiyle beraber, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün birtakım uygulama değişikliklerine gidebileceği, özellikle nakil talepleri konusunda birtakım problemler olduğu ve bunların zaman içerisinde giderileceğinin değerlendirildiği

ifade edilmiştir.

3.2.3.2 ***Kamu Denetçisi Fatma Benli YALÇIN Tarafından Özetle:***

Alt Komisyonun görevi içerisinde bulunduğu 2021 yılı içerisinde kendisinin 5 temel konusunun olduğu, bu 5 temel konuda 3.500'ün üstünde karar tesis ettikleri, bunlardan yüzde 40,4'ünün dostane çözümle sonuçlandığı, bunun da tavsiye kararlarının biraz daha az olmasına sebebiyet verdiği, o yüzden Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüyle ilgili 3 tane kararının olduğu, dostane çözüm kararlarını artıran unsurun Meclisin Kurum kararlarına uymayan idareleri çağırması olduğu, tavsiye kararı vermeden önce Kurumlarla irtibata geçtikleri, Meclis Kurumları çağırdığı için Kurumun idareye konunun milletvekilleri önünde açıklanacağı iletildiğinde başvuruların ilk bir ay içerisinde çözülme imkânına sahip oldukları,

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'yle ilgili 3 tane tespiti olduğu, birincisinin; iş birliği ve koordinasyon içerisinde çalışmak olduğu, çünkü idareyle ne kadar çok iş birliği içerisinde bulunulursa sadece başvuranın değil, başvuranla birlikte aynı sorunu taşıyan başka

insanların da sorununun çözmesine imkân verilebileceği, ikinci tespitin bütün iş yükleri ve yaşadıkları ağır durumlara rağmen cezaevlerinin sorunları tespit ettiğinde, o sorunları çözmek için bir irade gösterdiği, pandemi sürecinde cezaevlerindeki insanların Covid virüsünü kapmamaları için çalışanların evlerine gitmedikleri ve izolasyona tabi tutuldukları,

Son olarak, denetçilerin çabuk karar verebilmesi için bilgi-belge talep yazılarının çabuk cevaplanması gerektiği, birimi insan haklarıyla ilgili olduğu için bir iddia geldiği zaman tüm kamera kayıtlarına, doktor raporlarına, tutanaklara ihtiyaçlarının olduğu ve daha önce yapılan denetim raporlarını da talep ettikleri, birim ne kadar yoğun olursa olsun en ufak hak ihlali iddiası söz konusu olmasın diye ilk on beş gün içerisinde bilgi-belge talep yazısı gönderdikleri, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün ilgili biriminde çalışanların cevaplama konusunda desteklenmeye ihtiyaçlarının olduğu

ifade edilmiştir.

3.2.3.3 ***Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü Yunus ALKAÇ Tarafında Özetle:***

Cezaevlerinin hayatın 7/24 canlı olarak devam ettiği, genel olarak toplu yaşamın kuralları doğrultusunda, canlı bir sistem olduğu, bundan kaynaklı olarak da hak ve özgürlüklerde düzen ve asayişin belli bir düzen içerisinde yürütülmesi gereken bir sistem olduğu, denetleme yetkisine sahip olan kurumlara çok fazla başvuru gelmesinin temel nedeninin bundan kaynaklandığının değerlendirildiği, hak ve özgürlüklerle, düzen ve asayişi sağlama noktasındaki hassas denge için ilgili kurum, kuruluş ya da komisyonlar tarafından denetlenmesi gerektiği, bu denetimin Kurumları canlı ve zinde tuttuğu, Genel Müdürlüğün kendi bünyesinde kurum Kontrolörler Kurulunun iç denetlemeyi yaptığı, infaz hâkimleri marifetiyle yapılan işlemlerin yargısal denetimden geçirildiği, Anayasa Mahkemesi vasıtasıyla bireysel başvuru yolu kullanılmak suretiyle hak ve özgürlük ihlali olasılığının değerlendirildiği, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun gerek kendisine yapılan başvurular kapsamında gerek resen tespit ettiği cezaevlerine ziyaretleri kapsamında bu denetlemeyi yaptığı ifade edilmiştir.

Bunların yanında uluslararası denetime tabii bir Genel Müdürlük oldukları, CPT diye adlandırılan Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi üyesi oldukları, Komitenin her yıl düzenli olarak cezaevlerine gelip ziyaretler yapmak suretiyle denetimler yaptığı ve bu denetimlerin faydalı olduğunun değerlendirildiği,

Yazışmalar noktasında; çok fazla kurum kuruluşla yazışma yaptıkları ve en hızlı şekilde

cevap vermek zorunda oldukları için yakın zamanda bu birimle ilgili çalışma sistemini de güncelledikleri, bundan sonraki aşamada daha hızlı ve içerik itibariyle daha doyurucu cevaplar verecekleri,

Pandemi sürecinde tüm toplumun, sürecin olumsuzluğunu yaşadığı ama ceza infaz kurumları kapalı sistemler olması nedeniyle tedbirlerin en üst seviyede alınmasını gerektirdiği, bunun hükümlüler üzerinde çok fazla etkilerinin olduğu, çünkü bir hükümlünün dışardaki bir yakınıyla ziyaretinin onu doğrudan hayata bağlayan en önemli hakkı olduğu, Kurumun bilim kuruluyla da sürekli istişare etmek suretiyle belli oranda birtakım hükümlülere sahip olduğu, hakları usulüne uygun şekilde sınırlandırma yoluna gittikleri, belli dönemlerde görüşlerin hiç yapılamadığı, belli dönemlerde sadece kapalı görüşlerin yapıldığı, fakat kademe, kademe şu anki Sağlık Bakanlığının formatına uygun olarak bu önlemlerin gevşetildiği ve yakın zamanda "yeni normal" denilen düzene geçilmiş olacağı,

Bugüne kadar Covid kaynaklı olarak vefat eden hükümlü sayısının 64 gibi düşük bir oranda olduğu, aşılama konusunda yasal bir zorunluluk getirilemediği, ancak orada hükümlülere en azından bunu anlatma noktasında başarılı olunduğunun değerlendirildiği, hükümlü ve tutuklularda aşılama oranının yüzde 97 olduğu

ifade edilmiştir.

3.2.3.4 ***Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ Tarafından Özetle:***

Ceza ve Tevkifevleri Alt Komisyonunda, Hükümlü ve Tutuklu Hakları Alt Komisyonunda görev aldığı, o nedenle Genel Müdürlükle yoğun mesai yaptıkları, Covid zamanı nakillerin kapatıldığı, Komisyon olarak söz konusu dönemde pratik sonuçların alınamadığı, nakillerle ilgili çok sayıda başvuru alındığı aslolanın şahsın ikametine en yakın cezaevinde konumlandırılması olduğu, bunun sağlanması için daha çok çalışma yapmak gerektiği, kişinin disiplin cezası aldığı bir örnekte ailesine uzak mesafede kalmasının bu kıstasa bağlanmaması gerektiği çünkü kişiye ceza verilirken aileye de verildiği, bu konuda kanuni değişikliğe ihtiyaç olduğunun değerlendirildiği,

Diğer sorunun personellerden gelen başvurular olduğu, sözleşmeli personelin yer değişikliği talebi olduğu, sözleşmeli personelin temel sıkıntısının yükselememe ve aynı işi yapmalarına rağmen sözleşmeli ile kadrolu personel arasındaki maaş farkları olduğu,

Başka bir hususun personelin güvenlik sınıfına geçmek istemesi olduğu, güvenlik işi yaptığı ama güvenlik sınıfına geçmesi için bir yasal değişiklik gerektiği,

Cezaevlerinde hem güvenlik hem insan hakkı ihlali konusunda ince bir denge olduğu, infaz koruma memurlarının hem güvenlik dengesini koruyarak hem de insan hakkı dengesini koruyarak uygun bir yöntem geliştirmeleri gerektiği, infaz koruma memurlarının pandemide haftalarca evlerine gidemedikleri, seslerini de duyuramadıkları, ancak süreci iyi yönettiklerinin değerlendirildiği

ifade edilmiştir.

3.2.3.5 ***Kamu Denetçisi Arif DÜLGER Tarafından Özetle:***

2021 yılı içinde görevli olduğu birime 4.478 başvuru yapıldığı, söz konusu yılda bu başvuruların yaklaşık yüzde 50'sinin, 2.064 civarı olarak eğitim, öğretim, gençlik, spor alanında yapılan başvurular olduğu, bunların içinde önemli bir bölümünü de yaklaşık 8 milyonu geçen üniversite öğrencilerinin yaptığı başvuruların teşkil ettiği, bunların içinde yurt, barınma, öğrenim, kredi ve burs başvurularının ağırlıklı bir yekûn teşkil ettiği, yıl içinde eğitim birimine 4.478 başvuru yapıldığı 2064'ünün ilgili konuda olduğu, Kuruma yapılan başvurularla ilgili olarak 2021 yılı içinde 69 tavsiye kararı ve 1 kısmen tavsiye, kısmen ret kararı verildiği, bu tavsiye kararlarının konularına, konu başvurularına bakıldığında burs, öğrenim, kredi başvurusunun yaş sınırlaması gerekçesiyle değerlendirmeye alınmamasına yönelik başvuruların ağırlık teşkil ettiği, öğrenim burslarının yaş sınırı gerekçesiyle reddedilmesine yönelik 60 civarında tavsiye kararı verildiği, almakta olunan bursun başarısızlık sebebiyle kesilmesine yönelik başvuruların yapıldığı,

Burs veya öğrenim kredisi verilmesi taleplerine ilişkin başvurularda öncelikli grupların ve bunların evlilik veya bekârlık durumlarına göre değişen burs taleplerine yönelik başvuruların yapıldığı, aktif örgün yükseköğretim öğrencilerinin eğitimi sürecinde öğretim kredisi borcu tahsilatına girişilmemesi yani borcun ertelenmesi veya hemen tahsil edilmemesine yönelik başvuruların dikkat çektiği, Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından neredeyse tüm tavsiye kararlarına yönelik olarak tavsiye kararının değerlendirmeye alınacağı yönünde ve konuyla ilgili Genel Müdürlüğün yönetmelik çalışmalarının devam ettiği hususunun bildirildiği görülmüş olup bu olumlu yaklaşımının takdirle karşılandığı ve gerekli somut adımların bir an önce atılmasının beklendiği,

Yurtlardaki barınma veya öğrenim kredisi almayla ilgili esasında iki farklı durumun ortaya çıktığı, yurtta barınmayla ilgili 35 yaş sınırında yönetmelikte hüküm olmasına rağmen, açık bir hüküm olduğu için bu yönde gelen başvurulara mecburen ret kararı önerisi verdikleri,

fakat burs ve öğrenim kredisi taleplerinde her yıl Bakan onayıyla yaptıkları usul ve esaslar çerçevesinde değerlendirme yaptıkları, burada kurumsal yaklaşım olarak herhangi bir kısıtlama getirilmemesini ancak değerlendirmeye alınmasını bekledikleri çünkü yaş sınırı sebebiyle başvurunun çok fazla olmadığı, Kurumun mali imkânları veya fiziksel imkânları ölçüsünde bunları da reddetmeden değerlendirmeye alınmasını bekledikleri ifade edilmiştir.

Kredi ve Yurtlar Kurumuyla ilgili genel olarak, kurumsal olarak ilişkilerin geçmiş yıllardan beri iyi olduğu, bilgi ve belge taleplerine zamanında ve doyurucu açıklamalar verildiğinin görüldüğü,

Başka bir konunun ise Gençlik ve Spor Bakanlığınca yapılan görevde yükselme sınavıyla il müdürlüğü emrine, akabinde yurt müdür yardımcısı olarak Lüleburgaz ilçesine atanan başvuranın ikametgâhını değiştirmediği için aile masrafı ve yer değiştirme masrafı alamayacağı ancak yol masrafı ile yevmiyesinin ödenmesi gerektiğine yönelik tavsiye kararına ilişkin olduğu, kurumun bu karar uyduğu

ifade edilmiştir.

3.2.3.6 ***Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürü Recep Ali ER Tarafından Özetle:***

Kurum olarak bu denetimlerin ileriyi görmek adına, daha çağdaş mevzuatlar hazırlamak adına yol gösterici olduğunun değerlendirildiği,

Bakanlığın yüksek öğrenim gençliğine, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42'nci maddesi "Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar." hükmü doğrultusunda 1962 yılından itibaren 351 sayılı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurt Hizmetleri Kanunu gereğince barınma ve öğrenim kredisi, 1985 yılından itibaren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu gereğince katkı kredisi ödemesi yaptığı, ancak 2012 yılında üniversitelerde okuyan öğrencilerin katkı payı kaldırıldığından bu yardımı ödemekten vazgeçtikleri, 2004 yılından itibaren 5102 sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs Kredi Verilmesine İlişkin Kanun gereğince burs ödemesi yapılmakta olduğu, bu Kanun'la diğer kurumların burs ve nakdi yardım yapmaları yetkisi kaldırılarak sadece Bakanlığın burs ve kredi verme yetkisiyle yetkilendirildiği ve böylece mükerrerliğin önlendiği,

Ayrıca, 2011-2012 öğretim yılından itibaren 6082 sayılı Kanun'la yapılan düzenlemeye istinaden yurt dışında yükseköğrenim gören öğrencilere de burs ve kredi yardımı yapılmaya başlandığı, yükseköğrenim öğrencilerine okulun normal öğretim süresince burs ve

kredi ödemesi yapılmakta olduğu, 858 bin 356 öğrenciye öğrenim kredisi olarak 767 milyon 620 bin 64 TL, 504 bin 451 öğrenciye burs olarak 441 milyon 639 bin 146 TL ödeme yapıldığı, toplamda bu ay 1 milyar 362 bin 804 öğrenciye, 1 milyar 209 milyon 259 bin 210 TL ödeme yapıldığı, her yıl kasım ayının ikinci yarısında öğrencilerden burs ve kredi almak isteyenlerin başvurularının alındığı ama ekim ayından itibaren ödemeye başlandığı, bunu daha önce yapamamalarının gerekçesinin ÖSYM ekim ayının ikinci yarısında yaptığı ek yerleştirmeyi beklemeleri olduğu,

Ocak ayından itibaren yeni belirlenen kredi ve burs miktarlarıyla aylık ödemeler yaptıkları ve her ayın 6-7-8-9-10'unda TC hane numarasının son rakamına göre bu ödemelerin yapıldığı, bakanlığın her yıl değişen şartlara göre bazı kıstaslar koyduğu, bu yıl gelir durumu, sosyal durum ve başarı durumu olmak üzere 3 kıstasın bulunduğu, gelir durumu ile sosyal durum birbirine çok yakın olduğundan ikisini birlikte yüzde 60 olarak, başarı durumunu da yüzde 40 olarak değerlendirdikleri, her yıl 1 milyon 300 bin kişiye de yeni öğrenciye de kredi burs vermeye başladıkları, öğrencilerin yapılan kredi ödemelerinin normal öğrenim süresinin bitiminden iki yıl sonra ödemeye başladıkları, ancak herhangi bir işsizlik veyahut da bir sosyal güvenceye bağlanmadığı süre içinde her yıl dilekçeyle bu süreyi uzatabildikleri

ifade edilmiştir.

3.2.3.7 ***Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ Tarafından Özetle:***

Öğrencilerin açıkta kalmaması için öngörülen öğrenci sayısıyla öngörülen yurtların sayısının dengelenmesi gerektiği, buna uygun yurt yapıldığı sürece daha çağdaş, daha medeni yurtlarda kalınması ve insani koşullarda yaşam imkanı sunulabileceği, hükûmetin bu konuda destek olması, para ve kaynak aktarması gerektiği, kredi yerine burs vermenin öğrencilerin desteklenmesi açısından daha uygun olacağı ifade edilmiştir.

3.2.3.8 ***Diyarbakır Milletvekili Oya ERONAT Tarafından Özetle:***

Kendi öğrencilik dönemlerinde bir odada 8 kişi kaldıkları, dolapların ve banyonun yetersiz olduğu, ancak şimdi yurtlarda 1-3 kişilik odaların olduğu, yirmi dört saat sıcak suyun bulunduğundan bahisle şu an yurtların çok daha iyi durumda bulunduğu ifade edilmiştir.

3.2.3.9 ***Kamu Denetçisi Celile Özlem TUNÇAK Tarafından Özetle:***

"Çalışma ve sosyal güvenlik" başlığının en yoğun başvurunun geldiği alan olduğu ve tüm kurum başvuru istatistiklerinde her daim ilk 5 konu başlığı altında yerini aldığı, bu konunun temel olarak çalışma hayatı ve sosyal güvenlik hakkı ve uygulamaları olmak üzere 2

alt başlık altında incelendiği, bu bağlamda, SGK'nın en yoğun başvuru alınan kurumların başında geldiği, 2021 Yıllık Raporu'nda tüm kurum istatistiklerine göre, konu bazlı dağılımda çalışma ve sosyal güvenliğin 1.233 adet başvuru yani yüzde 6,54'e tekabül ettiği, idare bazlı dağılımda ise Sosyal Güvenlik Kurumunun 1.328 adet başvuruyla yüzde 4,98'le üst sırada yer aldığı,

SGK bünyesinde 2006'da 5502 sayılı Yasa'yla BAĞ-KUR, SSK, Emekli Sandığı, banka sandıklarının birleştirildiği mevzuatsal anlamda da 5510 sayılı Yasa'nın kabulü olan 1 Ekim 2008'de birleştirilerek 5510'un 4'üncü maddesi birinci fıkrasındaki (a) bendi eski SSK, (b) bendi BAĞ KUR, (c) de Emekli Sandığı olarak yerini aldığı, SGK'nin işlemlerine yönelik en yoğun başvuru alınan kurumların başında gelmesinin nedeninin uygulanan mevzuatın bu anlamda kapsamlı, teknik olması ve anne karnından mezara kadar uzanan, her kişiye en azından bir kere dokunan uygulama veya işlemlerin olduğu,

Burada verilen kararlarda Anayasa'nın 60'ıncı maddesi, uluslararası mevzuat, kanunlar, yönetmelik, genelge, sosyal güvenlik sözleşmeleri ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1 No.lu Protokolü'nde geçen sosyal güvenlik hakkının mülkiyet hakkı kapsamında kabul edilmesi çerçevesinde başvuruların değerlendirildiği, gerek ret gerek tavsiye kararlarında ve gönderme ile incelenemezlik kararlarında dahi başvuranlara haklarında tesis edilen işlemlerin gerekçelerinin en basit şekilde anlatılması, rehberlik ve farkındalık oluşturulması amacı güttükleri,

Sosyal Güvenlik Kurumu veya diğer uygulayıcılarda eğer bir hukuka ve Kurumun ayırıcı özelliği olarak hakkaniyet anlamındaki değerlendirmelerde aykırılık tespiti yapıldığında sistemsel iyileştirme ve düzeltme yöntemini hatırlattıkları, genel anlamda, sistemsel eleştiriyi, iyileştirmeyi, tavsiye veya bu konularda gelen yoğun başvurudan dolayı SGK'nın bütün iş ve işlemlerini aksatmadan bunun iyileştirilmesi, gerek ikincil mevzuat veya gerekse yasa değişikliğinin yapılması yönünde tavsiye kararları verdikleri,

Kamu Denetçiliği Kurumu ile Sosyal Güvenlik Kurumu arasında üst yönetimin değişiminden sonra özellikle Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürünün göreve başlamasıyla iletişimin açıldığı, uzmanların karşılıklı mevzuatsal ve uygulama işlemlerini, eğitici faaliyetleri ve dosya anlamında istişareleri sıklıkla yaptığı, yüz yüze görüşmeler ve yerinde müzakerelerin faydasının dostane çözüm anlamında sayısal veriler çerçevesinde iyi sonuçlar elde edildiği,

Çalışma ve sosyal güvenlik anlamında 1.233 başvurunun Sosyal Güvenlik Kurumuna

isabet eden kısmının kendi alanında sosyal güvenlik olarak 838 olduğu, bundan incelenemez olanlar çıkarıldığı zaman 838'den 630 adet başvuru kaldığı, bu 630 başvurunun 73 tanesinin dostane çözüm kararıyla sonuçlandırıldığı,

Bir de 6328 sayılı Yasa'ya göre idareye gitmeden Kamu Denetçiliği Kurumuna başvurduysa gönderme kararı şeklinde kaleme alındığı, gönderme kararında genelde mevzuatsal veya olması gereken yönünde açıklamalarla birlikte niyetlerini belli eden bir şekilde idareye gönderdikleri veya ilçelerde yapılan başvurularda bazı eksiklikler veya basmakalıp cevaplar alınca Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığına gönderdikleri, böylece Genel Müdürlük bazında olayların incelenmesiyle pek çok işlemin de düzeltildiği, bu anlamda 355 tane gönderme kararı verildiği, bunlardan takibi yapılan 59'unun olumlu yönde sonuçlandığının görüldüğü, bunun da yaklaşık 16,6'lık bir orana tekabül ettiği, bunlardan tavsiye kararlarında ise yüzde 30 uyum gözüktüğü için Kurumun olumsuz yaklaşan idare olarak buraya davet edildiği, 90 tavsiye kararına kanun gereği otuz gün içinde cevap verilmesi gerekirken 87 tanesine cevap verildiği, 3 tanesi 2021'in sonuna denk geldiği cevapsız kaldığının muhtemel olduğu, bunun uyma yüzdesinin 26 tanesine uyulup 61 tanesine uyulmayarak % 29,89 olarak gerçekleştiği, gelen başvurular hakkında 355 gönderme kararı, 73 dostane çözüm kararı, 47 tavsiye kararı, 65 ret kararı, 202 incelenemezlik kararı olduğu ve 51 tane devir dosyasının devam ettiği, bu anlamda çözüm odaklı yaklaşıldığında yüzde 58'e varan çalışma hayatı ve sosyal güvenlik hukukuna ilişkin karşılıklı bir başarı elde ettikleri,

Dosya anlamında bakıldığında borçlanmadaki tebligat sorunuyla ilişkin olarak; 3201 sayılı Yasa'da yurtdışı borçlanmada kişinin borçlanma talebiyle kuruma başvurması gerektiği, Kurumun bir borç tahakkuk cetveli çıkardığı, eğer 3201'e uygun bir talebi, süresi, durumu varsa ve bunu borçlanma talebinde bulunan vatandaşa bildirdiği ve üç ay içinde de vatandaşın bir ödeme yapması gerektiği ve bu borçlanmada eğer üç ay içinde bir ödemede bulunulmazsa hak düşürücü süre olduğu ve kişinin borçlanma talep hakkının düşmüş olduğu, tekrar başvurduğu zaman da yürürlükte olan mevzuat şartlarında borçlanma talebinin değerlendirilerek yeni bir borç tahakkuk cetveli çıkartıldığı,

1 Ağustos 2019'da 7186 sayılı Kanun'la söz konusu alanda değişiklik yapıldığı, başvuru tarihi 1 ağustos 2019'dan önce olanlar Bağ-Kur yani 4/B'li, 4/C'li ve 4/A'lı olarak borçlanma hakkına sahip olabildikleri, ama sonrası başvurularda sadece Bağ-Kur'dan, 4/B'den bir borçlanma hakkına sahip oldukları, borçlanma prim oranının bu tarihten önce yüzde 32,

prim oranı Ağustos 2019'dan sonra yüzde 45 olduğu, 4/A daha erken emeklilik şartına sahip, değişiklikten önce 7200 gün, değişiklikten sonra ise 4/B'li olduğu için Bağ-Kur emeklilik şartları ise 9000 gün olarak yer aldığı, 1 Ağustos 2019'dan önce başvuru yapmışsa diğer statülerden yüksek maaş alınabildiği ama sonra Bağ-Kur emekli maaşları 4/B maaşından daha düşük olduğu, yurtdışı borçlanmalar konusunda genellikle bu yönde dosyaların bulunduğu, Kurumun burada hem bireysel başvuruyu hem de sistemi değerlendirerek tavsiye kararında bulunduğu

ifade edilmiştir.

Borç tahakkuk cetveli kişiye tebliğ edilmediği durumlarda, kuruma da ulaşmadığı veya bilgi alınmadığı, belli bir müddet sonra yurt dışında olduklarından avukat tutarak Kuruma ulaştıklarında kurumun kendilerine borç tahakkuk cetvelini alma haberli veya adi posta şeklinde çıkardıklarını, yazının kurumdan gönderildiği tarihten itibaren üç ay içinde de başvuru olmadığı için haklarının düştüğünü söylediği, dolayısıyla bu kanun değişikliğinden önceki avantajlı borçlanmadan mevcut borçlanma hakkının düşmüş olduğu, kişilerin de başvuruları olduğu, kendilerine borç tahakkuk cetveli gelmediği, dolayısıyla haberdar olamadıkları ve o üç aylık sürenin de başlamış olmaması gerektiği yönünde kanaat oluştuğu,

Kamu Denetçiliği Kurumu ise SGK'ya bunu 7201'e göre tebliğ etmesi gerektiğini belirttikleri ancak Kurumun 7201'e göre yapmak zorunda olmadıkları yönünde cevap verdikleri, kişilerin Kurumun kararından sonra mahkemeye gittikleri, mahkemenin usulsüz tebligattan işlemi iptal ettiği, Kurumun uyulmayan tavsiye kararının mahkeme kararıyla da desteklenmiş olduğu,

Yersiz ödemeyle ilgili olarak iki tip yersiz ödeme olduğu, birinin çalışılmayan, sahte sigortalılık denilen husus olduğu, diğer başvurularda olduğu gibi kurumların denetim mekanizmalarının harekete geçirildiği, Kurumca alınan denetmen veya müfettiş raporunda bu yurtdışı borçlanmada bütün tebligat hususlarına bakarak geldikleri, denetim raporlarındaki ifadeleri okudukları, haksız bir prim iptali olduğu, sahte sigortalılıklarda haksızın yanında haklının da yandığı durumlar olabildiği,

Ayrıca bir yersiz ödemede kurumun yersiz veya fazla ödemeye ilişkin durumları olduğu otuz yıl sonra, on yıl sonra "Senin primin eksik, biz bunu fark ettik, şimdi denetim yaptık." denilip de otuz yıllık, on beş yıllık yaşlılık aylığının iptal edildiği durumlarda Anayasa Mahkemesinin ölçüleriyle hareket ettikleri, sosyal güvenlik halkının mülkiyet hakkı olduğu,

buna müdahalenin kanunla, meşru bir amaca yönelik ve ölçülülük olması gerektiği, ölçülülüğün elverişlilik, gereklilik ve orantılılıktan oluştuğu, uzun yıllar sonra emekli maaşı iptal edilip arkasından da sağlık borcu, eczane borcu çıkartıldığında bunun yapılmamasına yönelik her bir dosya özelinde yapılan tavsiye kararlarının olduğu

ifade edilmiştir.

3.2.3.10 ***Kamu Denetçisi Arif DÜLGER Tarafından Özetle:***

Kurumsal olarak 10 adet karara uyulmadığının görüldüğü, bunların genelde maaş hesaplamasına ilişkin başvurular olduğu ve muvafakat talebinin tekrar değerlendirilmesi, aile yardımı ödeneği verilmesi, atamalarla ilgili birinci derece veya ikinci dereceyle ilgili atamalardan kaynaklı maaş ödemeleri ve yabancı uyruklu öğrencilerin, tıp öğrencilerinin özellikle intern öğrencilerinin sigorta primi ödemeksizin sağlık sigortasından veya sağlık yardımından yararlanmasına yönelik başvuruların yapıldığı,

Kurumun uymama gerekçeleri konusunda ağırlıklı olarak mevzuattan kaynaklandığı şeklinde cevap verdiği, Kamu Denetçiliği Kurumu hakkaniyet kurumu olduğu için bazen hukuka uygun işlem olsa da hakkaniyete uymayabileceğinden dolayı tavsiye kararları vererek işlerin yararlı olmasına katkı yaptıkları

ifade edilmiştir.

3.2.3.11 ***Sosyal Güvenlik Kurumu Başkan Yardımcısı Lütfi AYDIN Tarafından Özetle:***

Sosyal Güvenlik Kurumunun, kritik kamu hizmeti sunan bir Kurum olduğu, tüm kesimlere dokunan bir yapısı olduğu, mevzuata uymak zorunda olunduğu gibi, mevzuatın hatalı uygulandığı durumlarda hem vatandaşın memnuniyetsizliğinin ve mağduriyetinin hem de Kurumun mali kaybı ve itibar kaybetmesinin de söz konusu süreçlerin içinde olduğu,

Yurt dışındaki vatandaşlar için 35 ülkeyle emeklilik alanında anlaşmalarının olduğu, eski, güncel ve yeni çıkacak mevzuatın gerçek ve tüzel kişilere, dönemlerine uygun olarak uygulanması ve süreçlerin tekilleştirilmesi konularında modernizasyonların sürdüğü, burada insanların hayatı boyunca yaşam kalitesini etkileyen en önemli unsurun sosyal güvenlik olduğunun değerlendirildiği,

Ülkemizde sosyal güvenlik hakkının Anayasa'nın 60'ıncı maddesindeki hükmüyle açıkça ortaya konduğu, ülkemizdeki sosyal güvenliğin genel yapısının sosyal devlet anlayışıyla birlikte sigortacılık esaslarına dayandığı, sosyal güvenlik sistemi özel sigortacılıktan farklı şekilde bire bir fayda-maliyet dengesi gözetilmeden oluşturulduğu, Kurumun vatandaşlara

doğumundan ölümüne kadar, hatta ölümünden sonra da hak sahipliğinin devam ettiği, sağlık alanında -sigortalılık- ve sosyal yardım alanlarında kaliteli, adil, kolay erişilebilir, insan odaklı hizmet veren aktöryel ve mali açıdan sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sistemi yürütmek, geliştirmek misyonuyla hizmetleri ifa ettikleri, sosyal güvenlik reformuyla vatandaşların gelecekle ilgili sisteme duyduğu güven ve bağlılık endişelerinin ortadan kaldırıldığı,

Sosyal Güvenlik Kurumu olarak, Kamu Denetçiliğinden gelen, sivil toplum kuruluşlarından gelen veya bireylerden gelen her türlü öneri ve şikâyetin işleri ve faaliyetleri olduğu, bu tür iş ve işlemleri "acele ve günlü" ibareli yazıyla hatta tüm süreçlerdeki yazışmalarda saniyesi bile hesaplanarak bir altyapı oluşturdukları ve bugün dijital dönüşüm yapısıyla birlikte kamuda lider bir kurum oldukları, tüm kamu kurumlarına hizmet veren bir altyapılarının olduğu,

Aynı zamanda emeklilik hizmetlerinde bütün iş ve işlemleri vatandaşın da izleyebileceği, katılabileceği şeffaf bir yapıya dönüştürdükleri, bir şeffaflık içerisinde tüm süreçleri iyileştirmeye çalıştıkları, Sosyal Güvenlik Kurumunun yaşayan, her aşamada gelişen, nüfusu sürekli artmakta olan bir kurum olduğu,

Pandemi sürecinde yüzde 80'e yakın Sosyal Güvenlik Kurumunun altyapısının kullanıldığı, hukuk alanında, emeklilik alanında, sigortacılık alanında, genel sağlık sigortası alanında çok davayla övünen değil az davayla hatta davasız iş ve işlemleri içerisinde, rehberlik içerisinde, müşavirlik içerisinde iş ve işlemlerini yürütmek için yol aldıkları,

Kamu Denetçiliği Kurumunun ve diğer kurumların göndermiş olduğu iş ve işlemlerin kendileri için bir gerekçe oluşturarak destekleyici olduğu, ancak bunların hepsinin bir mevzuat olduğu, elli yıllık, yüz yıllık bilgileri, belgeleri ile bunların yorumlanması ile oluşan bir sürece dayandığı, kendileri hakkındaki dosyaların hepsi için verilmeyecek cevaplarının olmadığı ifade edilmiştir.

3.2.3.12 *Bolu Milletvekili Fehmi KÜPÇÜ Tarafından Özetle:*

Kurumun Anayasa'nın 60'ıncı maddesindeki hakkın kullanımına vaziyet ettikleri, ancak vatandaş odaklı vaziyet etmekle ilgili bir mükellefiyetlerinin olduğu,

Normlar hiyerarşisine göre devam edildiğinde 2010 referandumunda, 12 Eylül 2010'da Anayasa'ya dercedilen 74'üncü maddede "Kamu Denetçiliği" diye bir Kurum olduğu, idarenin olası bir zayıflık ya da eksiklik gösterdiği durumda hak arama müesseseleri ile hakkın aranması şeklinde bir denge kontrol sistemi kurulduğu,

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun duruma vaziyet etme noktasında yurt dışı borçlanma gibi münferit meselelerde SGK'ya yazdığı, ancak Kurum tarafından verilen cevaplar incelendiğinde üstten bir yaklaşımın sergilendiğinin görülmekte olduğu, bu yaklaşımın doğru olmadığının değerlendirildiği

ifade edilmiştir.

3.2.3.13 ***Sosyal Güvenlik Kurumu Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürü İsmail ERTÜZÜN Tarafından Özetle:***

Dilin kullanımı konusunda bazı hususları gözden geçirmelerinin gerektiği, bu konuda karşılıklı çaba sarfedildiği, Kurumların talep ettiği birçok konunun yasal olarak mevzuata uymak zorunda kalındığı için yerine getirilemediği, ancak hareketsiz kalınmadığı, bazı cevaplarda denilen şeyin doğru olduğu ve bunu yasal düzenlemelerde değerlendirmek üzere aldıkları şeklinde cevaplar verildiği, uyulamayacağı belirtilen konularda ise taleplere uyulduğu takdirde yargı kararlarının aleyhe geleceği durumların olacağının değerlendirildiği, Sayıştay denetiminde, 2019 yılı raporlarında açıkça yer alan bir hususla ilgili verilmiş olan tavsiye kararına da Sayıştay denetiminden dolayı uyamadıkları,

Sosyal Güvenlik mevzuatının geçmiş yıllardan bu yana hem SSK hem Emekli Sandığı hem de BAĞ-KUR'un geçmişten bugüne kadar uygulamalarından oluşturulmuş olduğu ve yeni şeyler olmadığı, geçmiş tecrübelerin yansıması olduğu, borçlanılan sürelerin emeklilik yaşının tespitinde değerlendirilmesi ve geriye yürütülmesi örneğinde 11 tane tavsiye kararı olduğu ve yargının da SGK gibi değerlendirerek talepleri reddettiği, burada söz konusu tavsiye kararlarını bu nedenle uygulayamadıkları,

5510 sayılı Kanun'da ya da ikincil mevzuatında çok açıkça yer alan hatta Türk Ceza Kanunu'nda da yer bulan sahtecilikle ilgili birtakım konularda da dosyalarla karşılaştıkları, fiilî çalışmaya dayalı olmayan sahte çalışmalarla ilgili tespit edilen ve aylıkları kesilen konularda kısmen ret, kısmen kabul yönüyle tavsiye kararlarının verildiği, kabul yönüyle verilen de 96'ncı madde gereğince bunların yersiz ödemelerinin geri alınması konusunun gözden geçirilmesi tavsiye edildiği ama 5510 sayılı Kanunun, kişilerin kasıtlı ve kusurlu davranışlarıyla ilgili yapılabilecek davranışları, açıkça tarif ettiği için bunun dışında bir uygulama yapılmasının söz konusu olmadığından tavsiye kararına uyamadıkları,

Zaman zaman otuz yıl öncesinin kayıtları üzerinden aylık bağlamaya çalıştıkları, 81 ilde 910 bin tane aylık bağladıkları, aylık bağlama süresinin şu anda SSK ve BAĞ-KUR'da on

iki gün, Emekli Sandığında dokuzla on gün olduğu ve şubat ortalamalarının yaklaşık dokuz gün olduğu, çok eski tarihlerde yapılmış bazı kayıtlarda hizmetlerin iç içe geçtiğinin tespit edildiği, kişinin kendisine ait olmayan hizmetlere sahip çıkmaya çalıştıkları, SGK'yı yanıltmaya çalışan sigortalılarla karşı karşıya kaldıkları,

Hassas oldukları konulardan bir tanesinin er ve erbaşların Silahlı Kuvvetler bünyesindeyken başına gelebilecek herhangi bir maluliyet olduğu, verilen bir tavsiye kararında kişinin durumunun tekrar değerlendirilmesinin talep edildiği, söz konusu durumdaki vefatın Yüksek Sağlık Kurulu'nun askerlik görevinin neden ve etkisiyle oluşmadığına karar verdikleri,

Yurt dışıyla alakalı 3201 sayılı Yasa'da tebligatın 7201'e göre yapılacağını söyleyen herhangi bir hüküm olmadığı ama bu konuda çalıştıkları, buradaki uygulamanın 3201'in yönetmeliğinde "iadeli ve taahhütlü" ifadesi yer aldığı için iadeli ve taahhütlü yapıldığı, eline postası ulaşıp da borçlanan kişi sayısının 86 binin biraz üzerinde olduğu, 86.777 kişinin de bu yasal düzenleme yapılmadan öncesinde borçlanma işlemlerini tamamladığı, ama ağır bürokratik işlemi aşabilecekleri bir düzenleme yapıldığı takdirde bu konuda gerekenin yapılacağı, Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 13,6 milyon insana hizmet ettiği, SGK'nin ana hizmet birimlerinden bir tanesi olduğu

ifade edilmiştir.

3.2.3.14 ***İstanbul Milletvekili Mahmut TANAL Tarafından Özetle:***

Devletin bir kurumu ilgili başvurunun haklı, hukuka uygun olduğunu söylerken; devletin diğer kurumunun da verilen kararı uygulamayacağını söylemesinin devlete güven kaybının oluşmasına neden olacağı, hukuka uygun ama hakkaniyete aykırı dendiğinde bir kanunun adaletsiz ve hakkaniyetsiz olamayacağı ifade edilmiştir.

3.2.3.15 ***Kamu Denetçisi Celile Özlem TUNÇAK Tarafından Özetle:***

Başvurular geldiği zaman, Denetçilerin sorumluluk alanında dağıtımı yapıldıktan sonra ilk olarak başvuru konusunun mevzuatına bakıldığı, sonra mahkeme gibi taleple de bağlı olunmadığı için ne demek istediği anlamında önce başvuranla irtibata geçildiği, sonrasında problemin bazen uzmanlar düzeyinde veya karşılıklı görüşerek çözülebildiği, söz konusu tartışmalı alanlarda kanunun yorumlanmasındaki farklılıklardan kaynaklı sorunların çözülmesi amacıyla konunun buraya aktarıldığı, yoksa Kamu Denetçiliği Kurumunun kanuna aykırı bir tavsiye kararı verebileceğinin düşünülemeyeceği ifade edilmiştir.

3.2.3.16 ***Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ Tarafından Özetle:***

Kurumun fayda maliyet dengesi gözetmediğini belirttiği, yani sosyal devletin gereğini yaptığı, bu nedenle de zarar ettiği, Kurumun bu dönemki zararının 21,6 milyar lira olduğu,

Kurum tarafından vatandaşın sağlığı ve geleceği düşünüldüğü için yüksek miktarda ödemeler yaptığı, aynı zamanda bir sigorta fonu gibi gelecek nesillere aktarılmak istendiği, Kuruma ne kadar destek olabilirse Kurumun o kadar güçlü olacağı, prim ödeme gün sayısına, prim miktarına ve emeklilik yaşına siyasal iktidarın karar verdiği, Kurumun kurulmuş sistemi düzenli bir şekilde geleceğe aktararak vatandaşı mağdur etmeden ve sistemin hiç durmadan devam etmesini sağladığı

ifade edilmiştir.

3.3 KARMA KOMİSYONUN 30 MART 2022 TARİHLİ TOPLANTISI

Dilekçe Komisyonu ve İnsan Haklarını İnceleme Komisyonundan Oluşan Karma Komisyon;

– Alt Komisyon Raporunun benimsenmesinin oylanması,

– 2021 Karma Alt Komisyon Raporunda önerilen Adalet Bakan Yardımcısı Yakup MOĞUL, Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı Sinan AKSU ve Sağlık Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Sabahattin AYDIN'a Plaket Verilmesi,

– Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 Yılı Yıllık Raporu

gündemiyle Dilekçe Komisyonu Başkanı Mihrimah Belma SATIR başkanlığında 30 Mart 2022 tarihinde toplanmıştır.

Toplantıda;

Alt Komisyon Raporunun benimsenmesi oylanmış ve kabul edilmiştir.

2021 Karma Alt Komisyon Raporunda önerilen Adalet Bakan Yardımcısı Yakup MOĞUL, Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı Sinan AKSU ve Sağlık Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Sabahattin AYDIN'a gösterdikleri hassasiyetten dolayı teşekkür edilerek plaket verilmiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumu 2021 yılı Yıllık Raporu üzerinde görüşülmüş, sonrasında Denetçiliği Kurumu Raporu üzerindeki görüşmelerin tamamlanması oylanarak kabul edilmiştir.

Ayrıca Komisyon Raporu'nda kavram ve dil birliğinin sağlanması amacıyla Karma Komisyon Başkanlığına redaksiyon yetkisi verilmesi oylanarak kabul edilmiştir

3.3.1 Karma Komisyon Başkanı İstanbul Milletvekili Mihrimah Belma SATIR Tarafından Özetle:

16 Şubat 2022 tarihli toplantıda Kamu Denetçiliği 2021 Yıllık Raporu'nu görüşmek üzere bir alt komisyon kurulmasına karar verildiği, Alt Komisyonun 23 Şubat 2022 tarihli toplantısında Komisyon Başkanlığına Kayseri Milletvekili İsmail TAMER'in seçildiği, 23 Mart ve 24 Mart 2022 tarihlerinde olmak üzere iki toplantı yapıldığı, bu toplantılarda gerekli incelemeler, görüşmeler ve dinlemeler yapılarak Alt Komisyon raporunun süresinde Komisyona sunulduğu ifade edilmiştir.

3.3.2 Alt Komisyon Başkanı Kayseri Milletvekili İsmail TAMER Tarafından Özetle:

Karma Alt Komisyon çalışma süresince 3 toplantı gerçekleştirildiği, 23 Şubat tarihindeki ilk toplantıda kamu denetçilerinden görev alanları itibarıyla 2021 yılı raporlarıyla

ilişkili bilgiler derlendiği, 23 ve 24 Mart tarihlerinde yapılan diğer 2 toplantıda ise Kamu Denetçiliği Kurumu kararlarını uygulanabilir nitelikte gören kurumlardan en çok tavsiye kararı gönderen ve bu kararlara uyum oranı en yüksek olan 3 kurum belirlendiği, bunların; yüzde 100 uyum oranıyla katılan Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, uyum oranı yüzde 99 olan Kredi Yurtlar Genel Müdürlüğü, yine uyum oranı yüzde 100 olan Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü olduğu, bu kurumlara tavsiye kararlarına olumlu yaklaşımları ve bilgi, belge isteklerine hassasiyetleri nedeniyle plaket verildiği, Kamu Denetçiliği Kurumu tavsiye kararlarını uygulanabilir nitelikte görmeyen kurumlardan kararlara uyum oranı en düşük olan 3 kurumun da ayrıca belirlendiği, bunların; uyum oranı yüzde 35 olan Emniyet Genel Müdürlüğü, uyum oranı yüzde 19 olan Gelir İdaresi Başkanlığı, yine uyum oranı yüzde 30 olan Sosyal Güvenlik Kurumu olduğu, tavsiye kararlarını uygulanabilir nitelikte görmeyen bu kurumları toplantıya davet ederek tutumlarının gerekçelerinin dinlenildiği, yapılan istişarelerde, kurumların tavsiye kararlarını hassasiyetle değerlendirdikleri ancak çoğu durumda da meri mevzuat gereği uymalarının imkânsız olduğunun belirlendiği,

Kurumun tavsiye kararı gönderdiği idareler ve uyum oranları dikkate alınmak kaydıyla hiyerarşik üst konumdaki bakan yardımcıları seviyesinde gönderilen karar sayısı ile uyma oranının hesaplandığı, 10'dan fazla tavsiye kararı sorumluluk alanında olan bakan yardımcılarından karar sayısı ve uyum oranı en yüksek olan Adalet Bakan Yardımcısı Yakup MOĞUL, Sağlık Bakan Yardımcısı Profesör Doktor Sabahattin AYDIN, ve Spor Bakan Yardımcısı Sinan AKSU'nun ödüllendirilmek amacıyla davet edildiği, böylece kurum tavsiye kararlarına uyumun hiyerarşik olarak taltif edilmesi suretiyle, kurum çalışmalarına destek sağlanabileceğinin öngörüldüğü

ifade edilmiştir.

3.3.3 Adalet Bakan Yardımcısı Yakup MOĞUL Tarafından Özetle:

Dilekçe Komisyonu, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ve Kamu Denetçiliği Kurumu ile hem resmî olarak hem de çeşitli istişare toplantıları yapılarak iş ve işlemlerde daha iyiye, daha mükemmele yaklaşmanın gayretinde oldukları, kurumların ulusal ve uluslararası komisyonlar ile yargısal ve idari denetime tabi olduklarını, uluslararası kuruluşlar, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Kamu Denetçiliği Kurumu ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun da istedikleri ceza infaz kurumlarını ziyaret ettikleri ve oradaki sorunları tespit edip Adalet Bakanlığına bildirdikleri, kendilerinin de bu denetimlerden istifade ettikleri ifade

edilmiştir.

3.3.4 Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı Sinan AKSU Tarafından Özetle:

Kredi ve Yurtlar Kurumunda her öğrenciye devlet eliyle sıcak bir yuva vermeye çalışıldığını, öğrencilerin barınmalarındaki ve beslenmelerindeki bütün ayrıntıların düşünülerek onlara hizmet etmeye çalıştıklarını, Karma Komisyonun veya komisyonların Kurum ilgili belirledikleri tavsiye kararlarının dışında da dijital mecralardan ve CİMER'den aldıkları şikâyetleri düzenli bir şekilde irdeleyerek bu şikâyetlerin çözümü noktasında ciddi çalışmalar yapıldığını ifade edilmiştir.

3.3.5 Sağlık Bakan Yardımcısı Sabahattin AYDIN Tarafından Özetle:

Kendilerine plaketin verilme gerekçesinin daha çok Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğünün başarısı olduğunu, diğer birimlerin aynı oranda başarılı olamadığının anlaşıldığını, Sağlık Bakanlığının icra birimlerinin de aynı performansı göstermesini arzu ettiklerini ve bunu da bir görev olarak aldıklarını ifade edilmiştir.

3.3.6 Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ Tarafından Özetle:

Kamu Denetçiliği Kurumunun başdenetçi ve denetçilerinin seçiliş aşamasında sadece iktidar partisinin işaret ettiği kişilerin seçilmesine itiraz ettikleri,

Başdenetçi ve denetçilerin uzlaşıyla ve kapsayıcı bir destekle seçilmesinin Kurumun güçlenmesini ve saygınlığının artmasını sağlayacağını ve Kurumun kararlarına karşı idarelerin uyum oranını artıracağı,

Taltif edilen kurumların belirlenmesinde uygulanan yöntemin adaletsiz olduğunu, etkilenen kişi sayısından ziyade uygulanan karar sayışa itibar edilmesi gerektiğini, kararları uygulamayan kurumların, sebep olarak gösterdikleri yasal mevzuatlarında değişiklik yapılması gerektiği

ifade edilmiştir.

3.3.7 Çorum Milletvekili Erol KAVUNCU Tarafından Özetle:

Özellikle 2016 FETÖ ihanet kalkışmasından sonra Türkiye 'de gerçekten birçok alanda ciddi atılımlar, iyileştirmeler gerçekleştirildiğini, yurt kapasitelerinin 100 binlerden 800 binlere çıkarıldığını ve yurt koşullarının geçmişe nazaran oldukça iyileştiği ifade edilmiştir.

4 KARMA KOMİSYONUN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ

İsveç Kralı'nın Osmanlı Devletinde bulunduğu 1709 yılında Divan-ı Humayun ve Kazaskerlik kurumlarından etkilenerek ülkesinde oluşturduğu ombudsmanlık yapısı literatürde başlangıç olarak kabul edilmekte olup,12 Eylül 2010 referandumuyla Anayasaya dercedilen Kamu Denetçiliği Kurumu; devlet geleneğimizde dünden bugüne var olan bir sistemi yürütmektedir.

Yasama organı olan Meclisin kabul ettiği kanunlar, yürütme organı tarafından uygulanmaktadır. Kanunların uygulanması sırasında vatandaşımızın memnuniyetsizliğine yol açan durumlar ise şikayetlere neden olmaktadır. Söz konusu şikayetlerin ortadan kaldırılması 3 yolla mümkün olabilmektedir. Birincisi kanun değişikliği olup yasama yetkisini elinde bulunduran Meclisimizin takdirindedir. İkinci yol idareye başvurudur ve yürütme yetkisinin kullanıldığı yetkili idarelerce yürütülmektedir. Üçüncü yol ise uyuşmazlığın çözümü olup yargı yetkisinin kullanıldığı bağımsız ve tarafsız mahkemelerin yetkisindedir. Kamu Denetçiliği Kurumu ise kanun değişikliği gerektirmeyen konularda, yargının uzun ve meşakkatli süreçlerini beklemeden, idare ile vatandaş arasında bağımsız ve tarafsız bir merci olarak idarenin olumsuz karşılık verdiği talepler konusunda, kararları ile yol gösterici olmak üzere 2012 yılında kurulmuştur.

Kurum bir taraftan kanunlardaki değişim hızını düşürmeye hizmet ederken diğer taraftan vatandaş şikayetlerinin hızlı bir şekilde çözümüne yol aralamaktadır. Kuruluşundan itibaren her geçen yıl bilinirliği artan Kuruma 2021 yılında yaklaşık 18.843 başvuru yapılmıştır, 2020 yılından devreden dosyalarla birlikte 21.782 dosya bu dönemde incelemeye alınmıştır. Bu başvurulardan 3.160'ı dostane yollarla çözülmüş, başvurular hakkında 1.604 adet de tavsiye kararı verilmiştir.

14.06.2012 tarihli ve 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun 18'inci maddesi gereğince; Kurumun inceleme ve araştırma konusu ile ilgili olarak istediği bilgi ve belgelerin, bu isteğin tebliğ edildiği tarihten itibaren otuz gün içinde verilmesi zorunludur. Kanunun 20'nci maddesinde ise Kamu Denetçiliği Kurumunun, inceleme ve araştırma sonucunu ve varsa önerilerini ilgili mercie ve başvurana bildireceği, ilgili merciin ise Kurumun önerileri doğrultusunda tesis ettiği işlemi veya Kurumun önerdiği çözümü uygulanabilir nitelikte görmediği takdirde bunun gerekçesini otuz gün içinde Kuruma bildireceği ifade edilmiştir.

2012 yılında kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu 2013 yılında faaliyete geçmiştir. Kurumun faaliyetleri hakkında Komisyonumuza her yıl sunduğu raporlar ayrıntılı şekilde incelenmektedir. Kurum tavsiye kararlarına uyumun izlenmesi yoluyla Kurumun etkinliği ve çalışmalarındaki kalite ölçülebilmektedir.

Kurumun 2013 Yılı Yıllık Raporunun görüşmeleri sırasında; Kurumun inceleme ve araştırma konusu ile ilgili olarak istediği bilgi ve belgelerin süresi içinde vermeyen, Kurumun önerileri doğrultusunda işlem tesis etmeyen, Kurumun önerdiği çözümü uygulanabilir nitelikte görmediği takdirde yeterli gerekçe sunmayan ya da bunları süresi içinde bildirmeyen idarelerin üst düzey yöneticileri Alt Komisyona çağrılarak belirtilen durumun sebepleri gözden geçirilmiştir. Söz konusu uygulama hâlihazırda da devam etmektedir.

Kurumun 2020 Yılı Yıllık Raporu'nun görüşmeleri sırasında ise Kurumun istediği bilgi ve belgeleri süresi içerisinde verme konusunda hassasiyet gösteren ile Kurumun önerileri doğrultusunda işlem tesis etmek suretiyle diğer kurumların ortalamasından daha fazla uyum sergileyerek duyarlılık gösteren idarelerin üst düzey yetkilileri takdire şayan görülerek plaket verilmeye başlanmıştır.

Söz konusu dönemlerdeki uygulamalar ile Kurum kararlarını idarelerin uygulama oranları birlikte değerlendirildiğinde; Kurum tavsiye kararlarına uyum oranlarının artmasında Karma Komisyonun katkısı gözlemlenmiştir.

Kurumun tavsiye kararlarına uyum oranı 2013 yılı Yıllık Raporunda %20'lerde iken; 2017 yılında %65'e, 2018 yılında %70'e, 2019 yılında %75'e, 2020 yılında %76,38'e yükselmiş ve 2021 yılında ise %79,50'ye ulaşmıştır. Kurum kararlarını idarelerin uygulama oranlarındaki artış, Kurumun yıllar itibariyle bilinirliğini ve etkinliğini artırdığını göstermektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumuna 2021 yılında vatandaşların yaptığı şikayetler hakkında Kurumun önerilerinin bildirildiği Kurumlar ile bunların tesis ettikleri işlemin niteliğine (olumlu/olumsuz) ilişkin liste aşağıda yer almaktadır:

İdarenin Adı	Gönderilen	Cevap Verilen	Uygulanan	Gerekçe Bildirilen	Cevabı Gelmemiş	Cevap Verme Yüzdesi (%)	Uygulanma Yüzdesi (%)
Adalet Teşkilatını Güçlendirme Vakfı	1	1		1		0%	0,00%
Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Adli Tıp Kurumu Başkanlığı	2				2	100%	
Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu	3	3	2	1		0%	66,67%
Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Ceza İşleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü	221	221	221			0%	100,00%
Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı	1	1		1		0%	0,00%
Hakimler ve Savcılar Kurulu Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Personel Genel Müdürlüğü	2	2	1	1		0%	50,00%
Türkiye Adalet Akademisi Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
TOPLAM ADALET BAKANLIĞI	**246**	**238**	**234**	**4**	**10**	**4%**	**98,32%**
Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü	2	2	2			0%	100,00%
Personel Genel Müdürlüğü	3	3	1	2		0%	33,33%
Strateji Geliştirme Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
TOPLAM AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI	**7**	**6**	**4**	**2**	**1**	14%	**66,67%**
Çalışma Genel Müdürlüğü	2	2	1	1		0%	50,00%
Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Personel Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı	90	87	26	61	3	3%	29,89%
Strateji Geliştirme Başkanlığı	1	1		1		0%	0,00%
Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü	6	4	2	2	2	33%	50,00%
TOPLAM ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI	**103**	**97**	**32**	**65**	**6**	**6%**	**32,99%**
Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü	4	4	4			0%	100,00%

Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Meteoroloji Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Milli Emlak Genel Müdürlüğü	1				1	100%	
Personel Genel Müdürlüğü	1	1		1		0%	0,00%
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı	15	15	15			0%	100,00%
Strateji Geliştirme Başkanlığı	4	4	3	1		0%	75,00%
Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Tapu Ve Kadastro Genel Müdürlüğü	4	3	3		1	25%	100,00%
Toplu Konut İdaresi Başkanlığı	2	2	1	1		0%	50,00%
TOPLAM ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI	**34**	**32**	**29**	**3**	**2**	**6%**	**90,63%**
Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu	3	3	3			0%	100,00%
Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu	2	2	2			0%	100,00%
Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü	1	1		1		0%	0,00%
TOPLAM ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI	**8**	**7**	**6**	**1**	**1**	**13%**	**85,71%**
Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü	73	71	70	1	2	3%	98,59%
Personel Genel Müdürlüğü	4	4	2	2		0%	50,00%
Strateji Geliştirme Başkanlığı	1				1	100%	
TOPLAM GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI	**84**	**75**	**72**	**3**	**9**	**11%**	**96,00%**
Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu Başkanlığı	5	4	4		1	20%	100,00%
Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Doğal Afet Sigortaları Kurumu Başkanlığı	1	1		1		0%	0,00%
Gelir İdaresi Başkanlığı	17	16	3	13	1	6%	18,75%
Merkezi Finans ve İhale Birimi Başkanlığı	3	3	1	2		0%	33,33%
Özelleştirme İdaresi Başkanı	1	1		1		0%	0,00%
Personel Genel Müdürlüğü	3	3	2	1		0%	66,67%
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı	4	3	2	1	1	25%	66,67%
TOPLAM HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI	**48**	**37**	**17**	**20**	**11**	**23%**	**45,95%**

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	7	4	3	1	3	43%	75,00%
Emniyet Genel Müdürlüğü	35	34	12	22	1	3%	35,29%
Göç İdaresi Başkanlığı	6	4	3	1	2	33%	75,00%
Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	16	16	13	3		0%	81,25%
İller İdaresi Genel Müdürlüğü	2	2	2			0%	100,00%
Jandarma Genel Komutanlığı	3	2	1	1	1	33%	50,00%
Kaçakçılık, İstihbarat, Harekat ve Bilgi Toplama Dairesi Başkanlığı	2	2	2			0%	100,00%
Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü	3	3	1	2		0%	33,33%
Valilik ve Kaymakamlıklar	5	4	2	2	1	20%	50,00%
TOPLAM İÇİŞLERİ BAKANLIĞI	**84**	**71**	**39**	**32**	**13**	**15%**	**54,93%**
Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü	1				1	100%	
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü	1	1		1		0%	0,00%
Personel Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Başkanlığı	1				1	100%	
Strateji Geliştirme Başkanlığı	1				1	100%	
TOPLAM KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI	**6**	**2**	**1**	**1**	**4**	**67%**	**50,00%**
Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği	1	1	1			0%	100,00%
Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü	9	9	4	5		0%	44,44%
İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve Sosyal Yardım Sandığı Genel Müdürlüğü	1				1	100%	
İnşaat ve Emlak Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Ortaöğretim Genel Müdürlüğü	2	2	2			0%	100,00%
Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü	2	2	2			0%	100,00%
Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı	3	3		3		0%	
Personel Genel Müdürlüğü	24	24	10	14		0%	41,67%
Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Temel Eğitim Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Üniversiteler-Fakülteler	209	194	155	39	15	7%	79,90%
Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı	2	2	1	1		0%	50,00%
Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı	2				2	100%	
Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%

TOPLAM MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI	**271**	**241**	**179**	**62**	**30**	**11%**	**74,27%**
Askeri Fabrikalar Genel Müdürlüğü	2	2	1	1		0%	50,00%
Genelkurmay Başkanlığı	1	1		1		0%	0,00%
Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	3	2	2		1	33%	100,00%
Milli Savunma Üniversitesi Rektörlüğü	3	3	3			0%	100,00%
Personel Genel Müdürlüğü	4	4	2	2		0%	50,00%
TOPLAM MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI	**15**	**12**	**8**	**4**	**3**	**20%**	**66,67%**
Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü	7	7	5	2		0%	71,43%
Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü	10	10	6	4		0%	60,00%
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü	2	2	2			0%	100,00%
Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü	92	92	92			0%	100,00%
Strateji Geliştirme Başkanlığı	4	3		3	1	25%	0,00%
Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü	35	34	16	18	1	3%	47,06%
TOPLAM SAĞLIK BAKANLIĞI	**173**	**150**	**123**	**27**	**23**	**13%**	**82,00%**
Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı	2	2	1	1		0%	50,00%
Türk Standartları Enstitüsü Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Başkanlığı	2	1	1		1	50%	100,00%
TOPLAM SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI	**5**	**4**	**3**	**1**	**1**	**20%**	**75,00%**
Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü	4	4	2	2		0%	50,00%
Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Orman Genel Müdürlüğü	2	2	2			0%	100,00%
Personel Genel Müdürlüğü	7	5	4	1	2	29%	80,00%
Strateji Geliştirme Başkanlığı	1	1	1			0%	100,00%
Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü	2	2	2			0%	100,00%
Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Yüksek Komiserler Kurulu	1	1	1			0%	100,00%

TOPLAM TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI	**26**	**18**	**15**	**3**	**8**	**31%**	**83,33%**
Personel Genel Müdürlüğü	5	4	2	2	1	20%	50,00%
TOPLAM TİCARET BAKANLIĞI	11	4	2	2	7	**64%**	**50,00%**
Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanlığı	3	3	2	1		0%	66,67%
Denizcilik Genel Müdürlüğü	1	1	1			0%	100,00%
Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü	1	1		1		0%	0,00%
Karayolları Genel Müdürlüğü	10	2	2		8	80%	100,00%
Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü	5	4	2	2	1	20%	50,00%
TCDD İşletmesi Genel Müdürlüğü	2	2	1	1		0%	50,00%
TCDD Taşımacılık Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü	3	3	2	1		0%	66,67%
Türkiye Raylı Sistem Araçları Sanayii Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü	1	1		1		0%	0,00%
TOPLAM ULAŞTIRMA VE ALTYAPI BAKANLIĞI	**26**	**17**	**10**	**7**	**9**	**35%**	**58,82%**
TOPLAM YARGI KURULUŞLARI	23	22	11	11	1	4%	50,00%
TOPLAM ODA/BİRLİK	68	63	57	6	5	7%	90,48%
TOPLAM BANKA VE FİNANS KURULUŞLARI	209	209	209	0	0	0%	100,00%
TOPLAM MAHALLİ İDARELER	146	106	67	39	40	27%	63,21%
TOPLAM DİĞER KURULUŞLAR	11	6		6	5	50%	0,00%

İdarenin bütünlüğü ilkesi çerçevesinde hiyerarşik denetim yoluyla, devleti oluşturan kurum ve kuruluşların birbiriyle uyum içerisinde bir bütün olarak çalışması sağlanmaktadır. Bakan Yardımcıları, bakanın emrinde ve onun yardımcısı olup bakanlık hizmetlerini bakan adına ve bakanın direktif ve emirleri yönünde, bakanlığın amaç ve politikalarına, kalkınma planlarına ve yıllık programlara, stratejik plan ve performans hedefleri ile hizmet gereklerine, mevzuat hükümlerine uygun olarak düzenler ve yürütür. Bakanlık merkez teşkilatında hizmetin özelliklerinden kaynaklanan farklılıklar dikkate alınmak kaydıyla oluşturulan hiyerarşik kademeler incelendiğinde Genel Müdürlük, Kurul Başkanlığı veya Daire Başkanlıklarının Bakan Yardımcılığına bağlı olarak hizmetlerini yürüttüğü görülmektedir.

Kurumun idarelere bildirildiği 1147 adet tavsiye kararının, Kurumların üstündeki hiyerarşik kademeler dikkate alınarak hazırlanan aşağıdaki tabloda Bakan Yardımcıları itibarıyla dağılımı görülmektedir.

Bakan Yardımcısı	Gönderilen	Cevap Verilen	Uygulanan	Gerekçe Bildirilen	Cevabı Gelmemiş	Toplam Uyma Yüzdesi
Genel Toplam	**1147**	**1011**	**774**	**237**	**136**	**77%**
Adalet Bakan Yardımcısı Yakup MOĞUL	223	223	222	1		100%
Sağlık Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Sabahattin AYDIN	108	107	100	7	1	93%
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakan Yardımcısı Adnan ERTEM	91	88	26	62	3	30%
Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı Sinan AKSU	73	71	70	1	2	99%
İçişleri Bakan Yardımcısı Muhterem İNCE	53	52	27	25	1	52%
Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Enver İSKURT	22	13	7	6	9	54%
Milli Eğitim Bakan Yardımcısı Sadri ŞENSOY	12	12	7	5		58%
İçişleri Bakan Yardımcısı İsmail ÇATAKLI	13	8	6	2	5	75%
Milli Savunma Bakan Yardımcısı Yunus Emre KARAOSMANOĞLU	7	7	5	2		71%
Sağlık Bakan Yardımcısı Doç. Dr. Tolga TOLUNAY	7	7	5	2		71%
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakan Yardımcısı Opr. Dr. Ertuğrul SOYSAL	8	6	3	3	2	50%
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Mücahit DEMİRTAŞ	5	5	3	2		60%
Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Akif ÖZKALDI	5	5	3	2		60%
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Fatma VARANK	5	4	4		1	100%
İçişleri Bakan Yardımcısı Mehmet ERSOY	5	4	3	1	1	75%
Milli Eğitim Bakan Yardımcısı Petek AŞKAR	3	3	3			100%
Adalet Bakan Yardımcısı Hasan YILMAZ	3	3	2	1		67%
Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Dr. Ömer Fatih SAYAN	3	3	2	1		67%
İçişleri Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Tayyip Sabri ERDİL	3	3	1	2		33%
Adalet Bakan Yardımcısı Zekeriya BİRKAN	2	2	2			100%
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakan Yardımcısı Doç. Dr. Kübra Güran YİĞİTBAŞI	2	2	2			100%
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakan Yardımcısı Hasan SUVER	2	2	2			100%
Milli Savunma Bakan Yardımcısı Şuay ALPAY	3	2	2		1	100%
Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Ayşe Ayşin IŞIKGECE	2	2	2			100%
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Şeref KALAYCI	2	2	1	1		50%
Milli Savunma Bakan Yardımcısı Muhsin DERE	2	2	1	1		50%

Sanayi ve Teknoloji Bakan Yardımcısı Dr. Çetin Ali DÖNMEZ	2	2	1	1		50%
Adalet Bakan Yardımcısı Uğurhan KUŞ	3	1	1		2	100%
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakan Yardımcısı Faruk ÖZÇELİK	1	1	1			100%
Hazine ve Maliye Bakan Yardımcısı Cengiz YAVİLİOĞLU	1	1	1			100%
Milli Eğitim Bakan Yardımcısı Nazif YILMAZ	1	1	1			100%
Sanayi ve Teknoloji Bakan Yardımcısı Hasan BÜYÜKDEDE	1	1	1			100%
Sanayi ve Teknoloji Bakan Yardımcısı Mehmet Fatih KACIR	2	1	1		1	100%
Tarım ve Orman Bakan Yardımcısı Fatih METİN	1	1	1			100%
Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Selim DURSUN	1	1	1			100%
Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Nadir ALPASLAN	1	1		1		0%
Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı İhsan Selim BAYDAŞ	1				1	-
Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Özgül Özkan YAVUZ	1				1	-
Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Serdar ÇAM	1				1	-

Yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde Karma Komisyon tarafından yapılan çalışmalar sonucunda hâsıl olan görüş ve kanaatler aşağıdaki şekildedir:

- Kamu Denetçiliği Kurumu, kanun değişikliği gerektirmeyen vatandaşın idareden şikayet konularında, yargının uzun ve meşakkatli süreçlerini beklemeden, idare ile vatandaş arasında bağımsız ve tarafsız bir merci olarak, kararları ile yol gösterici olmak üzere kurulmuştur.

- Kamu Başdenetçisi ve Kamu Denetçilerinden alınan bilgiler ile 2021 yılı Yıllık Raporunun ilgili bölümlerinin incelenmesi neticesinde Kurumun önerileri doğrultusunda işlem tesis etmek suretiyle diğer kurumların ortalamasından daha fazla uyum göstererek duyarlılık sergileyen 3 Kurum belirlenmişti. Bunlardan;

  - Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, sözleşmeli ve geçici personel sorunları konusunda Kamu Denetçiliği Kurumu'na yapılan 91 şikayete ilişkin tavsiye kararlarının tamamını,
  - Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, adalet, milli savunma, güvenlik, insan hakları ve Kamu personel rejimi konularında Kamu Denetçiliği Kurumu'na yapılan 221 şikayete ilişkin tavsiye kararlarının tamamını,

- Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü, kendilerine verilen eğitim-öğretim, gençlik ve spor ile kamu personel rejimi konularındaki 73 adet tavsiye kararının 70 adedini

uygulamak suretiyle diğer kurumlarımıza örnek teşkil etmiştir. Bu sebeple Kurum temsilcilerine Alt Komisyon çalışmaları sırasında plaket verilmiştir.

- Kurumun önerileri doğrultusunda işlem tesis etmediği, Kurumun önerdiği çözümü uygulanabilir nitelikte görmediği takdirde yeterli gerekçe sunmadığı ya da bunları süresi içinde bildirmediği anlaşılan Kurumlardan;
  - Gelir İdaresi Başkanlığı Kurum, tavsiye kararlarının %81'ini uygulanabilir görmemiştir. İdareye gönderilen tavsiye kararları konuları itibarıyla ele alındığında; kamu personal rejiminde mali haklar konusunda 6, engellilere yönelik sosyal hizmet ve yardımlar konusunda 2, adalet hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin faaliyetler ile mali suçlar ve kaçakçılık konularında 1'er tavsiye kararı,
  - Emniyet Genel Müdürlüğü, Kurum tavsiye kararlarının %65'ini uygulanabilir görmemiştir. İdareye gönderilen tavsiye kararları konuları itibarıyla ele alındığında; kamu personel rejiminde personelin değerlendirilmesi, kadro ve/veya pozisyonlar, atama, nakil, görevlendirme ve yer değiştirme, kamu personeline ilişkin diğer konularda 4, kolluk kuvvetleri faaliyetleri ile vergi işlemleri konularında 1'er tavsiye kararı
  - Sosyal Güvenlik Kurumu, Kurum tavsiye kararlarının %70'ini uygulanabilir görmemiştir. İdareye gönderilen tavsiye kararları konuları itibarıyla ele alındığında; Çalışma ve sosyal güvenliğe ilişkin konularda 44, Kamu personel rejimiyle ilgili konularda 10, Sağlığa ilişkin konularda 3, Adalet Milli Savunma ve Güvenlik konusunda 1 tavsiye kararının

uygulanabilir görülmemiş olmasının gerekçeleri Kurum yetkililerinden Alt Komisyonda dinlenmiştir.

- Kurumun önerileri doğrultusunda işlem tesis edilmemesinin meri mevzuattan (yönetmelik, tebliğ, genelge vb. düzenleyici idari işlemler) kaynaklandığı görülmektedir. Ancak kanunun yorumunda vatandaşların şikayetini ortadan kaldıracak yola gidilmesi ve bu kapsamda meri mevzuatta değişiklik yapılması faydalı olabilecektir. Kurumun ise tavsiye kararında talep edilen idari işlemin gerekçelerini daha açık ve ayrıntılı bir şekilde izah etmesinde fayda olabileceği değerlendirilmektedir.

- Karma Alt Komisyonda 2014 yılındaki görüşmelerde Kurum tavsiye kararlarına olumsuz yaklaşan idarelerin uygulanabilir görmeme gerekçelerini değerlendirilmeye, 2021 yılındaki görüşmelerde ise Kurum tavsiye kararlarına olumlu yaklaşan idarelerin takdir edilmesine başlanmıştır. Kurum tavsiye kararlarını uygulayan kurum ve kuruluşların hiyerarşik olarak üstünde bulunan Bakan yardımcısı ve Bakanların da takdire şayan olduğu düşüncesiyle; Kurumun tavsiye kararı gönderdiği idareler ve uyum oranları dikkate alınmak kaydıyla, hiyerarşik üstü konumundaki Bakan Yardımcıları seviyesinde gönderilen karar sayısı ile uyma oranı hesaplanmış, 10'dan fazla tavsiye kararı sorumluluk alanında olan Bakan Yardımcılarından karar sayısı ve uyum oranı en yüksek olanlara Karma Komisyonda plaket verilmesi önerilmiştir.

- Kurumunun tavsiye kararlarının uygulanması suretiyle bakanlığın mevzuat hükümlerine uygun olarak faaliyetlerin yürütülmesine katkı sağladığı kanaati hasıl olan Adalet Bakan Yardımcısı Yakup MOĞUL, Gençlik ve Spor Bakan Yardımcısı Sinan AKSU ile Sağlık Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Sabahattin AYDIN'a Karma Komisyona çağırılarak plaket verilmiştir.

- Kurum tavsiye kararlarına olumlu yaklaşan idarelerin hiyerarşik olarak desteklenmesi suretiyle, Kurumun etkinliğinin artırılabileceği öngörülmektedir. Bu nedenle Kurum tavsiye kararlarına olumlu yaklaşan idareler ile bağlı bulundukları Bakan Yardımcısı ve Bakanı gösteren listelerin yanı sıra içeriği itibarıyla geniş kitlelerin idareden şikayetlerini ortadan kaldıran ya da çözüme kavuşturan nitelikteki tavsiye kararlarının yıllık raporun "İdarelerin Kararlara ve Bilgi-Belge Taleplerine Yaklaşımları" bölümünde ayrıntılı bir şekilde yer almasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Karma Komisyonun yaptığı araştırma ve incelemeler sonucu düzenlemiş olduğu Raporun, 6328 sayılı Kanunun 22'nci maddesi çerçevesinde Genel Kurulda görüşülmek üzere TBMM Başkanlığına sunulması oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Karar No: 2 *30.03.2022*

Karma Komisyon Başkanı *Mihrimah Belma Satır* İstanbul	Karma Komisyon Başkanvekili *İsmail Tamer* Kayseri	Karma Komisyon Sözcüsü *Fehmi Küpçü* Bolu
Karma Komisyon Kâtibi *Mustafa Kendirli* Kırşehir	Karma Komisyon Üyesi *Arzu Aydın* Bolu	Karma Komisyon Üyesi *Ahmet Salih Dal* Kilis
Karma Komisyon Üyesi *Hüda Kaya* İstanbul (Son toplantıya katılamadı, muhalefet şerhimiz vardır)	Karma Komisyon Üyesi *Mehmet Taytak* Afyonkarahisar (Son toplantıya katılamadı)	Karma Komisyon Üyesi *Behiç Çelik* Mersin (Muhalefet şerhimiz vardır)
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Karma Komisyon Üyesi *Hakan Çavuşoğlu* Bursa (Son toplantıya katılamadı)	Karma Komisyon Üyesi *Mahmut Atilla Kaya* İzmir	Karma Komisyon Üyesi *Mustafa Sezgin Tanrıkulu* İstanbul (Muhalefet şerhimiz vardır)
Karma Komisyon Üyesi *İbrahim Yurdunuseven* Afyonkarahisar	Karma Komisyon Üyesi *Servet Ünsal* Ankara (Muhalefet şerhimiz vardır)	Karma Komisyon Üyesi *Ali Haydar Hakverdi* Ankara (Muhalefet şerhimiz vardır)
Karma Komisyon Üyesi *Atay Uslu* Antalya (Son toplantıya katılamadı)	Karma Komisyon Üyesi *Erol Kavuncu* Çorum	Karma Komisyon Üyesi *Oya Eronat* Diyarbakır
Karma Komisyon Üyesi *Metin Nurullah Sazak* Eskişehir	Karma Komisyon Üyesi *Mahmut Tanal* İstanbul (Muhalefet şerhimiz vardır)	Karma Komisyon Üyesi *Memet Bülent Karataş* İstanbul
Karma Komisyon Üyesi *Radiye Sezer Katırcıoğlu* Kocaeli	Karma Komisyon Üyesi *Hakan Kahtalı* Malatya	Karma Komisyon Üyesi *Hüseyin Kaçmaz* Şırnak (Son toplantıya katılamadı)
Karma Komisyon Üyesi *Cengiz Demirkaya* Mardin	Karma Komisyon Üyesi *Meliha Akyol* Yalova	

MUHALEFET ŞERHİ

GENEL DEĞERLENDİRME

Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin, hukuka, insan haklarına, iyi yönetim ilkelerine ve hakkaniyete aykırı işlemlerine karşı bireylerin haklarını korumak amacı ile 2012 yılında kurulmuş ve 2013 yılında çalışmalarına başlamıştır. Anayasal bir kurum olan Kamu Denetçiliği Kurumu'na 'kamunun vicdanı' olarak bakmak da mümkündür. Bu ağır yükümlülük yerine getirilirken oldukça hassas ve hakkaniyetli olunmakla birlikte siyasal iradeden bağımsız ve bireyler adına cesur kararlar almak kurumun başlıca görevlerinden biridir.

Kuruma 2013 ve 2021 yılları arasında toplamda 189 bin 587 şikayet başvurusunda bulunulmuştur. Ülkemizin hak arama kültürüne çok önemli katkılar sağlayan kurumun uygulamaları ve çalışmaları neticesinde, kuruma ulaşabilen ve şikayetini bildirebilen vatandaşlarımızın sorunlarına dair aldığı tavsiye kararları ile, kısmen de olsa birtakım sorunlar çözüme kavuşmaktadır. İdarelerin, tavsiye niteliğindeki bu kararlara uyum oranı yüksek görülse de, alınan karar sayısı ve bu kararlara uyulma oranı istenilen seviyeye gelebilmiş değildir.

Demokratik devletlerde kapsayıcı kurumların ve hak arama yöntemlerinin çeşitliliği, o ülkelerdeki demokrasi kültürünü geliştirmektedir. Bu nedenle 9 yıllık genç bir kurum olan Kamu Denetçiliği Kurumu, demokrasimiz açısından da önemli ve desteklenmesi gereken bir kurumdur.

Kamu Denetçiliği Kurumu, kamu idareleri ile sorun yaşayan vatandaşlarımız ve diğer ülke vatandaşlarının karşılaştıkları sorunlar ve kurumların bu sorunları hızlı çözmesi açısından değerli bir kurumdur. Fakat kurumun yönetim kadrosunun seçilme yöntemi ve dolayısıyla oluşan yönetim yapısı nedeni ile cesur ve bağımsız karar almaktan zaman zaman imtina etmesi, kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

İNCELEME VE KANAAT

BAŞVURULAR

Kuruma 2021 yılında yapılan başvurular, bir önceki yıla oranla yüzde 478 oranında düşerek; 18 bin 843 olarak gerçekleşmiştir. Bu sayı, pandemi öncesi 2019 yılında yapılan 20 bin 968 başvurunun da altındadır.

2020 yılında yapılan başvuruların konularına baktığımızda, iktidarın yanlış ekonomi politikaları ve pandemi nedeni ile birlikte; ekonomi, maliye ve vergi konularının ağırlıklı olduğu, 2021 yılında ise bu başlık altındaki şikayetlerde büyük oranda düşüş yaşandığı görülmüştür. Sorunların 2021 yılında artarak devam ettiği düşünüldüğünde ise; başvuru sayısındaki yüksek düşüş, vatandaşların hak arama mercii olarak gördüğü Kamu Denetçiliği Kurumu'ndan uzaklaştığını göstermektedir. 2020 yılında kuruma yapılan toplam başvuruların yüzde 80,28'i ekonomi, maliye ve vergi başlıkları altında toplanırken; bu oran 2021 yılında yapılan toplam başvuruların yüzde 9,76'sını oluşturmaktadır. Diğer bir

ifadeyle, 2020 yılında bu başlıklar altında 72 bin 419 başvuru yapılırken, 2021 yılında yüzde 3 bin 937 düşüş göstererek, bin 839 olmuştur.

Özellikle 2020-2021 yıllarında, yaşanan ve hala devam eden ağır ekonomik kriz ve vatandaşlara yüklenen vergi yükü düşünüldüğünde, bu başvurulardaki kağıt üzerinde ve sayısal anlamda yaşanan azalmanın gerçek hayatta karşılığı görülmemektedir.

Başvurular arasında gerçek kişilere bakıldığında kadın başvuruculaların erkeklere oranla belirgin olarak az olduğu görülmektedir. 2020 yılında kuruma şikayet başvurusunda bulunan kadınların erkeklere oranı yüzde 434 daha düşükken bu oran 2021 yılında yüzde 320 olarak gerçekleşmiştir. Hayatın doğal akışına uygun olmayan bu oranların nedeninin detaylı olarak araştırılması ve kadınların idareler ile ilgili yaşadıkları sorunları kuruma yansıtabilmeleri için özel bir çalışmanın yapılması gerekmektedir.

0-18 yaş grubunda, toplamda kuruma yapılan başvuru sayılarında düşüş görülmektedir. Bu yaş grubunda, başvuru sayıları dosya bazlı olarak düşse de toplam başvurular arasındaki oranı yüzde 0,36'dan yüzde 1,40'a çıkarak, bir önceki yıla göre yüzde 388'lik bir artış göstermiştir. 18-24 ve 25-34 yaş aralığındaki başvurucular eklendiğinde bu yaş aralıklarının toplam başvurular içindeki oranı yüzde 39,08 olarak ortaya çıkmaktadır. Geçtiğimiz yıl bu üç yaş grubunun başvuru oranı yüzde 46,58 olmakla birlikte bu yıl da aynı yaş gruplarının oranında düşüş gözlense de başvuruların büyük bir bölümünü oluşturmaya devam ettiği görülmüştür. Bu devlet kurumlarını yöneten AKP iktidarının gençlik politikalarının yetersizliğinin ve gençlerin kamu yönetimi ile yaşadıkları sorunların izdüşümüdür.

2021 yılında yapılan başvurulardan 1. sırayı 2 bin 568 başvuru ve yüzde 13,63'lük oran ile Adalet Bakanlığı oluşturmaktadır. Kuruma dair yapılan şikayet başvuru sayısı, geçtiğimiz yıl toplam 90 bin 209 başvuru olmasına rağmen yapılan 2 bin 205 şikayetten fazladır. Yine oransal olarak bakıldığında geçtiğimiz yıl Adalet Bakanlığına dair yapılan şikayet başvurularının toplam başvurular arasındaki oranı yüzde 2,44 olarak gerçekleşmiştir. Adalet Bakanlığı'na dair şikayetlerde 2020 yılına göre, dosya bazlı yüzde 16'lık bir artış, oransal olarak ise yüzde 558'lik bir artış gözlenmiştir. Ceza infaz kurumlarına dair tavsiye kararlarının çoğu nakil konusunda alınmış olup kurumun bu kararlara uyumu olumlu olarak görülse de diğer birçok konuda sorunların devam ettiği görülmektedir. Başvurularda yaşanan artışlar, özellikle ülkemizin adalet ve ceza infaz sisteminde yaşanan aksaklıkların göstergesi niteliğindedir.

KARARLAR

Alınan kararlara bakıldığında ise başvuruların yüzde 6,55'ini bulan bin 201 başvuru hakkında **"Tavsiye Kararı"** verilmiş ve bu kararlara idarelerin uyma oranı yüzde 79,50 olarak gerçekleşmiştir. Tavsiye kararlarına idarelerin uyma oranlarında geçtiğimiz yıla göre oransal anlamda az da olsa artış görülmektedir. Fakat toplam incelenen dosyalardaki oran dikkate alındığında, bu artışın yetersiz olduğu ve idarelerin karara uyma oranının istenilen düzeyde olmadığı ortaya çıkmaktadır. Kurumun tavsiye kararlarına idarelerin uymama veya uyamama nedenlerinin ortadan kaldırılması ve keyfi uygulamaların önüne geçilmesi için, kanuni eksikliklere ya da mevzuata bağlı tüm engelleri ortadan kaldıracak bir düzenleme yapılmalıdır.

Kuruma 2021 yılında 18 bin 843 ve 2020 yılından devreden 2 bin 939 başvuru bulunmaktadır. Toplamda 21 bin 782 dosyadan, sonuçlandırılan 19 bin 740 dosya söz konusudur. Sonuçlandırılan bu dosyaların yüzde 38,94'üne **"Gönderme Kararı"** (İdari başvuru yolları tüketilmeden yapılan başvurular için alınan karar), yüzde 30,05'ine **"İncelemezlik Kararı"** (Kurumun görev alanına girmeyen, mevzuatın öngördüğü zorunlu hususlar bulunmayan, belli bir konuyu içermeyen, yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olan, sebepleri, konusu ve tarafları aynı olanlar ile daha önce sonuçlandırılan başvurular için alınan karar) verilmiştir.

Toplamda yüzde 68,99'u bulan bu oran, 19 bin 740 dosyanın 13 bin 618'inin sonuçlanmış gözükse de, ön inceleme sonrası karara bağlanan başvurular olduğunu ortaya koymaktadır. Bu oran, 2020 yılı için 91 bin 100 başvurunun yalnızca yüzde 19,80'i iken; bu yıl yüzde 68,99'una ulaşmış durumdadır. Geçersiz sayılan başvuru ve karar verilmesine yer olmadığına dair kararlar da, toplam başvuruların yüzde 3,85'ini oluşturmaktadır.

Görülen o ki, kurum, başvurucular tarafından doğru başvurunun nasıl yapılacağına dair gerekli çalışmayı ve doğru yönlendirmeyi yapamamakta ve bu durum sonucunda, hem başvurucular hem de kurum çalışanları zor durumda kalmakta ve mesaisinin büyük bölümünü bu tarz başvurulara ayırmaktadır.

SONUÇ

Bir an önce kuruma yapılacak 'doğru başvuruların' nasıl olacağına dair, doğru ve anlaşılabilir bir şekilde, yaygın ve tüm vatandaşlarımıza ulaşabilecek bir çalışma yapılmalıdır.

Kadın başvurucuların erkeklere oranla 3-4 kat daha az şikayet başvurusunda bulunmasının nedenlerinin araştırılarak bu doğrultuda gerekli çalışmanın yapılması önem arz etmektedir.

2021 yılında yapılan başvuruların yüzde 80,23'ü E-başvuru yolu ile yapılmıştır. Oransal anlamda bir önceki yıla göre, bu başvuru tarzında azalma olduğu görülmekte, posta yolu ve elden başvurularda ise artış olduğu gözlemlenmektedir. Ülkemizdeki internet erişiminde ve diğer birçok konuda yaşanan sıkıntılarla birlikte, eğitim düzeyleri de bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Başvurular üzerinden baktığımızda, geçtiğimiz yıl olduğu gibi bu yıl da en son sıralarda Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgeleri yer almaktadır. Bunun ana nedenlerinden biri nüfus yoğunluğu olsa da, bir diğer neden de bu bölgelerde internet kullanım yoğunluğunun ve eğitim düzeyinin diğer bölgelere oranla farklılık göstermesi olarak ortaya çıkmaktadır. Valiliklerden ve Kaymakamlıklardan alınan başvurular, ücretsiz bir şekilde posta yolu ile kuruma ulaştırılmakta ve başvuru tarihi de kuruma ulaştığı değil, başvurulduğu tarih olarak alınmaktadır. Bu uygulama, vatandaşlar açısından olumlu bir uygulama olmakla birlikte; başvuruların oranına bakıldığında ve yaptığımız araştırmalarda, kurumun bu uygulamanın bilinirliğini sağlamakta eksik kaldığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle internet ortamında başvuru yapmakta sorunlar yaşayan ve kurumun Ankara ve İstanbul ofislerine ulaşımı zor olan vatandaşlarımızın, kaymakamlık ve

valilikler yolu ile başvuru yapılabildiğine dair duyurularının yapılması ve bunları koordine edecek bölge temsilciliklerinin kurulması gerekmektedir.

Başvurucular için bir diğer yol da, mobil uygulamalar geliştirilmesi ve kullanılması olacaktır. Bu konu hakkında, kurumda bir fizibilite çalışmasının yapıldığı ve sonuca varmadığı görülmüştür. Kurama başvurmak isteyen vatandaşlarımızın bir mobil uygulama sayesinde, süreçlerinin hızlanacağı ve kolay başvurunun önünü açacağı düşünülmektedir. Bu konuda gerekli çalışmanın bir an önce yapılması gerekmektedir.

Kamu idareleri ve vatandaşlar arasında köprü bağı kurması gereken kurumun, her türlü baskıdan ve kaygıdan uzak, özgür irade ile karar alması önem arz etmektedir. İktidar çoğunluğunun oyları ile seçilen kamu denetçileri, tek adam rejiminde kendisini seçen yürütmenin başı ile doğrudan irtibatlı olarak tercih edilmektedir. Bu nedenle, kurumun seçim yapısının değiştirilmesi ve bağımsızlığın sağlanarak desteklenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu konuda yeni bir düzenlemenin gerektiği açıktır. Bu doğrultuda iktidarın hiçbir çalışma yapmadığı ve kurumun bağımsız bir yapıdan uzak yönetimiyle çalışmalarına devam ettiği görülmektedir. Bu durumun düzeltilmesi, her şeyden önce kurum ve kurum yöneticilerine dair güveni ve kurumun aldığı kararların idareler üzerindeki etkinliğini artıracaktır.

Kurumun aldığı Tavsiye Kararlarına uyan kurumların ödüllendirilme yöntemi ve oy çokluğu ile yeni alınan kararla üç bakanlığın da bu ödüllendirilmeye dahil edilmesi yeniden gözden geçirilmelidir. Ödüllendirme yöntemine dair belirlenen ölçüt yetersiz olmakla birlikte bu ödüllendirmelerin siyasal amaçla yapıldığı düşünülmektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından, komisyonumuza sunulan örnek kararlar ve tavsiye kararlarına uyan/uyamayan kurumların belirlenmesinde, daha kapsayıcı kararlara ve kurumlara yer verilmeli, "uyamayan" kurumların önerdiği kanun ve mevzuat değişikliklerinin ilgili komisyonlara bildirilmesi ve takibinin sağlanması gerekmektedir.

30.03.2022

Mustafa Sezgin Tanrıkulu	*Ali Haydar Hakverdi*	*Mahmut Tanal*
İstanbul	Ankara	İstanbul
	Servet Ünsal	
	Ankara	

MUHALEFET ŞERHİ

"KDK- Kamu Denetçiliği Kurumu kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikayet mekanizması olarak, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını, insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak amacıyla kurulmuştur."

Yukarıda kuruluş amacı belirtilen KDK 2013 yılında çalışmalarına başlamış olan kamu vicdanının sesi olarak, henüz son derece yetersiz de olsa toplumda karşılık bulmaya çalışan bir kamu kurumudur.

Ayrıca, toplumda meydana gelen gelişme ve değişmelere bağlı olarak; kamu bürokrasisinin denetlenmesi, insan haklarının geliştirilmesi, kamu yönetiminde gerçekleşen hatalı eylem ve işlemlere karşı yurttaşların sorunlarının çözülmesi ve bu doğrultuda kamuoyunun dikkatinin de kamu örgütlerinde bulunan aksaklıklara çekilmesi için Kamu Denetçiliği Kurumu oldukça önemli bir sorumluluk taşımaktadır.

Teknoloji ve internet yetersizliği başta olmak üzere toplumda devlet kurumları ve görevlilerine karşı oluşan güvensizliği de dikkate alarak yapılan başvuruların yaşanan mağduriyet ve sorunların büyüklüğü düşünüldüğünde çok sınırlı olduğu görülmektedir.

KDK kurulduğu 2013'ten 2021 yılına kadar 189 bin 587 şikayet başvurusunda bulunulmuştur. Tüm bu yetersizlikler ve sorunlara rağmen kurum hak arama noktasında yargı mekanizmalarının dışında bir başvuru noktası olarak kabul görmeye başlamıştır. Bu çerçevede sorunlara müdahil olarak, sorunların çözülmesinde varlık gösterme çalışmaktadır.

Yapısal oluşumundan kaynaklanan sorunlar ve yetersizliklere sebep noktalar bir an önce ortadan kaldırılarak daha işlevsel, etkili ve objektif bir yapıya dönüştürülerek ve güçlendirilerek toplumumuzda demokratik bilinç ve geleneğin gelişmesinde önemli rol oynayacak bir pozisyonu olduğu bir gerçektir.

Tüm bu gerçekler göz önünde bulundurularak mevcut yapısal sorunlardan kaynaklı daha demokratik ve daha objektif olmakta yetersizlikler mevcuttur.

BAŞVURULAR

Türkiye'de her geçen gün artan sorunların yakıcılığına rağmen 2021 yılında yapılan başvuruların bir önceki yıla oranla azalma göstermesi ilginçtir. 2020 yılına oranla yüzde 478 gerileyerek 18 bin 843 başvuru kayda geçmiştir. Pandemi öncesi 2019 yılı başvuru sayısı ise 20 bin 968 olarak görülmektedir.

Başvuruda yoğunlukla ağır vergiler, ağır ekonomik koşulların sonuçlarından kaynaklı mağduriyetler, hapishanelerde yaşanan insan hakları ihlallerinin önceki yıllara nazaran çok daha ileri derecede olmasına rağmen başvuruların önceki yıllara göre azalmış olması dikkatle ve objektif şekilde gözlenmeli, araştırılmalı ve sebepleri ortaya çıkarılmalıdır. Bu durumun kuruma olan güvenin azalması mı yoksa devlet politikalarına vatandaşların güven kaybından mı kaynaklanmakta olduğu incelenmelidir.

Diğer bir nokta ise azalan başvurularda en fazla gerilemenin 0- 18 yaş arası çocuklar ve kadın başvurularında olmasıdır. 2020 yılında şikayet başvurusu yapan kadın sayısı erkek başvurularına oranla yüzde 434 daha düşük iken 2021 yılında bu sayı yüzde 320 bir gerileme olarak ortaya çıkmıştır.

Kadınların hak arama, şikayetlerini iletebilme ve kuruma ulaşabilme imkanlarını kısıtlayan sebepler nelerdir? Bu durumun da bilhassa özellikle incelenmesi gerekmektedir.

Başvurularda yine dikkat çeken bir diğer nokta ise en fazla şikayet başvurularında Adalet Bakanlığı ilk sıradadır. Adalet Bakanlığına 2021 yılında 2 bin 568 başvuruyla, yüzde 13.63 oran ile başvuru olmuştur.

SONUÇ

Kurumun tavsiye kararlarına uyma oranı yüzde 70- 80 ler civarındadır. Bu kararlara daha etkin uyma yolları oluşturulmalıdır. Adalet esas alınarak vatandaşların sorunu daha sağlıklı çözüme kavuşmasının yolları etkinleştirilmelidir.

Kurumun toplumun her kesiminde haklarını arayabilmek için bir başvuru mekanizması olduğunun tanıtımı etkin şekilde yapılmalı, kamu spotları, bilboardlar, afişler, tv programları, yurttaşlar ile birebir buluşmalar gerçekleştirilerek insan hakları, demokratikleşme, ortak yaşam, barış ve adalet bilincini artırıcı çalışmalar yapılmalıdır.

Başta kadınlar olmak üzere bütün vatandaşların kuruma erişimini kolaylaştıracak teknolojik, ekonomik destekler sağlanmalıdır.

Teknolojik ve iletişim yetersizliği ile erişim sağlanamayan bölgelerde yerel yönetimler ve yetkililer aracılığı ile bir ulaşım mekanizması oluşturulmalıdır.

Ayrıca kurum, zaman zaman aldığı kararlar ile bazı uygulayıcılara ödüller vermektedir. Son toplantılarda bazı bakanlıklara da ödül verilmesi kararlaştırılmıştır.

KDK 'nın kuruluş ve varoluş amacı tüm siyasi yapılanmalar ve taraflar üstünde tarafsız bir pozisyonda olmasıdır. Mevcut siyasi kurumları ödüllendirmesi tarafsızlık ilkesiyle örtüşmemektedir.

Demokrasinin daha güçlü olduğu ve kamusal faaliyetlere yurttaşların katılımının sağlandığı, kamunun halkın şikâyetlerine karşı daha hassas ve duyarlı olduğu, toplumsal değerler olarak bilinen temel insan haklarının korunması ve güçlendirilmesini önemseyen ve benimseyen bir Türkiye'nin yaratılması için Kamu Denetçiliği Kurumu önemli bir mihenk taşı konumundadır. Bu nedenle başta TBMM'ye karşı olmak üzere topluma karşı sorumluluğunun her daim bilincinde olup karar verme ve sorun çözme mekanizmasını yukarıda belirtilen ilkelerin gerçekleştirilmesi için mesai harcamalıdır.

KDK, dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de her geçen gün tanınırlığı artan, vatandaşın kamu idareleri ile arasındaki sorunların çözümünde ilk başvurulan ve ilk akla gelen bir kurumdur. Birçok ülkede genel yetkili bir denetim mekanizması olarak kabul gören kurumun Türkiye'de de diğer denetim yapan mekanizmaları çatısı altında toplaması sağlanabilir. Böylece KDK çatısı altında toplanan parlamento dışı insan hakları temelli diğer denetim mekanizmalarının yürüttüğü faaliyetler kamu yararı, kamu kaynaklarının etkin kullanımı, hizmet standartlarında bütünlük oluşturması ve verilen kararların niteliği açısından önem arz edebilir. Diğer kamu kurumlarında da karar verme süreçlerini KDK özelindeki gibi bir standardizasyon üzerinde gerçekleştirmesi yararlarına olacaktır.

Dünyadaki birçok Ombudsmanlık kurumunda re'sen inceleme yetkisi bulunduğu halde Türkiye'de KDK'da resen inceleme yetkisi bulunmamaktadır. Bu yetkinin kendisine tanınmasıyla birlikte, kişilerin temel hak ve özgürlüklerine yapılan bir saldırıda anında harekete geçme kabiliyeti kazandıracaktır. Bunun yanı sıra re'sen inceleme yetkisi, haksızlığa uğrayan yurttaşın başvuru yapmasına engel hallerinin olabileceği de göz önünde bulundurulduğunda bu ihtimali de bertaraf edecektir. Ayrıca, Ombudsmana başvurması neticesinde şikâyet edildiklerinden dolayı idareler tarafından şikâyetçinin mağduriyetinin artırılması ihtimalini de ortadan kaldıracaktır

Bu sebeple Kamu Denetçiliği Kurumu mümkün olan en kısa zamanda iç hiyerarşisi, yöneticilerin seçilmesi vd. açılardan muhalefet çevrelerinin de geniş temsiliyet ve karar mekanizmalarında olabileceği demokratik bir işleve kazandırılmalıdır.

Hüda Kaya
İstanbul

MUHALEFET ŞERHİ

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 2021 yılında yürüttüğü faaliyetleri ve önerileri içeren YILLIK RAPOR'un değerlendirilmesi için Alt Komisyon oluşturulmasına karar verilmiştir.

Alt Komisyon kararlarının değerlendirilmesi ve Kurum'un tavsiyelerine olumlu yaklaşan idarelerin plaketle takdir edilmeleri ele alınmıştır.

30.3.2022 tarihinde yapılan bu toplantı sonrasında Kamu Denetçiliği Kurumu'nun faaliyetlerine atıflar yapılmıştır.

Bu bilgiler ışığında;

- Kamu Denetçiliği Kurumu istenilen seviyeye çıkarılamamıştır.

- Bugün geldiğimiz noktada, Kamu Denetçiliği Kurumu, AKP eliyle partizanlaştırılmıştır. AKP'li ya da AKP'ye müzahir olan kişilerin burada görevlendirilmesi, en büyük problemdir. Oysa mevzuat açıktır. Seçim usulü ortadadır. Burada hakkaniyete uygun bir seçim usulü görülememektedir. Yapılan seçimler sonucu göreve getirilen başdenetçi ve denetçilerin ne ölçüde tarafsız olacakları tartışmalıdır.

- Kurum'a başvuru düzeyinde beklenen bir artış yaratılamamıştır. 2021 yılında 18,843 başvuru yapılmıştır. 9 yıllık süreçte yapılan toplam başvuru sayısı ise 189.595'tir.

- Dostane yollarla çözülen başvuru sayısı oldukça düşüktür. 2021 yılında dostça çözülen başvuru sayısı 3160 olarak gerçekleşmiştir.

- Benzer şekilde, tavsiye kararların sayısında yetersizlik söz konusudur. 2021 yılında toplamda sadece 1604 tavsiye kararı alınmıştır.

- Kurum'a yönelen başvuruların kabul edilebilirlik oranı %30,8 olarak saptanmıştır. Bu oranın yükseltilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, kabul edilebilirlik kriterlerinin yeniden düzenlenmesinde fayda vardır.

- Hak arama kültürünün korunması ve geliştirilmesi konusunda Kurum'un daha aktif bir faaliyet göstermesi gerekmektedir.

- Yolsuzluk, geçim sıkıntısı, ekonomik zorluklar, tanınırlık, bürokrasi sarmalı, şeffaflık gibi hususlarda bir ilerleme söz konusu değildir.

İfade etmiş olduğumuz bu hususların titizlikle değerlendirilmesi, gerekli iyileştirme çalışmalarının ivedilikle gerçekleştirilmesi, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun verimli çalışmasına katkıda bulunacaktır. Aksi takdirde, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun etkin bir faaliyet sürdürmesi mümkün olmayacaktır. Mevcut politikaların devamlılığı halinde, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun denetleme görevinin giderek azalacağı ve Kurum'un nihayetinde pasifize olacağı ifade edilebilir.

Behiç Çelik
Mersin

TBMM Basımevi - 2023